

שבוע פרשת ויחי

(8 - 14 January 17)

ר' - ט"ז טבת תשע"ז

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַזְרָתָּ בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָתָּ:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵי מֹשֶׁה לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לְאָמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יִבְרַךְ יְהוָה וַיְשַׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵינוּ אֱלֹהֵיךָ וַיַּחַדְךָ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פְּנֵינוּ אֱלֹהֵיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנֹכִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על ידי ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעַד:

**וְאַהֲבַתְּ אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנְיֹךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּכְלָכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי כַּכֶּם וְעַצֵּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֵת יְבוּלָהּ, וְאִבְדַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתְּתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתְּתֶם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּכְלָכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לְתַת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאָמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל בְּנֵפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצֵת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְדָּה כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החרדש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מהוויו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלאכה" (או בראשית־תוכות "לה'")) בצדוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קמז.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא־לָנוּ כִּי־לְשִׁמּוֹךְ תָּן כְּבוֹד עַל־חֲסִדֶּיךָ עַל־אֲמַתְּךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
 אִי־הֵיָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֱלֹהֵינוּ בַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מְעַשֶׂה
 יְדֵי אָדָם: ה פִּה־לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינֵי לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: ו אֲזִנִּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אָף לָהֶם
 וְלֹא יִרְחוּן: ז יְדִיהֶם | וְלֹא יִמְשֹׁן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא־יִהְנוּ בְּגִרוֹנָם: ח כַּמּוֹהֶם יִהְיוּ
 עֹשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר־כָּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל כָּטַח בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגִּנָּם הוּא: י בֵּית אֱהֲרֹן כָּטַחוּ
 בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגִּנָּם הוּא: יא יִרְאֵי יְהוָה כָּטַחוּ בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגִּנָּם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִבְרַךְ
 יִבְרַךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְרַךְ אֶת־בֵּית אֱהֲרֹן: יג יִבְרַךְ יִרְאֵי יְהוָה הַקְטַנִּים עִם־הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף
 יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
 שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לַבְּנֵי־אָדָם: יז לֹא תִמְתִּים יְהַלְלוּיָהּ וְלֹא כָל־יְרֵדֵי דוּמָה:
 יח וְאַנְחָנוּ | נִבְרַךְ יְהִי מַעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קמז.

שבחים גדולים להקדושי־ברוך־הוא והיאך דוד אמר ברין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה נסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל
 הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנֵי: ב כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבִימֵי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנֵי |
 חֲבַל־מָוֶת וּמִצְרֵי שָׁאוֹל מִצְאוּנֵי צָרָה וַיִּגְזֹן אֶמְצָא: ד וּבִשְׁם־יְהוָה אֶקְרָא אֲנִי יְהוָה מְלַטָּה
 נַפְשִׁי: ה חַנּוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פְּתָאִים יְהוָה דַּלְתֵי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוֹבֵי
 נַפְשִׁי לְמִנוּחֵיכִי כִּי־יְהוָה גָּמַל עֲלֵיכִי: ח כִּי חֲלַצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינֵי מִן־דַּמְעָה אֶת־רַגְלִי
 מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הֵאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי
 אֶמְרָתִי כַחֲפוֹץ כָּל־הָאָדָם כּוֹזֵב: יב מָה־אֲשִׁיב לַיהוָה כָּל־תַּגְּמוּלוֹהִי עָלַי: יג כּוֹס־יִשׁוּעוֹת אֶשָּׂא
 וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד נִדְרֵי לַיהוָה אֶשְׁלֵם נִגְדַה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: טו יָקָר בְּעֵינֵי יְהוָה הַפְּוֹתָהּ
 לַחֲסִידָיו: טז אֲנִי יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבַדְךָ אֲנִי־עֲבַדְךָ בֵּן־אֲמַתְּךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרֵי: יז לָךְ אֲזַבַּח זִבְחַ
 תּוֹדָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח נִדְרֵי לַיהוָה אֶשְׁלֵם נִגְדַה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹצֹת | בֵּית
 יְהוָה בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

לדעת כמה ראשוניים, כשאדם מרגיש צורך באיזה עניין כמו בריאות הגוף וכו' הרי זה מצוות עשה מן התורה להתפלל לה' בזה.
 ממכתב ו' טבת, תש"כ

עשר בשביל שתתעשר אינו יוצא מידי פשוטו. וככל שיגדיל חלק הצדקה – יגדל גם כן התתעשר, שהרי על זה נאמר ובחנוני נא בזאת.
 ממכתב י"ב טבת, תשט"ו

צריך לעשות כלי בדרך הטבע לפרנסה ולבטוח בקדושי־ברוך־הוא שישלח ברכתו באמצעות כלי זה.

לקוטי שיחות ויחי חלק ג

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קטו, קטז ג
- (ג) מאמר ד"ה ויחי יעקב בארץ מצרים
שבת פרשת ויחי, י"א טבת ה'תשכ"ז ה
- (ד) משיחות שבת פרשת ויחי
(ועשרה בטבת יהפך לשמחה) ה'תשנ"א יב
- (ה) לקוטי שיחות פרשת ויחי כרך טו כד
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כט
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויחי לב
- (ח) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת ויחי לג
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויחי סז
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת ויחי סח
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויחי פא
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם פד
- שיעורי רמב"ם**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויחי פז
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויחי קפג
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת ויחי רב
- (טז) נביאים וכתובים
ישעיה פרק לה-לו, איוב פרק טו רד
- (יז) משניות – מסכת חלה/ערלה
ביאור קהתי רו
- (יח) עין יעקב מסכת ראש השנה ריד
- (יט) מסכת בבא מציעא עם ביאורים
מדף קד עד דף קי רטז
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים
אדמו"ר הזקן רמח
- (כא) שולחן ערוך הלכות פסח
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רמח
- (כב) תורה אור
אדמו"ר הזקן רנא
- (כג) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעי רנג
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" רנד
- (כה) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רנה
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב רנה
- (כז) ספר המאמרים קונטרסים חלק א
אדמו"ר מוהרי"צ רנו
- (כח) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צ רנו
- (כט) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ רנט
- (ל) אגרות קודש
מכתב הרבי מוהרי"צ לרבנית חיה מושקא רס
- (לא) חומש לקריאה בציבור רסג
- (לב) קריאת התורה למנחת שבת קודש רסט
- (לג) לוח זמנים לשבת פרשת ויחי רע
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש רעא

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

40	את כל השנים ביחד, וגם למה הקדים את המספר המועט	1	נאמר בפסוק הפותח את פרשת השבוע:
41	היחידות למספר המרובה, העשרות והמאות דלא כמו במספר	2	ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, ויהי ימי יעקב
42	שני חיי אברהם, המופיע בתורה להיפך מאת שנה ושבעים שנה	3	שני חיו שבע שנים וארבעים ומאת שנה ¹ . וצריך להבין,
43	וגם במספר שנות חייו נאמר מאת	4	לשם מה הוצרך הכתוב לפרש מספר השנים שחי יעקב
44	שנה ושמונים שנה ¹⁰ ,	5	בארץ מצרים, והלא כבר
45	שמקדים את המספר	6	נאמר לפני זה בפרשת ויגש
46	המרובה של המאות והעשרות	7	שבעמרו לפני פרעה היה
47	למספר המועט ¹¹ של היחידות?	8	יעקב בן שלושים ומאת
48	(ב) והענין הוא, דהנה יעקב	9	שנה ² , וכיון שכל שנות חייו
49	הוא אותיות יו"ד עקב ¹² ,	10	היו קמ"ז, הרי מעצמו מאליו
50	והמשמעות הפנימית של הדברים היא	11	מובן שחי בארץ מצרים י"ז
51	היו"ד קאי מכוונת על הנשמה	12	שנה ³ שהרי מאה וארבעים ושבע
52	כפי שהיא למעלה, לפני ירדתה	13	פחות מאה ושלושים הם שבע עשרה.?
53	לעולם הזה להתלבש בגוף גשמי	14	וגם צריך להבין כללות
54	בבחינת טהורה היא ¹³ , כפי	15	הענין הותוכן הכללי בכך שהכתוב
55	שאומרים בנוסח ברכת 'אלקי נשמה'	16	מבדיל את השנים שחי יעקב
56	בברכות השחר 'אלקי, נשמה שנתת בי	17	בארץ מצרים מפל שאר
57	טהורה היא" דהינו בעולם	18	שנות חייו ⁴ , ומונה את השנים
58	האצילות ¹⁴ , כאשר הנשמה נמצאת	19	הללו בנפרד שמזה מובן ששנים
59	עדיין במקור והשוש העליון שלה	20	אלו היו מבחר שנות חייו ⁵ ,
60	באלוקות הוא עולם האצילות, העולם	21	דלכאורה, איך יתכן שיעקב
61	הנעלה ביותר בין ארבעת העולמות	22	אבינו, בחיר האבות ⁶ , היינו
62	הרוחניים הכלליים אצילות-בריאה	23	שאפילו בין האבות עצמם יש ליעקב
63	יצירה-עשיה שנרמזים בהמשך נוסח	24	אבינו מעלה מיוחדת והיו מבחר
64	ברכה זו "אתה בראתה" – כנגד עולם	25	שנות חייו השנים הטובות ביותר
65	הבריאה, "אתה יצרתה" – כנגד עולם	26	שלו י"ז שנה שגור בארץ
66	היצירה, ו"אתה נפתחה בי" – כנגד	27	מצרים, הנקראת בתורה ערות
67	עולם העשייה שענינו של עולם	28	הארץ ⁷ (כפי ששאל הצמח
68	האצילות בפספירות הוא ספירת	29	צדק את זקנו אדמו"ר הזקן ⁸
69	החקמה, שהיא הספירה הראשונה	30	בהיותו ילד)?
70	והעליונה ביותר ובה יש גילוי אלוקות	31	גם צריך להבין ⁴ מה שכתוב
		32	במנין שנות חיי יעקב, שבע
		33	שנים וארבעים ומאת שנה,
		34	למה הבדיל הפסוק מספר
		35	המועט דשבע שנים ממספר
		36	המרובה דארבעים ומאת
		37	שנה, תוך הבדלה של המספר שבע
		38	דווקא ולא אמר שבע
		39	וארבעים ומאת שנה והי' כולל

בס"ד. שבת פרשת ויחי, ו"א

טבת, ה'תשכ"ז

(הנחה בלתי מוגה)

1 ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, ויהי ימי יעקב
2 ויהי ימי יעקב שני חיו שבע שנים וארבעים ומאת שנה¹. וצריך להבין, לשם מה
3 הוצרך הכתוב לפרש מספר השנים שחי יעקב
4 בארץ מצרים, והלא כבר נאמר לפני זה
5 שבעמרו לפני פרעה היה יעקב בן שלושים ומאת
6 שנה², וכיון שכל שנות חייו היו קמ"ז, הרי מעצמו מאליו
7 מובן שחי בארץ מצרים י"ז שנה³ שהרי מאה וארבעים ושבע
8 פחות מאה ושלושים הם שבע עשרה.?
9 וגם צריך להבין כללות הענין הותוכן הכללי בכך שהכתוב
10 מבדיל את השנים שחי יעקב בארץ מצרים מפל שאר
11 שנות חייו⁴, ומונה את השנים הללו בנפרד שמזה מובן ששנים
12 אלו היו מבחר שנות חייו⁵, דלכאורה, איך יתכן שיעקב
13 אבינו, בחיר האבות⁶, היינו שאפילו בין האבות עצמם יש ליעקב
14 אבינו מעלה מיוחדת והיו מבחר שנות חייו השנים הטובות ביותר
15 שלו י"ז שנה שגור בארץ מצרים, הנקראת בתורה ערות
16 הארץ⁷ (כפי ששאל הצמח צדק את זקנו אדמו"ר הזקן⁸). גם צריך
17 להבין⁴ מה שכתוב במנין שנות חיי יעקב, שבע שנים
18 וארבעים ומאת שנה, למה הבדיל מספר המועט דשבע שנים
19 ממספר המרובה דארבעים ומאת שנה, ולא אמר שבע וארבעים ומאת
20 שנה, וגם למה הקדים את המספר המועט למספר המרובה, דלא כמו במספר
21 שני חיי אברהם, מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים⁹, וכן ביצחק, מאת
22 שנה ושמונים שנה¹⁰, שמקדים את המספר המרובה למספר המועט¹¹.

(ב) והענין הוא, דהנה יעקב הוא יו"ד עקב¹², היינו קאי על הנשמה כפי
שהיא למעלה, בבחינת טהורה היא¹³, דהינו בעולם האצילות¹⁴,

(1) ריש פרשתנו. (2) ויגש מזו, ט. (3) ראה גם אוה"ח כאן. (4) ראה גם רד"ה ויחי יעקב תרכ"ח (סה"מ תרכ"ח ע' ג. נ. 5) ע"פ פ"י בעה"ט. (6) שעה"פ תולדות כז, כה. וראה ג"כ ב"ר פ"עו, א. זח"א קיט, ב. קמז, ב. (7) מקץ מב, ט. שם, יב. וראה קה"ר פ"א, ד. (8) אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה ע' שעג (נעתק ב"היום יום" יח טבת). וראה לקו"ש ח"י ע' 160 ואילך. (9) חיי שרה כה, ז. (10) וישלח לה, כח. (11) ראה גם אוה"ח כאן - הובא באוה"ת ריש פרשתנו (שנב, ב). רד"ה ויחי יעקב תרנ"ב (סה"מ תרנ"ב ע' יג). (12) פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) בערכו. עץ חיים שער ג (שער סדר האצילות) פ"ב. תו"א ויצא כא, א. וישב כז, ב. כט, א. (13) ברכת "אלקי נשמה". (14) ראה לקו"ת פ' ראה כז, א. ובכ"מ.

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה

ביאור בדרך אפשר

1 (יותר מאשר בכל שאר הספירות) **אות יו"ד שָׁל שֵׁם הַיְוִי** שבארבע
 2 אותיותיו נרמזו כל עשר הספירות והיו"ד שהיא בחינת נקודה לבד מרמות
 3 לחכמתו יתברך שהיא בבחינת העלם והסתר קודם שבאה לבחינת התפשטות
 4 וגילוי ההשגה וההבנה (תניא, אגרת התשובה, פרק ד.) **וְעַקֵּב, שְׁהוּא סוֹף**
 5 **הַרְגָּל**, היינו הנקודה התחתונה ביותר
 6 ברגל עצמה, **מִזְרָה עַל יְרִידַת** 1
 7 **הַנְּשָׁמָה** ממקורה ורשעה הנעלה
 8 בעולם האצילות **עַד לְמִדְרֵיגָה**
 9 **הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹנָה, בְּחִינַת עַקֵּב,** 2
 10 **וְהֵינּוּ שְׁתַּחֲלִילָה הִיא יְרִידַת** 3
 11 **הַנְּשָׁמָה בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת** 4
 12 **גּוֹפָא** עצמו **מִסְפִּירַת הַחֲכָמָה** 5
 13 שהיא כאמור הספירה הראשונה
 14 והעליונה ביותר עד **לְסְפִירַת** 6
 15 **הַמְּלָכוֹת**, שהיא הספירה האחרונה
 16 והתחתונה ביותר **שְׁנִקְרָאת**
 17 **עַקֵּב¹⁵, וְאַחֲרֵי-כֵן** אחרי הירידה
 18 הראשונית של הנשמה בעולם
 19 האצילות עצמו **הִיא הַיְרִידָה**
 20 הנוספת מעולם האצילות **לְעוֹלְמוֹת**
 21 **בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה**, כנזכר
 22 לעיל, **שְׁזָהוּ עֲנִין "בְּרִאֲתָה"** 7
 23 **"יְצִרְתָּה" וּ"נִפְחַתָּה", שְׁהֵם**
 24 **כְּנֻגָּד ג' הַאוֹתִיּוֹת** הבאות אחרי
 25 האות י', בחינת החכמה שכנגד עולם
 26 האצילות והן האותיות הו"ה דָּשֵׁם
 27 **הַיְוִי, שְׁעַל-יְדוֹ** על ידי שם הוי'
 28 כולו **הוּא עֲנִין הַהֲתַהוּוֹת** של
 29 העולמות והנבראים מאלוקות, **כִּידוּעַ**
 30 **שְׁפָלּוֹת עֲנִין הַהֲתַהוּוֹת**
 31 **וּכְלָלוֹת עֲנִין הַהֲשַׁתְּלָשׁוֹת**
 32 של האורות האלוקים היורדים
 33 ומשתלשלים זה מזה בסדר והדרגה
 34 (כמו שלשלת שהטבעות שלה אחוזות
 35 זו בזו) **הוּא עַל-יְדֵי ד' אוֹתִיּוֹת**
 36 **שֵׁם הַיְוִי, שְׁעֲנִינָן הוּא צְמִצּוֹם**
 37 **וְהַתְּפַשְּׁטוֹת** 8
 38 **וְהַתְּפַשְּׁטוֹת¹⁶**, כמבואר באגרת התשובה שבתניא (פרק ד, כמובא לעיל):
 39 "היו"ד שהיא בחינת נקודה לבד מרמות לחכמתו ית' שהיא בבחינת העלם
 40 והסתר קודם שבאה לבחינת התפשטות... ואחר שבאה לבחינת התפשטות
 41 וגילוי ההשגה וההבנה... נכללת ונרמזת באות ה"א שיש לה בחינת התפשטות
 42 לרוחב... וגם לאורך", ומבואר בחסידות שאין הכוונה לצמצום שנובע ממידת
 43 הדין וכוונתו למנוע השפעה אלא לצמצום שהוא חלק בלתי נפרד מתהליך
 44 ההשפעה, כשם שהרב מתמצת לתלמידו בקצרה רעיון עמוק. ועוד מבואר
 45 שהאותיות יו"ד וה"א רומזות לצמצום והתפשטות, והאותיות וא"ו וה"א

ביאור בדרך אפשר

רומזות להמשכת וירידת השפע מלמעלה למטה וגם האות וא"ו שראשה כמו
 יו"ד והמשכה בקו ארוך רומזת על כך שתחילה יש צמצום ואחר-כך ישנה
 התפשטות והמשכה וגם ה"א האחרונה, כמו הראשונה, רומזת להתפשטות
 וגם **יְרִידָה זוֹ** מאצילות לבריאה, ומבריאה ליצירה ויצירה לעשיה **הִיא**
עַל-יְדֵי סְפִירַת הַמְּלָכוֹת
שְׁכָבְל עוֹלָם שהיא המעלימה
 ומסתירה את האור שבספירות
 שמעליה (בכל עולם לפי עיניו),
 ומורידה אותו בפועל לעולם שמתחתיו
שְׁזָהוּ סְפִירַת הַמְּלָכוֹת עֲנִין
'עַקֵּב', כמו העקב שברגל שהוא
 הסוף ותחתית של גוף האדם **וְעַד**
לְיְרִידָה בְּבִחִינַת 'עַקֵּב' מִמָּשׁ,
 הסוף ותחתית של ארבעת העולמות
דְּהֵינּוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגְּשָׁמִי
שְׁאִין תַּחְתּוֹן לְמִטָּה הַיְמָנוּ.
וְעַל זֶה נֶאֱמַר בפסוק זה **וַיְחִי**
וַעֲקֵב, הֵינּוּ שְׁפִירַת הַנְּשָׁמָה
מִבְּחִינַת יו"ד שהיא בחינה גבוהה
 ונעלית ביותר **לְבַחֲבִינַת עַקֵּב** שהיא
 בחינה תחתונה ביותר (עניין שנרמז
 בשם **וַעֲקֵב** שהוא אותיות יו"ד עקב,
 כאמור) **הִיא בְּכַדֵּי שְׁעַל-יְדֵי-זֶה**
 על ידי הירידה הגדולה הוּו יְהִיָּה
עֲנִין "וַיְחִי", הֵינּוּ שְׁדוּקָא
עַל-יְדֵי יְרִידַתָּה לְמִטָּה, בְּאֵה
הַנְּשָׁמָה לְמִדְרֵיגַת "וַיְחִי"
 שהיא מדרגה גבוהה ביותר שהנשמה
 לא היתה מגיעה אליה ללא הירידה, כך
 שבעצם הירידה היא "צורך עליה".
וְצָרִיף לְהַבִּין, אִיךָ אֶפְשָׁר איך
 ייתכן **שְׁעַל-יְדֵי יְרִידַתָּה לְמִטָּה**
 דווקא **יְהִיָּה אֶצֶל הַנְּשָׁמָה עֲנִין**
"וַיְחִי" (עַל-דֶּרֶךְ קוֹשֵׁיַת
הַצְּמִח צְדָק' הַנְּל' אִיךָ יִיתְכֵן
 שמבחר שנותיו של יעקב היו דווקא
 במצרים), **דְּלְכַאוּרָה, הָרִי**
אֲדַרְבָּה, בפשטות, הדברים הפוכים **שְׁדוּקָא לְמַעְלָה** בעולמות עליונים
 ורומזים שבהם יש גילוי אלוקות **הוּא אֲמִיתִית עֲנִין הַחַיּוּת, כְּמוֹ**
שְׁפָתוֹב¹⁷ דברבי אליהו הנביא שנאמרו בלשון שבועה **חֵי הַיְוִי גו'**
אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לְפָנָיו, דְּקָאֵי שהכוונה היא **עַל הַנְּשָׁמָה בְּהִיּוֹתָה**
לְמַעְלָה, קוֹדֵם יְרִידַתָּה לְמִטָּה בעומדה לפני ה', והפסוק מדייק
 ואומר "חֵי ה'", להורות ש"לפני ה'" הוא החיים האמיתיים, ולכן מתחזקת
 השאלה מדוע הנשמה זוכה להתעלות גדולה ביותר דווקא על ידי הירידה
 לעולם הזה התחתון ביותר הרחוק ביותר ממקור החיים האמיתיים? 90

(15 פרדס שם. 16) ראה לקו"ת בשלח א, א. ובכ"מ. 17) מלכים"א יז, א. וראה סה"מ ה'ש"ת ע' 13. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ג) וַיּוֹכֵן בְּהֶקְדָּיִם¹⁸ הַבְּאוּר עַל-פִּי חֲסִידוֹת בְּמֵאֲמַר הַמְּשֻׁנָּה¹⁹
 2 יָפָה עַד־יָפָה שְׁעָה אַחַת בְּתִשְׁבֻּכָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הָזֶה
 3 מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבּוֹא, וְהִינּוּ שְׂאֵף-עַל-פִּי שְׁנֵאֲמַר (בְּהֶמְשֻׁךְ
 4 מִשְׁנָה זו גּוֹפֵא עֲצֻמָּה) יָפָה שְׁעָה אַחַת שֶׁל קוֹרַת רוּחַ בְּעוֹלָם
 5 הַבּוֹא מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה.
 6 ואם כן יש לעולם הבא עדיפות ברורה
 7 על העולם הזה מִכָּל-מְקוֹם יָפָה
 8 שְׁעָה אַחַת בְּתִשְׁבֻּכָה וּמַעֲשִׂים
 9 טוֹבִים בְּעוֹלָם הָזֶה וְיֵשׁ לָהּ יִתְרוֹן
 10 ועדיפות (לא רק מִכָּל חַיֵּי
 11 הָעוֹלָם הָזֶה סַחַם שְׁאִינִים חַיִּים שֶׁל
 12 "תשובה ומעשים טובים", וְלֹא רַק
 13 מִשְׁעָה אַחַת בְּלִבְדוֹ שֶׁל קוֹרַת
 14 רוּחַ בְּעוֹלָם הַבּוֹא, אֲלֵא שֶׁנֶּה
 15 אַחַת בְּלִבְדוֹ שֶׁל תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים
 16 בְּעוֹלָם הַזֶּה עַד־יָפָה גַּם) מִכָּל חַיֵּי
 17 הָעוֹלָם הַבּוֹא.
 18 וְצִרְיָה לְהִבְיִין²⁰ מֵהוּ טַעַם הַדְּבַר,
 19 הֲלֹא יָדוּעַ שֶׁכָּל־לֹת הַעֲבוּדָה
 20 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת (הַנִּקְרָאוֹת בְּמִשְׁנֵה
 21 כֹּאן תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים)
 22 הוּא פְּדִי לַעֲשׂוֹת לְבוּשִׁים
 23 לְנִשְׁמָה שְׁעַל-יְדֵי-זֶה תוֹכַל
 24 לִיהְנוֹת מִזֵּיו הַשְּׂכִינָה בְּגַן-
 25 עֵדֶן, פְּדִיאֵתָא כְּמוֹכָא בְּזִהרָה²¹
 26 בְּפִירוּשׁ הַפְּתוּכָה²² וְאַבְרָהָם
 27 זָקֵן בָּא בְּיָמָיִם וְ[כֵן בְּדוֹד
 28 כְּתִיב²³ וְהִמְלִיךְ דָּוִד זָקֵן בָּא
 29 בְּיָמָיִם, שֶׁבְּהֶמְשֻׁךְ לְזֶה כְּהַמְשֻׁךְ
 30 לְתִיאורוֹ שֶׁל דָּוִד כִּי"זקן" נֶאֱמַר²⁴
 31 וַיִּקְרְבוּ יָמֵי דָּוִד לְמוֹת, כְּמוֹ
 32 שֶׁתְּכַתּוּב בְּהַפְּטָרָה, עַל-דֶּרֶךְ
 33 מֵה שֶׁתְּכַתּוּב בְּפָרָשָׁה²⁵ זוֹ פִּרְשַׁת
 34 וַיְחִי לְגַבִּי יַעֲקֹב אַבְיָנוּ וַיִּקְרְבוּ יָמָי
 35 וְיִשְׂרָאֵל לְמוֹת, בְּאִינּוֹן יוֹמִין
 36 עַל־אֵינָן כּוֹ', בְּאוֹתָם יָמִים עַל־יוֹנִים
 37 שֶׁהֵם הַלְּבוּשִׁים הַתּוֹרָה
 38 וּמִצְוֹת, שֶׁלֹּא הָיָה לְבוּשָׂא
 39 דְּחִסְרָא כּוֹ' שֶׁלֹּא הָיָה חֶסֶר לוֹ,
 40 לְאַבְרָהָם אַבְיָנוּ, לְבוּשׁ. כְּלוֹמַר, כִּשֶׁם
 41 שִׁישׁ לְבוּשִׁים גִּשְׁמִיִּים לְגוֹף הָאָדָם, כְּמוֹ
 42 כֵּן יֵשׁ לְבוּשִׁים רוּחָנִיִּים לְנִשְׁמַת הָאָדָם,

ולבושים אלו נקראים "ימים", בהם תשתמש הנשמה בעלייתה לגן-עדן
 ליהנות מזיו השכינה לאחר סיום עבודתה בגוף בחיי האדם בעולם הזה, ועל
 כך נאמר בוורה על הכתוב "ואברהם זקן בא בימים" שאברהם אבינו
 "התלבש ב"לבושים" הרוחניים שלו (הנקראים "ימים") בשלימות, היינו
 שהתלבש בכל הלבושים שניתנו
 לנשמתו בלי להחסיר אפילו לבוש
 אחד, וכמו שכתב רבנו הגדול
 ב'אגרת הקדש'²⁶ שְׁעֵנִין
 הַכְּרַח וְצוֹרֵךְ לְבוּשִׁים אֵלוּ
 מְבוֹאָר בְּזִהרָה²⁷, כִּי אִי-אֶפְשֶׁר
 לְשׁוּם נְבָרָא לְהַשִּׁיג שׁוּם
 הַשְּׂגָה בְּבוֹרָא, שְׁהֵי הַמְּרַחֵק
 וְהַפְּעוֹר בֵּין הַבוֹרָא הֵלָּא מוּגַבֵּל וְהַנְּבוֹרָא
 הַמוּגַבֵּל הוּא לֹלֵא שׁוּם יַחַס וְהַשְׁוֹאָה
 וְגַם אַחֲרֵי אֲשֶׁר הָאִיר ה'
 מְאוּרָו וַתִּבְרָךְ כּוֹ' וְהוֹרִיד וַעֲצַמֵּם
 אֵת אוֹרוֹ לְמַטָּה, עַד־יֵין לֹא יִכְלָה
 הַנְּפֶשׁ אוֹ הַרוּחַ לְמִסְבַּל לְסַבּוֹל
 וְלִקְלוֹט אֵת הָאוֹר כִּי טוֹב כּוֹ',
 הָאוֹר הָאֱלוּקִי שֶׁבַעֲצַם מֵהוֹתוֹ נִעְלָה
 מֵהַנְּבוֹרָאִים אִם לֹא שְׂמִבְחִינָת
 אוֹר זֶה עֲצָמוֹ תִּשְׁתַּלְּשֵׁל
 וְתִמְשָׁךְ תִּרְדוֹ וְתַגְלָה מִמֶּנּוּ אִיזוֹ
 הָאֶרֶץ כּוֹ' מוֹעֲטָת וּמְצוּמְצַמֵּת עַד
 שְׂיִבְרָא מִמֶּנָּה לְבוּשׁ אֶחָד
 נְבָרָא מְעִיֵן מֵהוֹת אוֹר זֶה,
 היינו "לבוש" שיש בו מעין תכונות
 האור עצמו שְׂדִרְכּוֹ בְּאֲמַצְעוֹת אוֹתוֹ
 לְבוּשׁ תוֹכַל הַנִּשְׁמָה לְהִנּוֹת מִזֵּיו
 אוֹר זֶה, כְּמִשְׁלַל הַרוּאָה
 בְּשִׁמְשׁ דֶּרֶךְ עֲשִׂשִׁית זְכוּכִית
 זָכָה וּמְאִירָה כּוֹ' שֶׁבְּעֵדִיָּה אוֹר
 הַשֶּׁמֶשׁ הוּא גְּדוֹל וְחֹזֵק מְכַדֵּי שַׁעֲיָן
 הָאָדָם תוֹכַל לְקַלוֹט אוֹתוֹ אֲבֵל הַזְּכוּכִית
 מֵהוּוֹה אֲמַצְעִי ("לבוש") שֶׁדְּרָכּוּ נִיתָן
 לִיהְנוֹת מֵהָאוֹר.
 וּלְפִי זֶה נִמְצָא שֶׁכָּל עֲנִיָן
 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת אֵינּוּ עֲנִיָן
 עֵיקָרִי וְתַכְלִית מִטְרָה בְּפָנֵי עֲצַמָּה

שְׁכָּל עֲנִיָן הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת אֵינּוּ עֲנִיָן עֵיקָרִי אֲלֵא רַק כְּמוֹ דְּבַר טַפֵּל, שֶׁתְּכַלִּיתוֹ

(18) בהבא לקמן - ראה ד"ה ויחי יעקב תרכ"ח. (19) אבות פ"ד מ"ז. (20) ראה גם תו"א חיי שרה טז, א. (21) ראה זח"א רכד, א. וראה שם קכט, א. (22) חיי שרה כד, א. (23) מלכים"א א, א. (24) שם ב, א. (25) מז, כט. (26) סכ"ט. (27) ח"ב רי, ב. רכט, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֶלֶּא רַק כְּמוֹ דְּבַר טַפַּל לְעִיקָר, אֲמַצְעֵי שְׁתַּכְלִיתוּ הִיא
 2 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה יִזְכֶּה הָאָדָם ל"לְבוּשִׁים" שְׂבָאֲמַצְעוֹתָם תִּקְבַּל הַנְּשֻׁמָּה
 3 אֶת הַגִּילוי שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוּקִי דְעוֹלָם הַבָּא. וְעַל-פִּי-זֶה אֵינוֹ
 4 מוֹכֵן אֵיךְ אֶפְשָׁר לִזְמַר יָפֵה עֲרִיפָה שְׁעָה אַחַת בְּתִשְׁבָּה
 5 וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה
 6 מְקַל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, הֲלֵא
 7 כֵּל עֲנֵן הַתְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים
 8 טוֹבִים הוּא טַפַּל לְהַגִּילוֹי
 9 דְעוֹלָם הַבָּא וְאֵינוֹ אֵלָא אֲמַצְעֵי
 10 דְרַכּוּ יוֹכֵל הָאָדָם לִיהֲנוֹת מֵהָאוֹר
 11 הָאֱלוּקִי בְעוֹלָם הַבָּא?
 12 אַף הָעֲנָן הוּא, דְּבִאֲמַת הַנֶּה
 13 עִיקָר קִיבּוּל הַשֶּׁכֶר עַל לִימוֹד
 14 הַתּוֹרָה וְקוֹיִם הַמְצוּת בְּעוֹלָם הַזֶּה,
 15 כְּנִשְׁמָה בְּגוֹף, אֵינוֹ בְּגֵן-עֵדֶן שֶׁם
 16 הַנִּשְׁמוֹת נִהְיָוּ מ"זוֹ הַשְּׂכִינָה" שֶׁמֵּאִיר
 17 וּמְתַגַּלָּה, כִּי-אֵם לְעֵתִיד-לָבֹא
 18 אַחֲרֵי הַגְּאוּלָּה הַשְּׁלִימָה בְּעוֹלָם
 19 הַתְּחִיָּה, לְאַחַר תְּחִיַּת הַמֵּתִים כְּאִשֶּׁר
 20 הַגּוֹפוֹת יִקְוּמוּ לְתַחִיָּה כִּךְ שְׁעִיקָר הַשְּׂכִר
 21 יִינָתֵן לְנִשְׁמוֹת בְּגוֹפֵים דְּוָקָא,
 22 וְהֵינּוּ שְׁהַגִּילוֹי דְּגֵן-עֵדֶן הוּא
 23 רַק זֵיו תּוֹרָתָם וְעִבּוֹדָתָם,
 24 הַתְּגִלוֹת אֱלוּקִית שֶׁנִּשְׁכַּחַת וּמְתַגַּלִּית עַל
 25 יְדֵי לִימוֹד הַתּוֹרָה וְעִבּוֹדַת ה' שֶׁל הָאָדָם
 26 כִּךְ שֶׁהִיא זֵיו שְׂבָא מְתוֹרָתָם וְעִבּוֹדָתָם
 27 שֶׁל הַנִּשְׁמוֹת דְּהֵינּוּ זֵיו וְהָאֶרֶץ
 28 בְּלָבָד, וְלֹא עֲצָם הַמְצוּהָ, כִּיוּן
 29 שֶׁהַגִּילוֹי הוּא מוֹגֵדֵר כ"זוֹ" שֶׁל הַתּוֹרָה
 30 וְהַמְצוּת אֵין הוּא בֹא כְּשֶׁכֶר עַל עֲצָם
 31 הַמְצוּהָ וְאֵילוֹ עִיקָר שְׂכִר
 32 הַמְצוּהָ, שְׁזָהוּ עֲנָן "שְׂכִר
 33 מְצוּהָ מְצוּהָ"²⁸, הַמְשַׁמְעוֹת
 34 הַפְּנִימִית שֶׁל מֵאֵמֶר חֲכָמֵינוּ ז"ל "שְׂכִר
 35 מְצוּהָ מְצוּהָ" (בְּנוֹסֵף לְפִירוֹשׁ הַפְּשׁוּט
 36 שֶׁהַעוֹשֶׂה מְצוּהָ אַחַת יִזְכֶּה לְעִשׂוֹת
 37 מְצוּת נוֹסֵפּוֹת) הִיא שְׂשֻׁכֵר
 38 הַמְצוּהָ עִיקָר הַפְּעוּלָה וְהַתּוֹצֵאָה שֶׁל
 39 הַמְצוּהָ הִיא הַמְצוּהָ עֲצָמָה²⁹,
 40 דְּהֵינּוּ עֲצָם הָאוֹר וְלֹא רַק חַיּוֹ
 41 וְהַהֲאָרָה (שֶׁהֵם מַחוּץ לְעֵצָם וּפְחוּתִים
 42 מִמֶּנּוּ לֵאמֹר שִׁיעוֹר) שְׁנַמְשָׁף עַל-
- 1 הִיא שְׁעַל-יְדֵי-זֶה תִּקְבַּל הַנְּשֻׁמָּה אֶת הַגִּילוֹי
 2 דְעוֹלָם הַבָּא. וְעַל-פִּי-זֶה אֵינוֹ מוֹכֵן אֵיךְ אֶפְשָׁר
 3 לִזְמַר יָפֵה שְׁעָה אַחַת בְּתִשְׁבָּה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים
 4 בְּעוֹלָם הַזֶּה מְקַל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, הֲלֵא כֵּל עֲנָן
 5 הַתְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים הוּא טַפַּל לְהַגִּילוֹי
 6 דְעוֹלָם הַבָּא.
 7 אַף הָעֲנָן הוּא, דְּבִאֲמַת הַנֶּה עִיקָר קִיבּוּל
 8 הַשֶּׁכֶר אֵינוֹ בְּגֵן-עֵדֶן, כִּי-אֵם לְעֵתִיד-לָבֹא
 9 בְּעוֹלָם הַתְּחִיָּה, לְנִשְׁמוֹת בְּגוֹפֵים דְּוָקָא, וְהֵינּוּ
 10 שְׁהַגִּילוֹי דְּגֵן-עֵדֶן הוּא רַק זֵיו תּוֹרָתָם וְעִבּוֹדָתָם,
 11 דְּהֵינּוּ זֵיו וְהָאֶרֶץ בְּלָבָד, וְלֹא עֲצָם הַמְצוּהָ, וְאֵילוֹ
 12 עִיקָר שְׂכִר הַמְצוּהָ, שְׁזָהוּ עֲנָן "שְׂכִר מְצוּהָ
 13 מְצוּהָ"²⁸, שְׂשֻׁכֵר הַמְצוּהָ הִיא הַמְצוּהָ עֲצָמָה²⁹,
 14 דְּהֵינּוּ עֲצָם הָאוֹר שְׁנַמְשָׁף עַל-יְדֵי הַמְצוּהָ,
 15 יִתְגַּלֶּה לְעֵתִיד-לָבֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה דְּוָקָא, וְהֵינּוּ
 16 שְׂבָעוֹלָם הַבָּא נְהִינִים מִזֵּיו הַשְּׂכִינָה³⁰, זֵיו וְהָאֶרֶץ
 17 בְּלָבָד, לְפִי שְׁגָם עוֹלָם הַבָּא נִקְרָא בְּשֵׁם עוֹלָם,
 18 מְלִשׁוֹן הָעֵלָם³¹, וְאֵילוֹ גִּילוֹי הַעֲצָמוֹת הוּא
 19 בְּעוֹלָם הַזֶּה דְּוָקָא³². [אֲמַנְס, בְּכַדֵּי שְׁלַעֲתִיד-לָבֹא
 20 תּוֹכֵל הַנְּשֻׁמָּה לְקַבֵּל אֶת עֲצָם הָאוֹר שְׁנַמְשָׁף
 21 עַל-יְדֵי הַמְצוּהָ, צְרִיכָה לְקַבֵּל תְּחִילָה אֶת
 22 הַהֲאָרָה וְהֵינּוּ שְׁמַתְגַּלָּה בְּגֵן-עֵדֶן. אַף לְהִיּוֹתָהּ
 23 בְּבַחֲנֵית נִבְרָא, לֹא תּוֹכֵל לְקַבֵּל גִּילוֹי הָאוֹר
 24 שְׂבָגֵן-עֵדֶן אֶלֶּא עַל-יְדֵי לְבוּשֵׁי הַמְצוּת, וּמְכַל-
 25 מְקוֹם הַמְצוּת עֲצָמָן הֵן גְּבוּהוֹת יוֹתֵר מִהֵינּוּ
 26 הַנְּמַשָּׁף עַל-יְדֵן בְּגֵן-עֵדֶן, כִּי עִיקָרָן הוּא בְּשִׁבִיל
 27 גִּילוֹי עֲצָם הָאוֹר לְעֵתִיד-לָבֹא].
 28 (ד) וְעַל-פִּי-זֶה יוֹכֵן הָעֲנָן ד'וִיחֵי יַעֲקֹב',
 29 שְׂאֲמַתִּית עֲנָן הַחַיִּים הַרוּחָנִיִּים
 30 הַאֲמִיתִיִּים שֶׁל דְּבָקוֹת בַּה' הוּא
 31 בְּיַעֲקֹב, יו"ד עֲקֹב, שֶׁהוּא
 32 עֲנָן יְרִידַת הַנְּשֻׁמָּה בַּחֲנִית יו"ד
 33 לְמִטָּה כְּדֵי לְעַסּוֹק בְּתוֹרָה וּמְצוּת (תְּשׁוּבָה
 34 כְּדֵי

(28) אבות פ"ד מ"ב. (29) תניא פל"ט. (30) ראה ברכות יז, א. (31) לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ. (32) ראה גם תניא ספ"ד. לקו"ת דברים א, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לַעֲסוֹק בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת (הנקראים במשנה זו תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים
 2 טוֹבִים), כִּי־נִשְׁעַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁף עֵינָהּ הַשָּׂכָר שֶׁהוּא עֹנֵן
 3 גִּילּוּי הַעֲצָמוֹת שִׁיחָה כְּפוּעַל אַחֲרֵי תַחֲתֵית הַמַּתִּים, כַּמְבוּאָר לַעֲלֹל.
 4 וְזֶהוּ גַם מֵה שִׁפְתוֹב וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאַרְצָן מִצְרַיִם שִׁבַע עֶשְׂרֵה
 5 שָׁנָה, שִׁמְפָּרֵשׁ וּמִפְרֹט אֶת
 6 מִסְפָּר הַשָּׁנִים שְׁחֵי בְּאַרְצָן
 7 מִצְרַיִם, וְאִינוּ כּוֹלָל אוֹתָם עִם
 8 שְׁאָר שְׁנֹת חַיָּו, אֲלָא מַחֲלַק
 9 אוֹתָן בְּפָנֵי עֲצָמָן, וְהַמַּעֲנָה
 10 לַשְּׂאֵלָה זֶה שֶׁנִּשְׂאֵלָה בְּתַחֲלִית הַמַּאמֵר
 11 הוּא דְכִינֵן שְׁאֲמִיתִית עֹנֵן
 12 הַחַיִּים הוּא דְוָקֵא עַל־יְדֵי
 13 הַיְרִידָה לְעוֹלָם הַזֶּה, הַגָּה
 14 בְּעוֹלָם הַזֶּה גּוֹפָא עֲצֻמוֹ הַרְי זֶה
 15 בְּמִצְרַיִם דְוָקֵא, וְלֹכֵן הַפְסוּק
 16 מְבַדִּיל וּמְדַגֵּשׁ אֶת שְׁנֵי חַיָּו שֶׁל יַעֲקֹב
 17 בְּמִצְרַיִם כְּעֵינֵן בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ, וְהַכוּנָה
 18 לְ"מִצְרַיִם" הַחֲלָל מֵהַמִּצְרַיִם
 19 וְגִבּוּלִים דְּסִדְרָה הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת,
 20 הוּא הַסִּדְרָה שֶׁל יְרִידַת הָאֵוֶר הָאֱלוּקִי
 21 מִדְּרַגָּה לְדְרַגָּה בְּצוּרָה מְרֻדָּה וּמוֹגְבֵלַת
 22 שֶׁהוּא עֹנֵן מִצְרַיִם (מְלִשׁוֹן
 23 מִצְרַיִם וְגִבּוּלִים) דְּקְדוּשָׁה,
 24 וְעַד לִירִידָה עַד לְמִצְרַיִם
 25 כְּפִשׁוּטוֹ, מִצְרַיִם דְּלְעוֹמַת־
 26 זֶה, שֶׁל הִיפָךְ הַקְדוּשָׁה כְּכַתוּב "אֵת
 27 זֶה לְעוֹמַת זֶה עֲשֵׂה אֱלוּקִים" וְהִנֵּנוּ
 28 שְׁדוּקָא עַל־יְדֵי בִירוֹר הַמְטָה
 29 שְׁאִין לְמַטָּה הַיְמָנָה, "מִצְרַיִם"
 30 שֶׁהִיא הַחֲלָק הַתַּחֲתוֹן וְהַנְּחוּת בִּירוֹר
 31 בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי עֲצֻמוֹ נַעֲשֵׂה
 32 אֲמִיתִית הָעֹנֵן דְּ"וַיְחִי
 33 יַעֲקֹב", חַיִּים רֹחוּנִים אֲמִיתִים
 34 וְבִאֲפֻן דְּ"שִׁבַע עֶשְׂרֵה
 35 שָׁנָה", בְּגִימְטְרִיא 'טוֹב'.
 36 וְכֵּהָ יוֹכֵן גַּם הַטַּעַם
 37 שֶׁבְּמִסְפָּר כְּלָלוֹת בְּמִסְפָּר הַכִּלְלִי
 38 שֶׁל שְׁנֵי חַיָּי יַעֲקֹב, מְבַדִּיל
 39 וּמְקַדֵּים הַפְסוּק אֶת הַמִּסְפָּר
 40 הַמְּוַעֲט, מִסְפָּר הַשָּׁנִים הַיְחִידוֹת
 41 (בְּשׁוּנָה מִמִּנֵּינ שְׁנֹת חַיִּיהֶם שֶׁל
 42 אַבְרָהָם וַיִּצְחָק, כְּמוֹבֵא לַעֲלִיל בְּתַחֲלִית
 43 הַמַּאמֵר) כִּי עֹנֵן הַמִּיעוּט מִסְפָּר
 44 הַשָּׁנִים הַנְּמוּךְ מוֹרָה עַל הַיְרִידָה לְפַעוֹל אֶת בִּירוֹר הַמְטָה דְוָקֵא, וְכַמְבוּאָר בְּמִקּוּם אַחֲרָי³⁴ שְׁעֵיקָר הָעֲבוּדָה בְּזִמְנָן הַזֶּה הִיא בְּעֹנֵן הַמְּדוּת, שְׁזָהוּ

45 שְׁזָהוּ הָעֵיקָר, וְדוּקָא בְּאֲמַצְעוֹתוֹ וְזוֹכִים לְתַכֲּלִית הַגִּילּוּי שִׁיחָה לַעֲתִיד
 46 לְבוֹא וְעַל־יְדֵי־זֶה דְוָקֵא נַעֲשֵׂה אֲמִיתִית הָעֹנֵן דְּ"וַיְחִי
 47 יַעֲקֹב".
 48 (ה) וְזֶהוּ גַם מֵה שִׁפְתוֹב וַיְחִי יְמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חַיָּו שִׁבַע שָׁנִים
 49 וְאַרְבָּעִים וּמֵאָתָּה שָׁנָה,
 50 שִׁבְמִסְפָּר זֶה מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְשִׁבַע
 51 מְרוּמָז כְּלָלוֹת עֹנֵן הָעֲבוּדָה
 52 הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי הַכִּלְלִי שֶׁל עֲבוּדַת ה'
 53 שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, כְּפִי שְׁהוּלָךְ וּמְבֹאָר.
 54 וְהָעֹנֵן בְּזֶה, דְּהַגָּה "שִׁבַע
 55 שָׁנִים" מוֹרָה עַל הָעֲבוּדָה
 56 בְּשִׁבַע הַמְּדוּת שְׁצָרִיף לְכַרְךָן
 57 לְהַפְרִיד וּלְכוּרֹר אֶת הַטוֹב מִתּוֹךְ הָרַע
 58 שֶׁבָּהֶן וּלְשִׁנוֹתָן לְשִׁנוֹת הַתְּכּוּנוֹת
 59 וְהַנְּטִיּוֹת הַטְּבָעִיּוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית
 60 לְצַד הַקְדוּשָׁה, שְׁזָהוּ עֹנֵן (שִׁבַע)
 61 שָׁנִים, מְלִשׁוֹן שִׁנּוּי (כִּי תְּקוּפָה
 62 שֶׁל שָׁנָה כּוֹלֵלַת בְּתוּכָה אֶת כָּל שִׁנּוּי
 63 הָעוֹנוֹת וְהַזְּמַנִּים), הִנֵּנוּ לְשִׁנוֹתָם
 64 מְטַבְעִים הַמְּקוּרִי וּלְהַפְכָם
 65 לְקְדוּשָׁה. וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לְכַךְ
 66 שֶׁהַתְּנוּבָה מוֹרָה וּמְקַדֵּים
 67 "שִׁבַע שָׁנִים" בְּפָנֵי עֲצָמָן,
 68 וְלֹא כּוֹלֵל אֶת שִׁבַע הַשָּׁנִים יַחַד עִם
 69 מֵאָה וְאַרְבָּעִים הַשָּׁנִים, כְּפִי שֶׁנִּשְׂאֵלָה
 70 הַשְּׂאֵלָה בְּתַחֲלִית הַמַּאמֵר, לְפִי
 71 שִׁתְּחַלַּת וְעֵיקָר הָעֲבוּדָה
 72 (עֲבוּדַת הַבֵּינּוֹנִים, כְּמְבוּאָר
 73 בְּתַנְיָא³³ בְּהַרְחַבָה שֶׁ"בֵּינּוֹנִי" אִינוּ
 74 מִי שֶׁמַּעֲשִׂו הַטוֹבִים וְהָרַעִים שְׁקוּלִים
 75 אֲלָא מִבְּחִינַת מְצַב הַנֶּפֶשׁ, הַנֶּפֶשׁ
 76 הָאֱלוּקִית וְהַיְצֵר הַטוֹב מְצַד אֶחָד
 77 וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית וְהַיְצֵר הָרַע מְצַד שֵׁנִי,
 78 הֵם בְּתוֹקֵף וְנַחֲמִים מִי שִׁלּוֹט עַל
 79 אַבְרֵי הַגּוֹף אֲבָל הוּא לְעוֹלָם לֹא נִכְשַׁל
 80 בְּמַעֲשֵׂה, דִּיבּוּר אוֹ מַחֲשַׁבָה שֶׁהִיא
 81 מְדַת כָּל אָדָם כִּי אִמְנֵם רַק יְחִידִי
 82 סְגוּלָה וְזוֹכִים לְהִיּוֹת צְדִיקִים מְבוּבֵן זֶה
 83 שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית שֶׁלָּהֶם הַתְּהַפְכָה
 84 לְקְדוּשָׁה, אֲבָל כָּל אָדָם יְכוֹל וְנִדְרַשׁ
 85 לְהַשִּׁיג שְׁלִיטָה מְלֵאָה עַל הַמַּחֲשַׁבָה
 86 וְהַדִּיבּוּר וְהַמַּעֲשֵׂה (שְׁלו) הוּא עֹנֵן
 87 בִּירוֹר וְיִפּוּף עֵידוֹן הַמְּדוּת,
 88 שְׁעֵיקָר הָעֲבוּדָה בְּזִמְנָן הַזֶּה בּוֹמֵן

(33 רפ"ד. 34) מאמרי אדה"ז תקס"ח ב' ע' תת ואילך. ע' א'מט ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"א ע' ד ואילך. ועוד.

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הגלות כאשר יש ירידת הדורות היא בענין המדות, שזהו ענין
2 כיבוש שבע עממין ברוחניות, מה-שאין-כן העבודה דברור
3 והעלאת המוחין שבפני היא עבודה קשה, שלא כל מוח
4 סביל דא, דבר נעלה שלא כל מוח מסוגל לסבול ולשאת ולהכיל ועיקר
5 הענין דברור המוחין יהיה
6 לעתיד-לבא, בימות המשיח שאז
7 יהיה בנוסף לכיבוש שבע האומות,
8 כנגד שבע המידות, גם כיבוש ג'
9 העממין קני קניזי וקדמוני,
10 שכנגד ג' המוחין חכמה בינה ודעת
11 שאי-אפשר לבררם בזמן
12 הזה.
13 ועל-ידי העבודה בבירור
14 שבע המדות, "שבע שנים",
15 באים לארבעים ומאת שנה,
16 דמספר ק"מ מאה וארבעים הוא
17 ב' פעמים שבעים. הינו,
18 שנוסף על המספר ד"שבע
19 שנים", שכאמור מתייחס לשבע
20 המידות ישנו גם המספר
21 ד'שבעים, שמורה על שבע
22 המדות כפי שהן כלולות
23 מעשר, כמבואר בקבלה וחסידות
24 שכל אחת מעשר הספירות כלולה מכל
25 העשר (למשל, במידת החדס יש חכמה
26 שבחסד, בינה שבחסד וכן הלאה)
27 שהוא ענין המשכת המוחין
28 במדות, היינו אף שברוך כלל האור
29 המאיר במידות הוא מועט ומצומצם
30 לגבי האור המאיר במוחין, לעתים יש
31 הארה של אור המוחין במידות עצמן
32 וכזה גופא ב' פעמים
33 שבעים, שעולה בסך הכול ק"מ
34 (וכפי שהוא בספירות העליונות, מעין
35 זה הוא בעשר כחות הנפש
36 שנשתלשלו מהספירות), והולך ומבאר
37 את המשמעות של המספר שבעים
38 פעמיים, שהוא בסך הכול מאה
39 וארבעים.
40 והענין בזה, כפי שמבאר
41 כ"ק אדמו"ר מהר"ש
42 (שהשנה שנת תשכ"ז בה נאמר
43 מאמר זה היא שנת המאה

לשנת נשיאתו הראשונה אחרי הסתלקות אביו אדמו"ר ה'צמח צדק'
בי"ג ניסן תרכ"ו) בדבור-המתחיל במאמר הפותח בפסוק "ויחי
יעקב" ושנת תרכ"ח³⁵, בהקדים הקושיא הידועה³⁶ בתורת
החסידות בנוגע לדוד המלך לשנות חיו היו במספר שבעים
שנה, שמצינו³⁷ בדברי חכמינו
ז"ל שדוד המלך היה ראוי להיות נפל
ולא נקצבו לו חיים משלו, אלא
שאדם הראשון נתן לו לדוד
המלך שבעים שנה משנות חיו
(ולכן חסרו שבעים שנה
משנותיו של אדם הראשון
שראוי היה מלכתחילה להיות
אלף שנים, שנאמר³⁸ באזרה
שלא לאכול מעץ הדעת כי פיום
אכלך ממנו מות תמות, ויזמו
של הקב"ה אלף שנים,
שנאמר³⁹ כי אלף שנים
בענין פיום אתמול גו'),
וכמו כן מצינו⁴⁰ בדברי חכמינו
ז"ל שהאבות נתנו לו לדוד המלך
שבעים שנה (אברהם נתן לו
ה' שנים, שנחסרו משנותיו
שהיו צריכות להיות ק"פ,
יעקב נתן לו כ"ח שנים
שנחסרו משנותיו, שהיו
צריכות להיות קע"ה כשני
חיי אברהם. ויוסף נתן לו
ל"ז שנים שנחסרו משנותיו
שהיו צריכות להיות קמ"ז
כשני חיי יעקב), ולכאורה,
פיון שדוד המלך חי בפועל רק
שבעים שנה פעם אחת, למה
הוצרך שיתנו לו אחרים ב'
פעמים שבעים שנה, הן
שבעים שנה של אדם
הראשון והן שבעים שנה של
האבות?
אף הענין הוא, ש"שבעים

(35) סה"מ תרכ"ח ע' נו. 36) ראה סה"מ צ' להצ"צ מצות מינוי מלך פ"ב. וראה גם ד"ה להבין כו' דאדם קדמאה שאל ע'
שנין תרכ"ח (סה"מ תרכ"ח ע' סב). 37) במדבר פ"ד, יב. יל"ש בראשית רמז מא. ועוד. 38) בראשית ב, יז. 39) תהלים
ז, ד. 40) זח"א קסח, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁנָה" הוא עֲנָן הַמְשַׁכֵּת הַמוֹחִין בַּמְדוֹת פְּנ"ל, וּב' פְּעָמִים
 2 שְׁבָעִים הֵם ב' הַדְּרָגוֹת שֶׁבְּהַמְשַׁכֵּת הַמוֹחִין בַּמְדוֹת, וְהוּא
 3 עֲנָן דַּעַת עֲלִיּוֹן וְדַעַת תַּחְתּוֹן, כַּמְבוּאָר בַּחֲסִידוֹת (על הפסוק "אל
 4 דעות הוי") שיש שני אופני ידיעה והכרה באלוקות, "דעת עליון" – כפי
 5 שהדברים הם מלמעלה, מצד
 6 האלוקות, ו"דעת תחתון" – כפי
 7 שהדברים הם מלמטה מצד הנבראים
 8 שֶׁהֵם ב' אֹפְנֵי רְאִית הַעֵין
 9 ('עֵין' מִסְפָּרוֹ 'שְׁבָעִים'),
 10 כְּלוּמֵר שְׁתֵּי נִקְדוּת־מִבְּט שְׁנוֹת עֵין
 11 שְׁלֹמְעֵלָה וְעֵין שְׁלֹמְטָה.
 12 וְזֶהוּ הַחִילּוּק הַהִבְדֵּל שֶׁבֵּין ע'
 13 שְׁנָה דְאָדָם הָרֵאשׁוֹן לַע' שְׁנָה
 14 דְהָאָבוֹת, שֶׁהֵם שְׁתֵּי הַפְּעָמִים שֶׁל
 15 שְׁבָעִים שָׁנָה שְׁנִיתוֹ לְדוֹד הַמֶּלֶךְ,
 16 כַּמּוּר, שֶׁע' שְׁנָה דְאָדָם
 17 הָרֵאשׁוֹן הוּא עֲנָן דַּעַת
 18 תַּחְתּוֹן, עֵין שְׁלֹמְטָה הַמְבַט
 19 וְהָרֵאשׁוֹן בַּאֲלוּקוֹת כִּפִּי שֶׁהוּא מִלְּמַטָּה.
 20 וְע' שְׁנָה דְהָאָבוֹת הוּא עֲנָן
 21 דַּעַת עֲלִיּוֹן, עֵין שְׁלֹמְעֵלָה
 22 הַמְבַט וְהָרֵאשׁוֹן בַּאֲלוּקוֹת כִּפִּי שֶׁהוּא
 23 מִלְּמַעְלָה.
 24 וְזֶהוּ שֶׁגַם אָדָם הָרֵאשׁוֹן וְגַם
 25 הָאָבוֹת נִתְּנוּ לְדוֹד ע' שְׁנָה,
 26 שְׁעַל־יְדֵי־זֶה הֵיטָה אֶצְלוֹ לֹא
 27 רַק הַמְשַׁכֵּת דַּעַת תַּחְתּוֹן אֲלָא גַם הַמְשַׁכֵּת דַּעַת
 28 עֲלִיּוֹן. וּמְפַל־מְקוֹם הָיוּ שְׁנוֹת חֲזֵי שְׁבָעִים שְׁנָה
 29 בְּלִבָּד, כִּי עֵיקַר עֲנָנָו שֶׁל דוֹד, סְפִירַת הַמְּלָכוֹת,
 30 הוּא עֲנָן דַּעַת תַּחְתּוֹן, וְזֶה שְׁנֵי שְׁנֵי אֶצְלוֹ דַּעַת
 31 עֲלִיּוֹן (ע' שְׁנָה דְהָאָבוֹת), הָרִי זֶה רַק דַּעַת
 32 עֲלִיּוֹן כִּפִּי שְׁנֵי שְׁנֵי וּמִתְלַבֵּשׁ בְּדַעַת תַּחְתּוֹן,
 33 אֲבָל לֹא דַּעַת עֲלִיּוֹן כִּפִּי שֶׁהוּא מִצַּד עֲצָמוֹ.
 34 אֲמָנָם שְׁנוֹת חֲזֵי יַעֲקֹב הָיוּ קַמ"ז שְׁנָה, כִּי לְאַחֲרֵי
 35 הָעֲבוּדָה בְּבִירוֹר ז' הַמְדוֹת, הֵיטָה אֶצְלוֹ הַמְשַׁכֵּת
 36 הַמוֹחִין בַּמְדוֹת (ע' שְׁנָה) בְּאֹפֶן שְׁנֵי שְׁנֵי גַם
 37 דַּעַת עֲלִיּוֹן כִּפִּי שֶׁהוּא מִצַּד עֲצָמוֹ, וְלִכֵּן חֵי עוֹד
 38 ק"מ שְׁנָה, ב' פְּעָמִים ע' שְׁנָה, דְהֵינּוּ הֵן דַּעַת
 39 תַּחְתּוֹן וְהֵן דַּעַת עֲלִיּוֹן.
 40 וְעֲנָן זֶה יִתְגַּלֶּה לְעֵת־לְבָא, בְּתַחֲנִית הַמַּתִּים,
 41 שְׂאֵז יִהְיֶה עֵיקַר הָעֲנָן דְקַבּוּל הַשְּׂכָר
 42 (פְּנ"ל), שְׂזֵהוּ מֵה שְׂכָתוּב⁴¹ כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ,
 43 ב' פְּעָמִים עֵין, שֶׁהָרֵאשׁוֹן דַּעַת הַתַּחְתּוֹן תִּהְיֶה
 44 כְּמוֹ הָרֵאשׁוֹן דַּעַת הָעֲלִיּוֹן, בְּאֹפֶן דִּישֵׁר יִחְזוּ
 45 שְׂכָל הָעֲנָנִים לְמִטָּה יִהְיוּ
 46 כְּמוֹ לְמִעְלָה, (וּכְמִבּוּאָר בִּלְקוּטֵי
 47 תוֹרָה פְּרִשְׁת רֵאשׁ: "... אִוֹר אֵין־סוֹף
 48 בְּרוּךְ־הוּא מִמֵּשׁ שְׁלֹמְעֵלָה מַעְלָה מִסְדֵּר
 49 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת וְשֵׁם מַעְלָה וְשֵׁם שׁוּיִם,
 50 לִכֵּן נִמְשָׁךְ מִשֵּׁם לְהִיּוֹת גִּילּוּי בִּטּוֹל זֶה
 51 לְמִטָּה כְּמוֹ לְמַעְלָה. וְזֶה לְעִשׂוֹת הַיִּשְׂרָאֵל
 52 בְּעֵינֵי ה' אֱלוֹהֵיךְ, פִּירוּשׁ הַיִּשְׂרָאֵל כְּמוֹ
 53 יִשְׂרָאֵל יִחְזוּ פְּנִימוֹ, דְהֵינּוּ לְעִשׂוֹת ב'
 54 בַּחֲנִינֵי עֵינָיִם בְּבַחֲנֵי יִשְׂרָאֵל הַשְּׁוֹאָה
 55 אַחַת לְמַהוּוֵי אַחַד בְּאַחַד וְעֵין בְּעֵין
 56 יִרְאוּ וְגו' ") כִּפִּי שִׁיְהִיָּה בְּקָרוֹב
 57 מִמֵּשׁ, עַל־יְדֵי מְשִׁיחַ צְדִיקָנוּ.

בס"ד. משיחות ש"פ ויחי (ועשרה בטבת יהפך לשמחה) ה'תנש"א.

26 שלימה"10), משא"כ אברהם ויצחק שיצאו מהם
27 ישמעאל ועשו¹¹, ולכן, גם הענין ד"הוא בחיים" (שנעשה עי"ז ש"זרעו בחיים") שייך ביעקב
28 דוקא¹².
29

30 וההסברה בזה¹³ - מדתו של יעקב היא מדת האמת,
31 כמ"ש¹⁴ "תתן אמת ליעקב"¹⁵, ותכונת האמת
32 שנמשכת וחודרת בכל הדרגות (מלמעלה מעלה עד
33 למטה מטה) בכל התוקף והשלימות, ולכן "זרעו
34 (שכולל זרעו וזרע זרעו עד סוף כל הדורות¹⁶)
35 בחיים", ועי"ז מתגלה הנצחיות דחיי יעקב (גם בעולם
36 הזה¹⁷), "אף הוא בחיים".

37 ועפ"ז מובן תוכן החיזוק וההתחזקות ("חזק חזק
38 ונתחזק") דבנ"י שבסיום וחותם ספר בראשית, ספר
39 ראשון (ובמילא גם החיזוק הראשון והעיקרי) שבתורה -
40 הסך-הכל (סיום וחותם) דספר בראשית שבו מסופר
41 תולדות חייהם של האבות¹⁸, אשר "מעשה אבות
42 סימן (ונתינת-כח) לבנים"¹⁹ - "ויחי יעקב",
43 "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים" - שבזה
44 מרומז ש"זרעו" של יעקב, כאו"א מבנ"י, האנשים
45 והנשים והטף, עד סוף כל הדורות²⁰, בכל הזמנים
46 והמצבים ובכל המקומות, הוא "בחיים", חיים
47 אמיתיים, כמ"ש²¹ "ואתם הדבקים בה' אלקיכם

1 א. סיום וחותם ספר בראשית, ספר ראשון
2 שבתורה - שלאח"ז מכריזים "חזק חזק ונתחזק"
3 (כמנהג ישראל² בסיום וחותם כל הספרים, החל
4 מספר הראשון, ספר בראשית), שרומז על החיזוק
5 וההתחזקות³ דבנ"י בכל עניניהם - הוא בפרשת
6 ויחי, "ויחי יעקב"⁴.
7 והענין בזה:

8 בנוגע ל"ויחי" יעקב" מצינו עילוי גם לגבי
9 אברהם ויצחק - כדאיתא בגמרא⁵ "יעקב אבינו לא
10 מת . . . וכי בכדי ספרו ספדנייא וחנטו חנטייא
11 וקברו קברייא . . . מקרא אני דורש, שנאמר⁶ ואתה
12 אל תירא עבדי יעקב נאום ה' ואל תחת ישראל כי
13 הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים, מקיש
14 הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים" -
15 "ויחי יעקב", "חי הוא לעולם"⁷.

16 וכיון שחז"ל למדו ש"יעקב אבינו לא מת"
17 ("ויחי יעקב") מזה שהכתוב "מקיש הוא לזרעו, מה
18 זרעו בחיים אף הוא בחיים" (ולא מהכתוב בפרשתנו⁸
19 בנוגע ליעקב עצמו "ויגוע ויאסף אל עמיו", "ומיתה
20 לא נאמרה בו"⁹) - מובן, שהענין ד"ויחי יעקב"
21 ("יעקב אבינו לא מת") תלוי ב"זרעו", שע"י
22 ש"זרעו בחיים" "אף הוא בחיים".

23 וי"ל שזהו הטעם שענין זה נאמר ביעקב
24 ("יעקב אבינו לא מת"), ולא באברהם ויצחק - כי,
25 "זרעו בחיים" שייך ביעקב שזרעו בשלימות ("מטתו

(10) פרש"י פרשתנו מז, לא.

(11) פסחים נז, א.

(12) ראה חדא"ג מהרש"א לתענית שם: "מש"ה נקט יעקב
(טפי מאברהם ויצחק) כמו שהוזכר בקרא בהקישא, דלא שייך
אלא ביעקב להקישו לזרעו, משא"כ באברהם ויצחק משום זרעו
ישמעאל ועשו".

(13) ראה גם לקו"ש חכ"ו ע' 8. וש"נ.

(14) מיכה בסופו.

(15) ראה תורת לוי"צ לתענית שם (ס"ע ז) ש"אמ"ת ליעקב
הוא תיבות יעקב"ל "א מ"ת".

(16) ובזה גופא - כל אחד ואחד מישראל, שהרי, אם חסר ח"ו
אצל אחד מישראל (בדור אחד), אין זה אמת.

(17) שהרי בנוגע לעוה"ב אין חידוש בדבר. וראה חדא"ג
מהרש"א שם: "אם שלא מת בנפש . . . אמאי נקט יעקב טפי
מאברהם ויצחק".

(18) "ספר הישר", "ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים"
(ע"ז כה, א).

(19) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו.

(20) ראה אגה"ק ס"ז: "נשמתו (של יעקב). . . כלולה מכל
הנשמות שבישראל מעולם ועד עולם".

(21) ואתחנן ד, ד.

(1) כמרומז בשמו - "בראשית" - מלשון ראשית (ראשון).

(2) ראה שו"ע או"ח סו"ס קלט ובנ"כ. הנסמן בלקו"ש חכ"ה ע'
474.

(3) וג"פ ("חזק חזק ונתחזק") - שהחיזוק גופא הוא באופן
של חזקה, "בתלת יזמני הוי חזקה" (ב"מ קו, רע"ב. וש"נ).

(4) להעיר שבכ"מ נקראת הפרשה בשם "ויחי יעקב" (רמב"ם
בסדר תפלות כל השנה בסוף ספר אהבה).

(5) תענית ה, ב.

(6) ירמ' ל, יר"ד.

(7) פרש"י תענית שם.

(8) מט, לג.

(9) כפירוש רש"י על הפסוק (פשוטו של מקרא) "ויגוע ויאסף,
ומיתה לא נאמרה בו, ואמרו חז"ל יעקב אבינו לא מת" - שכונתו
למארו"ל בתענית שם, אלא שבתענית למדו זה מהפסוק ("מקרא
אני דורש") ש"מקיש הוא לזרעו". וראה גם תוד"ה יעקב תענית
שם: "וכן משמע מדכתיב ויגוע ולא כתיב וימת".

34 וההסברה בזה (שבכל מעמד ומצב זרעו
 35 בחיים" ועי"ז "אף הוא בחיים") - ע"פ מארז"ל²⁷
 36 "אע"פ שחטא ישראל²⁸ הוא", וכפס"ד הרמב"ם²⁹
 37 "מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות
 38 עבירה . . הוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא
 39 לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו
 40 הוא שתקפו", היינו, שהנהגתו בפועל היפך התורה
 41 אינה אלא ענין חיצוני מפני ש"תקפו יצרו הרע",
 42 ואילו רצונו הוא "להיות מישראל . . לעשות כל
 43 המצות כו'", ולכן, מבלי הבט על מעמדו ומצבו
 44 בפועל ובגלוי, "ישראל הוא", ויש לו שייכות לכל
 45 התורה כולה³⁰, כמ"ש³¹ "תורה צוה לנו משה
 46 מורשה קהלת יעקב" - "יורשה" אינה תלוי' בהנהגתו
 47 של היורש, כיון ש"אם במציאותו בתור יורש, להיותו
 48 מזרעו של יעקב³² ("קהלת יעקב").
 49 ג. ויש לומר, שענין זה מרומז בסיום וחותם
 50 פרשת "ויחי יעקב" - "ויישם בארון במצרים"³³:
 51 "בארון במצרים" - היו "עצמות יוסף" כל זמן
 52 שהיו בני" במצרים, ובצאתם ממצרים כתיב³⁴
 53 "ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע
 54 את בני ישראל לאמר פקוד פקוד אלקים אתכם
 55 והעליתם את עצמותי מזה אתכם", כמ"ש בסוף
 56 פרשתנו³⁵ "וישבע יוסף את בני ישראל לאמר פקוד
 57 פקוד אלקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה".
 58 ויש לומר ע"ד הרמז - ש"עצמות יוסף" רומז
 59 על העצמות ("עצמות" מלשון עצם הדבר³⁶) דבני'
 60 (כל ישראל נקראים ע"ש יוסף, כמ"ש "נוהג כצאן

1 חיים"²², ע"י תורתו, "תורת חיים"²³, ומצוותי'
 2 עליהם נאמר²⁴ "וחי בהם".
 3 ב. לכאורה יש מקום לשאלה: הרי מצינו בדברי
 4 ימי ישראל בכל הדורות (וגם בדורנו זה) שיש כמה
 5 מבני" שלא רואים אצלם בגלוי ההנהגה ע"פ
 6 התומ"צ בחיי היום-יום, וא"כ, איך אומרים
 7 ש"זרעו (כל זרעו)²⁵ בחיים"?
 8 והמענה לזה - מפורש בדברי הגמרא:
 9 לאחרי שהגמרא אומרת ש"יעקב אבינו לא מת"
 10 - באה שאלה: "וכי בכדי ספדו ספדניא כו'",
 11 כלומר, איך אפשר לומר ש"יעקב אבינו לא מת",
 12 הרי בפועל ובגלוי "ספדו ספדניא וחנטו חנטיא
 13 וקברו קבריא". והתירוץ על זה - "מקרא אני דורש,
 14 שנאמר ואתה אל תירא עבדי יעקב נאום ה' ואל
 15 תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך
 16 מארץ שבים, מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף
 17 הוא בחיים", כלומר, כיון ש"מקרא אני דורש", כן
 18 הוא האמת ("שהוא בחיים"), וזה ש"חנטו חנטיא
 19 כו'" - "נדמה להם שמת, אבל חי הוא"⁷.
 20 ומזה מוכן גם בנוגע ל"זרעו בחיים" - שכיון
 21 שמפורש בקרא²⁶ שהמעמד ומצב דבני" בכל הדורות
 22 (עד לדור האחרון של הגלות שבהם תקויים
 23 ההבטחה "כי הנני מושיעם מרחוק ואת זרעך
 24 מארץ שבים") הוא באופן ש"זרעו בחיים", בודאי
 25 כן הוא האמת, ואם ישנם כאלה שטוענים שיש כמה
 26 מבני" שאינם מתנהגים ע"פ תומ"צ בחיי היום-יום
 27 - אין זה אלא ש"נדמה להם" שחסר ח"ו בהענין
 28 ד"זרעו בחיים", אבל האמת היא ש"זרעו בחיים".
 29 זאת ועוד: כיון ש"מה זרעו בחיים אף הוא
 30 בחיים", הרי הטענה שיש חלישות וחסרון בהענין
 31 ד"זרעו בחיים" (וי"ל - אפילו באחד מזרעו²⁵), היא
 32 פגיעה, ורחמנא ליצלן, בהענין ד"הוא בחיים",
 33 בחיים דיעקב!

(27) סנהדרין מד, רע"א.
 (28) "ישראל" דייקא - שם המעלה דיעקב, ע"ש "כי שרית עם
 אלקים ועם אנשים ותוכל" (וישלה לב, כט), נוסף לכך שגם השם
 "יעקב" הוא אותיות יו"ד עקב, שרומז שגם במעמד ומצב של
 "עקב" (ועד ש"ידו אוחת בעקב עשו") נמשך וחוּדַר הו"ד -
 אות ראשונה (ראש התיבה) דשם הוי', "חלק הוי' עמו יעקב חבל
 נחלתו" (האזינו לב, ט), ועד שזוהי מציאותו של יהודי - יו"ד.
 (29) הל' גירושין ספ"ב.
 (30) ומרומז גם ב"ישראל (הוא)" - ר"ת יש ששים ריבוא
 אותיות לתורה (מגלה עמוקות אופן קפו).
 (31) ברכה לג, ד.
 (32) להעיר, שיעקב ענינו תורה, כמ"ש "ויקם עדות ביעקב
 ותורה שם בישראל" (תהלים עח, ה).
 (33) ראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 476 ואילך. חכ"ו ע' 85 ואילך.
 (34) בשלח יג, יט.
 (35) נ, כה.
 (36) כמו בגוף האדם - שעצם מבנה הגוף הוא (לא הבשר
 והגידים כו') ע"י העצמות.

(22) ראה זהר פרשתנו (רטז, א): "ויחי יעקב . . ועמך כולם
 צדיקים . . מ"ט בגין דמתדבקין בגופא דמלכא דכי' ואתם הדבקים
 גוי' בחיים" (הובא באוה"ת פרשתנו ע' שנד).
 (23) ראה אבות דר"נ ספ"ד.
 (24) אחרי יח, ה.
 (25) ראה לעיל הערה 16.
 (26) ולא רק באופן של דרש ("מקרא אני דורש") - שהרי,
 הדרש הוא "מקיש הוא לזרעו", היינו, שהדרש מלמדנו ש"אף
 הוא בחיים" כמו ש"זרעו בחיים", אבל בנוגע ל"זרעו" אין צורך
 בדרש, כיון שמפורש בקרא.

35 האמיתית (ע"ז) שישוב בתשובה, ויקיים התורה
36 ומצוותי במעשה בפועל) - שע"ז מחזקים ומעודדים
37 את רוחו לבוא למעמד ומצב של חיים ("זרעו
38 בחיים") אמיתיים גם בפועל ובגלוי.

39 לעומת זאת, כשמדגישים ומבליטים את החסרון
40 של אלה מבנ"י שלעת-עתה אינם מקיימים תומ"צ,
41 ולא עוד אלא שמוסיפים בהפחדות ואיומים בעונשים
42 קשים, ר"ל היל"ת - לא זו בלבד שלא זו הדרך
43 לפעול בהם (ובכלל) חיזוק בעניני יהדות, תורה
44 ומצוותי, אלא אדרבה, ע"ז מחלישים את רוחם,
45 ויתירה מזה, מדחיקים אותם מתשובה, תורה
46 ומצוותי, כנראה במוחש (ובפרט בדורנו זה) שהדרך
47 היחידה לקרב לבם של בנ"י לאביהם שבשמים היא
48 ההוכחה בדרכי נועם ודרכי שלום⁴⁴, מתוך אהבת ישראל
49 דוקא - "יוכיחן⁴⁵ משה שאוהבן"⁴⁶.

50 ובהדגשה יתירה בנוגע לדורנו זה - שאלה
51 שלעת-עתה אינם מקיימים תומ"צ הם "תינוקות
52 שנשברו", ודינם מפורש בפס"ד הרמב"ם⁴⁷ ש"בני
53 התועים האלה ובני בניהם שהדיחו אותם אבותם
54 ונולדו בין הקראים וגדלו אותם על דעתם⁴⁸, הרי
55 הוא כתינוק שנשבה ביניהם וגדלוהו⁴⁹ ואינו זריז
56 לאחוז בדרכי המצוות, שהרי הוא כאנוס, ואע"פ
57 ששמע אח"כ [שהוא יהודי וראה היהודים ודתם,

1 יוסף³⁷), והפירוש ד"ויישם בארון במצרים" הוא,
2 שגם במעמד ומצב ד"מצרים", שיש "מצירים
3 לישראל"³⁸ (החל וכולל המיצר ד"תקפו יצרו
4 הרע"), נמצא העצם דבנ"י ("עצמות יוסף")
5 בשלימות - "בארון", כמו דבר שמונח בתוך ארון
6 סגור מכל הצדדים ששום דבר אינו יכול לפגוע בו.

7 ועוד:

8 ארונו של יוסף קשור עם ארון הברית,
9 כמארז³⁹ "כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר
10 היו שני ארונות הללו . . . מהלכין זה עם זה", ויש
11 לומר הרמז בזה - שהארון המגין על העצם דבנ"י
12 הוא ארון הברית, שבו נמצאים הספר-תורה
13 והלוחות, "חרות על הלוחות"⁴⁰, אותיות החקיקה,
14 ש"הם מיני' ובי' והן דבר אחד ממש עם האבן
15 שנחקקו בו", עד שאי אפשר להפריד ביניהם⁴¹,
16 היינו, שהקשר של יהודי עם התורה הוא באופן
17 שהתורה חקוקה בו ומתאחדת עמו למציאות אחת,
18 ומבלי הבט על מעמדו ומצבו בגלוי (גם כאשר
19 שייכותו לארון הברית היא בהעלם⁴²) לא שייך
20 להפריד ח"ו בין יהודי לתורה, כיון שזוהי מציאותו
21 האמיתית, ובלשון הזהר⁴³ "ישראל אורייתא וקב"ה
22 כולא חד".

23 ד. ומזה למדים הוראה בנוגע להאופן שבו
24 נעשה החיזוק דבנ"י ("חזק") במצרים, בזמן הגלות,
25 "כל המלכיות (גליות) נקראו ע"ש מצרים"³⁸, עד
26 לגלות זה האחרון, שמצד קושי ואריכות הגלות
27 שלא בערך לשאר הגליות, יש צורך בחיזוק גדול
28 יותר:

29 החיזוק דבנ"י בזמן הגלות נעשה ע"י ההכרזה
30 "ויחי יעקב", ש"יעקב אבינו לא מת . . . מה זרעו
31 בחיים אף הוא בחיים", כלומר, הדגשת מעלתו
32 האמיתית של כאו"א מישראל (זרעו של יעקב) מצד
33 מציאותו ש"ישראל הוא", שלכן, מבלי הבט על
34 מעמדו ומצבו בגלוי יכול וצריך לגלות את מעלתו

44 להעיר מפרטי דיני תוכחה - רמב"ם הל' דיעות פ"ו ה"ז
ואילך. שו"ע אדה"ז (אר"ח סקנ"ו ס"ז ואילך. חו"מ הל' אונאה
ס"ל).

45 דב"ר פ"א, ד.

46 ראה גם קדושת לוי פ' בראשית (ד"ה רבותינו ז"ל אמרו)
בפירוש מארז"ל (ב"ר ספ"ב) "במעשיהן של צדיקים חפץ ואינו
חפץ במעשיהן של רשעים", ש"מעשיהן של רשעים" רומז על
עבודת ה' בשנאה וכעס על עוברי רצונו ית', ואעפ"כ, "חפץ יותר
במעשיהם של צדיקים שיקרבו כל העולם כולו לעבוד את הבורא
ע"י דברי נועם . . . ולא ע"י כעס . . . כי דרכו ומדתו של השי"ת
הוא טוב, וחפץ שהכל יקרבו אליו ע"י טוב". ושם פ' חוקת (ד"ה
ודברתם אל הסלע): "יש שני בחינות במוכיח . . . אחד שמוכיח
בדברים טובים, דהיינו, שאומר לכל איש ישראל גודל מעלתו
ומקום מקור מחצב נשמתו . . . וגודל הנחת רוח להבורא יתברך
ממצות כל איש ישראל . . . ויש שמוכיח . . . בדברים קשים ובדברי
ביושים . . . והחילוק שביניהם, זה שמוכיח . . . בטוב מעלה את
נשמת ישראל למעלה מעלה ומספר תמיד בצדקת ובגדלות ישראל
כמה גדול כחם למעלה, וראוי הוא להיות מנהיג על ישראל, וזה
שמוכיח את ישראל בדברים קשים אינו בבחי' הזאת".

47 הל' ממרים פ"ג ה"ג.

48 "ונולדו במינות וגידלו אותם עליו" (דפוס רומי וכת"י
תימן).

49 "כתינוק שנשבה לבין הגוים וגידלוהו הגוים על דעתם
שהוא אנוס" (שם).

37 תהלים פ, ובפרש"י.

38 ב"ר פט"ז, ה.

39 סוטה יג, סע"א.

40 תשא לב, טז.

41 לקו"ת ר"פ בחוקתי ור"פ חוקת. ובכ"מ.

42 להעיר מהענין דגניחות הארון (רמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ד.

וראה לקו"ש חכ"א ע' 156 ואילך).

43 ח"ג עג, א.

היל"ת - היפך "דעתו של א-ל דעות" המפורשת
 בתורה שיהודים אלה דינם "כתינוק שנשבה . . .
 שהוא כאנוס", ש"רחמנא פטרי"!

היפך כבודו של הקב"ה:
 תיאורו של הקב"ה כמי שיושב ומחשב חשבון
 העוונות וממתין (ר"ל ור"ל) עד שתתמלא הסאה,
 ואינו זז משם עד שגובה עבור כל העוונות, וחוזר
 ומתחיל חשבון חדש של עוונות וממתין ר"ל ור"ל
 עד שתתמלא הסאה כו' - הוא היפך הכבוד כלפי
 מעלה, כיון שזהו כמשל מלך אכזרי שמחכה ורוצה
 להפרע... בה בשעה שהמציאות היא להיפך ממש -
 שהקב"ה הוא "אברהמיים", כמפורש בריבוי פסוקים
 ומאמרי חז"ל, החל מ"ג מדות הרחמים: "ה' 56
 (מדת רחמים ב' פעמים דוקא - לפני ולאחרי
 שחטא 57) א-ל (אף זו מדת רחמים 58) רחום וחנון אך
 אפים ורב חסד וגו' נושא עון ופשע וחטאה".

עיקר התעסקותו של הקב"ה היא (לא בחשבון
 העוונות, אלא) להוסיף ולהרבות שמחות בישראל -
 כמארז"ל 59 "מה הוא (הקב"ה) עושה מאותה שעה
 (לאחרי ששת ימי בראשית) ועד עכשיו . . . יושב
 ומזווג זיווגים", שיתוסף שמחות חתן וכלה (כולל
 התכלית ד"פרו ורבו", השמחה דלידת בנים 60
 ובנות), הקשורה עם שמחת הגאולה 61 (שאז יהיו
 הנישואין דהקב"ה וכנס"י 62), כמ"ש בברכת
 נישואין: "מהרה כו' ישמע בערי יהודה ובחוצות
 ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול
 כלה" 63.

ועוד:
 גם בשעה שהקב"ה מעניש על חטאים (לאחרי
 שמאריך אף וגבה דילי 64) - אין העונש בתור נקמה
 ח"ו, אלא לטובת האדם, כדי לנקותו ולטהרו 66

(56) תשא לד, ר"ז.

(57) פרש"י עה"פ - מר"ה יז, ב.

(58) פרש"י עה"פ - ממכילתא בשלח טו, ב.

(59) ב"ר פס"ח, ד.

(60) כולל גם השמחה דהכניסה לבריתו של אברהם איניו
 (ראה שבת קל, א).

(61) ועד"ז בנוגע ל"פרו ורבו" - "אין בן דוד בא עד שיכלו
 כל נשמות שבגוף", "אוצר ששמו גוף" (יבמות סב, סע"א. וש"ג).

(62) שמו"ר ספ"ט"ו.

(63) ע"פ ירמ"י לג, יו"ד-יא.

(64) ירושלמי תענית פ"ב ה"א.

1 הרי הוא כאנוס, שהרי גדלוהו על טעותם]. . לפיכך
 2 ראוי להחזירם בתשובה ולמשכם בדברי שלום עד
 3 שיחזרו לאיתן התורה".

4 ה. וענין עיקרי בשלילת הדיבור בסגנון של
 5 הפחדות ואיומים, ובפרט בדברים מבהילים ביותר,
 6 שאין לחזור עליהם בדיבור משום הציווי המפורש
 7 בתורתנו "אל תפתח פה כו" 50 (נוסף על האמור
 8 לעיל בנוגע להיפך התועלת בקירוב לבם של
 9 ישראל לאביהם שבשמים) - שזהו היפך האמת (ע"פ
 10 תורת-אמת), היפך כבודו של הקב"ה, והיפך כבודן של
 11 ישראל.

12 היפך האמת:

13 פס"ד מפורש ברמב"ם 51 ש"שקול זה (חשבון
 14 העוונות והזכיות) אינו לפי מנין העוונות והזכיות
 15 אלא לפי גודלם, יש זכות שהוא כנגד כמה עוונות
 16 וכו', ואין שוקלין אלא בדעתו של א-ל דעות, והוא
 17 היודע היאך עורכינן הזכיות כנגד העוונות".

18 ובנוגע לעניננו: כיון שאלה שאינם מקיימים
 19 תומ"צ בדורנו הם "כתינוק שנשבה . . . שהוא
 20 כאנוס" - הרי "אונס רחמנא פטרי" 52; ולאידך,
 21 כאשר אותם "תינוקות שנשבו" מקיימים אפילו
 22 מצוה אחת בלבד (ועאכו"כ כמה מצוות, והעידו
 23 חז"ל 53 שאין לך אדם מישראל שלא קיים כו"כ
 24 מצוות 54), ה"ז חשוב ויקר ביותר וביטור אצל
 25 הקב"ה!

26 ועוד וג"ז עיקר: דוקא בדורנו זה גדולה ביותר
 27 ההתעוררות של אותם "תינוקות שנשבו" לשוב
 28 לדרך התומ"צ, עד כדי כך, שעשרות אלפי יהודים
 29 התקרבו ונעשו שומרי תומ"צ בפועל ממש, ומוסיף
 30 והולך ביתר שאת וביתר עוז.

31 ומי הוא זה ואי זה הוא אשר ימלאו לבו לשקול
 32 בדעתו (דעת בשרודם) חשבון העוונות, ולא עוד
 33 אלא להעלות על דל-שפתיו שבגלל שבדורנו זה
 34 ישנם כו"כ מישראל שלעת-עתה אינם מקיימים
 35 תומ"צ לכן יבואו עונשים הכי מבהילים 55, ר"ל

(50) ראה לקמן ס"ו.

(51) ה' תשובה פ"ג ה"ב.

(52) ב"ק כח, סע"ב. וש"ג.

(53) ראה חגיגה בסופה. ובכ"מ.

(54) ראה תו"א מקץ לא, ג: "אין לך אדם מישראל שלא כיבד
 את המקום בכך (כנבוכנצור שהחל ג' פסיעות לכבוד השי"ת) וכל
 טוב עוה"ז כדאי הוא לו". וראה גם אגרת השמד להרמב"ם פ"ג.
 (55) ובנוגע להענינים המבהילים שהיו בדור האחרון - ברור
 ופשוט שאין זה עונש, כדלקמן ס"ז.

25 הקב"ה רוצה במי שאומר דילטורייא על ישראל⁸¹, ועד
26 שנענשו על שאמרו דילטורייא על ישראל, כמו:
27 ישע"י הנביא, גדול שבנביאים⁸² (כבן כרך שראה את
28 המלך⁸³), שכאשר אמר "ובתוך עם טמא שפתיים
29 אנכי יושב"⁸⁴, "אמר לו הקב"ה, ישע"י, בנפשך
30 אתה רשאי לומר כי איש טמא שפתיים אנכי ניחא,
31 שמא ובתוך עם טמא שפתיים אנכי יושב, אתמהא,
32 תא חמי מה כתיב תמן, ויעף⁸⁵ אלי אחד מן
33 השרפים ובידו רצפה . . רוץ פה, רצוץ פה למי
34 שאמר דלטוריא על בני⁸⁶, וכיו"ב בשאר נביאי
35 ישראל.

36 ו"אם כך נענשו עמודי עולם . . כשנשאו בעדת
37 ישראל מעט דברים, כל-שכן קל מקלי עולם יתיר
38 לשונו על קהלות ישראל . . לקרוא אותם פושעים
39 ורשעים" (כלשון הרמב"ם⁸⁷, וכמ"ש לפנ"ז⁸⁸)
40 "האדם אין ראוי לו לדבר ולדרוש באזני העם עד
41 שיחזור מה שרצונו לדבר פעם ושתיים ושלוש
42 וארבע וישנה אותו היטב ואח"כ ידבר . . מה
43 שיחוק האדם בידו ויכתבהו על הספר, ראוי לו
44 שיחזירהו אלף פעמים אילו יתכן זה, וזה האיש .
45 . כתב אלו הענינים הנכבדים בטופס . . ומסרו ביד
46 איש שישוט במ ככל עיר ובכל מדינה, והאפיל במ
47 לבות בני אדם, שלח חושך ויחשיך".

48 ו. ועוד בחומר ושלילת הדיבור אודות ענינים
49 של עונש ח"ו - מצד האזהרה המפורשת בתורתנו
50 הקדושה "תורת אמת": "אל תפתח פה לשטן":
51 איתא בגמרא⁸⁹ "לעולם אל יפתח אדם פיו
52 לשטן . . מאי קראה, שנאמר⁹⁰ כמעט כסדום
53 היינו⁹¹, מאי אהדר להו נביא, שמעו⁹² דבר ה'
54 קציני סדום", "שהדיבור גם בדרך הדמיון מעורר

1 מלכלוך החטא⁶⁵, ובלשון רבינו הזקן⁶⁶: "כמו אב
2 רחמן חכם וצדיק המכה בנו . . כמשל מלך גדול
3 ונורא הרוחץ בכבודו ובעצמו צואת בנו יחידו מרוב
4 אהבתו".

5 ויתירה מזה: אע"פ שהעונש הוא לטובת האדם,
6 "מרוב אהבתו" של המלך "לבנו יחידו", הרי, כיון
7 שהעונש (הרחיצה מלכלוך החטא) גורם צער לבנו
8 יחידו, מצטער הקב"ה על זה וצועק "אוי לי כו"⁶⁷,
9 "בזמן⁶⁸ שאדם מצטער שכינה . . אומרת קלני מראשי
10 קלני מזרועי⁶⁹, "עמו אנכי בצרה"⁷⁰, "בכלל⁷¹ צרתם
11 לו צר"⁷² ("בכל זמן שהיו בצרה הי' לו צר"⁷³).

12 והיפך כבודן של ישראל:

13 כיון שבנ"י הם בניו של הקב"ה, כמ"ש "בנים אתם
14 לה' אלקיכם"⁷⁴, ויתירה מזה "בני בכורי ישראל"⁷⁵,
15 והקב"ה אוהבם, כמ"ש "אהבתי אתכם אמר ה'⁷⁶,
16 "כי נער ישראל ואוהבהו"⁷⁷, וכתורת הבעש"ט⁷⁸
17 שאהבת הקב"ה לכאור"א מישראל היא גדולה יותר
18 מאהבת הורים זקנים לבנם יחידם שנולד להם לעת
19 זקנתם - אינו סובל דיבורים שהם היפך שבח בניו,
20 ולא עוד אלא שהדיבור היפך שבח בניו פוגע בו
21 (בהקב"ה) כביכול, כמ"ש ברור ומפורש "הנוגע בכם
22 נוגע בבכת עינו"⁷⁹.

23 ועד כדי כך, שאפילו בנוגע לנביאי ישראל,
24 ש"רוח ה' דבר במ ומלתו על לשונם"⁸⁰, "אין

65 ראה כזורי מאמר שני פמ"ד. עיקרים מאמר רביעי. פל"ח.
לקו"ת קרח נג, ד. טמות פו, ב. לקו"ש חכ"ב ע' 71 ואילך. וש"נ.
66 אגה"ק סכ"ב.

67 ירמ' יו"ד, יט. פתיחתא דאיכ"ר כד.

68 חגיגה טו, ב. וש"נ.

69 ושם: "כך הקב"ה מצטער (גם) על דמן של רשעים שנשפך".

70 תהלים צא, טו. וראה תענית טז, א.

71 ישע"י סג, ט. תענית שם. מכילתא ס"פ בשלח.

72 ובפרש"י עה"פ: "לא (באל"ף) צר", "לא היצר להם כפי מעלליהם שהיו ראויין ללקות, כי מלאך פניו, הוא מיכאל שר הפנים ממשמשי לפניו, הושיעם תמיד בשליחותו של מקום" ("באהבתו ובחמלתו גו").

73 מצו"ד עה"פ.

74 פ' ראה יד, א.

75 שמות ד, כב.

76 מלאכי א, ב.

77 הושע יא, א.

78 כש"ט הוספות סקל"ג.

79 זכר' ב, יב.

80 ע"פ ש"ב כג, ב.

81 שהש"ר פ"א, ו (א). וראה זו"ח נח כג, סע"א ואילך.

82 יל"ש ישע"י רמז שפה.

83 חגיגה יג, ב.

84 ישע"י ו, ה.

85 שם, ו.

86 שהש"ר שם. וראה בארוכה אגרת השמד פ"ב.

87 באגרת השמד שם.

88 שם פ"א.

89 ברכות יט, סע"א. כתובות ח. ב. וראה רמ"א יו"ד ששע"ו

ס"ב. שו"ע אדה"ז חו"מ הל' שמירת גוף ונפש סי"ב.

90 ישע"י א, ט.

91 ויש לומר, שישע"י אמר זה כדי שילמדו מזה הזהירות

שלא לפתוח פה - ע"ד מארז"ל (ע"ז ד, סע"ב ואילך) "לא דוד

ראוי לאותו מעשה . . אלא . . שהקים עולה של תשובה".

92 שם, יו"ד.

29 אלא מפני האונס דתינוק שנשבה, ולאידך, במצב
30 כזה גדולה ביותר המעלה והחשיבות דכל מצוה,
31 אפילו מעשה אחד, דיבור אחד או מחשבה אחת,
32 ועאכו"כ התעוררות גדולה של אלפים ואלפים
33 מישראל שנתקרבו ליהדות, ומוסיף והולך (כנ"ל
34 ס"ו).

35 ולכל לראש - ה'לימוד זכות' בנוגע לקירוב
36 וזירונו הגאולה - שכיון שכבר "כלו כל הקיצין"¹⁰¹,
37 עוד בזמן הגמרא, ועאכו"כ לאחרי אריכות וקושי
38 הגלות במשך יותר מאלף ותשע מאות שנה ועדיין
39 לא בא... ובנוגע לתשובה ("אין הדבר תלוי אלא
40 בתשובה"¹⁰¹) - כבר עשו תשובה, שהרי אין לך
41 אדם מישראל שלא הרהר תשובה (לא רק פעם
42 אחת, אלא) כמה פעמים במשך ימי חייו, שעי"ז
43 נעשה "בשעתא חדא וברגע חדא"¹⁰² מרשע גמור
44 צדיק גמור, כפס"ד הגמרא¹⁰³ שהמקדש את האשה
45 "על מנת שאני צדיק (גמור)¹⁰⁴ אפילו רשע גמור
46 מקודשת שמא הרהר תשובה" - הרי בודאי ובודאי
47 שמשיח צדקנו צריך לבוא תיכף ומיד ממש, אשר
48 כדאי הוא לימוד זכות זה לגאול את ישראל, ובפרט
49 שנוסף על ה'לימוד זכות', ה"ז גם פס"ד של כו"כ
50 רבנים ומורהוראה בישראל, וכיון שהתורה "לא
51 בשמים היא"¹⁰⁵, הרי פס"ד זה בב"ד של מטה
52 מחייב כביכול ומזכה גם את ב"ד של מעלה, וכן
53 יקום!

54 ז. ויש להוסיף, שביטול הפתחון-פה דהשטן
55 וה'לימוד זכות' על בני מודגש ביותר בקשר
56 ובשייכות לדורנו זה:

57 בנבואת זכרי' (שקורין בהפטורה דשבת חנוכה)
58 כתיב⁹⁵ "ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך השטן
59 ויגער ה' בך הבוחר בירושלים הלא זה אוד מוצל
60 מאש", כלומר, הקב"ה בעצמו גוער בשטן שרוצה
61 לקטרג על בני, להיותו "הבוחר בירושלים", ע"ש
62 יראה וע"ש שלם¹⁰⁶, שלימות היראה¹⁰⁷, שזוהי
63 מציאותו האמיתית של כאו"א מישראל שנבחר ע"י

1 את מדת הדין עד שהשטן מקטרג . . שראוי לך,
2 וז"ש כמעט כסדום היינו וגו', שאמר כן בדרך
3 הדמיון לענין העונש, ומדת הדין אהדר ל"י דראוי
4 לך כו"⁹³.

5 ומזה מובן לאידך - ובמכ"ש וק"ו, שהרי "מדה
6 טובה מרובה כו"⁹⁴ - עד כמה צריכים להשתדל
7 בלימוד זכות על בני":

8 אם בדברים בלתי-רצויים "הדיבור גם בדרך
9 הדמיון מעורר את מדת הדין עד שהשטן מקטרג
10 כו'" (אף שכודאי אין הקב"ה שומע את דבריו של
11 השטן, ואדרבא כמ"ש⁹⁵ "יגער ה' בך השטן") -
12 בדברים טובים, לימוד זכות על בני" (שרצונו וחפצו
13 של הקב"ה שילמדו זכות על בניו), בודאי ובודאי
14 שדיבור זה פועל פעולתו שהקב"ה יקבל הלימוד
15 וזכות⁹⁶, כפי שמצינו בגדעון, ש"בימיו⁹⁷ היו ישראל
16 בצרה והי' הקב"ה מבקש אדם שילמד עליהם זכות
17 . . כיון שנמצא זכות בגדעון שלמד עליהם זכות⁹⁸,
18 מיד נגלה עליו המלאך⁹⁹, שנאמר וירא אליו מלאך
19 ה' ויאמר לו לך בכחך זה, בכח זכות שלמדת על בני,
20 "אמר הקב"ה, יש בך כח ללמד סניגוריא על
21 ישראל, בזכותך הם נגאלים"¹⁰⁰.

22 ומצינו בדברי ימי ישראל בכל הדורות שגדולי
23 ישראל השתדלו והרבו בלימוד זכות על בני, גם
24 כשהיו בשפל המצב כו', עד שהי' צורך ב"דיבור
25 בדרך דמיון" כדי למצוא עליהם לימוד זכות,
26 ועאכו"כ בנדו"ד, שאין צורך לחפש לימוד זכות,
27 ובודאי שאין צורך ב"דיבור בדרך דמיון", כיון
28 שהמציאות בפועל היא שהחסרון בקיום התומ"צ אינו

(93) חדא"ג מהרש"א כתובות שם.

(94) סוטה יא, א. וש"נ.

(95) זכרי' ג, ב. וראה לקמן ס"ז.

(96) אפילו כשנגזרה גזירה - כמארז"ל (שבת סג, א. וש"נ)

"אפילו הקב"ה גוזר גזירה הוא מבטלה", כשביל דבריו של הצדיק שמלמד זכות.

(97) תנחומא שופטים ד.

(98) באמרו: "ויש ה' עמנו ולמה מצאתנו כל זאת ואי' כל נפלאותיו אשר ספרו לנו אבותינו הלא ממצרים העלנו ה' ועתה נטשנו ויתננו בכף מדין" (שופטים ו, יג), "אם צדיקים היו אבותינו יעשה לנו בזכותם, ואם רשעים היו, כשם שעשה להם נפלאותיו חנם כן יעשה לנו, ואי' כל נפלאותיו" (פרש"י עה"פ).
(99) כ"ה (נגלה עליו המלאך) במדרש תנחומא שלפנינו, אבל בפסוק נאמר "ויפן אליו ה' גו", ובפרש"י: "הקב"ה בעצמו".
וכ"ה ביל"ש שבהערה הבאה: "דין הוא שאגלה אני בכבודי עליו".

(100) יל"ש שופטים רמז סב.

(101) סנהדרין צז, ב.

(102) זח"א קכט, סע"א.

(103) קידושין מט, ב. רמב"ם הלי' אישות פ"ח ה"ה. טוש"ע אה"ע סל"ח סל"א.

(104) ע"פ גירסת האור זרוע סקי"ב.

(105) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

(106) תוד"ה הר - תענית טז, א (מב"ר פנ"ו, יו"ד).

(107) לקו"ת ראה כט, ד. דרושי ר"ה ס, ב. שה"ש ו, ג. ובכ"מ.

32 היתה (ולא תהי' ר"ל) דוגמתה במשך כל הדורות
 33 - לא יכולה להיות בתור עונש על עוונות, שכן,
 34 אפילו השטן עצמו לא יוכל למצוא חשבון עונות בדור
 35 ההוא שהי' בו כדי להצדיק ח"ו עונש חמור כזה!
 36 אין לנו שום הסבר וביאור (ע"פ חכמת התורה)
 37 כלל וכלל על השואה, כ"א רק ידיעת העובדה
 38 ש"כך עלה במחשבה לפני", ואשר "גזירה היא
 39 מלפני" [אף שבודאי לא באופן של חפץ (פנימיות
 40 הרצון) ח"ו, כאמור בתורה, "שכינה מה אומרת
 41 קלני מראשי כו", כי אם, ש"ברגע קטן
 42 עזבתיך"¹¹⁵], ובודאי ובודאי לא ההסבר דעונש על
 43 עוונות¹¹⁶.

44 ואדרבה: כל אלה שנהרגו בשואה הם קדושים
 45 (כפי שנקראים בפי כל ישראל) כיון שנהרגו על קדושת
 46 השם¹¹⁷ (בגלל היותם יהודים)¹¹⁸, והשם ינקום דמם
 47 (כפי שמוסיף כל יהודי שמזכיר קרבנות השואה),
 48 ובנוסף התפלה ד"אב הרחמים": "קהלות הקודש
 49 שמסרו נפשם על קדושת השם . . וינקום נקמת דם
 50 עבדיו השפוך, ככתוב בתורת משה . . כי דם עבדיו
 51 יקום . . ובכתבי הקודש נאמר . . יודע בגוים לענינו
 52 נקמת דם עבדיך השפוך", היינו, שהקב"ה מעיד
 53 עליהם שהם "עבדיו"¹¹⁹ (שמציאותו של העבד היא

1 הקב"ה ("אתה בחרתנו מכל העמים"), ומוסיף
 2 הקב"ה בעצרתו על השטן - "הלא זה אוד מוצל
 3 מאש", "כלומר¹⁰⁸ לא נשתייר מישראל כ-אם מעט,
 4 כאוד שניצל משריפה, ואתה בא לקטרג עליהם
 5 שאשחיתם"?! ...

6 ובנוגע לענינו:
 7 דורנו זה, שארית הפליטה מהשואה שבה נהרגו
 8 על קידוש השם ששה מליון יהודים, השם יקום
 9 דמם, הוא בבחינת "אוד מוצל מאש", "כאוד שניצל
 10 משריפה". וחלילה וחס לקטרג עליהם, ועאכור"כ
 11 בקטרוג חמור, שהנהגתם עלולה להביא שואה
 12 נוספת, ר"ל היל"ת, "לא תקום פעמיים צרה"¹⁰⁹.

13 דבר זה חמור שבעתיים - כשהקטרוג על דורנו
 14 זה, "אוד מוצל מאש", נעשה תוך כדי חילול
 15 כבודם של הקדושים שנהרגו על קידוש השם, ע"י
 16 הצדקת השואה בכך שנתמלאה הסאה של העוונות.
 17 ובהקדמה:

18 ישנם ענינים בלתי-רצויים שאינם באים בתור
 19 עונש על עוונות, כ-אם מפני שכן גזר הקב"ה,
 20 ללא טעם והסברה כלל בשכל וחכמת התורה.
 21 ובלשון חז"ל (בנוגע להריגתו של רבי עקיבא
 22 שסרקו בשרו במסרקות של ברזל, ועד"ז כל עשרה
 23 הרוגי מלכות) "שתוק כך עלה במחשבה לפני"¹¹⁰,
 24 "גזירה היא מלפני"¹¹¹ (ולא נאמר על זה "מי חשיד
 25 קב"ה דעביד דינא בלא דינא"¹¹²). ואבוהון דכולהו
 26 - גזירת ברית בין הבתרים, כמ"ש¹¹³ "ידוע תדע כי
 27 גר יהי' זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם
 28 ארבע מאות שנה", שאין זה בגלל עוונות, אלא
 29 שכן גזר הקב"ה¹¹⁴.

30 ובנדוד"ד: השמדת ששה מליון יהודים
 31 באכזריות הכי גדולה ונוראה - שואה איומה שלא

(115) ישעי' נד, ז.
 (116) להעיר ממ"ש אדהאמ"צ בשער התשובה (ה, א) ש"האר"י ז"ל . . אמר בפירוש שבזמנו דווקא בטלו השמדות שהי' בכל משך הזמן הזה ערך ת"ק שנה ("משנת גורת תתניו שבימי רש"י עד גירוש פורטגאל בזמן רנ"ב"), וכל אותן שקידשו השם אלפים ורבות בכל דור כמבואר בס' שבט יהודה מכל פרטי השמדות שהי' בכל שנה בזמן ת"ק שנה הנ"ל . . הכל הי' מנשמות שהיו בזמן בית ראשון, ש"היו אנשים גדולים . . נשמות גבוהות, ו"היו עובדים את ה' . . רק בעון פלילי דע"ו דבקו בו, ולא הי' לכל הדורות הללו . . עלי' ותיקון עד בזמן הפלסופים שבזמן רש"י והרמב"ם עד האר"י ז"ל", ד"לפי שהיו מוסיפים יניקה לע"ז כתרין דקליפה ע"כ התיקון הי' במס"נ על קה"ש כאמונה פשוטה שהיא נגד סברת שכל האנושי . . אך בזמן האר"י ז"ל שהי' מבחי' התיקון ונגלה אליו חכמת הקבלה האמיתית, בטלו השמדות ולא יהי' עוד". ומכאן הוכחה נוספת (באם יש צורך) שהשמדות שהשואה הו"ע בפ"ע, שאינו בגדר עונש ותיקון, ככפנים.
 (117) ראה יל"ש תהלים רמז תשא: "אליך ה' נפשי אשא, זה דורו של שמד שנתמשכנו על קדושת השם".
 (118) ראה שו"ת חת"ס יו"ד סל"ג. אה"ע ח"ב סקל"ב. ועוד.
 (119) ראה סנהדרין מז, סע"א: "באו גוים בנחלתך גו' נתנו נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים בשר חסידך לחיתו ארץ, מאי עבדיך ומאי חסידך . . חסידך ממש, עבדיך הנך דמחייבי דינא דמעיקרא, וכיון דאיקטול קרי להו עבדיך" (וראה רמ"א יו"ד סו"ס שעו, ובנו"כ שם). וראה גם אגרת השמד שם.

(108) פ"י מהר"י קרא עה"פ.
 (109) ל' הכ' - נחום א, ט (וראה לקו"ש חכ"ג ע' 306 הערה 55. וש"נ).
 (110) מנחות כט, ב.
 (111) נוסח הפיוט בסדר העבודה דתפלת יוהכ"פ.
 (112) ברכות ה, ב.
 (113) לך לך טו, יג.
 (114) ראה שמו"ר פ"ה, כב: "וישב משה אל ה' ויאמר ה' למה הרעותה לעם הזה . . כך אמר (משה) לפני הקב"ה, נטלתי ספר בראשית וקראתי בו וראיתי מעשיהן של דור המבול היאך נדונו מרת הדין היתה, ומעשה דור הפלגה . . היאך נדונו ומדת הדין היתה, העם הזה מזה נעשו שנשתעבדו מכל הדורות שעברו".

31 בטבת שבו סמך מלך בבל נבוכדנאצר הרשע על
 32 ירושלים והביאה במצור ובמצוק" - המאורע
 33 הראשון שהביא להשתלשלות המאורעות דשאר
 34 הצומות הקשורים עם החורבן והגלות ("ז תמוז -
 35 שבו הובקעה העיר, ותשעה באב - שבו נחרב
 36 ביהמ"ק, וצום גדלי' - שבו נהרג גדלי' ונכבה
 37 גחלת ישראל הנשארת כו'), ולכן יש בו חומר לגבי
 38 שאר התעניות, ש"אפילו¹³⁰ הי' חל בשבת לא היו
 39 יכולין לדחותו ליום אחר, מפני שנאמר בוי¹²⁵ בעצם
 40 היום הזה"¹³¹.

וצריך להבין:

41
 42 למה נאמר בכתוב זה¹³² (והועתק ברמב"ם¹³³)
 43 "סמך מלך בבל אל ירושלים", "סמך" דייקא,
 44 שהוא גם מלשון עזר וסיוע, כמו "סומך נופלים" -
 45 בה בשעה שמדובר אודות המצור על ירושלים,
 46 התחלת (שכולל כל ההמשך ד) החורבן והגלות! ?!

ויש לומר הביאור בזה:

47
 48 בפסוק זה (ביחזקאל) - שעיקרו (לא סיפור
 49 המאורע, שכבר סופר לפני^ז, במלכים וירמי', אלא)
 50 כתיבת המאורע לדורות, "כתב לך את שם היום הזה
 51 את עצם היום הזה" - נתבאר התוכן (הפנימי)
 52 דכללות ענין החורבן והגלות, שאינו (עונש לשם
 53 נקמה ח"ו) אלא בשביל עלי' גדולה יותר, שזהו
 54 התוכן ד"סמך" . אל ירושלים", מלשון "סומך
 55 נופלים" - שיתוסף בירושלים (שרומז גם על בני,
 56 כנ"ל ס"ז) עילוי גדול יותר ויותר שלא בערך לגבי
 57 המעמד ומצב שלפני^ז.

58 וזהו גם הפירוש ורמז ד"סמך מלך בבל אל
 59 ירושלים"¹³⁴ - שגם הפעולה של מלך בבל,
 60 נבוכדנאצר הרשע, שעשה מצור על ירושלים
 61 ("הביאה במצור ובמצוק"), היא עזר וסיוע ("סומך
 62 נופלים") לישראל, כי מלך בבל [נוסף לכך שמצד
 63 עצמו אינו יכול לעשות מאומה כיון שאינו אלא

1 מציאות הארון¹²⁰), ומבטיח ש"ינקום נקמת דם עבדיו
 2 השפוך", כיון ששפיכת דם הוא היפך חפצו...

3 ועד כדי כך גדלה מעלתם מצד הריגתם על
 4 קדושת השם [אפילו לולי עבודתם בקיום
 5 התומ"צ¹²¹, ועאכו"כ בהוספה על גודל מעלתם
 6 בקיום התומ"צ, שהרי (בעיקר) מסלתה ומשמנה
 7 של היהדות התורנית ניספו בשואה] - ע"ד
 8 מרז"ל¹²² בכיו"ב "אין כל ברי' יכולה לעמוד
 9 במחיצתן"¹²³.

10 ומושלל מלהשתמש בשואה בתור הפחדה
 11 בנוגע לעונש על עוונות, ובפרט בנוגע לדורנו זה,
 12 "אוד מוצל מאש", שארית הפליטה מהשואה
 13 הנוראה, אשר בהנהגתו בחיים ע"פ הוראת תורת-
 14 חיים ממשיך בדרך החיים של דור הקדושים לאורך
 15 ימים ושנים טובות, בכחינת "זרעו בחיים אף הוא
 16 בחיים".

17 ובוראי שדברי שטנה אלה לא יעשו שום רושם
 18 כלל וכלל, ויקויים המשך הכתוב: "ראה העברתי
 19 מעליך עוונך והלבש אותך מחלצות . . וישימו
 20 הצניף הטהור על ראשו"¹²⁴, ובהמשך הענין:
 21 "וישב המלאך הדובר בי ויעירני . . ויאמר אלי מה
 22 אתה רואה ואומר ראיתי והנה מגורת זהב נולה
 23 וגו"¹²⁵ - שרואים בפועל ובגלוי שלמות מעלתם
 24 כולה של בני כולם¹²⁶ שמאירים ב"נר מצוה
 25 ותורה אור"¹²⁷.

26 ת. ויש לקשר האמור לעיל עם ענין שהזמן
 27 גרמא (נוסף על הקשר והשייכות לפרשת השבוע)
 28 - עשרה בטבת:

29 "בחודש העשירי בעשור לחודש . . סמך מלך
 30 בבל אל ירושלים"¹²⁸, ובלשון הרמב"ם¹²⁹: "עשירי

(120) ראה קידושין כג, ב. ובפי' הרשב"א שם.

(121) ראה הערה הקודמת.

(122) פסחים נ, א. וש"נ.

(123) ולהעיר ממ"ש במגיד מישרים (ר"פ תצוה) שהבית-יוסף
 הי' ראוי לזכות למסור נפשו על קידוש השם, אלא שבגלל סיבה
 נענש ולא זכה לכך (וראה בארוכה לקו"ש חכ"א ע' 176 ובהערות
 שם). וראה יונת אלם פכ"ב: "כל הצדיקים המתים צריכים
 להתמרק בנהר דינור, חוץ מן הנהרגין על קדושת השם".

(124) זכרי' ג, ד"ה.

(125) שם ד, א ואילך.

(126) ראה בארוכה לקו"ת ר"פ בהעלותך. ובכ"מ.

(127) משלי ו, כג.

(128) יחזקאל כד, א-ב.

(129) הל' תעניות פ"ה ה"ב.

(130) אבודרהם הל' תעניות, הובא בב"י לטווא"ה סתק"ג.

(131) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ה ע' 267. ועוד.

(132) דלא כבשאר הכתובים: "בא נבוכדנאצר מלך בבל . .

על ירושלים" (מ"ב כה, א. ירמי' נב, ד).

(133) שמכל הפסוקים בחר להביא הפסוק שבו נאמר הלשון

"סמך", אף שלא מעתיק לשון הכתוב, כי אם, בשינוי והוספה.

(134) ובהדגשה יתירה בלשוננו של הרמב"ם - "סמך מלך בבל

נבוכדנאצר הרשע על ירושלים והביאה במצור ובמצוק".

לביאתו ע"י התשובה וקיום התומ"צ, ובלשון
ההכרזה דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו: "לאלתר
לתשובה לאלתר לגאולה"¹⁴⁴, "שובה ישראל עד ה'
אלקיק, והכן עצמך ובני ביתך לקבל פני משיח
צדקנו הבא בקרוב ממש"¹⁴⁵.

ט. וענין זה (הדגשת מעלתם של ישראל ואהבת
הקב"ה אליהם, והאמונה בביאת המשיח) מודגש
בכללות ההנהגה דיום התענית (כולל ובמיוחד
עשרה בטבת, שהוא הראשון (בסדר המאורעות)
לד' התעניות) - בקריאת התורה, בהפטורה
ובתפלה:

בקריאת התורה:
ביום התענית קוראין בתורה¹⁴⁶ (בשחרית
ובמנחה) י"ג מדות הרחמים, שעל זה ביארו ופירשו
חז"ל¹⁴⁷ "מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור
והראה לו למשה סדר תפלה, אמר לו כל זמן שישראל
חוטאין יעשו לפני כסדר הזה¹⁴⁸ ואני מוחל להם",
"ברית כרותה ליי"ג מדות (אם יזכירום ישראל
בתפילת תעניתם) שאינן חוזרות ריקם, שנאמר¹⁴⁹
(בהמשך קריאת התורה דיום התענית) הנה אנכי
כורת ברית".

וסיום וחזותם הקריאה: "נגד כל עמך אעשה
נפלאות¹⁵⁰ אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגוים
וראה כל העם וגו'¹⁴⁹" - "נפלאות אראנו".

143) שה"ש ב, ח. וראה שהש"ר עה"פ (פ"ב, ח (ב)).

144) אג"ק שלו ח"ה ס"ע שסא ואילך. שעז ואילך. תח ואילך.
ועוד.

145) "היום יום" - ט"ו טבת.

146) נוסף על אמירתן בציבור בתפלה (בשחרית ובמנחה),
ככלל יום שאומרים תחנון, ועאכו"כ ביום התענית, שמעלת היחיד
היא כמו מעלת הציבור (כמובן ממ"ש בהפטורה "דרשו ה' בהמצאו
קראוהו בהיותו קרוב", שביום התענית הקב"ה "מצוי" ו"קרוב" גם
להיחיד, כמו בעשרת ימי תשובה (ר"ה יח, א. וש"נ)), וביתר שאת
וביתר עוז בציבור.

147) ר"ה יז, ב.

148) ומנהג ישראל שלפני השליח-ציבור (בעל-קורא) מכריזים
כל הקהל - כל יחיד ויחיד - י"ג מדה"ר בקול רם, ואח"כ חוזר
גם השליח-ציבור.

149) תשא לד, יו"ד.

150) "פי' למעלה מן הטעם ודעת, וכמו שאמר דוד ליהונתן
נפלאות אהבתך וגו', כי ע"י יגמה"ר שהמשיך משה רבינו ע"ה
נעשה כביכול כריתת ברית והתקשרות להקב"ה עם ישראל לעורר
את האהבה, וסלחת כו', שלא יהיו עונותיכם מברילין כו' כי חלק
ה' עמו" (לקו"ת נציבים מד, ב).

1 "כגרון ביד החוצב"¹³⁵] אינו יכול לעשות מצור על
2 ירושלים. ירושלים היא עירו של הקב"ה, "עיר
3 אלקינו"¹³⁶, "קרית מלך רב"¹³⁷, ועיר הבירה של
4 בניי, "קרית חנה דוד"¹³⁸, בניו של הקב"ה, ומובן וגם
5 פשוט, שמלך בבל אינו יכול לפגוע ח"ו אפילו
6 בחומת ירושלים, ועאכו"כ בירושלים עצמה, ובכית
7 המקדש, ובהכרח לומר שפעולתו של מלך בבל
8 היא עזר וסיוע לבניי.

9 אלא, שבימים ההם הי' העזר והסיוע באופן
10 שבגלוי ובחיצוניות הי' מצור, עד לחורבן וגלות,
11 כדי לתקן החטא וכו', אבל בימינו אלה, שמאז
12 כלה חמתו בביהמ"ק, ולאחרי "מעשינו ועבודתנו
13 כל זמן משך הגלות"¹³⁹, ולאחרי כל הגזירות
14 והשמדות ר"ל ור"ל שסבלו בניי באריכות וקושי
15 הגלות האחרון, ובפרט גזירת השואה ברור
16 האחרון, בודאי נעשה הצירוף והזינוך בשלימות,
17 "די והותר" - נעשה הענין ד"סמך מלך בבל" אך
18 ורק באופן של טוב הנראה ונגלה לעיני בשר, ובלשון
19 חז"ל¹⁴⁰ שהקב"ה אומר לישראל "בני אל תתייראו,
20 כל מה שעשיתם¹⁴¹ לא עשיתי אלא בשבילכם . .
21 הגיע זמן גאולתכם!"

22 ובדורנו זה (ובפרט בשנה זו, "הי' תהא שנת
23 נפלאות אראנו") צריכה להיות עיקר ההדגשה
24 בתענית דעשרה בטבת - שענינו (ככל התעניות)
25 "לעורר הלבבות לפתוח דרכי תשובה"¹⁴² - בהענין
26 ד"סומך נפלים", לחזק ולעודד את רוחם של בניי
27 ע"י הדגשת מעלתו של כאו"א מישראל, ואהבת
28 הקב"ה אליו באיזה מעמד ומצב שהוא, שלכן, מבלי
29 הבט על מעמדו ומצבו עד עתה, יכול וצריך לקיים
30 תומ"צ בשלימות, כולל ובמיוחד - החיזוק והעידוד
31 ע"י האמונה בביאת המשיח ובטחון גמור ש"הנה
32 זה (משיח צדקנו) בא"¹⁴³, וההוספה בהכנה

135) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות מילה פ"ג. ד"ה מים רבים
תשי"ז פ"ד. ובכ"מ.

136) תהלים מז, ב.

137) שם, ג.

138) ישעי' כט, א.

139) תניא רפ"ז.

140) יל"ש ישעי' רמז תצט.

141) כולל גם הפעולה דמלך בבל שאינו אלא כגרון ביד
החוצב בו.

142) רמב"ם הלי' תעניות רפ"ה.

אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי עולותיהם
 וזבחייהם לרצון על מזבחי¹⁵⁷, לא רק באופן
 ד"וונשלמה פרים שפתניו"¹⁵⁸, אלא גם (ובעיקר)
 הקרבת הקרבנות כפשוטם, וחותרם: "נאום אד' ה'
 מקבץ נדחי ישראל עוד אקבץ עליו לנקבציו"¹⁵⁹,
 שגם אלה שהם "נדחי ישראל" (ברוחניות) מקבצם
 הקב"ה, ולא רק בתור חלק מכלל ישראל ("נדחי
 ישראל"), אלא גם הקיבוץ דכל יחיד ויחיד ("עוד
 אקבץ עליו לנקבציו")¹⁶⁰, וכמ"ש¹⁶¹ "ואתם
 תלוקטו לאחד אחד בני ישראל".

ובתפלה:

לכל לראש - בתפלה המיוחדת שמוסיפים ביום
 התענית - אמירת הסליחות (וכן ברכת עננו¹⁶²),
 שבהתחלת הסליחות דעשרה בטבת אומרים
 הפסוקים "כי עם ה' החסד והרבה עמו פדות"¹⁶³,
 "פדה אלקים את ישראל מכל צרותיו"¹⁶⁴, "והוא
 יפדה את ישראל מכל עוונותיו"¹⁶⁵.
 והביאור בסדר הפסוקים כפי שנקבעו ב'סליחות'
 בסדר זה דוקא - שב' הפסוקים "כי עם ה' החסד גו'
 והוא יפדה את ישראל גו'" אינם נאמרים בסמיכות
 זל"ז, כסדרם בספר תהלים, אלא מפסיקים ביניהם בפסוק
 "פדה אלקים את ישראל מכל צרותיו" - שמבקשים
 מהקב"ה (ובטוחים שהקב"ה שהוא "שומע תפלה"
 ימלא הבקשה) שתחילה יפדה את ישראל מ"כ
 צרותיו"¹⁶⁶, ולכל לראש מהצרה הכי גדולה דהגלות,
 ואח"כ "והוא¹⁶⁷ יפדה את ישראל מכל עוונותיו",

1 בהפטורה:

2 בהתחלת ההפטורה דיום התענית נאמר¹⁵¹
 3 "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב",
 4 שהקב"ה "מצוי" ו"קרוב" לכאורה מישראל, כולל
 5 זה שאומרים לו "יעזוב (לשון עתיד) רשע דרכו
 6 גו"¹⁵², ובידעו שהקב"ה "מצוי" ו"קרוב" (גם)
 7 אליו, אזי "יעזוב רשע דרכו גו' וישוב אל ה'
 8 וירחמהו כי ירבה לסלוח".

9 וממשך בכתוב¹⁵³ "כי לא מחשבותי
 10 מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאום ה'":

11 אם יבוא בשר-ודם ויאמר שצריכים לומר לרשע
 12 דברים קשים, לעשות את חשבון העוונות ולהסיק
 13 שהעונש על זה הוא כך וכך - אומר הנביא בשמו
 14 של הקב"ה "לא מחשבותי מחשבותיכם", "אין שוקלין
 15 (חשבון העוונות) אלא בדעתו של א-ל דעות והוא
 16 היודע כו'", ולא ע"פ דעתו ומחשבתו של בשר-
 17 ודם; "ולא דרכיכם דרכי", דרכיו של הקב"ה, "אב
 18 הרחמים", הם "דרכי נועם ודרכי שלום", בסבר
 19 פנים יפות, שמחה וטוב לבב¹⁵⁴.

20 והמשך ההפטורה - "כה אמר ה' שמרו
 21 משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי
 22 להגלות":

23 דבריו של הקב"ה ("כה אמר ה'") לעורר את
 24 ישראל לקיום התומ"צ ("שמרו משפט ועשו
 25 צדקה") אינם ע"י איומים ר"ל ור"ל של עונש, אלא
 26 "שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא
 27 וצדקתי להגלות", כלומר, כיון שתיכף ומיד באה
 28 הגאולה האמיתית והשלימה, צריכים להתכונן אלי'
 29 עי"ז ש"שמרו משפט ועשו צדקה", ולכן, "אשרי
 30 אנוש יעשה זאת גו' שומר שבת מחללו ושומר ידו
 31 מעשות כל רע"¹⁵⁶ - שגם הדרך ל"סור מרע" היא
 32 ע"י הדגשת הטוב והחיוב שבדבר, "אשרי אנוש
 33 יעשה זאת וגו'".

34 וסיום ההפטורה בענין הגאולה - "והביאותים

(157) שם, ז.
 (158) הושע יד, ג.
 (159) ישעי' שם, ח.
 (160) ראה שיחת צום גדלי' שנה זו ס"ד.
 (161) שם כז, יב.
 (162) שבה מבקשים "אל תפן אל רשענו . . . ה' נא קרוב
 לשועתנו . . . טרם נקרא אליך עננו".
 (163) תהלים קל, ז.
 (164) שם כה, כב.
 (165) שם קל, ח.
 (166) ויש לומר, שזהו גם הפירוש בפסוק "כי עם ה' החסד
 והרבה עמו פדות" - "הרבה גו' פדות" דייקא, כלומר, פדות מכל
 הצרות, ולכל לראש מצרת הגלות (דאל"כ אין זה "הרבה גו'
 פדות"), ואח"כ "והוא יפדה את ישראל מכל עוונותיו", כבפנים.
 (167) "והוא" (לשון נסתר) דייקא, כי סדר זה (הפדי' מהגלות
 ואח"כ הפדי' מהעוונות) הוא מצד דעתו ומחשבתו של הקב"ה,
 ש"לא מחשבותי מחשבותיכם", בהעלם (לשון נסתר) מדעתו
 ומחשבתו של בשר-ודם.

(151) ישעי' נה, ו.
 (152) שם, ז.
 (153) שם, ח.
 (154) להעיר מהמשך ההפטורה - "כי בשמחה תצאו ובשלום
 תובלון" (שם, יב).
 (155) שם נו, א.
 (156) שם, כב.

26 והתחלתה במעלתם של ישראל - החל מההקדמה
 27 "אד" 178 שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך" 179,
 28 שהקב"ה הוא הפותח שפתיו של האדם, ועד
 29 "שה" 180 מדבר בו ממש ע"י פיו של האדם. . (ש)הפה
 30 הוא רק הכלי שיומשך על ידו ויתגלה ("ופי יגיד",
 31 "יגיד הוא לשון המשכה") דיבורו ית" 181,
 32 ולאחרי הקדמה זו מתחילים התפילה ב"אלקיני
 33 ואלקי אבותינו אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי
 34 יעקב", ה"אבות" דכאו"א מישראל, ולכן, ו"מביא גואל
 35 לבני בניהם",
 36 וגם בהמשך התפילה מבקשים כמ"פ על
 37 הגאולה - "ברוך אתה ה' גואל ישראל" 182, "ברוך
 38 אתה ה' בונה ירושלים", "ברוך אתה ה' מצמיח
 39 קרן ישועה", "ברוך אתה ה' המחזיר שכינתו
 40 לציין".
 41 ולאחרי התפלה אומרים בנפילת אפים "לדוד" 183
 42 אליך ה' נפשי אשא" 184, ומסיימים בפסוק "פדה
 43 אלקים את ישראל מכל צרותיו", ולאח"ז מוסיפים
 44 הפסוק "והוא יפדה את ישראל מכל עוונותיו" 185,
 45 ובסדר זה דוקא, "פדה אלקים את ישראל מכל
 46 צרותיו", ואח"כ "והוא יפדה את ישראל מכל
 47 עוונותיו", כנ"ל.

1 היינו, שיגאל את ישראל (אפילו) לפני שיעשו
 2 תשובה" 168, "גם העון לא יעכב הגאולה כי הוא יפדה
 3 את ישראל מן העוונות" 169,
 4 ובלשון הכתוב בפסוקי "מי א-ל כמוך" 170
 5 (שמכוונים כנגד י"ג מדה"ר 171) - "מי א-ל כמוך
 6 נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו לא
 7 החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא": "לשארית
 8 נחלתו", "אותם שישארו מחבלי המשיח" 172
 9 (ובסגנון דלעיל: "אוד מוצל מאש") - "אינו עומד
 10 על הפשע להשיג בו שלם עליו גמול, אלא עובר על
 11 הפשע והולך להלאה כאילו לא יראנה" 172, "אותם
 12 שישארו בכוא הגואל. . אע"פ שיהיו חייבים שלא
 13 יצאו מהגלות לרוע מעשיהם שעשו, לא יפנה לעד
 14 אל מעשיהם, כי חפץ חסד הוא. . וחסדו יגבר על
 15 חטאייהם כשיגיע זמן הגאולה" 173,
 16 ועאכו"כ לאחרי ש"כלו כל הקיצין", וגם עשו
 17 תשובה (כנ"ל ס"ו), הרי בודאי שתיכף ומיד צ"ל
 18 קיום בקשת בני"י "פדה אלקים את ישראל מכל
 19 צרותיו" 174.
 20 ונוסף לזה, גם בתפילה שמתפללים בכל יום
 21 (שביום התענית, "יום רצון לה" 175, ניתוסף בה
 22 עלילי גדול יותר" 176) - הנה:
 23 תפילת העמידה (עיקר התפילה) היא באופן של
 24 סמיכת גאולה לתפילה" 177 (ע"ד הענין ד"סומך
 25 נופלים"),

(178) תהלים נא, יז.

(179) שהיא חלק מהתפלה - "כיון דתקינו רבנן למימר ה'
 שפתי תפתח כתפלה אריכתא דמיא (ברכות שם).

(180) לקו"ת ש"ש מא, א. ובכ"מ.
 (181) ולהעיר, שכיון שבטלה תקנת עזרא שבעל קרי אסור
 בתפלה עד שיטבול והעמידו הדבר על הדין שמותר בתפלה בלא
 טבילה (שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס פח) - נמצא, שהענין ד"אד'
 שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך", "שה' מדבר בו ממש", הוא גם
 במעמד ומצב שלפני הטהרה, מצד מעלתו של כאו"א מישראל בכל
 מעמד ומצב שהוא.

(182) לאחרי הבקשה "סלח לנו כו' ברוך אתה ה' חנון המרבה
 לסלוח", "והרי ספק ברכות להקל משום חשש ברכה לבטלה,
 אלא אין כאן שום ספק כלל, מאחר שבקשנו סלח לנו מחל לנו,
 ואילו לא היינו חוזרים וחוטאים היינו נגאלין מיד, כמו שאנו
 מברכים בא"י גואל ישראל" (אגה"ת פי"א).

(183) תהלים מזמור כה.

(184) זח"ב רב, ב. אבודרהם. סידור האריז"ל. ועוד.

(185) ראה שער הכולל פי"א ס"ח: "בסידור האריז"ל זלקווא
 לא נמצא זה הפסוק בסיום נפ"א, ואדמו"ר הוסיפו* מטעם
 המבואר בפע"ח שער נפ"א פי"ב".

(168) ראה אכ"ר בסופו (פ"ה, כא): "אמרה כנסת ישראל לפני
 הקב"ה, רבש"ע, שלך הוא, השיבנו. אמר להם, שלכם הוא,
 שנאמר שובו אלי ואשובה אליכם נאום ה'. אמרה לפניו, רבש"ע,
 שלך הוא, שנאמר שובנו אלקי ישענו, לכך נאמר השיבנו ה' אליך
 ונשובה" (וראה גם מדרש תהלים פה, ושם מסיים: "אלא שנינו
 כ אחד, שנאמר שובנו אלקי ישענו").

(169) מצו"ד עה"פ.

(170) מיכה ז, יח ואילך.

(171) זח"ג קלא, ב. סידור אדה"ז בסדר תשליך.

(172) מצו"ד עה"פ.

(173) רד"ק עה"פ.

(174) ולאח"ז תהי" גם התשובה בתכלית השלימות - כמרומז
 בדיוק הלשון "יפדה. . עוונותיו", ד"ל שרומז גם על פריית
 העוונות להוציאם מלעו"ז ולהעלותם לקדושה - "זדונות
 (עוונותיו", ש"עין" הוא במזיד (יומא לו, ב)) נעשו לו כזכיות"
 (שם פו, ב), ויתירה מזה: "זכיות" ממש, ועד לסוג נעלה יותר
 של "זכיות" (ראה דרמ"צ קפו, א ואילך. ועוד), "כזכיות" (בכ"ף
 הרמיון) למעליותא.

(175) ישע"י נח, ה. וראה אגה"ת ספ"ב.

(176) ע"ד מארז"ל (זבחים צא, רע"א) "אטו שבת למוספין
 אהנאי לתמידיים לא אהנאי" (בתמי").

(177) ברכות ד, ב.

(* להעיר, שהוספת פסוק זה בסיום נפ"א נמצא גם בסידור בית תפלה
 וסדר דברי הימים להר"י משה זכות - אמסטרדם תנ"ב.

14 וכאמור, תיכף ומיד ממש, בזמן ההכנה
15 להקריאה (במנחה) "ואלה שמות בני ישראל"¹⁹⁰,
16 "על שם גאולת ישראל נזכרו כאן, ראובן,
17 שנאמר¹⁹¹ ראה ראיתי את עני עמי. שמעון, ע"ש
18 וישמע אלקים את נאקתם¹⁹². . אשר, ע"ש שהיו
19 מאשרין אותן כל שומעי גאולתן וגדולתן,
20 דכתיב¹⁹³ ואשרו אתכם כל הגוים כי תהיו אתם
21 ארץ חפץ אמר ה' צבאות. יוסף, ע"ש שעתידי
22 הקב"ה להוסיף ולגאול את ישראל. . כשם שגאל
23 אותם ממצרים, דכתיב¹⁹⁴ והי' ביום ההוא יוסיף ה'
24 שנית ידו וגו'¹⁹⁵ - שנזכרים כאן על שם גאולת
25 ישראל בפועל ממש, ותיכף ומיד ממש.

1 י. ויה"ר - והוא העיקר - שמהדיבור, התפילה
2 והבקשה על הגאולה, נבוא להקיום במעשה בפועל
3 באופן של סמיכת גאולה לתפלה, סמיכות ממש
4 ללא הפסק כלל.
5 ובפשטות - שתיכף ומיד ממש יקויים מ"ש
6 בסוף פרשת השבוע: "ויאמר יוסף¹⁸⁶. . אלקים
7 פקד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל
8 הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב"¹⁸⁷,
9 ובאופן ד"ויחי יעקב", "אף הוא בחיים" בפועל
10 ובגלוי, כיון ש"הקיצו ורננו שוכני עפר"¹⁸⁸, ויעקב
11 ("תולדות יעקב יוסף"¹⁸⁹, וכל הצדיקים) עמהם,
12 ו"כשהוא מקבץ את ישראל מארץ שבים. . יביאנו
13 בגולה כדי לגאול את בניו"⁷.

(190) ר"פ שמות.

(191) שם ג, ז.

(192) שם ב, כד.

(193) מלאכי ג, יב.

(194) ישעי' יא, יא.

(195) שמור"ר פ"א, ה.

(186) ורומז גם על יוסף שברונו - כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא

דורנו.

(187) נ, כד.

(188) ישעי' כו, יט.

(189) וישב לו, ב.

אגרות קודש

ב"ה, ג' טבת, תשכ"ב

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

... ע"פ המבואר בזה באיזהו מקומן, טוב שאיזה סכום תשלם עבור הוצאות הקבורה וכו' מממון בעלה ע"ה, וכיון שזהו באופן סמלי אין הכמות נוגעת כ"כ, ושאר הסכום - תתדבר עם זה הקרוב שיי שלע"ע נתן הכסף עבור הנ"ל, שיתן לה כסכום הנ"ל תמורת חפצי בעלה (הס"ת וכיו"ב) ואח"כ יחזיר לה החפצים בתורת מתנה, ותפרע לו בכספה זה את מה שהלוה להוצאות הקבורה וכו'.

הנקודה בהאמור מובנת, שצריכה להיות הקבורה "בשדה אשר קנה בכסף מלא", ולא שקנו אחרים, וכיון שהקרוב זכה במצוה רבה זו, יש לסדר הענין - שגם לו יהי' זכות בהאמור, אבל באופן שלא יגע בהענין דשדה אשר קנה, והוא ע"פ סידור הנ"ל. אלא שצריך שיסכימו ההורים שליטי"א דבעלה לכל זה.

ומובן אשר יכולה לאמר להקרוב - שזוהי הצעתי.

ומסיימים בטוב בעמדנו בזאת חנוכה, שיהי רצון שמכאן ולהבא יאיר השי"ת חלקה ומזלה ובאופן דמוסיף והולך ואור.

כבקשתה נשלח המכתב מבלי לחכות על התור.

בברכה לבשו"ט.

לקוטי שיחות פרשת ויחי כרך טו

בפרשת וישלח⁹, מפרש רש"י: "בכור יעקב, בכור 26
לנחלה בכור לעבודה בכור למנין. ולא ניתנה בכורה 27
ליוסף אלא לענין השבטים שנעשה לשני שבטים", 28
כלומר, הבכורה – "לענין השבטים" – נלקחה מראובן, 29
עקב "וישכב..."¹⁰, וניתנה ליוסף. 30

ב.

השאלה אינה על פירוש פסוק זה, אלא על עצם הענין

לכאורה ניתן היה לומר: מדויק לשון הפסוק "אל 31
תותר", שנאמר בפסוק בקשר ל"כל אלה" אשר 32
"הפסיד" ראובן, מובן, שכוונת הפסוק היא למעט את 33
המעלות שלגביהן נאמר הביטוי "יתרות הללו" – "יתר 34
שאת ויתר עז", כהונה ומלכות. ואילו מעלת הבכורה 35
שלגביה אין מוזכר הביטוי "יתר"¹¹, אינה נכללת 36
במיעוט של "אל תותר"¹². 37

אך זוהי הוכחה, מצד לשון הפסוק, לגבי פירוש 38
פסוק זה, שכאן אין מדובר על הפסד הבכורה. אך 39
עדיין אינו מובן הטעם לעצם הענין: מדוע שונה 40
הבכורה מן הכהונה ומן המלכות – מדוע מדבר הפסוק 41
רק על הפסדו של ראובן לגבי הכהונה והמלכות, ולא 42
לגבי הפסדו את מעלת הבכורה¹³ – "לענין השבטים"? 43

ג.

פירוש רש"י על "מטרף בני עלית", והשאלות על כך

בהמשך, על הפסוק¹⁴ "גור אריה יהודה מטרף בני 44
עלית..." מפרש רש"י: "מטרף, ממה שחשדתיך בטרופך 45

א.

ניטלו מראובן מעלות הכהונה והמלכות

על הפסוק "ראובן בכורי אתה... יתר שאת ויתר עז 1
פחו כמים אל תותר..."¹, מפרש רש"י את המילים: 2
"יתר שאת – ראוי היית להיות יתר על אחיך בכהונה 3
לשון נשיאות כפים"; "ויתר עז – במלכות... ומי גרם 4
לך להפסיד כל אלה"; "פחו כמים – הפחו והבהלה 5
אשר מהרת להראות כעסך... לכך"; "אל תותר – אל 6
תרבה ליטול כל היתרות הללו שהיו ראויות לך..." 7
ב"תרגום"² מבואר הפסוק: "הוה חזי למיסב תלתא 8
חולקין, בכירותא כהונתא ומלכותא" – ראובן היה 9
ראוי לקבל שלושה חלקים: בכורה כהונה ומלכות, אך 10
הם לא ניתנו לו (וכך נאמר גם בתנחומא³ ובבראשית 11
12 רבה⁴).
יש להבין: בפסוק מוזכרת גם המעלה של בכורה, 13
ומדוע אפוא מסביר רש"י ש"אל תותר" מוסב רק לגבי 14
"יתר שאת ויתר עז" – כהונה ומלכות⁵, ולא לענין של 15
"ראובן בכורי אתה..."⁶, הנאמר בתחילת הפסוק⁶? 16
ואדרבה – "בכורי אתה" הוא הטעם להיותו ראוי 17
לכהונה ומלכות. 18
ואין לומר שרש"י סובר שלפי פשוטו של מקרא לא 19
נלקחה הבכורה מראובן, כיון שזהו פסוק מפורש 20
בדברי הימים⁷: "ובני ראובן בכור ישראל... ובחללו 21
יצועי אביו ניתנה בכורתו לבני יוסף..."⁸. 22
יותר מכך: מספר פסוקים לפני כן⁸, מפרש רש"י 23
עצמו, לפי אחד הפירושים, ש"שכם אחד, הוא הבכורה, 24
שיטלו בניו (של יוסף) שני חלקים". ואף לפני כן, 25

(11) בתנחומא שם מפרש ד"ת"ר קאי על הבכורה (כנ"ל הערה 6) – אבל מובן שאי"ז ע"ד הפשט.

(12) ואולי זוהי כוונת הרא"ם במ"ש ד"הבכורה אינה בכלל שאת ועז", עיי"ש.

(13) בתנחומא באבער (פרשתנו יא) "שלך היתה ראוי כהונה גדולה.. שלך היתה המלוכה ראוי", ולא נזכר ע"ד הבכורה. אבל מובן שצ"ל הכרח ע"ד הפשט לפרש כן.

ולהעיר שבתנחומא באבער (ויצא יג) איתא: "לא יוכל לבכר את בן האהובה ליוסף למה כי את הבכור בן השנואה יכיר זה ראובן שנאמר ראובן בכורי אתה גוי" (הינו, ד"ראובן בכורי אתה" פירושו שנשא בכור*). וראה לקמן הערה 51.

(14) מט, ט.

(1) פרשתנו מט, ג"ד.

(2) אונקלוס, ועד"ב בתיב"ע ות"י כאן.

(3) פרשתנו ט.

(4) פרשתנו פצ"ח, ד. פצ"ט, ו. וכ"ה באגדת בראשית פפ"ב (פג).

(5) ראה גם אוה"ח כאן.

(6) ומש"כ הרא"ם "והמתרגם שהזכיר גם הבכורה אינו מלשון הכתוב אלא מפי עצמו" הוא מפני שהתרגום קאי על התיבות "יתר שאת ויתר עז". וראה ב"ר פצ"ט שם (ועד"ז באגדת בראשית שם) "הבכורה דכתיב ראובן בכורי אתה". אבל בתנחומא שם: "יתר, בכורה שהיא שני חלקים".

(7) א ה, א.

(8) מח, כב.

(9) לה, כג. וראה פרש"י ויצא כט, לב.

(10) שם, כב.

(* ולהעיר שדדשה זו הובאה גם באגדת בראשית פמ"ח (מט). אף שבפרשתנו מפרש ש"נטלו ממך ג' כתרים.. אלויל כך בכורי אתה זה בכורה כו" (כנ"ל הערה 4, 6).

מקבלים את הפירוש הראשון, שהמילה "בני" מחוברת
למילה "מטרף", אי אפשר להסביר ש"מטרף בני" כולל
גם את ענין תמר²⁴.

ולכן, לפני שמוסיף רש"י "וכן בהריגת תמר...",
הוא מוכרח להסביר את "בני עלית", ולהבהיר ששתי
מילים אלו מחוברות – ואשר על כן מצטט רש"י מן
הפסוק גם את המילה "בני", למרות שלצורך פירוש
"סילקת את עצמך" חשובה רק המילה "עלית" – כיון
שרק לפי זה יכולה המילה "מטרף" לכלול גם את
הריגת תמר.

ההכרח של רש"י לפרש שהמילה "בני" קשורה
ל"עלית"²⁵ הוא: יעקב אבינו התכוין לשבח כאן את
יהודה, וכיון שגם ללא תוספת המילה "בני" מובן
ש"מטרף" מוסב לענין יוסף, כיון שמוצאים לגביו את
הביטוי "טרף", ולכן ההדגשה ש"מטרף (הוא מ)בני"
אינה תוספת שבח, אלא להיפך: זה מאפשר לומר,
שרק מפני שזהו "טרף" של בן יעקב, ואחיו, הסתלק
יהודה מכך.

ולכן פשוטו של מקרא הוא לפי האופן השני:
"מטרף – בני (יהודה) עלית".

אך עדיין צריך להבין, כדלעיל: אמנם, המילה
"מטרף" יכולה לכלול גם את הריגת תמר, אך מנין
ההכרח של רש"י שהיא כוללת את שני הדברים?
ובמיוחד שלגבי תמר אין מוזכר הביטוי "טרף".

ה.

מעלות יהודה "מטרף..." נמצאות גם אצל ראובן

כדי להבין זאת יש להקדים תמיהה כללית בענין
זה: מעלת המלכות, שנלקחה מראובן, ניתנה ליהודה,
כנאמר בדברי הימים²⁶ "כי יהודה גבר באחיו ולנגיד
ממנו". לכך התכוין יעקב באמרו "גור אריה יהודה...",
וכפי שמפרש רש"י²⁷, שזוהי המלכות שניתנה לו

1 טורף יוסף היה רעה אכלתהו¹⁵ וזהו יהודה שנמשל
2 לאריה"; "בני עלית, סילקת את עצמך ואמרת מה
3 בצע...¹⁶. וכן בהריגת תמר שהודה צדקה ממני¹⁷...".

4 יש להבין: מזה שרש"י מוסיף "וכן בהריגת
5 תמר..." בפירושו על "בני עלית" ולא בפירושו על
6 המילה "מטרף", מובן, לכאורה, ש"וכן בהריגת
7 תמר..." אינו מתייחס למילה "מטרף" (מהריגת תמר,
8 כפי שמפורש במדרש¹⁸: "מטרף, מטרפה של תמר")
9 אלא אל המילים "בני עלית", שב"עלית" הכוונה היא
10 גם ל"עליה" וסילוק נוסף – מהריגת תמר.

11 ואינו מובן: המילים "בני עלית" באות כהמשך
12 למילה "מטרף", וכיצד ניתן, אפוא, לכאורה, להפריד
13 ביניהן, ולבאר, שהמילים "בני עלית" כוללות שני
14 דברים, ואילו המילה "מטרף" כוללת דבר אחד בלבד?
15 בנוסף לכך לא מובן: מהו בכלל ההכרח מפשוטו של
16 מקרא לומר שב"עלית" התכוין יעקב גם להריגת תמר¹⁹,
17 ולא רק לחשד של "טרוף טורף יוסף", שהרי רש"י אינו
18 אומר (כנאמר במדרש²⁰) שאלה הם שני פירושים, אלא
19 הוא מוסיף זאת כהמשך: "וכן בהריגת תמר"?

ד.

לפי רש"י, "מטרף" - שני הענינים

20 על השאלה הראשונה ניתן היה להשיב: אכן, רש"י
21 מתכוין לומר ש"מטרף" מתייחס לשני הענינים, של
22 יוסף ושל תמר. אך הוא כותב "וכן בהריגת תמר..."
23 רק לאחר פירושו על "בני עלית" כדי להסביר כיצד
24 יכולה המילה "מטרף" לכלול את הענין של הריגת
25 תמר. כדי להבין זאת יש להקדים ענין נוסף:

26 ישנם שני אופנים להבנת המשמעות של "מטרף
27 בני עלית": א) המילה "בני" באה כהמשך למילה
28 "מטרף": "מטרף בני (יוסף) – עלית" (יהודה)²¹. ב)
29 המילה "בני" מוסבת למילה "עלית"²²: "מטרף" – מן
30 הענין של ה"טרף"²³ – "בני (יהודה) עלית". ואם

(15) וישב לו, לג (בהיפך הסדר).

(16) וישב שם, כו.

(17) וישב לה, כז.

(18) ב"ר פצ"ח, ז. פצ"ט, ח. תנחומא פרשתנו י.

(19) ראה דבק טוב ומשכיל לדוד כאן.

(20) ב"ר פצ"ט שם (משא"כ בתנחומא וב"ר פצ"ח שם).

(21) ראה תנחומא שם. שכל טוב כאן. ועוד.

(22) ראה ת"י כאן. ועוד. וראה רשב"ם כאן.

(23) ראה חזקוני כאן.

(24) ראה רא"ם ודברי דוד כאן.

(25) ברא"ם כאן כ' (בטעם הב') שההכרח הוא מזה גופא "שמלת
מטרף כוללת טרף יוסף וטרף תמר כו". אבל מזה שרש"י כ' פירושו על
"בני עלית" לפני כתבו "וכן בהריגת תמר כו", מוכח, שיש הכרח לזה
גם בלי הפירוש "וכן בהריגת תמר כו".

(26) שם, ב.

(27) וראה גם פרש"י דה"י שם.

לעומת זאת אצל ראובן (א) חזרתו בתשובה היתה 31
 באופן ששנים רבות לאחר מכן הוא עדיין המשיך 32
 לעשות תשובה, שהרי מכירת יוסף התרחשה כתשנ 33
 שנים³⁷ לאחר "בלבל יצועי אביו". (ב) תשובתו היתה 34
 באופן של "עסוק... בשקו ובתעניתו". (ג) הפעולה של 35
 "בלבל יצועי אביו" נעשתה, כפירוש רש"י³⁸, כי "תבע 36
 עלבון אמו" – משום כיבוד אם – עד כדי כך, שאין 37
 הדבר נחשב כחטא, כפי שאומר רש"י³⁸ "ללמדנו 38
 שכולן שוין וכולן צדיקים, שלא חטא ראובן", ולכן 39
 "אפילו בשעת הקלקלה קראו בכור"³⁹ – אך למרות 40
 זאת הרבה ראובן בתשובה. 41

ולפי זה תמוה ביותר: כיצד ייתכן שהענין של 42
 "מטרף בני עלית" יהווה סיבה לכך, שיהודה יהיה ראוי 43
 למלכות יותר מאשר ראובן⁴⁰? 44
 ו.

שני עונשים לראובן עבור שני הפרטים במעשהו

הדבר יובן על ידי הסבר דברי יעקב לראובן: "פז 45
 כמים אל תותר..." אשר על כך מפרש רש"י: "ומי גרם 46
 לך להפסיד כל אלה. פחו כמים, הפחו והבהלה אשר 47
 מהרת להראות כעסך... לכך. אל תותר, אל תרבה 48
 ליטול כל היתרות הללו... ומהו הפחו אשר פחזת", 49
 ורש"י ממשיך ומפרש את פירושו על "כי עלית משכבי 50
 אביך אז חללת". 51

מהמשך דברי רש"י מובן שראובן לא קיבל את "כל 52
 היתרות הללו", לא בגלל עצם הפעולה של "עלית 53
 משכבי אביך..." , אלא מפני "פז כמים, הפחו והבהלה 54
 אשר מהרת להראות כעסך", אלא שה"פחזת" התבטא – 55
 "ומהו הפחזת..." – בענין של "עלית..."⁴¹. 56
 כלומר, מזה שיעקב מקדים ומדגיש בנפרד את 57

1 (דוד²⁸, שלמה וכו'). הסיבה לנתינת המלכות ליהודה
 2 כתובה בברכה עצמה – "מטרף בני עלית"²⁹, וכפי
 3 שמסיים רש"י את פירושו על "מטרף בני עלית": "וכן
 4 בהריגת תמר... לפיכך, כרע...".

5 וצריך להבין: מעלתו של יהודה, בסלקו את עצמו
 6 מ"חדשדתיך בטרוף טורף יוסף היה רעה אכלתהו" על
 7 ידי אמירתו "מה בצע..." , היתה גם אצל ראובן,
 8 כמסופר בפרשת וישב³⁰, שראובן אמר "לא נכנו נפש".
 9 ואף מעלתו של יהודה, בהודאתו במעשה תמר "צדקה
 10 ממני", נמצאת גם כן אצל ראובן, אשר חזר בתשובה
 11 על ש"חללת יצועי עלה", כפי שמפרש רש"י בפרשת
 12 וישב³¹: "במכירתו לא היה... עסוק היה בשקו
 13 ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו".

14 ואדרבה: בשני פרטים אלו היתה מעלת ראובן
 15 גדולה יותר, לכאורה, ממעלת יהודה:

16 (א) יהודה הציל את יוסף ממות לא בכוונה להחזירו
 17 לאביו, אלא כדי למכרו לישמעאלים³². ובמיוחד
 18 כאשר: (א) היה בכוחו להשיבו אל יעקב, כדברי
 19 רש"י³³, שהאחים אמרו לו "אילו אמרת להשיבו היינו
 20 שומעים לך". (ב) אמירתו "מה בצע..." , משמעותה
 21 כפירוש רש"י "מה ממון...". כלומר, הוא לא הרשה
 22 להרגו מפני שלא ירויחו מכך, ולכן הציע "לכו ונמכרנו
 23 לישמעאלים", ונרויח "ממון"³⁴.

24 לעומת זאת ראובן רצה להשיבו אל יעקב, כנאמר
 25 בתורה³⁵ במפורש: "למען הציל אותו מידם להשיבו אל
 26 אביו".

27 (ב) בהודאת יהודה במעשה תמר – (א) מוצאים רק
 28 אמירה חד-פעמית "צדקה ממני". (ב) ועיקר: אילו לא
 29 היה מודה, היה גורם להריגת תמר והעוברים אשר
 30 במעיה³⁶, ומובן שיהודה היה מוכרח להודות.

(28) ההכרח לפרש כן – ולא שקאי על יהודה עצמו (ובפרט שרש"י
 ממשיך (בד"ה מטרף) "וזהו יהודה שנמשל לאר"י"): מכפל הלשון "גור
 אר"י" מוכח שיש ב' דרגות ("בתחלה גור.. ולבסוף אר"י"), ולא מצינו ב'
 תקופות בענין המלוכה רק בדוד. ולכן מביא רש"י "וזהו שתרגם אונקלוס
 כ" – לשלול בזה תיב"ע ות"י שתרגמו "גור בר אריון".

(29) ראה גם בעה"ט כאן. וראה גם מדרו"ל: מכילתא בשלח יד, כב.
 מדרש תהלים מזמור עו, ב. תוספתא ברכות פ"ד, טז. תנחומא פרשתנו
 י. ב"ר פצ"ט, ח. ועוד.

(30) לז, כא. וראה מקץ מב, כב.

(31) שם, כט.

(32) וראה ריב"א עה"ת כאן.

(33) וישב לח, א.

(34) ראה חדא"ג מהרש"א סנהדרין ו, ב.

(35) וישב לו, כב. וראה רש"י שם.

(36) ובפרש"י וישב (לח, כה): ואל תאבד שלש נפשות.

(37) שהרי לאחרי לידת יוסף עבד יעקב שש שנים בצאן לבן (פרש"י
 תולדות כה, ט), ושהו בדרך ב' שנים (פרש"י ישן תולדות שם. וראה גם
 פרש"י וישלח לג, יז), ובסופן ה' מעשה ראובן (וישלח לה, כב) –
 עפמ"ש"כ בסה"ד (מבחי ר"פ שמות) – ה' אז יוסף עכ"פ כן ח' שנים
 וד' חדשים – ויוסף נמכר בהיותו בן י"ז שנה.

(38) וישלח לה, כב.

(39) פרש"י שם, כג.

(40) וראה מענה דר"ט (ר"ע) – מכילתא, מדרש תהלים ותוספתא

דלעיל הערה 29. אבל להעיר מפרשי דה"י שם, א.

(41) וראה קושיית האוה"ח כאן. ועוד.

כמים... מהרת להראות כעסך" – שמיד שסבר שמשכבי
 אביו צריכים להיות באהל לאה התעורר כעסו על
 הזולת ומיד "מהרת להראות כעסך" ובלבל את יצועי
 אביו, של הזולת – הוא מעשה הנוגד לדאגה עבור
 טובת הזולת, ולפיכך היה גם ענשו מידה כנגד מידה,
 שנלקחו ממנו הכהונה⁴⁸ והמלכות⁴⁹.

לעומת זאת, עצם ה"קלקול" בבלבל יצועי אביו,
 מצביע על טעות שלו במחשבותיו שלו, שמצד כיבוד
 אמו ("שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי"⁵⁰) צריכים
 להיות יצועי אביו באהל לאה. וכיון שהטעות היא
 "פגם" בו עצמו, לכן הוא איבד את החשיבות שקשורה
 בו עצמו – הבכורה.

לפי זה מובן גם ההבדל העיקרי, שלפי פירוש רש"י
 ופשוטו של מקרא לא נלקח ענין הבכורה בכללותו
 מראובן – הוא נשאר "בכור לנחלה"⁵¹ וכו'. נלקחה
 ממנו הבכורה רק "לענין השבטים", ואילו כהונה
 ומלכות הוא הפסיד לחלוטין –

שהרי כיון שעצם המעשה של "בלבל יצועי אביו"
 אינו חמור כל כך, כי בכונתו היה לתבוע "עלבו
 אמו", עד אשר, כפירוש רש"י, "לא חטא ראובן"⁵²,
 "אפילו בשעת הקלקלה קראו בכור", ותשובתו היתה
 באופן של "עסוק היה בשקו ובתעניתו" שנים רבות,
 לכן נלקחה ממנו הבכורה רק "לענין השבטים".

ה.

**יהודה - מעלה ביחס לזולת, ראובן - מעלה
 כשלעצמו**

זהו ההסבר גם לכך שמעלת המלכות ניתנה ליהודה
 עקב "מטרף בני עלית", למרות שאצל ראובן היתה
 מעלה גדולה יותר מאשר אצל יהודה, כדלעיל:

1 הפגם של "פחז כמים", מסיק רש"י, שבענין של
 2 "בלבל יצועי אביו" יש שני פרטים: א) עצם הבלבול.
 3 ב) עשיית הפעולה באופן של "פחז כמים" –
 4 בעבור כל אחד משני הפרטים הוטל עונש אחר:
 5 א) על בלבול יצועי אביו נלקחה ממנו הבכורה "לענין
 6 השבטים", כנאמר בדברי הימים "ובחללו יצועי אביו
 7 ניתנה בכורתו..."⁴², וכפי שאומר רש"י מיד בפרשת
 8 וישלח⁴³ "שניתנה בכורה ליוסף". ב) על "פחז כמים...
 9 מהרת להראות כעסך", לכן "אל תותר, אל תרכה
 10 ליטול כל היתרות הללו" – כהונה ומלכות.

ז.

**בכורה - חשיבות לעצמו; כהונה ומלכות -
 כלפי הזולת**

11 הביאור בזה:

12 ההבדל בין כהונה ומלכות לבין בכורה הוא:
 13 המעלות של כהונה ומלכות מתבטאות בעיקר
 14 (ובמיוחד בעניניו) בקשר לזולת, בעיסוק עם האחרים:
 15 מהותו של מלך היא "אשר יצא לפניהם"⁴⁴ – לדאוג
 16 לצרכי המדינה וכדומה, כפי שמפרש רש"י כאן על
 17 "גור" – "המוציא ומביא את ישראל", ועל "כרע רבין"
 18 – "איש תחת גפנו..." כך גם כהונה, שאחד מעניניה
 19 העיקריים, כפי שמפרש רש"י כאן על "יתר שאת", היא
 20 נשיאת כפיים – לברך את ישראל⁴⁵, וכן ללמד את העם
 21 את דיני התורה, כנאמר⁴⁶ "ובאת אל הכהנים.. והגידו
 22 לך את דבר המשפט... על פי התורה אשר יורוך...".

23 לעומת זאת, בכורה היא מעלה לגבי הבכור עצמו,
 24 ולא ביחס לזולת⁴⁷. עקב חשיבות הבכורה הוא מקבל
 25 פי שניים בנחלה וכדומה.

26 וזהו ההסבר לשני הפרטים הנ"ל: הענין של "פחז

(42) ומ"ש שם "כי יהודה גבר באחיו גוי" – הוא מאמר המוסגר,
 כפרש"י שם ("וא"ת א"כ למה לא מלכו בני יוסף וכו').

(43) ראה הערה 9.

(44) פנחס כז, יז.

(45) וראה פרש"י עקב (י, ח): הכהנים, והוא נשיאת כפיים.

(46) שופטים יז, ט"א.

(47) ראה לקמן הערה 58.

(48) ועפ"ז יומתק מה שפרש"י ד"שאת" הוא "לשון נשיאות כפיים",
 ולא כבשכל טוב כאן: "יתר שאת, יתרון מתנה... מתנות כהונה" – כי
 ההדגשה כאן היא בענין של טובת ה"זולת".

(49) ראה גם אברבנאל כאן.

ולהעיר ע"ד ההלכה: נשיאת כפיים צ"ל "באהבה" ולא וכו' (שו"ע
 אדה"ז סקכ"ח סי"ט); בנוגע למלך – ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ב.

(50) פרש"י וישלח לה, כב.

(51) ע"פ פרש"י זה אין מקום (ע"ד הפשט) לקושיית המפרשים אין

העביר יעקב הבכורה ליוסף, והרי נאמר (תצא כא, טז) "לא יוכל לבכר
 גוי", ורב"ב (קלג, ב) "ואפילו מברא בישא לברא טבא" – כי לדעת רש"י
 (ע"ד הפשט) הי' ראובן "בכור לנחלה.. ולא ניתנה בכורה ליוסף אלא
 לענין השבטים וכו'". וראה תנחומא (ויצא) דלעיל הערה 13. ועיין פרש"י
 פרושתנו מח, הד' (וברמב"ן שם) שאין נפק"מ בזה שאפרים ומנשה הם
 ב' שבטים לענין נחלה (ושק"ט בארוכה במפרשי רש"י שם). אבל ראה
 פ"י שני ברש"י פרושתנו מח, כב (הובא בתחילת השיחה): "הוא הבכורה
 שיטלו בניו שני חלקים כו'". ואכ"מ.

וע"פ פרש"י ש"לא ניתנה בכורה ליוסף אלא לענין השבטים כו'"
 מתורץ בפשטות דיוק לשון הכתוב בדה"י "ניתנה בכורתו לבני יוסף" (ראה
 תו"ת ויחי מח, כב. ועוד).

(52) אף שהי' בזה קלקול (כלשון רש"י "אפי' בשעת הקלקלה כו'").
 וראה פרש"י ברכה ג, ו. ולשון רש"י (וישלח שם) "שכולן שוין וכולן
 צדיקים שלא חטא ראובן" – הוא ע"ד המפורש לעיל: "הגוי גם צדיק גוי",
 אף ש"נקיין כפיים" אין כאן (וירא כ, ד"ה. פרש"י שם, ו).

על "מטרף בני עלית" את שני הדברים, מכירת יוסף 33
ומעשה תמר: יעקב רצה לציין את מעלת יהודה 34
על-פני ראובן, שבכעורה הועברה המלוכה – "גור 35
אריה..." מראובן ליהודה. וכיון שאצל ראובן מוצאים 36
שני ענינים – רצונו להציל את יוסף ותשובתו על 37
"בלבל יצועי אביו", סביר שהוא מדגיש את מעלות 38
יהודה בשני הענינים. 39

ט.

ההוראה: התעסקות באהבת ישראל

40 ההוראה מזה מוכנת בפשטות:
אל ליהודי להסתפק בהתעסקותו בשלימות עצמו 41
בלבד. הוא חייב לעסוק גם באהבת ישראל, בעשיית 42
טובה ליהודי זולתו. ויותר מכך: אהבת ישראל "זהו 43
כל התורה כולה"⁵⁹, ולכן אף אם הוא עצמו אינו 44
בדרגה גבוהה כל-כך כמישהו אחר העסוק כולו 45
בעשייה למען התעלות ושלימות עצמית, הרי כיון 46
שהוא מתעסק בטובת זולתו, הוא קשור ל"כל התורה 47
כולה". 48
הדבר בולט יותר בתוצאות של שתי הדרכים של 49
ראובן ושל יהודה: 50
על-ידייה שראובן "עסוק היה בשקו ובתעניתו" 51
התאפשרה אולי מכירת יוסף, ולאחריה – גלות מצרים, 52
הראש והשורש לכל הגלויות⁶⁰. 53
ועל ידי אמירת יהודה "צדקה ממני", אם כי אין 54
זה כמעלת התשובה של ראובן, דוקא בזה תלויה 55
הגאולה מן הגלות: על-ידייה נולד פרץ, שממנו יצאה 56
מלכות בית דוד⁶¹, עד למלך המשיח – "עלה הפורץ 57
לפניהם..."⁶² – הגואל האחרון, שיפרוץ את גדרי 58
הגלות, ויביא את הגאולה האמיתית והשלימה בקרוב 59
ממש. 60

(משיחת ש"פ ויחי תש"ז)

1 ההבדל בין "מטרף בני עלית" של יהודה לבין
2 מעשי ראובן הוא: באמצעות "מטרף בני עלית" של
3 יהודה, צמחה למעשה הצלת הזולת. דברי יהודה "מה
4 בצע..." הצילו את יוסף מ"נהרגנו" והוציאוהו מן
5 הבור, אשר "נחשים ועקרבים יש בו"⁵³. ועקב אמירתו
6 "צדקה ממני" ניצלה תמר משריפה.
7 אצל ראובן, אמנם היתה תשובתו וכוונתו יותר
8 מאשר אצל יהודה, אך זוהי מעלה בו עצמו; ולא ביחס
9 לטובת הזולת: דבריו "לא נכנו נפש... השליכו אותו
10 אל הבור הזה... למען הציל אותו מידם להשיבו אל
11 אביו" מצביעים על כוונתו – אך למעשה לא ניצל יוסף
12 על-ידייה מסכנת מוות מרעב, אלא רק מ"יד אל
13 תשלחו בו", ובמיוחד כאשר הבור "נחשים ועקרבים
14 יש בו",
15 אמנם, בפשוטו של מקרא ניתן לומר שראובן לא
16 ידע מכך⁵⁴ ואינו אשם בכך, אך למעשה היה יוסף
17 בסכנה.
18 וכך גם לגבי תשובת ראובן, "עסוק היה בשקו
19 ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו" – היה זה ענין
20 שאינו קשור לזולת⁵⁵. יותר מכך: אילו לא היה ראובן
21 "עסוק... בשקו ובתעניתו" בעת מכירת יוסף, ייתכן
22 שהיה מוצא עצה להצלת יוסף⁵⁶, כשם שהשפיע על
23 אחיו לפני כן ש"לא נכנו נפש", ובסופו של דבר היה
24 משיבו "אל אביו". דוקא מפני התעסקותו עם עצמו,
25 גם אם בענינים נעלים "בשקו ובתעניתו", הגיעו
26 למכירת יוסף.
27 ולפיכך דוקא "מטרף בני עלית" של יהודה –
28 התייצבותו בפועל למען הזולת והודאתו בקשר להצלת
29 הזולת – מהווה הוכחה להיותו ראוי למלכות, בעוד
30 אשר ראובן ראוי לבכורה בכלל⁵⁷, עקב המעלה
31 הגדולה של תשובתו כשלעצמו, אך לא למלוכה⁵⁸.
32 לפי האמור לעיל מובן בפשטות מדוע מפרש רש"י

(57) להעיר מפנים יפות, ברכה (שם, 1): "תשובתו הועילה יותר משל ראובן.. שיצא ממנו מלכות ב"ד.. כי בהודאתו זיכה את ראובן כו".
(58) אבל מ"מ ה"י ראובן "בכור לעבודה" – כי עבודה, ובפרט דלפני מ"ת (וכמו שמצינו במזבחות וכו' דאברהם ויעקב), אינה שייכת (כ"כ) לזולת כ"א מעלה בכבוד עצמו.
(59) תניא פל"ב (ע"פ שבת לא, א).
(60) דכל המלכיות נק' ע"ש מצרים (ב"ר פט"ז, ד. וראה ד"ה קול דודי תש"ט בתחילתו).
(61) סוף מגילת רות.
(62) מיכה ב, יג. אגדת בראשית ספס"ג. רש"י לב"ר פפ"ה, יד.

(53) פרש"י וישב לו, כד.
(54) כמ"ש הרמב"ן וישב שם. ועוד.
(55) וראה חזקוני ברכה (לג, ז) – בדעת רש"י – דזה שהודה ראובן ה"י רק בצנעה, וע"י הודאת יהודה ברבים גרם שגם ראובן יפרסם הודאתו (ועד"ז הוא בתוד"ה מי ב"ק צב, א).
ולהעיר, שעפ"י המבואר בסוטה (ז, סע"ב) דראובן הודה משום "דלא ליחדשו אחוהי" – נמצא, שכל זמן שראובן לא הודה ברבים ה"י מקום שיעקב יחשוד אחיו, ומ"מ לא הודה עד שיהודה גרם וכו'.
(56) ואולי ה"י יכול להוציא מן הבור כאשר אחיו ישבו "לאכל לחם".
וראה פרש"י וישב (שם, כב). ויצא כט, לב.

אור בד"ה מזווה מימין ובהביאור, ועיין באהלות רפי"ג³⁰ העושה מאור בתחלה כו', ובריש משנה ב' שם חלון שהוא לאויר כו', נקט מתחלה מאור ואח"כ או"ד, הרי שאור ואויר שייכים זה לזה. ועיין ברשימה³¹ על המשנה הזאת בס"ד.

ובסנהדרין³² בפרק חלק דף ק'³³ כמדומה, בהא דאמר ר' יוחנן על³⁴ ושמתי כדכד שמשותך כו' עתיד³⁵ הקב"ה

שהארת אור הנר הוא על ידי שיש אויר סביב האור, משא"כ בלא אויר יכבה ולא יאיר כלל, ולכן אין כופין כלי ע"ג הנר בשבת שלא יכבה (מגן אברהם או"ח סרע"ז סק"ט. שו"ע אדמו"ר הזקן שם סעיף ח), שמחמת כפיית הכלי מונע האויר שסביב האור, והיינו כי האויר גורם להיות הארת אור הנר, לפי שאויר הוא אותיות אור י* (ראה זהר ח"א טז, ב. ח"ג רמה, ב. תקוני זהר תיקון ל' (עד, א). תיקון סט (קח, ב)), שהאויר הוא מקור האור, כי היו"ד שבהעלם אותיות אור הוא העלם האור, ובו ועל ידו נמשך ויוצא האור מההעלם אל הגילוי ע"ש.

(* ותוכן הפנימי שבוה: "אויר" (שעל ידו נולד האור והאש) — מורה על מקורו של אור (הגילוי).

וכפי שנרמז גם בתבית "אויר", שהיא אותיות אור בתוספת יו"ד, דאית יו"ד, שבתבית "אויר" היא בהעלם (היינו שאין אות יו"ד שבתבית "אויר" נרגשת במבטא, וכן צורת אות יו"ד, שהיא נקודה לבד בלי "התפשטות" לאורך ולרוחב, מורה על "העלם האור" כפי שהוא במקורו עדיין (סידור עם דא"ח רעג, ג ואילך). — וראה בפרטיות (בענין אויר אותיות אור י*) ספר הערכים-חב"ד כרך ב' ערך אויר ס"ח), ולפיכך מורה על מקור האור, כי שם במקורו אין האור בהתגלות עדיין.

וזהו שאויר גורם להיות אור, כי כדי שיתהווה אור חדש צריכים להמשיכו ממקורו ושרשו (דשורש האור נקרא אויר, אור י*).

(30 (משנה א — עם פירוש קהתי): העושה מאור — חור בכותל, בשביל שייכנס בו אור לבית, כמין חלון. בתחלה — כלומר אין צורך לומר בפותח חור שנסתם, אלא אפילו לא הי' שם חור קודם לכן, ועתה בתחילה בא לעשות מאור, ואפילו מיד בתחילת פתיחת המאור. שעורו — להביא את הטומאה. מלא מקדח גדול של לשכה — כעובי המקדח שמשתמשים בו בלשכה לנקב בו נקבים, וכבר שנינו (כלים יז, יב), שהוא כפונדיון האיטלקי וכסלע הנירונית וכמלוא נקב שבעול; אם יש במאור כשיעור הזה, הריהו מביא את הטומאה לצד אחר.

(משנה ב — עם פירוש קהתי): חלון שהיא לאויר — הפתוחה לאויר העולם, ואין מחיצה מאפלת נגדה (רמב"ם). שעורה מלא מקדח — לפי שהיא עשוי' למאור, והרי שנינו במשנה הקודמת: "העושה מאור בתחילה שיעורו מלוא מקדח", ובאה משנתנו להשמיע, שאפילו לא נעשתה בכוונה למאור, דינה כחלון שעשאה אדם למאור. ע"ש.

הרי חזינן דחלון (שהיא לאויר) והעושה למאור שיעורן שווין, דאור שייך לאויר.

(31 ראה תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד שנד.

(32 מביא עוד רא"י דאור ואויר שייכים זה לזה.

(33 דף ק' ע"א.

(34 ישע"י נד, יב.

(35 זהו לשון הגמ' שם: יתיב רבי יוחנן וקא דריש, עתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות שהן שלשים על שלשים אמות, וחוקק בהם עשר ברום עשרים ומעמידן בשערי ירושלים שנאמר (ישע"י נד,

בראשית לא, ל': וְעָתָה הֲלֹךְ הַלְכֶתָּ פִּינְכָסָף נְכֶסֶפֶתָּהּ לְבֵית אֲבִיךָ לָמָּה גִנַּבְתָּ אֶת־אֵילָהֶי:

המשך משובע שעבר

ומה שאמר יעקב נתינת טעם על יראתי כי אמרת כי כו', ולכאורה הול"ל כי יראתי פן תגזל כו', ולמה ל' להוסיף כי אמרתי.

י"ל, כי הנה הג' שלישי תפארת שהם הג' אלפין דשם מ"ה²² שהם ג' פעמים או"ר מספר יראת"י כנ"ל, הנה הם ג"כ ג' פעמים²³ אוי"ר, כי תפארת הוא בחי' רוח²⁴ דהיינו אויר, והיינו אמרת²⁵ שהוא ג' פעמים²⁶ אוי"ר. כי אמירה²⁷ שהוא דבור הוא בחי' רוח ואויר כתרגום²⁸ לנפש חי' לרוח ממלא. כי הבל הדבור הוא בחי' אויר, ואור שייך לאויר, כי אויר הוא אור²⁹ י'. ועיין בתורה

(22 פירוש כנ"ל: דשם מ"ה הוא יו"ד ה"א ו"א ו"ו ה"א" (45), די ש ג' פעמים אות אל"ף, אות ה"א ראשונה (השכל) בחי' דעת, ו"ו (מדות) בחי' תפארת, ה"א (מעשה) בחי' יסוד, וג' פעמים א' — ג' פעמים אור — בגימטריא כתר עם הכולל. אור בגימ' 207 × 3 = 621, וכן כתר (עם הכולל) = 621.

(23 ראה ספר הערכים חלק ב' ערך אויר עמוד ריב ואילך.

(24 תפארת הוא בחי' רוח, ראה תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד רטז וז"ל: הנה מדת תפארת הוא בחי' רוח, כידוע שמים* אש רוח הם אברהם יצחק ויעקב, והרוח מתייחס לשמים כמ"ש** רוחות השמים, כי שמים הוא תפארת וכתב** ברוחו שמים שפרה, הרי שרוח שייך לשמים דתפארת.

(* "מים" בחי' חסד כנגד אברהם, "אש" בחי' גבורה כנגד יצחק, "רוח" בחי' יעקב וכמו שתפארת ממוזג ומחבר חסד וגבורה ביחד, כן "רוח" מחבר וממוזג אש (ההבל והחמימות של העולם) ומים ביחד. וראה שם ביאור בתורת לוי יצחק ד"רוח" מרמז על "תפארת" הן מצד "תוכן" ומהות ענין הרוח, והן באותיות "רוח" מרומז בחי' התפארת ע"ש (מובא בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן רא).

** זכרי' ב. י. דניאל ח, ח. שם יא, ד.

*** איוב כו, יג. פירוש מצודת דוד. וציון ז"ל: ברוח פיו איהל את השמים ואת הארץ. שפרה ענין אוהל, ואוהל יפה נקרא כן מלשון אמרי שפר (בראשית מט).

(25 פירוש: אויר (בגימטריא 217) × 3 = 651, כמספר "אמרת"י". והיינו שמפרש דמה שאמר יעקב "כי יראתי", וכן מה שאמר כי אמרת"י שניהם מרמז על לאה ורחל, כי יראתי" הוא ג' פעמים "אור", ו"כי אמרת"י בגי' ג' פעמים "אויר" דשניהם קאי על ג' חלקים של בחי' "תפארת" (יעקב), בחי' לאה הוא שלישי העליון (מחשבה — ובינה), ובחי' רחל הוא שני שלישי תחתון (בחי' מדות, ומעשה).

ד"אור" ו"אויר" יש להם קשר ושייכות, ומביא ע"ז ביאור עפ"י חסידות וב' ראיות בנגלה דתורה.

(26 ראה ספר הערכים חלק ב' עמוד רל ואילך.

(27 פירוש: בנוסף דתיבת "אמרת"י הוא בגימטריא ג' פעמים "אויר", גם הפירוש של התיבה אמרת"י שייך לאויר, דעצם אמירה ודיבור הוא ע"י רוח אויר.

(28 בראשית ב, ז. ויהי האדם לנפש חי", ותרגום וְהָיָה בְּאָדָם לְרוּחַ מְמַלְאָה.

(29 ראה תורה אור — המצויין כאן — (עמוד מב, ג) וז"ל: "והענין,

להביא אבנים טובות ומרגליות שהן ל' על ל' וחוקק בהם י' ברום עשרים כו', מסיימא הגמרא כי קאמר ר"י בכוי דבי זיקא ופרש"י לחלונות שהשמש והאורה נכנסין בהם. הרי הגמרא אומרת זיקא, שזיקא הוא אור, וזיקא הוא ג"כ אור ואש כמ"כ³⁶ על הזיקין, ועיין בערוך ערך זק"א' וזק ד', ובהפלאה³⁸ שבערוכין שם. והוא כי אור שייך לאור, שמאור נמשך אור, וזיקא הוא אור שבאור. וכמו שהביא בהפלאה שבערוכין³⁹ שם בשם

(יב) ושמי כדכד שמשותיך ושעריך לאבני אקדה וגו'. מיתבי (ויקרא כו, יג) ואולך אתכם קוממיות ר"מ אומר מאתים אמה כשתי קומות של אדם הראשון רבי יהודה אומר ק' אמה כנגד היכל וכותליו שנאמר (תהלים קמד, יב) אשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם בנותינו כזויות מחוטבות תבנית היכל וגו', כי קאמר ר' יוחנן לכוי דבי זיקא. פירוש רש"י:

כדכד, אבן טובה וכך שמה.

שמשותיך, חלונות שהשמש זורח בהם כמו (תהלים פד) שמש ומגן היינו שמש ממש (ל"א) לאבני אקדה שהקב"ה חוקקן כבמקדה עד שחוקק בהם עשר ברום עשרים.

קוממיות, שתי קומות של אדם הראשון כדאמרין בחגיגה (דף יב). שמיעטו הקב"ה והעמידו על מאה אמה שנאמר ותשת עלי כפך, כף בגימטריא הכי הוי.

כנגד היכל וכותליו, שכך ה' אורך כל ההיכל עם הכותלים דכתיב (מלכים א' ו) והבית אשר בנה המלך שלמה לה' ששים אמה ארכו וכותל מזרח שש אמות וכותל מערב שש אמות ואמה אחת טרקסין הרי י"ג אמות, ועולם עשר אמה רוחב וכותל האולם שש הרי כ"ט, ומאחורי האולם תא אחד רחבו שש וכתלו ה' הרי מ' וס' אמה של אורך הבית הרי מאה, והיאך יכולין לכוף קומתן וליכנס בפתח שאין לו אלא רום עשרים כדאמרת.

אשר בנינו, כלומר בנים שלנו יהיו לעתיד כאילנות גבוהין מגודלים. ובנותינו, ובנות שלנו כזויות המחוטבות לתבנית היכל כלומר ככותל ההיכל מחוטבות כמו (דברים כט) מחוטב עציך, לישנא אחרינא אהיכל דבית שני קאמר דקים לן היכל ס' אורך ברום מאה הוא.

לכוי דבי זיקא, לחלונות שהשמש והאור נכנסין בהן אבל השערים גבוהים יותר.

(36) ברכות ס. (בברכות שחייבין לברך עליהן) "על הזיקין". ראה הערה הבאה.

(37) וזה לשון הערוך בערך "זק"א): בברכות (דף ס') בפרק הרואה על הזיקין וכו', מאי זיקין כוכבא דשביט ובלשון ארמית ניצוצי אש, זיקוקין דנור פירוש רב האי ז"ל אש שמקדחת למעלה ונראה לה אור כענין שנא' (ישעי' ג, יא) קודחי אש מאזרי זיקות וביזקות בערתם, והעמודים של אש שנואין למעלה חייבין לברך עליהן ברוך שכחו גבורתו מלא עולם, ושביט שהוא עומד כשכב כדכתיב (במדבר כד, יז) דרך כוכב מיעקב וקם שבת מישראל. ובגמרא דפרק ראשית הגז (חולין קלז, ב) ונפקין זיקוקין דינור מפומי דרב לפומי דרבי עכ"ל. "זק" (ד), וז"ל: בנדרים (כח) בפרק ארבעה נדרים בגמרא הוי נטיעות לא צריכא כגון דאיכא זיקא נפישא, פירוש רוח (א"ב תרגום לדברי רוח למילוי זיקא). עכ"ל.

(38) הוא ביאור הערוך נדפס בערסלואי תק"צ מאת ר' ישעיהו ברלין ז"ל. ראה הערה 39.

(39) אות זק. המשך מהערה 37, וז"ל: ז"ל הרמב"ם בפרק יו"ד

הכסף משנה בפ"י מהל' ברכות ע"ש.

ואמרת, אמירה ודיבור שייך ג"כ⁴⁰ לרחל שהיא בחי' דיבור, כמו שיראתי יראה שייך לרחל. כי העיקר מה שחשש יעקב הוא אודות רחל כנ"ל במה שאמר תגזל ולא תגנב.

ומה שאמר כ"י⁴² ביראתי וכי באמרת, הנה לפי המבואר שיראתי ואמרת היא ג' שלישי תפארת, ג' פעמים אור, ג' פעמים אוי"ר, י"ל, הוא הוא האבנים טובות ומרגליות שהן ל' על ל' האמור בסנהדרין שם, הרומזים על תפארת, אבן⁴³ ישראל. וחוקק בהם⁴⁴ י' ברום עשרים, הוא המקום המגולה⁴⁵ דתפארת שהם ב' שלישי באורך, זהו י' ברום כ', שלנגד המקום הזה המגולה דתפארת הוא כתר דרחל, זהו כ"י, הוא רום כ' עכ"ל.

מהלכות ברכות הלי' י"ד על הרוחות וכו' ועל האור שבאור שיראו כאלו הם כוכבים נופלין ורצין ממקום למקום או שיש להם זנב על כל אחד מאלו מברך ברוך שכחו גבורתו מלא עולם, וז"ל הכסף משנה על הרוחות וכו' משנה ברכות נד. וזיקים מפרש רבינו אור שבאור כאלו הם כוכבים וכו', וז"ל הגהת מיימוני אות קטן ב' או כוכבים שיש להם זנב כן פירוש רב האי גאון דשביט מלשון שבת כדכתיב דרך כוכב מיעקב וקם שבת מישראל, וכן בערוך משמו בערך ז"ק עכ"ל.

היוצא מזה לדעת הרמב"ם על הקימע"ט שטערן בל"א שהוא כוכב יש לו זנב צריך לברך ע"ש.

(40) פירוש: תיבת "אמרת" ותיבת "יראתי" הן שווים. דלפי הגימטריא שלהם הם מרמזים לרחל ולאה, דהם בגי' ג' פעמים אור"ג פעמים אור"י" כנ"ל שהם כנגד לאה ורחל, אבל עצם תיבת אמרת" — לשון דיבור, ועצם תיבת יראתי" מרמז לרחל" דוקא, דעיקר החשש ה' אודות רחל עיקר ביתו של יעקב כנ"ל.

(41) רחל בחי' דיבור, נח"ל דרחל כנגד ה' אחרונה שבשם, שהוא כנגד בחי' דיבור (ראה אגרת התשובה פרק ד).

(42) מתוך כאן השאלה למה כתוב פעמיים כ"י.

(43) ראה ילקוט לוי יצחק חלק ג' פרשת ויחי פרק מט פסוק כד, מ"ש ביוסף משם רועה אבן ישראל" ר"ת מאיר", דהוא אבן יקרא דקדושה, והוא לעומת אבן מסמא" דקליפה ע"ש.

(44) ראה ציור א.

פירוש: תיבות כ"י מרמז שני ענינים:

(א) בכללות: השני פעמים כ"י מרמז להגמ' עתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות שהן ל' על ל', כ"י בגי' ל', וב' פעמים כ"י כנגד ב' פעמים ל', "ל על ל" דמרומו בו כל הג' אורות דתפארת, היינו לאה ורחל.

(ב) ובפרטיות: מרמז אותיות כ"י על רחל לבד י' ברום כ", דהוא רמז על ב' שלישי אורך בחי' רחל (מדות ומעשה כנ"ל).

נמצא דתיבת כ"י הוא בדומה ממש להמבואר קודם בתיבות יראתי" אמרת", דגם שם מרומז ב' ענינים, א) בכללות ללאה ורחל, ב) רמז לרחל במיוחד כנ"ל.

(45) פירוש: דאורך האבנים טובות הם שלשים אמות, ומחלקים השלשים לג' חלקים — כמו שתפארת נתחלק לג' חלקים כנ"ל — השליש העליון (חב"ד) כנגד לאה, ושני שלישי (המדות ומעשה) כנגד רחל, וחוקקים כ' לאורך וי' לרוחב באמצע.

בחי' ב"ת שמספרו ב' פעמים⁵¹ אור כמ"ש בע"ח
שער⁵² לידת המוחין פ"ב ע"ש. וסובב אותה מלמעלה
ומן הצדדין, המשקוף וב' המזוזות שהם⁵³ ש' ר' ר'.
והיינו מ"ש⁵⁴ להיות כל איש הדכורא, תפארת, שר"ר⁵⁵
בבית"ו עדמ"ש⁵⁶ והוא ימשול בך.
תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד קמח

על י'. והיינו החקיקה ביראתי ובאמרתו שבו ג' שלישי
תפארת, הוא כ"י, רום כ' על י', וזה שייך לרחל. כי
העיקר מה שחשש יעקב הוא אודות רחל כנ"ל.
והנה ל' על ל' הוא מספר תת"ק, וכשחקוק בהן י'
ברום כ', נשאר המשקוף⁴⁶ ש', וב' המזוזות שמהצדדין
מימין ומשמאל⁴⁷ כל אחד ר'. והמקום החקוק י' ברום
כ' הוא ב' שלישי תפארת שמהם כתר רחל. ומספר
האמות⁴⁸ שבהם הוא ר', הר' הזה הוא כתר רחל, בחי'⁴⁹
ראש דברך אמת, ראשית⁵⁰ חכמה יראת ה', והוא ג"כ

51 פירושו: אור"ר (בגי' 207) $2 \times 414 = 414$, וכן ב"ת בגי' 412, וחושבין
ב' פעמים ה"כולל", נעשה 414. ראה שיחות קודש ה'תשל"ד ש"פ
דברים, השיחה על הערות הזהר, שמבאר שם שחושבין ב' פעמים
הכולל, ע"ש.
52 שער כא. ע"ש.
53 ציור ד.
54 אסתר א, כב. "להיות כל איש שורר בביתו".
55 פירושו: מפרש ומרמו בפ', "להיות כל איש" — זהו בחי' תפארת,
המשפיע והמושל, "שר"ר בביתו" — שיאיר אור התפארת עם כל הג'
אורות שלו, תיבת שר"ר מרמו לבחי' לאה שליש העליון (המשקוף
וב' הצדדין — בחי' חב"ד) שהוא בגי' שר"ר כנ"ל, ובתיבת ביתו"
בגי' ב' פעמים אור"ר מרמו לב' שלישי תחתונים בחי' רחל (בחי'
חג"ת ונה"י, המדות והמעשה).
56 בראשית ג, טז.

46 ציור ב.

47 ציור ג.

48 י' אמות ברום כ' היינו: $10 \times 20 = 200$.

49 תהלים קיט, קס.

50 תהלים קיא, י.

יש לומר הטעם שמביא ב' פסוקים, דהוא כנגד מ"ש בפסוק ב'
הלשונות "יראתי", "אמרת", הפסוק ראש דברך אמת" הוא מרמו
לתיבת "אמרת" וכנ"ל דאמירה ודיבור שייך לרחל, ופסוק ראשית
חכמה יראת ה" כנגד תיבת יראת".
ובשני הפסוקים מרמו האות ר", במ"ש ראש דברך", וכן "ראשית
חכמה" ור"ל.

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום רביעי עמוד ב

הונא, קוצו עילאי ותתאי — תחילה יקצו בעלי היערות שלידי
שאף אילנותיהם נטועים על שפת הנהר, למעלה ממני או למטה,
והרר ניקוין אָנא — ואחר כך אקצוץ גם אני.
מקשה הגמרא: היכי עָבִיד הָבִי — כיצד עשה רבה בר רב הונא כך,
ולא קצץ את שלו תחילה, וְהָתֵיב — והרי נאמר בפסוק (צפניה ב
א) 'הִתְקַוְּשׁוּ וְקוֹשׁוּ, וְאָמַר רִישׁ לְקִישׁ בִּפְרוּשׁ הַפְּסוּק, קְשׁוּמַ עֲצָמָךְ
— השהו ותקן את מעשך שיהיו כדעת קונך, וְאַחַר כֵּךְ קְשׁוּמַ
אֲחֵרִים — תשהו ותתקן את מעשיהם של אחרים. אם כן מדוע דחה
רבה מלתקן את המכשול שמציבים אילנותיו כל עוד אחרים אינם
מתקנים את שלהם.
מתרצת הגמרא: הָתֵב — שם, היכן שהיה נטוע היער של רבה, אָנא
דְּבֵי פְרִזְק רופילא תְּהוּ — מעליו ומתחתיו היה נטוע היער של בית
פרזק, שר ומשנה למלך פרס, והיה ידוע שאינם מסכימים לקצוץ
אותו. ולפיכך אָמַר רבה, אִי קָיִצוּ — אם יקצוץ בית פרזק את
יערותיהם קָיִצָּנא — אקצוץ אף אני את יערי, וְאִי לֹא קָיִצוּ — אבל
אם הם אינם מסכימים לקצוץ את שלהם אָמַי אִיקוּיִן — מדוע
אקצוץ את שלי, הרי אין בכך שום תועלת, דְּאִי מְמַתְּחִי לְהוּ
אֲשְׁלִיחוּ — כי אם הם יכולים למתוח את חבלי הספינה בצד הנהר
שבו נטועים האילנות, הרי מְסַתְּנִי לְהוּ — יוכלו לעבור שם,

1 שיעור כמלוא כתפי מושכי חבל הספינה. לפי שהם מותחים את
2 החבלים בשפת הנהר ולפעמים מהצד הזה ולפעמים מהצד האחר
3 כדי להעמיד את הספינה, ואם יהיו שם אילנות יפגעו בהם וינזקו.
4 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: רַב נְהָן בַּר הוֹשַׁעְיָא קָץ שִׁיתָפַר
5 אָמַתָא — קצץ אילנות שהיו נטועים על שפת הנהר בשטח של שש
6 עשרה אמות, אָתוּ עָלֶיהָ — באו עליו בְּנֵי הַעִיר מְשֻׁרְזִינָא שהיער היה
7 ברשותו, ודְּפָנְהוּ — הלקהו על מה שעשה. הוּא סָבַר — רב נתן בר
8 הושעיא שעשה כך סבר, ששיעור קציצת האילנות הוא ברוב
9 שש עשרה אמה בדרך רְשׁוּת הַרְבִּים, וְלֹא הוּא — אך סברא זו אינה
10 נכונה, כיון שְׁהָתֵב — שם, בדרך רשות הרבים, פְּעִינָן פּוּלֵי הָאִי —
11 צריך רוחב במדה רבה כל כך כדי שיהא מקום למעבר הרבים,
12 אבל הָתֵב — כאן, בקציצת האילנות שעל שפת הנהר, הטעם הוא
13 מְשׁוּם אָמַתְחֵי אֲשְׁלִיחוּ הוּא — כדי שיוכלו מושכי חבל הספינה
14 למתוח את החבל ביבשה לקשרו, לפיכך בְּמֵלֵא בְּתַפֵּי נְגָדֵי סָנֵי —
15 די בשיעור שהוא כמלא כתפי המושכים, שהוא קטן משיעור
16 רשות הרבים.
17 הגמרא מביאה מעשה ודיון נוסף בענין זה: רַבָּה בַּר רַב הוֹנָא תְּהוּ
18 לְיָה הוּוּא אָנָא אָנּוּדָא דְּנְהָרָא — היה לו יער על שפת הנהר. אָמְרוּ
19 לְיָה נִיקוּיִן מַר — שכבודו יקצוץ את האילנות. אָמַר לְהוּ רבה בר רב

מט, כז – בנימין זאב יטרף בבוקר יאכל עד
ולערב יחלק שלל

1. בנימין זאב יטרף וכמו שרז"ל דרשוהו בשאל דאתי מבנימין, וזהו זאב יטרף שחטף המלכות בחטיפה כי לא הי' ראוי לזה. וזהו הטעם בבוקר יאכל עד דדוקא בבוקר הוא שיזכה ואחר זה תחזור המלכות ליהודה.

פני ת"ד

ג, כא – ועתה אל תיראו אנכי אכלכל
אתכם ואת טפכם וינחם אותם וידבר על לכם

ז. ועתה אל תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם. צ"ל לשון ועתה, ונ"ל הנה באמת בעו"ה כבר סבלנו צרות רבות בשביל מכירת יוסף כמבואר באגדות, אלא שיוסף אמר להם התחת אלקים אנכי לענוש על המחשבה ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטובה ולא עשיתם לי מאומה ואין לי מקום להעניש אתכם כל ימי חיי בשביל המחשבה, אבל ראה כי לעתיד יקבלו עונש מאת ה' על ככה דור אשר יקומו אחריהם, ולכן עתה כל זמן שאני ואתם חיים אל תיראו אנכי אכלכל אתכם אבל לעתיד ה' יגבה דילי מזרעכם אחריכם כנ"ל.

ובזה יש להבין מה דאיתא במדרש אם יוסף שדיבר על לבם דברים רכים כך נחמום, כשיבוא הקב"ה ויאמר (ישעי' מ, ב) דברו על לב ירושלים על אחת כמה וכמה, ועפ"י הנ"ל יובן כי מה שיוסף נחם את אחיו לא הי' נחמה רק כי שלום יהי' ביניהם ואין זו נחמה שלמה רק כמו אך שלום יהי' בימי', אבל לעתיד שכבר סבלנו יסורים ועול הגלות וקבלו עונש מאת ה' כפלים ככל חטאתי' ולא יוסיף להגלות עוד תהי' נחמה כפולה על עתה ועל העתיד, והיינו דכתיב נחמו נחמו שיהי' נחמה להוה וגם על לעתיד, ואמרו דברו על לב ירושלים כי מלאה צבאה כי נרצה עונה כי לקחה וכו' וכבר סבלה כל הראוי' ואין לצפות עוד על הרעה רק על הטוב, וזהו כוונת המדרש אם יוסף שלא נחמם רק לשעה נחמו וקבלו תנחומים כשיבוא הקב"ה לעתיד לנחם אותנו שכבר יצאנו ידי חובותינו כי נרצה עונה קל וחומר שתהי' הנחמה בשלימות ותהי' עולמית בב"א.

כתב סופר

ג, כד – ויאמר יוסף אל אחיו אנכי מת
ואלקים פקוד פקוד אתכם והעלה אתכם מן
הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם
ליצחק וליעקב

ח. פקוד יפקוד. בישרן בשתי פקודות, פקוד בימי משה,
פקוד בימי מלך המשיח.

מדרש הגדול

מח, ד – ויאמר אלי הנני מפרך והרביתיך
ונתתיך לקהל עמים ונתתי את הארץ הזאת
לזרעך אחריך אחזת עולם

א. לזרעך אחריך, בעולם הזה. אחוזת עולם, אלו ימות
המשיח.

מדרש שוחר טוב – מובא בתו"ש

מט, א – ויקרא יעקב אל בניו ויאמר
האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם
באחרית הימים

ב. בשעה שבקש יעקב לגלות הקץ לבניו, אמר להם
האספו ואראה אם אתם [ראויים] שאגלה לכם את הקץ,
מיד עיין בשמותם ולא מצא בהם אותיות קץ, אמר ודאי לא
אגלה להם את הקץ, אמרו לו אבינו בדוק אם הדבר תלוי
בחטא, בדק ג"כ בשמותם ולא מצא בהם אותיות חט, אמר
כיון שאין בהם שום חטא אבדוק עוד בשמותם, בדק עוד
ולא מצא ך ם ן הרי שלשה אותיות כפולות שעולות אֶלְפִים,
אמר אגלה להם את הקץ, כענין זה אמר להם העולם הוא
אלפים תורה אלפים ימות המשיח (סנהדרין צז.).

מכתיבת רבינו אפרים ז"ל – מבעלי התוס'

ג. נודע כי כל הסתר קץ האחרון הוא יען כי הגלות הוא
הי' לסיבת שנאת חנם (יזמא ט:). וגם לכן נעלם הקץ הוא
וללבי גליתי כי יום נקם בלבי כמו שגם אתם עוברים על
לא תשנא אחיך בלבבך, וזה נרמז בר"ת "יקרא "אתכם
"באחרית "הימים ר"ת איב"ה היא שנאת חנם אשר
לסיבתה הי' גלות האחרון שעליו נאמר (דניאל ח, יב)
ותשלך אמת ארצה יען כי איש ברעהו יהתלו, ואמנם לא
ידברו מרוב שנאת חנם ולכן נרמזו אותיות אמ"ת בס"ת
יקרא" אתכם" באחרית" ולא נרמז בר"ת בסוד ותשלך
אמת ארצה.

וביאור התרופה למכה זו אשר היא התחברותם באהבה
רבה וז"ש הקבצו, והטעם שתשמעו לקולי ותתקבצו הוא
כי הרי כולכם בני יעקב בני איש אחד ולמה תהי' איבה
ושנאה ביניכם אחר שכולכם בני איש אחד, והנה אם
דברי אלה נאמרים מדעתי אינו כ"כ הכרח לשתשמעום,
האמנם כל הדברים האלה הם נבואה מפי השכינה השורה
עלינו עתה וראוי שתשמעום ותקבלום, וז"ש ושמעו אל
ישראל אביכם ישראל סבא.

עץ הדעת טוב

ד. הנה רש"י פירש שביקש לגלות הקץ ונסתם ממנו.
וי"ל הטעם הדנה אמרו חז"ל (סנהדרין צח.). על פסוק אני
ה' בעתה אחישנה, זכו אחישנה לא זכו בעתה. והנה מדת
יעקב הוא אמת ואם הי' מגלה הקץ הי' מוכרח להיות כן
כי תתן אמת ליעקב, והקב"ה רצה שאם יזכו ישראל יהי'
הקץ קודם הזמן כי זכו אחישנה, ע"כ נסתם ממנו הקץ, לכן
מרוזם בס"ת יקרא אתכם"ם באחרית"ת, אמת, לרמז שעיי"ז
נסתם ממנו הקץ כנ"ל.

צמח צדיק

♦ יום ראשון י' טבת ♦

כח וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ דְּמַצְרַיִם שְׁבַע עָשָׂר
שָׁנָיִם וַהֲיוּ יוֹמֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם חִיָּוִה מֵאָה
וְאַרְבָּעִין וּשְׁבַע שָׁנָיִם:

מז (כח) וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עָשָׂר שָׁנָה
וַיְחִי יְמֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם חִיָּוִה שְׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאָה
שָׁנָה:

כ"ט - וַיְחִי יַעֲקֹב • לָמָּה פָּרְשָׂה זֹאתוֹמָה? לְפִי שְׁפִירוֹן
שֶׁנִּפְטַר יַעֲקֹב אֲבִינוּ, נִסְתָּמוּ עֵינֵיהֶם וְלָכֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל

כלי יקר - עוז והדר

ראשון, כַּאֲשֶׁר הוּא מְבָאָר לְמִבְּיֵן
בְּהַתְּבַוְּנוֹת מַעֲט:
ואולם הַלְשׁוֹן הַשְּׁנַיִם הַדּוֹרֵשׁ שֶׁבִקֵּשׁ
לְגַלוֹת הַקֵּץ וְנִסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ
הַשְּׂכִינָה, לְפִי שֶׁבָּא לְתַרְץ מִהוּ שְׁאֵמַר
ויחי יעקב בארץ מצרים שבע
עשרה שנה, מֵאֵי קָא מְשַׁמַּע לָן, וְכִי
עֲדִין לֹא יִדְעֵנוּ שֶׁהִיָּה בְּמִצְרַיִם שְׁבַע
עָשָׂר שָׁנָה, שֶׁהָרִי בְּבֹאוֹ לְפָנֵי פְרַעֲה
אָמַר 'יְמֵי מִגּוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאָת שָׁנָה,
וְאִם כֵּן לָמָּה הִצְרַךְ לוֹמַר שֶׁהִיָּה חַי
בְּמִצְרַיִם שְׁבַע עָשָׂר שָׁנָה. וְעוֹד לָמָּה
לֹא הִזְכִּיר לְשׁוֹן זֶה בְּאַבְרָהָם וַיִּצְחָק אִו
בְּאַמְהוּת. אֲלֵא וְדַאי שֶׁבָּא לְהוֹרוֹת
שֶׁפָּרְשָׂה הַשְּׂכִינָה מִמֶּנּוּ, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר
לְמַעַל (כח) "וַיְחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם"
שֶׁפָּרוּשׁוֹ שֶׁשָּׂרְתָה עֲלָיו הַשְּׂכִינָה
מִדְּקָאָמַר 'רוּחַ יַעֲקֹב' (תַּחֲנוּמָא וִישַׁב טו,
וְסַלְקָא דַּעֲתָרָא אֲמִינָא שֶׁשָּׂרְתָה עֲלָיו
רוּחַ הַקִּדְשׁ כֹּל הַיָּמִים עַד יוֹם מוֹתוֹ, קָא
מְשַׁמַּע לָן **ויחי יעקב בארץ מצרים**,
כִּי בְּבֹאוֹ לְמִצְרַיִם **ויחי יעקב** אֲבָל
לֹא 'רוּחַ יַעֲקֹב', שֶׁנִּסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ
הַשְּׂכִינָה מִדְּ, לְפִי שְׁאֵמַר (לַעֲלִיל מו ט)
'אֲמוֹתָהּ הַפְּעַם אַחֲרֵי רֵאוֹתֵי אֶת פְּנִיךָ',
וְאִם כֵּן מִיָּד הִיָּה מִיֻּכָן אֶל הַצְּנֻאָה
לְצוּת מִחֲמַת מִיתָה, וְהִיָּה חוֹשֵׁשׁ
הַקְּדוּשָׁה בְּרוּחֵהּ הוּא פֶן יִגְלֶה הַקֵּץ עַל כֵּן
נִסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ הַשְּׂכִינָה:
ועדין לֹא יִדְעֵנוּ מֵאִיֻּז טַעַם נִסְתַּלְקָה
שְׂכִינָה מִמֶּנּוּ, עַל כֵּן בָּאָה פְּרָשָׁה
זוֹ סְתוּמָה לְסַמְכָה לְפִסּוּק **וישב**
ישראל בארץ גשן, לְפִי שֶׁמִּהִדְּוַע
שִׁמְשַׁף גֹּזֵק גְּדוֹל מִן יְדִיעַת הַקֵּץ, כִּי
הַדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים הַיּוֹדְעִים שֶׁהִגְאֵלָה
לֹא תִהְיֶה בִּימֵיהֶם לֹא יִדְרָשׁוּ אֶת פְּנֵי
ה' לְבִקֵּשׁ "עַל הַגְּאֵלָה וְעַל הַתְּמוּרָה"
ע"פ ר"ת ד טו. וְכֵן פָּרַשׁ בְּעֻקְבָהּ עַל

ונובל לוֹמַר בְּהַפָּךְ זֶה, שֶׁהַתְּחִלַּת
הַשְּׁעִבּוּד הִיָּה סִבַּת מִיתָתוֹ, כִּי
קִצְרַת הַקְּדוּשָׁה בְּרוּחֵהּ הוּא שְׁנוּתֵיו שֶׁלֹּא
הִגִּיעַ לִיְמֵי אֲבוֹתָיו שֶׁלֹּא יִרְאֶה
בְּשְׁעִבּוּד בְּנָיו, כִּי בָּא הַזְּמַן שֶׁל
"וַיַּעֲבֹדוּם וַעֲנֹנוּ אֲתָם" (לַעֲלִיל טו יג). לְכָךְ
נֶאֱמַר (פְּסוּק כט) **ויקראו ימי ישראל**
למות, וְאָמַרו רַבּוֹתֵינוּ ו"ל (ב"ר צו ד) 'כֹּל
מִי שֶׁנֶּאֱמַר בוֹ 'קְרִיבָה' לֹא הִגִּיעַ לִיְמֵי
אֲבוֹתָיו'. וּבִדְרָךְ זֶה יִהְיֶה הַסְּמִיכוּת
מִבְּאָר גַּם כֵּן כְּמוֹ בְּדֶרֶךְ רֵאשׁוֹן. וּמִסְפָּר
שבע עשרה שנה דְּנִקְטָה, לוֹמַר
שֶׁמְכִירְתוֹ שֶׁל יוֹסֵף שֶׁהִיָּה "בֶּן שְׁבַע
עָשָׂר שָׁנָה" (לַעֲלִיל לו טג), גֵּרַם לָהֶם שֶׁלֹּא
יִשְׁבוּ בְּשִׁלּוֹה בְּמִצְרַיִם כִּי אִם **שבע**
עשרה שנה:
וללשון שְׁלִישֵׁי הַדּוֹרֵשׁ לְפִי שֶׁנִּסְתָּמוּ
מִמֶּנּוּ כֹל צְרוֹת שְׁבַעוֹלָם,
יֵאמַר הַכְּתוּב אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיָּה כֹל יְמֵיו
בְּצִרָה וְגֵרוּת כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שֵׁם מו ט) "יְמֵי
מִגּוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאָת שָׁנָה מַעֲט
וְרַעִים", מִכָּל מְקוֹם לְגַדֵּל הַשִּׁלּוֹה
שֶׁהִיָּה לוֹ תוֹךְ שְׁבַע עָשָׂר שָׁנִים
שֶׁרָאָה וְשִׁיבַת בְּנָיו בְּשִׁלּוֹה **ויאחזו**
בארץ ויפרו וירבו, נִשְׁכַּחוּ מִמֶּנּוּ כֹל
הַצְּרוֹת הַרְּאִשׁוֹנוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלָיו "וְהָיוּ
כְּלוֹא הָיוּ", לְכָךְ נֶאֱמַר **ויחי ימי יעקב**
שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת
שנה, כִּי אוֹתָן מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנִים לֹא
הָיוּ נִחְשָׁבִים מִכָּלל יְמֵי חַיָּוִה כִּי לֹא הָיוּ
חַיָּוִה חַיִּים לְגַדֵּל צְרוּתוֹ, וְעַכְשָׁו
לְמַפְרַע נִחְשָׁבוּ כְּלָם **שני חייו**, וְזֶה לְפִי
שֶׁנִּסְתָּמוּ מִמֶּנּוּ כֹל הַצְּרוֹת שֶׁעָבְרוּ,
וּכְאֵלּוּ הִיָּה חַי חַיִּים נְעִימִים וְעֲרִבִים
בְּכָל שְׁנוֹתָיו, שֶׁהָרִי בְּאֵמַת יוֹסֵף הִיָּה
חַי, לְכָךְ סִמּוֹן **ויחי יעקב** אֶל הַפְּסוּק
הַקּוֹדֵם. וּמֵה שֶׁהַשְּׂמִיטָה רַש"י לְשׁוֹן זֶה,
לְפִי שֶׁנֶּרְאָה לוֹ שֶׁהִיָּנוּ הַךְ הַלְשׁוֹן

(כח) **ויחי יעקב בארץ מצרים וגו'**
'לָמָּה פָּרְשָׂה זֹאתוֹמָה,
אֲלֵא כִּיֻּן שֶׁנִּפְטַר יַעֲקֹב הַתְּחִיל
הַשְּׁעִבּוּד. דְּבַר אַחַר שֶׁבִקֵּשׁ לְגַלוֹת
הַקֵּץ וְנִסְתָּם מִמֶּנּוּ. דְּבַר אַחַר שֶׁנִּסְתָּמוּ
מִמֶּנּוּ כֹל צְרוֹת שְׁבַעוֹלָם. כִּי הִיא
הַנִּסְתָּמָה בְּבְרָאשִׁית רַבָּה (צו א). כִּפִּי
הַנִּרְאָה שֶׁאִין סִמּוֹן מִן הַמִּקְרָא לְכָל
הַדְּרָשׁוֹת הָאֵלוּ וְכֵלָם כְּמִתְנַבְּאִים:
ואשר נִרְאָה לִי בְּזוֹה, לְפִי שֶׁמִּצְרַיִם כָּאֵן
סְתִימָה שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ הַפְּרָשִׁיּוֹת
הַסְּתוּמוֹת שֶׁבַתוֹרָה שִׁישׁ בָּהֶם רוּחַ
לְפָחוֹת כְּשֶׁעוֹר פְּרָשָׁה סְתוּמָה, וְכָאֵן
אִין רוּחַ כְּלָל, וְדַאי שֶׁכְּנֻגַת עֲזָרָא
הַסּוֹפֵר לְהַסְמִיךְ פְּסוּק **ויחי יעקב**
לְפִסּוּק שֶׁלְּפָנָיו **וישב ישראל בארץ**
גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד ויחי
יעקב וגו', כְּאֵלּוּ הִיָּה הַכֹּל פְּסוּק אַחַר,
עַל כֵּן נִחְלַקוּ שְׁלֹשׁ לְשׁוֹנוֹת אֵלּוּ
כְּמִשְׁמַעוֹת דּוֹרֵשִׁין:
כי לְלִשׁוֹן רֵאשׁוֹן הַדּוֹרֵשׁ שֶׁכִּיֻּן
שֶׁנִּפְטַר יַעֲקֹב הַתְּחִיל הַשְּׁעִבּוּד,
יִהְיֶה קָשׁוּר שְׁנַיִם פְּסוּקִים אֵלּוּ עַל זֶה
הָאִפּוֹן, כִּי מִתְחִלָּה אָמַר **וישב ישראל**
בארץ גשן, הוֹרָה בְּלִשׁוֹן 'וְשִׁיבָה'
שֶׁהִיָּה לָהֶם וְשִׁיבָה שֶׁל שִׁלּוֹה וּמִנּוּחָה,
ויאחזו שֶׁהִיָּה לָהֶם גַּם אֲחֻזָּה בְּאֶרֶץ,
ויפרו וירבו מאד, וְכֵל זֶה הִיָּה בְּזִמְנָה
ויחי יעקב, כִּי בְּחַיָּוִה עֲמַד לָהֶם זְכוּת
יַעֲקֹב שֶׁזָּכּוּ לְכָל אֵלּוּ, מִכָּלל שֶׁבְּמֹתוֹ
פְּסָק זְכוּתוֹ וּפְסָק הַכֹּל, כִּי לֹא הִיָּה לָהֶם
עוֹד יְשִׁיבָה שֶׁל שִׁלּוֹה מִצַּד הַשְּׁעִבּוּד,
וְכֵל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא הִיָּתְה לָהֶם אֲחֻזָּה בְּאֶרֶץ
כִּי עֲבָדִים הָמָּה, וְכֵן לֹא נִתָּן לָהֶם
לְפָרוֹת וְלְרַבּוּת, כִּי בִקֵּשׁוּ לְהַמְעִיטָם
עַל יְדֵי הַעֲנוּי בְּאֵמַרְם "פֶּן יִרְבֶּה" שְׁמֹת
א טו. וְלְפִי זֶה הִיָּתְה מִיתַת יַעֲקֹב סִבַּת
הַשְּׁעִבּוּד:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 423)

לְדַבֵּר הַקְּשׁוּר לְתַכּוֹן הַפְּלִילי שֶׁל הַפְּרָשָׁה, שֶׁהוּא - פְּטִירְתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב וְהַמְאָרְעוֹת הַקְּשׁוּרִים בָּהּ. וְאֵלּוּ פְּרוּשׁ זֶה קְשׁוּר לְפָסוּקִים הַרְאֵשׁוֹנִים שֶׁל הַפְּרָשָׁה בְּלִבָּד.

לְמָה פְּרָשָׁה זוֹ כְּתוּמָה (רש"י מז, כח) בְּמִדְרָשׁ מוּבָא פְּרוּשׁ נוֹסֵף: "שִׁסְתָּם מְמוֹנֵי כָּל צְרוֹת שְׁבַע עוֹלָם" (הַיְינוּ, שְׁמַעַת בִּיאָתוֹ לְמִצְרַיִם לֹא סָבַל עוֹד צְרוֹת וְיִסּוּרִים). אָבֵל רִש"י מֵאֵן בְּפְרוּשׁ זֶה, שֶׁכֵּן הִדְעַת נֹתֶנֶת שֶׁפְּרָשָׁה כְּתוּמָה' רוֹמְזֶת

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק כה, עמוד 450 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

לְגַלוֹת אֵת הַטּוֹב גַּם בְּעֵרֹת הָאָרֶץ

לְפָנָיו אֵל יוֹסֵף לְהוֹרוֹת לְפָנָיו גִּשְׁנָה, וְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (תַּנְחוּמָא וִילְקוּט שְׁמוּעֵי עַל הַפְּסוּק) "אָמַר רַבִּי נְחֻמִּיָּה לְהַתְקִין לוֹ בֵּית תַּלְמוּד", שֶׁתְּהֵא שָׁם תּוֹרָה וְשִׁיחֵי הַשְּׁבָטִים הוֹגִים בַּתּוֹרָה. וְכַשְׁלוֹמְדִים תּוֹרָה מִתְקַרְבִּים לָהּ, וְאִזּוּ יְכוּלִים לְהִיּוֹת גַּם בְּמִצְרַיִם בְּמַעֲמַד וּמִצַּב ד' וְיָחִי". עַד כָּאֵן הַסְּפּוּר. וּמִזֶּה הוֹרָאָה לְכָל אֶחָד בְּעַבְדוּתוֹ לְקוֹנוֹ, דְּגַם כְּשֶׁנִּמְצָאִים בְּמִקּוּם כְּזֶה שֶׁהוּא "עֵרֹת הָאָרֶץ", וְלִכְאוּרָה אֵין רוּאִים שָׁם טוֹב וְקִדְשָׁה, הִנֵּה עַל־יְדֵי לְמוּד הַתּוֹרָה, יְכוּלִים לְגַלוֹת אֵת ה'טוֹב' גַּם בְּמִקּוּם הַהוּא.

וְיָחִי יַעֲקֹב בְּאָרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה (מז, כח) לֹא חֵי יָמִים טוֹבִים בְּלֹא צַעַר אֶלָּא . . . י"ז שָׁנָה בְּמִצְרַיִם (בעל הטורים) סֵפֶר כ"ק אֲדָמוֹר מוֹהַרִי"צ נ"ע מְלִיבְרֵאוֹוִיטְשׁ ('אגרות קודש' חלק ה, עמוד שעג) שְׁבַהֲיִת אֲדָמוֹר ר' בעל ה"צִּמּוּחַ צֶדֶק" נ"ע לְדָ, שֶׁאֵל אֵת זְקֵנוֹ אֲדָמוֹר הִזְקֵן נ"ע, הִיתְכֵן שִׁיעֲקֹב אֲבִינּוּ, בְּחִיר הָאֲבוֹת, הָיָה מְבַחֵר שְׁנוֹת תַּיִו, י"ז הַשָּׁנִים שֶׁגָּר בְּאָרֶץ מִצְרַיִם – "עֵרֹת הָאָרֶץ"? וַיַּעֲנֵהוּ אֲדָמוֹר הִזְקֵן: כְּתִיב (ויגש מו, כח) "וְאֵת יְהוּדָה שֶׁלַח

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק טו, עמוד 427 – מתוך 'לקראת שבת')

מֵתִי יַעֲקֹב חֵי בְּאַמְתָּ?

שְׁפָתוֹב – "וְאִתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֶלְקֵיכֶם חַיִּים כְּלַכֶּם". אֶלָּא שְׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל "אֵל תִּאֲמִין בְּעֶצְמוֹךָ עַד יוֹם מוֹתֶךָ", שֶׁאֲפִילוֹ יַעֲקֹב אֲבִינּוּ, שָׁעַם כָּל הַנְּסִינּוֹת וְהִצַּעַר שֶׁעָבַר, עַדִּין דְּבַק בַּה', וְאֲפִילוֹ כְּשֶׁגָּר בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, עַדִּין אִי־אֲפֻשֶׁר לְסַכֵּם וְלְהַחֲלִיט ש' וְיָחִי יַעֲקֹב", שֶׁהָרִי "עַד יוֹם מוֹתֶךָ" אֵל תִּאֲמִין". לְכֵן הַפְּסוּק לֹא נִכְתַּב בְּפִרְשַׁת וַיַּגֵּשׁ – בְּעִצּוֹמָם שֶׁל חַיִּי יַעֲקֹב. וְרַב בְּפִרְשַׁת וְיָחִי (סְמוּךְ לְפִטְרִיתוֹ), הוֹכַח שֶׁלְמִירוֹת הָיִיתוּ בְּשִׁעְבוֹד מִצְרַיִם, עַם־כְּלִיָּהּ "מִטְּתוֹ שְׁלֵמָה", כָּאֵן יְכוּלִים לְקַבֵּעַ "וְיָחִי יַעֲקֹב". הַתּוֹרָה מְסַכְּמֶת וְקוֹבַעַת "וְיָחִי יַעֲקֹב".

וְיָחִי יַעֲקֹב בְּאָרֶץ מִצְרַיִם (מז, כח) פְּרִשַׁת "וְיָחִי" נִקְרָאת עַל שֵׁם תַּחֲלָתָהּ: "וְיָחִי יַעֲקֹב". מֵאִידִךָ, הַפְּרָשָׁה עוֹסֶקֶת בְּהַפּוּכָם שֶׁל חַיִּי יַעֲקֹב: בְּפִטְרִיתוֹ וּבַהֲכֹנוֹת לָהּ. וְאִינוּ מוּבָן: לְכְאוּרָה הִיָּה מִתְאַיִם יוֹתֵר לְצַרֵּף אֵת הַפְּסוּק "וְיָחִי יַעֲקֹב" לְפִרְשַׁת וַיַּגֵּשׁ, שְׁבַה מִתְאַרִים חַיִּי וּפְעוּלוֹתָיו שֶׁל יַעֲקֹב? וְהַבְּאוּר בָּזֶה: אֲמַתִּיּוֹת עֲנִין חַיִּים הֵם חַיִּים שְׁאֵינִם מִשְׁתַּנִּים. וּבְכָל־לוֹת רַק עַל הַבּוֹרָא בְּרוּךְ־הוּא אֲפֻשֶׁר לומר ש'אִינוּ מִשְׁתַּנִּה", דְּהַנְּבָרָאִים הַנֵּם "נִפְסָדִים", אֶלָּא שְׁבָנִי יִשְׂרָאֵל, מִצַּד דְּבַקוּתָם וְהַתְקַשְׁרוּתָם לָהּ, נִקְרָאִים גַּם כֵּן "חַיִּים", כְּמוֹ

כלי יקר – עוז והדר

אֲחֻזָּה בְּאָרֶץ לֹא לָהֶם, וְנִזְקָה זֶה בָּא לָהֶם לְפִי שֶׁשָּׂק גְּלוֹת מִצְרַיִם הִיָּה נוֹדַע לָהֶם, עַל כֵּן הַדּוֹרוֹת הַרְאֵשׁוֹנִים אֲשֶׁר יָדְעוּ בְּבִירוֹר כִּי לֹא בִימֵיהֶם תִּהְיֶה הַגְּאֻלָּה הַהִיא בְּקִשׁוֹ לָהֶם וְשִׁיבָה שֶׁל קִבְעָה וְאֲחֻזָּה בְּאָרֶץ מִצְרַיִם. עַל כֵּן סְמוּךְ לְפִטְרוֹק זֶה פְּסוּק **וְיָחִי יַעֲקֹב**, לְהוֹרוֹת שְׁנִיָּק זֶה הַנְּמֻשָּׁף לְאוֹתָן הַדּוֹרוֹת מִחַמַּת שְׁהִיָּה קִצֵּם נוֹדַע גְּרָם לְיָחִי יַעֲקֹב אָבֵל לֹא רִוּחַ יַעֲקֹב' כִּי אִם יַעֲקֹב לְבִדּוֹ הִיָּה חַי, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִגְלַה הַקֵּץ הַאֲחֵרוֹן וְשֶׁלֹּא יִתְפַּשֵּׁט גִּזְקָה זֶה לְדוֹרוֹת: תּוֹרָה כַּט

בְּאֲרָצוֹת הָעַמִּים, וְיָהִי מִחֲפַיִם קֵץ יְשׁוּעָתוֹ תְּמִיד, כְּאֲשֶׁר בְּעִינֵינוּ מִדָּה זֶה מִצּוּיָהּ בִּינֵינוּ אֲפִילוֹ בְּזִמְנֵי שְׁאֵין הַקֵּץ נוֹדַע מִכָּל מִקּוּם רַבִּים הֵמָּה עֲמֵי הָאָרֶץ הַמְּתִישְׁבִים בְּאֲרָצוֹת הָעַמִּים וּבּוֹנִין לָהֶם בְּתִים סְפוּנִים וְחִשּׁוּבִים וְשֶׁל אֲבָנִים בְּנִין הַקֵּיָם, וּבְסִבָּה זֶה לְעוֹלָם אֵינָן דוֹרְשִׁין אֵת פְּנֵי ה' בְּכָל לַב לְהַבִּיאֵם אֵל אֲרָצָם, וְעַל כֵּן הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא מְנִיחָם שְׁמָה: **וְלַחֲנֻחָה** זֶה פְּסוּק **וַיִּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאָרֶץ גִּשְׁן** מִדְּבַר בְּאֲשַׁמַּת יִשְׂרָאֵל שְׁבַקְשׁוּ לְהִיּוֹת תּוֹשְׁבִים וְלְהִיּוֹת לָהֶם

הַמְּדֻרָשׁ (וִילְקוּט קטו) הָאוֹמֵר כְּשֶׁבַקְשׁוּ יַעֲקֹב לְגַלוֹת הַקֵּץ אָמַר הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא "וְלֹא אֲנִי קְרָאתָ יַעֲקֹב" (ישעיה מג כב), רְצָה לומר שֶׁלֹּא הִיָּיתָ חָס עַל כְּבוֹדִי, כִּי מִיִּדְעָה זֶה וַיִּמְשֹׁךְ נִזְקָה זֶה שֶׁלֹּא יִקְרָאוּ אוֹתִי וְלֹא יִבְקְשׁוּ פְּנֵי הַדּוֹרוֹת הַקְּדוּמִים, וְיִבְקְשׁוּ לִישֵׁב וְשִׁיבָה שֶׁל קִבְעָה בְּאֲרָצוֹת הָעַמִּים לְהִיּוֹת לָהֶם אֲחֻזָּה בְּאֲרָצוֹתָם כְּתוֹשְׁבִים וְכַמְתִּיאֲשִׁים מִן הַגְּאֻלָּה. עַל כֵּן סֵתֵם וְחַתֵּם ה' הַקֵּץ הַאֲחֵרוֹן, כִּדִּי שְׁבַכְל דוֹר וְדוֹר יִבְקְשׁוּ "אֵת פְּנֵי ה'" וְאֵת דּוֹד מְלַכָּם, וְלֹא יִבְקְשׁוּ לְהִיּוֹת תּוֹשְׁבִים

(כט) וַיִּקְרְבוּ יְמֵי־יִשְׂרָאֵל לְמוֹת וַיִּקְרָא לְבָנוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם־נָא מִצְאֵתִי חַן בְּעֵינֶיךָ שִׁים־נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי וְעָשִׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְאַמַּת אֶל־נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם:

כט ויקרבו יומי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף ואמר לה אם פענ אשפחית רחמין בעיניך שוי פענ ידך תחת ירכי ומעבד עמי טיבו וקשוט לא פענ תקברני במצרים:

שְׁעוֹשִׂין עִם הַמְּתִים הוּא חֶסֶד שֶׁל אַמַּת, שְׂאִינוּ מִצְפָּה לְתִשְׁלוּם גְּמוּלָה. אֶל־נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם. סוּפָה לְהִיּוֹת עֶפְרָה כְּנִים (וּמְנַחֲשִׁין תַּחַת גּוּפִי). וְשְׂאִין מְתֵי חוּצָה לְאָרֶץ חַיִּים, אֲלָא בְּצַעַר גְּלוּל מַחְלוּת. וְשִׁלָּא יַעֲשׂוּנֵי מִצְרַיִם עֲבוּדַת־אֱלִילִים (כ"ח).

כ"ח ויקרבו ימי ישראל למות. כל מי שנאמר בו: 'קריבה למוות', לא הגיע לימי אבותיו. (דפוק חי ק"פ ויעקב קמ"ז. ג'דוד נאמר: 'קריבה, אביו חי ת' 'ס"א פ') שנים והוא חי (ע). ויקרא לבנו ליוסף. למי שהיה יכלת בידו לעשות. שים-נא ידך. והשבע. חסד ואמת. חסד

(ל) וְשִׁכְבְּתִי עִם־אֲבֹתַי וְנִשְׂאֵתֵנִי מִמִּצְרַיִם וְקִבְּרֵתִנִי בְּקִבְרָתָם וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אַעֲשֶׂה כְּדַבְּרְךָ:

ל ואשפוב עם אבתי ותשלני ממצרים ותקברני בקברתהון ואמר אנא אעבד כפנתגמך:

וְקִבְּרֵתִנִי בְּקִבְרָתָם. וְעוֹד, מִצְּיֵנוּ בְּכָל מְקוֹם לְשׁוֹן 'שְׂכִיבָה עִם אֲבוֹתָיו', הִיא הַגְּיוּעָה וְלֹא הַקְּבוּרָה, כְּמוֹ: (מלכים א) "וַיִּשְׁכַּב דָּוִד עִם אֲבוֹתָיו", וְאַחֲרֵי־כֵן: "וַיִּקְבְּרֵהוּ בְּעֵיר דָּוִד".

כ"ט ושיכבתי עם-אבתי. וי"ו זו מחבר למעלה לתחלת המקרא: "שים נא ידך תחת ירכי" והשבע לי, ואני סופי לשכב עם אבותי ואתה תשאני ממצרים. ואין לומר: "ושכבתי עם אבתי", השכיבני עם אבותי במערה, שהרי כתיב אחריו: "ונשאתני ממצרים

כלי יקר - עזו והדר

עבוּדָה זָרָה וְשִׁלָּטוֹ הַכְּנִים עַל קִבְּרוֹ הַכֹּל חַד טַעֲמָא הוּא, כִּי לְמֹה יַעֲשׂוּהוּ עֲבוּדָה זָרָה וְיֹמֵה גְּבַר מְגוּבְרִין (ע"פ סנהדרין סה). אֲלָא לְפִי שִׁירָאוּ שְׂכָל עַפְרָה הָאָרֶץ כְּנִים חוּץ מִקְבְּרוֹ עַל כֵּן יִטְעוּ אַחֲרָיו, וְאִם יִהְיוּ הַכְּנִים גַּם עַל קִבְּרוֹ יִצְטַעַר בָּהֶם. וְטַעַם שֶׁל כְּנִים לְבַד אֵינוּ מְסַפִּיק, כִּי יִקְשֶׁה וְהִלָּא הַרְבֵּה רוּחַ וְהַצְלָה לְפָנָיו וְיִתְבָּרַךְ לְהַצִּילוֹ מִן הַכְּנִים, שֶׁהָרִי אָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ ז"ל (כ"ב ה) 'שְׂבַעָה לֹא שְׁלֹטוּ בָּהֶם רְמָה וַיַּעֲקֹב אָחָד מֵהֶם', וְאִם רְמָה לֹא שְׁלֹטָה בּוֹ קַל וְחֹמֶר הַכְּנִים, אֲלָא שְׂאֵמֶר שְׂאֵם לֹא יִהְיוּ הַכְּנִים עַל קִבְּרוֹ יַעֲשׂוּהוּ עֲבוּדָה זָרָה:

אבותיו וכי מת יואב" (מלכים א' יא בא), למה הנפיר בידו 'שכיבה' וביואב 'מיתה', לפי שדוד הניח בן צדיק כמותו מה שאין בן ביואב. ומטעם זה נאמרה שכיבה ביעקב (פסוק ל), והמיתה נאמרה דוקא על הימים: וְעָשִׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְאַמַּת וְגו'. יש כאן בקשה על צד האמת ועל צד החסד, על צד האמת הינו דבר שאינו מצפה לתשלום גמול (ראה רש"י), ועל צד החסד הינו דבר המצפה לתשלום גמול, כי בקשה שבקש ממנו לקברו זהו דבר המצפה לתשלום גמול בדמטיק פרק ואלו מגלחין (מ"ק כח) 'דקבר תקברוניה' כו', אבל מה שבקש ממנו לקברו דוקא בארץ כנען, זהו חסד שאינו מצפה לתשלום גמול:

(כט) ויקרבו ימי ישראל למוות. במדרש אמרו (תנחומא ברכה ז) 'הימים מתים והם אינם מתים'. כי כל זמן שהצדיק בעולם נמצאו ימי השלחה בעולם, ובמותו בטלים אותן ימי השלחה ובטולם הינו מיתתם, וכמו שאמרו (כ"ד זא א) כל זמן שיעקב חי לא התחיל השעבוד:

וּבְשָׂנֵי טַעֲמִים אֵלּוֹ לֹא סָגִי, דָּאֵם כֵּן לְמֹה צָוָה שִׁיִּקְבְּרֵנוּ דְּוָקָא בְּאָרֶץ כְּנַעַן וְלֹא בְּשָׂאָר אַרְצוֹת, אֲלָא בְּעִבּוּר צַעַר גְּלוּל מַחְלוּת. וּבְטַעַם שֶׁל גְּלוּל מַחְלוּת לְבַד לֹא סָגִי, דָּאֵם כֵּן לְמֹה אָמַר אֵל תִּקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם, דִּי לוֹ בְּמֹה שְׂאֵמֶר (פסוק ל) וְקִבְּרֵתִנִי בְּקִבְּרָתָם, אֲלָא כִּף אָמַר, מְבַקֵּשׁ אֲנִי מִמֶּךָ 'שִׁתְּקִבְּרֵנִי בְּקִבְּרוֹת אֲבוֹתַי', וְאִם תְּבוּא לְיָדְךָ אִיוּו סָבָה וּמְנִיעָה שִׁלָּא תוּכַל לְקִבְּרֵנִי בְּאָרֶץ כְּנַעַן, אֲזַ תִּקְבְּרֵנִי בְּאִיוּו

דקבר תקברוניה' כו', אבל מה שבקש ממנו לקברו דוקא בארץ כנען, זהו חסד שאינו מצפה לתשלום גמול: דבר אחר, מה שבקש שלא תקברני במצרים שלא יעשוהו עבודה זרה (רש"י), זהו מצד האמת חיבו לעשות בן להרים מכשול מן המצרים, אבל מה שבקש שיקבר אותו דוקא בארץ כנען זהו על צד החסד: ומה שפרש רש"י שלשה טעמים בדבר, נראה לפרש שכלן צריכין זה לזה. כי הטעם שלא יעשוהו

אבל יעקב עצמו אמרו רבותינו ז"ל (תענית ה) 'שלא מת', ואף-על-פי שכל צדיק נקרא חי במיתתו (ברכות יח), מכל מקום נקט יעקב דוקא, לפי שדרשו עליו (שם) 'מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים', כי הבן יש בו חלק מן אביו (ראה ירושין ל), וכל עבר ירף אמו ואביו הוא (חולין נח), ובהיות זרעו בחיים אז דומה כאלו גם הוא בחיים, רצה לומר חלק ממנו, ודוקא יעקב ש'משתו שלמה' (תנחומא ריבא ז) וכלם זרע 'חי רב פעלים', אבל המוליד בן רשע הקרוי בחייו מת (ברכות שם ע"ג), אז אין ברא מזבי אבא, כי דיו לבא מן הדיו להיות בנודו, והוא עצמו קרוי מת בחייו ואיך יקרא חלק אביו חי: וזהו שדרשו (כ"ב קטו) על פסוק 'והדר שמע במצרים כי שכב דוד עם

לא ויאמר השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל על ראש המטה:

מטתו שלמה ולא היה בה רשע, שהרי יוסף מלך הוא, ועוד שנשבע לבין הגוים, והרי הוא עומד בצדקו.

כ"י וישתחו ישראל • תעלא בעידניה סגיד ליה • על-ראש המטה • הפך עצמו לצד השכינה, מכאן אמרו שהשכינה למעלה מראשתי של חולה (שבת • דברים ט). דבר אחר: "על ראש המטה", על שהיתה

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ ויחי, י"א טבת, התשכ"ו)

וממשיך רש"י: "על ראש המטה", "הפך עצמו לצד השכינה.. שהשכינה למעלה מראשתי של חולה" - שפירוש זה הוא בהמשך הפירוש ד"תעלא בעידניה סגיד ליה". היינו, שהשתחוה ליוסף, אלא ש"הפך עצמו לצד שכינה";

הביאור בפירוש רש"י: על הפסוק "וישתחו ישראל", "תעלא בעידניה סגיד ליה", ועל הפסוק "וישתחו ישראל", "אמר אף-על-פי שהוא בני, מלך הוא, אחקק לו כבוד, מכאן שחולקין כבוד למלכות",

ומפרש רש"י פירוש נוסף - "דבר אחר, על ראש המטה, על שהיתה מטתו שלמה, ולא היה בה רשע, שהרי יוסף מלך היה. ועוד, שנשבע לבין הגוים, והרי הוא עומד בצדקו", היינו, שהשתחוה זו היתה (לא ליוסף, אלא) להקב"ה, בתור שבח והודיה על שהיתה מטתו שלמה.

שהשתחוה ליוסף בתור "תעלא בעידניה" היתה [לא מטעם כבוד מלכות (דאם-פן היה צריך לעשות זאת מיד כשבא יוסף לפניו), וגם לא כדי שיתרצה למלא בקשתו (ולכן לא הוצרך רש"י לפרש "תעלא בעידניה כו" בניגוד להשתחוות יעקב לעשו, או השתחוות אברהם לבני חת), אלא] בהמשך לשבועה למלא בקשתו (אף שבדאי היה יוסף מקיים ציווי אביו גם ללא שבועה), כיון שיוסף היה זקוק לתוקף מיוחד שיוכל להתגבר על רצונו של פרעה שיקבר במצרים. ולכן, כדי לחזקו עוד יותר, השתחוה אליו, כדי לעזור אצלו מדת ההתנשאות שירגיש עצמו כ"מלך" בענין זה, ששום דבר לא יוכל לעמוד כנגדו, וימלא בקשתו מתוך התחכמות ותיבה כמו שועל ("תעלא") הפיקח שבחיות;

וצריך להבין: מהו הקושי בפירוש הראשון שבגלל זה לא מסתפק רש"י בו, אלא צריך לפרש פירוש נוסף, ואף-על-פי-כן עיקר הפירוש בפשוטו של מקרא הוא הפירוש הראשון דוקא?

ויש לומר הביאור בזה:

רש"י בא לבאר שאלה שמתעוררת בפשוטו של מקרא: הן אמת שמצדו של יעקב יש סיבה להשתחוות ליוסף כיון

אעשה כדברך בלא שבועה כי נאמן אני בדבורי, **ויאמר השבעה לי**, היינו לי' לבדי בסוד, שלא ידע מזה שום אדם, כי הרפה היא לו ליוסף לומר שאביו לא היה מאמין לו והצריך להשביעו, לכך נאמר **וישבע לו** לבדו; **דבר אחר**, שמתחלה אמר לו **שים נא ידך תחת ירכי**, כי רצה להשביעו בנקיטת חפץ (ראה רש"י לעיל כו ט), ונאמר לו **אנכי אעשה כדברך** בלא שבועה, וקשב יעקב כי היה קרה ליוסף שבקש להשביעו שבועה חמורה, ויאמר **השבעה לי'** בלא נקיטת חפץ, **וישבע לו**, ולכך לא נאמר כאן וישם ידו תחת ירכי אביו כדרך שנאמר באליעזר עבד אברהם (לעיל כו ט); תורה א

כדאיתא בטור יורה דעה סימן רכ"ח, על כן נאמר לי' לדעתתי, **וישבע לו: דבר אחר**, לפי שיוסף אמר (פסוק ט) **אנכי אעשה כדברך**, ונאמרו במדרש (הובא ברבנו בחיי) שיוסף אמר גם אנכי אעשה כמו שאתה עושה ואצוה לבני ואחי שיקברוני בארץ כנען, ונאמר יעקב **השבעה לי'** שתעשה לי כן, כי אין אני משביעך שתצוה גם אתה לבניך בן, ואלו לא נאמר לשון **לי'** הייתי אומר שהיה משביעו על כל דבריו אפלו על **אנכי אעשה כדברך**; **דבר אחר**, שהיה יעקב רוצה לכסות השבועה מפני העומדים, כי אמר לו (פסוק ט) **שים ידך תחת ירכי**, רצה לומר והשבע לי, אמר לו יוסף **אנכי**

ארץ שיהיה, חוץ מארץ מצרים **שאל תקברני** שמה כלל, וכל כף למה, אלא ודאי משום חשש עבודה זרה או כנים כאמור: תורה ל (לא) **ויאמר השבעה לי**, לא היה יוסף חשוך בעיניו שלא יקום מצות אביו, אלא השביעו כדי שיהיה לו התנצלות לפני פרעה, כמו שפרש רש"י על פסוק "כאשר השביעך" (להלן ג ט) שאם לא בשביל השבועה לא הייתי מניחך כו'; **ומה שנאמר לשון לי' ולו', השבעה לי, וישבע לו**, נראה לפרש שהיה מתירא פן יאמר לו פרעה שיתיר שבועתו, על כן אמר **השבעה לי**, הינו על דעתי, והנשבע על דעת חברו אין לו התרה בלא דעת חברו,

ש"תעלא בעידניה סגיד ליה", אָבֵל אַף־על־פּי־כּוֹן, השאֵלה היא על יוסף: פּיצד הניח שיעקב אביו ישתחנה אליו?!

ה'בן חמש למקרא' אָמְנָם לא יודע מהסיפור אודות מהר"ם מרוטנבּורג, שלא רצה לדור ביחד עם אביו, פּינן שלא רצה שאביו יכבד אותו, אָבֵל אַף־על־פּי־כּוֹן מוּבָן בּפּשּׁוּטוֹת, שיוסף ה'ה צריך למנוע את השתחואת אביו אליו.

בשֵׁלְמָא בּנוּגַע לבני חת שהניחו לאברהם להשתחוות להם - הרי ה'ו רשעים, וכן עשו שהניח ליעקב להשתחוות אליו - הרי ה'ה רשע; אָבֵל יוסף שה'ה צדיק, פּיצד הניח שיעקב אָבֵו ישתחנה אליו?!

ועל זה מתרץ רש"י בהמשך פירושו על התיבות "על ראש המטה" - "הפך עצמו לצד השכינה":

יעקב ידע שיוסף לא יניח לו להשתחות אליו, ולכן "הפך עצמו לצד השכינה", כְּדִי שיוסף - וְכֵל הַנּוֹמְצִים מִסְבִּיבו - יוכל לחשוב שמשתחנה (לא ליוסף, אלא) לשכינה, ובמילא לא ימנע ממנו השתחואה זו; אָבֵל לֵאמִיתוּ שֵׁל דָּבַר הַשְּׁתַחֲוָה יַעֲקֹב לְיוֹסֵף, כִּי אִם גִּתְפוֹן הַשְּׁתַחֲוּוֹת לְשִׁכְיִנָּה, ה'ה צריך להשתחות מיד בתחילה, וכיון שהשתחנה רק לאחר שיוסף נשבע שיקים בקשתו, על־כִּרְחֹק צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁהַשְּׁתַחֲוָה זו ה'תה ליוסף (תעלא בעידניה סגיד ליה), כְּדִי לְהוֹסִיף בְּחִיזוּק הַעֲנִין עַל־יָדֵי הַתְּעוֹרְרוֹת מִדַּת הַהִתְנַשְׁאוֹת שֶׁל מֶלֶךְ (כּנ"ל סְעִיף יג), וְרַק

"הפך עצמו לצד השכינה".

אָמְנָם, פּירוֹשׁ זֶה אֵינוֹ מִסְפִּיק, כִּי: פּינן שֵׁפֵל עֲנִין הַשְּׁתַחֲוָה לְיוֹסֵף הִיא כְּדִי לְהוֹסִיף בְּחִיזוּקוֹ שִׁיּוּכֵל לַעֲמוֹד בְּקִיּוּם הַבְּקִשָּׁה, הִרִי בְּשַׁעַה ש"הפך עצמו לצד שכינה", בְּטֵלָה הַתּוֹעֵלֶת שֶׁבַּהֲשַׁתַּחֲוָה זו, פּינן שִׁיּוֹסֵף ה'ה יְכוֹל לְחֻשׁוֹב שֶׁמִּשְׁתַּחֲוֶה לְשִׁכְיִנָּה, וְלֹא אֵלָיו?!

וְלֵכֵן מִפְּרֵשׁ רִש"י פּירוֹשׁ נוֹסֵף - שֶׁהַשְּׁתַחֲוָה זו ה'תה (לא ליוסף, אלא) להקב"ה, בְּתוֹר שִׁבַח וְהוֹדָיָה "על שה'תה מטתו שלמה.. שהרי יוסף.. עומד בצדקו", עד כְּדִי כִּף שְׁמוּכֵן לְקַבֵּל עַל עֲצֻמוֹ לְקַיֵּם בְּקִשְׁת אָבִיו לְמֵרוֹת כֹּל הַקְּשִׁים שֶׁבְּדָבָר (אף שְׁעוֹד מְקוּדָם לְכֵן יָדַע אִוְדוֹת צְדָקוֹתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, שֶׁהִרִי בְּכָה עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְשִׁלַּח אֶת בְּנָיו לְלַמּוֹד תּוֹרָה אֲצִלוֹ).

אָבֵל אַף־על־פּי־כּוֹן, פּירוֹשׁ זֶה רְחוּק יוֹתֵר מִפְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, כִּי הַעִיָּקֹר חֶסֶד מִן הַסֵּפֶר, שֶׁהִרִי לֹא נֶאֱמַר בְּפִתּוֹב שִׁיעֲקֹב הַשְּׁתַחֲוָה לְהַקְב"ה. וְאֵינן לוֹמַר שֶׁנֶּרְמַז בָּמָה שִׁפְתוֹב "על ראש המטה", שֶׁהַשִּׁכְיִנָּה לְמַעֲלָה מִרְאֲשׁוֹתָיו שֶׁל חוֹלָה", כְּמוֹ בְּפִירוֹשׁ ה'א', כִּי מִשְׁמַעוֹת הַתִּיבוֹת "על ראש המטה" בְּפִירוֹשׁ הַב' הִיא "על שה'תה מטתו שלמה", וּבְפִשְׁטוֹת הַפְּתוּבִים אֵי־אֶפְשֵׁר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹתָן תִּיבוֹת עַל ב' עֲנִינִים שׁוֹנִים.

א וְהָיָה בְּתֵר פִּתְגָמָא הַאֲלִין וְאָמַר לְיוֹסֵף הָא אָבוֹד שְׁכִיב מִרַע וְדַבֵּר יֵת תְּרִין בְּנוֹהֵי עֲמָה יֵת מְנַשָּׁה וְיֵת אֶפְרַיִם:

מח (א) ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חלה ויקח את־שני בָּנָיו עִמּוֹ אֶת־מְנַשָּׁה וְאֶת־אֶפְרַיִם:

אֶפְרַיִם אֲצֵל אָבִיו לְמַצְרַיִם לְהַגִּיד לוֹ. וַיִּקַּח אֶת־שְׁנֵי בְּנָיו עִמּוֹ • כְּדִי שְׁיִבְרַכְם יַעֲקֹב לְפָנָי מוֹתוֹ.

כֵּן־יֵאֱמַר לְיוֹסֵף • אֶחָד מִן הַמַּגִּידִים, וְהִרִי זֶה מִקְרָא קָצֵר. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים: אֶפְרַיִם ה'ה רְגִיל לְפָנָי יַעֲקֹב בְּתַלְמוּדוֹ, וּכְשִׁחֲלָה יַעֲקֹב בְּאַרְצֵן גִּשְׁזֵן, הֵלֶךְ

ב כִּוְחֵי לְיַעֲקֹב וְאָמַר הָא בְּרַךְ יוֹסֵף אֲתָא לְוִתָּךְ וְאֲחַקֵּךְ יִשְׂרָאֵל וַיְתִיב עַל עַרְסָא:

(ב) ויגיד ליעקב ויאמר הנה בנך יוסף בא אלך ויתחזק ישראל וישב על־המטה:

מִכָּאֵן שֶׁחֹלְקִים כְּבוֹד לְמַלְכוּת. וְכֵן מִשָּׁה חֵלֶק כְּבוֹד לְמַלְכוּת: "וַיִּרְדּוּ כָל עַבְדֵיךָ אֵלָה אֵלִי" (שְׁמוֹת יא), וְכֵן אֵלֵיהֶו: "וַיִּשְׁנֵם מִתְּנִיו וְגו'" (מַלְכִים א ח).

כֵּן־יֵאֱמַר • הַמַּגִּיד לְיַעֲקֹב, וְלֹא פֵרֵשׁ מִי, וְהַרְבֵּה מִקְרָאוֹת קְצָרִי לְשׁוֹן. וַיִּתְחַזַּק יִשְׂרָאֵל • אָמַר: 'אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא בְּנִי, מֶלֶךְ הוּא, אֲחַלֵּק לוֹ כְּבוֹד',

ג וְאָמַר יַעֲקֹב לְיוֹסֵף אֵל שְׂדֵי אֲתַגְלִי לִי בְּלוֹז בְּאַרְעָא דְכְּנַעַן וּבְרִיךְ יְהִי:

(ג) ויאמר יעקב אל־יוסף אל שְׂדֵי נְרָאֵה־אֵלִי בְּלוֹז בְּאַרְצֵן כְּנַעַן וּבְרַךְ אֲתִי:

ד וְאָמַר לִי הָא אָנָּה מִפִּישׁ לָךְ וְאֶסְגַּנְךָ וְאֲתַנְנְךָ לְכַנְשֵׁת שְׁכִטִּין וְאֲתֵן יֵת אֲרַעָא הָדָא לְכַנְיָךְ בְּתֵרָךְ אַחְסַנַת עֲלֵם:

(ד) ויאמר אלי הנני מפרך והרביתך ונתתיך לקהל עמים ונתתי את־הארץ הזאת לזרעך אחריך אחזת עולם:

הרי שנים לבד מבנימין, ושוב לא נולד לי בן. למדני, שעתיד אֶחָד מְשֻׁבְּטֵי לַיַּחֲלָק, וְעַתָּה, אוֹתָהּ מִתְּנֶה אֲנִי נוֹתֵן לָךְ.

כַּיֵּי-וַנִּתְתִּיךָ לְקֹהֵל עַמִּים • בְּשָׁנַי שְׁעִתִּידִים לְצֹאת מִמֶּנִּי עוֹד קֹהֵל וְעַמִּים, וְאַף-עַל-פִּי שְׁאָמַר לִי: "גוֹי וְקֹהֵל גּוֹיִם", "גוֹי", אָמַר לִי עַל בְּנֵימִין, "קֹהֵל גּוֹיִם",

ה ויכעז תרין בניך דאתילידו לך בארעא דמצרים עד מיתי לותך למצרים דילי אנון אפרים ומנשה פראובן ושמעון יהון קדמי:

(ה) וְעַתָּה שְׁנֵי-בְנֵיךָ הַנּוֹלָדִים לָךְ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְעַתָּה שְׁנֵי-בְנֵיךָ הַנּוֹלָדִים לָךְ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לִי-הֵם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה פְּרָאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וַיְהִי-לִי:

אָצְלָךְ • לִי-הֵם • בְּחֻשְׁבוֹן שְׂאָר בְּנֵי הֵם, לְטַל חֶלֶק בְּאֶרֶץ אִישׁ כְּגִדּוֹ.

כַּיֵּי-וַנּוֹלָדִים לָךְ וַגּוֹ' עַד-בְּאֵי אֶלֶיךָ • לְפָנַי בּוֹאֵי אֶלֶיךָ, כְּלוֹמַר שְׁנוֹלְדוֹ מִשְׁפָּרְשֶׁת מִמֶּנִּי עַד שְׁבָאתִי

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי 'לקוטי שיחות' חס"ו עמ' 435 - מתוך 'לקראת שבת')

המעלה להולד במצרים

בניך הנולדים לך אפרים ומנשה פראובן ושמעון יהיו לי? ויש לבאר בזה, שלא בא יעקב בדברים אלו "רק להגיד איזה מבני יוסף יהיו שיכים לו-לי" (כמו שתירץ הרמב"ן) אלא גם לבאר את הטעם לזה שזכו אפרים ומנשה להיות שיכים ליעקב. שזכותם היתה בזה גופא ש"נולדים לך בארץ מצרים עד בואי אליך מצרימה".

בפרשתנו אמר יעקב ליוסף "ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד בואי אליך מצרימה לי הם, אפרים ומנשה פראובן ושמעון יהיו לי" (מה, ח). והקשה הרמב"ן (פרשתנו מה, טו. וכן הקשה האלשיך כאן, ועוד) מדוע "הוצרך להאריך" באמרו "הנולדים לך בארץ מצרים עד בואי אליך מצרימה לי הם", מדוע "לא אמר ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד בואי אליך מצרימה לי הם, אפרים ומנשה פראובן ושמעון יהיו לי" (מה, ח). מדוע "לא אמר ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד בואי אליך מצרימה לי הם, אפרים ומנשה פראובן ושמעון יהיו לי" (מה, ח). מדוע "לא אמר ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד בואי אליך מצרימה לי הם, אפרים ומנשה פראובן ושמעון יהיו לי" (מה, ח).

כלי יקר - עוז והדר

החייב, על כן אמר יעקב ונתתיך לקהל עמים, אף-על-פי שלשון זה לא נאמר שם, מכל מקום יובן כל זה משם: ומה שקרא בני יוסף קהל יותר משאר השבטים, לפי שלשון קהל מורה על היות הרבה אנשים נקהלים במקום אחד, ובמקום שיש הקהל הגדול העין הרע מצוי בו ביותר על כן נמנעים מלהקהל, חוץ משבט יוסף שאין ההקהל מויק להם לפי שאין העין הרע מויק להם, כמו שלמדו (ברכות ב) מן פסוק "בן פרת יוסף בן פרת עלי עין" (ולחן מט כב). קרי ביה עולי עין: ומהר"י אברבנאל פרש (לעיל מה כח), שעשה סימן מן הנני מפרך' על אפרים' שיהיה גם הוא לראש, כי מנשה הבכור היה בלאו הכי ראש שבט, ולא הוצרך לבקש סימן כי אם על אפרים. גם הביא סימן על זה שקרה מקרה שנקברה רחל בדרך אפרת, כי אפרת מורה על שם אפרים, וסימנא מלתא היא שגם אפרים יהיה ראש שבט: תורה ה

למה אמר 'פרה ורבה' שפרושו 'מפרך', הנה ליה למימר 'מפרך', אלא שאמר מפרך בלשון 'פרה', לומר לך שאותו שבט שעתיד לחלק לשנים יהיו דומים בכל עניניהם כאלו אתה הולדתם, רצה לומר על שמך יקראו כאלו אתה הולדתם, כמו שנאמר (פסוק ח) ועתה שני בניך וגו' לי הם: ומזה למד יעקב, שמאמר 'פרה ורבה' אינו צווי אליו שיעסק בפריה ורביה ועל ידי זה יהיה לגוי וקהל גוים, שהרי מאותה נבואה והלאה לא נולד לו בן על ידי שיעסק בפריה ורביה. אלא ודאי שפסוק זה ברכה ומתנה ליעקב להפרות ולהרבות הנולדים כבר, ועל כן אמר שפרושו 'מפרך ומרבה', ואין הפרוש סתם ברכה להפרות ורעי, דאם בן למה לא אמר לי בפרוש 'מפרך ורביה', אלא ודאי שתלה בי הדיבר, שאותו רבוי דומה כאלו אני הולדתים, ולמאי נפקא מינה יהיו דומים כאלו אני הולדתים, אלא ודאי לענין שיקראו על שמי להיות כל אחד שבט בפני עצמו, וזה מתנה הוא ולא על צד

מח (ד) ויאמר אלי הנני מפרך ורביה וגו'. למה שנה יעקב הק'שון, כי שם נאמר ולעיל לה א) ויאמר לו אלהים אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממך, והנה במקום 'פרה ורבה' אמר מפרך ורביה, "הלא דבר הוא" (ע"פ שמואל א' י"ז בט): והענין הוא, לפי שלשון 'פרה ורבה' משמע שהוא צווי אל יעקב שיעסק בפריה ורביה ועל ידי זה יצאו ממנו גוי וקהל גוים, וכאן על כרחך אין הפרוש רק, שהרי לא נולד לו שום בן אחר נבואה זו, ומבנימין היתה כבר מעברת, והנה גוי אמר על בנימין וקהל גוים' על שעתיד שבט אחד לחלק לשנים (רש"י) וכל זה אינו תלוי בפעלתו על ידי שיעסק בפריה ורביה: על כן אמר במקום 'פרה ורבה' הנני מפרך ורביה, לומר שנה אינו צווי אליו שיעסק הוא בפריה ורביה, אלא הקדוש-ברוך-הוא מפרך ומרבה אותן הנולדים כבר. ואין לומר שברכה זו שיפרו ורבו הנולדים כבר, לא שיהלך שבט אחד לשנים, דאם בן

מצינו ש"מטתו שלמה" (ויק"ר פל"ו, ה. ועוד), ועל-ידי שגם במצרים התנהגו כנכדיו של יעקב, באה מעלתו זו של יעקב לידי שלימות, כי נשארה "מטתו שלמה".

דאף שגולדו במצרים לפני ביאתו של יעקב, והתחנכו בסביבה שבה לא היה יעקב נוכח, מפל-מקום התנהגו גם בזמן ומצב זה כנכדיו של יעקב אבינו, ולפי דרכיו. ולכן זכו להיות שנים יעקב "לי הם", כי ביעקב דוקא

(1) וּמוֹלַדְתֶּךָ אֲשֶׁר-הוֹלַדְתָּ אַחֲרֵיהֶם לָךְ יֵהוּ עַל שֵׁם אֲחֵיהֶם יִקְרָאוּ בְּנֵחֳלָתָם:

תּרבו נחלתו, וכל איש ואיש נטל בשנה חוץ מן הבכורות, מפל-מקום לא נקראו שבטים אלא אלו (להטיל גורל הארץ למנון שמות השבטים, ונשיא לכל שבט ושבט, ודגלים לזה ולזה).

כ"י ומוֹלַדְתֶּךָ וגו'. אם תוליד עוד, לא יהיו במנין בני אלא בתוך שבטי אפרים ומנשה יהיו נכללים, ולא יהא להם שם בשבטים לענין הנחלה, ואף-על-פי שנחלקה הארץ למנין גלגלותם, כדכתיב: "לרב

(2) וְאֵנִי בְּבֵאֵי מִפְדֵּן מִתָּה עָלַי רָחֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּדֶרֶךְ בְּעוֹד כְּבַרְתָּ-אֶרֶץ לְבָא אֶפְרָתָה וְאֶקְבְּרָה שֵׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָת הוּא בֵּית לָחֵם:

לְבַנְיָה כְּשִׁיגְלָה אוֹתָם נְבוֹזְרָאֲדָן, וְהָיוּ עוֹבְרִים דֶּרֶךְ שָׁם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים, שְׁנָאָמַר: "קול ברמה נשמע וגו'", והקדוש-ברוך-הוא משיבה: "יש שָׁכַר לַפְעֻלְתֶּךָ נָאִם ה' וגו' וְשָׁבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם". וְאוֹנְקְלוֹס תִּגְוָם: 'כְּרוֹב אֶרְעָא', כְּדִי שְׁעוֹר חֲרִישֵׁת יוֹם (ספרים אחרים: ארץ), וְאוֹמַר אֲנִי, שְׁהִיָּה לָהֶם קָצֵב שְׁהִי קוֹרִין אוֹתוֹ כְּדִי מַחְרָשָׁה אַחַת, קוֹרִיאֲד"א בְּלַע"ז, כְּדֶאֱמַרְיָן: 'כְּרִיב וְתַנְי' כְּמָה דְמַסִּיק תַּעֲלָא מִבֵּי כְּרָבָא'.

כ"י וְאֵנִי בְּבֵאֵי מִפְדֵּן וגו'. ואף-על-פי שאני מטריח עליך להוליכני להקבר בארץ כנען ולא כף עשיתי לאמר, שְׁהִי מֵתָה סְמוּךְ לְבֵית לָחֵם. כְּבַרְתָּ-אֶרֶץ • מֵדַת אֶרֶץ, וְהֵם אֶלְפִים אָמָה, כְּמֵדַת תְּחוּם שְׁבַת, כְּדַבְרֵי רַבִּי מִשֵׁה הַדְרָשָׁן. וְלֹא תֹאמַר שְׁעַכְּבוּ עָלַי גְּשָׁמִים מִלְּהוֹלִיכָה וְלִקְבָרָה בְּחֶבְרוֹן. עַת הַגִּיד הָיָה, שְׁהָאֶרֶץ חֲלוּלָה וּמִנְקַבַּת כְּכַבְרָה. וְאֶקְבְּרָה שָׁם • וְלֹא הוֹלַכְתִּיהָ אֶפְלוּ לְבֵית לָחֵם לְהַכְנִיסָהּ לְאֶרֶץ, וְיִדְעֵתִי שִׁישׁ בְּלִבָּךְ עָלַי, אֲבָל דַּע לָךְ שְׁעַל-פִּי הַדְּבוּר קְבַרְתִּיהָ שָׁם, שְׁתֵּהָא לַעֲזָרָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי 'לקוטי שיחות' ח"ל עמ' 239 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

תכונת היותור של 'עקרת הבית'

הבית, ולכן פטורות מדברים אלו. ונמצא, שלנשים יש תכונה נפלאה של ויתור, שכדי שיוכלו לשמש בתפקידן כ"עקרת הבית", הרי הן מותרות על עבודת השם-יתברך שיש בה קדושה גלויה, כמו לימוד התורה וקיום מצוות-עשה, ובמקום זה עובדות את ה' על-ידי העיסוק בצרכי הבית. מה-שאין-כן האנשים, עובדתם את הקב"ה היא בעיקר בדברים שיש בהם קדושה גלויה.

בתחילת פרשתנו הובאו דברי יעקב ליוסף "ואני בבואי מפדן עלי רחל גו' ואקברה שם בדרך" (מת, ז). ופירש רש"י "על-פי הדבור קברתיה שם שתהא לעזרה לבניה, כשיגלה אותם נבוזרואדן כו' יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים כו', והקב"ה משיבה יש שָׁכַר לַפְעֻלְתֶּךָ".

ועל-פי-זה יש לבאר מה שרחל אמנו נקברה בדרך ולא יעקב אבינו, כי רק לרחל שהיא "עקרת הבית" יש מעלה זו, להיותה מותרת במשך מאות ואלפי שנים על הקבורה במקום של קדושה גלויה - מערת המכפלה, כְּדִי שִׁכְשְׁיָהּוּ וְשָׂרָא בְּמַעֲמָד וּמַצֵּב בְּלַתִּי רְצוּי, עַד כְּדִי כָּן שִׁיתְחַיְבוּ גְלוּת - "תהא עזרה לבניה!"

ויש לבאר מה שרחל נקברה בדרך ולא יעקב אבינו, דהנה על רחל אמנו כותב רש"י (ויצא לא, ד ד"ה ויקרא) "היא היתה עקרת הבית". וכן איתא במדרש (בראשית רבה פ"א, ב) "רחל היתה עיקרו של בית".

והנה מצינו בנגוע לנשי ישראל, שפטורות ממצוות-עשה שהזמן גרמא (משנה קידושין כט, א), וכן פטורות מתלמוד תורה (קידושין שם, ב). ומבואר בראשונים (אבודרהם סדר תפלות של חול. כלבו ר"ס ע"ג) שהוא מפני שעל הנשים מטלים צרכי

(ח) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי־אַלֶּה: ח וַחֲזָא יִשְׂרָאֵל ית בְּנֵי יוֹסֵף וַאֲמַר מִן אֵלִין:

כ"ט◀ וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־בְּנֵי יוֹסֵף • בְּקֶשׁ לְבָרְכֶם, וְנִסְתַּלְקָה שְׂכִינָה מִמֶּנּוּ, לְפִי שְׁעֵתִיד יִרְבְּעִם וְאֶחָאָב | לְצֵאת מֵאֶפְרַיִם, וַיְהִי וּבְנָיו מִמְנֶשֶׁה. וַיֹּאמֶר מִי־ אֶלֶה • מֵהֵיכָן יָצְאוּ אֵלּוּ שְׂאִינָן רְאוּיִין לְבָרְכָה?.

(ט) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֲבִיו בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר־נָתַן־לִי אֱלֹהִים בְּזֶה וַיֹּאמֶר קַח־סָנָא אֵלַי וְאֶבְרַכְכֶם: ט וַאֲמַר יוֹסֵף לְאֲבוּהֵי בְנֵי אָנּוּן דִּיהֵב לִי יְיָ הֵכָא וַאֲמַר קְרַבְנּוּן קְצוּן לְוִתֵי וְאֶבְרַכְנּוּן:

כ"ט◀ בְּזֶה • הֵרָאָה לוֹ שְׁטַר אַרוֹסִין וּשְׁטַר כְּתָבָה, וּבְקֶשׁ יוֹסֵף רַחֲמִים עַל הַדְּבָר, וְנָחָה עָלָיו רוּחַ הַקֹּדֶשׁ. וַיֹּאמֶר קַח־סָנָא אֵלַי וְאֶבְרַכְכֶם • זֶהוּ שְׂאֲמַר הַפְּתוּב (הושע יא): | "וְאֲנֹכִי תַרְגְּמַלְתִּי לְאֶפְרַיִם, קָחֶם עַל זְרוּעֹתַי", אֲנֹכִי תַרְגְּמַלְתִּי רוּחִי בְּיַעֲקֹב בְּשִׁבִיל אֶפְרַיִם, עַד שֶׁלְקָחֶם עַל זְרוּעֹתַי.

... ביום י"ז תמוז ותשעה־בבב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום על־דבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על־דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא־בזה), ויתירה מזה – התורה היא נצחית גם לעתיד־לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על־דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור – מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שייהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לעתיד־לבוא, ואדרבה – על־ידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הרי־זה מגדיל השמחה וה'יום טוב'.

(משיחת שבת פרשת פינחס ה'תשמ"ח – הערה 36)

עטרת מרים

ולא ישאר אצלי מהעון דבר ולא דרכיכם דרכי דוד בשרודם לענוש את המורד בו ואין מועיל תשובה ופיס, אכל דרכי לא בן היא נאם יהוה: ט ואין רק הגדל פחות ונתה, אלא כי כמו גבהו שמים מארץ כן גבהו בהגדל רב דרכי מדרכיכם ומחשבותי

הפטרה לתענית ציבור בישיעה פרק נה

ו דרשו יהוה בהמצאו קראהו בהיותו קרוב: ו יעזב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישב אל־יהוה וירחמהו ואל־אלהינו כִּי־ירבה לסלוח: ח כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דַרְכֵיכֶם דַּרְכֵי יְהוָה: ט כִּי־גִבְהוּ

עטרת מרים

ו דרשו יהוה בהמצאו בעוד הוא מצוי בכם קראהו בהיותו קרוב: ו יעזב רשע דרכו במעשה ובפה ואיש און מחשבותיו הרעות וישב וישב אל־יהוה וירחמהו ואל־אלהינו ויש תקנה כִּי־ירבה לסלוח: ח כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם כִּי אֵין מַרְבָּה לְסִלּוּחַ

כלי יקר – עזו והדר

קחם אלי. ובמלת נא הורה על הזמן ההוה, כמו "הנה נא ידעתי" (לעיל יב יא) שפרשו לשון 'עתה', ורצה לומר הנני מבְרַכְכֶם כפי הזמן של עכשו, שהרי עכשו בלם צדיקים ולא אחוש אל העתיד. ויברכם 'ביום ההוא' לאמור, כפי מה שהיו 'ביום ההוא', ולא ה'יה חושש אל העתיד מה שיבוא מוֹרְעָם, כִּי 'אֵין דִּינָן אֶת הָאֲדָם כִּי אִם לְפִי מַעֲשָׂיו שֶׁל עַכְשָׁו (ר"ה שם): דבר אחר, נקט אלי לומר הרי הם מתיחסים 'אלי', כי משפחת האב עקר, אבל 'משפחת האם אינה קרויה משפחה' (בבמות נד): תורה י

כן לקמה ברך ה' את יצחק (לעיל בה יא), והלא יצאו ממנו עשו ויעקב מצד שהיתה רבקה "בת בתואל הארמני", אלא ודאי שאין הקדוש־ברוך־הוא חושש אל זרע המקלקל וברכו בעבור הנרע הקדוש הרואי לברכה, כִּי תברכם גם אתה שהרי מצדי ראויים הם לברכה, כִּי "באשר הוא שם" בלם ורע ברך ה' (ע"פ שם כא יז, ראה ר"ה טז): ויאמר קחם נא אלי, נקט לשון אלי להורות שראוי ללמד ממנו, שהרי בעבורי נתברך אבי ולא חש הקדוש־ברוך־הוא אל עשו, ורצה לומר יהיו המתברכים כמוני לפיכך

(ט) בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בְּזֶה. נקט 'בזה', לפי ששאלו (פסוק ח) מי אלה שאינן ראויין לברכה (רש"י), כי אמר מבטן מי יצאו אלה, רצה לומר שיאמרו: אלה אלהיך? על העגל שעשה ירבעם (ראה מלכים א' יב כח). והשיב יוסף בְּנֵי הֵם, מכל מקום הם בני ומצדי הם ראויין לברכה, ומה שיצאו מהם אחאב וירבעם לפי שנתן לי אלהים אותם 'בזה', פה במצרים, ואמם מצרית "בת פוטי פרע בזה אן" (לעיל מא מד), דהיינו כהן לעבודה זרה, על פן יצאו ממנה לעתיד בנים כאלו עובדי עבודה זרה, אבל מצדי ראויים הם לברכה. דאם לא

עטרת מרים

עטרת מרים

הסנהדרין והזקנים יד מקום מעלה ושכן וְשֵׁם שְׂכִינּוֹ לְמוֹכֵה, והוא דבר טוב יותר מזהוון הקא מַבְנִים וּמִבְנוֹת שֵׁם לְמוֹכֵה עַד עוֹלָם אֲתוֹלוּ אֲשֶׁר לֹא יִפְרֹת וְזָרוֹן שְׁמוֹ: וּ וְבִגְנֵי הַנֶּזֶק הַנְּגִלוּם הַנְּגִלוּם עַל־יְהוָה אֵל הַלְּשָׁרְתוֹ וְלֹא־הִבְהֵל אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהוֹיֹת לוֹ לְעַבְדִּים כֹּל מִי בָהֶם אֲשֶׁר שָׁמַר שַׁבָּת מִחֻלְלוֹ וּמְחֻזְקִים בְּבֵרִיתִי בְּתוֹרָתִי: ז פִּשְׁבּוּאוֹ לְהַתְנַזֵּר: וְהִבְיֹאוּתִים אֵת הַעוֹשִׂים כֹּל אֵלֶּה אֶל־הַר קָדְשִׁי אֵל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְשִׁמְחָתִים אֲשַׁמְחֶם בְּבֵית תְּפִלָּתִי בְּבֵית הַמִּזְבֵּחַ לְהַתְפַּלֵּל שֵׁם לִפְנֵי, עוֹלְתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם יְהוּ מִקְבָּלִים לְרַצּוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תְּפִלָּה יִקְרָא יְהוָה מִכֹּהן לְכָל־הַעַמִּים: ח נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוִה מִקְבָּץ הַמִּקְבָּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֲקַבֵּץ גֵּרִים עִלְיוֹ עַל יִשְׂרָאֵל לְהוֹיֹת נִסְפִים לְנִקְבְּצוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:

תּוֹבֵלְוֹן הַהָרִים וְהַגְּבֻעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רַנָּה וְכַל־עֲצֵי הַשָּׁדָה יִמְחֹאוּ כָּרִי: יג תַּחַת הַנְּעֻצוֹן יַעֲלֶה בְרוֹשׁ וְתַחַת הַסְּרַפָּד יַעֲלֶה הַדָּם וְהָיָה לְיְהוָה לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא יִפְרֹת: א פֶּה אָמַר יְהוָה שְׁמְרוּ מִשְׁפַּט וַעֲשׂוּ צְדָקָה כִּי־קְרוּבָה יִשְׁוֹעַתִּי לְבֹא וְצִדְקָתִי לְהַגְלוֹת: כ אֲשֶׁר־יִאֱנֹשׁ יַעֲשֶׂה־זֹאת וּבֶן־אָדָם יַחְזִיק בָּהּ שְׁמַר שַׁבָּת מִחֻלְלוֹ וְשָׁמַר יָדוֹ מִעֲשׂוֹת כְּלִירֵעַ: ג וְאֶל־יֹאמַר בֶּן־הַנֶּזֶק הַנְּגִלוּהוּ אֶל־יְהוָה לְאֹמֹר הַבְּדִל יַבְדִּילֵנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ וְאֶל־יֹאמַר הַסְּרִים הֵן אֲנִי עֵץ יַבֵּשׁ: ד כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה לְסָרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת־שַׁבְּתוֹתַי וּבָחֲרוּ בְּאֲשֶׁר חִפְצָתִי וּמְחֻזְקִים בְּבֵרִיתִי: ה וְנִתְּתִי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחֻמּוֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִבְּנִים וּמִבְּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֲתוֹלוּ אֲשֶׁר לֹא יִפְרֹת: ו וּבִגְנֵי הַנֶּזֶק הַנְּגִלוּם עַל־יְהוָה לְשָׁרְתוֹ וְלֹא־הִבְהֵל אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהוֹיֹת לוֹ לְעַבְדִּים כְּלִירֵעַ שְׁמַר שַׁבָּת מִחֻלְלוֹ וּמְחֻזְקִים בְּבֵרִיתִי: ז וְהִבְיֹאוּתִים אֶל־הַר קָדְשִׁי וְשִׁמְחָתִים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלְתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרַצּוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל־הַעַמִּים: ח נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוִה מִקְבָּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֲקַבֵּץ עִלְיוֹ לְנִקְבְּצוֹ:

מִמַּחְשְׁבֹתֵיכֶם כִּי דָרַךְ בְּשִׁרְדוֹם שְׁלֹא יִמְחֹל כֹּלֵל וְכֹלֵל, וְדַרְכֵי לְמַחֹל מִכֹּל וְכֹל: י כִּי פֶּאֶשֶׁר יִרְדַּ הַגִּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִזֶּה־שָׁמַיִם וְשִׁמְחָה לֹא יִשׁוּב רִיקָם כִּי אִם־הִרְוָה הַשְּׂבִיעַ אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ מוֹצִיא הַצִּמָּח מִתְּהַרְעוֹן בַּעֲמֻק הָאָרֶץ וְהַצִּמְחָה הַצִּמָּח מֵמַעַל לָאָרֶץ וְנָתַן זֵרַע לְזֵרַע וְלַחֵם לְאֹכֵל: יא כֵּן יְהִי דְבַר־יְהוָה אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא־יִשׁוּב אֵלַי רִיקָם כִּי אִם־עָשָׂה אֶת־אֲשֶׁר חִפְצָתִי וְהִצְלִיחַ אֶת־אֲשֶׁר שָׁלַחְתִּיו שְׂבִידָא הַתְּקִים הַתְּמַחְתִּי: יב וְהוֹיֹת הַתְּכַמְחָה כִּי־בְשִׁמְחָה תִּצְאוּ מִן הַגְּלוּת וּבְשָׁלוֹם תּוֹבֵלְוֹן תּוֹבְאוּ לְאֶרְצְכֶם, הַהָרִים וְהַגְּבֻעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רַנָּה דָרַךְ מִשָּׁל, וְכַל־עֲצֵי הַשָּׁדָה יִמְחֹאוּ־כָּר יִכּוּ בְּכַפְיָהֶם לְשִׁמּוֹחַ, גַּם יְהִי עֵינֵי מוֹלֵצֵה: יג תַּחַת הַנְּעֻצוֹן הַנְּעֻצוֹן הַרְשִׁיעִים יַעֲלֶה בְרוֹשׁ יִשְׁשֵׁלוּ צִדְקִים וְתַחַת הַסְּרַפָּד יַנְּעֻצוּן הֵם מִיֵּי קוֹצִים יַעֲלֶה הַדָּם וְהָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לְהוֹיֹת לְשֵׁם גְּבוּרָה לְאוֹת עַד עוֹלָם לֹא יִפְרֹת: א אָמַר לִבְנֵי הַגְּלוּת כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁמְרוּ מִשְׁפַּט בֵּין אֲדָם לְחִבְרוֹ וַעֲשׂוּ צְדָקָה בֵּין אֲדָם לְמִקּוּם, כִּי קְרוּבָה יִשְׁוֹעַתִּי לְבֹא עַל יְדֵי יְהוָה וְצִדְקָתִי לְהַגְלוֹת וְרַק הַתְּשׁוּבָה מְעַבְבָה בֵּיתֵהּ הַמִּשְׁחִי: ב אֲשֶׁר־יִאֱנֹשׁ יַעֲשֶׂה־זֹאת וּבֶן־אָדָם יַחְזִיק בָּהּ שְׁמַר שַׁבָּת מִחֻלְלוֹ וְשָׁמַר יָדוֹ מִעֲשׂוֹת כְּלִירֵעַ: ג וְאֶל־יֹאמַר בֶּן־הַנֶּזֶק הַנְּגִלוּהוּ אֶל־יְהוָה לְאֹמֹר הַבְּדִל יַבְדִּילֵנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ בַּעַת וְקָבְלוּ הַסּוֹכֵה וְלֹא אֲקַבֵּל עִמָּה, וְאִם כֵּן לָמָּה אֲצַדֵּק וְאֶל־יֹאמַר הַסְּרִים הֵן אֲנִי עֵץ יַבֵּשׁ וְאִינִי מְגַדֵּל כָּרִי, וְלֹא יִשְׁאֵר שְׁמִי לְזָרוֹן וְעַל כֹּה אֲשֶׁר דְּרָכִי: ד כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה לְסָרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת־שַׁבְּתוֹתַי וּבָחֲרוּ בְּאֲשֶׁר חִפְצָתִי וּמְחֻזְקִים אֲחֻמִּים בְּבֵרִיתִי בְּתוֹרָתִי: ה וְנִתְּתִי לָהֶם בְּבֵיתִי בְּחֻמְתִּי מְשׁוּבָה

זכריה פרק ח

א ויהי דבר־יהוה צבאות לאמר: ב פה אמר יהוה צבאות קנאתי לציון קנאה גדולה וחמה גדולה קנאתי לה: ג פה אמר יהוה שבתי אל־ציון ושכנתי בתוך ירושלים ונקראה ירושלים עיר־האמת והר־יהוה צבאות הר הקדוש: ד פה אמר יהוה צבאות עד ישובו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים ואיש משענתו בידו מרב ימים: ה ורחבות העיר ימלאו ילדים ונלדות משחקים ברחבתיה: ו פה אמר יהוה צבאות פי יפלא בעיני שארית העם הוזה בימים ההם גם־בעיני יפלא נאם יהוה צבאות: ז פה אמר יהוה צבאות הנני מושיע את־עמי מארץ מזרח ומארץ מבוא השמש: ח והבאתי אתם ושכנו בתוך ירושלים והיו־לי לעם ואני אהיה להם לאלהים באמת ובצדקה: ט פה־אמר יהוה צבאות תחזקנה ידיכם השמעים בימים האלה את הדברים האלה מפני הנביאים אשר ביום יסד בית־יהוה צבאות ההיכל להבנות: י פי לפני הימים ההם שקר האדם לא נהיה ושקר הפהמה איננה וליצא ולבא אין־שלוט מן־הצד ואשלח את־כל־האדם איש ברעהו: יא ועתה לא כימים הראשנים אני לשארית העם הוזה נאם יהוה צבאות: יב פי־זרע השלום הגפן תתן פריה והארץ תתן את־יבולה והשמים יתנו טלם והנחלתי את־שארית העם הוזה את־כל־אלה: יג והיה כאשר היתם קללה בגוים בית יהודה ובית ישראל פן אושיע אתכם והייתם ברכה אל־תיראו תחזקנה ידיכם: יד פי כה אמר יהוה צבאות כאשר זממתי להרע לכם בהקציף אבתיכם אתי אמר יהוה צבאות ולא נחמתי: טו פן שבתי זממתי בימים האלה להיטיב את־ירושלים ואת־בית יהודה אל־תיראו: טז אלה הדברים אשר תעשו דברו אמת איש את־רעהו אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם: יז ואיש | את־רעת רעהו אל־תחשבו בלבבכם ושבעת שקר אל־תאהבו פי את־כל־אלה אשר שנאתי נאם־יהוה: יח ויהי דבר־יהוה צבאות אלי לאמר: יט פה־אמר יהוה צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית־יהודה לששון ולשמחה ולמעדים טובים והאמת והשלום אהבו: כ פה אמר יהוה צבאות עד אשר יבאו עמים וישבי ערים רבות: כא והלכו ישובי אחת אל־אחת לאמר גלכה הלוך לחלות את־פני יהוה ולבקש את־יהוה צבאות אלכה גם־אני: כב ובאו עמים רבים וגוים עצומים לבקש את־יהוה צבאות בירושלים ולחלות את־פני יהוה: כג פה אמר יהוה צבאות בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשנות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר גלכה עמכם פי שמענו אלהים עמכם:

◆ יום שני י"א טבת ◆

י ועיני ישראל יקרן מסיבוי לא יכול למחזי וקרוב יתהון לנתה ונשיק להון ונשיף להון:

(י) ועיני ישראל פברו מזקן לא יוכל לראות ויגש אתם אליו וישק להם ויחבק להם:

יא ואמר ישראל ליוסף למחזי אפיף לא סברית והא אחזי יתי יי אף ית בניך:

(יא) ויאמר ישראל אלייִסרף ראה פניך לא פללתי והנה הראה אתי אלהים גם את זרעך:

כ"ט"א לא פללתי • לא מלאני לפי לחשב מחשבה שאראה פניך עוד. פללתי • לשון מחשבה, כמו: (ישעיה טז) "הביאי עצה, עשי פלילה".

יב ונשיק יוסף יתהון מן קדמוהי וסגיד על אפיה על ארצא:

(יב) ויוצא יוסף אתם מעם ברפיו וישתחו לאפיו ארצה:

יג ודבר יוסף ית תרויהון ית אפרים בימינה מסמאלא דישראל וית מנשה בסמאלה מימינא דישראל וקרוב לנתה:

כ"ט"ב ויוצא יוסף אתם • לאחר שושקם, הוציאם יוסף מעם ברפיו, כדי לישיבם זה לימין וזה לשמאל,

יד ודבר יוסף ית תרויהון ית אפרים בימינה מסמאלא דישראל וית מנשה בסמאלה מימינא דישראל וקרוב לנתה:

(יג) ויקח יוסף את שניהם את אפרים בימינו משמאל ישראל ואת מנשה בשמאלו מימין ישראל ויגש אליו:

כ"ט"ג את אפרים בימינו משמאל ישראל • הפא לקראת חברו, ימינו פנגר שמאל חברו, וכוון שיהא הבכור, מימין לברכה.

יז ואושיט ישראל ית ימינה ושוי על רישא דאפרים והוא זעירא וית סמאלה על רישא דמנשה אחפימנון לידוהי ארי מנשה בכרא:

(יד) וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה שכל את ידיו כי מנשה הבכור:

כ"ט"ד שכל את ידיו • פתרגומו: 'אחפימנון', בהשכל וחקמה, השפיל את ידיו לקח ומדעת, כי יודע הנה כי מנשה הבכור, ואף על פי כן לא שת ימינו עליו.

כלי יקר - עוז והדר

את ידיו בכונה, ובדאי ידע את אשר עשה, ולמה ירע בעיני יוסף, והנה לו לשאל לאביו על מה זה שכל ידיו. ונראה שיוסף חשב כי יעקב סבר שיוסף לקח הבכור ביד מימין שלו ואפרים בשמאל שלו, ואז הבכור פנגר השמאל של יעקב על כן שכל ידיו כדי שיהנה הבכור בימין יעקב, לפיכך וירע בעיניו, שהרי באמת לקח יוסף את אפרים בימינו (פסוק טז): תורה טו

הבכור על כן רוצה לבכרו בברכות שכליות לתן לו המדע והחכמה בנתר שאת, ואת אפרים רצה לבכרו בברכות גשמיות. ואחר שברך בכרחה אחת לשניהם, אז ראה יוסף שלא זו הדרך ולא נתפון אביו לזה, ואולי טעה בין בכור לפשוט, או לא ידע מי עומד מימין ומי לשמאל, על כן וירע בעיניו ויאמר לא כן אבי (פסוקים יז-יח): ויש מקשים, וכי לא ראה שאביו שכל

(יד) שכל את ידיו כי מנשה הבכור. יש מקשים למה שתק יוסף עד אחר שברך אותם ואחר כך ויתמוך יד אביו להסיר אתה מעל ראש אפרים (פסוק יז), למה לא עשה זה קדם שברכם. אולי לפי שיוסף חשב שהשמאל חשוב מן הימין, לפי שהלב מקור השכל מנח ביד שמאל, והבכר מקור הנפש המתאנה שבמימין (ראה דברי רבינו שמואל יג טז), וקשב יוסף לפי שמנשה

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק טו, עמוד 432 – מתוך 'לקראת שבת')

מנשה ואפרים – עבר והיה

שבח והודאה על היתרון והעלוי שנפעל בו בעבודתו במצרים.

לכן קבע יעקב שאפרים "יגדל" ממנשה: כי דוקא על-ידי הפריה במצרים, שצאצאי יעקב מוסיפים באור גם במקום החשוף, מתגלה שלמותו של יעקב, והיתרון שבירידה לגלות, ולכן העבודה הרצויה מצד יעקב היא "אפרים" הוספה באור גם במקום החשוף.

ואלו בעבור יוסף "מנשה הבכור", כי בעבודתו האישית היה עליו לנקט תחלה בקו של "סור מרע" ושמירה מפניו על-ידי זכרון עברו – שלא שכח את בית אביו. ולכן, את בנו הבכור, שנולד וסמל את תחלת עבודתו, קרא מנשה. רק לאחר מכן היה יכול להתחיל ב"עשה טוב", פעלה בגלות – ולקרא לבנו השני 'אפרים'.

ולכן נקבע מלמעלה שמנשה יהיה הבכור; כי על אף המעלה בעבודת אפרים, כשמדבר בלדה והתגלות, היינו סדר העבודה בפעל, הדבר הראשון הוא "סור מרע" – "מנשה", ורק אחר-כך יכול להיות "ועשה טוב" – אפרים, מה-שאין-כן מצד למעלה שאפרים יותר נעלה.

וישלה ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה (מח, יד)

בפרשתנו מספר שיעקב אבינו, בברכו את בני יוסף, שכל את ידיו והניח את ימינו על ראש אפרים הצעיר ממנשה. ועל תמיהת יוסף, השיב יעקב שאפרים "יגדל ממנו" (ממנשה).

דרוש באור: הטעם שהבכור מקבל ברכה גדולה יותר, הוא מצד שיש לו מעלה לגבי שאר אחיו, ומכיון שאפרים "יגדל ממנו", מדוע נקבע מלמעלה שמנשה יהיה הבכור, לכאורה היה צריך להיות שאפרים יהיה הבכור?

וההסברה בזה: השמות שיוסף קרא לבניו מבטאים את אפן עבודתו בהיותו במצרים:

מנשה הוא מלשון "כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי". מנשה הזכיר ליוסף את העבר שאבד כותוצאה מגלותו. כדי שלא ישכח חלילה את עברו ויחלש בעבודת ה', הוא קרא את שם בנו 'מנשה'.

ואלו אפרים הוא מלשון "כי הפרני אלקים בארץ עניי". זהו

טו וברידך ית יוסף ואמר יי די פלחו אבהתי קדמיהי אברהם ויצחק יי דזן יתי מדאיתני עד יומא הדין:

(טו) ויברך את יוסף ויאמר האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו אברהם ויצחק האלהים הרעה אתי מעודי עד היום הזה:

כלי יקר – עזר והדר

תמיד מלאכיו יצוה לשמרו בכל דרכיו" (ע"פ תהלים צא יא):
ויקרא בהם שמי ושם אבתי (פסוק טו), שיקרא להם כל מה שמוזרה עליו **שמי ושם אבתי**. כי שם 'ישראל' על שם "כי שרית עם אלהים ואנשים" (לעיל לב כח), כך יהיה "צדיק מושל ביראת ה'" (ע"פ שמואל ב ג, ראה מ"ק טו), ויעקב על שם יעקב רב טוב הצפון לצדיקים" (ע"פ תהלים יט יב, לא ב), כי תמיד 'ראשיתם מצער ואחריתם ישגא מאד' (ע"פ איוב ח ז), ו'אברהם' על שם "אב המון גוים" (לעיל ז ה), כך יהיו ראש לכל האמות. ו'יצחק' תרגומו 'יחד' (שם פסוק יז), כך תהיה תמיד השמחה במעונם: תורה טז

היא מן ארבע מפתחות שלא נמסרו לשליח (תענית ב):
ודורשי רשומות אמרו, 'מעודי' עולה למספר מאה ושלושים, הינו אותן מאה ושלושים שנים שכלכלו ה' קדם בזאו למצרים, **עד היום הזה**, מלת 'היה' עולה למספר שבע עשרה, הינו אותן שבע עשרה שהיה חי במצרים. ורצה לומר אף-על-פי שנגאה באלו היה יוסף מפרנסו אותן שבע עשרה שנים, מפל מקום תלה אותן באותן מאה ושלושים שנים, בשם שהם היו ודאי מאת ה' כך שבע עשרה שנים אלו. אכל בענין השמירה מפל רע שנגעשה על ידי שליח אמר (פסוק טו) **המלאך הגאל אתי מפל רע**, "כי

(טו) האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו. לא רצה לכלל את עצמו עמיהם ולומר 'האלהים אשר התהלכתי אני ואבותי לפניו', כי לא רצה להחזיק את עצמו לצדיק גמור, ומי שאינו צדיק גמור אין לומר 'לפניו' כי אם 'עמו', שצריך סעד לתמכו, כמו נח שנגאמר בו (לעיל ו ט) "את האלהים התהלך נח" (ראה ביר ל ז):
והזכיר שתי פעמים האלהים ובשלישי הזכיר המלאך (פסוק טו), לפי ששנים הראשונים אינם נאותים 'בלתי לה' לברו', כי ההתהלכות לפני האלהים הינו העבודה, כתרגומו 'די פלחו אבהתי קדמיהי', וכן **האלהים הרעה אתי מעודי**, והינו הפרנסה, כי

טז מְלֹאכָא דִּי פְּרַק יְתִי מִכָּל בִּישָׁא יִבְרַךְ יְתִי
עוֹלָמָיָא וְיִתְקַרֵי בְּהוֹן שְׁמִי וְשׁוּם אַבְרָהָמִי
אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיַכְנֹזֵי נְמָא יִסְגֹּון כְּגוּ כְּנִי
אַנְשָׁא עַל אַרְעָא:

(טז) הַמְּלֹאכֶּה הַגָּאֵל אֶתִּי מִכָּל־רָע יִבְרַךְ אֶת־הַנְּעָרִים
וְיִקְרָא בְּהֵם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבִתִּי אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיִדְגּוּ
לְרַב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

יִבְרַךְ אֶת־הַנְּעָרִים • מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם. וְיִדְגּוּ •
כְּדָגִים הִלְלוּ שְׁפָרִים וְרַבִּים, וְאִין עֵין הָרַע שׁוֹלְטַת
בְּהֵם.

ט"ז ◀ הַמְּלֹאכֶּה הַגָּאֵל אֶתִּי • מְלֹאכֶּה הָרְגִיל לְהַשְׁתַּלַּח
אֵלַי בְּצַרְתִּי, כְּעִנְיָן שְׁנַאֲמַר: "וַיֹּאמֶר אֵלַי מְלֹאכֶּה
הַאֲלֹהִים בְּחֻלוֹם: יַעֲקֹב וְגו' אֲנִכִּי הָאֵל בֵּית אֵל".

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם לח עמ' 152)

הַמְּאִירִים בְּ'עֲלָמָא דְאַתְּפִסָּיא'. וְהוּא עֵנְן הַמְּשַׁכֵּת 'יְחוּדָא
עִלְאָה' בְּ'יְחוּדָא תַּתְּאָה'.

וְיִדְגּוּ לְרַב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ (מח, טז) אָרֶץ – הֵיִינוּ 'עֲלָמָא
דְאַתְּגִלָּיא'. יָם – הֵיִינוּ 'עֲלָמָא דְאַתְּפִסָּיא'. וּמִבְּאֵר בְּחַסִּידוּת,
שֶׁהַבְּרָכָה הִיא שְׁגוּם בְּ'עֲלָמָא דְאַתְּגִלָּיא' יִתְגַּלוּ אוֹתָם אוֹרוֹת

◆ יום שלישי י"ב טבת ◆

יז וְיַחְזָא יוֹסֵף אֶרֶץ שְׁוִי אַבְוֵיהּ יַד יְמִינָה עַל
רִישָׁא דְאַפְרַיִם וּבְאִישׁ כְּעִינוּהִי וְסַעַד יָדָא
דְאַבְוֵיהּ לְאַעְדָּאָה יְתָה מַעַל רִישָׁא דְאַפְרַיִם
לְאַנְחִייתָה עַל רִישָׁא דְמְנַשֶּׁה:

(יז) וַיֵּרָא יוֹסֵף כִּי־יָשִׁית אָבִיו יַד־יְמִינוֹ עַל־רֹאשׁ
אֶפְרַיִם וַיַּרְע בְּעֵינָיו וַיִּתְמַךְ יַד־אָבִיו לְהַסִּיר אֹתָהּ
מֵעַל רֹאשׁ־אֶפְרַיִם עַל־רֹאשׁ מְנַשֶּׁה:

ט"ח ◀ וַיִּתְמַךְ יַד־אָבִיו • הָרִימָה מַעַל רֹאשׁ בְּנוֹ וְתַמְכָּה בְּיָדוֹ.

יח וַיֹּאמֶר יוֹסֵף לְאַבְוֵיהּ לֹא כֵן אָבָא אֶרֶץ דִּין
בוֹכְרָא שׁוּ יְמִינָךְ עַל רִישָׁה:

(יח) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אָבִיו לֹא־כֵן אָבִי כִי־זֶה הַבְּכוֹר
שֵׁים יְמִינָךְ עַל־רֹאשׁוֹ:

כלי יקר – עוז והדר

הַיְוִיֹת לְהַדְרִי, אָבַל מִכָּל מְקוֹם אַחִיו
הַקְּטָן יִגְדַל מִמֶּנּוּ, כִּי הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־
הוּא בּוֹחֵר בְּיוֹתֵר בְּקִטְנִים, וְכָל אָדָם
שְׂיֵשׁ בּוֹ צַד קִטְנוֹת אִזּוּ בְּיוֹתֵר הַקְּדוּשׁ־
בְּרוּךְ־הוּא מְגַבִּיהוּ לְשִׁיתוֹ לְאַלְפֵי
רַבְּבָה, כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר (דְּבִרַיִם ט) "לֹא מִרְבֶּכֶם
מִכָּל הָעַמִּים חֲשַׁק ה' כְּכֶם" וְגו' "כִּי אַתֶּם
הַמַּעֲט", וְכַתִּיב (ישעיה ס כב) "הַקְּטָן יִהְיֶה
לְאַלְפֵי וְהַצֶּעִיר לְגוֹי עֲצוּם":
וְקָרָה זֶה לְכָל יָרַע אַבְרָהָם, כִּי
יִשְׁמַעֲלָל בְּכוֹר לְאַבְרָהָם,
נִפְסַל וְיִשְׁמַעֲלָל וְנִבְחָר יִצְחָק. עֲשׂו
בְּכוֹר לְיִצְחָק, נִפְסַל עֲשׂו וְנִבְחָר יַעֲקֹב.
רְאוּבֵן בְּכוֹר לְיַעֲקֹב, נִפְסַל רְאוּבֵן
וְנִבְחָר יוֹסֵף. מְנַשֶּׁה בְּכוֹר לְיוֹסֵף, נִבְחָר
אֶפְרַיִם בְּיוֹתֵר. וְרָמְזוּ זֶה "הַלּוֹא דְבָר
הוּא" (ע"פ שְׁמוּאֵל א' יז כט), וְהַמְּשַׁכִּילִים
יְבִינּוּ: תוֹרָה יז

שְׁנַאֲמַר (לעיל ל כד) "יִסָּף ה' לִי בֵּן אַחֵר",
וְכִמוֹ שְׁנַאֲמַר (דְּבִרַיִם א יא) "יִסָּף עֲלֵיכֶם
כְּכֶם אֵלֶף פְּעַמִּים". וְהִיְתָה בְּרַכָּה זוֹ
רְאוּיָהּ בְּיוֹתֵר אֶל אֶפְרַיִם עַל שֵׁם "כִּי
הַפְּרָנִי אֲלֹהִים" (לעיל מא נב), עַל כֵּן נִתֵּן
יְמִינוֹ עַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם (פסוק יד), כִּי
חָשַׁב יַעֲקֹב שֶׁשְׁמוֹ מְסִיעַ לוֹ לְקַבְּלַת
בְּרַכָּה זוֹ. וְיוֹסֵף חָשַׁב שְׂיוֹתֵר רְאוּי
לְתַלּוֹת בְּרַכַּת הַרְבּוּי בְּפִן הַבְּכוֹר, כִּי
אֵלָיו פִּי שְׁנַיִם כְּפֹלִים בִּירְשָׁה, עַל כֵּן
גַּם בְּרַכַּת הַרְבּוּי לוֹ יִתְּנָהּ בְּיוֹתֵר:
וְהַשִּׁיב יַעֲקֹב יְדַעְתִּי בְּנִי יְדַעְתִּי (פסוק
יח), הַזְּכִיר שְׁתֵּי פְּעַמִּים 'יְדַעְתִּי',
כְּנִגַּד בְּרַכַּת פִּי שְׁנַיִם שֶׁל הַבְּכוֹר, וְאָמַר
גַּם הוּא יִגְדַל וְגַם הוּא יִהְיֶה לְעַם,
הַזְּכִיר שְׁתֵּי פְּעַמִּים 'גַּם' לְרַמֵּז עַל
הַכְּפֹל, כְּאֵלּוֹ אָמַר יְדַעְתִּי מִן פִּי שְׁנַיִם שֶׁל
הַבְּכוֹר אֲשֶׁר מִזֶּה הַצַּד הִזְיָה מִן הָרְאוּי
לְתֵּן לוֹ בְּיוֹתֵר חֵלֶק בְּבְרַכַּת הַרְבּוּי לְצַרְף

(טז) וְיִדְגּוּ לְרַב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ. הִזְיָה לוֹ
לוֹמַר 'בְּאָרֶץ, מְהוּ בְּקֶרֶב
הָאָרֶץ. וְנִרְאָה לְפָרֵשׁ עַל דְּרָךְ שְׁאֲמָרוּ
רְבוּתֵינוּ וְ"ל מַסְכַּת סוּטָה (א) 'שְׁהִי
הַמְּצָרִים חוֹרְשִׁים עַל גְּבַם, וְנַעֲשֶׂה
לְהֵם גֵּס וְנִבְלַעוּ בְּקֶרֶק עוֹ, וְאַחַר־כֵּן
חוֹרִין וּמִכְּבָצִים וְהוֹלְכִים לְבֵיתָם
עֲדָרִים עֲדָרִים' וְכו'. וְלִפִּי זֶה הָיוּ פְּרִים
וְרַבִּים בְּקֶרֶב הָאָרֶץ מִמֶּשׁ, כִּי לֹא
לְחַנּוּם נַעֲשֶׂה לְהֵם גֵּס זֶה שְׁהִי נִבְלַעִים
בְּקֶרֶק, וְדָאִי לְכַדִּי שְׁלֹא תִשְׁלַט בְּהֵם
עֵין הָרַע שֶׁל הַמְּצָרִים עַל כֵּן נִתְפַּסְטוּ
בְּקֶרֶק כְּדָגִים הַמְּכֻסִּים בְּמִים, וּבִסְבַּת
הַיּוֹתֵם בְּקֶרֶב הָאָרֶץ מִמֶּשׁ נַעֲשׂוּ רַבִּים
כְּדָגִים כִּי לֹא שְׁלֹטָה בְּהֵם עֵינָא בִּישָׁא,
וְעַל זֶה נֶאֱמַר (שְׁמוֹת א ט) "וַיִּתְמַלֵּא הָאָרֶץ
אֹתָם":
וְנִתַּן בְּרַכַּת הַרְבּוּי דְּוָקָא לְיוֹסֵף, כִּי שְׁמוֹ
מוֹרָה עַל הַתּוֹסְפוֹת וְהַרְבּוּי, כְּמוֹ

(יט) וַיִּמָּאֵן אָבִיו וַיֹּאמֶר יְדַעְתִּי בְנִי יְדַעְתִּי גַם־הוּא יִהְיֶה־לָעַם וְגַם־הוּא יִגְדֵל וְאוֹלָם אָחִיו הַקָּטָן יִגְדֵל מִמֶּנּוּ וְזָרְעוֹ יִהְיֶה מְלֵא־הַגּוֹיִם:

יט וְסָרִיב אָבוּהִי וַאֲמַר יְדַעְנָא כְּרִי יְדַעְנָא אֶף הוּא יְהִי לְעַמָּא וְאֶף הוּא יִסְגִי וּבְרַם אָחוּהִי זַעֲרִיא יִסְגִי מִגַּהּ וּבְנוּהִי יְהוֹן שְׁלִיטִין בְּעַמְמָא:

שִׁינְחִיל אֶת הָאָרֶץ וְיִלְמַד תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל. וְזָרְעוֹ יִהְיֶה מְלֵא־הַגּוֹיִם. כָּל הָעוֹלָם יִתְמַלֵּא בְּצֵאת שְׁמֵנוּ וְשָׂמוּ, כְּשֵׁי־עַמִּיד חֲמָה בְּגִבְעוֹן וְיָרַח בְּעַמֵּק אֵילוֹן.

כט"י ◀ יְדַעְתִּי בְנִי יְדַעְתִּי. שְׁהוּא הַבְּכוֹר. גַּם־הוּא יִהְיֶה־לָעַם וְגו' • שְׁעֵתִיד גִּדְעוֹן לְצֵאת מִמֶּנּוּ, שְׁהַקְדוּשׁ־בְרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה גַם עַל־יְדוֹ. וְאוֹלָם אָחִיו הַקָּטָן יִגְדֵל מִמֶּנּוּ • שְׁעֵתִיד יְהוֹשֵׁעַ לְצֵאת מִמֶּנּוּ,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י עמ' 38)

הֵיִינוּ שְׁעַנְיָנָה לְהַמְשִׁיךְ דְּבַר מִמְּקוּרוֹ, וְלֹא לְחַדֵּשׁ דְּבַר שְׂאִינוּ קִיָּם בְּמִקּוּר. לְכֹן לֹא הָיָה יְכוּל יַעֲקֹב לְפַעַל בְּבִרְכָתוֹ שְׁמֵנוּשָׁה יִגְדֵל מֵאֶפְרַיִם, מִכִּיּוֹן שְׁלֹא כֶּף הוּא הַמְּצַב בְּמִקּוּר.

וְאוֹלָם אָחִיו הַקָּטָן יִגְדֵל מִמֶּנּוּ וְזָרְעוֹ יִהְיֶה מְלֵא הַגּוֹיִם (מח, יט) יש לשאל: מדוע לא ברך יעקב את מנשה, הבכור, בברכה זו עצמה - שיגדל מאחיו הקטן. והענין, דהנה 'ברכה' פרושה 'המשכה' (כמו "המברך את הגפן בארץ").

(כ) וַיְבָרְכֶם בַּיּוֹם הַהוּא לְאִמּוֹר־כֶּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה וַיִּשֶׂם אֶת־אֶפְרַיִם לְפָנֵי מְנַשֶּׁה:

כ וּבְרִיכְנוּן בַּיּוֹמָא הַהוּא לְמִימַר כֶּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לְמִימַר וַיִּשְׁוִינָה יְיָ כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה וַיִּשְׂוִי יְת אֶפְרַיִם קְדָם מְנַשֶּׁה:

כט"י ◀ כֶּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל. הַבָּא לְבִרְךָ אֶת בְּנָיו, יְבָרְכֶם בְּבִרְכָתֶם וַיֹּאמֶר אִישׁ לְבָנוֹ: "יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם

וְכַמְנַשֶּׁה". וַיִּשֶׂם אֶת־אֶפְרַיִם. בְּבִרְכָתוֹ, לְפָנֵי מְנַשֶּׁה, לְהַקְדִּימוֹ בְּדִגְלָיִם וּבְחֻנַּפַת הַנְּשִׂאִים.

(כא) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף הִנֵּה אָנֹכִי מֵת וְהָיָה אֱלֹהִים עִמָּכֶם וְהִשִּׁיב אֶתְכֶם אֶל־אָרֶץ אֲבֹתֵיכֶם:

כא וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף הֵא אָנָּא מְאִית וְהָיָה מִימְרָא דִּי בְּסַעֲדָכוֹן וְיַחֲיִיב יִתְכוּן לְאַרְעָא דְאַבְהַתְכוּן:

(כב) וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שָׂכָם אַחַד עַל־אֶחָיִךְ אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאִמּוּרִי בַּחֲרָבִי וּבְקִשְׁתִּי:

כב וַאֲנָא יְהִבִית לְךָ חוּלְק חַד יַתִּיר עַל אֶחָיִךְ דִּי נְסִיבִית מִיַּדָּא דְאַמּוּרָאָה בְּצִלוֹתִי וּבְקַעוֹתִי:

כט"י ◀ וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ • לְפִי שְׂאֵתָה טוֹרַח לְהַתְעַסֵּק בְּקַבְרֹתִי, וְגַם אֲנִי נָתַתִּי לְךָ נַחְלָה שְׁתַּקְבֵּר בָּהּ, וְאִי זֶה זֶה שְׂכָם, שְׁנֹאֲמַר: (יהושע כד) "וְאֵת עֲצָמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הֶעֱלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בְּשָׂכָם". שְׂכָם אַחַד עַל־אֶחָיִךְ • שְׂכָם מִמֶּשׁ, הִיא תְהִיָּה לְךָ חֶלֶק אַחַד יְתָרָה עַל אֶחָיִךְ. בַּחֲרָבִי וּבְקִשְׁתִּי • כְּשֶׁהָרְגוּ שְׁמַעוֹן וְלוֹי אֶת אֲנָשֵׁי שְׂכָם, נִתְכַּנְסוּ כָּל סְבִיבוֹתֵיהֶם לְהַזְדַּוֵּג לָהֶם, וְחָגַר יַעֲקֹב כְּלֵי מַלְחָמָה כְּנִגְדָן. דְּבַר אַחֵר: "שְׂכָם אַחַד", הִיא הַבְּכוֹרָה, שְׁיִטְלוּ בְּנָיו שְׂגִי חֶלְקִים, וְשְׂכָם, לְשׁוֹן חֶלֶק הוּא, כְּתַרְגוּמוֹ, וְהַרְבֵּה יֵשׁ לוֹ דוּמִים בְּמִקְרָא: (תהלים כא) "כִּי תִשְׁתַּמּוּ שְׂכָם",

תְּשִׁית שׁוֹנָאִי לְפָנֵי לְחֶלְקִים. (שם ס) "אֶחְלָקָה שְׂכָם", (יהושע ו) "דְּרָךְ וַיִּצְחוּ־שְׂכָמָה", אִישׁ חֶלְקוֹ, (צפניה א) "לְעַבְדוֹ שְׂכָם אַחַד". אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאִמּוּרִי • מִיַּד עֶשׂוֹ, שְׁעֵשָׂה מַעֲשֶׂה אִמּוּרִי. דְּבַר אַחֵר: שְׁהִיָּה צַד אָבִיו בְּאִמְרֵי פִיו. בַּחֲרָבִי וּבְקִשְׁתִּי • הִיא חֲקֻמַּתִּי וְתַפְלִתִּי (וְעִין בְּרָא"ם שְׁכַתְב דְּאִי־אֶפְשֶׁר לְפָרֵשׁ עַל חֲרָבִים שֶׁל שְׁמַעוֹן וְלוֹי, דְּהָא לֹא עֶשׂוֹ מַדְעָתוֹ, שְׁהָרִי פִעַס צְלִיָּהֶם עַל זֶה. וְלַעֲנִיַת דַּעְתִּי, כְּלֹא־רַבִּי אִי־אֶפְשֶׁר לְפָרֵשׁ צְלִיָּהֶם, דְּמָה נְחִינַת טַעַם יִהְיֶה עַל שְׁנֵתָנוּ לְיוֹסֵף מִפְּנֵי שְׁלֻקְחוּהוּ שְׁמַעוֹן וְלוֹי בְּחֲרָבִים וּבְקִשְׁתִּים, וְהֵלֵא אֲדַרְבָּא. מִזֶּה הַטַּעַם רָאִי שְׁנֵתָנוּ לְשְׁמַעוֹן וְלוֹי, וְלֹא לְיוֹסֵף, וְדוּק) •

♦ יום רביעי י"ג טבת ♦

מט (א) וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל-בָּנָיו וַיֹּאמֶר הֲאִסְפוּ וְאֶגְיְדָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר-יִקְרָא אֲתֶכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים:

כ"ט◀ וְאֶגְיְדָה לָכֶם • (כ"ד) בְּקֹשׁ לְגִלוֹת אֵת הַקֶּץ, וְנִסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ שְׂכִינָה, וְהִתְחִיל לֹאמַר דְּבָרִים אַחֲרִים.

(ב) הַקְּבֻצוּ וְשִׁמְעוּ בְנֵי יַעֲקֹב וְשִׁמְעוּ אֶל-יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם:

(ג) רְאוּבֵן בְּכָרִי אֲתָהּ פָּחִי וְרֵאשִׁית אוֹנִי יִתֵּר שְׂאֵת וְיִתֵּר עָז:

כ"ט◀ וְרֵאשִׁית אוֹנִי • היא טפח ראשונה שלו, שלא ראָה קָרִי מִיָּמָיו (כ"ד) • אוֹנִי • כּחִי, כְּמוֹ: "הוֹשִׁיעִי" מִ"מִּצְאָתִי אוֹן לִי", (ישעיהו ט) "מֵרֵב אוֹנִים", וְ"וַאֲיֵן אוֹנִים". יִתֵּר

(ד) פָּחִי כְּפָמִים אֶל-תּוֹתֵר כִּי עָלִית מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ אוֹ חֲלָלָת יְצוּעֵי עָלָה:

כ"ט◀ פָּחִי כְּפָמִים • הפחז והבהלה אשר מהרף להראות כעסך, כפמים הללו הממקרים למרוצתם, לךך • אל-תוותר • אל תרבה לטל כל היתרות הללו שהיו ראויות לך, ומהו הפחז אשר פחזת? • כִּי עָלִית מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ אוֹ חֲלָלָת • אותו שם שעלה על יצועי, והיא השכינה, שהיה דרבה להיות עולה

כלי יקר – עז והדר

לעיל לה (י). וְהָאֵלֹהִים יִקְרָא: תורה ב (ג-ד) רְאוּבֵן בְּכָרִי אֲתָהּ וְגו' • תרגומו 'חזי לך למיסב תלתא חולקין, בכירותא, כהנתא, ומלכותא. רצה לפרש הפסוק רְאוּבֵן בְּכָרִי אֲתָהּ, ראוי אתה לבכורה, לפי שפחז וראשית אוני אתה. וראוי אתה גם לכהנה דהינו יתֵּר שְׂאֵת כי העבודה בכבורות. וראוי אתה גם למלכות, יִתֵּר עָז: אָמְנֵם פָּחִי כְּפָמִים אֶל תּוֹתֵר, כִּי מִלְּךָ בְּמִשְׁפַּט יַעֲמִיד אֲרִיז" (ע"פ משלי כט ד), וְכָל שׁוֹפֵט צָרִיךְ לְהִיּוֹת מֵתוֹן דְּבָרֵי הַמִּשְׁפָּט, וְאֲתָהּ 'פְּחוֹת כְּפָמִים' כָּכֵל עֲנֻנְיָהּ, וְהַפָּחִי הֵינּוּ הַמְהִירוֹת, עַל כֵּן אֵין אֲתָהּ רְאוּי לְקַבֵּל יִתְרוֹן הַמְּלוּכָה:

"סוד ה' ליִרְאִיו" דִּןקָא (ע"פ תהלים כה יד) על בן אִמֶר 'הֲאִסְפוּ וְאֶגְיְדָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר יִקְרָא אֲתֶכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים' לַעֲת קֵץ. וּמִיָּד הִרְגִישׁ בְּעַצְמוֹ שְׂנִסְתֵּם מִמֶּנּוּ הַקֶּץ. עַל כֵּן חֹזֵר מִלְּשׁוֹן 'אִסְיִפָּה' וְאִמֶר 'הַקְּבֻצוּ' בְּנֵי יַעֲקֹב, לְשִׁמְעַ דְּבָרִים שְׂאֵין בְּהֵם סוּד וְיִכּוּל לְדַבֵּר מִמֶּנּוּ בְּרַבִּים: וְהַזְכִּיר שְׁתֵּי פְעָמִים וְשִׁמְעוּ, כִּי לְקַצְתֶּם הִיָּה מְדַבֵּר דְּבָרֵי כְּבוֹשִׁים וְתוֹכְחוֹת כְּמוֹ לְרְאוּבֵן שִׁמְעוּן וְלֹא, וְעַל זֶה אִמֶר וְשִׁמְעוּ בְנֵי יַעֲקֹב, וְלְקַצְתֶּם הִיָּה מְגִיד עֲתִידוֹת וְעַל זֶה אִמֶר וְשִׁמְעוּ אֶל יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם, כִּי הִגְדַּת הָעֲתִידוֹת תְּלִוּי בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁעָלָיו הַמִּיָּחֵס לְשֵׁם 'יִשְׂרָאֵל', כִּי שֵׁם זֶה רוּחָנִי רֵאָה דְבַר רַבִּי

מט (א) הֲאִסְפוּ וְאֶגְיְדָה לָכֶם וְגו'. וְאַחֲרֵי־כֵן הִזְכִּיר לְשׁוֹן 'קְבוּצוּ וְשִׁמְעוּ וְגו' (פסוק ב). לְפִי שֶׁאִמְרוּ רַבּוּתֵינוּ ז"ל (פסחים נה) 'בְּקֹשׁ לְגִלוֹת הַקֶּץ וְנִסְתֵּם מִמֶּנּוּ, וְהֵנָּה לְשׁוֹן 'אִסְיִפָּה' שֶׁיָּד לְמִי שֶׁעוֹמֵד בְּחוּץ בְּמִקּוֹם מְגָלָה וְנֶאֱסָף לְתוֹךְ הַבַּיִת לְמִקּוֹם צְנוּעַ, כְּמוֹ 'וְאִסְפָּנוּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ' (ירמיהו כב ג), 'וְאֵין אִישׁ מֵאִסְפָּה אוֹתִי הַבְּיָתוּד' (שופטים יט יח), וְכֵן רַבִּים. אֲבָל לְשׁוֹן 'קְבוּצוּ' מוֹרָה עַל אֲנָשִׁים מְפֹרָזִים שִׁיתְקַבְּצוּ לְמִקּוֹם אֶחָד, אֲפִלוּ שִׁיְהִיָּה בְּמִקּוֹם מְגָלָה וְבָקְעוּ בוֹ רַבִּים: כֵּן מִתְחַלֵּה בְּקֹשׁ לְגִלוֹת סוּד הַקֶּץ, וְאֵין רְאוּי לְגִלוֹת דְּבַר סוּד בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים פֶּן יִשְׁמַע מִי שֶׁאֵינוֹ הַגּוֹן, כִּי

ה) שְׁמֵעוּן וְלוֹי אַחִים בְּלִי חֶמֶס מְכַרְתֵּיהֶם:
ה שְׁמֵעוּן וְלוֹי אַחִין גְּבִרִין גְּבִרִין בְּאַרְעַ תְּחַבְּתוּהוֹן עֲבְדוּ גְבוּרָא :

הרי לא היתה שְׁנֵאתָן שְׁלֵמָה, שְׁנֵאתָם: "והוא נער את-בְּנֵי בְלָהָה וְאֶת-בְּנֵי זִלְפָּה וְגו'...", יִשְׁשַׁכְר ויִבּוֹלוּן לא היו מְדַבְּרִים בְּפִנְי אַחֵיהֶם הַגְּדוֹלִים מֵהֶם, על-כִּרְחֹךְ שְׁמֵעוּן וְלוֹי הֵם, שֶׁקָּרָאָם אֲבִיהֶם אַחִים.

כִּי עֲלִיתָ מִשְׁכַּבֵי אֲבִיךָ עַל בֶּן אֵינֶךָ רְאוּי לְכַהֵן, כִּי הִכְהֵנָה עֲנִינָה לְהַשְׁרֹת הַשְּׂכִינָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שְׁנֵאתָ מִשְׁכַּבֵי אֲבִיךָ שְׁבֻשְׁמִים, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרֵשׁ רִש"י עַל פְּסוּק "הִנֵּה מִטְהוֹ שְׁלֵשְׁלֹמֹה" (ש"ה"א ג' א), וְעַל פְּסוּק "בֵּין שְׂדֵי יְלִי"ן" (שם א' א), וּבְאִמְרוֹ רְבוּתֵינוּ וְל' (סנהדרין א') כְּדִ הָיִ רְחִימֵתִין עֲזִיזָא, אִפּוּתֵיהִ דְסַפְסִירָא הָוִינָא שְׂכִיבָן כו', וְאֵתָה גְרַמְתָּ סְלוּק הַשְּׂכִינָה עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה בְלָהָה, עַל כֵּן אֵינֶךָ רְאוּי לְכַהֵן. וְנִקְטַ מִשְׁכַּבֵי לְשׁוֹן רַבִּים, כִּי שְׁלֹשָׁה מִקְדָּשִׁים יְהִי עֲתִיד חוּץ מִמִּשְׁכָּן:

בְּלִשׁוֹן שְׂאֵת. וְאָמַר יַעֲקֹב אֶף-עַל-פִּי שָׁמַן הַדִּין הֵייתָ רְאוּי לְיִתְרָא שְׂאֵת וְעוֹ, רְצָה לֹמַר שִׁיְהִי לָךְ יִתְרוֹן עַל כָּל הַשְּׂבָטִים פִּי שְׁנַיִם, כְּפָלִים בְּעִינֵן הַשְּׂאֵת וְהָעוֹ, כִּי רְאוּי שִׁיְהִי מִמֶּךָ מִתִּי מִסְפָּר פִּי שְׁנַיִם עַל זִלְתְּךָ, וְכֵן יִתְרָא עוֹ, הָיָה מִן הָרְאוּי לְתַן לָךְ עוֹ וְתַעֲצוּמוֹת יוֹתֵר מִכָּל הַשְּׂבָטִים, לְקַח פִּי שְׁנַיִם בְּשְׂאֵת וְעוֹ. אֶף לְפִי שִׁפְחוֹתָ כְּפִימִי בְּחֶטֶא שֶׁל בְּלָהָה, עַל כֵּן אֵל הוֹתֵר לְהִיֹּת לָךְ יִתְרוֹן עַל אַחִיךָ בְּשְׂאֵת וְעוֹ, אֲבָל מִכָּל מְקוֹם גּוֹף הַשְּׂאֵת וְהָעוֹ אֵי נֹתֵן לָךְ בְּמִתְנָה, כִּי מִן הַדִּין הָיָה שֶׁהַחֶטֶא יִגְרַם שְׂלֵא יִהְיֶה לָךְ שׁוּם שְׂאֵת וְעוֹ, אֲפֹלוּ שׁוּה לְאִחִיךָ לֹא הָיָה לָךְ לְהִיֹּת, מִכָּל מְקוֹם "הַנְּנִי נִתַּן לָךְ בְּרַכְתִּי שְׁלוֹם", שִׁיְהִי לָךְ שְׂאֵת וְעוֹ שׁוּה לְאִחִיךָ, אֶף אֵל הוֹתֵר לְקַח יִתְרָא עַל אַחִיךָ מִצַּד שֶׁהָעוֹן גּוֹרֵם לָךְ:

וְנוֹכַח לְפָרֵשׁ עִינֵן הַשְּׂאֵת הֵינִי שִׁיְהִינָה נִמְנָה בְּמִנְיֵן שְׂאָר הַשְּׂבָטִים, כְּמוֹ שֶׁפָּרֵשׁ רִש"י (לעיל לה א) עַל "וַיְהִי בְנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עֶשְׂרִי" וְכֵן בְּפִסְקוֹ "וַיְהִי מִתִּי מִסְפָּר", וְהִכָּל מְבַאֵר עַל דְּרָךְ אַחַד: תוֹרַה ה

ה) שְׁמֵעוּן וְלוֹי אַחִים. שְׁנַיִם כְּכֹאֵף לְצַרָּה יִלְד' (ע"פ משלי יז יח), וְהִתְחִיל בְּשִׁבְחָם כְּדָרְךָ שְׁנֵאתָם (לעיל לה ב) "וַיִּחְקוּ שְׁמֵעוּן וְלוֹי אַחֵי דִינָה", פִּרְשׁ רִש"י "לְפִי שֶׁמִּסְרוּ עֲצָמָם עֲלֶיהָ נִקְרָאוּ אַחֵי דִינָה", וְזֶה בְּאֵמַת שְׁבַח לָהֶם שֶׁנִּכְנְסוּ בְּעֵבֵי הַקּוֹרָה בְּעִבּוֹר אַחֲוֹתָם, אֶף שְׂלֵא יָפָה עֲשׂוּ מַה שֶׁגִּלוּ כָּל הָעִיר, כִּי זֶה כְּלִי חֶמֶס הוּא וְאֵין הַנְּקָמָה תְּלוּי בָּהּ. וְעַל שֶׁהִמְתִּיקוּ סוּד יַחַד וְנִקְהָלוּ עַל כָּל הָעִיר, אָמַר (פסוק ו') בְּסֻדָּם אֵל תְּבֹא נַפְשֵׁי בְקֹהֶלֶם אֵל תַּחַד כְּבֹדִי: כִּי בְּאַפְּם' הִרְגוּ אִישׁ, וְזֶה טַעַם עַל שֶׁהִתְחִיל בְּשִׁבְחָתָא, לֹמַר שֶׁלְּבָשׁוּ

כִּי הוֹחֲלִים בְּרָאשׁ הַחֲלוּץ צְרִיכִים לְהִיֹּת גְבוּרִים, וְכָל גְבוּר נִקְרָא "אִישׁ חַי רַב פְּעֻלִים" (ע"פ שמואל ב' כ"ג), לְאִפְּוִקֵי הַחֲלוּשׁ חֲשׁוּב כְּמַת, לְכָךְ נֵאמַר "יְחִי רְאוּבֵן":
וַיִּבָּה שְׁנֵאתָם וַיְהִי מִתִּי מִסְפָּר', נִרְאֶה לְפָרֵשׁ כִּי נִצְחוֹן הָאוֹיְבִים כְּדָרְךָ הִטְבַּע תְּלוּי בְּשִׁנֵי דְבָרִים, אוֹ גְבוּרֵי עַם, אוֹ בְּאַנְשִׁים בְּעֵלֵי כַח וּגְבוּרָה, וְ"שְׁנַיִם כְּאֶחָד טוֹבִים" (ע"פ קהלת יא ח). וַיַּעַן כִּי רְאוּבֵן גָּרַם לְיַעֲקֹב סְלוּק הַשְּׂכִינָה, וְקָרוֹב הַדְּבָר לְהִיֹּת עָנְשׁוּ מִדָּה כְּגֹד מִדָּה שֶׁבְּמִלְחָמוֹתֵינוּ תִּסְתַּלַּק הַשְּׂכִינָה מִמֶּנּוּ וַיִּצְטַרֵּךְ לַעֲשׂוֹת מִלְחָמוֹת כְּדָרְךָ הִטְבַּע, עַל כֵּן הִצְרִיךְ לְשִׁנֵּי בְּרֻכּוֹת אֵלֹהִי שִׁיְהִי אֲנִישׁוֹ גְבוּרִים, וְעַל זֶה אָמַר "יְחִי רְאוּבֵן וְאֵל יָמֹת", וַיְהִי גַם כֵּן רַבִּים עַד שִׁיִּצְטַרְכוּ לְמִסְפָּר, כִּי עַם מוֹעֵט נִקְרָאוּ "מִתִּי מִסְפָּר" (לעיל לה ב) שֶׁמִּסְפָּרָם יִדְוַע לְרַבִּים אֲבָל עַם רַב צְרִיכִין לְסַפְּרָם, וְעַל זֶה אָמַר "וַיְהִי מִתִּי מִסְפָּר", כִּי לְשׁוֹן "וַיְהִי מוֹרָה שִׁיְהִי רַבִּים וְצְרִיכִים לְמִסְפָּר":
וְכֵן יַעֲקֹב בְּרַכּוּ בְּשִׁנֵי בְּרֻכּוֹת אֵלֹהִי וְנִתַּן לוֹ הַשְּׂאֵת וְהָעוֹ, הַשְּׂאֵת הֵינִי מִסְפָּר, וְזֶהוּ בְּעֵצֶם בְּרַכַּת "וַיְהִי מִתִּי מִסְפָּר". וְהָעוֹ הֵינִי הַכַּח וְהַגְּבוּרָה, כְּרִמּוֹז בְּבְרַכַּת "יְחִי רְאוּבֵן וְאֵל יָמֹת":
וַיִּוְתֵר מִתְּיָשֵׁב עִינֵן הַמִּסְפָּר לְפָרוּשׁ רִש"י שֶׁפָּרֵשׁ וַיְהִי מִתִּי מִסְפָּר, שִׁיְהִינָה נִמְנָה עִם שְׂאָר הַשְּׂבָטִים, וּמִדְּקָאֵמַר "מִתִּי" מִשְׁמַע שֶׁמִּדְּבַר בְּגְבוּרִים הִרְבָּה שִׁיְהִי נִמְנָם עִם יִשְׂרָאֵל כְּשִׁיְהִי כָּל יִשְׂרָאֵל נִמְנָם לְאִיזוֹ צָרָה. וְאָמַר יַעֲקֹב הֵנִי נֹתֵן לָךְ הַשְּׂאֵת וְהָעוֹ, כִּי הַשְּׂאֵת עִינֵינוּ מִסְפָּר, כְּמוֹ שְׁנֵאתָם "כִּי תִשָּׂא אֵת רֹאשׁ" (שמות ל' א), "שְׂאֵא אֵת רֹאשׁ" (במדבר א' א), וְכֵן בְּכָל מְקוֹם נִזְכַּר הַמִּסְפָּר

וְכִי עֲלִיתָ מִשְׁכַּבֵי אֲבִיךָ עַל בֶּן אֵינֶךָ רְאוּי לְכַהֵן, כִּי הִכְהֵנָה עֲנִינָה לְהַשְׁרֹת הַשְּׂכִינָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שְׁנֵאתָ מִשְׁכַּבֵי אֲבִיךָ שְׁבֻשְׁמִים, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרֵשׁ רִש"י עַל פְּסוּק "הִנֵּה מִטְהוֹ שְׁלֵשְׁלֹמֹה" (ש"ה"א ג' א), וְעַל פְּסוּק "בֵּין שְׂדֵי יְלִי"ן" (שם א' א), וּבְאִמְרוֹ רְבוּתֵינוּ וְל' (סנהדרין א') כְּדִ הָיִ רְחִימֵתִין עֲזִיזָא, אִפּוּתֵיהִ דְסַפְסִירָא הָוִינָא שְׂכִיבָן כו', וְאֵתָה גְרַמְתָּ סְלוּק הַשְּׂכִינָה עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה בְלָהָה, עַל כֵּן אֵינֶךָ רְאוּי לְכַהֵן. וְנִקְטַ מִשְׁכַּבֵי לְשׁוֹן רַבִּים, כִּי שְׁלֹשָׁה מִקְדָּשִׁים יְהִי עֲתִיד חוּץ מִמִּשְׁכָּן:

אֵז חֲלַלְתָּ יְצוּעֵי עֲלֵה, בְּאוֹתוֹ פַּעַם חֲלַלְתָּ גַם יְצוּעֵי דְהֵינּוּ מִטְהָ שְׁלֵי, כִּי שְׂלֵא אוֹלִיד עוֹד בְּנִים מִמֶּנָּה, וְעֲשִׂיתָ זֶה בְּעִבּוֹר חֲמִידַת הַמָּמוֹן שִׁיְהִי לָךְ חֶלֶק גְּדוֹל בִּירֵשָׁה וְכֵן פִּרְשׁ הַרְמַב"ן, עַל כֵּן אֵינִי קוֹנֵם אוֹתְךָ בְּמָמוֹן לְבִלְתִּי הִיֹּת לָךְ "מִשְׁפֵּט הַבְּכָרָה" לְקַח פִּי שְׁנַיִם, וְתַהֲיֶה לְיוֹסֵף בַּעַל עֵין יַפֶּה שֶׁפָּרַס אֵת אֲבִיו וְאֵת אַחִיו, כְּמוֹ שְׁנֵאתָם (דברי הימים א' ה א) "וּבְכַלְלוּ יְצוּעֵי אֲבִיו נִתְּנָה בְּכַרְתּוֹ לְבְנֵי יוֹסֵף":

יְתֵר שְׂאֵת וַיְתֵר עֵז. הַקְּשִׁי הַמִּפְרָשִׁים, שְׂכַפִּי מִשְׁמַעוֹת הַפְּרָשָׁה לֹא בְּרַךְ אוֹתוֹ כָּלָל, וְהַכְּתוּב אָמַר (פסוק כח) "אִישׁ בְּכַרְכְּתוֹ בְּרַךְ אֹתָם". וְאוֹמַר אֵינִי שֶׁבְּרַכּוּ יַעֲקֹב מֵעִין בְּרֻכּוֹתֵינוּ שֶׁל מִשָּׁה, שְׁנֵאתָם (דברים ל"ג א) "יְחִי רְאוּבֵן וְאֵל יָמֹת וַיְהִי מִתִּי מִסְפָּר", וּפִרְשׁ מִדְּר"י אַבְרָהָמָא לְפִי שֶׁרְאוּבֵן הָיָה מִקְרָח לִילָךְ בְּרָאשׁ הַחֲלוּץ לְמִלְחָמָה (רא"ה במדבר ל"ב א), וְעַל הָרַב הַמְתִּים בְּמִלְחָמָה הֵם הִרְאִישׁוּנֵי, עַל כֵּן בְּרַכּוּ "יְחִי רְאוּבֵן וְאֵל יָמֹת". וְלִי נִרְאֶה שֶׁבְּרַכּוּ בְּעִינֵינוּ הָעוֹ וְהַגְּבוּרָה, שִׁיְהִינָה גְבוּר בְּאַרְצְךָ" וַיִּתֵּן עוֹ וְתַעֲצוּמוֹת לְעַם" (ע"פ תהלים קי"ב ב, סח

וְיָנִי מַכִּי"ר (תחומא). דָּבָר אַחַר: "מְכַרְתִּיהֶם" (ב"ר) בְּאַרְצָן מְגוּרָתָם נִהְגוּ עֲצָמָן בְּכָלִי חֲמָס, כְּמוֹ: (יחזקאל טו) "מְכַרְתִּיָּךְ וּמְלַדְתִּיָּךְ, וְזֶה תִּרְגֹּם שֶׁל אוֹנְקֶלוֹס."

כְּלִי חֲמָס • אֲמָנוֹת זוֹ שֶׁל רְצִיחָה, חֲמָס הוּא בְּיָדְכֶם, מִבְּרַכַּת עֶשׂוֹ הִיא זוֹ. אֲמָנוֹת שְׁלוֹ הִיא, וְאַתֶּם חֲמָסְתֶּם אוֹתָהּ הַיְמָנוּ. מְכַרְתִּיהֶם • לְשׁוֹן כְּלִי זָן. סִיף בְּלָשׁוֹן

וּבְרֻזְהוֹן לֹא הוּת נַפְשִׁי בְּאִתְפְּנֵשְׁהוֹן לְמַהֵף לֹא נִחְתִּית מִן יָקָרִי אַרְי בְּרֻזְהוֹן קָטָל קָטוּל וּבְרֻעוֹתָהוֹן תִּרְעוּ שׁוּר סָנְאָה:

(1) בְּסָדָם אֶל-תִּבְא נַפְשִׁי בְּקֹהֶלֶם אֶל-תִּתְחַד כְּבָדִי כִּי בְּאַפִּם הִרְגוּ אִישׁ וּבְרֻצָּנִם עֲקְרוּ-שׁוֹר:

לְשׁוֹן זָכָר הוּא, וְעַל-כֵּן חֲדָךְ אַתָּה צְרִיף לְפָרֵשׁ כְּמַדְבֵּר אֶל הַכְּבוֹד וְאוֹמֵר: אַתָּה, כְּבוֹדִי, אֵל תִּתְחַד עִמָּהֶם, כְּמוֹ: (ישעיה יח) "לֹא-תִתְחַד אִתָּם בְּקִבוּרָה". כִּי בְּאַפִּם הִרְגוּ אִישׁ • אֵלֹה חֲמוֹר וְאַנְשֵׁי שָׂכָם, וְאַיִנָּן חֲשׁוּבִין כְּלָם אֲלָא כְּאִישׁ אַחַד. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּגִדְעוֹן: (שופטים ח) "וְהַפִּיִת אֶת מַדְיָן כְּאִישׁ אַחַד", וְכֵן בְּמִצְרָיִם: "סוֹס וְרוֹכְבּוֹ רָמָה בָּיָם", וְזֶהוּ מְדַרְשׁוֹ. וּפְשׁוּטוֹ: אֲנָשִׁים הִרְבָּה קוֹרָא אִישׁ, כִּל אַחַד לְעַצְמוֹ, 'בְּאַפִּם הִרְגוּ' כִּל 'אִישׁ' שְׂכַעְסוֹ עָלָיו, וְכֵן: (יחזקאל יט) "וַיִּלְמַד לְטָרֶף טָרֶף אָדָם אַכֵּל". וּבְרֻצָּנִם עֲקְרוּ-שׁוֹר • רְצוּ לְעַקֵּר אֶת יוֹסֵף שְׁנֶאֱמָר שׁוֹר, שְׁנֶאֱמָר: "כְּבוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ". עֲקְרוּ, אִשְׁרִיטוּ"ר בְּלַע"ז, לְשׁוֹן (יהושע יא) "אֶת סוֹסֵיהֶם תְּעַקְרוּ".

כְּ"י • בְּסָדָם אֶל-תִּבְא נַפְשִׁי • (ב"ר) זֶה מַעֲשֵׂה זִמְרִי, כְּשֶׁנִּתְקַבְּצוּ שְׂבֻטוֹ שֶׁל שְׁמֻעוֹן לְהִבְיֵא אֶת הַמַּדְיָנִית לְפָנָי מִשָּׁה, וְאַמְרוּ לוֹ: 'זוֹ אִסּוּרָה אוֹ מַתְרַח? אִם תֹּאמַר אִסּוּרָה, בַּת יִתְרוֹ מִי הַתִּירָה לָךְ? אֵל יָזָכַר שְׂמִי בְּדָבָר, שְׁנֶאֱמָר: "זְמָרִי בִּן-סִלּוּא נָשִׂיא בֵּית-אָב לְשִׁמְעוֹנִי" וְלֹא כֶּתֶב בֶּן יַעֲקֹב. בְּקֹהֶלֶם • כְּשִׁיקְהִיל קִרְחָ, שֶׁהוּא מִשְׂבֻטוֹ שֶׁל לוֹי, אֶת כֹּל הַעֲדָה עַל מִשָּׁה וְעַל אֹהֲרָן. אֶל-תִּתְחַד כְּבָדִי • שֵׁם אֵל יִתְיַחַד עִמָּהֶם שְׂמִי, שְׁנֶאֱמָר: "קִרְחַ בֶּן-יִצְחָר בֶּן-קֹהֶת בֶּן-לוֹי", וְלֹא נֶאֱמָר: 'בֶּן יַעֲקֹב', אָבֶל בְּדַבְרֵי הַיָּמִים כְּשֶׁנִּתְיַחְסוּ בְּנֵי קִרְחַ עַל הַדּוּכָן, נֶאֱמָר: (דברי הימים א) "בֶּן-קִרְחַ, בֶּן-יִצְחָר, בֶּן-קֹהֶת בֶּן-לוֹי בֶּן-יִשְׂרָאֵל". אֶל-תִּתְחַד כְּבָדִי • כְּבוֹד

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (על-פי לקוטר-שיחות חלק ה, עמוד 251 ואילך – מותך 'לקראת שבת')

אלו חמור ואנשי שכם – אף לא שכם עצמו

הַרִיגְתֶּם "עֲכַרְתֶּם אוֹתִי לְהִבְאִישְׁנִי בְּיוֹשֵׁב הָאָרֶץ גו'" (וישלה לד, לה). אֵף זֶהוּ רַק עַל הַרִיגַת אֲנָשֵׁי שָׂכָם, מַה-שְּׂאִין-כֵּן הַרִיגַת שָׂכָם עֲצֻמוֹ הִיתָה מְתַרַת וּמַחֲבִיבַת גַּם אֶצֶל הָאָמוֹת, שֶׁהֵרִי "הָאָמוֹת גָּדְרוּ עֲצָמָם מִן הָעָרִיזוֹת כו'" (רש"י וישלה שם, ז), וְאַם-כֵּן הָיָה עַל שָׂכָם חַיִּיב מִיתָה, גַּם עַל-פִּי דֵינֵי הָאָמוֹת. וּמְכִינָן שְׁבַהֲרִיגַת שָׂכָם עֲצֻמוֹ לֹא הָיָה שׁוֹם חֲסָרוֹן, לֹא הָיָה זֶה גּוֹרָם "לְהִבְאִישְׁנִי בְּיוֹשֵׁב הָאָרֶץ", וְעַל כֵּן לֹא הוֹכִיחֶם יַעֲקֹב עַל זֶה.

כִּי בְּאַפִּם הִרְגוּ אִישׁ אֵלֹה חֲמוֹר וְאַנְשֵׁי שָׂכָם (מט, ו. ובפירושו רש"י) וְשֶׁל לְעֵין, דְּמַאֲחַר שְׁפָרַט רַש"י אֶת חֲמוֹר לְבָדוּ, אֵף שֶׁנִּכְלַל כְּבָר ב'אֲנָשֵׁי שָׂכָם', אִם-כֵּן מְדוּעַ לֹא פָרַט גַּם אֶת שָׂכָם, שֶׁהֵרִי הָיָה לוֹ חֵלֶק עֲקָרִי בַּמַּעֲשֵׂה? וְיֵשׁ לוֹמֵר, דִּהָא גּוֹפָא מִשְׁמַעֲנָנוּ, שְׂתוּכַחַת יַעֲקֹב הִיתָה רַק עַל הַרִיגַת חֲמוֹר וְאַנְשֵׁי שָׂכָם, וְלֹא עַל הַרִיגַת שָׂכָם עֲצֻמוֹ. דִּהֲנֵה הַתּוּכַחַה עַל הַרִיגַת אֲנָשֵׁי שָׂכָם הִיתָה מְשׁוּם שֶׁעַל-יָדִי

וְלִיט רְגָזְהוֹן אַרְי תְּקִיף וְחַמְתָּהוֹן אַרְי קִשְׁנָא אֶפְלַגְנִין בְּיַעֲקֹב וְאַבְדְרַנִּין בְּיִשְׂרָאֵל:

(1) אָרוּר אַפִּם כִּי עָזוּ וְעָבַרְתֶּם כִּי קִשְׁתָּה אַחֲלֶקֶם בְּיַעֲקֹב וּבְרֻצָּנִם בְּיִשְׂרָאֵל:

דָּבָר אַחַר: אֵינן לָךְ עֲנִיִּים וְסוֹפְרִים וּמְלַמְדֵי תִינוּקוֹת אֲלָא מִשְׁמַעוֹן, כְּדִי שִׁיְהִי נְפוּצִים, וְשְׂבֻטוֹ שֶׁל לוֹי עֲשָׂאוּ מַחֲזֵר עַל הַגֵּרָנוֹת לְתוֹרֵמוֹת וְלִמַּעֲשָׂרוֹת, נָתַן לוֹ תְּפוּצָתוֹ דְרָךְ כְּבוֹד.

כְּ"י • אָרוּר אַפִּם כִּי עָזוּ • אֲפִלוּ בְּשַׁעַת תּוּכַחַה לֹא קָלַל אֲלָא אֶת אַפִּם, וְזֶהוּ שְׂאֵמֶר בְּלַעַם: "מָה אָקוּב לֹא קְבָה אֵל". אַחֲלֶקֶם בְּיַעֲקֹב • אֲפָרִידָם זֶה מַזָּה, שֶׁלֹּא יָהּ לוֹי בְּמִנְיַן הַשְּׂבָטִים, וְהָרִי הֵם חֲלוּקִים.

כלי יקר – עוז והדר

עֲזוֹת אַפִּם וְקִשְׁיוֹת עֲרָפָם (ראה רש"י), וְאָמַר אָרוּר אַפִּם, וְאִימְתִי כִּי עָזוּ, כְּשֶׁהוּא עָזוּ. וְעָבַרְתֶּם, הֵינּוּ עֶבֶר הַשֵּׁנִי שֶׁל 'אַפִּם' דְּהֵינּוּ הַפָּנִים, וּמַעֲבַר הַשֵּׁנִי הוּא הָעֶרְף, וְעַל הָעֶבֶר הַשֵּׁנִי דְּהֵינּוּ הָעֶרְף אָמַר כִּי קִשְׁתָּה:

הַחֻמָּה לְקַעְקַע כֹּל הָעִיר וְלַחֲמֹס כֹּל אֲשֶׁר לָהֶם: תוֹרָה וְ (2) אָרוּר אַפִּם כִּי עָזוּ. מִצִּינּוּ בְּכָל מְקוֹם לְשׁוֹן 'עֲזוֹת' עַל הַפָּנִים, וְלָשׁוֹן 'קִשְׁיוֹת' עַל הָעֶרְף שֶׁהוּא מַעֲבַר הַשֵּׁנִי אֶל הַפָּנִים. וּכְשֶׁקָּלַל לֹא קָלַל אֲלָא

קְנָאָה בְּעִבּוּר אַחֲוֹתָם וְהִרְגוּ בָלָם כְּאִישׁ אַחַד. וּבְרֻצָּנִם עֲקְרוּ שׁוֹר, הֵינּוּ הַחֻמָּה כְּתֵרְגוּמוֹ, וְזֶה טַעַם עַל שְׂמִיטָה בְּגוּנוֹת וְאָמַר כְּלִי חֲמָס מְכַרְתִּיהֶם, כִּי דָבָר זֶה אֵינוֹ תְלוּי בְּאַף וּבְנִקְמָה, אֲלָא מְרֻצָּנוֹם הַטּוֹב עֲקְרוּ

ח) יהודה אתה יודוך אחיך ידך בערף איבך ישתחוו לך בני אביך:

ח יהודה את אודיתא ולא בהיתתא כף יודון
אחיך ידך תתקף על בעלי דכבך יתבדרון
סנאף זהו מסורין קבל קדמך ויהון
מקדמין למשאל בשלמך בני אבויך :

בימי דוד: (שמואל ב כב) "ואויבי, תתה לי ערף". בני
אביך • על שם שהיו מנשים הרבה, לא אמר: 'בני
אמך', כדרך שאמר יצחק.

כ"י יהודה אתה יודוך אחיך • לפי שהוכיח את
הראשונים בקנטורים, התחיל יהודה לסוג לאחוריו
(שלא יוכיחנו על מעשה תמור), וקראו יעקב בדברי רצוי:
'יהודה, לא אתה כמותם' (כ"ו). ידך בערף אביך •

כלי יקר – עזו והדר

בשלישה הזכיר ברכותם מעין שמם,
יהודה, גד, ודן. יהודה על שם יודוך
אחיה, דן על שם "דין עמו" (פסוק טז),
גד על שם "גדוד גונדנו" (פסוק טו).
ושלשתן נמשלו לאריה, יהודה גור
אריה, ומשה אמר "דן גור אריה"
(דברים לג כב), "ולגד אמר ברוך מרחיב גד
כלביא שכן" (שם פסוק כ):

לפי ששלשתן נלחמו מלחמות ה', כי
יהודה ידו בערף אויביו. ודן דין
עמו פרש הרמב"ן ינקם נקמת עמו.
וגד שנאמר (שם) "וטרף ורוע אף
קדקד". ונרמזו שלשתן בפסוק "והוא
גד עקב" (פסוק טו). יגד ראשי תבות
יהודה גד דן, כי יגד ענינו לשון
כריתה, מלשון "גדו אילנא" (דניאל ד יא),
כי שלשתן יקריתו האויבים, ולא
בגבורת איש כי אם בעזר אלהי, כי
כמו שהשם יתברך אינו נלחם כי אם
בשמו יתברך כמו שנאמר (שמות טו ז) 'ה'
איש מלחמה ה' שמו', כף אלו אין
מלחמתם בכלי זין, וכן פרש רבנו בחיי
(פסוק יב) שבפרשת יהודה תמצא כל
אותיות אלפ"א בית"א חוץ מן ז',
להורות שאין מלחמתם בכלי זין כי
אם בשם ה'. וכן שלש אלו נלחמו
בשם, כי באשר שמעו האמות את
שמע שמם והוראת שמוותם מיד
"תפול עליהם אימתה ופחד" (שמות שם
טו), כי שם יהודה מורה שהכל יודו לו
כי אליו יאתה הרוממות על כל מלכי
הארץ, ודן דין וינקם נקמת עמו, יגד'
לשון כריתה. וזהו שאמר לפי שיהודה
אתה יודוך אחיה, ושמן יגרם לך
שידך בערף אביך: תורה ט

דברים לג ח), לפי שכבר אמר יעקב
אחלקם וגו', על בן לא היה משה
רשאי לצרפם. ומכל מקום ברך את
מעין ברכתו של יעקב, כי אמר (שם פסוק
יא) "ברך ה' חילו", פרש אונקלוס על
הנכסים, כי "לא היה לחיו חלק ונחלה"
כי אם המתנות הראויות לו, כף אמר
יעקב אחלקם בייעקב, רצה לומר
אחלק לו בין כל יעקב, כי מן כל
ישראל "יחזו המה חלקם". ואף-על-פי
שבבור היות כלי חמס מבריתיהם
דהינו לגזל ממון כל העיר, נותן הדין
לקנסם שהיו בלם עניים, מכל מקום
אחלק להם בייעקב לקבל מהם
מתנותם (כ"ו טז ז), ושכט שמעון אפיץ
בישראל להיות סופרים ומלמדים
(רש"י). ועל בן רמז משה ברכה לשמעון
תוך ברכת יהודה (ספרי חאת הברכה שמח),
כי גם מיהודה "משכים בשכט ספר"
(ע"פ שופטים ה יד), כמו שנאמר (פסוק י)
"מחזק מביין רגליו", ומחזק' הינו
סופר: תורה ח

ח) יהודה אתה יודוך אחיך. לפי
שאתה יהודה הודית
במעשה תמר כהוראת שם יהודה, על
בן מדה כנגד מדה יודוך אחיה, יודו
לך על המלכות ולא יבושו (ראה תחומא
א). בשם שאתה היית מודה ולא בוש
מלהודות על האמת, כף אחיך לא
יבושו כי יודו על האמת "שלך" לבד
"אתה" המלוכה, כי מצינו כשהמלך
דוד כתיב (שמואל ב' ה א-ב) "ויאמרו כל
שכטי ישראל וגו' הנו עצמך ובשרך
וגו', אתה המוציא והמביא בישראל"
כו':

"והבט ימין וראה" (ע"פ תהלים קמב ה), כי

ואמר יעקב, שאם ישאר דבק בשני
שכטים אלו קנין של העזות
פנים וקשיות הערף "מי יוכל לעמוד"
בפניהם, וגם המה יהיו בתכלית
הרעה. על בן אחלקם בייעקב ואפיצם
ישראל, רצה לומר החלק הגדול
ממדת העזות פנים וממדת קשי ערף
שיש בטבע שני אחים אלו אחלק
ואפיץ בכל ישראל, כי היכי דלמטי
לכל חד שגיבא מישורא' (ע"פ סנהדרין ז)
רצה לומר כשיתפשט בכל ישראל לא
יגיע לכל אחד מישראל כי אם חלק
קטן. והינו הך שקרא משה לכל
ישראל 'עם קשה ערף' שנאמר (שמות לו
ט) 'כי עם קשה ערף הוא', ורבותינו
ז"ל אמרו (ביצה כה) 'שלישה עזים הם
ישראל באמות' כו', לפי שקבלו טבע
העזות והקשיות ערף מן שמעון ולוי,
כי חלק אותם יעקב לכל בניו:

דבר אחר, אף-על-פי שהעזות וקשיות
ערף מדה רעה, מכל מקום יש
בהם צד לטובה, כאמרו רבותינו ז"ל
(אבות פ"ה מ"ב) 'הוי עו כנמר כו' לעשות
רצון אביך שבשמים, וכן קשיות
הערף "אך טוב הוא לישראל" כדי
שיעמדו בדתם, "לא ישובו מפני כל"
לשמע בקול זרים (ע"פ משלי ל ט). וזהו
שאמר יעקב שאפם כי עז, ועברתם
דהינו העבר השני לאפם כי קשתה,
וזה בודאי מדה רעה, "וכדת מה
לעשות" בהם להפכם לטובה, אחלקם
בייעקב ואפיצם בישראל, רצה לומר
אחלק ואפיץ העזות וקשיות ערף אל
עושי מעשה יעקב וישראל, דהינו
להפך פעלתם לטובה כאמור:
ימה שכללם יעקב ומשה הפרידם

(ט) גֹּר אַרְיָה יְהוּדָה מִטָּרֶף בְּנֵי עֲלִיַת פָּרַע רֶבֶץ פְּאַרְיָה וְכִלְבָּיָא מִי יְקִימֵנוּ:

ט שלטון יהי בשרויא ובסופא יתרפא מלפא מדבית יהודה ארי מדין קטלא פרי נפשו סלקתא נהם ישרי בתקוף פאריא וכליתא ולית מלכו דתזעזעה:

יוסף, חָזָה רָעָה אֶכְלֶתְהוּ, וְזָהוּ יְהוּדָה שְׁנַמְשָׁל לְאַרְיָה. בְּנֵי עֲלִיַת • סִלְקַת אֶת עֶצְמָךְ וְאַמְרַת: "מֵה־בְּצַע וְגו'", וְכֵן בְּהַרְיַגַת תְּמָר, שְׁהוּדָה: "צִדְקָה מִמְּנִי", לְפִיכָךְ. פָּרַע רֶבֶץ וְגו' • בִּימֵי שְׁלֹמֹה: (מלכים א ה) "אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְגו'".

כ"ט גור אריה • על דוד נתנבא: בתחלה, 'גור': (שמואל ב ה) "בהיות שאול מלך עלינו, אתה היית המוציא והמביא את ישראל", ולבסוף, 'אריה', כשהמליכוהו עליהם, וזהו שתרגם אונקלוס: 'שלטון יהי בשרויא, בתחלתו. מטָרֶף • ממה שחשדתיך ב'טרף טרף

(י) לֹא־יִסּוּר שִׁבְטֵי מִיְהוּדָה וּמַחֲקֵק מִבֵּין רִגְלָיו עַד פִּי־יָבֵא שִׁילָה וְלוֹ יִקְהַת עַמִּים:

י לא יעדי עבד שלטן מדבית יהודה וספרא מבני בנהי עד עלמא עד דייתי משיחא דדילה היא מלכותא ולה ישפתמעות צמזיא:

נו"ן של נוגף, ושל נושף, ואלף שפ' אחותי באזניכם" (איוב יא). ושב' אבחת-תִּרְבִּי" (יחזקאל כא) (והוא לשון תרב ופרוש: 'אימת תרב, והוא לשון זין), (מלכים ב ד) "ואסוף שִׁמּוֹן". אף זה, "יקהת עמים", אסיפת עמים, שנאמר: (ישעיה א) "אליו גוים ידרשו", ודומה לו: (משלי ה) "עין תלעג לאב ותבז ליקהת אס", לקבוץ קמטים שבפניה מפגי זקנתה, ובגמרא: 'דיתבי ומקוהו אקנתא בשוקי דנהרדעא [דפומבדיתא]', במסכת יבמות (דף ק). וכל היה לומר: קהית עמים.

כ"ט לֹא־יִסּוּר שִׁבְטֵי מִיְהוּדָה • מדוד ואילף, אלו ראשי גליות שבבבל, שרודים את העם בשבט, שִׁמְמָנִים עַל־פִּי הַמַּלְכוּת (סנהדרין ח). ומחַקֵּק מִבֵּין רִגְלָיו • תלמידים, אלו נשיאי ארץ ישראל. עַד פִּי־יָבֵא שִׁילָה • מלך המשיח, שהמלוכה שלו, וכן תרגם אונקלוס. ומדרש אגדה: "שילו", שי לו, שנאמר: (תהלים עז) "יובילו שי למורא". וְלוֹ יִקְהַת עַמִּים • אסיפת העמים, שהי"ד עקר היא ביסוד, כמו: "יפעתך", ופעמים שנפלת ממנו, וכמה אותיות משמשות בלשון זה, והם נקראים עקר נופל, כגון

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם (התשכ"א) כרך ל, עמ' 247-249)

בלבד, כמבואר ב'לקוטי תורה' בפירוש ענין "פמליא של מטה", שעל-ידי התורה נעשה שלום בין הנפש האלקית לנפש הבהמית, שכל זה הוא באדם בלבד; ואילו המשיח יפעל שלום גם בעולם החי – וְגַר זָבַב עִם כְּבֶשׂ" [שהפירוש בזה אינו פהיש מפרשים שאינו אלא בדרך משל, אלא כמבואר בתורת החסידות בכמה מקומות (ומהם – בסיום המשף וכך תרל"ז), שפירוש הכתוב הוא כפשוטו], ועד שגם בנחש הקדמוני – שהוא השורש של כל ענין הרע והפירוד – גם בו יפעל המשיח שלום. והכח על-זה ניתן בתורה שניתנה על-ידי משה רבינו, כמו שכתוב "ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום", ו"אין

כ"ק מו"ח אדמו"ר דיבר פעם בשיחת אחרון של פסח . . . אודות הפסוק "עד פי יבא שילה", ואמר "שילה" – בגימטריה משה, "יבא שילה" – בגימטריה משיח . . . "יבא" – בגימטריה אחד, כלומר שעל-ידי-זה שיהיה ענין האחדות בבני-ישראל . . . ימשיכו ברצון השם יתברך את הגאולה השלימה על-ידי משיח גואל צדק במהרה בימינו אמן. [..] פללות ענין השלום ישנו כבר בתורה שניתנה על-ידי משה רבינו, כמאמר רז"ל "כל העוסק בתורה לשמה משיח שלום בפמליא של מעלה ובפמליא שלמטה". אלא, שענין השלום הנפעל על-ידי התורה הוא באדם

כלי יקר – עוז והדר

הדעות בפרוש פסוק זה, והמענין יבחר בפרוש מהר"י אברבנאל, כי הוא קבץ כל הדעות וכל מה שדברו בו רב המפרשים, על פן משכתי ידי מלהעלות זכרונם על ספר כי יאריך הספור: תורה יא

מאת אהיו", רצה לומר נסתלק מהם, כי לא רצה להיות אתם בחבורתם. או עֲלִיַת לְשׁוֹן 'מעלה', שמצד טרף בני שלא היה לה חלק בו עֲלִיַת למעלה ז: תורה י (י) לֹא יִסּוּר שִׁבְטֵי מִיְהוּדָה. רבו

(ט) גֹּר אַרְיָה יְהוּדָה. אף-על-פי שנמשל לַאַרְיָה שְׁדָרְכוּ "לטָרֶף טָרֶף", מכל מקום מִטָּרֶף בְּנֵי עֲלִיַת, לא הסכמת "בטרף טרף יוסף" (לעיל לו א), אלא עֲלִיַת, נסתלקת מעל אחיקף, שכן נאמר (שם לח א) "יבדד יהודה

שעתה ענן זה הוא בהעלם, ותפקידם של בני ישראל הוא להמשיך ענן זה בגילוי, וגמר גילוי זה יהיה בביאת המשיח.

ועל-פי-זה יובן הטעם שמושה ומשיח נרמזו בתיבת "שילה" - כי עננים אחד, אלא שבמשיח ניתוסף ענן ה"יבא", שענן זה יבוא מההעלם אל הגילוי [...].

יא יסחר ישראל לקרתה עמא יבנון היכלה יהון צדיקיא סחור סחור לה ועבדי אורייתא באולפן עמה יהי ארגון טב לבושהי כסותה מילא מילא צבע זהורי וצבעונין:

שורק". בני אתונו • יבנון היכלה, לשון: "שער האיתון" בספר יחזקאל (ט), ועוד תרגמו בפנים אחרים: גפן, אלו צדיקים. בני אתונו, עבדי אורייתא באולפן, על שם: "רוכבי אתונות צחורות". כפס ביין, יהא ארגון טב לבושהי, שצבועו דומה לייין, וצבעונין הוא לשון סותה, שהאשה לובשתה ומסיתה בהן את הזכר ליתן עיניו בה. ואף רבותינו פירשו בגמרא, לשון הסתת שכרות במסכת כתובות (דף קא): 'ועל היין, שמא תאמר אינו מרוה? תלמוד לומר: "סותה".'

יב יסמקון טרוהי בכרמוהי וטופון נעוהי בחמר יחורן בקעתה בעיבור ובעדרי ענא:

תרגומו: עינים, לשון הרים, שממשם צופים למרחוק. ועוד תרגמו בפנים אחרים: לשון מעינות וקלות היקבים: נעוהי, יקבים שלו, ולשון ארמי הוא במסכת עבודה זרה (דף עז): 'נעוה ארתחו'. יחורן בקעתה, תרגום: "שנים", לשון: שני הסלעים.

יג זבולן על ספר נממא ישרי והוא כבש מחוזין בספינו וטוב נמא זיכול ותחומה יהי מטי על צידון:

עוסקים בתורה. הוא שאמר משה: (דברים לג) "שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך", זבולן יוצא בפרקמטיא, ויששכר עוסק בתורה באהלים. וירכתו על-צידן • סוף גבולו יהיה סמוך לצידון. וירכתו • סופו, כמו: "ויליכתה המשכן".

עוז אלא תורה", דהיינו שהתורה היא נתינת כוח על ענן השלום, אלא שבתורה כפי שהיא עתה ישנו העניין בכח בלבד, ועבודתם של בני ישראל היא להמשיך ענן זה בפועל.

ונמצא, שהמשכת ענן השלום בעולם על-ידי המשיח אינה ענין חדש, אלא גילוי ענן שנמצא כבר בתורה; אלא

(יא) אסרי לגפן עירו ולשורקה בני אתנו כפס ביין לבשו וכדם ענבים סותו:

ט"ו אסרי לגפן עירה • נתנבא על ארץ יהודה שתהא מושכת יין כמעין, איש יהודה יאסר לגפן עיר אחד, ויטעננו מגפן אחת ומשורק אחד, בן אתון אחד. שורקה • זמורה ארבה, קורייר"א בלע"ז. כפס ביין • כל זה לשון רבוי יין. סותה • לשון מין בגד הוא, ואין לו דמיון במקרא. אסרי • כמו אוסר, דגמטתו: (תהלים קיג) "מקימי מעפר דל", (שם קכג) "הישבי בשמים", וכן: "בני אתנו", כענין זה. ואונקלוס תרגם במלך המשיח: גפן, הם ישראל. עירה, זו ירושלים. שורקה, אלו ישראל (ירמיה ב) "ואנכי נטעתיהך

(יב) חכלילי עינים מיין ולבן שנים מחלב:

ט"ז חכלילי • לשון אדם, כתרגומו, וכן: (משלי כג) "למי חכלילות עינים", שכן דרך שותי יין, עיניהם מאדמיין. מחלב • מרב חלב, שיהא בארצו מרעה טוב לעדרי צאן, וכן פירוש המקרא: אדם עינים זהא מרב יין, וילבן שנים זהא מרב חלב. וילפי

(יג) זבולן לחוף ימים ישכן והוא לחוף אגית וירכתו על-צידן:

ט"ח זבולן לחוף ימים • על חוף ימים תהיה ארצו. חוף • כתרגומו: 'ספר', מרק"א בלע"ז, (יבמות מח) והוא יהיה מצוי תדיר על חוף אגיות, במקום הנמל שאגיות מביאות שם פרקמטיא, שהיה זבולן עוסק בפרקמטיא וממציא מזון לשבט יששכר, (תחומא) והם

וכן פסוק זה בא לגלות ההעדר הפרוץ בעוסקים בקנין הממון, כי מלבד מה שכל ימיהם אין להם מנוחה, יש בהם עוד חסרון אחד והוא פזור הנפש, כי הוא וביתו וסחורתו מפורזים ומפוזרים זה מזה, כי משכן ביתו יהיה

אם על ידי הוצאה, וההוצאה טוב בו מהקבוצ. אבל "יששכר באהליך", כי קנין הממון אינו דבק בו בקנין התורה שהוא תמיד באהליו ואינו תלוי בהוצאה, כי אפלו אם נשאר הקנין באהלו יש בו שלמות:

(יג) זבולן לחוף ימים ישכן ונו'. לפי שזבולון היה עוסק בפרקמטיא, ונותן לתוף פיו של יששכר שהיה עוסק בתורה (תחומא יא). וכן אמר משה (דברים לג יח) "שמח זבולן בצאתך", כי הממון אין לו שלמות כי

(יד) **יִשְׁשַׁכֵּר חֲמֹר גָּרַם רִבְצָן בֵּין הַמְשַׁפְּתִים:**

יִשְׁשַׁכֵּר עֲתִיר בְּנִכְסֵיךָ וְאֶחְסַנְתָּהּ בֵּין תַּחֲוֵמֶיךָ:

וְאִין לֹא לִינָה בְּבֵית, וְכִשְׁהוּא רוֹצֵה לְנוֹת, רוֹבֵץ בֵּין הַתַּחֲוֵמִין, בְּתַחֲוֵמֵי הַעֲצֵרוֹת שֶׁהוֹלִיף שָׁם פְּרָקֵמְטִיָּא.

כ"ט"א יִשְׁשַׁכֵּר חֲמֹר גָּרַם • חֲמֹר בְּעַל עֲצָמוֹת, סוֹבֵל עַל תּוֹרָה כְּחֹמֶר חֶזֶק שְׁמַטְעִינֵן אוֹתוֹ מִשָּׂא כְּבֹד. רִבְצָן בֵּין הַמְשַׁפְּתִים • כְּחֹמֶר הַמְּהַלֵּף בְּיוֹם וּבְלֵילָה,

(טו) **וַיֵּרָא מְנַחֵה כִּי טוֹב וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי נַעֲמָה וַיִּמָּן שְׁכָמוֹ לְסַבֵּל וַיְהִי לְמַסַּעֲבָד:**

טו וַיֵּרָא חוֹלְקָא אָרִי טַב וְזֵת אָרְעָא אָרִי מַעֲבָדָא פִּירִין וּכְבֵּשׁ מַחוּזֵי עַמְמֵיָא וּשְׂמִיָּא יֵת דְּגֵרֵיהוֹן וַדְּאִשְׁתְּאָרוֹן בְּהוֹן יְהוֹן לֵה פִלְחִין וּמַסְקֵי מַסִּין:

סַנְהֶדְרָאוֹת הַעֲמִיד, וְכֹל אֲחֵיהֶם עַל-פִּיהֶם. וַיִּט שְׁכָמוֹ • הַשְּׁפִיל שְׁכָמוֹ, כְּמוֹ "וַיִּט שְׁמַיִם", "הֵטוּ אֲזֻנְכֶם". וְאוֹנֵקְלוֹס תְּרַגֵּם בְּפָנִים אַחֲרֵים: "וַיִּט שְׁכָמוֹ לְסַבֵּל", מְלַחְמוֹת וְלְכַבֵּשׁ מַחוּזוֹת, שֶׁהֵם יוֹשְׁבֵים עַל הַסֶּפֶר וַיְהִיָּה הָאוֹיֵב כְּבוֹשׁ תַּחְתּוּי לְמַסַּע עוֹבֵד.

כ"ט"ב וַיֵּרָא מְנַחֵה כִּי טוֹב • רָאָה לְחַלְקוֹ אֶרֶץ מְבֻרַחַת וְטוֹבָה לְהוֹצִיא פְּרוֹת. וַיִּט שְׁכָמוֹ לְסַבֵּל • עַל תּוֹרָה. וַיְהִי • לְכֹל אֲחֵיו יִשְׂרָאֵל. לְמַסַּע עוֹבֵד • לְפֶסֶק לְהֵם הַחֲרָאוֹת שֶׁל תּוֹרָה וְסִדְרֵי עֲבוּרִין, שְׁנַאָמַר: (דְּבָרֵי הַיּוֹם א יב) "וּמַבְנֵי יִשְׁשַׁכֵּר יוֹדְעֵי בִינָה לְעֵתִים, לְדַעַת מַה-יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל, רְאֵשִׁיהֶם מְאֵתִים", מְאֵתִים רְאֵשִׁי

(טז) **דֵּן יָדִין עָמוֹ כְּאַחַד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל:**

טז מִדְּבִית דֵּן יִתְבַּחֵר וַיְקִים גְּבָרָא בְּיוֹמוֹהִי יִתְפָּרֵק עֲמָה וּבְשִׁנּוּהֵי יְנוּחוֹן כְּחֵדָא שְׁבִטִיָּא דְיִשְׂרָאֵל:

שְׁמִשׁוֹן נָבָא נְבוּאָה זֹו. וְעוֹד יֵשׁ לְפָרְשׁ: "כְּאַחַד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל", כְּמִיחַד שְׁבִשְׁבִטִים, הוּא דְּוֹד שְׁבָא מִיְהוּדָה.

כ"ט"ג דֵּן יָדִין עָמוֹ • יָנִקֶם נִקְמַת עָמוֹ מִפְּלִשְׁתִּים, כְּמוֹ: "כִּי יָדִין ה' עָמוֹ". כְּאַחַד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל • כֹּל יִשְׂרָאֵל יְהִי כְּאַחַד עָמוֹ וְאֵת כָּלֶם יָדִין, וְעַל

כלי יקר – עוז וחדר

הַתּוֹרָה תְּלוּי בְּתַנוּעָה כְּמוֹ קִנְיֵן הַמְּמוֹן, כִּי עַל הָרִב "מִמְּרֻחֵק יְבִיא לְחָמוֹ" (ע"פ מְשַׁלֵּי לֹא יד), אֲבָל קִנְיֵן הַתּוֹרָה תְּלוּי בְּעַמְל הַנֶּפֶשׁ וּמְנוּחַת הַגּוּף, כִּי מִטְעַם זֶה נִתְּנָה הַתּוֹרָה בְּשַׁבַּת יוֹם מְנוּחָה (שַׁבַּת פ"ה). וְאֵת הָאָרֶץ כִּי נַעֲמָה, כִּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲוִירָא דְּמַחְבֵּים הוּא (כ"ב קנח). וַיִּט שְׁכָמוֹ לְסַבֵּל, עַל תּוֹרָה: וְאֵת עַל פִּי שֶׁקִּנְיֵן הַתּוֹרָה קוֹדֵם בְּמַעֲלָה לְקִנְיֵן סְתָם סְחוּרָה כִּי טוֹב סְחוּרָה מִכָּל סְחוּרָה, מִכָּל מְקוֹם הַקְּדִים אֵת וְבוֹלוֹן לְיִשְׁשַׁכֵּר, כִּי אִם אֵין קַמַח אֵין תּוֹרָה (אֲבוֹת פ"ג מ"ח), וְאִם לֹא יֵאָבֵל וַיִּשְׁתֶּה אֵיךְ יְהִי אֲבָרֵי חֻקִּים אֵף בְּרִיאִים לְטַרְחַ בְּתוֹרַת ה', עַל כֵּן הַקְּדִים אֵת וְבוֹלוֹן אֲשֶׁר מִמְּרֻחֵק יְבִיא לְחָמוֹ כְּדִי שְׂיוֹכֵל יִשְׁשַׁכֵּר לְהִיּוֹת יוֹשֵׁב אֲהֵלִים, וְגַם יִשְׁשַׁכֵּר נוֹתֵן מִחֻלְקוֹ בְּתוֹרָה אֵל וְבוֹלוֹן שְׁמַעֲלָה לֹא מַס וְעוֹבֵד עֲבוּדָה מִמֶּשׁ, וְזֶהוּ שְׁאָמַר הַכְּתוּב וַיְהִי לְמַסַּע עֲבָד: תּוֹרָה טו

יִתְפָּרְדוּ, כִּף קִנְיֵן הַתּוֹרָה דְּבַק בּוֹ וְאִינוּ נִפְרָד מִמֶּנּוּ, וְלֹא כְּמוֹ קִנְיֵנוֹ שֶׁל וְבוֹלוֹן שְׁמַצַּד שֶׁהוּא וּבִיתוֹ וְקִנְיֵנוֹ נִפְרָדִים עַל כֵּן הוּא בְּעַל תְּנוּעָה תְּמִיד אוֹ לְבִיתוֹ אוֹ לְקִנְיֵנוֹ כִּי עַל הָרִב הֵם חוּץ מִמֶּנּוּ, אֲבָל יִשְׁשַׁכֵּר תְּמִיד מִשָּׂאוֹ עָלָיו, "מִשָּׂא דְּבַר ה'". וְהוּא רִבְצָן בֵּין הַמְשַׁפְּתִים, הֵינוּ בֵּין שְׁנֵי גְבוּלִים, כִּי כֹל הַצְּלָחוֹת שֶׁל הַגּוּף יְסוּבְבוּהוּ, כְּמוֹ שְׁנַאָמַר (מְשַׁלֵּי ג טו) "אֶרֶץ זָמִים בִּימִינָהּ וּבִשְׂמֹאלָהּ עֲשֵׂר וְכַבּוֹד", וּבְכָל מְקוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ אוֹ עוֹמֵד תְּמִיד הוּא בֵּין שְׁנֵי גְבוּלִים אֵלוֹ כִּי הֵם גְּדוּלִים עָמוֹ וְהוֹלְכִים לְרַגְלָיו, מֵה שְׂאִין כֵּן הוֹלֵךְ בְּסֵתֶם סְחוּרָה שְׂאִין שְׁנֵי גְבוּלִים אֵלוֹ דְּבוֹקִים בּוֹ, כִּי לְפַעְמִים הוּא הוֹלֵךְ בְּמְקוֹם סְכָנָה וְזֶה מִתְנַגֵּד לְאֲרִיכוּת יָמָיו "וְעֵנָה בְּדֶרֶךְ כַּחוֹ" (ע"פ תְּהִלִּים קב כד), וְלְפַעְמִים יִתְרַחֵק מִעֲשָׂרוֹ כִּי "לֹא יִרָד אֲחֵרָיו כְּבוֹדוֹ" (ע"פ שם מט יד), וְאִם כֵּן עַל הָרִב אֵינוּ יְבִין הַמְשַׁפְּתִים, אֲבָל הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה וְרוֹבֵץ תַּחַת מִשָּׂא דְּבַר ה', תְּמִיד הוּא בֵּין הַמְשַׁפְּתִים כְּאַמּוֹר:

בְּמְקוֹם אַחַד, וְהוּא עֲצָמוֹ יְהִיָּה בְּדֶרֶךְ אוֹ "בְּאֵנְיָהּ בְּלֵב יָם", וְסוּחֲרָתוֹ בְּמְקוֹם שְׁלִישִׁי, וְהָרִי נִפְשׁוֹ מִפָּרָךְ, כִּי מִחֲשַׁבְתּוֹ עַל בֵּיתוֹ שֶׁבְּמִרְחָה, וּמִחֲשַׁבְתּוֹ עַל סוּחֲרָתוֹ שֶׁבְּמִרְעָב, וּמִחֲשַׁבְתּוֹ עַל עֲצָמוֹ בֵּין שְׁנֵי גְבוּלִים אֵלוֹ: זֶהוּ שְׁנַאָמַר זְבוּלוֹן לְחוּף יַמִּים יִשְׁבֵן, "כִּי שָׁם בֵּיתוֹ". אֲבָל הוּא לֹא יִשְׁבֵן בְּבֵיתוֹ, אֲלֵא הוּא לְחוּף אֲנִיָּה, כִּי כֹל יָמָיו יְהִיָּה בְּאֵנְיָהּ בְּלֵב יָם. וַיִּרְכַּתּוּ, הֵינוּ סוּחֲרָתוֹ וּמְמוֹנוֹ שְׁנַקְרָא 'הַיָּקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלָיו' (שם יא ט), שְׁמַקְיָמוֹ עַל רַגְלָיו בְּדֶרֶךְ זֶה הַמַּעֲמִיד אֵת הָאָדָם וּמַקְיָמוֹ (פסחים ק"ט), עַל צִידוֹן, כִּי הוּא מְקוֹם סְחוּרָה, כְּמוֹ שְׁנַאָמַר (ישעיה כג ב) "סוּחַר צִידוֹן עֲבַר יָם מִלְּאוּף". וְעַל זֶה אָמַר חֵכֶם אַחַד שְׂיִצִּילוּ ה' מִפּוֹזוֹר הַנֶּפֶשׁ, כִּי מוֹחֲשַׁבְתּוֹ מִפְּזוּרַת הַבְּרָבָה מְקוֹמוֹת (ראה חובות הלכות שער הביטחון). וְהוֹבִיר הַהַפָּךְ אֲצֵל יִשְׁשַׁכֵּר, כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאָר בְּסִמּוּף: תּוֹרָה יד

(יד) **יִשְׁשַׁכֵּר חֲמֹר גָּרַם רִבְצָן בֵּין הַמְשַׁפְּתִים.** כְּחֹמֶר זֶה שְׁהוּא וּמִשָּׂאוֹ קְשׁוּרִים יַחַד לֹא

(ח) יהידן נחש עלי־דרך שפיפן עלי־ארח הנשף עקבי־סוס ויפל רכבו אָחור:

יוֹיִהי גִבְרָא דִּיתְחַסֵּר וִיקוּם מִדְּבִית דָּן אִימְתָה תִּתְרַמֵּי עַל עֲמֻמָּיָא וּמַחְתָּה תִּתְקַף בְּפִלְשֶׁתַי פְּחִינֵי חוּרְמָן לְשָׂרֵי עַל אֲרֻחָא וּבִפְתָנָא וּכְמוֹן עַל שְׂבִילָא זְקָטֵל גְּבַרֵי מִשְׁרִית פְּלִשְׁתָּאֵי פְּרָשִׁין עִם רִגְלָאִין יַעֲקֹר סוּסָן וִירְתַפִּין וַיִּמְגֵר רֹכְבֵיהוֹן לְאַחֲרָא:

אֵת שְׁנֵי עֲמוּדֵי הַתּוֹךְ וְגו' וְשָׁעַל הַגַּג מִתּוֹ". וְאוּנְקִלוֹס תַּרְגָּם: 'פְּחִינֵי חוּרְמָן', שֵׁם מִין נֶחֱשׁ שְׂאִין רְפוּאָה לְנִשְׁיכָתוֹ, וְהוּא צִפְעוֹנִי, וְקָרוֹי חוּרְמָן עַל שֵׁם שְׁעוּשָׂה הַכֹּל חָרָם. 'וּכְפְתָנָא', כְּמוֹ פְתֵן, 'כְּמוֹן', יָאֲרַב.

כ"ט◀ שְׁפִיפָן • הוּא נֶחֱשׁ, וְאוֹמֵר אֲנִי שְׁקָרוּי כֵּן עַל שֵׁם שֶׁהוּא נוֹשֵׁף, כְּמוֹ: (בראשית ג) "וְאַתָּה תִּשׁוּפְנֵנוּ עֲקֵב". הַנֶּחֱשׁ עֲקֵבֵי־סוּס • כִּף דְרָכּוֹ שֶׁל נֶחֱשׁ, וְדַמָּהוּ לְנֶחֱשׁ "הַנּוֹשֵׁף עֲקֵבֵי סוּס". וַיִּפֹּל רֹכְבוֹ אַחֲרֵי • שְׁלֵא נִגַּע בּוֹ, וְדִגְמָתּוֹ מְצִינּוֹ בְּשִׁמְשׁוֹן: (שופטים טו) "וַיִּלְפַּת וְגו'".

(יח) לִישׁוּעַתָּךְ קוֹיִתִּי יְהוָה:

יח לפורקנה סברית יי:

כ"ט◀ לִישׁוּעַתָּךְ קוֹיִתִּי ה' • נִתְנַבֵּא שֶׁיִּנְקְרוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו, וְסוּפוֹ לֹאֵר: (שם) "זְכַרְנִי נָא וְחַזְקֵנִי נָא אֶף הַפַּעַם".

♦ יום חמישי י"ד טבת ♦

(יט) גֵּד גְּדוּד יְגוּדְנוּ וְהוּא יְגַד עֲקֵב:

יט מדבית גד משרית מזינין פד יעברון ית ירדנא קדם אחיהון לקרבא ובנכסין סגיאין יתובין לארעהון:

"שֵׁם נֶפֶל שְׂדוּד", מִגְזֵרַת: "יִשׁוּד צְהָרִים". אֶף יְגוּד', 'יְגוּדְנוּ' ו'גְדוּד', מִגְזֵרָה אַחַת הֵם. וּכְשֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן יַפְעֵל אֵינּוּ פְּפוּל, כְּמוֹ: יְגוּד, יְגוּד, יְרוּם, יִשׁוּד, יְשׁוּב. וּכְשֶׁהוּא מִתְּפַעֵל, אוּ מִפְּעִיל אַחֲרִים, הוּא פְּפוּל, כְּמוֹ: יִתְגוּד, יִתְגוּד, יִתְרוּם, יִתְבּוּלֵל, יִתְעוּד. וּבְלִשׁוֹן מִפְּעִיל: (תהלים קמו) "יִתּוֹם וְאַלְמָנָה

כ"ט◀ גֵּד גְּדוּד יְגוּדְנוּ • כָּלֵם לְשׁוֹן 'גְּדוּד' הֵם, וְכִף חִבְרוּ מְנַחֵם. וְאִם תֹּאמַר: אֵין 'גְּדוּד' בְּלֵא ב' דְּלִתִּין, יֵשׁ לֹאֵר 'גְּדוּד', שֵׁם דְּבַר, צְרִיף שְׁנֵי דְּלִתִּין, שְׁכַן דְּרַף תְּבָה בַת שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת לְהַכְפֵּל בְּסוּפָה, וְאֵין יְסוּדָה אֲלֵא שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת. וְכֵן אָמַר: (משלי כו) "כַּצֶּפֶר לְנוֹד", מִגְזֵרַת: (איוב ז) "וְשִׁבְעַתִּי נְדוּדִים". (שופטים ה)

כלי יקר - עזי והדר

ומה שמצינו שמושה המשיל את דן "לגור ארצה" (דברים לג כב) ויעקב המשילו לנחש, רמו שכל דין יש לו "מלחמה פנים ואחור", יש מעזים בפניו לומר לו מוסיף אני עליך דינים, כמו שנאמר (שם א יב) "טרחכם ומשאכם וריבכם" (ראה ספרי דברים יב, ו) ויש מרנן אחריו אבל לא בפניו, על כן צריך להיות בעל פח ואמיץ רוח ללחם פנים ואחור, ולא יתן את לבו לכל הדברים אשר ידברו בין בפניו בין אחוריו, אלא יהיה בארצה ונחש, זה פחו באחוריו וזה פחו בפניו. וזה רמו נכון: תורה יז

כן כשהלך יהודה לפני מחנה ישראל ואחריו כלפי העם, דומה כאלו ונבו פונה למחנה ישראל, רמו שבו דין עמו לשבר ורעות רמות. ודן נמשל לנחש שאין פחו אלא בפיו, על כן דין הוא שישע באחרונה ופיו פונה אל מחנה ישראל, כי בו דין עמו: ולפי שכל דין יש לו רבים הקמים עליו, על כן אמר (דברים א יז) "לא תגורו מפני איש" כי לישועתך קויתי ה', ו"אלהים נצב בעדת אל" (תהלים פב א) להצילם מאנשי ורוע: ויש אומרים שדן לא היה מחניף לשבטו, אלא היה דן באחור שבטי ישראל, כשאר שבטים, כי קרוב ורחוק היו שוים בעיניו:

באחרונה (במדבר ב ט, לא), מכל מקום ישנה לו גם היא שדין את עמו באכה, כמקור שבשבטי ישראל והוא יהודה (בד צח יב), כי שמשון שפט את ישראל בדרו כדוד בדרו, וכמו שנאמר במלך המשיח שיבוא מיהודה "ויברוח שפתיו זמית רשע" (ישעיה יא ד), כף יהי דן נחש עלי דרף, כי כל נחש ממית ברוח שפתיו: ומדקאמר ידן עמו, שמע מינה שמדבר ברשעי ישראל (ראה רש"י במדבר א א), שדין אותם ויכלה הקוצים מן "כרם ה' צבאות", ועל כן היה מן ההכרח שישע יהודה בראשונה ודן באחרונה, לפי שהיה נמשל לארצה שעקר פחו בנבו, ואם

עוֹדֵד", (ישעיה מט) "לְשׁוֹכֵב יַעֲקֹב אֱלִינוּ", (שם נח) "מְשׁוֹכֵב נְתִיבוֹת". אף יגודנו הָאָמּוֹר כָּאֵן, אֵינּוּ לְשׁוֹן שִׁפְעֵי־לוֹהוּ אַחֲרֵים, אֶלֶּא כְּמוֹ יגוד הַיִּמְנוֹ, כְּמוֹ: (ירמיה י) "בְּנֵי יִצְאוּנִי", יִצְאוּ מִמְּנִי. "גֵּד גְּדוּד יגודנו", גְּדוּדִים יגודו הַיִּמְנוֹ, שִׁיעֲבָרוּ הַיִּרְדֵן עִם אַחֲהֵם לְמַלְחָמָה כֹּל חֲלוּץ עַד שֶׁנִּכְבְּשָׁה הָאָרֶץ. וְהוּא יגוד

עֵקֶב • כֹּל גְּדוּדָיו יָשׁוּבוּ עַל עֵקֶבְכֶם לְנַחֲלָתְכֶם שְׁלָקוּ בְּעֵבֶר הַיִּרְדֵן, וְלֹא יִפְקֹד מֵהֶם אִישׁ. עֵקֶב • בְּרַכְּכֶם וּבְמַסְלוֹתֵם שֶׁהֲלַכְוּ, יָשׁוּבוּ, כְּמוֹ: (תהלים עז) "וְעֵקֶבוֹתַיִךְ לֹא נוֹדְעוּ", וְכֵן (שיר השירים א) "בְּעֵקְבֵי הַצֶּאֱזָן", בְּלִשׁוֹן לַעֲזֹ תרצי"א ס.

(כ) מֵאֲשֶׁר שְׁמַנָּה לְחֶמוֹ וְהוּא יִתֵּן מַעֲדָנָיִם מְלֶךְ:

כ דָּאָשֶׁר טָבָא אַרְעָה וְהוּא מְרַבֵּיא בְּתַפְנוּקַי מְלָכִין:

כ"י «מֵאֲשֶׁר שְׁמַנָּה לְחֶמוֹ • מֵאֲכָל הַבָּא מִחֶלְקוֹ שֶׁל אֲשֶׁר יְהֵא שְׁמֵן, שִׁיְהִיו זֵיתִים מְרַבִּים בְּחֶלְקוֹ וְהוּא מוֹשֵׁף שְׁמֵן כְּמַעֲזֵן, וְכֵן בְּרַכּוֹ מִשָּׂה: "וְטַבֵּל בְּשֶׁמֶן

וּרְגָלוֹ", כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינוּ ב'מִנְחֹת' (דף פה): פַּעַם אַחַת הִצְרַכְנוּ אֲנִשֵׁי לְיֹדְקֵי אֶלְשָׁן וְכו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 316)

מֵאֲשֶׁר שְׁמַנָּה לְחֶמוֹ (מט, כ) מְבֹאֵר ב'לקוטי לוי יצחק', שְׁגֵאלַת מִצְרַיִם הֵיחָה עַל־יְדֵי בְּחִינַת 'אֲשֶׁר', שֶׁהָרִי שָׂרַח בַּת אֲשֶׁר הִרְאָתָה לְמִשָּׁה הֵיכֵן יוֹסֵף קְבוּר, וְאֵז לְקַח אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאוּ מִמִּצְרַיִם, וּבְלֵי זֶה לֹא יָכְלוּ לְצַאֲת,

שֶׁהָרִי הַשְּׂבִיעַ אוֹתָם יוֹסֵף עַל כֵּף. וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁאֵף הַגֵּאֲלָה הֶעֱתִידָה תְּבוֹא עַל־יְדֵי בְּחִינַת 'אֲשֶׁר' (כִּימִי צִאֲתָךְ מֵאָרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאָנוּ נִפְלְאוֹת), הֵינִינוּ הַפְּצַת מַעֲזוֹת פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, הַשְּׂמֵן שֶׁבַתְּוֹרָה, שֶׁהוּא עֲנִינּוֹ שֶׁל אֲשֶׁר.

(כא) נִפְתָּלִי אֵילָה שְׁלַחָה הַנֶּתָן אִמְרֵי־שֹׁפָר:

כא נִפְתָּלִי בְּאַרְעֵ טָבָא יִתְרָמִי עֲדָבָה וְאַחֲסַנְתָּה תְּהִי מַעֲבָדָא פִּירִין יְהוֹן מוֹדֵן וּמְבַרְכִין עֲלֵיהוֹן:

כ"י «אֵילָה שְׁלַחָה • זוּ בְּקַעַת גִּינוֹסֶר, שֶׁהִיא קֵלָה לְבַשֵּׁל פְּרוֹתֶיהָ, כְּאֵילָה זוּ שֶׁהִיא קֵלָה לְרוּץ, "אֵילָה שְׁלַחָה", אֵילָה מְשַׁלַּחַת לְרוּץ. הַנֶּתָן אִמְרֵי־שֹׁפָר כְּתוּבָמוֹ. דְּבַר אַחֵר: עַל מַלְחָמַת סִסְרָא נִתְּבָא: (שופטים ד) "וְלִקְחָתָה עִמָּךְ עֲשָׂרַת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי נִפְתָּלִי וְגו'" וְהִלְכוּ שָׁם בְּזִרְיוֹת, וְכֵן נֶאֱמַר שָׁם לְשׁוֹן שְׁלוּחַ

"בְּעַמְּקֵ שְׁלַח בְּרַגְלֵיו". הַנֶּתָן אִמְרֵי־שֹׁפָר • עַל־יָדָם שָׂרוּ דְבוּרָה וּבְרַק - שִׁירָה. וְרַבּוֹתֵינוּ דְרָשׁוּהוּ עַל יוֹם קְבוּרַת יַעֲקֹב: כְּשֶׁעָרַעַר עֲשׂוֹ עַל הַמְּעָרָה, בְּמַסְכַּת סוּטָה (דף יא), וְתַרְגוּמוֹ: "יִתְרָמִי עֲדָבָה", יִפֵּל חֶבְלוֹ וְהוּא יוֹדָה עַל חֶלְקוֹ אֲמָרִים נְאִים וְשָׁבַח.

כלי יקר - עזו והדר

נִפְתָּלִי 'נִפְתַּל ל' (ראה במדבר יד יא), "כִּי נִפְתַּת תִּטְפְּנָה שְׁפֹתוֹתָיו מוֹר עֲבָר" (ע"פ מְשִׁלֵּי ה ג, שִׁיְהִי ה יא), עַל יְדֵי בְּשׁוּרוֹת טוֹבוֹת שֶׁהָיָה מְבַשֵּׁר לְיִשְׂרָאֵל. וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים עַל פְּרוֹתָיו שְׁמִמְהָרִים לְהַתְּבַשֵּׁל, וְנוֹתֵן אִמְרֵי שֹׁפָר, עַל יְדֵי מִקְרָא בְּכוּרִים, אוּ בְּרַכַּת הַפְּרוֹת: וְקָרֹב בְּעֵינֵי לוֹמֵר שֶׁאִמְרֵי שֹׁפָר הֵינּוּ הַתּוֹרָה, וְעַל כֵּן הִמְשִׁילוּ לְאֵילָה, כְּדָמְסִיק בְּמַסְכַּת עֵרׁוּבִין (נד) "אֵילַת אֲבָהִים" (מְשִׁלֵּי ה יט) 'לְמָה נִמְשְׁלוּ דְבָרֵי תוֹרָה לְאֵילָה, לוֹמֵר לָךְ מַה אֵילָה רַחֲמָה צַר וְחִבְיָה עַל בְּעֵלָה כֹּל שְׁעָה כְּשֶׁעָה רִאשׁוֹנָה, אֵף דְּבָרֵי תוֹרָה חִבְיִין עַל בְּעֵלְיָה כֹּל שְׁעָה כְּשֶׁעָה רִאשׁוֹנָה. וְאוּלַי שֶׁעַל זֶה דְרָשׁוּ 'נִפְתַּת ל', כִּי דְבָרֵי תוֹרָה "מְתוּקִים מִדְּבַשׁ וְנִפְתַּת צוֹפִים" (תהלים ט יא), וְרָצָה לוֹמֵר

הַשְּׂפַע וְהַשְּׂבַע בָּא לְעוֹלָם מִן הַמִּקְדָּשׁ (ראה זוהר חדש רות מז), עַל כֵּן אֲמַר שְׁמֵאֲשֶׁר שְׁמַנָּה לְחֶמוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁמַנָּה תַּחַת שְׁמֵן, וְהוּא יִתֵּן מַעֲדָנָיִם מְלֶךְ, כִּי הוּא יִתֵּן לְמַקְדָּשׁ וְהַמִּקְדָּשׁ יִתֵּן אֶל כֹּל הָעוֹלָם כְּמֶלֶךְ כְּעַם: אוּ נְבֵא שֶׁאֲשֶׁר יְהִיָּה בַעַל צְדָקָה וְלִפְיֶקֶף הַכֹּל יִשְׁבַּחוּהוּ בְּנִים וּבְנוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל ל יא) "כִּי אֲשֶׁרוּנִי בְּנוֹת", וּמִשָּׁה אֲמַר (דברים לג כד) "בְּרוּךְ מִבְּנִים אֲשֶׁר" וְגו', וְהוּא יִתֵּן לְעֵנֵי לְחֵם שְׁמֵן וּמַעֲדָנָיִם מְלֶךְ, לֹא מִן הַפְּחוֹת, כִּהֵהוּא שֶׁהָאֵכִיל לְעֵנֵי פְּטוּמוֹת (כתובות סז), וְכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לא ז) אִם אֲכַלְתִּי "פִּתֵי לֶבְדִּי", אֶפְלוּ 'פִּתֵי' פֶּתַת וְנִקְיָה הַמִּיְחָד לִי, לֹא אֲכַלְתִּי לְבָדִי: תורה כא (כא) נִפְתָּלִי אֵילָה שְׁלַחָה. יֵשׁ אוֹמְרִים

מִכָּה רַבָּה", כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג ב) "וְיִטְרַף וְרוּעַ אֵף קֶדְקֵד", כִּי "עוֹר בְּעַד עוֹר" (איוב ב ד), וְכִשְׁמִכָּה בְּחֶרֶב אֵז הַמִּכָּה מְרִים יָדוֹ לְהִגֵּן עַל רִאשׁוֹ, עַל כֵּן הַגְּבוּר טוֹרַף תַּחֲלָה וְרוּעַ וְחוֹתְכוֹ לְשָׁנִים עַד שִׁיעֲבֵר הַחֶרֶב אֶל הַקֶּדְקֵד. וַיַּעֲקֹב מִדְּבַר בְּסוּף הַמַּלְחָמָה שֶׁאֲוִיָּבָיו יִתְּנוּ לוֹ עֵרֶף וַיִּבְרַחוּ, וְהָרִי עֲקָבוֹ שֶׁל הַנֶּרְדֵף סְמוּךְ אֶל הַרְדֵף, וּבִיּוֹתֵר כְּשֶׁהוּא נוֹפֵל וְנִכְשֵׁל בְּנִפְלָה, וְאֵז יִכְרִית וַיִּגַּד עֲקָבָיו, וְהוּ שֶׁנֶּאֱמַר וְהוּא יִגַּד עֵקֶב, כִּי יִגַּד הֵינּוּ בְּרִיתָהּ, מְלִשׁוֹן "גְּדוּ אֵילָנָא" (דניאל ד יא: תורה כ (כ) מֵאֲשֶׁר שְׁמַנָּה לְחֶמוֹ. לְפִי שֶׁאֲשֶׁר הִיָּה מְסַפֵּיק שְׁמֵן לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ לְמִנְחֹת וְלִשְׂאֵר צְרָכֵי הַמִּקְדָּשׁ (ילקוט רמז קסא), וַיִּדְוַע שְׁכַל

בן פרת יוסף בן פרת עלי-עין בנות צעדה עלי-שור:

כב ברי דיסגי יוסף ברי דיתברך כגפן דנציב על עינא דמיא תרין שבטין פקון מבנוהי בקבלון חולקא ואחסנתא:

מנשה, בנות צלפחד, שנטלו חלק בשני עברי הירדן. 'ברי דיסגי יוסף', 'פרת', 'לשון פריה ורביה. ויש מדרשי אגדה בו המתישבים על הלשון: בשעה שבא עשו לקראת יעקב, בכלל קדמו האמהות ללכת לפני בנייהם להשתחוות, וברחל פתיב: "נגש יוסף ורחל וישתחוו". אמר יוסף: 'ישע זה, עינו רמה, שמא יתן עיניו באמי', יצא לפנייה ושרבב קומתו לכסותה, והוא שברכו אביו: "בן פרת", הגדלת עצמך, יוסף, "עלי-עין" של עשו, לפיכך, זכית לגדלה. בנות צעדה עלי-שור. להסתכל בך בצאתך על מצרים. ועוד דרשוהו לענין שלא ישלט בזרעו עין הרע, ואף כשברך מנשה ואפרים, ברכם כדגים, שאין עין הרע שולטת בהם.

כ"י בן פרת. בן חן, והוא לשון ארמי: אפרן נמטיה לרבי שמעון, בסוף 'בבא מציעא' (דף ק"ח). בן פרת עלי-עין. חנו נטוי על העין הרואה אותו. בנות צעדה עלי-שור. בנות מצרים היו צועדות על החומה להסתכל בזכריהו, ו'בנות הרבה, צעדה כל אחת ואחת במקום שתוכל לראותו משם (דבר אחר, כן צריך לומר, כי לפרוש ראשון הוא שור, חומה וקל-להבין). 'עלי-שור', על ראיתו, כמו: (במדבר כד) 'אשורנו ולא קרוב', ומדרשי אגדה יש רבים, וזה נוטה לישוב המקרא. פרת. תי"ו שבו הוא תקון הלשון, כמו: (קהלת א) 'על-דברת בני האדם'. שור. כמו לשור, דבר אחר: 'עלי-שור', בשביל לשור. ותרגום של אונקלוס: 'בנות צעדה עלי-שור', 'תרין שבטין פקון מבנוהי וכו'', וכתב 'בנות' על שם בנות

וימררהו ורבו וישטמהו בעלי חצים:

כג ואתמררו ותה ונקמוהי ואעיקו לה גברין גברין בעלי פלגותא:

"רמו מעט", שהוא לשון הרמו, אלא שלשון הרמו והושמו, על-ידי אחרים. ולשון שמו, רמו, רבו, מאליהם הוא, הם משוממים את עצמם, נתרוממו מעצמם, נעשו אנשי ריב. וכן: "דמו יושבי אי", כמו נדמו, וכן תרגם אונקלוס: 'ונקמוהי'. בעלי חצים. שלשונם כחץ, ותרגומו: 'מרי פלגותא', לשון: 'ותיהי המחצה', אותן שהיו ראויים לחלק עמו נחלה.

כ"י וימררהו ורבו. וימררהו אחיו, וימררהו פוטיפר ואשתו לאסרו, לשון: 'וימררו את חיהם'. ורבו. נעשו לו אחיו אנשי ריב, ואין הלשון הזה לשון פעלו, שאם-כן היה לו לינקד: ורבו, כמו: "המה מי מריבה אשר רבו וגו'", ואף אם לשון רבית חצים הוא, כן היה לו לינקד. ואינו אלא לשון פעלו, כמו: (ירמיה ב) "שמו שמים", שהוא לשון הושמו, וכן

כלי יקר - עזי והדר

ורבו כמו "רבה קשת" (לעיל כא ט), כי המה רצו להמיתו על ידי חץ שנאמר (שם לו יח) "ובטרם יקרב אליהם ויתנבלו אתו להמיתו", והינו על ידי חץ, לפי שחשבוהו למוציא דבה אשר "חץ שחוט לשונו" (ירמיה ט ט), על כן רצו לעשות בו מדה כנגד מדה. וישטמהו בעלי חצים, הם בעצמם היו בעלי חצים אשר "חץ שחוט לשונם", שהרי הם הוציאו דבה על בני השפחות לקרותן עבדים (כ"ד פ"א ט), ויבא יוסף את דבתם רעה" שהוציאו הם על בני בלחה וזלפה "אל אביהם" (לעיל לו ט). לפיכך ויתשב באיתן קשתו של יוסף (פסוק כד), שהרי מתר לומר לשון הרע על בעלי החולקת (ירושלמי פאה פ"א ה"א), ולפי

יהיה עלי עין, שאין עין הרע שולט במי שנשוא חן בעיני כל רואיו, והמופת על זה, שהרי בנות צעדה עלי שור להסתכל בזכריהו, ואף-על-פי כן לא נזק מצד עין הרע, ואף-על-פי שבמקום שהרבו מצוי אצו ביותר העין הרע מצוי, מפל מקום יהיה יוסף בן פרת, שיפרה וירבה כדגים הללו, ואף-על-פי-כן יהיה בן פרת, חנו נטוי עלי עין הרואה לכל זיקו. ואחר שהזכיר נזק של עין הרע של כל רואיו שנצל ממנו, חזר להזכיר ענין שני בדומה לו, כי גם אחיו נתקנאו בו ונתנו בו עיניהם ונצול גם מהם. וזהו שנאמר (פסוק כ) וימררהו ורבו וישטמהו בעלי חצים, וענין

לפי שנקרא נפתלי על שם שדברי תורה מתוקים כנפת צופים לפיו, על כן יזכה להיות באילה שחביבה על בעלה כל שעה בשעה ראשונה, ויתן אמרי שפר, שאפלו דברי תורה שנתנישנו בפיו הרי הם אמרי שפר, כי 'שפר' מורה על דבר חדש שהוא בשפרו ויפיו: תורה כב. (כב) בן פרת יוסף בן פרת עלי עין. אמר יעקב, כי יוסף מצד עצמו הוא בן פרת, לשון פריה ורביה, כי יוסף לשון 'הוספה', כמו "יסף עליכם ככם אלה פעמים" (דברים א ט). ואמר בן פרת עלי עין, מצד שהוא בעל חן, על דרך שנאמר (אסתר ב טו) "נשאת חן בעיני כל ראייה", על כן

**(כד) וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ וַיִּפְּזוּ זְרַעֵי יָדָיו מִיַּדֵּי אָבִיר
עַקֵּב מִשָּׁם רַעַה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל:**

כד ומכת בהון נביאותה על דקנים אורייתא
בסתרא ושווי בתוקפא רוחצנה ככן יתקמא
דהב על דרעוהי ואחסין מלכותא ותקריף
דא הות לה מן קדם אל תקיפא דיעקב די
במיקרה זן אבהן ובנין ורעא דישראל:

כ"ד • וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ • נתישבה בחזק. קשתו •
חזקו. וַיִּפְּזוּ זְרַעֵי יָדָיו • זו היא נתינת טבעת על
ידו, לשון: "זכה מופז". זאת הייתה לו מידי
הקדוש-ברוך-הוא שהוא אביר עקב, ומשם עלה
להיות "רעה אבן ישראל", עקרון של ישראל, לשון
אבן הראשה, לשון מלכות. ואונקלוס, אף הוא כף
תרגמו: ותשב, ומכת בהון נביאותה' החלומות אשר
חלם להם 'על דקנים אורייתא בסתרא', תוספת הוא,

ולא מלשון עברי שבמקרא, 'שווי בתקפא רוחצנה',
תרגום של "באיתן קשתו", וכך לשון התרגום על
העברי: ותשב נבואתו בשביל שאיתנו של הקדוש-
ברוך-הוא הייתה לו לקשת ולמבטח. 'ככן יתקמא
דהב על דרעוהי', לכך: "ויפזו זרעי ידיו", לשון
פז. אבן ישראל • לשון נוטריקון: אב ובן, 'אבהן
ובנין': 'עקב ובניו'.

**(כה) מֵאֵל אָבִיר וַיַּעֲזֹרֵךְ וְאֵת שְׂדֵי וַיְבַרְכֵךְ בְּרַכַּת
שָׁמַיִם מֵעַל בְּרַכַּת תְּהוֹם רַבְּצַת תַּחַת בְּרַכַּת שָׁדַיִם
וְרַחֵם:**

כה מימר אלהא דאבוך זחי בסעדה וזת שדי
ויברכנה ברכן דנחמן משלא דשמאי
מלעלא ברכן דנגדן ממעמקי ארעא מלרע
ברכתא דאבוך ודאמך:

כ"ה • מֵאֵל אָבִיר • הייתה לה זאת, והוא יעזרך. וְאֵת
שְׂדֵי • ועם הקדוש-ברוך-הוא היה לך, כשלא שמעת
לדברי אדונתך, והוא יברכך. בְּרַכַּת שָׁדַיִם וְרַחֵם •
'ברכתא דאבא ודאמא', כלומר 'תברכו המולידים'

והיולדות, שיהיו הזכרים מזריעים טפה הראויה
להריון, והנקבות לא ישכלו את רחם שלהן, להפיל
עבריהן. שָׁדַיִם • "ירה ירה" מתרגמינן: 'אישתודאי
ישתדי', אף "שדַיִם" כאן, על שם שהזרע יורה כחץ.

**(כו) בְּרַכַּת אָבִיר גָּבְרוּ עַל-בְּרַכַּת הוֹרֵי עַד-תְּאֹת
גְּבַעַת עוֹלָם תְּהִיֵּין לְרֵאשׁ יוֹסֵף וְלִקְדָּקֵד נְזִיר אַחִיו:**

כו ברכתא דאבוך יתוספן על ברכתא דילי
בריכו אבהתי דתמידו להן רברבני דמן
עלמא יהיון כל אלין לרישא דיוסף
ולגברא פרישא דאחיה:

כ"ו • בְּרַכַּת אָבִיר גָּבְרוּ וְגו' • הברכות שברכני
הקדוש-ברוך-הוא, גברו והלכו על הברכות שברך
את הורי. עַד-תְּאֹת גְּבַעַת עוֹלָם • לפי שהברכות
שלי גברו עד סוף גבולי גבעות עולם, שנתן לי
ברכה פרוצה בלי מצרים, מגעת עד ארבע קצות

העולם, שגאמר: "ויפרצת ימה וקדמה וגו'" מה שלא
אמר לאברהם אבינו וליצחק. לאברהם אמר לו:
"שֵׁא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה וְגו'", ולא הראהו אלא ארץ ישראל
בלבד. לַיִצְחָק אָמַר לוֹ: "כִּי-לֶךְ וּלְזַרְעֶךָ אָמֵן אֶת-

כלי יקר – עז והדר

והקדקד, אף-על-פי שהבכורה נזיר
אחיו, רצה לומר לקוחים ומפגשים
מן שאר אחיו הגדולים על ידי
הברכות, ומפל מקום יכול אתה
להתפאר בהם כדרך המנח במקום
גבוה על הראש הנראה לכל, לאפוקי
בְּרַכַּת הוֹרֵי הַכְּרָחֵתִי לְהַכְהִישָׁם
ולומר לא נתקממו בי (ראה רש"י לעיל לב
ו' ולי"ף בהקבא מפני עשו
אחי: תורה כו

הורי. הינו "אמי חדר הורתי" ושה"ש
א, כי הברכות שנקבלתי על ידי אמי
היו בעקבה ורמייה וכןמלתא
דטמירתא מפני עשו, אכל ברכת
אביר שנטל הבכורה מן האחים
ונתנה לה, הינו נתינה גלויה
ומפרסת עַד תְּאֹת גְּבַעַת עוֹלָם, כי
בכל ארבע רוחות העולם יכול אתה
להתפאר בהם. תְּהִיֵּין לְרֵאשׁ יוֹסֵף
וְגו', יהיו כדרך המונח על הראש

זה קשתו של יוסף ירה על פי הדין,
אבל האחים ראויים לקרותם בעלי
חצים, וחציו של יוסף נחתו בהם
בדין: תורה כג
(כד) וַיִּפְּזוּ זְרַעֵי יָדָיו. כי "רועה זונות
יאבד הון" (משלי כט א), והוא
לא היה רועה זונות באשת פוטיפר,
על פן זכה להון עתה, וזכה להיות
רעה אבן ישראל: תורה כה
(כו) בְּרַכַּת אָבִיר גָּבְרוּ עַל בְּרַכַּת

נזרו אָחור. ורבוּתֵינוּ דָּרְשוּ: "וּתְשֹׁב בְּאִתְּךָ קִשְׁתּוֹ",
 על כְּבִישֵׁת יִצְרוּ בְּאֶשֶׁת אֲדוֹנָיו, וְקוֹרְאוֹ 'קִשְׁת', על
 שֵׁם שֶׁהִזְרַע יִרְה פְּחִיץ. "וַיִּפְזֹו זְרוּעֵי יָדָיו" • כְּמוֹ:
 וּפְּזוּצוֹ, שֶׁיִּצְא הִזְרַע מִבֵּין אֲצָבָעוֹת יָדָיו. מִיָּדֵי אֲבִיר
 יִעֲקֹב • שֶׁנִּרְאָתָה לוֹ דְמוּת דִּיּוֹקְנוֹ שֶׁל אֲבִיר וְכוּ',
 כְּדֹאִיתָא בְּסוּטָה' (דף לח). וְאוּנְקְלוֹס תִּרְגַּם "תֵּאֵת
 עוֹלָם", לְשׁוֹן תֵּאֵתָה וְחֻמְדָּה, וְ"גְבָעוֹת", לְשׁוֹן: "מִצְּקֵי
 אֶרֶץ", וְהֵם הַבְּרָכוֹת שֶׁחֻמְדָּתָן אִמּוֹ וְהִזְקִיקָתוֹ לְקַבְּלָם.

כָּל-הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְהַקִּימָתִי אֶת-הַשְּׁבוּעָה וְגו', זֶהוּ
 שְׁאָמַר יִשְׁעִיָּה: (ישעיה נח) "וְהֶאֱכִלְתִּיךָ נִחְלַת יַעֲקֹב
 אֲבִיךָ", וְלֹא אָמַר: 'נִחְלַת אֲבֵרָהִם'. תֵּאֵת •
 אֲשֵׁמוּל"ץ, כִּף חֲבָרוֹ מִנְחָם בֶּן סְרוּק. הוֹרִי • לְשׁוֹן
 הַרְיוֹן, שֶׁהוֹרִינִי בְּמַעֲי אִמִּי, כְּמוֹ (איוב א) "הֲרִה גְבָר".
 עַד-תֵּאֵת • עַד קָצוֹת, כְּמוֹ: (במדבר לד) "וְהִתְאֵוִיתֶם לְכֶם
 לְגְבוּל קְדָמָה", (שם ח) "תִּתְאֹו לְבֵא חֲמַת". תֵּהִיִּין •
 כָּלֶם לְרֹאשׁ יוֹסֵף. נִזִּיר אֲחִיו • פְּרִישָׁא דְאַחוּהִי,
 שֶׁנִּבְדֵּל מֵאֲחִיו, כְּמוֹ: "וַיִּנְזְרוּ מִקְדָּשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל",

♦ יום שישי ט"ו טבת ♦

(כו) בְּנִימִין זָאב יִטְרֵף בְּבִקְרָא יֹאכֵל עֵד וְלַעֲרֵב יִחְלַק שָׁלָל:

כּו בְּנִימִין בְּאַרְעָה תִּשְׂרִי שְׁכֵנְתָא וּבְאַחְסֵנְתָהּ
 יִתְבְּנֵי מִקְדָּשָׁא בְּצַפְרָא וּבְפַנְיָא יְהוֹן מְקַרְבִּין
 פְּהֵנְיָא קְרַפְנָא וּבְעַדָן רַמְשָׁא יְהוֹן מְפַלְגִין
 מוֹתֵר חוּלְקָהוֹן מִשְׂאֵר קְדָשִׁיא:

וּבְכָל אֲשֶׁר יִפְנֶה יִרְשִׁיעַ". בְּבִקְרָא יֹאכֵל עַד • לְשׁוֹן
 בְּזָה וְשָׁלַל, הַמְתַּרְגֵּם 'עֲדָה', וְעוֹד יֵשׁ לוֹ דוּמָה
 בְּלְשׁוֹן עֲבָרִית: (ישעיה לג) "אֲזַ יִחְלַק עַד-שָׁלָל", וְעַל
 שְׂאוּל הוּא אוֹמֵר, שֶׁעֲמַד בְּתַחֲלַת בְּקָרָן (סְפָרִים אַחֲרִים:
 פִּירִיחְתוּן) וְזִרְיַחְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְלַעֲרֵב יִחְלַק שָׁלָל •

כִּי-בְנִימִין זָאב יִטְרֵף • זָאב הוּא אֲשֶׁר יִטְרֵף, נִבְּא
 עַל שִׁיחֵיו עֲתִידִין לְהִיֹּת חֲטָפְנִין: (שופטים כא) "וְיִחְטָפְתֶּם
 לְכֶם אִישׁ אֶשְׁתּוֹ", בְּפִילְגָשׁ בְּגִבְעָה. וְנִבְּא עַל שְׂאוּל
 שִׁיחֵיהּ נוֹצֵחַ בְּאִיבֵיו סָבִיב, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל א יד)
 "וַיִּשְׂאוּ לְכָד הַמְּלוּכָה וַיִּלְחֶם בְּמוֹאָב, וּבְכַאֲדוֹם וְגו',

כלי יקר - עוז והדר

וְלֹא לְחַלֵּק לָהֶם שָׁלַל מוֹתָרֵי. וּבְזָה
 נִשָּׂא הַמֶּשֶׁל מִן הַזָּאב, הַטּוֹרֵף לְצַדִּיק
 מֵאֲבָלוֹ, וְלַפְעָמִים הוּא טוֹרֵף וּמִשְׁחִית
 לְלֵא תוֹעֵלַת. וְזֶה פְּרוּשׁ יָקָר:
 וּבְבַעַל הַטּוֹרִים מְסִיק שְׂרָאשֵׁי תְבוֹת
 שֶׁל הַתְּחֵלַת בְּרַכַּת כָּל
 הַשְּׂבָטִים עוֹלָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁשִׁים
 וְחֻמְשָׁה כְּמִנּוּן יְמוֹת הַחֲמֹה, וְסוֹפֵי
 תְבוֹת עוֹלָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲמִשִּׁים
 וְאַרְבָּעָה כְּמִנּוּן יְמוֹת הַלְּבָנָה. לְפִי
 שֶׁבְּעוֹלָם הִנָּה כָּל מִמְשַׁלְתֶּם דוּמָה
 לְלְבָנָה, פְּעָמִים נִבְּתָה פְּעָמִים נִפְרָצָה,
 כִּף לַפְעָמִים הֵם חֲסֵרִים מִן הַמְּלֻכּוֹת.
 אֲבָל בְּזִמְן שֶׁ"יִצִּיז יִצִּיז וְצִמַח צְדִיק"
 שְׁמוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ שְׁקָדִם לְעוֹלָם (פסחים
 נד, א) אֲזַ כְּתִיב (תהלים פט לו) "וַיִּכְסְאוּ
 כִּשְׁמֵשׁ נְגִיד", שִׁיחֵיהּ מְלֻכּוֹתָם נִצְחִי
 כִּשְׁמֵשׁ, וְעַל כֵּן נִרְמָזָה הַשְּׂמֵשׁ בְּרֹאשׁ
 תְבוֹת, רְמִזוּ לְשִׁמּוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ שְׁקָדִם
 לְעוֹלָם. וְזֶהוּ סוּד 'זְרַח וּפְרָץ' שֶׁדָּרְשׁוּ
 (ספר הבחיר נט) עַל חֲמָה וְלְבָנָה, וְזֶהוּ
 מְרָאֵה הָעֵרֵב וְהַבִּקְרָא שֶׁנִּזְכָּר כָּאֵן
 בְּבְנִימִין: תורה כח

יֹאכֵל, כִּי כְּדִי אֲכִילָתוֹ לְכַד נִתֵּן לוֹ
 בְּפָנִים מְאִירוֹת, וְנִתֵּן לוֹ לְעַד, אֶף-עַל-
 פִּי שֶׁעַד הוּא גַם כֵּן לְשׁוֹן 'שָׁלָל', מִכָּל
 מְקוֹם הַזְּכִירוֹ בְּלְשׁוֹן עַד הַמוֹרָה עַל
 הַנְּצַחִיוּת. וְלַעֲרֵב, מֵה שֶׁנִּתֵּן לוֹ בְּפָנִים
 חֲשׂוֹכוֹת, הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר יִחְלַק
 לְאַחֲרִים וְהוּא מִשָּׁלָל מִמֶּנּוּ, כִּי יֵשׁ
 בְּמִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן שָׁלָל עֲנִין הַסֵּרָה, כְּמוֹ
 "וַיִּגְשַׁל הַבְּרַזָּל" (דברים טו ט) לְשׁוֹן שְׁלִילָה
 וְהַסֵּרָה:
 וְסִמּוֹ עֲנִין זֶה לְבְּרַכַּת זָאב יִטְרֵף,
 לְהוֹכִיחַ גַּם אֶת שׁוֹפְטֵי יִשְׂרָאֵל
 שֶׁלֹּא יִטְרְפוּ בְּמִלְחָמָה יוֹתֵר מִכְּדִי
 הַצֵּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (צפניה א ג) "שֶׁפְטֵיהּ
 זָאבֵי עָרֵב לֹא גָרְמוּ לְבִקְרָא", מֵאֲשִׁים
 אוֹתָם הַנְּבִיא כְּמֵה שֶׁטְרַפוּ יוֹתֵר מִן
 הַהֲכָרְחִי, עַל כֵּן קָרָאֻם 'זָאבֵי עָרֵב'.
 וְאָמַר 'לֹא גָרְמוּ לְבִקְרָא', כִּי לֹא בְּקִשׁוֹ
 הַהֲכָרְחִי הִנְתֵּן בְּבִקְרָא. וְכֵן מֵאֲשִׁים אֶת
 שְׂאוּל שֶׁהִיָּה מִן בְּנִימִין "וַתַּעַט אֵל
 הַשָּׁלָל" (שמואל א יו טו), כִּי לֹא זָכַר בְּרַכַּת
 יַעֲקֹב לְבְנִימִין. אֲבָל בְּאַבְרָהָם נֶאֱמַר
 (לעיל יד כד) "בְּלַעֲדֵי אֲשֶׁר יֹאכֵלוּ"
 הַנְּעָרִים" וְגו', וְדוֹקָא כְּדִי אֲכִילָתָם לְקַח

(כו) בְּנִימִין זָאב יִטְרֵף בְּבִקְרָא יֹאכֵל
 עַד וְלַעֲרֵב יִחְלַק שָׁלָל.
 צְרִיךְ עֵינֵינוּ מֵה זֶה עֲנִין מְרָאֵה הָעֵרֵב
 וְהַבִּקְרָא. וְלָמָּה קָרְאוּ פְעַם שָׁלָל וּפְעַם
 עַד. וְכָאֵן נֶאֱמַר לְשׁוֹן יֹאכֵל וְאַחֲרֵי-כֵן
 יִחְלַק:
 וְזֶה כִּי מֵהִדּוּעַ שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁהֶאֱדָם
 שׂוֹאֵל כְּהִגֵּן נִתֵּן לוֹ בְּפָנִים
 מְאִירוֹת דְּהִינּוּ בְּבִקְרָא, וְכָל דָּבָר
 שֶׁהֶאֱדָם שׂוֹאֵל שְׁלֵא כְּהִגֵּן נִתֵּן לוֹ
 בְּעָרֵב בְּפָנִים חֲשׂוֹכוֹת, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ
 רַש"י (שמות טו ט) עַל פְּסוּק "בְּתַת ד' לְכֶם
 בְּעָרֵב בְּשָׂר לְאֲכֹל וְלַחֵם בְּבִקְרָא לְשַׁבַּע".
 וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא הַכְּרָחִי לְאֲדָם, דְּהִינּוּ
 כְּדִי אֲכִילָתוֹ לְהִבְיֵא "שֶׁכֵּר רַעֲבוֹן"
 בִּיתּוֹ, הוּא הַדָּבָר הַנִּתֵּן בְּפָנִים מְאִירוֹת,
 "וְלֹא יִחְסֵר לְחֵמוֹ" לְעַד וְלִנְצַחַה. וְכָל
 הַמוֹתָרוֹת שֶׁהֶאֱדָם שׂוֹאֵל יוֹתֵר מִכְּדִי
 אֲכִילָתוֹ, לְסוּף יַעֲזֹב "לְאַחֲרִים חִילוֹ",
 וְיִחְלַק לְאַחֲרִים וְאוֹלֵי לְנוֹשָׂא אֲלֻמְנָתוֹ,
 וְהוּא עֲצָמוֹ מִשָּׁלָל וּמִרְחַק מִן אוֹתָן
 הַמוֹתָרוֹת הַנִּתְּנִים לוֹ בְּעָרֵב:
 לִכְף נֶאֱמַר בְּבִקְרָא, הִינּוּ הַדָּבָר הַנִּתֵּן לוֹ
 בְּפָנִים מְאִירוֹת, זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר

המן נתתי לאֶסְתֵּר, ואִינְקְלוֹס תְּרַגֵּם עַל שְׁלַל הַכְּהֻנִּים
בְּקִדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ.

אף משתשקע שמשן של ישראל על-ידי נבוכדנצר, שיגלם לבבל. יחלק שלל מרדכי ואסתר שהם מבוגרים יחלקו את שלל המן, שנאמר: "הנה בית

כח כל אליו שבטיא דישראל תרין עסר ודא
דמליל להון אבוהון ובריה דתהון גבר די
בברכתה ברוך יהוון:

(כח) כָּל־אֱלֹהִים שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שָׁנִים עֶשֶׂר וְזֹאת
אֲשֶׁר־דָּבַר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אִישׁ אֲשֶׁר
בְּבִרְכָתוֹ בְּרוּךְ אַתֶּם:

ברוך אתם. לא היה לו לומר, אלא "איש אשר
בברכתו ברוך אותו". מה תלמוד לומר: "ברוך
אתם"? לפי שנתן ליהודה גבורת ארי, ולבנימין
חטיפתו של זאב, ולנפתלי קלותו של אילה, וכל
שלא כללן כלם בכל הברכות? תלמוד לומר: "ברוך
אתם".

כט וזאת אשר-דבר להם אביהם ויברך אותם.
והלא יש מהם שלא ברכם, אלא קנטרין? אלא כך
פרוש: "וזאת אשר-דבר להם אביהם", מה שנאמר
בענין. וכל שלא ברוך לראובן, שמעון ולוי? תלמוד
לומר: "ויברך אותם", כלם במשמע. איש אשר
בברכתו. ברכה העתידה לבא על כל אחד ואחד.

כט ופקד יתהון ונאמר להון אנא מתכנש
לעמי קברו יתי לות אבהתי במערתא די
בחקל עפרון חתאה:

(כט) וַיֵּצֵא אוֹתָם וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲנִי נֹאסֵף אֶל־עַמִּי
קִבְּרוּ אֹתִי אֶל־אֲבֹתַי אֶל־הַמְּעָרָה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה
עֵפְרוֹן הַחֲתִי:

"באספכם את תבואת הארץ", הכנסתם לבית מפני
הגשמים. באספכם את-מעשיכם. וכל 'אסיפה'
האמורה במיתה, אף היא לשון הכנסה. אל-אבותי.
עם אבותי.

כט ונאסף אל-עמי. על שם שמכניסין הנפשות
אל מקום גניזתן, שיש אסיפה בלשון עברי שהיא
לשון הכנסה, כגון: (שופטים ט) "ואין איש מאסף אותם
הביטה", (דברים כב) "ואספתו אל תוף ביתך", (ויקרא כב)

ל במערתא די בחקל כפלתא די על אפי
ממרא בארעא דכנען די זבן אברהם ית
חקלא מן עפרון חתאה לאחסנת קבורא:

(ל) בַּמְּעָרָה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר־עַל־פְּנֵי
מִמְרָא בְּאֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת־הַשָּׂדֶה
מֵאֵת עֵפְרוֹן הַחֲתִי לְאַחֲזֹת־קָבֵר:

לא תמן קברו ית אברהם וית שרה אתתה
תמן קברו ית יצחק וית רבקה אתתה ותמן
קברית ית לאה:

(לא) שָׁמָּה קִבְּרוּ אֶת־אַבְרָהָם וְאֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ שָׁמָּה
קִבְּרוּ אֶת־יִצְחָק וְאֵת רַבְקָה אִשְׁתּוֹ וְשָׁמָּה קִבְּרֵתִי
אֶת־לָאָה:

לב זביגי חקלא ומערתא די בה מן בני
חתאה:

(לב) מִקְנֵה הַשָּׂדֶה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר־בוֹ מֵאֵת בְּנֵי־חַת:

לג ושיצי יעקב לפקדא ית בנוהי וכנש
רגלוהי לערסא ואתנגיד ואתכניש לעמה:

(לג) וַיִּכַּל יַעֲקֹב לְצֹנֹת אֶת־בָּנָיו וַיֹּאסֵף רַגְלָיו אֶל־
הַמַּטָּה וַיַּגֹּעַ וַיֹּאסֵף אֶל־עַמּוּיוֹ:

לד ואמרו רבותינו זכרונם לברכה:
יעקב אבינו לא מת (תענית ה).

לד וַיֹּאסֵף רַגְלָיו • הַכְּנִיס רַגְלָיו • וַיַּגֹּעַ וַיֹּאסֵף • וּמֵיִתָּה לֹא נֹאמְרָה בּוֹ, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבִרְכָּה:
יעקב אבינו לא מת (תענית ה).

א ונפל יוסף על אפי אבוהי ובכא עלוהי
ונשק לה:

נ (א) וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל־פְּנֵי אָבִיו וַיִּבֶךְ עָלָיו וַיִּשְׁקֵלּוּ:

שיעור יומי ליום שישי ט"ו טבת ושנים מקרא ואחד תרגום - ג - פרשת ויחי

ב ופקיד יוסף ית עבדוהי ית אסותא למחנט
ית אבוהי וחנטו אסותא ית ישראל :

(ב) וַיְצַו יוֹסֵף אֶת־עַבְדָּיו אֶת־הַרְפָּאִים לְחַנְט אֶת־
אָבוֹ וַיַּחְנְטוּ הַרְפָּאִים אֶת־יִשְׂרָאֵל :

כ"ט - לחנט את-אביו • ענין מרקחת בשמים הוא.

ג ושלמנו לה ארבעין יומין ארי בן שלימו
יומי חנטיא וככו לתה מצראי שבועין יומין :

(ג) וַיִּמְלְאוּ־לוֹ אַרְבַּעִים יוֹם כִּי בֵּן יִמְלָא יוֹמֵי הַחַנְטִים
וַיִּכְפוּ אֹתוֹ מִצָּרִים שְׁבָעִים יוֹם :

לחניטה ושלשים לככיה, לפי שבאה להם ברכה
לרגלו, שפלה הרעב והיו מי גילוס מתברכין.

כ"ט - וימלאו-לו • השלימו לו ימי חניטתו, עד
שמלאו לו ארבעים יום. ויכפו אותו וגו' • ארבעים

ד ועברו יומי בכיתה ומליל יוסף עם בית
פרעה למימר אם כען אשפחית רחמין
בעיניכון מלילו כען קדם פרעה למימר :

(ד) וַיַּעֲבְרוּ יוֹמֵי בְכִיתוֹ וַיִּדְבֵּר יוֹסֵף אֶל־בֵּית פְּרָעָה
לֵאמֹר אִם־נָא מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֵיכֶם דַּבְּרוּ־נָא בְּאָזְנֵי
פְּרָעָה לֵאמֹר :

ה אבא קיים עלי למימר הא אנא מאית
בקברי דאתקנית לי בארעא דקנען תמן
תקברנני וקען אסק כען ואקבר ית אבא
ואיתוב :

(ה) אָבִי הַשְּׁבִיעֵנִי לֵאמֹר הִנֵּה אָנֹכִי מֵת בְּקִבְרֵי אֲשֶׁר
פָּרִיתִי לִי בְּאֶרֶץ כְּנָעַן שְׁמָה תִּקְבְּרֵנִי וְעַתָּה
אֲעֵלֶה־נָּא וְאֶקְבְּרָה אֶת־אָבִי וְאֲשׁוּבָה :

ו עוד מדרשו לשון פרי דגור, שנטל יעקב כל כסף
וזכה שהביא מבית לכן ועשה אותו פרי, ואמר
לעשו: 'טל זה בשביל חלקך במערה'.

כ"ט - אֲשֶׁר פָּרִיתִי לִי • כפשוטו, כמו: (שמות כא)
"פרי-זכרה איש". ומדרשו עוד מתישב על הלשון,
כמו: "אֲשֶׁר קָנִיתִי", (ד"ה טו) אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב־אֵבֶר
כְּשֶׁהֲלַכְתִּי לְכַרְכֵי הַיָּם, הָיָה קוֹרֵין לְמַכִּירָה, כִּירָה.

ז ואמר פרעה סק וקבור ית אבוי פמא
דקיים עלך :

(ז) וַיֹּאמֶר פְּרָעָה עֲלֶה וְקַבֵּר אֶת־אָבִיךָ
בְּאֶשֶׁר הַשְּׁבִיעֵךְ :

ח שגשבעתי לך, שלא אגלה על לשון הקדש, שאני
מכיר ערך על שבועים לשון, ואתה אינך מכיר בו,
כדאיתא במסכת סוטה (דף לו) •

כ"ט - פֶּאֶשֶׁר הַשְּׁבִיעֵךְ • ואם לא בשביל השבועה,
לא הייתי מניחך, אכל גרא לומר: 'עבר על
השבועה'! שלא יאמר: אם כן, אעבר על השבועה

ט וסליק יוסף למקבר ית אבוהי וסליקו
עמה כל עבדי פרעה סבי ביתה וכל סבי
ארעא דמצרים :

(ח) וַיַּעַל יוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת־אָבִיו וַיַּעֲלוּ אֹתוֹ כָּל־עַבְדָּיו
פְּרָעָה זָקְנֵי בֵיתוֹ וְכָל זָקְנֵי אֶרֶץ־מִצְרָיִם :

י וכל בית יוסף ונאחוי ובית אבוהי לחוד
טפלהון וענהון ותוריהון שבקו בארעא
דגשן :

(י) וְכָל־בֵּית יוֹסֵף וְאֶחָיו וּבֵית אָבִיו רַק טַפָּם וְצִאָנָם
וּבְקָרָם עֲזוּבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן :

יא וסליקו עמה אף רתפין אף פרשין והנה
משירתא סגיאה לחדא :

(יא) וַיַּעַל עֲמֹם גַּם־רֹכֵב גַּם־פָּרָשִׁים וַיְהִי הַמַּחֲנֶה כְּבָד
מְאֹד :

**יִבְאֹו עַד-גֶּרְן הָאֵטָד אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ
 שָׁם מִסְפַּד גְּדוֹל וְכַבֵּד מְאֹד וַיַּעַשׂ לְאֲבִיו אֲבָל
 שְׁבַעַת יָמִים:**

בְּאָרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, עָמְדוּ פֶלֶן וְתָלוּ בוֹ כְּתָרֵיהֶם,
 וְהִקִּיפוּהוּ כְּתָרִים כְּגֵרְן הַמֶּקֶף סִיג שֶׁל קוֹצִים.

כ"ט - גֶּרְן הָאֵטָד • מֶקֶף אֵטָדִין הָיָה. וְרִבּוּתֵינוּ דָּרָשׁוּ:
 עַל שֵׁם הַמְאָרֶע, שֶׁבָּאוּ כָּל מַלְכֵי כְּנָעַן וַיִּשְׂאִי
 יִשְׁמַעֵאל לְמַלְחָמָה, וּכְיֵזֵן שָׂרְאוֹ כְּתוֹר שֶׁל יוֹסֵף תְּלוּי

כלי יקר - עזר והדר

גֶּרְן אֶחָד מֶקֶף קוֹצִים מִכָּל צַד שֶׁלֹּא
 כְּדֶרֶךְ הָעוֹלָם, מִזֵּד הַרְגִּישׁוּ שֶׁגֶּרְן ה'
 בְּעָדָם "לְבַלְתִּי תַתּ לָהֶם" מְבֹאֵא אֶל
 הַגֶּרְן עוֹד, עַל כֵּן הִסְפִּידוּ הַמִּצְרִיִּים
אֲבָל כְּבֹד, רָצָה לוֹמַר עַל כְּבֹד הַרְעָב.
 וּבִזָּה מֵיֵשֵׁב לְמֹה הִסְפִּידוּ דוֹקָא בְּגֵרְן
 הָאֵטָד וְלֹא קָדַם לָכֵן. וְכֹאֲשֶׁר רָאָה
 הַכְּנַעֲנִי אֲבָל זֶה בְּגֵרְן הָאֵטָד, וְהִיָּה
 קֶשֶׁה לוֹ לְמֹה לֹא עָשׂוּ אֲבָל זֶה קָדַם
 בּוֹאֵם לְמִקּוֹם זֶה, אֲלֵא וּדְאִי **שֶׁאֲבָל**
כְּבֹד זֶה לְמִצְרַיִם הוּא, כִּי כְּבֹדוֹת
 הַרְעָב יְחִזֹּר לְמִקּוֹמוֹ, עַל כֵּן הוּא דוֹקָא
לְמִצְרַיִם וְלֹא לְבִנְיַי יַעֲקֹב. וְזֶה רְמֵז וְכֹון
 וַיִּקְרָ:

וּבִזָּה נִרְאָה לִי לֵיֵשֵׁב מִה שֶׁנֶּאֱמַר (פסוק
 טו) **וַיִּרְאוּ אֲחָיו יוֹסֵף כִּי מֵת**
אֲבֵיהֶם, מִה רָאוּ. וְעוֹד קֶשֶׁה לְמֹה לֹא
 בְּקִשׁוֹ מֵאֲבֵיהֶם שֶׁיִּצְוֶה לוֹ בְּאֶמֶת כֵּן.
 וְעוֹד קֶשֶׁה מִה שֶׁאֵמַר יוֹסֵף (פסוק כא)
אֲנִכִּי אֲכַלְכֵּל אֶתְכֶם, "מִי בְּקִשׁ זֹאת
 מִדָּו", הֲלֹא לֹא בְּקִשׁוֹ כִּי אִם שֶׁלֹּא יָרַע
 לָהֶם. אֲלֵא וּדְאִי שִׁוִּיֹּסֵף לֹא הִיָּה חֲשׂוֹד
 בְּעֵינֵיהֶם שֶׁיַּעֲשֶׂה עִמָּהֶם רָעָה מִמֶּשׁ,
 אִף שֶׁכֹּאֲשֶׁר רָאוּ כִּי מֵת יַעֲקֹב וּבְמוֹתוֹ
 חִזֹּר הַרְעָב לְקַדְמוֹתוֹ, הָיוּ יִרְאִים שֶׁאִם
 יוֹסֵף לֹא יַעֲשֶׂה לָהֶם רָעָה, מִכָּל מִקּוֹם
 יֵשׁ לְחוֹשׁ שֶׁמָּא גַם טוֹבָה לֹא יַעֲשֶׂה
 לָהֶם וְלֹא יְכַלְכֵּלם בְּשֵׁנֵי הַרְעָב, וְהַשֵּׁב
יִשִּׁיב לָנוּ אֵת הַרְעָה אֲשֶׁר גְּמַלְנוּ
אֹתוֹ, לֹא בְּקוֹם וְעֲשֶׂה כִּי אִם בְּשֵׁב וְאֵל
 תַּעֲשֶׂה, עַל כֵּן הִצְרִיךְ יוֹסֵף לוֹמַר לָהֶם
וְעַתָּה אֵל תִּירְאוּ אֲנִכִּי אֲכַלְכֵּל
אֶתְכֶם וְאֵת טַפְכֶם, אֲתִכֶם בְּעִבּוֹר
 טַפְכֶם, כִּי הִטָּף לְמֹה בָּאִים אֵל הָעֶנֶשׂ
 וְהֵלֵא לֹא חֲטָאוּ כְּלוּם: תורה יא

שְׁמוֹת (א יא) בְּפִסּוּק וַיִּקְצוּ מִפְּנֵי בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל" יִתְבָּאֵר בְּעוֹרֵת ה' שֶׁהַמִּצְרִיִּים
 נִמְשְׁלוּ לְקוֹצִים בְּעֶרְךָ "כְּרָם ה' צְבָאוֹת
 בֵּית יִשְׂרָאֵל" (ישעיה ה ז), עַל כֵּן נִרְמַזוּ
 לָהֶם שֶׁבְּעִבּוֹר רִשְׁעַת הַמִּצְרִיִּים יְחִזֹּר
 הַרְעָב לְקַדְמוֹתוֹ:
וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁאֵמַרו רִבּוּתֵינוּ וְ"ל (ב"ק ט)
 'אֵין הַפְּרָעֲנוֹת בָּא לְעוֹלָם כִּי אִם
 בְּעִבּוֹר הַרְשָׁעִים, וְאֵינוֹ מֵתְחִיל כִּי אִם
 בְּצַדִּיקִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב ה) "כִּי תִצַּא
 אִשׁ וּמִצְאָה קִצִּים" אֵלוֹ הַרְשָׁעִים,
 "וְנֶאֱכַל גְּדִישׁ", שֶׁכְּבָר נֶאֱכַל. הַנֶּהָר
 רוֹאֵה שְׁקוֹצִים וְגִדִּישׁ שֶׁהַזְכִּיר כָּאֵן
 הֵינּוּ 'גֶּרְן הָאֵטָד', כִּי הַגֶּרְן הֵינּוּ גְּדִישׁ,
 וְהַקוֹצִים הֵינּוּ 'הָאֵטָד'. וְקָרָא לְצַדִּיק
 'גְּדִישׁ' לְפִי שֶׁכֵּלֵם אוֹכְלִים בְּזִכּוֹתוֹ, כְּמוֹ
 שֶׁאֵמַרו (תענית כד) 'כָּל הָעוֹלָם נוֹזֵן
 בְּשִׁבְלֵי חֲנִינְאָ בְּנֵי כו', וְכֵמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
 (ויקרא כא א-ב) "לְזַכֵּשׁ לֹא יִטְמָא כִּי אִם
 לְשָׂאוֹ", הֵינּוּ לְצַדִּיק 'שֶׁהִכַּל כְּקְרוֹבִיו'
 (שבת קה ראה דברי רבינו ויקרא שם), וְנִקְרָא
 'שָׂאוֹ' בְּעִבּוֹר הַקּוֹרְבָה וּבְעִבּוֹר שֶׁהוּא
 מִפְּרִנְסוֹ, כִּי 'שָׂאוֹ' הֵינּוּ מוֹזֵן (כחובות מז).
 זֶהוּ שֶׁאֵמַרו וְאֵינוֹ מֵתְחִיל כִּי אִם
 בְּצַדִּיקִים, רָצָה לוֹמַר זֶה הַתְּחִלַּת
 הַפְּרָעֲנוֹת, שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לוֹקֵחַ
 מִן הַדּוֹר הַחוּטָא אֵת הַצַּדִּיק שֶׁהָיָה וְזֶה
 וּמִפְּרִנְסָא אֵת הַדּוֹר בְּזִכּוֹתוֹ, וְעַקֵּר
 הַפְּרָעֲנוֹת בָּא בְּעִבּוֹר מִצִּיאַת הַרְשָׁעִים
 שֶׁנִּמְשְׁלוּ לְקוֹצִים, וְהֵם גּוֹרְמִים 'שֶׁכְּבָר
 נֶאֱכַל גְּדִישׁ', כִּי אֵין לָהֶם עוֹד פֶּה
 לְאֲכָלוֹ, וְהַקוֹצִים מַעֲפָכִים אֵת הַדֶּרֶךְ
 אֵל הַגְּדִישׁ:
וּכְשָׂרְאוֹ הַמִּצְרִיִּים שֶׁנַּעֲשֶׂה לָהֶם גִּס זֶה
 פִּתְאוּם שֶׁהִקְרָה ה' לְפָנֵיהֶם

ג (י) וַיִּבְאֹו עַד גֶּרְן הָאֵטָד. שֶׁהִיָּה מֶקֶף
 קוֹצִים (ראה רש"י). וְאִם דֶּרְכּוֹ
 שֶׁל כָּל גֶּרְן הָיִיתָ מֶקֶף קוֹצִים לְמֹה
 נִקְרָא זֶה 'גֶּרְן הָאֵטָד' יוֹתֵר מִשָּׂאֵר
 הַגֶּרְנוֹת, וְכִי לֹא הִיָּה בְּעוֹלָם שׁוּם גֶּרְן
 מֶקֶף קוֹצִים זֹלַת זֶה. וְעוֹד קֶשֶׁה מִה
 שֶׁנֶּאֱמַר (פסוק יא) **וַיִּרְא יוֹשֵׁב הָאֶרֶץ**
הַכְּנַעֲנִי אֵת הָאֲבָל בְּגֵרְן הָאֵטָד
וַיִּאמְרוּ אֲבָל כְּבֹד זֶה לְמִצְרַיִם, 'בְּגֵרְן
 הָאֵטָד' לְמֹה לִי, כִּי מִשְׁמַעוֹתוֹ כָּאֵלוֹ
 גֶּרְן הָאֵטָד גֶּרֶם הָאֲבָל. וְעוֹד, לְמֹה
 הִסְפִּידוּ הַמִּצְרַיִם, וְכִי הָיוּ בְּנֵיו אוֹ
 קְרוֹבָיו שֶׁהִסְפִּידוּ עֲלֵיו כָּל כֶּף בְּלֵב
 שָׁלֵם, אוֹ אִם הָיוּ צַדִּיקִים כָּל כֶּף שֶׁהָיָה
 חֵם לָכֶם בְּקֶרְבֶּם וְצַר לָהֶם פְּטִירַת
 הַצַּדִּיק. וְעוֹד, לְשׁוֹן **כְּבֹד** אֵינוֹ מֵתְיֵשֵׁב
 עַל הָאֲבָל:
וְנִרְאָה מִכָּאֵן רָאָה לְמֹה שֶׁאֵמַרו
 רִבּוּתֵינוּ וְ"ל (תוספתא סוטה פ"ה ה"ט)
 שְׁבוּכּוֹת יַעֲקֹב פִּסֵּק הַרְעָב, וְכֹאֲשֶׁר מֵת
 יַעֲקֹב חִזֹּר הַרְעָב לְמִקּוֹמוֹ. וְעַל כֵּן עָשׂוּ
 הַמִּצְרִיִּים **אֲבָל כְּבֹד**, בְּעִבּוֹר "כִּי כְּבֹד
 הַרְעָב" כְּבָרְאִשׁוֹנָה, כִּי הַרְגִּישׁוּ
 הַמִּצְרִיִּים דְּבָר זֶה שֶׁיְחִזֹּר הַרְעָב
 לְקַדְמוֹתוֹ עַל דֵּי גִס זֶה שֶׁקְרָה לָהֶם
 בְּדֶרֶךְ, כִּי פִתְאוּם נִדְמָן לָהֶם גֶּרְן אֶחָד
 שֶׁהָיָה מֶקֶף קוֹצִים מִכָּל צַד עַד שֶׁלֹּא
 הָיָה נִשְׂאָר פִּתּוּחַ אוֹ דֶּרֶךְ לְבֹא אֶל הַגֶּרְן,
 וּמִזָּה הֵבִינוּ שְׁזִכּוֹת הַצַּדִּיק גֶּרֶם לָהֶם
 בְּחַיָּו שֶׁהָיָה לָהֶם דֶּרֶךְ לֵילֵךְ אֶל הַגֶּרְן
 וְלֶאֱכַל מִגֶּרְנוֹ וּמִיִּקְבוֹ, וּבְמוֹתוֹ יַעֲבֹבוּ
 עֲלָיו הַרְשָׁעִים שֶׁנִּמְשְׁלוּ לְקוֹצִים שֶׁלֹּא
 יִהְיֶה לָהֶם עוֹד דֶּרֶךְ אֵל הַגֶּרְן כֹּאֲשֶׁר
 הָיָה לָהֶם לְפָנִים, כִּי "סָר צֵלָם
 מֵעֲלֵיהֶם" (ע"פ במדבר יד ט), וּבְכַפְרֶשֶׁת

יא וַיִּחַז אֶת־בְּרַעַת אֲרַעָא כְּנַעֲנָא יֵת אַבְלָא בְּבֵית אֲדָרֵי דְאַטְד וְאַמְרוּ אַבְל תְּקִיף דִּין לְמַצְרָאֵי עַל כֵּן קָרָא שְׁמָה אַבְל מְצָרִים דִּי בְּעֵבְרָא דִּי־רְדָנָא :

(יא) וַיִּחַז אֶת־בְּרַעַת אֲרַעָא כְּנַעֲנָא יֵת אַבְלָא בְּבֵית אֲדָרֵי דְאַטְד וְאַמְרוּ אַבְלָא כְּבַד זֶה לְמַצְרִים עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָה אַבְל מְצָרִים אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הִירְדָן:

יב וַעֲבָדוּ בְנוֹהֵי לֵה כֵּן כְּמָא דִּי פְקַדְנִין :

(יב) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי לֹא כֵּן כְּאֲשֶׁר צִוּם:

כ"ט - פֶּאֶשֶׁר צִוּם • מַהוּ אֲשֶׁר צִוּם ?.

יג וְנִטְלוּ יֵתָה בְנוֹהֵי לְאַרְעָא דְכְּנַעַן וַיִּקְבְּרוּ יֵתָה בְּמַעְרַת חֶקַל פְּסֻלְתָּא דִּי זְבַן אַבְרָהָם יֵת חֶקְלָא לְאַחְסַנְתָּ קְבוּרָא מִן עֶפְרַן חֲתָמָה עַל אֶפְי מְמָרָא :

(יג) וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בְּנֵי אֲרַעָא כְּנַעַן וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּמַעְרַת שְׂדֵה הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת־הַשְּׂדֵה לְאַחֲזַת־קְבֹר מֵאֵת עֶפְרַן הַחֲתִי עַל־פְּנֵי מְמָרָא:

דגלים נקבעו כאן. לוי לא ישא, שהוא עתיד לשאת את הארון, ויוסף לא ישא, שהוא מלך, מנשה ואפרים יהיו תחתיהם. וזהו: "איש על-דגלו באתת", באות שמסר להם אביהם לישא מטתו.

כ"י - וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בְּנֵי • וְלֹא בְנֵי בְּנֵי, שֶׁכֵּף צִוּם: 'אֵל יִשָּׂא מִטְתִּי לֹא אִישׁ מְצָרִי וְלֹא אֶחָד מִבְּנֵיכֶם, שֶׁהֵם מִבְּנוֹת כְּנַעַן, אֲלֵא אֶתֶּם', (כ"י) וְקָבַע לָהֶם מְקוֹם: ג' לְמַזְרַח וְכֵן לְד' רוּחוֹת, וְכִסְדָּרָן לְמַסַּע מַחְנֵה שֶׁל

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי 'לקוטי שיחות' חט"ו עמ' 193 - מתוך 'לקראת שבת')

איך יתכן שראש עשו מונח ליד יצחק?

שָׂרְשׁוּ שֶׁל עֶשׂו - בִּיצְחָק הוּא. וּפְשׁוּט, שְׁבִיצְחָק הַצַּדִּיק לֹא הָיָה שׁוֹם רַע וְרִשְׁעוּת. וְזֶה שֶׁהָיָה עֶשׂו רִשָּׁע, הָיָה רַק כְּאֲשֶׁר הִבְדִּיל אֶת עֲצָמוֹ מִשָּׂרְשׁוֹ - יִצְחָק - וְהִתְעַסֵּק בְּעִנְיָנִים גּוֹפְנִיִּים וְחוֹמְרִיִּים.

על הפסוק בנוגע לקבורת יעקב ו'ויקברו אותו במערת שדה המכפלה' (ג, יא), איתא בתרגום יונתן בן עוזיאל "וישמיע פתגמא לעשו רשיעא כו' ולא הוה שביק ליוסף למיקבור ית אבוי כו' ונטל [חושבים] סיפא וקטע רישיה דעשו רשיעא, והוה רישא דעשו מתגלגל כו' ואתנח בגו עיטפיה דיצחק אבוי".

ונמצא, שרק "גופו" וקמרייתו של עשו היה רע גמור, אך "ראשו" שהוא המקור ושרש שלו כפי שהוא ביצחק, היה רק טוב.

ולכאורה תמוה ביותר, הרי הדין הוא ש'אין קוברין רשע אצל צדיק' (סנהדרין מז, א. טושויע י"ד ס"י טכב ס"ה), ואם-כן פיצד יתכן ש'רישיה דעשו רשיעא' מונח "בגו עיטפיה דיצחק"?

ויש לבאר זה בדרך הפנימיות:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי 'לקוטי שיחות' חלק כ, עמוד 235 - מתוך 'לקראת שבת')

שעבוד מצרים במיתת יעקב

ההסברה בזה:

במיתתו של יעקב התחיל השעבוד במצרים, כפי שרש"י כותב בתחלת הפרשה "שכיון שנפטר יעקב אבינו, נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם". ומזה מוכן שהוצאתו של יעקב ממצרים לקבורה בארץ ישראל גרמה שיוכל להיות גלות ושעבוד מצרים.

(ג, יא) וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בְּנֵי אֲרַעָא כְּנַעַן וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ

על הפסוק "וישאו אותו בניו" מפרש רש"י הסדר בנשיאת ארונו של יעקב, ומסביר "לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון, ויוסף לא ישא שהוא מלך, מנשה ואפרים יהיו תחתיהם".

ומטעם זה לא נשא לוי את הארון, שכן לוי היה למעלה מהשעבוד, וכמו שכתב רש"י "למה נמנו שנותיו של לוי

וצריך באור הטעם שלוי לא ישא, הרי נשיאת הארון הוא ענין שבעתיד הרחוק, ובה גופא לא על-ידו אלא על-ידי בניו, ומדוע יקחו ממנו בגלל זה את המצודה ונשיאת ארונו של אביו?

אֶלָּא להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קים לא היה שעבוד . . . ולוי האריך ימים על קלם". ויתירה מזו: אפילו בנוגע לשבט לוי "מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שבטו של לוי".

ועננו זה קשור עם זה שעתיד לשאת הארון, שכן "שבטו של לוי . . . לא רצו לעשות עבודה לפי שיצדעו שעתידין לשאת את הארון, ומתוך כך היו בני חורין" (תוספות הדר זקנים) שמות א, יג).

(יד) וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף מִצְרַיִם הוּא וְאָחָיו וְכָל־הָעַלְוִים אִתּוֹ לְקַבֵּר אֶת־אֲבִיו אַחֲרַי קָבְרוּ אֶת־אֲבָיו:

כ"ט - הוא ואחיו וכל העלולים איתו . בחזרתן כאן, הקדים אחיו למצרים העולים איתו, ובהליכתן הקדים מצרים לאחיו, שנאמר: "ויצעלו איתו כל עבדי פרעה

וגו'" ואחר-כך: "כל בית יוסף ואחיו", אלא לפי שראו הכבוד שעשו מלכי פנען, שתלו בתריהם בארוננו של יעקב, נהגו בהם כבוד.

(טו) וַיֵּרְאוּ אַחֲיוֹ-יוֹסֵף כִּי־מַת אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף וְהַשֵּׁב יָשִׁיב לָנוּ אֶת פֶּלֶא־הַרְעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אֹתוֹ:

כ"ט - ויראו אחיו-יוסף כי-מת אביהם . מהו "ויראו"? הכירו במיתתו אצל יוסף, שהיו רגילים לסעד על שלחנו של יוסף והיה מקרבן בשביל כבוד אביו, ומשמת יעקב לא קרבן (כ"ד). לו ישטמנו . שמא ישטמנו, 'לו מתחלק לענינים הרבה: יש 'לו משמש בלשון בקשה ולשון 'הלואי', כגון: "לו יהי כדברך", "לו שפעני", "ולו הואלנו", "לו מתנו". ויש 'לו משמש בלשון 'אם' ואולי, כגון: "לו

חכמו", "לו הקשבת למצותי", "ולו אנכי שקל על-כפיי". ויש 'לו משמש בלשון 'שמא': "לו ישטמנו", ואין לו עוד דומה במקרא, והוא לשון 'אולי', כמו: "אלי לא-תלך האשה אחרי", לשון 'שמא' הוא. ויש 'אולי' לשון בקשה, כגון: "אולי יראה ה' בעניי", "אולי ישיב ה' אותי", הרי הוא כמו: "לו יהי כדברך". ויש 'אולי' לשון 'אם': "אולי יש חמשים צדיקים".

(טז) וַיֵּצְאוּ אֶל־יוֹסֵף לֵאמֹר אֲבִיךָ צָוָה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר:

כ"ט - ויצאו אל-יוסף . כמו 'ויצאו אל-בני ישראל', צוה למשה ולאהרן להיות שלוחים אל בני ישראל, אף זה: "ויצאו" אל שלוחם, להיות שליח אל יוסף לומר לו כן. ואת מי צוה? את בני בלהה, שהיו

טו ופקידו לות יוסף למימר אבוק פקד קדם מותה למימר:

רגילין אצלו, שנאמר: "והוא נער את בני בלהה". אביך צוה . (כ"ד. ימות סה) שנו בדבר מפני השלום, כי לא צוה יעקב כן, שלא נחשד יוסף בעיניו.

(יז) כֹּה־תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנִי שָׂא נָא פִּשְׁעֵי אַחִיךָ וְחַטָּאתָם כִּי־רָעָה גָּמְלוּךָ וְעַתָּה שָׂא נָא לִפְשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ וַיִּבְךְּ יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֵלָיו:

כ"ט - שָׂא נָא לִפְשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ . אם אביך מת, אלהיו קים והם עבדיו.

יז פדין תימרון ליוסף כבעו שבוק כען לחובא אחיד ולחטאהון ארי בישתא גמלוך וכען שבוק כען לחובא עבדי אלהא דאבוק ובכא יוסף במללותהון עמה:

ויש להם קצת התנצלות על זה לומר לפי שהביא דבתם לומר שקוראין לבני השפחות עבדים (כ"ד פ"ד) על כן גמלו לו כמותו למכרו לעבד: על כן נאמר שָׂא נָא לִפְשַׁע אַחִיךָ,

ונראה שהיה כאן 'פשע' ו'חטאת', ה'פשע' הוא שרצו להרגו בידים, והוא אינו חייב מיתה בידי אדם אפלו לפי דבריהם שחשבוהו למוציא דבה. ה'חטאת' הוא מה שמכרוהו לעבד, ונראה שהיה כאן 'פשע' ו'חטאת' כי רעה גמלוך. היה לו לומר 'שָׂא נָא פִּשְׁעֵי וְחַטָּאת אַחִיךָ' ולקמה הכניס 'אחיד' בין הדבקים. ומה נתינת טעם הוא שאמר כִּי רָעָה גָּמְלוּךָ.

(יא) וַיִּלְכוּ גַם־אֲחֵיו וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו וַיֹּאמְרוּ הֲנַנּוּ לָךְ
 יח וַאֲזָלוּ אַף אַחוּהי וַיִּפְּלוּ קְדָמוּהי וַאֲמָרוּ
 הָא אַנְחָנָא לָךְ לְעַבְדִּין:
 לְעַבְדִּים:

כ"ט - וַיִּלְכוּ גַם־אֲחֵיו • מוסף על השליחות.

(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף אֶל־תִּירְאוּ כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים
 יט וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף לֹא תִדְחֲלוּן אַרְי דְחֲלֵא
 דִּי אֲנָא:
 אָנִי:

כ"ט - כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי • שָׂמָא בְּמַקְוָמוּ אָנִי? בְּתַמְיָהָ, אִם הֵייתִי רוֹצֵה לְהִרְעֵ לְכֶם, כְּלוּם אָנִי יָכוֹל?
 וְהֵלֵא אַתֶּם כְּלַכֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה, וְהִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־
 הוּא חֲשָׁבָה לְטוֹבָה, וְהֵי אָף אָנִי לְבִדְי יָכֹל לְהִרְעֵ לְכֶם?.

(כ) וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֱלֹהִים חֲשָׁבָה לְטוֹבָה
 לְמַעַן עֲשֶׂה כִּיּוֹם הַזֶּה לְהַחֲיֵת עִם־רַב:
 כ וַאֲתוֹן חֲשַׁבְתוֹן עָלַי בִּישָׂא מִן קָדָם יְיָ
 אַתְחַשְׁבַת לְטוֹבָא בְּדִיל לְמַעַבְד כִּיּוֹמָא הַדִּין
 לְקַיְמָא עִם סָגִי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי 'לקוטי שיחות' כרך ה' עמ' 247 הערה 48 - מתוך 'לקראת שבת')

גם היזק גורם לדברים טובים

ושלום, הנה לבסוף נתבררה האמת שפעלתם גרמה לדבר טוב. ומפיון שהם אלו שגרמו לטובתו של יוסף, לכן שילם להם יוסף על מעשיהם, וגמל להם טובות. ומזה יש ללמוד בנדון־דין, כי הן הן הדברים, וכמבואר בספר התנ"א (אגרת הקודש סימן כה) דכ"ש"גן אדם שהוא בעל בחירה מקללו או מפהו או מזיק ממונו" על האדם לדעת ש"על היזק כבר נגזר מן השמים והרבה שלוחים למקום" ו"מאת ה' היתה זאת לו". ומעתה, מפיון ש"כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" (ברכות ס, ב), ו"אין דבר רע יורד מלמעלה" (בראשית רבה פ"א, ג, וראה תניא - אגרת הקודש סימן יא), אם־כן, אף אם נראה שחבירו היזק לו, מפל־מקום מפיון ש"מאת ה' היתה זאת לו", ברור שבמעשיו אלו גרם לו חבירו דבר טוב ומועיל. ועל הטובה הזאת שגרם לו חבירו במעשיו בשליחותו של מקום, יש לגמול ב"טובות". [וזה שחבירו נקרא 'ח'ב' - מבואר זה ב'אגרת הקדש' שם בארוכה, שהוא מצד רוע בחירתו. ואין־כאן־מקומו].

איתא בספר התנ"א (פ"א): דכאשר "עולה לו מהלב למוח איזו טינא ושינאה חס־ושלום או איזו קנאה או פעס או קפיצא ודומיהו" על חבירו, על האדם להסירן ממוחו, ועליו "לעשות ההפך ממש, להתנהג עם חבירו במדת חסד" ו"לסבול ממונו עד קצה האחרון ולא לבעוס חס־ושלום, וגם שלא לשלם לו כפעלו חס־ושלום, אלא אדרבה לגמול לחיבים טובות, כמו שכתוב בזהר ללמוד מיוסף עם אחיו". ולכאורה תמוה הדבר, דאף שאפשר להבין שעל האדם להעביר על מדותיו ולא לשלם לחבירו כפעלו רחמנא־ליצלן, אף מדוע עליו "לגמול לחיבים טובות", הרי השני החיב עשה לו רעה, ומדוע עליו לשלם לו על כך בטובה? ויש לבאר הדברים על־פי מה שכתב שם, שדבר זה יש "ללמוד מיוסף עם אחיו". דהנה אצל יוסף הצדיק, אף שהאחים "חשבתם עלי רעה", מפל־מקום ראו כולם ש"אלקים חשבה לטובה למען עשה כיום הזה, להחיות עם רב" (שון הכתוב ויחי נ, ט). ונמצא, דהגם שמתחילה היה נראה שהאחים היזקו ליוסף חס־

כלי יקר - עזו והדר

מִשָּׁב: חֲסִילַת פְּרִשַׁת וַיְחִי סְלִיק סִפְר בְּרַאשִׁית - בְּעֵזֶר הַעוֹשָׂה בַל כְּיָמִים שִׁשָּׁת

אוֹתָהּ הִרְעָה, דְּהֵינּוּ הַדְּבָרָה רָעָה. וּבְזָה מִיִּשָּׁב לְמָה הַקְּדִים הַפֶּשַׁע לְחַטָּאת, כִּי אִין זֶה דְּרַף הַמְּבַקְשִׁים לְבַקֵּשׁ תַּחֲלָה עַל הַדְּבָר הַגְּדוֹל וְאַחֲר־כֵּן עַל הַקָּטָן, אִיפְכָא מְבַעֵי לִיה, וְלִהְנַחְתָּנוּ הוּא

לְפִי שֶׁעַל הַפֶּשַׁע אִין לְהֶם שׁוּם הַתְּנַצְלוּת, עַל כֵּן הֵם מְבַקְשִׁים מְחִילָה וְרַחֲמִים. אֲבָל וְחַטָּאתָם דִּין הוּא שְׂתַמְחֹל, כִּי רָעָה 'גְּמִלוּד', רָצָה לוֹמַר שִׁישׁ לְהֶם קִצַּת הַתְּנַצְלוּת שְׁגָמְלוּ לָךְ

◆ שבת קודש ט"ז טבת ◆

כא ויכעז לא תדחלון אנא אזין יתכוון וית
טפלוכוון ונחם תהוון ומלל תנחומין על
לבהון:

(כא) ועתה אל-תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת-
טפכם ונחם אותם וידבר על-לפם:

בהן, ואמר אחי הם, ולבסוף הרג אותם, יש לה אה
שהורג את אחיו? דבר אחר: עשרה גרות לא יכלו
לכבות גר אחד וכו'.

ה"י « וידבר על-לפם • דברים המתקבלים על הלב:
עד שלא ירדתם לכאן, היו מרגנים עלי שאני עבד,
ועל-ידיכם נודע שאני בן חורין, ואני הורג אתכם?
מה הבריות אומרות? פת של בחרים ראה ונשפח

כב ויחייב יוסף במצרים הוא ובית אבוי
וחי יוסף מאה ועשר שנים:

(כב) וישב יוסף במצרים הוא ובית אביו ויחי יוסף
מאה ועשר שנים:

כג ויחזא יוסף לאפרים בניו תליתאין אף בני
מכיר בר מנשה אתילידו ורבי יוסף:

(כג) וירא יוסף לאפרים בני שלשים גם בני מכיר
בן-מנשה ילדו על-ברפי יוסף:

ה"י « על-ברפי יוסף • בתרגומו, גדלן בין ברפיו.

כד ואמר יוסף לאחיהי אנא מאית ויי מדבר
דכיר יתכוון ויסק יתכוון מן ארעא הדא
לארעא די קים לאברהם ליצחק וליעקב:

(כד) ויאמר יוסף אל-אחיו אנכי מת ואלהים פקד
יפקד אתכם והעלה אתכם מן-הארץ הזאת
אל-הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב:

כה ואומי יוסף ית בני ישראל למימר מדבר
דכיר יי יתכוון ותסקוין ית גרמי מפא:

(כה) וישבע יוסף את-בני ישראל לאמר פקד יפקד
אלהים אתכם והעלתם את-עצמותי מזה:

כו ומית יוסף בר מאה ועשר שנים ותנטו
ית ושמויה בארנא במצרים: חזק

(כו) וימת יוסף בן-מאה ועשר שנים ויחנטו אתו
וישם בארון במצרים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך כה, עמוד 474 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

הפח שלא להתפעל מחשף הגלות

וללכת עמיהם ולמשכם במדבר".
ונמצא, שאדרבה, מקבורת יוסף במצרים שאבו בני ישראל
עדיד וחזק, דאף שהיו בתוך גלות קשה, הנה בידיעם
שיוסף הצדיק נמצא אתם בצרת גלותם, נתעודדו מזה
שלא להתפעל מהסביבה, ולהיות חזקים בדבקותם
להקב"ה.
ועל-פי-זה יש לבאר מה שעל אף גדל המעלה של קבורה
בארץ ישראל, מפל-מקום נטמנו כמה וכמה מרועי ישראל
דקא בחוץ לארץ, כי על-ידי-זה שנסארו בגלות יחד עם

וישם בארון במצרים: (סיום פרשתנו)
ידוע הפלל ד"מסימין בטוב" (עין תוספות סוף נדה, ועוד),
ואם-כן תמונה, מדוע סיום ספר בראשית הוא בזה שיוסף
נקבר במצרים, הרי לכאורה זהו הפך השבח, שלא זכה
יוסף ליקבר מיד בארץ ישראל ונשאר במצרים?
ויש לומר בזה על-פי מה שכתב בש"ף על התורה (פרשתנו
מז, כט), שהטעם לזה שנקבר יוסף במצרים ולא בארץ
ישראל הוא, כי יעקב אמר ליוסף "אתה צריך שתגן עליהם
כו' ואתה צריך למשך להם חן וחסד כל זמן שהם בגלות,

שְׁמִקְבָּלִים מְרוּעֵי יִשְׂרָאֵל, בְּהִיּוֹתָנוּ בְּמִצַּר הַגְּלוּת, עַד אֲשֶׁר יָבוֹא הַגּוֹאֵל בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ.

צֵאן מְרַעֲיֵתָם, הִנֵּה מִזָּה שׁוֹאֲבִים עֵדוּד וְחֹזֵק בְּעִבּוֹדַת ה'. וְזֶהוּ שְׁסִיּוֹם סֶפֶר בְּרֵאשִׁית הוּא בְּפֶסֶק "וַיִּשָּׂם בְּאָרוֹן בְּמִצְרַיִם", וְתִכְף מְכַרְזִים "חֹזֵק חֹזֵק וְנִתְחַזַּק", שֶׁהוּא הַחֹזֵק

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כ עמ' 247)

בָּה" (יזמא כו, א). וַיֵּשׁ לְתַרְצַן עַל-פִּי חֲדוּשׁוֹ שֶׁל ה'חֲתָם סוֹפְר', שֶׁ'מְרָא דְאֲתָרָא' יְכוּל לְשַׁמֵּשׁ כְּסִנְדֵּק עֵבּוּר יוֹתֵר מֵאֲחַ אַחַד, כְּשֶׁם שֶׁהִכְהֵן הַגְּדוּל יְכוּל לְהִקְטִיר קְטָרֶת פְּרָצוּנוֹ. וְאַף כָּאֵן: יוֹסֵף הִיָּה הַשְּׁלִיט עַל הָאֶרֶץ, 'מְרָא דְאֲתָרָא', וְלִכֵּן הִתֵּר לוֹ לְהִיֹּת סִנְדֵּק לְשֵׁנֵי אַחִים.

גַּם בְּנֵי מְכִיר . . יָלְדוּ עַל בְּרַכְיָ יוֹסֵף (ג, כג) כַּד אֲתִילִידוּ וְזִינְיוֹנוֹ יוֹסֵף (תרגום יונתן בן עזיאל) הֵינֵנו שְׁיִסְרָף הִיָּה הַסִּנְדֵּק שֶׁל בְּנֵי מְכִיר, שֶׁנִּמְלָו עַל בְּרַכְיָו (פְּרוּשׁ יוֹנָתָן). וְהִקְשׁוּ עַל כֵּן, הֲרֵי מִנְהֵג יִשְׂרָאֵל הוּא שְׁלֵא לְכַבֵּד אָדָם אַחַד בְּסִנְדָּקָאוֹת שֶׁל שְׁנֵי אַחִים, בְּדוּמָה לְקִטְרֶת, שֶׁ"מַּעוֹלָם לֹא שָׁנָה אָדָם

חֹזֵק חֹזֵק וְנִתְחַזַּק

פ"ה פסוקים פ"ה אל פה סימן חסלת פרשת ויחי

הפמרה לפרשת ויחי לשמו"ת ולקריאה בציבור נדפסה בעמ' רסז

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום ראשון עמוד ב

39 חציה שיכר לשנות, דהיינו, להוציאה בהוצאות ביתו, שפיר דמי
40 - רשאי הוא לעשות זאת, שמאחר וחציה נידון עליו כהלואה
41 רשאי הוא לעשות בו ככל אשר יחפוץ.
42 דעת החולק: רבא אמר, להכי קרו ליה עיסקא - לפיכך נקראת
43 סחורה זו בשם 'עיסקא' ולא 'הלואה', דאמר ליה בעל הסחורה
44 למקבל, כי להכינא לך לאעסקון ביה ולא למשתי ביה שכרא - נתתי
45 לך סחורה זו על מנת לעסוק בה ולהרויח, שמתוך שאתה מרויח
46 בחלקך תטרח ותעסוק בה יפה, ונמצא שאף אני נשכר מכך, אך לא
47 נתתה לך כדי להוציאה בהוצאות ביתך.
48 הגמרא מביאה מחלוקת אם ניתן לגבות מעות עיסקא מיתומים:
49 אמר רב אידי בר אבין, ואם מת המקבל והסחורה קיימת ביד בנוי,
50 נעשה חצי הממון שהיה מלווה כמפלטין אצל בניו, ואין הבעלים
51 יכולים לגבותו מהם, שהרי מטלטלים של יתומים אינם
52 משתעבדים לבעל חוב.
53 דעת החולק: רבא אמר, להכי קרו ליה עיסקא - לפיכך נקראת
54 סחורה זו בשם 'עיסקא', כדי שתהא קיימת תמיד לצורך עשיית
55 עיסקאות, דאם מת המקבל לא נעשה חציה כמפלטין אצל בניו,
56 שהרי הבעלים סומכים על כך שיוכלו לגבות את ממונם מסחורה
57 זו אם ימות המקבל.
58 עוד בעניני עיסקא: אמר רבא, חדא עיסקא ותרי שטרי פסידיא
59 דמלגה - עיסקא אחת שמחלקים אותה וכותבים עליה שני
60 שטרות, יש בכך הפסד למלוה. מאחר שבסתם עיסקא נוטלים
61 הבעלים שליש ברווחים וחצי בהפסדים, ולפיכך, אם מחלקים
62 עיסקא אחת לשני שטרות נמצא בעל הבית נפסד, שאם יהא ריוח
63 בשטר אחד והפסד בשני יטול חלק בהפסד יותר מחלקו ברווחים,
64 ואילו היה זה בשטר אחד, היה ההפסד יורד משיעור הריוח.
65 כגון, אם נתן אדם לחבירו שתי חבילות בגדים בשווי מנה על מנת
66 לסחור בהם, והריוח המקבל באחת מהן חמשה עשר דינרים
67 ובשניה הפסיד חמשה, אם היתה עיסקא זו בשטר אחד, אין
68 מחשבים כל חבילה בפני עצמה, אלא מחשבים את התוצאה
69 הסופית שיש בעיסקא זו ריוח של עשרה דינרים, ונטל בעל הבית
70 שליש מן הריוח שהוא שלש דינרים ושליש. אמנם אם נתחלקה
71 עיסקא זו לשני שטרות, נמצא, שבשטר אחד היה הפסד של
72 חמשה דינרים, ומהם מפסיד בעל הבית מחצה, שנים וחצי דינרים,
73 ואילו בשטר השני נוטל בעל הבית שליש מן הריוח של חמשה
74 עשר דינרים, שהוא חמשה דינרים. ונמצא שבסופו של דבר לא
75 נותר בידו אלא שנים וחצי דינרים.

1 לנכות לבעלים מחלקם מה שנשאתו בכך שלא הבחישה הקרקע,
2 ולא יטלו מן החיטים כפי שהיה ראוי להם ליטול מן השומשמיין.
3 אמר ליה רב אשי לרב כהנא, אין הדין כן, אלא חייב האריס ליתן
4 לבעל הבית כפי שקצבו ביניהם מתחילה, משום דאמר אינשי -
5 דרך בני אדם לומר, כחשא ארעא ולא להחוש מרה - שתבחישי
6 האדמה ולא יבחישו בעליה. דהיינו, שבעל השדה מעדיף שיוזע
7 האריס שומשמיין המבחישים את הקרקע יותר מחיטים, ובלבד
8 שלא יבחישי הוא ובניו ברעב, על ידי שיטול עכשיו פחות ממה
9 שהיה נוטל בזריעת שומשמיין.
10 מעשה נוסף. ההוא נבא דבביל ארעא לשומשמיין - שקיבל קרקע
11 באריסות על מנת לזרוע בה שומשמיין, ורעא חיטי - זרע האריס
12 חיטים ולא שומשמיין, ועבדא חיטי טפי מן שומשמיין - ועשתה
13 הקרקע חיטים השנים יותר משומשמיין, מאחר שהצליחה זריעת
14 החיטים מאד, ואף התייקר מחירם בשוק.
15 כבר רבינא למימר, דהייב ליה שכחא דביני בניי - שמוטל על בעל
16 הקרקע ליתן לאריס לבדו את השבח שהשביחו החיטים יותר מן
17 השומשמיין, ולא יחלוק עמו בריוח זה, שהרי האריס הוא שגרם
18 לשבח זה.
19 אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא, אטו הוא אשכח ארעא לא
20 אשכחא - וכי רק האריס השביח והקרקע לא השביחה, הרי שניהם
21 יחדיו גרמו לשבח זה, ולפיכך יש לאריס לחלוק אף בריוח זה עם
22 בעל הקרקע.
23 הגמרא מביאה כמה הלכות דיניי 'עיסקא', שאף בהם מצינו
24 מחלוקת בין בני ישיבת נהרדעא לרבא: אמרי נהרדעי, האי עיסקא
25 - אדם המקבל סחורה מחבירו על מנת להוליכה למקום שבו היא
26 נמכרת ביוקר, ולחלוק עמו ברווחים, פלגא מלגה ופלגא פקדון -
27 חצי מן הסחורה נידונה כהלואה, וממילא אחריות אונסיה מוטלת
28 על המקבל, וחציה השני נידון כפקדון, ולפיכך אם אירע בו אונס
29 מפסיד בעל הסחורה.
30 והטעם בזה הוא, דעבדי רבנן מילתא דניתא ליה ללגה וניתא ליה
31 למלגה - ותיקנו חכמים תקנה שתהא נוחה הן למלוה והן ללוה,
32 שאילו היתה כל הסחורה נידונה כהלואה והיה מתחייב המקבל
33 בכל אונסיה, לא היו מוצאים הבעלים אדם שיסכים לסחור בה,
34 ואילו היתה כל הסחורה נידונה כפקדון והיה הפסד האונסים על
35 הבעלים, לא היו חפצים למוסרה לאיש.
36 מוסיפים בני ישיבת נהרדעא ואומרים: השתא דאמרין פלגא מלגה
37 - עתה לאחר שנתבאר שמחצית מן הסחורה נידונה כהלואה, אי
38 נעי למשתי ביה שכרא - אם חפץ מקבל הסחורה לקנות בדמי

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - י"ג טבת מפרק סט עד סוף פרק עא</p>	<p>יום ראשון - י' טבת מפרק נה עד סוף פרק נט</p>
<p>יום חמישי - י"ד טבת מפרק עב עד סוף פרק עו</p>	<p>יום שני - י"א טבת מפרק ס עד סוף פרק סה</p>
<p>יום שישי - ט"ו טבת מפרק עז עד סוף פרק עח</p>	<p>יום שלישי - י"ב טבת מפרק סו עד סוף פרק סח</p>
<p>שבת קודש - ט"ז טבת פרק כ מפרק עט עד סוף פרק פב</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י' טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 26, אך הנה כתיב... עד עמ' 28, שבזוה"ק.

45 וַיְהִי הַגּוֹף כְּלוּ מְלֵא מַהֵם לְבָדָם, – שכן, יתכן, שהאברים
46 אכן יתלבשו בכוחות ולבושי הנפש האלקית, אבל לפעמים
47 יתלבשו גם בכוחות ובלבושי הנפש הבהמית, לכן הוא אומר:
48 שהגוף כולו יהיה מלא אך ורק בכוחות ולבושי הנפש האלקית,

49 ולא ישאר מקום כלל

50 לכוחות ולבושי הנפש

51 הבהמית, ולא יעבר זר –

52 הנפש הבהמית נקראת

53 "זר", בתוכם – באברים,

54 חס־ושלום, – עד כאן

55 דובר בצורה כללית,

56 שרצונה של הנפש

57 האלקית הוא שכל הגוף

58 יהיה מלא רק ממנה.

59 להלן, יבואו הדברים

60 בפירוט יותר: דְּהִינּוּ, תְּלַת

61 מַחִין שְׁבַרְאשׁ – שלשת

62 המוחין שבראש, חכמה,

63 בינה, דעת, וְהִיוּ מְמַלְאִים

64 מִתְּקַמְתָּ בְּיַדְּהָא

65 שֶׁנֶּנְפֵשׁ הָאֱלֹהִית, שְׁהִיא

66 תְּקַמֵּת ה' וְכִינַתּוּ, –

67 להתחכם ולהבין גדולתו

68 של הקב"ה, לְהַתְּבוּנָה

69 בְּגִדְלָתּוּ אֲשֶׁר עַד אִין

70 תְּקַר וְאִין סוּף, –

71 לגדולתו, ואי אפשר לחקרו לתכליתו, וְהָאֵלֹהִים מִתָּן, –

72 מהחכמה ובינה, עֲלֵי־יְדֵי תְּרַעַת, – על ידי התעמקות בכוח

73 הדעת, עד להרגשת השכל, שְׁעֵל־יְדֵי־יְהוּזָה מוֹלִידִים, הִירְאָה –

74 מהקב"ה, בְּמֹחוּ וּפְחָד ה' בְּלִבּוֹ, – כפי שהזכור בפרק השלישי,

75 שְׁעֵל־יְדֵי הַתְּבוּנוֹת וְהַתְּעַמְקוֹת בְּגוֹדְלוֹתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶה, נולדת

76 יראה במוח – הביטוי "יראה" נאמר, כשהדבר ממנו יראים נמצא

77 מרחוק, הוא רק מבין אותו בשכלו – ופחד בלב – הביטוי "פחד"

78 נאמר, כשהדבר ממנו מפחדים נמצא קרוב אליו, רואים אותו

79 ומתמלאים ממנו פחד בלב. כך גם כאן: מההתבוננות

80 וההתעמקות בגדולתו של הקב"ה, מתעוררת תחלה יראה

81 במוח, ולאחר מכן פחד בלב, וְאֵהְבַת ה' כָּאֵשׁ פּוֹעֶרֶת בְּלִבּוֹ –

82 כן נולדת, עֲלֵי־יְדֵי הַתְּבוּנוֹת וְהַתְּעַמְקוֹת בְּגוֹדְלוֹתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶה,

83 אהבה בוערת בלב, כְּרֵשְׁפֵי שְׁלֵהֲבַת, לְהִיּוֹת נְכַסְפָה וְנָם

84 כְּלֵתָה נִפְשׁוֹ בְּחִשְׁקָהּ וְחִפְצָהּ – כדי, לְדַבְּקָהּ בּוֹ בְּאִין־סוּף

85 בְּרוּחָהּ הַאֱלֹהִית בְּכָל לֵב וְנִפְשׁ וּמְאָד – בשלשת הבחינות: בכל

86 לבבך, בכל נפשך ובכל מאדך, כמו שנאמר בפסוק⁸, "בכל

87 לבבך" – שהלב יהיה ממולא באהבה להקב"ה, "בכל נפשך" –

88 שאהבה זו תעבור את גדות הלב ותתפשט בכל שאר האברים,

1 אַךְ הִנֵּה כְּתִיבִי: "וְלֹאֵם מְלֵאֵם יֵאֱמָרְךָ" – וכ"ק רבינו מעיר

2 כאן: "אך כו' – פי' דב' הנפשות אין ענינם שכל א' עוסק בשלו

3 ואין לו עסק והתענינות בפעולות הב', כ"א לאום מלאום יאמץ

4 כו"ף] – פסוק זה נאמר על יעקב ועשו, שברוחניותם של בני

5 ישראל, רומז 'יעקב' – על

6 הנפש האלקית, ועשו –

7 על הנפש הבהמית, והם

8 עומדים במלחמה¹

9 במידית, כשאחד מהם²

10 מתחזק ומתאמץ להתגבר³

11 על השני. כִּי הַגּוֹף נִקְרָא⁴

12 "עיר קְמַנְהָ"⁶, וְכֵמוֹ⁵

13 שְׁשֵׁנִי מְלֵכִים נְלֻחְמִים⁶

14 עַל עִיר אַחַת, שְׂכָל אַחַד⁷

15 רֹצֵחַ לְכַבְּשָׁה – גם נגד⁸

16 רצונה, וְלִמְלֶכֶת עֲלֶיהָ, –⁹

17 ולהגיע למלוכה עליה,¹⁰

18 שהיא ברצון, כלומר¹¹

19 בהסכמת וברצון תושבי¹²

20 העיר. דְּהִינּוּ לְהִתְהַיָּג¹³

21 וְיִשְׁבְּיָהּ בְּרִצּוֹנָהּ וְשִׁחִיו¹⁴

22 סְרִים לְמִשְׁמַעְתָּהּ בְּכָל¹⁵

23 אֲשֶׁר יְהוּד עֲלֵיהֶם, –¹⁶

24 כשם שהדבר הוא¹⁷

25 במלחמה בין שני מלכים¹⁸

26 על כיבושה של עיר אחת,

27 כִּךְ שְׁתֵּי הַנְּפֹשׁוֹת, הָאֱלֹהִית וְהַחַיִּינִית הִבְהֵמִית שְׂמִתְקַלְפָּהּ,

28 – הנפש הבהמית שמהקליפה המחיה את הגוף שהיא הצד

29 המנוגד לאלקות וקדושה, נְלַחְמוֹת זֶה עַם זֶה עַל הַגּוֹף וְכָל

30 אַבְרָיו, – הגוף הוא ה"עיר הקטנה" והאברים – ה"תושבים",

31 שְׂהַאֲלֹהִית – הנפש האלקית, תְּפַצֵּה וְרִצּוֹנָה שְׂתֵּהֵא הִיא

32 לְבִדָּה הַמוֹשְׁלֵת עֲלֶיהָ – על הגוף, וּמְנַחֲנִיתָהּ, וְכָל הָאֲבָרִים

33 וְהִיוּ סְרִים לְמִשְׁמַעְתָּהּ – כלומר, שהאברים יתנהגו בפועל לפי

34 הוראות הנפש האלקית, וּבְטָלִים לְגַמְרִי, – לא רק

35 שהאברים יתנהגו בפועל כדרישת הנפש האלקית, אלא

36 שימסרו את רצונם לנפש האלקית. ויותר מכך רוצה הנפש

37 האלקית: וּמְרַבְּבָה אֲלֵיהָ, – שהאברים יהיו בטלים אליה כמו

38 "מרכבה" לגבי הרוכב עליה, שאין לה רצון עצמי כלל. כלומר,

39 לא כמו בהתבטלות סתם, שיש לה רצון עצמי, אלא שהיא

40 מבטלת אותו, כ"אם שלאברים לא יהיה רצון עצמי כלל, וכל

41 רצונם יהיה אך ורק רצונה של הנפש האלקית, וְהִיוּ לְבוֹשׁ

42 לְעֵשֶׂר בְּחִינּוֹתֶיהָ – של הנפש האלקית, וְג' לְבוֹשִׁיהָ –

43 מחשבה, דיבור ומעשה, תְּנַזְּקִים לְעִילָהּ, שְׂתֵּלְבְּשׁוּ בָּלָם –

44 כוחותיה ולבושיה של הנפש האלקית יתלבשו, בְּאַבְרָיו הַגּוֹף,

46 בַּתְּעוּנוּגִים, לְהַתְּעַנֵּג עַל ה' מְעִין עוֹלָם הַבּוֹ; – העוֹלָם־הַבּוֹ
 47 הָרִי מְבוֹסֵס עַל תְּעוּנוּג בַּאֲלֻקוֹת, וְהַתְּעַנֵּג הוּא בְּמַחְ – שֶׁל חֻמְתָּה
 48 וְשֶׁבֶל, הַמְּתַעַנֵּג בְּהַשְׁכֵּלֶת ה' וְיִדְעֶתוּ, בְּפִי הַשְּׁנֵת שֶׁכָּלוּ
 49 וְחֻמְתָּו; – כְּפִי גֹדֵל הַהִשְׁגָּה, כִּךְ גֹּדֵל הַתְּעוּנוּג. וְהוּא –
 50 הָאֲהָבָה בַּתְּעוּנוּגִים, בְּחִינַת
 51 הַמִּיּוֹם וְזָרַע אֹרֶךְ יָרֵעַ
 52 שֶׁבְּקִדְשֵׁת שֶׁבְּקִדְשֵׁת נֶפֶשׁ
 53 הָאֱלֹהִית, הַמְּהַפְּכֶת
 54 לְטוֹב אֶת בְּחִינַת הַמִּיּוֹם
 55 שֶׁבְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית,
 56 שְׂמֵחָם – מִבְּחִינַת ה"מִיּוֹם"
 57 שֶׁבְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, בְּאוֹ
 58 תְּאוּזוֹת הַתְּעוּנוּגִי עוֹלָם
 59 הַיְהִי מְתַחַלְחֵל; – לִפְנֵי
 60 שֶׁהִנֵּפֵשׁ הַבְּהֵמִית נִהְפָּכָה
 61 לְאֲהוּב אֶת ה'. וְכִמּוֹ
 62 שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים שְׁעַר
 63 נִפְרָק ג' בְּשֵׁם הַיְהוּה,
 64 שֶׁהִרְעָה נִהְפָּךְ לְהִיּוֹת טוֹב
 65 נְמוּדֵי כְּמוֹ יֶצֶר טוֹב
 66 מְמַשׁ, – וְכִיֵּצֵד אֲפֻשְׁרִי
 67 הַדְּבָר? – בְּהִסְרֵי הַבְּנֵי
 68 הַצּוֹאִים מִמֶּנּוּ, – עַל־
 69 יְדֵי הַסֵּרֵת הַבְּנֵי הַצּוֹאִים
 70 שֶׁל רוּחַ הַתְּעוּנוּג שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
 71 הַבְּהֵמִית, שֶׁהֵם הַתְּעוּנוּגִי
 72 עוֹלָם הַיְהוּה שֶׁהוּא מְלַבֵּשׁ
 73 בְּהֵם. – הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית
 74 כְּשֶׁלְעֻצְמָה הִיא רַק "כּוּחַ הַמֵּתְאוּדָה", כּוּחַ חֻזֵק שֶׁל תְּאוּדָה, שֶׁאֲפֻשֵׁר
 75 לְהַטּוֹתוֹ לְאִיזוֹה צֵד שֶׁהוּא. אֲלֵא, בְּהִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית מְלוּבֶשֶׁת
 76 בְּגוֹף, נוֹטָה כּוּחַ זֶה וּמֵתְאוּדָה לְתְּעוּנוּגוֹת הַעוֹלָם־הַזֶּה. וְתְּאוּזוֹת
 77 הַעוֹלָם־הַזֶּה, בְּהוֹן הוּא מְשׁוּקָע, נַעֲשׂוֹת "לְבוּשִׁים" לְכוּחַ הַמֵּתְאוּדָה.
 78 וְעַל־יְדֵי פְעוּלַת הַנֶּפֶשׁ הַאֲלֻקִּית עַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, לְהַפּוֹךְ אֶת
 79 תְּעוּנוּגֵי הַעוֹלָם־הַזֶּה לְאֲהַבַת ה' – מֵתַפְשֵׁט כּוּחַ הַמֵּתְאוּדָה שֶׁל
 80 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, מְלַבּוּשֵׁי הַמְּלוּכָלְכִים, וּמֵתַלְבֵּשׁ בְּלְבוּשִׁים
 81 טוֹבִים, לְרִצּוֹת, וּבְחֻזְקָה, דְּבָרִים שֶׁל קִדּוּשָׁה וְאֲלֻקוֹת. הַנֶּפֶשׁ
 82 הַאֲלֻקִּית רּוֹצֵה, אִיפּוּא, שֶׁהָאֵדָם, עַל־יְדֵי שֶׁכָּלוּ, יוֹלִיד יִרְאָה
 83 מֵהַקֶּבֶה וְאֲהָבָה אֵלָיו, שֶׁתְּהִינָה בְּמִדָּה כּוֹז, שֶׁגַם הַנֶּפֶשׁ
 84 הַבְּהֵמִית, תִּיהְפֹּךְ לְאֲהַבַת ה'. וְכֵן – כְּמוֹ כֵן רּוֹצֵה הַנֶּפֶשׁ הַאֲלֻקִּית,
 85 שֶׁגַם שָׂאֵר כָּל הַמְּדוּת שֶׁבְּלֵב, שֶׁהֵן עֲנֵפֵי הַיְהוּה וְהָאֲהָבָה,
 86 יְהִיּוּ לְה' לְבָדוּ. – כֵּל הָאֵמוּנָה, מְדוּבָר שֶׁהֵמוּחַ וְהֵלֵב יְהִיּוּ
 87 מְמוּלָאִים מֵהַנֶּפֶשׁ הַאֲלֻקִּית. זֹאת וְעוֹד, רּוֹצֵה הַנֶּפֶשׁ הַאֲלֻקִּית:
 88 וְכָל בֵּחַ הַדְּבָר שֶׁבְּפִי, וְהַמְּחַשְׁבָה שֶׁבְּמַחְ, יְהִיּוּ מְמָלָאִים מִן
 89 לְבוּשֵׁי הַמְּחַשְׁבָה וְהַדְּבָר שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית לְבָדָה, שֶׁהֵן –
 90 לְבוּשֵׁי הַמְּחַשְׁבָה, דִּיבּוּר וּמַעֲשֵׂה, שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַאֲלֻקִּית, מְחַשְׁבֶּת

1 שְׁכוּלִים יִתְנַהֲגוּ בְּהֵתָאֵם לְדִרְיִשׁוֹת אוֹתָהּ אֲהָבָה. כְּגוֹן: כְּשֶׁהָאֲהָבָה
 2 לְהַקֶּבֶה"ה מְגִיעָה גַם בְּרַגְלֵי הָאָדָם – רִצּוֹת אוֹ הַרְגָלִים בְּמַהֲדוּת
 3 לְקִיּוּם מִצְוָה, ו"בְּכָל מֵאֲדָךְ" – עַד לְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, בְּגִלְל אֲהַבְתּוּ
 4 אֶל הַקֶּבֶה"ה הוּא מוֹכֵן לְמִסְתוֹר אֶת נֶפֶשׁוֹ, מְעַמְקָא דְלֵבָא – מְעוּמָק
 5 הַלֵב, שֶׁבְּחֻלְלֵי הַיְמִינִי, –
 6 שֶׁם מְשַׁכֵּן הַנֶּפֶשׁ הַאֲלֻקִּית,
 7 וְצוֹרֵת הָאֲהָבָה לְהַקֶּבֶה"ה
 8 שֶׁהִנֵּפֵשׁ הַאֲלֻקִּית רּוֹצֵה
 9 בּוֹ, הִיא: שִׁיחָהּ תּוֹבֵו
 10 רְצוּן אֲהָבָה – תְּחַלָּה
 11 הָאֲהָבָה הִיא עֵדִיין רַק עַל
 12 ה"סֶף" וְאִינָה מְמַלָּאָה אֶת
 13 כָּל הַחֻלְלֵי, מְלָא – שִׁיחָהּ
 14 גַם מְלָא כּוֹלוֹ, כְּכִלִּי
 15 כְּשֶׁהוּא מְמוּלָא בְּמִיּוֹם, הָרִי
 16 כָּל חֻלְלֵי הַכְּלִי מְלָא בְּמִיּוֹם,
 17 כִּי יִהְיֶה כָּל חֻלְלֵי הַלֵב
 18 מְמוּלָא בְּאֲהַבַת ה', וְנִדְוֵשׁ
 19 – לֹא רַק שִׁיחָהּ מְלָא,
 20 אֲלֵא גַם גְּדוּשׁ וְעוֹבֵר עַל
 21 גְּדוּתֵיהּ, לֹא רַק בַּחֻלְלֵי
 22 הַיְמִינִי שְׁבֵלֵב, אֲלֵא עַד
 23 שֶׁתְּתַפְּשֵׁט גַם לְחֻלְלֵי
 24 הַשְּׂמָאֵלִי – שְׁבֵלֵב,
 25 מְקוּמָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
 26 הַבְּהֵמִית וְשֶׁל הַיְצִר־הִרְעָה,
 27 זֹאת כְּדִי לְאֲבַפֵּי
 28 לְסִמְרָא־אֲחָרָא יְסוּד
 29 הַמִּיּוֹם הַרְעִים שֶׁבָּהּ, – לְכַפּוֹת אֶת ה"סֵטְרָא אֲחָרָא", הַצֵּד הָאֲחָר
 30 שֶׁלֹא מִן הַקִּדּוּשָׁה, שֶׁהִיא יְסוּד ה"מִיּוֹם הַרְעִים" שֶׁבְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית,
 31 שֶׁהִיא הַתְּאוּדָה שֶׁמְקַלְפֶת נְגַה, – כְּמוֹסְבֵר בְּפֶרֶק הָרֵאשׁוֹן,
 32 שֶׁמִּיּוֹסוּד הַמִּיּוֹם שֶׁבְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, בָּאָה מֵדַת הַתְּאוּדָה לְתְּעוּנוּגִים
 33 גּוֹפְנִיּוּם, שֶׁהֵם מְקַלְפֶת "נוֹגַה", לְשִׁנוּתָהּ וְלְהַפְּכָהּ מְתַעַנֵּגִי
 34 עוֹלָם הַיְהוּה לְאֲהַבַת ה', – שֶׁבְּמִקּוּם שְׂעֵד עֵתָה הַתְּאוּזוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ
 35 הַבְּהֵמִית לְתְּעוּנוּגִים גְּשְׂמִיּוּם שֶׁמֵהַעוֹלָם־הַזֶּה – תְּתְאוּדָה וְתְּאוּדָה
 36 מֵעֵתָה אֲלֻקוֹת וְקִדּוּשָׁה. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כָּכָל לְבָבְךָ" – וְחֻכְמִינוּ
 37 ז"ל דוֹרְשִׁים¹⁰, מִמָּה שֶׁלֹא נֹאמַר בְּכָל לֵבְךָ אֲלֵא לְבָבְךָ, בְּשֵׁתִי
 38 "בֵּיתִי", "בְּשֵׁנֵי יֶצֶרְךָ". – בִּיצִר־הַטּוֹב וּבִיצִר־הִרְעָה, שֶׁלֹא רַק
 39 הַיְצִר־הַטּוֹב יֵאָהֵב אֶת הַקֶּבֶה, אֲלֵא גַם הַיְצִר־הִרְעָה. זֹאת רּוֹצֵה
 40 הַנֶּפֶשׁ הַאֲלֻקִּית לְבַצֵּעַ בְּגוֹף, שֶׁאֲהַבְתּוּ לְהַקֶּבֶה"ה תְּהִיָּה בְּמִדְרִיגָה
 41 כּוֹז, שֶׁתְּפַעֵל גַם עַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, לְהַפּוֹךְ אוֹתָהּ, שֶׁבְּמִקּוּם
 42 לְתְּעוּנוּגֵי הַעוֹלָם־הַזֶּה, תְּהִיָּה לֵה אֲהָבָה לְהַקֶּבֶה"ה: וְהִינּוּ, שֶׁשֶׁעֲלָה
 43 וְיִבָּא וְיִגַּע לְמִדְרַגַת אֲהָבָה רַבָּה – דְּרַגָּה גְּדוּלָה מְאֹד בְּאֲהָבָה,
 44 וְהַקֶּבֶה יִתְרָה מְמַדְרַגַת אֲהָבָה עֲזָה כְּרִשְׁפֵי אֵשׁ, – שֶׁנוֹכַח
 45 לְעִיל. וְהִיא – אֲהָבָה רַבָּה זֶה, הַנִּקְרָאת בְּכָתוּב¹¹: "אֲהָבָה

9. שִׁיר הַשִּׁירִים ג', י. 10. בְּרֻכּוֹת נד, א. 11. שִׁיר הַשִּׁירִים ז, ז. רַבְּנֵי הַזֶּקֶן דָּן כֵּן בְּמִדְרִיגוֹת שׁוֹנוֹת בְּאֲהָבָה. עַל מִדְרִיגוֹת אֵלוֹ וְאַחֲרוֹת שֶׁל אֲהָבָה, הוּא דָן לְהֵלֵךְ בְּהַרְחָבָה בְּפֶרְקִים טו, טז, יח, מ, מא, מו, מט.

29 וכל הנסיון הזה של פיתוי האדם – הוא רק לטובתו.
 30 להבנת הדברים המובאים בפרק זה, על הפיכת הרע שבנפש
 31 הבהמית, לטוב ולקדושה – כדאי להוסיף דברי כ"ק אדמו"ר
 32 מוהר"י צ'מליובאוויטש נשמתו-עדן, ב"מאמר ההסתלקות",
 33 שזהו הסבר הדבר
 34 שהמשכן הזקם מקרשים
 35 של עצי שטים. "שטים" –
 36 מלשון "שטות", שלא על-
 37 פי שכל. ישנה "שטות"
 38 של "לעומת זה", שכנגד
 39 הקדושה, והיינו – מה
 40 שאדם שקוע בתאוות
 41 שהן למטה מן ההגיון,
 42 כמו שהגמרא אומרת¹³ "אין אדם עובר עבירה אלא-אם-כן
 43 נכנס בו רוח שטות". וישנה "שטות" של קדושה – ההתמסרות
 44 לעניני קדושה למעלה מכפי שהשכל מכתוב, כמו שהגמרא
 45 אומרת¹⁴ "אהני" ל"י שטותי" לסבא" (= "שטותו" של הסבא
 46 הועילה לו). זוהי עבודת המשכן שעל כל יודי לכוון בקרבו,
 47 כמו שכתוב¹⁵ "ושכנתי בתוכם", וכמו שכ"ק רבינו התבטא
 48 במאמר יו"ד שבת, שעל-ידי המשכן שכל יודי מקים בקרבו –
 49 הולך ומוקם המשכן והמקדש הכללי והשראת השכינה בכל
 50 העולם. כיצד נעשה הדבר? – על-ידי הפיכת ה"שטות" של
 51 הנפש הבהמית ל"שטות" של קדושה, להתמסר לעניני קדושה,
 52 למעלה מהבנת השכל.
 53 בתורת החסידות מוסבר מאמר חכמינו ז"ל¹⁶ "טוב זה יצר טוב,
 54 מאד זה יצר הרע" – כשהופכים את הנפש הבהמית והיצר
 55 הרע ל"טוב" – הרי זה "טוב מאד", טוב זה הוא למעלה מהטוב
 56 של היצר-טוב.

1 ה' וְתוֹרָתוֹ, – כלומר, לחשוב בגדולת ה' ובתורתו – "לבוש
 2 המחשבה", לְהִיּוֹת שִׁיקָתוֹ כֹּל הַיּוֹם, לֹא פְּסִיק פּוֹמִיָּה
 3 מִנְרָסָא. – שפוי לא יחדל מלימוד תורה – "לבוש הדיבור", וְכֵן
 4 הַמַּעֲשֵׂי שְׁבִדְיוֹ וְשִׁאָר רַמְ"ח אַבְרָיו – של הגוף, יְהִיָּה
 5 בְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת לְבָד, –
 6 כלומר, שכל כוח המעשה,
 7 בידיו ובשאר אבריו, ינוצל
 8 לקיום מצוות בלבד,
 9 שְׂהוּא – כוח המעשה,
 10 לְבוֹשׁ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁל נֶפֶשׁ
 11 הָאֱלֹהִית. – זאת אומרת,
 12 שהנפש האלקית תמשול
 13 בגוף כולו. שהגוף עם כל
 14 אבריו, יהיו ממולאים אך ורק בשכל ובמדות של הנפש האלקית,
 15 וב"לבושי המחשבה, דיבור ומעשה שלה. אֵךְ נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית
 16 שְׂמִתְקַלְפָה, רְצוּנָה לְהַפְּךָ מִמֶּשֶׁה, – היא רוצה את ההיפך מן
 17 הנפש האלקית – שהיא תמשול בגוף ושהגוף יהיה ממולא רק
 18 ממנה. אבל רצונה זה של הקליפה, הוא: לְטוֹבַת הָאָדָם
 19 שְׂיִתְגַּבֵּר עָלֶיהָ וַיִּנְצְחֶנָּה, – את הקליפה. כלומר: הקליפה איננה
 20 רוצה כלל שהאדם יתפתה ממנה, להיפך היא רוצה שהאדם
 21 יתגבר עליה וינצח אותה, כְּמִשַׁל הַזּוֹנָה שְׂבִדְיָהּ הַקְּדוֹשִׁים: –
 22 כמשל המובא ב"וזהר" במלך ששכר זונה שתנסה לפתות את בנו
 23 לדבר עבירה. כוונתו האמיתית של המלך היא, שבנו יוכיח את
 24 חכמתו וגבורתו ולא יתפתה מהזונה. והרי מובן, שגם הזונה
 25 עצמה רוצה שרצונו של המלך יתבצע, ושהבן יגלה את חכמתו
 26 וגבורתו ולא יתפתה ממנה. אלא, מאחר שתפקידה לפתות את
 27 בן המלך – הרי שעליה לעשות עבודתה באמונה. כך גם הקליפה
 28 עצמה רוצה שהאדם יתגבר עליה ולא ירשה שהיא תמשול בו,

ליקוטי אמרים

1 וכח המעשיי שבידי' ושאר רמ"ח אבריו יהיה כמעשה
 2 המצות לכד שהוא לבוש השלישי של נפש האלהית
 3 אך נפש הבהמית שמהקליפה רצונה להפך ממש
 4 לטובת האדם שיתגבר עליה וינצחנה כמשל הזונה
 5 שבוה"ק:

יום שני י"א טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 28, פרק י והנה... עד עמ' טו, שאינו גמור.

71 הנם תארים שווים באותן המדרגות של ה"צדיק": "גמור" ו"אינו גמור",
 72 מתארים עד היכן הגיע ה"צדיק" באהבת ה' (שבגלל כך הוא נקרא
 73 צדיק), אם האהבה היא במלואה או לא; ואילו התארים "טוב לו" ו"רע
 74 לו" – מתארים, עד כמה נהפכה הנפש הבהמית מרע" ל"טוב", אם היא
 75 נהפכה כל כולה, או ששמץ
 76 מן הרע עדיין נשאר בה. מובן
 77 מאליו שמדובר כאן אודות
 78 הרע שבנפש, ולא אודות הרע
 79 הבא לידי ביטוי במחשבה,
 80 בדיבור או במעשה. וכך אומר
 81 רבנו הזקן:

ליקוטי אמרים

6 פרק י והנה כשהאדם מגביר נפשו האלהית
 7 ונלחם כל כך עם הבהמית עד
 8 שמגרש ומבער הרע שבה מחלל השמאלי כמ"ש

82 וְהֵנָּה, בְּשִׁהְיָאָדָם מִגְבִּיר נִפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וְנִלְחָם כָּל-כֶּף עִם
 83 – הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, עַד שֶׁמְגַרֵּשׁ וּמְבַעֵר הָרַע שֶׁבָּהּ מִחֻלָּל
 84 הַשְּׂמָאֵלִי, – שבלב, מיקומו הראשי של ה"רע", כְּמוֹ שְׂבִתוֹבִי:

57 פְּרָק י. אחרי שרבנו הזקן הסביר בפרק התשיעי, את המלחמה
 58 המתנהלת בין הנפש האלקית לבין הנפש הבהמית, על השליטה בגופו
 59 של יודי – הוא בא להסביר בפרק העשירי: כשארם לוחם בנפשו
 60 הבהמית ומשליט עליה את הנפש האלקית, והרע שבו נהפך לטוב – הוא
 61 נקרא "צדיק", ושני אופנים
 62 בכך, אחד למטה מהשני –
 63 אופן אחד, שהרע כולו נהפך
 64 לטוב, ואז הוא "צדיק גמור",
 65 ונקרא "צדיק וטוב לו" – צדיק
 66 שיש בו רק טוב. אופן שני,
 67 ומדרגה יותר נמוכה, שהרע
 68 שבו עדיין לא נהפך כל כולו לטוב, ואז הוא "צדיק שאינו גמור", ונקרא
 69 "צדיק רע לו" – צדיק שיש בו עדיין משהו מן הרע. התארים הכפולים
 70 – "צדיק גמור – צדיק וטוב לו", ו"צדיק שאינו גמור – צדיק רע לו" –

12. זהו חלק ב קסג, א. 13. סוטה ג, א. 14. כתובות יז, ב. 15. שמות כה, ח. 16. בראשית רבה ט, ט. קהלת רבה ג, טו. 1. דברים כא, כא.

45 למשל: במצות עונג שבת (כפי שזכר בפרק השביעי) וכדומה.
 46 ואילו הנאות ותענוגים סתמיים של העולם־הזה, שלא לשם
 47 שמים — מאוסים לגמרי בעיני הצדיק. וכל כך למה? — מִפְּנֵי
 48 הַיּוֹתֵם נִמְשָׁכִים וְנִשְׁפָּעִים מִהַקְלִיפָה וְסִטְרָא־אֲחָרָא. —
 49 מקורם של תענוגי

העולם־הזה הוא
 50 ב"קליפה" וב"סטרא אחרא", וכל מה שהוא
 51 מהסִטְרָא־אֲחָרָא —
 52 הצדיק גמור הוא
 53 שונא בתכלית
 54 השנאה, מחמת גדל
 55 אהבתו לה' וקדושתו
 56 באהבה רבה בתענוגים
 57 — אהבה הנקראת "אהבה
 58 רבה בתענוגים", וחקקה
 59 יתרה הנזכרים לעיל, —
 60 אהבה זו יש בה יותר
 61 חיבה מאשר בשאר סוגי
 62 האהבות, כפי שזכר
 63 בפרק התשיעי. ומכיון
 64 שהצדיק עומד באהבה
 65 גדולה ובלתי רגילה כזו
 66 לאלקות ולקדושה — לכן
 67 הוא שונא כל כך את

הקליפה וסטרא אחרא: כִּי — קדושה, ולהבדיל סטרא־אחרא,
 70 הם זה לעצמת זה, — אהבתו להקב"ה ולעניני קדושה,
 71 מעוררת בו, ממילא, שנאה לסטרא־אחרא באותה מדה של
 72 גודל אהבתו לאלקות. כְּדַכְתִּיבִי: "תְּכַלִּית שְׂנֵאָה שְׂנֵאתִים,
 73 לְאוֹיְבִים הָיוּ לִי, חֻקְרָנִי וְדַע לְבָבִי וְגו'"; — דוד המלך אומר
 74 זאת כלפי מנגדי הקדושה, שהוא שונא אותם שנאה גדולה.
 75 כראיה לאותה שנאה, הוא אומר: "חקרני ודע לבבי" — כלומר:
 76 מגודל אהבתי אליך, הקב"ה, שבלבי — תכיר, ממילא, מה
 77 גדולה שנאתי למנגדי הקדושה. וְכִפִּי עֵרַף גְּדֹל הָאֲהָבָה לַה',
 78 כִּךְ עֵרַף גְּדֹל הַשְּׂנֵאָה לְסִטְרָא־אֲחָרָא — "סטרא אחרא",
 79 הקליפות הרוחניות שהן, כאמור, המקור וה"חיות" של כל
 80 התענוגים הגופניים, וְהַמְּאוֹס כְּרַע בְּתַכְלִית, — ולפי ערך
 81 האהבה לה' כך גם גודל מיאוסו את הרע של התאוות
 82 והתענוגים הגשמיים. על דבר רוחני ("סטרא אחרא") שהוא
 83 רחוק מהאדם, מתאים הביטוי "שנאה", ואילו על תאוות
 84 גשמיות ("רע") הקרובות אל האדם ונמצאות לנגד עיניו,
 85 מתאים הביטוי "מיאוס", כאדם שנגעל מדבר שהוא שונא,
 86 העומד לנגד עיניו. כִּי הַמְּאוֹס הוּא הַפֶּךְ הָאֲהָבָה מִמֶּשׁ כְּמוֹ
 87 הַשְּׂנֵאָה. — אלא, שהביטוי "שנאה" מתאים, כאמור, ביחס

1 "וּבְעֵרַת הָרַע מִקְרִבָּךְ", — בכך מדגישה התורה, שעל כל יהודי
 2 לשרש כליל את הרע שבקרבו, כלומר: לא רק שיתגבר על הרע
 3 בהתגלותו, שהנפש הבהמית לא תחשוב, לא תדבר ולא תעשה
 4 מעשים של רע, אלא שאף "יעבד" את הרע הפנימי שבכוחות

5 הנפש הבהמית, שלא
 6 יתאוה כלל לדבר שיש
 7 בו משהו מן הרע. וְאִין
 8 הָרַע נִהְפֵךְ לְטוֹב מִמֶּשׁ
 9 — אלא, שהרע עדיין לא
 10 נהפך כולו לטוב, אילו
 11 היה הרע נהפך כולו
 12 לטוב, היה אז כל כולו של
 13 כוח־התאוה, נמשך, אך
 14 ורק, לאלקות ולקדושה,
 15 במקום התאוה לרע,
 16 נִקְרָא "צדיק שאינו
 17 גמור" ו"צדיק ורע לו".
 18 — והוא מסביר מיד: דְּהֵינּוּ,
 19 — המשמעות של "ורע לו":
 20 שֵׁישׁ בּוֹ עֲדִין מַעַט מִיָּרֵךְ
 21 רַע כְּהַלֵּל הַשְּׂמֵאלִי,
 22 אֲלָא — מדוע אין מעט רע
 23 זה בא לידי ביטוי ברגש
 24 התאוה וכדומה? שִׁפְפוּף
 25 — אותו מעט רע, וְכִמְלַ

26 לְטוֹב מִחֻמַּת מַעֲוָטוֹ, וְלִכֵּן נִדְמָה לוֹ — לצדיק, כִּי וַיִּגְרָשׁוּ
 27 וַיִּלָּךְ לוֹ בְּלוֹ לְגַמְרִי, אֲבָל בְּאֵמַת אֱלוֹ חֶלֶף וְהֶלֶךְ לוֹ לְגַמְרִי
 28 — כִּל הָרַע שָׁבוּ הִיָּה נִהְפֵךְ לְטוֹב מִמֶּשׁ. וְכַאֲוֹר הָעֵנִין, —
 29 רבנו הזקן בא לענות על שאלה: מאחר שהצדיק (שאינו גמור)
 30 אינו מרגיש כלל את הרע — הרי יתכן שאכן הרע שבו נהפך
 31 כולו לטוב ואין בו אף שמץ מן הרע, ומנין לנו שיש בו רע? על
 32 כך מסביר רבנו הזקן שהדבר יובן ממדריגת "צדיק גמור":
 33 העובדה שהרע שבו נהפך כל כולו לטוב, באה כתוצאה
 34 מ"אהבה בתענוגים" (כפי שהוסבר בפרק התשיעי), הרי — באם
 35 חסר בסיבה (בגורם) ב"אהבה בתענוגים", מן ההכרח שחסר גם
 36 במסובב (בתוצאה) — בהפיכת הרע לטוב. ה"אהבה בתענוגים"
 37 היא "אבן הבוחן" באיזו דרגה, בביטולו של הרע, נמצא האדם,
 38 כִּי הֵנָּה צַדִּיק גְּמוֹר שֶׁנִּהְפֵךְ הָרַע שְׁלוֹ לְטוֹב, וְלִכֵּן נִקְרָא
 39 "צדיק וטוב לו", — יש בו רק טוב, הוּא עַל־יְדֵי הַסֵּרֶת
 40 הַתְּנַגְדִים הַצּוּאִים" לְגַמְרִי מִהָרַע, דְּהֵינּוּ לְמֵאִם מְאֹד
 41 בְּתַעֲנוּגֵי עוֹלָם הָיָה — תענוגי העולם־הזה מעוררים בו רגש
 42 של תיעוב וגועל נפש, לְהַתְּעַנֵּג בָּם בְּתַעֲנוּגוֹת בְּנֵי אָדָם —
 43 כּוּדִי, לְמִלְאֵת תְּאוֹת הַגּוֹף בְּלִבָּד, וְלֹא לְעַבֹּדֶת ה', — שכן,
 44 הרי יתכן סוג של תענוגי העולם־הזה השייך לצד הקדושה,

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "...כי יש ב' ענינים: כח דנה"ב דק"ג, ולבושיו הצואים: וכשמסיר הלבושים יכול להפך הכח לטוב ע"י שמלבישו בטוב". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אפילו את"ל דברור דוקדושתו קאי על הצדיק — צע"ג אם אפ"ל שנתקדש ע"י... אהבה! ומש"כ באה"ר זהו פ"י וכו' על גודל אהבתו — שלפ"ז". 4. תהלים קלט, כב.

- 1 ל"קליפה" ו"סטרא אחרא", ואילו ביחס לתאוות גופניות –
 2 מתאים הביטוי "מיאוס". על כל פנים, הרי מוסבר, שתכלית
 3 השנאה שיש לצדיק גמור ל"רע", היא מחמת שאהבתו לה'
 4 היא בדרגה העליונה ביותר, ומשום כך הוא נקרא "צדיק
 5 גמור", שמדרגתו ה"צדיק"
 6 שבו – ה"אהבה
 7 בתענוגים" – היא במדה
 8 המלאה והעליונה ביותר.
 9 הוא גם נקרא "צדיק טוב
 10 לו" – שהוא גדוש רק
 11 בטוב; כל הרע שבו נהפך
 12 לטוב. מכאן נבין את
 13 התשובה ביחס ל"צדיק"
 14 שאינו גמור – "כיון שחסר
 15 בו באהבה בתענוגים, הרי
 16 שיש בו עדיין משהו מן
 17 הרע, למרות שאין הוא
 18 מרגיש ברע זה כלל. ועל כך אומר ה"תניא" בהמשך: וצדיק
 19 שאינו גמור, הוא שאינו שונא הפמ"ר אחרא בתכלית
 20 השנאה, – שאינו שונא את ה"סטרא אחרא", הקליפות
 21 הרוחניות, תכלית שנאה, ולכן אינו מואם גם כן ברע –
 22 בתאוות ובתענוגים הגופניים, בתכלית. – במדה הגדולה
 23 ביותר, וכל שאין השנאה והמאוס בתכלית, על-כרחך
 24 נשאר איזה שמין אהבה ותענוג לשם, – לרע, ולא הוסרו
- 1 "הבגדים הצואים" לנמרי מכל וכל, – "בגדים צואים" –
 2 היצירה הרע, תאוות העולם הזה, עדיין לא הוסרו מכוח הנפש
 3 הבהמית שמקליפת "נוגה", הנקרא גם הוא "רע". ולכן לא
 4 נהפך לטוב ממש, מאחר שיש לו איזה אחיזה עדיין
 5 ב"בגדים הצואים", –
 6 שכוח התאוה היה לבוש
 7 בהם. אלא – מדוע, אם
 8 כך, אין הוא מרגיש ברע
 9 כלל? ומדוע אין מעט רע
 10 זה בא לידי ביטוי בתאוות
 11 וכדומה? שהוא – אותו
 12 מעט רע, בטל במעוטו
 13 וכלא חשיב, – לגבי
 14 הטוב אין רע זה נחשב
 15 כלל. ולכן נקרא צדיק
 16 ורע – כפוף ונטל – לו.
 17 – "ורע – לו", הרע "נתון"
 18 לו, לצדיק, ולשליטתו, מפני שהטוב שבו הוא הרוב. ועל כן –
 19 מעט הרע שבו, רומז שגם אהבתו לה' אינה בתכלית, – שכן,
 20 אם האהבה היתה במדתה העליונה ביותר, היתה משפיעה על
 21 הרע להיפך לגמרי לטוב. ולכן נקרא צדיק שאינו גמור. –
 22 וכאמור, מציינים התארים "גמור" ו"אינו גמור" את מדרגת
 23 אהבתו, כלומר, ביחס ל"רעשה טוב", והתארים "טוב לו" ו"רע
 24 לו" – ביחס ל"טור מרע" – עד כמה נהפך הרע לטוב.

יום שלישי י"ב טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' טו, והנה מדרגה... עד עמ' 30, במ"א.

- 49 והנה, מדרגה זו – "צדיק שאינו גמור" ו"צדיק רע לו",
 50 מתחלקת לרכבות מדרגות – המתבטאות, בענין בחינת
 51 מעוט הרע הנשאר – איכות אותו מעט רע שנשאר בצדיק,
 52 מאחת מארבע יסודות הרעים, – יש שנשאר בו מיסוד המים,
 53 ויש – מיסוד האש, וכך
 54 הלאה. כן הן שונות זו מזו
 55 בכמות הרע שנשאר
 56 ובמדת ביטולו לטוב. יש
 57 אשר הרע שנשאר בו הוא
 58 במדה קצת גדולה יותר,
 59 אלא שהוא "בטל
 60 בששים", הטוב גדול פי
 61 ששים מן הרע, כך שהרע
 62 בטל בששים, כי אין טעמו
 63 נרגש כלל. אך, יש גם,
 64 שהרע שנשאר הוא פחות מחלק הששים, וביטולו לטוב הוא
 65 "ביטול באלף", אחד כנגד אלף, או יותר מכך: ובענין פשוטו
 66 במעוטו בששים על-דרך-משל, או באלף ורכבה וכיוצא
- 67 על-דרך-משל. – במדת הביטול לטוב, בששים, באלף, ברבבה
 68 וכדומה, תלוי השוני הקיים במדרגותיו של הצדיק שאינו גמור,
 69 והן הם בחינת צדיקים הרבים שבכל הדורות, – אותם
 70 צדיקים שהם בבחינת "צדיק שאינו גמור", כדאיתא בנמ"ר –
 71 כמו שאנו מוצאים
 72 בגמרא: דתמניסר אלפי
 73 צדיקי קיימי קמיה
 74 תקדושי-פרוהוא. –
 75 שמונה עשר אלף צדיקים
 76 קיימים לפני הקב"ה. כל
 77 כך הרבה מדרגות
 78 בצדיקים, אך כל אלה
 79 בדרגת "צדיק שאינו
 80 גמור". אך על מעלת
 81 צדיק גמור, הוא שאמר
 82 רבי שמעון בן יוחאי: – מחבר ה"זוהר": "ראיתי בני עליה
 83 והם מועטים בו", – "בני עליה" – אלה שדרגתם נעלה ביותר,
 84 והם מועטים, שלכן נקראים "בני עליה", – מפני שמהפכין

ליקוטי אמרים

והנה

מדרגה זו מתחלקת לרכבות מדרגות בענין בחי' מעוט
 הרע הנשאר מאחת מארבע יסודות הרעים ובענין
 ביטולו במיעוטו בששים עד"מ או באלף ורכבה וכיוצא
 עד"מ והן הם בחי' צדיקים הרבים שבכל הדורות
 כדאיתא בגמ' דתמניסר אלפי צדיקי קיימי קמו' הקב"ה
 אך על מעלת צדיק גמור הוא שאמר רשב"י ראיתי בני
 עליה והם מועטים בו' שלכן נקראים בני עליה שמהפכין

את המצוות ולימודם את התורה אינם רק כדי לרוות צמאונם
לאלקות, שהרי בכך יש בצורה עדינה משום ריווי הרגש
העצמי שלהם וטובתם העצמית, שכדי "להרוויח" הקירוב
להקב"ה - הם עושים אותם ענינים המביאים לאותו קירוב -

אָלָא - עבודתם היא,

בְּדַפְרֵישׁוֹ בְּתִקּוּנֵים¹⁰: -

כמו שפירשו ב"תיקוני

זהר" את מאמר חכמינו

ז"ל: אִיזְהוּ חֶסֶד -

הַמִּתְחַסֵּד עִם קוּנוֹ, -

ופירשו ב"תיקונים: עִם

קוֹ דִּילֵיהּ, - "קונו"

מלשון "קן", כלומר:

החסיד מתנהג בחסד עם

ה"קן" שלו, מקורו -

הקב"ה, כדי לִיְחַדָּא

קְדָשָׁא בְּרִידֵיהּ

וּשְׂכִינְתֵיהּ בְּתַחְתּוּנֵים, -

להביא את ה"יחוד" של

הקב"ה עם שכינתו,

ושאור "יחוד" זה יאיר גם

בעולמות התחתונים.

וּכְמוֹ שְׂכִינְתוֹ בְּדִעְיָא

מִחֵימְנָא פְּרַשְׁתָּ תַּצֵּא:

"כִּבְרָא דְאַשְׁתַּדֵּל בְּתֵר

אֲבוּי וְאַמִּיהּ, - כמו בן המשתדל לטובת אביו ואמו, דְרָחִים לֹאֵן

יְתִיר מְגַרְמִיהּ וְנַפְשִׁיהּ וְרוּחִיהּ וְנִשְׁמָתִיהּ כו', - שאהוב אותם

יותר מאשר את עצמו, ונפשו, רוחו ונשמתו וכו', וּמְסַר גְּרָמִיהּ

לְמִיתָהּ עֲלֵיהּ לְמִיפְרַק לֹאֵן כו', - ומוסר את נפשו לפדות את

אביו ואמו מהשבי. וּכְמוֹ שְׂנַתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחַר, - שזוהי דרך

העבודה של "בני עליה": רק לשמו של הקב"ה. להלן מסביר רבנו

הזקן ששני הפירושים ב"בני עליה", תואמים וקשורים אחד בשני.

שכן, כפי שמוסבר בתורת הקבלה, נעשה עליידי "העלאת מיין

נוקבין" - המשכת "מיין דכורין" - על ידי עיבוד הרע והעלותו

לקדושה ("העלאת מין"), נמשך במצוות "המשכת מין" - וזאת

יש ברצונם של צדיקים לבצע עליידי עבודתם. מכיון שהמדובר

הוא ענין קבלי, המוסבר לעומקו ולרחבו בתורת החסידות, נבין

אותו ביתר הסברה, בהמשך הדברים הבאים: [וּשְׂנַתְבָּאָר - שני

הפירושים ב"בני עליה", עוֹלִים בְּקִנְיָה אַחַד, - תואמים אחד את

השני, כִּי עֲלֵי יְדֵי הַבְּרִיּוֹת שְׂמִיכְרִים מְנַגֵּה - עליידי הפיכת

הנפש הבהמית לטוב, מְעַלִּים "מִיֵּן נוֹקְבִין", - פועלים "העלאת

מין" - התעוררות והתעלות מצדו של ה"מקבל", וְנַעֲשִׂים

יְחוּדִים עֲלִיוֹנִים - בעולמות העליונים, לְהוֹרִיד "מִיֵּן דְכּוֹרִין",

- להמשיך השפעת "מיין דכורין" לעולמי הוה, שְׂהֵם הֵם -

ה"מיין דכורין", מִיֵּמי הַחֲסִידִים שְׂבָבֵל מַצְוָה וּמַצְוָה מְרַמָּ"ח

הֶרַע - לטוב, וּמַעֲלִים אוֹתוֹ לְקַדְשָׁהּ, כְּדֹאִיתָא בְּזַהַר

בְּהַקְדָּמָה⁷, - כמו שכתוב ב"הקדמה" של ספר ה"זוהר",

שְׂבִשְׂרָצָה רַבִּי חֵיָא לְעֹלֹת לְהִיבֵל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, -

"היבול" של רבי שמעון בר יוחאי, משמעו מקומה של מדריגת

"צדיק גמור", שְׁמַע קָלָא

נְפִיק וְאַמַּר: - שמע קול

היוצא ומכריז: "מֵאֵן

מְנַבֵּן דִּי חֲשׂוּכָא

מִחֶפְזָן לְהִנְהָרָא וְיַצְמִין

מִדִּירוֹ לְמִתְקָא עַד לָא

יִיתֵן חֶכְמָא וְכוּ': - מי

מכם שהפך את חושך

העולם לאור של קדושה,

ואת הטעם המר (של

נפשו הבהמית ויצרו הרע)

הפך לתענוג ולמתקוה

(הקדושה), לפני שהגיע

לבאן - יכול להיכנס

לכאן, הרי, ש"צדיק גמור"

הוא זה שמהפך את

החושך לאור, הוא מעלה

את הנפש הבהמית לאור

הקדושה. להלן, מוסיף

רבנו הזקן טעם נוסף על

מה שצדיקים בסוג נעלה

יותר, נקראים "בני עליה"⁸:

וְעוֹד - טעם נוסף, מדוע נִקְרָאִים בְּנֵי עֲלִיָּהּ, מִפְּנֵי שְׂנֵם

עֲבוּדָתָם בְּכַחֲשֵׁי וְיַעֲשֶׂה טוֹב" בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמַצְוֹתֶיהּ,

הוא לְצַדֵּק גְבוּהָ וּמַעֲלָה מַעֲלָה עַד רוּם הַמַּעֲלֹת, - מטרת

עבודתם היא לשם הקב"ה בלבד עד למעלות ולמדריגות

הנעלות ביותר, וְלֵא - עבודתם אינה, כְּדִי לְדַבְּקָה בּוֹ יְתַבְרַךְ

בְּלִבְד - כּדִי, לְרוּת - בעבודתם, צְמָאוֹן נַפְשָׁם הַצְּמָאָה

לְה', - כלומר, לא כמו שהדבר הוא באלה שאינם במדריגה

זו, המקיימים מצוות ולומדים תורה, מפני שבכך הם "מרוויים"

את צמאונם לאלקות, ותשוקתם העזה "להידבק" בקב"ה -

שכן, עליידי קיום תורה ומצוות דבק ומתחבר היהודי בקב"ה.

כְּמוֹ שְׂכִינְתוֹבִי: "הוּי כָּל צְמָא לְבוֹ לְמִים", - הנביא מכריז:

כל אלה הצמאים לאלקות - ילמדו תורה שנמשלה למים.

וּכְמוֹ שְׂכִינְתוֹ בְּמָקוֹם אַחַר, - שמשמעות ה"צמאון" הוא

לאלקות. שכן, אם ה"צמאון" הוא לתורה, לא היה צריך הנביא

להשתמש בצורת ההכרזה "הוּי!" ולהורות "לכו למים" -

לתורה, כי מי שצמא לתורה - הרי התורה מוכנה לפניו ללמוד

בה! אלא הכוונה היא: מי שצמא לאלקות, מורה לו הנביא,

ללמוד תורה, כי עליידיה יתדבק ויתאחד עם הקב"ה. ואילו

"בני העליה" בהם מדובר כאן, הם דרגה נעלית יותר: קיומם

7. חלק א, ד, א. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' הטעמים על סוג א': טעם א' כנגד התואר צדיק גמור; טעם ב' כנגד התואר (צדיק) וטוב לו". 9. ישעיה נה, א. 10. בהקדמה, א, ב; ראה זח"ב קיד, ב. ח"ג רכב, ב. שם רפח, א.

27 שלהיות כו"). אגב, יש בכך משום תשובה לאותם שטוענים: מה התועלת בלימוד ענינים נעלים כאלה במדריגות התורה והנשמה, מכיון שאנו רחוקים מכך תכלית ריחוק? ראשית, ידועה התשובה שענה פעם רבנו הזקן על שאלה זו: על זמנו של המשיח נאמר¹¹ "והסירוני את לב האבן משרכם", כלומר: כעת, ישנו החסרון, שלמרות שכל אחד יכול להבין מדריגות נעלות ביותר – לא תפעלנה על לבו

ליקוטי אמרים

עשה שכולן הן בחי' חסדים ומיין דכורין דהיינו המשכת קדושת אלהותו יתברך מלמעלה למטה להתלבש בתחתונים כמו"ש בכו"א]:

כלל, כי לבו מאובן "לב אבן". ואילו בביאת המשיח יוסר חסרון זה, וכל מה שיבינו במוח – ייקלט בלב, שיהיו שייכים לאותן מדריגות. בהתאם לכך, צריכה כבר כעת, לפני ביאת המשיח, – להיות ההבנה במוח, כדי שלאחר מכן, בביאת המשיח, ייקלטו הדברים בלב – ולשם כך צריכים ללמוד וללמוד. נוסף על תשובה זו של רבנו הזקן, אנו למדים תשובה גם מן הסיפור האמור: מכל ענין המובא בתורת החסידות, אפשר ללמוד משהו לפועל ביחס לכל אחד ואחד. למשל: מה שלמדנו בפרק זה על מדריגות הצדיקים הנעלים ביותר, העושים עבודתם רק לשם הקב"ה בלבד, הרי ישנה בכך, באמת, "נקודה" הנוגעת לכל יהודי. במדה מסויימת יכול כל יהודי לעורר בתוכו רגש זה ללימוד תורה ולקיום מצוות במטרה להביא נחת רוח להקב"ה. שכן, בנשמתו של יהודי, ישנה אותה אהבה ותשוקה: להביא נחת רוח לקב"ה, עליו רק לעורר ולגלות רצון זה.

1 מצות עשה, – מימי החסדים המהולים בכל מצוה ממאתים ארבעים ושמונה מצוות עשה, שכלן – כל המצוות, הן כחיות חסדים ו"מן דבורין", – בחינת חסדים והשפעות, דהיינו המשכת קדושת אלהותו יתברך מלמעלה למטה להתלבש בתחתונים, – שתגלה הקדושה האלקית בעולמנו הגשמי, כמו שנתפאר במקום אחר]: 1 – הרי, ששני הפירושים 2 "בני עליה" קשורים 3 ותואמים היטב אחד את השני. 12

13 בהקשר לאמור, שכל עבודתם של הצדיקים הגדולים, "בני עליה", היא אך ורק לשם הקב"ה, ולא לטובתם הם, גם לא לטובתם הרוחנית, להיות קרובים יותר אל הקב"ה – יש מקום לסיפור הבא: רבנו הזקן היה נוהג הרבה פעמים להתעמק בדביקותו, עד שהיה מתגלגל על הרצפה, ובשעת מעשה היו שומעים ממנו דיבורים מקוטעים: "איני רוצה בעולם הבא שלך, איני רוצה בגן עדן שלך, אני רוצה רק כך (בקב"ה) בלבד". כ"ק רבינו באחת משיחותיו הקדושות, אמר: כיון שסופר לנו סיפור זה, הרי שגם אנו יכולים ללמוד ממנו, כי לכל יהודי ישנה, בנשמתו, אהבה לקב"ה, ומצד אהבה פנימית ועמוקה זו להקב"ה – קיים בכל יהודי הרגש לקיים מצוות וללמוד תורה, כדי לשוות נחת רוח לקב"ה, כבן שרוצה להביא נחת רוח לאביו. (כ"ק רבינו מעיר שכך מוסבר ב"תניא" בסוף פרק מ"א, עמוד 114, בפסקה המתחילה "ואף

יום רביעי י"ג טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 30, פרק יא וזה... עד עמ' טז, שריא.

69 בפרק י"א שלפנינו, יסביר רבנו הזקן, אודות המדריגה המנוגדת למדריגת צדיק: גם במי שהנפש הבהמית שלו התגברה על הנפש האלקית, שלכן נקרא "רשע" – מתחלקים הענינים לשני חלקים כלליים: "רשע וטוב לו" – רשע שעדיין יש בו מן הטוב. "רשע ורע לו" – רשע שכל כולו הוא רק רע. וכך אנו לומדים בפרק האחר-עשר:

74 וזה לעומת זה, רשע וטוב לו לעומת צדיק ורע לו. דהיינו, – רשע וטוב לו – הוא, שתשובתו שפנפשו האלקית שפנפחו וקחלל הימני שפנפחו, – כפי שלמדנו בפרק התשיעי, שמיקומה של הנפש האלקית היא במוח וב"חלל" הימני שבלב, כפוף וקטל לגבי הרע מתקלפה שפנפחו השמאלי. – ה"רע" של הנפש הבהמית מהקליפה שב"חלל" השמאלי שבלב, כפי שלמדנו בפרק התשיעי. כלומר: הרע שבנפש הבהמית שלו, גבר

53 פ"ק יא. בפרק התשיעי, הסביר רבנו הזקן, ששתי הנפשות, האלקית והבהמית, מנחלות ביניהן מלחמה לכיבוש גופו של האדם. ובפרק 55 העשירי המשיך בהסברתו, שבשעה שאדם פועל בתוכו, להשתלטות הנפש האלקית על הנפש הבהמית, עד לידי גירושו והכחדתו של הרע של הנפש הבהמית – מגיע אותו יהודי למדריגת "צדיק". ובכך 59 – שתי מדריגות: "צדיק גמור" 60 – מי שה"רע" שבו נהפך 61 לגמרי לטוב ולקדושה, ולכן 62 הוא נקרא גם "צדיק וטוב לו" 63 – צדיק שיש בו רק טוב. "צדיק 64 שאינו גמור" – מי שה"רע" שבו עדיין לא נהפך כל כולו לטוב, נשאר בו 65 עדיין משהו מן הרע, ולכן הוא נקרא גם "צדיק ורע לו" – יש בו אמנם 66 משהו מן הרע, אלא שרע מעט זה בטל ברוב הגדול של הטוב. כן הסביר 67 שבמדריגת "צדיק שאינו גמור", ישנן הרבה מדריגות, המתחלקות לפי 68 מדת כמות ואיכות הרע שעדיין נשאר בו, ולפי מדת ביטולו לטוב.

ליקוטי אמרים

פרק יא וזה לעומת זה רשע וטוב לו לעומת צדיק ורע לו דהיינו שהטוב שבנפשו האלהי שבמוחו ובחלל הימני שבלבו כפוף ובטל לגבי הרע מתקליפה שבחלל השמאלי וזה מתחלק גם כן לרכבות

47 וּבְהַאי גִּנְיָא; – וכדומה. כלומר, שרק לבוש הדיבור של הנפש
 48 הבהמית מתלבש בגוף. או כְּמַחְשָׁבָה לְבַד, – לחשוב בלבד,
 49 הַרְהוּרֵי עֲבָרָה הַקְּשִׁים – בפרטים מסויימים, מְעַבְרָהִי. – בגלל
 50 העובדה שהמחשבה היא "לבוש" עדין יותר לנפש מאשר דיבור
 51 או מעשה, קרובה יותר
 52 וקשורה יותר לנפש –
 53 מטמאים "הרהורי עבירה"
 54 את הנפש, במדה
 55 מסויימת, יותר מאשר
 56 העבירה עצמה. וְגַם אִם
 57 אֵינוּ מִתְרַחֵר פְּעֻמָּה
 58 לְעִשְׂוֹתָהּ אֶלָּא כְּעֵינֵי זְוִיג
 59 וְכִי וְנִמְקָה פְּעוּלָם, –
 60 עצם המחשבה בצורה
 61 מופשטת, אודות "זיווג זכר
 62 ונקבה", שְׁעוּבָה עַל
 63 אֲוִתָּהּ הַתּוֹרָה:
 64 "וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר
 65 רָע"⁴ – ודרשו חכמינו ז"ל:
 66 "שְׁלֵא יִהְיֶה רָע בְּיָוֵם
 67 כּוֹ"⁵; – הרי שבהרהור
 68 בדבר, הוא עובר על צו
 69 התורה. או שְׁהֵיא שְׁעַת
 70 הַפֶּשַׁר לְעֵסֶק בְּתוֹרָה
 71 וְהוּא מַפְנֶה לְבוֹ
 72 לְבַטְלָהּ, כְּדַתְנָן
 73 בְּאַבּוֹת⁶: – כמו שלמדנו
 74 במשנה במסכת "אבות":
 75 "הַנְּעוֹר בְּלִילָה וְכוּ' –
 76 ויש לו האפשרות ללמוד או תורה, וּמַפְנֶה לְבוֹ כּוֹ"⁷ –
 77 ומחשבתו להרהר בדברים ריקים. כלומר, שרק לבוש המחשבה
 78 של הנפש הבהמית מתלבש בגוף. שְׁפָאָתָה מִכָּל אֵלֶּה, וְכִיּוֹצֵא
 79 כְּהֵן – כשנכשל במעשה בעבירה קלה איוו שהיא, או שמדבר
 80 דיבורים אסורים, או שמהרהר במחשבות אסורות – נִקְרָא
 81 "רָשָׁע" כְּעַת הַהֵיא, – ו"רשע" הוא: שְׁתַּרְעֵ שְׁנַפְשׁוֹ גּוֹבֵר בּוֹ
 82 וּמִתְלַבֵּשׁ בְּגוּפוֹ וּמְחַמְיָאוֹ וּמְטַמְאוֹ. וְאַחַר כֵּן – לאחר
 83 שנכשל באחד מהדברים האמורים, גּוֹבֵר בּוֹ הַטּוֹב שְׁנַפְשׁוֹ
 84 הַאֱלֹהִית, וּמִתְרַחֵט – על מה שעשה, דיבר או חשב, וּמִכְבֵּשׁ
 85 מַחִילָה וּסְלִיחָה מֵה', וְה' יִסְלַח לוֹ, אִם שָׁב בְּתִשּׁוּבָה הַרְאוּיָה
 86 עֲלֵיפִי עֲצַת חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּשִׁלְשָׁה חֲלוּקֵי כְּפָרָה שְׁהֵיָה ר' ⁸⁷
 87 יִשְׁמַעְיָאל דּוֹרֵשׁ כּוֹ"⁷, – "עבר על מצות-עשה ושב – אינו זו
 88 משם עד שמוחלין לו; עבר על מצות-לא-תעשה ושב – תשובה
 89 תולה ויום הכיפורים מכפר; עבר על כריתות ומיתות בית-דין –
 90 תשובה ויום הכיפורים תולים ויסורים ממרקים, שנאמר: ופקדתי
 91 בשבת פשעם ובנגעים עונם", כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאֵר בְּמִקּוּם אַחֵר. –
 92 כלומר: על-ידי תשובה כראוי – מוחל לו הקב"ה על העבירה

1 על הטוב של הנפש האלקית, במדה כזו, שהטוב של הנפש
 2 האלקית בטל ונכנע לרע של הנפש הבהמית. וְזֶה – התואר
 3 "רשע וטוב לו", מִתְחַלֵּק גַּם-כֵּן לְרִבּוּבוֹת מַדְרִיגוֹת חֲלֻקוֹת, –
 4 כשם שמדריגת "צדיק ורע לו" מתחלקת להרבה מדריגות
 5 בהתאם לכמות ואיכות
 6 הרע וביטולו לטוב – כך
 7 גם מתחלקת מדריגת
 8 "רשע וטוב לו" להרבה
 9 מדריגות בהתאם למדת
 10 ביטולו של הטוב לרע,
 11 כְּעֵינֵי כְּמוֹת וְאֵיכוֹת
 12 הַטּוֹב – באיוו מדה
 13 ובאיזה תחום מתבטאת
 14 כניעת הטוב לרע. "כמות":
 15 אם ביטולו של הטוב הוא
 16 בגלל ריבוי של הרע
 17 בלבד, או שהוא אחד
 18 לגבי ששים, לגבי אלה,
 19 וכו'. "איכות": באילו
 20 פרטים מתבטא אותו
 21 ביטול, כי יש מי שאצלו
 22 זה מתבטא באהבת דברים
 23 אסורים, ויש שזה מתבטא
 24 בפרטים אחרים: וּכְפִיפַת
 25 הַטּוֹב לְרַע חֲסִי-וְשִׁלּוּם.
 26 יֵשׁ מִי שְׁהַכְפִּיפָה
 27 וְהַטּוֹב אֶצְלוֹ – של
 28 הטוב לגבי הרע הוא,
 29 מְעַט מְעַד, וְאֵף גַּם זֹאת
 30 אֵינוּ בְּתִמְדוּתָהּ, וְלֹא תְדִיר לְפָרְקִים קְרוּבִים, – נדיר מאד
 31 שהרע יתגבר בו על הטוב, אֶלָּא לְעֵתִים רְחוּקִים מִתְנַבֵּר הָרַע
 32 עַל הַטּוֹב, – עובר זמן רב שהרע שבו יתגבר שוב על הטוב,
 33 וְכּוֹבֵשׁ אֶת ה' עֵיר קְטַנָּה" הוּא הַגּוֹף, – כפי שלמדנו בפרק
 34 התשיעי שגוף האדם נקרא "עיר קטנה" ושתיהן: הנפש האלקית
 35 והבהמית לוחמות ביניהן לכיבושה של עיר קטנה זו. אֶךְ לֹא
 36 כָּלוּ – אין הנפש הבהמית שולטת בגוף כולו כשהיא גוברת על
 37 הנפש האלקית, בסוג זה של "רשע וטוב לו" המדובר כאן, אֶלָּא
 38 מִקְצָתוֹ לְבַד, – היא שולטת במקצת מן הגוף בלבד, שְׁהֵיָה
 39 סָר לְמַשְׁמַעְתּוֹ, – אותו חלק מן הגוף עליו שולטת הנפש
 40 הבהמית, סר למשמעתו של הרע של הנפש הבהמית, וְנַעֲשֶׂה
 41 לוֹ מְרַכְבָּה וּלְבוּשׁ, לְהַתְלַבֵּשׁ בּוֹ אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה לְבוּשֵׁיָהּ
 42 הַנְּזַכָּרִים לְעִילָה. הַיְיָנוּ, אוּ כְּמַעֲשֵׂה לְבַד, – שזהו "לבוש"
 43 המעשה, ובלבוש זה עצמו: לְעִשׂוֹת עֲבָרוֹת קָלוֹת וְלֹא
 44 חֲמוּרוֹת חֲסִי-וְשִׁלּוּם; – שעד כדי כך לא מגיעה שליטת הרע,
 45 או כְּדִיבּוֹר לְבַד, – ובדיבור עצמו, רק לְדַבֵּר אֶבֶק לְשׁוֹן הָרַע
 46 – דיבורים שהם על הגבול ושׂיכִים ללשון הרע, וְלִיצְנּוֹת

41 באים לו הרהורי תשובה כלל - נקרא "רשע ורע לו", -
 42 רשע ששולט בו הרע בלבד, שְׁהָרַע שֶׁבִּנְפִשׁוֹ הוּא לְבָדוֹ נִשְׂאָר
 43 בְּקָרְבוֹ, כִּי גָבַר כְּלִיָּקָף עַל הַטּוֹב עַד שֶׁנִּסְתַּלַּק - הטוב,
 44 מְקַרְבּוֹ וְעוֹמֵד בְּכַהֲנִית מְקוּף עָלָיו מִלְמַעְלָה. - ובפנימיותו
 45 אינו מרגיש בטוב כלל.

46 ברם, מאחר שבבחינת
 47 "מקף" עדיין יש בו טוב,
 48 שהרי, יש בו נשמה אלקית
 49 - וְלִכְּנֵן אָמְרוּ רַבֵּי לֵי:
 50 "אֲכַל כִּי עֲשָׂה שְׂכִינְתָא
 51 שְׂרִיא": - על כל עשרה
 52 יהודים, יהיו מי שיהיו,
 53 שורה שכינה. דבר זה
 54 אמור גם באלה שהם
 55 חלילה בבחינת "רשע ורע
 56 לו", כי בבחינת "מקף", על
 57 כל פנים, יש גם בהם מן
 58 הטוב. ומאחר שהשראת
 59 השכינה במקום בו
 60 נמצאים עשרה יהודים,

61 היא גם כן ענין של "מקף", שלא מרגישים בה בצורה גלויה -
 62 שורה שכינה ביניהם.

63 בהקשר למה שלמדנו אודות מי שנפשו הבהמית גוברת על נפשו
 64 האלקית, ראוי להביא את הסיפור הבא שסיפר הרבי באחת
 65 משיחותיו: אפיקורס אחד שאל פעם את הרבי ה"צמח צדק",
 66 מדוע במגילת אסתר כתובה המלה "יהודים" בדרך כלל ביו"ד
 67 אחד, ואילו כשמדובר שם אודות הגוירה, כתוב "יהודיים" בשני
 68 יו"דין? ענה לו ה"צמח צדק": "יו"ד" זה עשר, הרומז על עשרת
 69 כוחות הנפש. לנפש האלקית עשרה כוחות ולנפש הבהמית
 70 עשרה כוחות. ישנם יהודים שמונהגים על-ידי עשרת כוחות
 71 הנפש האלקית בלבד וישנם גם כאלה שהנפש הבהמית גוברת
 72 בהם והם מונהגים על-ידי עשרת כוחות הנפש הבהמית והיצר-
 73 הרע. המן הרשע רצה לכלות את כל בני ישראל, גם את אלה
 74 המונהגים מעשרת הכוחות השניים של היצר-הרע. שאל שוב
 75 אותו אפיקורס: מדוע, אם כך, מוצאים אנו אחרי שבטלה הגוירה
 76 כתוב כמה פעמים "יהודיים" בשני יו"דין? - ענה לו ה"צמח צדק":
 77 אחרי שבני ישראל עברו את גזירות המן וראו את הישועה
 78 האלקית - חזרו גם אותם יהודים בתשובה, ונהיו שווים ליהודים
 79 המונהגים על-ידי הנפש האלקית והיצר-טוב בלבד - שני
 80 ה"יו"דין" השתוו לדרגה אחת.

1 שעבר. ברם, מאחר שהוא במצב כזה שקל לו להיכשל בחטא
 2 מזמן לזמן - הנה גם אחרי שחזר בתשובה, והקב"ה מחל לו -
 3 הוא נקרא עדיין "רשע וטוב לו". הערת כ"ק רבינו: "ולענין שכר
 4 ועונש נק' צדיק גמור כדלעיל פ"א - באמתת השם כו". עד כאן

5 דובר אודות מדריגה
 6 גבוהה יותר ב"רשע וטוב
 7 לו", שהשפעת הרע של
 8 הנפש הבהמית, מתבטאת
 9 בשליטת הרע על אחד מן
 10 הלבושים: על מעשה
 11 בלבד, על דיבור בלבד או
 12 על מחשבה בלבד, וגם
 13 זאת - לעתים נדירות. ויש
 14 מי שְׁהָרַע גוֹבֵר בּוֹ יוֹתֵר,
 15 וּמִתְלַבְּשִׁים בּוֹ כָּל
 16 שְׁלֵשָׁה לְבוּשִׁים שָׁל
 17 הָרַע, - הוא נכשל גם
 18 במחשבה, גם בדיבור וגם
 19 במעשה, וּמִחְטִיאֵו
 20 בְּעֲבֻרֹת חַמּוּרוֹת יוֹתֵר,

21 וּבְעֵתִים קְרוֹבִים יוֹתֵר. - למרות זאת הוא נקרא עדיין "רשע
 22 וטוב לו", רשע שיש בו מן הטוב, כי הוא אמנם נכשל בחטא, אֲךְ
 23 בְּיַנְתִּים - בין חטא אחד לשני, הוא מִתְתַּרֵּם, וּבָאִים לוֹ הַרְהוּרֵי
 24 תְּשׁוּבָה מִכַּהֲנִית הַטּוֹב שֶׁבִּנְפִשׁוֹ, שְׂמִתְגַּבֵּר קֶצֶת בְּיַנְתִּים, -
 25 ומאותו טוב עולים בו הרהורי תשובה. אֲלָא שְׂאִין לוֹ - לטוב,
 26 כוח הַתְּנַבְּרוֹת כְּלִיָּקָף לְנַצַּח אֶת הָרַע לְפָרֵשׁ מִחְטִיאֵו לְגַמְרֵי
 27 לְהִיּוֹת "מוֹדָה וְעוֹב". - עד לידי כך, אין בכוח הטוב שלו
 28 להתגבר על הרע, וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבֵּי לֵי: "רְשָׁעִים מְלֵאִים
 29 חֲרָמוֹת", - בין חטא אחד לשני הם מתחרטים על החטא
 30 הראשון, וגם בשעה שהם חוטאים יתכן מאד שחורה להם הדבר,
 31 אלא שאין ביכלתם לשלוט על עצמם. שְׁהֵם רַב הָרְשָׁעִים, שְׂנִישׁ
 32 בְּחִינַת טוֹב בְּנַפְשָׁם עֲדִין. - ומאותו "טוב" נובעות החרטות
 33 במוחם ובלבם. מכאן, שהרבה מדריגות ב"רשע וטוב לו": החל
 34 מזה שנכשל בזמן נדיר, וגם זאת בעבירה קלה ובלבוש אחד שלו,
 35 ועד לזה שנכשל לעתים קרובות ובכל שלשת לבושיו, במחשבה,
 36 דיבור ומעשה - ועם זאת נכללים הם כולם במדריגת "רשע וטוב
 37 לו". ההבדל ביניהם נובע אך ורק ממדת כפיפותו של הטוב לרע.
 38 מדריגת "רשע וטוב לו" מהווה הניגוד הגמור למדריגת "צדיק
 39 ורע לו", בה ישנם הבדלים רבים בכמותו ובאיכותו של הרע
 40 שנשאר בו. אֲךְ מִי שְׂאִינוֹ מִתְתַּרֵּם לְעוֹלָם, - על חטאיו וְאִין

יום חמישי י"ד טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 32, פרק יב והבינוני... עד עמ' 32, ותענוגיו.

47 **וּמַעֲשֵׂה שֶׁל תַּרְנִיג מִצּוֹת הַתּוֹרָה**, – הנפש האלקית רק היא
 48 שולטת במוח, בפה ובשאר אברי האדם, ומשתמשת בהם
 49 לצורך ענינה היא בלבד, **וְלֹא עֵבֶר עֲבָרָה מִיָּמִינוּ**, – הערת
 50 כ"ק רבינו: "הקושיא ידועה", כלומר, מה שרבונו הזקן אומר
 51 כאן, ש"בינוני" הוא מי
 52 שלא עבר עבירה מימיו,
 53 ידועה הקושיא על כך:
 54 הרי יתכן הדבר שיהודי
 55 ייכשל חלילה בעבירה
 56 ויחזור בתשובה כראוי,
 57 ובעבודתו,
 58 התשובה, יעמיד את עצמו
 59 במדרגת ה"בינוני"? (שכן,
 60 אחרי 'תשובה', הרי יכול
 61 האדם להגיע אפילו
 62 למדרגת "צדיק", ובודאי
 63 שהוא יכול להגיע
 64 למדרגת "בינוני")
 65 "ולפענ"ד – ממשיך כ"ק

66 רבינו בהערותו – הפי' – שבינוני הוא שמצבו (בעת) הוא כזה
 67 שמושלת עשיית עבירה בעבר או בעתיד (אף שאו נסיונות
 68 ומלחמת היצר באופן שונה משל עתה, כי בלאה"כ – הוא עכ"פ
 69 רשע בבה, ואין זה בינוני בתכלית, ועיין תניא פ"ל). הרי
 70 מתרץ את הקושיא כך: מה שרבונו הזקן אומר "לא עבר עבירה
 71 מימיו" אין הכוונה כפשוטן של מלים, ש"בינוני" לא חטא כלל
 72 במשך ימי חייו: "בינוני" נקרא מי שבמצבו הפנימי רגשי הנוכחי
 73 מן הנמנע אצלו להיכשל בעבירה, גם בעבר וגם בעתיד;
 74 כ"בינוני" לא היה חוטא, וממילא – הוא לא חטא. כלומר: לפי
 75 מצבו הנוכחי לא היה חוטא גם בנסיונות הקשים יותר ובמהלך
 76 המאבק עם היצר הרע, שהיו לו כשנכשל בעבירה. מה שאין
 77 כן אם מדריגתו מונעת את השייכות לחטא רק במצבו הנוכחי,
 78 ולא במצבו בעבר – הוא נקרא "רשע" בכוון: באופן פוטנציאלי
 79 ביכולתו, במצב אחר, לעבור עבירה – זאת אומרת שהוא עדיין
 80 אינו "בינוני" במלוא מובן המלה – וראה על כך להלן בפרק ל.
 81 מה שלמדנו ש"בינוני" הוא מי שלא עבר עבירה מימיו, הרי כך
 82 הדבר גם ביחס לעתיד: **וְלֹא יַעֲבֹר לְעוֹלָם**, – אין הכוונה
 83 שבעתיד אינו עלול לעבור עבירה, כי הרי יש לו "בחירה",
 84 אלא, כאמור, מצבו הנוכחי הוא כזה, שמן הנמנע שתהיה לו
 85 שייכות לחטא, באיזה זמן שהוא. **וְלֹא נִקְרָא עָלָיו שֵׁם "רָשָׁע"**
 86 **אֲפִלּוּ שֶׁעָה אַחַת וְרָגַע אַחַד כָּל יָמָיו**. – כפי שכבר הוסבר,
 87 שהשם "רשע" מותאם לאדם שעובר עבירה במחשבה, בדיבור
 88 או במעשה. ואילו ה"בינוני" שמבחינת מדרגתו הנוכחית, מן
 89 הנמנע שיעבור עבירה, הרי שאף פעם לא חל עליו השם
 90 "רשע". ברם, מדוע, איפוא, הוא נקרא "בינוני" בלבד, ולא
 91 "צדיק"? אך מהות וְעֲצֻמוֹת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, שֶׁהֵן עֵשֶׂר
 92 בְּחִינּוֹתֶיהָ – מה ששלשה כוחות השכל וטבע המדות נקראים

1 **פָּרָק יב.** בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן ש"צדיק" הוא מי שהטוב
 2 של נפשו האלקית גובר על הרע של נפשו הבהמית, עד כדי גירושו של
 3 הרע. "רשע" הוא מי שהרע של נפשו הבהמית גובר על הטוב של נפשו
 4 האלקית ומביא את האדם לחטוא במעשה, בדיבור, במחשבה.
 5 בפרק י"ב יסביר רבנו הזקן את
 6 מדרגת ה"בינוני", מדרגת
 7 שבין "צדיק" ל"רשע" – שזו
 8 מי שבהנהגתו המעשית,
 9 במחשבה, דיבור ומעשה, ידה
 10 של הנפש האלקית, ביחס
 11 לנפש הבהמית, היא על
 12 העליונה, ואין היא נותנת
 13 לנפש הבהמית לשלוט אף לא
 14 על חלק מן הגוף, ואפילו לא
 15 לרגע קט, על-ידי הרהור
 16 במחשבה לא טובה, בדיבור
 17 לא טוב, ובודאי שלא בעשיית
 18 משהו רע בפועל. לבושי
 19 הנפש האלקית ב"בינוני", הם

20 בלבד, יש להם השליטה על גופו של האדם, בכל הקשור למחשבה,
 21 דיבור ומעשה – לחשוב ולדבר דברי תורה ולקיים מצוות במעשה, ואילו
 22 כשמדובר ביחס ל"עצם" הנפש האלקית ול"עצם" הנפש הבהמית, ביחס
 23 לכוחות השכל והמדות שלהן – אין לנפש האלקית עליונות על הנפש
 24 הבהמית. כלומר, הנפש הבהמית שלו, עדיין יש בכוחה, להתאוות לעניני
 25 העולם, אלא שהנפש האלקית בולמת אותה ואינה נותנת לתאוות אלו
 26 לבוא לידי ביצוע מעשי.
 27 **וְהַבִּינוּנִי, הוּא שְׁלֵעוֹלָם אֵין הָרַע** – של נפשו הבהמית, גִּבּוֹר
 28 **כְּלִיבָה לְכַבֵּשׁ אֶת הָ"עִיר קְטַנָּה"** – הגוף שנקרא "עיר קטנה",
 29 שעל השליטה עליו מתנהלת המלחמה בין הנפש האלקית לבין
 30 הנפש הבהמית, **לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוֹף לְהַתְּמַיֵּא**; – אין הרע של
 31 הנפש הבהמית מתגבר בו אף פעם, להביאו לידי חטא ממש.
 32 **דְּהֵינוּ, שְׁשִׁלְשָׁה לְבוּשֵׁי נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שֶׁהֵם מַחְשָׁבָה דְּבוּר**
 33 **וּמַעֲשֵׂה שְׂמִצַּד הַקְּלָפָה** – מחשבות שאסור לחשוב אותן,
 34 דיבורים שאסור לדבר בהם ומעשים שאסור לעשותם, שכפי
 35 שכבר הוסבר, יונקים חיותם מהקליפה ו"סטרא אחרא" –
 36 שלשה לבושים אלה של הנפש הבהמית, הם אצלו במצב שאין
 37 גִּבּוֹרִים בּוֹ עַל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוֹף בְּמַחְ – שהמוח
 38 יהרהר במה שאסור – "לבוש המחשבה" של הנפש הבהמית,
 39 **וּכְפָה** – לדבר דיבורים אסורים – "לבוש הדיבור" **וּכְשִׂאָר**
 40 **רַמ"ח אֲבָרִים**, – בשאר מאתים ארבעים ושמונה אברי האדם,
 41 לעשות בהם את מה שאסור – "לבוש המעשה", **לְהַתְּמַיֵּא**
 42 **וּלְמַמְאֵם חַס־וְשָׁלוֹם**, – ועל-ידיה להיקרא "רשע", רק
 43 **שְׁלִשָׁה לְבוּשֵׁי נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית הֵם לְכַבֵּם מִתְּלַבְּשִׁים בְּגוֹף**, –
 44 מצד אחד הוא מדגיש, שלבושי הנפש הבהמית לא ישלטו אף
 45 פעם על הגוף, ומצד שני – שלבושי הנפש האלקית ישלטו
 46 תמיד בגוף, שֶׁהֵם – לבושי הנפש האלקית, הם: **מַחְשָׁבָה דְּבוּר**

36 התבוננת בגדולת ה', ובאהבה זו לקיים תורה ומצוות, הוא ענין
 37 המבואר בקריאת שמע דאורייתא, - שהיא מצוה מן התורה,
 38 וברכותיה שלפניה ולאחריה שהן מדרבנן - הן הכנה
 39 לקיום הקריאת שמע, - הן ברכות שתיקנו חכמינו ז"ל כהכנה
 40 לקיום תוכנה של קריאת
 41 שמע, כמו שנתפאר
 42 במקום אחר; ואז -
 43 בשעת התפלה,
 44 כשה"בינוני" נמצא
 45 באהבת להב' שלהבת
 46 לה, הרע שבחלל
 47 השמאלי - שבלב,
 48 מיקומה הראשי של הנפש
 49 הבהמית, כפוף וכמל
 50 לטוב המתפשט בחלל
 51 הימני - שבלב, מיקומה
 52 הראשי של הנפש
 53 האלקית. "טוב" זה,
 54 אהבתו זו לה, נובעים
 55 מחכמה בינה דעת
 56 שבמח המקשרים
 57 בגדלת אינסוף ברוך
 58 הוא; - מהתבוננותו

בגדולת ה' בכל שלשת הכוחות, חכמה, בינה ודעת, מתעוררת
 ומתפשטת מה"חלל" הימני שבלב, אהבה להשי"ת, וזה משפיע
 61 שהרע של הנפש הבהמית יהיה בטל, בשעת מעשה, לטוב של
 62 הנפש האלקית, וממילא אין מקום שתהיה לו אז תאוה לעניני
 63 העולם וכדומה - כל האמור, מדובר בזמן של התעלות מיוחדת,
 64 בשעת התפלה, אבל אחר התפלה, בהסתלקות המחין
 65 דגדלות אינסוף ברוך הוא - ההתגלות האלקית המיוחדת
 66 המאירה בשעת התפלה, אינה מאירה יותר, הרי הרע חוזר
 67 ונעור בחלל השמאלי, ומתאווה תאוה לתאוות עולם הזה
 68 ותענוגיו. - הסיבה לכך היא, שהרע שבלב ה"בינוני", הוא
 69 בעצם בכל תקפו גם אחרי התפלה, כפי שיסביר להלן, ולכן הוא
 70 יכול להתאוות תאוה.

1 "עצם" הנפש האלקית, זה רק בהשוואה ללבושי המחשבה,
 2 דיבור ומעשה, המשמשים כמשרתים וכלי-ביצוע של הנפש
 3 האלקית, לא להן לבדן המלוכה והממשלה ב"עיר קמנח",
 4 - שכן, כפי שיסביר להלן, יש גם לכוחות הנפש הבהמית שליטה
 5 מטויימת על הגוף, בכך
 6 שהם מעוררים בלבו
 7 תאוה הגורמת להעלאת
 8 הרהורים במוח, בראם
 9 בעתים מוזמנים, - יש
 10 לכוחות הנפש האלקית
 11 השליטה המוחלטת על
 12 הגוף, ואין אז לכוחות
 13 הנפש הבהמית כל
 14 השפעה עליו, כמו
 15 בשעת קריאת שמע
 16 ותפלה, שהיא שעת
 17 מחין דגדלות למעלה, -
 18 בעולמות העליונים,
 19 כלומר: באותה שעה
 20 מאירה בעולמות
 21 הרוחניים העליונים,
 22 התגלות אלקית עליונה
 23 יותר, וגם למטה -

24 בעולם-הזה, היא שעת הכשר לכל אדם, - להתעלות
 25 למדרגה נעלית יותר, שאז - בשעת קריאת שמע ותפלה,
 26 מקשר - ה"בינוני" את כוחות חכמה-בינה-דעת שלו לה,
 27 להעמיק דעתו בגדלת אינסוף ברוך הוא, - הוא מתעמק
 28 במחשבתו בענין ממנו הוא מבין ומרגיש גדלותו של הקב"ה,
 29 ולעורר - על-ידי התבוננות, את האהבה פרשפי אש בחלל
 30 הימני שבבלב, - כפי שהוסבר בפרקים הקודמים, שעל-ידי
 31 התבוננות והתעמקות המחשבה בגדולת הקב"ה, מתעוררת
 32 בלבו אהבה אליו, לדבקה בו בקיום התורה ומצותיה
 33 מאהבה, - אהבתו להקב"ה מעוררת אותו לקיים תורה
 34 ומצוות, כי על-ידיה הוא ממלא את שאיפתו ומתאחד עם
 35 הקב"ה, שזהו - לעורר ולהניע את האהבה להקב"ה על-ידי

ליקוטי אמרים

לא להן לבדן המלוכה והממשלה בעיר קמנח כי אם
 בעתים מוזמנים כמו בשעת קריאת שמע ותפלה שהיא
 שעת מוחין גדולות למעלה וגם למטה היא שעת
 הכושר לכל אדם שאז מקשר חב"ד שלו לה' להעמיק
 דעתו בגדולת א"ס ב"ה ולעורר את האהבה כרשפי
 אש בחלל הימני שבלבו לדבקה בו בקיום התורה
 ומצותיה מאהבה שזהו ענין המבואר בקריאת שמע
 דאורייתא וברכותיה שלפניה ולאחריה שהן מדרבנן
 הן הכנה לקיום הק"ש כמ"ש במו"א ואז הרע שבחלל
 השמאלי כפוף וכמל לטוב המתפשט בחלל הימני
 מחב"ד שבמוח המקושרים בגדולת א"ס ב"ה. אבל
 אחר התפלה בהסתלקות המוחין גדולות א"ס ב"ה הרי
 הרע חוזר וניעור בחלל השמאלי ומתאוה תאוה לתאוה
 עודה ותענוגיו.

1. במצוות בכלל ובברכותיהן, הרי - המצוה עצמה היא מן התורה, והברכה עליה - מדרבנן. משמעות הדבר היא: על-ידי כל מצוה, נמשכת מלמעלה קדושה אלקית בנפשו של יהודי. כדי שיהודי יהיה כלי לקליטת קדושה אלקית זו בשעת עשייתו מצוה - תיקנו חכמים לברך על המצוה, וברכה זו מרוממת אותו ומכשירה אותו לקלוט את קדושת המצוה. אך, בכל מצוה רואים אנו בבהירות שייכותה של הברכה לאותה מצוה, והמצוה נזכרת באותה ברכה, כמו בברכת התפילין: "להניח תפילין"; בברכת הציצית: "על מצות ציצית", או "להתעטף בציצית"; מובנת הרי, משמעותן של הברכות, ושייכותן והכנתן למצוות. ואילו, ביחס לברכות שלפני קריאת שמע - צריכים להבין: לשם מה תיקנו אותן החכמים (הרי אין הן ברכות על מצות קריאת שמע, כמו שהדבר בכל המצוות המעשיות)? לכאורה, אין להן כל שייכות לקריאת שמע! אלא - עיקר ענינה של קריאת שמע הוא לעורר בתוכו את ה"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", וכדי להגיע להתעוררות זו, נדרשת הכנה להתעמק בענינים המעוררים אהבה להקב"ה - ולשם כך תיקנו ברכות קריאת שמע, בהן מוזכרת בהרחבה גדולתו של הקב"ה, איך המלאכים הנעלים ביותר - בטלים בתכלית להקב"ה, ואיך הקב"ה מובדל מהם לגמרי - בברכה הראשונה; ובברכה השניה - על גודל אהבת הקב"ה לישראל, ועל מדת קירבתו אליהם, וכדומה. בכל זה יש משום הכנה נכונה, שיוכל יהודי להגיע לתוכן קריאת שמע, לאהבה להקב"ה, כפי שהדבר מוסבר בהרחבה בחסידות (ראה תניא פרק מט).

יום שישי ט"ו טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 32, רק מפני שלא... עד עמ' יז, התורה כנ"ל.

שמים - אז יש ליהודי כוחות מיוחדים לבצע את הדבר. 46
 כדכתיב: "וראיתי שיש יתרון לחכמה מן הסכלות, ביתרון 47
 האור מן החשך"; פרוש, - כשמביאים משל להסברת דבר, 48
 הרי זה מפני שהנמשל הוא עמוק בהרבה מהמשל, ובאמצעות 49
 המשל מבינים בקלות 50
 יותר את הנמשל. ואילו 51
 כאן, במשל האור והחושך 52
 על החכמה והסכלות, 53
 מובן הנמשל כמו שמוכן 54
 המשל: כשם שמבינים 55
 שאור טוב מחושך, כך גם 56
 מבינים שחכמה טובה 57
 מסכלות; אף כאן 58
 כשמדובר על תוכנה 59
 הפנימי יותר של חכמה 60
 הרומזת ל"קדושה" (כמו) 61
 שהיציר-טוב נקרא⁴ "ילד 62
 מסכן וחכם") וסכלות 63
 רומזת ל"קליפה" (כפי 64
 שהיציר-הרע נקרא "מלך 65
 זקן וכסיל"), - מובן היטב 66
 שקדושה שווה וטובה 67
 יותר מאשר, להבדיל, 68
 קליפה. מה, איפוא, מלמד 69
 אותנו המשל? אלא, 70

המשל אינו בא רק לומר לנו שזה יותר טוב, המשל בא להורות 71
 לנו גם את הצורה, כיצד ובאיזו דרך מתבטאת עדיפותה של 72
 הקדושה: כשם ש"יתרון" האור על החושך, מתבטא בכך שמעט 73
 מן האור "דוחה" הרבה מן החושך, ולא בדרך של מלחמה, אלא 74
 הדחיה באה בדרך ממילא, משמכניס קצת אור למקום, נעלם 75
 החושך מעצמו - כך גם ב"יתרון" ה"חכמה" של הקדושה על 76
 ה"סכלות" של הקליפה, שמעט מן הקדושה דוחה, בדרך ממילא, 77
 הרבה מן הקליפה - וכך מוסבר הדבר להלן: כמו שהאור יש 78
 לו יתרון ושליטה וממשלה על החשך, שמעט אור גשמי 79
 דוחה הרבה מן החשך, - וכיצד נדחה החושך? - שנדחה 80
 ממנו מאליו וממילא, - אין על האור להילחם עם החושך, כך 81
 נדחה ממילא סכלות הרבה של הקליפה וסמרא-אחרא 82
 שבחלל השמאלי - הקליפה וה"סטרא אחרא" של הנפש 83
 הבהמית שמקומה ב"חלל" השמאלי שבלב. [כמאמר רז"ל: - 84
 אין אדם עובר עבירה "אלא-אם-בן נכנס בו רוח שטות" 85
 וכו'], - רבותינו ז"ל קוראים הרי לתאות הנפש הבהמית בשם 86
 "שטות" - ומאחר שזהו "סכלות" ו"שטות" - זה נדחה מאליו 87
 וממילא, מפני החכמה שבנפש האלהית שבמחש, אשר 88
 רצונה - של הנפש האלקית הוא הרי: למשל לכדה בעיר, - 89
 ב"עיר קטנה" היא הגוף, ולתלכש בנפש לבושה הנזכרים 90

רק מפני שלא לו לברו - ל"רע" של הנפש הבהמית, משפט 1
 המלוכה והממשלה בעיר - כי, ל"טוב" של הנפש האלקית 2
 שבמוח יש גם כן מה לומר, אינו יכול להוציא תאותו מכח 3
 אל הפועל, לתלכש פאברי הגוף במעשה דבור ומחשבה 4
 ממש, - "מחשבה ממש" 5
 - היינו: להעמיק 6
 מחשבתו בתענוגי עולם 7
 היה אף למלאת תאות 8
 לבו, - זוהי המשמעות 9
 של "מחשבה ממש" - 10
 להעמיק מחשבתו בכך. 11
 ואילו מחשבות הנופלות 12
 ברעיונו בדרך ממילא, 13
 בגלל שישנה בלבו תאוה 14
 לאותו דבר, אין אלו 15
 "מחשבה ממש". מחשבות 16
 חולפות אלו, אין ביכולת 17
 האדם, שעדיין קיימת 18
 תאוה בלבו, למנוע. ברם, 19
 על "מחשבה ממש" - 20
 ההתעמקות באותן 21
 מחשבות - ביכלתו 22
 להשתלט, כפי שיסביר 23
 להלן. כיצד, אכן, יתכן 24
 הדבר, שלמרות שקיימת 25

תאוה בלבו, הוא יכול להשתלט על עצמו, שתאותו זו לא 26
 תבוצע בפועל, לא במעשה, לא בדיבור ואף לא במחשבה? - על 27
 כך אומר ה"תניא": כי המח' שליט על הלב [כמו שכתוב: 28
 ב'רעיו מהימנא' פרשת פינחס] בתולדתו ומבע יצירתו, 29
 שבה נוצר האדם בתולדתו, שכל אדם יכול ברצונו שבמחו 30
 - הרצון שבמוחו המניע את האדם, מבין שעליו להתאפק 31
 ולמשל ברוח תאותו שבלבו, שלא למלאת משאלות לבו 32
 במעשה דבור ומחשבה, - גם כשישנה תאוה בלבו של אדם, 33
 אלא מפני שהוא מבין במוחו שאל לו למלא את תאותו - נוצר 34
 בו הרצון להתאפק מכך - יש ברצון זה שבמוחו הכוח לשלוט על 35
 הלב, ולא למלא אחרי תאות לבו. ויתירה מזו: ולהסיח דעתו 36
 לגמרי מתאות לבו אל תהפך לגמרי, - ביכלתו לנתק את 37
 ההרהור בתאוה ולהטותו לדבר שהוא הדיפך מהתאוה, וזאת 38
 גם כשהטעם להימנעותו מהתאוה אינו נובע מקדושה, אלא 39
 מפני שהשכל האנושי מבין שאסור לו לנהות אחרי תאות לבו זו, 40
 גם אז יש בכוח השכל להימנע מהתאוה ולהטות את ההרהור 41
 בענין הפכי מהתאוה. ובפרט אל צד הקדשה, - במיוחד יש 42
 בכוחו לעשות זאת, כשיהודי צריך להטות את עצמו מתאוות - 43
 לקדושה; כשהנימוק לכך הוא שאסור לו לעבור עבירה וצריך 44
 להשקיע את רעיונותיו בענינים של קדושה, בתורה וביראת 45

- 1 לְעֵילָה, בְּכָל הַגּוֹף בְּלוֹ פְּנוּבָר לְעֵילָה, שְׁהֵם – שלשה לברשי
 2 הנפש האלקית, הם: מְחַשְׁבָּה דְבוּר וּמַעֲשֵׂה שֶׁל תְּרִי"ג מְצוֹת
 3 הַתּוֹרָה, בְּנוּבָר לְעֵילָה. –
 4 בפרק ד. רצונה זה של
 5 הנפש האלקית שבמוח,
 6 שלבושיה בלבד ילבישו
 7 את הגוף – שולט בתאודה
 8 הנובעת מהנפש הבהמית,
 9 שתשוקת הלב לא

ליקוטי אמרים

למשול לבדה בעיר ולהתלבש בשלשה לבושיה הנ"ל
 בכל הגוף כולו כנ"ל שהם מחשבה דבור ומעשה תרי"ג
 מצות התורה כנ"ל

יום שבת קודש ט"ז טבת

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' יז, ואעפ"כ אינו... עד עמ' 34, תפלה כו'.

- 19 וְאֶת-עַל-פִּי-בֵן אֵינוֹ נִקְרָא "צִדִּיק" כָּלָל, – אלא הוא נקרא
 20 "בינוני", מִפְּנֵי שִׁיתְרוֹן הַזֶּה אֲשֶׁר לְאוֹר נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית עַל
 21 הַחוּשׁ וְסִכּוּת שֶׁל הַקְּלִיפָה הַנִּדְחָה מִמִּילָא – אֵינוֹ אֵלָא
 22 בְּשִׁלְשָׁה לְבוּשֵׁי הַנוּבָרִים לְעֵילָה, – כלומר; במחשבה, דיבור
 23 ומעשה בלבד, חזקה יותר
 24 הנפש האלקית מהנפש
 25 הבהמית, וְלֹא בְּמַהוּתָהּ
 26 וְעֲצֻמּוּתָהּ – של הנפש
 27 האלקית, עַל מַהוּתָהּ
 28 וְעֲצֻמּוּתָהּ שֶׁל הַקְּלִיפָה –
 29 והנפש הבהמית, כִּי
 30 מַהוּתָהּ וְעֲצֻמּוּתָהּ שֶׁל
 31 נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית
 32 שֶׁמְהַקְלִיפָה שְׁבַחֲלָל
 33 הַשְּׂמַאֲלִי – עצם
 34 מציאותה של הנפש
 35 הבהמית, לֹא נִדְחָה כָּלָל
 36 מִמְּקוֹמוֹ בְּבִינוּנֵי אַחַר
 37 הַתְּפִלָּה, שְׂאִין – אז,
 38 רֶשְׁפִי אֵשׁ אֶהְבֵּת ה' –
 39 בְּהַתְּנַלּוֹת לְבוֹ בְּחֻלָּל
 40 הַיְמִנִי, – כמו שהדבר
 41 בשעת תפלתו, כאמור
 42 לעיל, שאהבת ה' אצלו
 43 אז היא בהתגלות, הוא
 44 מרגיש בלבו את האהבה, כִּי־אֵם תּוֹכוֹ – החלק הפנימי
 45 שבלבו, רְצוּף "אֶהְבָּה מִסֵּתֶרְתִּי", – ואילו בגלוי אין הוא
 46 מרגיש את האהבה, שֶׁהִיא אֶהְבָּה הַטְּבָעִית שֶׁבְּנֶפֶשׁ
 47 הָאֱלֹהִית, כְּמוֹ שִׁיתְבְּאֵר לְקַמֵּן. – בפרק י"ח, שבכל יהודי
 48 ישנה אהבה מסותרת לקב"ה. וְאֵין – אחרי תפילתו,
- כשהאבה אינה בהתגלות בלבו, יָכוֹל לְהִיּוֹת סִכּוּת הַכֶּסֶל
 הָרַע – של הנפש הבהמית, בְּהַתְּנַלּוֹת לְבוֹ בְּחֻלָּל הַשְּׂמַאֲלִי,
 לְהַתְּאוֹת תְּאוּהָ לְכָל עֲנִינֵי נְשָׁמִיּוֹת עוֹלָם הַזֶּה, בֵּין בְּהַתֵּר
 – גם בדברים שמוטר לעשותם, אלא שאין לעשותם לשם
 תאוה כִּי־אֵם לשם שמים,
 ואילו הוא מתאוה להם
 בגלל התענוג שבהם, בֵּין
 בְּאִסּוּר חֶסֶד וְשְׁלוֹם, – גם
 בדברים שהם אסורים מן
 התורה, כְּאֵלוֹ לֹא
 הַתְּפִלָּה כָּלָל. אֵלָא
 שְׂבַדְבֵּר אִסּוּר אֵינוֹ
 עוֹלָה בְּדַעְתּוֹ לַעֲשׂוֹת
 הָאִסּוּר בְּפִעֲלֵי מִמֶּשׁ
 חֶסֶד וְשְׁלוֹם, – לכך אין
 ל"בינוני" שייכות כלל.
 אֵלָא הַרְהוּרֵי עֲבָרָה
 הַקְּשִׁים מְעַבְרָה – כפי
 שהוסבר בפרק הקודם,
 יְכוּלִים לַפְעֹל לַעֲלוֹת
 לְמַחוֹ וּלְבַלְבְּלוֹ מִתּוֹרָה
 וְעֲבָרָה, וּכְמֵאֵמֶר
 ר' לוי: "ג' עֲבָרוֹת אֵין
 אָדָם נִצּוֹל מֵהֶן כָּל
 יוֹם, – שכן, קשה מאד
 להינצל מלעבור עליהם, והם: הַרְהוּרֵי עֲבָרָה וְעִיּוֹן תְּפִלָּה
 כו'". – הרי ש"הרהורי עבירה" הם מהדברים שקשה ביותר
 להינצל מהם, וכשחכמינו זכרונם לברכה משתמשים בתואר
 "אדם" סתם, זה רומז על ה"בינוני". הרי שה"בינוני" אינו ניצול
 מהרהורי עבירה,

יום ראשון

יום ששי

י טבת

ה'תש"ג

תענית, סליחות, אבינו מלכנו.

שיעורים. חומש: ויגש, ששי עם פירש"י.

תהלים: נה"נט.

תניא: אך החיות . . . בשר ודם.

מענה הצ"צ על יחידות: כתיב יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו גו', און הוא מלשון און בחולם, שפירושו כח ועוז. וכשם דיעזוב רשע דרכו זהו דבר המוכרח, אשר בלא תשובה אי אפשר לגשת אל הקדש, הנה כמו כן צריך האיש און, כלומר איש החזק בדעת עצמו, לעזוב מחשבותיו; ולא יאמר איך זאג אזוי, איך האלט אזוי, – כי כל "איך" ומציאות הוא מקור הרע וגורם פירוד לבבות.

מענה ה"צמח צדק" על יחידות: כתיב "יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו גו'". און הוא מלשון און בחולם, שפירושו כח ועוז. וכשם ד"יעזוב רשע דרכו" זהו דבר המוכרח, אשר בלא תשובה אי אפשר לגשת אל הקדש, הנה כמו כן צריך האיש און, כלומר איש החזק בדעת עצמו, לעזוב מחשבותיו; ולא יאמר "איך", "איך סובר כך", "כי כל "אני" ומציאות הוא מקור הרע וגורם פירוד לבבות.

יום שני

שבת

יא טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויגש, שביעי עם פירש"י.

תהלים: ס"סה.

תניא: פרק ח. ועוד זאת . . . שעסקו בהן.

דעם מענשענס לעבען איז תלוי אין דעם אויר וואו ער געפינט זיך. אָהן אויר קען מען ניט לעבען, און אין וואָס פאר א אויר מען לעבט, אזא לעבען איז דאָס. ווען מען לעבט אין א תורה ומצות אויר, איז דער לעבען א געזונטער. ווען מען לעבט אין כפירה-אוייר, איז דאָס א קראַנקער לעבען, און מען איז כסדר אין געפאהר קראַנק צו ווערען מיט אַנשטעקענדע מחלות. די ערשטע אלגעמיינע רפואה איז צו מאכען ריין די לופט. די ארבעט פון טהרת האויר ליגט אויף די יודעי ספר און יודעי תורה. טהרת האויר איז דורך אותיות התורה. ווען מ'שטעהט אין סטאַר, אָדער ווען מען געהט אין גאַס, אָדער ווען מ'פאָהרט אין סאָבוויי און מען זאָגט אותיות שבתורה, מאַכט מען מיט דעם ריין דעם אויר. יעדער איינער פון די יודעי ספר און יודעי תורה מוז האָבען עפעס אויסגעלערנט בעל פה: חומש, תהלים, משניות, תניא, אזוי, אָז צו יעדער צייט און אין יעדען אָרט, זאָל ער קענען טראַכטען און זאָגען די הייליגע אותיות שבתורה.

חיי האדם תלויים באויר שסביבו. בלי אויר אי אפשר לחיות, ולפי האויר בו נמצאים – הם החיים. כאשר חיים באויר של תורה ומצות, החיים בריאים; כאשר חיים באויר של כפירה – הרי אלו חיים חולניים עם סכנה תמידית לחלות במחלות מדבקות. התרופה הכללית הראשונית היא לטהר את האויר. פעלת טהור האויר מטלת על יודעי ספר ויודעי תורה. טהרת האויר היא על ידי אותיות התורה. כשנמצאים בחנות, או כאשר הולכים ברחוב, או כאשר נוסעים ברכבת התחתית ואומרים אותיות של תורה, מטהרים בכך את האויר. כל אחד מיודעי ספר ויודעי תורה חייב שיהיה לו משהו שלמד בעל-פה: חמש, תהלים, משניות, תניא, כך שבכל זמן ובכל מקום, יוכל לחשב ולומר את האותיות הקדושות שבתורה.

יום שלישי

יום ראשון

יב טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויחי, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: סו"סח.

תניא: פרק ט. והנה מקום . . . 26 שבמוחין.

בשנת תרמ"ח נבחר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] לגבאי דחברה קדישא. וכפי המנהג, הובילו אותו בשמחת תורה בלנות עם רב לבית הכנסת. אמר אז המאמר "אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא", וסיום דבריו: "גם האנשים בעלי מוחין הנמצאים עתה, צריכים להניח שכלם ולא לילך אחרי הטעם ודעת, כי יכולים להטות על פי שכלם כו' עד כי חס-ושלום מרה תהיה באחרונה כו', וזהו העקר בזמן הזה בעקבות דמשיחא, שלא לילך אחר השכל וטעם ודעת, כי אם לקיים התורה והמצוות בתמימות ואמונה פשוטה באלקי ישראל".

יום רביעי

יום שני

יג טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויחי, שני עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: אך הנה . . . יד כרשפי אש.

כשמעמידים פנס – מתקבצים החפצים באור, כי אור ממשיך – ליכטיגקייט ציהט צו.

כשמעמידים פנס – מתקבצים החפצים באור, כי אור ממשיך – אור מושך אליו.

יום חמישי

יום שלישי

יד טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויחי, שלישי עם פירש"י.
תהלים: עב"עו.
תניא: והיא הנקראת . . . שבזה"ק.

הסבא משפאלע – דער שפאלער זיידע – הי' איש נלהב מאד, ביתר שאת ויתר עז על שאר חבריו תלמידי המגיד. בביקורו בליאדי אצל רבינו הזקן – שנת תקס"ט או תק"ע – סיפר, אשר בהיותו בן שלש שנים ראה את הבעש"ט "און ער האט מיר ארויפגעלייגט די הייליגע האנט אויפ'ן הארצען און פון יעמאלט אן איז מיר ווארעם" תנועת צדיק, ומכל שכן ראי' או שמיעת קול, צריך לפעול שלא ישכח לעד.

הסבא משפאלע – דער שפאלער זיידע – היה איש נלהב מאד, ביתר שאת ויתר עז על שאר חבריו תלמידי המגיד. בבקורו בליאדי אצל רבינו הזקן – שנת תקס"ט או תק"ע – סיפר, אשר בהיותו בן שלש שנים ראה את הבעל-שם-טוב "והוא הניח את ידו הקדושה על לבי, ומאז חס לי".

תנועת צדיק, ומכל-שכן ראי' או שמיעת קול, צריך לפעול שלא ישכח לעד.

יום
שני

יום רביעי

טו טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויחי, רביעי עם פירש"י.

תהלים: עז-עח.

תניא: פרק י. והנה . . . טו כמו השנאה.

"תורה אור" דבור-המתחיל "אסרי" סעיף המתחיל "והנה זהו", צריך להיות: "והעלאת ניצוצות שנפלו אפלו הבהמות יתעלו כמו שהיה בתחלת".

הסכת ושמע ישראל, העת הזאת היא מועד הנאלה על ידי משיח צדקנו, והיסורים הבאים עלינו הם חבלי משיח, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה. אל תאמינו לנביאי השקר המבטיחים לכם ישועות ונחמות אחרי פלות המלחמה, זכרו דבר השם (ירמיה יז, ה) "ארו הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרעו, ומן ה' יסור לבו".

שובה ישראל עד ה' אלקיד, והכן עצמך ובני ביתך לקבל פני משיח צדקנו הבא בקרוב ממש.

שבת
קודש

יום חמישי

טז טבת

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויחי, חמישי עם פירש"י.

תהלים: עט-פב.

תניא: וצדיק שאינו . . . 30 הכא וכו'.

דער צ"צ האט געזאגט ר' הענדל'ן אויף יחידות: זוהר איז מרומם דעם נפש, מדרש איז מעורר דאס הארץ, און תהלים מיט טרערען וואשט אויס די כלי.

ה"צמח צדק" אמר לר' הענדל ב'יחידות': "זהר" - מרומם את הנפש, "מדרש" - מעורר את הלב, ותהלים בדמעות - מדיח את הכלי.

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום חמישי עמוד ב

17 שדה זו אפילו רק תלם אחד - שורת חרישה אחת, אינו חשוב
18 הפסק, ושדהו סמוכה לקרקע הנמכרת, ואית פה - יש בשדה זו
19 משום דינא דבר מצרא להקדים את בן המצר, ואי לא - ואם אינו
20 יכול לעשות כן, הרי דברים אלו נחשבים הפסק בין הקרקעות,
21 ואין שדהו חשובה סמוכה לקרקע זו, ולכן לית פה משום דינא דבר
22 מצרא, ואינו יכול לעכב שלא יקנה אותה אחר.
23 הגמרא דנה בארבעה בני מצר, ששדותיהם סמוכות לשדה
24 הנמכרת: הני ארבעה בני מצרני הנמצאים בגבול שדה העומדת
25 להמכר, דקדים הר מינייהו וזבין - שאחד מהם קדם לשאר בני
26 המצר וקנה את השדה, וזבניה זבני - קנייתו קנייה, ואין אחד מהם
27 יכול לעכב בעדו, שהרי שדהו סמוכה לה כמותם, ואי בוליהו אתו
28 ביהדי דדי - ואם כולם באו יחד ותבעו לקנותה מחמת היותם
29 מצרנים, מוכר אותה לכולם יחד, ופלגו לה בקרנול - ומחלקים
30 אותה ביניהם בארבעה קוי אלכסון, וכל אחד מהם נוטל את החלק
31 הסמוך לו על פני כל רוחב השדה.

1 ו. ארעא דחד ודיקלי דחד - היתה הקרקע שייכת לאחד, והדקלים
2 שעליה היו שייכים לאדם אחר, שמכרם לו בעל הקרקע לזמן
3 מטוים, מרי דארעא מצי מעכב אמרי דיקלי - בעל הקרקע מעכב
4 על בעל הדקלים שלא למכרם לאחר, שטוב יותר שהדקלים
5 שבקרקעו יהיו שלו, אבל מרי דיקלי לא מצי מעכב אמרי דארעא -
6 בעל הדקלים אינו יכול לעכב על בעל הקרקע שלא ימכור אותה
7 אלא לו, משום שאינו חשוב בן מצר הסמוך לקרקע, כיון שאין
8 הדקלים שלו אלא לזמן מטוים.
9 ז. היו שנים רוצים את הקרקע, אחד רוצה ארעא לבתי - קרקע כדי
10 לבנות בתים, והמצרן לה רוצה הארעא לזרעא - כדי לזרוע בה,
11 ישוב הארץ על ידי בניית בתים בה עדיה, ולית פה משום דינא דבר
12 מצרא.
13 ח. היתה הקרקע שרצה לקנות סמוכה לקרקע של אחר, אלא
14 שבין הקרקעות אפסיק משנייתא או ריבבא דדיקלא - היה מפסיק
15 שן של סלע, או שמפסיקה רכובת הדקלים. הוינא - מעיינים בגבול
16 זה שבין השדות, אם יבול בן המצר להקנים משדהו פה - בתוך

אונס שהוא כרצון

יום ראשון י' טבת ה'תשע"ז

וה'אור שמח' מבאר:

בעצם, בכל עיסקא אין חסרון בכך שנעשית מחמת אילון אם בסופו של דבר המוכר מסכים, והרי כל מכירה נעשית מחמת אילון כלכלי, כי אילו לא היה נזקק למעות לא היה מוכר, והוא הדין כאשר כופים אותו למכור, ובלית ברירה מסכים למכור, הסכמתו מועילה.

ולכן גם מומר שאינו רוצה כלל לשמוע בקול חכמים, מאחר ואם לא יסכים לגרש את אשתו יוסיפו להכותו, הרי הוא מתרצה לגרש מחמת האילון, ורצון זה מועיל.

ומכל-מקום, בכל אדם מירשאל אומר הרמב"ם שבעומק לבו הוא רוצה לשמוע בקול חכמים, ולא מסתפק בכך שמתרצה מחמת הכפייה, כי באדם כשר אין רשות ביד בית דין להכותו ללא תועלת, ואם היה ידוע מראש שלא יתרצה לגרש היה אסור להכותו, וצריך לומר שההכאה היא לתועלת כי על-ידי-זה יתרצה מצד פנימיות לבו, אך ישראל מומר מותר אפילו לגרום למותו (הל' רוצה פ"ד ה"י) ולכן אפשר להכותו כדי שיתרצה לגרש מחמת עצם ההכאה.

הלכות גירושין פרק ב, הלכה כ: וְלָמָּה לֹא פָּטַל גַּם זֶה, שֶׁהָרִי הוּא אָנוּס... שְׂאִין אֹמְרִין 'אָנוּס' אֲלָא לְמִי שְׂנַלְחִין וְנִדְחֵק לְעֵשׂוֹת דְּבָר שְׂאִינוּ חֵיב מִן הַתּוֹרָה... לְפִיכָּךְ זֶה שְׂאִינוּ רֹצֵה לְגַרְשׁ, מֵאַחַר שֶׁהוּא רֹצֵה לְהִיּוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, וְרֹצֵה הוּא לְעֵשׂוֹת כָּל הַמַּצְוֹת וְלְהִתְרַחֵק מִן הָעֵבְרִית, וְיֵצֵאוּ הוּא שְׂתַקְפּוּ, וְכִיּוֹן שֶׁהִבָּה עַד שֶׁתִּשָּׂשׂ יֵצֵאוּ וְאָמַר 'רֹצֵה אָנִי' - כִּכְר גִּרְשׁ לְרֵצוֹנוֹ.

מקשה המהרי"ק (שורש 80): אם גט בכפייה מועיל משום שעל ידי הכפייה תשש יצרו ועתה הוא רוצה "לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות", איך יועיל הדבר במומר העובר בשאט נפש על כל דיני התורה, שבו אין שייך לומר כן? וכתב שיתכן כי באדם כזה השתמשו חז"ל בכוחם לבטל את הקידושין מלכתחילה, שהרי המקדש אומר 'הרי את מקודשת לי כדת משה וישראל', היינו שהקידושין יחולו בתנאי שחז"ל יסכימו להם, ואם יחליטו מכל סיבה שהיא שלא להסכים, הרי הקידושין בטלים מלכתחילה ואין צורך בגט.

'אוויר שאין סופו לנוח'

יום שני י"א טבת ה'תשע"ז

ויש לעיין: מדוע פסק הרמב"ם, הן לענין קבלת הגט והן לענין דם הקרבן, שאויר שאין סופו לנוח אינו כמונח, והרי לא נפשט הספק?

ומבאר ה'לחם משנה' (הל' משה"ק שם):

לענין דם הקרבן שנתקבל באויר כלי שאין סופו לנוח, ממשיכה הגמרא (זבחים שם) ואומרת, "אם תמצי לומר אויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי" יאה מקום להסתפק בהלכה נוספת. ולדעת הרמב"ם (ועוד ראשונים, ראה אנצ"ת ב, ערך 'אם תמצא לומר') כל 'אם תמצי לומר' הוא פשיטות הספק וכן ההלכה, ולכן פסק שאכן אויר שאין סופו לנוח אינו כמונח.

ולדעת ה'טור' (חור"ב סי' רמג) בממון הדבר ספק אם אויר שאין סופו לנוח נחשב כמונח. והקשה ה'דרישה' (אהע"ז סי' קלט סק"ג): מדוע אם כן לענין גט פסק הטור כהרמב"ם שאם זרק הגט לרשותה ועבר ויצא חוץ לרשותה אינה מגורשת? וביאר:

אף שבממון הדבר ספק אם 'אויר שאין סופו לנוח כמונח', בגט שעבר בתוך רשותה כשאין סופו לנוח, סובר ה'טור' שוודאי אינה מגורשת, כי לענין גט הקפידה התורה (יבמות בידה") שתהא נתינה לרשותה באופן שינוח שם.

הלכות גירושין פרק ה, הלכה י: וְזָרְק לָהּ גִּטָּה לְרֵשׁוּתָהּ, וְעָבַר בְּתוֹךְ רֵשׁוּתָהּ שֶׁהִיא עוֹמְדַת בָּתָּה, וְנִפְלָה חוּץ לְרֵשׁוּתָהּ... אֵינָה מְגֻרֶשֶׁת, עַד שֶׁיָּנִיחַ בְּרֵשׁוּתָהּ.

אור חצר קונה כחצר עצמה, והגמרא (בבא מציעא יב, א) מסתפקת האם גם 'אויר שאין סופו לנוח', כגון שזרק ארנק בפתח אחד של הבית ויצא מפתח אחר, ולא היה סופו לנוח באויר הבית, נחשב כמונח והחצר קונה?

וכתב המגיד משנה: לדעת הרמב"ן והרשב"א (ב"מ שם) הספק לא נפשט וכיון שהוא ממון של ספק אין בעל הבית זוכה. וכן הזורק גט לרשות אשתו ונפל חוץ לרשותה, הרי היא פטור מגורשת, ולדעת הרמב"ם כאן, גט שהגיע לאויר שאין סופו לנוח, ודאי אינה מגורשת כי אינו חשוב כמונח.

וגם בדם הקרבן שצריך להתקבל בכלי לצורך הזריקה, מסתפקת הגמרא (זבחים כה, ב) אם נשברה תחתית הכלי כשהגיע הדם כנגד אוירו של הכלי, האם 'אויר שאין סופו לנוח' נחשב כמונח בכלי ונתקדש הדם וכשר לזריקה. ופסק הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות פ"ד ה"ט), "לא נתקדש הדם, שהאויר שאין סופו לנוח אינו כמונח".

תנאי בגירושין

יום שלישי י"ב טבת ה'תשע"ז

לְהַנְשֵׂא לְבַתְּחֵלָה, אִף עַל פִּי שְׂעִדָּן לֹא נִתְקַבֵּל הַתְּנָאִי. הרמב"ם למד הלכה זו מדברי הגמרא (גיטין פג, א) שהמגרש את אשתו על תנאי, באופן שאם יתקיים התנאי תהיה מגורשת

הלכות גירושין פרק ח, הלכה א: אִם אָמַר לָהּ: 'תְּרִי אֶת מְגֻרְשֶׁת מֵעַכְשָׁיו, או 'מְהִיּוֹם', עַל תְּנָאִי כִּךְ וְכָךְ... בְּשִׂיתְקַבֵּל הַתְּנָאִי, תִּהְיֶה מְגֻרְשֶׁת מִשְׁעַת נְתִינַת הַגִּט לְיָדָהּ... וְיֵשׁ לָהּ

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ פה

ולדעת הרשב"א והרמב"ן (ראה בית שמואל אבהע"ז סי' קמג סק"ד) מותרת להינשא רק כאשר התנאי הוא ב'שב ואל תעשה' ובנוסף לכך בידה לקיימו, אבל אם היא תלויה בדעת אחרים אף שהתנאי ב'שב ואל תעשה', או שהדבר בידה אלא שהוא ב'קום ועשה' - חוששים שמא למעשה לא תוכל לקיים את התנאי ואסורה להינשא.

ויש הסוברים שאם הוא תנאי שבידה לקיימו (אפילו אם הוא ב'קום ועשה') כגון "על מנת שתשתי יין" - מותרת להנשא, כי אין חשש שתעבור על התנאי, אך כאשר הדבר תלוי ביד אחרים, יש לחשוש שהתנאי לא יתקיים ואסורה להנשא (ר"ן שם בשם אחרים המקליו).

וכתב הר"ן (שם) שזו היא גם דעת הרמב"ם, המתיר לה להנשא גם קודם קיום התנאי - שזהו רק אם בידה לקיימו, אבל אם זה תלוי בדעת אחרים אסורה להנשא.

למפרע, הרי האשה מותרת האשה להינשא מיד, אף שעדיין לא נתקיים התנאי (מגיד משנה).

אמנם לשיטת רש"י (גיטין פד, א ד"ה אין חוששין) אם הבעל גירש את אשתו בתנאי, אסור לה להינשא קודם שנתקיים התנאי, כי חוששים שמא לא יתקיים התנאי "ונמצא גט בטל ובניה ממזרים". ולדעה זו אם נשאת צריך בעלה לפרוש ממנה עד שיתקיים התנאי (ש"ע אהע"ז סי' קמג ס"ב).

ולדעת כמה ראשונים יש לחלק בין תנאי של 'קום ועשה' לתנאי של 'שב ואל תעשה': אם הבעל התנה את הגירושין בעשיית מעשה, כגון "על מנת שתתני לי מאתים זוז", אסורה האשה להינשא עד שיתקיים התנאי כי חוששים שמא לא יתקיים התנאי, אבל אם התנאי הוא להימנע ממעשה, כגון שאמר "על מנת שלא תינשאי לפלוני" או "שלא תשתי יין" וכד' - מותרת להינשא מיד, כי אין לחשוש שתעבור על התנאי (ר"ן גיטין לה, ב בדפי הר"ף).

איסור 'מינקת חבירו' בימינו

יום רביעי י"ג טבת ה'תשע"ז

והגר"מ פיינשטיין (אגרות משה אהע"ז ב סי' ט) כתב שאין הבדל בין עקירה גמורה לעקירה חלקית ואין לשנות כלל מתקנת חכמים, ומכל-מקום יש להתיר מטעם אחר, כי בגמרא הובא איסור זה פעמיים: במסכת יבמות (מב, א) נאמר 'לא ינשא אדם מינקת חברו' ללא הזכרת משך זמן האיסור, ובמסכת כתובות (מ, א) נחלקו לגבי משך הזמן האיסור: יש אומרים כ"ד חודש ויש אומרים י"ח חודש.

ונראה מכך כי בעצם התקנה לא נאמר זמן מסוים אלא איסור כללי שלא להינשא בזמן היניקה כפי שיהיה בכל דור, ולכן במכוון לא הזכירו זמן מסוים, אלא שבזמנם רוב התינוקות ניוונו מיניקה עד י"ח חודש ומיעוטם עד כ"ד חודש, ונחלקו האם האיסור חל רק במשך זמן היניקה של רוב התינוקות או אף של מיעוטם, אך בימינו שאין כלל תינוק היונק יותר מ"ח חודש יש להתיר כי מלכתחילה האיסור נאמר על זמן היניקה כפי שיהיה בכל דור.

הלכות גירושין פרק יא, הלכות כה-כו: וְכֵן יִזְרֹו חֲכָמִים, שְׁלֹא יֵשָׂא אָדָם... מִיִּנְקַת חֲבֵרוֹ... שְׂמָא יִתְעַבֵּר הַחֵלֶב, וְהוּא אֵינוֹ מְקַפֵּיד לְרַפְּאֵת הַחֵלֶב בְּדַבְרֵים הַמוֹעִילִין לְחֵלֶב בְּשִׁיתְעַבְר. בְּמָה הוּא יִמֵן הַיִּנְיָקָה - אֲרַבְעָה וְעֶשְׂרִים חֳדָשׁ.

דנו הפוסקים, כיון שבימינו רוב התינוקות ניוונו ממזונות נוספים החל מגיל מוקדם בהרבה מכ"ד חודש, האם ניתן להקל ולשאת אשה מינקת בתוך כ"ד חודש, מאחר ואין סכנה לוולד אף אם יעכר החלב, או שהאיסור בתוקפו בהתאם לכלל 'אין בית-דין יכול לבטל דברי בית-דין חברו' ואף אם בטל טעם התקנה, אין התקנה בטלה.

והגר"ש קלוגר כתב (חכמת שלמה לשי"ע אהע"ז יג, יא) שאם אין עוקרים את התקנה לגמרי אלא רק בחלקה מותר, ובזמנינו ניתן לקיים את התקנה באופן חלקי ולאסור את הנישואין עם מינקת חבירו במשך הזמן שבו מקצת התינוקות עדיין ניוונו מיניקה, ולהתיר בגיל שבו אין כלל תינוקות הניוונים מיניקה.

נס מצוי ונס שמעל הטבע

יום חמישי י"ד טבת ה'תשע"ז

מעידים עליו שמת, מדובר בכבשן עמוק שאי אפשר להימלט ממנו, ואילו בירושלמי מדובר כשנפל לכבשן שאינו עמוק כל כך ויתכן שהצליח לעלות.

וכן הביא ה'מגיד משנה' (כאן) בשם הרשב"א שמעידים על הנופל בכבשן האש שמת דוקא אם נפל בכבשן עמוק, אבל אם נפל למדורת אש שאפשר לצאת ממנה אין האשה מותרת אלא-אם-כן שהו שם העדים כדי שיוכל להישרף וראו שלא יצא.

ותמה ה'חלקת מחוקק' (שם סק"ו): לדברי הירושלמי שהנופל לכבשן האש אין מעידים עליו שמת כי חוששים שאירע לו נס, למאי נפקא-מינה עומק הכבשן, והרי גם בכבשן עמוק יכול להיעשות לו נס ולהינצל?

ומבאר ה'עצי ארזים' (שם ס"ק קכג):

הלכות גירושין פרק יג, הלכה יז: רְאוּהוּ שֶׁנִּפֵּל לְגַב אֲרִיֹות וְנִמְרִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - אֵין מְעִידִין עָלָיו; אֲפֹשֶׁר שְׁלֹא יֵאָכְלוּהוּ... נִפֵּל... לְתוֹךְ כִּבְשָׁן הָאֵשׁ... מְעִידִין עָלָיו שְׂמָת; שְׂוֹדָא סוּפֹא לְמוֹת.

עדים שהעידו שנפל הבעל לתוך כבשן האש מתירים את אשתו להינשא 'שודאי סופו למות', ואין חוששים שמא אירע לו נס וניצל (יבמות קכא, ב). וכתבו התוספות (שם ד"ה אין מוכידין) שאין זה כדעת הירושלמי (פס"ז ה"ג) האומר: "נפל לכבשן האש אין מעידין עליו, אומר אני נעשה לו נסים כחנניה מישאל ועזריה", היינו שאשתו אסורה להינשא כי אולי ניצל ונותר בחיים.

אבל ה'ב"ח' (אהע"ז סי' יז ד"ה נפל) כתב שאין סתירה בין הבבלי והירושלמי, כי האמור בבבלי שהנופל לכבשן האש

אומרים אולי התרחש לו נס על-טבעי והאש לא שרפה אותו. וראיה לדבר: הרי כל עד המעיד לאשה שמת בעלה נאמן (לעיל פ"ב ה"ח), ואם יש לחשוש גם לנס על-טבעי איך מתקבלת העדות ולא אומרים שמא נעשה לו נס וחזר לחיים כמו שנעשה נס לאלהיו ולאלישע והחיו את המת, אלא וודאי שרק בניסים שאינם מעל הטבע יש מקום לומר אולי נעשה לו נס.

יש לחלק בין נס המתרחש לפעמים (אף כי לעתים רחוקות) לנס שמעל הטבע: מי שנפל לגוב אריות אין מעידים עליו שמת כיון ש'אפשר שלא יאכלוהו', ואף שהוא בגדר נס, הרי זה מתרחש לפעמים, ולכן יתכן שניצל. וכך בנופל לתוך האש אין אשתו מותרת כי יתכן שלבסוף ניצל, ואף שאין הדבר מצוי כל כך, אולי אירע לו נס והצליח להימלט. ועל דבר מסוג זה נאמר בירושלמי שאין מעידים עליו שמת, אבל כשנפל לכבשן עמוק שאין אפשרות להמילט משם אין

יום שישי ט"ו טבת ה'תשע"ז

בלי תנאים

אלא שצריכה להיות על ידי 'כוח גברא'. והחילוק בין הדינים: כאשר האדם הוא האוסר או המתיר יש בידו לקבוע שלא יחול הדבר אלא בקיום התנאי, וכמו כן בידו לקבוע את זמן קיום הדבר, וכמו בקידושין או גירושין שיכול לקבוע שיחולו לאחר שלושים יום מרגע מעשה הקידושין וכיוצא בזה, אך בשחיטה אין השוחט יכול להתנות שהשחיטה תתיר את הבהמה רק בתנאים מסוימים, וכן אין בידו לקבוע שהבהמה תהא מותרת באכילה רק לאחר זמן ולא מיד, משום שבשחיטה אין האדם בעלים כלל על ההיתר אלא הוא נוצר מאליו על ידי עצם מציאות השחיטה, אע"פ שהיא צריכה להיעשות מכוחו.

ולפי זה מובן מדוע אי אפשר להטיל תנאי בחליצה, משום שבשונה מגירושין, היתר האשה על ידי חליצה אינו חל מכוח האדם אלא על ידי עצם מעשה החליצה, ולכן אין בכוח היבם להגביל אותו באמצעות תנאי.

(קובץ הערות ט"ו עה)

הלכות יבום וחליצה פרק ד, הלכה כד: אָבֵל אִם הִמְעִיחַו וְאָמְרוּ לוֹ: 'חֲלִיץ לָהּ עַל מְנַת שְׁתַּתֵּן לָךְ מָאֲתִים זֵוּי, או עַל תְּנַאי כֶּךָ וְכָךְ - אִף עַל פִּי שְׁלֵל נְהַנְהָ וְלֹא נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי, חֲלִיצָתָהּ כְּשֶׁרָה.

ברין זה שונה חליצה מפעולות אחרות של האדם, כגון קידושין או גירושין, שבהן באפשרותו להתנות את חלות הדבר בקיום התנאי, וכגון המגרש אשה בתנאי שתיתן לו סכום כסף – אם קיימה את התנאי חלים הגירושין ואם לאו אינם חלים, אך בחליצה האשה מותרת גם אם לא קיימה את התנאי למרות שהיבם התנה זאת בפירושו.

וטעם החילוק:

דבררים הנעשים על ידי האדם ישנם שני אופנים: א. חלות הדין נוצר מכוח האדם, כמו בקניינים, קידושין וגירושין וכדומה. ב. המעשה עצמו פועל את חלות הדין, אלא שהוא צריך להיעשות על ידי אדם ולא כשנעשה מאליו, וכגון שחיטה, שעצם פעולת השחיטה מתירה את הבהמה

שבת קודש ט"ז טבת ה'תשע"ז

האם יש איסור 'זיקה' לחליצה בלבד?

לחלוץ כיון שאיסור 'אחות זקוקתו' הוא מדרבנן ואינה נפטרת לגמרי מזיקת היבום.

וכתב ה'אור שמח' (כאן) שיש להסתפק באשה שנפלה ליבום לפני הכהן הגדול (שהיתה נשואה לאחיו ונתאלמנה ממנו) שחולצת ואינה מתיבמת מן התורה, שהרי אלמנה לכהן גדול אסורה בלאו ועשה (ה'עשה' של מצות יבום אינה דוחה לא-תעשה ועשה) ואין קידושין תופסים בה (יבמות כ, א) האם כיון שאינה זקוקה ליבום מן התורה אחותה מותרת לו כי אינה 'אחות זקוקתו' ויכול ליבמה, כי רק כשהאיסור ליבמה הוא מדרבנן (או משום עשה או לאו) ומן התורה היא בת יבום - יש באחותה איסור זיקת יבום.

אבל לדעת ה'ים של שלמה' (יבמות פ"ב ס"ג) גם אלמנה לכהן גדול, שחולצת ואינה מתיבמת, ה'זיקה' שיש כאן לחליצה אוסרת את אחותה משום 'אחות זקוקתו', ורק כאשר אחת האחיות אסורה איסור 'ערוה' ואין עליה 'זיקה' כלל מותר ליבם את אחותה.

הלכות יבום וחליצה פרק ז, הלכה א: הִיתָה אַחַת מֵהֵן (משתי אחיות) אֲסוּרָה עַל הַיָּבֵם מִשּׁוֹם שְׁנִיָּה, או מִחִיבֵי עֲשֵׂה, או מִחִיבֵי לֹאִין - הִרִי אֵלָיו חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְּנַבְּמוֹת. אָבֵל אִם הִיתָה אַחַת מֵהֵן עֲרֻה עֲלָיו... אַחֻתָּה מִתְּרַת לוֹ, וְרָצָה חוֹלֵץ רָצָה מִיָּבֵם; שֶׁהִרִי לֹא נִפְלָה זְקָתוֹ עַל שְׁתֵּיהֶן, שְׂאִין זְקָה עַל הָעֲרֻה.

כאשר אחת משתי אחיות (שהיו נשואות לשני אחים שמתו, ונפלו ליבום לפני האח השלישי) אסורה על היבם איסור 'ערוה' שחייב עליו כרת ואין קידושין תופסים בה, "הרי זו פטורה מן החליצה ומן היבום ואין לו עליה זיקה כלל" (לעיל פ"ו ה"ט) ולכן מותר באחותה שאינה נחשבת 'אחות זקוקתו' ועליו לחלוץ לה או ליבמה. אבל כשאחת מן האחיות אסורה על היבם משום 'שניות לעריות' (האסורות מדרבנן) או באיסור 'לאו' (ראה ה' אישות פ"א ה"ד) - כיון שמן התורה ראויה להתייבם (וגם באיסורי לאו ה'עשה' של מצות יבום דוחה את ה'לא תעשה') ורק מגזירת חכמים אסור ליבמה, יש כאן 'זיקה' ולכן אין אחותה מתיבמת כי היא 'אחות זקוקתו', אבל צריכה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"ט"ז טבת תשע"ז

16) ונתן - מדעתו משמע. (17) על כורחו. (18) ומי שהדין נותן שכופים אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש, בית דין מכה אותו עד שיאמר רוצה אני והגט כשר, והטעם שכפייה זו נקראת "מצונו" - כי זהו רצונו האמיתי. (19) על כורחה. אולם "רבינו גרשום מאור הגולה החרים שלא לגרש אשה שלא מדעתה אם לא שעברה על דת".

ג. וכתב - מלמד, שאינה מתגרשת אלא בכחב²⁰.
ל'ה' - לשמה²¹. ספר פרייתות - דבר הפורת בינו לבינה, שלא ישאר לו עליה רשות. ואם עדין לא נכרת בינו לבינה²² - אינה מגרשת, כמו שיתבאר. ונתן פידה - מלמד, שאינה מתגרשת עד שיתן הגט פדה או פנד שלוחה, שהוא פדה, או לחצרה, שהכל פדה כמו שיתבאר. ושלחה - שיהיה ענין הגט שהוא המשלח אותה, לא שישלח עצמו ממנה.

20) ולא בכסף. (21) לשם האשה המתגרשת. (22) כגון שאמר לה: "הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי יין לעולם - אין זו כריתות", שכל ימיה היא קשורה אליו לקיים תנאי זה מחמתו.

ד. כיצד? כתב לה: הרי את משלחת, הרי את מגרשת, הרי את לעצמך, הרי את מתרת לכל אדם, וכיוצא בזה הענין - הרי זו מגרשת. וגופו²³ של גט: הרי את מתרת לכל אדם. אבל אם כתב לה: איני בעלך, איני ארוסה, איני אישך - אין זה גט. שנאמר: ושלחה - ולא שישלח את עצמו²⁴. וכן הכותב לאשתו: הרי את פת חורין - אינו גט²⁵.

23) עיקר כתב הגט כך יכתבו בו. (24) ממנה. (25) שאין זו לשון גירושין, אלא לשון שחרור מעבדות.

ה. זה שנאמר בתורה ושלחה מביתו - אין ענינו שלא יגמרו גרושיה עד שתצא מביתו; אלא כשמגיע גט לידה גמרו גרושיה²⁶ ואף על פי שעדין היא בביתו, כמו שיתבאר. שלא נאמר ושלחה, אלא שאם גרש ולא הוציאה מביתו²⁷ - הרי זה כמי שגרש והחזיר גרושתו²⁸; לפיכך צריכה ממנו גט²⁹, כמו שיתבאר³⁰.

26) והרי היא פנויה וחלים בה קידושי אדם אחר. (27) ונתייחד עמה. (28) בקידושי ביאה, ואף על פי שלא ראוה שנבעלה, עדי היחוד הם-הם עדי ביאה. (29) ובכתב-יד התימנים: גט שני. (30) ושיעור דברי רבינו כך הם: עצם הגירושין נגמרו עם הגעת הגט לידה, אלא אם שהתה בביתו כדי יחוד, יש לחוש שקידשה שנית בביאה, ועדי היחוד הם עדי קידושיה, וממילא צריכה גט שני לקידושיה השניים.

יום ראשון י' טבת ה'תשע"ז

הלכות גירושין

יש בכללן שתי מצות. אחת - מצות עשה. והיא: שיגרש המגרש בספר. ואחת - מצות לא תעשה. והיא: שלא יחזיר גרושתו משנשאת. ובאור שתי מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) נתבארו בו עיקרי הגירושין שמן התורה ושמדברי סופרים, רצון, כתיבה לשמה, גופו של גט, כתיבה במחובר, עדים, קריאת הגט, זמן הגט.

- 1 א. אין האשה מתגרשת אלא בכחב² שיגיע לה.
- 2 וכתב זה הוא הנקרא גט³. ועשרה דברים הן עקר הגירושין מן התורה, ואלו הן: א) שלא יגרש האיש אלא ברצונו⁴. ב) ושיגרש בכחב ולא בדבר אחר⁵.
- 3 ג) ושיהיה ענין הכתב שגרשה והסירה מקנינו⁶. ד) ושיהיה ענינו דבר הפורת בינו לבינה⁷. ה) ושיהיה נכתב לשמה⁸. ו) ושלא יהיה מחסר מעשה אחר פתיבתו⁹ אלא נתינתו לה [בלבד]. ז) ושיתנהו לה¹⁰.
- 4 ח) שיתנהו לה בפני עדים. ט) ושיתנהו לה בתורת גירושין¹¹. י) ושיהיה הבעל או שלוחו הוא שנותנו לה¹². יא) ושאר הדברים שפגט, כגון הזמן¹³ וחתומת העדים¹⁴ וכיוצא בהן - הכל מדברי סופרים¹⁵.

2) "שאלו היו הגירושין בדיבור בלבד, הייתה האשה אומרת כשיזנה עמה איש - כי הייתה גרושה מקודם, ועל כן נצטוונו שלא ישלמו גירושין אלא בכתב מעיד לה כמו שנאמר וכתב לה ספר כריתות". (3) שם גט נופל על כל שטר ותעודה שהיא (וכן כתב בערוך ערך גט). ותרגום "ספר כריתות" "גט פטורין" ורגילים לקרוא לגט אשה "גט" סתם. (4) שאין האשה יכולה לכוף את בעלה לגרשה. (5) כגון כסף וכדומה, בניגוד לקידושין שהאשה מתקדשת בכסף ובשטר. (6) ולא ישלח את עצמו ממנה. (7) שלא תהא קשורה ותלויה בו לאחר הגירושין. (8) לשם אשה זו המתגרשת. (9) פרט לדבר שמחסר קציעה אחר הכתיבה. (10) או ליד שלוחה או לתוך רשותה. (11) ולא בתורת שטר חוב או מזווה. (12) ולא שתיקח היא מעצמה. (13) תאריך כתיבת הגט. (14) על הגט. (15) תקנת חכמים.

- 13 ב. ומנין שעשרה דברים אלו מן התורה? שנאמר:
- 14 והיה אם לא תמצא חן בעיניו, וכתב לה ספר פרייתת ונתן פדה ושלחה מביתו. אם לא תמצא חן בעיניו - מלמד, שאינו מגרש אלא ברצונו¹⁶. ואם נתגרשה שלא ברצונו¹⁷ - אינה מגרשת¹⁸. אבל האשה מתגרשת ברצונה ושלא ברצונה¹⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ו. וּמִנֵּינִי שְׁלֵא יְהִי מַחְסֵר מַעֲשֵׂה אַחַר פְּתִיכָתוֹ?
2 שְׁנֵאמַר: וְכַתֵּב וְנָתַן - מִי שְׁאִינוּ מַחְסֵר אֲלֵא פְתִיכָה
3 וְנִתְּנָה הוּא הֵגֵט הַפְּשֵׁר. יֵצֵא דָבָר שֶׁמַּחְסֵר קְצִיצָה
4 אַחַר הַפְּתִיכָה. לְפִיכֹף, אִם פָּתַח גֵּט עַל קֶרֶן הַפְּרָה -
5 נִתְּנָה לָהּ הַפְּרָה³¹. וְאִם חָתַף הַקֶּרֶן אַחַר שְׁפָתָיו,
6 וְנִתְּנָה לָהּ - אֵינוֹ גֵּט. וְכֵן אִם פָּתַח בְּמַחְבֵּר³², אָף עַל
7 פִּי שֶׁחָתְמוֹ בּוֹ הָעֵדִים אַחַר שֶׁתְּלָשׁוּ, וְנִתְּנָה לָהּ - אֵינוֹ
8 גֵּט³³.
- 9 ז. אֵין פּוֹתְבִין בְּמַחְבֵּר³⁴ אֲפֹלוּ טַפְס הֵגֵט³⁵. פְּתַב
10 הַטַּפְס בְּמַחְבֵּר, וְתִלְשׁוּ, וְאַחַר כֵּן פְּתַב שֵׁם הָאִישׁ
11 וְשֵׁם הָאִשָּׁה וְהִזְמִן וְהִרִי אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם³⁶,
12 וְחָתְמוֹ, וְנִתְּנָה לָהּ - פְּשֵׁר³⁷.
- 13 ח. פְּתַב כָּל הֵגֵט עַל הָעֵלָה הַזְּרוּעַ בְּעֵצִין נְקוּב³⁸,
14 אָף עַל פִּי שֶׁנָּתַן לָהּ הָעֵצִין כָּלוּ - הֵגֵט פְּסוּל, גְּזֵרָה
15 שֶׁמָּא יִקְטַם³⁹. אֲבָל פּוֹתֵב הוּא עַל חֶרְסוֹ שֶׁל עֵצִין
16 וְנִתְּנָה לָהּ⁴⁰.
- 17 ט. וּמִנֵּינִי שְׁאִינוּ נִתְּנָה לָהּ אֲלֵא בְּתוֹרַת גְּרוּשִׁין?
18 שְׁנֵאמַר: סֵפֶר פְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ - שְׁיִתֵּן אוֹתוֹ בְּתוֹרַת
19 סֵפֶר פְּרִיתוֹת. אֲבָל אִם נִתְּנָה לָהּ בְּתוֹרַת שְׁהוּא שְׁטַר
20 חוֹב⁴¹ אוּ מְזוּזָה; אוּ שֶׁנִּתְּנָה בְּיָדָהּ וְהִיא יִשְׁנָה⁴²,
21 וְנִעְוָרָה וְהִרִי הוּא בְּיָדָהּ - אֵינוֹ גֵּט. וְאִם אָמַר לָהּ
22 אַחַר כֵּן: הִרִי הוּא גֵט - הִרִי זֶה גֵט⁴³.
- 41 שאמר לה: כנסי שטר חוב זה. (42 ואין הגט משתמר בידה. (43 הרי זו כנתינה חדשה הואיל והגט בידה בשעת אמירתו.
- י. אָמַר לְעֵדִים: רְאוּ גֵט שְׁאִנִּי נִתַּן לָהּ, וְחִזְרִי וְאָמַר לָהּ: פְּנִסִי שְׁטַר חוֹב זֶה - הִרִי זֶה פְּשֵׁר; שֶׁהִרִי הוֹדִיעַ אֶת הָעֵדִים שֶׁנִּתְּנָה בְּתוֹרַת גְּרוּשִׁין⁴⁴. וְזֶה שְׁנֵאמַר לָהּ 'שְׁטַר חוֹב', מִפְּנֵי שֶׁנִּכְלַם מִמֶּנָּה⁴⁵.
- 44 ובידיעתה אין צורך, שהרי גם חרשת שהשיאה אביה, שקידושיה קידושין גמורים, מתגרשת, אף על פי שאין בה דעת. (45 אבל לא התכוון לבטל את הגט.
- יא. הַמְּגַרֵּשׁ צָרִיף שְׁיֵאמַר לָהּ כְּשִׁיתֵּן לָהּ הֵגֵט⁴⁶: הִרִי זֶה גֵט, אוּ: הוּא גֵט, וְכִיֵּצֵא בְּיָדָהּ. וְאִם נָתַן בְּיָדָהּ וְלֹא אָמַר פְּלוֹם - הִרִי זֶה גֵט פְּסוּל⁴⁷. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשֵׁלֵא הִיָּה מְדַבֵּר עִמָּה עַל עֶסְקִי גֵט; אֲבָל אִם הִיָּה מְדַבֵּר עַל עֶסְקִי גֵט, וְנִטַּל הֵגֵט וְנָתַן בְּיָדָהּ וְלֹא אָמַר פְּלוֹם - הִרִי זֶה גֵט פְּשֵׁר⁴⁸.
- 46 גם אם אמר לה אחר הנתינה - הרי זה גט אלא שלכתחילה טוב יותר שיאמר לה בשעת נתניה. (47 ולעיל בהלכה ט' כתב רבינו: "אינו גט" כי שם נתנו לה בתורת שטר חוב, אבל כאן נתן הגט בסתם ושחק, ולפיכך הריהו "גט פסול". והבדל יש בין גט פסול, לבין גט בטל או "אינו גט", שבראשון אינו אלא פסול מדברי חכמים, ולא תינשא בו לכתחילה ואם נשאת לא תצא מבעלה השני, ואילו ב"גט בטל" או "אינו גט" הרי זה גט בטל מן התורה, ועדיין היא אשת איש ואף על פי שבקידושין אם לא דיבר עמה על עסקי קידושין ונתן לה כסף ולא אמר לה "הרי את מקודשת ל..." אין חוששין כלל לקידושי - כאן, שכתובים ענייני הגירושין בגט והכול תלוי בבעל אין זה אלא גט פסול. (48 וגם לכתחילה יכול לעשות כן.
- יב. גֵּט שֶׁהָיָה מִנְּחַ עַל הָאָרֶץ, וְאָמַר לָהּ: טְלִי גֵטְךָ מֵעַל גִּבִּי קֶרְקַע, וְנִטַּלְתִּי; אוּ שֶׁהָיָה קָשׁוּר עַל יָדוֹ אוּ עַל יָרְכוֹ, וְשִׁלְּפָתוֹ מִמֶּנּוּ; אָף עַל פִּי שְׁנֵאמַר לָהּ אַחַר שֶׁבָּא לְיָדָהּ: הִרִי זֶה גֵט - אֵינוֹ גֵּט; שְׁנֵאמַר: וְנָתַן בְּיָדָהּ - לֹא שֶׁתִּקַּח הִיא מַעֲצָמָה, וְהִרִי לֹא נָתַן לָהּ לֹא הוּא וְלֹא שְׁלוּחוֹ. אֲבָל אִם הִרְפִּין⁴⁹ לָהּ בְּגוּפוֹ אוּ הִטָּה יָדוֹ עַד שֶׁשִּׁלְּפָה הֵגֵט מֵעֲלָיו, וְאָמַר לָהּ: הִרִי זֶה גֵט - הִרִי זֶה גֵט.
- 49 היטה.
- יג. וּמִנֵּינִי שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לָהּ בְּפִנֵּי עֵדִים? הִרִי הוּא אוֹמֵר: עַל פִּי שְׁנֵים עֵדִים אוּ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר, וְאִי אֲפֹשֶׁר שֶׁתְּהִיָּה זֶה הַיּוֹם עֲרוּהָ וְהִבָּא עֲלֶיהָ בְּמִיתַת בֵּית דִּין וְלִמְחִירָה⁵⁰ תְּהִיָּה מִתְרַת בְּלֹא עֵדִים⁵¹. לְפִיכֹף, אִם נָתַן לָהּ גֵּט בִּינוֹ לְבִינָה, וְאֲפֹלוּ בְּעַד אֶחָד - אֵינוֹ גֵּט כָּלָל.
- 50 אחרי מסירת הגט. (51 וכן אמרו: "הכא (=כאן, בגט)

22 דְּבָרִים אֲמֹרִים? פְּשָׁהֶּיָהּ הֲגַט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדֶיהָ וְלֹא
23 הָיָה שָׁם עֲדֵי מְסִירָה; אֲבָל אִם מָסְרוּ לָהּ בְּעֵדִים, אָף
24 עַל פִּי שְׁהוּן מִרְחֻקִין הִרְבָּה וְאִין נִקְרְאִין עִמּוֹ וְאָף עַל
25 פִּי שְׁאִין חֲתוּם עֲלָיו עַד כָּלֵל - הָרִי זֶה כָּשֵׁר, שְׁעָקֵר
26 הַגְּרוּשִׁין בְּעֲדֵי מְסִירָה.

67 הרחיק את חתימת העדים מהשורה האחרונה של נוסח הגט. (68 מלוא שתי שורות. 69) ויהא הגט כשר לכתחילה. (70) שלא יהא הפסק בין העדים לשטר כדי שיהא ניכר לכל שהם חתומים על השטר.

27 יט. הַעֲדִים, שְׁנוֹתָן אֶת הֲגַט בְּפִיָּהֶם, צְרִיכִין
28 לְקָרוֹתָיו⁷¹ וְאַחַר כֵּן יִתְנַנְּנוּ לָהּ. וְאִם נִתְּנָה לָהּ בְּפִיָּהֶם
29 תַּחֲלָה - חוֹזְרִין וְקוֹרְאִין אוֹתוֹ אַחַר שְׁנִתְּנָה לָהּ.
30 קְרֵאוּהוּ וְהוּא כִּי הַבַּעַל אוֹ כִּי שְׁלוּחֹ, וְהַחֲזִירוּהוּ
31 לוֹ, וְחֹזֵר הוּא וְהַכְּנִיסוֹ לְתוֹךְ יָדוֹ, וְנִתְּנָה לָהּ - חוֹזְרִין
32 וְקוֹרְאִין אוֹתוֹ⁷².

71 לראות מה כתוב בו אם גט כשר הוא או שטר אחר הוא, שכיוון "שעיקר הגירושין בעדי מסירה" צריכים הם לקרותו. 72 שמא החליפו בשטר אחר.

33 כ. לֹא קְרֵאוּהוּ, אֲלֵא נִטְּלָתוּ וְזָרְקָתוּ לָיִם אוֹ לְאֵשׁ -
34 הָרִי זֶה מְגֵרֶשֶׁת. הוֹאִיל וְקְרֵאוּהוּ תַּחֲלָה, אִין
35 חוֹשְׁשִׁים לוֹ שֶׁחֲלִיפּוֹ. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֶפְלוּ אָמַר
36 הַבַּעַל: שְׁטֵר אַחַר הָיָה וְלֹא הָיָה הֲגַט שְׁקָרָתָם -
37 אִינוּ נֶאֱמָר וְהָרִי הִיא מְגֵרֶשֶׁת.

38 כא. הָרִי שְׁלֹא קְרֵאוּ הֲגַט בְּתַחֲלָה, וְנִתְּנָה לָהּ הֲגַט
39 בְּפִיָּהֶם, זָרְקָתוּ לְאוּר אוֹ לָיִם - אָף עַל פִּי שֶׁהַבַּעַל
40 אָמַר: גֵּט כָּשֵׁר הָיָה, הָרִי זֶה סֶפֶק מְגֵרֶשֶׁת⁷³.

73 כשם שאינו נאמן לאוסרה, כך אינו נאמן להתירה, והרי זו לא תינשא, ואם נישאת תצא, כדין כל ספק מגורשת.

41 כב. זָרַק לָהּ הֲגַט לְחֻצְרָה לְבִין הַחֲבִיבּוֹת בְּפִיָּה
42 עֲדִים⁷⁴, וּבִקְשׁוּ וּמָצְאוּ מְזוּזָה אוֹ שְׁטֵר אַחַר - אִין
43 חוֹשְׁשִׁין לָהּ⁷⁵; שְׁזָה שְׁנִמְצָא הוּא שְׁזָרַק⁷⁶. נִמְצָאוּ
44 שָׁם שְׁתֵּים שְׁלֹשׁ מְזוּזוֹת אוֹ שְׁטָרוֹת⁷⁷ - חוֹשְׁשִׁין
45 שְׁמָא גֵּט שְׁזָרַק גְּרָרוּהוּ עֲכָבְרִים וְהָרִי זֶה סֶפֶק
46 מְגֵרֶשֶׁת.

74 ולא קראוהו תחילה. 75 שתהיה ספק מגורשת. 76 מזווה בין חביות אינה מצויה, וכמו כן שטרות אחרים אינם מצויים שם ובוודאי הוא זרקא כעת. 77 והרי הוא לא זרק אלא שטר אחד, ועל כורחך היו שם מזוזות ושטרות מקודם.

47 כג. הַעֲדִים שְׁחֹתְמִין עַל הֲגַט צְרִיכִים לְהִיּוֹתָם
48 יוֹדְעִים לְקָרוֹת וְלַחֲתָם. וְאִם אִינָם יוֹדְעִים לְקָרוֹת
49 קוֹרְאִים בְּפִיָּהֶם וְחֹתְמִים. וְהוּא שֶׁיִּפְרִיּוּ לְשׁוֹן
50 הֲגַט⁷⁸. וְאִם אִינָם יוֹדְעִים לַחֲתָם - רוֹשְׁמִין לָהֶם הַנֶּזֶר
51 בְּרַק וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מְדַבֵּר שְׁאִין רְשׁוּמוֹ מִתְקַלֵּם⁷⁹, וְהִין

דאיתחוק איסורא דאשת איש הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משניים".

1 יד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? פְּשָׁהֶּיָהּ הֲגַט בְּכַתֵּב יָד
2 סוֹפְרוֹ⁵²; אֲבָל אִם פָּתַח הַבַּעַל הֲגַט בְּכַתֵּב יָדוֹ⁵³, וְחֲתָם
3 עֲלָיו עַד אַחַד, וְנִתְּנָה לָהּ - הָרִי זֶה גֵּט פְּסוּל⁵⁴
4 [וּפּוֹסֵל לְכַהֲנָה⁵⁵].

52 ולא חתם הסופר עליו. 53) וכתב ידו דומה כמאה עדים. 54) מדבריהם, ואם נישאת לא תצא והוולד מהבעל השני כשר, והוא הדין אפילו אין עליו עדים כלל גם כן אינו פסול אלא מדבריהם, אלא שרבינו משמע חידוש, שאפילו חתום עליו עד אחד אינו כשר להינשא בו לכתחילה. 55) בכתב יד התימנים תיבות אלו אינן, וכן בספר כתיבת יד שהיה בידי בעל הכסף-משנה. וכן נכון, שהרי אם אתה אומר פסול מדבריהם, ואם נישאת לא תצא, וודאי שהוא גט לפוסלה להינשא לכהן, שאפילו ריח הגט פוסל לכהונה.

5 טו. תִּקְנַת חֲכָמִים הִיא שְׂפִיָּהוּ הַעֲדִים חֹתְמִין עַל
6 הֲגַט⁵⁶. שְׁמָא יִתֵּן לָהּ גֵּט בְּפִיָּה שְׁנַיִם וְיָמוּתוּ⁵⁷, וְנִמְצָא
7 הֲגַט שְׁבִיבָה כְּחֶרֶס מְחֻרָסִי אֲדָמָה, שְׁהָרִי אִין בּוֹ
8 עֲדִים, לְפִיכֵךְ תִּקְנּוּ שְׂפִיעִידוֹ מִתּוֹכּוֹ⁵⁸. וְאָף עַל פִּי
9 שְׂהָעֲדִים בְּתוֹכוֹ, נִתְּנָה לָהּ בְּפִיָּה שְׁנַיִם, בֵּין בְּפִיָּה
10 אוֹתָן הַעֲדִים הַחֲתוּמִין עֲלָיו בֵּין בְּפִיָּה שְׁנַיִם אַחֲרֵים,
11 שְׁעָקֵר הַגְּרוּשִׁין בְּעֲדֵי מְסִירָה⁵⁹.

56) אף על פי שמדין תורה עדי מסירת הגט מידי הבעל לאשה הם עיקר עדי הגירושין ואין צורך כלל בחתימות העדים. 57) או ילכו למדינת הים [=לחוי"ל], והבעל יערער ויאמר לא גרשתיה. 58) ואפילו ימותו עדי החתימה אפשר להכיר ולזהות חתימת ידם. 59) הרואים את מסירת הגט ונתינתו מידי הבעל לידי האשה.

12 טז. חֲתָמוּ בּוֹ שְׁנַיִם וְעֵבֵר וְנִתְּנָה לָהּ בֵּינוּ לְבִינָה⁶⁰,
13 אוֹ שְׁנִמְצָאוּ עֲדֵי מְסִירָה פְּסוּלִין⁶¹ - הָרִי זֶה כָּשֵׁר;
14 הוֹאִיל וְעֲדִים שְׁבוּ⁶² כְּשִׁרִין, וְהָרִי הֲגַט יוֹצֵא מִתַּחַת
15 יָדֶיהָ⁶³. וַיֵּשׁ שְׁהוֹרָה מִן הַגְּאוּנִים שְׁהוּא פְּסוּל⁶⁴.

60) ללא כל עדי מסירה. 61) קרובים קרבת משפחה זה לזה או שעברו עבירה מדברי תורה. 62) החתומים בתוכו. 63) ואפשר לזהות חתימת יד העדים ואין הבעל יכול לערער לומר לא גרשתיה, שאינו נאמן להכחיש חתימת העדים. 64) מדבריהם.

16 יז. הָיָה עֲדָיו מִתּוֹכּוֹ⁶⁵ פְּסוּלִין, אֶפְלוּ אַחַד פְּסוּל
17 וְאַחַד כָּשֵׁר, וְנִתְּנָה לָהּ בְּפִיָּה שְׁנַיִם עֲדִים כְּשִׁרִין - הָרִי
18 זֶה פְּסוּל, שְׁנִמְצָא כְּמִזְזָה⁶⁶ מִתּוֹכוֹ.

65) החתומים בו. 66) "כמזוייף, לא מזוייף וודאי, והואיל ונמסר בעדי מסירה כשרים הרי זה פסול מדבריהם".

19 יח. הִרְחִיק אֶת הַעֲדִים מִן הַכְּתָב⁶⁷ מֵלֹא שְׁנַיִ שִׁטְיִן⁶⁸
20 - פְּסוּל. וְכַמָּה יִרְחִיק אֶת הַעֲדִים מִן הַכְּתָב⁶⁹? פָּחוֹת
21 מִכְּפִי שְׁנַיִ שִׁטְיִן, כְּדִי שְׂפִיָּהוּ נִקְרְאִין עִמּוֹ⁷⁰. בְּמָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 פותבין על הרשם. ואין עושין פה בשאר שטרות.
 2 קל הוא שהקלו בגטי נשים, כדי שלא יהיו בנות
 3 ישראל עגונות⁸⁰; הואיל וחתומת העדים בגט
 4 מדבריהם, כמו שבארנו.
- 78) אבל אם אינם מכירים לשון הגט אינו מועיל שיתרגמו אותו ללשונם, שהרי זה כעד מפי עד. (79) כי אם רישומו מתקיים אסור להם לחתום, שאין כתב על גבי כתב. (80) הקלו שלא יצטרכו לחזר אחרי עדים הבקיאים לחתום, שמא בתוך כך יפליג בעלה לים או ימות ותיזקק ליקם.
- 5 כד. אף על פי שחתומת העדים בגט מדבריהם⁸¹,
 6 התקינו שיהיו העדים מפרשין שמותיקין בגט⁸². וכן
 7 התקינו בעדי הגט שאין חותמין אלא זה בפני זה⁸³.
 8 ואם חתמו זה שלא בפני זה - הרי זה גט פסול.
 9 וכן התקינו חכמים שיכתב זמן בגט ומקום פתיבתו,
 10 בשאר השטרות. שמא תהיה אשתו קרובתו, ותזנה
 11 בשהיא תחתיו⁸⁴, ויכתב לה גט אחר הזנות ויתן
 12 לה⁸⁵; ואם לא יהיה בו זמן, יכולה לומר: קדם
 13 הזנות נתגרשתי⁸⁶, ולפיכך תקנו זמן בגטין.
- (81) והלכה היא אין גזרין גזירה לגזירה - בכל זאת חיזקו כאן תקנה זו בכמה דברים כדלהלן]. (82) ראובן או שמעון, שמתחילה היה כותב: אני פלוני חתמתי עד, ולא היה נוקב שמו, ולא היו יודעים לבקש עדים המכירים אותו להעיד על חתימתו, והיו צריכים לחזר אחר שטרות אחרים שחתמתם דומה לזו בכדי לקיים חתימתם, עמדו והתקינו שיפרשו את שמותיהם וכזה יהיה אפשר לחזר אחרי מכיריהם שיעידו על כתב ידם. (83) גזירה משום "כולכם", שמא יאמרו לעשרה: כתבו כולכם גט לאשתי, ודינו שאחד יכתוב וכולם יחתמוהו, ואם אחד מהם יחסר הרי זה פסול, ואם יחתמוהו זה שלא בפני זה שמא יחתמו רק שניים ותיטול הגט ותחשוב שהיא מגורשת, ועדיין לא נתקיים תנאו, לפיכך התקינו שיהיו כל העדים נוכחים בשעת החתימה אפילו כאשר לא התנה "כולכם". (84) כלומר: בעודה אשתו. (85) לחפות עליה שלא תיענש עונש מוות. (86) ופנוייה הייתי.
- 14 כה. גט שיש עליו עדים ואין בו זמן, או שהיה
 15 מקדם⁸⁷ או מאחר⁸⁸, או שנכתב ביום ונתתם בלילה
 16 שלאחריו⁸⁹, אף על פי שעסקוין באותו הענין⁹⁰, או
 17 כתב את הגט בירושלים וטעה⁹¹ וכתב 'בלוד' - פל
 18 אלו פסולין⁹², עד שעתהמו בו בזמן פתיבתו⁹³
 19 ובמקום פתיבתו⁹⁴.
- (87) שנכתב ונחתם במרחשון וכתבו בו זמן של תשרי שלפניו, והרי יש לחוש שהקדימוהו לחפות על זנותה. (88) שנכתב ונחתם בתשרי וכתבו בו זמן של מרחשון שלאחריו, וגם זה פסול, כי אם נתיר שטר מאוחר יבוא להתיר גם המוקדם, וגם אפשר שאחרוהו כדי להפסיד את האשה פירות נכסיה שמכרם הבעל משעת נתינת הגט עד הזמן הכתוב בו, שלמעשה הם שלה ולפי זמן הגט הם של
- הבעל. (89) הרי זה גט מוקדם, שכתוב בו זמן היום שלפניו. (90) מהכתיבה ועד שעת החתימה, שבשאר שטרי חוב הרי זה כשר. (91) הסופר. (92) מדבריהם, ולא תינשא בו לכתחילה, אבל אינו "בטל". (93) דקדק לכתבו "בזמן כתיבתו", כלומר בזמן הכתוב בגט, ולא - "ביום כתיבתו", כלומר ביום שנכתב הגט, ולפי זה אם כתבוהו בתשרי ואחרו את זמנו למרחשון ונתעכבה חתימת העדים עד למרחשון כזמן הכתוב בגט - הריהו כשר שהרי חתמו בזמן הכתוב בו, אף על פי שלא נחתם ביום הכתיבה. (94) עיקר ההקפדה הוא על חתימת העדים שתהיה במקום המסומן בגט, אבל אם כתבו הסופר בירושלים וכתב בו שנכתב בלוד והעבירו ללוד ושם חתמו עליו העדים הרי זה כשר, הואיל וחתמו העדים באותו מקום המוזכר בגט.
- 20 כו. חתף ממנו הזמן⁹⁵ ונתנו לה; או שלא כתב שם
 21 היום, אלא: בשבת⁹⁶ ראשונה או שנייה מהדש
 22 פלוני, או: בהדש פלוני, או: בשנה פלונית, ולא
 23 הזכיר החדש, אפלו כתב: בשבוע⁹⁷ פלוני - כשר⁹⁸.
 24 וכן אם כתב בו: היום גרשתי - פשר; שמשמעו:
 25 היום הזה שפיצא בו הגט.
- (95) לאחר שכתב הזמן בגט וחתמו בו עדים. (96) שבוע. (97) שמיטה פלונית של יובל. (98) להינשא בו לכתחילה. כי חתיכת זמן מהגט היא מעשה רמאות, וכולם ידעו שחתכו כדי לחפות על קרובתו או כדי למכור פירות אשתו אחרי הגט להפסידה ויבואו לבדוק אחריו בראיות ברורות.
- 26 כז. וכן תקנו שיהיו מונין בגטין למלכות אותו
 27 הזמן⁹⁹, משום שלום מלכות¹⁰⁰. כתב לשם מלכות
 28 שאינה מלכות אותה המדינה, או לבנין הבית¹⁰¹, או
 29 לחרבן הבית: אם דרך אנשי אותו מקום למנות בו
 30 - הרי זה כשר¹⁰²; ואם אין דרך למנות בו - הרי
 31 זה פסול¹⁰³. וקבר נהגו כל ישראל למנות בגטין או
 32 לזיצרה¹⁰⁴ או למלכות אלקסנדרוס מקדון שהוא
 33 מנין שטרות. ואם כתב לשם מלכות אותו זמן
 34 במדינה שיש בה רשות אותה מלכות - הרי זה
 35 כשר¹⁰⁵.
- (99) המלכות [=המלך] השולט בזמן סידור הגט. (100) "שיהא לנו שלום עמהם, שיאמרו חשובים אנו בעיניהם שכותבים שטרותיהם בשמנו". (101) כך וכך לבנין בית המקדש. (102) שהרי אין המלכות מקפידה על כך. (103) כי המלכות מקפידה על כך, וחושדת שמרדו בה ומחשיבים מלכות אחרת יותר ממנה. (104) לבריאת העולם. (105) כלומר, אחרי שנהגו לכתוב ליצירה, אם כתב היום לשם מלכות אותה מדינה הרי זה כשר.
- 36 כח. האומר לשנים: פתבו וחתמו ותנו גט לאשתי,
 37 ונתאחר הדבר ימים או שנים; או שנמצא הגט בטל
 38 והצרכו לכתב לה גט אחר פשר אחר כמה שנים,
 39 כמו שיתבאר - הרי אלו פותבין זמן הפתיכה ומקום
 40 הפתיכה, לא הזמן שאמר להן הפעל בו 'פתבו' ולא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא שלא הקדים כתיבתו לפני חתימתו, כמבואר לעיל בבאורנו שם, כי יש לחוש שמא כבר זינתה והוא מתכוין לחפות עליה, ולפיכך הוא מקדים תאריך כתיבתו לפני זנתה, אבל כאן כשכתבו וחתמו בזמנו, אין לומר שלפיכך הקדימו לנתינה, שמא תזנה ויחפה עליה, כי מנין ידע שתזנה בעתיד ('מעשה רוקח').

ג. וְכֹתֵבִין גַּט לְאִישׁ אֶף עַל פִּי שְׂאִין אֲשֶׁתוֹ עִמּוֹ.¹⁵
וְהוּא, שְׂיֵהִיו הָעֵדִים וְהַסּוֹפֵר שֶׁכָּתְבוּ וְחֹתְמוּ בּוֹ
מִפְּרִין וְיֹדְעִים שְׂזָה הוּא פְּלוֹנִי וְאֲשֶׁתוֹ הִיא
פְּלוֹנִית.¹⁶ וְאִם הָיוּ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁנַיִם שֶׁשְּׂמֹתֵיהֶם
שְׁוִים וְשְׂמֹת נְשׂוֹתֵיהֶם שְׁוִים - אֵין מְגַרֵשׁ אֶחָד מֵהֶם
אֶלָּא בְּמַעֲמַד חֲבָרוֹ; שְׂמָא יִכְתֹּב גַּט וְיֹלִיכוֹ לְאִשֶׁת
חֲבָרוֹ וְיֹאסְרָנָה עֲלֵיו.¹⁷

10) שאין אנו צריכים לדעתה והסכמתה (בבא-בתרא קסז. וברשב"ם שם). 11) שם. כי יש לחוש שמא ימציא האישי גט זה לאשת אחר, ותינשא בו שלא כדין. ולדעת ה'כסף משנה' אין צורך שיכיר הסופר את האישי והאשה, אלא כשהוא אחד העדים החתומים על הגט, אבל כשאינו חותם, אין הסופר חייב להכיר אותם. וכן נראה מדברי רבינו הל' מלוה ולוה פכ"ד ה"ג, שלא הזכיר שם אלא העדים בלבד. 12) שתינשא בו לאחר שלא כדין, וממילא תיאסר על בעלה הראשון (ב"ב שם עמוד ב'). "וכל שהחזוק שמו בעיר שלשים יום, אין חוששים לו שמא יש לו שם אחר, והוא שינהו כדי לרמות ולעשות קנוניא, שאם כן אין לדבר סוף" (מלשון רבינו הל' מלוה ולוה פכ"ד ה"ד).

ד. וּבִשְׂעַת הַסְּכָנָה¹³ כֹּתֵבִין וְנוֹתְנִין אֶף עַל פִּי שְׂאִין
מִפְּרִימִים.¹⁴ וְהָאִשָּׁה נוֹתְנַת שְׂכָר הַסּוֹפֵר¹⁵ בְּכָל מְקוֹם.

13) כגון שהבעל מסוכן למות, ואם לא יכתובוהו עכשיו, אימתי? 14) גיטין סו, א. 15) אע"פ שמדין תורה, על הבעל לתת שכר הסופר, שהרי כתוב: "וכתב... ונתן בידה", נמצא שעליו לתת שכר הכתיבה - תקנו חכמים שהיא תתן השכר כדי שלא להשהות את גיטה בגלל השכר שלא ירצה לתת, ותתעגן (בבא-בתרא קסח. וברשב"ם שם). והקנו לו חכמים את הזוה שהאשה משלמת, כאילו הוא נתן לסופר משלו, ע"פ הכלל: הפקר בית-דין הפקר (גיטין כ. וברש"י שם).

ה. וְצָרִיף שְׂיֵאמַר הַבַּעַל עֲצָמוֹ לְסוֹפֵר: קְתַב, וְלְעֵדִים: חֹתְמוּ.¹⁶ הָרִי שְׂאֲמָרוּ לוֹ בֵּית דִּין¹⁷ אוֹ שְׁנַיִם: נִכְתֹּב גַּט לְאִשְׁתְּךָ, וְאָמַר לָהֶם: כְּתוּבוּ¹⁸, וְכָתְבוּ הֵן עֲצָמוֹן¹⁹ וְחֹתְמוּ בּוֹ - הָרִי זֶה כְּשֵׁר²⁰. אֲבָל
אִם אָמְרוּ הֵם לְסוֹפֵר וְכָתְבוּ וְלְעֵדִים וְחֹתְמוּ, אֶף עַל
פִּי שְׂחָרְרוֹ וְנִתְּנָהוּ לַבַּעַל וְחָרַר וְנָתַן גַּט זֶה לְאִשֶׁתוֹ
בְּפָנֵי עֵדִים - הָרִי זֶה גַּט בְּטָל; שְׁהָרִי כְּתוּבוֹ מִי שְׂאֵל
אָמַר לוֹ הַבַּעַל לְכָתְבוּ.²¹

16) גיטין עב, א. והטעם יתבאר בסמוך. 17) של שלשה חכמים. 18) וגם אמר להם שיחתמו. 19) אחד מהם. 20) גיטין סו, ב. 21) שם עא, ב. שאין הם יכולים לעשות

1 אֹתוֹ הַמְּקוֹם. בְּיַצֵּד? הָיוּ בִירוּשָׁלַיִם כְּשֶׁאָמַר לְהֵן
2 וְהָיוּ עוֹמְדִין בְּתַשְׁרִי, וְנִתְּאָחְרוּ עַד נִסָּן וְהָרִי הֵן
3 בְּלוֹד - כֹּתֵבִין זְמַן הַגָּט מִנִּסָּן וְכָלוֹד שְׁשָׁם נִכְתָּב
4 הַגָּט, כְּשֶׁאָר שְׁטְרוּחָתוֹ.¹⁰⁶

106) וכתוב ב'הגהות מיימוניות': "כל שכן העדים - יש לכתוב מקום שעומדים שם בשעת כתיבת הגט וחתימתו אף על פי שאינו עיקר דירתם, כי אם לא יהיו שם עדים, יבואו לומר: אחרים חתמו כשם ומזוייף, שהרי לא היו שם".

פָּרָק שְׁנִי

1) ביאר בו דין שליחות בגט, שכר הסופר, מה בין גט פסול לגט בטל, אמירת "תנו" של הבעל, שיכור או מי שבעתתו רוח רעה או נשתתק לענין כתיבת הגט, פקח שנשא ונתחרש או שנשא כשהיה חרש, דיני כפיה בגט.

א. זֶה שְׁנֹאָמַר בְּתוֹרָה: וְכָתְבָהּ לָהּ סֹפֵר פְּרִיתָת וְנָתַן
בְּיָדָה - אֶחָד הַכּוֹתֵב בְּיָדוֹ אוֹ שְׂאֲמַר לְאַחַר לְכָתְבָהּ לוֹ,
וְאַחַד הַנּוֹתֵן בְּיָדוֹ אוֹ שְׂאֲמַר לְאַחַר לְתֵן לָהּ.² לֹא
נֹאמַר 'וְכָתְבָהּ' אֶלָּא לְהוֹדִיעַ שְׂאִין מִתְּגַרְשֶׁת אֶלָּא
בְּכָתְבָהּ,³ וְנָתַן' - שְׂלֹא תִקַּח מַעֲצָמָה.⁴

2) כי הלכה היא: "שלוחו של אדם כמותו" (ברכות פ"ה מ"ה, וקידושין מא, ב). 3) ולא בכסף כמו בקידושין, וכמבואר לעיל פ"א, ה"ג. 4) כמבואר לעיל פ"א, ה"ב.

ב. אָמַר לְשְׁנַיִם: כְּתוּבוֹ גַּט וְחֹתְמוּ וְתָנוּ לְאִשְׁתִּי - הָרִי
אֵלוֹ כֹּתֵבִין וְחֹתְמִין⁶ וְנוֹתְנִין לָהּ, וְהֵן הֵן שְׁלוּחֵיו
וְהֵן הֵן עֲדָיו.⁷ וְכֵן אִם אָמַר לְסוֹפֵר: כְּתַב לִי גַט
לְאִשְׁתִּי, וְאָמַר לְעֵדִים לְחֹתְמִים⁸ - כֹּתְבִים וְחֹתְמִים
וְנוֹתְנִים לוֹ, וְהוּא מְגַרֵשׁ בּוֹ בְּכָל עַת שְׂיִרְצָה.⁹

5) כלומר, אחד מהם כותבו. 6) גיטין סה, א. ואע"פ שלכתחילה אסור לסופר לחתום על הגט, כמבואר לקמן פ"ט הכ"ז, ובבאורנו שם, בכל זאת התיר כאן רבינו לסופר לחתום בו לכתחילה, מפני שהוא והעד השני נותנים את הגט לאשה, הרי יש כאן עדי מסירה, וכל שישנם עדי מסירה, כשר הגט לכתחילה אפילו אם הסופר חתמו (לחם-משנה). ולדעת ה'מעשה רוקח' גם כאן לא נתכוין רבינו להכשיר זה לכתחילה אלא בשעת הדחק, כגון שהלך הבעל למדינת הים או אירע איזה עיכוב אחר, ובכדי שלא תשאר האשה עגונה יכולים העדים לכתבו ולחתמו, וכן כתבו ה'תוספות' בגיטין סו, ב בדבור-המתחיל מתניתין מני, בתירוצם הרביעי. והשווה דברי 'בית יוסף' לאהע"ז סי' קל, שגם הוא מפרש דברי רבינו כאן שלא הכשיר אלא בדיעבד. 7) כי שליח כשר להיות עד, כמבואר בקידושין מג, א. והשווה לעיל הל' אישות פ"ג, ה"ז. 8) ולא אמר להם ליתנו לה. 9) והוא שלא יתייחד עמה אחרי כתיבת הגט, שאם נתייחד עמה - הרי זה גט פסול, "שלא יאמרו גיטה קודם לבנה", כמבואר לקמן פ"ג ה"ה. ואין להקשות, איך כשר גט כזה, והרי הוא 'מוקדם', ומבואר לעיל פ"א הכ"ה, שגט מוקדם פסול, - כי כל שנכתב ונחתם באותו היום אין זה מוקדם אע"פ שאיחרו נתינתו, ולא הקפיד רבינו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גיטו, אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם (עי' להלן פ"ד ה"ה. ואין חשש שמא יבוא ויערער (עיי"ש ה"ח) שכיון שהוא עצמו הביאו, בוודאי לא יערער עליו. 28) שנכתב בטעות, כגון שטעו בשמות האיש והאשה וכדומה. 29) ואין אומרים כבר עשו עדים שליחותם ואינם מורשים עוד לכתוב גט שני, כי לא נתכוין זה לכתוב וליתן לה חרס סתם אלא גט כשר. 30) גיטין סג, ב. וכל-שכן אם נאבד הגט קודם שנתנהו לה, שיכולים לכתוב גט אחר, שהרי אמר להם לתת לאשתו, ואם כן לא עשו שליחותם (כסף-משנה).

ט. אָמַר לָהֶם הַבַּעַל: פְּתָבוּ וְחַתְמוּ וְתִנּוּ לְשָׁלִיחַ 15
לְהוֹלִיךָ לָהּ, וְכָתְבוּ וְחַתְמוּ וְנָתְנוּ לְשָׁלִיחַ, וְנִמְצָא 16
הַגָּט בְּטַל אוֹ פְּסוּל - אֵין כּוֹתְבִים אַחֵר עַד שְׂיִמְלְכוּ 17
בַּבַּעַל; שְׁהָרִי לֹא עָשָׂה אוֹתָן שְׁלוּחִים לְגִירוּשֵׁינִי, 18
וְשָׂמָא לֹא רָצָה אֱלֹא שְׂיִכְתְּבוּ וְיָתְנוּ לְשָׁלִיחַ בְּלִבָּד, 19
וְלֹא יִשְׁאַר לָהֶם בּוֹ מַעֲשֵׂה אַחֵר, וְהָרִי כָתְבוּ וְנָתְנוּ, 20
לְפִיכָף לֹא יִכְתְּבוּ אַחֵר. וְאִם פְּתָבוּ גַט אַחֵר כְּשֵׁר, 21
וְנָתְנוּהוּ לְשָׁלִיחַ (וְנָתְנוּ לָהּ) - הָרִי זֶה סִפְקַ מְגִרְשָׁתִי. 22. 33.

31) אלא למסרו לשליח והוא יגרשנה. 32) וכבר עשו כל שליחותם. 33) שם. כי שמא עשאים שלוחים עד שיגיע גט לידה ותתגרש, אלא שלא רצה להטריחם הרבה. ובעיא היא בגמרא גיטין שם, ונשארה ב"תיקו". ולפיכך היא ספק מגורשת, ו"לא תנשא, ואם נשאת תצא והולד ספק ממזר מפני שהיא ספק ערוה", כלשון רבינו לקמן פ"ה ה"ג. ויש אומרים שלא הסתפקו בגמרא אלא אם אבד הגט מיד השליח, אבל אם נמצא בטל או פסול, חוזרים וכותבים גט אחר שוודאי לא קיימו שליחותם (מאירי).

י. הָאוֹמֵר לְשָׁנִים אוֹ לִיתֵר מְשָׁנִים: פְּתָבוּ גַט וְתִנּוּ 23
לְאִשְׁתִּי, גְּרִשׁוּהָ, שְׁלֹחוּהָ, 34 שְׂבָקוּהָ, 35 תְּרָכוּהָ, 36
כְּתָבוּ אַגְרָתָהּ 37 וְתִנּוּ לָהּ - הָרִי אֱלֹו כְּתָבוּ גַט כְּשֵׁר 25
וְיָתְנוּ לָהּ. 38. אָמַר לָהֶם: פְּשְׂרוּהָ, פְּרָנְסוּהָ, עֲשׂוּ לָהּ 26
כְּדָת, עֲשׂוּ לָהּ כְּפְרָאוֹי, עֲשׂוּ לָהּ כְּפְרָאוֹי - לֹא אָמַר 27
כְּלוּם. 39. וְאִם פְּתָבוּ גַט וְנָתְנוּ לָהּ - הָרִי זֶה גַט בְּטַל. 28

34) כלשון הכתוב (דברים כד, א): "ושלחה מביתו". 35) לשון "אגרת שבוקין", הכתוב בנוסח הגט לקמן פ"ד ה"ב. 36) כלומר: גרשוה, "ויגרש את האדם" (בראשית ג, כד) מתרגם אונקלוס: ותרך ית אדם. 37) לשון "אגרת שבוקין" המוזכרת לקמן בנוסח הגט. 38) גיטין סה, ב. 39) שם. שכל אלה, אין במשמען לשון גירושין. "פטרוה" - לשון פטור וחובה, להקל מעליה חובות שחיבת. "פרנסוה" - לשון עשיית צרכיה, ואין ידוע אם צרכי גט, שלא תהא זקוקה ליבם או צרכי מלבוש. "כנימוס" - כחוק. ואין ידוע אם חוק-גט או חוק מזון וכסות, וכן "כראוי" (רש"י שם) וכן "כדת".

יא. אָמַר לָהֶם: הוֹצִיאוּהָ, עֲזְבוּהָ, הַתִּירוּהָ, הַנִּיחוּהָ, 29
הוֹעִילוּהָ - הָרִי זֶה סִפְקַ אִם מְשָׁמַע מְלוֹת אֱלֹו 30
גְּרוּשֵׁינִי אוֹ עֲנָנִי אַחֵר. 40. לְפִיכָף אֵין כּוֹתְבִין לָהּ. וְאִם 31
כְּתָבוּ גַט וְנָתְנוּ לָהּ - הָרִי זֶה סִפְקַ מְגִרְשָׁתִי. 41. 32

את הסופר והעדים שלוחים במקומם, כי לא מסר להם אלא דברים, ו"דברים אינם נמסרים לשליח" כי אין בדברים כוח להיות חוזרים ונמסרים לאחר (בניגוד לגט שנשלח ע"י שליח, שיכול השליח למסרו לידי שליח שני), וזהו שהדגיש רבינו: "הרי שאמרו לו בית-דין", אע"פ שבית-דין הם, לא התכוין לפות כוחם שימנו שלוחים במקומם אלא הם בעצמם יכתבוהו. שהרי בפירוש אמר להם: "כתבו", ולא אמר להם: תנו. ולפיכך הגט בטל (גיטין סו:). ואם בפירוש יאמר להם שיהיו שלוחים במקומו לומר לאחרים לכתוב ולחתום, יתבאר בסמוך בהלכה הבאה.

ו. אָמַר לְשָׁנִים אוֹ לְשָׁלִיחַ: אָמַרוּ לְסוֹפֵר וְיִכְתֹּב גַט 1
לְאִשְׁתִּי וְאָמַרוּ לְעֵדִים וְיִחַתְמוּ, וְאָמַרוּ לְסוֹפֵר וְיִכְתֹּב 2
וְיִלְעָדִים וְיִחַתְמוּ; אוֹ שְׂאָמַר לְשָׁנִים: אָמַרוּ לְסוֹפֵר 3
וְיִכְתֹּב גַט לְאִשְׁתִּי וְאִתָּם חַתְמוּ - הָרִי זֶה גַט פְּסוּל. 22. 4
וּמִתְּשָׁבִינִי 23 פְּדָרָר זֶה הַרְבָּה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קְרוֹב 5
לְהֵיזוֹת גַט בְּטַל. 24. 6

22) מן התורה גט כשר הוא, שהרי בפירוש עשאים שלוחים לכך, אלא שהחכמים פסלוהו, משום חשש שמא תשכור עדים שיאמרו בשם בעלה לסופר לכתוב ולעדים לחתום, והם יסברו שהבעל ציוה. ואפילו בדין השני, שהם בעצמם החותמים, והם שמעו מפי הבעל, גזרו חכמים לפסלו בגלל הדין הראשון (שם טז.). 23) מעיינים בדבר עד שתתישב הדעת (שם סג: ברש"י). 24) מן התורה, שהרי בסוגיא אחרת (שם עב.) אמרו: "הרי הגט בטל עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו", ומסופק רבינו אם בטל מן התורה, או אולי אינו אלא 'פסול מדבריהם' כיון שאין פסולו אלא משום 'גזירה' שמא יבואו לעשות שלוחים במקום שלא נתמנו לכך. ולפיכך אם נשאת בגט זה, אין בית-דין יכול להוציאה מבעלה השני בעל כרחו, אלא מודיעים לבעל שהגט קרוב להיות בטל, והוא יגרש מעצמו. והבנים שנוולדו להם עד כה, אינם כשרים לגמרי, וגם אין להם דין של ספק ממזר (כסף-משנה). וראה למעלה בכיאוורנו להלכה ה.

ז. וְמָה בֵּין פְּסוּל לְכֻטָּל? שְׂפָל מְקוֹם שְׂנֵאמַר בְּחִבּוּר 7
זֶה בְּגַט שֶׁהוּא בְּטַל, הוּא בְּטַל מִן הַתּוֹרָה; 25. וּבְכָל 8
מְקוֹם שְׂנֵאמַר פְּסוּל, הוּא פְּסוּל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. 26. 9

25) וועדיין היא אשת איש, ואם נשאת תצא והולד ממזר (לקמן פ"ה ה"א, עיי"ש). 26) "ולא תנשא לכתחילה, ואם נשאת לא תצא והולד כשר, וכותבים לה גט אחר כשר ונותנים לה והיא תחת בעלה" (שם ה"ב, עיי"ש).

ח. הַבַּעַל שֶׁהֵבִיא גַט בְּיַד חֲתוּם, וְאָמַר: תִּנּוּ גַט זֶה 10
לְאִשְׁתִּי - הָרִי אֱלֹו יָתְנוּ לָהּ. 27. אָמַר לְאַחֵרִים לְכָתֹב 11
גַט וְלִחְתוּם בּוֹ וְלָתְנוּ לְאִשְׁתִּי, וְכָתְבוּ וְחַתְמוּ וְנָתְנוּ 12
לָהּ, וְנִמְצָא הַגָּט בְּטַל 28 אוֹ פְּסוּל - הָרִי אֱלֹו כּוֹתְבִין 13
גַט אַחֵר, אֲפִלּוּ מֵאָה 29, עַד שְׂיִגְיַע לְיָדָהּ גַט כְּשֵׁר. 30. 14

27) ואין חוששים שמא כתבו בפסול כדי לקלקלה, שתינשא לאחר ותצטרך לצאת ממנו, אחרי שידוע פסולו, כי אינו חשוד על כך [וראה בגיטין ה, א שאם הבעל עצמו הביא

22 רב סִימְנִין⁵⁷, וְרַמְזוּ וְאָמְרוּ: כְּתָבוּ גֵט לְאִשְׁתִּי - הָרִי
23 אֵלַי וְכָתְבוּ וְיָתְנוּ; וְשִׁהְרֵי עֵתָה חַי הוּא, אֶף עַל פִּי
24 שְׁפוּפוּ לְמוֹת⁵⁸.

(49) [בתוספתא גיטין פ"ד (לפי נוסחת הרשב"א שם סה): נראה, שמה שצריך "מיד", זהו ב"ספק מעצמו נפל, ספק הרוח דחפתו", אבל ב"ירושלמי" גיטין פ"ו ה"ו משמע שלעולם צריכים "מיד", שכן אמרו שם: "רבן שמעון בן גמליאל אומר, אם על אתר נפל, הרי זה גט". ונראה שטעם הדבר: שאין לומר הוכיח סופו על תחילתו, שכשם שעכשיו הוא מבוהל, כן היה גם בתחילה, אלא מיד ולא לאחר זמן]. (50) אף-על-פי שלא אמר להם "תנו". מפני שהוכיח סופו על תחילתו שנתכוין ליתנו לה, והיה בהול מחמת החלטתו להתאבד, ולכן נשמטה ממנו המילה "ותנו" (גיטין סו. במשנה). (51) שאין כאן הוכחה שרצה להתאבד, והריהו כשאר בריא (שם). (52) כגון שנפל מיד אחרי שצוה לכתוב הגט, ויש פנים לכאן ופנים לכאן, כלומר יש סברא שהפיל עצמו, ויש סברא שדחפתו הרוח ("ירושלמי" גיטין פ"ו ה"ו, וכפירוש הכסף-משנה. ועי' לחם-משנה). ויש מביאים בדברי רבינו "הרי זה ספק גט" (כסף-משנה בשם הרא"ש וה"טור). ולפי זה, מדובר כשנפל לאחר זמן (ועי' לחם-משנה). (53) ופירש שמו ושם אשתו. (54) שפלוגי זה הוא בעל לאשתו פלונית. (55) פניו, כמבואר לעיל ה"ד (גיטין סו.). והשווה לקמן פ"ג, הכ"ג. (56) שהיה מחותן חתכים הרבה בגופו ע"י חרב וכדומה. (57) הקנה והוושט שבצואר. ומה שכתב רבינו "רוב" הוא לאו דוקא, אלא הוא-הדין לנשחטו עד גמירא (לחם-משנה). (58) אין זה כגט לאחר מיתה (גיטין ע:). וכל-שכן גוסס, שדעתו מיושבת עליו שיכול לגרש, ועדיף מנשחטו בו רוב סימנים שמוכרח למות, ואילו גוססים רובם למיתה ומיעוטם לחיים ('הגהות מיימוניות', וראה שו"ע אהע"ז סי' קכא, ס"ז).

25 יד. מִי שִׁהְיֶיהָ רוּחַ רָעָה מִבְּעֵתָת אֹתוֹ, וְאָמַר
26 כְּשֶׁהִתְחַל בּוֹ הַחֲלִי: כְּתָבוּ גֵט לְאִשְׁתִּי - לֹא אָמַר
27 כְּלוּם; מִפְּנֵי שְׂאִין דְּעֵתוֹ נְכוּנָה וּמִיִּשְׁבֵּת⁵⁹. וְכֵן שְׁפוּר
28 שְׁהִגִיעַ לְשִׁכְרוֹתוֹ שֶׁל לוֹט⁶⁰. וְאִם לֹא הִגִיעַ - הָרִי
29 זֶה סִפְקָא⁶¹.

(59) והריהו באותה שעה כשוטה (גיטין סז:). (60) שאינו יודע מה עושה, כלוט שנאמר בו (בראשית יט, לג): "ולא ידע בשכבה ובקומה", וכלשון רבינו בהל' מכירה פכ"ט הי"ח: "והוא השיכור שעושה ואינו יודע מה עושה". ומקור דברי רבינו שאין מעשה שיכור כלום, בעירובין סה, א. (61) משמע אפילו ברור לנו שעדיין לא הגיע לשכרותו של לוט, הרי זה ספק. וזה תמוה, שהלא אמרו בעירובין שם שהוא כפיקח לכל דבר. אולם ה"טור" בסי' קכא, מביא בשם רבינו: "היה הדבר ספק אם הגיע לשכרותו של לוט - הרי זה ספק". משמע דוקא כשנשחך הרבה ואנו מסופקים בו אם הגיע לשכרותו של לוט, הרי זה ספק. והשווה דברי רבינו לעיל ה"ל' אישות פ"ד, הי"ח: "ומתיישרים בדבר זה".

30 טו. אָמַר כְּשֶׁהוּא פְּרִיא: כְּתָבוּ וְיָתְנוּ גֵט לְאִשְׁתִּי,
31 וְאַחַר כֵּף נִבְעַת - מִמְתִּינִין עַד שִׁיבְרִיא וְכוּתְבִין

(40) כי "הוציאה" אפשר לפרש "גרשה", כלשון הכתוב (דברים כד, ב): "ווציאה מביתו", או אולי אין זה לשון הכתוב שלא כתוב בו "והוציאה" אלא "ווציאה" - היא מעצמה. וכן "עזובה" לשון "אגרת שבוקין", או שמא אין זו לשון גירושין, שהרי אינה נזכרת בנוסח הגט. וכן "התירוה", לשון: "מותרת לכל אדם" היא, או אולי לשון התרת נדרים, או התרת חגורה (גיטין סה: וברש"י). וכן הניחיה - אפשר לפרש: הניחו לה לנפשה, שתהיה מגורשת ממני, או הניחו לה ואל תכבידו עליה. וכן "הועילוה" - עשו לה תועלת, ואין ידוע אם תועלת גירושין או תועלת אחרת. (41) גיטין שם, בעיא שלא נפשטה, ונשארה בספק.

1 יב. הָאֹמַר: כְּתָבוּ גֵט לְאִשְׁתִּי - הָרִי אֵלַי כּוּתְבִין
2 וְחוֹתְמִין וְנוֹתְנִין לְפַעַל בְּיָדוֹ, וְאִין נוֹתְנִין לְאִשְׁתּוֹ עַד
3 שְׂיֵאמַר לָהֶם לָתֵן לָהּ. וְאִם נָתְנוּ לָהּ - אֵינּוּ גֵט⁴².
4 בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּרִיא; אֶבֶל בְּמִסְכָּן, וְהוּא
5 אָדָם שֶׁקֶפֶץ עָלָיו הַחֲלִי בְּמַהְרָה וְהַכְפִיד עָלָיו חֲלוֹי
6 מִיָּד⁴³, וְהִוְצֵא בְּקוֹלָר⁴⁴ אֶפְלוֹ עַל עֶסְקִי מְמוֹן⁴⁵,
7 וְהַמְפָּרֵשׁ בֵּינֵם⁴⁶, וְהִוְצֵא בְּשִׁירָא⁴⁷, וְאָמַר: כְּתָבוּ גֵט
8 לְאִשְׁתִּי - הָרִי אֵלַי וְכָתְבוּ וְיָתְנוּ לָהּ; וְשִׁהְדְּבָר
9 יָדוּעַ שְׁלֹא נִתְפוֹן זֶה אֶלָּא לְכָתֵב וְלָתֵן לָהּ⁴⁸.

(42) שם סו, א במשנה. שכיון שלא אמר: "תנו לה" - רצה לשחק בה". (43) שם סה, ב. וב"ירושלמי" גיטין פ"ו ה"ה, אמרו: "מה בין מסוכן מה בין חולה? חולה - כדרך כל הארץ, ומסוכן - כל שקפץ עליו החולי, דרך הארץ - קרובים נכנסים אצלו מיד, והרחוקים לאחר שלושה ימים (שלא להטיל עליו שם חולה). ואם קפץ עליו החולי - אלו ואלו נכנסים אצלו מיד". ולפי"ז מה שכתב "במה דברים אמורים בבריא" - בריא לאו דוקא, והוא-הדין חולה שאינו מסוכן (עי' לחם-משנה). (44) "שיוצא מבית הסוהר לידון מאת המלך" (לשון רבינו בפירושו למשנה גיטין פ"ו, מ"ה). קולר - שלשלת ברזל בצואר אסיר. (45) על עבירה שאין בה עונש מות אלא עונש ממון, "שכל קולר בחזקת סכנה" ('ירושלמי' שם). (46) מפליג מן היבשה לים. (47) יוצא למדבריות עם חבורה. (48) ומתוך טרדתו ובהלתו, לא הספיק לומר: "תנו לה" (גיטין, שם). וראה בהל' זכיה ומתנה פ"ח הכ"ד.

10 יג. פְּרִיא שְׂאֹמַר: כְּתָבוּ גֵט לְאִשְׁתִּי, וְכָתְבוּ וְיָתְנוּ
11 וְנָתְנוּ לָהּ, וְהָרַג עֲצָמוּ מִיָּד⁴⁹, כְּגוֹן שֶׁהַשְּׁלִיף עֲצָמוּ
12 מִן הַגָּג אוֹ הַפִּיל עֲצָמוּ לָיִם - הָרִי זֶה גֵט כְּשִׁרָא⁵⁰.
13 עָלָה לִגַּג וְדָחַפְתּוּ הָרוּחַ וְנָפַל וְמָת - אֵינּוּ גֵט⁵¹. סִפְקָ
14 הַפִּיל עֲצָמוּ סִפְקָ דְּחַפְתּוֹ הָרוּחַ - הָרִי זֶה גֵט⁵², עַד
15 שְׂיִוְדַע לָךְ בְּוֵדָאֵי שֶׁהָרוּחַ דְּחַפְתּוֹ. וְכֵן מִי שֶׁהִיָּה
16 מְשֻׁלָּף בְּבוֹר, וְאָמַר: כָּל הַשּׁוֹמֵעַ קוֹלִי יְכָתֵב גֵט
17 לְאִשְׁתִּי⁵³ - הָרִי אֵלַי וְכָתְבוּ וְיָתְנוּ לָהּ. וְהוּא, שְׂפִדְעוּ
18 אוֹתוֹ⁵⁴. וְאֶף עַל פִּי שֶׁהִעֲלוּהוּ וְלֹא הִפְרִיחוּהוּ - הָרִי
19 זֶה כְּשִׁר; וְשִׁזָּה כְּשֶׁעַת הַסִּפְנָה הוּא, שְׁפוֹתֵיבִים וְנוֹתְנִין
20 אֶף עַל פִּי שְׂאִינָן מִפִּירִין⁵⁵. וְכֵן מִי שֶׁנָּפְלוּ בוֹ מַפּוֹת
21 רְעוּת⁵⁶ שְׂאֵי אֶפְשֵׁר שִׁהְיָה מְהֵן, אֶפְלוֹ נִשְׁחַטוּ בוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 לומר נשפטה - אינו מוציא לעולם עד שיכריא⁷⁴.
14 ואין סומכין על רמיזת החרש ולא על כתבו, אף
15 על פי שדעתו נכונה ומישבת עליו⁷⁵. אבל אם נשא
16 אשה פשהוא חרש - מגרש ברמיזה; שאין קדושו
17 קדושין מן התורה, כמו שבארנו⁷⁶, וכשם שפונס
18 ברמיזה כך מוציא ברמיזה⁷⁷.

73 חרשות גמורה, כנ"ל בהערה הקודמת. 74 גיטין,
שם: "שאין כח בגירושי חרשות להפקיע קידושי חכמה"
(לשון רש"י שם). 75 שם. ושטה אינו יכול לגרש מפני
שאינו בן דעת, וכן שנינו (יבמות קיב): "נשתטה אינו
מוציאה עולמית". ובהל' עדות פ"ט ה"ט, אומר רבינו: "ולא
שטה שהוא מהלך ערום ומשבר כלים וזורק אבנים בלבד,
אלא כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד
בדבר מן הדברים... ובכלל שוטים יחשב... וכן
המבוהלים והנחפזים בדעתם והמשתגעים ביותר הרי הם
בכלל השוטים". 76 לעיל הל' אישות פ"ד, ה"ט.
77 יבמות, שם.

19 יח. המקדש קטנה⁷⁸ על ידי אביה⁷⁹, וגרשה פשהיא
20 קטנה - אביה מקבל גטה⁸⁰, ומשיגייע גט ליד האב
21 נתגרשה⁸¹. גרשה פשהיא נערה⁸², אם הגיע הגט
22 לידה או ליד אביה - נתגרשה⁸³. ואין עושה נערה
23 המארסה שליח לקבל גטה מיד בעלה בחיי אביה⁸⁴;
24 אבל האב עושה שליח לקבל הגט לבתו המארסה
25 בין קטנה בין נערה⁸⁵.

78 פחותה מבת י"ב שנה ויום אחד. 79 שקיבל אביה
קידושיה. 80 כשם שהוא זכאי לקבל קידושיה, שנאמר
(דברים כב, טז): "את בתי נתתי לאיש הזה", כך הוא מקבל
את גיטה, שנאמר (שם כד, ב): "ויצאה... והיתה", השוה
יצאה (גירושין) להויה (קידושין), כמבואר בכתובות מז, א.
81 שדוקא "נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה"
(גיטין סד: במשנה) ולא קטנה (רש"י שם, וכן דעת רב האי
גאון ב'מלחמות' שם), והרי"ף שם (ועיי"ש ב'תוספות' ד"ה
נערה). 82 כשהגיעה לי"ב שנה והביאה שתי שערות,
כמבואר לעיל הל' אישות פ"ב, ה"ב. 83 גיטין שם,
במשנה, כדעת תנא-קמא. 84 קידושין מד, ב כי לא
חיוקה התורה את ידה לעשות שליח במקום אביה, וכשמת
אביה הרי היא עצמאית, ויכולה לעשות שליח כאחת
הגדולות. ודין שליח קבלה מבואר לקמן פ"ו, ה"א.
85 גיטין סה, א. ומשקיבל השליח את גיטה הרי היא
מגורשת אע"פ שלא הגיע גט ליד האב, ואין הבעל יכול
לחזור בו. ודוקא בתו המאורסה, אבל משנשאת אין לאביה
רשות בה ואפילו כשהיא עדיין קטנה, כמבואר לעיל הל'
אישות פ"ג, ה"ב.

26 יט. קדשה אביה פשהיא קטנה⁸⁶, ומת: אם מבחנת
27 בין גטה לדבר אחר⁸⁷ - הרי זו מתגרשת משיגייע הגט
28 לידה; ואם לאו - אינה מתגרשת עד שתבחין. ואם
29 גרשה - אינה מגרשת⁸⁸.

86 והרי היא מקודשת קידושי תורה. 87 שנותנים לה

1 ונותנין לה⁶². ואין צריך לחזור ולהמלה בו אחר
2 שהכריא. ואם כתבו ונתנו קדם שיכריא - הרי זה
3 פסול⁶³.

62 גיטין ע, ב. ולפני שיכריא אי אפשר לכתבו שאז הרי
הוא כשוטה, הואיל ואין דעתו מיושבת. ומכאן יש ללמוד,
שהכותב גט של 'שכיב מרע' צריך לדקדק בו שיהא שפוי
בדעתו בשעת כתיבתו ונתינתו, שאם תטרף דעתו - הריהו
כשוטה ('הגהות מיימוניות', וכן בשו"ע אהע"ז סי' קכא,
ס"ד). 63 מדבריהם, אבל מן התורה כשר הוא, הואיל
ובשעת אמירתו היה בריא ושפוי בדעתו (הגר"א לאהע"ז
סי' קכא, ס"ק ד, וכן בימעשה רוקח).

4 טז. מי ששפטה⁶⁴ והרי דעתו נכונה⁶⁵, ואמרו לו:
5 נכתב גט לאשתך, והרפין⁶⁶ בראשו - בודקין אותו
6 שלש פעמים בסרוגין⁶⁷; אם אמר להם על לאו לאו
7 ועל הן הן⁶⁸ - הרי אלו יכתבו ויתנו. וצריך לבודקו
8 יפה יפה⁶⁹, שמא נטרפה דעתו. וכן אם כתב פירו:
9 כתבו ונתנו גט לאשתי - הרי אלו פותבין ונותנין
10 לה⁷⁰, אם היתה דעתו מישבת עליו⁷¹; שאין דין מי
11 ששפטה⁷² פדין החרש.

64 כתוצאה מאיזו מחלה, ניטל ממנו כח הדיבור (משנה
בגיטין טז:). 65 [כלומר, כיון שאינו אלא אלם, שהוא
חרש השומע ואינו מדבר, אפשר שחאה דעתו נכונה, בניגוד
לחרש שאינו שומע ואינו מדבר, שהוא כשוטה ואין דעתו
נכונה, כמו שכתב רבינו בפ"ט עדות ה"א].

66 טה. וראה למעלה פ"א הערה ו. 67 בהפסקות.
ממתינים בין הרכנה לשאילה שעה מסוימת, וחוזרים
ושואלים אותו. וראה בפ"ב מהל' קריאת שמע ה"ב.
68 על דבר שראוי לענות עליו לאו - לאו, ועל דבר שראוי
לענות הן - הן. ונראה מדברי רבינו שאין צריך לענות אלא
שלש שאלות בלבד: הן אחד ושני לאוין, או לאו אחד ושתי
פעמים הן (כסף-משנה). וראה בהערה הבאה בלשון
היירושלמי. 69 שואלים אותו בימות החמה על פירות
המצויים בימות הגשמים, וכן שואלים אותו בימות הגשמים
על פירות ימות החמה (שם). ובירושלמי גיטין פ"ז ה"א,
אמרו: נכתוב גט לאשתך והוא אומר הן, לאמך והוא אומר
לאו, לאשתך - הן, לאחותך - לאו, לאשתך - הן, לבתך -
לאו. ורבינו בפירושו למשנה (גיטין, שם) אומר: "ויפליג
בה בכל צדדי הנסיון בכל מה שאפשר" (וראה למעלה
הערה טו). 70 גיטין עא, א. 71 כלומר, שאין דעתו
מטרופת עליו. אבל אינו צריך בדיקה שלש פעמים כמו
בהרכנת ראש. וכן כתב רבינו בכפ"ט מהל' מכירה ה"ג: "מי
שנשתק מקחו וכו' והוא שיבדק כדרך שבודקים
לגיטין, או יכתוב בכתב ידו" (כסף-משנה), אבל בפ"ד מהל'
נחלות ה"א, כתב רבינו: "אפילו נשתק וכתב בכתב ידו
שזה יורשו, בודקים אותו כדרך שבודקים לגיטין", הרי
שאפילו אם כתב בכתב ידו - בודקים אותו, וצ"ע.
72 שאינו שומע ואינו מדבר, שאין סומכים על רמיזותיו
ולא על כתבו (גיטין שם), כמבואר בהלכה הבאה.

12 יז. מי ששפא פשהוא פקח ונתחרש⁷³, ואין צריך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להקשות שלכאורה אין לענשו שהרי אנוס הוא מצד יצרו הרע, כי "אין לו מי שיכפהו ולא גוזר עליו ולא מי שמשכהו לאחד משני הדרכים אלא הוא מעצמו ומדעתו, וממילא אין כאן עניין של אנוס וכו'. ולכן מדגיש כאן הרמב"ם "יצרו הוא שתקפו" ואין כאן כל עניין של אנוס אלא "הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה", ולכן אפשר להיפרע מן הרשע. מכאן למדנו עד כמה יש לדייק בלשונו של הרמב"ם, ששינוי של מילה אחת בלבד (תקפו או אנוס) יכול להיות נוגע בעניין הכי יסודי בתורה.

(עלפי יין מלכות' סי' ט"א)

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואמר רוצה אני.."

זה שאנו יודעים "שהוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות" אינו מספיק, וצריך שיאמר בפיו "רוצה אני", כי דווקא בכך מגלה את רצונו הפנימי, והוא על-דרך שמצינו ב'לקוטי תורה' בענין המילה, שמכיון שהאור הנמשך על-ידי המילה נעלה כל-כך שאין לו קשר עם עבודת הנברא ואינו יכול להמשיכו בעבודתו, כל שיכול לעשות הוא הפעולה של הסרת הערלה שהיא המונעת התגלות האור, אבל פעולת ההסרה חייבת להיות, כך בעניינינו חייב אדם לומר בפיו "רוצה אני" כי ללא אמירה זו לא מתגלה רצונו האמיתי.

(עלפי 'לקוטי תורה' חלק ג עמוד 981 הערה 13)

89) כגון נשא אשה ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה, כמבואר לעיל ה' אישות פט"ו ה"ז, וכן כל אלה שנמנו שם פכ"ה הי"א, או גרושה לכהן, כמבואר בה' איסורי ביאה פי"ז ה"ז. 90) בין בארץ בין בחוץ לארץ. 91) אפילו בזמן הזה, שאין לנו דינים מומחים וסמוכים. 92) גיטין פח, ב. כי אנחנו עושים זה בשליחות רבותינו המומחים בדורות שלפנינו, וכביאור ה'תוספות' שם. 93) בית-דין של ישראל. והגויים אינם אלא כמקל של בית-דין וכרצועה שלהם (ר"ן שם). 94) שלא ע"פ הוראת בית-דין של ישראל. 95) שם. לא תנשא בו, ואם נשאת לא תצא. כי מן התורה, גט כפוי כדין ע"י גויים כשר הוא, אלא גזרו חכמים "שלא תהא כל אחת ואחת הולכת ותולה עצמה בנכרי (שוכרת גוי אנוס לכוף את בעלה לגרשה ובאה עליו בעקיפין) ומפקעת עצמה מידי בעלה" (בבא-בתרא מח. כרב משרשיא, דסבר כרב הונא דתליוהו וזבין זביניה זבינא, והלכתא כוותיה). 96) שניתן על-ידי כפיה. והכוונה לכל שלשת האופנים שכתב למעלה: ביד ישראל שהוא גט כשר. ביד גויים ע"י ב"ד ישראל שאף הוא גט כשר. ביד גויים שהגט פסול. ועל זה הוא שואל, למה אין הגט הזה (בכל שלשת האופנים הנ"ל) - בטל?! וכן נראה ממה שכתב "שהרי הוא אנוס, בין ביד גויים בין ביד ישראל". 97) שעל עצם המכירה הוא אנוס, אלא שאעפ"כ גמר ומקנה, שרוצה הכסף (פ"י מהל' מכירה ה"א). 98) בבא-בתרא מח, א: "מצוה לשמוע דברי חכמים", הואיל וחכמים

צורר וזורקתו, אגוז ונוטלתו, וממילא יודעת גם לשמור את גיטה (גיטין סה. וכגירסת הרי"ף שם, וראה 'בית יוסף' לאהע"ז ס" קמא). 88) אבל כשאביה חי, מקבל את גיטה אפילו כשאניה מבחנת, שהרי הוא שומר את גיטה במקומה ('תוספות' גיטין סד: ע"פ הירושלמי, וכן בשו"ע אהע"ז ס" קמא, ס"ו).

1 כ. מי שהדין נותן שפופין אותו לגרש את אשתו⁸⁹
2 ולא רצה לגרש - בית דין של ישראל בקל מקום⁹⁰
3 ובכל זמן⁹¹ מפין אותו עד שיאמר: רוצה אני, ויכתב
4 הגט. והוא גט פשוט⁹². וכן אם הפוהו עפ"ם ואמר
5 לו: עשה מה שישאל אומרין לך, ולחצו אותו
6 ושאל⁹³ ביד העפ"ם עד שיגרש - הרי זה פשר.
7 ואם העפ"ם מעצמן⁹⁴ אנסוהו עד שכתב - הואיל
8 והדין נותן שכתב, הרי זה גט פסול⁹⁵. ולמה לא
9 כטל גט זה⁹⁶, שהרי הוא אנוס בין ביד עפ"ם בין
10 ביד ישראל? שאין אומרין אנוס אלא למי שגלחין
11 ונדחק לעשות דבר שאינו מחייב בו מן התורה, כגון
12 מי שהכה עד שמכיר⁹⁷ או עד שנתן; אבל מי שתקפו
13 יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עברה, והכה עד
14 שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר
15 האסור לעשותו - אין זה אנוס ממנו, אלא הוא אנוס
16 עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש,
17 מאחר שהוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא
18 לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא
19 שתקפו, וכיון שהכה עד שתשש יצרו, ואמר: רוצה
20 אני - כפר גרש לרצונו⁹⁸. לא היה הדין נותן שפופין
21 אותו לגרש, וטעו בית דין של ישראל או שהיו
22 הדיטות ואנסוהו עד שגרש - הרי זה גט פסול⁹⁹.
23 הואיל וישאל אנסוהו, יגמר ויגרש¹⁰⁰. ואם
24 העפ"ם אנסוהו לגרש שלא בדין - אינו גט. אף על
25 פי שאמר בעפ"ם: רוצה אני, ואמר לישראל: כתבו
26 ותתמו - הואיל ואין הדין מחייבו להוציא והעפ"ם
27 אנסוהו, אינו גט¹⁰¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כופין אותו עד שיאמר רוצה אני... מאחר שהוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו".

בהלכה זו רואים עד היכן מגיע גודל דיוקו של הרמב"ם בלשונו שכתב "יצרו הוא שתקפו" ולא ש"שאנסו", כי אילו כתב כך היתה מתעוררת השאלה הרי כל הסיבה לעבור עבירה היא מפני ש"יצרו אנוס", וא"כ לא יתכן בכלל עונש על מי שעבר על אף אחת ממצוות התורה. במענה לזה מבהיר הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ה ה"א - ד) בענין ידיעה ובחירה "רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך טובה... ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה, אין מי שיעכב בידו...אלא הוא מעצמו ומדעתו". כלומר אין מקום

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

4) חזר בו מלגרש. (5) בכת"י התימנים ובדפוס רומי ודפוס שונצינו: "ומצאו". (6) הואיל ולא נכתב לשם גירושיו זוג זה (שם).

ג. יתר על זה: מי שיש לו שתי נשים ששמותיהן שוות, וכתב לגרש את הגדולה, ונמלך וגרש בו את הקטנה - אינו גט. אף על פי שכתב לשם האיש המגרש, לא נכתב לשם זו שנתגרשה בו.

7) שם, ובכל שלש הלכות אלו שכתב רבנו ש"אינו גט" - אינו פוסלה לכהונה, ואם היה בעלה כהן - לא נאסרה עליו משום גרושה, וכמבואר לקמן פ"ה ה"א.

ד. יתר על כן: אמר לסופר: כתב ואי זו שארצה אגרש בו, וכתב הסופר על דעת זו, וגרש בו את מהן - הרי זו ספק גירושין. וכל גט שכתבו שלא לשמה, אף על פי שהעביר עליו קולמוס¹⁰ לשמה - אינו גט.¹¹

8) מאלה ששמותיהן שוים. (9) ספק הוא, אם אין ברירה (= אין אומרים הובר הדבר למפרע) שבשעת כתיבה היתה דעתו לזו ונכתב לשמה (שם כה). או, שיש ברירה (= הובר למפרע שלזו נכתב), ולפיכך הרי זה ספק גירושין, ואם בא אחר וקידשה חוששים לקידושיו, שמא יש ברירה, ועלינו להחמיר מספק, וזהו שכתב רבינו: "הרי זו ספק גירושין" (ר"ן, שם) וראה לקמן פ"ה ה"ג בד"ן ספק גירושין. (10) = קנה כתיבה. שחזר וכתב כל אות ואות. (11) גיטין כ, א. שכתב על גבי כתב - אינו כתב. וכן אמרו שם (י"ט). "המעביר דיו על גבי דיו בשבת - פטור" (משום כתב) שאין כתב עליון כתב, והשווה הל' שבת פ"א, ה"ז.

ה. מי שכתב [גט] לגרש את אשתו, ונמלך ולא גרשה, ונתחיד עמה אחר שכתבו - לא יגרשה באותו הגט פעם אחרת כשירצה לגרשה. ואם גרשה באותו הגט הישן - הרי זו מגרשת, ותנשא בו לכתחלה; שהרי נכתב לשמה, והרי נתן לה עתה בעדים פה לכתו. ולמה לא יגרשה בו לכתחלה? גזרה שמא יאמרו: גטה קודם לבנה¹².

12) משנה, גיטין עט, ב וכדעת בית הלל. והטעם: "שמה ישהה את הגט שנתיים ושלש בין כתיבה לנתינה, ויהיו לה בנים ממנו בתוך הזמן ואחר-כך יגרשנה בו, ולימים כשיסתחך הדבר יראו זמן הגט קודם ללידת הבן ויהיו סבורים שניתן לה משעת כתיבה, ויאמרו מן הפנויה נולד משגרשה והוי פגם" - רש"י שם (וראה דברי רבינו לקמן פ"ט הכ"ה). וכבר ביארנו לעיל פ"ב ה"ב, שאין זה דומה ליגט מוקדם שהוא פסול.

ו. אמר לסופר: כתב גט לפלונית ויהיה עמי, לכשאשאנה אגרשנה בו, ונכתב ונשאה וגרשה בו - אינו גט; מפני שלא היתה בת גירושין ממנו כשנכתב גט זה, ונמצא שנכתב שלא לשם גירושין¹³. אבל אמר לו: כתב אותו לארוסתי, לכשאשאנה

חייבוהו להוציא. וכן אמרו שם בנודר להביא קרבן ואינו רוצה לקיים נדרו: "יקריב אותו - מלמד שכופים אותו, יכול בעל כרחו? תלמוד לומר: לרצונו, הא כיצד? כופים אותו עד שיאמר רוצה אני" וכהסבר הגמרא שם, שנזח לו שתהיה לו כפרה ונאף-על-פי ששם אמרו כן למי שחולק על רב הונא שאמר "תליהו וזבין זביניה זבינא" (הכריחוהו למכור - מכירתו מכירה), אבל לרב הונא שהלכה כמותו אין צריך לזה, זהו רק לפי מה שעלה על דעתו של המקשן, שמה שאמר רב הונא "תליהו וזבין" לאו דוקא "זבין" אלא אפילו "יהיב" (=נתן מתנה), גם כן אמרו אנכי אונסו גמר ומקנה, אבל למסקנת הגמרא שם שהמדובר רק במכירה, אבל במתנה לא גמר ומקנה, כיון שאינו מקבל כספים עבור זה, כיון שבגט אין הבעל מקבל כספים (ועי' רשב"ם ר'תוספות' שם) - צריכים אנו לסברא זו ש"מצוה לשמוע דברי חכמים" גם לדעת רב הונא. (99) מדרבנן. ומן התורה כשר הוא, הואיל ובית-דין מצוה עליו, מצוה לשמוע דבריו, ואפילו שלשה הדיוטות דין בית-דין להם, אבל אם יאנסו אחד מישראל אין זה בית-דין, ואין כאן שום מצוה והגט בטל (לחם-משנה). (100) "לא שנכפוהו (=שנכריחוהו) בכך, אלא שיתנו עצה בכך" (מאירי). וכיום כשיש צורך להכריח את הבעל לגרש כדין, כופים אותו ליתן מזונות או גט (דרך ברירה), ואין זו כפיה על גט אלא לקיים מצות: שארה ועונתה ('פתי תשובה' אהע"ז סי' קנד, ס"ח) וכפי הגדרת הגר"א שם, ס"ז: "כל שאין עושים מעשה בגופו, לא נקרא גט מעושה" (כפוי), וגדולה מזו כתב ה'בית יוסף' (אהע"ז סי' קלד) בשם הרשב"ן, שאע"פ שהוא אונסו בגופו, אם אינו אונסו לגרש שלא לעשות דבר אחר (כגון לפרוע כתובתה) וכדי להנצל מאותו אונס הוא מגרש מעצמו - אין זה גט כפוי, ובלבד שיכפוהו כדין. (101) שאין כאן מצוה לא מצד עצם הדין, ולא מחמת "מצוה לשמוע דברי חכמים", שהרי גויים הם, ולפיכך הגט בטל אפילו מן התורה, ואינו פוסלה לכהונה שאין כאן אפילו ריח הגט, וכמבואר לקמן פ"ה ה"א (גיטין פח: וכהסבר הל' לחם משנה' ר'מעשה רוקח').

פָּרָק שְׁלִישִׁי

1) כלל בו רבינו דין כתיבה שלא לשמה, גט ישן, כתיבת טופסי גיטין, כתיבה לשמה, הכשרים לכתוב הגט, גט שנכתב בשבת ויו"ט.

א. כל גט שלא נכתב לשם האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת - אינו גט. כיצד? סופר שכתב גט ללמד או להתלמד, ובא הבעל ומצא שם שנכתב בגט זה פשמו, ושם האשה פשם אשתו, ושם העיר פשם עירו, ונטלו וגרש בו - אינו גט.³

2) לתלמידיו, נוסח כתיבת הגט. (3) כיון שלא נכתב לשם גירושין (גיטין כד:).

ב. יתר על זה: כתב לגרש את אשתו ונמלך, ומצא⁵ בן עירו ואמר לו: שמי פשמו ושם אשתי פשם אשתך, ונטלו ממנו וגרש בו - אף על פי שכתב לשם גירושין, אינו גט.⁶

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לעיל פ"ב, ה"ז. 26) תקנת האשה, שמא יתן לה בפני שני עדים וימותו, ונמצא הגט שבירה כחרס, שהרי אין בו עדים (לעיל פ"א, ה"ט), והואיל וכל חתימת העדים בגט אינה אלא מדבריהם, אפילו כשחתמו בו שלא לשמה אינה בטל. 27) דעת גאון, הובאת ברי"ף גיטין פ"ט. 28) לעדות, משום עבירה או שהיה קרוב לבעל או לאשה. 29) ואם נשאת, תצא והולד ממזר. 30) שמא יבוא לסמוך על עדי חתימה בלבד, שהרי לא ניכר פסולם בתוך הגט. אבל כשפסולם ניכר, כגון כשהרחיק חתימת העדים מן הכתב (לעיל פ"א, ה"ח) אם מסרו בפני עדים, הרי זה כשר "שעיקר הגירושין בעדי מסירה", ולא יבוא לסמוך על עדי החתימה, שהרי פסולם ניכר לעין (כסף-משנה, והשווה לעיל פ"א, ה"ז).

- ט. המביא 31 גט ואבד ממנו ומצאו 32: אם אבד ממנו 20
 במקום שאין השירות 33 מצויות, אפלו מצאו לאתר 21
 זמן מרבה - הרי זה בחזקת שהגט שאבד ממנו הוא 22
 הגט שנמצא ותתגרש בו 34; אבד במקום שהשירות 23
 מצויות 35, אם מצאו מיד ועדיין לא שקה אדם 36 שם 24
 מן העוברים, או שמצאו בכלי שהניחו בו ויש לו 25
 טביעות עין 37 בארפו ורחבו של גט שקה פרוף 38 - 26
 הרי הוא בחזקתו 39 ותתגרש בו. 27

31) שליח הבעל. 32) אותו השליח. 33) חבורת אנשים הולכי רגל או ברכב, "הנהנה אורחת ישמעאלים" (בראשית לז, כה) מתרגם אונקלוס: והא שיירת ערבאי. 34) גיטין כז, א. 35) ויש לחוש שמא מעוברים ושבים אחרים נפל, ונכתב לאיש ואשה אחרים ששםם כשם אלה. 36) אע"פ שראינו אנשים עוברים שם (שם כז:). 37) הכרת הדבר ע"י הסתכלות העין בלבד ללא נתינת סימנים. 38) קשור, או מקופל בכלי. 39) שזהו הגט שאבד ממנו.

- י. החזק באותו המקום 40 איש אחד 41 ששמו פשמו 28
 שבגט 42 - חוששים שמא גט זה הנמצא של אותו 29
 האיש האחר הוא, הואיל ועבר אדם שם ואף על פי 30
 שלא שקה 43. ואם נתגרשה בו - הרי זו ספק מגרשת. 31
 אבל אם לא עבר אדם שם - הרי זה בחזקתו, אף על 32
 פי שהחזקו שם שנים ששמותיהן שוין 44. 33

40) הכתוב בגט, פלוני בן פלוני שממקום פלוני. 41) ובדפוס שונצינו ווניציאה: איש אחר. 42) וגם שיירות מצויות במקום שאבד. 43) כאן הואיל ולפנינו שני ליקויים, שיירות מצויות, והחזק שם אחר כשם שבגט, החמיר רבינו שאפילו לא שהה אדם אלא רק עבר בלבד, יש לחוש שמא נפל הגט מאיש אחר. ומדברי רבינו נראה, שאם אבד במקום שאין שיירות מצויות, אפילו החזק באותו מקום איש ששמו כשמו, אפילו מצאו לאחר זמן מרובה הרי זו בחזקתו, כי כל שאין שם מעבר של אנשי שיירות, אין לחוש לנפילת הגט מאדם שני, וכן היא דעת הרי"ף בגיטין פ"ג, ובבבא-מציצה פ"א (מגיד-משנה). 44) גיטין כז, ב. וכן ברי"ף שם.

- יא. היו לעדים בגט סימן מבקק 45, כגון שאמר: 34

- 1 אגרישנה, וכנסה וגרשה בו - פשר 14. פתבו
 2 ליבמתו 15, ואחר שייבמה גרשה בו - הרי זו ספק
 3 גרושין, הואיל ואינה אשתו גמורה כשפתבו 16.

13) יבמות נב, ב. 14) להנשא בו לכתחילה, הואיל ובירדו לגרשה כשהיא ארוסה, נמצא שגט זה נכתב לשם גירושין (שם), אבל לכתחילה ודאי לא יגרשנה בו, כמבואר בהלכה הקודמת. וכן פירש רש"י (שם נב). ועי' ראב"ד ו'תוספות' שם ד"ה לכשאכנסנה. 15) אשת אחיו שנפלה לפניו ליבור, ועדיין לא כנסה. 16) ספק הוא אם יבמתו הזוקקה לו יש לה דין ארוסה, או שמא כל עוד לא קידשה במאמר ("מדברי סופרים שלא יבוא היבם על יבמתו עד שיקדש אותה בפני שני עדים בפרוטה, וזהו הנקרא מאמר". ה' יבום פ"ב, ה"א) אינה כארוסתו (יבמות, שם).

- ז. מפני תקנת סופר 17 התירו חכמים לסופר שייכתב 4
 טפס 18 גטין, ויניח 19 מקום האיש 20 ומקום האשה 5
 ומקום הזמן ומקום הרי את מתרת לכל אדם 21 פדי 6
 שייכתבם לשם האיש המגרש 22 ולשם האשה 7
 המתגרשת, ואחר פך יחתמו העדים לשמו ולשמה 23. 8

17) שיהיו מזומנים אצלו שטרי גיטין כשיבוא אליו אדם לשכרו (גיטין כו. וברש"י). 18) נוסח אחד כללי, ובו מקומות פנויים למילוי פרטים ידועים. ומן הדין היה לכתוב גם את הטופס לשמה, גזירה שמא יכתוב גם את התורף (= שם האיש ושם האשה וכו') שלא לשמה, ולפי שאין זה אלא מדרבנן, הקילו משום תקנת הסופר (גיטין שם, וכת"ק ולא כרבי אליעזר, הגזור טופס אטו תורף). ובקצת ספרי רבינו כתוב: "סופר שכתב טופסי גיטין, והניח מקום האיש והאשה וכו' הרי זה פסול" (מאירי). וכן נראה שהיה לפני בעל המגיד משנה, ועי' 'כסף משנה' ולפי"ז פסק ההלכה כרבי אליעזר שגזר טופס אטו תורף (וכן כתב בפירוש המשנה שם). אבל להלן ה"ח נראה כנוסחתנו (כסף-משנה). 19) וישאיר חלק. 20) שם האיש. 21) כי כל אלה הם עיקר הגט ותורפו, ואם לא נכתבו לשם - הגט בטל. 22) כשיצטרך אליו. 23) וראה לקמן הלכות יז"ח.

- ח. סופר שפתב הגט לשמו ולשמה פהלכתו, וחתמו 9
 העדים שלא לשמה - הואיל ומסרו לה בעדים, הרי 10
 זה גט. (אלא שהיא פסול 24. ולמה אינו בטל?) 25 לפי 11
 שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון 12
 העולם 26. ויש מי שאומר 27, שאם חתמו העדים שלא 13
 לשמה - הואיל והוא כמזיף מתוכו, הרי זה גט בטל. 14
 וכן אם היה אחד מעדיו פסול 28, או שקה בו עד 15
 אחד בלבד פשר, אף על פי שנמסר בעדים - הרי זה 16
 גט בטל 29. ולא יראה לי דבר זה. אלא כמזיף, לא 17
 מזיף ודאי. והואיל ונמסר בעדי מסירה פשרין, הרי 18
 זה פסול מדבריהם 30. 19

24) מדברי סופרים. ובכת"י התימנים, הנוסח: "הרי זה פסול, שאין העדים חותמים" וכו'. 25) מן התורה, ראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ירועה ביותר, שוודאי הגט פסול (ט"ז אהע"ז סי' קכט סק"ב, וראה בביאורי הגר"א שם ס"ק ז). (55 אף-על-פי שלא כתב: "וכל שם שיש", וכל-שכן שאם כתב שם שהוא רגיל וידוע בו, ולא כתב "וכל שם שיש" שוודאי כשר (מגיד-משנה). והנה מקור דין זה הוא במשנה (גיטין פז:): "כתב חניכתו וחניכתה - כשר", ומשמע שדווקא בדיעבד כשר. אבל יש אומרים שכשר אפילו לכתחילה, והם גורסים במשנה אחר-כך "וכך היו נקיי הדעת שברושלים עושין" ('תוספות' גיטין פח. ד"ה וכך, ועוד).

14 יד. כתב השם שאינם ידועים בו ביותר, וכתב: כל
15 שם שיש לו⁵⁶ - הרי זה פסול⁵⁷. שנה שמו או שמה
16 ושם עירו או שם עירה, אף על פי שכתב: כל שם
17 שיש לו וכל שם שיש לה - אינו גט⁵⁸.

(56 שהזכיר הטפל, ואת השם העיקר כלל ולא פירשו. אבל אם הזכירו בפירוש אלא שהקדים הטפל לעיקר - כשר (ריב"ש סי' מג, ע"פ גיטין לד:). (57 גיטין, שם. ובכת"י התימנים, הנוסח: הרי זה ספק גירושין. (58 שם פ, א במשנה. ולקמן פ"ד הי"ב יבואר אם צריך להזכיר שם עיר מגורי הבעל, או עיר של מקום כתיבת הגט וחתימתו.

18 טו. הפל פשרין לכתב את הגט, חוץ מחמשה:
19 עפ"ם ועבד וחרש ושוטה וקטן. אפלו אשה עצמה
20 פותבת את גטה⁵⁹. ישראל שהמיר לעפ"ם⁶⁰ או
21 שהוא מחלל שפתות⁶¹ בפרהסיא - הרי הוא כעפ"ם⁶²
22 לכל דבריו.

(59 ומקנתו לבעל, וחוזר ומוסרו לה לגירושין (גיטין כב: וברש"י). (60 בדפוסים קדומים, וכן בכת"י התימנים: "ישראל שנשמתד לעבודה-זרה". ובדפוסים שלנו, שונה ע"פ הצנזורה. (61 בכת"י התימנים: מחלל שבת. [ראה בפירוש המשניות לחולין יד. שנראה משם שאפילו בחילול אחד הוא מומר, ועיי"ש ב'תוספות' ד"ה השוחט]. (62 חולין ה, א: "שהעובד ע"ז כופר בהקב"ה, והמחלל שבת כופר במעשיו ומעיד שקר שלא שבת הקב"ה במעשה בראשית" (לשון רש"י שם). והשווה דברי רבינו הל' שבת פ"ל, ה"טו: "השבת ועבודה-זרה, כל אחת משתייהן שקולות כנגן שאר כל מצוות התורה. . . אבל המחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כגוי", וראה הוריות ח, א. וספרי פרשת שלח אות קיא: "מגיד הכתוב, שכל המודה בעבודה-זרה כופר בעשרת הדברות, ובמה שנצטווה משה ובמה שנצטוו האבות". ובכל זאת אם קידש אשה אפילו טרם שנשמתד, מגרש הוא לאחר שהמיר, כשם שקידושי מומר תופסים, כמבואר לעיל (הל' אישות פ"ד, ה"טו) אף גיטו גט גמור (מגיד-משנה).

23 טז. ולמה אין פותבין אלו החמשה? מפני שצריך
24 הפותב לכתב לשם האיש המגרש ולשם האשה
25 המתגרשת, והעפ"ם על דעת עצמו הוא פותב⁶³,
26 וחרש ושוטה וקטן אינן בני דעה⁶⁴, והעבד אינו
27 פתורת גטין וקדושין⁶⁵, לפיכך הוא פסול כעפ"ם
28 לכל דבריו. ואם כתב הגט אחד מחמשה אלו - אינו

1 נקב יש בו פצד אות פלוני, או שאמר: מעולם לא
2 התמנו אלא על גט אחד שיש בו שמות בשמות
3 אלו⁶⁶ - הרי זה פחזקתו ותתגרש בו, ואף על פי
4 שמצאו אחר זמן מרבה ובמקום שהשירות מצויות
5 והחזקו שם שנים ששמותיהן שוין⁶⁷.

(45 טוב ומצוין ביותר, בניגוד לסימן רגיל. (46 ולא הוחזקו באותו מקום עדים אחרים ששם כשם. או שהם מכירים חתימותיהם (שו"ע אהע"ז סי' קלב ס"ד). (47 שם. והוא-הדין אם השליח עצמו יש לו סימן מובהק בגט, שהוא נאמן (מגיד-משנה, ועי' ראב"ד). והשווה דברי רבינו בהל' גזילה ואבידה פי"ג, ה"ה: "הסימנים המובהקים סומכים עליהם ודנים על פיהם בכל מקום דין תורה".

6 יב. שנים⁶⁸ ששלחו שני גטין ונתערבו - נותנין
7 שניהן לזו ושניהן לזו בעדי מסירה⁶⁹. לפיכך, אם
8 אבד אחד מהן - הרי השני בטל⁷⁰.

(48 שהם שוים בשמותיהם. (49 השליחים נותנים שני הגיטין זו ולזו, וממילא כל אחת קיבלה את גיטה שנכתב לשמה, ואין צורך שתהיה מסירה מבוררת לשמה (גיטין פו:). (50 שאינו ידוע של מי הוא. ומובן מאליו, שאם עבר השליח ונתנו לאחת מהן, ודאי שהיא ספק מגורשת. ואם נתנו השליח לשתייהן, הרי שתייהן ספק מגורשות (מגיד-משנה). ואע"פ שכתב רבינו: "השני בטל", אינו בטל ממש מן התורה, אלא כוונתו, שאין בו ממש, הואיל ולכתחילה אין לגרש בו כלל. ורבינו נמשך בזה אחר לשון המשנה (שם) האומרת: "הרי השני בטל".

9 ג. מי שהיה לו שני שמות, וכן אשה שיש לה שני
10 שמות - כשמגרש פותב שמו ושמה שהן רגילין בו
11 ויודעין⁷¹ בו ביותר, ואומר⁷²: איש פלוני וכל שם
12 שיש לו גרש אשה פלונית וכל שם שיש לה⁷³. ואם
13 כתב חניכתו וחניכתה⁷⁴ - פשר⁷⁵.

(51 בדפוס ויניציאה, וכן בכת"י התימנים: וידועים. (52 רצונו לומר: וכתב. כמפורש לקמן פ"ד הי"ב, בנוסח הגט לרבינו. (53 גיטין לד, ב. שאם לא כן, אתה מוציא לעז על בניה מן השני, שיאמרו לו גירשה בעלה. שאין זה שמו (רש"י שם). וראה בביאורנו לקמן פ"ד, הי"ב. (54 שם לזו של משפחה כולה (רש"י גיטין פז:). "כגון שהוא ממשפחת רוטן ברג והיא ממשפחת ווייל. ולא הזכיר בגט רק שם ראש משפחתו ממשפחה שכתב: מגזע רוטן ברג מגרש אשתו ממשפחת ווייל" ('קרבן נתנאל' פ"ט דגיטין סי' ט אות ז). וכשנתן הגט בעדי מסירה, שאם לא כן מה אנו יודעים איזה מן המשפחה מגרש ('קרבן נתנאל' שם). ויש מפרשים חניכה - שם לזו של האיש עצמו, או של האשה (רבינו חננאל ורבינו-תם ב'תוספות' שם פח.). ובדברי רבינו יש מקום לשני הפירושים ('בית יוסף' אהע"ז סי' קכט). והמדובר כאן כשהחניכה מפורסמת (עי' ראב"ד). שאם לא כן - הגט פסול, כמו שכתב להלן בסמוך שאם כתב שם שאינו ידוע ביותר, וכתב כל שם שיש לו - הרי זה פסול. ועל-אחת-כמה-וכמה, שאם כתב חניכה שאינה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בו עדים ועבר ונתנו לה שלא בפני עדי מסירה - הגט כשר לדעת רבינו]. (76) הואיל ושגגו גם הכותב וגם העדים אינם פסולים. ובכל זאת אינה מגורשת אלא בדיעבד, שלכתחילה צריך לתת לה בפני עדי מסירה (למעלה פ"א הט"ו) ואפילו בפני עדי מסירה אסור לגרשה, שאין מגרשים בשבת ויום טוב, כמו שכתב המגיד משנה בפכ"ג מהל' שבת הי"ד בשם התוספתא בפ"ד דיו"ט. וראה בט"ז אה"ע"ז סי' קכג סק"ז]. (77) בשוגג, כמו ברישא, שאילו כתב בזדון - הגט בטל אפילו אם העדים כשרים, שהרי הוא מומר לחלל שבתות (ראה למעלה הט"ו). וראה להלן בנוסחת ה'טור']. (78) ה'טור' (סי' קכג) הביא בדברי רבינו: "כתבו וחתמו בזדון ביו"ט". וכ"ה בכת"י תימן (וראה להלן הערה פב). ולפי זה, יש לפרש שגם הכתיבה היתה בזדון, ואף-על-פי-כן אין הכתיבה פסולה, שהמחלל יום-טוב אין דינו כגוין]. (79) שלא בפני עדים. ואם מסרו לה בפני עדים כשרים (בשבת, אם כתבו בשוגג, וביום-טוב אפילו אם כתבו במזיד) - הרי זה גט פסול מדרבנן, כדלהלן הערה פג]. (80) שהמחלל יום-טוב פסול לעדות מן התורה (פ"י מהל' עדות ה"ג). (81) כלומר, גמרו. ובכלל זה גם חתימת העדים (כנ"ל הערה עא). וה'טור' (שם) הביא: "כתבו וחתמו". (82) כלומר, גם הכתיבה וגם החתימה היו בזדון]. (83) שאילו נתנוהו שלא בפני עדים - אינה מגורשת, שהרי העדים פסולים לעדות מן התורה. (84) ה'טור' (שם) לא הביא תיבת "ביו"ט". ויתכן כי איזה מגיה הוסיף זאת למעלה בגליון לתקן "ביו"ט" במקום "בו ביום" (ראה הערה עו) ונכנסה לכאן בטעות המעתיק]. (85) מדרבנן. שהוא כמוזיף מתוכו על-ידי חתימת עדים פסולים (ראה הערה עח), וכמו שכתב רבינו למעלה פ"א הי"ז. ואם עשו כן בשבת או ביום הכיפורים הגט בטל, מפני שכתבו מומר לחלל שבתות (למעלה הט"ו) ולחלל יום הכיפורים שדינו לענין זה כשבת, שהרי שבת ויום הכיפורים הם קדושה אחת, כמו שכתב רבינו בפ"ח מהל' עירובין ה"ג]. אבל המחלל יום-טוב אינו כמומר לחלל שבתות, ולפיכך אם לא חתמו בו העדים ונתנו לה בפני עדי מסירה - הרי זה גט כשר ('חלקת מחוקק' רבית שמואל' סי' קכג ס"ה).

יום שני י"א טבת ה'תשע"ז

פָּרָק רְבִיעִי

(1) נתבאר בו כמה כותבין הגט ועל מה, נוסח הגט, ודיני כתיבתו.

- א. אין פותבין את הגט אלא בדבר שרשמו עומד, 19
 כגון היו וסקרא וקומוס וקנתום וכיוצא בהן. אבל 20
 אם כתבו בדבר שאינו עומד, כגון משקין ומי פרות 21
 וכיוצא בהן - אינו גט. כתבו באבר בשחור 22
 ובשיחור - פשר, ואין פותבין בהן לכתחלה. 23

(2) מתקיים. (3) כנראה שאינם מתקיימים כל כך כמו דיו וסיקרא וכו' וכיוצא בהן.

- ב. פותבין במי עפצא לכתחלה על גב הגיר והעור 24

1 גט, אף על פי שחתמו בו עדים פשרים ונמסר לה 2
 בפשרים.

(63) ואינו כותב לשמה ('תוספות' גיטין כג. ד"ה עובד כוכבים), ואפילו ישראל עומד על גביו, ומצווהו לכתוב לשם גירושי הזוג, אינו כותב על דעת ישראל אלא על דעת עצמו (גיטין שם) והשווה הל' תפלין פ"א, הי"א. וראה להלן הערה סג. (64) שם. ולא ידעו לכתוב לשמה. (65) שאין קידושי תופסים, כמבואר לעיל הל' אישות פ"ד הט"ו, והתורה אמרה: "וכתב - ונתן" מי שישנו בנתינה ישנו בכתיבה (לשון רש"י גיטין י: אליבא דרבי מאיר, דאמר ד"וכתב" היינו חתימת העדים, והוא-הדין לדין דפסקינן כרבי אלעזר, ד"וכתב" היינו כתיבת הגט). ובגוי לא הטעים רבינו "שאינו בתורת גיטין וקידושין" מפני ש"גוי" כולל גם ישראל שהמיר (כנ"ל הט"ו), שהוא בתורת גיטין וקידושין כנ"ל הערה ס (בית שמואל' סי' קכג סק"ה).

3 יז. פתב אהד מחמשה אלו טפסס הגט והניח מקום 4
 התרף, 67, שהוא מקום האיש ומקום האשה ומקום 5
 הזמן ומקום הרי את מתרת לכל אדם, וכתבן 6
 הפקח הגדול הישראלי לשמו - הרי זה גט פשר. 68.

(66) מבואר לעיל ה"ז. (67) עיקר השטח ותמציתו. (68) גיטין כג, א. הואיל ועיקר הגט, שעליו הקפידה תורה: "וכתב לה", שיהא לשמה - נכתב בכשרות.

7 יח. מתר להניח חרש שוטה וקטן לכתב טפסס הגט 8
 לכתחלה. והוא, שיהיה גדול הפקח עומד על גבין. 69.
 אבל העפוסם והעבד אין פותבין הטפסס לכתחלה 9
 ואפלו ישראל עומד על גבין; 70; שלא התירו לכתב 10
 טפסי גטין שלא לשמה לכתחלה אלא מפני תקנת 11
 סופרי, 71, כמו שבארנו. 12

(69) ואומר לו כותב לשם פלוני ופלונית (גיטין כג. וברש"י). אבל כשאין גדול עומד על גבם, אין להניחם לכתוב טופס הגט, גזירה משום 'תורף' שלא יבוא לכתוב גם התורף, שאז הוא גט בטל מן התורה. (70) שהם עושים על דעת עצמם, נמצא שהטופס נכתב שלא לשמה, והרי הם כחרש ושוטה, שאין גדול עומד על גבם, שאין כותבים הטופס לכתחילה. (71) הטרוד בכתיבתו, ורוצה שיהיו לו טפסים מזומנים לעת הצורך. (72) לעיל ה"ז.

13 יט. הפותב 73 גט בשבת או ביום הכפורים בשגגה 74
 ונתנו לה 75 - הרי זו מגרשת. 76. כתבו 77 וחתמו בו 14
 ביום 78 בזדון ונתנו לה 79 - אינה מגרשת, שהרי 15
 העדים פסולין מן התורה. 80. כתבו 81 ביום טוב 16
 בזדון 82 ונמסר לה בפני עדים פשרים 83 ביום טוב 84
 - הרי זה גט פסול. 85. 18

(73) [היינו גמר כתיבת הגט, ובכלל זה גם חתימת העדים, וראה להלן הערה עט]. (74) ששכחו ששבת היום או יום כיפור היום, או שלא ידעו שכתבה אסורה בימים אלו. (75) [שלא בפני עדים. וראה למעלה בפ"א הט"ז שאם חתמו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ו. חֲקַק הַגֵּט עַל הַלִּוּחַ אוֹ עַל הָאֶבֶן אוֹ עַל טַס שֶׁל
2 מִתְּכַת, אִם חָפַר יִרְכִיב²⁰ הָאוֹתוֹת - כְּשֶׁר, שְׂזָה פֶתַח
3 הוּא. הָרִי הוּא אוֹמֵר: פְּתוּחָה בְּעֵט בְּרֹזֶל. כְּלוּמֵר,
4 שֶׁהוּא חֲפָרָו²¹. וְכֵן אִם חֲקַק הַיִּרְכּוֹת מֵאֲחֹרֵי הַטַּס²²
5 עַד שֶׁבִלְטוּ בְּפָנֵי הַטַּס. אֲבָל אִם חָפַר תּוֹךְ הָאוֹת²³
6 עַד שֶׁיִּרְאוּ הַיִּרְכּוֹת גְּבוּהוֹת מִכָּאן וּמִכָּאן²⁴, כְּכֹתֵב
7 דִּינֵר זָהָב שֶׁהִפְתֵּב בּוֹלֵט²⁵ - אֵינוֹ גֵּט, שְׂאִין זֶה
8 פֶתַח²⁶.
- 20 גופי. 21 הרי שכתביה שוקעת שמה כתיבה.
22 אף על פי שחקיקת האותיות (מאחורי הטס) נעשית
באופן הפוך - הרי נראות כסדרן בפני הטס. 23 החלק
הפנימי של האות, החלל שלו. 24 שגם מצדי האותיות
שמבחוץ חקק, ונמצאת האות עשויה מאליה. 25 על ידי
הכאת חותם המטבע בקורנס על הדינר. 26 כי לא עשה
מעשה בגוף האות.
- 9 ז. הַמְקַרֵּעַ עַל הַעוֹר תְּכַנִּית פֶתַח²⁷, אוֹ שֶׁרָשָׁם עַל הַעוֹר
10 תְּכַנִּית פֶתַח²⁸ - הָרִי זֶה כְּשֶׁר²⁹. כּוֹתְבִין אֶת הַגֵּט בְּכָל
11 פֶתַח וּבְכָל לְשׁוֹן. גֵּט שֶׁנִּכְתַּב בְּכֹתֵב מִן הַלְּשׁוֹנוֹת,
12 וְעִדּוֹ חֲתוּמִין בְּכֹתֵב אַחֵר - כְּשֶׁר. וְהוּא, שְׂוִיָּהוּ הַעֲדִים
13 מִפִּירִין לְשׁוֹן הַפֶתַח וְהַתְּכִיבָה³⁰.
- 27 שחורץ ומסרט בעור ואינו ממלאו בדיו אלא סריטתו
זוהי כתיבתו. 28 אף על פי שרישום על עור אינו
מתקיים, כי אפשר לנגבו ולהסירו מהר. 29 הואיל
ורישום [=כזה] מתקיים על דבר אחר, וכאן אינו מתקיים
מצד גריעות העור [=ולא הרישום עצמו] הרי זה כתב גמור.
30 ואף על פי שלעיל כתב רבינו: "ואם אינם יודעים
לקרות קוראים בפניהם וחותמים והוא שיכירו לשון הגט",
הרי שאינם צריכים להכיר אלא את הלשון ולא את הכתיבה,
- אך כאן, הואיל והעדים חתמו בכתב אחר אין ההקראה
מספקת, אלא צריכים שהם עצמם יכירו כתיבת הלשון.
- 31 ח. אֶחָד מִן הַעֲדִים חֲתַם בְּכֹתֵב (לְשׁוֹן אַחַת), וְהָעֵד
32 הַשֵּׁנִי בְּכֹתֵב לְשׁוֹן אַחֶרֶת - כְּשֶׁר. אֲבָל אִם הָיָה
33 מְקַצֵּת הַגֵּט פְּתוּחַ בְּלִשׁוֹן אַחַת וּמְקַצֵּתוֹ בְּלִשׁוֹן אַחֶרֶת
34 - פְּסוּל³¹.
- 31 "גט שכתבו בחמש לשונות וחתמו עליו חמשה עדים
בחמש לשונות פסול". וסובר רבינו שאפילו חתום בלשון
אחת, כל שלא נכתב בלשון אחת פסול, הואיל והגט הוא
עניין לעצמו צריך שלא יהיו בו חילופים ושניונים לשוניים,
אבל חתימת העדים יכולה להיות בשתי לשונות כי כל חתום
הוא עניין בפני עצמו. אבל מקצתו לשון הקודש ומקצתו
ארמית כשר, כי שתיהן ניתנו בסיני וכלשון אחת הן, ולכן
נוהגים עכשיו לכתוב גט מקצתו בלשון הקודש ורובו
ארמית.
- 32 ט. כָּל לְשׁוֹן שֶׁיִּכְתַּב בָּהּ הַגֵּט, צָרִיךְ שֶׁיִּזְהַר הַסּוֹפֵר
33 בְּדַבְרֵי הַגֵּט שֶׁלֹא יִהְיֶה מְשֻׁמֵּץ שְׁנֵי עֲנָנִים, עַד
34 שֶׁנִּמְצָא הַקּוֹרָא אוֹמֵר: שְׂמָא לְכָהּ וּלְכָהּ נִתְּפַן שְׂאִין
35 מְשֻׁמֵּץ לְשׁוֹן גְּרוּשִׁין, אוֹ שְׂמָא לְעִנְן זֶה נִתְּפַן
- 1 וְכִיּוֹצֵא בָהֶן; אֲבָל לֹא עַל גְּבִי מְגִלָּה עֲפוּצָה, מִפְּנֵי
2 שְׂאִינוֹ נִפְרָד. וְאִם פֶתַח - אֵינוֹ גֵּט. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בּוֹ.
3 עַל הַכֹּל פּוֹתְבִין אֶת הַגֵּט, וְאֶפְלוּ עַל אֶסְרֵי הַנְּאֻזָּה.
4 וְכוֹתְבִין עַל דָּבָר שֶׁיְכוּל לְהִדְיָף. וְהוּא, שְׂוִיָּתָנוּ לָהּ
5 בְּעִדֵי מְסִירָה.
- 4 שמראה הקלף כמראה הכתב. 5 כגון עור עגל
שהקריבו לעבודה זרה, שכולו אסור בהנאה. ומה שכתב
רבינו: "כותבין את הגט" אין הכוונה שמתר לכתוב
לכתחילה, שהרי הוא נהנה מעבודה זרה בזה שמסדר עליו
את גיטו וחוסך נייר, אלא הכוונה שמצד הלכות גיטין הגט
כשר ואפשר לכתוב עליו, אבל מצד הלכות עבודה זרה
בוודאי יש בזה איסור. וכן דעת התוספות בגיטין: שאסור
לכתחילה לכתוב גט על איסורי הנאה.
- 6 ג. פִּיצֵד? פּוֹתֵב (אוֹתוֹ) עַל הַנְּיָר הַמְּחֻוֹק⁶, עַל
7 הַדְּפִתְרָא⁷ וְעַל הַחֶרֶס וְעַל הַעֲלִין, וְעַל יָדוֹ שֶׁל עֶבֶד
8 וְעַל הָרֵן שֶׁל פְּרָה, וּמוֹסֵר לָהּ הַעֶבֶד וְהַפְּרָה⁸ אוֹ הַנְּיָר
9 הַמְּחֻוֹק וְהַדְּפִתְרָא וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּפָנֵי עֲדִים⁹.
- 6 שנכתב עליו איזה כתב ונמחק. 7 עור שאינו מעובד
כל צרכו, מלוח וקמוח ואינו עפוף, ואין המחק שלו ניכר.
8 ואינו חותך את הקרן לאחר הכתיבה. 9 אלה הם "עדי
מסירה".
- 10 ד. הָיָה הַגֵּט חֲקוּק עַל יָדוֹ שֶׁל עֶבֶד בְּכַתְּבַת קַעֲקַע¹⁰,
11 וְהָיָה יוֹצֵא מִפְּתַח יָדָה¹¹, וְהָיוּ הַעֲדִים חֲקוּקִים עַל
12 יָדוֹ - הָרִי זֶה מְגַרְשֵׁת אָף עַל פִּי שְׂאִין לָהּ עֲדֵי
13 מְסִירָה, שֶׁהָרִי אֵין כּוֹל לְהִזְדַּיֵּף¹². אֶפְלוּ הָיוּ מְחֻזְקִין
14 בְּעֶבֶד שֶׁהוּא שְׁלוֹ, וְגֵט חֲקוּק עַל יָדוֹ, וְהוּא יוֹצֵא
15 מִפְּתַח יָדָה, וְהִיא אוֹמֵרֶת: בְּעֲדִים נִמְסַר לִי¹³ - הָרִי
16 זֶה סָפֵק מְגַרְשֵׁת, שְׂמָא מַעְצָמוּ נִכְנַס לָהּ, שֶׁהַגּוֹדְרוֹת
17 אֵין לָהֶן חֻזְקָה¹⁴.
- 10 חרותה בעור בצבע שאינו נמחק. 11 שהביאתו
לפנינו ואומרת בעלי גרשני בו. 12 כי כותבת קעקע אינה
נמחקת. 13 ואינם לפנינו. 14 בהמות וכל בעל חי
נקראים "גודרות" על שם "גדרות צאן נקנה למקננו" ואדם
שתפשו אינו יכול לטעון לבעליהן: מכרתן לי (אם אין לו
שטר מכירה), כי יש לומר שמעצמן באו אליו.
- 18 ה. הָיָה הַגֵּט חֲקוּק עַל הַטְּבֵלָא¹⁵ וְהַעֲדִים עָלָיו,
19 וְהוּא יוֹצֵא מִפְּתַח יָדָה¹⁶, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מְחֻזְקִין
20 בְּטְבֵלָא שֶׁהוּא שְׁלָה - הָרִי זֶה מְגַרְשֵׁת, שֶׁהָאִשָּׁה
21 עֲצָמָה פּוֹתְבַת אֶת גִּטָּה¹⁷; שְׂאִין קִיּוּם הַגֵּט אֲלֵא
22 בְּחוֹתְמֵי¹⁸, אִם אֵין שְׁם עֲדֵי מְסִירָה¹⁹.
- 15 לוח. 16 וטוענת בעלי גרשני בזה. 17 והיא מקנתו
לבעלה שיהא שלו לקיים בו: "ונתן בידה" - משלו, כי אילו
לא הקנתה לו איך היא יכולה להתגרש, הרי לא נתן לה
כלום. 18 בעדים החתומים בו ובוודאי הקפידו שתקנה
לו את הקלף לפני הכתיבה. 19 כי אילו היו לפנינו עדי
מסירה, הרי היו יודעים אם הקנתה לו או לא.

41 פְּלוֹמֵר, לְשֹׁחֵק. וְלֹא יִכְתֹּב 'תְּהוּיִן' וְ'תִצְבְּיִן' בְּשָׁנֵי
 42 יוֹדֵיִן, שְׁמֵא יִקְרָא הַקּוֹרָא 'תְּהוּיִן' וְ'תִצְבְּיִן'.
 43 פְּלוֹמֵר, שֶׁהוּא מְדַבֵּר עִם שְׁתֵּי נָשִׁים. וְנִמְצָא שְׂאִינו
 44 מְגַרֵּשׁ לְיוֹ, אֲלֵא לְשֵׁתִים אַחֲרוֹת. וְכֵן יֵאָרִיף לְיוֹ
 45 ד'וְכַדוֹ, שְׁמֵא תִדְמָה לְיוֹ ד' וְהִיָּה מְשָׁמְעוֹ וְיִכְרִי'.
 46 פְּלוֹמֵר, בְּתַנְיָא זֶה אֶפְסוֹר אוֹתָךְ. וְכֵן יֵאָרִיף לְיוֹ
 47 ד'תְּרוּכִינ' וְ'שְׁבוּקִינ', שְׁמֵא תִדְמָה לְיוֹ ד' וְהִיָּה
 48 מְשָׁמְעוֹ 'תְּרוּכִינ' וְ'שְׁבוּקִינ'. פְּלוֹמֵר, שֶׁהוּא אוֹמֵר לָהּ
 49 שֶׁהִיא שְׁבָקָה וְגֵרְשָׁה אוֹתָהּ. וְעַל דִּרְךָ זֶה צָרִיף
 50 לְהִזְהַר בְּכָל לְשׁוֹן וּבְכָל פֶּתַח שְׂכֵתָב, שֶׁלֹּא יִהְיֶה כּוֹ
 51 מְשָׁמְעוֹ שְׁתֵּי עֲגֻנּוֹת.

52 יד. הרי שפכת בנסח זה ולא האריך ווי"ן אלו, או
 53 לא כתב היודיין היתרות, או שפכת היודיין
 54 שאמרנו שלא יכתבו - הרי זה גט פסול³⁴. וכן כל
 55 פיוצא בזה בכל לשון - פסול³⁵.

34) כיון שאמרו חכמים לא לשנות והוא שינה ממטבעם הרי זה פסול ולא תינשא בו לכתחילה. (35) וכתב הראב"ד בשם גאון: "כל אלו הדקדוקים, כשהבעל עומד ומערער" כלומר, כשהבעל בעצמו כתב הגט או הכתיב לסופר מפיו ואחרי כן ערער וטוען שבכוונה כתבו כך כדי לפסלו ולקלקלה, אזי יש בדבריו ממש. אבל כאשר אמר הבעל לסופר לכתוב הגט סתם, וטעה הסופר באחד מאלה הדקדוקים, ואין הבעל מערער - הגט כשר, ואפילו כשהבעל מערער אבל עדים מעידים שזוהי טעות סופר אין ערעורו ערעור, והגט כשר.

56 טו. גט שפחק בו אות או תבה³⁶, או שתלה בין
 57 השטיין³⁷: אם מטפס³⁸ הגט - הרי זה פשר, ואם מן
 58 התרף³⁹ - אינו גט⁴⁰. ואם חזר ופרש בסוף הגט⁴¹
 59 שאות פלונית תלויה או על מחק - אפלו מתרף הגט
 60 פשר, כשאר שטרות. וכן גט שנמצא קרוע שתי
 61 וערב⁴², שהוא קרע של בית דין - הרי זה גט בטל,
 62 כשאר השטרות. אבל אם נקרע ואינו קרע של בית
 63 דין - פשר.

36) ונשאר במקומו חלק, או שכתב על מחק. (37) בין השורות. (38) מהמלים שהם נוסח אחיד וכללי בכל הגיטין. (39) מהמלים המיוחדים לגט זה, כגון: שם האיש והאשה ומקום מגוריהם וכן הזמן וכו'. והמלים "הרי את מותרת לכל אדם". (40) שמא במקום המחק היה איזה תנאי והוא מחקו. (41) לפני חתימת העדים. (42) לאורכו ולרחבו.

64 טז. נמוק או שהרקיב או שנעשה ככברה - פשר.
 65 נמחק או נשטטש ובבואה שלו קימת: אם יכול
 66 לקרות - פשר, ואם לאו - אינו גט.

67 יז. במה דברים אמורים? פשה הגט יוצא מתחת
 68 ידה בעדי חתימה ואין שם עדי מסירה; אבל אם

1 שמשמעו לשון גרושין; אלא יהיו הדברים שאין
 2 בהן ספק באותו הלשון, אלא משמעו ענין אחר,
 3 שגרש ושלח פלוני את פלונית.

4 ל. וכן צריך שהיה אותו הפתח מבאר היטב באותו
 5 הפתח שכתב בו, עד שידעו הקטנים לקרותו
 6 שפכרים אותו פתח שאינן לא נבונים ולא סכלים
 7 (ולא בקטנים) אלא בינונים. ולא יהיה פתח מעקם
 8 ומבלבל, שמה תדמה אות לאות ונמצא הענין
 9 משתנה.

10 יא. היה בו משמעות שני ענינים, או שהיה בכתבו
 11 עקום או בלבלול עד שאפשר שיקרא ממנו ענין אחר
 12 - הואיל ונקרא לענין הגרושין ויש בו משמע
 13 גרושין, הרי זה פסול³². כבר נהגו כל עם ישראל
 14 לכתב הגט לשון ארמי³³ ונסח זה, אף על פי
 15 שמתר לקתבו בכל לשון לכתחלה.

32) רק מדבריהם. ואינו בטל מן התורה. (33) וגם במשנה הוא מנוסח בארמית.

16 יב. וזה הוא נסח הגט:

17 בקך בשבת, בקך וקך לירח פלוני, בשנת כך וקך
 18 ליצירה או לשטרות, למניינא דרגילנא למימני בה
 19 הכא במקום פלוני. (איה) אנא פלוני בר פלוני
 20 דמקום פלוני, וכל שום אחרן וחניכה דאית לי
 21 ולאבהתי ולאיתי ולאיתריהון דאבהתי, צביתי ברעות
 22 נפשי בדלא אניסנא ופטריתי ושבקית ותרוכית יתיכי
 23 ליכי אנת פלונית בת פלוני דממתא פלונית, וכל
 24 שום אחרן וחניכה דאית ליכי ולאבהתיכי ולאיתריכי
 25 ולאיתריהון דאבהתיכי, די הוית אנתתי מן קדמת
 26 דנא, וכדו פטריתי ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי,
 27 דיתהוייין רשאה ושלטאה בנפשיכי למיהך
 28 להתנסבא לכל גבר דיתצבייין, ואינש לא ימחה
 29 בידיכי מן שמי מן יומא דנן ולעלם. והרי את
 30 מותרת לכל אדם. ודן די יהוי ליכי מנאי ספר
 31 תרוכין וגט פטורין ואגרת שבוקין פדת משה
 32 וישראל.

33 והעדים חותמים למטה כמו שבארנו: פלוני בן
 34 פלוני עד. פלוני בן פלוני עד.

35 יג. כשכתב הגט בלשון הזה ובנסח זה, לא יכתב
 36 'ודין' ביו"ד, שמה יקרא הקורא 'ודין'. כלומר,
 37 משפט יהיה ביני וביניך. ולא יכתב 'ואיגרת' ביו"ד,
 38 שמה יקרא הקורא 'ואי גרת'. כלומר, אם זנית. לא
 39 יכתב 'לימהך' ביו"ד, שמה יקרא הקורא 'לי מהך'.
 40 [וכן ירחיק רגל ה"א מגפה, שמה יקרא 'למחך'].

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 יֵשׁ שֵׁם עֲדִים שְׁנֹמְסָר לָהּ הִגַּט בְּפָנֶיהֶם וְהָיָה בְּשָׂרָהּ⁴³
- 2 - הָרִי זֶה בְּשָׂרָהּ, אָף עַל פִּי שְׁהִיָּה תִרְף הִגַּט עַל
- 3 הַמַּחֲקָא אוֹ בֵּין הַשִּׁיטִין אוֹ שְׁהִיָּה קְרוּעַ שְׁתֵּי וְעָרַב
- 4 בְּשִׁנְתָּן לָהּ בְּפָנֶיהֶם⁴⁴.
- (43) שלא היה מטושטש. (44) שהרי אפילו אם כתבו כולו על נייר מחוק כשר כשנתנו לה בעידי מסירה.
- 5 יח. חֲמֻשָּׁה שִׁכְתָּבוּ גַּט אֶחָד לְחֻמֵּשׁ נְשׁוֹתֵיהֶן: אִם
- 6 קִתְּבוּהוּ בְּכָלֵל⁴⁵, כְּגֹן שִׁכְתָּבוּ: בְּכָף בְּשִׁבְתָּ גֵרֶשׁ
- 7 פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִית וּפְלוֹנִי לְפְלוֹנִית, וְכֵן אָמַר פֶּל אֶחָד
- 8 מֵהֶן לְאִשְׁתּוֹ 'לִיכִי דִי תְהוּיִין', וְכֵל טַפְסָה הִגַּט, וּשְׁנֵי
- 9 עֲדִים חֹתְמִין מִלְמֻטָּה - הָרִי זֶה גַּט בְּשָׂרָהּ, וְיִנְתֵּן לְכָל
- 10 אַחַת מֵהֶן בְּעַדֵי מְסִירָה; וְאִם אֵין שֵׁם עַדֵי מְסִירָה
- 11 פְּלָל - פֶּל מִי שֶׁתִּצָּא מִגְּלָה זֶה מִתַּחַת יָדָהּ מִגְּרֵשֶׁת.
- 12 אָבֵל אִם כֶּתֵב: בְּכָף בְּשִׁבְתָּ גֵרֶשׁ פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִית,
- 13 וְהַשְּׁלִים הִגַּט, וְהִתְחִיל תַּחֲתֵיו גַּט אַחַר בְּאוֹתָהּ מִגְּלָה
- 14 וְכֶתֵב: וְכִיּוֹם זֶה אוֹ בְּכָף בְּשִׁבְתָּ גֵרֶשׁ פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִית,
- 15 וְהַשְּׁלִים הִגַּט הַשְּׁנֵי, וְכֵן עַד שְׁהַשְּׁלִים פֶּל הַגִּטִּין,
- 16 וְהָעֲדִים מִלְמֻטָּה: אִם נִתְּנָה מִגְּלָה זֶה לְכָל אַחַת מֵהֶן
- 17 בְּעַדֵי מְסִירָה - הָרִי פֶלֶן מִגְּרֵשֶׁת; וְאִם אֵין שֵׁם עַדֵי
- 18 מְסִירָה, וְהִיָּתָה מִגְּלָה זֶה יוֹצֵאָה מִתַּחַת יַד אַחַת מֵהֶן:
- 19 אִם הִיָּתָה זֶה שְׁגִטָּה בְּאַחֲרוֹנָה שְׁהָעֲדִים נִקְרְאוּ עִמּוֹ
- 20 - הָרִי זֶה מִגְּרֵשֶׁת, וְאִם הִיָּתָה מִגְּלָה יוֹצֵאָה מִתַּחַת
- 21 יַד אַחַת מִן הָרְאוּשׁוֹנוֹת - הָרִי זֶה סִפְקָ מִגְּרֵשֶׁת⁴⁶.
- (45) בצורה כוללת ובנוסף אחד לכולן. (46) שיש לחוש שחתימת העדים אינה אלא על הגט האחרון.
- 22 יט. כֶּתֵב: אֲנוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי גֵרֶשְׁנוּ נְשׁוֹתֵינוּ פְּלוֹנִית
- 23 וּפְלוֹנִית, וְהַשְּׁלִים הִגַּט - אָף עַל פִּי שְׁנֹמְסָר לְכָל
- 24 אַחַת מֵהֶן בְּעַדֵי מְסִירָה, אֵינוּ גַט. שְׁאֵין שְׁתֵּי נָשִׁים
- 25 מִתְּגַרְשׁוֹת בְּגַט אֶחָד, שְׁנֹאֲמַר: וְכֶתֵב לָהּ - וְלֹא לָהּ
- 26 וְלַחֲבֵרְתָּהּ. תִּזְרַן וּפְרָטָן בְּתוֹף הִגַּט, וְכֶתֵב: פְּלוֹנִי גֵרֶשׁ
- 27 פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִי גֵרֶשׁ פְּלוֹנִית בְּזִמְן פְּלוֹנִי⁴⁷ - הָרִי אֵלוֹ
- 28 בְּשָׂרִים⁴⁸.
- (47) באותו הזמן האחד לכולן. (48) כל שהזוג מודגש בנפרד אין לו דין של שתי נשים מתגרשות בגט אחד.
- 29 כ. כֶּתֵב שְׁנֵי גִטִּין בְּשְׁנֵי דְפִיִּין⁴⁹ בְּמִגְּלָה אַחַת זֶה בְּצַד
- 30 זֶה: אִם יֵשׁ שֵׁם שְׁנֵי עֲדִים נִקְרְאוּ בְּסוֹף גַּט זֶה וּשְׁנֵי
- 31 עֲדִים בְּסוֹף גַּט זֶה - הָרִי זֶה בְּשָׂרָהּ, וְכֵל שֶׁתִּצָּא מִגְּלָה
- 32 זֶה מִתַּחַת יָדָהּ - מִגְּרֵשֶׁת⁵⁰.
- (49) טורים. (50) ואין השנייה מתגרשת עד שתביא עדי מסירה.
- 33 כא. הָיוּ שֵׁם שְׁנֵי עֲדִים בְּלִבְד בְּאִים מִתַּחַת גַּט זֶה
- 34 לְתַחַת גַּט זֶה⁵¹: אִם יִצָּא מִתַּחַת יַד זֶה שְׁהָעֲדִים
- 35 נִקְרְאוּ עִם גִּטָּה⁵² - הָרִי זֶה מִגְּרֵשֶׁת; וְאִם יִצָּא
- 36 מִתַּחַת יַד שְׁנֵיהֶם שְׁאֵין הָעֲדִים נִקְרְאוּ עִמּוֹ - אֵינוּ גַט
- 37 "יעקב עד" (52) זה הראשון שחתום בו: ראובן בן (כי אילו היה חתום תחת הראשון ראובן, ותחת השני: בן יעקב עד, שניהם כשרים, כי אלו הם שני עדים נפרדים, הראשון חותם: ראובן והשני חותם עצמו: בן יעקב עד.
- 38 כב. כֶּתֵב שְׁנֵי גִטִּין בְּשְׁנֵי דְפִיִּין זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה,
- 39 וְהָעֲדִים בֵּין שְׁנֵי הַגִּטִּין, שְׁנֹמְצָאוּ בְּסוֹף הָרְאוּשׁוֹן
- 40 וּלְמַעְלָה מִן הַשְּׁנֵי, אִם הָיָה יוֹצֵא מִתַּחַת יַד זֶה
- 41 שְׁהָעֲדִים נִקְרְאוּ בְּסוֹף גִּטָּה - הָרִי זֶה מִגְּרֵשֶׁת, וְזֶה
- 42 שְׁהָעֲדִים נִקְרְאוּ בְּרֹאשׁ גִּטָּה מִלְמַעְלָה אֵינָה
- 43 מִגְּרֵשֶׁת⁵³. הָעֲדִים שֶׁחֲתָמוּ בְּרֹאשׁ הַדָּף שֶׁל גַּט אוֹ
- 44 מִצְדָּה אוֹ מֵאַחֲרָיו⁵⁴ - אֵינוּ גַט; וְאִם נִמְסָר לָהּ בְּעֲדִים
- 45 - בְּשָׂרִים⁵⁵.
- (53) שצריך שיהיה גג החתימה מכוון כלפי רגלי הכתב כדרך החותמים. (54) מעבר לדף. (55) שאין זה גרוע מגט שלא חתמו עליו כלל ונמסר בעדים, שהוא כשר.
- 46 כג. הַקִּיף⁵⁶ רֹאשׁ הַדָּף זֶה לְרֹאשׁ דָּף זֶה וְהָעֲדִים
- 47 בְּאַמְצָע⁵⁷, שְׁנֹמְצָאוּ הָעֲדִים בְּרֹאשׁ שְׁנֵי הַגִּטִּין -
- 48 שְׁנֵיהֶם בְּטִלִּין⁵⁸; וְאִם נִמְסְרוּ לָהֶן בְּעֲדִים - שְׁנֵיהֶם
- 49 בְּשָׂרִים.
- (56) חיבר. (57) שהתחיל לכתוב גט מאמצע הקלף ועד סופו, וחזר וכתב גט אחר מאמצע הקלף ועד סופו השני. (58) שאין החתימה נקראת לא עם זה ולא עם זה.
- 50 כד. שִׁיר מִקְצַת הִגַּט וְכִתְּבוּ בְּדָף הַשְּׁנֵי, וְהָעֲדִים
- 51 מִלְמֻטָּה בְּסוֹף הַדָּף הַשְּׁנֵי - בְּשָׂרָהּ, וְהָיָה נִכְרָ
- 52 בְּמִגְּלָה שְׁלֹא נִחְתָּף⁵⁹ וְשִׁלְכָף נִתְּפֹן הַסּוֹפֵר שִׁישְׁלִים
- 53 בְּדָף הַשְּׁנֵי; אָבֵל אִם אֵינוּ נִכְרָ, אָף עַל פִּי שְׁנֹמְסָר
- 54 בְּעֲדִים - הָרִי זֶה סִפְקָ מִגְּרֵשֶׁת, שְׁמָא שְׁנֵי גִטִּין הָיוּ
- 55 וְנִחְתָּף מִקְצַת זֶה מִסוֹף הַדָּף⁶⁰ וּמִקְצַת הַשְּׁנֵי מִרֹאשׁ
- 56 הַדָּף⁶¹.
- (59) לא מלמעלה ולא מלמטה. (60) מפני תנאי שהיה בו. (61) ונמצא מגרשה בגט שאינו שלו, וגם העדים לא חתמו על גט שלו כי אם על השני שהוא גט של אדם אחר וגם עדי מסירה לא יועילו כאן, שהרי הגט השני לא נכתב לגמרי בשביל זה, אם לא ישעידו, שגט אחד היה מתחילתו.
- 57 כה. הָרִי שִׁכְתָּב הִגַּט, וְאַחַר שִׁגְמַר כֶּתֵב: שְׁאֵלוּ
- 58 בְּשָׁלוֹם פְּלוֹנִי, אוֹ: שְׁלוֹם עֲלֶיךָ פְּלוֹנִי רַעִי, וְכִיּוֹצֵא
- 59 בְּזֶה, וְחֲתָמוּ הָעֲדִים מִלְמֻטָּה, וְהָרִי גַט זֶה יוֹצֵא
- 60 מִתַּחַת יָדָהּ - הָרִי זֶה סִפְקָ מִגְּרֵשֶׁת, שְׁמָא לֹא חֲתָמוּ
- 61 הָעֲדִים אֶלָּא עַל שְׁאִילַת שְׁלוֹם. אָבֵל אִם כֶּתֵב:
- 62 וְשְׁאֵלוּ בְּשָׁלוֹם פְּלוֹנִי, אוֹ: וְשְׁלוֹם עֲלֶיךָ רַעִי, וְכִיּוֹצֵא
- 63 בְּזֶה, שְׁהָרִי לִיָּה דְבָרִים אֵלוֹ עַל דְּבָרֵי הַגִּט⁶² וְעַל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עשתה חצרה שליח לקבלה, וכיוצא בזה אמרו ב'ירושלמי'
(גיטין פ"א, ה"א): "נתן לה גיטה ואח"כ אמרה תזכה לי
חצרי שבעכו, נעשית כמי שהיתה ידה ארוכה" (בית יוסף)
אהע"ז סי' קלט בשם הרשב"א).

14 ג. היתה עומדת בראש הגג שלה והוא מלמטה
15 בחצרו, וזרקו לה למעלה - פיון שהגיע לאויר
16 מחיצות המעקה¹¹ או לפחות משלשה טפחים¹²
17 סמוך לגג¹³ נתגרשה¹⁴. ובלבד שינוח¹⁵. אבל אם
18 נמחק¹⁶ או נשרף קדם שיגיע לה, אף על פי שנמחק
19 לאחר שהגיע לאויר מחיצות או אחר שהגיע
20 לפחות משלשה טפחים סמוך לגג¹⁷, כגון שנשברה
21 הרוח והעלתהו ונמחק או נשרף - הואיל ואינו
22 הולך לנח, אינו גט ולא נתגרשה¹⁸.

11) שמסביב לגג, שהוא מקום המשתמר מפני הרוח
וכדומה. 12) כל פחות משלשה טפחים סמוך לארץ, הרי
הוא כלבוד (כמחובר) לארץ. 13) אפילו כשאינן שם
מעקה. 14) גיטין ע"ט, א. 15) על הגג ממש, ואז הרי
היא מגורשת למפרע, שאפילו מת הבעל לפני הנחתו, או
אם קידשה אחר בינתיים (משהגיע לאויר מחיצות המעקה)
הרי היא מגורשת מראשון ומקודשת לשני (מגיד-משנה).
ובדפוס רומי וקושטא: "ובלבד שלא יורד לנח". 16) ע"י
גשמים. 17) ובדפוס רומי וקושטא: כיון. 18) שהרי זה
אור שני שאין סופו לנוח, ואינו כמנוח. וכ"ה בגיטין שם:
"נמחק דרך עליה - לא", ומפרש רבינו, כל שהבעל היה
צריך להעלות הגט, שלא כדרך תנועתו הטבעית (שהיא
מלמעלה למטה) אין כח הבעל לא בעלייתו ולא בהנחתו
דרך ירידתו, עד שינוח ממש על הגג (מגיד-משנה). וראה
בסמוך ה"ה.

23 ד. היה הגג שלו, והוא מלמעלה בו¹⁹, והיא
24 מלמטה בחצר שלה, וזרק לה גטה - פיון שיצא
25 הגט ממחיצות הגג והגיע למחיצות²⁰ מקומה שהיא
26 עומדת בו נתגרשה²¹.

19) ובכת"י התימנים, תיבת "בו" איננה. 20) החצר,
שעל-ידי המחיצות יש לה דין של מקום משתמר.
21) גיטין, שם. אע"פ שעדיין לא הגיע לארץ ולא נח, שכל
שזרקו דרך תנועתו הטבעית (מלמעלה למטה) הרי זה הולך
לנוח ודינו כמנוח ממש, וזהו שאמרו שם: "שנמחק דרך
ירידה" (מגיד-משנה).

27 ה. זרקו לרשותה לתוף האש²² ונשרף או לתוף
28 המים (ונמחק או) נאכד - אינו גט²³. אבל אם הגיע
29 לרשותה (ונח)²⁴ ואחר כך בא האש ושרפתהו - הרי
30 זה גט²⁵.

22) שקדמה דליקה לזריקת הגט. 23) גיטין, שם.
"שמתחילה לשריפה הלך" ולא ירד לנוח, וזהו: "אור שני
סופו לנוח" (ראה זבחים כה: , וכן בבא-מציעא יב.).
24) כיון שהגיע לרשותה הרי זה כנח, ואפילו לא נח ממש.
ובכת"י התימנים, תיבת "ונח" איננה. 25) גיטין, שם.

1 שניהם חתמו - הרי זו מגרשת. ואם נמסר לה
2 בעדים - בין כך ובין כך הרי זה גט כפשוטו⁶³.

62) וא"ו החיבור מוספת על עניין ראשון. 63) שאפילו לא
חתמו העדים אלא על שאילת שלום בלבד, הרי יש לפנינו
עדי מסירה והם העיקר.

פרק חמישי

1) כלל בו רבינו דיני נתינה לידה, זרק הגט לידה והחוט
הקשור בו.

3 א. זה שנאמר בתורה 'ונתן בידה', אין ענין הכתוב
4 אלא שיגיע הגט לה, ואחד ידה או חיקה² או חצרה
5 או שלוחה שעשתה ידו בידה - הפל אחד הוא³.
6 ואחד חצרה הקנויה לה⁴ או חצרה המשפחה⁵ או
7 שאולה לה⁶ - הפל רשותה הוא, ומשיגיע גט
8 לרשותה נתגרשה.

2) הריוח שממעל לחגורה בין הבגד ובין החזה, ככתוב
(שמות ד, ו): "הבא נא ירך בחיקך". ולדעת ה'תוספות'
(גיטין ע"ח). חיק זה - כשבגדיה נגורים על גבי קרקע וזרק
הגט עליהם. 3) גיטין ע"ז, א. שאילו היה נאמר: "ובידה
יתננו", היה משמע בידה דוקא, אבל עכשיו שנאמר "ונתן
בידה" - נתינה כל שהיא במשמע, וידה לאו דוקא. ועל
כרחי "ידה" פירושה - רשותה, ככתוב (במדבר כא, כו):
"ויקח את כל ארצו מידו" (רש"י שם, וכן בבא-מציעא נו:)
וכתבה התורה "ידה", ללמדנו שכל רשות תהיה משתמרת
לדעתה כמו ידה, פרט לנתנו ביד עבדה והוא ניעור, שאינו
משתמר לדעתה, שהוא משמר את עצמו ואת מה שבידו,
כמבואר להלן הי"ו. 4) לצמיתות. 5) לזמן קצוב, שגם
שכירות הרי היא קנין, כמבואר במשנה (מעשר שני פ"ה,
מ"ט). 6) גיטין ע"ז, ב. ואין אומרים בחצרה: "מה שקנתה
אשה, קנה בעלה" ואם כן עדיין לא יצא הגט מרשות הבעל,
כי אנו אומרים: "גיטה וחצרה באים כאחת". כלומר, על-ידי
הגט, באה לה חצרה לעצמה, שהרי משנתגרשה פסקה זכות
הבעל בקניניה (שם).

9 ב. הזרק גט לאשתו לתוף חצרה: אם היתה עומדת
10 שם בצד חצרה - נתגרשה; ואם לאו - לא נתגרשה,
11 עד שתעמד בצד חצרה⁷. ואף על פי שהיא חצר
12 שישתמר הגט בתוכה⁸. שחובי היא לה הגירושין,
13 ואין חבין לאדם אלא בפניו¹⁰.

7) שחצרה כידה. מה ידה סמוכה לה, אף חצרה הסמוכה
לה (שם). 8) שהיא נעולה. 9) ובדפוס קושטא: שחובה.
10) שלא תאמר: תקנה לה חצרה את גיטה מידה מדין
שליחות, שמשנתן הגט בחצרה, יהיה כמו שנתן הגט
לשלוחה, ושלוחה כמותה, לפיכך מסביר רבינו: הואיל
והגט הוא לחובתה, אי אפשר לנו למנות שליח שלא
בהסכמתה ושלא בפניה, ולפיכך אינה מגורשת (בבא-
מציעא יב. וראה הל' זכיה ומתנה פ"ד, ה"ב). ולפי זה, אם
היא תאמר לו זרוק לי גיטי בחצרי ותזכה לי חצרי, וזרקו
בחצרה - תהיה מגורשת אע"פ שלא עמדה בצדה, שהרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהווה רשות לעצמו, כמבואר בברכות כה, ב. והל' קריאת שמע פ"ג, ה"ט. ומעתה אין רשות הבעל מבטלת את רשות מיטתה. (41) רגלי מיטתה, אע"פ שהם למטה מעשרה טפחים - אין הוא מקפיד על מקומם, הואיל והמיטה עצמה גבוהה עשרה, ונוחה להשתמש תחתיה (גיטין שם, וברש"י). ויתכן שאין זה אלא בכלי האשה ברשות הבעל, אבל כליו של לוקח ברשות מוכר, לא יקנו לו אפילו כשהכלי גבוה עשרה טפחים ואויר תחתיו (מגיד-משנה). וראה בבא-בתרא פה, ב. והל' מכירה פ"ד, ה"א.

ט. השאיל לה הפעל מקום פחצרו ולא יחדו⁴² 24
 [לה], וזרק לה גט והגיע לארבע אמות שלה שהיא 25
 עומדת פה - הרי זו מגרשת⁴³. נתגלגל⁴⁴ ונפל על 26
 גבי קורה או על גבי סלע רחוק ממנה: אם המקום 27
 שנפל עליו אין בו ארבע אמות על ארבע אמות 28
 ואינו גבוה עשרה ואין לו שם לוי - הרי זה לא 29
 חלק רשות לעצמו, וכאלו הוא והיא במקום אחד; 30
 ואם יש שם אחד משלשה דברים אלו - חלק רשות 31
 לעצמו⁴⁵, ומקום אחד השאיל לה, שגני מקומות לא 32
 השאיל לה, ואינה מגרשת עד שיגיע הגט לידה⁴⁶. 33

(42) לא סימן את גבולות המקום. (43) אבל הגיע חוץ לארבע אמותיה אינה מגורשת, שהרי אפילו בחצר שלה אינה מתגרשת עד שתעמוד בצדו, קל-וחומר למקום המושאל לה בחצרו שאינה מתגרשת עד שתעמוד בצדו קרוב לו. (44) אחרי שכבר נח מתחילה בארבע אמותיה רגע קט. (45) ואינו בטל לגבי שאר החצר. (46) גיטין עז, ב. ומשמע מזה כל שהגיע הגט לארבע אמותיה, אפילו נפל על מקום גבוה עשרה טפחים, הרי זה נחשב כמקום אחד ומגורשת (מגיד-משנה).

י. זרק לה גטה לרשותה, ועבר בתוך חצרו 34
 שהיא עומדת בה ונפל חוץ לרשותה, אף על פי 35
 שעבר בפחות משלשה⁴⁸ סמוך לארץ - אינה 36
 מגרשת, עד שינוח ברשותה⁴⁹. 37

(47) ובדפוס וויניציאה: מתוך. (48) טפחים. (49) שכל אויר שאין סופו לנוח אינו כמונח, כמבואר בזבחים כה, ב. והשווה הל' מעשה הקרבנות פ"ד, ה"ט. וראה בבבא-מציעא יב, א.

יא. היתה עומדת על גגה (ז) וזרקו לה ונפל בגג 38
 אחד⁵⁰ סמוך לו, אם יכולה לפשט ידה ולטלו - הרי 39
 זו מגרשת. שאף על פי שדיריין⁵¹ חלוקין למעלה 40
 כשם שהן חלוקין למטה⁵², אין בגי אדם מקפידין 41
 על מקום פיוצא בזה⁵³. 42

(50) של איש אחר. וראה ב'מגיד משנה' שיש חולקים בזה, ולדעתם תפרשת הלכה זו - שמקורה בגיטין עט, ב - באופן ששני הגגות הם של הבעל, והשאל ליה גג אחד. וראה גם ב'מאירי' שם. (51) שיכוני דירה, רשות שכנים. (52) והרי הן שתי רשויות נפרדות, ולענין שבת אסור להוציא או להעביר מגג זה לזה. (53) הואיל והיא עצמה עומדת

1 ו. זרקו על גבי קנה או רמח הנעוצים ברשותה²⁶ -
 2 אינו גט, עד שינוח במקום המשתמר בו²⁷. שתי
 3 חצרות זו לפנים מזו, הפנימית שלה והחיצונה
 4 שלו, וכתלי החיצונה גבוהות על הפנימית - פיוץ
 5 שזרק הגט לתוך אויר החיצונה²⁸ נתגרשה;
 6 שהפנימית ככתלי החיצונה משתמרת²⁹. מה שאין
 7 פן בקפות.

(26) והם גבוהים ממחיצות חצרה. (27) ואלו אינם משתמרים, שרוח תנשבם ותטילם חוץ למחיצות החצר (גיטין שם וברש"י). (28) "כגון שהחיצונה מקפת הפנימית, ומחיצות החיצונה גבוהות על מחיצות הפנימית, והוא זרקו לה נגד הפנימית אע"פ שלא הגיע לאויר מחיצות הפנימית, כיון שהיא כנגדה, ותוך אויר מחיצות החיצונה" [באופן שהרוח לא תוכל להוציא לחוץ] (מגיד-משנה). "ויש מפרשים אותה, אף כשהגיע כנגד אויר החיצונה" ('מאירי' לדעת רבינו, ועי' בר"ן). (29) גיטין, שם.

ז. ביצד? שתי קפות³⁰ זו לפנים מזו, הפנימית שלה 8
 והחיצונה שלו³¹, וזרק לה גטה בתוכן³², אפלו הגיע 9
 10 לאויר הפנימית - אינה מגרשת, עד שינוח על צד
 11 הקפה הפנימית³³. במה דברים אמורים? בשתיקה
 12 מטה על צדה ואין לה שולים³⁴; אבל יש לה
 13 שולים, אפלו נח בקרקעיתה - אינה מגרשת³⁵.
 14 שפלי האשה ברשות הבעל אינו קונה לה הגט אלא
 15 אם פן אינו מקפיד על מקומו.

(30) סלים או חביות. (31) ושתיקה ברשות הבעל (מגיד-משנה). (32) ובכת"י התימנים: לתוכה. (33) שם עט, ב: "שאינו מחיצות כלי עשויות לאוירן לשמור, שאין כלי עשוי אלא להניח בתוכו" (רש"י שם). וזהו ההבדל בין שתי חצרות שבהלכה הקודמת, לשתי קופות בנידון שלפנינו. (34) ומתוך כך אין הבעל מקפיד על מקומה, הואיל ואינה ראויה לשימוש. (35) הרי היא ראויה לשימוש, והבעל מקפיד על מקומה (מגיד-משנה).

ח. זרק לה גטה והיא בתוך ביתו או בתוך חצרו - 16
 17 אינה מגרשת, עד שיגיע הגט לידה או לכלי³⁶ מן
 18 הפלים שלה שאין הבעל מקפיד על מקומו, כגון
 19 צלוחית או כפיפה³⁷ קטנה או פיוצא פה³⁸. וכך אם
 20 הגיע למטה שלה שהיא יושבת עליה³⁹, והיתה
 21 גבוהה עשרה טפחים - הרי זו מגרשת; שהרי
 22 חלקה רשות לעצמה⁴⁰, ואין הבעל מקפיד על מקום
 23 פרעי המטה⁴¹.

(36) ובדפוס רומי וקושטא, ובכת"י התימנים, נוסף: או לחיקה. (37) סל. (38) שם עט, א: "שהמכניס אשתו לתוך ביתו, על-מנת להיות כלי תשמישיה קטנים עמה - הוא מכניסה" (רש"י). (39) לדעת ה'מעשה רוקח' דוקא שזרק לה גיטה בשעה שישבה על מיטתה, ואין דרך הבעל להקפיד להקימה ממנה. (40) כל גובה עשרה טפחים

טו. פֶּא הוּא תַחֲלָה⁶⁵ וְעַמְד, וְאַחַר כֶּף עֲמָדָה הִיא
 כְּנָגְדוֹ, וְזָרְקוּ לָהּ, אִם הָיָה הַגֵּט בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת
 שָׁלוּ - אֵינָה מְגַרְשֶׁת, אָף עַל פִּי שְׂאֵם תִּשָּׁח וְתִלְנָו⁶⁶.
 עֲמָדָה הִיא תַחֲלָה, וְכֵן הוּא וְעַמְד כְּנָגְדָה, וְזָרְקוּ
 לָהּ, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מְחַצֵּה לְמַחְצָה⁶⁷, הוֹאֵיל וְהוּא
 לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שָׁלָה - הָרִי זֶה גֵּט פְּסוּל⁶⁸, עַד
 שְׂיֻגֵעַ הַגֵּט לְיָדָה⁶⁹.

(65) לרשות הרבים או לרשות שאינה של שניהם.
 (66) הואיל וארבע אמות של אדם קונות לו, כבר זכה בהן,
 ואין זכותה נכנסת לתחומו והרי היא כאילו לא באה (גיטין
 עח.). (67) שהרי שניהם יכולים לשמרו. (68) מצד הדין
 הוא גט גמור, אלא פסול הוא מדבריהם משום גזירה,
 כמבואר לעיל בסוף הי"ג. (69) שם. וכל הדברים האלו
 אמורים רק ברשות הרבים או ברשות שאינה של שניהם,
 אבל זרק גיטה לתוך חצרה הרי זו מגורשת אפילו אם לא
 הגיע לידה, כמבואר לעיל הי"א: "ומשיגיע גט לרשותה
 נתגרשה". וביערוך ערך "גט", מביא קבלה בשם רבותינו
 שאפילו זרק גיטה לתוך חצרה אינה מגורשת עד שיגיע
 לידה, ומסתמך על הירושלמי (גיטין פ"ח, ה"ב): "המחזור
 שבכולן עד שיתנונו לתוך ידה" (ראה בתוספות גיטין עח:)
 וכבר פסק הרמ"א (אהע"ז סי' קלט ט"ד), "שאין לגרש
 לכתחילה אפילו לזרוק הגט לתוך חצרה או לתוך מלבושיה
 אלא לתוך ידה ממש".

טז. זָרַק הַגֵּט לְיָדָה, וְהָיָה קָשׁוּר בְּמִשְׁיחָה⁷⁰, וְקָצַת
 הַמִּשְׁיחָה בְּיָדוֹ: אִם יָכוֹל לְנַתְקוּ וְלִהְבִּיאוֹ אֶצְלוֹ -
 אֵינָה מְגַרְשֶׁת⁷¹, עַד שֶׁתִּפְסֹק⁷² הַמִּשְׁיחָה⁷³; וְאִם אֵינֶנּוּ
 יָכוֹל לְנַתְקוּ⁷⁴ - הָרִי זֶה מְגַרְשֶׁת⁷⁵.

(70) חוט, חבל דק. (71) שהתורה אמרה (דברים כד, ג):
 "וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה", ו"כריתות" היינו כריתה
 והבדלה, וכיון שיכול לנתקו ולהביאו אצלו אין זה
 "כריתות" (גיטין עח:). (72) [כן הוא ב'מאירי' לגיטין,
 שם. אבל בדפוס רומי (ר"מ) "עד שתפסוק". וכן העתיק
 ה'בית יוסף' שם, וכתב שמזה משמע קצת שאפילו אם
 קפצה ידה ועל-ידי-זה נפסקה המשיחה - מגורשת, כיון
 שעיקר הנתנה לידה היתה על-ידי הבעל (ה'בית יוסף'
 מפרש "שתפסוק" שהיא פסקה). ויש סוברים שאם גרמה
 היא לפסיקה אינה מגורשת, עיי"ש ב'בית יוסף'. (73) ואם
 נפסקה אחר-כך המשיחה, כיון ששוב אינו יכול לנתקו
 ולהביאו אצלו, הרי זו מגורשת. ויש אומרים שכיון שבעת
 הנתנה לידה יכול היא לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת
 אף-על-פי שנפסקה המשיחה, שהרי בעת הפסיקה אינו נתן
 לה ('בית שמואל' סי' קלח ס"ק ד). (74) כגון שהגט כבר
 והחוט דק, ואם ימשוך הגט אליו ינתק החוט. (75) גיטין,
 שם.

יז. נָתַן הַגֵּט בְּיַד עַבְדָּהּ וְהוּא נֶעוֹר וְהִיא מְשַׁמְרָתוֹ: 28
 אִם הָיָה כְּפֹתוֹת⁷⁶ - הָרִי זֶה גֵּט⁷⁷, וְכֵאלֹ הִגִּיעַ לְחֻצְרָה
 שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּצִדָּה; וְאִם אֵינֶנּוּ כְּפֹתוֹת - אֵינֶנּוּ גֵּט⁷⁸.

על גג שלה, אלא שפושטת ידה לקבל גיטה הנזרק לה על
 גג אחר (גיטין עט:).

יב. הָיְתָה יָדָה קֹטְפָרֶס⁵⁴, וְזָרַק הַגֵּט עַל יָדָה וְנִפְל
 לְאַרְצֵי⁵⁵: אִם נָפַל לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שָׁלָה⁵⁶ וְנָח -
 הָרִי זֶה מְגַרְשֶׁת⁵⁷; נִפְל לְתוֹךְ הַיָּם אוֹ לְתוֹךְ הָאֵשׁ -
 אֵינָה מְגַרְשֶׁת. וְהוּא, שֶׁהִתְהַוְּהָ עוֹמֶדֶת עַל גְּבֵי הַמַּיִם
 אוֹ סָמוּךְ לָאֵשׁ, שֶׁמִּתְחַלֵּת נִפְלָתוֹ לְאִבּוֹד הָיָה
 עוֹמֶד⁵⁸.

(54) מדרו (מורד, ביוניתי), שראשי אצבעותיה מוטות כלפי
 קרקע. (55) מתוך ידה. (56) ברשות שאינה שלה, כי
 ברשות השייכת לה, הרי היא מגורשת ואפילו לא הגיע
 לידה כלל, ואפילו חוץ לארבע אמותיה (אהע"ז סי' קלט,
 ס"ט). (57) כי ארבע אמות של אדם קונות לו "בסמטא
 או בצדי רשות הרבים או בחצר שאין לה בעלים", כמבואר
 בהל' זכיה ומתנה פ"ד, ה"ט. (58) שהרי קדמו המים
 והאש לזריקת הגט, והרי זה אור שאינו ראוי לנוח (גיטין
 עח: וברש"י). ואם לא עמדה על גבי מים, ולפני שהגיע
 הגט לארץ באו מים ומחקהו, הרי זו ספק מגורשת, כי שמא
 ארבע אמות שתקנו חכמים, לא תקנו באוירן (מגיד-משנה
 ע"פ סוגיית הגמרא הנ"ל).

יג. זָרְקוּ לָהּ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּיּוֹת אוֹ בְּרִשׁוֹת שְׂאֵינָה שָׁל
 שְׂנֵינָהּ: קְרוֹב לוֹ⁵⁹ - אֵינָה מְגַרְשֶׁת; הָיָה הַגֵּט מְחַצֵּה
 לְמַחְצָה וּמְמַחְצֵה לְמַחְצָה עַד שֶׁהִיָּה קְרוֹב לָהּ - הָרִי
 זֶה סָפֵק מְגַרְשֶׁת⁶⁰; הָיָה קְרוֹב לָהּ פְּדֵי שֶׁתִּשָּׁח וְתִלְנָו
 - הָרִי זֶה⁶¹ פְּסוּל⁶², עַד שְׂיֻגֵעַ גֵּט לְיָדָה וְאַחַר כֶּף
 תִּנְשָׂא בּוֹ לְכַתְחָלָה.

(59) מבואר בהלכה הבאה. (60) ודינה מבואר לקמן פ"י,
 ה"ג: "לא תנשא, ואם נשאת תצא". (61) כ"ה בכת"י
 ובדפוס רומי. (62) מדבריהם, ואם נשאת לא תצא,
 כמבואר לקמן פ"י ה"ב, שמא יאמרו על רחוק שהוא קרוב
 (גיטין עח: וברש"י).

יד. מִיֵּצֵד הוּא קְרוֹב לוֹ? הָיָה הוּא יָכוֹל לְשַׁמְרוֹ,
 וְהִיא אֵינָה יָכוֹלָה לְשַׁמְרוֹ - זֶה הוּא קְרוֹב לוֹ⁶³;
 שְׂנֵינָהּ יָכוֹלִים לְשַׁמְרוֹ אוֹ שְׂשֵׁנֵיהֶם אֵין יָכוֹלִין
 לְשַׁמְרוֹ - זֶה הוּא מְחַצֵּה לְמַחְצָה⁶⁴.

(63) ואפילו במרחק של מאה אמה. (64) והרי היא ספק
 מגורשת (גיטין, שם). ולא ביאר רבינו דין "היא יכולה
 לשמרו, והוא אינו יכול" ואינו קרוב אליה כדי שתשוח
 ותטלנו, ונראה שהיא ספק מגורשת, ואע"פ שלענין קידושין
 פסק רבינו שהיא מקודשת, כמבואר בהל' אישות פ"ד
 הכ"ב, אפשר שבגט יש להחמיר מחמת חומר איסור אשת
 איש, שלא לדונה כמגורשת ודאי עד "כדי שתשוח ותטלנו"
 (מגיד-משנה). וכל זה אינו סותר למה שנאמר לעיל בהלכה
 יב: "היתה ידה קטפרס... אם נפל לתוך ארבע אמות...
 הרי זו מגורשת". כי שם ידובר כשכבר הגיע הגט לידה
 ונפל ממנה, ולפיכך כשנח תוך ד' אמותיה הרי הוא כנח
 בידה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שליח קבלה להולכה, אם יכול שליח להולכה להיות שליח לקבלה, ביטול הגט, המביא גט והניח הבעל חולה או גוסס.

1 נָתַנוּ בְּיַד הָעֶבֶד וְהוּא לִישָׁן וְהִיא מְשַׁמְרָתוֹ - הֲרִי זֶה
2 פְּסוּלָה⁷⁹. וְאִם הָיָה כְּפוֹת - הֲרִי זֶה מְגַרְשֵׁת⁸⁰.

10 א. הַשְּׁלִיחַ שֶׁעוֹשֶׂה הָאִשָּׁה לְקַבֵּל לָהּ גֵט מִיָּד
11 בְּעֵלָהּ, הוּא הַנִּקְרָא שְׁלִיחַ קְבָלָה, וּמְשַׁיְגֵיעַ הַגֵּט לְיַד
12 שְׁלוֹחָהּ תַּתְגַּרֵּשׁ כְּאִלוּ הַגֵּיעַ לְיָדָהּ². וְצָרִיכָה לַעֲשׂוֹתוֹ
13 בְּשָׁנֵי עֲדִים³. וְצָרִיכָה שְׁנֵי עֲדִים שֶׁיַּעֲיִדוּ שְׁהַגִּיעַ הַגֵּט
14 לְיַד שְׁלוֹחָהּ. וְאִפְלוּ הֵם הָרְאוּשׁוּנִים⁴ אוֹ אֶחָד מֵן
15 הָרְאוּשׁוּנִים⁵ - הֲרִי זֶה עֲדוֹת גְּמוּרָה⁶.

(76) קשור בידיו או ברגליו ואינו יכול להלך. (77) בגמרא (גיטין עח.) "אמר רבא, כתב לה גט ונתנו ביד עבדה ישן ומשמרתו - הרי זה גט, ניעור - אינו גט". ובמסקנא אמרו שישן אינו מספיק (גזירה משום ניעור לדעת הרמב"ם) - "והלכתא בכפות", ומפרש רבינו שהכוונה שבמקום "ישן" שאמר רבא, צריך לומר "כפות" (הגר"א סי' קלט סקי"ט), שכפות אינו מהלך וגם משתמר לדעתה. (78) שהוא כחצר המשתמרת שלא לדעתה, שהעבד משמר את עצמו ואת מה שבידו (שם עח.). ועוד, משום שחצר מהלכת אינה קונה לבעליה, כי לא ריבתה התורה אלא גגה חצרה וקרפיפה - שאינם נדים ממקומם, אבל לא דברים העשויים לנוד (בבא מציעא ט: וברש"י שם). וה'טור' (שם) הביא דברי רבינו בלשון זו: "נתן הגט ביד עבדה והוא ניעור והיא משמרתו, אפילו היה כפות אינו גט", וכן הביא ה'מאירי' שם בדברי רבינו. ולפי זה, צריך שיהא גם ישן, שישתמר לדעתה, וגם כפות, שלא יהא כחצר המהלכת. אלא שיש הבלד ביניהם: ניעור פסול מן התורה, אפילו אם הוא כפות, שכיון שהוא ניעור משתמר הוא לדעתו; ואילו ישן ואינו כפות, שמשתמר לדעתה, אינו פסול אלא מדרבנן, שהרי אינו מהלך, אלא גזרו משום ניעור. וראה להלן הי"ח ובהערה שם. (79) מדבריהם. אבל מדין תורה כשר הוא, שהרי הוא משתמר לדעתה, אלא גזרו בישן משום ניעור, שלא יבוא להכשיר בניעור כי שניהם מצויים, אבל לא גזרו כפות משום אינו כפות, שאינו מצוי שיהיה כפות, וכל דבר שאינו מצוי לא גזרו בו (מגיד-משנה ע"פ סוגיית התלמוד, גיטין כא.). (80) דברים אלו מתאימים לנוסחת ה'טור' וה'מאירי' בדברי רבינו (למעלה הערה עו). אבל לפי נוסחת הספרים שלנו זה מיותר, שאם כפות וניעור הרי זה גט, כל-שכן כפות וישן (כסף-משנה).

(2) גיטין סב, ב. ואפילו רצה הבעל לחזור בו - אינו יכול, כי כבר נתגרשה בקבלת השליח, בניגוד לשליח הולכה, שדינו מבואר לקמן הי"ה. (3) שם סג, ב. וראה לקמן הי"ד. (4) שעדי הקבלה הם עדי האמירה. (5) ואחד מן האחרונים ועד שלישי שראה בו ובזו מצטרף עמהם (שם), וכדפוס רומי (ר"מ) נוסף: "ואחד מן האחרונים". (6) ואין אומרים כת שקרנית היא זו, שאינו מצוי שיראו את שתייהן, ושמה האשה שכתתם להעיד שקר, ואפילו כשהשליח הוא יחידי שראה שתייהן, אין חוששים שמא שכתתו ('תוספות' שם), וב'ירושלמי' גיטין פ"ו ה"ב, אמרו: כשהשליח קרוב (לבעל או לאשה), אבל כשאינו קרוב - יכול אף הוא להצטרף עם עד אחר ולהעיד, וראה שו"ע אהע"ז סי' קמא, ס"ט.

16 ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁאֵבֶד הַגֵּט אוֹ נִקְרַע; אֶכְּל
17 אִם הָיָה הַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדֵי שְׁלִיחַ קְבָלָה - אֵינִי צָרִיךְ
18 עֲדִים⁷. בֵּין שֶׁנָּתַנוּ לוֹ הַבֵּעַל בֵּינוּ לְבֵינוּ בֵּין שֶׁנִּמְסַר לוֹ
19 בְּעֲדִים - יִצְאָתוֹ מִתַּחַת יָדוֹ פִּי צִיאָתוֹ מִתַּחַת יָדֵי
20 הָאִשָּׁה⁸. וְאִף עַל פִּי כֵן לֹא יִתֵּן לוֹ הַגֵּט לְכַתְּחִלָּה אֶלָּא
21 בְּעֲדֵי מְסִירָה⁹, כְּמוֹ הָאִשָּׁה עֲצָמָה.

(7) עדי קבלה, אבל עדים על מינוי השליח הוא צריך (כסף-משנה). (8) גיטין סד, א. שאם 'חתמו בו שנים ועבר ונתנו בינו לבניה - הרי זה כשר' (לעיל פ"א, ה"טז). (9) "שעיקר הגירושין בעדי מסירה" (לעיל שם הי"ח).

22 ג. הַבֵּעַל אֵינִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ לְקַבֵּל גֵּט
23 לְאִשְׁתּוֹ¹⁰, אֶכְּל יָכוֹל לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ לְהוֹלִיף הַגֵּט
24 לְאִשְׁתּוֹ. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא שְׁלִיחַ הוֹלְכָה¹¹.

(10) שתהא מגורשת עם קבלתו בידו, שהגט חוב הוא לאשה, ואין חבים לאדם שלא בפניו ושלא מדעתו (גיטין סב: וברש"י). (11) ולא תתגרש אלא כשיגיע הגט לידה, כמבואר בסמוך.

25 ד. וְכֵן הָאִשָּׁה שׁוֹלַחַת שְׁלִיחַ לְהֵבִיא לָהּ גֵט מִיָּד
26 בְּעֵלָהּ¹². וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא שְׁלִיחַ הַבָּאָה. וְאֵין שְׁלִיחַ
27 הוֹלְכָה וְהַבָּאָה צָרִיךְ עֲדִים¹³.

(12) גיטין סג, א. ודף סה, א. (13) על מינוי שליחותם, כדברי רבינו בהל' אישות פ"ג, ה"טז: "שאין מקום לעדים בשליחות האיש אלא להודיע אמיתת הדבר", ולדעת הראב"ד שם, אין צורך בעדים הואיל וגייטו יוצא מתחת ידו, גייטו מוכיח שנעשה שליחו, וכן בר"ן לקידושין פ"ג. ולדבריו מובן מאד הטעם, ששליח לקבלה צריכה האשה

3 י.ח. כְּתַב הַגֵּט וְנָתַנוּ בְּיַד עֶבֶדוֹ, וְכָתַב לָהּ שְׁטַר מִתְּנָה
4 עָלָיו - פִּינָן שֶׁזְּכָתָהּ בְּעֶבֶד זְכָתָהּ בְּגַט וְנִתְגַּרְשָׁה⁸¹,
5 אִם הָיָה כְּפוֹת⁸². וְאִם אֵינִי כְּפוֹת וְנִיעוֹר - קִנְיָתָה
6 הָעֶבֶד, וְאֵינָה מְגַרְשֵׁת עַד שֶׁיַּיְגֵיעַ הַגֵּט לְיָדָהּ⁸³. וְכֵן
7 אִם נָתַן הַגֵּט בְּחֻצְרוֹ, וּמְכַר לָהּ הַחֻצֵר אוֹ נָתַנוּ לָהּ -
8 פִּינָן שֶׁקִּנְיָתָה הֻחַצֵר בְּשְׁטַר אוֹ בְּכֶסֶף אוֹ בְּחֻזְקָה⁸⁴
9 נִתְגַּרְשָׁה⁸⁵.

(81) נעשה העבד כחצרה, וגיטה וחצרה באים לה כאחד (גיטין כא.). (82) זה מתאים לנוסחת הספרים שלפנינו למעלה בהי"ז, אבל לנוסחת ה'טור' וה'מאירי' צריך שיהא גם ישן וגם כפות (שם בהערה). (83) שם. (84) שנעלה או גדרה את החצר, כמבואר בהל' מכירה פ"א, ה"ח. (85) גיטין, שם.

פֶּרֶק שְׁעִי

(1) כלל בו רבינו דיני שלוחים לקבלה, להולכה ולהובאה, הכשרים לשליחות, אם האשה עושה שליח לקבל גטה מיד שליח בעלה, קטנה אם עושה שליח לקבלה, והבעל ששינה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(רא"ש גיטין סי' ב', אות כז. וראה בשו"ע אהע"ז סי' קמא, סל"ה).

- ז. אָבֵל הַנְּשִׂימִים וְהַקְּרוֹבִים - פְּשָׁרִים¹⁷. וְאֶפְלוּ
הַפְּסוּלִין מִדְּבָרֵי סוּפְרִים בְּעֵבְרָה¹⁸ - פְּשָׁרִין
לְשִׁלְיחוֹת גֵּט¹⁹. אָבֵל הַפְּסוּלִין בְּעֵבְרָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה²⁰
- פְּסוּלִין לְהִבָּאֵת הַגֵּט²¹; וְאִם הִבִּיאוּ - הָרִי זֶה
פְּסוּל²². בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? פְּשָׁתֵּי הַגֵּט
בְּחוֹתְמֵי²³; אָבֵל אִם לֹא נִסְמָךְ בּוֹ אֶלָּא עַל דְּבָרֵי
פְּסוּל בְּעֵבְרָה מִן הַתּוֹרָה²⁴ - אֵינוֹ גֵּט²⁵.

(17) לשליחות הגט, כמבואר בגיטין כג, ב. (18) כגון משחקים בקוביא, מלווים בריבית, ומפריחי יונים, המנויים במשנה (ראש השנה פ"א, מ"ח) שהם גולנים מדבריהם. (19) כשם שכשרים להעיד באשה שמת בעלה להחירה להנשא (ראש השנה כב. ולקמן פ"ב, הי"ז. 20) כגון גזלן ממש, או שחילל יום טוב ראשון, או האוכל נבילות ושקצים בין לתאבון בין להכעיס, כמבואר בהל' עדות פ"י, ה"ג. ומאה וששים ושמונה מצוות לא-תעשה בתורה הן, שאין בהן כרת ולא מיתת בית-דין אלא עונש מלקות בלבד, וכולן מנויין בהל' סנהדרין פ"ט, ה"ד. 21) שהם חשודים לשקר ואינם נאמנים ולומר שהבעל עשאה שליח להוליך הגט (משנה-למלך, וכן ב'הגהות הגר"א אהע"ז סי' קמא, עא.). (22) ואם נשאת לא תצא, כמבואר לקמן פ"י, ה"ב. (23) שהעידו עדים על חתימת עדי הגט שהיא נכונה ואינה מזוייפת. (24) שלא נתקיים הגט בחותמיו. (25) בטל לגמרי ואפילו אם נשאת תצא, כל עוד לא יבואו עדים לאשר חתימת עדי הגט. שכל מי שפסול בעבירה מן התורה אינו נאמן בעדות אשה כלל, כמבואר ביבמות כה, ב. אמנם אם יבוא אחר ויקדשנה תהיה מקודשת קידושי ספק לשני, שמה יבואו מחר עדים ויקיימו חתימת עדי הגט, נמצא שתפסו בה קידושי השני (כסף-משנה).

- ח. הִיָּה הַשְּׁלִיחַ קָטָן כְּשֶׁנֶּתַן לוֹ הַגֵּט וְגָדַל כְּשֶׁהִבִּיאוֹ,
חָרַשׁ וְנִתְפַקֵּחַ²⁶, שׁוֹטֵה וְנִשְׁתַּפֵּחַ²⁷, עֵכוּ"ם וְנִתְגַּזֵּר,
עֶבֶד וְנִשְׁתַּחֲרַר - הָרִי זֶה בְּטָל²⁸. אָבֵל אִם נִתַּן לוֹ
הַגֵּט וְהוּא פֶּקֶחַ, וְנִתְחַרַּשׁ וְחִזֵּר וְנִתְפַקֵּחַ; הִיָּה
שְׁפוּי²⁹ כְּשֶׁנֶּתַן לוֹ הַגֵּט, וְנִשְׁתַּפֵּחַ וְחִזֵּר וְנִשְׁתַּפֵּחַ
כְּשֶׁהִבִּיאוֹ הַגֵּט לִיד אִשָּׁה - הָרִי זֶה גֵּט פָּשָׁר, מִפְּנֵי
שִׁתְּחַלְתּוֹ וְסוּפוֹ בְּדַעַת³⁰.

(26) נפקחו אזניו לשמוע ופיו לדבר. (27) חזרה אליו דעתו ונצטללה. (28) שתחילת הנתינה בפסול היתה, ולא הוכשרו להיות שליחי גט. (29) מיושב בדעתו. (30) גיטין כג, א.

- ט. הָאִשָּׁה שֶׁעֲשֵׂתָהּ שְׁלִיחַ פְּעֻדִים, וְאִמְרָה לוֹ: טַל
לִי גֵטִי וְיִהְיֶה³¹ לִי בְּדִף - הָרִי זֶה שְׁלִיחַ לְקַבְּלָהּ,
וְכֹאֵלוּ אִמְרָה לוֹ 'הִתְקַבְּלִי³² גֵטִי'. וְיִשֶּׁשׁ³³ לְאִשָּׁה
לְעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ קַבְּלָהּ לְקַבֵּל לָהּ גֵטָה מִיַּד שְׁלוּחֹהּ שֶׁל
בְּעֵלָהּ³⁴. וְקִטְנָה אֵינָה עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקַבְּלָהּ, אֵף עַל
פִּי שְׁחִצְרָה קוֹנָה לָהּ גֵטָה כְּגוֹלָה³⁵. מִפְּנֵי שֶׁשְׁלִיחַ

לעשותו בשני עדים, הואיל ואין שום הוכחה שבכתב בידו, ולמה נאמינו שהוא שלוחה. ולדעת רבינו אפשר להסביר החילוק בין שליח הולכה לשליח קבלה, שבראשון אין מעשה הגירושין מתחיל אלא בשעת מסירת הגט מידי השליח לאשה, ולפיכך מינוי השליחות להולכה אינו צריך עדים, שאינו אלא הכנה למעשה הגט, לא כן בשליח לקבלה שהוא לא יחזור שנית לאשה למסור לה הגט אלא מיד בקבלת הגט מידי הבעל תתגרש על סמך מינויו הקודם, נמצא שמעשה הגירושין מתחיל כבר משעת התמנותו כשליח שלה, שאפילו אם לא תרצה לקבל הגט כבר מגורשת היא, ולפיכך צריך הוא עדים על מינויו, שאין איסור ערוה נותר פחות משנים (ע"פ הט"ז אהע"ז סי' קמא, ס"ט) וראה לקמן פ"ט, הל"ב. וכיום נוהגים להצריך כתב הרשאה חתומה בעדים המעידים על מינוי שליח הולכה (אהע"ז סי' קמא, ס"א, ונוסח ההרשאה נמצא שם סעיף ל).

- ה. וְאֵין הָאִשָּׁה מִתְגַּרְשֶׁת בְּגֵט שֶׁשְׁלַח הַבַּעַל או
שֶׁהִבִּיאוֹ לָהּ שְׁלִיחַ הַבָּאָה עַד שֶׁיִּגְיַע גֵּט לִידָהּ¹⁴. וְכָל
מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּעֵנֵין גֵּטִין שְׁלִיחַ סֵתָם, הוּא שְׁלִיחַ
הוֹלְכָה אוֹ שְׁלִיחַ הַבָּאָה.

(14) גיטין סב, ב. ודף סה, א. כי בשליח ההולכה הרי הוא במקום הבעל, וכל שלא מסרו ליד האשה הרי זה כאילו בעלה עומד לגרשה ועדיין לא נתן הגט בידה, שאינה מגורשת ואין השליח עדיף משולחו. ובשליח הבאה אע"פ שהיא מינתה אותו, אבל מתוך שהדגישה: הבא לי גיטי, הרי זו כאילו התנתה שאינה רוצה להתגרש אלא כשיגיע גט לידה (ר"ן לגיטין סב:).

- ו. הַפֶּלַע פְּשָׁרִין לְשִׁלְיחוֹת הַגֵּט, בֵּין לְשִׁלְיחַ קַבְּלָהּ
בֵּין לְשִׁלְיחַ הוֹלְכָה וְהַבָּאָה, חוּץ מִן הַחֲמִשָּׁה:
הַעֲפוּ"ם, וְהַעֶבֶד, וְהַחֲרַשׁ, וְהַשּׁוֹטֵה, וְהַקָּטָן¹⁵. וְאִם
קַבֵּל אוֹ הִבִּיאוֹ אֶחָד מֵהֵן - אֵינוֹ גֵּט¹⁶.

(15) גיטין כג, א. חרש שוטה וקטן - משום שאינם בני דיעה, ואינם ראויים לשליחות, שנאמר בה "איש": ויקחו להם איש שה לבית אבות - אחד לוקח לכולם. כמבואר בקידושין מב, א (רש"י), ונכרי ועבד אינם בתורת גיטין וקידושין, שאין להם תפיסת קידושין ואין גט נוהג בהם, וכל דבר שאין ראוי לו לאדם לעצמו, אינו יכול למלא בו פעולת שליח (רש"י שם). (16) כדעת הר"ף שם, שלא חילק בעבד בין הולכה לקבלה (עי' בר"ן שם) וכן משמע ב'ירושלמי' גיטין פ"ב ה"ו, שאפילו בהולכה הגט בטל, ודעת רבי יוסף הלוי אבן מגאש, שרק לקבלה פסול, אבל ההולכה כשר העבד להיות שליח. כי שליח הולכה אינו אלא כשאר שליח סתם, והעבד כשר להיות שליח. אבל שליח קבלה משעה שהגיע הגט לידו מגורשת, ועבד אין לו "יד" לקבל גירושין הואיל ואינו בתורת גיטין (ר"ן שם). ואם שלח הגט ביד גוי שיתננו לפלוני ישראל, ומינה הבעל בכתבו לאותו פלוני שיהיה שליחו להוליך גיטו לאשתו כשר, שהגוי אינו עושה כאן אלא "מעשה קוף" בלבד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 קבלה צריך עדים, ואין מעידין על הקטן, שאינו בן
2 דעה גמורה³⁶.
- 17 הגיע לידה, אינה מגרשת; שהרי עקר השליח
18 שליחות שאמרה היא, ואמר לפעל: מעולם לא
19 נעשיתי שליח הבאה לה⁴⁰.

39 בכת"י התימנים, וכן בדפוס קושטא, תיבות אלו אינן.
40 אלא שליח לקבלה, שאין טרחתו מרובה, והרי זה
כאומר: שליח לקבלה אפשי - שליח להולכה אי אפשי,
ואפילו נמלך אח"כ והוליד הגט לאשה אין זה גט,
שמתחילה לא קבלו כשליח הולכה (גיטין סג.). אבל אמר
הבעל לשליח: הולך ותן לה, ולא אמר: כמו שאמרה, הרי
זו מגורשת כשיגיע גט לידה, שכשפשט ידו וקיבל הגט
מהבעל - על דעת דברי הבעל קיבל ונעשה שליח להולכה
(מגיד-משנה).

- 20 יב. אָמַר שְׁלִיחַ לַפְּעַל: שְׁלִיחַ הַבָּאָה אָנִי, וְאָמַר לוֹ
21 הַפְּעַל: הוֹלֵךְ כְּמוֹ שְׁאֲמַרְהָ, וְהִבִּיא אֶת הַגָּט, וְאֲמַרְהָ
22 לוֹ: שְׁלִיחַ לְקַבְּלָהּ שְׁמִתֶּיךָ - פִּינּוֹן שֶׁהִגִּיעַ גָּט לְיָדָהּ
23 מִגְרֵשֶׁת⁴¹; שְׁהָרִי לֹא עָקַר שְׁלִיחוֹת שְׁאֲמַרְהָ, אֶלָּא
24 גָּרַע אוֹתָהּ⁴². שְׁהָרִי הִיא אוֹמֶרֶת לְקַבְּלָהּ, וְהוּא אוֹמֵר
25 לַפְּעַל לְהַבָּאָה בְּלִבְדָּ⁴³.

41 ואינה מגורשת עם מסירת הגט לירי השליח, שהבעל
סמך על דברי השליח, ולא עשאו אלא שליח הולכה.
42 הכביד עליה לטרוח ולהמציא הגט לידה. (43 ואין
כאן עקירה, שאם מתרצה הוא בשליחות הבאה, כל-שכן
שמתרצה בשליחות קבלה, שהקבלה בכלל הבאה לענין
טורח (גיטין שם, וכן בבבא-מציעא עו: וברש"י).

- 26 יג. הַפְּעַל שֶׁשָּׁלַח גָּט לְאִשְׁתּוֹ, בָּא שְׁלִיחַ לְתַנּוּ לָהּ
27 וְלֹא נִטְלָתוּ, אֶלָּא אֲמַרְהָ לוֹ בְּפִנְי עֲדִים: יְהִיָּה (לִי)
28 גָּט זֶה פְּקֻדוֹן אֶצְלֶךָ⁴⁴, אוֹ שְׁאֲמַרְהָ לוֹ: הָרִי אֶת
29 שְׁלִיחַ לְקַבְּלוֹ⁴⁵ - הָרִי זֶה מִגְרֵשֶׁת בְּסַפְקָ⁴⁶ עַד
30 שְׁנִיגִיעַ גָּט לְיָדָהּ, וּמְשִׁיגִיעַ הַגָּט לְיָדָהּ תִּתְגַּרֵּשׁ
31 וְדֹאִי⁴⁷.

44 ונתכוונה לומר שיהיה שלוחה לקבלה. מקור הדברים
אלה הוא לפי גירסת הרי"ף (גיטין פ"ו: 45) ו"בפקדון" אין
צורך שתאמר: "לי", שהרי הבעל לא בתורת פקדון הפקידו
אצלו אלא לשם גירושין נתנו לו, ובוודאי נתכוונה לומר,
שיהא שלוחה לקבלה (ר"ן גיטין סג:). (46 גיטין, שם.
נסתפק לחכמים אם יכול השליח להיעתק מהולכה לקבלה,
טרם שגמר שליחות הבעל שמינהו להולכה. (47 שהרי לא
חזר השליח מהיות שליח האיש, ועדיין בשליחותו הוא
עומד.

- 32 יד. שְׁלִיחַ שֶׁהִבִּיא גָּט, כְּשֶׁהוּא נוֹתְנוֹ לָהּ נוֹתְנוֹ לָהּ
33 בְּפִנְי שְׁנַיִם⁴⁸. וְאוֹתָן הַשְּׁנַיִם צְרִיכִין לְקָרוֹתוֹ, וְאַחַר
34 כֵּן יִתֵּן לָהּ בְּפִנְיָהֶם. שְׁדִין הַשְּׁלִיחַ עִם הָאִשָּׁה פְּדִין
35 הַפְּעַל עִמָּה⁴⁹, שֶׁתִּתְחַתּוּ הוּא קָם. לְפִיכָּךְ, אִם נִתְּנוּ
36 הַשְּׁלִיחַ לָהּ וְלֹא קָרְאוּהוּ עֲדֵי מְסִירָה, וּנְטָלְתוּ וְזָרְקְתוּ
37 לָיִם - הָרִי זֶה סַפְקָ מִגְרֵשֶׁת⁵⁰.

48 "שעיקר הגירושין בעדי מסירה", כמבואר לעיל פ"א,

31 או שאמרה לו: "יהא לי בידך". ובכת"י התימנים,
הנוסח: טול לי גיטי יהא לי. (32 גיטין סג, ב. ובכת"י
התימנים: "התקבל לי". וכן בדפוס רומי: "התקב'
(=התקבל) לי". (33 יכולה. (34 שהוא שליח הולכה.
ואין בזה בזיון הבעל לומר: קלותי בעיניה שאינה מקבלתו
בעצמה (גיטין, שם). (35 שאם ינתן הגט לחצרה, הרי זו
מגורשת כאילו נמסר לידה ממש, כמבואר בבבא-מציעא י'
ב שחצרה של קטנה נלמדת מ"ידה", וכמבואר בהל' גזילה
פ"ז, ה"י. (36 לדעת הראב"ד, אין לטעם הזה "לא טעם
ולא ריח" אלא כשם שהשליח צריך להיות בן דעת, כך
השולח צריך שיהיה בן דעת, וכמו שאמרו (גיטין סה:):
"אין קטן עושה שליח", ולפ"ז גם שליח הבאה אינה
יכולה לעשות. אולם דעת רבינו היא, הואיל ואנו רואים,
שאשה גדולה עושה שליח קבלה והיא מתגרשת שלא
בפניה, על כרחך משום שזכות היא לה - שכן גילתה דעתה
על-ידי מינוי שליחה - ולפיכך זוכה לה השליח שלא בפניה.
אם כן גם בקטנה נאמר: הואיל וגילתה דעתה על-ידי
שליחה שהיא רוצה להתגרש, נאמר שיזכה לה הבעל או
בית-דין את גיטה, כדן ה"מזכה על ידי אחר", אע"פ שאינו
שליחה, והיא שליחה זה כחצרה ותתגרש מיד, לפיכך מתרץ
רבינו, שהמינוי צריך עדים ואין מעידים על הקטן, וגם צריך
שהעדים ידעו שזכות היא לה גם עכשיו בשעת מסירת הגט,
ולא חזרה בה מדעתה הקודמת, והואיל ואינה בת דעת
גמורה - חוששים גם שמא חזרה בה עכשיו, וחוב הוא לה
(מרכבת המשנה).

- 3 י. הָאִשָּׁה שֶׁעֲשֵׂתָה שְׁלִיחַ לְקַבְּלָהּ, וְאָמַר לוֹ הַפְּעַל:
4 אִין רְצוֹנִי שֶׁתְּקַבֵּל לָהּ גָּטָה, אֶלָּא הָרִי זֶה גָּטָה הוֹלֵךְ
5 אוֹתוֹ לָהּ - הָרְשׁוֹת בְּיַד הַפְּעַל, וְנִעֲשֶׂה זֶה שְׁלִיחַ
6 לְהוֹלְכָה וְלֹא שְׁלִיחַ לְקַבְּלָהּ³⁷. אֶבֶל אִם אָמַר לוֹ:
7 הַתְּקַבֵּל לָהּ גָּטָה, [או: הָא לָךְ], או: זָכָה לָהּ - לֹא
8 עָקַר שְׁלִיחוֹת הַקַּבְּלָהּ. אֶבֶל אִם אָמַר לוֹ: הוֹלֵךְ לָהּ -
9 עָקַר שְׁלִיחוֹת הַקַּבְּלָהּ, וְנִעֲשֶׂה שְׁלִיחַ הַפְּעַל. וְכָךְ אִם
10 אָמַר לוֹ: הוֹלֵךְ וְתֵן לָהּ - עָקַר שְׁלִיחוֹת הַקַּבְּלָהּ³⁸.

37 ולפיכך אם רצה הבעל לחזור - חזור, כל עוד שלא הגיע
הגט לידה (גיטין סב:). (38 שם. הואיל והזכיר לשון
"הולך" גילה דעתו, שאין רצונו אלא למנותו שליח הולכה.
אבל אם לא אמר אלא "תן לה" בלבד, הרי זה כאומר: "זכה
לה", ולא עקר שליחות הקבלה, כמבואר בהל' זכיה פ"ד
ה"ד, שהאומר: תן, כאומר: זכה (ביאור הגר"א לאהע"ז סי'
קמ, סי"ח. וראה שם ב'בית שמואל' ס"ק ט).

- 11 יא. שְׁלִיחַ הָאִשָּׁה שֶׁבָּא לְקַבֵּל גָּט מִן הַפְּעַל, וְאָמַר
12 לוֹ: שְׁלִיחַ קַבְּלָהּ אָנִי, וְאָמַר לוֹ הַפְּעַל: הוֹלֵךְ גָּט
13 זֶה כְּמוֹ שְׁאֲמַרְהָ, כְּלוֹמַר: אִינִי עוֹקֵר שְׁלִיחוֹתֶיךָ, אֶלָּא
14 בֵּין שֶׁעֲשֵׂתָה אוֹתָךְ שְׁלִיחַ קַבְּלָהּ אוֹ שְׁלִיחַ הַבָּאָה הָרִי
15 אֶתָּה כְּמוֹ שְׁאֲמַרְהָ, וְהִבִּיא אֶת הַגָּט, וְאֲמַרְהָ לוֹ: לֹא
16 [שְׁלִיחַ לְקַבְּלָהּ³⁹] שְׁמִתֶּיךָ אֶלָּא שְׁלִיחַ הַבָּאָה - אֶפְלוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מבוטל ולא ימסרנו לידי האשה, ובכת"י התימנים הנוסח: מבקש השליח, והכוונה שהבעל מבקש את השליח הראשון לבטל את הגט בפניו. (62) גיטין לב, א. כי דברים שבלב אינם דברים ('תוספות' שם).

- 21 יח. אָמַר לְעִשְׂרָה: פְּתוּבוּ גֵט וּתְנוּ לְאִשְׁתִּי⁶³ - יָכוֹל
22 לְבַטֵּל לְזָרָה⁶⁴ שְׁלֵא בְּפָנָי זֶה⁶⁵. וְאָפְלוּ בְּפָנָי שְׁנַיִם
23 אַחֲרָיִם⁶⁶. שְׁלַח הַגֵּט בְּיַד שְׁנַיִם - הֲרִי זֶה יָכוֹל לְבַטֵּל
24 זֶה שְׁלֵא בְּפָנָי זֶה⁶⁷. וְאָפְלוּ הָיוּ עֲשָׂרָה, מְשַׁבְּטָלוּ
25 בְּפָנָי אֶחָד מֵהֶם בְּטֵל הַגֵּט⁶⁸.

63 אחד מהם כותב ושנים מהם חותמים ואחד מהם נותנו לה, כמבואר לקמן פ"ט, הכ"ז. (64) ובדפוס רומי וקושטא, הנוסח: לבטל גט זה שלא בפני זה. (65) לומר לאחד מהם אל תכתבוהו או אל תתנהו, וממילא בטל הגט. ואפילו התשעה האחרים אינם יכולים לכתבו או ליתנו, שעדות שבטלה מקצתה - בטלה כולה, כמבואר בהל' עדות פ"ה, ה"ג. (66) כמבואר לעיל בהלכה טז, אלא שלכתחילה אסור לבטל בפני שנים אחרים מפני שגורם להיות ממזרים, שהשליח לא ידע וימסרנו לאשה והיא תינשא ונמצאו בניה ממזרים, כמבואר בסמוך הלכה כו. ומובן שגם אם אמר לעשרה כתבו ואח"כ יבטל זה שלא בפני זה - קיים אותו החשש, ובוודאי שלכתחילה אסור לו לבטל זה שלא בפני זה (גיטין לג: וב'מעשה רוקח'). (67) וממילא הגט בטל, ששליחות שבטלה מקצתה - בטלה כולה (גיטין, שם). (68) זה חוזר גם על "אמר לעשרה כתבו".

- 26 יט. וְכֵן מִי שְׁאָמַר לְשְׁנַיִם: גֵּט שְׁאֵנִי כּוֹתֵב⁶⁹ לְאִשְׁתִּי
27 בְּטֵל הוּא⁷⁰, וְכֹתֵב אַחֵר כֶּף גֵּט וּנְתָנוּ לָהּ בְּפָנָי שְׁנַיִם
28 אַחֲרָיִם⁷¹ - הֲרִי זֶה בְּטֵל. וְזוֹ הִיא מְסִירַת הַמּוֹדָעָא
29 עַל הַגֵּט⁷². וְכֵן אִם אָמַר לָהֶם: כָּל גֵּט שֶׁיִּכְתֹּב לִי
30 פְּלוֹנִי בְּטֵל, או: כָּל גֵּט שֶׁאֶכְתֹּב בְּבֵית דִּינִי שֶׁל פְּלוֹנִי
31 הֲרִי זֶה גֵּט בְּטֵל, או: כָּל גֵּט שֶׁאֶכְתֹּב מִכָּאן וְעַד
32 עֲשָׂרִים שָׁנָה בְּטֵל - הֲרִי⁷³ גֵּט בְּטֵל. וְכֵן אִם אָמַר
33 בְּפָנָי שְׁנַיִם: כָּל גֵּט שֶׁאֶכְתֹּב לְפְלוֹנִית אִשְׁתִּי בְּטֵל
34 הוּא, וְכָל דְּכָר שֶׁאֶכְתֹּב בּוֹ מוֹדָעָא זֹאת הֲרִי הוּא
35 בְּטֵל, וְכֹתֵב אַחֵר כֶּף וּנְתָנוּ לָהּ, אֵף עַל פִּי שֶׁבִּטֵּל
36 הַמּוֹדָעָא קִדְּם שֶׁיִּכְתֹּב הַגֵּט - הֲרִי הַגֵּט בְּטֵל⁷⁴.

69 עומד לכתוב. (70) שאין דעתי נכונה ומסכמת לזה, ואיני כותבו אלא מחמת סיבה מסויימת המניעה אותי לכך. (71) משמע, אילו היה נותנו בפני שנים הראשונים היה הגט כשר, הואיל ומוסרו לפנייהם ודאי ביטל את מודעתו הקודמת, אולם מתוך דברי רבינו בהל' מכירה פ"י ה"ו, האומר: "עדי המודעה יש להם לחתום הם עצמם באותו הממכר שנמסרה להם המודעה עליו, ואין בכך כלום" - משמע שאפילו נתן הגט בפני שנים הראשונים מודעתו קיימת. (72) המבוארת בערכין כא, ב. ואפילו אין אנו יודעים לו שום אונס למתן גט זה, מודעתו קיימת. (73) כן בדפוס רומי. (74) שהרי ביטל מראש את ביטול המודעה, ואע"פ שביטלה - לא ביטל המודעה דמודעה.

- 37 כ. אִם בָּן, מֵהוּ תַּקְנַת דְּכָר זֶה? שְׁיִאמְרוּ לוֹ הַעֲדִים

הט"ו. (49) שבשעת נתינת הגט צריכים העדים לקרותו, כמבואר לעיל פ"א, הי"ט. (50) שמא לא היה זה גט כלל, והרי אי-אפשר לבדוק אחרי שנוק לים. ואפילו נתנו הבעל לידה וזרקתו לים, אינו נאמן לומר גט כשר היה, כמבואר לעיל פ"א, הכ"א.

- 1 טו. עֵבֶר הַשְּׁלִיחַ וְנָתַן הַגֵּט בְּיָדוֹ לְבִינָה - יִטְלָנוּ
2 מִמֶּנָּה⁵¹ וְיַחֲזֹר וְיִתְּנוּ לָהּ בְּפָנָי שְׁנַיִם⁵². וְאִם מֵת -
3 הוֹאִיל וְהַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ מְקַדְּם בְּחוֹתְמֵיו⁵³, הֲרִי
4 זֶה גֵּט בְּשֵׁרָר⁵⁴.

51 אפילו לאחר שנשאת, וכמבואר לקמן פ"ז, הי"ז. (52) שהרי יש מן הגאונים שהורה, שכל שלא נמסר הגט בפני שנים אע"פ שחתמו בו שנים, הרי זה גט פסול (ראה לעיל פ"א, הט"ז), לפיכך צריך לחוש לדבריו ולתקן זה במקום האפשר וביחוד כשהשליח מסר, שאין כוחו יפה כמסירת הבעל (מגיד-משנה). (53) מאושר ע"י העדים החתומים בגט כי הן חתימותיהם, או שעדים אחרים יעידו על כך. (54) כשיטת רבינו לעיל פ"א הט"ז, שבדיעבד כשר הגט בעדי חתימה בלבד.

- 5 טז. שְׁלִיחַ שֶׁנִּטְלָה הַגֵּט, וְקִדְּם שְׁגִיעַ לֵיד הָאִשָּׁה חֲזַר
6 הַבַּעַל וְאָמַר לוֹ: גֵּט שֶׁשְּׁלַחְתִּי עִמָּךְ בְּטֵל הוּא, או
7 שְׁקִדְּם וְאָמַר לְאִשָּׁה: גֵּט שֶׁשְּׁלַחְתִּי לִיךְ בְּטֵל הוּא, או
8 שֶׁשְּׁלַח שְׁלִיחַ אַחֵר לְבַטְלוֹ, או שְׁאָמַר לְאַחֲרִים: גֵּט
9 שֶׁשְּׁלַחְתִּי לְאִשְׁתִּי בְּטֵל הוּא - הֲרִי זֶה בְּטֵל⁵⁵, וְאֵף עַל
10 פִּי שֶׁהִגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ⁵⁶. וְכָל הַמְּבַטֵּל בְּפָנָי אַחֲרִים, צָרִיךְ
11 שֶׁיִּבְטֵל בְּפָנָי שְׁנַיִם⁵⁷. וְאִם אַחֵר שֶׁהִגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ או
12 לֵיד שְׁלִיחַ קִבְּלָהּ⁵⁸ - אֵינוֹ יָכוֹל לְבַטְלוֹ. וְאֵף עַל פִּי
13 שֶׁחֲזַר בְּתוֹךְ כְּדֵי דְבוֹר⁵⁹ וּבִטְלוֹ, הוֹאִיל וְאַחֵר שֶׁהִגִּיעַ
14 לְיָדָהּ אוֹ לֵיד שְׁלִיחַ קִבְּלָהּ אוֹ לְחֻצְרָה בְּטָלוֹ - אֵינוֹ
15 בְּטֵל, וְהֲרִי זֶה גֵּט בְּשֵׁרָר⁶⁰.

55 גיטין לב, א. (56) אחרי הביטול. (57) שהם כמו בית-דין, וכן מצינו בשטר פרוזבול (שביעית י, ד): "מוסרני לפניכם פלוני ופלוני הדיינים", הרי שגם שנים נקראים 'בית דין' (גיטין לב:). ובפחות משנים, יש לחוש שלא יודע דבר הביטול ברבים, ובינתיים תינשא האשה לאחר ונמצאו בניה ממזרים ('תוספות' שם). וראה לקמן הלכה כו. (58) שידו כידה, כמבואר לעיל ה"א. (59) "כדי שיאמר תלמיד לרב: שלום עליך רבי" (הל' שבועות פ"ב, הי"ז). (60) גיטין לב, א. ונדרים טז, א. שענין חמור ורציני כזה, אין האדם עושה אותו אלא מתוך הסכמה גמורה, ולא היתה דעתו שיוכל לחזור בו בתוך כדי דבור ('ר"ן שם). והשווה הל' אישות פ"ז הכ"ב, והל' עבודה זרה פ"ב ה"ט, ובביאורנו שם.

- 16 יז. הִיָּה מְחֻזָּר וּמְבַקֵּשׁ שְׁלִיחַ⁶¹ כְּדֵי לְבַטְלוֹ, או
17 שֶׁהִיָּה מְבַקֵּשׁ שְׁנַיִם שֶׁיִּבְטְלוּ בְּפָנָיהֶם, וּבֵין שֶׁהוּא
18 מְחֻזָּר וְרוֹדֵף הִגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ, וְאַחֵר כֶּף בְּטָלוֹ - אֵינוֹ
19 בְּטֵל, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיָּה מְחֻזָּר לְבַטְלוֹ קִדְּם שֶׁהִגִּיעַ
20 הַגֵּט לְיָדָהּ⁶².

(61) שליח שני ששיג את השליח הראשון להודיעו שהגט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 קדם פתיכת הגט: אָמַר בְּפִנְיָנוּ שְׁכַל הַדְּבָרִים
 2 שְׁמִסְרַת, שְׁגוּרְמִין כְּשִׁתְּקִימוֹ אוֹתָן הַדְּבָרִים לְבַטֵּל
 3 גִּט⁷⁵, הָרִי הֵן בְּטָלִים. וְהוּא אוֹמֵר: הֵן⁷⁶. וְאַחַר כֵּן
 4 אוֹמֵר לָהֶם לְכַתֵּב וּלְחַתֵּם וּלְתַן לָהֶן. וְלֹא יִנְיחוּהוּ
 5 לְיַלְךְ עַד שְׂנִיעֵי הַגֵּט לְיָדָהּ, כְּדִי שְׂלֹא יֵצֵא וּיְבַטְלוּ⁷⁷.
 6 וְאִין הַמוֹסֵר מוֹדְעָא וְלֹא הַמְבַטֵּל מוֹדְעָא צְרִיךְ
 7 קִנְיָן⁷⁸.
- 75) ובכת"י התימנים: לבטל גט זה. (76) שדברו האחרון כולל לבטל כל מה שמסר והודיע נגד גט זה. ואחרי דברו האחרון אנו הולכים, שהוא כולל לכל מה שקדם לו והכל בטל. ולדעת הרשב"א צריך שיפסול כל עד שיעיד שמסר מודעה בפניו, שבזה הוא מוכיח שהביטול שלו הוא בלב שלם שעוקר את כל מה שפעל עד כה לביטול הגט (מגיד-משנה). ובשו"ע אהע"ז סי' קנד ב"סדר הגט" - מצריך שיאמר הבעל בפני עדי חתימת הגט: "הנני מבטל לפניכם כל מודעי ומודעי דמודעי... שמסרתי על גט זה... וכן אני מעיד על עצמי שלא מסרתי שום דבר שיפסל הגט מחמתו, והריני פוסל כל עד או עדים שיעידו שמסרתי או אמרתי שום דבר שיבטל גט זה או שיוע כוחו מחמתו". (77) ואז יבוטל הגט, כי הכל הולך אחרי דבריו האחרונים. (78) קנין סודר (המבואר בביאורנו לעיל פ"י מהל' אישות ה"ט). ומכיון, שאין זה אלא גילוי דעת בלבד, אין אנו צריכים לקנין. וכן מבואר בבבא-בתרא מ, א. וגם ביטול המודעה אינו אלא גילוי דעת בלבד, כמבואר בערכין כא, ב שאמירתו בלבד מספיקה (ביאור הגר"א לאהע"ז סי' קלד ס"ק ג, ח). וכל זה כשאינו אנוס, אבל אם הוא אנוס, דינו מבואר לעיל פ"ב, ה"כ (מעשה רוקח).
- 8 כא. השולח גט ביד השליח ובטל הגט - הרי חוזר
 9 ומגרש בו כשירצה; שלא בטלו מתורת גט אלא
 10 מתורת שליחות⁷⁹. לפיכך, אם היה הגט ביד הבעל
 11 ובטלו, כגון שאמר: גט זה בטל הוא - אינו מגרש
 12 בו לעולם, והרי הוא פחרס הנשבר. ואם גרש בו -
 13 אינה מגרשת. וכן אם פרש בעת שבטלו והוא ביד
 14 השליח ואמר: גט ששלחתי הרי הוא בטל מלהיות
 15 גט - אין מגרש בו לעולם.
- 79) גיטין לב, ב. וכגירסת רבינו חננאל שם: "מתורת גט לא בטליה". וכן בקידושין נט, ב. ויש גירסא אחרת שם: "גט גופיה מי קא בטלי", כלומר אפילו אם יפרש שהוא בטל מלהיות גט - אינו בטל, שכל גט הנכתב בהכשר אי-אפשר לבטלו. כי איך יבוא דיבורו ויבטל מעשה כתיבת הגט, וכשם שאי-אפשר לפסול ספר-תורה הנכתב בהכשר, כך אי-אפשר לפסול גט כשר (ר"ן שם).
- 16 כב. באי זה לשונות מבטל הגט? אָמַר: בְּטַל הוּא,
 17 אִי אֶפְשֵׁי בוּ, גֵּט זֶה לֹא יוּעִיל, לֹא יִתִּיר, וְלֹא יַעֲזֹב,
 18 וְלֹא יִשְׁלַח, וְלֹא יִגְרַשׁ, יְהִי פַחְרֵס, יְהִי חֶרֶס, הָרִי
 19 הוּא פַחְרֵס. וְאִם⁸⁰ אָמַר אָחַד מֵאֵלוּ וְכָל הַדּוֹמָה לְהֵן
 20 - הָרִי זֶה בְּטָלוֹ⁸¹.
- 80) ובכת"י התימנים: לבטל גט זה. (81) שדברו האחרון כולל לבטל כל מה שמסר והודיע נגד גט זה. ואחרי דברו האחרון אנו הולכים, שהוא כולל לכל מה שקדם לו והכל בטל. ולדעת הרשב"א צריך שיפסול כל עד שיעיד שמסר מודעה בפניו, שבזה הוא מוכיח שהביטול שלו הוא בלב שלם שעוקר את כל מה שפעל עד כה לביטול הגט (מגיד-משנה). ובשו"ע אהע"ז סי' קנד ב"סדר הגט" - מצריך שיאמר הבעל בפני עדי חתימת הגט: "הנני מבטל לפניכם כל מודעי ומודעי דמודעי... שמסרתי על גט זה... וכן אני מעיד על עצמי שלא מסרתי שום דבר שיפסל הגט מחמתו, והריני פוסל כל עד או עדים שיעידו שמסרתי או אמרתי שום דבר שיבטל גט זה או שיוע כוחו מחמתו". (77) ואז יבוטל הגט, כי הכל הולך אחרי דבריו האחרונים. (78) קנין סודר (המבואר בביאורנו לעיל פ"י מהל' אישות ה"ט). ומכיון, שאין זה אלא גילוי דעת בלבד, אין אנו צריכים לקנין. וכן מבואר בבבא-בתרא מ, א. וגם ביטול המודעה אינו אלא גילוי דעת בלבד, כמבואר בערכין כא, ב שאמירתו בלבד מספיקה (ביאור הגר"א לאהע"ז סי' קלד ס"ק ג, ח). וכל זה כשאינו אנוס, אבל אם הוא אנוס, דינו מבואר לעיל פ"ב, ה"כ (מעשה רוקח).
- 80) ובכת"י התימנים: לבטל גט זה. (81) שדברו האחרון כולל לבטל כל מה שמסר והודיע נגד גט זה. ואחרי דברו האחרון אנו הולכים, שהוא כולל לכל מה שקדם לו והכל בטל. ולדעת הרשב"א צריך שיפסול כל עד שיעיד שמסר מודעה בפניו, שבזה הוא מוכיח שהביטול שלו הוא בלב שלם שעוקר את כל מה שפעל עד כה לביטול הגט (מגיד-משנה). ובשו"ע אהע"ז סי' קנד ב"סדר הגט" - מצריך שיאמר הבעל בפני עדי חתימת הגט: "הנני מבטל לפניכם כל מודעי ומודעי דמודעי... שמסרתי על גט זה... וכן אני מעיד על עצמי שלא מסרתי שום דבר שיפסל הגט מחמתו, והריני פוסל כל עד או עדים שיעידו שמסרתי או אמרתי שום דבר שיבטל גט זה או שיוע כוחו מחמתו". (77) ואז יבוטל הגט, כי הכל הולך אחרי דבריו האחרונים. (78) קנין סודר (המבואר בביאורנו לעיל פ"י מהל' אישות ה"ט). ומכיון, שאין זה אלא גילוי דעת בלבד, אין אנו צריכים לקנין. וכן מבואר בבבא-בתרא מ, א. וגם ביטול המודעה אינו אלא גילוי דעת בלבד, כמבואר בערכין כא, ב שאמירתו בלבד מספיקה (ביאור הגר"א לאהע"ז סי' קלד ס"ק ג, ח). וכל זה כשאינו אנוס, אבל אם הוא אנוס, דינו מבואר לעיל פ"ב, ה"כ (מעשה רוקח).
- 82) הוא מודיע לנו שהגט פסול, ואנו יודעים בו שהוא כשר, שהרי אין אנו רואים בו שום פסול (שם וברש"י).
- 83) שהן בפת"ח. (84) אם משמעו לעתיד שהוא רוצה לבטלו מכאן ולהבא, כמו בטל בצירי ואזי הוא בטל, או משמע לשעבר ואין זה מבטל אלא מודיע דבר שאינו כן ואינו מבוטל, כאמור בהלכה הקודמת (שם). ולדעת רש"י שם, הספק הוא הואיל ולא אמר: הוא, אלא "בטל" בלבד, שמה משמעו לשעבר ואין בדבריו כלום. (85) ודינה מבואר לקמן פ"י, ה"ג.
- 86) שלא מסרתו לה. (87) אין זה אלא גילוי דעת שאינו חפץ עוד בשליחות, וכבר אמרנו לעיל הלכה יז שדברים שבלב אינם דברים לענין גט (גיטין לד.).
- 88) מפת מרדות⁸⁸, מפני שגורם להיות ממזרים. שהרי יגיע גט לידה ותנשא בו, ואחר זמן יצאו עדים שפוטל בפניהם או שמסר מודעא בפניהם קדם שיכתב הגט, ונמצא הולד ממזר⁸⁹.
- 88) מכות מדבריהם, שהן בלי מספר מסויים אלא לפי ראות עיני בית-דין, בניגוד למלקות מן התורה שהיא שלושים ותשע הלקאות (נזיר ד, ג ובפירוש המשנה שם). מרדות - שמרד על דברי סופרים, וראה ב'תוספות יום-טוב' שם ובביאורנו הל' יסודי התורה פ"ו, ה"ג. ורש"י (חולין קמא:): מפרש: מרדות - ריודי בתוכחת שלא ירגיל בזה". (89) קידושין יב, ב: רב מנגיד (=מכה מכת מרדות) על דמבטל גיטא, ועל דמסר מודעה אגיטא". והשווה לעיל הל' אישות פ"ג, ה"כ. ונוהגים היום להצריך ביטול מודעה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"א טבת - ספר נשים - הלכות גירושין קיא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 מתיים¹⁰². וְאִם הָיָה גֵט אֶחָד מֵהֶם בְּיַד הַשְּׁלִיחַ - אֵינּוּ
20 נֹתְנֵנוּ לְאִשְׁתּוֹ¹⁰³. וְאִם נֹתְנֵנוּ לָהּ - הָרִי זֶה סֶפֶק
21 מִגְרָשָׁתָּהּ¹⁰⁴. וְאִם נֹדַע שְׁמַת הַבַּעַל קִדְּם שְׂגִיעַ הַגֵּט
22 לַיָּדָה - אֵינּוּ גֵט¹⁰⁵.

אפילו למגרש מרצונו (אהע"ז סי' קלד, ס"ג). ומי שמגרש ע"י שליח, טוב שישביעו את הבעל בשבועת התורה שלא ימסור מודעה ולא יבטל הגט (שם סי' קנד, "סדר הגט" סעיף כו).

1 כִּזוּ. שְׁלִיחַ שֶׁהֵבִיא גֵט וְנִתְּנוּ לְאִשָּׁה - אֵין אוֹמְרִים
2 שְׁמָא בְטָלוּ הַבַּעַל, אֶלָּא נֹתְנִין אוֹתוֹ לָהּ בְּחֻזְקַת
3 שֶׁהוּא פֶשֶׁר וְתַנְשֵׂא בּוֹ. וְאִם נִמְצָא אַחֵר בֶּן שְׁבֻטָּלוּ
4 - תֵּצֵא וְהוֹלֵךְ מִמֶּזֶר. וְכֵן הַכּוֹתֵב גֵּט וְנִתְּנוּ לְאִשְׁתּוֹ -
5 אֵין אוֹמְרִין שְׁמָא מִסֵּר מוֹדְעָא עַל גֵּט זֶה, אֶלָּא הָרִי
6 הוּא בְּחֻזְקַת פְּשָׁרוֹת וְתַנְשֵׂא בּוֹ⁹⁰.

90 מקור הלכה זו ממה שאמרנו למעלה שמכין מכת מרדות את מי שמוסר שמבטל הגט, ואת מי שמוסר מודעה עליו "מפני שגורם להיות ממזרים". הרי שאין האשה צריכה לחשוש שמא ביטל הבעל הגט או שמא מסר מודעה עליו. וכן משמע בגיטין לג, א שהיתה נשאת לאחר בגט שקיבלה על-ידי שליח מבלי שנתברר אם לא נתבטל הגט ע"י הבעל.

7 כֹּחַ. וְכֵן הַמְּבִיא גֵט וְהַנִּיחַ⁹¹ הַבַּעַל חוֹלָה אוֹ שֶׁהָיָה
8 זָקֵן⁹² - נֹתְנֵנוּ לָהּ בְּחֻזְקַת שֶׁהוּא קַיָּם⁹³. אֶבְל אִם
9 הַנִּיחוֹ גּוֹסֵס⁹⁴, שָׂרֵב גּוֹסְסִין לְמִיתָה, וְאַף עַל פִּי
10 שְׁנִתְּנוּ לָהּ - הָרִי זֶה סֶפֶק גִּירוּשִׁין, שְׂאִין גֵּט לְאַחֵר
11 מִיתָה⁹⁵. וְכֵן עִיר שֶׁהִקְפִּיחַ הַחֵיל וְהִיא בְּמִצּוֹר,
12 וְסִפְיָהּ הַמְּסֻרָּתָהּ⁹⁶ בַּיָּם, וְהִיוֹצֵא לְדוֹן⁹⁷ - הָרִי אֵלוֹ
13 בְּחֻזְקַת חַיִּים. וְאִם הָיָה גֵט אֶחָד מֵהֶן בְּיַד הַשְּׁלִיחַ -
14 נֹתְנֵנוּ לְאִשְׁתּוֹ וְתֵהִי בְּחֻזְקַת מִגְרָשָׁתָּהּ⁹⁸.

91 השליח. 92 ואפילו הגיע לגבורות (שמונים שנה). 93 ואין חוששים שמא מת ובטלה שליחותו, אלא העמד השולח בחזקת חיים. 94 חולה סמוך למיתתו הנאבק עם המות. ופירושו בלשון פרסית קרב ומלחמה, ובפירוש המשנה לרבינו (ערכין א, ג) אומר: גוסס ידוע והוא שקול גורונו נשמע בשעת המיתה. והרמ"א באהע"ז סי' קכא ס"ז, מפרש: "תרגום" "על צד תאמנה" (ישעיה ס, ד): "על גססין", כלומר על חזה שלהן. . . שהקורב למיתה מעלה ליחה בגורונו מפני צרות החזה". וראה ב'תוספות יום טוב' לערכין שם: "מלשון מגיסה בקדירה, שהליחה מתהפכת בגורונו, כמו המגיס בקדירה". 95 ושמא כבר מת, ואע"פ שבין כך ובין כך היא מותרת להנשא, או מחמת הגט או מחמת מיתת הבעל, חשוב לנו לדעת לענין יבום, שאם היא מגורשת אינה זקוקה ליבום, ואם אלמנה היא הרי זקוקה ליבום, ומספק חולצת ואינה מתייבמת. וכן להנשא לכהן אסורה שמא גרושה היא (גיטין כח, ובמגיד-משנה). 96 ונשלכה בין הגלים בסער, ועדיין לא טבעה. 97 בדיני נפשות, אפילו בערכאות של גויים. 98 שם כח, ב.

15 כֹּט. אֶבְל עִיר שֶׁכָּבְשָׁה הַגֵּיס וְהִבְקָעָה, וְסִפְיָהּ
16 שְׂאֶבְדָּהּ⁹⁹ בַּיָּם, וְהִיוֹצֵא לְהֵרֵג מִמִּית דִּין שָׁל
17 עַפְוִים¹⁰⁰, וְמִי שֶׁגָּרְתָּהּ חָיָה אוֹ שְׁטַפּוּ נֶהָר אוֹ נִפְלָה
18 עָלָיו מִפְלֵת¹⁰¹ - נֹתְנִים עֲלֵיהֶם חֲמָרֵי חַיִּים וְחֲמָרֵי

99 טבעה, ורבינו בפרושו למשנה (גיטין ג, ד) אומר: "מטרפת - שסוער עליה הים ורוצה לשברה, והמלחים אינם יכולים להנהיגה כפי רצונם. . . אבל העצים והכלים נשארו. והספינה שאבדה - כשנשברו הכלים והעצים שלה ונאבד הכל, ונשארה הספינה על פני המים להנהגת המים ולא נשאר עוגן ולא משוטות". 100 שמא קיבל שוחד, ונשאר הנידון חי (גיטין, שם). 101 התמוטטות קיר או תל וכיוצא בזה. כל אלו השלשה, מנויים ב'ירושלמי' גיטין פ"ג, ה"ד. 102 בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה (חומרי מתים), ובת כהן לישראל לא תאכל בתרומה אביה (חומרי חיים), כמפורש במשנה (גיטין ג, ד). ולא גילה לנו רבינו דין היוצא ליהרג מבית-דין של ישראל, שאמרו בגיטין כט, א. כיון שיצא ליהרג הורגים אותו, ואין חוששים שמא מצאו לו זכות והחזירו אותו, אולם בהל' תרומות פ"ט ה"ב, כותב רבינו: "והיוצא ליהרג מבתי דיני גויים. . . נותנים לו חומרי מתים וחומרי חיים. . . אבל מי שנגמר דינו בבית-דין והניחוהו בבית הסקילה ליהרג, הרי זה בחזקת מת ולא תאכל אשתו". נראה מדבריו, שגמר דין בלבד אינו מספיק להחזיקו כמת, שמא למדו עליו זכות בהיותו בדרך והחזירוהו ופטרוהו, אולם משהניחוהו בבית הסקילה, דבר רחוק הוא שימצא מי שילמד עליו זכות, כביאור ה'כסף משנה' שם. והשווה הל' ערכין פ"א, ה"ג. 103 שלא להחזיקה כגרושה על הספק, ובמקום יבום (שבעלה מת בלא בנים והניח אח), שמא תקל לעצמה ותינשא לאחרים בלא חליצה. אבל שלא במקום יבום, ורוצה להנשא לישראל - אין כאן שום חשש, שממה-נפשך מותרת להנשא, או בתורת גרושה או בתורת אלמנה, ואפילו במקום יבום אם תשבע קודם קבלת הגט שלא תינשא לאחרים בלא חליצה - נותן לה גיטה ולא תשאר עגונה כל ימיה ('בית שמואל' לאהע"ז סי' קמא, קו, ו'ב'נודע ביהודה' תנינא אהע"ז סי' קלד). 104 ובמקום יבום, חולצת ואינה מתייבמת. 105 שאין גט לאחר מיתה (גיטין יג). ומתייבמת, ושלא במקום יבום מותרת אפילו לכהן.

23 ל. הַבַּעַל שֶׁשָּׁלַח גֵּט לְאִשְׁתּוֹ - הָרִי הוּא חַיָּב
24 בְּמִזְוֹנוֹתֶיהָ וּבְכָל תַּנְאֵי פְחָבָהּ¹⁰⁶ עַד שְׂגִיעַ הַגֵּט
25 לַיָּדָה¹⁰⁷ אוֹ לַיָּד שְׁלִיחַ קַבְלָהּ.

106 כגון רפואתה או פדיונה, המנויים לעיל הל' אישות פי"ב, ה"ב. 107 שאפילו בספק מגורשת יש לה מזונות מבעלה, כמבואר בכתובות צז, ב. ולעיל הל' אישות פי"ח, ה"ה. קל-יחומר בזו שלא הגיע גט לידה כלל. וכ"ה ברי"ף גיטין פרק ב, בסוגיא דנכתב ביום ונחתם בלילה: "וקיימא" לן שלא פקע פדיונה ממנו עד שיגיע גט לידה" (אור שמח).

גם אם מת השליח הראשון קיימת השליחות כיון שהבעל קיים.

ובפנימיות העניינים הוא, שגם לשליח האחרון ישנו תוקף השליחות מכוחו של המשלח, ומזה למדים אנו שהמטרה בזכרון שבירת הלוחות היא כדי שנשוב להטיב ולחזק את קשר הקידושין שבין הקב"ה וכנסת ישראל. כשיהודי לומד תורה מתוך ידיעה ש"משה קיבל תורה מסיני כו"י יכול שתהיה אצלו חלישות בגלל הידיעה שהתורה מגיעה אליו לאחר כמה וכמה שלוחים, עד שהשליח האחרון אינו בא בכח המשלח, ועל כך באה ההלכה הפסוקה שכל השלוחים כולם באים מכח הבעל - הקב"ה בעצמו.

כשמשה רבינו מוסר את השליחות לשני, הרי היא במלוא שלימותה, כי מוסר לו גם את כח המשלח, וכן הלאה "אפילו מאה", ולכן יהודי המקבל את התורה בימינו, כאילו קיבל אותה מהקב"ה בעצמו, ו"כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו".

(על"פי י"ן מלכות ט"ו ס"ב)

(2) החתומים בו. (3) "שעיקר הגירושין בעדי מסירה". (4) עדי החתימה. (5) כי אפילו יבוא הבעל ויערער על הגט לומר מזויף הוא, יבואו עדי החתימה או אנשים אחרים המכירים חתימת ידם ויעידו על זהות החתימה ויקיימוהו. ודווקא בארץ ישראל שעדים מצויים לקיימו (לאשרו), הואיל ובתי דינים קבועים שם בכל יום שני וחמישי ומצויות שיירות שהולכות לרדן בבית הדין.

7 **ב. בַּא הַבַּעַל וְעֵרַעַר וְאָמַר: לֹא גִרְשָׁתִי מֵעוֹלָם,**
8 **וְגַט שֶׁהוּבָא לָהּ מְזִיף הוּא - תְּקַיֵּם בְּחֻמְתָּיו. וְאִם**
9 **לֹא נִתְקַיֵּם וְלֹא נִדְרְעוּ עֲדָיו כָּל־ל - תֵּצֵא וְהוֹלֵד מִמֶּנּוּ,**
10 **שֶׁהָרִי אֵינָהּ מְגַרְשֶׁת. אָבֵד הַגֵּט - הָרִי זֶה סָפֵק**
11 **מְגַרְשֶׁת. לְפִיכָךְ, נָשִׁים שֶׁחֻזְקָתָן שֶׁהֵן שׁוֹנְאוֹת זֶה אֶת**
12 **זֶה - אֵין נֶאֱמָנֹת לְהֵבִיא גֵט בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל זֶה לְזֶה;**
13 **שָׂמָא מְזִיף הוּא, וְתִתְכַּוֵּן לְקַלְקֵל אוֹתָהּ כְּדִי שֶׁתִּנְשָׂא**
14 **וְתֵאָסֵר עַל בְּעֻלָּהּ.⁸**

(6) יאושר על ידי עדי החתימה, ואין מקבלים דברי הבעל שהוא יחיד, במקום העדים שהם שניים. (7) ועדיין היא אשת איש הואיל והבעל מערער על נכונות הגט וחתימת העדים לא אושרה, והאשה עצמה אינה יודעת בזה שום דבר להשיב, העמר אשה על חזקתה והרי היא אשת איש גמורה מן הראשון. (8) ותצא מזה ומזה.

15 **ג. וְאִלוּ הֵן הַנְּשִׁים שֶׁחֻזְקָתָן שׁוֹנְאוֹת זֶה אֶת זֶה:**
16 **תְּמוֹתָהּ, וּבֵת תְּמוֹתָהּ, וְצִרְתָּהּ,⁹ אָפְלוּ הֵיטָה צִרְתָּהּ**
17 **נְשׂוֹאָהּ¹⁰ לְאַחֵר, וּבִתְמוֹתָהּ,¹¹ אָפְלוּ הֵיטָה אַחֻתָהּ וּבֵת**
18 **בְּעֻלָּהּ.¹² אָבֵל שָׂאָר כָּל הַנְּשִׁים כְּשֶׁרֹת.**

(9) כינוי לשתי נשים הנשואות לבעל אחד. (10) עכשיו. (11) אשת אחי בעלה, יראה שמא סופה להיות צרתה (במקום יבום). (12) שאומרת: זו באה במקום אמי ואוכלת כל עמלה. ובגמרא אמרו: שהוא הדין שאין הכלה נאמנת

יום שלישי י"ב טבת ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) נתבארו בו דיני הבאת הגט ממקום למקום, ערעור הבעל, שהאשה נעשית שליח להולכה.

1 **א. שְׁלִיחַ שֶׁהֵבִיא גֵט מִמְּקוֹם לְמְקוֹם בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל,**
2 **אָף עַל פִּי שְׂלֵא רָאָה כְּתִיבַת הַגֵּט וְלֹא יָדַע מִי הֵם**
3 **עֲדָיו², אֲלֵא נִתֵּן לוֹ הַבַּעַל גֵּט וְאָמַר לוֹ: תֵּן גֵּט זֶה**
4 **לְאַשְׁתִּי - הָרִי זֶה נוֹתֵנוּ לָהּ בְּפָנַי עֲדִים³, וְאָף עַל פִּי**
5 **שְׂאִין עֲדָיו⁴ יְדוּעִין אֲצֻלְנוּ, וְתִהְיֶה מְגַרְשֶׁת וְתִנְשָׂא**
6 **בוֹ.⁵**

~ נקודות משיחות קודש ~

"שליח שהביא גט...כו".

מדין שליח שהביא גט, יש ללמוד הוראה לכללות זמן הגלות. הקב"ה וכנסת ישראל הם בדוגמת איש ואשה, ובמתן-תורה היה עניין הקידושין, וכמבואר בחסידות ששלושת הדרכים שבהן נקנית האשה, מרומזים באברהם יצחק ויעקב (אבות האומה); כסף הוא אהבה - עניינו של אברהם אבינו, שטר כנגד הלוחות, כמו שמצינו שחקיקה מהני בגט. וביאה עניינו של יעקב - "ויבן לו בית כו"י" ונמצא ששבירת הלוחות היא שבירת שטר הקידושין וסיבה לעניין הגלות.

אמנם, הכוונה בשבירת הלוחות ובירידה שבגלות היא העליה שתבוא אחר-כך, ועל-אחת-כמה-הוכמה לעתיד-לבוא, ויתירה מכך שגם בזמן הגלות אין זה מצב של גירושין לאמיתתו אלא מעין ובחיצוניות בלבד.

עניין זה מתבטא בהלכה שהבעל בעצמו אינו נותן את הגט אלא השליח, והבעל - הקב"ה אומר "לא גירשתי מעולם" - "אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה". ובהלכה שלאח"כ "..."חלה או נאנס השליח משלחו ביד אחר, וכן השני אם חלה משלחו ביד אחר, ואפילו מאה" היינו שהקב"ה שאינו חפץ בגירושין עושה הכל כדי שלא יהיו גירושין, וגם כאשר משלחו ביד אחר, אזי השני בא לידי חולי עד מאה, שאז כבר בוודאי יבוא משיח..

ומסיים בהלכה שם "האחרון שהגיע הגט לידו, נתנו לה ותתגרשו בו אע"פ שמת השליח הראשון". ומקור ההלכה בגמרא שרב אשי אמר אם מת הראשון בטלו כולן, ומר בר רב אשי חולק ואומר שאם הבעל חי כל השליחים קיימים, ופסק הרמב"ם כמותו.

כי כששליח עושה שליח, יש שני אפשרויות: א: שהשליח מוסר לחבירו רק את מציאות ה"שליח" שבו ולא את כוחו של המשלח, ונמצא שפעולת השליח השני היא מכח השליח הראשון ולא מכח המשלח. ב. השליח מוסר לו גם את כח המשלח שבו - "שלוחו של אדם כמותו", ואז שליחותו של השליח השני היא מכח המשלח עצמו, ולכן

20 הַבַּעַל וַיַּעֲרַר - אֵין מְשַׁגְּחִין בּוֹ. וְאִם אֵין הַשְּׁלִיחַ
 21 עוֹמֵד בְּשַׁעַת כְּתִיבָה וְחִתְּמָהּ²³ - לֹא יִנָּתֵן לָהּ אֶלָּא
 22 אִם בֵּן נִתְקַנֵּם בְּחֻתְמֵי²⁴. וַיִּשְׁשֵׁ²⁵ לְשַׁלִּיחַ לְהִיּוֹת
 23 מִכֻּל הַשְּׁלִישָׁה שְׁקִימוֹ אוֹתָן בְּחֻתְמֵי²⁶. וְאִם לֹא
 24 נִתְקַנֵּם וְנָתַן לָהּ - הָרִי זֶה פְּסוּל²⁷ עַד שְׂחִתְּמָם. וְאִם
 25 בָּא הַבַּעַל וַעֲרַר וְלֹא נִתְקַנֵּם - אֵינָהּ מְגֻרָשֶׁת. אָבֵד
 26 הַגֵּט - הָרִי זֶה סֶפֶק מְגֻרָשֶׁת.

23 שאינו יכול לומר: בפני נכתב ובפני נחתם. 24 על ידי עדים המכירים חתימת עדי הגט. 25 ויכול. 26 שקיום שטרות בשלושה דינים. ואף שהשליח הוא בעצמו עד - יכול הוא להיעשות דיין, שכלל הוא, כל דבר שאינו אלא מדבריהם (מדברי חכמים) עד נעשה דיין. וקיום שטרות אינו אלא מדבריהם בלבד. 27 מדבריהם, אבל אינו בטל מן התורה, שקיום שטרות אינו אלא מדבריהם, אבל מן התורה, עדים החתומים על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותם בבית דין.

27 ח. ומפני מה הצריכו לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם' בחוזה לארץ? כדי שלא תהיה האשה צריכה לקנימו²⁸ אם יבוא הבעל ויערער. מפני שאין העדים מצויין לקנימו במקום המקום בחוזה לארץ²⁹.

28 לאשר חתימת עדי הגט. 29 שאין שיירות מצויות שם. ואפילו במקום למקום באותה מדינה, שמצויות שיירות ביניהם - הואיל ואין האנשים מתעכבים זמן רב בבתיהם אלא נודדים מפה לשם וטרודים בסחרותם, אינם מכירים חתימות שביניהם.

29 ט. בעל שהביא ראיה ברורה שגט זה שנאמר בו 'בפני נכתב ובפני נחתם' מזוהר³⁰ הוא - הרי זה בטל. שלא האמינו דבריו של אחד שאמר 'בפני נכתב ובפני נחתם' אלא לדחות ערעור הבעל שאין עמו ראיה, אכל במקום עדים שמכחישים אותו לא האמינוהו³¹.

30 כגון שהביא עדים שבאותו יום הכתוב בגט לא היה השליח כלל באותו מקום וממילא לא ראה חתימת העדים ושקר העיד. 31 לשליח.

31 י. הנהרות שבארץ ישראל והנסיון³² שבים הגדול³³: שבתוף התחום של ארץ ישראל - הרי הן פאָרץ ישראל³⁴, ושחין לתחום - פחוזה לארץ. ובהלכות תרומות תבארו תחומי ארץ ישראל. ובכל פאָרץ ישראל לגטין³⁵.

32 האיים. 33 הוא הים התיכון שבמערבה של ארץ ישראל. 34 והמביא גט שנכתב בספינה במים הנ"ל הרי הוא כמביא ביבשת ארץ ישראל, כי יש למים הנ"ל תורת ארץ ישראל לענין גיטין. 35 והמביא גט במקום למקום בכבל אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, הואיל וישיבות קבועות שם.

לחמותה ולא אשת האב לבת הבעל, ש"כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" וכשם שאלה שונאות את אלה, כך השונאות חוזרות לשונאות.

1 ד. המביא גט במקום למקום בארץ ישראל, וקלה
 2 או נאנס¹³ - משלחו ביד אחר. 14. וכן השני אם קלה
 3 - משלחו ביד אחר. ואפלו מאה. ואין צריך עדים
 4 לחזור ולעשות שליח בפניהם¹⁵. והאחרון שהגיע
 5 הגט לידו נותנו לה בפני שנים ותתגרש בו, אף על
 6 פי שמת הראשון¹⁶.

13 שאינו יכול להמשיך בשליחותו. 14 אבל אם לא חלה או נאנס אין שליח עושה שליח, שהבעל מקפיד. 15 שאין זה אלא גילוי דעת בלבד. 16 השליח הראשון, שכל השליחים אינם באים אלא מכוח הבעל, ולפיכך כל עוד שהבעל חי לא בטלה שליחותו, אבל אם מת הבעל בטלה שליחות כולם.

7 ה. שליח שהביא גט במקום למקום בחוזה לארץ¹⁷, או מארץ ישראל לחוזה לארץ, או מחוזה לארץ לארץ: אם היה השליח עומד בשעת כתיבת הגט וחתמתו - הרי זה אומר בפני שנים: בפני נכתב ובפני נחתם¹⁸, ואחר כך יתן לה בפניהם ותתגרש בו. ואף על פי שאין עדי ודועין אצלנו. ואפלו היו שמת עדי כשמת העפוזים - אין חוששין להן¹⁹.

17 שאין שם שיירות מצויות וממילא לא יזדמנו לה עדים לקיים חתימת עדי הגט. 18 ואף על פי שאין קיום שטר בפחות משני עדים, בכל זאת נאמן השליח כשניים, כי מן התורה "עדים החתומים על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותם בבית דין" (שאר אדם חצוף לזיף) וחכמים הם שהחמירו להצריך "עדי קיום", ומשום תקנת עגונה הקילו חכמים להאמין השליח כשני עדים, וכדי שלא יחליפו בקיום שאר שטרות להאמין גם בהם עד אחד. - הצריכוהו לומר גם "בפני נכתב" (אף על פי שאין זה נדרש לצורך קיום הגט) להודיע שזהו דין מיוחד בגט, שלא תישאר עגונה. 19 שמה גויים חתמו בו, "מפני שרוב ישראל שבחוץ לארץ שמותיהם כשמות גויים" ובוודאי גם אלו ישראל הם, והואיל ובחוץ לארץ רובם נקראים בשמות גויים, לפיכך אף בארץ ישראל אין לחשוש שמה גויים הם, כי כן המנהג לקרוא ישראל בשמות גויים.

15 ו. בַּא הַבַּעַל וַעֲרַר - אֵין מְשַׁגְּחִין בּוֹ²⁰
 16 לְפִיכָף²¹ אֵף הַנְּשִׁים שְׁשׁוֹנְאוֹת זֹאת זֹאת נִאֶמְנוֹת
 17 לְהַבִּיא גֵט זֶה וְלוֹמַר 'בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נִחְתַּם'²².

20 כי השליח נאמן כשניים ואין דבריו של אחד במקום שניים. 21 הואיל ואין הבעל נאמן לפוסלה. 22 שאינן מתכוונות לקלקלה בידען שהבעל לא יוכל לערער אחרי עדותן.

18 ז. וְכֵן שְׁלִיחַ שֶׁהֵבִיא גֵט בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאָמַר 'בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נִחְתַּם', אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ צָרִיךְ, אִם יָבֵא

- 1 יא. גַּט שִׁפְתָבוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְחָתְמוּ בְּחוּצָה לְאֶרֶץ³⁶
- 2 - צָרִיף שִׁאמַר 'בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נִחְתַּם'³⁷. כְּתָבוּ
- 3 בְּחוּצָה לְאֶרֶץ וְחָתְמוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל³⁸ - אִינוּ צָרִיף
- 4 לֹאמַר 'בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נִחְתַּם'³⁹.
- 36 (36) וחזר ונתנו בארץ ישראל. (37) שהרי נחתם בחוץ
- לארץ. (38) וגם נתנו בארץ ישראל. (39) שהכול הולך
- אחר מקום החתימה.
- 5 יב. נִכְתַּב מְקַצֵּת הַגֵּט בְּפָנָיו, וְנִחְתַּם בְּלִוּוֹ⁴⁰ בְּפָנָיו -
- 6 אִם מְקַצֵּתוֹ הָרֵאשׁוֹן הוּא, הָרִי זֶה אוֹמֵר 'בְּפָנַי נִכְתַּב
- 7 וּבְפָנַי נִחְתַּם'. אֶפְלוּ לֹא נִכְתַּב בּוֹ אֶלָּא שִׁטָּה אַחַת⁴¹
- 8 בְּפָנָיו, וְאֶפְלוּ שָׁמַע קוֹל הַקּוֹלְמוֹס⁴² פּוֹתֵב, וְחָתְמוּ
- 9 הָעֵדִים בְּפָנָיו - הָרִי זֶה אוֹמֵר 'בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי
- 10 נִחְתַּם'. וְכֵן אִם יֵצֵא הַסּוֹפֵר לְשׁוּק וְחָזַר וְהִשְׁלִים אֶת
- 11 הַגֵּט - אִינוּ חוֹשֵׁשׁ שִׁמָּא אַחַר מִצְאוֹ וְאָמַר לוֹ, וְלִשְׁם
- 12 אִשָּׁה אַחֶרֶת כְּתָבוּ, אֶלָּא אוֹמֵר 'בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי
- 13 נִחְתַּם'⁴³.
- 40 (40) כלומר: שני העדים. (41) שורה אחת, ולדעת רש"י
- הכוונה לאותה שורה שבה שם האיש, האשה והתאריך,
- שזהו תורף הגט ועיקרו. ולדעת התוספות הכוונה לשורה
- הראשונה שבנוסח הגט, שמכיון שהתחיל לכתבו לשמה,
- בוודאי סיימו לכתבו לשמה. (42) העט. (43) וכל זה אינו
- אלא בכתיבת הגט, אבל בחתימתו צריך שיראה השליח את
- חתימת העדים כולה, שעדות החתימה היא העיקר ועדות
- הכתיבה אינה אלא משום גזירה.
- 14 יג. אָמַר: בְּפָנַי נִכְתַּב אֲבָל לֹא בְּפָנַי נִחְתַּם, בְּפָנַי
- 15 נִחְתַּם אֲבָל לֹא בְּפָנַי נִכְתַּב, בְּפָנַי נִכְתַּב כִּלּוֹ וְחָתַם עַד
- 16 אֶחָד אֲבָל לֹא הָעֵד הַשֵּׁנִי, אֶפְלוּ הָיָה הוּא הָעֵד הַשֵּׁנִי
- 17 - הָרִי זֶה יִתְקַיֵּם בְּחוֹתְמָיו וְאַחַר כֵּן יִנְתֵּן לָהּ. וְאִם
- 18 הָעֵד הוּא וְאַחַר עַל הָעֵד הַשֵּׁנִי שֶׁלֹּא חָתַם בְּפָנָיו⁴⁴ -
- 19 הָרִי זֶה כָּשֶׁר וְיִנְתֵּן לָהּ. וְאִין צָרִיף לֹאמַר אִם הָעֵדוֹ
- 20 שְׁנַיִם אַחֲרֵים עַל כְּתָב הָעֵד הַשֵּׁנִי שֶׁזֶה כָּשֶׁר⁴⁵.
- 44 (44) שהם מכירים חתימתו. (45) שהרי על חתימת הראשון
- העיד השליח שראהו חותם והוא נאמן כשניים, ועל חתימת
- השני ישנם שני עדים.
- 21 יד. שְׁנַיִם שֶׁהֵבִיאוּ גֵּט בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, אִף עַל פִּי
- 22 שֶׁלֹּא נִכְתַּב וְנִחְתַּם בְּפָנֵיהֶם - הוֹאִיל וְנִתְּנוּ לָהֶם
- 23 הַבְּעַל לְתַנּוּ לְאִשְׁתּוֹ, הָרִי אֵלוֹ נּוֹתֵנִין לָהּ וְתִהְיֶה
- 24 מְגֻרֶשֶׁת. שֶׁהָרִי אִין הַבְּעַל יְכוּל לְעַרְעֵר בְּגֵט זֶה אִף
- 25 עַל פִּי שְׁאִינוּ מְקַיֵּם, שֶׁהָרִי שְׁלוּחָיו הֵם עֲדֵי⁴⁶.
- 26 שֶׁאֵלוֹ אָמְרוּ הַשְּׁנַיִם: בְּפָנָיו נִתְּגַרְשָׁה - הָרִי זֶה
- 27 מְגֻרֶשֶׁת אִף עַל פִּי שְׁאִין שֵׁם גֵּט.
- 46 (46) ואפילו יערער ויאמר לא שלחתים אינו נאמן נגד
- שניהם.
- 28 טו. בְּמָה דְּבָרִים אָמורים? בְּזֵמַן שֶׁהַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת
- 29 יְדֵי שְׁנֵיהֶם⁴⁷; אֲבָל אִם אִין הַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי
- 30 שְׁנֵיהֶם⁴⁸ - צָרִיכִין לֹאמַר: בְּפָנָיו נִכְתַּב וּבְפָנָיו
- 31 נִחְתַּם. לְפִיכֵךְ, אִם אָמַר אֶחָד 'בְּפָנַי נִכְתַּב' וְהָאֲחֵר
- 32 אוֹמֵר 'בְּפָנַי נִחְתַּם', וְאֶפְלוּ שְׁנַיִם אוֹמְרִים 'בְּפָנָיו
- 33 נִכְתַּב' וְאֶחָד אוֹמֵר 'בְּפָנַי נִחְתַּם' - הוֹאִיל וְאִינוּ יוֹצֵא
- 34 מִתַּחַת יְדֵי שְׁנֵיהֶם, לֹא יִנְתֵּן לָהּ עַד שִׁיתְקַיֵּם
- 35 בְּחוֹתְמָיו.
- 47 (47) שנעשו שניהם שלוחים על ידי הבעל. (48) שלא נעשו
- שניהם שלוחים.
- 36 טז. אָמַר אֶחָד 'בְּפָנַי נִכְתַּב' וְשְׁנַיִם אוֹמְרִים 'בְּפָנָיו
- 37 נִחְתַּם' - כָּשֶׁר, אִף עַל פִּי שְׁאִינוּ יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵים⁴⁹,
- 38 שֶׁהָרִי נִתְקַיֵּם בְּחוֹתְמָיו⁵⁰.
- 49 (49) שלא נעשו שלוחים. (50) אושרה חתימת עדי הגט על
- ידי שני עדים.
- 39 יז. שְׁלִיחַ שֶׁהֵבִיֵּא גֵּט בְּחוּצָה לְאֶרֶץ וְנִתְּנוּ לָהּ בֵּינוּ
- 40 לְבֵינָה⁵¹, אוֹ שֶׁנִּתְּנוּ לָהּ בְּפָנַי שְׁנַיִם וְלֹא אָמַר לָהּ
- 41 'בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נִחְתַּם', אִף עַל פִּי שְׁנֵשֵׁאֵת -
- 42 נוֹטְלוּ מִמֶּנָּה וְחָזַר וְנִתְּנוּ לָהּ בְּפָנַי שְׁנַיִם וְאוֹמֵר
- 43 'בְּפָנֵיהֶם' בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נִחְתַּם⁵². וְאִם לֹא נִטְלוּ
- 44 מִמֶּנָּה - הָרִי זֶה פְּסוּל עַד שִׁיתְקַיֵּם בְּחוֹתְמָיו⁵³.
- 51 (51) וממילא אין ערך לאמירתו: בפני נכתב ובפני נחתם,
- שהרי אין לפנינו שלושה שקיימיהו. (52) אבל אם אינו
- נוטל ממנה אינו יכול לומר בפני שניים בפני נכתב וכו',
- שצריך שיאמר סמוך לנתינה, ולא לאחר זמן מרובה.
- (53) ואפילו נתקיים בחותמיו, עדיין צריך ליטלו ממנה
- ולחזור וליתן לה בפני שניים, שעיקר הגירושין בעדי
- מסירה.
- 45 יח. נִתְּנוּ לָהּ וְלֹא הִסְפִּיק לֹאמַר 'בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי
- 46 נִחְתַּם' עַד שֶׁנִּשְׁתַּתְקָה⁵⁴ - הָרִי זֶה יִתְקַיֵּם בְּחוֹתְמָיו
- 47 וְאַחַר כֵּן יִנְתֵּן לָהּ⁵⁵.
- 54 (54) נאלם, ניטל ממנו כוח דיבורו. (55) ומשמע מדברי
- רבינו שאפילו אם כותב: בפני נכתב וכו', אינו מועיל, ואף
- על פי שבעדות מיתת הבעל כתבו להתיר האשה
- להינשא כמבואר לקמן: "מה שנשתתק וברדקו אותו ...
- ונמצאה דעתו מכוונת וכתב שמת פלוני ... סומכים על
- כתיבתו ותינשא" - שם הקילו משום התרת עגונה, אבל כאן
- שבעלה חי אפשר להודיעו לשלוח גט על ידי שליח שני,
- שיוכל לומר בפני נכתב, וגם מתוך שאפשר לקיים חתימת
- העדים לא הקילו לסמוך על כתב ידו.
- 48 יט. הַסּוֹמָא אִינוּ יְכוּל לְהֵבִיֵּא גֵּט זֶה שֶׁל חוּצָה
- 49 לְאֶרֶץ, מִפְּנֵי שְׁאִינוּ יְכוּל לֹאמַר 'בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי
- 50 נִחְתַּם'. לְפִיכֵךְ, אִם נִכְתַּב וְנִחְתַּם בְּפָנָיו כְּשֶׁהוּא
- 51 פְּתוּחַ⁵⁶ וְנִסְתַּמָּא - הָרִי זֶה אוֹמֵר בְּפָנַי שֶׁלִּישָׁה 'בְּפָנַי
- 52 נִכְתַּב וּבְפָנַי נִחְתַּם' וְנִתְּנוּ לָהּ⁵⁷. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁהֵבִיֵּאָה
- 53 גֵּט זֶה שֶׁל חוּצָה לְאֶרֶץ, צָרִיכָה שֶׁלִּישָׁה לֹאמַר
- 54 בְּפָנֵיהֶם 'בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נִחְתַּם'. שֶׁלֹּא אָמְרוּ בְּפָנַי

30 כד. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁶³? פְּשֵׁהֲתָנָה עָלֶיָּה הַבַּעַל
 31 תְּנַאי זֶה⁶⁴; אָבֵל אִם לֹא הִתְנָה עָלֶיָּה, אֲלֵא נִתְּן לָהּ
 32 גְטָה, וְהָרִי הֵגֵט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ - אֵינָה צְרִיכָה
 33 לוֹמַר כְּלוּם, וְהָרִי הִיא בְּחֻזְקַת מְגֻרְשָׁת, הוֹאִיל וְגֵט
 34 שֶׁבִּידָה פְּתוּב כִּהְלַכְתּוּ⁶⁵ וְהַעֲדִים חֲתוּמִים עָלָיו. וְאָף
 35 עַל פִּי שְׂאִין אָנוּ מְכִירִין כְּתָב אוֹתָן הַעֲדִים וְלֹא
 36 נִתְקַנְּם - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׂמָא זִיפְּהָ אוֹתוֹ, שֶׁהָרִי
 37 אֵינָה מְקַלְקֶלֶת עַל עֲצָמָה⁶⁶. וְעוֹד, שֶׁהַעֲדִים
 38 הַחֲתוּמִים עַל הֵגֵט הָרִי הֵן כְּמִי שֶׁנֶּחְקָרָה עֲדוּתָן
 39 בְּבֵית דִּין עַד שֶׁיְהֵא שָׁם מְעַרְעֵר⁶⁷, לְפִיכָף נַעֲמִיד
 40 הֵגֵט בְּחֻזְקָתוֹ וְתַנְשָׂא, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא יִמְצֵא
 41 מִזְיָף; כְּמוֹ שֶׁנַּעֲמִיד הֵגֵט בְּחֻזְקַת בֶּשֶׁר כְּשֵׁיבִיא אוֹתוֹ
 42 הַשְּׂלִיחַ⁶⁸, עַד שֶׁיַּעֲרֵר הַבַּעַל אוֹ עַד שֶׁיִּבְיֵא רְאִיָּה
 43 שֶׁהוּא מְזִיף אוֹ כְּטֹל⁶⁹. שְׂאֵם נְחוּשׁ לְדְּכָרִים אֵלּוּ
 44 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, כִּף הֵיָה לָנוּ לְחוּשׁ לְגֵט שִׁיתָן הַבַּעַל
 45 בְּפָנָיו שְׂמָא כְּטוֹל וְאַחַר כִּף נִתְּנוּ, אוֹ שְׂמָא עֲדִים
 46 פְּסוּלִין חֲתָמוּ בוֹ וְהָרִי הוּא כְּמִזְיָף מִתּוֹכוֹ, אוֹ שְׂמָא
 47 שְׂלֵא לְשִׁמָּה נִכְתָּב. וְכִשֵּׁם שְׂאִין חוֹשְׁשִׁין לָזֶה
 48 וְכִיּוֹצֵא בוֹ, אֲלֵא נַעֲמִידָנוּ עַל חֻזְקָתוֹ עַד שֶׁיִּבְדַּע
 49 שֶׁהוּא כְּטֹל, כִּף לֹא נְחוּשׁ לֹא לְשִׁלְיָה⁷⁰ וְלֹא לְאִשָּׁה
 50 עֲצָמָה שֶׁהֵגֵט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ⁷¹. שְׂאִין דִּינִי
 51 הָאִסוּרִין כְּדִינֵי הַמְּמוֹנוֹת⁷².

63 שהיא צריכה לומר בפני נכתב. 64 שתהיה רק שליח
 להולכה לפני בית דין, ועליה לקיים תנאי זה ככל תנאי
 אחר. 65 ואפילו לא נתן לה בעדי מסירה אלא בינו
 לבניה, גם כן גט כשר הוא, הואיל ועדים חתומים בו.
 66 כי אם יתברר שזיזפה אותו הרי אסורה על שניהם.
 67 שאין אדם חצוף לזיף. 68 בארץ ישראל, שאינו
 צריך לומר בפני נכתב ונחתם. 69 ואז אפילו אמר השליח
 בפני נכתב - הגט בטל. 70 המביאו בארץ ישראל שאינו
 צריך לומר כלום. 71 וכן אמרו: "אשה משיגיע הגט
 לידה מתגרשת". שכבר נתגרשה בקבלתו, ואילו הייתה
 צריכה לקיים הגט בחותמיו, אזי אפילו אם תאמר בפני
 נכתב לא נאמין לה, שהרי היא נוגעת בדבר. 72 שבממון
 אין אדם נאמן על עצמו עד שיביא ראייה לדבריו, וכן
 אמרו: "עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמו ונכסי קניינים לך
 - עצמו קנה (נאמן הוא על שחורו) נכסים לא קנה", שצריך
 עדים לקיימו כשאר שטרות.

פֶּרֶק שְׂמִינִי

1) ביאר בו רבינו דין גירושין על תנאי, התירה לכל אדם
 חוץ מפלוני ופלוני, קשר אותה בכמה תנאים, נתן לה גיטה
 והתנה שהנייר שלו, גירש על תנאי ונישאת לאחר לפני
 שנתקיים התנאי.

52 א. הַמְּגֻרֵשׁ עַל תְּנַאי, אִם נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי - הָרִי זֶה
 53 מְגֻרְשָׁת, וְאִם לֹא נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי - אֵינָה מְגֻרְשָׁת.
 54 וְכָךְ בְּאַרְנוּ בְּפֶרֶק שְׂשֵׁי מֵהַלְכוֹת אִישׁוֹת² מִשְׁפָּטֵי
 55 הַתְּנַאִין כָּלָם³. וְשָׁם⁴ נִתְבָּרַר, שֶׁהַמְּגֻרֵשׁ עַל תְּנַאי -

1 שְׁנַיִם אֲלֵא בְּזִמְן שֶׁהַשְּׂלִיחַ בֶּשֶׁר לְעֲדוּת, שֶׁהָרִי הוּא
 2 מְצַטְרֵף עִם הַשְּׁנַיִם וְנִמְצֵא מְכַלֵּל הַשְּׂלִישי שְׂקָיָמוּ
 3 גֵט זֶה בְּדְבָרָיו, שֶׁהַעֲד נַעֲשֶׂה דִּין בְּדְבַר שֶׁהוּא
 4 מְדַבְּרֵיהֶם.

(56) כשהיו עוד עיניו פקוחות וראה כתיבת הגט וחתמתו.
 (57) והוא שמכיר האשה בטביעת קול, ואם אינו מכירה לא
 מועיל אם אחרים יאמרו לו שהיא זאת.

5 כ. חֲלָה הַשְּׂלִיחַ אוֹ נְאָנְס⁵⁸ - בָּא לְבֵית דִּין וְאוֹמַר
 6 לָהֶם: גֵּט זֶה בְּפָנָי נִכְתָּב וּבְפָנָי נִחְתָּם, וְהֵן מְשַׁלְּחִין
 7 אוֹתוֹ בֵּיד שְׂלִיחַ אַחֵר. וְאֵין הַשְּׂלִיחַ הַאֲחֵרוֹן צְרִיף
 8 לִוְמַר 'בְּפָנָי נִכְתָּב וּבְפָנָי נִחְתָּם', אֲלֵא אוֹמַר: שְׂלִיחַ
 9 בֵּית דִּין אָנִי, וְנִתְּנוּ לָהּ בְּפָנָי עֲדִים.

(58) ואינו יכול להגיע למקום האשה.

10 כא. חֲלָה הַשְּׁנִי אוֹ נְאָנְס - עוֹשֶׂה שְׂלִיחַ אַחֵר בְּבֵית
 11 דִּין. אֲפִלּוּ מֵאָה. וְהַאֲחֵרוֹן אוֹמַר: שְׂלִיחַ בֵּית דִּין
 12 אָנִי, וְנִתְּנוּ לָהּ. אָף עַל פִּי שְׂמַת הַשְּׂלִיחַ הָרִאשׁוֹן.
 13 וּבְפָנָי מָה צְרִיף בֵּית דִּין? מִפְּנֵי שֶׁהוּא צְרִיף לוֹמַר
 14 'בְּפָנָי נִכְתָּב וּבְפָנָי נִחְתָּם'. אָבֵל אִם נִתְקַיֵּם הֵגֵט
 15 בְּחוֹתְמָיו, אָף עַל פִּי שֶׁנִּתְּנוּ שְׂלִיחַ לְשְׂלִיחַ אֲפִלּוּ
 16 מֵאָה בֵּינָם לְבִין עֲצָמָם עַד שֶׁהִגִּיעַ הֵגֵט לְיָדָהּ - הָרִי
 17 זֶה בֶּשֶׁר⁵⁹. וְאָף עַל פִּי שְׂלֵא פֶּרֶשׁ הַבַּעַל וְלֹא אָמַר
 18 לוֹ: שְׁלַחוּ בְּיַד אַחֵר אִם תִּנְאַנְס, אִם חֲלָה אוֹ נְאָנְס -
 19 הָרִי זֶה מְשַׁלְּחֵו⁶⁰.

(59) כל שנתקיים בחותמיו הרי זה כמביא גט בארץ ישראל.
 (60) שבוודאי אין הבעל מקפיד אם מוסר שליחותו לאחר.

20 כב. כָּל הַעוֹשֶׂה שְׂלִיחַ, אֵינּוּ צְרִיף שִׁיְהֵא הַשְּׂלִיחַ
 21 עִמּוֹ בְּבֵית דִּין; אֲלֵא אוֹמַר לָהֶם: הָרִי פְּלוֹנִי שְׁלוּחִי,
 22 וְאֲפִלּוּ שְׂלֵא בְּפָנָיו. וְכֵן הַשְּׂלִיחַ עוֹשֶׂה שְׂלִיחַ אַחֵר
 23 שְׂלֵא בְּפָנָיו, אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה⁶¹.

(61) וכן האשה יכולה לעשות שליח קבלה לקבלת הגט
 בבית דין אפילו שלא בפני השליח, אלא מודיעה לבית דין:
 הוּו עלי עדים שאני ממנה את פלוני במדינת הים לשליח
 קבלה לקבל גיטי מיד בעלי. אלא שאין שליח קבלה עושה
 שליח, כיון שלא מסרה לו אלא "דברים" ודברים אינם
 נמסרים לשליח, כלומר, אין בדברים כוח להיות חוזרים
 ונמסרים לאחר, אבל שליח הולכה שקיבל לידיו גט שיש
 בו ממש, אותו גט חוזר ונמסר משליח לשליח.

24 כג. הָאִישׁ שֶׁנִּתְּן גֵּט לְאִשְׁתּוֹ, וְנִכְתָּב וְנִחְתָּם בְּפָנָיָהּ,
 25 וְאוֹמַר לָהּ: הָרִי אֶת שְׁלוּחֲתִי לְהוֹלִכָה עַד בֵּית דִּין
 26 פְּלוֹנִי, וְהֵם נַעֲמִידוּ שְׂלִיחַ וְיִתְּנוּ לֵיָף גֵּט זֶה וְתִתְּרָשִׁי
 27 בוֹ - הָרִי זֶה נְאָמְנָת לוֹמַר בְּפָנֵיהֶם 'בְּפָנָי נִכְתָּב וּבְפָנָי
 28 נִחְתָּם'⁶², וְהֵם נוֹטְלִין אוֹתוֹ וְנִתְּנִין אוֹתוֹ לְשְׂלִיחַ
 29 לְתֵנוּ לָהּ כְּמֵאֲמַר הַבַּעַל.

(62) אבל אינה מתגרשת עד שתאמר: בפני נכתב וכו'.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מכשירו) - שאינה נשאת לכתחילה, שמא יבטלנו הבעל או ימות, או שמא יאבד הגט או ישרף ונמצאת אשת איש למפרע.

ב. כל המגרש על תנאי, בין שאמר מעכשיו בין שאמר אם יהיה ואם לא יהיה¹⁷ - הרי זה לא יתיחד עם אשתו כל זמן שלא נתקיים התנאי¹⁸ אלא בפני עד. ואפילו עבד ואפילו שפחה, חוץ משפחה או בנה קטן¹⁹, מפני שאינה בושא מלשמש בפניהם. והדבר ידוע, שאם נתיחד עמה בפני שני עדים כאחד²⁰, אפילו נתקיים התנאי אחר כך²¹ - הרי זו ספק מגרשת, שמא בעלה²² ובטל הגט²³, כמו שיתבאר בהלכות אלו.²⁴

17) כגון אם תתני לי מאתיים וזו תהיי מגורשת, ואם לא תתני לא תתגרשי. (18) שאסור להתייחד עם הפנויה, כמבואר בסנהדרין כא, ב (גיטין עג. וברש"י). (19) שם, ובתוספתא שם פ"ה, ה"ד. (20) שראוהו שני עדים כאחד שמתייחד עם אשתו, והם לא נכנסו עמו החדרה. ובכת"י התימנים: נתייחד עמה לבדה בפני שני עדים. (21) ובכת"י התימנים, וכן בדפוס וויניציאה של"ד, הנוסח: "אפילו לאחר שנתקיים התנאי". (22) לשם קידושין. (23) הראשון, כשחזר וקידשה בכיאה זו, ולפיכך צריכה גט שני מספק (גיטין עג:). (24) לקמן פ"ה, ה"ח: "הם הם עדי יחוד, הם הם עדי ביאה, שכל המקדש בכיאה אינו צריך לבעול בפני עדים אלא יתייחד בפניהם ויבעול", והשווה לקמן פ"ט, ה"ה.

ג. כיצד מגרש אדם על תנאי? לא שיאמר: כתבו גט לאשתי על תנאי זה, או: כתבו ותנו לה על תנאי; ואין צריך לומר, שלא יכתב בתוך הגט: על תנאי זה גרש פלוני את פלונית²⁵. אלא כיצד עושה? אומר לסופר לכתב ולעדים לחתם, וכותבין גט פשר בלא שום תנאי בעולם²⁶, ואחר כך נוהגין לה הגט ואומר לה: הרי זה גטך או הרי את מגרשת בזה על מנת כך וכך. או יאמר להם או לשליח: תנו לה גט זה על מנת כך וכך.

25) שאם כן, נשארה לו זכות בגופו של גט, והתורה אמרה: "ספר כריתות" הכורת ומבדיל בינו לבניה, ולא ישאר ביניהם איזה אגד שהוא (גיטין כא: ופג.). (26) נמצא שהגט נכתב בכשרות, ללא כל שיעור בינו לבניה (שם פד:).

ד. כתב התנאי בגט אחר שגמר לכתב תרף²⁷ הגט - הרי זה גט פשר. בין שכתבו קדם חתימת העדים, בין שכתבו לאחור חתימת העדים²⁸. אבל אם כתבו קדם תרף הגט, אפילו כתב: על מנת כך וכך²⁹ - הרי זה ספק גירושין, שהרי נשאר לו זכות בגופו של גט³⁰. וכן אם התנה על פה קדם חתימת התרף - הרי זה³¹ ספק גירושין³².

1 פשיטתקיים התנאי, תהיה מגרשת בפשעה שיתקיים, לא
2 בפשעת נתינת הגט לידה⁵. לפיכך יש לבעול⁶ לבטל
3 הגט⁷ או להוסיף על תנאו או להתנות על תנאי אחר
4 כל זמן שלא נתקיים התנאי הראשון, אף על פי
5 שהגיע גט לידה. ואם מת הבעל או אבד הגט או
6 נשרף קדם שיתקיים התנאי - אינה מגרשת⁸.
7 ולכתחילה לא תנשא⁹ עד שיתקיים התנאי. ואם נשאת
8 - לא תצא¹⁰; אלא אם כן לא נשאר בידה לקיימו¹¹,
9 שהרי בטל התנאי. ושם¹² נתבאר, שאם אמר לה:
10 הרי את מגרשת מעכשיו או מהיום על תנאי כך
11 וכך¹³, או שאמר לה: הרי את מגרשת על מנת כך
12 וכך - פשיטתקיים התנאי, תהיה מגרשת משעת נתינת
13 הגט לידה. לפיכך אינו יכול לבטל הגט ולא
14 להוסיף על תנאו משהגיע גט לידה. ואם אבד או
15 נשרף, אפילו מת הבעל קדם שיתקיים התנאי - הרי
16 זו מקנמת התנאי אחר מותו, וכך נתינת משעת
17 נתינת הגט לידה¹⁴. ויש לה להנשא לכתחילה אף על
18 פי שעדיין לא נתקיים התנאי¹⁵, ואין חוששין שמא
19 לא יתקיים, הואיל והיה התנאי במעכשיו או בעל
20 מנת¹⁶.

2) הלכה ב. (3) שבין בקידושין ובין בגירושין . . . ובין בשאר דיני ממון, צריך להיות בתנאי ארבעה דברים, ואלו הם: "שיהיה כפול, ושיהיה הן שלו קודם ללאו, ושיהיה התנאי קודם למעשה, ושיהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו". והשווה שם ה"ג. (4) הלכה טו. (5) מקור הלכה זו בגיטין עד, א. (6) יכול הוא. (7) לומר לאשה או לאחרים גט שנתתי לאשתי בטל הוא, וכמבואר לעיל פ"ו הט"ז. (8) הואיל ואין הגט נגמר אלא כשיתקיים תנאו, ואז כבר מת הבעל, ואין גט לאחר מיתה, וכל-שכן כשאבד הגט או נשרף, שבשעת קיום התנאי אין הגט בעולם, ובמה תתגרש? (גיטין, שם). (9) שמא ימות הבעל או יבטל הגט או ישרף, ונמצאת אשת איש למפרע. (10) לקמן פ"ט ה"ה, כתב רבינו: "שהמגרש על תנאי יש שם גירושין ואינן גומרין עד שיתקיים התנאי . . . שהרי הגיע לידה תחילה בתורת גירושין, ואם נשאת קודם שיתקיים התנאי - לא תצא, כמו שביארנו". אולם רבים חולקים על רבינו בזה, וסוברים שאפילו אם נשאת תצא, הואיל ונשאת לפני קיום תנאה הרי היא אשת איש, והשני שבא עליה בזנות - נאסרה עליו, ועי' מגיד-משנה וחסף-משנה. (11) כגון שהתנה עמה: הרי זה גיטך אם תתני לי כלי פלוני, ואבד הכלי, כמבואר לקמן הכ"ג. (12) הלכה טז. (13) שכוונתו: מעכשיו יהיה גט, על-מנת שתקיימי התנאי (גיטין עד. וברש"י) והשווה דברי רבינו בהל' זכיה פ"ג ה"ח. (14) גיטין, שם. (15) שם, פג, א. כי אינה חשודה לקלקל עצמה, וכל תנאי שבידה לקיימו - אנו בטוחים שתקיימו. אולם תנאי שהוא תלוי ביד אחרים ואין בידה לקיימו, חוששים שמא לא יתקיים ואסורה להנשא לכתחילה. ועיי"ש עד, א בברייתא. (16) ואפילו אבד הגט או מת הבעל, מגורשת היא משעת מסירתו, כאמור לעיל, בניגוד למגרש על תנאי סתם (שלא אמר

27) פרטי הגט העיקריים, מקום האיש, האשה, והזמן,

16 הָרִי אֶת בְּאֶסְרוֹ אִשְׁתּוֹ אִישׁ; אוֹ: הָרִי אֶת מִתְרַת לְכָל
17 מִי שֶׁנִּבְּוֵא עָלָיו כְּדָרְךָ כָּל הָאָרֶץ, אֲבָל שְׁלֹא כְּדָרְכָךָ
18 הָרִי אֶת בְּאֶסְרוֹיךָ; אוֹ: הָרִי אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם חוּץ
19 מִמְּקַדְשׁ בְּשֹׁטֵר, כְּלוּמַר, שֶׁהִיא מִתְרַת לְהִתְקַדֵּשׁ
20 בְּכֶסֶף וּבְכִיבֵיָאָה, אֲבָל בְּשֹׁטֵר הָרִי אֶת בְּאֶסְרוֹ אִשְׁתּוֹ
21 אִישׁ; אוֹ: הָרִי אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם חוּץ מִהַפְרַת
22 גְּדֻרְיָךְ⁴⁵, כְּלוּמַר: לֹא נִשְׁאָר לִי עָלְיֶךָ שׁוּם אִישׁוֹת
23 חוּץ מִהַפְרַת גְּדֻרְיָךְ, שֶׁאֵת אִשְׁתִּי לְעִנְן הַפְרַת גְּדֻרִים;
24 אוֹ לְעִנְן אֲכִילַת תְּרוּמָה⁴⁶; אוֹ לְעִנְן יִרְשָׁה, שֶׁאֵם
25 מִתָּה יִירָשְׁנָה - כָּכָל אֶחָד מֵאלוֹ הָרִי זֶה סִפְקָ
26 מִגְּרָשְׁתָּ⁴⁷.

45 שנאמר בה (במדבר ל, יד): "אישה יקימנו ואישה יפרנו". 46 שהוא כהן, ומגרשה לכל דבר חוץ מזה, שלא תיאסר באכילת תרומה, והתורה אמרה (ויקרא כב, יא): "קנין כספו הוא יאכל בו" וע"י קידושיו היא אוכלת, נמצא זה שייר בגיטו (גיטין שם, וב'תוספות'). 47 שם. נסתפק לחכמים ולא נפשט להם.

27 ז. אָמַר לָהּ: הָרִי אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם חוּץ מִרְאוּבֵן
28 וְשִׁמְעוֹן, וְחֹזֵר וְאָמַר לָהּ⁴⁸: הָרִי אֶת מִתְרַת לְרְאוּבֵן
29 וְשִׁמְעוֹן - הָרִי זֶה מִגְּרָשְׁתָּ; שֶׁהָרִי כִּטְל הַתְּנַאי,
30 שֶׁהָאֲנָשִׁים שֶׁהִתְנָה בֵּהֶן הַתִּיבּוֹן לָהּ⁴⁹.

48 שחזר ונטלו ממנה ונתנו לה שנית, ואמר (מגיד-משנה). 49 ואין אומרים שבאמירתו השניה התירה לאלו ואסרה על כל העולם (שם פב: בעיא שנפשטה בדרך 'אם תמצי לומר').

31 ח. אָמַר לָהּ⁵⁰: הָרִי אֶת מִתְרַת לְרְאוּבֵן - הָרִי זֶה אֵינָה
32 מִגְּרָשְׁתָּ; שֶׁהָרִי לֹא כִּטְל תְּנַאי שֶׁל שִׁמְעוֹן. אָמַר לָהּ:
33 הָרִי אֶת מִתְרַת לְשִׁמְעוֹן, אוֹ: הָרִי אֶת מִתְרַת אֶף
34 לְשִׁמְעוֹן - הָרִי זֶה סִפְקָ גְּרוּשִׁינִי⁵¹. שֶׁמָּא לֹא הִתִּירָה
35 אֶלָּא לְשִׁמְעוֹן, וְרְאוּבֵן בְּאֶסְרוֹ עוֹמֵד; וְזֶה שֶׁאָמַר
36 'אֶף לְשִׁמְעוֹן', כְּלוּמַר: לְכָל אָדָם אֶף לְשִׁמְעוֹן. אוֹ
37 שֶׁמָּא הִתִּירָה לְכָל; וְזֶה שֶׁאָמַר 'אֶף לְשִׁמְעוֹן' - וְהוּא
38 הָדִין לְרְאוּבֵן, שֶׁשִׁמְעוֹן סְמוּךְ הָיָה לְרְאוּבֵן בְּתַנְאוּ.

50 זה שאמר לה תחילה חוץ מראובן ושמעון. 51 ספק שלא נפשט (שם פג.). ודין ספק מגורשת, מבואר לקמן פ"י ה"ג.

39 ט. הִתְנָה עָלֶיהָ וְאָמַר: הַיּוֹם אֵין אֵת אִשְׁתִּי וְלִמְחָר
40 אֵת אִשְׁתִּי - אֵינָה מִגְּרָשְׁתָּ, וְאֵף עַל פִּי שִׁפְרַת בִּינוּ
41 לְבִינָה הַיּוֹם⁵². לְפִיכָךְ כּוֹתְבִין בְּגִטִּין: מִן הַיּוֹם הַזֶּה
42 וְלְעוֹלָם⁵³.

52 ואין אומרים כיון שכרתה ממנו היום, הרי היא כרותה ממנו לעולם (שם פו. ולרש"י שם דיעה אחרת בזה). 53 כמבואר לעיל פ"ד הי"ב, ואין זה אלא מחמת תקנה, אבל מצד הדין - כל שסתם הרי הוא כמפרש: מן היום הזה ולעולם (שם פו. ובמגיד-משנה).

כמבואר לעיל פ"ג הי"ז. 28 הואיל ועיקר הגט, שהוא התורף, נכתב בכשרות ללא כל תנאי (שם). 29 שהוא תנאי כשר, בניגוד לתנאי "חוץ" שהוא פוסל הגט אפילו אם אמרו בפה ולא כתבו בפנים, כמבואר בהלכה הבאה. 30 כי כל שהוזכר התנאי לפני כתיבת התורף, בין בכתב בין בעל-פה, לא נכתב הגט לשם כריתות מלאה (גיטין שם, וברש"י). 31 בדפוס רומי וויניציאה: זו. 32 אמנם בגמרא (גיטין פד:): אמרו שזהו גט "פסול", אבל רבינו מסופק אם הוא פסול מן התורה או מדבריהם בלבד, לפי שפסול זה התלוי בתנאי יש לו יסוד מן התורה, באמרה: "ספר כריתות", דבר הכורת בינו לבניה ולא ישאר ביניהם שום קשר, וכל "קשר" שאמרו בו חכמים: "אינו גט", או "הרי זה גט בטל" ודאי שהוא בטל מן התורה, וכל מה שיאמרו בו: "פסול", ספק הוא אם הוא מן התורה או אינו אלא מדבריהם, הואיל ולא אמרו בו בפירוש: "אינו גט" או: "גט בטל". ראה לקמן פ"י ה"א, ובמוספנו 'תשובות רבינו' שם.

1 ה. הַמְּגַרֵּשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִתְנָה עָלֶיהָ, בֵּין בְּכֶתֶב אַחַר
2 הַתְּרִיף³³ בֵּין עַל פֶּה אַחַר הַתְּרִיף³⁴, וְאָמַר לָהּ: הָרִי
3 אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם חוּץ מֵאִישׁ פְּלוֹנִי, אוֹ: אֶלָּא³⁵
4 לְאִישׁ פְּלוֹנִי, וְנָתַן לָהּ הַגֵּט עַל תְּנַאי זֶה: אִם הָיָה
5 אוֹתוֹ הָאִישׁ עַפְוִ"ם אוֹ עֶבֶד³⁶ אוֹ אֶסְרוֹ עָלֶיהָ מִשׁוּם
6 עֲרוּהָ, כְּגוֹן אֶבִיָּהּ וְאֶחִיָּהּ אוֹ אָבִיו אוֹ אֶחִיו³⁷ - הָרִי
7 זֶה גֵּט כְּשֵׁר; וְאִם הָיָה אוֹתוֹ הָאִישׁ שִׁישׁ לֹו³⁸ כֶּה
8 קְדוּשָׁיִן, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא מְחִיבֵי לְאוּיִן³⁹ וְאֶף עַל
9 פִּי שֶׁהוּא קָטָן⁴⁰ - אֵינֹו גֵּט, שֶׁהָרִי שִׁיר בְּגֵט וְאֵין זֶה
10 כְּרִיתוֹת⁴¹. הָיָה⁴² בְּעַל אַחֻתָּהּ, שֶׁאֶף עַל פִּי שֶׁהוּא
11 הַיּוֹם אֶסְרוֹ עָלֶיהָ מִשׁוּם עֲרוּהָ, אִם תְּמוֹת אַחֻתָּהּ
12 יִהְיֶה מִתָּר לָהּ⁴³ - הָרִי זֶה סִפְקָ מִגְּרָשְׁתָּ⁴⁴.

33 ואפילו לא הזכירו בשעת נתינת הגט. 34 בזה אינו פוסל עד שיאמר לה כן בשעת נתינה, וכמבואר לקמן הלכה טז. 35 חוץ. 36 שאינם בני קידושין, כמבואר לעיל הל' אישות פ"ד הט"ו. 37 כל אלה אין לה עליהם קידושין, ש"אין קידושין תופסין בערוה" (שם ד, יב) נמצא שלא שייר בגט, שאפילו היא פנויה אינה ראויה להם. 38 בדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים: "יש לו". 39 המנויים לעיל הל' אישות פ"א, ה"ו. ויש להם קידושין, כמבואר שם פ"ד הי"ד. 40 ואינו בר קידושין עד שיגדל, כמבואר שם ה"ו. 41 גיטין פה, א. וזה "תנאי חוץ" הפוסל בגט, שהרי שייר בגוף הגט, שלא התירה גם זה לכל אדם, לא כן תנאי המנוסח בלשון: "על מנת" אין בגט עצמו שום שיור, שהרי התירה לכל אדם, אלא שהתנה עמה על מנת שלא תנשאי לפלוני, ואין זה אלא כאשר תנאים שהם (שם פב. וברש"י). 42 אותו פלוני שהגט לא התירה לו. 43 נמצא שיורו של המגרש מעכבתה מלהנשא לו, ואין זה כריתות. 44 שם פה, א. ספק שלא נפשט.

13 ו. אָמַר לָהּ: הָרִי אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם חוּץ מִמִּי
14 שִׁינְיָלָד, שֶׁאֵינוֹ עִתָּה בְּעוֹלָם; אוֹ: חוּץ מִזְנוֹתֶיךָ,
15 כְּלוּמַר: תְּהִיָּה מִתְרַת לְהַנְשֵׂא לְכָל אָדָם, אֲבָל לְזָנוֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואין חוששים שמא תינשא לפלוני, שהרי אין נישואין אלא מדעתה, ובודאי לא תקלקל עצמה ('תוספות' גיטין פב:).
 (63) ובניה מהבעל הקודם שלפני "פלוני" זה - ממזרים, כמבואר בשו"ע (סי' קמג, סט"ז). ואפילו נשאת לפלוני לאחר שמת בעלה הראשון שגרשה על תנאי זה, הגט בטל למפרע - ובניה מהבעל הקודם ממזרים. שאם לא כן, נמצא שלא נאסרה על אותו פלוני עולמית אלא כל ימי חייה הרי זה גט, שהרי כרת בינו לבניה" (מגיד-משנה). ויש סוברים שכיון שמת בעלה, בטל תנאו ('הלכות גדולות').
 (64) גיטין פג, א. ואף-על-פי שגם אם נישאת לו לפלוני אין זה אלא כזנות, שהרי הגט בטל - על דעת כן התנה, שלא תעשה בדרך נישואין (מגיד-משנה).

יג. הרי זה גטף על מנת שתנשאי לפלוני, אם נשאת לו - הרי זה גט, פשאר כל התנאים. אכל אמרו חקמים⁶⁵: לא תנשא לא לאותו פלוני ולא לאחר. לאותו פלוני לא תנשא, שפא אמרו: נשיהן נוהגין במתנה זה לזה⁶⁶; ולאחר לא תנשא, שאינו גט אלא בקיים התנאי. עברה ונשאת לאותו פלוני - לא תצא⁶⁷. נשאת לאחר קדם שתנשא לאותו פלוני - בטל הגט, ותצא והולך ממזר, וצריכה גט משני⁶⁸.

(65) שם פד, א. (66) ואין לך לעז גדול מזה (רש"י שם, וראה שבת סב:). (67) שהרי נתקיים התנאי, ומשום חשש לעז לא תצא. (68) משום מראית עין. שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט, השווה לקמן פ"י ה"ד. ולדעת הראב"ד (ע"פ הירושלמי גיטין פ"ו, ה"א) יש תקנה להכשיר את הוולד ויתקיים הגט למפרע, אלא שאסורה לחזור לבעלה השני, משום 'מחזיר גרושתו מן הנישואין' וכך נפסק בשו"ע. ורבינו סובר, שכוננת המגרש היתה שתינשא לפלוני תחילה, ולפיכך כשנשאת לאחר תחילה - בטל הגט ואין לה תקנה. וסוגיית הש"ס (גיטין פד.) מסייעת לדעת רבינו, שהרי לא הוזכרה בה תקנה זו.

יד. הרי זה גטף והנזיר שלי - אינה מגרשת, שאין זה פרייתות⁶⁹; על מנת שתתני לי את הנזיר - הרי זה גט, ותתן⁷⁰.

(69) גיטין כ, ב. [כיון שהשאר לעצמו הנייר של הגט. וראה בחידושי הרשב"א שם. וכעין זה למעלה פ"ה הט"ז. ולפי טעם זה, אם אמר לה הרי זה גיטך והנייר של שמעון - מגורשת, שהרי לעצמו לא זה שאירי כלום, והרי זה כריתות. אבל רש"י שם פירש: "כיון שהנייר שלו, לא נתן לה כלום שנמצאו אותיות פורחות באויר".] (70) שם. כי בשעת הגירושין היה הנייר שלה, ולאחר זמן היא מחזירתו, ומתנה על-מנת להחזיר שמה מתנה (רש"י שם עה:).

טו. חקק הגט על טס של זהב ונתנו לה ואמר לה: הרי זה גטף וכתבתה - פשר. ונתקבלה כתבתה⁷¹, אם יש פטס פדי כתבתה; ואם לאו - ישלים כתבתה⁷².

(71) שם כ, ב. ואין אומרים, שהנתנה היתה לשם פרעון,

י. הרי זה גטף על מנת שלא תשתי יין כל ימי חייכי - אינו גט, שאין זה פרייתות⁵⁴. כל ימי חיי או כל ימי [חיי] פלוני - הרי זה גט; שהרי פרת בינו לבינה, ולא תשאר לו עליה רשות כשימות אותו פלוני⁵⁵.

(54) שכל ימי חייה היא קשורה בו. (55) או כשימות הוא. נמצא שיהא זמן שלא תהא קשורה בו, ומותרת להנשא מיד והיא תקיים תנאו (רש"י ותוס' ר"ד שם).

יא. הרי זה גטף על מנת שלא תלכי לבית אביך עד שלשים יום - הרי זה גט⁵⁶. שלא תלכי לבית אביך לעולם - אינו גט, שהרי אין זה פרייתות⁵⁷. לפיכך⁵⁸, האומר: הרי זה גטף על מנת שלא תאכלי פשר (זה) לעולם, שלא תשתי יין (זה) לעולם - אינו גט, שאין זה פרייתות; עד שלשים יום - הרי זה גט⁵⁹.

(56) שהרי לאחר שלשים יום לא תשאר לו עליה רשות, וגם אפשר לה לקיים תנאו, ולפיכך אין חוששים שמא לא תעמוד בו. (57) שכל ימיה היא קשורה בו לקיים תנאי זה מחמתו (קידושין ה. וברש"י) ואע"פ שאם ימות אביה תהיה מותרת להכנס לבית זה, שאינו נקרא עוד "בית אביה", כמבואר בפ"ח מהל' נדרים הי"א - אין זה דומה לדין "כל ימי חיי פלוני, הרי זה גט" הנזכר בהלכה הקודמת, שהרי בית זה שנאסרה להכנס בו עולמית לא תותר להכנס בו אף פעם, ואפילו אם ימות אביה לא תותר להכנס בו מפני שהאיסור הותר, אלא מפני שהבית כשלעצמו נשתנה (שאינו עוד "בית אביה"), נמצא שעל מה שהתנה עמה לא תותר לעולם ואין לאיסורה שום היתר, והרי זה דומה לדין: על מנת שלא תנשאי לפלוני, המבואר בהלכה הבאה (מגיד-משנה). (58) בדפוס רומי ר"מ: "וכן האומר". (59) גיטין פג, ב.

יב. הרי זה גטף על מנת שלא תנשאי לפלוני - אינו גט. הא למה זה דומה? לאומר לה: הרי זה גטף על מנת שלא תשתי יין לעולם, או שלא תלכי לבית אביך לעולם, או כל ימי חייכי⁶⁰. אכל אם אמר לה: על מנת שלא תנשאי לפלוני עד חמשים שנה - הרי זה גט⁶¹. ולא תנשא לו כל זמן שהתנה⁶². ואם נשאת - בטל הגט למפרע⁶³. זנתה עמו - הולך פשר והגט פשר, שלא התנה אלא על הנישואין⁶⁴.

(60) ואע"פ שאין התנאי נמשך אלא כל ימי חיי פלוני, אין זה דומה לדין: "על-מנת שלא תשתי יין כל ימי פלוני, הרי זה גט" המבואר לעיל הלכה י, כי שם תהיה מותרת לשתות אותו יין שנאסרה בו בחיי פלוני, נמצא שאין היין אסור עליה איסור עולם, אבל זו נאסרה בנישואיו לעולם, ואף פעם לא תותר לו, וכביאורנו לעיל בדין: "שלא תלכי לבית אביך לעולם". ולדעת הרמב"ן והרשב"א זה דומה ל"על-מנת שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני" - שהיא מגורשת (מגיד-משנה, וכן בשו"ע סי' קמג, סכ"ב). (61) שהרי יש היתר לאיסורה. (62) אבל לאחרים מותרת להנשא מיד,

19 נִתְּנָתָּ 82. וְאִין אֶחָד מִן הָרְאוּשִׁים וְאֶחָד מִן
20 הָאֲחֵרוֹנִים מְצַטְרְפִין 83. אֲבָל אִם הִתְּנָה עָלֶיהָ שְׂתֵתָן
21 לוֹ מֵאֵת זֶה, וְחָזַר וְהִתְּנָה בְּפְנֵי שְׁנַיִם שְׂתֵתָן לוֹ
22 שְׁלֹשׁ מֵאוֹת זֶה - כְּכֹר בְּטַל הַתְּנָאִי שֶׁל מֵאֵתִים
23 וְצִרְיָה לִתְּן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת זֶה 84. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

80 לפני שקיימה תנאו הראשון. 81 אחרי שכבר מסר הגט לידה עם תנאו הראשון, ובכל זאת יכול להוסיף או לשנות תנאו, כי לא התנה "על מנת" אלא "אם יהיה", כמבואר לעיל ה"א "שיכול להתנות על תנאי אחר, כל זמן שלא נתקיים התנאי הראשון אע"פ שהגיע הגט לידה". 82 גיטין עו, א. 83 כלומר, אחד מן העדים שכתנאי הראשון, ואחד מן העדים שכתנאי השני, אינם מצטרפים להעיד שהיה תנאי בגט זה. 84 כאן ודאי נתכוין בתנאו השני לעקור את תנאו הראשון, שהרי שניהם בענין אחד הם (גיטין, שם).

24 יט. הִתְּנָה עָלֶיהָ שְׂתֵתָּה דְּכָר זֶה סֵתָם - הֲרִי זֶה
25 כְּמִפְרָשׁ יוֹם אֶחָד, הוֹאִיל וְלֹא פִרַשׁ כְּמָה זְמַן תִּעֲשֶׂה.
26 כִּיצַד? אָמַר לָהּ: הֲרִי זֶה גִטָּךְ עַל מְנַת שְׂתֵתָּה עִמִּי
27 מְלֹאכָה, עַל מְנַת שְׂתֵתָּה שְׂמִי אֶת אָבָא, עַל מְנַת
28 שְׂתֵתָּה אֶת בְּנִי; אִם עֲשֵׂתָה עִמּוֹ מְלֹאכָה אוֹ אִם
29 שְׂמִשָּׂה אֶת אָבִי יוֹם אֶחָד, אוֹ שְׂתֵתָּה בְּנֵי יוֹם אֶחָד
30 בְּתוֹךְ הַזְּמַן שֶׁהָבֵן יוֹגֵק בּוֹ, וְהוּא בְּתוֹךְ אַרְבַּעָה
31 וְעֶשְׂרִים חֲדָשִׁים 85. - הֲרִי זֶה גִט. מֵת הָבֵן אוֹ מֵת אָבִי
32 קִדָּם שְׂתֵתָּה אוֹ שְׂתֵתָּה - אִינוּ גִט 86.

85 ללידתו, כמבואר לקמן פ"א הכ"ו. וראה הל' מאכלות אסורות פ"ג ה"ה. 86 שהרי לא נתקיים התנאי, ואינה יכולה לומר: תן לי הבן ואניקהו (גיטין עה:), וראה ב'תוספות' שם דיבור המתחיל מת הבן, שלדעתם הרי זה גט, שלא נתכוין זה לצערה אלא להרויח כדי צרכו, והרי לא הוצרך לכך.

33 כ. אָמַר לָהּ: עַל מְנַת שְׂתֵתָּה אֶת בְּנִי אוֹ תִשְׁמָשִׁי
34 אֶת אָבִי שְׂתֵי שָׁנִים - הֲרִי זֶה מְשַׁלְּמַת הַזְּמַן שְׂפָרֵשׁ.
35 מֵת הָבֵן אוֹ הָאָב בְּתוֹךְ הַזְּמַן, אוֹ שְׂאֵמַר הָאָב: אִין
36 רְצוֹנִי שְׂתֵתָּה שְׂמִי - אִינוּ גִט, שְׂהֲרִי לֹא נִתְּקַיֵּם
37 הַתְּנָאִי 87. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

87 הואיל ופירש זמן מסויים, נתכוין זה לצערה, והרי לא נצטערה ולא נתקיים תנאו (גיטין שם, ובר"ן).

38 כא. הֲרִי זֶה גִטָּךְ עַל מְנַת שְׂתֵתָּה לִי מֵאֵתִים זֶה
39 מִפְּאֵן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם: נִתְּנָה בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם
40 מִדְּעֵתוֹ 88. - הֲרִי זֶה מְגַרְשֶׁת, לְאַחַר שְׁלֹשִׁים - אִינָה
41 מְגַרְשֶׁת 89. נִתְּנָה לוֹ כְּעַל פְּרָחוֹ וְהוּא אִינוּ רוֹצֵה לְקַבֵּל
42 - הֲרִי זֶה גִט פְּסוּל 90, עַד שְׂתֵתָּה מִדְּעֵתוֹ 91. חָזַר וְאָמַר
43 לָהּ בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם: הֲרִי הֵן מְחוּלֵלִין לָךְ - אִינָה
44 מְגַרְשֶׁת, שְׂהֲרִי לֹא נִעֲשֶׂה הַתְּנָאִי 92. מֵת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים
45 יוֹם - הוֹאִיל 93 וְשִׁלְמוֹ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם וְלֹא נִתְּנָה 94,
46 אִינָה מְגַרְשֶׁת.

ועדיין חסרה נתינת הגט שנאמר בו: "ונתן בידה", אלא נתינה אחת עולה לשניהם, ראה ט"ז ופר"ח לאהע"ז סי' קכד, ס"ח. וכתב הרשב"א בחידושו (שם כ:): שהרי זה כאומר: התקבלי גיטך ומחלי כתובתך, שאם נתקבלה כתובתה בטס זה, נמצא כתב הגט פורח באויר ואינה מגורשת [ולדעת רבינו למעלה (ה"ד)] - יתכן כי אין צורך לכך, שהרי זוהי כריתות גמורה]. (72) מכיסו.

1 טז. כָּל הַמְּגַרֵשׁ עַל תְּנָאִי שֶׁמְבַטֵּל הַגֵּט, כְּגוֹן
2 שֶׁהִתְּנָה לָהּ שְׁלֹא תֵאָכַל בְּשָׂר וְלֹא תִשְׁתֶּה יַיִן כָּל יְמֵי
3 חַיֶּיהָ 73, אוֹ שֶׁהִתְּנָה מִתְּרַת לְכָל אָדָם חוּץ מִפְּלוֹנִי 74,
4 אוֹ שֶׁהִתְּנָה עָלֶיהָ שְׂאֵר תְּנָאִים 75 קִדָּם כְּתִיבַת הַתְּרַף:
5 אִם הָיָה תְּנָאוֹ כְּתוּב בְּגִט וְחָזַר וּמְחָקוֹ וְנִתְּנוֹ לָהּ -
6 הֲרִי זֶה סִפֵּק מְגַרְשֶׁת 76; וְאִם הָיָה הַתְּנָאִי 77 עַל פֶּה 78
7 - הֲרִי זֶה נוֹטֵל הַגֵּט מִמֶּנָּה וְחָזַר וְנִתְּנוֹ לָהּ בְּלֹא
8 תְּנָאִי כְּלָל אוֹ בְּתָנָאִי כְּשָׂר.

73 שאינו גט, כמבואר לעיל הלכה יא. 74 שאף זה אינו גט, כמבואר לעיל ה"ה, וכל אלה התנאים פוסלים את הגט אפילו אם נכתבו בו לאחר התורף, כמבואר שם. 75 הכשרים, שאינם מבטלים הגט, והם אינם פוסלים אלא כשהזכירם קודם כתיבת התורף, כמבואר לעיל ה"ד. 76 גיטין פד, ב. ודף פה, א. שהרי עיקר הגט, הוא התורף, נכתב בפסול, שנשארה לו זכות בגוף הגט ואין זו כריתות. 77 של "חוץ מפלוני", כמבואר בהלכה הבאה. 78 בשעת נתינתו לידה, אבל התנה תנאי זה לאחר התורף בעל-פה ולא הזכירו בשעת נתינה, הרי זה גט כשר, כמבואר לעיל ה"ה. ומקורו בגיטין פד, ב.

9 יז. כִּיצַד? הֲרִי שְׂנֵתָן גִּט לְאִשְׁתּוֹ וְאָמַר לָהּ: הֲרִי אֶת
10 מְגַרְשֶׁת בְּזָה וּמִתְּרַת לְכָל אָדָם חוּץ מִפְּלוֹנִי, אִם
11 נָטְלוּ מִמֶּנָּה וְחָזַר וְנִתְּנוֹ לָהּ וְאָמַר לָהּ: הֲרִי אֶת מִתְּרַת
12 לְכָל אָדָם, אוֹ: הֲרִי זֶה גִטָּךְ - הֲרִי זֶה מְגַרְשֶׁת 79. וְכֵן
13 כָּל פִּיּוּצָא בּוֹ.

79 אבל אם לא יטלנו ממנה אלא יחזור ויאמר: הרי את מותרת לכל אדם, לא יועיל להכשיר הגט, שכבר זכתה בגיטה להפסל מן הכהונה, כמבואר לקמן פ"י ה"א. ומאחר שכבר קנתה אותו, אינו יכול לתקנו עד שיטלנו ויתננו לה נתינה כשרה. וראה לעיל פ"א ה"ט (גיטין פד:). ודקדק ה'בית שמואל' לאהע"ז סי' קמז ס"ק ו, שבשאר התנאים המבטלים הגט, כגון שלא תאכל בשר כל ימיה, אם הזכירם בשעת נתינה, הואיל ואינם פוסלים אותה לכהונה, שהרי הגט בטל מן התורה, וכמבואר לקמן פ"י ה"א, אין צורך לחזור וליתול גט זה ממנה, אלא יחזור ויאמר שמבטל תנאו והגט כשר, כמבואר לקמן הלכה כג, וזהו שדייק רבינו כאן, ולא מנה אלא "תנאי-חוץ" בלבד.

14 יח. הַנּוֹתֵן גִּט לְאִשְׁתּוֹ עַל תְּנָאִי שְׂתֵתָן לוֹ מֵאֵתִים
15 זֶה, וְחָזַר 80 וְהִתְּנָה עָלֶיהָ תְּנָאִי אַחֵר בְּפְנֵי עֲדִים 81
16 שְׂתֵתָּה אָבִי שְׂתֵי שָׁנִים - לֹא בִטְלוּ דְבָרָיו
17 הָאֲחֵרוֹנִים אֶת הָרְאוּשִׁים, אֲלֵא הֲרִי זֶה פְּאוּמַר לָהּ:
18 עֲשִׂי אֶחָד מִשְׁנֵי הַתְּנָאִים. רְצַת - מְשַׁמֶּשֶׁת, רְצַת -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"הרי הן מחולין לך אינה מגורשת, שהרי לא נעשה התנאי בו".

התנאי אינו מחליש ואינו פוגע במעשה הגירושין, והוא דומה במהותו למה שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית "אם ישראל מקבלים את התורה אתם מתקיימין, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו", כמאמר המדרש על הפסוק "ארץ יראה ושקטה", בתחילה יראה ואחר מתן תורה שקטה, וכשם ששם התנאי יכול אמנם לבטל את מעשה הבריאה, אבל הוא עניין נוסף על עצם המעשה, והמעשה עצמו אינו חסר כלום, כך גם התנאי הנ"ל בגירושין שאף שאם לא יתקיים התנאי יבטל המעשה מעיקרא, מכל-מקום הרי זה כמו דבר שני המבטל את המעשה, ומעשה הגירושין כשלעצמו עומד בשלימותו כל עוד לא נתמלא התנאי.

(עלפי לקוטי שיחות חלק י"ט עמוד 192 הערה 47)

88) בהסכמתו. 89) שהרי לא נתקיים התנאי, ואין אומרים לא נתכוין זה אלא לזרזה בלבד (גיטין עד:). 90) מדבריהם. ולכתחילה לא תנשא, ואם נשאת לא תצא. 91) כי באיסור אשת איש יש לחוש לאותה דיעה הסוברת (גיטין, שם) נתינה בעל כרחו - אינה נתינה. ולפיכך לכתחילה לא תנשא, אבל מן הדין יש לפסוק כדיעה השניה (שם עה). הסוברת: נתינה בעל-כרחו שמה נתינה, ולפיכך אם נשאת לא תצא, והשווה ה' שמיטה ויובל פ"ב, ה"ז. 92) שהרי נתכוין לצערה ולא נצטערה (שם עד:). אבל אם ביטל התנאי לגמרי הרי זה מגורשת, כמבואר בסמוך הלכה כג (מגיד-משנה). 93) בכת"י התימנים, תיבות אלו אינן. 94) בחייו, ולירשיו אינה יכולה ליתן, כמבואר בהלכה הבאה.

1 כב. אָמַר לָהּ: הֲרִי זֶה גִטָּךְ עַל מְנַת שְׁתַּתְּנִי לִי
2 מֵאֵתֶיךָ זֶה, וְלֹא קָבַע זְמַן, וְמֵת קָדָם שְׁתַּתְּנִי - אֵינָה
3 יְכוּלָה לְתַן לְיִוָּדְשֵׁיוּ, שְׁלֹא הִתְנָה עָלֶיהָ אֶלֶּא שְׁתַּתְּנִי
4 לָךְ. וְלֹא כִּיטַל הֵגֵט, שְׁהָרִי לֹא קָבַע זְמַן⁹⁶. לְפִיכָךְ,
5 אַף עַל פִּי שְׁאָבַד הֵגֵט אוֹ נִקְרַע קָדָם שְׁיָמוּת - הֲרִי
6 זֶה לֹא תִנְשָׂא⁹⁷ לְזָר⁹⁸ עַד שְׁתַּחֲלִין⁹⁹.

95) גיטין עד, א. 96) אע"פ שאי-אפשר שיתקיים התנאי שהרי מת הבעל, אולם הואיל ולא קבע זמן לנתינת הכסף אי-אפשר שהתנאי יבוטל בפועל, בניגוד ל"קבע לה זמן", שאז אם לא נתנה בזמן נתבטל התנאי בפועל. ולמד רבינו דין זה ממה שאמרו (גיטין עו: ולקמן פ"ט הי"א): "הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חודש, ומת בתוך י"ב חודש. אע"פ שאי-אפשר שיבוא . . . לא תנשא במקום יבם עד אחר י"ב חודש כשיתקיים התנאי" - הרי שאע"פ שמת ואי-אפשר לתנאי להתבטל, אינה מגורשת גירושין גמורים במקום יבם עד אחר י"ב חודש "כשיתקיים התנאי בפועל" (מגיד-משנה). 97) הלשון דחוק, שהרי 'היא הנותנת' הואיל ואבד הגט קודם שימות, לפיכך לא

תנשא במקום יבם עד שתחלוץ, וגירסת ה'טור' (אהע"ז סי' קמג) בדברי רבינו: "הרי זו מגורשת מספק ולא תנשא" וכהאי גוונא בכת"י תימן, ותיבת "מספק" ליתא. 98) כשהנתיב הבעל את. 99) שהרי לא נתקיים התנאי ועדיין זקוקה היא ליבום, ולהתייבם אינה יכולה, שהרי "לא בטל הגט", והרי היא כספק מגורשת וחולצת ולא מתייבמת, השווה ה' יבום וחליצה פ"ו ה"ז.

7 כג. הֲרִי זֶה גִטָּךְ עַל מְנַת שְׁתַּתְּנִי לִי כְּלִי פְלוֹנִי אוֹ
8 בְּגָד פְּלוֹנִי, וְאָבַד אוֹתוֹ כְּלִי אוֹ אוֹתוֹ בְּגָד אוֹ נִגְנַב,
9 אַף עַל פִּי שְׁתַּתְּנָה לוֹ אֶלֶף זֶזוּ בְדָמָיו - אֵינּוּ גֵט, עַד
10 שְׁתַּתְּנִי אוֹתוֹ כְּלִי אוֹ אוֹתוֹ בְּגָד עֲצָמוֹ¹⁰⁰, אוֹ¹⁰¹ עַד
11 שְׁיִבְטַל הַתְּנָא¹⁰².

100) גיטין עד, ב. שלא נתכוין זה אלא לצערה בהחזרת הבגד עצמו. ולדעת הרא"ש שם (הובאה גם בשו"ע סי' קמג, ס"ו), אם הבעל מתרצה בקבלת דמיו הרי זה גט. 101) בדפוס רומי (ר"מ), תיבה זו אינה. 102) שיאמר: הרי זה גיטך בלא שום תנאי. ואינו צריך לחזור וליתלו ממנה, כמבואר בביתורנו לעיל הלכה יז.

12 כד. מִי שְׁנַתְּגַרְשָׁה עַל תְּנָא יְקַדְשָׁה אַחַר קָדָם
13 שְׁיִתְקַיֵּם הַתְּנָא, אִם נִתְקַיֵּם הַתְּנָא - הֲרִי זֶה מְקַדְשָׁתָּה,
14 וְאִם לֹא נִתְקַיֵּם הַתְּנָא יְבַטַּל הֵגֵט¹⁰³ - אֵינָה צְרִיכָה
15 גֵּט מְשֻׁנִּי, שְׁהָרִי אֵין קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ¹⁰⁴. אֲבָל אִם
16 נִשְׂאָת וְלֹא נִתְקַיֵּם הַתְּנָא יְבַטַּל הֵגֵט - צְרִיכָה גֵט
17 מְשֻׁנִּי¹⁰⁵, כְּמוֹ שְׁבִבְאָרְנֵי¹⁰⁶.

103) ע"י ביטול התנאי בפועל, כגון שהתנה עליה לא לעשות דבר זה ועשאתו, או שתעשה דבר זה תוך זמן קצוב ועבר הזמן ולא עשאתו. אבל תנאי שעדיין בידה לקיימו, הדבר תלוי, ואם תקיים התנאי הרי היא מגורשת למפרע, וממילא תפסו בה קידושי השני. 104) שאשת איש היא מראשון, ואין קידושין תופסין באשת איש. ומובן שמותרת לחזור לבעלה הראשון "ואין חוששים שמא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט, כיון שלא נשאת - יאמרו תנאי היה בקידושין ולא נתקיים" (מדברי רבינו לקמן פ"י ה"ו). 105) מדבריהם, שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט, וממילא נאסרה על שניהם, כמבואר ביבמות פח, ב לענין אשה שאמרו לה מת בעלך ונשאת, ושם צא, ב משהו הש"ס דין "נשאת בגט בטל", לדין "מת בעלה ונשאת", השווה לקמן פ"י ה"ד. 106) לעיל הלכה יג.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִיו

1) ביאר בו רבינו המשך דיני תנאי בגירושין, גט שכיב מרע, חתימת העדים בגט, שליחות.

18 א. הַמְּגַרֵּשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ לְאַחַר זְמַן קָבוּעַ² - הֲרִי זֶה
19 מְגַרְשָׁתָּה פְּשִׁיעִיעַ הַזְּמַן שְׁקָבַע. וְהָרִי זֶה דּוּמָה לְתַנָּא
20 וְאֵינּוּ תַנָּא. דּוּמָה לְתַנָּא - שֶׁהִיא מִתְגַּרְשָׁתָּה פְּשִׁיעִיעַ
21 הַזְּמַן שְׁקָבַע; וְאֵינּוּ תַנָּא - שֶׁהַמְּגַרֵּשׁ עַל תְּנָא הֲרִי
22 גֵּרֵשׁ³, וְזֶה עֲדִין לֹא גֵּרֵשׁ עַד שְׁיִגִיעַ אוֹתוֹ הַזְּמַן⁴.
23 לְפִיכָךְ, הַמְּגַרֵּשׁ עַל תְּנָא צְרִיף לְכַפַּל תְּנָאוֹ⁵, וְזֶה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב טבת - ספר נשים - הלכות גירושין קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שירדו גשמים (תהיי מקודשת) - ירדו גשמים מקודשת, ואם
 לא אינה מקודשת". הרי שאינו צריך לכפול תנאו.
 ה. ומה בין המגרש על תנאי לזה שקבע זמן
 לגרושין או תלאן במעשה? שהמגרש על תנאי -
 יש שם גרושין, ואין גזמין עד שיתקיים התנאי.
 לפיכך, כשיתקיים התנאי - נתגרשה, אם היה הגט
 קיים אף על פי שאינו ברשותה, ואינה צריכה לחזור
 ולטלו או להיותו ברשותה אחר שנתקיים התנאי,
 שהרי הגיע לידה תחלה בתורת גרושין. ואם נשאת
 קדם שיתקיים התנאי - לא תצא, כמו שבארנו¹⁶.
 אבל התולה גרושין בזמן או במעשה - לא הגיע
 גט לידה בתורת גרושין, אלא בתורת פקדון עד
 הזמן שקבע או עד שתעשה המעשה. לפיכך,
 כשהגיע הזמן - צריכה להיות הגט ברשותה¹⁷, או
 תחזר ותטלנו, או שיהיה במקום שיחדה אותו בו
 אף על פי שאינו רשותה¹⁸, כמו שבארנו, ואחר כך
 תתגרש בו. ואם נשאת קדם שגיע הזמן שקבע או
 קדם שתעשה המעשה שתלה בו הגרושין - תצא
 והילך ממזר; שעדין היא אשת איש גמורה, ואין
 כאן שם¹⁹ גרושין²⁰.

16 לעיל פ"ח, ה"א. וראה בבארנו שם. 17 ואז נחשבת
 הנתינה הקודמת כאילו נתקיימה עכשיו לאחר הגעת הזמן.
 18 כגון בצדי רשות הרבים, שאינם כרשות הרבים, ועדיין
 לא יצא הגט מרשותה הקודמת, בניגוד להניחתו ברשות
 הרבים, שאפילו ממון גמור שלה יוצא בה מרשותה, ופסקה
 ממילא נתינתו הקודמת, והתורה אמרה: "ונתן בידה" - לא
 שתקח היא מעצמה, כמבואר לעיל פ"א הי"ב. 19 בדפוס
 וויניציאה, חסרה תיבה זו. וראה בפ"ד מהל' אישות ה"ז
 והערה מג. 20 השווה לעיל הל' אישות פ"ז הי"א,
 שמקורו בקידושין נט, ב. ומשם למד רבינו לענין גירושין,
 ששניהם הושוו זה לזה, כמבואר בקידושין ה, א.
 ו. הנותן גט ביד אשתו ואמר לה: אם לא תתני לי
 מאתים וזו אין זה גט²¹ או אין את מגרשת - הרי זה
 לא גרש כלל²², ואין כאן גט, לא על תנאי ולא תלוי
 במעשה. וכן כל פיוצא בזה.

21 ולא אמר לה: הרי זה גיטך. 22 אע"פ שמשמעו אם
 תתן תהיה מגורשת, ש"מכלל לאו אתה שומע הן" (ראה
 שבעות לו, א) - כל שלא אמר בפירוש "הרי את מגורשת"
 - אינה מגורשת, משום חומר איסור אשת איש, וכן אמרו
 בירושלמי (קידושין פ"ג, ה"ג): "בכל מקום אית לרבי
 מאיר ממשמע לאו אתה שומע הן, וכאן לית ליה. . . חומר
 הוא בעירות".

ז. הרוצה לגרש על תנאי ויהיה ענין תנאו שלא
 תתגרש עד זמן פלוני²³ - הרי זה מוציא ענין זה
 בלשון תנאי, ויתלה²⁴ התנאי בביתו בזמן קבוע או
 בהליכתו. פיצד? פגון שיאמר לה: אם לא באתי
 מכאן²⁵ ועד שלשים יום - הרי זה גט, ואם באתי

1 אינו צריך לכפל דבר⁶, ולא לשאר משפטי התנאין
 2 שבארנו⁷.

2 שאמר לה: זה גיטך, ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים
 יום. 3 שהגיע גט לידה בתורת גירושין, אלא שאינם
 נגמרים עד שיתקיים התנאי. 4 שלא הגיע גט לידה
 בתורת גירושין אלא בתורת פקדון עד הזמן שקבע, כהגדרת
 רבינו בסמוך ה"ה. 5 הואיל ומעשה הגירושין קיים
 בפועל, אין התנאי שהוא דיבור בלבד יכול לבטלו, עד
 שיהיה כפול וממולא בכל משפטי התנאי כחוק, כי אין
 דיבור מבטל מעשה. 6 הואיל ואין כאן אלא דיבור על
 גירושין העתידיים לחול, בדין הוא שיהא דבר התנאי
 מבטלו, אף-על-פי שאינו כפול, כי דיבור מבטל דיבור.
 ומקור הדברים בירושלמי קידושין פ"ג ה"ג: "הכל מודים,
 שאם אמר: לאחר שירדו גשמים (תהיי מקודשת), ירדו
 גשמים מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת", ואע"פ שלא
 כפל תנאו. והוא הדין אם אמר לה: הרי את מגורשת לאחר
 זמן. 7 לעיל הל' אישות פ"ו ה"א-ב.

3 ב. פיצד? האומר לאשתו: הרי זה גיטך ולא
 4 תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום - אינה מגרשת
 5 אלא לאחר שלשים יום. ואם מת הבעל⁸ או אבד
 6 הגט או נשרף בתוך שלשים - אינה מגרשת⁹.

8 כמו שאמרו (גיטין עו:): זה גיטך לכשתצא חמה
 מנרתיקה ומת בלילה, אינו גט, שאין גט לאחר מיתה.
 9 הואיל ואין הגט חל אלא לאחר שלשים יום, צריך שיהיה
 קיים באותו זמן. והשווה גיטין עד, א.

7 ג. הלכה והניחתו בצדי רשות הרבים¹⁰, ונגנב או
 8 אבד משם לאחר שלשים יום¹¹ - הרי זה מגרשת,
 9 הואיל והיה הגט קיים ביום שמתגרשת בו ויחדה¹²
 10 אותו במקום שאינו רשות הרבים¹³, שצדי רשות
 11 הרבים אין פרשות הרבים¹⁴.

10 סמוך לכתלים, שאין דרך בני אדם לעבור שם ולהתחכך
 בכתלים (כתובות פו: וברש"י). 11 ה'טור' (אהע"ז סי'
 קמו) הביא: "הניחה הגט בצדי רשות הרבים בסוף ל' יום,
 ונגנב משם לאחר ל' יום". 12 הקצתה, קבעה.
 13 ומקום זה ראוי הוא לקנות בו חפץ מידי המקנה, והריהו
 כאילו מונח ברשותה. 14 שאינה מקום הראוי לקנין
 משיכה, כמבואר בהל' מכירה פ"ב ה"ה. ולפיכך אפילו הגט
 קיים ביום שמתגרשת בו - אינה מגורשת, שהרי אינו
 ברשותה (כתובות, שם). וראה בפ"ב מהל' מכירה ה"ט.

12 ד. וכן אם תלה הגרושין במעשה - דינו כדין מגרש
 13 אחר זמן. פיצד? פגון שאמר לאשה: הרי זה גיטך
 14 ולא תתגרשי בו עד שתתני לי מאתים וזו - הרי זה
 15 מתגרשת אחר שתתן. ואין צריך לכפל תנאו, ולא
 16 לשאר משפטי התנאין שבארנו. שהרי לא גרש על
 17 תנאי, אלא עדין לא גרש זה, אלא תלה הגרושין
 18 בעשיית כך וכך ואחר כך תתגרש¹⁵.

15 כדברי הירושלמי הנ"ל (קידושין פ"ג ה"ג): "לאחר

1 בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - לֹא יִהְיֶה גִט; וְנֹתֵן הַגֵּט
2 בְּיָדָהּ. אוֹ יֹאמֶר לָהּ: הֲרִי זֶה גִטְךָ עַל מְנַת שְׂלֵא
3 אָבֹא לְמִדְיָנָה זֹו עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם²⁷. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
4 בְּיָדָהּ²⁸.

32) שישהה שלשים יום ולא יראה פניה. והמדובר כשאמר

לה בלשון "על מנת": "הרי את מגורשת ממני על-מנת

שאעבור מנגד פניך שלשים יום", וראה להלן הערה לח.

33) וראה אותה. 34) רצופים. 35) לנתינת גיטו, כיון

שעברו אחר-כך שלשים יום רצופים שלא ראה אותה -

נתיקים תנאו. 36) כי אילו נתייחד עמה, אסור לגרשה בגט

זה, שמה יאמרו גיטה קודם לבנה, כמבואר לעיל פ"ג, ה"ה.

37) בשעת הנתינה, לפני עדים. 38) את תנאו (שם לא

יראה פניה שלשים יום - תתגרש). שכל עיקרו לטובתה

ולהנאתה, שרוצה שיהיה אצלה ולא יתרחק ממנה, ומכיון

שמוחלת לו על תנאו - אף אם לא יראה פניה שלשים יום,

אין זה קיום התנאי, כיון שלא איכפת לה אם אינו בא,

ונמצא שהגט מתבטל על ידה. וראה להלן ה"י. 39) שאף-

על-פי שאמר לה: מעכשיו, או 'על מנת', וכבר נתבאר לעיל

פ"ח ה"א, שמשהגיע הגט לידה אינו יכול לבטלו - בכל

זאת אם שניהם בטלוהו לפני שנתקיים התנאי - הרי הוא

מבוטל. ויצא לו לרבינו דין זה מגירסתו במשנה (גיטין עו).

"על-מנת שאעבור מנגד פניך וכו'", ואמרו על זה שם

בגמרא: "באומר נאמנת עלי שלא באתי", - הרי שאם לא

האמינה, יש מקום לביטול הגט, אפילו כשאמר לה "על

מנת" (מגיד-משנה בשם הרמב"ן). 40) מדבריהם, כי מדין

תורה העמד דבר על חזקתו, ואין לחוש שמה פייסה.

41) וביטל הגט, שהרי הוא עמה בעיר (שם עו:).

24 י. וְכֵן כָּל הַתְּנָאִין שֶׁהֵן תְּלוּיִין בְּרִצּוֹנָהּ⁴², וְאִם רִצָּתָ

25 וּמְחִלָּה אוֹתָן לְבַעֲלָהּ⁴³ כְּטַל הַגֵּט - חוֹשְׁשִׁין לָהּ

26 שְׂמָא פִּיסָא⁴⁴, עַד שְׂפִיאֲמַר: נְאֻמַּנְתָּ עָלַי. בְּמָה דְּבָרִים

27 אָמֹרִים? בְּמַתְגַּרְשֵׁת מִן הַנְּשׂוּאִין, שְׁלֻבּוֹ גִס⁴⁵ בָּהּ;

28 אֲבָל בְּמַתְגַּרְשֵׁת מִן הָאֲרוֹסִין - אִין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׂמָא

29 פִּיסָא⁴⁶.

42) ולהנאתה. 43) כאומרת: כלום אמרתי אלא להנאתי,

זוהי הנאתי שלא אתגרש (ר"ן שם). 44) וכל זה בתנאי

"על מנת" שהיא מגורשת משעת נתינת הגט (לכשיתקיים

התנאי), לפיכך אינו יכול לבטלו בלא הסכמתה, אבל בתנאי

"אם יהיה" שאינה מתגרשת אלא כשיתקיים התנאי - יכול

הוא בעצמו לבטל הגט ואין צורך במחילתה, כמבואר לעיל

פ"ח ה"א. ולדעת הראב"ד אפילו בתנאי "על מנת" כל זמן

שלא נתקיים התנאי, יכול לבטל הגט ואין צורך במחילתה,

והוא צווה: "חיי ראשי, איני יודע מחילה זו מה היא, שאם

נתפיים עמה שלא לגרשה, יכול לבטל הגט שבידה כל זמן

שלא נתקיים התנאי". 45) רגיל ומקורב אליה, ואינו

מתבייש בפניה. 46) גיטין כט, ב. ורש"י מפרש שם:

"בנשואה, חביבה עליו ומחזר לפייסה". והשווה לקמן

הלכה מא.

30 יא. הֲרִי זֶה גִטְךָ מְעַכְשָׁיו אִם לֹא בְּאֵתִי מִכָּאֵין⁴⁷ וְעַד

31 שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ - אִין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא פִּסְתָּר בָּא,

32 שְׂאִין דְּרָךְ בְּנֵי אָדָם לְבֹא בְּצַנְעָהּ⁴⁸. וְאִם תָּם הַזְּמַן

23) ואינו רוצה שיהיה לו דין "המגרש לאחר זמן" שיצטרך

להיות הגט ברשותה כשיגיע הזמן, כמבואר לעיל ה"ה.

24) ובכת"י התימנים: "ויתנה". 25) = מעכשיו.

26) כאן צריך לכפול תנאו, שאם לא יכפלנו אין תנאו קיים,

והרי היא מגורשת אפילו אם יבוא בתוך שלשים יום,

כמבואר לעיל פ"ו מהל' אישות ה"ה והי"ג. 27) כאן אינו

צריך לכפול תנאו, כמבואר לעיל (שם, הי"ז ובביאורנו).

28) גיטין עז, א.

5 ח. הַתְּנָה עָלֶיהָ שְׂפִיָּהּ גִט אִם לֹא בָּא עַד שְׁלֹשִׁים

6 יוֹם לְמִדְיָנָה זֹו, וְהִיא בָּא בְּדִרְךָ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם,

7 וְחָלָה אוֹ עָפְבוּ נֶהָר וְלֹא בָּא עַד אַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם -

8 הֲרִי זֶה גִט²⁹. אֲפֹלוּ עוֹמֵד וְצוּחֵ: הֲרִי אֲנִי אָנוּס.

9 שְׂאִין אָנוּס בְּגִיטִין³⁰. וְאִף עַל פִּי שְׂגָלָה דַּעְתוֹ שְׂאִין

10 רִצּוֹנוֹ לְגַרְשָׁי³¹.

29) שהרי לא בא. 30) אין טענת אונס לבטל גט (כתובות

ב:; והטעם, משום נשים צנועות, שלעפמים לא יאנס ולא

יבוא (והרי זה גט), והיא תחשוש שמה נאנס ולפיכך לא

בא, ותדאג מלהנשא ותשב עגונה (שם). 31) אין גילוי

דעת מועיל בגיטין, כמבואר לעיל פ"ו הכ"ה. ודעת

ה'תוספות' בכתובות ג, א שאין הדברים אמורים אלא באונס

המצוי, כגון עכבו נהר, או אונס המצוי במקצת, כגון חולי,

שהיה לו להעלות על דעתו ולהתנות בפירוש, שאם יאנס

יתבטל הגט. אבל אונס שאינו מצוי כלל, כגון נפל עליו

הבית, בזה יש טענת אונס בגיטין והגט בטל. ובהל' מכירה

פ"ט ה"ה, כותב רבינו: "המוכר קרקע לחבירו, והתנה עמו

שכל אונס שיוולד בקרקע זה יהיה (המוכר) חייב לשלם,

אפילו בא גוי וגזלה מחמת המוכר - חייב לשלם, אבל אם

נפסק הנהר שהיה משקה אותה . . . או שבאה זועה

והשחיתה אותה . . . פטור, שאונס שאינו מצוי הוא ולא

עלה על לב המוכר דבר זה הפלא בעת שהתנה, וכל אונס

שאינו מצוי - אינו בכלל התנאי הזה". הרי, שאפילו אם

התנה בפירוש לקבל עליו כל אונס, אין אונס שאינו מצוי

בכלל, קל-יחומר לתנאי בגיטין שלא הזכיר דבר האונס

בתנאו, שהגט בטל מחמת אונס (מגיד-משנה).

11 ט. הַתְּנָה עָלֶיהָ שֶׁתְּגַרְשׁ כְּשִׁיעֵבֵר מִנְּגַד פְּנֵיהָ

12 שְׁלֹשִׁים יוֹם³², וְהִיא הוֹלֵךְ וְכֹא הוֹלֵךְ וְכֹא³³ וְלֹא

13 נִתְיַחַד עִמָּה - כְּשִׁילָךְ וְיִשְׁהָה שְׁלֹשִׁים יוֹם³⁴ תִּהְיֶה

14 מְגַרְשֵׁת. וְאִף עַל פִּי שְׂהִיָּה הוֹלֵךְ וְכֹא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים

15 יוֹם³⁵, הוֹאִיל וְלֹא נִתְיַחַד עִמָּה, הֲרִי זֶה גִט כְּשִׁר³⁶.

16 בְּמָה דְּבָרִים אָמֹרִים? בְּשִׁהַתְּנָה וְאָמַר³⁷: הֲרִי הִיא

17 נְאֻמַּנְתָּ עָלַי לֹאמַר שְׂלֵא פִּסְתִּיהָ; אֲבָל אִם לֹא

18 אֲאָמִינָה - חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא פִּיסָה כְּשִׁהִיָּה הוֹלֵךְ וְכֹא,

19 וּמְחִלָּה לֹו³⁸, וְחָזַר וּבִטַל הַגֵּט³⁹ כְּשִׁפִּיסָה. וּמְפָנֵי

20 חֲשַׁשׁ זֶה יִהְיֶה הַגֵּט פְּסוּל⁴⁰ אַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְכֵן

21 וְאִם לֹא זָרְחָה לֹא יִהְיֶה גֵט, וּמַת פְּלִילָה - אֵינּוּ גֵט;
22 שְׁהָרִי לֹא נִתְקַיֵּם הַתְּנָאִי עַד שְׁמַת⁶¹, וְאֵין גֵּט לְאַחַר
23 מִיתָה⁶².

(57) שלא נתכוין זה לגרשה אלא לכשתצא חמה מנרתקה (= מן התיק שלה, כלומר במלוא זהרה וחמימותה, ראה ברש"י לבבא-מציעא פו:). והרי מת מקודם ואין גט לאחר מיתה. (58) שכל האומר 'על-מנת' כאומר 'מעכשיו'. (59) והרי זו מגורשת למפרע. (60) שיהיה מחר יום מעונן, וזהרורי השמש לא ייראו. (61) שכל תנאי המנוסח בלשון: "אם יהיה ואם לא יהיה" אין הגט חל אלא לכשיתקיים התנאי, כמבואר לעיל פ"ח ה"א. (62) גיטין עז, א.

24 טז. שְׂכִיב מְרַע⁶³ שֶׁשָׁכַב גֵּט לְאַשְׁתּוֹ וּגְרָשׁוֹ⁶⁴ וְעַמְד -
25 אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ⁶⁵, שְׂאִין גֵּטוֹ כְּמַתְנַת⁶⁶. שְׂאִם
26 תֵּאמַר וְחַזֵּר בּוֹ, יֵאמְרוּ: גֵּטוֹ לְאַחַר מִיתָה יִגְרָשׁ⁶⁷,
27 כְּמוֹ מַתְנַתוֹ שְׂאִינָה קוּנָה אֲלֵא לְאַחַר מִיתָה⁶⁸.

(63) "חולה שאינו יכול להלך על רגליו בשוק והריהו נופל על המיטה, הוא הנקרא שכיב מרע" (מלשון רבינו בפ"ח מהל' זכיה ומתנה ה"ב). (64) סתם, ולא הזכיר דבר מיתתו במסירתו. (65) מגיטו, לומר לא גמרתו לגרשה אלא אם אמות (לפטרה מזיקת יבום), והרי חי אני. (66) שאם כתב כל נכסיו סתם ועמד מחליו - חוזר בו, שלא נתכוין לתת כלום אלא לאחר מותו, ואפילו לא פירש שהוא מצוה מחמת מיתה, כמבואר בבבא-בבא-בבא קנא, ב. (67) שהרי אם ימות הרי זה גט, ויבואר להכשיר אפילו אם יאמר בפירושו: זה גיטך לאחר מותי, והם לא ידעו שלפיכך מגורשת בגט שכיב מרע כשנתן סתם (לא הזכיר דבר מותו), שדעתו לגרשה מעכשיו על-מנת שימות, כדין המבואר לעיל ה"ג (גיטין עג. וברש"י). (68) תקנת חכמים היא, שתועיל מתנתו לאחר מיתה, ודבריו יהיו ככתובים וכמסורים, כדי שלא תיטרף דעתו עליו, כשידע שאין דבריו קיימים (רשב"ם בבא-בבא קלג. ע"פ דברי רבא שם, קמז:).

28 יז. הָרִי זֶה גֵּטוֹ מִיָּהוּם אִם מִתִּי מִחְלִי זֶה, וְנָפַל
29 עָלָיו בֵּית אוֹ נֶשֶׁכוֹ נֶחֱשׁ אוֹ טָרְפוֹ אָרִי וְכִיֻּצַּא בְּזָה
30 וּמַת - אֵינּוּ גֵט⁶⁹.

(69) שהרי לא מת מחמת חולי זה (גיטין עג. וירושלמי' שם פ"ו ה"ד).

31 יח. אָמַר לָהּ: אִם לֹא יַעֲמֵד מִחְלִי זֶה, וְנָפַל עָלָיו
32 בֵּית אוֹ נֶשֶׁכוֹ נֶחֱשׁ אוֹ טָרְפוֹ אָרִי - הָרִי זֶה סָפֵק
33 מִגְרָשָׁת⁷⁰. הָרִי זֶה גֵּטוֹ מִעֲכָשְׁיוֹ אִם מִתִּי מִחְלִי זֶה,
34 וְעַמְד וְהֵלֵךְ בְּשׂוֹק⁷¹ וְחָלָה וּמַת - אוֹמְדִין אוֹתוֹ: אִם
35 מִחֲמַת הַחֲלִי הֵרָאשׁוֹן מַת - הָרִי זֶה גֵט⁷², וְאִם לָאוּ
36 - אֵינּוּ גֵט. וְאִם נִתְקַן⁷³ מִחְלִי לְחִלִּי וְלֹא עַמְד⁷⁴ בְּשׂוֹק
37 - הָרִי זֶה גֵט, וְאֵינּוּ צָרִיךְ אֲמִדָּה⁷⁵.

(70) שמא הכוונה באמרו: "אם לא יעמוד מחולי זה" - אם לא יעמוד מתוך חולי זה, והרי לא עמד ממנו ומגורשת. ושמא הכוונה "מחולי זה" - מחמת חולי זה, והרי לא מת מחמתו. ולפיכך מגורשת מספק וחולצת ולא מתייבמת

1 שְׂקִבַע וְלֹא בָּא - הָרִי זֶה מִגְרָשָׁת. מַת פְּתוּף שָׁנִים
2 עֶשְׂרֵה הֲדָשׁ, אָף עַל פִּי שְׂאִי אֶפְשֵׁר שְׂיִבּוֹא וְהָרִי הִיא
3 מִגְרָשָׁת - לֹא תִנְשֵׂא בְּמִקוֹם יָבֵם עַד אַחַר שָׁנִים עֶשְׂרֵה
4 הֲדָשׁ כְּשִׁיתְקַיֵּם הַתְּנָאִי⁴⁹.

(47) מהיום. (48) שם עו, ב. וכלשון השניה המקילה בזה. הואיל וכל החשש הזה אינו אלא מדבריהם, כמבואר בבאורנו לעיל הלכה ס - הלך אחרי המקיל. (49) בפועל, כמבואר בבאורנו לעיל פ"ח הכ"ב. ואז היא מגורשת למפרע ואינה זקוקה ליבום, אבל אם תרצה להנשא בתוך י"ב חודש - תצטרך לחלוץ מיבמה (גיטין, שם).

5 יב. בְּרִיא שֶׁהִתְנַה שְׂיִהְיֶה זֶה גֵּט אִם מִתִּי⁵⁰, או חוּלָה
6 שֶׁהִתְנַה שְׂיִהְיֶה זֶה גֵּט אִם מִתִּי מִחְלִי זֶה - לֹא אָמַר
7 פְּלוּם. שְׂמִשְׁמַעוֹת 'אִם מִתִּי' - לְאַחַר מִיתָה⁵¹,
8 וּמִשְׁמַעוֹ מַעֲתָה⁵². לְפִיכָף, אִם אָמַר 'אִם מִתִּי' - הָרִי
9 זֶה כְּאוֹמֵר 'לְאַחַר מוֹתִי', וְאֵין גֵּט לְאַחַר מִיתָה⁵³.

(50) ולא תצטרך ליפול לפני יבם. (51) שהגט יחול אז. (52) אם יתקיים תנאי זה שאמות, יחול הגט למפרע. (53) וזקוקה היא ליבום. וכל זכויות האלמנה בנכסי בעלה נוהגות בה (שם עב). ודעת הראב"ד שהלכה כרבי יוסי האומר (בבא-בבא קלו:): "זמנו של שטר מוכיח עליו". ומאחר שבגט כתוב תאריך יום נתינתו, הרי זה כאילו אמר זה גיטך מהיום אם מתי, שהיא מגורשת כשימות, כמבואר בהלכה הבאה. וראה בפ"ב מהל' זכיה ה"ו.

10 יג. אָמַר לָהּ: הָרִי זֶה גֵּטוֹ מִעֲכָשְׁיוֹ אִם מִתִּי, או
11 מִיָּהוּם אִם מִתִּי - הָרִי זֶה גֵט, וְכִשְׂמַת תִּהְיֶה
12 מִגְרָשָׁת⁵⁴.

(54) למפרע (שם). וכתב רבינו-תם (הובאו דבריו ב'הגהות מיימוניות') שיותר טוב שיאמר: "מעכשיו" משיאמר "מהיום", שאם אמר "מהיום" ומת באותו יום - יש להסתפק, שמא מסוף היום התכוין וכבר מת ואין גט לאחר מיתה. ולדעת הרמב"ן אפילו אמר "מהיום" ומת בסוף היום - הרי זו מגורשת.

13 יד. אָמַר: הָרִי זֶה גֵּטוֹ מִעֲכָשְׁיוֹ אוֹ מִיָּהוּם לְאַחַר
14 מִיתָתִי⁵⁵, וּמַת - הָרִי זֶה סָפֵק מִגְרָשָׁת; שְׂמֵא אַחַר
15 שְׂאִמַּר מִעֲכָשְׁיוֹ חִזֵּר בּוֹ מִלְּשׁוֹן מִעֲכָשְׁיוֹ וְסָמְכָה
16 דְעָתוֹ עַל לְאַחַר מִיתָה, וְאֵין גֵּט לְאַחַר מִיתָה⁵⁶.

(55) כלומר: אמר "הרי זה גיטך מעכשיו לאחר מיתתי" או אמר "הרי זה גיטך מהיום לאחר מיתתי". (56) ולפיכך חולצת (שמא אינו גט), ולא מתייבמת, שמא היא מגורשת וגורשת אחיו אסורה ליבם (שם). ומובן שאינה ניזונת מנכסי בעלה המת "שאין מוציאים מיר היורש מספק", כמבואר לעיל פ"ח מהל' אישות הכ"ה.

17 טו. הָרִי זֶה גֵּטוֹ לְכַשְׁתַּצֵּא חֲמָה מִנְתִּיקָה, וּמַת
18 פְּלִילָה - אֵינּוּ גֵט⁵⁷. עַל מְנַת שְׁתִּזְרַח חֲמָה, וּמַת
19 פְּלִילָה - הָרִי זֶה מִגְרָשָׁת⁵⁸, וְכִשְׁתִּזְרַח חֲמָה יִתְקַיֵּם
20 הַתְּנָאִי⁵⁹. הִתְנַה עָלֶיהָ שְׂאִם זָרְחָה⁶⁰ חֲמָה יִהְיֶה גֵט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משנה). (89) כי אינה מגורשת אלא בשעת מיתתו, ואם עד אז לא קיבלה גיטה - במה תגורש? ואם קיבלה גיטה לאחר מותו - מה מועיל לה? ראה לעיל ה"ה.

13 כא. **בַּעַל שְׂאֵמֶר לְאָחֵד: זָכָה בָּגַט זֶה לְאִשְׁתִּי כְּדִי**
 14 **שְׁלֵא תַפֵּל לְפָנָי יָבָם, וְנָתַן הַגֵּט לְיָדוֹ⁹⁰, וּמַת הַבַּעַל**
 15 **קֹדֶם שְׂנִיגִיעַ הַגֵּט לְיָדָהּ - הָרִי זֶה סִפֵּק מְגֵרֶשֶׁת. שְׂרָב**
 16 **הַנְּשִׂימִים זָכוּת הוּא לְהֵן שְׁלֵא יִפְלוּ לְפָנָי יָבָם, וּלְפִיכָךְ**
 17 **תְּהִיָּה סִפֵּק מְגֵרֶשֶׁת אִף עַל פִּי שְׁלֵא הִגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ,**
 18 **הוֹאִיל וְזָכָה לָהּ בּוֹ אַחֲרָיו⁹¹.**

90 עשאו שליח לקבלה, שתתגרש בגט זה מעכשיו.
 91 כי זכין לאדם שלא בפניו, והרי זה כאילו קיבלתו ע"י שליח זה. אבל הואיל ולפעמים היא אוהבת את יבמה (גיסה), נמצא שגט זה הוא לחובתה ואין חבין לאדם שלא בפניו ואינה מגורשת, ולפיכך הרי זו ספק מגורשת וחולצת ואינה מתייבמת (יבמות קיח:).

19 כב. **אָמַר לְעֵדִים: לְאַחַר שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ פְּתָבוּ גֵט**
 20 **לְאִשְׁתִּי, אוֹ שְׂאֵמֶר לָהֶם: פְּתָבוּ וְתָנוּ גֵט לְאִשְׁתִּי לְאַחַר**
 21 **שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ - הָרִי אֵלּוֹ כּוֹתְבִין⁹² וְנֹתְנִין לָהּ⁹³**
 22 **אַחַר הַזְּמַן שֶׁקָּבַע. וְאִם פְּתָבוּהוּ בַתּוֹךְ הַזְּמַן, אִף עַל**
 23 **פִּי שְׁנִתְּנָהוּ לָהּ לְאַחַר זְמַן שְׂאֵמֶר - אֵינּוּ גֵט⁹⁴.**
 24 **פְּתָבוּהוּ אַחַר זְמַן שְׂאֵמֶר, וּמַת קֹדֶם שְׂנִיגִתָּ לָהּ - אֵינּוּ**
 25 **גֵט⁹⁵. וְאִם לֹא נֹדַע אִם מִיָּתָהּ קִדְּמָה לְנִתְּנִית הַגֵּט אוֹ**
 26 **נִתְּנִית הַגֵּט קִדְּמָה לְמִיָּתָהּ - הָרִי זֶה סִפֵּק מְגֵרֶשֶׁת⁹⁶.**

92 בכת"י התימנים: כתבו גט ותנו לאשתי. (93) ואין אומרים שכוונתו שיכתבו בתוך י"ב חודש ויתנו לה לאחר מכאן. (94) ובכת"י התימנים: כותבים אחר הזמן שקבע ונותנים לה. (95) גיטין עו, ב. שלא נעשו שלוחיו לכתבו לפני זמנו. (96) שם. שהשליח בא מכוח הבעל, וכשמת הבעל בטלה שליחותו (שם כט:). (97) שם עו, ב. ואין אומרים נעמידנו בחזקת חי בשעת נתינה, שכיון שעכשיו מת הורעה חזקתו, ומסופקים אנו שמא לפני הנתינה מת (ר"ן שם).

27 כג. **אָמַר לָהֵן: פְּתָבוּ וְתָנוּ לְאִשְׁתִּי גֵט אַחַר הַשְּׁבוּעִ⁹⁷**
 28 **- אֵינּוּ פּוֹתְבִין אֶלָּא עַד שְׁנָה אַחַר הַשְּׁבוּעִ⁹⁸. אָמַר**
 29 **לָהֵן: לְאַחַר שְׁנָה - אֵינּוּ פּוֹתְבִין [אֶלָּא] עַד לְאַחַר**
 30 **חֹדֶשׁ מִשְׁנָה שְׁנִי⁹⁹. אָמַר לָהֵן: לְאַחַר הַחֹדֶשׁ -**
 31 **(אֵינּוּ) פּוֹתְבִין עַד לְאַחַר הַשְּׁבֻעַת מַחֲדָשׁ שְׁנִי. אָמַר:**
 32 **לְאַחַר שְׁבֻעַת - (אֵינּוּ) פּוֹתְבִין לְאַחַר הַשְּׁבֻעַת עַד סוֹף יוֹם**
 33 **שְׁלִישִׁי¹⁰⁰. אָמַר לָהֵן: פְּתָבוּ וְתָנוּ לָהּ קֹדֶם הַשְּׁבֻעַת -**
 34 **פּוֹתְבִין מִיּוֹם רְבִיעִי וְעַד סוֹף יוֹם שְׁשִׁי וְנֹתְנִין לָהּ¹⁰¹.**

98 = אחר שמיטה זו. (99) כל השנה השמינית כותבים, אבל אחרי שעוברת שנה זו אין כותבים, שכל 'אחר' פירושו: 'סמוך', ולא מופלג. (100) בדפוס רומי ר"מ: לאחר שנה, כותבים עד לאחר חודש משנה שניה. (101) בדפוס הני"ל: לאחר החודש, כותבים עד לאחר השבת מחודש שני. אמר לאחר שבת, כותבים לאחר השבת עד סוף יום שלישי. (102) גיטין עז, א. שהימים: א, ב, ג, נקראים

(גיטין שם, וראה ב'שירי קרבן' לירושלמי' שם, וכן בהגהות 'מחנה אפרים'). (71) אפילו שלא על משענת. וראה בפ"ח מהל' זכיה הכ"ו. (72) גיטין עב, א. שבוודאי לא נתרפא לגמרי כשעמד מחליו, שהרי מת מאותו חולי. (73) נעתק. (74) "ולא הלך על משענתו בשוק" (מלשון רבינו שם הכ"ה). (75) הואיל ולא הלך בין חולי לחולי - ודאי יש בו מחולי הראשון (שם עב: וברש"י שם).

1 יט. **וּבְכָל אֵלּוֹ הַתְּנַאִין, כָּל הַיָּמִים שְׂמֻנְתֵינָהּ הַגֵּט עַד**
 2 **שְׂמֻנּוֹת וַיִּתְקַדְּמוּ הַתְּנַאִי הָרִי הִיא מְגֵרֶשֶׁת⁷⁶ לְכָל**
 3 **דְּבָר⁷⁷. וּבְלִבָּד שְׁלֵא תִתְיַחַד עִמָּו⁷⁸, כְּמוֹ שְׂבָאֲרֹנוֹ⁷⁹.**

76 כדעת החכמים בתוספתא גיטין פ"ה ה"ד, וכגירסת הרי"ף שם ש"מגורשת לכל דבר". אבל בש"ס שלנו (גיטין עד.) הגירסה: "וחכמים אומרים, מגורשת ואינה מגורשת". (77) שאינו זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ואינו יורשה ואינו מיטמא לה (אם הוא כהן). (78) "שאם נתייחד עמה בפני שני עדים... הרי זו ספק מגורשת, שמא בעלה ובטל הגט". (79) לעיל פ"ח ה"ב. וראה לקמן פ"י ה"ח.

4 כ. **חֹלָה שֶׁרָצָה לְגַרְשׁ אִשְׁתּוֹ עַל תְּנַאִי בְּשִׂמּוֹת, כְּדִי**
 5 **שְׁלֵא תַפֵּל לְפָנָי יָבָם, וְאִם עָמַד לֹא תְהִיָּה מְגֵרֶשֶׁת⁸⁰,**
 6 **וְלֹא רָצָה לְגַרְשׁהּ מִעַכְשָׁיו⁸¹ כְּדִי שְׁלֵא תִטְרַף⁸² דְּעַתּוֹ**
 7 **- כִּף הוּא פּוֹתֵב בָּגֵט אַחַר שְׁכוּתָהּ הַתְּרַף⁸³, אוֹ אָמַר**
 8 **לָהּ כְּשִׁנּוֹתָן הַגֵּט: אִם לֹא מַתִּי - לֹא יְהִיָּה גֵט, וְאִם**
 9 **מַתִּי - יְהִיָּה גֵט, וְאִם לֹא מַתִּי - לֹא יְהִיָּה גֵט. כְּדִי**
 10 **שְׂיִהְיֶה⁸⁴ תְּנַאִי כְּפוּלוֹ⁸⁵, וְהֵן קוֹדֶם לְאִוָּ⁸⁶, וְלֹא יִפְתַּח**
 11 **פִּיו תַּחֲלָה לְפָרְעָנוֹת⁸⁷. וְאִם מַת - תְּהִיָּה מְגֵרֶשֶׁת**
 12 **כְּשִׂמּוֹת⁸⁸. וְהוּא, שְׂנִיגִיעַ הַגֵּט לְיָדָהּ קֹדֶם מִיָּתָהּ⁸⁹.**

80 ועל כרחו מוכרח להתנות, שאם יגרש סתם, לא יוכל לחזור בו אפילו כשיעמוד מחליו, כמבואר לעיל הלכה טז. (81) לומר: הרי זה גיטך מעכשיו אם מתי, כמבואר לעיל הלכה יג. (82) תתבלבל, תחלש עליו דעתו בחשבו שהיא כבר מגורשת ממנו, ואם הוא כהן לא יוכל להחזירה. (83) כי לפני התורף אין כותבים שום תנאי, כמבואר לעיל פ"ח, ה"ד. (84) בכת"י תימן: שיהיה. (85) שאם לא יכפול, מגורשת היא אפילו כשלא יתקיים תנאו. (86) כתנאי בני גד ובני ראובן, וכמבואר לעיל פ"ו מהל' אישות ה"ר"ד. (87) לפיכך הוא מקדים לומר: אם לא מתי, כדי שלא יפתח פיו לשטן (ברכות יט.). ועיקר התנאי הוא פותח ב"הן קודם ללאו" (גיטין עה:). (88) שגיטו ומיתתו באים כאחד, השווה לעיל פ"ו, ה"ח. שכל שהתנאי אינו בדבר אחר אלא במיתה עצמה, אין זה גט לאחר מיתה, אלא בעת המיתה נתקיים התנאי ושניהם באים כאחד. ואין זה דומה לדין "זה גיטך אם מתי, הרי זה כאומר לאחר מותי, ואין גט לאחר מיתה" (לעיל ה"ב) כי שם לא כפל את תנאו ולא התכוין בכלל להתנות, אלא רצה שהגט יחול לאחר מיתה. כי כל האומר: "לאחר זמן קבוע", אינו תנאי (ראה לעיל ה"א), אבל כאן כשכפל את תנאו - לא התכוין לומר שהגט יחול לאחר מיתה, אלא תלה גיטו במיתתו, וכשימות נתקיים תנאו, וגיטו ומיתתו חלים כאחד (לחם-

27 פסול - הרי זה גט פסול¹²⁰, שָׁמָא יאָמרו עד פסול
28 כְּשֶׁר פְּעֻדוֹת שְׂאָר שְׁטָרוֹת פְּעַת שְׂיָהוּ הַעֲדִים
29 רַבִּים¹²¹. וְלֹא הַכְּשִׁירוּהוּ¹²² בְּגַט שְׁעָדֵיו רַבִּים אֶלָּא
30 מִפְּנֵי שְׁעָדֵי מְסִירָה הֵן הַעֲקָר¹²³.

(112) שם סו, ב. (113) שם פח, א. "חתם סופר ועד כשר".
ואין חוששים שמא לא ציוה הבעל שיחתום הסופר, אלא
אמר לשנים אמרו לסופר פלוני ויכתוב, ולפלוני ופלוני
ויחתמו, וחששו השליחים שמא יתבייש הסופר, שאין
מקבלים אותו בעד, והחתימהו בלא דעת הבעל, נמצא
סופר זה חתם שלא כדין, שכבר פסק רבינו לעיל פ"ב ה"ו,
שהבעל עצמו צריך לומר לסופר כתוב ולעדים חתומו, ואם
אמר ע"י אחרים - הרי זה גט פסול, וכן אמרו בגיטין סז,
א: "לא תיעשה כן בישראל" וממילא אין כל חשש. ולא
נתכווין רבינו להכשיר לכתחילה לסופר לחתום, אלא אם
חתם הסופר - כשר הגט בדיעבד, וינתן לה (כסף-משנה).
(114) וכל אלה המנויים חותמים (גיטין סז:). (115) שם יח,
ב. כאילו הטיל תנאי בגט זה - כדי לביישה - שלא יהיה
גט כשר עד שיחתמו כולם. (116) קרובים זה לזה, או
פסולים לעדות (ראה לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ו).
(117) שנים הראשונים חתמו ביום כתיבתו כדין (ראה לעיל
פ"א הכ"ה) והיתר חתמו זה היום וזה למחר, ולפני נתינתו
לאשה חתמו כולם. (118) שם. כי לא חתמו בתורת עדים
אלא לקיים תנאו, ואילו היו השאר משום עדים היה הגט
פסול, משום 'מוקדם' (לעיל פ"א הכ"ה). וכן אם נמצא אחד
מהם פסול, נפסל הגט (ראה למעלה פ"א הי"ז) כדין כל
עדות שאם בטלה מקצתה - בטלה כולה, כמבואר במס'
מכות ו, א. (119) שם סו, ב. שהרי לא נתקיים תנאו.
(120) מדבריהם. (121) וזימן את כולם לחתום כעדים, שאז
אם בטלה מקצת העדות - בטלה כולה, כמבואר בפ"ה מהל'
עדות ה"ו. ודווקא כשעד אחד מהשנים הראשונים נמצא
פסול - אז הגט פסול, שלא יבוא להכשיר גם בשאר
שטרות שהעדים הראשונים נראים כעיקר החתימה, אבל אם
אחד משאר העדים נמצא פסול - הגט כשר, כי יאמרו
השנים הראשונים הם עיקר, והשאר למילוי בלבד, ולא
יבוא להחליף בשטרות (כסף-משנה הל' עדות, שם).
(122) מן התורה, שהרי אין הגט בטל, אלא פסול מדבריהם,
ולמה לא יהיה בטל ממש כבשאר שטרות (לחם-משנה).
(123) בגט, שאע"פ שחתומים בו עדים, נותנו בפני שנים
"שעיקר הגירושין בעדי מסירה" (לעיל פ"א הט"ו), ולפיכך
אין לחוש אם אחד מן העדים הראשונים החתומים בגט
נמצא פסול, והגט כשר מן התורה, ואילו בשאר שטרות אין
עדי המסירה עיקר, כי אם יש בהם עדי חתימה אין עוד
צורך בעדי מסירה, ולפיכך אם נמצא אחד מעדי חתימתם
פסול - בטל הוא מן התורה. השווה פ"א מהל' מלוה ולוה
ה"ב, ופ"ה מהל' עדות ה"ו (מגיד-משנה).

31 כח. תקנו חכמים, שְׁהָאוּמַר לְרַבִּים¹²⁴ לְכַתֵּב גֵּט או
32 לְחַתֵּם או לְהוֹלִיף גֵּט לְאִשְׁתּוֹ: אִם לְכַתִּיבָהּ - אוֹמַר
33 לָהֶן: פֶּל אֶחָד מִמֶּנּוּ יִכְתֹּב גֵּט לְאִשְׁתּוֹ, וְכֵן לְהוֹלִכָהּ:
34 פֶּל אֶחָד מִמֶּנּוּ יוֹלִיף, וְאִם לְחַתִּימָהּ - יֹאמַר לָהֶן: פֶּל
35 שְׁנַיִם מִמֶּנּוּ יַחְתְּמוּ בְּגֵט זֶה¹²⁵ וְיִתְּנוּ לְאִשְׁתּוֹ.

על שם השבת שעברה, אבל רביעי חמישי וששי נקראים
על שם שבת הבאה (רש"י שם).

1 כד. הרי שְׁאָחֲרוֹ אַחַר הַזְּמַן שְׁאָמַר וְאַחַר כֶּן קָתְבוּ
2 וְנִתְּנוּ לָהּ, כְּגוֹן שְׁאָמַר לָהֶן לְאַחַר הַחֲדָשׁ וְקָתְבוּ
3 וְנִתְּנוּ לָהּ לְאַחַר שְׁתֵּי שָׁבוּת מְחֻדָּשׁ שְׁנַיִם¹⁰³ - הרי
4 זֶה פְּסוּל¹⁰⁴.

(103) כלומר, בשבת שניה של חודש שני (כסף-משנה).
(104) מדבריהם. ואם נשאת לא תצא, שמצד הדין, כל שהוא
אחר הזמן שאמר, אפילו מופלג נקרא 'לאחר', אלא
שהחכמים תיקנו לכתוב בזמן שהוא 'אחר' ממש סמוך לו,
ואין כאן אלא פסול מדרבנן (כסף-משנה).

5 כה. נִתְּיַחַד עִמָּה אַחַר שְׁאָמַר לָהֶן לְכַתֵּב וְלְחַתֵּם
6 וְלָתֵן לָהּ - הרי אֵלוֹ לֹא קָתְבוּ. וְקָל וְחֹמֶר הַדְּבָרִים:
7 אִם הִגֵּט שְׁנַתֵּן לָהּ לְיָדָהּ, כְּשֶׁנִּתְּיַחַד עִמָּה נִפְסַל¹⁰⁵
8 הִגֵּט שְׁמָא בְּעַל¹⁰⁶, קָל וְחֹמֶר לְזֶה שְׁלֹא נִכְתָּב¹⁰⁷. וְאִם
9 קָתְבוּ וְנִתְּנוּ לָהּ אַחַר שְׁנִתְּיַחַד עִמָּה - אֵינּוּ גֵּט¹⁰⁸.

(105) בדפוס ר"מ, וכן בכת"י התימנים: נפסד.
(106) וקידשה בביאה, כמבואר לקמן פ"י הי"ח.
(107) שבוודאי יש לחוש שמא פייסה, וביטל הגט לפני
כתיבתו. (108) וביטל לגמרי מן התורה, כי כל שנתייחד
עמה אחרי אמירתו - ודאי חזר בו וביטל שליחותם לגמרי.
ואין זה דומה לגט ישן, שאם נתגרשה בו תינשא (ראה לעיל
פ"ג ה"ה) - כי שם עשה בעצמו מעשה הנתינה אחרי
שנתייחד, נמצא שחזיק הגט, אבל כאן לא עשה שום מעשה
לחזוק הגט אחרי שנתייחד, ודאי ביטל שליחותם ואין
במעשיהם כלום (מגיד-משנה).

10 כו. אָמַר לְעִשְׂרָה: קָתְבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי - אֶחָד פּוֹתֵב עַל
11 יְדֵי פְּלִם¹⁰⁹; פְּלִכֶם קָתְבוּ - פּוֹתֵב אֶחָד מֵהֶם
12 בְּמַעֲמַד¹¹⁰ פְּלִם. הוֹלִיכוּ גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי - מוֹלִיכוּ
13 אֶחָד מֵהֶן עַל יְדֵי פְּלִם; פְּלִכֶם הוֹלִיכוּ גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי
14 - מוֹלִיכוּ אֶחָד מֵהֶן בְּמַעֲמַד פְּלִם¹¹¹.

(109) בעבור כולם. (110) בנוכחות. (111) שהרי הקפיד
והתנה על כולם שיוליכוהו כדי לביישה (גיטין סז: וראה
ברש"י שם יח:).

15 כז. אָמַר לְעִשְׂרָה: קָתְבוּ גֵּט וְחַתְּמוּ וְתִתְּנוּ לְאִשְׁתִּי -
16 אֶחָד מֵהֶן פּוֹתֵב, וְשְׁנַיִם מֵהֶן חוֹתְמִין¹¹², וְאֶחָד מֵהֶן
17 נוֹתְנוֹ לָהּ. וְאֶפְלוּ הִיָּה הַפּוֹתֵב אֶחָד מִשְׁנֵי הַעֲדִים
18 שְׁחַתְּמוּ בּוֹ¹¹³, וְהוּא הַשְּׁלִיחַ שְׁנַתְּנוֹ לָהּ - הרי זה
19 כְּשֶׁר. אָמַר לָהֶן: פְּלִכֶם חַתְּמוּ - פְּלִם חוֹתְמִין. וְאִם
20 מְנַאֵן, בֵּין שְׁמִנָּה פְּלִם בֵּין שְׁמִנָּה מְקַצְתֵּן, וְאָמַר
21 לָהֶן: חַתְּמוּ - הרי זה פְּאוּמַר לָהֶן: פְּלִכֶם חַתְּמוּ¹¹⁴.
22 וְשְׁנַיִם שְׁחוֹתְמִין פּתְחִלָּה הֵן מְשׁוּם עֲדִים, וְהַשְּׂאָר
23 מְשׁוּם תְּנַאֲי¹¹⁵. לְפִיכֶן, אִם הָיוּ הַשְּׂאָר פְּסוּלִין¹¹⁶, או
24 חַתְּמוּ זֶה הַיּוֹם וְזֶה לְמָחָר¹¹⁷, אֶפְלוּ לְיָמִים הַרְבֵּה -
25 הרי זה גֵּט כְּשֶׁר¹¹⁸. מֵת אֶחָד מֵהֶן קִדְּם חַתְּמָהּ -
26 הרי זה גֵּט בְּטוֹל¹¹⁹. הִיָּה אֶחָד מִשְׁנַיִם הַרְשׁוּנִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והרי היא ספק מגורשת, אבל בדין שלפנינו אין כל ספק שאינם יכולים להוליכוהו בעצמם, ואם הוליכוהו אינו גט ('מרכבת המשנה', וראה לעיל פ"ב ה"ט, ובמגיד-משנה שם).

19 ל.ב. אָמַר לְסוֹפֵר: כָּתַב לִי גֵט לְאִשְׁתִּי, כָּתְבוּ וּנְתַנוּ
20 לְבַעַל בְּלֹא עֵדִים¹³⁵, וּנְטָלוּ הַבַּעַל וּנְתַנוּ לְשִׁלְיָהּ¹³⁶
21 וְאָמַר לוֹ: תָּן גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי בְּפְנֵי עֵדִים¹³⁷, וְהִלֵּךְ
22 הַשִּׁלְיָה וּנְתַנוּ לָהּ בְּפְנֵי עֵדִים - הָרִי זֶה סִפְקָ מְגֵרֶשֶׁת.
23 שְׂאִין הַשִּׁלְיָה נֶאֱמָן לְהַתִּיר הָעֶרְוָה אִף עַל פִּי שֶׁהוּא
24 עַד אֶחָד אֲלֵא מִפְּנֵי כָּתַב הָעֵדִים שֶׁחֲתַמוּ עַל הַגֵּט,
25 שֶׁהוּן כְּמִי שֶׁנִּחְקְרָה עֲדוּתָן¹³⁸ בְּבֵית דִּין עַד שִׁיחֶיהָ
26 שָׁם מְעֲרַעֵר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו¹³⁹ שָׁם¹⁴⁰. וְאִם הָיָה שָׁם
27 שְׁנֵי עֵדִים שֶׁיַּעֲדוּ שֶׁגֵּט זֶה הַבַּעַל נִתְּנוּ לְשִׁלְיָה
28 לְגֵרֶשָׁה בּוֹ - הָרִי זֶה מְגֵרֶשֶׁת¹⁴¹.

(135) עדי חתימה. (136) בינו לבינו, שהרי שליח הולכה אינו צריך עדים. כמבואר לעיל פ"ו ה"ד. (137) עדי מסירה. ואע"פ שאין עד חתום עליו הרי זה כשר, "שעיקר הגירושין בעדי מסירה" (לעיל פ"א ה"ח). (138) גיטין ג, א. (139) לעיל פ"ו הכ"ד. והואיל ואין עדים חתומים על גט זה, הרי היא ספק מגורשת, שמא גט זה מזוייף הוא ולא נתנו הבעל לשליח לגרשה. (140) בדפוס רומי וקושטא, חסירה תיבה זו. (141) כיון שיש עדים על מינוי השליחות, הרי השליח כבעל עצמו, והיא מגורשת בעדי מסירה אע"פ שאין עדי חתימה בגט (כנ"ל פ"א ה"ח).

29 ל.ג. הָאוֹמֵר לְשִׁלְיָה: תָּן גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי בְּמִקּוֹם
30 פְּלוּנִי, וּנְתַנוּ לָהּ בְּמִקּוֹם אַחֵר - אֵינּוּ גֵט¹⁴². הָרִי הִיא
31 בְּמִקּוֹם פְּלוּנִי, וּנְתַנוּ לָהּ בְּמִקּוֹם אַחֵר - בְּשָׂר, מִפְּנֵי
32 שֶׁמִּרְאָה מִקּוֹם הוּא לֹא¹⁴³. אָמַר: אֵל תִּתְּנָהּ לָהּ אֲלֵא
33 בְּבֵית, וּנְתַנוּ לָהּ בְּעֵלְיָה; אֵל תִּתְּנָהּ לָהּ אֲלֵא בְּיָמִין,
34 וּנְתַנוּ לָהּ בְּשִׂמְאֵל¹⁴⁴; תִּתְּנָהּ לָהּ בְּיָוֵם פְּלוּנִי, וּנְתַנוּ
35 לָהּ בְּתוֹךְ הַיָּמִין - אֵינּוּ גֵט¹⁴⁵. אֵל תִּתְּנָהּ לָהּ אֲלֵא
36 בְּיָוֵם פְּלוּנִי, וּנְתַנוּ לָהּ מִלְּפָנָיו אוֹ מֵאַחֲרָיו - אֵינּוּ
37 גֵט, שֶׁהָרִי הַקָּפִיד עַל עֲצָמוֹ שֶׁל יוֹם. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
38 בְּזָה¹⁴⁶.

(142) כיון שציינ לו מקום פלוני, בוודאי מקפיד הוא, ואין רצונו שילעיוזו עליו במקום ההוא. (143) שם תמצאנה, אבל אינו מקפיד לגרשה במקום זה דוקא ולא במקום אחר (גיטין סה.). (144) שם כט, א. שלא עשאו שליח אלא כשימלא פקודתו בדיוק. (145) "שאיין אדם מקדים פורענות לנפשו" (שם יח.), לכן אין לשליח רשות לגרשה בתוך הזמן, אבל לאחר מכאן - רשאי (תשובות הגאונים) שערי צדק סי' יח, ומשנה-למלך בשם גדולי האחרונים). (146) מקור הדברים האלו בתוספתא (מגיד-משנה, ושו"ת מבי"ט ח"א סי' קצא, ואינה בתוספתא שלפנינו - תשלום תוספתא להגר"ש ליברמן עמוד 53).

39 ל.ד. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה לְשִׁלְיָה: הַתְּקַבֵּל לִי גֵט¹⁴⁷
40 בְּמִקּוֹם פְּלוּנִי, וְקִבְּלוּ לָהּ בְּמִקּוֹם אַחֵר - אֵינּוּ גֵט¹⁴⁸.

(124) במעמד רבים. (125) שאם לא ידגיש כן, שמא יטעו לחשוב שלכולם התכוין, והואיל ולא חתמו כולם - נמצא גט בטל (גיטין טז:). אף-על-פי שלפי הדין, כל שלא אמר "כולכם" - אחד כותב ושנים חותמים ואחד מוליך (כדלעיל הכ"ז).

1 כ.ט. וְלָמָּה אָמְרוּ חֻקִּים¹²⁶: עַדִּי הֵגֵט אֵין חוֹתְמִין
2 אֲלֵא זֶה בְּפְנֵי זֶה? גִּזְרָה שְׁמָא יֹאמֵר לְרַבִּים: כְּלָכֶם
3 חֲתַמוּ. אִם תֹּאמַר חוֹתְמִין זֶה שְׁלֹא בְּפְנֵי זֶה - שְׁמָא
4 יַעֲדוּ שְׁנַיִם, וְתַטֵּל הֵגֵט בְּיָדָהּ, וְתִחְשַׁב שֶׁכָּבַר הָעִידוֹ
5 בּוֹ, וְעַדִּין לֹא נִתְקַיֵּם הַתְּנָא¹²⁷.

(126) גיטין י, ב. וראה לעיל פ"א הכ"ד. (127) כי הוא הקפיד על חתימת כולם ונמצא הגט בטל, ולפיכך גזרו אפילו כשלא אמר: "כולכם" שיהא הגט פסול, כמבואר לעיל (שם).

6 ל. אָמַר לְשִׁלְשָׁה: שְׁנַיִם מִמֶּם יִכְתְּבוּ גֵט לְאִשְׁתִּי
7 וְיִחְתְּמוּ וְיִתְּנוּ לָהּ, וְהָיָה בֵּהֶן אֶב וּבְנוֹ - בֵּין שֶׁחֲתַם
8 הֵבֵן עִם הָאֶחָד בֵּין שֶׁחֲתַם הָאֶב עִם הָאֶחָד¹²⁸, הָרִי
9 זֶה גֵט כָּשֶׁר; שֶׁהָאֶדָם עוֹשֶׂה הֵבֵן שִׁלְיָה בְּמִקּוֹם
10 הָאֶב¹²⁹.

(128) בדפוס רומי (ר"מ): האחר. (129) גיטין טו, א.

11 ל.א. אָמַר לְשְׁנַיִם: כָּתְבוּ וְחֲתַמוּ וְתַנוּ לְפְלוּנִי שְׁיֹלְיָהּ
12 לְאִשְׁתִּי, אוֹ תַּנוּ לְשִׁלְיָה שְׁיֹלְיָהּ לָהּ - אֶחָד מֵהֶן
13 כּוֹתֵב, וּשְׁנֵיהֶם חוֹתְמִין¹³⁰ וְנוֹתְנִין לְשִׁלְיָה. וְאִם
14 הוֹלִיכּוּ הֵן בְּעֲצָמָן וּנְתַנוּ לָהּ - אֵינּוּ גֵט, שְׁלֹא עֲשָׂה
15 אוֹתָן שְׁלֹוּחִין לְגֵרוּשִׁין¹³¹. פִּיּוּצָא יַעֲשֶׂה? יִטְלוּ אוֹתוֹ
16 מִמֶּנָּה וְיִתְּנֶהוּ לְשִׁלְיָה, וְחוּזֵר וְנוֹתְנוּ לָהּ בְּפְנֵיהֶן אוֹ
17 בְּפְנֵי אַחֲרֵים¹³². וְרַבּוֹתֵינוּ¹³³ הוֹרוּ בְּגֵט זֶה דְּבַר שְׂאִינּוּ
18 נִרְאָה, מִפְּנֵי שֶׁבּוֹשׁ שְׁהָיָה בְּנִסְחָאוֹת שְׁלֵהֶן¹³⁴.

(130) ראה לעיל הלכה כז. (131) גיטין כט, ב. וראה לעיל פ"ב ה"ט, ולקמן הלכה לט. (132) השווה לעיל פ"ו, ה"ז; פ"ח, ה"ז. (133) הכוונה לרי"ף גיטין פ"ו (דף סג:), שלדבריו הרי זו ספק מגורשת, וכן כתב ה'מאירי' (שם עמוד 281), ככוונת דברי רבינו. (134) בנוסח התלמוד שלפניהם, בגיטין שם. הרי"ף (שם) מביא: "כתבו ותנו לשליח מהו. סליקי סליקנהו או דילמא לטרחיהו חייש (= סילוק סלקם או שמא לטרחתם חשש)", וכן הנוסחא לפנינו בגמרא. ונראה מדבריו שפיר, שבעיא זו כדלהלן: אם סילקם מהיות שלוחים להולכת הגט, ותפקידם אינו אלא למסרו לשליח, או שמא התכוין לחסוך להם טרחה בהולכת הגט (ורש"י שם פירש באופן אחר), אבל אם ירצו לטרוח ולהוליך לה גיטה בעצמם, רשאים הם. ומתוך שהבעיה עלתה שם ב'תיקו', אם הם בעצמם הוליכוהו ונתנהו לידה - הרי זו ספק מגורשת. אבל רבינו אינו גורס כגירסא הנ"ל, ומפרש הבעיא באופן שאבד הגט בדרך, אחרי שנמסר לשליח, אם מותר להם לכתוב גט שני ולמסרו לשליח לגרש, או אולי כבר עשו שליחותם ואינם רשאים לכתוב גט שני (וכפירש"י שם גם לפי נוסחת הרי"ף), ורק בזה נשארה הגמרא ב'תיקו'

ותן המעות, חייב לקחת השטר ואחר-כך לתת לו המעות (פ"א מהל' שלוחין ה"ו) - שם חושש שמא יקח המעות ולא יחזיר לו השטר, אבל כאן שאינה מתגרשת עד שתתן לו החפץ, אין לו לחוש שמא לא תתן לו (מגיד-משנה).

20 לַח. נָתַן לְשָׁלִיחַ הַגֵּט וְאָמַר לוֹ: לֹא תִתְּנֶהוּ לָהּ אֶלָּא
21 אֶתְּהָ, וְנִתְּנָהוּ לְאַחַר וְנִתְּנָהוּ לָהּ - אֵינִי גֹט¹⁵⁷. וְכֵן אָם
22 אָמַר לוֹ: אַל תִּתְּנֶהוּ לָהּ אֶתְּהָ, תִּתְּנֶהוּ לְפָלוּנִי וְהוּא
23 יִתְּנֶהוּ לָהּ, וְנִתְּנָהוּ לָהּ הַשְּׁלִיחַ הַרְּאִשׁוֹן - אֵינִי גֹט,
24 לְפִי שֶׁלֹּא עָשָׂהוּ שְׁלִיחַ לְגִירוּשִׁין¹⁵⁸.

157) אפילו חלה השליח. הרי זה כאומר "אל תתנהו לה אלא בימין, ונתנו לה בשמאל", כמבואר לעיל הל"ג.
158) נלמד מדין הסמוך בהלכה הבאה.

25 לַט. נָתַן לוֹ הַגֵּט וְאָמַר לוֹ: הוֹלֵךְ גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי,
26 אָמַר לוֹ הַשְּׁלִיחַ: אֵינִי מְפִירָה, אָמַר לוֹ הַבַּעַל: תִּתְּנֶהוּ
27 לְפָלוּנִי, הוּא מְפִירָה - הָרִי זֶה שְׁלִיחַ שֶׁלֹּא נָתַן
28 לְגִירוּשִׁין¹⁵⁹, וְאֵינִי נוֹתֵן הַגֵּט אֶלָּא לְפָלוּנִי שֶׁאָמַר
29 הַבַּעַל; וְאוֹתוֹ הַפָּלוּנִי הוּא שְׁלִיחַ לְגִירוּשִׁין, הוּא
30 שְׁמוּלִיכוֹ לָהּ אוֹ מְשַׁלְּחוֹ בֵּיד אַחַר אִם חָלָה אוֹ
31 נָאֲנָס.

159) שם כט, ב. ומכאן למד רבינו את הדין הנ"ל, שאם אמר לו: "אל תתנהו לה אתה - תנהו לפלוני", שאין הראשון יכול לגרשה, הואיל ומתחילה לא נתמנה לגרשה אלא לשלחו ביד אחר, אין זה שליח לגירושין כלל, והוא גרוע מהשליח שבהלכה שלפנינו.

32 מ. נָתַן הַגֵּט לְשָׁלִיחַ וְאָמַר לוֹ: לֹא תִתְּנֶהוּ לָהּ עַד
33 שְׁלִשִׁים יוֹם, וְחָלָה אוֹ נָאֲנָס בְּתוֹךְ הַשְּׁלִשִׁים -
34 מְשַׁלְּחוֹ בֵּיד אַחַר¹⁶⁰; שֶׁאֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ עֲכָשִׁי
35 שְׁלִיחַ לְגִירוּשִׁין, הוּאִיל וְלְאַחַר שְׁלִשִׁים יוֹם יִהְיֶה
36 שְׁלִיחַ גִּירוּשִׁין, עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ אַחַר בְּתוֹךְ שְׁלִשִׁים
37 יוֹם¹⁶¹.

160) שהוא ימסרנו לה לאחר שלשים יום. 161) גיטין, שם. "ויש מי שאומר, שלא ימסור מיד לשליח שני אלא ימסור שליחותו לבית-דין, והם לא יעשו לשני שליח עד אחר שלשים יום" (אהע"ז סי' קמא, סל"ז). כי יש לחוש, שמא לא ידקדק בשליחותו ויתננו לה תוך שלשים יום, וכן משמע בסוגיית הגמרא שם.

38 מֵא. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים¹⁶² בְּשֵׁלֵא הִיָּה בַּעֲלָהּ
39 עֲמָה בְּמִדְיָנָה¹⁶³, אוֹ שֶׁהִיָּתָה מִתְּגַרְשֵׁת מִן
40 הָאֲרוּסִין¹⁶⁴; אָבָל אִם מִתְּגַרְשֵׁת מִן הַנְּשׂוּאִין וּבַעֲלָהּ
41 עֲמָה בְּמִדְיָנָה - חוֹשְׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא פִּיסָם¹⁶⁵, וְאֵינִי
42 עוֹשֶׂה¹⁶⁶ שְׁלִיחַ בְּתוֹךְ הַשְּׁלִשִׁים אֶלָּא אִם בֶּן אָמַר:
43 נְאֻמָּנָת עָלַי שֶׁלֹּא פִּיסְתִּי¹⁶⁷. אָבָל נוֹתֵן¹⁶⁸ הַגֵּט לָהּ
44 לְאַחַר שְׁלִשִׁים¹⁶⁹, וְחוֹשְׁשִׁין לָהּ כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרֹנוֹ¹⁷⁰ עַד
45 שִׁיאֲמַר: נְאֻמָּנָת עָלַי שֶׁלֹּא פִּיסְתִּי¹⁷¹.

162) שעושה עכשיו שליח שני לגרשה אחר שלשים יום.

1 הִבָּא לִי גֵטִי בְּמָקוֹם פְּלוּנִי, וְהִבִּיאֹוּ לָהּ בְּמָקוֹם
2 אַחֲרָי¹⁴⁹ - בְּשָׂרָי¹⁵⁰.

147) מפורש לעיל פ"ו ה"א. "התקבל" - כמו קבל, ולשון משנה היא. גיטין פ"ו מ"א; נדרים פ"ח מ"ז; ושבועות פ"ז מ"א. 148) גיטין סה, א. הואיל והיא מתגרשת בקבלת השליח - בוודאי מקדמת היא שלא ילעזו עליה במקום ההוא. 149) בכת"י התימנים: "למקום פלוני - למקום אחר". ולשון המשנה (גיטין שם) "ממקום פלוני - ממקום אחר". 150) שהרי אינה מתגרשת עד שיבוא הגט לידה (ראה לעיל פ"ו ה"ד-ה). ומכיוון שקיבלתו הרי לא הקפידה, וגם מתחילה בוודאי לא נתכוונה אלא להראות לו מקום, איפה ימצאנה (ר"ן שם).

3 לַהּ. הָאוֹמֵר לְשַׁלְּחוּ: הוֹלֵךְ גֵּט זֶה לְאִשְׁתִּי¹⁵¹, בֵּין
4 שֶׁאָמַר לוֹ 'הוֹלֵךְ' בֵּין שֶׁאָמַר לוֹ 'אֶת הוֹלֵךְ', וְחָלָה
5 אוֹ נָאֲנָס - מְשַׁלְּחוֹ בֵּיד אַחַר¹⁵². וְאִם אָמַר לוֹ: טַל
6 מִמְּנָה חֲפֵץ פְּלוּנִי וְתֵן לָהּ גֵּט זֶה - הָרִי זֶה לֹא
7 יִשְׁלַחַנּוּ בֵּיד אַחַר¹⁵³. וְאִם שֶׁלְּחוֹ בֵּיד אַחַר, וְיִצְאָת
8 הָאִשָּׁה לְקִרְאָת הַשְּׁלִיחַ וְנִתְּנָה הַחֲפֵץ תְּחִלָּה וְאַחַר כֵּן
9 נָתַן לָהּ הַגֵּט - הָרִי זֶה מְגַרְשֵׁת¹⁵⁴.

151) בארץ ישראל, שאין השליח צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם (גיטין כט. במשנה וברש"י שם. וראה למעלה פ"ז ה"ד). 152) כרבן שמעון בן גמליאל (גיטין שם, וכ"ה למעלה בפ"ז שם). שכשחלה אין הבעל מקפיד שימסרנו ע"י שליח אחר, אבל אם לא חלה אינו משלחו ביד אחר, שיש אנשים המקפידים על זה (ר"ן גיטין, שם). 153) אף-על-פי שחלה השליח, שאין רצונו של בעל שיהא פקדונו ביד אחר (משנה, גיטין שם). 154) אע"פ שאין לשלחו ביד אחר, מפני שמקפיד על החפץ שלא יבוא לידי אחר - אין שליחות הגט מתבטלת ע"י זה, הואיל ועל הגט אינו מקפיד כשחלה השליח, כנ"ל, והוא לא שינה מדעת הבעל וקיבל החפץ תחילה ואחר-כך נתן הגט - כדרישתו (גיטין שם).

10 לוֹ. נָתַן לָהּ הַגֵּט תְּחִלָּה וְאַחַר כֵּן נִתְּנָה הַחֲפֵץ, אֶפְלוּ
11 מִיד שְׁלִיחַ רִאשׁוֹן - אֵינִי גֹט, שֶׁהָרִי עֹבֵר עַל דְּבָרֵי
12 הַבַּעַל בְּדָבָר שֶׁסֶתֶם בְּנֵי אָדָם מְקַפְּדִין עָלָיו; שֶׁהָרִי
13 הַבַּעַל אָמַר לוֹ: טַל הַחֲפֵץ תְּחִלָּה וְתֵן לָהּ הַגֵּט¹⁵⁵,
14 וְהוּא נָתַן וְאַחַר כֵּן נָטַל.

155) שם כא, ב - כרבי יוחנן.
15) אָמַר לוֹ: תֵּן לָהּ הַגֵּט וְטַל מִמְּנָה חֲפֵץ פְּלוּנִי -
16 הָרִי זֶה לֹא יִשְׁלַחַנּוּ בֵּיד אַחַר, שֶׁאֵין רְצוֹנוֹ שִׁיְהִיָּה
17 פְּקֻדָּנוֹ בֵּיד אַחַר. וְאִם שֶׁלְּחוֹ בֵּיד אַחַר - הָרִי זֶה
18 גֹט, בֵּין שֶׁנִּתְּנָה הַחֲפֵץ תְּחִלָּה בֵּין שֶׁלֹּא נִתְּנָה אֶלָּא
19 בְּסוּף¹⁵⁶.

156) כשחלה השליח, כנ"ל. הואיל והבעל לא הקפיד על לקיחת החפץ תחילה - גם השליח אינו צריך להקפיד. ואף-על-פי שלענין החזרת מעות למלוה על ידי שליח, בין שאמר לו תן המעות וקח השטר, בין שאמר לו קח השטר

21 גְרוּשִׁין, או שְׁהִיא סִפְק מְגֻרְשָׁת - לא תִּנְשָׂא⁹; וְאִם
22 נִשְׂאָת - תִּצָּא; וְהוֹלֵד סִפְק מִמְזֵר, מִפְּנֵי שְׁהִיא סִפְק
23 עֲרֻה. וְכֵן אִם גֵּרָשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ בְּגֵט פְּסוּל, או שְׁהִיתָה
24 סִפְק מְגֻרְשָׁת, וְרָצָה לְהַחְזִירָה - הֲרִי זֶה מִתְּרַת
25 לְבַעֲלָהּ¹⁰. וְאִינוּ צָרִיף לְחַדֵּשׁ הַנְּשׂוּאִין¹¹ וְלִכְרֹף שְׁבַע
26 בְּרִכּוֹת¹² וְלִכְתּוֹב כְּתָבָהּ¹³, עַד שֶׁתִּתְּגַרֵּשׁ גְרוּשִׁין
27 גְּמוּרִין.

9) מן התורה. (10) ישראל. אבל אם בעלה כהן - אסורה לו. (11) אבל צריך לקדשה קידושין שניים, שהרי מן התורה פנוייה היא. ואפילו "ספק מגורשת" צריך לקדשה מחדש, שהרי היא ספק פנוייה מן התורה, ואיך תעמוד תחתיו בלי קידושין גמורים. (12) והטעם, שאין מברכים על הספק, ואפילו המגורשת ב"גט פסול", אף על פי שמן התורה פנוייה היא, הואיל ומדבריהם אינה פנוייה - אין לברך. (13) כיוון שלא הייתה יכולה לגבות כתובתה הראשונה כשהיא ספק מגורשת.

ד. כָּל מִי שֶׁנִּשְׂאָת בְּגֵט פְּסוּל - הֲרִי זֶה צָרִיכָה גֵט
מִבְּעַל שְׁנֵי מִדְּבָרֵיהֶן, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ: אֵשֶׁת אִישׁ
יּוֹצֵאָה בְּלֹא גֵט. וְצָרִיכָה גֵט מִן הָרֵאשׁוֹן לְהַתִּירָה
לְשֹׂאֵר הָעָם. וְנֶאֱסָרָה עַל שְׁנֵיהֶם לְעוֹלָם, אִף עַל פִּי
שְׁנַבְעָלָה בְּשִׁגְגָה¹⁴, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ: הַחְזִיר זֶה
גְרוּשָׁתוֹ אַחֵר שֶׁנִּשְׂאָת¹⁵. וְאִם עֵבֶר אֶחָד מִשְׁנֵיהֶן
וְהַחְזִירָה - יּוֹצֵאָה¹⁶.

14) שלא ידעה שגיטה בטל, ואשה שזינתה תחת בעלה בשגגה מותרת לבעלה. (15) והתורה אמרה: "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה". (16) הראשון - משום מחזיר גרושתו שכופים אותו להוציא. והשני - קנסוה חכמים להיאסר עליו עולמית משום ביאת זנותם שהייתה בעבירה.

ה. וְכֵן הִדִּין בְּאִשָּׁה שֶׁכָּאוּ עֲדִים שְׁמַת בְּעֵלָהּ,¹⁵
וְנִשְׂאָת¹⁷, וְאַחַר כֵּן בָּא בְּעֵלָהּ - בֵּין שְׁהִיהָ בְּעֵלָהּ
פְּקָח בֵּין שְׁהִיהָ חֲרָשׁ, בֵּין שֶׁנִּשְׂאָת לְפָקָח בֵּין
שֶׁנִּשְׂאָת לְחֲרָשׁ, שְׂאִין קְדוּשִׁיו קְדוּשִׁין גְּמוּרִים¹⁸ -
תִּצָּא מִשְׁנֵיהֶם, וְצָרִיכָה גֵט מִזֶּה וּמִזֶּה, וְנֶאֱסָרָה עַל
שְׁנֵיהֶם עוֹלָמִית.

17) שאף על פי ששני עדים העידו על מותו, אין לה דין של אנוסה המתותרת לבעלה הראשון. (18) אלא מדברי סופרים.

ו. הֲרִי שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה¹⁹ וְאַחַר כֵּן בָּא בְּעֵלָהּ, או נִמְצָא
הַגֵּט פְּסוּל - הֲרִי זֶה מִתְּרַת לְבַעֲלָהּ. וְאִינָה צָרִיכָה גֵט
מִשְׁנֵי, שְׂאִין קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּעֲרִיּוֹת²⁰. וְאִין
חוּשְׁשִׁין שְׂמָא יֵאמְרוּ: אֵשֶׁת אִישׁ יּוֹצֵאָה בְּלֹא גֵט,
כִּיּוֹן שֶׁלֹּא נִשְׂאָת יֵאמְרוּ: תִּנְאִי הִיא בְּקְדוּשִׁין וְלֹא
נִתְקַדְּשָׁה²¹.

19) ועדיין לא נבעלה, נמצא שלא עשתה איסור ואין מקום

163) שאין חוששין שמא בא ופייס, שאין דרך בני אדם לבוא בצנעא, למעלה הלכה יא (מגיד-משנה). (164) שאין לבו גס בה (למעלה הלכה י). (165) ראה למעלה הלכה ט. (166) השליה הראשון אינו עושה שליח שני. (167) שאם לא יאמר נאמנת עלי, יש לחוש שמא יפייסנה, נמצא ששליח זה אינו שליח לגירושין כלל, ואיך יעשה שליח שני בתוך שלשים יום. (168) השליה הראשון בעצמו. (169) הואיל ולא שמענו שפייס. (170) לעיל הלכה ט, והגט יהיה פסול, לכתחילה לא תינשא בו, ואם נשאת לא תצא. (171) ואז יכול הוא לעשות שליח שני בתוך שלשים יום (גיטין כט: וכפירוש 'מרכבת המשנה').

יום רביעי י"ג טבת ה'תשע"ז

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

1) ביאר בו רבינו מה בין גט בטל לבין גט פסול, אשה שנשאת ונמצא גיטה בטל או בא בעלה, נתייבמה ונמצא בעלה חי, נשא אשה ונמצאת ערוה, האסורים לישא אשה מחמת חשד שיתעורר עליהם בקשר אתה, המגרש אשתו וחזר ובעלה, שלא ישא אשה ודעתו לגרשה, שלא יגרש אשתו הראשונה, שמצוה לגרש אשה רעה בדעותיה.

א. כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ בְּחִבּוּר זֶה שֶׁהֵגֵט בְּטוֹל, או אִינוּ
גֵט, או אִינָה מְגֻרְשָׁת - הֲרִי זֶה גֵט פְּסוּל מִן הַתּוֹרָה,
וְעַדִּין הִיא אֵשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה. וְאִם נִשְׂאָת - תִּצָּא
וְהוֹלֵד מִמְזֵר. וְאִם הִיא בְּעֵלָה כֵּהֵן - לֹא נֶאֱסָרָה עָלָיו
מִשׁוּם גְרוּשָׁה. חוּץ מִן הַמְּגֻרָשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֵמַר לָהּ:
הֲרִי אֶת מְגֻרְשָׁת מִמְּנֵי וְאִין אֶת מִתְּרַת לְכָל, שְׂאִף עַל
פִּי שְׂאִין זֶה גֵט - הֲרִי זֶה פְּסוּלָה לְפָהֳגָה מִדְּבָרֵיהֶן;
שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מְאִישָׁה. אֲמָרוּ חֲכָמִים: אִפְלוּ
לֹא נִתְּגַרְשָׁה אֲלָא מְאִישָׁה וְלֹא הִתְּרָה לְכָל - נֶאֱסָרָה
לְפָהֳגָה. וְזֶהוּ רִיחַ הַגֵּט שֶׁפּוֹסֵל בְּפָהֳגָה² מִדְּבָרֵיהֶם³.

2) שאף על פי שאין בו ממש, ריח יש בו. (3) ולדעת מפרשים אחרים ריח הגט פוסל בכהונה מן התורה שסוברים שזהו דרש גמור.

ב. וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ בְּחִבּוּר זֶה שֶׁהֵגֵט פְּסוּל - הֲרִי
זֶה פְּסוּל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים בְּלִבְדוֹ. וְנִפְסָלָה בוּ מִן
הַפָּהֳגָה מִדְּבָרֵי תּוֹרָה⁴. וְלֹא תִּנְשָׂא לְכַתְּחִלָּה; וְאִם
נִשְׂאָת - לֹא תִצָּא⁵ וְהוֹלֵד כְּשֶׁר. וְכוֹתְבִין לָהּ גֵט אַחֵר
כְּשֶׁר וְנוֹתְנִין לָהּ וְהִיא תַּחַת בְּעֵלָהּ⁶. וְאִם אִי אֶפְשָׁר
לְכַתּוֹב אַחֵר, וְהִיא הִבְעֵל וְתִיקָ וְגֵרָשׁ מִעֲצָמוֹ - הֲרִי
זֶה מְשֻׁבָּח, אִם אִין לָהּ בָּנִים; אֲבָל אִם יֵשׁ לָהּ בָּנִים
- לֹא יּוֹצֵאָה מִפְּנֵי פְּסוּל הַגֵּט, שְׂמָא יּוֹצֵאָה לְעַזָּה⁸ עַל
בָּנֵיהָ.

4) שהרי מן התורה היא מגורשת. (5) בין יש לה בנים ובין אין לה בנים. (6) כמו שאמרו כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה וכו'. (7) ישר ובעל מידות טובות. (8) שם רע.

ג. וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ בְּחִבּוּר זֶה הֲרִי זֶה סִפְק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג טבת - ספר נשים - הלכות גירושין קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 שְׁאֵר הַעֲרִיּוֹת שֶׁשָּׂאָן בְּחֻזְקַת הַתֵּירוֹת³⁴ וְנִמְצְאוּ עִרוּהָ -
26 אֵינָן צְרִיכוֹת גִּט, שְׂאֵין קְדוּשֵׁין תּוֹפְסִין בְּעִרְיוֹת.

(34) שלא ידע שהיא קרובתו.

27 י. וּמִפְנֵי מַה הַצְּרִיכוֹ אַחֲת אַרוֹסְתּוֹ גִּט³⁵? שְׂמָא
28 יֹאמְרוּ: תִּנְאֵי הִיָּה בְּאֵרוֹסִין³⁶ וְכִדְתּוּ נִשְׂא אַחֲתָהּ³⁷.
29 וְהוֹאִיל וַיִּצְאָה אַחֲתָהּ בְּגִט, אַחֲתָהּ שֶׁהִיא אַרוֹסְתּוֹ
30 הִרְאִישׁוּנָה אֶסְוֶרָה, פְּדֵי שְׂלָא יֹאמְרוּ: נִשְׂא אַחֲת
31 גְּרוּשְׁתּוֹ³⁸.

(35) והרי אחות אשתו היא וערוה היא ואין קידושין תופסין
בה. (36) ולא נתקיים ובטלו קידושיה. (37) השנייה.
(38) והיא ערוה עליו עד שתמות ארוסתו.

32 יא. פֶּתַב הַסּוֹפֵר וְטַעַה וְנָתַן גִּט לְאִישׁ וְשׁוֹבֵר³⁹
33 לְאִשָּׁה, או שִׁטְעוּ הֵן⁴⁰ וְנִטְלַב הַבַּעַל הַגִּט וְנִטְלָה הִיא
34 הַשׁוֹבֵר, וְכַמְדָּמָה לְהֵן שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה, וְלֹאֲחֵר זְמַן הָרִי
35 הַגִּט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדֵי הָאִישׁ: אִם לֹא נִשְׂאָת - הָרִי
36 זֹו אֵינָה מְגַרְשָׁת, וְנִתְגַּלָּה הַדְּבָר שֶׁעֲדִין לֹא נִתְגַּרְשָׁה,
37 וַיִּתֵּן לָהּ הַגִּט בְּפִינֵינוּ, וְתִהְיֶה מְגַרְשָׁת מִשְׁעַת נִתְיַנְתּוּ;
38 וְאִם נִשְׂאָת וְאֲחֵר כֶּף הוֹצִיא הַבַּעַל אֶת הַגִּט וְאָמַר:
39 עֲדִין לֹא נִתְגַּרְשָׁה, שְׁהָרִי הַגִּט פְּדֵי וְלֹא הִגִּיעַ לְיָדָהּ
40 - אֵינן שׁוֹמְעִין לוֹ לְאֶסְרָה עַל בַּעְלָהּ, אֲלֹא הָרִי זֹו
41 בְּחֻזְקַת גְּרוּשָׁה וְנִפְלַל הַגִּט מִיָּדָהּ וּמִצְאָו⁴¹ וְהָרִי בָּא
42 לְאֶסְרָה עַל הַבַּעַל הַשְּׂנִי⁴².

(39) כתב קבלה שהאשה נותנת לבעל עם קבלת פרעון
כתובתה. (40) האיש והאשה. (41) אחרי גירושיה.
(42) ואין הוא נאמן לאבד זכותו של שני, שאנו חוששים
שלא עשו קנוניה ביניהם והחליפו שטרותיהם לאחר
שנישאת.

43 יב. הַמוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשׁוּם שֵׁם רַע⁴³ או מִשׁוּם
44 שֶׁהִיא פְּרוּצָה בְּנָדָרִים, אוּמְרִין לוֹ: הוֹדִיעָה שְׂמִפְנֵי
45 זֶה אִתָּהּ מוֹצִיאָהּ פְּדֵי לְיִסְרָה⁴⁴, וְדַע שְׂאֵין אִתָּהּ
46 מִחֻזְרָה לְעוֹלָם. וּמִפְנֵי מַה הַמוֹצִיא אֶת זֹו לֹא
47 יִחֻזְרָה לְעוֹלָם⁴⁵? גְּזָרָה שְׂמָא תִּנְשָׂא לְאֲחֵר וְתַעֲשֶׂה
48 תְּשׁוּבָה וְתִהְיֶה צְנוּעָה תַּחְתִּיו, וְיֹאמַר הִרְאִישׁוּן: אֵלּוּ
49 הִיִּיתִי יוֹדֵעַ שֶׁפֶן הוּא לֹא הִיִּיתִי מְגַרְשָׁה, וְנִמְצָא
50 כַּמְגַרֵּשׁ עַל תִּנְאֵי וְלֹא נִתְקַיֵּם שֶׁנִּמְצָא הַגִּט בְּטַל
51 לְמַפְרָע⁴⁶. לְפִיכֶן אוּמְרִים לוֹ: גְּמַר בְּלִפְנֵי לְגַרְשָׁה,
52 שְׂאֵין זֹו חוֹזְרָת לָךְ לְעוֹלָם⁴⁷. וְאִם עֵבֶר וְהִחֲזִיר קִדְּם
53 שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לְאֲחֵר - לֹא יוֹצִיא⁴⁸.

(43) שיצא עליה לעז זנות. (44) "שלא יהיו בנות ישראל
פרוצות בעריות ובנדרים." (45) אפילו אם נמצאו הדברים
שקר. (46) ובניה ממזרים. ואף על פי שמצד הדין אין
ממש בדבריו, שהרי לא התנה כן בשעת נתינת הגט, -
חששו חכמים ללעז, משום כבוד האשה ובניה. (47) אפילו
אם תמצא צנועה, ושוב לא יוכל להוציא עליה לעז, שהרי
לא חש להמתין ולברוק אחר הדברים, ובוזה גילה דעתו,

לקנסה. (20) והרי היא אשת איש והיא ערוה על המקדש.
(21) ונעקרו הקידושין ואינה צריכה גט.

1 ז. הָאִשָּׁה שֶׁנִּשְׂאָת וְנִמְצָא הַגִּט בְּטַל, או בָּא בַּעְלָהּ
2 אַחֵר שֶׁשְׂמַעָה שְׂמֵת - אֵין הַבַּעַל הִרְאִישׁוּן וְהַשְּׂנִי
3 זָכָאִין לֹא בְּמִצִּיאָתָהּ²² וְלֹא בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיהָ²³ וְלֹא
4 בְּהַפְרַת נְדָרֶיהָ²⁴. וְכָל פְּרוֹת²⁵ שֶׁאָכְלוּ שְׂגִיחָהּ אַחֵר
5 שֶׁנִּשְׂאָת - אֵין מוֹצִיאִין מִהֵן. וְאֵין לָהּ כְּתֻבָּה וְלֹא
6 תִּנְאֵי מִתְנַאֵי כְּתֻבָּה וְלֹא מְזוֹנוֹת לֹא עַל זֶה וְלֹא עַל
7 זֶה. וְאִם נִטְלָה מְזָה אוּ מְזָה - תַּחֲזִיר²⁶. וְכָל מַה
8 שֶׁבָּלָה אוּ אָבַד מִנְכַּסֶּיהָ, וְאָפְלוּ מִנְכַּסֵּי צֵאֵן בְּרוּזֵל -
9 אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָן לֹא מְזָה וְלֹא מְזָה²⁷. וְהַגִּילָד מִן
10 הַשְּׂנִי מִמְזוֹר²⁸. וְאִם בָּא עָלֶיהָ הִרְאִישׁוּן קִדְּם שֶׁגַּרֵּשׁ
11 הַשְּׂנִי - הָרִי הַגִּילָד מִמְזוֹר מִדְּבָרֵיהֶם²⁹. גְּרִשָׁה הַשְּׂנִי
12 וְנִטְלָה מִמֶּנּוּ כְּתֻבָּה וְאַחֵר כֶּף בָּא בַּעְלָהּ אוּ נִמְצָא
13 הַגִּט בְּטַל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָהּ מַה שֶׁנִּטְלָה, לֹא מִן
14 הַמְזוֹנוֹת וְלֹא מִן הַכְּתֻבָּה³⁰.

(22) השני אינו זכאי בשום דבר מן הדברים המנויים כאן,
לפי שאינה אשתו, והראשון אינו זוכה, משום שכל הטעם
שמציאת אשה לבעלה - הוא כדי למנוע איבה ביניהם, וכאן
לא איכפת לנו אם תהיה איבה, ויוציאנה בהקדם. (23) כי
מעשי ידיה לבעלה הם כנגד מזונותיה שחייב בעלה, וזו
הואיל ואין לה מזונות אין לו מעשי ידיה. (24) הבעל מיפר
נדריה כדי שלא תתגנה עליו (כגון נדרי עינוי נפש, "שלא
ארחיק", "שלא אתקשט") וזו, - תתגנה ותתגנה.
(25) מנכסי מלוג שלה. (26) ואין תפיסתה מועילה לה.
(27) אלא מחזירים לה נכסיה כמו שהם ואם פחתו פחתו לה.
(28) מן התורה. (29) ואסור במזורת גמורה, שהרי מן
התורה - בן כשר הוא. וכן אסור בבת ישראל כשרה, מחמת
קנס. ועל כורחו אינו נושא אלא גיורת שממזר מותר בה. או
ממזרת מדבריהם כמותו. (30) כשם שאינה מוציאה
כתובתה ממנו, כך אינו מוציא ממנה מה שנטלה,
שכשנטלה, בהיתר נטלה הואיל ולא נודע עדיין דבר איסורה
לבעלה זה.

15 ח. וְכֵן הָדִין בְּאֲחִין, שֶׁקִּדְּשׁ אִתָּהּ אִשָּׁה וְהִלֵּךְ אַחֲרֶיהָ
16 וְשָׁמַע בּוֹ שְׂמֵת וַיִּבֶם אֶת אִשְׁתּוֹ וְאַחֵר כֶּף בָּא³¹ -
17 תִּצָּא מְזָה וּמְזָה, וְצְרִיכָה גִּט מְזָה וּמְזָה³², וְכָל
18 הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ בֵּה. וְכֵן אִם קִדְּשׁ אִשָּׁה וְהִלְכָה
19 לְמַדִּינָה אַחֲרָת וְשָׁמַע³³ שְׂמֵתָהּ וְנִשְׂא אַחֲתָהּ וְאַחֵר
20 כֶּף נוֹדַע שְׂלָא מֵתָה - צְרִיכוֹת שְׂתִיחָהּ מִמֶּנּוּ גִט, וְכָל
21 הַדְּרָכִים הָאֵלּוּ בֵּהן.

(31) והרי היא אסורה עליו גם משום אשת איש וגם משום
אשת אח. (32) מהראשון, צריכה גט מן התורה, שהרי
אשתו היא, ומן השני צריכה גט מדבריהם. (33) שני עדים
אמרו כן.

22 ט. אֲבָל אִם הִלְכָה אִשְׁתּוֹ הַנְּשׂוּאָה לְמַדִּינָה אַחֲרָת
23 וְשָׁמַע בֵּה שְׂמֵתָהּ וְנִשְׂא אַחֲתָהּ וְנִמְצָאָת אִשְׁתּוֹ קִיָּמָת
24 - אֵין אַחֲתָהּ צְרִיכָה מִמֶּנּוּ גִט, וְאִשְׁתּוֹ מִתְרָת. וְכֵן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 30 וְלַעֲוֹלָם יִתְרַחֵק אָדָם מֵעֲדוֹת מְאוּן⁶⁵, וַיִּתְקַרֵב
31 לְחַלִּיצָה⁶⁶.
- 63 קטנה יתומה שהשיאזה אחיה או אמה ואינה רוצה
בבעלה, ממאנת בפני שניים והולכת לה. (64 כשהיא
יבמה. (65 שמה כשתגדיל תתחרט על מיאונה. (66 ואף
שמעיקר הדין מצוות יבום קודמת למצוות חליצה, בכל זאת
טוב להתדבק בחליצה.
- 32 יז. הַמְגַרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְחִזַּר וּבְעָלָהּ בְּפָנֵי עֲדִים קָדָם
33 שֶׁתִּנְשָׂא לְאַחֵר, בֵּין שְׂגֵרָשָׁה מִן הַנְּשׂוּאִין בֵּין מִן
34 הָאֲרוּסִין - הוֹאִיל וְאִשְׁתּוֹ הָיְתָה, הָרִי זֶה בְּחֻזְקָת
35 שְׁהַחֲזִירָהּ, וְלִשְׁם קְדוּשֵׁין בְּעַל וְלֹא לִשְׁם זְנוּת.
36 וְאִפְלוּ רָאוּ אוֹתוֹ שָׂמְנָן לָהּ מְעוֹת⁶⁷. שְׁחֻזְקָה הִיא,
37 שְׂאִין אָדָם עוֹשֶׂה בְּעִילָתוֹ בְּאִשְׁתּוֹ בְּעִילַת זְנוּת, וְהָרִי
38 בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹתָהּ בְּעִילַת מְצוּהָ. לְפִיכֵף הָרִי זֶה בְּחֻזְקָת
39 מְקַדְּשֵׁת קְדוּשֵׁי וְדֹא⁶⁸, וְצִרִיכָה מִמֶּנּוּ גִט שְׁנִי.
- 67 אין אומרים שנתן לה מעות אלו באתננה ולשם זנות
בצל. (68 אף על פי שלא אמר לה הריני בועליך לשם
קידושין.
- 40 יח. נִתְיַחַד עִמָּה בְּפָנֵי עֲדִים⁶⁹ - וְהוּא, שְׂיָהִי שְׁנֵי
41 הָעֲדִים כְּאֶחָד⁷⁰: אִם הָיְתָה מְגַרֶשֶׁת מִן הַנְּשׂוּאִין -
42 חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא נִבְעָלָה, וְהֵן הֵן עֲדֵי יַחֲוֵד הֵן הֵן
43 עֲדֵי בִיאָה⁷¹; שֶׁכָּל הַמְקַדְּשׁ בְּבִיאָה - אֵינּוּ צָרִיף
44 לְבַעַל בְּפָנֵי עֲדִים, אֲלֵא יִתְיַחַד בְּפָנֵיהֶן וַיִּבְעַל, כְּמוֹ
45 שְׁבִאֲרָנּוּ. לְפִיכֵף צָרִיכָה גִט מְסַפֵּק, וְהָרִי הִיא סִפְקָ
46 מְקַדְּשֵׁת⁷². וְאִם הָיְתָה מְגַרֶשֶׁת מִן הָאֲרוּסִין - אֵין
47 חוֹשְׁשִׁין לָהּ, שְׁהָרִי אֵין לָבוּ גִט בָּהּ.
- 69 ולא ראוה נבעלת בפניהם. (70 ולא שאחד ראה אותם
בשחרית והשני בין הערביים, כי המקדש בעד אחד אין
חוששים לקידושי ופילו שניהם מודים. (71 כלומר, אף
על פי שלא ראוה נבעלת בפניהם הרי זה כאילו ראוה
נבעלת, כי עדות היחוד היא כעדות הביאה, הואיל ולבם גס
זה בזה, ודאי לא פרשו זה מזה. (72 ואם יקדשנה אחר
תהיה מקודשת גם לשני מספק.
- 48 יט. הוֹרוּ מְקַצֵּת הַגְּאוּנִים, שֶׁכָּל אִשָּׁה שֶׁתִּבְעַל בְּפָנֵי
49 עֲדִים - צָרִיכָה גִט; חֻזְקָה שְׂאִין אָדָם עוֹשֶׂה בְּעִילָתוֹ
50 בְּעִילַת זְנוּת⁷³. וְהַגְּדִילוֹ הוֹסִיפוּ בְּדָבָר זֶה שֶׁעָלָה עַל
51 דַּעְתָּם, עַד שֶׁהוֹרוּ, שְׁמִי שֵׁשׁ לוֹ בֵּן מִשְׁפַּחְתּוֹ⁷⁴ -
52 חוֹשְׁשִׁין לוֹ וְלֹא תִתְיַבֵּם אִשְׁתּוֹ⁷⁵, שֶׁמָּא שֶׁחָרַר
53 שְׁפַחְתּוֹ וְאַחַר כֵּף בָּא עָלֶיהָ⁷⁶. וַיֵּשׁ מִי שֶׁהוֹרָה,
54 שְׂוֹדָאֵי שֶׁחָרְרָה, שְׂאִין אָדָם עוֹשֶׂה בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת
55 זְנוּת⁷⁷. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה רְחוּקִים הֵם בְּעֵינֵי עַד
56 מְאֹד מְדַרְכֵי הַהוֹרָאָה, וְאֵין רְאוּי לְסַמְךָ עֲלֵיהֶן. שֶׁלֹּא
57 אָמְרוּ חֻזְקִים חֻזְקָה זֶה אֲלֵא בְּאִשְׁתּוֹ שְׂגֵרָשָׁה בְּלָבָד,
58 אוּ בְּמְקַדְּשׁ עַל תְּנַאי וּבְעַל סֶתֶם, שֶׁהָרִי אִשְׁתּוֹ הִיא,
59 וּבְאִשְׁתּוֹ הִיא שְׁחֻזְקָתוֹ שְׂאִינוֹ עוֹשֶׂה בְּעִילַת זְנוּת עַד
- שלא הייתה חביבה עליו. (48 אבל לאחר שנתקדשה
נאסרה על הראשון. וכופים אותו להוציאה.
- 1 יג. וְכֵן הַמוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם אֵילוּנִית⁴⁹ או
2 מִשּׁוּם שְׂרוּאָה דָם כְּכֹל עַת תְּשִׁי⁵⁰ - הָרִי זֶה לֹא
3 יִחֲזִיר לְעוֹלָם. שֶׁמָּא תִנְשָׂא לְאַחֵר, וְתִלְדַּת הָאֵילוּנִית
4 וְתִתְרַפָּא הַנְּדָה, וַיֹּאמֶר: אִלוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁכֵּן הוּא
5 לֹא הָיִיתִי מְגַרֶשֶׁה, וְנִמְצָא הַגִּט בְּטַל וְהַבְּנִים
6 מְמַזְרִים. וְאִם עֵבֶר וְהִחֲזִיר - לֹא יוֹצִיא.
- (49 שחושב שהיא איילונית, איילונית לשון איל, שאינה
יולדת. (50 והרי היא אסורה לבעלה.
- 7 יד. שְׁלִיחַ שֶׁהֵבִיא גִט חוּץ לְאֶרֶץ⁵¹ וְאָמַר 'בְּפָנֵי נִכְתָּב
8 וּבְפָנֵי נִחְתָּם' - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁאַנָּה, שְׂאִינוֹ חוֹשְׁשִׁין
9 שֶׁמָּא עֵינָיו נִתְּן בָּהּ וְלִפְיֵכֵף הַעֵיד לָהּ. וְכֵן הַעֵיד
10 הָאֶחָד שֶׁהַעֵיד לְאִשָּׁה שְׁמַת בְּעָלָהּ וְנִשְׂאָת עַל פִּי -
11 הָרִי זֶה לֹא יִשְׁאַנָּה. וְכֵן הַחֲכָם שֶׁאָסַר אֶת הָאִשָּׁה עַל
12 בְּעָלָהּ בְּגֵדֵר⁵² - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁאַנָּה. וְכֵן הַנְּטָעִין⁵³ עַל
13 הַשְּׁפָחָה וְנִשְׁתַּחֲרָרָה, עַל הַנְּכַרִּית וְנִתְגַּיְרָה - הָרִי זֶה
14 לֹא יִשְׁאַנָּה⁵⁴. וְכֵן עֲפוּ"ם וְעֶבֶד הַבָּא עַל פֶּת יִשְׂרָאֵל,
15 אֵף עַל פִּי שֶׁחֲזַר הַעֲפוּ"ם וְנִתְגַּיַר, הַעֶבֶד וְנִשְׁתַּחֲרַר -
16 הָרִי זֶה לֹא יִשְׁאַנָּה⁵⁵. וְכֵלָן אִם עֵבֶרוּ וְנִשְׂאוּ - אֵין
17 מוֹצִיאִין מִיָּדָם.
- (51 כלומר בחוץ-לארץ ממקום למקום או מארץ ישראל
לחוץ לארץ או מחוץ-לארץ לארץ ישראל. (52 שנדרה
הנאה מבעלה ולא היפר לה ובאת לחכם להתיר לה נדרה
ולא מצא לה פתח לחרטה. (53 טוענים עליו דברי לעז
על יחסים בינו לשפחה. (54 שלא יאמרו אמת היה הקול
הראשון. (55 שלא יאמרו משום אשה זו נתיייר או
נשתחרר.
- 18 טו. וְכֵלָן שְׂהִיּוּ לָהֶם נָשִׁים⁵⁶, וּמִתּוֹ נִשְׁוֹתִיהֶן או
19 שְׁנִתְגַּרְשׁוּ⁵⁷, וְהִיּוּ הַנְּשִׁים הֵן שֶׁהִרְגִילוּ⁵⁸ אֶת בְּעִלְיָהֶן
20 לְגֵרָשָׁם - הָרִי אִלוּ מִתְרוֹת לְהַנְּשָׂא לָהֶן לְכַתְּחִלָּה⁵⁹.
21 וְכֵן אִם הִלְכוּ נָשִׁים אֵלוֹ וְנִשְׂאוּ לְאַחֲרִים⁶⁰,
22 וְנִתְאַלְּמָנוּ אוּ נִתְגַּרְשׁוּ⁶¹ - הָרִי אִלוּ מִתְרוֹת לְהַנְּשָׂא
23 לָהֶן לְכַתְּחִלָּה⁶².
- (56 בשעת מעשה. (57 לאחר זמן. (58 שהתחילו
בקטטה להקניט את בעליהן. (59 שעכשיו אין עליהם
שום חשד. (60 כשאסרה החכם, או כשהעיד העד.
(61 מהנישואין השניים. (62 שכשנישאו לאחרים באמצע
נסתלק מהם כל חשד.
- 24 טז. וְכָל אַחַת מֵהֶן מִתְרַת לְהַנְּשָׂא לְכֵן הַעֵד שֶׁהַעֵיד
25 לָהּ, אוּ לְכֵן הַחֲכָם שֶׁאָסַרָה עַל בְּעָלָהּ, אוּ לְכֵן הַנְּטָעִין
26 עָלֶיהָ, אוּ לְשֶׁאֵר קְרוּבִין; שְׂאִין אָדָם חוֹטָא כְּדִי
27 שְׂיִהְיֶה אַחֵר. וּמִתְרַת הָאִשָּׁה לְהַנְּשָׂא לְאַחַד מֵעֲדֵי
28 גְרוּשִׁיָּהּ אוּ מֵעֲדֵי מְאוּנִיָּה⁶³, אוּ לְאַחַד מִן הַדְּיָנִים
29 שְׁחֻלְצָה בְּפָנֵיהֶם⁶⁴; שְׂאִין חוֹשְׁשִׁין אֲלֵא לְעֲדוֹת אַחַד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ש"לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה" הוא משום שנאמר "אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך" שמצב זה אינו שייך אם הודיעה שבדעתו לגרשה.

בעצם הדין יש להבין, הלא מובא בגמרא על הפסק "וברתי מכם המורדים והפושעים" אלו תשע מידות שאחת מהן היא "בני גרושות" שגמר בדעתו לגרשה, וכן פסק הרמב"ם שלא יבוא עליה אחר שגמר בדעתו לגרשה (איסורי ביאה פכ"א הי"ב) וא"כ כיצד יכול לשאת אשה לימים כשהודיעה שנושא אותה לימים ואח"כ יגרשנה, הרי יש דין של גרושת הלב, ותן לחכם ויחכם עוד.

והנה כללות עניין הגלות הוא הגירושין שבין כנסת ישראל והקב"ה, שאומר "אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה", ומשמעו של פסוק זה הוא שאין שאלה על ש"שילחתיה", וכל השאלה היא היכן ה"ספר כריתות".

וא"כ יש לשאול הרי הקב"ה ידע שתהיה גלות ויהיו גירושין, וא"כ היאך יכול היה להיות עניין הנישואין בין הקב"ה וכנסת ישראל בשעה שהיה בדעתו של הקב"ה לגרשה.

והביאור: בסוף הלכות יסודי התורה, כתב הרמב"ם: "דברי הפורענות שהנביא אומר... אם לא עמדו דבריו אין בזה הכחשה לנבואתו... שהקב"ה ארך אפים ורב חסד וניחם על הרעה, ואפשר שעשו תשובה ונסלח להם כאנשי נינוה". וכן כל אריכות הלשון בפרשת "כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם כו" אינה אלא לעורר את ישראל שיהיו מהנהגה בלתי רצויה זו, וגם כאן "אפשר שיעשו תשובה ונסלח להם". ונמצא שהנישואין של הקב"ה וכנסת ישראל לא היו מעולם "על-מנת לגרשה" כי בוודאי שלא רצה הקב"ה שיהיה עניין הגלות, והזהיר את ישראל על כך כדי שהנישואין יהיו באופן תמידי.

ההוראה מכך לכל יהודי, שצריך לדעת שהוא למעלה מהגבלות הטבע והעולם, ואף שמצד טבע העולם יכול לבוא למצב של "והשחתם", וכפירוש הרמב"ם על הפסוק "וקם העם הזה וזנה גוי" - "הודיענו הבורא מנהגו של עולם", מכל-מקום אין הדבר מכריחו כלל וכלל, וגם אחרי שנמצא בגלות יש ביכולתו להפוך אותו במהירות למצב של גאולה על-ידי עסק בתורה שהיא בעלת הבית על מציאות העולם, על-דרך שמצינו ברשב"י שכשלא ירדו גשמים אמר תורה על הפסוק "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד" וירדו גשמים.

(על-פי י"ן מלכות ט"ו ס"ט)

~ נקודות משיחות קודש ~

"לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה ולא תהיה יושבת תחתיו ומשמשתו ודעתו לגרשה".

ובהלכות איסורי ביאה (פכ"א הכ"ח) שינה הלשון וכתב "לא

1 שִׁפְרָשׁ שֶׁהִיא בְּעִילַת זְנוּת אוּ פְרָשׁ שֶׁעַל תְּנָאי הוּא
2 בּוֹעֵל; אֲבָל בְּשֵׂאֵר הַנְּשִׂימ - הָרִי כָּל זֹנָה בְּחֻזְקַת
3 שֶׁבְּעַל לְשֵׁם זְנוּת עַד שִׁפְרָשׁ כִּי הוּא לְשֵׁם קְדוּשִׁין.
4 וְאִין צְרִיף לֹאמַר בְּשִׁפְחָה אוּ פּוֹתִית, שְׂאִינָה בַּת
5 קְדוּשִׁין, שְׂאִין חוֹשְׁשִׁין לָהֶן כָּלִל; וְהָרִי הֵבֵן מִהֵן
6 בְּחֻזְקַת פּוֹתִי וְעַבְד עַד שִׁיִּדְע פּוֹדָאֵי שְׁנִשְׁמַתְחַרְרָה
7 אָמוּ אוּ נִתְגַּיְרָה.

(73) וכהטעמת הראב"ד: "העמד בני ישראל ובנות ישראל על חזקתן ובחזקת כשרות הן, שלא יתפרצו בפני עדים לזנות". (74) הכנענית. (75) אם מת ולא הניח בנים אלא בן זה בלבד. (76) ואז הוא בנו לכל דבר, אבל בנו מן השפחה אינו פוטר את אשתו מן הייבום, "שזרע הבא מן השפחה - עבדים ... וכאילו אינם. (77) שהרי בידו לשחררה ואינו מניח היתר ועושה איסור.

8 כ. מי שֶׁחֻזְקָה אֵשֶׁת אִישׁ, בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין בֵּין מִן
9 הָאֲרוּסִין, וַיֵּצֵא שְׂמָהּ בְּעִיר מִגְרָשָׁת, אֶפְלוּ רַב הָעִיר
10 אוּ כָּלָה מַעֲבִירִין הַקּוֹל שְׁנִתְגַּרְשָׁה - אִין חוֹשְׁשִׁין
11 לָהּ⁷⁸, וְהָרִי הִיא בְּחֻזְקָתָה. אֲבָל אִם יֵצֵא שְׂמָהּ בְּעִיר
12 מִקְדָּשָׁת, וְהַחֻזַּק הַקּוֹל בְּבֵית דִּין, שֶׁהָרִי הִיא מִקְדָּשָׁת
13 בְּסִפְקָ כָּמוּ שְׁבִאֲרֵנוּ, וְאַחַר כֵּן יֵצֵא עָלֶיהָ קוֹל
14 שְׁנִתְגַּרְשָׁה מֵאוֹתָן הַקְּדוּשִׁין - הַקּוֹל אֶסְרָה וְהַקּוֹל
15 הַתִּירָה, וְהָרִי זֶה מִגְרָשָׁת⁷⁹.

(78) לאוסרה על בעלה כהן. (79) ומותרת להינשא לאחרים.

16 כא. לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה⁸⁰. ולא תהיה
17 יושבת תחתיו ומשמשתו ודעתו לגרשה. ולא יגרש
18 אדם אשתו ראשונה אלא אם פן מצא בה ערות
19 דבר, שְׁנִאָמַר: כִּי מֵצָא בָּה עֲרוֹת דָּבָר וְגו'. וְאִין
20 רָאוּי לוֹ לְמַהַר לְשַׁלַּח אֵשֶׁתוּ רֵאשׁוֹנָה⁸¹. אֲבָל שְׁנִיָּה,
21 אִם שְׁנִיָּאָה - יִשְׁלַחָהּ⁸².

~ נקודות משיחות קודש ~

"לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה".

דין זה כתב הרמב"ם גם בהלכות איסורי ביאה (פכ"א הכ"ח) "אסור לאדם לישא אשה ודעתו לגרשה, שנאמר אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך, ואם הודיעו תחילה שהוא נושא אותה לימים, מותר". המ'שנה למלך' מביא את דברי ה'טור' "לא ישא אדם כו', וכתב הרמב"ם ז"ל ואם הודיעה תחילה שהוא נושא אותה לימים ידועים מותר". והקשה עליו הב"י למה תלה ההלכה ברמב"ם, והלא היא גמרא מפורשת (יבמות לז) "מכריז ואומר מאן הוא ליומא". ומביא תירוץ שבגמרא שם הקשו על עובדה זו, וממילא אין משם ראייה. אבל על-פי-זו קשה לאידך גיסא, מהו מקורו של הרמב"ם לדין זה.

ונראה לומר, שמקורו מפשטות דברי הגמרא, שהטעם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11 ומשקה משלה⁸⁶. ואין מתיבין אותו בשאר פסות
12 ועונה, שאין פח בכך דעת לדור עם השוטים בבית
13 אָחָד. ואינו תיב לרפאתה ולא לפדוּתָה. ואם גרשה
14 - הרי זו מגרשת⁸⁷. ומוציאה מביתו, ואינו תיב
15 לחזר ולהטפל בה⁸⁸.

84 שנאלמה, אינה שומעת ואינה מדברת. 85 אף על פי שאין לה דעת, שהאשה מתגרשת בעל כורחה ואין אנו צריכים דעתה. 86 שהרי הוא נותן לה כתובתה ומוכן לגרשה, אלא שהחכמים מנעוהו, כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר - לא חיבובהו לפרנסה. 87 שמן התורה מגורשת אם יודעת לשמור גיטה. 88 אבל חייב לתת לה כתובתה, שהרי נולד בה מום זה לאחר שנתארסה ונסתחפה שדהו.

פָּרָק אֶחָד עֶשְׂרִי

1) נתבאר בו נישואי קטנה, יתומה בחיי האב, מיאון של קטנה, גט מיאון, שלא להחזיר גרושתו, שלושת חודשי הבחנה.

א. אין נושאין את הקטנה². והנשוא קטנה יתומה³ ולא רצתה בפעל - הרי זו ממאנת והולכת, ואינה צריכה ממנו גט; שאין קדושין של קטנה קדושין גמורין, כמו שבארנו⁴. וכן קטנה שהשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה פשהיא קטנה - הרי היא פיתומה בחיי אביה⁵, ואם נשאת פשהיא קטנה⁶ - הרי זו ממאנת⁷.

2) שמה אם היתה גדולה לא היתה מתרצית (קידושין מא. וב'תוספות' שם. וכן בכתובות נז: וראה לעיל פ"ג מהל' אישות הי"ט). 3) מאביה. 4) לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ח "שאין קידושיה קידושין גמורים מן התורה אלא מדברי סופרים. והן תלוין, שאם ישבה עם בעלה עד שגדלה, גמרו קידושיה ונעשית אשת איש גמורה ואינו צריך לחזור לקדשה אחר שגדלה וכו'". 5) כמו שכתב רבינו לעיל (פ"ג מהל' אישות הי"ב): "כיון שנשאת, אין לאביה בה רשות לעולם". אבל הנישואין הראשונים שע"י אביה הם נישואין גמורים מן התורה, ואינם נפקעים במיאון אלא ע"י גט ממש, כמבואר שם הי"א, ולעיל פ"ב מהלכות גירושין, הי"ח"ט. 6) בחיי אביה, אחרי שיצאה מרשותו, כנ"ל. 7) יבמות קט, א. וסדר מיאונה מבואר לקמן ה"ח, וכן ההבדל למעשה בין מיאון לגט, מבואר לקמן ה"ט, טז.

ב. החרשת⁸, אף על פי שנישואיה מדברי סופרים⁹ פנשואי קטנה, לא תקנו לה שתמאן, כדי שלא ימנעו מלנשאה¹⁰.

8) שאינה שומעת ואינה מדברת. 9) כמבואר לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ט, ופי"א ה"ד. 10) הואיל ולעולם תוכל למאן מפני חרשותה, אבל בקטנה יש גבול, וסובר אפייסנה כל שעה עד שיעבור זמן מיאונה (יבמות קיג. וברש"י). אבל בגט מתגרשת החרשת, כמבואר לעיל פ"י הכ"ג.

ג. ממאנת היא הקטנה בין מן הארוסין בין מן

ישא אדם אשה ודעתו לגרשה, שנאמר אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך... וצריך להבין, מדוע שנה הרמב"ם דין זה פעמיים, ומדוע לא הביא כאן את הכתוב שהוא המקור להלכה זו "אל תחרוש על רעך כו" כפי שהביא בהלכות איסורי ביאה.

ויש לומר שדין זה אפשר לפרשו בשני אופנים, האחד שהוא איסור "אל תחרוש", וההדגשה בזה היא על האיש החורש רעה ונוהג בהנהגה מגונה. והשני שהעיקר הוא הצער והביזוי שגורם לחבירו. ונפקא-מינה להלכה, כאשר מודיעו מתחילה, שאז לפי הטעם הראשון יצא מכלל איסור, אבל לפי הטעם השני עדיין יש כאן צער לזה היושב אתו, וקשה לו לצאת משיבה זו עם חבירו החורש עליו רעה, ולכן עדיין יש בזה איסור "אל תחרוש על רעך כו".

ולדעת הרמב"ם, שניהם אסורים ויש כאן שני דינים שונים, מהות הנישואין הוא "ודבק באשתו והיו לבשר אחד", ואם דעתו לגרשה הרי זה חיסרון בעצם הנישואין, ולזה כיוון בהלכות גירושין "לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה, ולא תהיה יושבת תחתיו ומשמשתו ודעתו לגרשה".

אבל ישנו דין נוסף של "אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך" והוא איסור בהנהגת בני אדם זה לזה, ש"אסור לאדם" לישא אשה ודעתו לגרשה, ולכן כתב דין זה בהלכות איסורי ביאה, בפרק שבו מבאר גדרי הנהגות איש ואשה זה לזו.

(על-פי לקרו"ש חזק ל"ד ע' 141)

80) שנאמר: "אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך". 81) שנאו המשלח ... כל המגרש אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות... ואפילו אם מצא בה ערוות דבר כגון שהעיד לה אחד, שמצוה לגרשה, לא יאמר אני מאמין לו ויגרשה מייד אלא יהיה מתוך דבר ... ויעשה חקירה יפה, אולי לא יצטרך לגרשה". 82) ומטעם זה כתב הרשב"א שאין מברכים על מצות גירושין, מפני שיש גירושין שהם בעבירה, כגון שלא מצא בה ערוות דבר ומגרשה מחמת שנאה.

1 כב. אשה רעה בדעותיה⁸³, ושאונה צנועה פכנות
2 ישאל הפשרות - מצוה לגרשה, שנאמר: גרש לך
3 ויצא מדין. ואשה שנתגרשה משום פריצות - אין
4 ראוי לאדם פשר שישאנה, שלא יאמר: זה הוציא
5 רשעה מביתו וזה מכניסה.

83) במידותיה.

6 כג. מי שנתחרשה⁸⁴ אשתו - הרי זה מגרשה בגט
7 ותיהא מגרשת⁸⁵; אבל אם נשתפת - אינו מוציא עד
8 שתבריא. ודבר זה תקנת חכמים הוא, כדי שלא
9 תהא הפקר לפרוצין, שהרי אינה יכולה לשמור
10 עצמה. לפיכך מניחה ונושא אחרת, ומאכילה

20 לְאַחַר - צְרִיכָה מִמּוֹנוּ גִט מִסְפָּק²⁴. וְאִם נִשְׁאֵת - תֵּצֵא
21 מִזֶּה וּמִזֶּה, וְהוֹלֵךְ סִפְק מִמּוֹר מְשֻׁנְיָהִים²⁵.

(21) ע"י נשים, כמבואר לעיל פ"ב מהל' אישות ה"כ.
(22) ונפלו. הואיל ואילו הביאה סימנים הרי היא מקודשת קידושי תורה כשנבעלה אחר ההבאה, ספק תורה להחמיר. אבל אם לא בעלה, ובדקה ולא נמצאו לה סימנים, הרי היא עדיין קטנה וממאנת ואין חוששים שמא נשרו, שאפילו נשרו אינה אלא מקודשת מדבריהם, וספק מדבריהם - להקל (נדה שם, וכן בבבא-בבא קמא, א: "בודקין למיאונים" ובר"ף יבמות סוף פ"ג.) (23) ולא נמצאו לה סימנים. (24) שמא כשנבעלה לראשון עדיין לא הביאה סימנים כלל, ונמצא שאינה מקודשת לו מן התורה, וממילא מקודשת היא לשני, כי גם בנוגע לשני יש להחמיר ולומר, שמא הביאה עכשיו ונשרו ומקודשת היא לו קידושי תורה מספק. ראה 'בית שמואל' סי' קנה, אות ל'. (25) אם תחזור לראשון אחרי שנתקדשה לשני ולא נתגרשה ממנו וילדה מן הראשון. ודין ספק ממזר מבואר בהל' איסורי ביאה פט"ו הכ"א.

22 ו. קִטְנָה שְׁלֵא מֵאִנָּה וְהַגְדִּילָהּ²⁶, וְאִם עַל פִּי שְׁלֵא
23 בְּעֵלָה בְּעֵלָה מְשֻׁנְעֵשִׁית בַּת שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם
24 אֶחָד - הֲרִי זֹ אֵינָה מִמֵּאֲנָתָה, שְׁהָרִי הַגְדִּילָהּ²⁷.
25 וְצְרִיכָה גִט מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים²⁸. שְׁהָרִי לֹא בָּא עָלֶיהָ
26 אַחַר שֶׁהִגִּיעָה לְשָׁנֵי נְעוּרֹת עַד שֶׁנַּחֲוֹשׁ לָהּ שְׁמָא
27 הִבִּיֵּאָה סִמְנֵינָה וְתִהְיֶה סִפְק מִקְדוּשָׁתָה²⁹, וְלֹא בָּא עָלֶיהָ
28 אַחַר שֶׁהַגְדִּילָהּ³⁰ כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה אִשׁ גְּמוּרָה³¹,
29 וְנִמְצָאת שְׁאֵינָה צְרִיכָה גִט אֲלֵא מִנִּשְׁוֹאֵי קִטְנוֹת שֶׁהֵן
30 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. לְפִיכֵךְ, אִם עֲמָדָה וְנִתְקַדְּשָׁה אַחַר
31 שְׁגָדְלָהּ - תּוֹפְסִין בָּהּ קִדּוּשֵׁינָה שֶׁל שְׁנֵי³². וְאִם גָּרַשׁ
32 הָרִאשׁוֹן - יִכְנַס הַשְּׁנֵי³³. אֲבָל אִם גָּרַשׁ שְׁנֵי - לֹא
33 יִקָּבֵץ רֵאשׁוֹן, שְׁמָא יֹאמְרוּ: הֲחִזִּיר גְּרוּשְׁתּוֹ מֵאַחַר
34 שֶׁנִּתְאַרְסָה³⁴. וְאִם בָּא עָלֶיהָ שְׁנֵי קִדְּם שְׁיִגְרַשׁ רֵאשׁוֹן
35 - תֵּצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה, מִפְּנֵי שְׁדוּמָה לְאִשָּׁה שֶׁשְׁמָעָה
36 שְׁמַת בְּעֵלָה וְנִשְׁאֵת וְאַחַר כֵּךְ בָּא בְּעֵלָה³⁵. וְאִין הוֹלֵךְ
37 מִן הַשְּׁנֵי מִמּוֹר³⁶. וְאִם בָּא עָלֶיהָ רֵאשׁוֹן קִדְּם שְׁגָרַשׁ
38 שְׁנֵי - הוֹלֵךְ מִמּוֹר³⁷.

(26) הגיעה לשתיים-עשרה שנה ויום אחד, וגם הביאה שתי שערות. (27) נדה נב, א. (28) ולפיכך תופסים בה קידושי שני, אפילו אם לא נתגרשה מן הראשון, כפי שמבאר והולך. (29) מן התורה. (30) והביאה סימנים. (31) מקודשת ודאי. (32) מן התורה. (33) אם ירצה, וכמבואר בגיטין פט, ב. (34) שיאמרו לאחר שגירשה ראשון תחילה קידשה שני, ואסור להחזיר גרושתו משנתארסה, כמבואר בסמוך הי"ב (גיטין שם). והשווה לעיל פ"ט מהל' אישות הכ"ו. (35) ראה לעיל פ"י, ה"ה: "בין שהיה בעלה פקח, בין שהיה חרש". והוא מ'ירושלמי' יבמות פ"ד, ה"א. והרי אם בעלה חרש אינה מקודשת אלא מדבריהם, ובכל זאת תצא מהשני אפילו היה פיקח וקידושו קידושוין גמורים הם, בגלל איסור אשת-איש מבעלה החרש (ביאור הגר"א אהע"ז סי' קנה,

1 הַנִּשְׁוֹאֵין, בֵּין בְּפָנַי בְּעֵלָה בֵּין שְׁלֵא בְּפָנָיו¹¹. וְכֵשֶׁם
2 שְׁמִמְאָנָתָה בְּפִעַל, כִּךְ מִמֵּאֲנָתָה בִּיכֶם¹². וּמִמֵּאֲנָתָה בְּפִעַל
3 זֶה וּמִמֵּאֲנָתָה בְּשָׁנֵי, אִם נִשְׁאֵת לְאַחַר, וְכֵן בְּשִׁלְשֵׁי,
4 אֲפִילוּ בְּמָה פְּעָמִים. כֹּל זְמַן שֶׁהִיא קִטְנָה יֵשׁ לָהּ
5 לְמֵאֵין¹³. וְקִטְנָה שְׁלֵא מֵאִנָּה, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא
6 נִשְׁוֹאָה, וְהִלְכָה וְנִתְקַדְּשָׁה לְאַחַר שֶׁהִיא קִטְנָה -
7 קִדּוּשֵׁיהָ הֵם הֵם מֵאוּנְיָה¹⁴.

(11) שם קז, א. במשנה כדברי בית-הלל. (12) אם מת בעלה ולא מיאנה בו, ונפלה לפני יבם - ממאנת בו ואינה צריכה חליצה (שם, כדברי בית-הלל). (13) שם. שלא כדברי בית-שמאי האומרים: "אין בנות ישראל הפקר אלא ממאנת וממתנת (מליארס לאחר) עד שתגדיל". (14) שם קח, א. שבקידושיה היא מגלה דעתה, שאין רצונה בבעלה הראשון. "ולכתחילה יש לבית-דין להזהר שלא להשיא יתומה קטנה במקום שנראה להם שתבוא לידי מיאון, ואין לדיין כזה אלא מה שענינו ראות" (שו"ע אהע"ז סי' קנה ס"א).

8 ד. עַד מָתִי הֵבַת מִמֵּאֲנָתָה? כֹּל זְמַן שֶׁהִיא קִטְנָה, עַד
9 שֶׁתִּהְיֶה נְעָרָה¹⁵ או עַד שֶׁיִּנְדַּע שֶׁהִיא אֵילּוּנִית¹⁶. בְּמָה
10 דְּבָרִים אֲמוּרִים¹⁷? בְּשֵׁלֵא בָּא עָלֶיהָ הַפִּעַל אַחַר
11 שְׁנַעֲשִׂית בַּת שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד¹⁸; אֲבָל
12 אִם הִגִּיעָה לְזְמַן הַזֶּה וְנִבְעֵלָה - הוֹאִיל וְהַבְּעִילָה
13 קוּנָה מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹ שְׁבִאֲרֹנֵי¹⁹, הֲרִי זֹ אֵינָה
14 מִמֵּאֲנָתָה. וְאֵינָה צְרִיכָה בְּדִיקָה לְמֵאוֹן, שֶׁחֲזַקְתָּה
15 שֶׁהִבִּיֵּאָה סִמְנֵינָה²⁰.

(15) בת שתיים-עשרה שנה והביאה שתי שערות, ואם הגיעה לגיל זה ולא הביאה שתי שערות - עדיין קטנה היא עד עשרים שנה, כמבואר לעיל פ"ב מהל' אישות ה"ג. (16) שהגיעה לגיל העשרים ולא הביאה שתי שערות ונראו בה סימני איילוניות. ואם לא נראו בה סימני איילוניות, עדיין קטנה היא עד שתהיה בת שלשים וחמש שנה (שם ה"ד). (17) שאם לא הביאה סימני נערה, יכולה למאן אע"פ שמלאו לה שתיים-עשרה שנה. (18) שאין קידושיה מן התורה אלא מדברי סופרים בלבד, שהרי קטנה היתה כשנתקדשה, ולפיכך כשנבדקה ולא הביאה שתי שערות, עדיין קטנה היא וממאנת, שאפילו כבר הביאה שתי שערות ונשרו - אינה אלא מקודשת מדבריהם בלבד, ומספק אין אנו מחמירים בה להחזיקה גדולה. (19) לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ח: "שאם ישבה עם בעלה עד שגדלה, גמרו קידושיה ונעשית אשת איש גמורה, ואינו צריך לחזור לקדשה אחר שגדלה". (20) שהרי היא מקודשת קידושי תורה, ובאיסור תורה עלינו להחמיר ולומר: חזקה כבר הביאה סימנים ואינה ממאנת, שהרי גדולה היא (נדה מו.).

16 ה. הֲרִי שְׁנִבְדְּקָה²¹ וְלֹא נִמְצָאוּ לָהּ סִמְנֵים - הוֹאִיל
17 וְנִבְעֵלָה אַחַר שֶׁהִגִּיעָה לְזְמַן הָרֵאוּי לְסִמְנֵין, הֲרִי זֹ
18 חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׁמָא הִבִּיֵּאָה וְנִשְׁוֹרָה²², וְלְפִיכֵךְ צְרִיכָה
19 גִּט מִסְפָּק. וְאִם מֵאִנָּה אַחַר שְׁנִבְדְּקָה²³, וְנִתְקַדְּשָׁה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עצמה ולא תשוב עוד אליו, וזהו שאמרו: נתקדשה לאחר - "קידושה הם הם מיאניה", כיון שנתקדשה לאיש אחר, אין לחוש עוד שינהגו בה מנהג הפקר.

ט. הַשְּׁנַיִם שֶׁמִּמָּאֲנַת הַקְּטָנָה בְּפִנְיֶיהָ כּוֹתְבִין לָהּ: 18
בְּיוֹם פְּלוּנֵי מֵאֲנָה פְּלוּנֵית בֵּת פְּלוּנֵי בְּפִנְיֶיהָ בְּפְלוּנֵי 19
בְּעֵלָהּ, וְחוֹתְמִין וְנוֹתְנִין לָהּ. וְזֶה הוּא גּוּפוּ שֶׁל גֵּט 20
מֵאוּן⁴⁶. וְגֵט מֵאוּן אֵינוֹ כְּגֵט הַגְּרוּשִׁין, שֶׁנִּתְּנָהוּ⁴⁷ 21
מִגְּרָשָׁה⁴⁸. וְאֵינוֹ צָרִיךְ בְּתִיבָה לְשִׁמָּה, וְלֹא מְסִירָה⁴⁹, 22
וְלֹא דָבָר מִמְשַׁפְּטֵי גֵט הַגְּרוּשִׁין⁵⁰. וְאֵין כּוֹתְבִין בּוֹ 23
טְפָסִי⁵¹ הַגֵּט, שֶׁמָּא יִרְאֶה כְּגֵט גְּרוּשִׁין⁵², לְפִי שֶׁאֵינוֹ 24
אֶלָּא כְּמַעֲשֵׂה בֵּית דִּין⁵³. 25

(46) יבמות, שם. (47) של גט. (48) וכל עוד לא נתנו לה הבעל או שלוחו - אינה מגורשת, כמבואר לעיל פ"א ה"ג, הי"ב. ואילו גט מיאון - אין צורך בנתינתו, אלא מעת מיאונה בפניהם נעקרו קידושיה. וכל עיקרו של גט מיאון אינו אלא לראיה בידה שמיאנה. וכן שנינו (בבא-מציעא פ"א מ"ח) "מצא . . . מיאונין הרי זה יחזיר" ואין חוששים שמא לא נתנו לה, הרי שאין צורך בנתינתו (ביאור הגר"א לאהע"ז סי' קנה, יז). (49) כלומר, אינו צריך לא כתיבה לשם גט מיאון (כגט, לעיל פ"א ה"ג) ולא מסירה לידה לשם גט מיאון (כגט, לעיל שם ה"ט). (50) כגון דין תלוש, המבואר שם ה"ו. (51) נוסח. (52) יבמות קז, ב. קח, א. שמתוך זה יבואו לאסור קרובותיה כדין גרושתו, ובאמת אינו כגט גירושין והוא מותר בקרובותיה, כמבואר לקמן הט"ד (מגיד-משנה). (53) תעודה בידה לראיה שמיאנה.

י. הַשְּׁנַיִם שֶׁמִּמָּאֲנַת בְּפִנְיֶיהָ צָרִיכִין שְׁיִהוּ מִפְּרִין 26
אוֹתָהּ⁵⁴ וְאֵת בְּעֵלָהּ שֶׁמֵּאֲנָה בּוֹ⁵⁵. לְפִיכֵךְ⁵⁶, כָּל מִי 27
שֶׁרָאָה אוֹתָהּ שֶׁמֵּאֲנָה וְשִׁמְעָה מֵאוֹנֵיהָ יֵשׁ לוֹ לְכַתֵּב גֵּט 28
מֵאוּן לָהּ אֶף עַל פִּי שְׂאִין מִפְּרִיהָ⁵⁷. וְכִבֵּר נִהְגּוֹ 29
יִשְׂרָאֵל לְכַתֵּב גֵּט מֵאוּן בְּנִסְחָ זֶה: 30

(54) שקטנה זו כך שמה, שאם לא יכירוה, יש חשש שמא יכתבו לקטנה זו שם של קטנה אחרת, ואם תמות הקטנה ההיא, יוציאו קרוביה גט מיאון זה כדי שלא יירשנה בעלה ויירשוה הם (יבמות קז. ובר"ן שם). (55) שזוהי אשתו של פלוני בעלה, שאם לא ידעו את בעלה, יש לחוש שמא יש קטנה אחרת ששמה כשם קטנה זו, ויכתבו בגט מיאון זה את שם בעלה של אותה קטנה. אבל אם מכירים את בעלה של זו שלפנינו, שוב אין לחוש שמא שם בעלה של קטנה אחרת כשם בעלה של זו, שכל-כך אין לנו לחשוש (מגיד-משנה). (56) הואיל ואין ממאנים אלא-אם-כן מכירים. (57) כי בוודאי לא הווקקו השנים למיאונה טרם שהכירום (יבמות שם. והשווה לקמן פ"ד מהל' יבום הכ"ט).

גֵּט מֵאוּן

יא. בְּכֵךְ בְּשִׁבְתָּ. כֵּךְ וְכֵךְ יוֹם לְחֹדֶשׁ פְּלוּנֵי, שְׁנַת כָּךְ 32
וְכֵךְ לְמִנְיַן פְּלוּנֵי⁵⁸, מֵאֲנָה פְּלוּנֵית בֵּת פְּלוּנֵי בְּפִנְיֶיהָ, 33
וְאִמְרָה: שְׂאִמִּי אוֹ אַחִי הִטְעוּנִי וְהִשְׂאִיאוּנִי אוֹ 34

(עד). (36) שמן התורה מקודשת היא לשני ומותרת לו, וכמו שאמרו (גיטין פ:) כל שנשאת לשני ע"י גט פסול (כשר מן התורה ופסול מדבריהם), הולד מן השני כשר. (37) מן התורה. שהרי אשת איש היא מן השני בקידושי תורה. וראה יבמות קט, ב.

ז. אִי זֶה הוּא הַקְּטָנָה שֶׁצָּרִיכָה לְמֵאֵן? מִבֵּית שֵׁשׁ עַד 1
בֵּית עֶשְׂרִי שָׁנַיִם - בּוֹדְקִין אוֹתָהּ לְפִי יְפֵי דַעְתָּה: אִם 2
יודעת לשמר קדושיה³⁸, וְשֶׁהֵן קְדוּשִׁין, לֹא שֶׁתִּשְׁמַר 3
אוֹתָן כְּדָרְךָ שֶׁמִּשְׁמַרְתְּ הָאֵגוֹז וְתִמְרָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - 4
הֲרִי זֶה צָרִיכָה מֵאוּן³⁹; וְאִם אֵינָה יודעת לשמר 5
קְדוּשִׁיהָ - אֵינָה צָרִיכָה לְמֵאֵן, אֶלָּא הוֹלְכֶת לְבֵית 6
אִמָּה כְּאִלוֹ לֹא נִתְקַדְּשָׁה מֵעוֹלָם⁴⁰. וּפְחוּתָה מִבֵּית 7
שֵׁשׁ, אֶפְלוּ יודעת לשמר - אֵינָה צָרִיכָה מֵאוּן. 8
וְיִתְרָה עַל בֵּית עֶשְׂרִי, אֶפְלוּ סְכֵּלָה בְּיוֹתֵר⁴¹ - צָרִיכָה 9
מֵאוּן. וְכָל מִי שֶׁהִשְׂאִיאוֹהָ אַחִיהָ אוֹ אִמָּה אוֹ קְרוֹבֶיהָ 10
שֶׁלֹּא לְדַעְתָּה - אֵינָה צָרִיכָה לְמֵאֵן⁴². 11

(38) כסף קידושיה. (39) גיטין סה, א: "הפעוטות מקחן מקח, וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאון", וכגירסת הרי"ף שם. וסתם פעוטות מגיל שש עד עשר, כל פעוט לפי חריפות שכלו, כמבואר בגיטין נט, א. (40) יבמות קז, ב. (41) לא שעושה מעשה שטות, אלא שאינה חריפה כלל - הואיל והיא יתירה על עשר, חזקה עליה, שהיא יודעת לשמור קידושיה (כסף-משנה בהל' אישות פ"ד ה"ז, והשווה דברי רבינו שם ולעיל פ"ב ה"ט). (42) יבמות, שם. ובי"רש"ל (שם פ"ג, ה"ב) אמרו: איזו לדעתה? עושים לה חופה ומלבישים אותה מלבושים נאים ומזכירים לה גבר (שתינשא לבעל). - שלא לדעתה? עושים לה חופה ומלבישים אותה בגדים נאים ולא מזכירים לה גבר (לפי גירסת הרשב"א שם).

ח. כִּיצַד מִמָּאֲנַת? אוֹמְרַת בְּפִנֵי שְׁנֵי עֲדִים: אֵין 12
רְצוּנִי בְּפְלוּנֵי בְּעֵלִי, אוֹ: אֵין רְצוּנִי בְּקְדוּשִׁין 13
שֶׁקְדוּשׁוֹנִי אִמִּי אוֹ אַחִי, וְכִיּוֹצֵא בְּדְבָרִים אֵלוֹ⁴³. אֶפְלוּ 14
הֲרִי אוֹרְחִין מְסֻבִּין בְּבֵית בְּעֵלָהּ⁴⁴, וְהִיא עוֹמְדַת 15
וּמְשַׁקָּה עֲלֵיהֶן, וְאִמְרָה: אֵינִי רוֹצֵה בְּפְלוּנֵי בְּעֵלִי - 16
הֲרִי זֶה מֵאוּן⁴⁵. 17

(43) יבמות, שם. (44) ואלה ישתקו ולא יודיעו כלל על דבר מיאונה משום כבוד הבעל הסועדים אצלו, וגם לא הלכה אליהם במיוחד על דבר מיאונה אלא בהזדמנות הגשת הכיבוד אמרה מה שאמרה, ואולי מתוך טורח ורוגז הביעה את מיאונה לבעלה המטריחה. (45) שם קח, א. וכתב בספר 'מעשה רוקח': טעם המיאון יתקנהו לטובתה, הואיל וקטנה היא אין כח ביד חכמים להכריחה לישוב תחת בעלה נגד רצונה, כמו שאמרו (פסחים קטז). "חייב לדרדקים?" ומפני שיש לחוש שמא תניח בית בעלה ותלך לבית אמה, ושוב תתפייס ותשוב לבעלה, ושוב תחזור לבית אמה והרי זה כצחוק גיחוך, וגם יש לחוש, שמא תפקיר עצמה באותן העתים שהיא בורחת מבעלה, ולפיכך כשהיא ממאנת בפני שנים ואומרת: אין רצוני בבעלי זה, אז היא מרגשת בכבוד

31

32

33

34

הי"ט, אבל "אשת כהן שנאנסה, בעלה לוקה עליה משום טומאה, שנאמר לא יוכל בעלה . . . אחרי אשר הוטמאה. הכל בכלל, שאם נבעלו אסורין על בעליהן, פרט לך הכתוב באשת ישראל שנאנסה, שהיא מותרת . . . אבל אשת כהן באיסורה עומדת שהרי היא זונה" (לשון רבינו בפ"ח מהל' איסורי ביאה ה"ז). (72) הואיל ואילו נטמאה ודאי, הוא לוקה עליה מן התורה. (73) שהתרה בה בפני שנים אל תסתרי (=אל תתייחדי) עם איש פלוני, ונסתרה עמו (=ונתייחדה) עמו בפני שנים (שראום מבחזין) ושהתה עמו כדי טומאה, שאסורה על בעלה עד שתשתה מי המרים ויבדק הדבר, כמבואר לקמן בפ"א מהל' סוטה, ה"ב. (74) הבעל שלה. (75) מדבריהם, שהרי אין זה ודאי שנטמאה, אלא ספק. ואע"פ שאסורה עליו מן התורה, כמבואר בסוטה כח, א. וגם עובר עליה בלאו, כמבואר שם (ז). - אין לוקים על הספק, אלא מכת מרדות. מרדות - שמרד על דברי תורה, ומכים אותו לא במספר קבוע כ"אם לפי ראות עיני הדיין (נזיר פ"ד מ"ג, וברע"ב שם). וראה בפ"א מהל' איסורי ביאה הכ"ב.

22 טו. חרש שגרש פרמיזה, כמו שבארנו⁷⁶, והלכה
23 ונתקדשה לחרש אחר, ואין צריך לומר לפקח⁷⁷ -
24 אסורה לחזור לבעלה החרש⁷⁸. אבל אשתו של פקח
25 שנתגרשה, והלכה ונשאת לחרש, ונתגרשה - מתרת
26 לחזור לבעלה הפקח⁷⁹.

(76) לעיל פ"ב הי"ז, שאם נשא כשהוא חרש - מגרש ברמיזה. (77) שקידושי קידושין גמורים מן התורה. (78) כי איך יוכל להחזירה אחרי שנתקדשה קידושין גמורים לפיקח, ואסור להחזיר גרושתו משנתקדשה, ואפילו כשנתקדשה לחרש אחר אסורה לראשון, כי כשתיקנו חכמים קידושין לחרש, לא ייפו את כוחו יותר מהפיקח; שהחרש יהא מותר להחזיר גרושתו משנתקדשה לחרש כיוצא בו. (79) שאין קידושי החרש או נישואיו יכולים להרע לקידושי הראשון הפיקח שקידושי מן התורה, שהרי מן התורה אין נישואי החרש כלום, ולא תיקנו חכמים נישואין לחרש לקפח את קידושי הראשון, שהוא הפיקח ('ירושלמי' יבמות פ"ד ה"א ע"פ גירסת רבינו: "אשתו של פיקח שגירשה ונישאת לחרש, אין אני קורא עליה: לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה" - מגיד-משנה).

27 טז. הממאנת (פאיש) - אינה מגרשת ממנו⁸⁰, ודינה
28 עם בעלה שמאנה בו פדינה עם מי שלא קדשה
29 מעולם⁸¹: היא מתרת בקרוביו, והוא מתר
30 בקרובותיה, ולא פסלה מן הפהנה⁸². ואם נשאת
31 לאחר, וגרשה האחר או מת או מאנה בו - מתרת
32 לחזור לראשון⁸³. ולא עוד, אלא אפלו גרשה
33 הראשון והחזירה, ומאנה בו, ונשאת לאחר אחר
34 שמאנה בו, וגרשה האחר - מתרת לחזור לראשון;
35 שכל היוצאת במאון, אף על פי שקדמו גט - הרי
36 זו פמי שלא נתגרשה ממנו בגט מעולם, ומתרת
37 לחזור לו. אבל המגרש את הקטנה בגט, ונשאת
38 לאחר, ומאנה בו - אסורה לחזור לראשון, מפני

1 קדשוני ואני קטנה לפלוני בר פלוני, והשתא גליתי
2 דעתי קדמיכון⁵⁹ דלא צבינא ביה ולא קאימנא
3 עמינה⁶⁰. ובדקנא⁶¹ פלונית דא ואתפרר לנא דעדיין
4 קטנה היא⁶². וכתבנא וחתמנא ויהיבנא לה⁶³ לזכות
5 ולראיה ברורה. פלוני בר פלוני עד. פלוני בר פלוני
6 עד⁶⁴.

(58) ליצירה או לשטרות, כמבואר לעיל פ"ד הי"ב. (59) לפניכם. (60) שאיני רוצה בו ולא אעמוד עמו. (61) ובדקנו (ע"י נשים, כמבואר לעיל פ"ב מהל' אישות ה"כ). (62) ויכולה למאן. (63) וכתבנו וחתמנו ונתנו לה. (64) ראה נוסח המיאון ב'ירושלמי' סנהדרין פ"א ה"ב, ובתלמוד בבלי יבמות קז, ב. וב'אוצר הגאונים' יבמות חלק התשובות סי' תקלב-תקלד. ובשו"ע אהע"ז סי' קנה סכ"ב: "וממאנת אפילו בזמן הזה, וכן עשה מהר"ר יעקב פולק ז"ל מעשה בימיו ודלא כיש מחמירים שאמרו שאין בת ממאנת בזמן הזה כלל".

7 יב. המגרש את אשתו ונתקדשה לאחר, אף על פי
8 שלא בעלה - נאסרה על הראשון⁶⁵. ואם החזיר
9 הראשון ובעלה - לוקה, וכופין אותו להוציא;
10 שנאמר: לא יוכל בעלה הראשון⁶⁶ וגו'.

(65) יבמות יא, ב. (66) ולמעלה מזה כתוב: "ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר", והיתה - לשון הויה, שהיא קידושין, שאפילו רק נתקדשה לאחר - אסורה לראשון (רש"י, שם). השווה פ"ט מהל' סנהדרין ה"ד, 'ספר המצוות' לא-תעשה קנד. אבל אם חזר הראשון וקידשה ועדיין לא בעלה - אינו לוקה, כמבואר בקידושין עח, א.

11 יג. זנתה עם אחר פשהיא גרושה - מתרת לחזור
12 לבעלה⁶⁷; שנאמר: ויצאה מביתו והלכה והיתה
13 לאיש אחר - היתה לאיש אחר, שהיא הקדושין,
14 היא שאוסרת אותה על בעלה לחזור לו.

(67) סוטה יח, ב במשנה שם.

15 יד. ובכלל לאו זה, שכל אשה שזנתה תחת בעלה
16 - נאסרה עליו ולוקה עליה⁶⁸; שנאמר: אחרי אשר
17 הטמאה⁶⁹ - והרי נטמאה⁷⁰. אלא אם פן היתה אשת
18 ישראל שנאנסה⁷¹. לפיכך⁷², כל אשה שנאסרה על
19 בעלה על ידי קנוי וסתירה⁷³, אם בעל אותה⁷⁴ -
20 מפין אותו מכת מרדות⁷⁵. ואם עבר והחזירה אחר
21 שגרשה - יוציא בגט.

(68) מן התורה, מלקות ארבעים. (69) נבעלה לאחרים, כלשון הכתוב (במדבר ה, יג) "ונסתרה והיא נטמאה". (70) ועל כרחנו פסוק זה עוסק גם באשה שזינתה תחת בעלה, שאילו במחזיר גרושתו - אפילו נתקדשה לפני ועדיין לא נטמאה - לוקה עליה, כמבואר לעיל. מעתה אמור, שלא זו כולל גם אשה שנמאנת תחת בעלה, שהוא לוקה עליה אם יבוא עליה - אפילו לא גירשה כלל. (71) שהיא מותרת לו, כמבואר לעיל פכ"ד מהל' אישות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 **שִׁינְאָת מִמֶּנּוּ בָּגֵט, אָף עַל פִּי שִׁינְאָת מִן הָאֲחֵרוֹן**
 2 **בְּמֵאוֹן⁸⁴. וְאִין צְרִיךְ לִזְמַר אִם גְּרָשָׁה הָאֲחֵרוֹן או**
 3 **מֵת⁸⁵. וְכֵן אֶסְוֶרָה לְאִבֵי הָרֵאשׁוֹן וְלִבְנָו וְלְאֵחָיו,**
 4 **פְּשָׁאָר הַגְּרוּשׁוֹת, אָף עַל פִּי שִׁינְאָת מִן הָאֲחֵרוֹן**
 5 **בְּמֵאוֹן⁸⁶.**
- 6 **יז. הִמְמָאֵנָת בִּיבָם⁸⁷ - אֶסְוֶרָה לְאִבּוֹ, מִפְּנֵי שְׁנֵרְאָת**
 7 **כְּפֻלְתּוֹ בְּעַת שְׁמֵת בְּנוֹ⁸⁸; אֲבָל לְשָׂאָר קְרוֹבִים -**
 8 **מִתְּרַת. לְפִיכָף, אִם מֵאֲנָה בְּאֶחָד מִן הַיְבָמִין - מִתְּרַת**
 9 **לְאֵחָיו⁸⁹.**
- 10 **יח. כֵּל אִשָּׁה שְׁנֵתְגַרְשָׁה או שְׁנֵתְאֲלַמְנָה - הָרִי זוֹ לֹא**
 11 **תִּנְשָׂא וְלֹא תִתְאַרְסֵי⁹⁰ עַד שְׁתַּמְתִּין תְּשָׁעִים יוֹם, חוּץ**
 12 **מִיּוֹם שְׁנֵתְגַרְשָׁה או שְׁמֵת בְּעֵלָה בּוֹ⁹¹ וְחוּץ מִיּוֹם**
 13 **שְׁנֵתְאַרְסָה בּוֹ, כְּדִי שִׁינְדַע אִם הִיא מְעַבְרַת או אֵינָה**
 14 **מְעַבְרַת⁹², לְהִבְחִין בֵּין זָרְעוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן לְזָרְעוֹ שֶׁל**
 15 **שְׁנִינִי⁹³.**
- 16 **יט. וּמִיּוֹם כְּתִיבַת הַגֵּט מוֹנִין לְמַגְרָשֶׁת. וְאֶפְלוּ הִיָּה**
 17 **עַל תְּנֵאִי⁹⁴, או שְׁלֹא הִגִּיעַ לְיָדָהּ אֶלָּא לְאַחַר כְּפָמָה**
 18 **שָׁנִים⁹⁵ - מִיּוֹם הַכְּתִיבָה מוֹנִין⁹⁶, שְׁהִירֵי אֵינּוּ מִתְיַחַד**
 19 **עִמָּה מְשַׁפְּתָבוּ לָהּ⁹⁷.**
- 20 **כ. וּגְזִירַת חֲכָמִים הִיא, שְׁאֶפְלוּ אִשָּׁה שְׁאֵינָה רְאוּיָה**
 21 **לְיָד⁹⁸, וְאֶפְלוּ נִתְגַרְשָׁה או נִתְאֲלַמְנָה מִן הָאֲרוּסִין -**
 22 **צְרִיכָה לְהַמְתִּין תְּשָׁעִים יוֹם. אֶפְלוּ קִטְנָה או זְקֵנָה**
 23 **או עֶקְרָה⁹⁹ או אֵילּוּנִית¹⁰⁰, וְאֶפְלוּ בְּעֵלָה בְּמִדֵּינַת הַיָּם**
 24 **או חוּלָה או חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין, וְאֶפְלוּ בְּתוּלָה**
 25 **מִן הָאֲרוּסִין - צְרִיכוֹת לְהַמְתִּין תְּשָׁעִים יוֹם¹⁰¹.**
- 26 **כא. שְׁפָחָה שֶׁנִּשְׁתַּחֲרָרָה וּגְזִירַת שְׁנֵתְגִירָה¹⁰² -**
 27 **מִמְתִּינִין תְּשָׁעִים יוֹם. וְאֶפְלוּ גֵר וְאִשְׁתּוֹ שְׁנֵתְגִירּוֹ -**
 28 **מִפְּרִישִׁין אוֹתָן תְּשָׁעִים יוֹם, כְּדִי לְהִבְחִין בֵּין זָרַע**
 29 **שְׁנֵזְרַע בְּקִדְשָׁה לְזָרַע שְׁלֹא נִזְרַע בְּקִדְשָׁה¹⁰³. וְכֵן יִפֹּת**
 30 **תְּאֲרָר¹⁰⁴, אָף עַל פִּי שְׁנֵתְנָהּ לָהּ תוֹרָה שְׁלִשִׁים יוֹם**
 31 **לְתַקְנַת עֲצָמָה¹⁰⁵ - צְרִיכָה לְהַמְתִּין תְּשָׁעִים יוֹם**
 32 **לְתַקְנַת הַגּוֹלָה. וְהִשְׁלִישִׁים¹⁰⁶ מִכְּלָל הַתְּשָׁעִים¹⁰⁷.**
- 102 והיו השפחה והגירות נשואות לבעליהן בעבדותן או בגיותן. אבל היו פניות אינן צריכות להמתין, שהמזנה אינה צריכה להמתין, כמבואר בהלכה הבאה. 103 לפני גירותם (יבמות מב. וראה שם לה.) וראה ב'תוספות' שם מב, א. ובשו"ע י"ד סי' רסט ס"ט. 104 שנלקחה בשביה בגיותה בצאת ישראל למלחמה על אויביו, כאמור בתורה (דברים כא, יא). 105 לבכות את אביה ואמה עד שתקבל על עצמה להכנס תחת כנפי השכינה, כמבואר בפ"ח מהל' מלכים ה"ה. 106 של בכיה. 107 יבמות מח, ב. השווה הל' מלכים שם ה"ו. אבל על הביאה הראשונה שלפני נישואיה בשעת שבייתה, אין אנו חוששים משום הבחנה, שאותו בן אם יוולד לו מביאה ראשונה אינו נחשב זרעו כלל, כי בנך הנולד מן הגויה אינו בנך, כמבואר שם ה"ח (כסף-משנה שם).
- 33 **כב. הִמְמָאֵנָת אֵינָה צְרִיכָה לְהַמְתִּין¹⁰⁸. לֹא גָזְרוּ אֶלָּא**
 34 **בְּגִירוּשָׁה. וְכֵן הִמְזַנָּה¹⁰⁹ אֵינָה צְרִיכָה לְהַמְתִּין, מִפְּנֵי**

80) שתיאסר לקרוביו והוא בקרובותיה, המבוארים בפ"ב מהל' איסורי ביאה ה"ז, ובביאורנו לעיל פ"ט מהל' אישות הט"ו. 81) שהמאון עוקר את הקידושין למפרע. 82) יבמות קח, א. 83) שם. שהמאון שלאחר-כך גילה עליה שקטנה היא וביטל הגט הקודם. 84) ואין מאון חבירו מבטל גט שלו, כי חוששים אנו מתוך שהיא מכרת ברמיותו וקריעותו של הראשון, ילך הלה וישדלה למאן בשני כדי שתחזור אליו, שהרי היא אוהבתו, שלא מיאנה בראשון אלא נתגרשה ויצאה ממנו שלא לדעתה. אבל מאון שלו מבטל גט שלו, ואין חוששים שמא ישדלה ברמיותו כשתנשא לאחר וישבשנה, כדי שתחזור אליו, שהרי ניסה לפייסה בהיותה תחתיו ולא נתפייסה, שהרי מיאנה בו ויצאה ממנו (שם קח:). 85) שלא מיאנה כלל ולא עקרה את גירושיה הראשונים, שבוודאי אסורה לחזור לראשון (שם). 86) כאמור, שאין מאון חבירו מבטל גט הראשון, ואפילו קרוביו שאינה מכרת ברמיותיהם, נאסרה עליהם, גזירה משום בעלה (שם וברש"י).

87) כמבואר לעיל ה"ג. 88) שהרי הועילו לה נישואי הבעל המת, ליפול לפני היבם להצריכה מיאון כדי שתוכל להנשא לאחרים, ומשום מראית עין אסורה לו (שם קז:). 89) ואינה כגרושת האח, שכבר אמרנו מיאון עוקר את הקידושין למפרע (שם). ומכאן למד רבינו שמותרת גם לשאר קרובי המת. ולדעת הרמב"ן אסורה לשאר קרובים כשם שאסורה לאביו, ואינה מותרת אלא לאחיו משום מצות יבום, שאפילו עקרה זיקת יבום מאח אחד, עדיין מותרת לשאר אחיו משום מצות יבום. והכל מודים, שאם לא נשאר יבם אחר מיתת בעלה, אין לה במי למאן וממילא אסורה בקרוביו (מגיד-משנה).

90) לא תתקדש, כמבואר לעיל פ"א מהל' אישות ה"ב. 91) יבמות מא, א. ומג, א. וכן ב'ירושלמי' שם, פ"ד ה"א: "תשעים יום שלמים". 92) שזמן הכרת העובר - שלשה חדשים, זכר לדבר: "ויהי כמשלוש חדשים ויוגד ליהודה לאמר וגו' הנה הרהה וגו'" (בראשית לח, כד), כמבואר

93) שניני.

94) לא תתקדש, כמבואר לעיל פ"א מהל' אישות ה"ב. 95) יבמות מא, א. ומג, א. וכן ב'ירושלמי' שם, פ"ד ה"א: "תשעים יום שלמים". 96) שזמן הכרת העובר - שלשה חדשים, זכר לדבר: "ויהי כמשלוש חדשים ויוגד ליהודה לאמר וגו' הנה הרהה וגו'" (בראשית לח, כד), כמבואר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 שְׁמִשְׁמֵרֶת עֲצָמָה שְׁלֹא תִתְעַבֵּר¹¹⁰. וְכֵן אֲנֹסָה¹¹¹
- 2 וּמִפְתָּהּ אֵינָן צְרִיכוֹת לְהִמָּתִין.
- 3 כג. מִי שֶׁנִּשְׁאָת בְּטֻעוֹת, וְנִדְרָע שֶׁהִיא אֲסוּרָה
- 4 לְבַעֲלָהּ¹¹², וְהוֹצִיאָהּ בֵּית דִּין מִתְּחִילָתוֹ, אִם הִיָּתָה
- 5 קְטָנָה שְׂאִינָה רְאוּיָה לִילָד - אֵינָה צְרִיכָה
- 6 לְהִמָּתִין¹¹³; שְׁזָה¹¹⁴ דָּבָר שְׂאִינוֹ מְצוּי הוּא¹¹⁵, וְכָל
- 7 דָּבָר שְׂאִינוֹ מְצוּי בְּרַב לֹא גָדְרוּ בּוֹ¹¹⁶.
- 8 כגון שנים שקידשו שתי נשים, ובשעת כניסתן לחופה
- 9 הוחלפו של זה בשל זה (יבמות לג:). (113) שם.
- 10 (114) נישואי טעות בעבירה. (115) יבמות לה, א. ודוקא
- 11 קטנה, שאינה ראויה לילד, וכל איסורה אינו אלא מחמת
- 12 גזירה משום גדולה, אבל גדולה שאסורה מן הדין - צריכה
- 13 להמתין משום חשש ממזרות, שהרי סבורה כי זה בעלה
- 14 ואינה מתהפכת. (116) בבא-מציעא מו, ב. והשווה ה"ל
- 15 יום-טוב פ"א ה"ב.
- 16 כד. הַמְאָרֵס בְּתוֹךְ תְּשֻׁעִים יוֹם - מְנַדִּין¹¹⁷ אוֹתוֹ.
- 17 אַרֶס וּבְרַח - אֵין מְנַדִּין אוֹתוֹ¹¹⁸. כִּנְס בְּתוֹךְ תְּשֻׁעִים
- 18 יוֹם - מְפָרִישִׁין אוֹתוֹ¹¹⁹ עַד אַחַר זְמַן, וְיַעֲמֵד עִם
- 19 אִשְׁתּוֹ.
- 20 (117) מרחיקים אותו מתוך הקהל על שעבר על דברי
- 21 חכמים, ולא יושבים בארבע אמותיו וכו', כמבואר בפ"ז
- 22 מהל' תלמוד תורה ה"ד. (118) יבמות לו, א. בריחתו
- 23 מצילתו מן הנידוי, רמז לדבר: "גלות מכפרת עון", כמבואר
- 24 בסנהדרין לו, ב (מגיד-משנה). (119) ואינו מוציאה בגט,
- 25 ולפיכך אפילו היה כהן - מחזירה לאחר זמן (וראה להלן
- 26 בהכ"ח). ולדעת הראב"ד בין אירס בין כנס, מנדים אותו עד
- 27 שיגרש בגט.
- 28 כה. וְכֵן גָּזְרוּ חֲכָמִים, שְׁלֹא יִשָּׂא אָדָם מַעֲבֵרֶת
- 29 חֲבֵרוֹ¹²⁰ וּמִיָּנֶקֶת חֲבֵרוֹ¹²¹. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִזְרַע יְדוּעַ
- 30 לְמִי הִיא מַעֲבֵרֶת, שְׂמָא יִזְיק הַיָּלָד בְּשִׁעַת
- 1 תְּשֻׁמִישׁוֹ¹²², שְׂאִינוֹ מְקַפֵּיד עַל בֶּן חֲבֵרוֹ. וּמִיָּנֶקֶת -
- 2 שְׂמָא יִתְעַבֵּר¹²³ הַחֲלָב, וְהוּא אֵינוֹ מְקַפֵּיד לְרַפְּאֵת
- 3 הַחֲלָב בְּדַבְרֵים הַמוֹעִילִין לְחֲלָב בְּשִׁיתְעַבְרָהּ¹²⁴.
- 4 (120) שמת, או גירשה והיא מעוברת ממנו.
- 5 (121) שנתארמלה או נתגרשה, והיא מיניקה את בנה שילדה
- 6 ממנו. (122) בהיותה מעוברת (יבמות מב). (123) יזדהם
- 7 ע"י שתתעבר ממנו, והחלב נעקר לאחר שלשת חדשי עיבור
- 8 (כתובות ס:). או ע"י מאכלים רעים המעכרים החלב,
- 9 כמבואר שם. (124) או להאכיל את בן חבירו ביצים וחלב
- 10 כשם שמקפיד על בנו כשחלב אמו נעקר, ומתוך שאשה
- 11 בורשה לבוא לבית-דין, היא נמנעת מלתבוע את יורשי בעלה
- 12 הקודם, ונמצא בנה מת ברעב (יבמות מב:). ומינקת חבירו
- 13 שנתגרשה ממנו אע"פ שאינה משועבדת להניק את בנו, ואם
- 14 רצתה מחזירה לו את בנו והוא מטפל בו, כמבואר לעיל
- 15 פכ"א מהל' אישות הט"ז - כל זה כשלא הניקה אותו עד
- 16 שהכירה, אבל אם הכירה - אין מפרישים אותו מאמו, שמה
- 17 יבוא לידי סכנה, כמבואר שם.
- 18 כו. פְּמָה הוּא זְמַן הַיְּנִיקָה? אַרְבַּעָה וְעֶשְׂרִים
- 19 חֳדָשׁ¹²⁵. חוּץ מִיּוֹם שְׁנֹלָד בּוֹ וּמִיּוֹם שֶׁנִּתְאַרְסָה בּוֹ.
- 20 (125) כתובות, שם. והוא-הדין למעוברת חבירו שאינה
- 21 מותרת להארס עד שיעברו כ"ד חדשי היניקה לאחר שתלד.
- 22 ובשו"ע אהע"ז סי' יג, סי"א פסק: "בין שהיא אלמנה בין
- 23 שהיא גרושה בין שהיא מזונה, ויש להקל במופקרת לזנות
- 24 כדי שיהא בעלה משמרה".
- 25 כז. כִּשְׁם שְׂאֲסוּר לִשְׂאָ פֶּךָ אֲסוּר לְאָרֵס עַד אַחַר זְמַן
- 26 זֶה. אֲפִלּוּ נִתְּנָה בְּנָה לְמִנִּיקָה אוֹ שֶׁנִּמְלַתּוּ בְּתוֹךְ
- 27 אַרְבַּעָה וְעֶשְׂרִים חֳדָשׁ - לֹא תִנָּשָׂא¹²⁶. מִת בְּנָה -
- 28 מִתְּרַת לְנִשְׂאָ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא תִּהְרַגְנוּ¹²⁷.
- 29 (126) שגמלתו מחמת שרוצה להנשא (כתובות שם, וברש"י).
- 30 (127) כדי להנשא, כי אינה חשודה על כך (שם).
- 31 כח. עֵבֶר וְנִשָּׂא מַעֲבֵרֶת אוֹ מְנִיקָה בְּתוֹךְ זְמַן זֶה -
- 32 יוֹצִיא בְּגֵט, וְאֲפִלּוּ הָיָה פֶּהֶן¹²⁸. וְאִם הָיָה יִשְׂרָאֵל -
- 33 יִחְזַרְנָה אַחַר אַרְבַּעָה וְעֶשְׂרִים חֳדָשׁ שֶׁל מְנִיקָה.
- 34 נִשָּׂא וּבְרַח, וְלֹא־אֶחָר זְמַן בָּא וַיֵּשֶׁב עִם אִשְׁתּוֹ - אֵין
- 35 בְּכָף כְּלוּם¹²⁹. אַרֶס מַעֲבֵרֶת אוֹ מְנִיקָה - אֵין כּוֹפִין
- 36 אוֹתוֹ לְהוֹצִיא¹³⁰. וְלֹא לְכַנֵּס¹³¹ עַד אַחַר זְמַן הַיְּנִיקָה
- 37 אוֹ עַד שְׁיֻמּוֹת הַיָּלָד.
- 38 (128) שלא יוכל להחזירה עולמית משום גרושה (יבמות לו:
- 39 ולז:). אבל המארס בתוך תשעים יום האמור לעיל ה"ל, כד,
- 40 אינו חייב להוציא בגט אלא מפרישים אותם בלא גט, כי
- 41 כאן החמירו משום סכנת הוולד, וגם משום שהזמן הוא
- 42 ארוך קשה להם להשתמר, אבל למעלה הזמן קצר רק
- 43 שלשה חדשים ויכולים להשתמר (מגיד-משנה).
- 44 (129) ומותרת לו, שהרי ברח, ובריחתו מצילתו, כמבואר
- 45 לעיל ה"ל, כד. (130) שלא אמרו: "יוציא" אלא אם נשא,
- 46 אבל אם קידש - לא הוזכר (יבמות, שם) שיוציא. וכן יש
- 47 להוכיח ממה שאמרו (כתובות ס). "מינקת שמת בעלה . .
- 48 . לא תתארס ולא תינשא", ואם כשאירס צריך לגרש - למה
- 49 לו לשנות: "ולא תינשא" הרי כבר גירשה, אלא ודאי שאינו
- 50 חייב לגרשה, ולפיכך משמיעה הברייתא חידוש, אע"פ
- 51 שאירס - לא ישא (תוספות' יבמות שם, וכן בבאור הגר"א
- 52 לאהע"ז סי' יג, יב). (131) הלשון דחוק, ובכתי' התימנים:
- 53 ולא יכנס, וכן הנוסח בשו"ע אהע"ז סי' יג, סי"ב.

פֶּרֶק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1) כלל בו רבינו נאמנות האשה והבעל לומר שנתגרשו, הכחשות שתי כתי עדים בענין זה, ערעור הבעל על הגט, נאמנות האשה לומר מת בעלה, ונאמנות עד אחד ועדים פסולים בענין זה, הכחשות בענין הנ"ל.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 א. הַאִשָּׁה שֶׁפָּאָה וְאָמְרָה: אֵשֶׁת אִישׁ הֵייתִי וְגֵרוּשָׁה
2 אָנִי - נְאֻמַּנְת; שֶׁהִפָּה שְׂאָסֵר הוּא הִפָּה שֶׁהִתִּיר².
3 הַחֲזִיקָה אֵשֶׁת אִישׁ, וּבָאָה וְאָמְרָה: גֵּרְשָׁנִי בַּעֲלִי -
4 אֵינָה נְאֻמַּנְת; לְהִתִּיר עֲצָמָה לְשׁוֹק⁴, אֲבָל פִּסְלָה
5 עֲצָמָה לְפָנֶיהָ לְעוֹלָם⁵. וְאִם מֵת בַּעֲלָהּ - חוֹשְׁשִׁין
6 לְדַבְרֶיהָ, וְחוֹלְצֵת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת⁶.
- 2) כתובות כב, א. ואפילו אמרה: גרושה אני, לאחר כדי דיבור, הרי היא נאמנת להתיר עצמה, שהרי אינה עוקרת דיבורה הראשון (אשת איש הייתי) אלא פוטרת את עצמה מצד אחר מצד הגירושין, ולא עוד אלא אפילו דיבורה הראשון משמעו כך: אשת איש הייתי, ועכשיו פנויה אני (מגיד-משנה). (3) הואיל ואין גיטה בידה, ואפילו אם נשאת - תצא, כמבואר שם כג, א. (4) להנשא לאחר. ובכתי" התימנים, תיבה זו אינה. (5) כי לדבריה גרושה היא וגרושה אסורה לכהן, "שעשתה עצמה (לכהן) כחתיכה של איסור", לקמן סוף ה"ג. (6) שמא גרושה היא, וגרושת אחיו אסורה לו, וכיוצא בזה ביבמות קית, ב. והשווה פ"ג מהל' יבום הי"ה.
- 7 ב. הֵיוּ לָהּ שְׁנֵי עֲדִים שֶׁהִיא גֵרוּשָׁה, אָף עַל פִּי שְׂאִין
8 שָׁם גָּט - הֲרִי זֹו תִּנְשָׂא לְכַתְּחֻלָּהּ. הוֹצִיאָה גָּט
9 מִתַּחַת יָדָהּ וְאָמְרָה: גֵּרְשָׁנִי בַּעֲלִי בָּזָה - הֲרִי זֹו
10 נְאֻמַּנְת וְתִנְשָׂא בּוֹ, אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ מְקִיָּם⁸, כְּמוֹ
11 שֶׁבְּאֲרָנוֹ⁹.
- 7) ואפילו אומרים: עכשיו נתגרשה, והיא טוענת נאבד גיטי או נקרע הרי הם נאמנים (מגיד-משנה להלן ה"ו). וכן אמרו (כתובות פט). "כשאין שם עידי גירושין", משמע מזה אילו היו לה עדים היא נוטלת כתובתה, ומכאן שהיא מותרת להנשא, כי כל שאינה יכולה להנשא - אינה גובה כתובתה (ביאור הגר"א לאהע"ז סי' קנב, יא). (8) שלא זיהו חתימת העדים. (9) לעיל פ"ז הכ"ד, ושם בביאורנו הבאנו הוכחות לדין זה. ולדעת הראב"ד אינה נאמנת עד שיקויים הגט.
- 12 ג. בָּא הַבַּעַל וְעָרְעֵר: אִם אָמַר: לֹא נִתְתִּיו לָהּ, אֲלֹא
13 נָפַל מִמֶּנִּי וּמִצָּאָהּ אוֹתוֹ - אֵינּוּ נְאֻמִּין, שֶׁהֲרִי הוֹדָה
14 שֶׁקָּתְבוּ לָהּ¹⁰ וְהֲרִי הוּא יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ; אֲבָל אִם
15 אָמַר הַבַּעַל: עַל תִּנְאִי הִיָּה¹¹, פִּקְדוֹן הִיָּה, מְעוֹלָם לֹא
16 קָתְבְתִּיו, מִזֶּנֶף הוּא¹² - יִתְקַיֵּם כְּחוֹתְמִיו אוֹ בְּעַדִּי
17 מִסִּינָה¹³, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ¹⁴. וְאִם לֹא נִתְקַיֵּם - אֵינָה
18 מְגַרְשֵׁת לְהִיּוֹת מִתַּרְתָּ לְאֲחֵרִים, אֲבָל פִּסְלָה נִפְשָׁה
19 מִפְּהֶנָּה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ¹⁵; שֶׁהֲרִי פִּסְלָה עֲצָמָה
20 בְּהוֹדָאת פִּיהָ, וְעֲשָׂתָה עֲצָמָה כְּחִתִּיכָה שֶׁל אִסּוּר¹⁶.
- 10) וכן אמרו (בבא-מציעא כח.): "הוא אומר סימני הגט, והיא אומרת סימני הגט - ינתן לה", הרי שאפילו אין הגט בידה - אינו נאמן לומר: ממני נפל, שנמלכתי שלא ליתן, כל-שכן כשהגט בידה (ביאור הגר"א שם, סי' קנב, יד). (11) ולא נתקיים. (12) נראה שטענה אחת היא, ובכתי" התימנים: "לא כתבתי ומזוייף הוא". וכן הוא ב'טור' אהע"ז סי' קנב: "או שהוא מזוייף ולא כתבו מעולם". (13) ע"י
- העדים שבפניהם מסר גט זה לידה, נדע שלא היה על תנאי או פקדון, שהם יודעים כל הפרטים. (14) לעיל פ"ז ה"ב, ע"פ הש"ס גיטין ט, א. ועדי מסירה נאמנים, כמבואר שם טז, ב: "מה אילו יאמרו בפנינו גירשה, האם לא יאמנו", וראה בהל' י"ד שם. (15) לעיל ה"א. (16) לשון הש"ס בכתובות כב, א.
- 21 ד. בָּאָה הִיא וּבַעֲלָהּ, הִיא אוֹמְרָת: גֵּרְשָׁנִי וְאָבַד
22 גָּטִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא גֵּרְשָׁתִּיךְ - אָף עַל פִּי שֶׁהַחֲזִיקָה
23 אֵשֶׁתוֹ, הֲרִי זֹו נְאֻמַּנְת; חֲזִיקָה אֵין אִשָּׁה מְעִיזָה פְּנֵיהָ
24 בְּפָנֶי בַּעֲלָהּ¹⁷.
- 17) גיטין פט, ב. וראה למעלה פ"ד מהל' אישות הי"ג, ופט"ז הכ"ו.
- 25 ה. אָמַר הַבַּעַל: גֵּרְשָׁתִּי אֶת אִשְׁתִּי - אֵינּוּ נְאֻמִּין¹⁸.
26 וְחוֹשְׁשִׁים לְדַבְרֵיוֹ, וְתִהְיֶה סַפֵּק מְגֵרְשָׁת¹⁹. וְאִפְלוּ
27 הוֹדָת לוֹ שֶׁגֵּרְשָׁה - אֵינּוּ נְאֻמִּין; שְׂמָא יִתְפוּן²⁰
28 לְקַלְקֻלָּהּ²¹, אוֹ בְּגִט²² בְּטַל גֵּרְשָׁה וְהִיא אֵינָה
29 יוֹדַעַת²³, [אוֹ שְׂמָא תַּעֲזוּ פְּנֵיהָ בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא
30 מְאֻמֵּינָה, וְהִיא אֵינָה יוֹדַעַת]²⁴ כְּכֹד הָאִסּוּר שֶׁלָּהּ²⁵.
31 לְפִיכָף אוֹמְרִים לוֹ: אִם אָמַת הַדְּבָר - הֲרִי אַתָּם
32 קְיָמִים, גֵּרְשׁ אוֹתָהּ עִתָּה בְּפָנֶינוּ.
- 18) להתירה להנשא (בבא-כתרא קלה). (19) שאסורה לכהונה אם ימות, וכן אינה מתייבמת אלא חולצת, שמא גרושה היא (שם). (20) ה'טור' (אהע"ז סי' קנב) הביא: "מכוין". (21) להכשילה, שלאחר שתינשא תצא מזה ומוזה. (22) אולי צריך להיות "ובגט". ובכתי" התימנים, תיבת "או" ליתא. (23) בזה יישב רבינו את הקושיא, למה לא תהא האשה עצמה נאמנת באמרה נתגרשתי (ראה למעלה ה"ד). (24) בדפוס רומי וקושטא, אין כל הפיסקא הזאת המוקפת לפנינו בסוגריים מרובעים. (25) גם בזה יישב, למה לא תהא היא עצמה נאמנת, שכל נאמנותה היא מפני שאינה מעיזה פניה בפני בעלה, אבל כאן כשהבעל מסייעה - יכולה להעזו, וראה גיטין סד, ב.
- 33 ו. שְׁנַיִם אוֹמְרִים 'נִתְגַּרְשָׁה', וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים 'לֹא
34 נִתְגַּרְשָׁה', אֲפִלוּ הַבַּעַל עוֹמֵד וְהִיא אוֹמְרַת לוֹ
35 'גֵּרְשָׁנִי' - הֲרִי זֹו בְּחֻזְקַת אֵשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה, מִפְּנֵי
36 שֶׁהָעֲדִים סוֹמְכִין אוֹתָהּ וְאִפְשָׁר שֶׁתַּעֲזוּ פְּנֵיהָ. לְפִיכָף,
37 אִם נִשְׂאָת - תִּצָּא²⁶ וְהוֹלֵד מִמֶּזֶר.
- 26) כתובות כב, ב. וגיטין שם.
- 38 ז. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? כִּשְׂאָמְרוּ 'עֲכָשְׁיוּ
39 נִתְגַּרְשָׁה', שֶׁהֲרִי אוֹמְרִין לָהּ: אִם אָמַת הַדְּבָר -
40 הוֹצִיאִי גִטְךָ²⁷; אֲבָל אִם אָמְרוּ הָעֲדִים 'מִפְּמָה יָמִים
41 נִתְגַּרְשָׁה' - יֵשׁ לוֹמֵר אָבַד הַגָּט. וְהוֹאִיל וְהִיא
42 אוֹמְרַת 'גֵּרוּשָׁה אָנִי בְּיַדִּי', וּשְׁנֵי עֲדִים מְעִידִין לָהּ,
43 אָף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁנַיִם מְכַחֲשִׁין אוֹתָן, אִם נִשְׂאָת
44 לְאַחַד מֵעֲדֵיהָ - לֹא תִצָּא²⁸; שֶׁהֲרִי הִיא וּבַעֲלָהּ
45 יוֹדַעִין בְּיַדִּי שֶׁהִיא מִתַּרְתָּ, וְחֻזְקָה הִיא שְׂאִין

בו כשירצה, ולא בתורת שליח קבלה, שתהא קבלתו כקבלת האשה. (37) שהרי האמינו כשמסר הגט לידו (גיטין סד. כרב חסדא). ואפילו אם שלשתם בעיר אחת, אין אומרים אילו היה נותנו לגירושין היה נותנו ישר ליד האשה (שם) וברש"י. (וכן פסק הר"ף בתשובותיו). (38) ואין אומרים שאין השליח נאמן אלא כשהגט בידו, אלא הואיל ויכולה להחזירו לידו - הריהו כאילו עדיין בידו (בית שמואל' אהע"ז סי' קמא ס"ק פג).

30 יב. אָבַד הַגֵּט, אָף עַל פִּי שֶׁהַבַּעַל אוֹמֵר לְגִירוּשֵׁין
31 נִתְּתוּ לְשָׁלִיחַ וְהַשְּׁלִיחַ אוֹמֵר נִתְּתוּ לָהּ³⁹ - הֲרֵי זֶה
32 סֵפֶק מְגֵרְשֶׁת⁴⁰; שֶׁהָרִי הַחֲזִיקָה אֵשֶׁת אִישׁ, וְאִין פֶּאֶן
33 אֵלָּא עַד אֶחָד וּבַעַל. וְאִפְלוּ אִמְרָה הָאִשָּׁה: בְּפִנֵּי
34 נִתְּנוּ לוֹ לְגִירוּשֵׁין וְנִתְּנוּ הַשְּׁלִיחַ לִי - הוֹאִיל וְהַבַּעַל
35 וְהַשְּׁלִיחַ סוֹעֲדִין אוֹתָהּ, אֶפְשָׁר שֶׁתַּעֲזוּ פָּנֶיהָ, וְשָׁמָּא
36 לֹא נִתְּגַרְשָׁה⁴¹.

(39) מלשון זה משמע, שבשליח הולכה ידובר כאן, ואינה מתגרשת אלא עד שיגיע הגט לידה, כמבואר לעיל פ"ו ה"ה, כי בשליח קבלה אין צורך שיאמר: נתתיו לה, שאפילו לא נתן לידה מתגרשת. (40) אולי שליח עשה שליחותו, ומתוך שספק הוא, הולכים בו להחמיר, וחולצת ואינה מתייבמת. וכן אם נתקדשה לאחר, צריכה גט משני (גיטין סד:). "שאיין אומרים באיסורין: חזקה שליח עושה שליחותו להקל אלא להחמיר" (פ"ד מהל' תרומות ה"ו). (41) גיטין, שם.

37 יג. שְׁלִיחַ קִבְּלָה שֶׁקִּבֵּל גֵּט לְאִשָּׁה וְשָׁלְחוּ לָהּ בְּפִנֵּי
38 שְׁנֵי עֲדִים⁴², וְהִגִּיעַ הַגֵּט לְיָדָהּ וְנִטְּלָתָהּ, וְהָרִי הַגֵּט
39 יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ, וְהִיא אֵינָה יוֹדַעַת אִם בַּעֲלָהּ
40 שָׁלְחוּ⁴³ לָהּ אוֹ שְׁלִיחַ קִבְּלָה שְׁלָהּ אוֹ שְׁלּוּחוּ שָׁל
41 בַּעֲלָהּ⁴⁴ - הֲרֵי זֶה מְגֵרְשֶׁת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ⁴⁵.

(42) שראו הגט בידו כששלחו לה. (43) שלא רצה בשליחה לקבלה, ושלחו ביד שליח הולכה. (44) השליח הראשון של בעלה, עשה שליח שני להולכה. (45) לעיל הי"א, שהשליח נאמן לומר לגירושין נתנו לי, ואע"פ שאין השליח עומד בפנינו, אולם הואיל והעדים מעידים שראו הגט יוצא מתחת ידו, אין לנו צורך לידע כיצד בא לידו, וכמבואר בהלכה הבאה.

42 יד. בֹּא בַּעַל וְעָרַעַר שְׁלֹא פְּתָבוּ, אוֹ שֶׁהוּא גֵּט בְּטֹל⁴⁶
43 - יִתְקַבֵּם בְּחוֹתְמֵיו⁴⁷, שֶׁהָרִי עֲדִים מְעִידִים שֶׁהַגֵּט
44 שֶׁנִּתְּנוּ לָהּ יוֹצֵא מִתַּחַת יַד שְׁלוּחָהּ שִׁירֵי פִּינָהּ; וְאָף
45 עַל פִּי שֶׁהִיא אֵינָה יוֹדַעַת⁴⁸, הֲרֵי הָעֲדִים יוֹדְעוּ⁴⁹. וְאִם
46 לֹא נִתְקַבֵּם - אֵינָה מְגֵרְשֶׁת⁵⁰.

(46) שנכתב שלא לשמה, או כתבו הסופר שלא ברשות הבעל והרי זה גט בטל, כמבואר לעיל פ"ב ה"ה. (47) יאושר ע"י זיהוי חתימות העדים, ואז אין משגיחים בערעור הבעל, כמבואר לעיל פ"ז ה"ו. (48) והרי הוא טוען טענת ודאי שהוא מזויף - בכל זאת הגט כשר, כיון שהעדים יודעים שהיה ביד שלוחה. (49) והרי זה כאילו

1 מְקַלְקְלִין עֲצָמָן. אֲבָל אִם נִשְׁאֵת לְאַחַר, הוֹאִיל
2 וְהִדְבָּר אֲצֵלוֹ סֵפֶק; וְכֵן אִם אִמְרָה 'אֵינִי יוֹדַעַת',
3 אִפְלוּ נִשְׁאֵת לְאַחַד מֵעֲדֵיהָ - הֲרֵי זֶה תִּצְאָה²⁹ וְהוֹלֵךְ
4 סֵפֶק מְזִמָּר.

(27) ואילו לא היו עדים מכחישים כנגדם, היתה מגורשת אם טוענת נאכד הגט (מגיד-משנה, וראה למעלה הערה ו). (28) כתובות, שם. וראה להלן הכ"ג, ולמעלה פ"י הט"ז. (29) כתובות, שם.

5 ה. אִמְרוּ שְׁנִים 'רְאִינוּהָ שֶׁנִּתְּגַרְשָׁה', וְשְׁנִים אוֹמְרִים
6 'לֹא רְאִינוּהָ', אִם הָיוּ פְלִים שְׂרוּיִם בְּחֶצֶר אַחַת - הֲרֵי
7 זֶה לֹא תִנְשָׂא³⁰; וְאִם נִשְׁאֵת - לֹא תִצְאָה וְהוֹלֵךְ פֶּשֶׁר,
8 שְׁבִנֵי אָדָם עֲשׂוּיִין לְגַרְשׁ בְּצַנְעָה³¹.

(30) משום לזות שפתים, שיאמרו אילו נתגרשה היה קול לדבר (רש"י כג.). (31) שם כג, א. ואין טענת לא ראינוה - ראייה. וראה למעלה פ"ט מהל' אישות ה"ל.

9 ט. הָאִשָּׁה שְׁלֹא הַחֲזִיקָה אֵשֶׁת אִישׁ, וְכֹא עַד אֶחָד
10 וְאָמַר: אֵשֶׁת אִישׁ הִיְתָה וְנִתְּגַרְשָׁה, וְכֹא עַד אֶחָד
11 וְאָמַר: לֹא נִתְּגַרְשָׁה - הֲרֵי שְׁנֵיהֶן מְעִידִין שֶׁהִיא
12 אֵשֶׁת אִישׁ, וְאֶחָד מְעִיד שֶׁהִיא גְרוּשָׁה, וְאִין דְּבָרֵינוּ
13 שָׁל אֶחָד בְּמָקוֹם שְׁנִים. וּלְפִיכָף לֹא תִנְשָׂא, וְאִם
14 נִשְׁאֵת - תִּצְאָה³².

(32) כתובות, שם. ולענין קידושין אינו כן, שהרי שניהם מעידים שפנויה היתה קודם שנתקדשה, וכמבואר למעלה פ"ט מהל' אישות ה"א.

15 י. אִשָּׁה וְשְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁבָּאוּ מְמִדִּינָה אַחֲרֵת, זֶה
16 אוֹמֵר: זֶה אֵשֶׁתִּי וְזֶה עַבְדִּי, וְזֶה אוֹמֵר: זֶה אֵשֶׁתִּי וְזֶה
17 עַבְדִּי, וְהָאִשָּׁה אוֹמְרַת: שְׁנֵיהֶן עַבְדֵי - הֲרֵי הִיא
18 מִתְּרַת לְכֹל. וְאָף עַל פִּי שֶׁשְׁנֵיהֶן הַחֲזִיקוּהָ בְּאֵשֶׁת
19 אִישׁ, הוֹאִיל וְכֹל אֶחָד מֵהֶן הָעִיד לְעֲצָמוֹ, אֵינֶן
20 נֶאֱמָנִין³³.

(33) קידושין סה, ב.

21 יא. שְׁלִיחַ קִבְּלָה³⁴ שֶׁהוֹצִיא גֵּט מִתַּחַת יָדוֹ, וְהַבַּעַל
22 אוֹמֵר: מְזַיֵּף הוּא - יִתְקַבֵּם בְּחוֹתְמֵיו אוֹ בְּעֵדֵי
23 מְסִירָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ³⁵. אִמְרָה הַבַּעַל: לְפָקְדוֹן נִתְּתוּ
24 לָהּ³⁶, וְהַשְּׁלִיחַ אוֹמֵר: לְגִירוּשֵׁין נִתְּנוּ לִי - הַשְּׁלִיחַ
25 נֶאֱמָן³⁷. וְכֵן אִם הָיָה הַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יַדֵּי הָאִשָּׁה,
26 וְהִיא אוֹמְרַת: שְׁלִיחַ זֶה נִתְּנוּ לִי, וְהַשְּׁלִיחַ אוֹמֵר: בֶּן
27 נִתְּתוּ לָהּ וְלְגִירוּשֵׁין נִתְּנוּ לִי, וְהַבַּעַל אוֹמֵר: לֹא
28 נִתְּתוּ לוֹ אֵלָּא לְפָקְדוֹן - הַשְּׁלִיחַ נֶאֱמָן וְהִיא
29 מְגֵרְשֶׁת³⁸.

(34) שעשאתו האשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה, ומשיגיע הגט לידו - תתגרש כאילו הגיע לידה, כמבואר לעיל פ"ו ה"א. (35) לעיל ה"ג, בדין אשה עצמה המוציאה גיטה מתחת ידה, והוא-הדין לשלוחה. (36) שיהא מוכן לגרש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במקום אמי ואוכלת כל עמלה (רש"י יבמות קיז). וראה להלן פ"ג מהל' יבום ה"ו. ובירושלמי שם שנינו: "כשם שאינן נאמנות עליה, כך אינה נאמנת עליהן". וחכמינו המליצו על זה הפסוק: "כמים הפנים לפנים, כן לב האדם לאדם" (משלי כז, יט) אם הוא שונא את זה - גם הוא שונאו, ולפיכך כלה פסולה להעיד לחמותה ולבת חמותה ולבת בעלה (יבמות שם). (65) משוחח ומספר דבר מה שלא בכוונה תחילה. (66) לקמן פ"ג הי"א, מיבמות קכא, ב. (67) יבמות, שם.

21 יז. וכן הפסול⁶⁸ בעברה מן התורה⁶⁹: אם פא להעיד
22 באשה שמת בעלה - אינו נאמן⁷⁰, ואם היה מסית
23 לפי תמו - נאמן. אין זה פחות מן העפוי⁷¹. אבל
24 פסול מדבריהם⁷² - נאמן לעדות אשה⁷³.

(68) לעדות. (69) שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות מן התורה, כגון שאכל נבילות או חילל יום-טוב, או שהלווה ברבית קצוצה אע"פ שאינו לוקה, כמבואר בפ"י מהל' עדות ה"ג-ד. (70) יבמות כה, ב שהוא חשוד לשקר (ט"ז אהע"ז סי' יז סק"ב). (71) רי"ף, יבמות פט"ז. (72) שעבר עבירה שחייבה מדברי חכמים בלבד, כגון שאכל בשר עוף בחלב או שחילל יום-טוב שני של גלויות, וכן העובר על גזל של דבריהם, כגון מפריחי יונים ומשחקים בקוביא שהם אבק גזל, כמבואר בהל' עדות שם ה"ד. (73) יבמות כה, ב. השווה לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ו, ולקמן הל' סוטה פ"א הט"ו.

25 יח. פא עד אחר והעיד שמת בעלה, והתירוה
26 להנשא על פיו, ואחר כך פא אחר והכחיש את
27 הראשון ואמר 'לא מת' - הרי זו לא תצא מהתרה
28 ותנשא; שעד אחר נאמן בעדות אשה פשני עדים
29 בשאר עדיות, ואין דבריו של אחר במקום שנים⁷⁴.

74) שם קיז, ב. השווה פ"א מהל' סוטה הט"ז, והל' רוצח פ"ט הי"ג.

30 יט. פאו שניהם פאחד, זה אומר 'מת' וזה אומר
31 'לא מת', אשה אומרת 'מת' ואשה אומרת 'לא מת'
32 - הרי זו לא תנשא, ואם נשאת - תצא⁷⁵, מפני
33 שהיא ספק⁷⁶. ואם נשאת לעד שהעיד לה, והיא
34 אומרת 'ברי לי שמת'⁷⁷ - הרי זו לא תצא⁷⁸. פאו
35 שנים ואמרו 'לא מת' - אף על פי ששנשאת תצא⁷⁹.

(75) שם קיז, ב - קיח, א. (76) והבא עליה, בספק כרת, כמבואר בכתובות כב, ב לענין שנים נגד שנים, והשווה לקמן הכ"ג. (77) ברור לי שמת. "אילו היה קיים, היה בא" (רש"י כתובות שם). אולם בר"ן שם מפרש: ברי לי, ש"ראיתי מת". ויתכן, שזוהי גם כוונת רבינו (ביאור הגר"א אהע"ז סי' יז, לז). (78) בירושלמי יבמות פט"ו ה"ד, השוו דין זה לדין של "שנים ושנים" המבואר לקמן הכ"ג, שכשם שב"שנים ושנים", לא תצא אם נישאת לאחד מעדיה, כך באחד נגד אחד (מגיד-משנה), וכן בתוספתא יבמות פ"ד, ה"א. (79) יבמות קיז, ב.

השליח עומד בפנינו וטוען: לגירושין נתת לי, שאילו לקחו לפקדון לא היה שולחו לה. (50) שהרי הבעל עומד ומערער שלא כתבו, וכמבואר לעיל הי"א, שאין שליח לקבלה עדיף מהאשה עצמה, שאם הוציאה גט ובעלה מערער שהוא מזויף - יתיקיים בחותמיו, והשווה לעיל פ"ז הכ"ד.

1 טו. מי שהחזקה אשת איש, והלכה היא ובעלה
2 למדינת הים, ושלום בינו ובינה ושלום בעולם⁵¹,
3 ובאה ואמרה: מת בעלי - נאמנת, ותנשא או
4 תתיבם⁵². חזקה שאינה מקלקלת עצמה⁵³ - ותאסר
5 עצמה על בעלה הראשון ועל זה, ותפסיד כתבתה
6 מזה ומזה, ולהיות בניה ממזרין⁵⁴ - בדבר העשוי
7 להגלות לכל, ואי אפשר להכחיש ולא לטען טענה;
8 שאם הוא חי - סופו לבוא, או יודע שהוא חי. וכן
9 אם פא עד אחר והעיד לה שמת בעלה - תנשא על
10 פיו, שהדבר עשוי להגלות⁵⁵. אפלו עבד או אשה
11 או שפחה⁵⁶ ועד מפי עד⁵⁷ - מפי עבד, מפי שפחה,
12 מפי קרוביו - נאמנים לומר 'מת פלוני', ותנשא
13 אשתו⁵⁸ או תתיבם על פיהם⁵⁹.

(51) אבל אם קטטה ביניהם או אם מלחמה בעולם - אינה נאמנת, כמבואר לקמן פ"ג הי"א-ב. (52) אם בעלה לא הניח בנים (יבמות קיד:). (53) שם קכ, א. (54) לעיל פ"י ה"ז. (55) יבמות קטו, א. (56) גויה שנמכרה לישראל וטבלוה לשם שפחה, שאינם כשרים להעיד עדות אחרת. (57) שלא ראה בעצמו את דבר העדות אלא שמעו מפי אחר, ואינו נאמן במקום אחר, כמבואר בפ"ח מהל' עדות ה"ה. (58) יבמות קכב, א. ראה להלן פ"ג הכ"ט. (59) שם צד, א: "עד אחד נאמן ביבמה". וכשם שעד אחד נאמן, כך כל אלו נאמנים כדין עדות מיתת הבעל (מגיד-משנה פ"ג מהל' יבום ה"ה).

14 טז. והכל נאמנים להעיד לה עדות זו, חוץ ממחמש
15 נשים, שחזקתם שונאות זו את זו, שאין מעידות זו
16 לזו במיתת בעלה, שפא ותפנונו לאסרה עליו ועדין
17 הוא קיים⁶⁰. ואלו הן: תמותה⁶¹, ובת תמותה,
18 וצרתה⁶², ויבמתה⁶³, ובת בעלה⁶⁴. אפלו עפוי⁶⁵
19 המסיח לפי תמו⁶⁵ - נאמן, ומשיאין על פיו, פמו
20 שיתבאר⁶⁶. ואם נתפון להעיד - אינו נאמן⁶⁷.

(60) יבמות קיז, א. ואם לאחר מות בעל זה שהוא קרובן, הלכה ונשאת לאיש אחר, נאמנות להעיד שמת בעלה האחרון, שאינן חשודות להעיד שקר אלא להפריד בינו ובינה בלבד (כסף-משנה). (61) שונאתה, שאומרת בלבה: זו תאכל כל יגיעי ועמלי, וכן בת חמותה אומרת: זו תירש כל עמל אבי ואמי ואני אדחה. (62) אשת תחרותה של בעלה, והן צוררות ואויבות זו את זו, וכן הכתוב אומר (שמואל-א א, ו) "וכעסתה צרתה", ומתכוונת לאוסרה על בעלה. (63) אשת אחי בעלה, ואפילו היא אחותה, חזקתה ששונאתה, כמבואר לעיל פ"ז ה"ג. וכן אמרו בירושלמי יבמות פט"ו ה"ד: "יבמתו אפילו אחותה". (64) זו באה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד טבת - ספר נשים - הלכות גירושין קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 (88) "אין לבי נוקפי, שאילו היה קיים היה בא" (כתובות כב: וברש"י). (89) השוה לעיל ה"ז.

23 כד. מי שיש לו שתי נשים, ובאה אחת מהן ואמרה
24 'מת בעלי' - הרי זו תנשא על פי עצמה, כמו
25 שבארנו⁹⁰; וצרתה אסורה, שאין צרה מעידה
26 לחברתה⁹¹. ואפלו נשאת זו תחלה⁹² - אין אומרים:
27 אלו לא מת בעלה לא היתה אסרת עצמה עלי⁹³;
28 שמא משנאתה בצרתה רוצה היא שיאסרו שתיהן
29 עליו. זאת אומרת 'מת בעלי', וצרתה מכחשת אותה
30 ואומרת 'לא מת' - הרי זו תנשא; פשם שאינה
31 מעידה לה להתידה, כן אינה יכולה להעיד לה
32 לאסרה⁹⁴. זאת אומרת 'מת' וצרתה אומרת 'נהרג' -
33 הואיל ושתיהן אומרות שאינו קים, הרי אלו
34 ינשאו⁹⁵.

90 לעיל ה"ט"ו. (91) לעיל ה"ט"ז. (92) אחרי שהעידה על מות בעלה, הלכה ונשאת לאחר. (93) ומקיימת בעצמה: "תמות נפשי עם פלשתים" (יבמות קב.). וכן אמרו בירושלמי' שם פט"ו ה"ז: "חשודה היא לקלקל עצמה, כדי לקלקל חברתה". (94) יבמות ק"ז, ב. (95) שם, א. ודין "עד אומר מת, ועד אומר נהרג" מבואר בשו"ע אהע"ז סי' יז, ס"ט.

יום חמישי י"ד טבת ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1) ביאר בו רבינו המשך דין נאמנות האשה לומר מת בעלה ופרטי דיני העדאת העדים בענין זה, וטעם למה התירו אשת איש בעדות קלושה.

35 א. האשה שאמרה לבעלה: גרשתי בפני פלוני
36 ופלוני, ובאו אותן העדים והכחישוה, ואחר כך
37 הלכה היא ובעלה, ושלום בעולם², ובאה ואמרה:
38 מת בעלי - אינה נאמנת; שזו החזקה שקרנית,
39 ורוצה להשמט מתחת בעלה. בא עד אחד והעיד
40 לה שמת בעלה - לא תנשא, שמא היא שכרה
41 אות³; ואם נשאת - לא תצא, שהרי יש לה עד.

2) כלומר, אף על פי ששלום בעולם, וכל שכן כשמלחמה בעולם, שאינה נאמנת. (3) הואיל והחזקה שקרנית והוברר הדבר שהיא שונאתו, יש לחוש שהיא ממשיכה להישמט ממנו בתחבולות שקר אפילו עד כדי שכירת עד שקר.

42 ב. וכן אם היתה מלחמה בעולם, ובאה ואמרה: מת
43 בעלי במלחמה - אינה נאמנת, ואף על פי שהיה
44 שלום בינו לבינה; (שמא) תסמך דעתה על דברים
45 שרפן למיתה ותאמר 'מת'. כגון שנהרגו הראשונים
46 והאחרונים שהיה בעלה באמצעו, שהרי היא
47 אומרת: מאחר שנהרגו אלו ואלו, נהרג הוא בכללן.

1 כ. במה דברים אמורים⁸⁰? בשהיה העד אחד
2 שנשאת על פי כמו השנים שבאו והכחישו אותו,
3 כגון שנשאת על פי איש ובאו שנים ואמרו 'לא
4 מת', או שנשאת על פי אשה או על פי עצמה ובאו
5 שתי נשים או שני פסולין של דבריהן ואמרו 'לא
6 מת'; אבל עד פשר אומר 'מת' ונשים רבות אומרות
7 'לא מת', או פסולין⁸¹ אומרים 'לא מת' - הרי זה
8 כמחצה על מחצה⁸², ואם נשאת לאחד מעדיה⁸³
9 והיא אומרת 'ודאי מת' - הרי זו לא תצא.

80) שאפילו אם נשאת - תצא. (81) ובכת"י התימנים: "או פסולין של דבריהם", וראה למעלה ה"יז. (82) ובדפוסים ראשונים: "כמחצה למחצה", וכן בכת"י התימנים. ואם באו בבת אחת לא תנשא, ואם נשאת תצא, אבל אם באו הנשים אחרי מהתירוה לינשא על-פי עד אחד הכשר, הרי זו לא תצא מהיתרה הראשון ותינשא, שהראשון נחשב כשנים, והמכחישים נחשבים רק כאחד, וכמבואר לעיל ה"ח, וכן דעת רש"י (יבמות ק"ז): וכן בשולחן ערוך' אהע"ז סי' יז, לו. (83) לעד שהעיד לה שמת, וכמבואר לעיל ה"ט, וראה 'בית שמואל' לאהע"ז שם.

10 כא. אשה אומרת 'מת' או היא שאמרה 'מת בעלי',
11 ואחר כך בא עד פשר ואמר 'לא מת' - הרי זו לא
12 תנשא, ואם נשאת - תצא⁸⁴.

84) כיון שהורע כח הנשים לגבי עד אחד, שכולן לגבי עד אחד הן כמחצה למחצה, כמבואר בהלכה הקודמת, הורע גם כח אשה אחת לגבי עד אחד, אפילו כשהיא העידה תחילה והתירוה להנשא על פיה (מגיד-משנה ע"פ יבמות ק"ז:). ונראה, שאם שתי העידו שמת והתירוה, ואח"כ בא עד אחד כשר ואמר לא מת - הרי זו לא תצא מהיתרה הראשון, שהן שקולות כמותו, והן התירוה תחילה, נמצא שהן כשנים, ואין דבריו של אחד במקום שנים. וכמבואר לעיל ה"ח, ולפיכך לא ציין רבינו אלא: "אשה (אחת) אומרת מת" וכו' (מגיד-משנה).

13 כב. אשה אומרת 'לא מת' ושתיה נשים אומרות
14 'מת' - הרי זו תנשא. וכן אם אמרו עשר נשים 'לא
15 מת' ואחת עשרה אומרות 'מת' - הרי זו תנשא.
16 שאין אומרים שנים כמאה אלא בעדים פשרים⁸⁵,
17 אבל בפסולין - הלך אחר הרב, בין להקל⁸⁶ בין
18 להחמיר⁸⁷.

85) ואז לא תנשא, ואם נשאת תצא, כמבואר בהלכה הבאה, כי ב"עדות כשרה, שנים כמאה ומאה כשנים" (שבועות מב.). (86) בענין שלפנינו. (87) כדין המוזכר בהל' כ' (יבמות ק"ז:).

19 כג. שני עדים אומרים 'מת' ושנים אומרים 'לא
20 מת' - הרי זו לא תנשא, ואם נשאת - תצא, מפני
21 שהיא ספק. ואם נשאת לאחד מעדיה, והיא אומרת
22 'ברי לי שמת'⁸⁸ - הרי זו לא תצא⁸⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 לְפִיכָּךְ אֵינָהּ נְאֻמָּנָה, וְאֶפְלוּ אִמְרָה מְתָה בְּמִלְחָמָה
2 וְקִבְרָתוֹ⁴. אֲבָל אִם אִמְרָה מְתָה עַל מִטְתּוֹ⁵ - נְאֻמָּנָה⁶.

4) אף על פי שאינה מוחזקת שקרנית, הואיל והיא מדברת מתוך אומדן ודמיון מוטעה, או מחמת בהלה קברה אחר וסוברת שזה בעלה. (5) שלא במלחמה, אלא על מטתו בביתו. (6) "והוא הדין אם אומרת שמת או נהרג רחוק מן המלחמה ... אפילו הלך שם סמוך למערכה לקנות שלל, נאמנת".

3 ג. לֹא הִחֲזָקָה מִלְחָמָה בְּעוֹלָם⁷, וּבָאָה וְאִמְרָה:
4 מִלְחָמָה הֵיטָה בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי וְמֵת בְּמִלְחָמָה - לֹא
5 תִּנְשָׂא לְכַתְחֻלָּהּ, וְאִם נִשְׂאָת - לֹא תִצָּא.

(7) כלומר, לא ידוע על מלחמה בעולם.

6 ד. וְכֵן הָאִשָּׁה שְׂאֵמְרָה: מֵת בְּעֵלֵי תַחַת הַמַּפְלֵת⁸ -
7 אֵינָה נְאֻמָּנָה. וְכֵן אִם הָיָה שְׁלוֹחַ⁹ נְחָשִׁים וְעִקְרָבִים,
8 וְאִמְרָה: נִשְׁכּוּ נְחָשׁ אִו עִקְרָב וְמֵת - אֵינָה נְאֻמָּנָה,
9 שְׂמָא תִסְמַךְ דְּעֵתָה עַל רַב אֲנָשִׁים שְׂמֵתוּ כֶּךָ
10 בְּנִשְׂכָּה¹⁰.

(16) שאין כאן עדות סתם, שאינם נאמנים עליה, אלא סיפור דברים מעסקי מיתתו שרק עכשיו ראו אותם.

י. וְיִשְׂרָאֵל שְׂאֵמְרָה: הִרְגֵתִי אֶת פְּלוֹנִי - הֲרִי זֹו תִנְשָׂא
33 עַל פִּי; שְׂאִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוּ רִשְׁעִי¹⁷, וְהֲרִי הָעֵיד
34 שְׂמֵת¹⁸.

(8) נפל הבית עליו, או שבאה רוח סערה והפילה כל בתי העיר, שמפולת הרי היא כמלחמה ואומרת כן על פי הדמיון. (9) כלומר, שנשלחו עליהם מן השמים. (10) וברור הדבר שאם אמרה מת על מטתו בביתו נאמנת בכל האופנים האלו, כמו שנאמנת בדין מלחמה.

11 ה. אִמְרָה: עֲשֵׂנוּ עֲלֵינוּ בֵּית¹¹ אִו מְעָרָה, הוּא מֵת
12 וְאֵינִי נִצְלָתִי - אֵינָה נְאֻמָּנָה; כְּשֵׁם שֶׁנִּעְשָׂה לָּהּ גִּס כֶּךָ
13 נִעְשָׂה לוֹ. הֵיטָה שָׁנָת רַעְבוֹן וְאִמְרָה: מֵת בְּעֵלֵי -
14 אֵינָה נְאֻמָּנָה¹²; מֵת וְקִבְרָתוֹ - נְאֻמָּנָה¹³.

11) הציתוהו באש ונתמלא עשן. (12) כי אפילו לא מת אומרת שמת, מתוך דמיונה וסמיכות דעתה, שבלי מזון לא יוכל לחיות ואף על פי שעזבתו חי. (13) כי ברעבון אינה בהולה כל כך לברוח, כי אין שם פחד חרב ואימת מוות, ובוודאי נתעסקה בו לקבורו, אבל במלחמה אינה נאמנת לומר: מת וקברתי, כי בהולה היא לברוח מפחד המלחמה, ואיך נתעסקה בו לקבורו, ובוודאי היא מדמה והוזה הוייה בלבד.

15 ו. אִמְרָה: נָפְלוּ עֲלֵינוּ עַפְוִים אִו לִסְטִים, הוּא נְהָרַג
16 וְאֵינִי נִצְלָתִי - נְאֻמָּנָה; שְׂאִין דְּרָכָן לְהָרַג אֶת הַנְּשִׁים¹⁴
17 כְּדִי שְׁנֵאמְרָה: כְּשֵׁם שֶׁנִּצְלָה הִיא כֶּךָ נִצַּל הוּא.

(14) "אשה כלי זיינה עליה", אין הם הורגים אותה, שאינה בעלת מלחמה ומריבה כאיש, ומרחמים עליה. ובירושלמי אמרו: יכולה אשה להטמין את עצמה ולומר נכרייה אני ואין האיש יכול להטמין עצמו ולומר נכרי הוא".

18 ז. הָיָה דָּבָר בְּעוֹלָם וְאִמְרָה: מֵת בְּעֵלֵי - נְאֻמָּנָה.
19 שְׂדָבָר פְּשׁוּט כְּפִי כָּל אָדָם, שֶׁבִשְׁנֵת הַדְּבָר זֶה חַי וְזֶה
20 מֵת, וְאֶפְשָׁר שְׂיִמּוּתוֹ בְּדָבָר נְעָרִים חֲזָקִים וְיִנְצְלוּ

(20) תואנה, הנמקה למראית עין. (21) להאמינו על הריגת אותו פלוני ולהשיא אשתו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד טבת - ספר נשים - הלכות גירושין קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עליהם מזיקים אותו. (32) והוא הדין ליורה של מים
ורתחים, העומדת על האש. (33) הקנה והוושט.
יח. ראוהו צלוב³⁴ והעוף אוכל בו, אף על פי
שדקרוהו או ירו בו חצים - אינו מעיד עליו שמת.
ואם ראו העוף אוכל במקום שהנפש יוצאה
בגטילתו, כגון מחו או לבו או פני מעיו - הרי זה
מעיד עליו שמת.

(34) תלוי.

יט. עד אחד אומר: ראיתיו שמת במלחמה או
במפלת, או שטבע בים הגדול ומת³⁵, וכיוצא
בדברים אלו שרובן למיתה: אם אומר 'קברתי' -
נאמן, ותנשא על פיו³⁶; ואם לא אומר 'קברתי' -
לא תנשא, ואם נשאת - לא תצא.

(35) ששהה שם כדי שתצא נפשו ולא עלה. (36) ואף על
פי שאשה אינה נאמנת לומר מת בעלי במלחמה וקברתי,
יש לחלק ביניהם, כי האשה מתוך צער גופה וחשקה
להינשא עלולה לשקר ולומר קברתי, או שקברה אדם אחר
וסוברת שזהו בעלה, ואומרת בדומה, אבל עד המעיד למה
יעיד שקר, ואין דמינו מטעהו כל כך.

כ. וכן האשה שהעיד לה עד אחד שטבע בעלה
במים או במים שאין להם סוף ולא עלה³⁷, ואבד זכרו
ונשתפח שמו - הרי זו לא תנשא על עדות זו, כמו
שבארנו³⁸; ואם נשאת - לא תצא. ואפלו היה
העפויים שהסיח לפי תמו ואמר 'טבע פלוני בים',
ונשאת על פיו - הרי זו לא תצא. והכם שהורה
להשיאה לבתחלה - מנדין אותו³⁹.

(37) ששהה עליו שיעור כדי שתצא נפשו. (38) ואפילו אם
שניים מעידים כך הרי זו לא תנשא, הואיל ואינם מעידים
אלא על הטביעה ולא על המיתה. (39) ואם הודה שטעה
- אף על פי שכבר נישאת על פיו אין מנדין אותו.

כא. מצאוהו הרוג או מת: אם פדחתו⁴⁰ וחתמו
ופרצוהו פניו קימין, והפירוהו בהן שהוא פלוני -
מעידין עליו⁴¹; ואם נטל אחד מאלו, אף על פי
שיש להם סימנין בגופו ובכליו⁴², ואפלו שומא⁴³ -
אין מעידין עליו, שמא אחר הוא. במה דברים
אמורים⁴⁴? בפראוהו בתוך שלשה ימים אחר
הריגתו או אחר מיתתו; אבל אחר שלשה - אין
מעידין עליו, מפני שפרצוהו פניו משתנה.

(40) מצחו. (41) שכן כתוב: "הכרת פניהם ענתה בם", הרי
שאר עדות בשאר הגוף אלא בהכרת פנים. (42) בגדיו.
(43) יבלת, שהיא סימן מובהק במקצת. (44) שמעידים על
פרצוהו פניו וחוטמו.

כב. טבע בים והשליכו הים ליבשה אפלו אחר כמה
ימים⁴⁵, אם הפירו פניו וחתמו - מעידין עליו,
שאינו משתנה במים אלא לאחר זמן מרבה⁴⁶. ואם

יג. וכן אם שמע מערפאות²² של עפויים שאמר:
הרגנו פלוני - אינם נאמנין, שהן מחזיקין ידי עצמן
בכזב כדי להטיל אימה. וכן כל פיוצא בדברים אלו.
(22) בתי משפט.

יד. עפויים שהסיח לפי תמו תחלה, אף על פי
ששאלו אותו אחר כך ובדקוהו עד שיפרש כל
המארע - הרי זה נאמן, ומשיאין על פיו.

טו. כבר הודענו, שהעד שאמר 'שמעתי שמת
פלוני', אפלו שמע מאשה ששמעה מעבד - הרי זה
כשר לעדות אשה, ומשיאין על פיו²³. אבל אם אמר
העד או האשה או העבד: מת פלוני ואני ראיתיו
שמת - שואלין אותו: היאך ראית ובמה ידעת
שמת? אם העיד בדבר ברור - נאמן, ואם העיד
בדברים שרובן למיתה²⁴ - אין משיאין את אשתו;
שאין מעידין על האדם שמת אלא בפראוהו שמת
ידיא ואין בו ספק.

(23) ואף על פי שאין אנו יודעים כיצד ידע האומר הראשון
שזה מת, הואיל ואי אפשר לנו לבודקו - שהרי אינו בפנינו
- אנו סומכים שבוודאי ראהו מת ממש ומשיאים את אשתו.
(24) ומיעוטם לחיים, וייתכן שגם זה נמלט והוא חי.

טז. כיצד? ראוהו שנפל לים, אפלו טבע בים
הגדול - אין מעידין עליו שמת, שמא יצא במקום
אחר. ואם נפל למים מקבצים, כגון בור או מערה,
שעומד ורואה כל סביביו²⁵, ושהה כדי שתצא
נפשו²⁶ ולא עלה - מעידין עליו שמת, ומשיאין את
אשתו. וכן אם השליכוהו בים, והשליכו מצודה²⁷
אחריו והעלו ממנו אבר²⁸ שאי אפשר שינטל מן
החי ויקנה - הרי זה מעידין עליו שמת, ומשיאין
את אשתו²⁹.

(25) "מים שיש להם סוף - אשתו מותרת ושאין להם סוף
אשתו אסורה". (26) והוא כשלוש שעות. (27) רשת.
(28) והכירו על ידי סימן מובהק שאבר זה של המושלך הוא.
(29) וכתבו הרמב"ן והרשב"א שאינה מותרת אלא לאחר
שנים עשר חודש.

יז. ראוהו שנפל לגב³⁰ אריות ונמרים וכיוצא בהן
- אין מעידין עליו, אפשר שלא יאכלוהו. נפל
לחפירת נחשים ועקרבים³¹, או לתוך כבשן האש,
או לתוך יורה רותחת מלאה יין או שמן³², או
ששחטו בו שני סימנין³³ או רבן, אפלו עמד וברח
- מעידין עליו שמת, שוודאי סופו למות. וכן כל
פיוצא בזה מדברים שאי אפשר שיקנה, אלא ימות
מיד בזמן קרוב - הרי אלו מעידין עליו.

(30) מאורת חיות. (31) על ידי שדוחקם בנפילתו כשעומד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או מקצת מהם הלכו ונפרדו בדרך, ואחרים באו במקומם. (55) הואיל ואין הגוי מכיר את האנשים צריך הוא לומר: "קברנום". (56) "מעשה בשישים בני אדם שהיו מהלכים לכרכום ביתר (כשבאה ביתר במצור) ובא גוי ואמר חבל על שישים בני אדם שהיו מהלכים בדרך ביתר, שמתו וקברתים והשיאו את נשותיהם".

27 כז. וְיִשְׂרָאֵל שָׁאֵמַר: מַת אִישׁ יְהוּדִי עִמָּנוּ בְּמָקוֹם פְּלוּנִי, כִּף וְכָף צוּרְתוֹ וְכָף הָיוּ סִמָּנָיו - אֵין אֹמְרִים בְּאֵמֶד הַדַּעַת פְּלוּנִי הוּא, עַד שְׂעִיד הָעַד שֶׁהוּא פְּלוּנִי וְיִזְכִּיר שְׁמוֹ וְשֵׁם עִירוֹ. אֲבָל אִם אָמַר: אֶחָד יֵצֵא עִמָּנוּ מֵעִיר פְּלוּנִית וְמֵת⁵⁷ - מִחֲפָשִׁין בְּאוֹתָהּ הָעִיר, אִם לֹא יֵצֵא מִשָּׁם אֲלֵא הוּא - תִּנְשֵׂא אִשְׁתּוֹ⁵⁸. (57) ולא הזכיר שמו כלל. (58) "והוא הדין בגוי מסיח לפי תומו".

33 כח. מִצָּאוּ כְּתוּב בְּשֵׁטֶר⁵⁹: מַת אִישׁ פְּלוּנִי בֶן פְּלוּנִי אוֹ נְהַרְג פְּלוּנִי בֶן פְּלוּנִי, וְנוֹדַע שָׁהָה קֵתֵב יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה תִּנְשֵׂא אִשְׁתּוֹ⁶⁰. וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁתַּתֵּק, וּבְדָקוֹ אוֹתוֹ כְּדָרְךָ שֶׁבּוֹדְקִין לְגִטִּין וְנִמְצְאוּ דַעְתּוֹ מְכּוּנָת, וְכֵתֵב שְׁמֵת פְּלוּנִי בֶן פְּלוּנִי - סוּמְכִין עַל פְּתִיבְתּוֹ וְתִנְשֵׂא. וְאֵין בּוֹדְקִין עַדִּי אִשָּׁה בְּדִרְיֶשָׁה⁶¹ וְחֻקְיָהּ⁶². שְׁלֹא אָמְרוּ חֻכְמִים בְּדָבָר לְהַחְמִיר אֲלֵא לְהַקְלִ⁶³, מְשׁוּם הַתְּרַת עֲגוּנָה.

(59) שהיה כתוב וחתום, אבל בלא חתימה אין הכתב מועיל. (60) אף על פי שאין עדות מתקבלת מן הכתב, שהתורה אמרה "על פי שניים עדים" - "מפיהם ולא מפי כתבם" - בעדות אשה הקילו, כשם שהתירו בעד מפי עד. וכל זה כשכתבו ישראל, אבל כתבו גוי - לא תינשא, שלא הוכשר גוי אלא במסיח לפי תומו. (61) בדיקות העדים לראות אם דבריהם מכוונים, שמדקדקים עליהם שתיים ושלוש פעמים לראות אם אין סתירות בדבריהם. (62) כיוון הזמן והמקום, באיזה יום ובאיזה שעה וכו'. (63) "יכול המחמיר ודורש וחוקר בדברים אלו לא יפה הוא עושה ואין דעת חכמים נוחה הימנו". אבל במקום שיש לחוש לערמה צריך לדרוש ולחקור.

41 כט. אֵל יִקְשֶׁה בְּעִינָיָה שֶׁהִתִּירוּ חֻכְמִים הָעֲרוּהָ הַחֲמוּרָה⁶⁴ בְּעֵדוֹת אִשָּׁה⁶⁵ אוֹ עֶבֶד אוֹ שִׁפְחָה אוֹ עֶבֶד אִם הִמְסִיחַ לְפִי תָמוּ, וְעַד מִפִּי עַד, וּמִפִּי הַכֵּתֵב, וּבְלֹא דְרִיֶּשָׁה וְחֻקְיָהּ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, שְׁלֹא הִקְפִּידָה תּוֹרָה עַל הָעֵדֶת שְׁנֵי עֵדִים וְשֵׁאֵר מִשְׁפְּטֵי הָעֵדוֹת⁶⁶ אֲלֵא בְּדָבָר שֶׁאֵין אִתָּהּ יְכוּל לְעַמֵּד עַל בְּרִיּוֹ⁶⁷ אֲלֵא מִפִּי הָעֵדִים וּבְעֵדוּתָהּ, כְּגוֹן שֶׁהָעֵידוֹ שָׁהָה הִרְג אֶת זֶה⁶⁸ אוֹ הִלּוּהָ אֶת זֶה; אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵפְשֵׁר לְעַמֵּד עַל בְּרִיּוֹ שְׁלֹא מִפִּי הָעַד הַזֶּה, וְאֵין הָעַד יְכוּל לְהִשְׁמֵט אִם אֵין הַדָּבָר אִמָּת, כְּגוֹן זֶה שֶׁהָעֵיד שְׁמֵת פְּלוּנִי⁶⁹ - לֹא הִקְפִּידָה תּוֹרָה עָלָיו, שֶׁדָּבָר רְחוּק הוּא שְׂעִיד בּוֹ הָעַד בְּשִׁקְרָה⁷⁰. לְפִיכֵף הִקְלּוּ חֻכְמִים בְּדָבָר זֶה וְהִאָּמְנוּ בּוֹ עַד אֶחָד, מִפִּי שִׁפְחָה וּמִן הַכֵּתֵב וּבְלֹא

1 שְׁהָה בְּיַפְשָׁה אַחַר שֶׁהִשְׁלַף מִן הַיָּם שְׂתִים עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת וְנִתְפַּח⁴⁷ - אֵין מְעִידִין עָלָיו, שֶׁהָרִי נִשְׁתַּנָּה. בְּשִׁמְסִתְפָּלִין בְּצוּרְתוֹ כְּדִי לְהַפִּירוֹ לְהָעֵיד עָלָיו⁴⁸ - בּוֹדְקִין אוֹתוֹ וְרוֹאִין אוֹתוֹ אֲפִלוּ בְּלִילָה לְאוֹר הַיּוֹם אוֹ לְאוֹר הַלְּבָנָה.

(45) לטביעתו. (46) שהמים צומתים צורת הפנים ואין מניחים אותם לנפוח ולהשתנות. (47) נפחו פניו. (48) כשמת או נהרג.

6 כג. רָאוּ אֶחָד עוֹמֵד מְרָחוּק, וְאָמְרוּ⁴⁹ שֶׁהוּא פְּלוּנִי בֶן פְּלוּנִי, אוֹ פְּלוּנִי מִמָּקוֹם פְּלוּנִי, וְהָרִי נִשְׁכּוֹ נִחַשׁ וְהָרִי הוּא מַת, וְהִלְכוּ וּמִצָּאוּהוּ שֶׁנִּשְׁתַּנָּה וְלֹא הִפְרִיחוּהוּ - הָרִי אֵלּוּ מְשִׂיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ⁵⁰.

(49) על עצמו הוא אומר. (50) שאפשר שנשכו בפנים ונתפח שנשתנה צורתו.

10 כד. בָּא אֶחָד וְאָמַר: אָמְרוּ לִי בֵּית דִּין אוֹ אֲנָשִׁים: בְּשִׁתְּלָף לְמָקוֹם פְּלוּנִי, אָמַר לָהֶם שְׁמַת יִצְחָק בֶּן מִיכָאֵל; וּבָא הַשְּׁלִיחַ וְאָמַר לָנוּ, וְהַשְּׁלִיחַ אֵינוֹ יוֹדַע מִי הוּא זֶה, הוֹאִיל וְאָנוּ יוֹדְעִים פְּלוּנִי הַיּוֹדַע בְּשֵׁם זֶה - הָרִי אִשְׁתּוֹ מִתְּרַת, וְאֵין אֹמְרִין שְׁמָא יִצְחָק בֶּן מִיכָאֵל אַחַר הוּא שְׁמַת⁵¹.

(51) הואיל ולא הוחזקו באותו מקום שניים בשם זה, ואפילו הוחזקו, אם אחד מהם חי - משיאים את אשתו של השני. אבל אם הוחזקו ואין ידוע בכל אחד מהם אם הוא חי או מת, לא תינשא אשתו של אחד מהם עד שיתברר מי הוא המת.

16 כה. יֵצֵא עֶבֶד וְיִשְׂרָאֵל מִמְּעֻמּוֹ לְמָקוֹם אַחַר, וּבָא הָעֶבֶד וְהִסִּיחַ לְפִי תָמוּ וְאָמַר: אִישׁ שְׂעִיד עָמִי מִכָּאֵן מַת - מְשִׂיאִין אֶת אִשְׁתּוֹ, וְאָף עַל פִּי שֶׁאֵין הָעֶבֶד וְהִסִּיחַ אוֹתוֹ הָאִישׁ. וְהוּא, שְׂיֵאמַר 'קְבַרְתִּיו'⁵².

(52) הואיל ואינו מכירו וגם לא נקב בשמו אינו נאמן עד שיאמר "קברתי", כי חוששים שמא הוא אומר על פי אומדן וסמיכות דעתו בלבד, אבל כשמכירו ובקי בשמו, כל שאמר מת נאמן ואפילו כשלא יאמר "קברתי".

21 כו. וְכֵן אִם יֵצֵאוּ עֶשְׂרֵה בְּנֵי אָדָם כְּאֶחָד מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְהֵן אֲסוּרִין בְּקוּלָר אוֹ נוֹשְׂאִים גְּמִלִים⁵³ וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוּ, וְהִסִּיחַ הָעֶבֶד וְהִסִּיחַ לְפִי תָמוּ וְאָמַר, שֶׁעֶשְׂרֵה אֲנָשִׁים שֶׁהִלְכוּ מִמָּקוֹם פְּלוּנִי לְמָקוֹם פְּלוּנִי וְהֵם נוֹשְׂאִים כִּף וְכָף מֵתוֹ פְּלָם⁵⁴ וּקְבַרְנוּם⁵⁵ - מְשִׂיאִין אֶת נְשׁוֹתֵיהֶן⁵⁶.

(53) כלומר: אסורים בקולר שהם שלשלאות של ברזל, או שאסורים כחבלים כבדים, שמושכים בהם גמלים. (54) הרי שלוש סימנים: מניין האנשים, וסימון יציאתם ממקום פלוני למקום פלוני (וידענו בהם שכך הוא) וגם סימן הקולר שבצוואריהם, שאם לא כן, יש לחוש שמא אלה

1 דְרִישָׁה וְחֻקֶיהָ, כְּדֵי שֶׁלֹא תִשָּׂאֲרָנָה בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל
2 עֲגוּנוֹת⁷¹.

(64) איסור ערווה שהוא חמור ועונשו מיתת בית דין.
(65) שאשה נאמנת בעדות זו. (66) כגון דרישה וחקירה.
(67) =בירורו. (68) שלולא העדאתם לא היינו יודעים אף פעם אם זהו הרוצח. (69) שאם יבוא חי לפנינו - יתגלה שקרו. (70) כאמרם ז"ל: "דבר העשוי להיגלות אין אנשים משקרים בו." (71) שלא תאמר מה ראו חכמים על ככה להקל בדבר, בעוד שבהרבה מקומות החמירו בדבר שהוחזק בו איסור לא להאמין עד אחד אפילו בדבר העשוי להיגלות, כגון חתיכת חלב מונחת לפנינו ובא עד אחד ואמר זה שומן ולא חלב - אינו נאמן, לפיכך מנמק רבנו, שמשום התרת עגונה ראו חכמים להקל בזה.

סליקו הלכות גרושין

הַלְכוֹת יְבוּם וְחֻלִיצָה

יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּמִצְוָה אַחַת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פֶרֶטְוִן: (א) לְיָבֵם. (ב) לְחַלֵּץ. (ג) שֶׁלֹא תִנָּשֵׂא יְבָמָה לְאִישׁ זָר עַד שֶׁתִּסָּר רְשׁוֹת הַיָּבֵם מֵעַלֶיהָ. וְהָאִשָּׁה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְיְבוּם נִקְרָאת יְקוּקָה לְיְבוּם, וּרְשׁוֹת הַיָּבֵם נִקְרָאת יְקוּקָה².

וּבְאִוָּר מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפִרְקִים אֵלוֹ:

(1) "לייבם - לחלוץ", שמצות יבום קודמת למצות חליצה, כדלהלן ה"ב. (2) לשון קשר, ככתוב (איוב לו, ח) "ואם אסורים בויקים" (רמ"א לאהע"ז סי' קנז, ס"א), שכן כל יבמה קשורה ואגודה לרשות היבם עד שייבמה או שתחלוץ, כמבואר בסמוך.

פֶּרֶק רְאוּשׁוֹן³

(3) כלל בו רבינו מצות יבום ושהיא קודמת למצות חליצה, איזה זרע פוטר ואיזה אח זוקק, יש לאח המת כמה נשים, מתו לו כמה אחים ונפלו נשותיהם לפניו, כנס יבמתו וגרשה מותר להחזירה, יבומו של קטן ושל קטנה וחליצתם, חדשי הבחנה, יבומה וחליצתה של מעוברת.

3 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה שְׁנַיִם⁴ אֲדָם אֲשֶׁת אָחִיו
4 מְאָבִיו⁵, בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין בֵּין מִן הָאֲרוּסִין⁶, אִם מֵת
5 בְּלֹא זָרַע; שְׁנַאֲמַר: וְבֵן אֵין לוֹ, יְבָמָה יְבֵא עֲלֶיהָ.
6 וּמִן הַתּוֹרָה אֵינוֹ צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ יְבָמָתוֹ, שֶׁזוֹ אֲשֶׁתוֹ
7 הִיא שֶׁהִקְנִנוֹ אוֹתָהּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם⁸, אֲלֵא יְבוּא עֲלֶיהָ⁹
8 וּבְחֻבָּתָהּ עַל נִכְסֵי בַעֲלָהּ שְׁמַת¹⁰.

(4) מלשון הכתוב (דברים כה, ה) "יבמה יבוא עליה, ולקחה לו לאשה ויבמה". (5) יבמות יז, ב. (6) שם יג, ב. (7) בכסף או בשטר. (8) במיתת בעלה הוזקקה ממילא לאחיו (יבמות לט.). (9) מתייחד עמה בפני שני עדים ובעולה כמו בכל קידושי ביאה (ש"ט הגיבורים' בהגהותיו לרי"ף יבמות סוף פ"א). כאמור, כל זה אינו אלא מן התורה, אבל מדרבנן לא יבוא היבם על יבמתו עד שיקדשנה תחילה בכסף או בשטר, כמבואר להלן פ"ב, ה"א.

(10) יבמות לט, א. שהואיל והקנו לו אשה מן השמים, אינו בדין שהיבם ישעבד נכסיו לכתובתה ולא יוכל למכרם בכל עת שירצה, אלא שעבוד כתובתה על נכסיו בעלה הראשון ואין היבם יכול למכרם בין קודם יבום בין אחר יבום, אבל אם אין לה כתובה מהראשון, יכתוב לה יבמה כתובה מאה זוז, וכל נכסיו אחראים לכתובתה, כמבואר למעלה פכ"ב מהל' אישות ה"ד.

9 ב. לֹא רָצָה לְיָבֵם¹¹ אוֹ שֶׁלֹא רָצָתָה הִיא¹² - הָרִי זֶה
10 חוֹלֵץ¹³ לָהּ¹⁴, וְאַחַר כֵּן תִּהְיֶה מִתְרַת לְהַנְּשֵׂא
11 לְאַחֵר¹⁵. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְחַלֵּץ אִם לֹא רָצָה
12 לְיָבֵם, שְׁנַאֲמַר: וְחַלֵּצָה נַעֲלוֹ וְגוֹ'. וּמִצְוֹת יְבוּם
13 קוֹדְמֹת¹⁶ לְמִצְוֹת חֻלִיצָה.

(11) שנאמר (דברים כה, ז, ט): "ואם לא יחפרץ האיש לקחת את יבמתו - ונגשה יבמתו - וחלצה נעלו". (12) שאמרה מאוס הוא עלי (להלן פ"ב ה"י - מגיד-משנה), או שהיה מוכה שחין (שם ה"ד - 'מעשה רוקח'). (13) היא חולצת את נעלו מעל רגלו, אלא מתוך שהיבם מסייע בחליצה, שצריך שיתכוין לחלוץ (להלן פ"ד ה"ח), לפיכך שונה בכל מקום 'חולץ'. ואמנם חרש שאינו בר כוונה, נאמר בו (יבמות קד:): "החרש שנחלץ" (פירוש המשנה לרבינו שם, וב'נמוקי יוסף' שם). (14) בעל כרחו, כמבואר לקמן פ"ב, ה"י. (15) שפקעה מעליה זיקת היבם. (16) יבמות לט, ב. כדעת רבנן ולא כאבא שאול. ואף אם אינו מתכוין לשם מצוה, אלא לשם נוי או לשם ממון, אין זה כפוגע באיסור ערוה (איסור אשת אח) "לפי שמאחר שנסתלק ממנה איסור הערוה כשמת אחיו בלא בנים, הרי הוא מותר ואפילו נתכוין שלא לשם מצוה, ולפיכך יהיה הדין, שמצות יבום קודמת למצות חליצה בכל זמן" (רבינו בפירושו למשנה, בכורות פ"א, מ"ז). וראה למעלה פ"י מהל' גירושין ט"ז ובהערה צד. ולפי שמצות יבום קודמת למצות חליצה, אם לא רצתה היבמה להתייבם, דינה כדין מורדת, להלן פ"ב ה"י, אבל אנו פוסקים להלכה שמצות חליצה קודמת למצות יבום, "ואם שניהם רוצים ביבום, אין מניחים אותם לייבם אלא-אם-כן ניכר וידוע שמכוונים לשם מצוה" (אהע"ז סי' קפה ס"א).

14 ג. זֶה שְׁנַאֲמַר בְּתוֹרָה וְבֵן אֵין לוֹ' - אֶחָד הֵבֵן וְאֶחָד
15 הִבַּת¹⁷, אוֹ זָרַע הֵבֵן¹⁸ אוֹ זָרַע הַבַּת, הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ זָרַע
16 מִכָּל מְקוֹם¹⁹, וְבֵין מְאָשָׁה זוֹ בֵּין מְאַחֶרֶת - הָרִי זֶה
17 פּוֹטֵר אֶת אֲשֶׁתוֹ מִן הַחֻלִיצָה וּמִן הַיְבוּם. אֲפִלוּ הִנֵּה
18 לוֹ זָרַע מִמְּזוֹר²⁰ אוֹ עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת - הָרִי זֶה
19 פּוֹטֵר אֶת אֲשֶׁתוֹ מִן הַחֻלִיצָה וּמִן הַיְבוּם²¹.

(17) בבא-בבא קט, א. ומפרש הרשב"ם: שנאמר (דברים כה, ה) "ובן אין לו" - עיין עליו, כלומר, בדוק אחריו שמה נשאר לו זכר כל שהוא. (18) שמת הבן, והניח אחריו זרע. (19) שם קטו, א. לענין נחלה, והשוו דין יבום לדין ירושה, כמבואר ב'תוספות' שם. וכן ברא"ש יבמות פ"ב אות ג. כי כל שנשאר אחריו זרע, אין שמו מחוי מישאל, ואין צורך שיבוא אחיו להקים לו שם. (20) שבא על הערוה והוליד ממנה בן, והרי הוא ממזר. ומדובר כאן, שהערוה היתה מיוחדת לו, כמו פילגש וכדומה, ואנו בטוחים שילדה ממנו.

נולד: אם חי שלשים יום - הרי זה וְלֹד קַיִמָּא³⁴ 18
 ופוטור נְשֵׂי אָבִיו מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיָּבֻם; וְאִם מֵת 19
 בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים, אָפְלוּ כְיוֹם הַשְּׁלֹשִׁים, בֵּין שְׁמֵת 20
 מִחֲלִי בֵּין שְׁנַפֵּל מִן הַגַּג אוֹ אָכְלוּ אֲרִיִּם³⁵ - הרי זה 21
 סָפֵק גָּפֵל סָפֵק בֵּין קַיִמָּא, וְצָרִיכָה חֲלִיצָה מִדְּבָרֵי 22
 סוֹפְרִים³⁶, אָבָל לֹא תִתְּיָבֵם³⁷. 23

29) שנולד מת, והרי הוא נפל. (30) שהרי מת בעלה בלא ולד של קיימא (יבמות לה:): וראה לקמן הכ"ב. (31) מן התורה. ואע"פ שנולד בחודש השמיני לעיבור אמו, הואיל ונגמרו סימניו שהוא "שלם בשערו ובצפרניו, הרי זה ולד שלם, וכן שבעה הוא אלא שנשתהה" (= נתעכב בבטן אמו. - מלשון רבינו הל' מילה פ"א הי"ג, ע"פ סוגיית הש"ס יבמות פ:). (32) חדשי עיבורו. (33) מיום שנתעברה אמו, ואז אפילו לא נגמרו סימניו, הרי הוא ולד של קיימא (נדה מד: ושבת קלו:). וכתב הרמ"א באהע"ז סי' קנו, ס"ד: "בזמן הזה אפילו לא נכנסה (אמו) בחדש התשיעי רק יום אחד מלבד יום שנתעברה בו, הרי זה ולד קיימא. ואע"פ שאמרו (יבמות מב.) יולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעין (חדש תשיעי חסר), כבר תמהו על זה רבים שהחוש מכחיש זה, אלא שאנו צריכים לומר שעכשיו נשתנה הענין, וכן הוא בכמה דברים". (34) כדברי רב שמעון בן גמליאל (שבת קלה: ויבמות לו:): האומר: "כל ששהה שלשים יום באדם, אינו נפל". ואפילו לא נגמרו סימניו (מגיד-משנה). (35) שאילולא סיבות אלו, יתכן שהיה ולד קיים (שבת קלו:). (36) יבמות לו, ב. (37) כי אולי הוא בן קיימא, והרי היא באיסור ערוה על היבם. אלא שאם נגמרו סימניו, אע"פ שלא כלו לו חדשיו - הרי הוא ולד שלם מן התורה, ורק מדברי סופרים אסורה אמו להנשא לאחרים עד שתחלוץ, ולפיכך אם כבר נתקדשה לכהן, קודם חליצה - אין מצריכים אותה לחלוץ, שהרי תיאסר על בעלה הכהן שאסור בחלוצה, "אין אוסרים על זה אשתו משום ספק דבריהם" (לשון רבינו לקמן פ"ב, הכ"א) וסומכים בזה על דין התורה. ואם לא נגמרו סימניו, ולא ידוע אם כלו לו חדשיו, וגם לא חי שלשים יום, הרי זה ספק ולד קיימא מן התורה וחולצת מן התורה, ואפילו נתקדשה לכהן, תחלוץ מיבמה, ואסורה לבעלה הכהן, מספק. כללו של דבר: כלו לו חדשיו - הרי זה ולד גמור אפילו מדברי סופרים, וכן אם לא כלו חדשיו וחי שלשים יום מלאים, הרי זה ולד גמור, ואפילו לא נגמרו סימניו. בן שמונה חדשים שנגמרו סימניו ולא שהה שלשים יום, הרי זה ולד קיימא מן התורה (בן שבעה הוא אלא שנשתהה), אבל חכמים החמירו בו שלא תינשא אמו לאחרים עד שתחלוץ, וכן ההורגו אינו נהרג עליו, כמבואר בפ"ב מהל' רוצח ה"ו, מכיון שאינו חשוב כוולד שלם לכל דבר, אינו בדין שיהא אדם נהרג עליו, וכן אין מתאבלים עליו - אם מת, כמבואר בפ"א מהל' אבל ה"ו. ואם לא נודע אם כלו חדשיו, ולא נגמרו סימניו וגם לא חי שלשים יום, הרי זה ספק ולד ספק נפל, ואמו חולצת מן התורה ואינה מתייבמת (מגיד-משנה).

ו. מי שיש לו אֶח מִכָּל מְקוֹם, אָפְלוּ מִמֶּזֶר אוֹ עוֹבֵד 24
 כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת, בֵּין קָטָן בֵּין גָּדוֹל - מְשִׁינָא רֵאשׁוֹ 25

שאם לא כן - יש לחוש כשם שזינתה עמו, כך זינתה עם אחר ואין זה בנו ודאי, לא ספק, וחולצת ולא מתייבמת, כמבואר לקמן פ"ג ה"ד ('כנסת הגדולה' בהגהותיו ל'טור' אהע"ז סי' קנו אות ט). (21) יבמות כב, ב: "מי שיש לו בן מכל מקום, פוטר את אשת אביו מן הייבום" - "מכל מקום" לרבות ממזר, משום שנאמר: "ובן אין לו" - עיין עליו. וכן עובד עבודה-זרה לא נזכר שם, אולם מכיון ששינוי שם במשנה: ובנו לכל דבר, חוץ ממי שיש לו בן מן השפחה ומן הגוים - נראה שרק אלו אינם בניו, אבל בנו מישראלית והמיר דתו - הרי הוא כבנו לענין יבום. ואף לענין קידושין דינו כישראל, כמפורש ביבמות מז, ב. ובפ"ד מהל' אישות הט"ו (הגר"א באהע"ז סי' קנו סק"ח). וראה לקמן ה"ו ובביאורנו.

ד. אָבָל בְּנוֹ מִן הַשְּׁפָחָה וּמִן הַכּוֹתִית אֵינוֹ פּוֹטֵר אֶת 1
 אִשְׁתּוֹ; שְׂזָרַע הֵבֵא מִן הַשְּׁפָחָה - עֲבָדִים²², וְהֵבֵא מִן 2
 הַכּוֹתִית - פּוֹתִי, וּכְאֵלוֹ אֵינָם²³. הַרִי הוּא אוֹמֵר 3
 בַּשְּׁפָחָה: הָאִשָּׁה וְיִלְדֶיהָ תִּהְיֶה לְאִדְנֶיהָ²⁴ - מְלֻמֵּד 4
 שְׂוִלְדָה כְּמוֹתָהּ. וּבְכּוֹתִית הוּא אוֹמֵר: כִּי יָסִיר אֶת בְּנֶךָ 5
 מֵאַחֲרָי²⁵ - מָסִיר אוֹתוֹ מִלְּחֶשֶׁב בְּקֶהֱל²⁶. וְאִף עַל פִּי 6
 שְׁנִשְׁתַּחֲרַר בְּנוֹ מִן הַשְּׁפָחָה אוֹ נִתְגַּדֵּר בְּנוֹ מִן הַכּוֹתִית - 7
 הַרִי הֵן כְּשֶׁאָר הַגְּרִים וְהַמְשַׁחֲרִין, וְאֵינָם פּוֹטְרִין אֶת 8
 אִשְׁתּוֹ²⁷. הַרִי שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן מִן הַשְּׁפָחָה שָׁלוֹ וְשַׁחֲרָו, 9
 וְשַׁחֲרָה וּנְשָׂאָהּ, וּמֵת בְּלֹא זֶרַע - הַרִי זֶה תִּתְּיָבֵם לְאִחֵיו 10
 וְאִף עַל פִּי שְׂבָנָה מִמֶּנּוּ קָנִים שְׂפָכָר שַׁחֲרָרוֹ²⁸. 11

22) ואינו מתייחס אחריו. (23) אינם שלו. (24) בשפחה כנענית שייחדה אדוניה לעבד עברי - הכתוב מדבר, ואמרה תורה שלא יצא הבן חפשי עם אביו בצאתו לחפשי, כי אין זה בנו כלל (קידושין סח: וברש"י). (25) ולמעלה ממנו כתוב: "ובתו לא תקח לבנך", ושיעור הדברים כך הוא: אם תקח בתו לבנך, אזי יסיר החותן את בנך מאחרי, שאין הזרע הבא מהם מתייחס אחר בנך אלא אחר הנכרית (קידושין שם, וכפירוש רבינו-תם ב'תוספות' שם). (26) שאינם בניו. (27) כאילו אין לו בנים (יבמות כב:). (28) כלומר, אע"פ שהוא ישראל גמור, שהרי שחררו, בכל זאת אינו פוטר מיבום לפי שאינו נחשב כבנו. ולדעת קצת גאונים "מי שיש לו בן משפחתו חוששים לו, ולא תתייבם אשתו, שמה שחרר שפחתו ואחר-כך בא עליה. . . שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות". והביא רבינו את דבריהם בפ"י מהל' גירושין הי"ט, וכתב עליהם: "וכל הדברים האלה רחוקים הם. . . ואין ראוי לסמוך עליהם, שלא אמרו חכמים חזקה זו אלא באשתו שגירשה בלבד. . . בשפחה או גויה שאינה בת קידושין אין חוששין להן כלל. . . עד שיודע בוודאי שנשתחררה אמו או נתגיררה".

ה. מִי שְׁמֵת וְהִנִּיחַ אִשְׁתּוֹ מְעַבְרַת: אִם הִפִּילָה²⁹ אַחַר 12
 מוֹתוֹ - הַרִי זֶה תִּתְּיָבֵם³⁰; וְאִם יִלְדָה וְנִצָּא הַוֹּלֵד חִי 13
 לְאוֹרֵי הָעוֹלָם, אָפְלוּ מֵת בְּשָׂעָה שְׁנוּלֵד - הַרִי אִמּוֹ 14
 פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיָּבֻם³¹. אָבָל מִדְּבָרֵי 15
 סוֹפְרִים - עַד שְׂיָדַע בְּוַדָּאֵי שְׁפָלוּ לוֹ חֲדָשִׁיו³² וְנוּלֵד 16
 לְתִשְׁעָה חֲדָשִׁים גְּמוּרִים³³; אָבָל אִם לֹא נוֹדַע לְכֻמָּה 17

50) אין אומרים: הואיל ולירת שניהם בקדושה, הרי הם כישראל ותצטרך אשתו חליצה, כדי שלא יבואו להחליף באשת אח ישראל, להתיר אשתו להנשא לאחרים בלא חליצה. (51) ואין על אשתו זיקת יבום, שמצות יבום נוהגת רק באחים מן האב, והאח הראשון אין לו שאר אב, שהתורה הפקירה את זרעו, ככתוב (יחזקאל כג, כ): "וזרמת סוסים זרמתם" (יבמות שם, וברש"י). ולדעת רש"י שם, אסורים אחים אלו, זה באשת זה, והייבים כרת, שכיון שנוולדו בקדושה, הרי הם אחים מן האם. וכן דעת ה"בית יוסף" ב"טור" י"ד סי' רסט. וראה בש"ך שם סי' ק. ובידגול מרבבה' שם הוכיח, שכן היא דעת הרמב"ם. (52) והדבר ברור, שאביו של זה הוא אביו של זה, שהרי "טיפה אחת היא ונחלקה לשתים". כמבואר ביבמות צח, א. (53) לנהוג בהם דין יבום. כי התורה הפקירה את זרע הגוי, כנזכר למעלה, ואינם נחשבים כאחים מן האב (שם צט). אבל חייבים משום אשת אח מן האם, שהרי היא כישראלית שילדה בנים, וכמבואר בפ"ד מהל' איסורי ביאה הי"ד. (54) שכיון שנתגיירו הוריהם לפני הורתם, הרי בניהם "כישראלים לכל דבריהם" (יבמות צז:).

ט. מי שֶהָיָה לוֹ נָשִׁים רַבּוֹת וְמָתָהּ 55 - בִּיאָתָהּ אוֹ חֲלִיצָתָהּ שֶׁל אַחַת מֵהֶן פּוֹטְרֵת אֶת הַשְּׂאָרָה 56. וְאִינוּ מֵיָבֵם לְשִׁתִּים, שְׂנֵאָמֵר: אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו - בֵּית אֶחָד הוּא בּוֹנֶה, וְאִינוּ בּוֹנֶה שְׁנֵי בָתִּים 57. וְכֵן אִם הָיָה לוֹ אָחִים רַבִּים - אֶחָד מֵהֶן חוֹלֵץ אוֹ מֵיָבֵם 58. לְאַחַת מִן הַיָּבָמוֹת, וְיִתְרוֹ שְׂאֵר הַצְּרוּת 59.

55) בלא בנים. (56) ומותרות להנשא לאחרים, כי היא פועלת בשליחות כולן (שם י:). (57) יבמות מד, א. וכן אינו חולץ לשתייהן, שנאמר "בית חלוץ הנעל", בית אחד הוא חולץ ואינו חולץ שני בתים (שם). (58) שהוא עושה שליחותם של כל האחים (שם י:), וראה בסמוך הי"ב. (59) שאר נשי האח המת, שהן צרות זו לזו, כלשון הכתוב (שמואל"א א, ו) "וכעסתה צרתה": "לצרור" (ויקרא יח, יח).

י. הָיָה בִּיבָמוֹת אֵלּוּ פְּשׁוּרוֹת לְפָנֶיהָ וּפְסוּלוֹת 60. אִם הָיָה מֵיָבֵם - מֵיָבֵם לְאִי זֶה שְׂרִיצָה, וְאִם הָיָה חוֹלֵץ - יְחַלֵּץ לְפְסוּלָהּ, כִּדְּבַר שֶׁלֹּא יִפְסֹל אֶת הַפְּשָׁרָה לְפָנֶיהָ 61. בְּחֲלִיצָה 61.

60) כגון נשים גרושות האסורות לכהן. (61) שהחלוצה אסורה לכהן מדרבנן, כמבואר לעיל בפ"א מהל' אישות ה"ז, ו"לא ישפוך אדם מי בורו, ואחרים צריכים להם" (יבמות מד:).

יא. מָתָהּ לוֹ אָחִין רַבִּים וְנִפְלְוּ נְשׁוֹתֶיהֶן לְפָנָיו. אִם אֶפְשָׁר לוֹ לִיָּבֵם אֶת פְּלִזָּה 62 - מֵיָבֵם 63, וְאִם לֹא - חוֹלֵץ פְּלִזָּה, אוֹ חוֹלֵץ לְמִי שְׂרִיצָה מֵהֶן וּמֵיָבֵם לְמִי שְׂרִיצָה, אַחַת מִכָּל בֵּית וּבֵיתָהּ 64.

62) "שיכול ליתן שאר כסות ועונה כראוי לכל אחת ואחת", כדברי רבינו לעיל בפ"ד מהל' אישות ה"ג. (63) יבמות מג, ב במשנה. ושם נאמר "ארבעה אחים נשואים ארבע

1 רַבּוֹתָם 38 לְאִוִּיר הָעוֹלָם קָדָם שְׂיָמוֹת אָחִיו הָרִי זֶה זֹזְקָה 2 אֶת אִשְׁתּוֹ לְיָבֵם 39. וְאִם הָיָה לוֹ אֶחָד מִן הַשְּׂפָחָה אוֹ 3 מִן הַפּוֹתִית - אִינוּ אָחִיו לְדָבָר מִן הַדְּבָרִים, וְאִינוּ 4 זֹזְקָה אֶת אִשְׁתּוֹ 40. וְאִף עַל פִּי שֶׁהִיָּתָה לְדָתוֹ בְּקִדְשָׁהּ 41 - 5 הוֹאִיל וְהִיָּתָה הוֹרְתוֹ שֶׁלֹּא בְּקִדְשָׁהּ 42, אִינוּ אָחִיו 43.

38) לדעת הגר"א בביאורו לאהע"ז סי' קנו סק"ב, הכוונה כאן ראשו או רובו ואין צורך בשניהם כאחד, כמבואר בנדה כט, א: "הראש כרוב איברים". וכן פסק רבינו בפ"י מהל' איסורי ביאה ה"ו. (39) יבמות כב, א. כלומר, לדין יבום שלא תוכל להנשא לאחר, אבל ודאי שאינה מתייבמת לו, כי ממזר הוא ואסורה לו, אלא צריכה ממנו חליצה. אבל נולד לאחר שמת אחיו אינו זוקק, שנאמר: "כי ישבו אחים יחדיו" - עד שישבו שניהם יחד בעולם, וכמבואר לקמן פ"ו, ה"ז. וכן הדין אם היה בעלה המת עובד ע"ז, אשתו זקוקה לאחיו, כמבואר בשו"ע אהע"ז סי' קנו, ס"ה. ופסק הרמ"א (שם, ס"ד): "המקדש אשה יש לו אח מומר, יכול לקדש ולהתנות בתנאי כפול, שאם תפול לפני המומר ליבום שלא תהא מקודשת", והרי זו פטורה מזיקתו. (40) יבמות כב, ב. וכמבואר לעיל ה"ד. (41) שנתגיירה אמו בהיותה מעוברת עמו. (42) שכשנתעברה היתה עדיין גויה או שפחה. (43) יבמות צז, ב. וכמבואר בסמוך ה"ח. וכן אמרו (קידושין טז:): "כל וולד במעי שפחה, כוולד במעי בהמה".

ז. אָחִים מִן הָאֵם אֵינָן חֲשׁוּבִין אָחִין (אֵלָּא 6 לְאַבְלוֹת 44 וּלְעִדוֹת 45, אֲבָל) לְעִנְיַן יִרְשָׁה אוֹ לְעִנְיַן 7 יָבוֹם וְחֲלִיצָה - הָרִי הֵן פְּמִי שְׂאִינָן 46; שְׂאִין אֲתוּהָ 8 אֵלָּא מֵאָב 47.

44) מדבריהם בלבד, כמבואר בפ"ב מהל' אבל, ה"א. (45) מדברי סופרים, כמבואר בפ"ג מהל' עדות ה"א. (46) ש"האחים מן האם, אינם יורשים זה את זה" (פ"א מהל' נחלות ה"ו), וכן אין זוקקים את נשותיהם ליבום. (47) לענין ירושה אמרו (ב"ב קט:): "ממשפחתו וירש אותה" - "משפחת אב קרויה משפחה, משפחת אם אינה קרויה משפחה, ודתיב למשפחתם לבית אבותם". וביבום וחליצה, למדו (יבמות יז:): "גזירה-שוה" "אחיה - אחוה" מבני יעקב, נאמר כאן "כי ישבו אחים יחדיו", ונאמר בבני יעקב "שנים עשר אחים בני אבינו" - מה להלן בבני יעקב באחים מן האב, אף כאן ביבום וחליצה באחים מן האב.

ח. גֵּרִים שְׂנֵתְגִירוּ וְעֵבְדִים שְׂנֵשְׁתְּחַרְרוּ - אֵין לְהֵן 10 אֲתוּהָ פְּלִל, וְהָרִי הֵן פְּזָרִים זֶה לְזֶה 48. וְאֶפְלוֹ אֶחָד 11 מֵהֶם הוֹרְתוֹ שֶׁלֹּא בְּקִדְשָׁהּ וְלְדָתוֹ בְּקִדְשָׁהּ 49 וְהַשְּׂנֵי 12 הוֹרְתוֹ וְלְדָתוֹ בְּקִדְשָׁהּ 50 - הָרִי הֵן פְּזָרִים 51. וְאֶפְלוֹ 13 תְּאֻמִּים 52 וְנוֹלְדוּ בְּקִדְשָׁהּ - אֵין בִּינֵיהֶן אֲתוּהָ 53, עַד 14 שְׁתֵּהָא הוֹרְתָן וְלְדָתָן בְּקִדְשָׁהּ 54.

48) יבמות צז, ב. וכל אחד מהם מותר באשת אחיו (פרט לאשת אחיו מאמו שנשאה אחיו אחר שנתגייר, פ"ד מהל' איסורי ביאה ה"ג), שהגר שנתגייר הרי הוא כקטן שנוולד (הל' איסורי ביאה שם ה"א), וכן מעידים זה לזה, כמבואר בפ"ג בהל' עדות ה"ב. (49) שנתגיירה אמו לפני שילדתו.

קמח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד טבת - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

באשתו גמורה אינה אלא מדברי סופרים, כמבואר לעיל פ"א מהל' אישות ה"ז. (75) והרי היא עליו אשת אבי אבי, שהיא שניה, כמבואר לעיל, שם. (76) יבמות מ, ב. שנאסר בקרובותיה, כמבואר בפ"ב מהל' איסורי ביאה ה"ז. (77) שלא נתייבמה ולא חלצה. (78) שהזיקה ליבום עושה אותה כנוסיה (יבמות יז:). (79) שם מ, ב: "אחות גרושה - מדברי תורה, אחות חלוצה מדברי סופרים." (80) שכשהיבמה חולצת, אין צרתה הולכת עמה לבית-דין, וכשישא אחות צרתה - לא יאמרו אחות חלוצתו נשא (שם מא. וברש"י). וראה לקמן פ"ו, ה"כ.

יד. אסור ליבם לשא קרובת זקוקתו⁸¹, כגון אמה או בתה, עד שייבם אחד מאחיו לה או יחליץ לה, ותסור זקתו מעליה⁸², וישא אמה או בתה או שאר קרובותיה. אף על פי שהן פלן אסורות על אחיו שחליץ או יבם, כמו שבארנו⁸³.

(81) שעדיין לא נתייבמה ולא חלצה, והרי היא אגודה וקשורה לאחים היבמים לייבם או לחלוץ. (82) מכיון שנפקעה זיקתה, הותרו קרובותיה לשאר האחים (יבמות מא.). (83) בהלכה הקודמת.

טו. הפונס את יבמתו וגרשה, אם רצה להחזיר - יחזיר⁸⁴; מפני שהיא אשתו לכל דבר⁸⁵, ולא נשא עליה שם⁸⁶ אסור מפני אחיו פלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

(84) אין אומרים: מצות יבום שהטילה עליו התורה עברה, ועכשיו תחזור ותעמוד עליו באיסור אשת אח (שם לט.). (85) שנאמר: "ולקחה לו לאשה" - כיון שלקחה, הרי היא כאשתו לכל דבר (שם). (86) מילה זו מצויה כמה פעמים בדברי רבינו. וראה בפ"א מהל' יסודי התורה ה"א, ובפ"ד מהל' אישות ה"ז.

טז. פבר בארנו בהלכות אישות⁸⁷, שפן תשע שנים ויום אחד ביאתו ביאה, ודבר זה הלכה מפי הקבלה⁸⁸. לפיכך, יבם קטן שבא על יבמתו, אם היה בן תשע שנים ויום אחד - יקיים⁸⁹. אבל אינו חולץ עד שיגדל ויבדק⁹⁰, שהרי 'איש' בתוב בפ"שה⁹¹ לענין חליצה⁹². ואם היה פחות מזה - אין ביאתו ביאה. וביאת בן תשע שנים אינו קונה קנין גמור⁹³. לפיכך אין יבמתו נותרת לזר עד שייבא עליה אחר שהגדיל⁹⁴ או עד שתחליץ⁹⁵, כמו שיתבאר⁹⁶.

(87) פ"א ה"ג. (88) שקיבלו איש מפי איש עד משה מסיני, כמבואר בהל' ממרים פ"א, ה"ב-ג. והשווה הל' נזירות פ"ג, ה"ב; הל' ממרים פ"ד, ה"ג; הל' אבל פ"ג, ה"ח. (89) יבמות קיא, ב. שהרי קנאה בביאתו, ואינו יכול לגרשה בגט שאין גט קטן כלום, וכן אין חליצתו כלום, כמבואר בסמוך. (90) אם הביא סימני גדלות והם שתי שערות, כמבואר לעיל פ"ב מהל' אישות ה"י [ומקור הדברים בנדה מו, א שלענין חליצה, אע"פ שהיא בת י"ב שנה, אין

נשים ומתו, אם רצה כו' ליבם את כולן, הרשות בידו". ואמרו שם בגמרא (מד.) שארבע דווקא ולא יותר. שעצה טובה היא שלא ישא אדם יותר על ארבע נשים, כדי שתגיע להן עונה פעם אחת בחודש. וכן פסק רבינו בפ"ד מהל' אישות ה"ד. (64) מכל אח ואח, ולא יותר. כנ"ל בה"ט.

יב. הפונס את יבמתו - נאסרו צרותיה עליו ועל שאר האחין. ואם בא הוא או אחד מהאחין על צרתה - הרי זה עובר בעשה⁶⁵, שנאמר: יבמה יבא עליה - ולא עליה ועל צרתה⁶⁶; ולא הבא מפלל עשה - עשה⁶⁷. וכן החולץ ליבמתו - נאסרה החלוצה היא וכל צרותיה על החולץ ועל שאר אחין. וכלן אסורות עליהן מדברי סופרים⁶⁸ כשניות⁶⁹; ששאחר שמת אחיו בלא ולד, נסתלק אסור ערוה מעל פל נשיו⁷⁰. לפיכך תופסין בהן הקדושין כשניות.

(65) יבמות יא, א. וכן גירסת ה"ר"ף שם פ"ד. (66) וכעין זה דרשו בפסחים סב, א: "לכפר עליו - עליו ולא על חבריו", אמנם בסוגיית התלמוד ביבמות שם, אין דרש זה נזכר, ורש"י (שם) מפרש: טעם העשה, משום שנאמר "בית אחיו", בית אחד הוא בונה ואינו בונה בני בתים. (67) יבמות נד, ב. השווה לעיל פ"א מהל' אישות ה"ח. (68) סמך לכך: "אשר לא יבנה את בית אחיו", ולא כתוב "אשר לא בנה", לומר לך: כיון שלא בנה (שלא יבם) שוב לא יבנה. והואיל והחולץ פועל בשליחות אחיו, וכן החולצת - בשליחות צרותיה, נמצא שכולן נאסרו על כל האחים איסור שוה (יבמות יז:). וכן אמרו שם (מ:): "חלוצה (מדרבנן) לא גזרו רבנן שניות" (ועיי"ש בפירש"י ד"ה בערוה). אולם הרמב"ן בהשגותיו ל'ספר המצוות' (מצוה יד) מונה זה בין מצוות לא-תעשה. ולדעתו, החולץ ליבמתו נאסרה עליו איסור לאו גמור על סמך הדרש הנ"ל: "כיון שלא בנה, שוב לא יבנה". וכן אמרו ביבמות י, ב - שרבי יוחנן סובר שזוהי מחייבי לאוין, וכמבואר שם נב, ב - בענין חליץ ואח"כ עשה מאמר, שרבי עקיבא אין מאמרו מועיל, הואיל והוא סובר: "אין קידושין תופסין בחייבי לאוין", הרי שהחלוצה נאסרה עליו איסור לאו. (69) לערוה, שאיסורן מדברי סופרים, כמבואר לעיל פ"א מהל' אישות ה"ז. (70) יבמות י, ב.

יג. החולץ ליבמתו - כשם שהיא אסורה עליו, כך קרובותיה אסורות עליו⁷¹, כגון אמה ובתה. וכן היא אסורה לבנו⁷² ולאחיו⁷³. ונאפלו שניות שלה אסורות, כגון בת בת בתה⁷⁴. וכן היא אסורה לכן בן בנו⁷⁵. פללו של דבר: הרי היא כאשתו שגרשה⁷⁶. וכן אם מתה יבמתו ועדין היא זקוקה לה⁷⁷ - אסור בקרובותיה, כאלו היתה אשתו ומתה תחתיו⁷⁸. וכל האסורין האלו מדבריהן⁷⁹. ומתה אדם לשא אחות צרת חלוצתו ושאר קרובותיה⁸⁰.

(71) הרי היא כגרושתו, וכמבואר בסמוך. (72) הרי היא כאשת אביו. (73) משום אשת אחיו. (74) שאפילו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד טבת - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11 תְּשַׁעִים יוֹם, חוֹץ מִיּוֹם הַמִּיתָה וּמִיּוֹם הַיְבוּס וּמִיּוֹם
12 הַחֲלִיצָה, כְּשֶׁאָר כָּל הַנְּשִׁים¹⁰⁸. וּמִפְּנֵי מָה לֹא תִחְלֹץ
13 בְּתוֹךְ תְּשַׁעִים יוֹם?¹⁰⁹ מִפְּנֵי שְׂאִינָה רְאוּיָה לְיְבוּס¹¹⁰,
14 וְנֹאמַר: אִם לֹא יִחְפֹּץ הָאִישׁ לְקַחַת אֶת יְבֻמָּתוֹ
15 וְחֲלִיצָה נַעֲלוּ וְכוּ' - בְּעַתְּ שֶׁהִיא עוֹלָה לְיְבוּס¹¹¹ עוֹלָה
16 לְחֲלִיצָה, וְכָל זְמַן שְׂאִינָה עוֹלָה לְיְבוּס אֵינָה עוֹלָה
17 לְחֲלִיצָה¹¹². וְאִם יָבֵם אוֹתָהּ אוֹ חֵלֶץ בְּתוֹךְ הַשְּׁלִשָּׁה
18 חֳדָשִׁים - הוֹאִיל וְאֵינָה מְעַבְרַת, הָרִי זֶה נִפְטָרָה וְאֵינָה
19 צָרִיכָה פְּלוּם¹¹³.

סומכים על החזקה שהביאה סימני גדלות]. (91) "ואם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו" (דברים כה, ז). (92) יבמות סא, ב. (93) שתהיה אשתו גמורה ותיפקע מעליה זיקת יבום ולא תצטרך אה"כ אלא גט בלבד - שהרי אין ביאתו אלא כמאמר בגדול, שאינו קונה קנין גמור, כמבואר לקמן פ"ב ה"א (יבמות צו). (94) ויגרשה בגט. (95) כשיגדל ולא יבוא עליה, ואז תצטרך גם גט לביאתו שבימי קטנותו, כדין העושה מאמר ביבמתו ואינו רוצה לבעול, שצריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו, כמבואר לקמן פ"ה ה"ג (נדה מה.). (96) לקמן פ"ה הכ"א.

108 הגרושות, או האלמנות, שאסור להן להתארס עד שימתינו תשעים יום חוץ מיום מיתת הבעל, וחוץ מיום האירוסין (יבמות מג). עד שיוודע אם היא מעוברת או אינה מעוברת, כמבואר לעיל פי"א מהל' גירושין הי"ח. (109) והלא בחליצה אין שום חשש? (110) שמא היא מעוברת, והולד הוא בן קיימא, נמצא שפגע באסור אשת אה שלא במקום מצוה (שם מא:). (111) כשרה ליבום ולשון "עולה", הוא על פי הכתוב: "ועלתה יבמתו השערה". (112) שם. (113) ברייתא שם: "יבמה שחלצו לה אחים בתוך שלשה, צריכה להמתין שלשה חדשים" (מיום מיתת הבעל), הרי שחליצתה כשרה, וכן דעת ה'תוספות' (שם לה: ד"בורה המתחיל ונמצאת מעוברת).

1 יו. וְכֵן הַיְבָמָה הַקְטָנָה⁹⁷, אִם רָצָה הַיָּבָם⁹⁸ לְיָבֵם
2 אוֹתָהּ - מִיָּבָם⁹⁹; אֲבָל אֵינָה חוֹלֶצֶת עַד שֶׁתִּגְדֹּל
3 וְתִבְדָּק¹⁰⁰. וְאִפְלוּ נִבְעְלָה אַחַר שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה¹⁰¹
4 - אֵינָה חוֹלֶצֶת¹⁰² עַד שֶׁתִּבְדָּק וְיִמְצְאוּ בָּהּ
5 הַסִּמְנַיִן¹⁰³.

20 כ. הַחוֹלֵץ לְיְבֻמָּתוֹ¹¹⁴ וְנִמְצְאָת מְעַבְרַת וְיִלְדָה¹¹⁵: אִם
21 הָיָה וְלָד שָׁל קְיָמָא - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁלֹּא נִחְלָצָה לוֹ
22 מֵעוֹלָם, וּמִתְרַת לְכַהֲנָה¹¹⁶ וּמִתָּר בְּקְרוּבוֹתֶיהָ; וְאִם
23 הַפִּילָה¹¹⁷ אוֹ שֶׁלֹּא שָׁהָה שְׁלִשִׁים יוֹם אַחַר שְׁנוּלָדָה¹¹⁸
24 - חוֹזֵר וְחוֹלֵץ לָהּ הוּא אוֹ אֶחָד מֵאָחָיו; שְׁחֲלִיצַת
25 הַמְעַבְרַת אֵינָה חֲלִיצָה, וּבִיַּאת הַמְעַבְרַת אֵינֶנּוּ
26 יְבוּסִים¹¹⁹.

97 הפחותה מבת שתיים-עשרה שנה ויום אחד. (98) אפילו כשהוא גדול. (99) ואין חוששים שמא תימצא איילונית, שאינה ראויה לילד, ונמצאו פוגעים באסור אשת אה שלא במקום מצוה, שהרי אינה בת יבום (להלן פ"ו ה"ח) - כי אנו הולכים אחרי הרוב, ורוב בנות אינן איילוניות (יבמות ק"ט). (100) אם הביאה סימני נערות, כי אנו מדמים "אשה - לאיש", כמבואר בסמוך בהלכה הבאה. (101) [חששו שמא לא היו לה סימנים בעת שנבעלה והרי היא קטנה. ואע"פ ששנינו (נדה מד:): "בת שלש שנים ויום אחד - ואם בא עליה יבם קנאה" - סובר רבינו שכשם שבקטן, שאף הוא קונה יבמתו מן התורה, עשו חכמים ביאתו כמאמר (להלן פ"ה הי"ח) - כמו כן בקטנה. וב'אור שמח' כתב שלפני המגיד-משנה היתה הנוסחא בדברי רבינו: "ואפילו נחלצה אחר י"ב שנה אינה חליצה". אבל זה סותר למה שכתב (להלן פ"ד הט"ז) שקטנה שחלצה "חליצתה פסולה" ולא ש"אינה חליצה", ראה להלן שם, והערה עד שם]. (102) [שלענין חליצה אין סומכים על החזקה, ראה למעלה הערה פח]. (103) יבמות קה, ב.

114 בתוך שלושה חדשים ולא הוכר עוברת. (115) נמצא שאינה בת חליצה כלל, שהרי הניח בעלה בן אחריו. (116) להנשא לכהן כשאר האלמנות (יבמות לה: במשנה). (117) שילדה ולד מת. (118) ולא נודע אם כלו לו חדשיו, כי אם כלו לו חדשיו, אפילו מת בתוך שלשים יום - אמו פטורה מן החליצה ומן היבום, כמבואר לעיל ה"ה. (119) יבמות, שם. שנאמר: "ובן אין לו - עיין עליו, שאם היא מעוברת אינה בת חליצה ויבום, ובכל זאת נאסר מדברי סופרים בקרובותיה ונפסלה לכהונה בחליצה זו, כמבואר במשנה שם, שהרי הפילה, אלא שמן התורה אין חליצה זו פוטרת וצריכה חליצה אחרת (שם). ולדעת הרא"ש (שם) אין החולץ עצמו חוזר וחולץ לה, שהורעה זיקתו, והריהו כאילו נתן לה גט, שאין חליצתו מעולה - אלא אחד משאר האחים יחלוץ לה, וראה באהע"ז ס' קסד ס"ב.

6 יח. כְּשֶׁם¹⁰⁴ שְׂאִין הַיָּבָם חוֹלֵץ עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה אִישׁ, כִּן
7 אֵין הַיְבָמָה חוֹלֶצֶת עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה אִשָּׁה גְדוּלָה¹⁰⁵.
8 וְיָבֵם קָטָן שָׂבָא עַל יְבָמָה קְטָנָה¹⁰⁶ - יִגְדְּלוּ זֶה עִם
9 זֶה¹⁰⁷.

27 כא. לְפִיכֹף, הַפּוֹנֵס אוֹ הַחוֹלֵץ לְיְבֻמָּתוֹ הַמְעַבְרַת -
28 לֹא תִנְשָׂא צָרְתָה עַד שֶׁתִּלְדַּזּוּ, שְׂאִין הַוֹּלָד מִתָּר עַד
29 שְׂנִיצָא לְאָוִיר הָעוֹלָם¹²⁰.

104 בכת"י התימנים, אין כאן שום הפסק, והכל הלכה אחת היא. (105) שנאמר: "ואם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו ועלתה יבמתו השערה" (דברים כה, ז), מה הוא גדול אף היא גדולה (יבמות שם וברש"י). וראה להלן פ"ו ה"ג, וה"ו. (106) אע"פ שאינם ראויים "להקים לאחיו שם" אינם אסורים זה בזה, שנאמר: "יבמה יבוא עליה", ואפילו כל שהוא (שם קיא:). (107) שהרי אינו יכול לגרשה, שאין גט קטן כלום, וכן אינו יכול לחלוץ, נמצא שעליו לקיימה עד אשר יגדל, ואז אם ירצה יגרשנה בגט (שם).

120 שהרי חליצת זו אינה כלום, וכן ביאתה. שמא תאמר, אם כן תינשא צרתה מחמת הולד שיהיה בר קיימא, והלך

10 יט. הַיְבָמָה לֹא תִתְיָבֵם וְלֹא תִחְלֹץ עַד שֶׁתִּמְתָּיִן

19 הארוסין⁹, אין עושין בה מאמר¹⁰ אלא מדעת
20 אביה¹¹.

2) יבמות נב, א: "מצות יבמה - מקדש ואחר-כך בועל", כי פריצות היא להתחיל קנינו בביאה, כמבואר שם. והשווה לעיל פ"ג מהל' אישות הכ"א. (3) שאומר לה: התקדשי לי במאמר יבמין זה (רש"י שם). ונקרא מאמר "לפי שאין דין קידושין אלא באמירה ולא בשתיקה . . . אבל יבום אפילו בשוגג, שסבר אשה אחרת היא - קנאה" (תוספות יום-טוב' יבמות פ"ב, מ"א). וב'קובץ' (הל' יבום פ"ב, ה"א) מביא בשם ה'נמוקי יוסף': משום שאינם קידושין גמורים אלא כדיבור סתם, נקראו "מאמר". והוא-הדין שיכול לקדשה בשטר, כדין קידושי אשה (ראה לעיל פ"ג מהל' אישות ה"ג), כמבואר ביבמות שם (מגיד-משנה). (4) לירושה, או להטמא לה אם היבם כהן. וכן אם ירצה לגרשה, לא תותר להנשא לזר, עד שתחלוץ לזיקתו ותקבל גט למאמרו. (5) שהיא קונה קנין גמור מן התורה. כי אע"פ שנתן לה כסף קידושין, אין קידושיה קידושין גמורים, שהרי אין קידושין תופסין באשת אח, והתורה לא התירתה לו להעשות כאשה נכרית אלא כסדר המצוה והיא ביאה שנכתבה בתורה (יבמות שם וברש"י). וראה להלן פ"ה ה"ג. (6) שלא בהסכמתה. (7) ואינה צריכה גט למאמרו. (8) ודין מאמר יבמין כדין קידושי אשה (קידושין מד.). וראה לעיל פ"ד מהל' אישות ה"א. (9) שהיתה ארוסה לאחיו המת. (10) שאז היא ברשות אביה וכסף קידושיה לאביה, כמבואר בפ"ג מהל' אישות ה"א. (11) קידושין, שם. אבל קטנה מן הנישואין, אין לאביה רשות בה ואינה מתקדשת אלא לדעתה, כמבואר בהל' אישות שם ה"ב, ופ"ד ה"ז.

21 ב. וק"ש שהוא מקדש את יבמתו, כף הוא מברך
22 ברכת נשואין¹² פעשורה וכותב כתובה¹³, כדין כל
23 נושא אשה¹⁴. הפא על יבמתו ולא עשה בה מאמר
24 - קנה קנין גמור¹⁵, ואינו צריך לחזור ולקדש אחר
25 הפעילה. ומפין אותו מפת מרדות¹⁶. וכותב לה
26 כתובה¹⁷.

(12) המבוארת לעיל פ"י מהל' אישות ה"ג (דעת הגאונים הובאת בספר 'העיטור'). והוא-הדין שמברך ברכת אירוסין (ראה הל' אישות פ"ג, הכ"ג) כשמקדשה במאמר, כמבואר ב'טור' אהע"ז סי' קסו בשם 'העיטור' ובב"ח שם. (13) יבמות נב, א. (14) ראה לעיל פ"י מהל' אישות ה"ז. ונוסח כתובת יבמה, מובא להלן פ"ד הל"ב. (15) לירושה ולהטמא לה, וכן הוא זוכה בנחלת אחיו המת, ואם בא לגרשה יוציאה בגט בלבד (יבמות נב. וברש"י שם נג:). וראה לקמן פ"ה, ה"ג. (16) שם. על שמרד על דברי חכמים לקדשה לכתחילה בביאה, וכלשון רבינו לעיל בהל' אישות (פ"ג הכ"א): "כדי שלא יהיו ישראל פרוצים בדבר זה". מרדות - "מכת ידווי מדרבנן, שנהג קלות ראש בעצמו" (רש"י ביבמות שם). (17) שאסור לאדם לשהות עם אשתו בלא כתובה, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה (לעיל פ"י מהל' אישות ה"ז). וראה לעיל פ"א ה"א, והל' אישות פכ"ב הי"ד.

אחרי רוב נשים היולדות ולד קיים - אין הולד מתיר עד שיצא לאויר העולם (יבמות לו.).

1 כב. הפונס את יבמתו ונמצאת מעפרת - מפרישין
2 אותן¹²¹ וממתינין לה: אם הפילה - יחזור ויקנם;
3 ואם ילדה, אפלו מת ביום שנולד¹²² - הרי זה
4 מוציאה בגט¹²³ וחולץ לה¹²⁴, ואחר כך תהיה מתרת
5 לאחריה; ואם נתקיים הולד שלשים יום אחר שנולד
6 - הרי זה ולד של קנמא¹²⁵, ואינה צריכה ממנו גט,
7 מפני שהיא ערוה עליו¹²⁶.

(121) שמא ימצא הולד קיים, ואסורה עליו משום אשת אחיו שלא במקום מצוה. (122) אלא שנגמרו סימניו, והם: שערו וצפרניו שלמים, כמבואר בבאורנו לעיל ה"ה, שמן התורה ולד שלם הוא אע"פ שלא ידוע אם כלו לו חדשיו. (123) לביאתו, שהרי היא כנשואתו. (124) שמדברי סופרים ולד כזה אינו פוסט את אמו מן החליצה והיבום, כמבואר לעיל ה"ה, וראה לקמן פ"ב, הכ"א. (125) וכן אם ידוע בוודאי שכלו לו חדשיו, ואפילו מת בתוך שלשים יום. (126) איסור אשת אח שלא במקום מצוה, ואין קידושין תופסים בערוה (יבמות לה:). ולא עוד אלא ששניהם חייבים קרבן חטאת, כמבואר שם ובהל' שגגות פ"א ה"א.

8 כג. ילדה לאחר ששה חדשים משנתקבמה ולד של
9 קנמא - הרי זה הולד ספק אם בן תשעה לראשון¹²⁷
10 אם בן שבועה לאחרון¹²⁸, לפיכך יוציא בגט¹²⁹,
11 והולד פשר¹³⁰. ואם פא עליה אחר שילדה - הפנים
12 שיבואו אחריו ספק ממזרים¹³¹.

(127) לבעלה המת. (128) ליבם. שהיולדת לשבעה חדשים, יולדת למקוטעים (שם מב.). (129) אסורה לו - שמא הוא בן תשעה לראשון, ואינה בת יבום וחליצה. אבל אינה יוצאה ממנו בלי גט, שמא הוא בן שבועה לאחרון ונתייבמה כדין והרי היא אשתו. (130) על-כ"ל-פנים, בין אם הוא בנו של ראשון, בין אם הוא בנו של אחרון. (131) שמא הראשון הוא בן תשעה לראשון, ונמצאת זו ערוה על היבם, כמו שאמרו (שם לו:): "ראשון ראוי להיות כהן גדול, ושני ספק ממזר ואסור במזורת", כמבואר בפט"ו מהל' איסורי ביאה הכ"ב.

פרק שני

(1) נתבאר בו קידושי "מאמר" ביבמה, כתובה ביבמה, קנין היבום בשוגג ובאונס, שעיקר המצוה על גדול האחים, כפייה ביבום ובחליצה, דין מורדת ביבמה, יבמה שראויה לחליצה ולא ליבום, יבמה שזינתה.

13 א. מדברי סופרים, שלא יבוא היבם על יבמתו עד
14 שיקדש אותה² בפני שני עדים בפרוטה או בשוה
15 פרוטה. וזהו הנקרא מאמר³. ואין המאמר קונה
16 ביבמה קנין גמור⁴ כמו הביאה⁵. והעושה מאמר
17 ביבמתו שלא מדעתה⁶ - לא עשה פלוס⁷, שאין
18 האשה מתקדשת אלא בראונה⁸. וקטנה מן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד טבת - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִמֶּנּוּ שִׁיחֲלֹץ לָהּ⁴⁵. וְאִם הָיָה מוֹדָה שְׁלֹא בָעַל - 19
 כּוֹפֵין אוֹתוֹ לְחַלֵּץ⁴⁶. הִיא אוֹמֶרֶת נִבְעֵלְתִי⁴⁷, וְהוּא 20
 אוֹמֵר לֹא בָעֵלְתִי⁴⁸ - אֵינָה צְרִיכָה חֲלִיצָה, שְׂאִין זֶה 21
 נֶאֱמָן לְאֶסְרָה עַל כָּל אָדָם אַחֵר שֶׁפָּנְסָה⁴⁹. 22

35) שכנסה היבם. 36) בכת"י התימנים: אע"פ.
 37) שגיטה יוצא מתחת ידה, ולדבריו גירשה אחרי שבעלה,
 ואינה צריכה עוד חליצה. 38) כי לדבריה שלא נבעלה,
 אינה ניתרת להנשא לזר עד שתחלוץ, והיא נאמנת יותר
 ממנו כי עד שלשים יום אדם יכול לעמוד על נפשו שלא
 לבעול. 39) כלומר, לפיכך כופים אותו לחלוץ ואין כופים
 אותו לייבם, הואיל וגירשה ונאסרה עליו, כמבואר לקמן
 פ"ה ה"א: "שהרי נעשה כמי שחלץ לה". 40) שהיא
 מותרת לו. 41) כי מצות יבום קודמת לחליצה. 42) אם
 אינו רוצה לייבם. 43) כי חוששים אנו לדבריו שכבר
 בעלה, וממילא אינה ניתרת לאחרים בלא גט. ולדעת ה'מגיד
 משנה' בהבנת דברי רבינו, אפילו אם לא יאמר היבם:
 בעלתי, אינה יוצאה בלא גט, כי כל שכנסה מסתמא בעל,
 כמבואר ביבמות קיב, א - בעובדא, ששניהם הודו שלא
 נבעלה, ובכל זאת הצריכוה גט נוסף לחליצה, וכן נראה
 מדברי הרי"ף שם. 44) והוא טוען בעלתי. וכאן הוא יותר
 נאמן ממנה, כי חזקה היא: אין אדם יכול לעמוד על נפשו
 מלבעול יותר משלושים יום, ובוודאי בעל (שם קיא:).
 45) ואין יכולים לכופו לחלוץ, כי לדבריו מספיק הגט
 בהחלט להיתירה לאחרים הואיל וכבר נבעלה, והוא מקפיד
 שלא לחלוץ לה, לפי שמתבייש שתרוק בפניו בבית-דין
 ('תוספות' שם). וגם אם יחלוץ לה, לא יוכל להחזירה
 עולמית, אבל כשיגרשה בתור אשתו, יוכל אח"כ להחזירה
 כשתיפייסו, כמבואר לעיל פ"ה ה"ו ('נמוקי יוסף'). והיא
 אסורה להנשא לזר בלא חליצה, כי לדבריה שלא נבעלה,
 עדיין לא הותרה זיקתה, ועשתה עצמה חתיכת איסור על
 כל העולם. 46) נוסף על גיטה, שהרי לדברי שניהם לא
 הותרה זיקתה עדיין, ולייבמה אי-אפשר שהרי גירשה
 ונאסרה עליו (שם קיא:). 47) בין בתוך שלושים יום, בין
 לאחר שלושים. 48) ולדבריו אינה מותרת לאחרים עד
 שיחלוץ לה. 49) והואיל וכנסה, חזקה שבעלה, ואינה
 צריכה ממנו אלא גט בלבד (שם קיב:).

ו. מִי שִׁמַּת וְהֵנִיחַ אֲחִים רַבִּים - מְצוּהָ עַל הַגָּדוֹל 23
 לַיָּבֵם אוֹ לְחַלֵּץ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד. 24
 מִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁵⁰ לְמִדְוָי⁵¹, שְׂאִינוּ מְדַבְּרִים אֶלָּא בְּבִכּוֹר 25
 שֶׁבְּאֶחָיו. כְּלוּמַר, גְּדוֹל הָאֶחָיו יָקוּם עַל שֵׁם אֶחָיו 26
 הַמֵּת⁵². וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר 'אֲשֶׁר תֵּלֵד' - מִשְׁמֵנוּ אֲשֶׁר 27
 יֵלְדָה הָאֵם⁵³, וְאִין⁵⁴ מִשְׁמֵנוּ אֲשֶׁר תֵּלֵד הַיָּבֵמָה. 28

50) כלומר, אע"פ שפשוטו של מקרא אין משמעו כך, אולם
 מפי השמועה (מבעלי הקבלה שקיבלו זה מפי זה) למדו
 להוציא המקרא מפשוטו, ולפרשו בדרך דרשה כדלהלן.
 וראה בבאורנו להל' יסודי התורה פ"ה, ה"ד. 51) יבמות
 כד, א. 52) לייבם את אשתו ולנחול נחלתו, ולא יחלקו
 שאר אחיו עמו (רש"י שם). "אתה אומר לנחלה או אינה
 אלא לשם (ובכן שילוד לו מדבר הכתוב): יוסף - קוראים

ג. הֵפֵא עַל יָבֵמָתוֹ בֵּין בְּשׁוּגְגָא¹⁸ בֵּין בְּמִזִּיד¹⁹ בֵּין 1
 בְּאֲנָס²⁰ בֵּין בְּרִצּוֹן²¹, בֵּין שְׁהֵיָה הוּא מְזִיד וְהִיא 2
 שׁוּגְגָת²² אוֹ אֲנוּסָה, בֵּין שְׁהֵיָתָה הִיא מְזִידָה וְהוּא 3
 שׁוּגְגָא אוֹ אֲנוּס, בֵּין שְׁהֵיָתָה יִשְׁנָה בֵּין שְׁהֵיָתָה עָרָה, 4
 (בֵּין שְׂפָא עָלֶיהָ כְּדַרְפָּה בֵּין שְׂלֹא כְּדַרְפָּה)²³, אֶחָד 5
 הַמְעַרָה²⁴ וְאֶחָד הַגּוֹמְרִי²⁵ - קִנְיָה²⁶. 6

18) סבר שהיא אשתו או אשה אחרת. 19) לשם זנות ולא
 למצוה. 20) שנתכוין לאשתו, ותקפתו יבמתו ובא עליה
 (יבמות נד.). 21) שנתכוין לה ולשם מצוה, או שזה מוסב
 על "שוגג ומזיד" - בין שהיו באונס, שאנסוהו לעשות כן,
 בין שהיו ברצון ('תוספות' ליבמות נג:). 22) באופן
 ששניהם לא נתכוונו לשם מצוה. 23) יבמות נד, א.
 24) שלא גמר ביאתו אלא הכניס ראש העטרה בלבד, מלשון
 הכתוב (ויקרא כ, יח): "את מקורה הערה". 25) "שהכניס
 כל האבר" (לשון רבינו פ"א מהל' איסורי ביאה ה"ו).
 26) יבמות נג, ב: שנאמר: "יבמה יבוא עליה" - מכל מקום
 (שם נד.). וכן אמרו שם: "יבמה יבוא עליה - כדרכה,
 ולקחה - שלא כדרכה", וכמו שאמרו (סנהדרין נד:):
 "משכבי אשה" (ויקרא כ, יג) - מגיד לך הכתוב, ששני
 משכבות באשה. השווה פירוש המשנה לרבינו, יבמות פ"ו
 מ"א. ולענין העראה (מערה) למדו ביבמות נה, ב מ'גזירה-
 שוה', 'ביאה-ביאה" - נאמר ביבמה "יבוא עליה", ונאמר
 בממזר: "לא יבוא", מה להלן, העראה כגמר ביאה, אף
 בקנין יבמה, העראה כגמר ביאה.

ד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שְׁנֵתְפוֹן לְבָעַל; אֶבֶל (אִם) 7
 נָפַל מִן הַגָּג²⁷ וְנִתְקַע בָּהּ²⁸, אוֹ שְׂפָא עָלֶיהָ שְׂכוֹר 8
 שְׂאִינוּ מְפִירִים קְלוּם²⁹, אוֹ יִשְׁנֹן³⁰ - לֹא קִנְיָה. נִתְפוֹן 9
 לְדָבָר אַחֵר³¹ וְהֵטִיחַ³² בִּיבֵמָתוֹ - לֹא קִנְיָה³³; לְהֵטִיחַ 10
 בְּבִהְמָה וְהֵטִיחַ בִּיבֵמָתוֹ - קִנְיָה, שְׁהָרִי נִתְפוֹן לְשׁוּם 11
 בְּעִילָה מִכָּל מְקוֹם³⁴. 12

27) כשנתקשה לאשתו. 28) ביבמתו. 29) שאע"פ
 ששוטה שייבם - קנה ('ירושלמי' יבמות פ"ו ה"א, ותוספתא
 שם פ"א, וכן הוא בדברי רבינו להלן פ"ו ה"ג) - היינו
 דווקא כשמתכוין לביאה, אבל שיכוור שאינו מכיר כלום,
 אינו מתכוין לביאה כלל, ודומה כנתכוין להטיח בכותל
 שלא קנה, כמבואר בסמוך ('אור שמח'). 30) אף הוא אינו
 מכוין לביאה כלל (יבמות נד. 'תוספות' שם ד"ה ישן).
 31) ובדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים: "נתכוין להטיח
 בכותל" (מלשון הגמרא ביבמות שם). 32) בעל, לשון
 יריית חץ, ככתוב (בראשית כא, טז) "כמטחוי קשת", על
 שם שהזרע יורה כחץ (רש"י לתורה, שם). 33) יבמות,
 שם. שהרי לא נתכוין לשם ביאה כלל. 34) שם.

ה. יָבֵמָה שְׁנֵתְפֵמָה³⁵, וְאִמְרָה בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם לֹא 13
 נִבְעֵלְתִי, וְאָף עַל פִּי³⁶ שְׁהוּא אוֹמֵר בְּעֵלְתִי, 14
 וְגִרְשָׁה³⁷ - כּוֹפֵין אוֹתוֹ שִׁיחֲלֹץ³⁸, הוֹאִיל וְקָדַם 15
 וְגִרְשָׁה בְּגִט³⁹. וְאִם עֵדִין לֹא גִרְשָׁה⁴⁰ - כּוֹפֵין אוֹתוֹ 16
 שִׁיבְעֵל⁴¹ אוֹ יִחֲלֹץ⁴², וְיוֹצִיא בְּגִט⁴³. גִּרְשָׁה לְאַחֵר 17
 שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְהִיא אוֹמֶרֶת לֹא נִבְעֵלְתִי⁴⁴ - מִבְּקָשִׁים 18

קנב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד טבת - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כתובתה, כמבואר בסמוך הי"ד. (67) שאמרה מאסתי ויאני יכול להבעל לו, ודינה מבואר לעיל פי"ד מהל' אישות ה"ח, כי הואיל ומצות יבום קודמת למצות חליצה (ראה לעיל פ"א ה"ב), והיא מסרבת להתייבם, הרי זו מורדת, כמו שרבינו מבאר בסמוך הי"ג. וכן פסק הרי"ף בכתובות פ"ה, על-פי מסקנת הסוגיא בכתובות סד, א. (68) כשם שכופין את הבעל לגרש כשאתו מורדת, וכמבואר בהל' אישות שם. וכבר ביארנו שם שהרבה פוסקים חולקים על רבינו בזה, ולדעתם אין כופין את הבעל לגרש כשאתו מורדת, אלא באותם מקומות שהזכירו חכמי התלמוד בפירוש. (69) כדין המורדת. (70) ובשו"ע אהע"ז (סי' קסה ס"א) הביא דעת הפוסקים, שמצות חליצה קודמת, ולפיכך אם אינה רוצה להתייבם אין לה דין מורדת, וכן פסק הרמ"א שם.

אותו יוסף, יוחנן - קוראים אותו יוחנן, נאמר כאן: "יקום על שם אחיו", ונאמר להלן (בראשית מח, ו): "על שם אחיהם יקראו בנחלתם" - מה שם האמור להלן - נחלה, אף שם האמור כאן - נחלה" (שם). (53) אם האחים, "ובא העתיד במקום עבר" (פירוש המשנה, יבמות פ"ב, מ"ו). (54) ובדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים: "עם משמע אשר תלד היבמה", וכן דרשו ביבמות כד, א: "אשר תלד - פרט לאיילונית שאינה יולדת", הרי שגם ביבמה עצמה הכתוב מדבר, וכלשון רבינו לקמן פ"ו ה"ח, וראה ב'מגיד משנה'.

1 ז. לא רצה הגדול ליבם⁵⁵ - מחזרין על כל האחיין⁵⁶.
 2 לא רצו - חוזרין אצל הגדול ואומרין: עליך מצוה,
 3 או חליץ או יבם. ואין כופין את היבם ליבם⁵⁷, אכל
 4 כופין אותו לחליץ⁵⁸.

21 יא. הוה היבמין רבים, ותבע אותה הגדול ליבום,
 22 והיא אינה רוצה בו ורוצה באחיו - אין שומעין
 23 לה, שמצוה בגדול ליבם⁷¹.

(55) ואפילו רצה לחלוץ. (56) ואין הגדול מאחיו (חזן מהגדול שבכולם), קודם לקטן ממנו, כמפורש במשנה (יבמות לט). "מצוה בגדול ליבם, לא רצה - מהלכין על כל האחיין, לא רצו - חוזרין אצל גדול כו". וכן גרס רבינו בדברי אב"י קשישא (שם כד.). וראה להלן הערה עא. (57) שאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת (בית שמואל' לאהע"ז סי' קסא, ס"ק ה) וכן מפרש רבינו-תם ב'תוספות' יבמות לט, ב שאין כופין לייבם. (58) ואין כופין אלא את הגדול, הואיל והמצוה מוטלת עליו (שם לט).

(71) וכיון שאינה מתרצית למי שהמצוה בו, הרי זו מורדת (מגיד-משנה). אולם לשון רבינו: "אין שומעים לה" אין משמע שנקראת מורדת (מעשה רוקח').

24 יב. אמר הגדול: איני רוצה לא ליבם ולא לחליץ,
 25 הרי אחי לפניך, ותבע אותה אחד מן האחיין ליבום
 26 והיא אינה רוצה בו, ורצתה באח אחר והוא רוצה
 27 בה - אין זו מורדת; מאחר שנסתלק הגדול שמצוה
 28 בו - הרי כלן שווין⁷², והואיל והיא רוצה באחד מהן
 29 והוא רוצה בה - הרי זו לא מרדה. ולא עוד, אלא
 30 אם הנה אחד מהן במדינה אחרת, ואמרה: הרי אני
 31 ממתנת אותו⁷³ עד שיבוא וייבם אותי, אכל זה איני
 32 רוצה בו - אין זו מורדת. ואומרין לזה שאינו
 33 הגדול התובע אותה: אם תרצה לחליץ לה ולתן לה
 34 כתובה - חליץ, ואם לאו - הרי רצתה שתשב עד
 35 שיבוא אחיך⁷⁴, הואיל ואין לה דין קדימה עליה.

5 ח. אמר הגדול: המתנינו לי עד שייגדיל הקטן, או
 6 עד שיבוא ההולף⁵⁹, או עד שיכריא החרש ונמלך
 7 בו⁶⁰, ואם לא ירצה אני איבם או אני אחליץ - אין
 8 שומעין לו, אלא אומרין לו: עליך מצוה, או יבם
 9 או חליץ⁶¹.

(59) שהלך למדינה אחרת. (60) נתייעץ אתו, אולי יסכים לייבם. (61) שם.

10 ט. וכן אם היה הגדול במדינה אחרת - אין אחיו
 11 הקטן⁶² יכול לומר: על אחי הגדול הוא⁶³ המצוה,
 12 המתנינו לו עד שיבוא; אלא אומרין לזה שהוא
 13 כאן: יבם או חליץ⁶⁴.

(62) הצעיר ממנו, והוא גם כן גדול בשנים, שמלאו לו י"ג שנה ויום אחד. (63) בכת"י התימנים: היא. (64) ואין משהים את המצוה (יבמות שם).

14 י. יבמה הראויה ליבום⁶⁵ שלא רצתה להתיבם⁶⁶ -
 15 דינה כדין מורדת על בעלה⁶⁷; וכופין את יבמה
 16 לחליץ לה⁶⁸, ותצא בלא כתובה⁶⁹. ואם הגיח אחיו
 17 נשים רבות - כל מי שתבעה היבם מהן ליבום ולא
 18 רצתה היא המורדת, וחולץ לה ותצא בלא כתובה⁷⁰;
 19 ושאר צרותיה שלא נתבעו נוטלות כתבתן פשאר
 20 האלמנות.

(72) כבמשנה (יבמות לט). וכן גרס בדברי אב"י קשישא (שם כד.): "לא רצה - הולכים על כל האחים" (מגיד-משנה). והיא גירסא ספרדית (מגדל עוז). ולדעת הראב"ד, כל הגדול מחבירו - קודם למצוה, והוא גורס בדברי אב"י קשישא (יבמות שם): "מצוה בגדול לייבם, לא רצה - הולכים אחר גדול" (=קטן ממנו, וגדול משאר אחיו). וכעין זה גם הגירסא שלפנינו שם (וכן היא ברש"י ו'תוספות' שם): "לא רצה - הולכים אצל אחיו הקטן". (73) בכת"י התימנים, תיבה זו איננה. (74) ואע"פ ששנינו לעיל ה"ט, שאין הקטן יכול לומר המתנינו לאחי הגדול שיבוא, ואין משהים את המצוה!?! - שם מדובר שהקטן אינו רוצה לייבם ולא לחלוץ, והמצוה מתבטלת בינתיים, ואילו כאן הרי יכול לחלוץ לה ואין המצוה מתבטלת כלל, וזהו שדייק רבינו: "אם תרצה לחלוץ לה . . . חלוץ" (משנה-למלך). וה'אור שמח' מתרץ, שכל איסור השהיית המצוה יסודו בעיגון האשה, כי אם נמתין עד שהגדול יבוא, בינתיים הוא

(65) שהיא כשרה לייבם. (66) ללא טענה מספקת, אבל אם יבמה אינו הגון לה, או שהוא בעל מום, חולצת ונוטלת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד טבת - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 זו מוֹרֶדֶת⁹⁰. וְכֵן אִם נִתְפַּנְּהָ בְּנִדְרָה אֶפְלוּ בְּחַיֵּי
18 בְּעֵלָהּ פְּדֵי שְׂלֵא שְׂלֵא יִיבֵם אוֹתָהּ - אֵין פּוֹפִין אוֹתוֹ
19 לְחַלְצֵי⁹¹, אֲלֵא אִם בֶּן מְרָדָה, וְתֵצֵא בְּלֵא כְּתַבָּה⁹².

85) שלא תהנה ממנו, ולא פירטה הנאת תשמיש, שלא נתכוונה לפטור עצמה ממנו לאחר מיתת בעלה (יבמות קיא: וברש"י). (86) שלא תיבעל להם, שהתשמיש קשה לה, ונתכוונה להפיס דעתו של בעלה שלא יחשדנה כי נתנה עיניה באחר (שם קיב. וברש"י). (87) שהרי אינה יכולה להתייבם מחמת נדרה, ואין לה דין מורדת, כי לא נתכוונה להפטר מן היבום (שם כרב, דאמר: "יבם אינו כבעל", וכפירוש ה'תוספות' שם). (88) שנתכוונה להפטר מן היבום. (89) ואם יסכים מרצון, יחלוץ לה ויתן כתובתה (שם קיא:). (90) וכופים אותו לחלוץ - ותצא בלא כתובה, כמבואר לעיל ה"י. (91) וליתן לה כתובתה, שיכול לומר רצוני לייבמה, והעיקוב ממנה הוא, שהיא הגורמת. (92) כלומר, אינך יכול לכופך אותו לחלוץ וליתן כתובה, אלא לכופך כדין מורדת שאינה מקבלת כתובה ('חזון איש' ע"פ המגיד-משנה).

20 טז. יבִמָּה שֶׁתִּבְעָה הַיָּבֵם לְחַלְצָהּ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: אֵינִי
21 חוֹלְצָת וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתַבָּה, אֲלֵא אֲשֶׁב בְּבֵית בְּעָלִי⁹³
22 וְכִשְׂאָר כֹּל הָאֲלֻמְנוֹת⁹⁴ - אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ, שְׁהָרִי הֶקְנֵנוּ
23 אוֹתָהּ לָזֶה מִן הַשְּׂמִימִים⁹⁵, רָצָה - מֵיבֵם, רָצָה - חוֹלְצִי⁹⁶
24 וְנוֹתֵן כְּתַבָּה. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֶפְלוּ אֶמְרָה: אֵנִי נְזוּנָת
25 מְשָׁלִי וְאֲשֶׁב עִגּוּנָה⁹⁷ כֹּל יְמֵי חַיֵּי - אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ⁹⁸;
26 שְׁהָרִי הַיָּבֵם אוֹמֵר לָהּ: כֹּל זְמַן שֶׁאֵת זְקוּקָה⁹⁹ לִי אֵין
27 נּוֹתֵנִי לִי אֲשֶׁה אַחֲרֶיךָ¹⁰⁰. וְאֶפְלוּ הִיא נְשׁוּי - אֶפְשָׁר
28 שִׁישָׂא אֲשֶׁה אַחֲרֶיךָ¹⁰¹, או תִּהְיֶה לּוֹ מְרִיבָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ
29 מִפְּנֵי הַיָּבִמָּה¹⁰².

93) בבית שגר בעלי המת, ואתזון מנכסיו. (94) ראה לעיל בפ"ח מהל' אישות ה"א. (95) במיתת בעלה, ולא מדעתו בחר בה היבם. (96) כתובות סד, א: "תבע לחלוץ נזקקין לו". וכן פירשו ה'תוספות' שם, דיבור-המתחיל תבע לחלוץ. וכן אמרו ביבמות לט, ב - שיבם הדבר תלוי, שנאמר: "אם לא יחפוץ האיש" - הכל כרצונו, רצה - מייבם, רצה - חולץ. (97) קשורה לבעלי ולזכרו, לא להנשא לאיש אחר, מלשון הכתוב (רות א, יג): "הלהן תעגנה". (98) אלא חולצת בעל כרחיה. (99) קשורה. (100) כתובות, שם. (101) וכל זמן שזו זקוקה לו, לא יתנוה לו. (102) שאשתו תחשוב כי ייבם אותה, ותהיה לה כצרה בבית (מתוך סתימת סוגיית הגמרא בכתובות שם). ואם שניהם מסכימים שלא לחלוץ ולא לייבם, משמע שאין קפידא בדבר ('בית שמואל' לאהע"ז סי' קסה, אות ט, וכן בתשובות 'חכם צבי' סי' א). ובזוהר פרשת חוקת עמ' קפ, משמע שיש מצוה בחליצה. אבל ה'חתם סופר' אהע"ז ח"ב סי' פה כתב, שגם הזוהר לא התכוון לומר שיש מצוה-עשה לחלוץ באופן חיובי, אלא שסגולה היא למת ולנשמתו, שתהא אלמנתו חולצת, ואין זו אלא גמילות-חסד עם המת, כעין אמירת קדיש או הדלקת שמן זית, ואין לכופך את האשה לחלוץ אם אינה רוצה בכך

מעגנה, ואסור לו לעגנה. ואילו בדין שלפנינו, היא בעצמה רוצה להמתין ליבם שיבוא לייבמה ואין שום עיגון מצדו, והרשות בידה לבקש את הרצוי לה.

1 יג. בָּא זֶה שֶׁמְלַתָּהּ בּוֹ וְלֹא רָצָה בָּהּ - חוֹזְרִין אֶצֶל
2 זֶה שֶׁתִּבְעֵה אוֹתָהּ לַיָּבֵם וְהִיא אֵינָה רוֹצָה בּוֹ, וְאוֹמְרִין
3 לָהּ: אֵין בָּאֵן מִי שֶׁרָצָה לַיָּבֵם אֲלֵא זֶה, וּמַצָּנֵת יָבוֹם
4 קוֹדְמֵת⁷⁵; או תִּתְיַבֵּם לוֹ, או תֵּצֵא בְּלֵא כְּתַבָּה כְּדִין
5 כֹּל מוֹרֶדֶת⁷⁶.

75) למצות חליצה, וכן אמרו ביבמות לט, א: "ביאת קטן (קטן מאחיו, אבל גדול הוא בשנים), וחליצת גדול, ביאת קטן עדיפה", הרי שאפילו במקום שהגדול רוצה לחלוץ - ביאת הקטן עדיפה, כל-שכן בדין שלפנינו, שהגדול אינו רוצה לא לייבם ולא לחלוץ. (76) וכבר ביארנו לעיל ה"ז שיש חולקים על זה, ולדבריהם אינה מורדת ולא הפסידה כתובתה.

6 יד. כֹּל יבִמָּה שֶׁאֲמַרְנוּ שְׂדִינָה שֶׁתִּחַלֵּץ וְלֹא תִתְיַבֵּם⁷⁷
7 - הָרִי זֶה נוֹטֶלֶת כְּתַבָּהּ, אִם יֵשׁ לָהּ כְּתַבָּה⁷⁸, כִּשְׂאָר
8 כֹּל הָאֲלֻמְנוֹת⁷⁹. וְכֵן אִם הִיא יבִמָּה מִפְּנֵי שְׁחִין או
9 שִׁישׁ בּוֹ שְׂאָר מוֹמֵי אֲנָשִׁים⁸⁰ - חוֹלְצִי לָהּ⁸¹ וְנוֹטֶלֶת
10 כְּתַבָּתָה. נוֹלְדוּ בָּהּ מוֹמִין כִּשְׂהִיא שׁוֹמֶרֶת יָבֵם⁸² -
11 נִסְתַּחֲפָה שְׂדֵהוּ⁸³; אִם לֹא רָצָה לַיָּבֵם - יִחַלֵּץ וְיִתֵּן
12 כְּתַבָּה⁸⁴.

77) ראה לעיל פ"א, ה"ה. ולקמן פ"ג, ה"ד, יג, יד; ופ"ו, ה"ז. (78) פרט לארוסה שאין לה כתובה מבעלה, כמבואר לעיל פ"י מהל' אישות ה"א, או שהיתה אסורה עליו, כמבואר לקמן ה"ו. (79) ביבמות פה, א - שאלו: שניה לבעל ולא שניה ליבם, יש לה כתובה מיבם או לא, ואילו על שניה ליבם ולא שניה לבעל - לא שאלו כלל, כי אע"פ שחולצת, נוטלת כתובתה מנכסיו בעלה, שהרי לא נעשה בה שום איסור (הרשב"א ליבמות שם, וכן במגיד-משנה לקמן ה"ז). (80) המנויים לעיל פכ"ה מהל' אישות, ה"א. (81) כמו שאמרו (יבמות ד.): "מניין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין, שאין חוסמין אותה (אין סותמים טענותיה לכופה להתייבם, אלא כופים אותו וחולץ - רש"י), שנאמר (דברים כה, ד) לא תחסום שור בדישו, וסמוך לו: כי ישבו אחים יחדיו", כלומר, עלינו לדרוש סמיכות הפסוקים האלה ולפטורם מלהתייבם לו. ואפילו "מי שהיה בעלה בעל ריח הפה . . . ומת ונפלה לפני אחיו ויש בו אותו מום . . . יכולה היא לומר, לאחיך הייתי יכולה לקבל, ולך איני יכולה לקבל - ויחלוץ ויתן כתובתה" (פכ"ה מהל' אישות ה"ג). (82) ממתנת לו להתייבם, אחרי שמת בעלה. (83) נשטפה שדהו ונתקלקלה. כלומר, מזלו גרם. (84) כדין האשה שנולדו בה מומין אחר שנאסרה, המבואר לעיל פכ"ה מהל' אישות ה"ד, ומקורו בכתובות עה, א.

13 טז. יבִמָּה שֶׁנִּדְרָה הִנְיָה מִיבִמָּה בְּחַיֵּי בְּעֵלָה⁸⁵, או
14 שֶׁנִּדְרָה הִנְיָה מִכָּל הַיְהוּדִים⁸⁶ - פּוֹפִין אוֹתוֹ שֶׁיִּחַלֵּץ
15 לָהּ וְתִטַּל כְּתַבָּתָה⁸⁷. וְאִם נִדְרָה לְאַחַר מִיתַת בְּעֵלָה⁸⁸
16 - מִבְּקָשִׁים מִמֶּנּוּ שֶׁיִּחַלֵּץ לָהּ⁸⁹; וְאִם לֹא רָצָה - הָרִי

קנד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד טבת - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אע"פ שלא נבעלה נתחללה, שכל נשואה בחזקת בעולה היא ('מעשה רוקח'), אלא שאינם לוקים אם לא נבעלה ודאי. (115) שהיא דומה לאשת איש שנשאת ובה בעלה, שאסורה על זה ועל זה (יבמות צב: וברי"ף שם ע"פ הירושלמי' שם פ"י, ה"ד). אלא שאין בניה מן השני ממזרים, שיבמה לשוק אינה אלא איסור לאו בלבד, ואין ממזר מאיסור חיבי לאוין. ראה פט"ו מהל' איסורי ביאה ה"א-ב.

16 יט. נתקדשה לאחר¹¹⁶ - לא נאסרה על יבמה¹¹⁷,
17 אלא נותן לה הזר שקדשה גט¹¹⁸ ויבמה מיבם או
18 חולץ. ואם היה יבמה כהן, שאינו יכול לשא
19 גרושה¹¹⁹ - תצא מן הזר בגט, כדי שלא יהא
20 החוטא נשפך, ויחלץ לה יבמה¹²⁰.

(116) ועדיין לא נישאה לו. (117) שאינה גרושה מאשת איש שנתקדשה לאחר ובה בעלה, שלא נאסרה על בעלה הראשון, כמבואר לעיל בפ"י מהל' גירושין ה"ו. (118) שהרי קידושין תופסים ביבמה לשוק מספק, כמבואר לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ד, וצריכה ממנו גט. (119) ויש סברא שהכהן יחלוץ לה (שהרי לייבם אינו יכול, שגרושה היא) ותהא מותרת למקדש - לא אמרו כן אלא המקדש נותן לה גט. (120) שאלמלא חטאו היה היבם מייבמה, ועכשיו אסורה לו, ועל-ידי-זה תישאר ברשותו? ואף לאחר החליצה, אסורה לו לעולם משום קנס - הואיל וקידשה שלא ברשות (רמב"ן).

21 כ. חזר הזר שגרשה מן הארוסין ונשא אחר שקח
22 לה יבמה - אין מוציאין אותה מידו¹²¹. אבל אם גרשה
23 מן הנשואין, וחזר ונשא אחר שקח - מוציאין
24 אותה מידו; מפני שהיא דומה לאשת איש שנשאת
25 ובא בעלה, שהיא אסורה על זה ועל זה, כמו
26 שפארנ¹²². והיבמה שזנתה¹²³ והיא זקוקה¹²⁴ - לא
27 נאסרה על יבמה¹²⁵, אלא רצה חולץ רצה מיבם.

(121) אע"פ שאסורה עליו משום קנס, כנ"ל - אין קונסים אותה להוציאה אחר שנשאה, שדי לנו להחמיר בזה רק לכתחילה (רשב"א, הובא במגיד-משנה). (122) לעיל פ"י מהל' גירושין ה"ז, וכן אמרו (יבמות צב:): "יבמה - קידושין אין בה, נישואין יש בה, דמיחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים". (123) בלא קידושין. (124) כשהיא שומרת יבם, ועדיין לא חלצה ולא נתייבמה. (125) שאינה כאשת איש החמורה, הואיל ואין בה אלא איסור לאו (סוטה יח:). ואינה דומה לנשאת לאחר, שנאסרה על יבמה, כמבואר לעיל ה"ח, כי שם יש לחוש, שיאמרו: חלץ לה יבמה ונישאת וחזר לכונסה והרי זה נושא חלוצתו, אבל זנות אין לה קול כל-כך, וידעו שפריצות היא מצדה ולא יחשדו בה שחלצה (רש"י לגיטין פ:). ואם יבמה כהן, נאסרה עליו, שהרי נבעלה לאסור לה ונעשתה זונה, וכהן אסור בזונה (ראה בפ"ח מהל' איסורי ביאה ה"א; ובפ"ט ה"ה, ובשו"ע אה"ע"ו סי' קנט ס"ג).

28 כא. פל יבמה שהיא ספק מדבריהם¹²⁶ אם יש עליה

מפני הבושה או הטורח וכיוצא בזה, אם תרצה להטיב עם המת - תטיב, ואם לאו - אין בית-הדין יכול לכופה על כך.

1 יז. יבמה שלא היה לה על בעלה כתובה מפני
2 שהיתה אסורה עליו¹⁰³, והרי היא מתרת ללבם¹⁰⁴
3 כמו שיתבאר¹⁰⁵, אם רצה היבם ליבם - מיבם, ואין
4 לה עליו כתובה¹⁰⁶ פדרף שלא היה לה על בעלה.
5 ודינה עם יבמה בתוספת - כמו שהיתה עם
6 בעלה¹⁰⁷. אבל אם לא כתב לה בעלה כתובה¹⁰⁸, או
7 שמתרה לו כתובה או מחלה אותה - צריך היבם
8 לכתב לה כתובה¹⁰⁹ פשאר האלמנות¹¹⁰.

(103) כגון שהיתה שניה לו (אם אמו). (104) שהיו אחים מן האב ולא מן האם (ראה יבמות פד. וברש"י שם). (105) לקמן פ"ו ה"ג. (106) כשבא עליה וקנאה, ועכשיו רוצה להוציא - אין לה כתובה (יבמות פה). אבל אם רוצה להשהותה אצלו, צריך שיכתוב לה כתובה, שהרי אסור לאדם לשהות עם אשתו בלא כתובה, כמבואר לעיל פ"י מהל' אישות ה"י. וה"אור שמח' מפרש את דברי רבינו, שאינו כותב לה שום כתובה אפילו כשירצה לקיימה אצלו, והאיל ויש לה תוספת, כמבואר בסמוך בדברי רבינו, והרי אינה קלה בעיניו להוציאה, שיצטרך לשלם לה התוספת. ולפיכך במקרה השני, כשמחלה לבעל על הכתובה, הרי מחלה גם על התוספת, ונשארה קלה בעיני היבם להוציאה, כאן ציין רבינו: "צריך היבם לכתוב לה כתובה", כמבואר לעיל פכ"ב מהל' אישות ה"ד. (107) שיש לה תוספת שהתחייב לה אע"פ שאין לה עיקר כתובה, והטעם מבואר לעיל (שם פכ"ד ה"ג). (108) למרות שהיתה מותרת לו (109) שהרי בעלה עצמה אם רצה לקיימה אחרי שמכרה או מחלה לו כתובה, חייב לחזור ולכתוב לה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, כמבואר לעיל פ"י מהל' אישות ה"י. (110) שכתובתן מנה. ואין זה סכום הכתובה שהיה רשום בכתובתה שמכרה לבעלה. השווה לעיל פכ"ב מהל' אישות ה"ד ובביאורנו שם, ולהלן פ"ד ה"ב והערה קפד.

9 יח. היבמה קדם שביבא עליה יבמה או קדם שחלץ
10 לה הרי היא אסורה להנשא לזר, שנאמר: לא תהיה
11 אשת המת החוצה לאיש זר. ואם נשאת לאחר ובעל
12 - לוקה הוא והיא¹¹¹. ומוציאה בגט¹¹², ואפלו היו
13 לו פמה בנים ממנה¹¹³. ונאסרה עליו¹¹⁴ ועל
14 יבמה¹¹⁵. ויבמה חולץ לה, ואחר כך תהיה מתרת
15 לאחרים.

(111) כדרך שלוקין על כל מצוות לא-תעשה המנויות בפ"ט מהל' סנהדרין ה"ד. ואם נישאה ועדיין לא נבעלה - אינם לוקים. (112) אפילו כשלא נבעלה עדיין, שהרי אפילו נתקדשה בלבד צריכה גט, כמבואר בסמוך ה"ט. (113) אין אומרים: יחלוץ לה יבמה ותשאר תחת בעלה, שלא להוציא לעז על בניה שהם פסולים, אלא אסורה עליו עולמית. (114) ואפילו לא נבעלה עדיין, הואיל ונישאה הרי זו בחזקת בעולה ונאסרה, כמו שכתב רבינו בפ"ט מהל' איסורי ביאה ה"ג: כהן שנשא אשה מאיסורי כהונה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ו טבת - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קנה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 מְחַזְק בְּאֶחָיו, וַיֵּצֵא קוֹל שֵׁישׁ שָׁם עֲדִים שֶׁעִידוּ
19 שֵׁישׁ לְבַעֲלָה אֶחָיו, וְהַעֲדִים בְּמִדְיָה אַחֲרָה, אֶפְלוּ
20 אָמַר הוּא בִשְׁעַת מִיתָתוֹ 'אֵין לִי אָח' - הָרִי זֶה
21 חוֹשֶׁשֶׁת¹¹, וְתַמְתִּין¹² עַד שְׁבוּאוֹ הָעֲדִים שְׁאֲמָרוּ¹³
22 וַיִּשְׁאַל¹⁴.

7) שהיא שעה רצינית ואינו עשוי לשקר בשעה זו.
8) והרי היא פטורה מזיקת יבום. (9) ואינו נאמן במה שבידו לגרשה כי אין "מיגו" מועיל נגד חזקה, והרי הוחזק שיש לו אחים ואיך נאמינו שאין לו, אולם כ"אמר יש לי בנים" אינו סותר את חזקת האחים ולפיכך נאמן.
10) לבטל החזקה הקודמת, והרי היא זקוקה לייבום.
11) לקול, ואפילו לא הוחזק הקול בבית דין.
12) מלהינשא לאחריהם, שמא יש בקול ממש והרי היא זקוקה לייבום. (13) אחריהם עליהם, שהם יודעים שיש לו אחים. (14) ייבדוק, מכיוון שאפשר לברר ולעמוד על הדבר מפי עדים - עלינו לברר ולא נקל באיסור אשת איש.

23 ד. מִי שֶׁזָנְהָ עִם אִשָּׁה, בֵּין פְּנוּיָהּ בֵּין אִשְׁתּוֹ אִישׁ,
24 וְנִתְעַבְרָה, וְאָמַר: זֶה הָעֶבֶר מִמֶּנִּי הוּא, וְאֶפְלוּ הִיא
25 מוֹדָה לוֹ - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בָּנוּ לְעֲנִין יִרְשָׁה¹⁵, הָרִי
26 זֶה סֶפֶק לְעֲנִין יָבוּם¹⁶. כִּשְׁם שֶׁזָּנְתָה עִם זֶה, כֶּף זָנְתָה
27 עִם אַחֵר, וּמֵאֵין יוֹדַע הַדָּבָר שֶׁזָּנְהָ בָּנוּ וְדַאי? וְהָרִי
28 אֵין לוֹ חֲזָקָה¹⁷, אֶלָּא לְעוֹלָם סֶפֶק הוּא¹⁸. וְלִהְיֶמֶר
29 דִּינִן בּוֹ, וְחוֹלְצֵת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת¹⁹.

15) שהרי אם ירצה יכול לתת לו את נכסיו במתנה.
16) אם נאמן לומר שזה בנו. (17) שהרי מתחילת לידתו הוא בספק זה. ואין אתה יכול לומר בו העמדנו על חזקתו הקודמת. (18) שמא אינו בנו וזקוקה לייבום. (19) שמא הוא בנו ואסורה ליבם.

30 ה. נֶאֱמַן עַד אֶחָד לְהַעֲדִי לִיבָמָה שְׁמַת בְּעֵלָה,
31 וּמִתְיַבֶּמֶת עַל פִּיו; אוֹ שְׁמַת יְבָמָה אוֹ שֶׁנִּתְּן לְבַעֲלָה
32 בֵּן, לְהַתִּירָה לְזָרוֹ²⁰. אֶפְלוּ עֶבֶד אוֹ אִשָּׁה אוֹ עַבְדוֹ²¹
33 מִסִּיחַ לְפִי תַמּוּ²¹ מַעֲיֵד בְּמִיתַת הַיָּבָם כְּמוֹ שֶׁמַּעֲיֵד
34 בְּאִשְׁתּוֹ אִישׁ לְהַתִּירָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת
35 גְּרוּשִׁין²².

20) ולדעת הראב"ד אינו נאמן לומר: ניתן לבעלה בן, שאין זה דבר העשוי להגלות ואפשר שהוא משקר, אולם רבינו סובר, שאין האשה סומכת עצמה על העד בלבד, ואף היא מדקדקת בדבר ובודקת אם אמת הוא, כדי שלא תצטרך לצאת מבעלה לאחר הנישואין. (21) שאינו מתכוון להעיד ולהתירה להינשא לזר. (22) כי דין עד ביבמה כדין עד באשת איש.

36 ו. וְחֻמְשׁ נְשִׁים שְׁאֵין מַעֲיֵדוֹת זֶה לְזוֹ שְׁמַת בְּעֵלָה²³, כֶּף
37 אֵין מַעֲיֵדִין לָהּ שְׁמַת יְבָמָה²⁴. וְדִין עֲדוֹת זֶה כְּדִין אוֹתָהּ
38 עֲדוֹת²⁵ לְעֲנִין עֲדִים שֶׁמְכַחֲשִׁין זֶה אֶת זֶה בְּמִיתַת
39 הַיָּבָם²⁶ וְלְכָל דְּבָר²⁷.

23) שחזקתן שונאות זו את זו. (24) שמתכוונות לקלקלה,

1 זָקַת יָבָם¹²⁷ אוֹ אֵין עֲלֶיהָ זָקַת יָבָם, כְּגוֹן יְבָמָה
2 שֶׁלְּדָה וְלֹד שֶׁלֹּא פָּלוּ לוֹ חֲדָשִׁין¹²⁸ וּמַת בְּתוֹךְ
3 שְׁלֹשִׁים יוֹם, שֶׁדִּינָהּ שֶׁתְּחַלֵּץ מִסֶּפֶק מַדְבְּרִיהָ כְּמוֹ
4 שֶׁבְּאֲרָנוּ¹²⁹, אִם הִלְכָה וְנִתְקַדְּשָׁה לְאַחַר קִדְּמָה חֲלִיצָה
5 - חוֹלֵץ לָהּ יְבָמָה וְתָשֵׁב עִם בְּעֵלָה¹³⁰. וְאִם נִתְקַדְּשָׁה
6 לְכַהֵן, שֶׁהוּא אָסוּר בְּחֵלוּצָה - אֵינוֹ חוֹלֵץ לָהּ¹³¹;
7 שְׁאֵין אוֹסְרִין עַל זֶה אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם סֶפֶק דְּבִרְיָהּ¹³².
8 גְּרֻשָׁה הִכְהֵן אוֹ מֵת - הָרִי זֶה חוֹלְצֵת¹³³, וְאַחַר כֶּף
9 מְתָת לְאַחֲרִים לְכַתְּחֵלָה.

126) מדברי חכמים. (127) קשר עם היבם, להתייבם או לחלוץ. (128) כלומר, שאינו ידוע אם נולד לתשעה חדשים, אבל סימניו גמרו, שהוא שלם בשער ובצפרניו, ומן התורה הוא ולד גמור. (129) לעיל פ"א ה"ה, ועיי"ש בהערה כט. ואינה צריכה קידושין שניים. (131) יבמות לו, ב וברי"ף שם, וכל-שכן אם נישאת יבום חליצה, שאין מוציאים אותה מתחת בעלה, כמבואר ברי"ף שם, וכן בשו"ע אה"ע"ז ס' קסד, ס"ז. (132) שמן התורה ולד גמור הוא, הואיל וגמרו סימניו - ואין עליה זיקת יבם. (133) שהרי לא התירוה לבעלה בלא חליצה אלא כדי שלא לאסרה עליו, וכיון שגירשה אין צורך להתירה בלא חליצה (מגיד-משנה). אולם בשלטי הגיבורים' לרי"ף שם כתוב: שמאחר שהתירה לכהן בלא חליצה, אם מת הכהן אין מצריכים אותה לחלוץ אפילו אם רוצה להנשא לישראל, שמאחר שהותרה - הותרה.

יום שישי ט"ו טבת ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) ביאר בו רבינו נאמנות לומר זה בני לפטור מן היבום, וזה אחי לחייב ביבום, מי נאמן לומר מת היבם.

10 א. הָאוֹמֵר זֶה בְּנִי, אוֹ שְׁאֲמַר יֵשׁ לִי בְּנִים² - הָרִי
11 זֶה נֶאֱמָן, וּפּוֹטֵר אֶת אִשְׁתּוֹ מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיָּבוּם³.

2) ואין אשתי זקוקה (לאחר מותי) לייבום. (3) ואפילו הוחזק שיש לו אחים אינה זקוקה להם, שאילו רצה היה פוטרה בגט ומה לו לשקר, לפיכך נאמן להתירה ולפטורה מזיקת יבום, ומה גם, שאין דיבורו סותר את "חזקתו באחים", שאפילו אם יש לו אחים, הואיל ויש לו בנים הרי זו פטורה מיבום.

12 ב. אָמַר זֶה אָחִי, אוֹ שְׁאֲמַר יֵשׁ לִי אֶחָיו⁴ - אֵינוֹ
13 נֶאֱמָן לְאַסֵּר אֶת אִשְׁתּוֹ⁵ וְלִהְיִיחָה זְקוּקָה לְיָבָם;
14 שֶׁהָרִי זֶה מִתְּפַנֵּן לְאַסְרָה לְאַחַר מוֹתוֹ⁶.

4) והרי היא זקוקה ליבום, והיא הייתה עד כה בחזקת שאינה זקוקה לייבום. (5) להינשא לאחריהם עד שתחלוץ. (6) ואינו נאמן להוציאה מחזקתה הקודמת שאינה זקוקה.

15 ג. הִיָּה מְחַזְק שֵׁישׁ לוֹ אֶחָיו, וְאָמַר בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ
16 'אֵין לִי אֶחָיו'⁸ - אֵינוֹ נֶאֱמָן⁹. וְכֵן אִם אָמַר עַל מִי
17 שֶׁהִחֲזַק אָחִיו 'אֵין זֶה אָחִי' - אֵינוֹ נֶאֱמָן¹⁰. לֹא הִיָּה

קנו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי ט"ו טבת – ספר נשים – הלכות יבום וחליצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

41) לזר, באופן שאינה זקוקה לייבום, כגון שיש לו בנים, או אין לו אחים. 42) כשהיא זקוקה ליבום. 43) האמור בתורה: "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר". 44) ולא תדקדק היטב אם מת יבמה, בניגוד לאומרת מת בעלי, שהוא איסור "אשת איש" וענשו מיתת בית דין, ובניה מהשני ממזרים. 45) שהרי אפילו חכם שאסר את האשה על בעלה בנדר, הרי זה לא יישאנה, שמא עיניו נתן בה. 46) שאינה יכולה להינשא לשום איש בעולם, אם לא נקבל עדותו. אבל זו יכולה להינשא לאחרים, וכן גיסה יכול לישא לו אחרת. 47) "שלא תשאנה בנות ישראל על גנות".

יב. לפיכך⁴⁸, האשה שהלכה היא ובעלה⁴⁹ ויבמה²⁷ למדינת הים, ובאה ואמרה 'מת בעלי ואחר כך מת יבמי', או שאמרה 'מת יבמי ואחר כך מת בעלי' - הרי זו אינה נאמנת⁵⁰. אבל אם הלכה היא ובעלה בלבד⁵¹, ובאה ואמרה 'נתן לי יבם במדינת הים ומת'⁵², בין שאמרה 'מת יבמי ואחר כך מת בעלי' בין שאמרה 'מת בעלי ואחר כך מת היבם שנתן לי' - הרי זו נאמנת⁵³; שהפה שאסר⁵⁴ הוא הפה שהתיר⁵⁵.

48) הואיל ואינה נאמנת לומר: "מת יבמי". 49) ואין לבעלה בנים והרי היא בחזקת זקוקה ליבום. 50) להינשא לזר, והרי היא בחזקת זקוקה ליבום. 51) ולא היה כאן יבם, והרי היא בחזקת היתר לזר. 52) שילדה חמותי במדינת הים בן. 53) להינשא לזר. 54) שאמרה ניתן לי יבם והחזיקה עצמה זקוקה לייבום. 55) שהרי אמרה מת יבמי.

יג. האשה שהלכה היא ובעלה ובאה למדינת הים, ובאה ואמרה 'מת בעלי ואחר כך מת בני' - נאמנת⁵⁶; שהרי היתה בחזקת היתר לזר⁵⁷ בעת שהלכה⁵⁸. אמרה 'מת בני ואחר כך מת בעלי' - אינה נאמנת להתיבם⁵⁹. וחוששין לדבריה⁶⁰, וחולצת⁶¹ ולא מתיבמת.

56) להינשא לזר. 57) אם ימות הבעל. שהרי יש להם בן ואינה זקוקה לייבום. 58) שהרי היה לה בן. וגם עכשיו אינה מוציאה עצמה מחזקתה. 59) שהרי הייתה בחזקת מותרת לזר ואינה זקוקה לו, ויש לחוש שמא מחמת אהבתה אליו היא משקרת. 60) להחמיר, לא להתירה לזר, שהרי לדבריה זקוקה היא לייבום, ועשתה עצמה חתיכת איסור להינשא לזר. 61) כדי שתהיה מותרת לזר.

יד. הלכה היא ובעלה בלבד⁶², ובאה ואמרה 'נתן לי בן במדינת הים ומת ואחר כך מת בעלי'⁶³ - נאמנת ומתיבמת; שהרי היתה בחזקת היתר ליבמה בעת שהלכה. אמרה 'מת בעלי ואחר כך מת הבן שנתן לי'⁶⁴ - אינה נאמנת לפטר עצמה מן היבום ומן החליצה⁶⁵. וחוששין לדבריה⁶⁶, וחולצת ולא מתיבמת.

62) ויש לה יבם והרי היא בחזקת זקוקה לו. 63) נמצאת

שתינשא לזר ואחרי כן תצטרך לצאת ממנו. 25) של מיתת הבעל. 26) שהעד הראשון המעיד על מות היבם נאמן כשניים, ואם אחר כך יבוא עד אחר ויכחישנו אין השני נאמן. 27) כגון הפסול בעבירה מן התורה אינו נאמן לעדות זו.

ז. שתי יבמות²⁸ שבאו ממדינת הים, זו אומרת 'מת בעלי' וזו אומרת 'מת בעלי' - זו אסורה²⁹ מפני בעלה של זו³⁰, וזו אסורה מפני בעלה של זו; שאין יבמתה נאמנת להעיד לה שמת יבמה³¹, כמו שבארנו.

28) נשי שני אחים. 29) להינשא לזר. 30) שהוא יבמה וזקוקה לו, ואינו בפנינו שתחלוץ לו. 31) ושמה הוא חי.

ח. הנה לאחת מהן עד שמת בעלה - זו שיש לה העד עומדת באסורה³², שאינה אסורה מפני בעלה אלא מפני יבמה³³; וזו שאין לה עד מתרת, שהרי העיד העד שמת יבמה, והיא נאמנת לומר שמת בעלי.

32) להינשא לזר. 33) שאין עדות על מות יבמה, אלא יבמתה, והיא אינה נאמנה לה.

ט. הנה לזו בנים³⁴ ולזו אין בנים - זו שאין לה בנים אסורה³⁵, וזו שיש לה בנים מתרת³⁶. הנה להן יבם אחר פאן - הרי זה מביבם לשתייהן³⁷.

34) מבעלה, ואינה זקוקה לייבום. 35) בגלל זיקתה ליבמה. 36) ובגמרא שם אמרו: "לזו עדים ובנים ולזו לא עדים ולא בנים שתייהן מותרות", שאין כאן זיקת ייבום, זו מפני בניה, וזו בעידי חברתה. 37) שהרי משני בתים הן, ואין אחת פוטרת את חברתה.

י. מת זה היבם שביבם אותן³⁸ - אסורות להנשא לזר, כשהיו בתחילה³⁹. נתיבמו ונתגרשו⁴⁰ - הרי אלו מתרות לזר.

38) ולא הניח בנים, נמצאו שתייהן זקוקות (מצד מיתת היבם) לייבמיהן שבמדינת הים, שמא חיים הם. 39) לפני הייבום, שאין האחת נאמנת כלפי חברתה להעיד שמת יבמה. 40) מיבמן. והוא הדין אם מת יבמן והניח בנים, שאין זקוקות עוד לייבום.

יא. אף על פי שהאשה נאמנת לומר 'מת בעלי' ותנשא⁴¹ או תתיבם⁴², אין היבמה נאמנת לומר מת יבמי שתנשא לזר; הואיל והוא אסור לאור⁴³, שמא יהיה קל בעיניה⁴⁴. וכן אין היבם נאמן לומר 'מת אחי' שייבם את אשתו, שמא עיניו נתן בה⁴⁵. ואין האשה נאמנת לומר 'מתה אחותי' שתפגס לביתה, ואין האישה נאמנת לומר 'מתה אשתי' שישא את אחותה, עד שיעידו שני עדים שמתה אחותה ואחר כך תפגס לביתה; שלא האמינו עד אחד אלא משום התרת עגונה⁴⁶, כמו שבארנו⁴⁷.

46) התרת עגונה, כמו שבארנו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ו טבת - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קנז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

81) שנשארה כאן שמא מעוברת היא. (82) אם כן לא נתעברה ממנו. שהיא זקוקה ליבם. (64) ואינה זקוקה עוד לייבום. (65) שהרי הוחזקה זקוקה. (66) לא להתייבם, שהרי עשתה עצמה חתיכת איסור על היבם.

יז. האשה שמת בעלה⁸³ והיתה לה חמות במדינת הים - אינה חוששת שמא ילדה חמותה וכבר נתן לה יבם במדינה אחרת⁸⁴, שלא גזרו בדבר זה; אלא נעמיד אותה על חזקתה, והרי היא מתרת⁸⁵. והוא הדיו לאשה שמת בעלה והיה לו בן במדינה אחרת - הרי זו מתרת לזר; ואין חוששין שמא מת הבן⁸⁶, אלא העמד אותה על חזקתה⁸⁷.

83) ולא הניח בנים ולא היה לו אח. (84) וזקוקה לו. (85) להינשא לזר. (86) "שמא מת לא חוששים", והעמידה על חזקתו שהוא חי. (87) הקודמת, שהייתה בחזקת היתר לזר.

יח. יצאת חמותה מעברת - הרי זו חוששת, ולא תנשא לזר עד שתדע מה היה סוף עבור חמותה, שמא נולד לה יבם קדם מיתת הבעל⁸⁸.

88) והרי היא זקוקה לו עד שתחלוץ ממנו. ודקדק לכתוב "קודם מיתת הבעל", שאילו נולד היבם לאחר מיתת הבעל אינה זקוקה לו ליבום, שהרי היא "אשת אחיו שלא היה בעולמו".

יט. האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים, ובאו ואמרו לה: מת בעליך ואחר כך מת בנך⁸⁹, ונשאת, ואחר כך נודע שחלוף היו הדברים⁹⁰ - תצא, והולד כשור⁹¹. אמרו לה: מת בנך ואחר כך מת בעליך, ונתנבמה, ואחר כך נודע שהיו הדברים חלוף⁹² - תצא, והולד שנוולד לפני השמועה⁹³ או לאחר השמועה ממזר⁹⁴.

89) והרי היא מותרת לזר. (90) שבנה מת לפני בעלה, וזקוקה היא ליבם ואסורה לזר. (91) כי בנישואי יבמה לזר אין אלא איסור לאו בלבד ואין ממזר אלא מחייבי איסור כרת. (92) נמצאת זו אסורה ליבמה, ואיסור אשת אח שלא במקום מצוה הוא בעונש כרת. (93) ההודעה האחרונה, אף על פי שהייתה שוגגת ואנוסה. (94) כי הלכה היא יש ממזר מחייבי כריתות.

פרק רביעי

1) ביאר בו רבינו דיני מצות חליצה וסדרה ומה מעכב בה, ומי חולצים, דיני הנעל וצורתו, דיני הרקיקה, מה בין "אינה חליצה" לבין "חליצה פסולה", נוסח גט חליצה, נוסח כתובת יבמין וכתובת כל אשה.

א. כיצד מצות חליצה? היבמה הולכת אחר היבם במקום שהוא שם², ובאה לדנין, והן קוראין לו ונותנין לו עצה ההוגנת לו וזה. אם עצה טובה ליבם³ - יועצין אותו ליבם⁴; ואם עצה טובה לחליץ, כגון שהיתה היא ילדה והוא זקן או היא זקנה והוא ילד - יועצין אותו לחליץ⁵.

טו. במה דברים אמורים⁶⁷? כשהיתה פסולה לפנהיה מתחלה⁶⁸, כגון שהיתה גרושה או חלה⁶⁹, או שאמרה 'במערה היינו בשמת'⁷⁰; אבל אם אין הדבר כן - אינה חולצת. שמא תחליץ ויבואו עדים ויעידו שהדבר כמו שאמרה והבעל מת תחלה⁷¹, ונמצאת חליצה זו אינה פלוס, ותנשא לכהן, ויראה הרואה אותה שחלצה ונשאת לפהן וידמה שהחליצה מתרת לפנהיה, והוא אינו יודע בעדים שבאו. לפיכך לא תחליץ ולא תתנבם, אלא תשאיר בחזקת זקוקה פשיעא עד שיבואו עדים.

67) שהיא חולצת על סמך דבריה. (68) טרם שנישאה לבעלה זה. (69) שנולדה מאיסור כהונה, כגון שאמה הייתה גרושה ונישאה לאביה הכהן, הרי בתם חללה ואסורה להינשא לכהן. (70) ואין איש עמנו לבוא ולהעיד מי מת תחילה האב או הבן. (71) לפני שמת הבן, ואינה זקוקה ליבם.

טז. וכן אשה שהלך בעלה וצרתה⁷² למדינת הים, ובאו שנים ואמרו לה⁷³ 'מת בעליך' - הרי זו לא תחליץ ולא תתנבם לעולם, עד שידע אם ילדה צרתה⁷⁴ או לא ילדה. ולמה לא תחליץ אחר תשעה חודשים⁷⁵ ממות הבעל ותהיה מתרת לזר על כל פנים⁷⁶, שאם ילדה צרתה⁷⁷ - הרי נפטרה זו, ואם לא ילדה - הרי נחלצה? גזרה שמא יודע אחר החליצה שילדה צרתה וילך קמא, ונמצאת זאת שאינה חלוצה⁷⁸, ותנשא לכהן אחר שגחלצה, ויאמר הרואה שלא ידע בעדים שבאו שהחליצה מתרת לכהן, ויעיד שראה אותה נשאת לפנהיה על פי בית דין. לפיכך, אם היתה אסורה לפנהיה מתחלתה⁷⁹ - הרי זו חולצת לאחר תשעה ותנשא לזר. אבל זו הצרה שהיתה עם בעלה בשמת - תמתין תשעים יום פשאר היבמות⁸⁰ ותחליץ או תתנבם, ולא תחוש לצרתה שבמדינה האחרת⁸¹, הואיל ולא היה בעלה עמה במדינה⁸².

72) שהיו לו שתי נשים, שהן צרות זו לזו. (73) לזו שנשארה כאן. (74) מבעלה. ואז תינשא לזר, כי הוולד פוטרה מן הייבום. (75) כי בתוך תשעה חדשים אינה יכולה לחלוץ, שמא צרתה מעוברת ואין הוולד של קיימא, וחליצת מעוברת אינה חליצה, אפילו כשהחולצת עצמה אינה מעוברת אלא צרתה מעוברת. (76) צדדים. (77) לאחר תשעת חדשי העיבור. (78) שהרי חלצה שלא לצורך. (79) שהייתה גרושה או חללה כשנישאה לו. (80) שאינן חולצות או מתייבמות אלא לאחר תשעים יום מיום מיתת הבעל, לדעת אם מעוברות הן אם לא.

קנה שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ו טבת - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15) יבמות קד, א - כדעת רבי אלעזר. מפני שהחליצה דין היא, ועל פיה גובה כתובתה, והתחלת דין אינה אלא ביום, כמבואר בסנהדרין לד, ב. וראה להלן הט"ז. 16) את היבם והיבמה, ואפילו הם הדיוטות (יבמות קא.). ואין זה אלא לכתחילה, אבל בדיעבד כשר אפילו אם אינם יודעים להקרות (להלן הט"ו). 17) שם קב, א. שנאמר (דברים כה, י'): "ונקרא שמו בישראל" - משמע שיהא ישראל מכל צדדים (רש"י). 18) לכתחילה. 19) שם קא, ב. שהיא חלוצה ולא תינשא לכהן, וגם שיבואו אנשים ויקפצו לישאנה (רש"י). 20) שאינם יודעים להקרות, ואפילו לכתחילה אין צורך שיידעו, כי הרי הם אינם צריכים להקרות. וראה למעלה הערה יד.

2) במקום דירתו, ויש שם בית-דין, שנאמר (דברים כה, ח): "וקראו לו זקני עירו" - ולא זקני עירה (סנהדרין לא:). 3) ששניהם מתאימים זה לזה. 4) ובכת"י התימנים: אותו [וכן נכון, שהכל תלוי ברצונן]. 5) יבמות קא, ב: "ואומרים לו: מה לך אצל ילדה; מה לך אצל זקנה, כלך אצל שכמותך, ואל תכניס קטטה לתוך ביתך".

1 ב. וצריכין הדינין לקבע מקום שישבו בו, ואחר 2 כף תחליץ שם בפניהם; שנאמר: ועלתה יבמתו 3 השערה אלא הזקנים וגו'. לא נועדו ולא קבעו 4 מקום אלא נקרו נקרה, ונקראת היא והוא לפנייהן 5 וחליצה - חליצתה כשירה.

19 ו. פיצד חולצין? מביאין לו מנעל²¹ של עור שיש 20 לו עקב²² ואינו תפור בפשתן²³, ולובשו במקומו²⁴, 21 וקושר רצועותיו על רגלו²⁵, ועומד הוא והיא²⁶ 22 בפני בית דין, ומקריין ליבמה בלשון הקדש²⁷: מאן 23 יבמי וגו', ואחר כף מקריין ליבם: לא הפצתי 24 לקחתה, ונועץ רגלו בארץ²⁸, והיא יושבת²⁹ 25 ופושטת ידה בפני בית דין ומתרת רצועות המנעל³⁰ 26 מעל רגלו וחולצת המנעל ומשלכת אותו לארץ³¹. 27 ומשישט רב העקב³² התרה היבמה לזר³³.

6) לומר, נלך למקום פלוני לחלוץ (אהע"ז סי' קסט, ס"ד), כדי לפרסם הדבר שנפטרה מיבמה ויודמנו לה קופצים לישא אותה, ושהיא חלוצה ולא תינשא לכהן (רש"י ו'בית הבחירה להמאירי' ביבמות שם, ו'בית שמואל' שם ס"ק ה). 7) "השערה" משמע, מקום המזומן לכך (רש"י שם). 8) לא נדברו ביניהם מתחילה לילך שם. 9) כלשון הכתוב (שמואל-ב א, 1) "נקרא נקריתי", כלומר נודמן הדבר במקרה שחברי בית-הדין באו שם. 10) ובכת"י התימנים: ונקרית. 11) שלא אמרו (שם) אלא: "צריכים הדיינים לקבוע", ולשון "צריך" משמעה רק לכתחילה (הגרא"ב באהע"ז שם).

6 ג. ומלמדין אותה ואת היבם לקרות, עד שהוא 7 והיא יהיו רגילין¹², ותהיה יכולה לקרות 'לא אבה' 8 בנשימה אחת, ואחר כף האמר 'יבמי', כדי שלא 9 יהיה משמע דבריה אבה יבמי¹³.

12) שסדר חליצה כך הוא: היא קוראה תחילה "מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל, לא אבה יבמי" ואח"כ הוא אומר "לא הפצתי לקחתה", להלן ה"ט. 13) שאם תפסיק בין לא, לתיבה "אבה" - יהיה משמע: לא! - אינו ממאן, אלא - אבה יבמי (יבמות קז: וברש"י). וכן על היבם לקרוא בנשימה אחת: "לא הפצתי" שלא יהא משמע דבריו: הפצתי לקחתה.

10 ד. ומאחר שתהיה רגילה לקרות, אף על פי שלא 11 קראה בנשימה אחת - אין מקפידין על זה; אבל 12 אם אינה יכולה - מרגילין אותה עד שתדע¹⁴.

14) הרי"ף שם, ע"פ הכלל הידוע (יבמות קד:): "כל הראוי לבילה (בלילת השמן במנחה) - אין בילה מעכבת בו, וכל שאין ראוי לבילה - בילה מעכבת", השווה הל' מעשה הקרבנות פי"ז, ה"ו.

13 ה. והחליצה ביום ולא בלילה¹⁵, ובפני שלשה 14 שיודעין להקרות¹⁶. ואם אחד מן השלשה גר - 15 פסול. ואפלו היה אביו גר ואמו ישראלית - לא 16 תחליץ, עד שיהיה אביו ואמו מישראל¹⁷. ומצותה¹⁸ 17 בחמשה, כדי לפרסם הדבר¹⁹. ואותן השנים - אפלו 18 היו עמי הארץ²⁰.

21) במשנה שם קא, א - תנן "סנדל", ובגמרא (קב). ישנה סברא שאין לחלוץ לכתחילה במנעל אלא בסנדל - רבינו פוסק כדעת האומר שחולצין במנעל לכתחילה (כסף-משנה). 22) הוא החלק האחורי המעובה בסולית הנעל. 23) אלא ברצועות דקות של עור (יבמות קב: כפרש"י בלשון השניה, וכן פירש ר"ח. הובא ב'נמוקי יוסף'), שנאמר: "וחליצה נעלו", ואין נעל אלא של עור המגין על הרגל, ככתוב (יחזקאל טז, י) "ואנעלך תחש" והוא עור התחש, וצריך שיהא כולו של עור בלבד מבלי תערובת ממין אחר ('נמוקי יוסף'). 24) על רגלו הימנית. למדו 'גזירה-שוה' 'רגל' 'רגל' ממצורע, שנאמר בו "רגלו הימנית" (יבמות קד. לרבנן דר' אלעזר). וראה להלן ה"ז. 25) למטה מן השוק, שאם קשר על השוק, למטה מן הארכובה, אינה כשרה אלא בדיעבד (להלן הט"ו). 26) שנאמר (דברים כה, ח): "ועמד ואמר" - מלמד שאין אומר דבריו אלא בעמידה ('ספרי', כ"תצא) ואמירתה ואמירתו שוות הן. 27) ראה להלן ה"ח והערה לד. 28) דורך ברגלו על הקרקע (יבמות קג.). 29) ראה יבמות קג, א: "בין עומד בין יושב". 30) שם קב, א. 31) להראות שאין כוונתה בזה לקחת לעצמה את המנעל, אלא כל כוונתה לשם מצות חליצה בלבד, ואין לה כל צורך בנעל ("ב"ח באהע"ז סי' קסט). אולם, דברי רבינו מפורשים בזה פרשת חוקת דף קפ, והטעם ע"פ הקבלה. 32) של רגל היבם. 33) יבמות קב, א.

28 ז. ואחר כף עומדת ויוקת בארץ פנגד פניו רק 29 הנראה לדנין³⁴. שמצות חליצה, שיהיו שניהן 30 עומדין בשעת קריאה ובשעת ריקיה³⁵, וצריכין 31 הדינין לראות הרק היוצא מפיה³⁶. ואחר כף מקריין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ו טבת - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 לָהּ: פְּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו, וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חַלּוּץ הַנָּעֹל. 2

34 שם קו, ב: שנאמר "לעני הזקנים . . וירקה", וראה להלן הכ"ג. (35) הואיל והרקיקה צריכה להיות לעני הדיינים, הרי היא כ'דין' ואין 'דין' אלא בעמידה. (36) יבמות קו, ב.

3 ח. הכל בלשון הקדש³⁷, שְׁנֹאֲמַר: פְּכָה - בְּלִשׁוֹן הַהָרֶה³⁸. וְכָל הַיּוֹשְׁבֵינָי שֵׁם עוֹנִים אַחֲרֶיהָ³⁹ חַלּוּץ הַנָּעֹל, שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. וְצָרִיף שֶׁתִּתְּפֹן הַיְבָמָה שֶׁתַּחֲלִץ לוֹ, וְיִתְּפֹן הוּא שֶׁיַּחֲלִץ לָהּ. וַיַּעֲשׂוּ מַעֲשִׂים אֵלּוֹ לְשִׁמּוֹן⁴⁰. וְהַסּוּמָא אֵינּוּ חוֹלֵץ⁴¹; שְׁנֹאֲמַר: וְיִרְקָה בְּפָנָיו, וְאֵין זֶה רוֹאֶה הָרֶקֶה⁴². 4 5 6 7 8

37 בכת"י התימנים, אין כאן התחלת הלכה, ומשפט זה מחובר להלכה הקודמת, ומסתיימת בתיבות: "שלוש פעמים". (38) משמעות "ככה" - כלשון זו תאמר (סוטה לב. וברש"י). (39) יבמות קו, ב: "מצוה על כל העומדים שם (הנמצאים שם, 'טור' אהע"ז סי' קסט, ומפרש ה'תוספות יום-טוב' שם: בין יושבים ובין עומדים) לומר חלוץ הנעל". וראה בגמרא שם: "היינו יושבים לפני רבי טרפון. . . ואמר לנו: ענו כולכם חלוץ הנעל, חלוץ הנעל, חלוץ הנעל". וכתב בעל 'הלכות גדולות' (הובאו דבריו ב'הגהות מיימוניות'): "מפני מה חולצת נעלו? שכן אמר הקב"ה למשה: אמור ליבם שלא ירצה לייבם: רשע! בגופך היית יכול לקיים [מצות ייבום] ומאנת, לפיכך תחלוץ מנעלך כאבל וכמנודה, שדרכם להיות יחפים, מטיפה סרוחה שבגופך היית יכול לקיים זרע לאחיך - לכך וירקה בפניו טיפה סרוחה, והדיינים עונים: חלוץ הנעל - כאבל; חלוץ הנעל - כמנודה; חלוץ הנעל - כמורד במצוה". (40) לשם מצות חליצה (יבמות קב:). (41) לכתחילה, אבל בדיעבד חליצתו כשרה, כמבואר ביבמות קג, א ולהלן הט"ו, שהרי אפילו לא רקקה כלל - חליצתו כשרה, כמבואר בסמוך הי"ב. (42) השווה דברי 'תוספות' ביבמות שם, דיבור המתחיל החולצת. ולדעת הראב"ד, אם אין לו אחים - חולץ הסומא אפילו לכתחילה. וסומא באחת מעיניו, כשר לחלוץ אפילו לכתחילה, שהרי יכול לראות הרוק מפי היבמה ('תוספות' יבמות קא: וכן באהע"ז סי' קסט, מח).

50 יבמות קה, א. כדעת רבי עקיבא, ואע"פ שנאמר (דברים כה, ט): "ככה יעשה לאיש", ו"ככה" משמעו דוקא - אין מעשה הרקיקה מעכב, כי לא הקפיד הכתוב אלא על דבר שהוא "מעשה באיש" זוהי החליצה שהיבמה עושה מעשה בגופו של איש (היבם), אבל הרקיקה אינה מעשה באיש (שם קד: וברש"י). (51) שם קד, א.

52 בַּמָּה דְּבָרִים אָמּוּרִים? כְּשֶׁהָיוּ יְכוּלִין לְדַבֵּר, שְׁהָרִי הֵן רְאוּיִין לְקָרוֹת⁵³; אֲבָל אֱלֻמָּת אוֹ אֵלִם - אֵינָן חוֹלְצִין⁵⁴, וְאִם חֲלָצוּ - חַלּוּצָתָן פְּסוּלָה⁵⁵. וְאֵינָן כְּתָרֵשׁ וְחֲרָשֶׁת שֶׁחֲלָצוּ שְׁלֹא עָשׂוּ כְּלוֹם⁵⁶, לְפִי שֶׁהֲתָרֵשׁ אוֹ הֲחֲרָשֶׁת אֵינָן בְּגֵי דַעַת⁵⁷. 25 26 27 28 29

53 שאין הקריאה מעכבת. (54) וכל הראוי לדבר, אין הדיבור מעכב בו. (55) שאינם ראויים לקרות. (56) קד, ב. (57) תוספתא, יבמות פ"א ה"ט. (58) והרי הם כקטן שאמרו בו (יבמות קה:): "אין חליצת קטן כלום" (וראה להלן פ"ו ה"ו). והבדל יש בין 'חליצה פסולה' לבין 'לא עשה כלום', שבראשונה - נאסרו עליו קרובותיה ונאסרה להתייבם לאחים וכו'. ואילו בשניה - הרי היא כאילו לא חלצה ומותרת להתייבם, וכן לא נאסרו עליו קרובותיה וכו', כמבואר להלן הכ"ו. ולדעת הרמב"ן והרשב"א, דין חרש וחרשת כאילם ואילמת, ואם חלצו - חליצתם פסולה, וכן בשו"ע אהע"ז סי' קסט, סמ"ג.

58 ונפסלה על האחים מלהתייבם להם, שהלא הסדר הוא: חליצה ואח"כ רקיקה, ומכיון שזו רקקה - יחשבו שבוודאי כבר חלצה מקודם. ואם נתירה להתייבם, יאמרו: חלוצה כב. 9 10 11 12 13 14 15 16 17

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

68 ליבם או ליבמה, או שהיו הדיינים קרובים זה לזה.
69 לדון דיני ממון, כגון שהיה סומא בשתי עיניו, או גר שלא היתה אמו מישראל (הל' סנהדרין פ"ב, ה"ט"י) או שנפסל בעבירה. ראה הל' עדות פ"ב, ה"א (יבמות קד:).
70 מבואר לעיל ה"ט"ו. 71 את שרוכי נעלו. 72 את נעלו מרגלו. 73 יבמות קב, א. ראה לעיל ה"ו.
74 לחלוץ כדי להיות מותרת לזר. 75 יבמות קב, ב. ראה לעיל ה"ח. 76 פחותה מבת שתי-עשרה שנה, וכמבואר למעלה פ"ב מהל' אישות ה"א. 77 שמלאו לו שלש-עשרה שנה והביא עשרות, כמבואר שם ה"י. 78 יבמות קה, ב. ראה להלן הכ"ח, והערה קנב. ועדיין יש לבאר מדוע חליצת קטנה פסולה (עי' לעיל הערה נג) ואילו חליצת חרשת אינה כלום, כמו שכתב לעיל בהי"ג ('מעשה רוקח').
79 אע"פ שאין התחלת דין בלילה, והרי חליצה "דין" היא, שגובה כתובתה על ידה (שם קד). ראה לעיל ה"ה.
80 ולא אמרו בזה "אינה חליצה" כדלהלן, אלא פסולה היא, כמבואר שם, ופוסלתה על האחים מלהתייבם, וכמבואר לעיל הי"ג. 81 כגון שהיתה היבמה מעוברת מבעלה הראשון שמת, ושמא יהא הוולד בן קיימא, נמצא שאינה צריכה חליצה, וכמבואר לעיל פ"א ה"כ, ופ"ג ה"ט"ו. 82 ומותרת לכהונה והוא מותר בקרובותיה, ע"פ הכלל המבואר להלן הכ"ו, שמקורו בגיטין כד, ב - כה, א. וכן אמרו (יבמות קה:): "אין חליצת קטן כלום".

מותרת לאחים (שם קה.). וראה להלן הכ"ח, ובהערה קנג שם. 59 ומותרת להתייבם. 60 החליצה מועילה להתיר להנשא לזר. ואילו הרקיקה בלבד אע"פ שאינה מועילה להתיר - מועילה היא לפסלה על האחים. 61 אפילו לפסול על האחים, שאף-על-פי שברקיקה גזרו חכמים לפסלה על האחים - בקראה בלבד אין לחוש, כי סדר הקריאה הוא גם לפני החליצה (למעלה ה"ט), ויאמרו: זו קראה לפני חליצתה, ועדיין לא חלצה, ולפיכך הותרה להתייבם (יבמות, שם).

1 טו. חֲלִיצָה וְרִקְקָה וְקִרְיָה וְהֵם יוֹשְׁבֵינָה⁶² או מְטִינ עַל
2 צְדִיחָן, או שְׁהִיָּה שְׂרוּף הַנֶּעַל קָשׁוּר עַל שׁוֹקָיו⁶³ מִן
3 הָאֲרֻכְבָּה⁶⁴ וּלְמִטָּה, או שְׁחֲלִיצָה בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה עִמִּי
4 הָאֲרִיץ שְׂאִינָן יוֹדְעִין לְהַקְרוֹת⁶⁵, וְכֵן הַסּוּמָא שְׁחֲלִיץ⁶⁶
5 - חֲלִיצָתוֹ כְּשֶׁרָה.⁶⁷

62 אע"פ שלכתחילה צריכה לקרוא ולירוק בעמידה, כמבואר למעלה ה"ז. 63 ולכתחילה צריך להיות קשור על רגלו, שהיא למטה מן השוק, כמבואר למעלה ה"ו. 64 היא פרק הרגל, שבין השוק והירך. "על הברכים" (דברים כח, לה) מתרגם אונקלוס: "על רכביא", וכן בדניאל (ה, ו) "וארכבתיא דא לדא נקשין". ואם היה המנעל קשור למעלה מן הארכובה, דינו מבואר בסמוך ה"ט"ז. 65 שהרי לכתחילה צריך שידעו להקרות (למעלה ה"ה). 66 אע"פ שאינו רואה הרוק (ראה למעלה ה"ח). 67 בדיעבד, ואפילו להתירה להנשא לזר. ומקור כל דינים אלו, ביבמות קג, א. שאמרו שם: "בין עומד בין יושב בין מוטה", והוא-הדין לקריאה ורקיקה, שהרי אפילו לא רקיקה ולא קראה כלל - חליצתה כשרה, כמבואר למעלה הי"ב. וכשהשווין קשור למטה מן הארכובה (שם) וחליצה נעלו מעל רגלו - אפילו מעל רגלו" - כלומר מדבר שהוא על רגלו, וזהו השוק שהוא מעל פרסת הרגל. ואילו לכתחילה, צריך שיקשור למטה מן השוק (למעלה ה"ו). אבל למעלה מן הארכובה נקרא: "מעל דמעל", והתורה אמרה: מעל רגלו, ולא "מעל דמעל" וחליצתה פסולה, כמבואר בסמוך ה"ט"ז. והחולצת מן הסומא, אמרו שם: "חליצתה כשרה". וחליצה בפני שלשה עמי-הארץ כשרה, שהרי אין הקריאה מעכבת כלל (לחם-משנה). וגם מלשון הברייתא מוכח כן, שהרי אמרו (שם קא): "מצות חליצה בשלשה שיוודעים להקרות", משמע לכתחילה בלבד ('מעשה רוקח').

17 יז. יָבֵם שְׂרָגְלוֹ הַיְמִנִית חֲתוּכָה - אֵינּוּ חוֹלֵץ
18 בְּשִׂמְלָתוֹ⁸³; וְאִם חֲלִיצָה מֵעַל שְׂמָאלוֹ - חֲלִיצָתָהּ
19 פְּסוּלָה⁸⁴. הֵיחָתָה רִגְלוֹ עֲקָמָה לְאַחוֹר⁸⁵ או הַפּוּכָה עַל
20 צְדָה, או שְׁהִיָּה מְהֻלָּךְ עַל רֵאשֵׁי אֶצְבָּעוֹת רִגְלָיו⁸⁶ -
21 הָרִי זֶה אֵינּוּ חוֹלֵץ; שֶׁחֲחֹלֵץ צְרִיף לְנַעֲץ עֲקָבוֹ
22 בְּאֲרִיץ, וְזֶה אֵינּוּ יָכוֹל. וְאִם חֲלִיצָה לְמִי שְׂרָגְלוֹ פָּךְ -
23 הָרִי חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה⁸⁷.

83 ברגלו השמאלית. 84 יבמות קד, א. מגזירה-שוה' דמצורע, ראה לעיל ה"ו והערה כא. ואע"פ ששינוי (יבמות קא. במשנה) "מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה", ואם כן למה לא יחלוץ ברגל ימין מן הארכובה למטה? - סובר רבינו, שהמשנה מדברת כשלא נחתכה רגלו, אלא שהנעל קשורה בשוק למטה מן הארכובה, כפירוש ה'ירושלמי' שם. אבל כל שנחתכה רגלו - אפילו למטה מן הארכובה - אינו חולץ, משום שצריך לנעוץ עקבו בארץ, וכמבואר בסמוך. וכן דעת רבינו נסים גאון (הובאה ב'תוספות' שם קג.). אבל לדעת רש"י (שם קג.) וכן הרשב"א, כל שנחתכה רגלו למטה מן הארכובה ונשארה השוק, חולצת מעל שוקו, שהתורה אמרה: "מעל רגלו", וזהו השוק שהיא מעל פרסת הרגל. וראה באהע"ז סי' קסט, סל"ה. 85 שכף רגלו למעלה, ודורך גבה למטה, ותחתיתה למעלה ('פרישה' לאהע"ז סי' קסט, נח. ע"פ 'הערות' ערך לחת). 86 ואין עקבו נוגע בארץ. 87 יבמות קג, א. כדעת אמימר וכדעת הגאונים והרי"ף, שהכוונה לפסול. אלא שמי שראוי לנעוץ עקבו בארץ ולא נעץ - חליצתו כשרה, אבל אלו אינם יכולים לנעוץ בארץ, וכל שאינו ראוי לנעוץ - חליצתו פסולה (מגיד-משנה). והראב"ד חולק וקובל: "לא שמענו

6 טז. חֲלִיצָה בְּלִילָה, או שְׁחֲלִיצָה בְּפָנֵי שְׁנַיִם או בְּפָנֵי
7 שְׁלֹשָׁה וְנִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קְרוּב⁶⁸ או פְּסוּל⁶⁹, או
8 שְׁהִיָּה הַמְּנַעַל קָשׁוּר לְמַעְלָה מִן הָאֲרֻכְבָּה⁷⁰, או
9 שְׁהִתִּיר⁷¹ הוּא וְשִׁמְטָה הִיא⁷², או שְׁהִתִּירָה הִיא
10 וְשִׁמְטָה הוּא⁷³, או שֶׁנִּתְּפַנְּנָה הִיא וְלֹא נִתְּפַנְּנָה הוּא⁷⁴,
11 או שֶׁנִּתְּפַנְּנָה הוּא וְלֹא נִתְּפַנְּנָה הִיא⁷⁵, וְכֵן קִטְנָה⁷⁶
12 שְׁחֲלִיצָה לְגִדּוּל⁷⁷ - חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה⁷⁸. וְכֵן אִם חֲלִיצָה
13 בְּפָנֵי יָחִיד, וְאֶפְלוּ בֵּינוֹ לְבִינָה וּבְלִילָה⁷⁹ - הָרִי זֶה
14 חֲלִיצָה פְּסוּלָה⁸⁰. אֲבָל חֲרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן שְׁחֲלִיצוֹ,
15 וְכֵל הַחוֹלֵץ לְמִי שְׁהִיא פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה⁸¹ וְמִן
16 הַיְבּוּם - אֵינָה חֲלִיצָה⁸².

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ו טבת - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 כ. סַנְדֵּל הַמִּסְגָּר¹⁰⁹ וְהַמְחֻלָּט¹¹⁰ וְשֵׁל פּוֹכְכִים וּמְזֻלוֹת
18 שְׁמֵנִיחִין אוֹתוֹ פְּרָגְלֵי הַצּוֹרֵה¹¹¹ - לֹא תַחְלִין בּוֹ¹¹² ;
19 וְאִם חֲלָצָה - חֲלִיצָתָהּ כְּשֶׁרָה, וְאָף עַל פִּי שֶׁהוּא
20 אָסוּר בַּהֲנָאָה¹¹³. אָכֵל סַנְדֵּל שֶׁל תְּקַרְבַּת כּוֹכְבִים
21 וּמְזֻלוֹת¹¹⁴ וְשֵׁל עִיר הַגְּדֻחַת¹¹⁵, אוֹ שְׁנַעֲשָׂה לְמַת
22 שְׁיֻקְבָר בּוֹ, אִם חֲלָצָה בּוֹ - חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה, שֶׁהָרִי
23 אֵינוֹ עוֹמֵד לְהֵלֵךְ בּוֹ¹¹⁶.

109) שפרחה בו צרעת, והסגירו הכהן שבעת ימים לראות אם יפשה הנגע או אם יעמוד בעינו, ככתוב (ויקרא יג, נ): "והסגיר את הנגע שבעת ימים". (110) לסוף שבעת ימים להסגרו, ראהו הכהן והנה פשה הנגע, מחליט לטמאו ולשרפו (ויקרא שם, נא-נב). וראה בפ"ב מהל' טומאת צרעת ה"א. (111) שנועלים (= שמנעילים) את הצלם ברגליו כשמסיעים אותו ממקום למקום (רש"י ליבמות קג:). (112) כי כל אלה מאוסים הם לעשות בהם מצוה, שהיה עליהם שם טומאה ועבודה-זרה (יבמות קג: וב'תוספות' שם דיבור-המתחיל סנדל). (113) שהרי משמשי עבודה-זרה אסורים בהנאה (פ"ז מהל' ע"ז ה"ב) - בכל זאת כשר הוא לחליצה, משום שמצוות לא ליהנות ניתנו, אלא לעול על צואר ישראל ניתנו (יבמות קג: ורש"י ראש-השנה כח). וראה להלן בסמוך. (114) שהקריבו בהמה לפני עבודה-זרה ועשו סנדל מעורה, ותקרובת של עבודה-זרה אין לה ביטול עולמית (הל' ע"ז פ"ח, ה"ט) ועומדת לשריפה או לאיבוד (שם, ה"ו), נמצא סנדל זה כאילו אינו קיים, ואינו חופה את רגלו (יבמות שם, וברש"י). אבל סנדל של ע"ז שמניחים אותו ברגלי הצורה אינו אלא "משמשי ע"ז" ויש להם ביטול (הל' ע"ז פ"ח, ה"ט), שאם ביטלם גוי קודם שבאו לידי ישראל, הרי הם מותרים בהנאה (שם, ה"ח), נמצא סנדל זה יש לו תקנה ואינו עומד לשריפה, (רש"י יבמות קג, ב). (115) שהודחו אנשיה ועברו ע"ז, ככתוב (דברים יג, יד): "וצאו אנשים... וידיחו את יושבי עירם... נלכה ונעבדה אלהים אחרים" ושורפים את כל שללה (רכוש) באש, ככתוב בתורה (שם יז), נמצא סנדלה עומד לשריפה, והרי הוא כאינו קיים. (116) ואין לו תורת נעל (יבמות קד). ונעל של בית-דין שאינו עומד אלא לחליצה ולא להלך בו, הואיל ואינו נועלו שמש בית-הדין, אין הדיין מקפיד עליו - הרי הוא כעשוי להלך בו (שם).

24 כא. קָרַעָה הַמְּנַעֵל מֵעַל רִגְלוֹ¹¹⁷ אוֹ שֶׁשְׂרַפְתּוּ, אוֹ
25 שֶׁהָיָה לְבוּשׁ שְׁנֵי מְנַעֲלִין וְחֲלָצָה הָעֲלִיּוֹן, אָף עַל פִּי
26 שֶׁקָרַעָה הַתַּחְתּוֹן עַד שֶׁנִּתְגַּלְתָּהּ רִגְלוֹ - הָרִי זֶה חֲלִיצָה
27 פְּסוּלָה¹¹⁸.

117) ונפל מאליו, שאע"פ שגילוי הרגל יש כאן - חליצת הנעל אין כאן. (118) שם קב, א. בעיות שלא נפשטו, וספק תורה - הולכים בו להחמיר. ואע"פ שכבר כתב דין "קרעה המנעל" - יתכן כי דין שתי המנעלים שיש גם חליצת העליון - עדיף יותר, ומשמיענו שגם בזה, חליצתו פסולה (לחם-משנה). וגירסת רבינו בגמרא שם, שונה מגירסתנו: "דשלפתי לעילאי, וקרעתי לתתאי מאי" (מגיד-משנה).

28 כב. יְבָמָה שְׂאֲכָלָה שׁוֹם אוֹ גָרְגֵר¹¹⁹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן

שהדריסה (דריכת הרגל בארץ) מעכבת, לפסול החליצה. ולדבריו, חליצת בעלי מומים אלו כשרה, ולא נתכוין אמימר (ביבמות, שם) אלא להצריך נעיצת הרגל לכתחילה, ולא לפסול בדיעבד.

1 יח. ויבמה שְׂיָדִיהָ חֲתוּכוֹת - חוֹלְצָת לְכַתְחֵלָה
2 וְאִפְלוּ בְּשִׁנְיָה⁸⁸, שְׁלֹא נֹאמַר וְחֲלָצָה בִּידָה. חֲלָצָה
3 בְּמַנְעֵל שֶׁל פְּגָד - אֵינָה חֲלִיצָה⁸⁹. אָכֵל אִם חֲלָצָה
4 בְּמַנְעֵל שְׂאִין לוֹ עֶקֶב⁹⁰ אוֹ שֶׁהָיָה תְּפוּר בְּפִשְׁתָּן⁹¹, אוֹ
5 שֶׁהָיָה מְנַעֵל שֶׁל שְׁעָר⁹² אוֹ שֶׁל סִיב⁹³ אוֹ שֶׁל שְׁעָם⁹⁴
6 אוֹ שֶׁל עֵיץ⁹⁵, אוֹ שֶׁהָיָה מְנַעֵל גְּדוֹל שְׂאִינוֹ זְכוּל
7 לְהֵלֵךְ בּוֹ אוֹ קָטָן שְׂאִינוֹ חוֹפֵה אֶת רֵב רִגְלוֹ, אוֹ
8 מְנַעֵל פְּרוּם⁹⁶ שְׂאִינוֹ חוֹפֵה רֵב הָרְגֵל, אוֹ נִפְחַת⁹⁷
9 שְׂאִין מְקַבֵּל רֵב הָרְגֵל - חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה⁹⁸.

88) יבמות קה, א. (89) שאינו מגין כלל על הרגל, ואינו בכלל "נעל" (שם קג. וגיטין כה). (90) שם קא, א. וכתב ה'נמוקי יוסף' (שם): עקב - נקרא כל דבר המעכב הרגל בתוך הנעל, לפי שאם אין עקב לנעל, הרגל יוצאת חוץ לנעל, וכן הובאו דבריו ב'בית שמואל' אהע"ז סי' קסט ס"ק יט. (91) שם קב, ב. ראה לעיל ה"ו. (92) נוצה של עזים (רש"י שם). (93) חוטים דקים מצמחים שעושים מהם חבלים ('הערוך', ע"פ מדרש רבה, ויקרא פכ"ב). (94) הקליפה הרכה של "אלון השעם" שמכניס ממנה פקקים לבקבוקים. (95) כל אלה קשים הם ומגניבים (רש"י יבמות קב:). ובכל זאת פסולים לחליצה, שאינם עור. ו"נעלו" האמורה בתורה, של עור הוא, ככתוב (יחזקאל טו, י): "ואנעלך תחש", היינו נעל מעור תחש. (96) קרוע. ככתוב (ויקרא י, ו): "ויבגדיכם לא תפרומו". (97) מלמטה, במקום הסוליה. ורש"י ביבמות קב, ב מפרש: לשון פרימה נופלת בנעל, ופחיתה וקבול - בסנדל. (98) יבמות קג, א.

10 יט. חֲלָצָה בְּסַנְדֵּל שֶׁל עֵיץ⁹⁹ וּמְחַפָּה עוֹר¹⁰⁰, אוֹ הֵיחָה
11 קְרַקְעֵיתוֹ¹⁰¹ עוֹר וְחִיּוֹת¹⁰² שֶׁל שְׁעָר¹⁰³, אוֹ שֶׁחֲלָצָה
12 סַנְדֵּל שֶׁל שְׂמֹאל מֵעַל רִגְלוֹ הִימָנִית¹⁰⁴, אוֹ שְׁלֹא הָיָה
13 הַמְּנַעֵל שְׁלֹו¹⁰⁵, אוֹ (שְׁלֹא) הָיָה גְּדוֹל שְׂכִיכוֹל לְהֵלֵךְ
14 בּוֹ¹⁰⁶, אוֹ קָטָן שֶׁחוֹפֵה אֶת רֵב רִגְלוֹ¹⁰⁷, אוֹ נִפְרָם
15 שֶׁחוֹפֵה אֶת רֵב הָרְגֵל, אוֹ נִפְחַת שֶׁמְקַבֵּל רֵב הָרְגֵל -
16 חֲלִיצָתוֹ כְּשֶׁרָה¹⁰⁸.

99) והוא הדין לשאר הדברים המנויים בהלכה הקודמת (מגיד משנה). (100) יבמות קג. (101) סוליתו (102) שם קב, ב: "ותרסיותיו של שיער", ומפרש רבינו: תרסיות - לחיים (לחם-משנה). (103) דוקא שיער, שגם הוא מעור הבהמה (שם). (104) יבמות קא, א. (105) שם. ולכתחילה צריך שתהא הנעל של היבם (שם קג:). כי כל שאינו שלו, אינו עשוי כמידת רגלו. ונוהגים, שבית-דין מקנה ליבם החולץ, את הנעל במתנה (אהע"ז סי' קסט, יד). (106) בכת"י התימנים: "או שהיה המנעל גדול שיכול להלך בו", כלומר, שלא היה למידת רגלו, אבל הוא יכול להלך בו ואינו נופל מעל רגלו (יבמות קא. וברש"י). (107) שם. (108) שם קב, ב.

קסב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ו טבת - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על-ידי שליח, שהרי משה ציוה לשלוחו יהושע לתת להם את הארץ ונתנה להם (כתובות עד. ורש"י ליבמות שם, וראה למעלה פ"ו מהל' אישות בהערה מג). ומפורש בגמרא (יבמות, שם) שאינה חייבת לתת לו שאם אינו הגון לה וחייב לחלוץ לה, אינה חייבת לשלם לו, כי לא הסכימה מרצונה, ושחוק עשתה בו.

כה. המוסר מודעא על החליצה¹³⁶ - חליצתו¹³⁹ פסולה¹³⁷. לפיכך ראוי לדינין לומר¹³⁸ לבטל המודעא¹³⁹ כדרך שעושים בגט¹⁴⁰. לחצוהו¹⁴¹ וישראלים והכוהו עד שחליץ: אם פדין עשו¹⁴¹ - חליצתו פשרה¹⁴²; ואם שלא פדין עשו, פגון שיהי הדיוטות¹⁴³ או שטענה¹⁴⁴ - חליצתו פסולה¹⁴⁵. ואם העכו"ם אנסוהו מעצמו¹⁴⁶: אם היה הדין נתן שחליץ - חליצתו פסולה¹⁴⁷; ואם שלא פדין - אינה חליצה¹⁴⁸.

136) שאמר בפני שנים: חליצה שאני עומד לחלוץ ליבמתי - בטלה היא, כי אנוס אני לחלוץ, ראה לעיל פ"ו מהל' גירושין ה"ט. 137) ביבמות קו, א - השוו דין חליצה מעושה (ע"י כפיה) לגט מעושה. ומשם למד רבינו, שגם בחליצה אפשר למסור מודעה כמו בגט. ראה ערכין כא, ב. ואע"פ שבמסירת מודעה על גט - הגט בטל, כמבואר בהל' גירושין שם, פוסק רבינו בחליצה שהיא פסולה, אבל אינה בטלה, כי בגט הוא מבטל גט זה מלתתו בתורת גירושין, ואם לא ניתן בתורת גירושין אינו גט כלל. אבל בחליצה אינו יכול לבטל את מעשה החליצה כאילו לא נעשה, אלא שהוא מודיע שלא יתכוין בה לשם חליצה להתירה לזר, והרי חליצה שלא נתכוין בה החולץ אינה בטלה אלא פסולה, כמבואר למעלה ה"ט ובהלכה הקודמת (כסף-משנה בשם הריב"ש). 138) לפני החליצה.

139) שאומרים לו: אמור לפנינו, שכל הדברים שמסרת שגורמים לבטל החליצה הרי הם בטלים, והוא אומר: הן. 140) ראה לעיל פ"ו מהל' גירושין ה"כ. 141) כגון שהיה היבם "מוכה שחין או שיש בו שאר מומי אנשים" (למעלה פ"ב ה"ד), וכן כל אלה המנויים להלן פ"ו ה"ד, שהדין נותן לכופם לחלוץ. 142) יבמות קו, א. 143) ולא ידעו את הדין, שאין יבם זה ראוי לכופו לחלוץ. 144) הדיינים המומחים. 145) ופוסלתה על האחים, גזירה "שלא כדין" משום "כדין", השווה לעיל פ"ב מהל' גירושין ה"כ, וראה גיטין פח, ב. 146) שלא על-ידי ב"ד של ישראל. ואם אנסוהו על-ידי ב"ד של ישראל - חליצתו כשרה, כמבואר שם. 147) ואינה בטלה - גזירה משום לחצוהו ישראל כדין. 148) ומותרת לאחים, כי לא יבואו החלופי חליצת גויים שלא כדין בחליצת ישראל כדין. ובגיטין פח, ב - הוסיפו: "שלא תהא כל אחת ואחת הולכת ותולה עצמה בנכרי ומפקעת עצמה מיד בעלה", וזה לענין גט, וכבר אמרנו שרבינו משה דין חליצה לדין גט, השווה לעיל פ"ב מהל' גירושין ה"ב.

כו. פל מקום שאמרנו 'אינה חליצה', או 'לא עשה כלום', או 'אינה כלום' - הרי היא פאלו לא נחליצה

1 מְדַבְּרִים שְׁמַרְפִּינָן¹²⁰ אֶת הָרֶק, וְהָיָה הָרֶק זָב מִפִּיהָ -
2 אֵינּוּ כְּלוּם¹²¹, עַד שֶׁיְהִיֶּה הָרֶק מְעַצְמוֹ¹²².

119) מין צמח, ולדעת הערוך הוא חרדל לבן, ונזכר במשנה (מעשרות פ"ד, מ"ה). 120) ובכ"י התימנים: שמוזיבים. 121) כלומר: אין הרקיקה כלום, וצריכה לרוק עוד הפעם, ורק הבא מעצמו, לקיים מצות רקיקה. ואם חלצה, מבלי שתרוק עוד הפעם, חליצתה כשרה, שהרי אפילו אם לא רקקה כלל, חליצתה כשרה (למעלה ה"ב) - מגיד-משנה. 122) שנאמר: "וירקה" - מעצמה, ולא מחמת דבר אחר (יבמות קו:).

3 כג. רִקְקָה דָם: אִם הָיָה שׁוֹתֵת¹²³ מִפִּיהָ - אֵינּוּ
4 כְּלוּם, וְאִם מְצָצָה וְרִקְקָה - בְּשָׂרָה¹²⁴; שְׂאֵי אִפְשָׁר
5 לָדָם שְׁנַמְצִין בְּלֹא צִחְצוּחַ¹²⁵ רִקְקָה¹²⁶. רִקְקָה
6 וְקָלְטָתוֹ¹²⁷ הַרוּחַ קָדָם שֶׁיִּגְיעַ לְכַנְגַד פְּנֵיו¹²⁸, כְּגוֹן
7 שֶׁיְהִיֶּה אֲרָפָה וְהוּא קָצָר - אֵינּוּ כְּלוּם¹²⁹. וְאִם אַחַר
8 שֶׁהִגִּיעַ לְכַנְגַד פְּנֵיו¹³⁰, אַף עַל פִּי שְׂלֵא הִגִּיעַ לְאָרְצוֹ -
9 בְּשָׂרָה. וְכֵן אִם לֹא רָאוּ הַדֵּינִין הָרֶק כְּשֶׁנִּצָּא מִפִּיהָ -
10 בְּשָׂרָה¹³¹.

123) זב. 124) ואינו צריך לרוק עוד הפעם. 125) טיפות, וביחוד טיפות הנסחטות. 126) יבמות קה, א. כי לא אמרה תורה: "וירקה רוק" - שיהא משמע רוק בלבד, אלא "וירקה" ואפילו רוק ועמו דבר אחר - נקראת ריקה. 127) אחתו. 128) והעבירתו ממנו. 129) שם קו, ב. שנאמר: וירקה בפניו. 130) קלטתו הרוח והעבירתו. 131) שאף-על-פי שלכתחילה צריכים הדיינים לראות הרוק יוצא מפיה, כמבואר למעלה ה"ז, - בדיעבד, אם לא ראו, אינה צריכה לירוק שנית, כי לא אמרו (שם) אלא: "צריכים הדיינים לראות וכו'", ואין זה אלא לכתחילה.

11 כד. חֲלִיצָה מְטַעַת¹³² - פְּסוּלָה. מֵיֵצֵד? כְּגוֹן שְׂאֵמְרוּ
12 לוֹ: חֲלִץ לָהּ וּבְכָךְ אִתָּה פּוֹנְסָה, או שְׂאֵמְרוּ לוֹ: חֲלִץ
13 לָהּ, שְׂזוּ מְצוּהָ הִיא וְאֵינָה מִפְסַדַת עֲלֵיךָ כְּלוּם, וְאִם
14 תִּרְצֶה אַחַר כֵּךְ לִיבֵם תִּנְבֵם, וְכִיּוֹצֵא בְּדַבְּרִים אֵלוֹ -
15 פְּסוּלָה¹³³. אֲבָל אִם הִטְעוּהוּ וְאָמְרוּ לוֹ: חֲלִץ לָהּ עַל
16 מְנַת שְׂתַתֵּן לָךְ¹³⁴ מְאֵתִים זֹז או עַל תְּנָאי כֵּךְ וְכָךְ,
17 אַף עַל פִּי שְׂלֵא תִתְּנָה וְלֹא תִתְּקִים תְּנָאֵי - חֲלִיצָתָהּ
18 בְּשָׂרָה¹³⁵, שֶׁהָרִי נִתְּפֵן לְחֲלִץ לָהּ.

132) שלא רצה לחלוץ, והטעו אותו, כדלהלן. 133) שם קו, א. ובירושלמי פ"ב, ה"ו. כי לא נתכוין להתירה (ראה בסוף ההלכה), וכבר נתבאר לעיל ה"ט שאם לא נתכוין, חליצתו פסולה. ומאחר שנפסלה עליו ואסורה לו, אנו כופים אותו לחלוץ לה שנית כדין, כדי שלא תתעגן (שם, וכן דעת הרשב"א ע"פ הירושלמי הנ"ל). 134) כן הוא בדפוס רומי. ובדפוסים חדשים, בטעות "לה". 135) כי אין תנאי מועיל בחליצה, הואיל ואי-אפשר לחלוץ ע"י שליח, וכל מעשה שאי-אפשר לקיימו על-ידי שליח אי-אפשר להתנות בו תנאי, כי אינו דומה לתנאי בני גד ובני ראובן (שכל דיני תנאי נלמדו ממנו), שהמעשה נתקיים

158) תעודת ראייה. (159) ואינו כגט גירושין שנתינתו מגרשה. וראה למעלה פי"א מהל' גירושין ה"ט, שגט מיאון, שאף הוא אינו כגט גירושין שנתינתו מגרשה, אינו צריך כתיבה לשמה ולא מסירה, ולא דבר ממשפטי הגירושין. וברור כי הוא-הדין לגט חליצה. (160) שזוהי אשת פלוני, ושזה שחלץ לה אחי בעלה המת מאביו הוא. (161) בכתי"י התימנים, ובדפוס רומי: מי שראו. (162) יבמות קו, א. ואין חוששים שמא טעה בית-דין בהלכה זו לומר: חולצים אע"פ שאין מכירים וחלצו לה ממי שאינו יבמה (שם וברש"י). וראה בפי"א מהל' גירושין ה"י. (163) ומקורו ברי"ף יבמות סוף פי"ב, וקטעים ממנו ביבמות לט, ב. ובירושלמי סנהדרין פ"א, ה"ב.

23 ל. ביום פלוני, כך וכך לירח פלוני, שנת כך וכך
24 לבריאת 164 עלמא, למנינא דרגילנא למיני 165 בה 166
25 במקום פלוני 167. אנחנא דיני, דמקצתנא 168 חתימין
26 לתתא 169, במותב תלתא פחדא הוינא יתבין בבי
27 דינא, וסליקא לקדמנא פלונית ברת פלוני ארמלתא
28 דפלוני, וקרבת לקדמנא גבר חד דשמיה פלוני בר
29 פלוני, וכן אמרה לנא פלונית דא: פלוני בר פלוני
30 דנא אחויה דפלוני בעלי מאבניה הוה, דהוינא 170
31 נסיבא ליה, ושכיב, וחי לרבנן ולכל ישראל שבק,
32 ובר וברת רית ומחסין ומוקים שמא בישראל לא
33 שבק, והדין פלוני אחויה חזי ליבומי יתי. פען רבנן
34 אמרו ליה: אי צבי ליבומי יתי - יבם, ואי לא -
35 נטלע לי רגליה דימינא קדמיכון, ואשרי סיניה מעל
36 רגליה וארוק באנפויה. ואשתמודענהו 171 לפלוני
37 דנא דאחיה דפלוני מיתנא מאבניה הוה, ואמרנא
38 ליה 172: אי צבית ליבומי יתה - יבם, ואי לא -
39 אטלע לה קדמנא רגלך דימינא ותשרי סינך מעל
40 רגלך ותרוק באנפך. ועני ואמר לנא: לית אנא צבי
41 ליבומי יתה. מיד אקרינוה לפלונית דא: מאן יבמי
42 להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי, ואף
43 להאי פלוני אקרינוהו ליה: לא חפצתי לקתה.
44 ואטלע לה רגליה דימינא, ושרת סיניה מעל רגליה,
45 ונקת באנפויה רוקא דאיתחזי לנא מפומה על
46 ארעא. ותוב אקרינוה לפלונית דא: ככה יעשה
47 לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו, ונקרא שמו
48 בישראל בית חלוץ הנעל. ואנחנא דיני וכל דהוו
49 יתבין קדמנא ענינן בתריה 173: חלוץ הנעל חלוץ
50 הנעל חלוץ הנעל, תלת זימנין. ומדאיתעביד עובדא
51 דא קדמנא שרינוה לפלונית דא למהך להתנסבא
52 לכל מאן דתצבי, ואינש לא ימחה בידה מן יומא
53 דגן ולעלם. ובצית מיננא פלונית דא גיטא
54 דחליצתא דא, וכתבנא וחתמנא ויהבנא לה לזכו
55 כדת משה וישראל. פלוני בר פלוני עד. פלוני בר
56 פלוני עד 174.

1 לו; ולא נאסרו עליו קרובותיה, ולא נפסלה מן
2 הפנה 149, ומתרת להתיבם. וכל מקום שאמרנו
3 'חליצתה פסולה' - נאסרו עליו קרובותיה, ונפסלה
4 מן הפנה 150, ונאסרה על האחין 151, ואינה
5 מתבטאת, ואינה מתרת להנשא לזר עד שתחלץ
6 חליצה פשרה 152.

(149) ראה למעלה פ"א, ה"ג. (150) שהולכים בה להחמיר כדין חליצה כשרה הפוסלת לכהונה, ראה שם ה"י. (151) ראה שם ה"ג. (152) גיטין כד, ב - כה, א.

7 כז. עברה ונשאת - הרי זה חולץ לה חליצה פשרה
8 והיא תחת בעלה 153, ואין מוציאין אותה מידו.

(153) שאינו צריך לגרשה, אבל מפרישים אותה ממנו עד שיחלוץ לה, שהרי מן התורה חליצה פסולה אינה כלום, ואיך תעמוד עם בעלה בלא חליצה (מגיד-משנה). אבל אם לא חלצה כלל ונשאת לזר באיסור, הרי זה מוציאה בגט ואסורה עליו עולמית, כמבואר לעיל פ"ב ה"ח, משום קנס, שאסרה עצמה על היבם, לא תהא חוטאת ונשכרת (יבמות צב:). אולם, בדיננו, הרי ממילא אסורה על יבמה משחלצה חליצה פסולה, ואין לקנסה (ביאור הגר"א לאהע"ז סי' קסט ס"ק קמו, בשם הריב"ש).

9 כח. יבמה שנגדלה בין האחין - הרי זו מתרת
10 להתיבם, ואין חוששין לה שמא חלצה לאחד מהן
11 בינו לבניה 154 ונפסלה עליהן 155. אבל אם ראינוה
12 שחלצה נעלו של אחד מהן - נפסלה 156, שמא
13 נתפונה לחליצה 157, וצריכה חליצה פשרה להתירה
14 לזר.

(154) ללא כל דיין ועד. (155) מלהתייבם, כמבואר למעלה ה"טז. (156) יבמות קב, ב. ומכאן אפשר ללמוד, שמה שכתב רבינו למעלה ה"ד: "רקקה בלבד . . ." הרי זו כחליצה פסולה, כוונתו שרקקה בבית-דין, אבל רקקה בינו לבניה או בפני שנים אינה פוסלת, שאם לא כן - אין לך יבמה הגדלה בין האחים שלא רקקה בפני אחד מהם ונפסלה עליהם (מגיד-משנה). (157) ונפסלה עליהם. אבל אילו היה ברור לנו שאף היא לא נתכוונה לחליצה לא היתה נפסלת, ואע"פ שכתב רבינו למעלה ה"ז שחליצה בלא כוונה פוסלת, אין זה אלא כשלפחות אחד מהם נתכוין, אבל כששניהם לא נתכוונו - חליצתם בטלה (כסף-משנה).

15 כט. גט חליצה שאנו פותבין לה אינו אלא מעשה
16 בית דין 158, כדי שיהיה בידה ראייה שנגחלה 159. ואין
17 הדינין חולצין אלא אם כן מפירין 160. לפיכך, מי
18 שראה 161 זאת שנגחלה - כותבין לה גט חליצה אף
19 על פי שאינן מפירין שזו היא בת פלוני ואשת פלוני
20 ושזה שחלץ לה אחיו הוא, שהרי הדינין שחלצה
21 בפניהם הפירו זה 162 ואחר כך חלצה.

22 וזהו נסח גט חליצה 163 שנהגו בו העם:

(164) ובכתי"י תימן, תיבות אלו אינן, אלא: שנת כך וכך

12 וְזוּהוּ נֹסֵחַ כְּתַבְתָּ בְּמִיָּה¹⁸⁵ שְׁנֵיהֶם הָעַם

175) הדיינים, שחלצה בפניהם. (176) במקרה ואחד מהם איננו, כי מאחר שיש בגט זה משמעות שהיו שלשה, שהרי כתוב בו: "במותב תלתא כחדא הוינא" (לעיל ה"ל) אין חתימת הדיין השלישי מעכבת, כמבואר בהל' עדות פ"ו, ה"א. וכן בשו"ע חו"מ סי' מו, סכ"ט. (177) לעיל הכ"ט. ומוכן הדבר שכשחותמים בו עדים, משנים את נוסח גט החליצה, שהרי אינם יכולים לכתוב: "אנחנו בית-דין", וכן שאר לשונות שמשמען שהם עשו מעשה החליצה, אלא כותבים שטר עדות מכל מה שראו (מגיד-משנה). (178) שאין נאמנים בהם אלא עדים כשרים בלבד. (179) זהות האחות. (180) יבמות לט, ב. [הרי שמתעם זה (שהוא עשוי להגלות) נאמנים אפילו אשה או עבד, וכן כתב רבינו בפ"ב מהל' גירושין ה"ט, ובפ"ג שם הכ"ט. ומכאן שאפילו אם אין חשש "שלא תשאר עגונה" - האמינו להם. ולפ"ז מה שכתב רבינו בפ"ג מהל' קידוש החודש הי"ד, "שדבר זה (להעיד ששמע מפי בית-דין שקידשו את החודש), דבר העשוי להגלות, ועד אחד כשר נאמן עליו" - שוודאי הכוונה למעט פסול בעבירה מן התורה, שגם בעדות אשה אינו נאמן, כמו שכתב רבינו בפ"ב מהל' גירושין ה"ז, אבל אשה ועבד נאמנים. וראה בהל' קידוש החודש שם, הערה נט, ובהוספות ותיקונים שם]. (181) פ"ג הכ"ט: "שדבר רחוק הוא שיעיד בו העד בשק"ר. (182) בכסף. כמבואר לעיל פ"ב ה"א. (183) בא עליה, שזוהי עיקר קנינה מן התורה, ראה לעיל פ"א ה"א. (184) לעיל פ"ב ה"ב, וכפ"ב מהל' אישות הי"ד. (185) מקורו ברי"ף יבמות סוף פ"ב, וקטעים מנוסח זה ביבמות נב, א.

13 לִב. בְּיוֹם פְּלוֹנִי, כִּף וְכִף לִירַח פְּלוֹנִי, שְׁנַת כִּף וְכִף
14 לְמִנְיָן פְּלוֹנִי, לְמִנְיָא דְרִגְלֵינָא¹⁸⁶ לְמִיָּה בְּמִקּוֹם
15 פְּלוֹנִי. אִיף פְּלוֹנִי בֵּין פְּלוֹנִי אֶתָּא לְקַדְמָא¹⁸⁷ וְכֵן
16 אָמַר לְנָא: אַחִי דְמִן אַבָּא¹⁸⁸ שְׂכִיב, וְחַיִּי לְרַבְּנָן וְלְכֹל
17 יִשְׂרָאֵל שְׂבַק, וְכֵן וְכֵן יֵרִית וּמְחִסִּין וּמוֹקִים שְׂמָא
18 בְּיִשְׂרָאֵל לָא שְׂבַק, וְשְׂבַק הֵיא אֶתָּא דְשְׂמָה
19 פְּלוֹנִית בַּת פְּלוֹנִי, וְחַזִּי לִי מִן אוֹרֵיתָא לִיבּוּמֵי יֵתָה,
20 כְּדַכְתִּיב בְּסִפְר אוֹרֵיתָא דְמִשָּׁה: יְבָמָה זְבָא עָלֶיהָ.
21 וְצָבִיאת פְּלוֹנִית דָּא וְאַתְּבַמַּת לְפְלוֹנִי בַּר פְּלוֹנִי יְבָמָה
22 לְאוֹקוּמֵי שְׂמָא בְּיִשְׂרָאֵל, כְּדַכְתִּיב: וְהִיא הַכּוֹר אֲשֶׁר
23 תִּלְד יָקוּם עַל שֵׁם אַחִיו הַמֵּת וְגו'. וְכַתֵּב לֵה פְּלוֹנִי
24 יְבָמָה לְפְלוֹנִית וְיִבְמַתֶּיהָ כֶּסֶף זָוָי מֵאֵתָן דְּחִזּוּ לָהּ,
25 דְּהוּוּ פְּתִיבִין בְּכַתוּבְתָהּ דְּכַתֵּב לֵה בְּעֵלָה קְדָמָא,
26 וְאוֹסִיף לֵה מְדִילֵיהָ כִּף וְכִף. וְדָא גְדוּנָא דְהַנְעֵלַת
27 לֵיהּ וְכוּ', כְּשֶׁאָר טְפְסִי¹⁸⁹ כְּתַבְתָּ¹⁹⁰.

28 טַפְסַת הַכְּתָבָה

(186) ראה בכיארורנו לעיל ה"ל הערה קנט. (187) בא לפנינו. (188) אחי מן האב מת, וחיים לרבנן ולכל ישראל השאיר, וכן ובת יורש ונוחל ומקים שם בישראל לא הניח,

למנין פלוני . . . (165) למנין שאנו רגילים למנות. (166) ובכת"י התימנים: ביה = בו. (167) ראה לעיל פ"א מהל' גירושין הכ"ז, שיש מונים למלכות אלכסנדרוס שהוא מנין שטרות. (168) שמקצתנו, כי מצות חליצה בפני חמשה דיינים (לעיל ה"ה), אך אינם חותמים אלא שלשה שהם העיקר ('מעשה רוקח'). (169) = חתומים למטה, במושב שלשה כאחד היינו יושבים בבית-דין, ועלתה לפנינו פלונית בת פלוני, אלמנת פלוני, והביאה לפנינו איש אחד ששמו פלוני בן פלוני, וכך אמרה לנו פלונית זו: פלוני בן פלוני זה, אחיו של פלוני בעלי מאביו היה (ראה למעלה פ"א ה"א שאין דין יבום אלא באשת אחיו מאביו). (170) = שהייתי נשואה לו, ומת, וחיים לרבנן ולכל ישראל השאיר, וכן ובת יורש ומנחיל, ומקים שם בישראל, לא השאיר. וזה פלוני אחיו ראוי לייבם אותי, עכשיו אמרו לו רבנן: אם רוצה הוא לייבם אותי - ייבם, ואם לא, יצדד (יטלע = יצדד, רש"י ליבמות לט): רגלו הימנית בפניכם, ואתיר נעלו מעל רגלו וארוק בפניו. (171) - ונתברר לנו בפלוני זה שאחיו של פלוני המת מאביו הוא, ואמרנו. (172) בכת"י התימנים: ליה = לו: אם רוצה אתה לייבם אותה - ייבם. ואם לא, הצדד לה בפנינו רגלך הימנית, ותתיר [היא] נעלך מעל רגלך ותרוק בפניך, וענה ואמר לנו: אין אני רוצה לייבם אותה, מיד הקרינו לפלונית זו: "מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל, לא אבה יבמי". ואף לפלוני זה, הקרינו לו: "לא חפצתי לקחתה". וצידד לה רגלו הימנית, והתירה נעלו מעל רגלו ורקקה בפניו רוק הנראה לנו, מפיה על הארץ. ושוב הקרינו לפלונית זו: "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו, ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל", ואנחנו הדיינים וכל אלה שהיו יושבים לפנינו, ענינו. (173) בכת"י התימנים: בתרה (= אחריה): חלוץ הנעל, חלוץ הנעל, חלוץ הנעל - שלש פעמים. ומשנעשה מעשה זה בפנינו, התרנוה לפלונית זו לילך להנשא לכל מי שתרצה, ואיש לא ימחה (יעכב) בידה מן יום זה ולעולם. וביקשה מאתנו פלונית זו גט-חליצה זה, וכתבנו וחתמנו ונתנו לה לזכות כרת משה וישראל. (174) בכת"י התימנים, תיבות אלו אינן. ובצדק. שהרי לא הוזכרו כאן אלא שנים = בתורת עדים, והרי שלשה היו וחתמו בתורת בית-דין. וברי"ף יבמות סוף פ"ב, שממנו לקוח נוסח זה, כתוב: "וחתמין תלתא עליה" (= וחותמין שלשה עליו), והכוונה לדיינים, כנ"ל. וראה להלן הערה קעא.

1 לֵא. וּמְעִידִין עָלֵינוּ¹⁷⁵ שְׁלֶשָׁה, או שְׁנַיִם מִן
2 הַשְּׁלֶשָׁה¹⁷⁶, או שְׁנַיִם שָׂרָאוּ הַחֲלִיצָה אֶף עַל פִּי
3 שְׂאִינן הַדִּיָּיִן שְׁחֲלִיצָה בְּפִנְיֵהוּ, כְּמוֹ שְׂבָאֲרֵנוּ¹⁷⁷.
4 וְאֶפְלוּ אִשָּׁה או עֶבֶד או קָטָן שֶׁהוּא מִפִּיר וְנִבְּוִן
5 נְאֻמִּין לּוֹמַר: זֶה פְּלוֹנִי אַחִי פְּלוֹנִי וְזוֹ הִיא יְבָמָתוֹ,
6 וְחֹלְצִין עַל פִּיהֶן. מֵה שְׂאִין בֵּין בְּשָׂאָר עֲדוּת שֶׁל
7 תּוֹרָה¹⁷⁸, בֵּין לְעֲדוּת מְמוֹן בֵּין לְעֲדוּת אֲסוּרָה¹⁷⁹. שְׁזָה
8 דְּבַר הָעֲשׂוּי לְהַגְלוֹת הוּא, אֶפְשֶׁר לִידַע אֶמַּת הַדְּבַר
9 שְׁלֵא מְפִיָּהוּ¹⁸⁰, כְּעִנְיָן שְׂבָאֲרֵנוּ בְּסוּף הַלְכוֹת
10 גְּרוּשִׁין¹⁸¹. וְאִם רָצָה הַיָּבָם לִיבֵם - מְקַדְּשֵׁנוּ¹⁸²
11 וּמְיַבְּמֵם¹⁸³ וְכוּתֵב לֵה כְּתָבָה כְּמוֹ שְׁהוֹדְעֵנוּ¹⁸⁴.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי ט"ו טבת – ספר נשים – הלכות יבום וחליצה קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לחודש פלוני, כי חשבנו מיום שני" (שם). (192) זהו נוסח עתיק להתחיל שטר בתיבת: "איך", כמוזכר ביבמות לט, ב. וגויטין פה, ב. השווה נוסח הגט לעיל פ"ד מהל' גירושין הי"ב. (193) הכלה הבתולה: היי לי לאשה. (194) "ותיה לו לאשה" (בראשית כד, טז) מתרגם אונקלוס: והת ליה לאנתו. (195) ואני במאמר ה' (בעזרת ה') אעבור ואוקיר (= אכבר, מלשון הכתוב (ישעיה יג, יב): "אוקיר אנוש מפד". ובכת"י התימנים: ואיקר). (196) ואכלכל, "והוא כלכל את המלך" (שמואל-ב, יט, לג) מתרגם יונתן: "והוא סובר ית מלכא". (197) ואזון ואפרנס ואכסה אותך כהלכות (= כמנהג) אנשים יהודים (= מלשון הכתוב דניאל ג, יב "גברין יהודאין"). (198) ובכת"י תימן: דפליחן ומייקרין. (199) שמוקירים ומכלכלים זונים ומפרנסים ומלבישים את נשותיהם באמונה. מלשון הכתוב (הושע ב, כב) "וארשתיך לי באמונה". (200) ואתן לך מוהר בתוליך כסף מאתים וזו, שהם מזווי כסף (טהור) עשרים וחמשה (ראה לעיל פ"י מהל' אישות ה"ח). (201) הראויים לך מן התורה. ובכת"י תימן, תיבת "מדאורייתא" איננה, וכבר העירונו על זה בבאורנו לעיל הל' אישות פ"י ה"ח, הערה מא, כי רבינו סובר שכתובה היא מדרבנן. (202) ומזונותיך וכסותיך והספקתך, ולבוא אליך כדרך כל הארץ - "לבוא עלינו כדרך כל הארץ" (בראשית יט, לא) מתרגם אונקלוס: "למיעל עלנא כארז כל ארעא". (203) ורצתה פלונית זו, והיתה לו לאשה לפלוני זה. (204) תשלום = סך הכל. (205) וזו הנדוניא שהכניסה לו. (206) וחוב. (207) החתן הזה. (208) כגון מזונות והלבשה הנמניים לעיל. (209) קבלתי עלי ועל יורשי אחרי, ועל כל המעולה והנחמד - "נחמד למראה" (בראשית ב, ט) מתרגם אונקלוס: דמרג למחזי. וכן: "כל כבודה בת מלך פנימה" (תהלים מה, יד) מתורגם: "כל שפר ארג נכסי", וראה ברמב"ן לתורה (ויקרא כג, טז). (210) ישיש לי תחת השמים שקניתי ושעתיד אני לקנות מקרקעות וממטלטלין על גב קרקעות (ראה לעיל פ"י מהל' אישות ה"ו, ובבאורנו שם אות כ. והשווה הל' מלוה פ"ח, ה"ב: "שהקניתי לך מטלטלין ישיש לי על גב הקרקע שיש לי"). (211) כולם יהיו אחראים וערבים לכתובה זו כולה: עיקר נדוניא ותוספת להפרע מהם בחיי ואחרי מותי ואפילו ממעילי שעל כתפי. וקנינו (= קנין סודר, ראה לעיל הל' אישות פ"י ה"ט, ובבאורנו שם אות מח) מפלוני זה מכל מה שכתוב ומפורש למעלה קנין שלם שלא כאסמכתא (אסמכתא - "הבטחת גוזמא, שאדם מביטיח לחבירו לסמוך עליו, שאם לא יקיים תנאו (שהתחייב לחבירו) יתן כך וכך" - רש"י לבבא-מציעא מח, ב. ובהל' מכירה פ"א ה"ב, פוסק רבינו: "כל אסמכתא אינה קונה, שהרי לא גמר בלבו להקנותו. . . כל תנאים שמתנים בני אדם ביניהם. . . אם יהיה כך או אם תעשה כך, אתן לך מנה. . . ואם לא יהיה או אם לא תעשה. . . לא אתן לך, אע"פ שעשה או שהיה הדבר - לא קנה, שכל האומר: אם יהיה אם לא יהיה - לא גמר והקנה, שהרי דעתו עדיין סומכת שמא יהיה או שמא לא יהיה"). (212) נוסח שטר העשוי להעתיק ממנו שטרות, ולא נכתב לגבות בו ואין בו ממש (רשב"ם לבבא-בתרא מד:), ומקור הנוסח: "דלא כאסמכתא ודלא כטופסא דשטרי" בבבא-בתרא שם. וכתוב

ההשאר אשה זו ששמה פלונית בת פלוני, וראוי לי מן התורה לייבם אותה, ככתוב בספר תורת משה: יבמה יבוא עליה, ורצתה פלונית זו ונתייבמה. . . להקים שם בישראל, ככתוב: . . . וכתב לה כסף וזוים מאתים הראויים לה, שהיו כתובים. . . שכתב לה בעלה הראשון (האח המת), ובתולה נשאה, שכתובתה מאתיים) והוסיף לה משלו כך וכך, וזו הנדוניא שהכניסה לו. . . ונאם לא היתה לה כתובה מבעלה או שמחלה לו כתובתה, שדין הוא שהיבם כותב לה כתובה משלו (כתובות פב:). - אינו כותב לה אלא מנה (פכ"ב מהל' אישות הי"ד, ולמעלה פ"ב הי"ז), שהרי הוא כונסה אלמנה]. (189) נוסחי. (190) שבין איש לאשתו, המנוסחים בסמוך.

- 1 לג. ביום פלוני¹⁹¹ כו'. איך¹⁹² פלוני בן פלוני אמר
- 2 לפלונית בת פלוני בתולתא פלתא¹⁹³: הוי לי
- 3 לאינתא¹⁹⁴ פדת משה וישראל, ואנא במימר
- 4 דשמאי¹⁹⁵ אפלה ואוקיר ואסובר¹⁹⁶ ואיזון¹⁹⁷
- 5 ואפרנס ואבסי יתיכי כהלכות גוברין יהודאין
- 6 דמוקירין¹⁹⁸ ומסוברין¹⁹⁹ וזנין ומפרנסין ומכסין ית
- 7 נשיוהן בקושטא. ויהיבנא²⁰⁰ ליכי מוהר בתוליכי
- 8 כסף וזוי מאתן, דאינון מזויי כספא כ"ה, דחזו
- 9 ליכי מדאורייתא²⁰¹, ומזונייכי²⁰² וכסותיכי
- 10 וסיפוקיכי ומיעל עליכי פאורח כל ארעא.
- 11 וצביאתא²⁰³ פלונית דא והות ליה לאנתו לפלוני דנא.
- 12 ורצה והוסיף לה תוספת על עיקר כתובתה עד
- 13 משלם²⁰⁴ כך וכך. ודא²⁰⁵ נדוניא דהנעלת ליה כך
- 14 וכך. הכל נתקבל חתן זה, ובא לדו, ונעשה
- 15 ברשותו, וזקף הכל על עצמו כמלוה ורשו²⁰⁶. וכן
- 16 אמר לנא פלוני חתנא דנא²⁰⁷: אחריות כתובתא
- 17 פולא, עיקר כתובה ונדוניא ותוספת ושארא תנאי
- 18 כתובה²⁰⁸, קבליית²⁰⁹ עלי ועל ירתי בתראי ועל כל
- 19 שפר ארג נכסין וקנינן דאיית²¹⁰ לי תחות [כל]
- 20 שמאי, דקנאי ודעתיד אנא למיקנה, ממקרקעי
- 21 וממטלטלי אגב מקרקעי, כולהון²¹¹ יהון אחראין
- 22 וערבאין לכתובה דא פולא, עיקר ונדוניא ותוספת,
- 23 לאתפרעא מנהון בחיי ובתר מותי ואפילו מגלמיא
- 24 דעל פתפאי. וקנינן מפלוני דא מפל מאי דכתיב
- 25 ומפרש לעילא קנינן שלם דלא פאסמכתא ודלא
- 26 כטופסא דשטרי²¹², אלא כחזק וכחומר כל שטרי
- 27 כתובות הנהוגות בישראל וכהוגן וכתיקון רבותינו
- 28 ז"ל. וחתמנו²¹³ על שטר כתובה זו בזמן הנוסף
- 29 לעיל. והפל פריר ושריר²¹⁴ וקנים²¹⁵.

(191) כתוב ב'הגהות מיימוניות': אם חל תאריך הכתובה ביום שלושים לחודש הנקרא ראש-חודש, יש מרבותינו שהנהיגו לכתוב ביום שלושים לחודש פלוני (שעבר), ורבינו מאיר מרוטנבורג הנהיג לכתוב: ביום שלושים לחודש פלוני, שהוא ראש-חודש פלוני. וכן קבע בשו"ע אהע"ז סי' קכו, ס"ו. וביום שני של ראש-חודש, יכתוב ' באחד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

של שני, כמבואר לעיל בפ"א מהל' גירושין הי"ח. (226) כמבואר לעיל פ"א הי"א, ויודעים אז, שאינה מעוברת, וכן פסק הרי"ף ביבמות סוף פי"ב, ודוקא חליצה, שהחליצה מוכיחה שלא בא עליה יבמה, אבל אם מת היבם ולא חליצה - צריכה להמתין שלשה חדשים עד שתנישא, כי יותר קרובה יבמה לביאה, מארוסה שגזרו בה משום נשואה ('תוספות' יבמות מב. וכן באהע"ז סי' יג, ב).

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) כלל בו דין יבמה שנתן לה היבם גט או "מאמר" וגט, חליצה מעולה ופחותה, מאמר כשר ופסול, גט אחר גט ביבמה, חליצה אחר חליצה, בעילה אחר בעילה, ביאתו של יבם בן ט' שנים מאמרו וגיטו, יבמות מבית אחד שהיו בנייהן חרשות או קטנות ופקחות.

- 12 א. הַיְבָמָה שֶׁנָּתַן לָהּ הַיְבָם גֵּט פְּרִיטוֹת³ - פְּסָלָהּ⁴
- 13 וּפְסָל אֶת צְרוּתֶיהָ עֲלֵיו⁵ וְעַל שְׁאָר הָאֲחִין, שֶׁהָרִי
- 14 נֶעֱשָׂה פָּמִי שֶׁחָלַץ⁶ לָהּ. וְאִין הִגֵּט מוֹעִיל בַּיְבָמָה⁷
- 15 אֶלָּא מִדְּבָרֶיהָ⁸, הוֹאִיל וְהִגֵּט מִגְרַשׁ אֲשֶׁת אִישׁ⁹. וְכָל
- 16 גֵּט שֶׁפִּסְלָה אֲשֶׁתוֹ מִן הַכְּהֻנָּה¹⁰ פִּסְלָה אֶת יְבָמָתוֹ מִן
- 17 הַיְבָמוֹת¹¹. וְאִינָה מְתַרְתֵּן לְזָר עַד שֶׁיַּחְלִץ לָהּ¹².

(2) לפני שייבמה. (3) לזיקתו (בניגוד לגט שנתן למאמרו, להלן ה"ד). (4) מלהתייבם לו. (5) מלהתייבם. (6) וכבר נתבאר לעיל (פ"א הי"ב) ש"החולץ ליבמתו נאסרה החלוצה וכל צרותיה על החולץ ועל שאר אחיו". ולמדו כן (יבמות י:) ממה שנאמר: "אשר לא יבנה את בית אחיו" - כיון שלא בנה (שלא ייבם), שוב לא יבנה (= לא ייבם). (7) לפסלה. (8) מדברי חכמים. (9) ויאמרו: גט להוציא, וחליצה להוציא, ואם מותר לייבם אחרי גירושין, מותר גם כן לייבם אחר חליצה! ולפיכך גזרו שהגט יועיל לפסלה מלהתייבם (יבמות ג:). וכן מועיל הגט להאסר בקרובותיה, כמבואר להלן ה"טו. (10) אע"פ שאינו מתירה להנשא לאחרים, כגון שאמר לה: "הרי את מגורשת ממני, ואי את מותרת לכל אדם", שפסלה לכהונה, כמבואר לעיל פ"י מהל' גירושין ה"א. (11) יבמות נב, א. שלא יבואו להחליף בגט גמור. (12) שם נ, א. וכן בקידושין יד, א. "בית חלוץ הנעל" - חליצת הנעל מתירתה, ולא גט. וראה להלן הי"ב.

- 18 ב. הַמְאָמְרִי¹³, אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ קוֹנֶה בַּיְבָמָה קִנְיָן
- 19 גְּמוּרָה¹⁴ וְאִינָה נֶעֱשִׂית בּוֹ אֲשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה¹⁵, צְרִיכָה
- 20 מִמְּנוֹ גֵּט¹⁶. וְאִינָה נִתְּרַת לְזָר אֶלָּא בַּחֲלִיצָה¹⁷.

(13) שנותן לה פרוטה ומקדשה, לפני שיבוא עליה, כתיקון חכמים, כמבואר לעיל פ"ב ה"א. (14) לירושא או לגרשה בגט אם יבוא להוציא (יבמות כט.). (15) לענוש הבא עליה בחנק, כאילו נתייבמה. (16) אם לא ייבמה, כמבואר בסמוך. (17) אחרי הגט למאמרו.

- 21 ג. מִיֵּצֵד? הַעוֹשָׂה מְאָמַר בַּיְבָמָה וְאִינוֹ רוֹצֵה
- 22 לְבַעַל¹⁸ - צְרִיף לְכַתֵּב לָהּ גֵּט¹⁹, שֶׁהָרִי נִתְּקַדְּשָׁה לּוֹ²⁰,
- 23 וְצְרִיף לְחַלֵּץ לָהּ פְּדֵי לְהַתִּירָה לְזָר²¹; שְׂאִין הַיְבָמָה
- 24 נִתְּרַת לְזָר אֶלָּא אַחַר בְּעִילַת הַיְבָם²² או אַחַר
- 25 חֲלִיצָה²³, אֲבָל הִגֵּט²⁴ פִּסְלָה לְיְבָמוֹת וְאִינוֹ מְתַרְתֵּן

בשו"ע חו"מ סי' מב, ס"י: "עכשיו שנהגו לכתוב: דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי, אומרים בכל לשון מסופק: יד בעל השטר על העליונה". (213) אנחנו העדים. (214) וחזק. - "ארץ אשר אבניה ברזל" (דברים ח, ט) מתרגם יונתן: שרירן וברירן ('הערון'). "בשרירות לבי" (שם כט, יח) מפרש הרד"ק (שורש שר): בחזק לב. (215) ומאוסר, נוסח זה מקובל לחתמו בסוף כל תעודה משפטית, ומקורו בבבא-בתרא קס, ב. ובירושלמי גיטין פ"ט, ה"ח.

- 1 לַד. וְאִם הָיְתָה קְתַבַּת אֲלֻמָּנָה - פּוֹתֵב: פְּלוֹנִית
- 2 אֲלֻמָּנָה²¹⁶. וְאִם הָיְתָה קְתַבַּת גְּרוּשָׁה - פּוֹתֵב:
- 3 פְּלוֹנִית הַגְּרוּשָׁה²¹⁷. וְכֵן אִם הָיְתָה שְׂבוּיָה - פּוֹתֵב:
- 4 פְּלוֹנִית הַשְּׂבוּיָה²¹⁸, פְּדֵי שְׂלָא יִכְשַׁל פָּה כַּהֲן²¹⁹.
- 5 וְכּוֹתֵב: וְהַיְבָמָה²²⁰ לִיכִי מוֹהַרְיִיכִי כִּסְפָה זּוּזֵי מְאָה,
- 6 דְּאִינוּן מְזוּזֵי פִּסְפָּא תְּרִיסַר וּפְלָגָא, דְּחִזּוּ לִיכִי וְכוּ'.

(216) בכדי להטעים מה שכתובים אחר-כך "כסף זווי מאה", ולא "מאתן". (217) שאם תתאלמן מבעלה זה, ידעו שאסורה לכהן מחמת גירושיה הקודמים. (218) בידי גויים. (219) והיא אסורה לו, שמה נבעלה לגוי, כמבואר בפ"ח מהל' איסורי ביאה הי"ז. (220) ואתן לך מוהרך כסף זוזים מאה שהם כסף (טהור) שנים עשר דינר וחצי הראויים לך, ע"פ הכלל: כתובת בעולה: מנה, וכמבואר לעיל בפ"י מהל' אישות ה"ז-ח.

- 7 לַה. כְּשֶׁפּוֹתְבִין גֵּט יְבָמִין²²¹ או קְתַבַּת יְבָמִין -
- 8 מְשֻׁרְטָט²²² מְקוּם הַפְּסוּקִים, שְׂאָסוּר לְכַתֵּב שְׁלֹשׁ
- 9 תְּבוֹת²²³ בְּלֹא שְׁרֻטָט²²⁴. וְיְבָמָה שֶׁחָלְצָה - מְתַרְתֵּן
- 10 לְהַנְשֵׂא בְּיוֹם חֲלִיצָתָה²²⁵, שֶׁהָרִי אִינָה חוֹלְצַת עַד
- 11 שֶׁתְּשָׁלִים תְּשָׁעִים יוֹם²²⁶.

(221) גט חליצה. (222) מסרגל בקנה ועושה קוים ישרים, כדי שהכתיבה תהיה יפה וישרה. (223) לא אבה יבמי, או: יבמה יבוא עליה. (224) גיטין ו, ב. וירושלמי' מגילה פ"ג, ה"ב. ובהל' תפילין פ"ז ה"טז, כתב רבינו: "ומותר לכתוב שלש תיבות בלא שרטוט, יותר על זה - אסור". וכבר נשאל על זה הנגיד רבינו יהושע מבני בניו של רבינו, והשיב: שמה שכתב רבינו בהל' תפילין, הוא העיקר, ועליו סומכים, כי שם הוא מקומו, וכאן לא הובאו הדברים אלא דרך אגב ומרוצה (כסף-משנה, שם). אולם הרשב"ץ ח"א סי' ב (הובאו דבריו ב'בית יוסף' ליו"ד סי' רפד) קובע שעל דברי רבינו בהל' יבום יש לסמוך ולהחמיר. וכן פסק השו"ע יו"ד סי' רפד ס"ב, ע"פ משמעות הסוגיא ביבמות קו, ב - שמר זוטרא שרטט גט חליצה אפילו המקומות שיש בהם רק שלש תיבות, וכמבואר ב'נקודות הכסף' ובהגר"א שם. ולדעת ה'מעשה רוקח' אין כל סתירה בדברי רבינו, שבהל' תפילין מדובר, כשכותב פסוק שלם או פרשה, אזי אין קפידא אלא על ארבע תיבות, ואילו כאן ידובר כשכותב רק שלש תיבות והן עיקר כתיבתו, אזי אפילו שלש אין כותבין בלא שרטוט, שהן במקום פסוק שלם. (225) שלא כגרושה, הצריכה להמתין תשעים יום מיום שנתגרשה, כדי שיוודע אם היא מעוברת, להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו

17 מֵאָחִיו; או שְׁפַעַל או נָתַן מֵאָמֵר אַחֵר לְצַרְתָּהּ⁴², בֵּין
18 הוּא בֵּין אָחִיו; או שְׁנַתֵּן לָהּ אָחִיו מֵאָמֵר אַחֵר⁴³ או
19 בְּעֵלָהּ - הָרִי זֶה נִקְרָא מֵאָמֵר פְּסוּל⁴⁴, בֵּין הַמֵּאָמֵר
20 שֶׁקָּדְמוּהוּ הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֵּי⁴⁵ בֵּין הַמֵּאָמֵר שֶׁנִּתְאַחֲרוּ
21 אַחֲרָיו⁴⁶.

37 שם: "עשה מאמר ובעל, הרי זו כמצותה". וכן אמר רב הונא (שם נב.): "מצות יבמה, מקדש ואחר-כך בועל". וכן כתב רבינו למעלה פ"ב ה"א. ואם עשה מאמר פסול, כדלהלן, אינו רשאי לבוא עליה (ראה בסמוך). (38) אחיו של זה. (39) שהתחיל ב"לא יבנה", ששוב לא יבנה, ופסלה עליו. (40) שאסור לו לייבם את זו, כי "בית אחד הוא בונה, ואינו בונה שני בתים", כמבואר לעיל פ"א ה"ט. (41) שהואיל ואין המאמר קונה קנין גמור, מועיל אחריו מעשה אחר לפסלו. (42) נאסרה הראשונה עליו משום בנין "שני בתים", וכן השניה אסורה לו מאותו טעם. וכיבמות נ, ב - אמרו: מה טעם מועיל מאמר ביבמה, לאסור חברתה עליו, הואיל ומאמר בקידושין קונה בשאר נשים וביאה קונה ביבמה, ואם מאמר לא יועיל (לפסול) אף ביאה לא תועיל, ויבואו לבעול (צרתה) אחרי ביאה (של היבמה הראשונה), והרי זה בונה שני בתים שאיסורו מן התורה. (43) אסרה על הראשון, שהרי מקודשת היא גם לשני. (44) שאסור לראשון לבוא עליה, וכן השני (יבמות נ:). (45) נמצא שהיה פסול בשעת נתינתו. (46) ובשעת נתינתו היה כשר, אבל מתוך שאינו קונה קנין גמור - הועילו המעשים שלאחריו לבטלו, מה-שאין-כן בבעילה וחליצה, שהן מן התורה ואין אחריהן כלום, כמבואר להלן ה"ד.

22 ז. ביצד? נָתַן גֵּט או חָלַץ לִיבְמָתוֹ, וְחָזַר וְנָתַן מֵאָמֵר
23 לָהּ או לְצַרְתָּהּ⁴⁷, בֵּין הוּא בֵּין אָחִיו; או שְׁפָא עַל
24 יְבָמָתוֹ או נָתַן לָהּ מֵאָמֵר, וְחָזַר וְנָתַן לָהּ⁴⁸ מֵאָמֵר
25 אַחֵר לְצַרְתָּהּ⁴⁹, בֵּין הוּא בֵּין אָחִיו; או שְׁנַתֵּן מֵאָמֵר
26 לִיבְמָתוֹ, וְחָזַר אָחִיו וְנָתַן לָהּ מֵאָמֵר אַחֵר⁵⁰ או בְּעֵלָהּ
27 - הָרִי זֶה מֵאָמֵר פְּסוּל, בֵּין הַמֵּאָמֵר הָרִאשׁוֹן⁵¹ בֵּין
28 הַמֵּאָמֵר הָאֲחֵרוֹן⁵².

47 נפסלו עליו בגלל הגט שלפניו, שהתחיל ב"לא יבנה" ואסור לבוא עליהן. (48) בכת"ה התיינים, תיבה זו איננה. (49) והרי מאמר זה שלא כדין הוא, שהרי אסור לבנות שני בתים, אבל היבמה הראשונה שבא עליה לא נפסלה עליו, שהרי בעילה קונה קנין גמור, ואין אחריה כלום, ואפילו יעשה בה אחיו מאמר, אין מאמרו כלום, שאין קידושין תופסים באשת איש, וכמבואר להלן ה"ט"ו. (50) תפסו קידושי השני ונאסרה על שניהם. (51) של האח הראשון. (52) של האח השני, כי מקודשת היא לשניהם, וצריכה גט משניהם ואחד מהם חולץ, כמבואר להלן ה"ט"ו.

29 ח. נִמְצְאָתָ לְמַד, שֶׁהַמֵּאָמֵר, בֵּין שֶׁקָּדְמוֹ מֵאָמֵר
30 אַחֵר⁵³ או גֵּט או חָלִיצָה או בְּעֵלָה⁵⁴, בֵּין שֶׁקָּדְמוֹ
31 הַמֵּאָמֵר לְאֶחָד מֵאֵלּוּ - הָרִי זֶה מֵאָמֵר פְּסוּל⁵⁵. חוץ
32 מִן הַנּוֹתֵן מֵאָמֵר וְבַעַל בְּעֵלָה אַחֵר הַמֵּאָמֵר, שֶׁזוֹ
33 הִיא כְּהַלְכָתָה⁵⁶.

1 לְזָרָה²⁵, וְהַמֵּאָמֵר אֵינוֹ קוֹנֶה בָּהּ קִנְיָן גָּמוּר כְּמֹ
2 הַבְּעִילָה²⁶.

18) אלא להוציאה. (19) יבמות נ, א. (20) ואין חליצה מפקעת קידושין (רש"י שם). (21) שאין זיקת יבום נפקעת אלא ע"י חליצה (שם). ורבינו בפירושו המשנה (שם פ"ג מ"ה) אומר: "והנכון יותר, שיתן גט תחילה ואח"כ יחלוץ". והטעם, משום הידור מצוה, כי אין המצוה נקראת אלא על מי שגומרה, הרי שהגמר העיקר, והואיל והגט והחליצה באים להתירה, ראוי להיות גמר המצוה בחליצה שהיא מן התורה (פתי תשובה) לאה"ע"י סי' קע, ס"ק א, בשם 'בית מאיר'. (22) ואז אם יגרשנה בגט תותר לזר, כשאר נשים גרושות מבעליהן (יבמות נ). (23) קידושין ב, א: "קונה את עצמה בחליצה ובמיתת היבם". (24) כאן חזר רבינו לגט ומאמר שפתח בהם. (25) שאין זיקת יבום נפקעת אלא ע"י חליצה (קידושין יד), וכמבואר לעיל סוף ה"א. (26) להיות כאשתו לכל דבר, שאם יבוא לגרשה אח"כ לא תצטרך לחלוץ (יבמות נ). וכבר נתבאר לעיל פ"ב ה"א, שאין המאמר אלא מדבריהם בלבד. וראה לקמן ה"ד ובביאורנו.

3 ד. נָתַן מֵאָמֵר לִיבְמָתוֹ, וְחָזַר וְנָתַן גֵּט לְמֵאָמְרוֹ²⁷ -
4 מֶה שֶׁעָשָׂה²⁸ הָרִי בְטוֹלוֹ²⁹, וְהַתְּרָה³⁰. וְיִרְאֶה לִי, שְׁלֹא
5 הַתְּרָה אֶלֶּא לְאָחִיו; אֲבָל זֶה שְׁנַתֵּן הַגֵּט - אֶסוּרָה
6 הִיא לָאֵל.

27) שפירש ואמר: הרי זה גיטך למאמרי (רש"י יבמות לב). (28) המאמר שעשה. (29) ע"י הגט. (30) להתייבם, שנשארה זיקתה כמקודם (יבמות לב). והשווה להלן פ"ו הכ"ט. (31) גזירה משום גט לזיקתו שפסלה עליו, וכן דעת רש"י שם. ולדעת הראב"ד, מותרת אפילו למגרש, וכן דעת ה'תוספות' שם נב, ב דיבור-המתחיל או דילמא.
7 ה. נָתַן גֵּט לְזִקְתוֹ³² (וְלֹא לְמֵאָמְרוֹ) - פְּסָלָהּ³³ עָלָיו
8 וְעַל שְׂאָר הָאָחִיו, כְּמֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ³⁴; וְצָרִיכָה גֵט
9 לְמֵאָמְרוֹ³⁵, וְחָלִיצָה לְהַתְּרָה לְזָרָה³⁶.

32) לדעת רש"י ביבמות לב, א. כל שנתן לה גט סתם, הרי זה לזיקתו. (33) מלהתייבם. (34) לעיל ה"א. וכאן יש חידוש יותר גדול, שאין אומרים הואיל ועשה בה מאמר ולא יגרשה אלא לזיקתו ולא למאמרו, יהא זה כמגרש חצי אשה שלא עשה כלום, ולא תיפסל, אלא זיקה לחוד ומאמר לחוד, וגט לזיקתו מועיל לפסלה (יבמות נב:). (35) להפקיע הקידושין. (36) והגט לזיקתו, לא הועיל להתירה, כמבואר לעיל ה"א, וכן שינונו (יבמות נ:). "נתן גט ועשה מאמר, צריכה גט וחליצה".

10 ו. הַמֵּאָמֵר שֶׁנָּתַן לִיבְמָה תְּחִלָּה, וְלֹא קָדְמוֹ דָּבָר אַחֵר
11 וְלֹא נַעֲשָׂה אַחֲרָיו דָּבָר אַחֵר, אֶלֶּא שְׁפַעַל אוֹתָהּ זֶה
12 שְׁנַתֵּן לָהּ הַמֵּאָמֵר - הוּא הַנִּקְרָא מֵאָמֵר כְּשֶׁר³⁷. וְאִם
13 קָדְמוֹ גֵט או חָלִיצָה, בֵּין מִיָּבָם זֶה בֵּין מִיָּבָם אַחֵר³⁸,
14 בֵּין בָּהּ בֵּין צַרְתָּהּ³⁹; וְכֵן אִם קָדְמָתוֹ בְּעֵלָה
15 בְּצַרְתָּהּ, בֵּין מִמֶּנּוּ בֵּין מֵאָחִיו⁴⁰; או שֶׁנַּעֲשָׂה אַחֲרָיו⁴¹
16 גֵט או חָלִיצָה, בֵּין בָּהּ בֵּין צַרְתָּהּ, בֵּין מִמֶּנּוּ בֵּין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בעלת הגט או בעלת המאמר, כי חליצת הצרה מעולה מחליצת בעלת הגט שקלושה זיקתה. אולם בדפוסי רומי וקושטא, וכן בכתי" התימנים, כתוב כאן בדברי רבינו: "וצריכה חליצה אחת מהן", ותיבת "כל" איננה, ולפי גירסה זו (שהיא גם גירסת ה'טור' באהע"ז ס"י קע) הכוונה, שצרה אחרת, שלא נעשה בה שום מעשה, תחלוץ - ואז כולן יהיו פטורות, אבל אם תחלוץ בעלת הגט - לא תפטור אלא את עצמה ולא את האחרות, בהתאם לשמואל האומר (יבמות כז.): "חלץ לבעלת הגט, לא נפטרה צרה (שחליצתה קלושה), לצרה - נפטרה בעלת הגט". ולדעת הגר"א באהע"ז ס"י קע, ס"ק מז, זוהי הגירסה הנכונה בדברי רבינו, ולא כמודפס בספרים שלפנינו. וכן נראה מדברי רבינו לקמן פ"ז ה"ט, שחליצת הצרות פטרות את האחיות, אע"פ שגם חליצת הצרות אינה מעולה. אולם, הואיל והיא מעולה משל האחיות - פותרתן (לחם-משנה).

19 יב. נְחַלֶּצֶה אֶחַת מֵהֵן חֲלִיצָה פְּחוּתָה - הַתְּרָה
20 לְהַנְשֵׂא לְזָר זו שְׁנֹחֲלֶצֶה, אֲבָל צָרְתָה אֲסוּרָה עַד
21 שְׁתַּחֲלֹץ גַּם הִיא⁷¹, או עַד שְׁיִחְלְצוּ כָּל הָאָחִיּוֹן
22 לְרֵאשׁוֹנָה שְׁנֹחֲלֶצֶה הַחֲלִיצָה הַפְּחוּתָה⁷²; וְשֵׁאִין
23 חֲלִיצָה פְּחוּתָה מְסַלֶּקֶת זִקַּת יְבוּם מִבֵּית זֶה עַד
24 שְׁתַּחֲזֹר עַל כָּל הָאָחִיּוֹן, או עַד שְׁתַּחֲלֹץ כָּל אֶחַת
25 מֵהֵן⁷³.

(71 יבמות כז, א. כדעת שמואל. 72) שם: כי אמר שמואל לפטור צרתה, ומפרש רבינו: כי אמר שמואל - שצריכה לחזור על כל האחים - לפטור צרתה, וכן פירש רבינו אלפס שם סוף פ"ה, ורבינו נמשך אחריו (הגר"א לאהע"ז ס"י קע, ס"ק מח). (73) כשפחיתותן שוה, כגון שיש לשתיהן מאמר או גט קודם לחליצתן, ואין האחת עדיפה על חברתה, וראה למעלה הערה סט.

26 יג. כָּל יְבָמָה שְׁנֹבְעָה לִיבָמָה, בֵּין בְּעִלָּה כְּשֶׁרָה
27 בֵּין בְּעִלָּה פְּסוּלָה⁷⁴; וְאִפְלוּ בְּעָלָה אַחַר שְׁחָלֹץ
28 לָהּ⁷⁵, בֵּין הוּא בֵּין אָחִיו, בֵּין לְשֵׁם אִישׁוֹת⁷⁶ בֵּין
29 לְשֵׁם יְבָמוֹת⁷⁷; וְאִפְלוּ כַּעַל צָרְתָה אַחַר שְׁבַעֲל בְּעִלָּה
30 כְּשֶׁרָה⁷⁸, בֵּין הוּא בֵּין אָחִיו - הָרִי זוּ צְרִיכָה גֵט,
31 שְׁהָרִי נַעֲשֵׂת אִשָּׁת אִישׁ בְּבְעִילָה⁷⁹. וְכֵן כָּל יְבָמָה
32 שְׁנִתְּנָה לָהּ מֵאָמֶר, בֵּין מֵאָמֶר כְּשֶׁר בֵּין מֵאָמֶר פְּסוּל
33 - הָרִי זוּ צְרִיכָה גֵט מִפְּנֵי הַמֵּאָמֶר, כְּמוֹ שְׁבִאֲרֵנוּ⁸⁰,
34 וְאַחַר כֵּן יִסּוּר אֲסוּר הַמֵּאָמֶר.

(74) שקדמה גט או מאמר מאחיו. (75) שנאסרה עליו מדברי סופרים, כמבואר לעיל פ"א הי"ב, ונסתלקה ממנו זיקת יבום. (76) בקידושין גמורים, כשאר נשים המתקדשות בבדיאה. (77) שסבר שעדיין יש בה צד יבום. (78) שעובר עליה בעשה, כמבואר לעיל פ"א הי"ב. (79) שקידושין תופסין בחיביי עשה, וכל-שכן בשניות (לעיל הל' אישות ס"ד, יד). וראה יבמות נב, ב - שיש אחר חליצה כלום, וכתב הרי"ף שם, שגם הבעילה יש אחריה כלום, וכמבואר לפנינו. (80) לעיל ה"ב.

35 יד. כָּבֵר אֲמַרְנוּ⁸¹, וְשֵׁאִין הַגֵּט דוֹחֵה הַיְבָמָה דְּחִפָּה

(53) ע"י אחיו בה, או שהוא בעצמו נתן מאמר לצרתה קודם שנתן לזו. (54) בצרתה, בין ממנו בין מאחיו, אבל הבעול את יבמתו - אין מאמרו של אחיו מועיל בה כלום, כמבואר להלן ה"טז. (55) ואסור לו לייבמה, ונותן לה גט למאמרו וחליצה לזיקתו, אם לא נפטרה בחליצת צרתה או ביאתה. (56) כל זה במשנה יבמות נ, א - ודף נ, ב.

1 ט. הַבְּעִילָה שְׁבֹעֵל הַיְבָמָה אֶת יְבָמָתוֹ תַּחֲלֶה⁵⁷ או
2 אַחַר מֵאָמְרוֹ בֵּה, וְלֹא קִדְמָה דְּבָר אַחַר - נִקְרְאָת
3 בְּעִלָּה כְּשֶׁרָה. וְאִם קִדְמָה מֵאָמֶר מֵאָחִיו⁵⁸; או גֵּט,
4 בֵּין מִמֶּנּוּ בֵּין מֵאָחִיו⁵⁹, בֵּין בֵּה בֵּין בְּצָרְתָה⁶⁰; או
5 שְׁקִדְמָה מֵאָמֶר בְּצָרְתָה, בֵּין מִמֶּנּוּ בֵּין מֵאָחִיו - הָרִי
6 זוּ נִקְרְאָת בְּעִלָּה פְּסוּלָה⁶¹.

(57) בלי מאמר. וראה למעלה פ"ב ה"א, שמדברי סופרים אין לבעול עד שיקדש תחילה. (58) פסלה על זה מלייבם. (59) התחילו ב"לא יבנה", ואסורים לייבם. (60) שהגט כחליצה האוסרת כל הצרות על החולץ (למעלה פ"א הי"ב). (61) ואסור לקיימה, והרי זו צריכה גט לביאתו וחליצתו לזיקתו, וכן שנינו (יבמות נ): "נתן גט ובעל, צריכה גט וחליצה". וראה בבבאורנו להלן הי"ד.

7 י. הַחֲלִיצָה שְׁחָלֹץ הַיְבָמָה לִיבָמָתוֹ תַּחֲלֶה, אִם לֹא
8 קִדְמָה דְּבָר אַחַר - נִקְרְאָת חֲלִיצָה מְעֵלָה⁶². וְאִם
9 קִדְמָה גֵּט אוּ מֵאָמֶר, בֵּין מִיָּבָם זֶה בֵּין מֵאָחִיו, בֵּין
10 בֵּה בְּצָרְתָה - הָרִי זוּ נִקְרְאָת חֲלִיצָה פְּחוּתָה⁶³.

(62) ומסלקת היא את זיקת היבום מכל היבמות הבאות מבית זה, כמבואר בסמוך הי"א. (63) הואיל ואם רצה לייבם אינו יכול, שהרי קדמה גט או מאמר אחיו ונפסלה עליו, הרי זו חליצה גרועה (רש"י יבמות כו:). ודינה מפרש בסמוך הי"ב. ואפילו קדמה בה מאמר ממנו, הרי זו חליצה פחותה, הואיל וצריכה גט למאמרו אין זו חליצה מעולה (יבמות כז. וברש"י, וכן ברש"י שם נג. דיבור-המתחיל לימא מסייע).

11 יא. יְבָמוֹת רְבוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אַחַד⁶⁴, בֵּינָן שְׁנֹבְעָה
12 אֶחַת מֵהֵן בְּעִלָּה כְּשֶׁרָה אוּ נְחַלֶּצֶה חֲלִיצָה מְעֵלָה -
13 הַתְּרוּ הַפְּלֵ⁶⁵, וְנִסְתַּלְקָה זִקַּת הַיְבָמָה מְעֵלֶיהֶן⁶⁶. וְאִם
14 נְבַעְלָה אֶחַת מֵהֵן בְּעִלָּה פְּסוּלָה⁶⁷, או נִתְּנָה לָהּ מֵאָמֶר
15 פְּסוּל⁶⁸ - נֶאֱסָרוּ כָּל יְבוּסֵיהֶן, וְצְרִיכָה גֵט זוּ שְׁנֹבְעָה
16 אוּ שְׁנִתְּנָה לָהּ מֵאָמֶר⁶⁹, וְצְרִיכָה חֲלִיצָה [כָּל] אֶחַת
17 מֵהֵן לְהַתִּירָן לְזָר⁷⁰; וְשֵׁאִין זִקַּת הַיְבוּסֵיהֶן מְסַתְּלֶקֶת
18 בְּבְעִילָה פְּחוּתָה.

(64) שהניח האח המת נשים רבות. (65) להנשא לזר. (66) יבמות מג, ב במשנה. (67) המפורשת לעיל ה"ט. (68) המפורש לעיל ה"ו. (69) שהרי נתקדשה לו. (70) כמו ששנינו (יבמות נ): "נתן גט ובעל, צריכה גט וחליצה". ולגירסה זו בדברי רבינו, שהיא גירסת ה'מגיד משנה' אף חליצת הצרה שלא נעשה בה שום מעשה, אינה פותרת זיקת היבום של השניה, שנעשו בה מעשי הגט והמאמר, וזה בניגוד לשמואל האומר (שם כז.): "חלץ לצרה, נפטרה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ו טבת - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שזינתה, המבואר לעיל פכ"ד מהל' אישות הי"ח"ט. וראה
ב'תוספות' יבמות נא, ב דיבור-המתחיל אי ביאת ראשון.
97) לעיל פ"ד מהל' אישות הי"ב, ולפיכך אינה צריכה גט
מאחיו. 98) אע"פ שאסורה לו משום שנאמר: יבמה יבוא
עליה - ולא עליה ועל צרתה. 99) שקידושין תופסים
בחיביי 'עשה'. 100) לעיל הי"ג.

27 יז. שְׁנֵי יָבָמִין שֵׁיבָמוּ שְׁתֵּי יָבָמוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית
28 אָחִד, וְלֹא נֹדַע מִי יָבֵם תַּחֲלָה - שְׁנֵיהֶן יוֹצִיאוּ
29 בְּגֹט¹⁰¹, וְיִתְּרוּ לְזָרִים¹⁰² וְאֲסוּרוֹת לְיָבָמִין¹⁰³. לְפִיכָף,
30 רְאוּבֵן שֶׁהָיָה בִירוּשָׁלַיִם וְלוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים, אַחַת בְּעַפּוֹ
31 וְאַחַת בְּצוּר, וְשָׁמְעוּן אָחִיו בְּעַפּוֹ וְלוֹי אָחִיו בְּצוּר,
32 וְשָׁמְעוּ שְׁמַת רְאוּבֵן - הַדִּין נוֹתֵן, שְׁלֹא יִיבֵם אָחִד
33 מֵהֶן עַד שִׁיּוּדַע מָה עָשָׂה אָחִיו, שְׁמָא קָדָם וְיָבֵם.
34 קָדָם אָחִד מֵהֶן וְיָבֵם¹⁰⁴ - אֵינן מוֹצִיאִין מִיְדוּדָה¹⁰⁵ עַד
35 שִׁיּוּדַע שְׁאָחִיו יָבֵם תַּחֲלָה¹⁰⁶. רָצָה הָאָחִד לְחַלֵּץ קָדָם
36 שִׁיּוּדַע מָה עָשָׂה אָחִיו - אֵינן מוֹנְעִין אוֹתוֹ¹⁰⁷.

101) שהשני שייבם, אסור ביבמתו משום שנאמר: יבמה
יבוא עליה - ולא עליה ועל צרתה (כמבואר לעיל פ"א
הי"ב) ומכיון שלא ידוע לנו מי ייבם תחלה ומי ייבם
אחר-כך - אסורות הן על שניהם. 102) ה'בית יוסף'
(אהע"ז סי' קע) כתב בשם הגאונים, שאחת מהן צריכה
חליצה נוסף לגיטה, כי יש לחוש שמא הראשון עשה
ביבמתו מאמר ועדיין לא בא עליה, וכשייבם השני את
יבמתו הרי זו בעילה פסולה (לעיל ה"ט) ואין ביאתה
פותרתה עד שתחלוץ, כמבואר לעיל הי"א, וגם ביאתו של
הראשון יש לחוש שהיא ביאה פסולה, כי קדמתה ביאת
השני, והרי זו ביאה אחר ביאה, שהיא פסולה. ולדעת רבינו
לעיל הי"ב, צריכה חליצה ולא נפטרה בחליצת חברתה.
ולדעת הרשב"א, כל שפסול חליצתן שוה, פותרת חליצת
אחת מהן את צרתה. 103) כמבואר למעלה הערה ק.
104) נמצא זה אסור בצרתה. 105) מספק (שמא ייבם
אחיו תחילה). 106) כלומר, בתחילה צריך להיודע אם
אחיו ייבם, ואז אפשר לאסרה על יבם זה מספק, שמא ייבם
אחיו תחילה, אבל אם לא ידוע כלל אם אחיו ייבם - אין
אוסרים אותה על זה, כי יש כאן שני ספיקות, ספק אם ייבם,
וספק אם ייבם תחילה, וכאילו היה כתוב: עד שיוודע
תחילה שאחיו ייבם ('פרישה' ל'טור' אהע"ז סי' קע ס"ק
מו, וכן בבאור הגר"א שם, אות נב). 107) כי אפילו אם
כבר חלץ הראשון ליבמתו, אין השני מפסידה כלום. ואע"פ
שיש לחוש, שמא יתברר שהראשונה חלצה תחילה, נמצאת
חליצה זו אינה כלום, ותינשא לכהן, ויאמרו: חלוצה מותרת
לכהן! (ראה לעיל פ"ג, ה"ט"ז). אולם, הואיל ואין לזו
שלפנינו תקנה אחרת, שאפילו אם יודע שהראשון לא חלץ
ולא ייבם, שמא למחר יחלוץ או ייבם, נמצאת אשה זו כל
ימיה עגונה, ומשום חשש קל זה לא רצו לעגנה כל ימיה.
מה-שאיין-כן בנידון שלמעלה (פ"ג, ה"ט"ז) יש תקנה לידע
אם צרתה ילדה או לא ילדה (משנה-למלך). ולדעת הב"ח
באהע"ז סוף סי' קע בנידון שלפנינו, ישנם שני ספיקות,
שמא לא שמע האח הראשון, שמת אחיו שבירושלים,
ואפילו אם שמע, שמא עדיין לא עשה ביבמתו שום מעשה.

1 גְּמוּרָה⁸², וְכֵן הַמֵּאֲמָר אֵינּוּ קוֹנֵה בְּהָ קִנְיָן גְּמוּרָה⁸³;
2 אֲבָל הַבְּעִילָה קוֹנֵה קִנְיָן גְּמוּרָה, וְהַחֲלִיצָה דוֹחָה
3 אוֹתָהּ דְּחִיָּה גְּמוּרָה. לְפִיכָף, גֵּט אַחַר גֵּט בִּיבְמָה⁸⁴,
4 או מֵאֲמָר אַחַר מֵאֲמָר - מוֹעִיל⁸⁵; אֲבָל בְּעִילָה אַחַר
5 בְּעִילָה וְחֲלִיצָה אַחַר חֲלִיצָה - אֵינן הָאֲחֵרוֹנָה מוֹעִילָת
6 כְּלוּם. וְכֵן גֵּט אוֹ חֲלִיצָה אַחַר הַבְּעִילָה אֵינָה כְּלוּם.

81) לעיל ה"א. 82) להתירה לזר, כי עדיין צריכה היא
חליצה. 83) ליורשה, או לפטרה בגט אם ירצה להוציאה,
אלא עדיין צריכה חליצה לזיקתו (לעיל ה"ג). 84) שהרי
לא דחה זיקתה לגמרי. 85) שעדיין נשארה עליה זיקת
יבום, ולפיכך כשעשה בה אחיו מאמר אחריו - מועיל,
וכמבואר בסמוך ה"ט". וראה לעיל בבאורנו ה"ו, הערה
מא.

7 טו. בַּיֵּצֵד? יָבֵם שְׁנֵתָן גֵּט לִיבְמָתוֹ, וְחֹזֵר וְנָתַן גֵּט
8 לְצָרְתָהּ - הָרִי זֶה אֲסוּר בְּקִרְבוֹת שְׁתֵּיהֶן⁸⁶. וְכֵן שְׁנֵי
9 יָבָמִין שְׁנֵתָנוּ שְׁנֵי גִטִּין לִיבְמָה אַחַת זֶה אַחַר זֶה -
10 הָרִי זֶה פְּגוּרָה לְשְׁנֵיהֶן⁸⁷, וְשְׁנֵיהֶן אֲסוּרִין
11 בְּקִרְבוֹתֶיהָ, וְאָחִד מֵהֶן חוֹלֵץ⁸⁸. וְכֵן אִם נָתַן גֵּט
12 לִיבְמָתוֹ, וְחֹזֵר וְנָתַן אָחִיו גֵּט לְצָרְתָהּ - כָּל אָחִד
13 אֲסוּר בְּקִרְבוֹת זֶה שְׁנֵתָן לָהּ הַגֵּט. וְכֵן אִם נָתַנוּ
14 מֵאֲמָר אַחַר מֵאֲמָר⁸⁹, כְּמוֹ שְׁבִאֲרֹנוּ⁹⁰. אֲבָל הַיָּבֵם
15 שֶׁחָלַץ לִיבְמָתוֹ⁹¹ וְחֹזֵר וְחָלַץ לְצָרְתָהּ, בֵּין הוּא בֵּין
16 אָחִיו, וְכֵן שְׁנֵי יָבָמִין שֶׁחָלְצוּ זֶה אַחַר זֶה לִיבְמָה
17 אַחַת - אֵינן חֲלִיצָה אֲחֵרוֹנָה כְּלוּם, וְאֵינן הַחוֹלֵץ
18 אוֹתָהּ פְּאֲחֵרוֹנָה אֲסוּר בְּקִרְבוֹתֶיהָ⁹²; שָׁהּ פְּחוֹלֵץ
19 לְשָׂאֵר הַנָּשִׁים שָׂאִין לוֹ עֲלֵיהֶן זְקָה.

86) כדין קרובות גרושות (יבמות נא). 87) שם.
88) אע"פ שחליצתה פסולה, אינה צריכה חליצה משניהם,
כל שאינה פותרת את צרתה, וכמבואר לעיל הי"ב.
89) צריכה גט משניהם, וחליצה מאחד מהם (יבמות שם).
90) בדין גט אחר גט. ומובן שבשני יבמים ושתי יבמות,
ונתנו שניהם גיטין לשתיהן או עשו שניהם מאמר בשתיהן,
כל אחת מהן צריכה חליצה, כמבואר לעיל הי"ב.
91) נסתלקה הזיקה מבית זה, ואין אחריה כלום.
92) יבמות נ, ב במשנה.

20 טז. וְכֵן הַבּוֹעֵל לִיבְמָתוֹ⁹³, וְחֹזֵר בֵּין הוּא בֵּין אָחִיו וְחָלַץ
21 לָהּ אוֹ לְצָרְתָהּ - אֵינן חֲלִיצָה זֶה כְּלוּם⁹⁴. וְכֵן אִם חֹזֵר
22 אָחִיו וְנָתַן גֵּט לָהּ אוֹ לְצָרְתָהּ - אֵינּוּ כְּלוּם⁹⁵. חֹזֵר אָחִיו
23 וְנָתַן לָהּ מֵאֲמָר אוֹ בְּעַל - לֹא עָשָׂה כְּלוּם⁹⁶; מֵאֲחַר
24 שֶׁבְּעַל אָחִיו תַּחֲלָה - קָנָה קִנְיָן גְּמוּרָה, וְאֵינן הַקְּדוּשִׁין
25 תּוֹפְסִין בְּאֵשֶׁת אִישׁ⁹⁷. אֲבָל אִם נָתַן מֵאֲמָר לְצָרְתָהּ אוֹ
26 בְּעַל צָרְתָהּ⁹⁸ - צָרִיכָה גֵּט⁹⁹ מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שְׁבִאֲרֹנוּ¹⁰⁰.

93) קנאה לגמרי, ונסתלקה זיקת יבום מבית זה. 94) ולא
נאסר בקרובותיה. 95) שם. ודוקא בעילה כשרה, אבל
בעילה פסולה, - יש אחריה גט או חליצה (למעלה הי"א).
96) לקנותה. אבל ודאי, שאסרה על היבם, כדין אשת איש

16 וְחִזְרוּ אֲחֵיו הַגְּדוּל וּבָא עֲלֵיהֶם¹¹⁷ או חֲלִץ או נָתַן גֵּט
 17 לָהּ או לְצַרְתָּהּ - הָרִי זֶה פְּסָלָהּ עַל הַקְּטָן¹¹⁸. וְכֵן אִם
 18 חִזְרוּ הַקְּטָן וּבָא עַל צַרְתָּהּ¹¹⁹, או בָּא אֲחֵיו הָאֲחֵר
 19 שֶׁהוּא בֶּן תְּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד עֲלֵיהֶם¹²⁰ או עַל
 20 צַרְתָּהּ - נִפְסָלָה עָלָיו, כְּדִין כָּל מֵאָמֵר וּמֵאָמֵר¹²¹.

116 והרי היא כמאמר. (117) והוא-הדין עשה בה מאמר,
 כמבואר במשנה שם. (118) שהמאמר שבאו אחריה ביאה
 או חליצה וגט מאחיו - נפסל, כמבואר לעיל ה"ח.
 119 הרי זה כמאמר אחר מאמר. (120) וגם ביאתו הוא
 כמאמר. (121) שמועיל אחד אחר השני, ושניהם פסולים
 ואסורה לשניהם (יבמות צו:).

21 כ.א. בֶּן תְּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שָׁבָא עַל יְבָמָתוֹ
 22 וְהַגְּדִיל, וְלֹא בָּא עָלֶיהָ מִשְׁהַגְּדִיל¹²² - צָרִיכָה גֵּט
 23 וְחֲלִיצָה. גֵּט - מִפְּנֵי בִּיאָתוֹ, שֶׁהִיא כְּמֵאָמֵר; וְחֲלִיצָה
 24 - לְהַתִּירָהּ לָזֶר, שֶׁהִרִי לֹא נִבְעָלָה בְּעֵילָה שְׁקוּנָה קְנָן
 25 גְּמוּר. וְאִם בָּא עָלֶיהָ מִשְׁהַגְּדִיל - הָרִי זֶה צָרִיכָה גֵּט
 26 בְּלִבְד¹²³.

122 משנעשה בן שלש-עשרה שנה ויום אחד. (123) אם
 ירצה להוציאה, שכבר קנאה קנין גמור, והרי היא ככל יבמה
 שנתיבמה לגדול (שם צו:).

27 כ.ב. אֶחָד בֶּן תְּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, וְאֶחָד בֶּן עֶשְׂרִים
 28 שָׁנָה שָׁלָא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעוֹת¹²⁴ וְלֹא נוֹלְדוּ בּוֹ סִמְנֵי
 29 סְרִיס¹²⁵, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוֹ בְּתַחֲלַת הַסְּפָרָה¹²⁶.

124 יש לו דין קטן, ואין ביאתו אלא כמאמר מן הגדול
 (שם). (125) כי אם נולדו בו סימני סריס והוא בן עשרים
 שנה פחות שלשים יום, הרי הוא כגדול לכל דבר. אלא
 שלענין ייבום, הואיל ואינו ראוי להוליד, אין לו זיקה כלל,
 כמבואר לקמן פ"ו ה"ב. ואם עשה מאמר או חלץ לא עשה
 כלום, כמבואר בתוספתא יבמות פ"א מ"ב, ובעילתו בעילת
 זנות, שהרי יבמתו אסורה לו משום אשת אחיו שלא במקום
 מצוה (יבמות עט: וברש"י). (126) פ"ב מהל' אישות
 ה"א.

30 כ.ג. קִטְנָה¹²⁷ שְׁרָאוּיָהּ לְמֵאֵן¹²⁸ וְהַחֲרַשְׁתָּ¹²⁹, אָף עַל
 31 פִּי שְׁקִדּוּשֵׁי שְׁתֵּי הַמְּדָבְרִים סוֹפְרִים כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוֹ¹³⁰,
 32 שְׁנֵי מֵינֵי קִדּוּשֵׁי הַזֶּן: קִטְנָה יֵשׁ לָהּ קִדּוּשֵׁינִי כְּדִי
 33 שְׁלֹא יִנְהַגּוּ בָּהּ מִנְהַג הַפְּקָר¹³¹, וְקִדּוּשֵׁיהָ תְלוּיִין עַד
 34 שְׁתַּגְּדִיל¹³², וְהַחֲרַשְׁתָּ תְקִנָּהּ לָהּ נִשְׂאוֹיִן כְּדִי שְׁלֹא
 35 תִּשְׁאָר פְּנוּיָהּ לְעוֹלָם¹³³. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה כָּל הַיְבָמּוֹת
 36 הַבָּאוֹת מִבֵּית אֶחָד קִטְנוֹת או חֲרֻשׁוֹת - בִּיאָתָהּ שָׁל
 37 אַחַת מֵהֶן פּוֹטְרַת אֶת כָּלָן¹³⁴.

127 יתומה, שאין קידושיה קידושין גמורין.
 128 בבעלה, כמבואר לעיל פ"א מהל' גירושין ה"א, וראה
 בפ"ד מהל' אישות, ה"ז. (129) שאינה שומעת ואינה
 מדברת. (130) פ"ד מהל' אישות ה"ח-ט. (131) יבמות
 קיב, ב. שאם לא תינשא, אין מי שישמרנה, וינהגו בה מנהג
 הפקר בזנות (רש"י). (132) שם קט, ב: "שאם ישבה עם

ומשום ספק רחוק זה, לא מנעו מלהלוין לה. וה'אור שמח'
 מתרץ, שאם אתה מונע מלהלוין וכן לייבם לזה ולזה, נמצא
 אתה מבטל לגמרי מצות יבום, שהיא: או יבום או חליצה,
 והרי אחת מהן חייבת ביבום על-כל-פנים, אבל בנידון של
 מעלה אם צרתה היא מעוברת וילדה אין היא זקוקה כלל,
 ואין שם ביטול מצות יבום.

1 י.ח. יְבָם קָטָן בֶּן תְּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד¹⁰⁸ - בִּיאָתוֹ
 2 כְּמֵאָמֵר מִן הַגְּדוּל, שְׁאִינוֹ קוֹנֶה קְנָן גְּמוּר¹⁰⁹.
 3 וּמֵאָמֵר בֶּן תְּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד: אִם נָתַנוּ בְּתַחֲלָה
 4 - מוֹעֵיל, וְהָרִי הוּא פּוֹסֵל בּוֹ עַל הַגְּדוּל¹¹⁰; אֲכָל אִם
 5 נָתַנוּ בְּסוּף¹¹¹ - אִינוֹ כְּלוּם. וְגִטּוֹ וְחֲלִיצָתוֹ אֵינָם
 6 כְּלוּם¹¹², בֵּין בְּתַחֲלָה בֵּין בְּסוּף.

108 שביאתו ביאה, כמבואר למעלה בפ"א ה"ט"ו, ובפי"א
 מהל' אישות ה"ג. (109) יבמות צו, א: "עשו ביאת בן
 תשע כמאמר בגדול". [ואף-על-פי שמן התורה הוא קונה
 אותה לכל דבר, כמו שאמרנו בתוספתא (פרק יא, ה"ג): "כל
 ביאה שצריכה דעת, אין ביאתו [של קטן] ביאה. אינה
 צריכה דעת, ביאתו ביאה". וכן פסק רבינו להלן פ"ו ה"ג
 לענין חרש, והוא-הדין לענין קטן (ראה שם הערה ג) -
 תקנת חכמים היא בקטן שלא תהא ביאתו כקנין גמור, אלא
 כמאמר בלבד, וראה בתוספות קידושין יט. ד"ה
 ומדאורייתא, ובמגיד-משנה כאן]. (110) שאינו יכול
 לייבמה ולא לייבם את צרתה, כמבואר לעיל ה"ז והי"ד,
 והרי זה כדין הכונס את יבמתו, שנאסרו צרותיה עליו ועל
 שאר האחים (לעיל פ"א ה"ב). וכבר נתבאר לעיל ה"ו, למה
 מועיל המאמר לפסול את המאמר שלאחריו. (111) יתבאר
 בסמוך ה"ט. (112) שאם חלץ לא נאסר בקרובותיה, וכן
 לא פסלה מלהתייבם לאחים הגדולים, שכבר נתבאר לעיל
 פ"ד ה"ט"ז, שחליצת קטן אינה כלום, כי "איש" כתוב
 בפרשת חליצה, ודרשו: "איש ולא - קטן" (יבמות צו.
 וקה:). ומכיון שחליצתו אינה כלום, קל-וחומר שגיטו אינו
 כלום, שהרי הגט אינו פוסל אלא מכח חליצה, כלשון רבינו
 לעיל ה"א: "שהרי נעשה כמי שחלץ לה", ורבינו חזו כאן
 מפירושו למשנה (יבמות פ"י מ"ח), שכתב: קטן - יש לו
 גט.

7 י.ט. בַּיָּצֵד? בֶּן תְּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שָׁבָא עַל יְבָמָתוֹ
 8 או שָׁנָתָן לָהּ מֵאָמֵר תַּחֲלָה - פְּסָלָהּ עַל שְׂאָר אַחֲרָיו¹¹³.
 9 אֲכָל אִם עָשָׂה הַגְּדוּל מֵאָמֵר בִּיבָמָתוֹ, וְחִזְרוּ בֶּן תְּשַׁע
 10 שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וְנָתַן לָהּ או לְצַרְתָּהּ מֵאָמֵר - לֹא
 11 עָשָׂה כְּלוּם, וְלֹא פְּסָלָהּ עַל אֲחֵיו הַגְּדוּל¹¹⁴. חִזְרוּ בֶּן
 12 תְּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וּבָא עָלֶיהָ או עַל צַרְתָּהּ אַחֵר
 13 מֵאָמֵר אֲחֵיו הַגְּדוּל - פְּסָלָהּ עַל הַגְּדוּל, כְּשֵׁנִי
 14 גְּדוּלִים שֶׁעָשׂוּ מֵאָמֵר אַחֵר מֵאָמֵר, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוֹ¹¹⁵.

113 שאינם יכולים לייבמה בגלל מאמר הקטן.
 114 ומותר לקיימה. (115) לעיל הי"ד, שיש מאמר אחר
 מאמר, ונפסלה על שניהם, כמבואר לעיל ה"ז. וזוהי
 הנקראת ביאה בסוף (יבמות צו:).

15 כ. בֶּן תְּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שָׁבָא עַל יְבָמָתוֹ¹¹⁶,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ו טבת - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 הַשְּׂנִיָּה שֶׁתִּמְאַן¹⁴⁴, וְיָקִים זֶה יְבָמְתוֹ הַקְּטָנָה שֶׁנִּבְעָלָה
16 תַּחֲלָה¹⁴⁵.

143) שהרי ביאתן שוה, ואם הראשונה קנויה לו, הרי ביאת האחרונה אינה כלום, שכבר למדנו (לעיל ה"ד) אין אחר ביאה כלום (משנה, יבמות קיא:). (144) שם: "רבי אלעזר אומר, בכלן מלמדים את הקטנה שתמאן בו", וכגירסת הרי"ף שם, שגורס: בכלן. והטעם שהשניה צריכה מיוון מפני שבביאתה נתקדשה, שאפילו הראשונה קנויה לו אין השניה אסורה לו אלא באיסור 'עשה', כמבואר לעיל (פ"א ה"ב) וקידושין תופסים בחיבי 'עשה', וכמבואר לעיל ה"ט". והוא הדין שיכול לגרשה בגט, אלא כדי שלא תיפסל לכהונה מוטב שתמאן, שהממאנת כשרה לכהונה (לעיל הל' גירושין פ"א ה"ט). וראה בביאור הגר"א לאהע"ז סי' קעא ס"ק ת. (145) ושניה אסורה לו משום: "יבמה יבוא עליה - ולא עליה ועל צרתה", כמבואר לעיל פ"א ה"ב.

17 כזו. וכן הדין בקטנה וחרשת, שבא היבם תחלה על
18 הקטנה וחרש וקא הוא או אחיו על החרשת - לא
19 פסל את הקטנה, והחרשת צריכה גט¹⁴⁶. שביאת
20 הקטנה מעלה מביאת החרשת¹⁴⁷, שהקטנה ראויה
21 לאחר זמן¹⁴⁸, לפיכך יקים הקטנה שנבעלה
22 תחלה¹⁴⁹.

146) לביאתו, שהרי קידושי ביאתו תפסו בה. (147) ולפיכך אין החרשת פוסלתה. (148) כשתגדיל והיו קדושיה - קידושי תורה. (149) משנה, יבמות קיא, ב. וגירסת רבינו כגירסת הגאונים והרי"ף שם: "לא פסל את הקטנה". והראב"ד גורס שם: "פסל את הקטנה", גזירה שמה יבוא על החרשת תחילה (ראה בסמוך הכ"ח). וכדברי הברייתא (שם קיא:): "בא יבם על הקטנה, וחזר ובא על החרשת... נאסרו שתיהן עליו, כיצד תקנתן? חרשת יוצאת בגט, וקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ".

23 כח. בא היבם תחלה על החרשת¹⁵⁰, וחרש וקא הוא
24 או אחיו על הקטנה¹⁵¹ - פסל את החרשת¹⁵².
25 ומלמדין הקטנה שתמאן¹⁵³, והחרשת יוצאה
26 בגט¹⁵⁴.

150) שביאתה פחותה. (151) שביאתה מעולה יותר, הואיל וראויה לאחר זמן, אע"פ ששתיהן אין קנינן קנין גמור. (152) שם קיא, ב. שבנה שני בתים, וקנינה עדיף משל חרשת. (153) אסורה לו בגלל ביאת החרשת תחילה. (154) שכבר נאסרה עליו כשבא על הקטנה, משום "בנין שני בתים". ואין אומרים תמתין הקטנה עד שתגדיל ותחלוץ לזיקתה ותקבל גט לביאתה, שלא יאמרו: ראינו שתי נשים מבית אחד, זו מתרגשת וזו חולצת ('אור שמח' ע"פ ה'ירושלמי' יבמות פ"ג, ה"ח). ואף-על-פי שהקטנה מיאנה ועקרה את זיקתה למפרע, ואם כן אין כאן צרה, אלא החרשת בלבד היא היבמה, ולמה יוצאה בגט, ואינה נשארת תחתיו? (וכן דעת הרשב"א ביבמות שם) - סובר רבינו שקנסוהו להוציא החרשת, משום שלא המתין ובעל החרשת לפני שמיאנה הקטנה ('אור שמח').

בעלה עד שגדלה, גמרו קידושיה ונעשית אשת איש גמורה, ואינו צריך לחזור ולקדשה לאחר שגדלה. ואם לא רצתה לישב, צריכה למאן ותצא בלא גט" (לשון רבינו בהל' אישות פ"ד ה"ח). (133) אבל כל מימה אינה אלא מקודשת מדברי סופרים, נמצא שיש הבדל בין קידושי קטנה לגדולה, שזו הראשונה תבוא בגדלותה לקידושי תורה, בעוד שהשניה תשאר לעולם כנשואה מדברי סופרים בלבד. (134) שהרי כולן קידושיהן מדברי סופרים, ואין האחת עדיפה על חברתה (יבמות קי). ודוקא ביאתה, אבל לא חליצתה, כי הקטנה או החרשת אינה חולצת, כמבואר לעיל פ"ד ה"ט.

1 כד. היתה אחת חרשת ואחת קטנה - אין ביאת
2 אחת מהן פוטרת את צרתה¹³⁵. וכיצד תקנתן?¹³⁶
3 מלמדין הקטנה שתמאן¹³⁷, וכונס את החרשת. ואם
4 רצה לגרשה - פותב לה גט אחר שביבוא עליה¹³⁸,
5 ותתר לזר¹³⁹.

135) לפי שאין אנו יודעים, איזו מהן נחשבת אשתו יותר, אם קטנה משום שתבוא לכלל דעת בגדלותה, או חרשת שהיא בת ביאה גמורה (שם קי). (136) הרי אי-אפשר לייבם שתיהן, משום שאסור לבנות שני בתים (לעיל פ"א ה"ט). וגם אינן ראויות לחליצה, כמבואר לעיל הערה קלב. (137) ותעקור נישואיה מהבעל הראשון למפרע, ש"כשם שממאנת בבעל, כך ממאנת ביבם" (לעיל פ"א מהל' גירושין ה"ג) ונשארה החרשת בלבדה, ליבום. (138) שהחרשת מתגרשת בגט, אף-על-פי שאין לה דעת, לפי שאין אנו צריכים לדעת המתגרשת, וכמבואר לעיל פ"א מהל' גירושין הכ"ג. (139) כשאר יבמה שנתייבמה ונתגרשה מיבמה. ומקור הלכה זו ברי"ף יבמות פ"ג, שפוסק כרבי אליעזר האומר (יבמות קט): "מלמדים את הקטנה שתמאן". אבל הראב"ד סובר שלא אמר רבי אליעזר מלמדים את הקטנה שתמאן אלא בגדולה וקטנה (להלן הלכה ל, ובפ"ז ה"ט), שאפשר לקיים בגדולה מצות יבום מן התורה. אבל בנידון שלפנינו, ששתיהן נשואות מדבריהם - אין מלמדים למאן, כדי לקיים מצות יבום מדבריהם ואין להן תקנה, אלא כמבואר ביבמות קי, ב: "כונס החרשת ומוציאה בגט (שחליצת הקטנה תפסלנה עליו) וקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ".

6 כה. היתה אחת פקחת¹⁴⁰ ואחת חרשת - ביאת
7 הפקחת או חליצתה פוטרת החרשת, ואין ביאת
8 החרשת פוטרת הפקחת; שאין קדושיה¹⁴¹ אלא
9 מדבריהן. וכן גדולה וקטנה - ביאת הגדולה או
10 חליצתה פוטרת הקטנה, ואין ביאת הקטנה פוטרת
11 את הגדולה¹⁴².

140) שקידושיה קדושי תורה. (141) של חרשת. (142) שאין ביאת מי שנישואיה מדברי סופרים פוטרת את צרתה שנישואיה מן התורה (משנה, יבמות קי).

12 כו. היו שתיהן קטנות הראויות למאן, וקא היבם
13 על אחת מהן, וחרש וקא הוא או אחיו על השנייה
14 - לא פסל את הראשונה¹⁴³; אכל מלמדין את

1 כט. הָיוּ אַחַת פְּקֻחַת וְאַחַת חֲרֻשֶׁת: בָּא הַיָּבָם עַל
2 הַפְּקֻחַת וְחִזַּר וּבָא אִלּוּ אָחִיו עַל הַחֲרֻשֶׁת - לֹא
3 פָּסַל אֶת הַפְּקֻחַת¹⁵⁵, וְהַחֲרֻשֶׁת צְרִיכָה גַט¹⁵⁶; בָּא
4 הַיָּבָם עַל הַחֲרֻשֶׁת וְחִזַּר הוּא אִלּוּ אָחִיו וּבָא עַל
5 הַפְּקֻחַת - פָּסַל אֶת הַחֲרֻשֶׁת¹⁵⁷, וְהַחֲרֻשֶׁת יוֹצֵאָה בְּגִט,
6 וְהַפְּקֻחַת - בְּגִט וּבְחֲלִיצָה¹⁵⁸.

19 וְאֶנְדְּרוּגִינוֹס⁵; מִפְּנֵי שְׂאִינָן רְאוּיִין לִילֵד⁶, וְלֹא הָיָה
20 לְהֵן שְׁעַת הַכֶּשֶׁר⁷.
(5) שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות. (6) והתורה אמרה:
"להקים לאחיו שם בישראל." (7) להוליד. בניגוד לסריס
אדם, שהייתה לו שעת הכושר.

21 ג. וְאִלּוּ מִיַּבְמִינִין וְלֹא חוֹלְצִינִין: הַחֲרֻשׁ וְהַשּׁוֹטָה
22 וְהַקָּטָן; מִפְּנֵי שְׂאִינִין בְּהֵן דַּעַת לְחֻלְצִין. וּכְשִׁיבָם הַחֲרֻשׁ
23 - אֵינּוּ מוֹצִיא לְעוֹלָם; שְׁבַעֲיָלְתּוֹ עוֹשָׂה אוֹתָהּ אִשָּׁה,
24 אִישׁ גְּמוּוּרָה⁸, וְאִינִין גְּרוּשִׁינִין גְּרוּשִׁינִין גְּמוּוּרִינִין⁹. וּבִן תִּשְׁעַ
25 שָׁנִים יוֹם אֶחָד שִׁיבָם - אֵינּוּ יָכוֹל לְגַרְשׁ עַד
26 שְׁנַיִמָּדִיל, כְּמוֹ שְׁבַאֲרִנּוֹ¹⁰.

(8) "כל ביאה שאינה צריכה דעת הרי זו ביאה". וביאת יבמה
אפילו בשוגג שמה ביאה. (9) שאין לו דעת לגרש.
(10) כי גיטו של קטן אינו כלום.

27 ד. וְאִלּוּ חוֹלְצִינִין וְלֹא מִיַּבְמִינִין: הַסְּפָקוֹת, כְּגוֹן
28 שְׁהָיְתָה סִפְקָ עֲרוּוָה עַל אָחִיו¹¹, וּפְצוּעַ דְּבִא¹² וּכְרוֹת
29 שְׁפָכָה¹³ וּבִיּוֹצֵא בְּהֵן מִמִּינֵי הַסְּרוּסִים¹⁴, וְהִזְקָן בְּיוֹתֵר
30 שְׁתַּשֵּׁשׁ כַּחוֹ וּכְשִׁלֵּם¹⁵. וְאִם בְּעַל סְרִיס אָדָם¹⁶ - כְּנָה¹⁷,
31 שְׁהָרִי הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכֶּשֶׁר¹⁸; וּמוֹצִיא בְּגִט¹⁹, מִפְּנֵי
32 שֶׁהוּא אֲסוּר לְבוֹא בְּקַהֲלָה²⁰. וְהַטְּמֻטּוּם²¹ חוֹלֵץ וְלֹא
33 מִיַּבְמָם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סִפְקָ²². וְאִם נִקְרַע וְנִמְצָא זָכָר²³,
34 - רָצָה חוֹלֵץ, רָצָה מִיַּבְמָם²⁴. וּשְׂאֵר הָאֲחִינִין²⁵ - אוֹ
35 חוֹלְצִינִין אוֹ מִיַּבְמִינִין.

(11) שהרי אסורה לו משום "שני בתים", ואינו מוציאה
בגט כדי שלא לפסלה לכהונה, וכמבואר לעיל הערה קמא.
(12) ותעקור נישואיה למפרע, ואין כאן שתי יבמות אלא
הגדולה בלבד, שקנינה קנין גמור מן התורה. (13) ואין
הקטנה יכולה לפסלה עליו (יבמות קיא:). ובזה גם הראב"ד
מודה שמלמדים את הקטנה למאן, כדי לקיים מצות יבום
הגדולה, שהיא מן התורה (ראה לעיל הכ"ד הערה קלז).

יום ש"ק ט"ז טבת ה'תשע"ז

פָּרָק שְׁשִׁי

1 ביאר בו רבינו שיש יבמים ויבמות שראויים לייבום
והליצה, שאינם ראויים כלל, ושראויים לאחד מהם,
המקודשת לאחיו בספק או החרשת והזקנה והעקרה,
והאסורה על יבמה, בלאו או בעשה, האסורה על בעלה
באיסור ערוה ובא עליה, ערוה וצרת ערוה, אשת אחיו שלא
היה בעולמו, סוטה שנפלה לפני יבם, צרת חייבי לאוין או
חייבי עשה או איילוניות.

13 א. וַיֵּשׁ אַחִינִין שְׂרָאוּיִין לִיבּוּם אוֹ לְחֲלִיצָה². וַיֵּשׁ אַחִינִין
14 שְׂאִינִין רְאוּיִין לֹא לִיבּוּם וְלֹא לְחֲלִיצָה, וְאִינִין לְהֵם
15 זְקָה³ כָּלֵל, אֲלֵא וּבִמְתוֹ מִתְּרַת לְזָר⁴. וַיֵּשׁ אַחִינִין
16 שְׂרָאוּיִין לְחֲלִיצָה וְאִינִין רְאוּיִין לִיבּוּם. וַיֵּשׁ אַחִינִין
17 שְׁהֵן רְאוּיִין לִיבּוּם וְאִינִין רְאוּיִין לְחֲלִיצָה.

(2) כלומר, ראויים הם לשניהם, רצה מייבם, רצה חולץ.
(3) קשר ליבם. (4) בלא חליצה, כשאר האלמנות.

18 ב. וְאִלּוּ הֵם שְׂאִינִין לְהֵם זְקָה כָּלֵל: סְרִיס חֲמָה

ה. וַיֵּשׁ יבְמוֹת שְׁהֵן רְאוּיּוֹת לְחֲלִיצָה אוֹ לִיבּוּם. וַיֵּשׁ
יבְמוֹת שְׂאִינִין רְאוּיּוֹת לֹא לְחֲלִיצָה וְלֹא לִיבּוּם, וְאִינִין
עֲלֵיהֶן זְקָה כָּלֵל, וּמִתְּרוֹת לְהַנְּשֵׂא לְזָר. וַיֵּשׁ יבְמוֹת
שְׁהֵן רְאוּיּוֹת לְחֲלִיצָה אֲכָל לֹא לִיבּוּם. וַיֵּשׁ יבְמוֹת
שְׁהֵן רְאוּיּוֹת לִיבּוּם אֲכָל לֹא לְחֲלִיצָה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט"ז טבת - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

28 פטורה מן החליצה ומן היבום, ואין לו עליה זקה
29 כלל; שנאמר: ולקחה לו לאשה ויבמה - מי
30 שראויה ללקוחין וקדושין תופסין בה היא זקוקה -
31 ליבם.

32 י. היתה היבמה אסורה על יבמה אסור לאו³⁸ או
33 אסור עשה³⁹ או שהיתה שניה⁴⁰ - הרי זו חולצת
34 ולא מתניבמת. ומפני מה צריכה חליצה⁴¹? מפני
35 שיש בה לקוחין; הואיל וקדושין תופסין בה⁴²,
36 הרי הן זקוקות ליבם. ומן הדין היה שיתניבמו,
37 שהיבום מצות עשה, וכל מקום שאמה מוצא עשה
38 ולא תעשה - יבוא עשה וידחה את לא תעשה; אבל
39 חקמים גזרו שלא יתניבמו חיבי לאוין ולא שניות,
40 גזרה שמא יבוא עליה פעם שניה, והרי ביאתה
41 אסורה ואין שם מצוה, שאין מצות עשה אלא ביאה
42 ראשונה בלבד⁴³. לפיכך⁴⁴, אם עבר ובעל יבמתו
43 האסורה לו משום לאו או משום עשה, ואין צריך
44 לומר שניה⁴⁵ - הרי זה קנה קנין גמור ומוציאה
45 בגט⁴⁶; והיא⁴⁷ וכל צרותיה מתרות לזר, שהרי
46 נפטרה⁴⁸.

38 ולבעלה הייתה מותרת, כגון, כהן חלל שנשא כשרה
שנתחלה בביאתו, והיבם הוא כהן כשר, נמצאת זו מותרת
לבעלה ואסורה ליבמה, או ממזר שנשא ממזרת ויש לו אח
ישראל כשר, נמצאת זו מותרת לבעלה ואסורה ליבמה.
39 כגון מצרית ואדומית דור ראשון ודור שני, ואסורה
לשניהם באיסור עשה. (40 לעריות, ואסורה מדברי
סופרים כגון אם אמו של יבם ולא של בעל, שהיו אחים מן
האב ולא מן האם, נמצאת שניה זו מותרת לבעלה ואסורה
ליבמה. (41 והלא אינה ראוייה לו, ואי אפשר לקיים בה
"ולקחה לו לאשה" (42 שצריכה גט ממנו, כי קידושין
תופסים בחייבי לאוין אלא שאסור לו לקיימה. (43 להקים
לאחיו שם. (44 הואיל ומן התורה מותר לו לבוא עליה
ביאה ראשונה. (45 שאינה אלא מדברי סופרים. (46 שהרי
אסור לקיימה, אלא שאינה צריכה חליצה.
(47 לכשתגרוש. (48 בביאתה של זר.

47 יא. ויבמה שהיא אלמנה מן הנשואין, ויבא עליה
48 כהן גדול - לא נפטרה צרתה, שאין עשה⁴⁹ דוחה
49 את לא תעשה ועשה⁵⁰; והואיל ולא קנה מן התורה
50 קנין גמור, לא התרה צרתה לזר עד שתחליץ⁵¹.

(49 של מצות ייבום. (50 לא תעשה - "אלמנה ... לא יקח,
עשה - והוא אשה בבתוליה יקח", לימד שאינה בתולה לא
יקח, ולא הבא מכלל עשה, הרי הוא כעשה, אבל אלמנה
מן האירוסין, שעדיין בתולה, אינה אסורה עליו אלא איסור
לא תעשה. ודינה, כשאר חייבי לאוין המפורשים לעיל.
(51 הצרה עצמה.

51 יב. היתה היבמה ערוה על בעלה, פגון שעבר או
52 טעה ולקח אחותו מאביו, ונפלה לפני אחיו⁵² - אין

1 ו. ואלו שמתניבמות ולא חולצות: החרשת והשוטה
2 והקטנה; לפי שאין בהן דעת לקרות ולהבין. ואם
3 רצה היבם לגרש החרשת בגט אחר שיבעל אותה -
4 הרי זה מגרש²⁶.

(26) כי גט אינו צריך את דעת האשה.

5 ז. ואלו שחולצות ולא מתניבמות: אסורי לאוין,
6 והשניות, ואסורי עשה, כמו שיתבאר. וכל אשה
7 שהיא ספק מגרשת²⁷ - חולצת ולא מתניבמת, שמא
8 יפגע בערוה²⁸; שאשת אחיו שגרשה אסורה עליו
9 משום ערוה²⁹. אבל מי שהיא מקדשת לאחיו בספק
10 קדושין³⁰ - הרי היא כשאר כל היבמות, וחולצת או
11 מתניבמת, שאין פאן דבר לחוש לו³¹. וכן אשת
12 החרש³² וזקנה ועקרה - הרי הן כשאר כל היבמות:
13 רצה חולץ, רצה מיבם; שזקנה ועקרה³³ היתה להן
14 שעת הכשר.

(27) מבעלה המת, כגון שזרק לה גט ספק קרוב לו ספק קרוב
לה. ונשאה אחיו אחרי הגירושין. (28) שהיא איסור כרת.
(29) אפילו מת אחר כך. והרי זו בכלל ה"ספיקות" שחולצות
ולא מתניבמות. (30) כגון שזרק לה אחיו כסף קידושין
ספק קרוב לו ספק קרוב לה. וכן אם קידשה באוכל או בכלי
שווה פחות מפרוטה, שמקודשת בספק, שמא דבר זה
שווה פרוטה במקום אחר. (31) ממה נפשך: אם היא
מקודשת, הרי מצוה לייבמה, ואם אינה מקודשת לאחיו הרי
היא זרה ומותר לנשאה. (32) מתניבמת לפיקח או חולצת.
(33) שנעקרה על ידי מכה או חולי, ולפני זה הייתה ראוייה
ללדת, או ששתתה כוס עיקרין, או שנשאת לארבעים שנה
ושוב אינה יולדת. וכל אלו הייתה להן שעת הכושר, אבל
הזקן ביותר אף על פי שהייתה לו שעת הכושר אינו מייבם,
כי אינו ראוי לביאה כלל.

15 ח. ואלו הן שהן פטורות מן החליצה ומן היבום:
16 אשת סריס חמה ואנדרוגינוס, ואשת השוטה ואשת
17 הקטן, ואילונית³⁴, ומי שהיא ערוה³⁵. שנאמר: ולא
18 יבמה שמו מישראל - פרט לסריס חמה
19 ואנדרוגינוס, ששםם מחוי; הואיל ואינן ראויין
20 לילד מתחלת ברייתן, הרי הן כמין בפני עצמו³⁶.
21 והיה הבכור אשר תלד - פרט לאילונית, שאינה
22 ראויה לילד מתחלת ברייתה. לא תהיה אשת המת -
23 פרט לאשת שוטה וקטן, מפני שאין להם אישות
24 כלל. ולקחה לו לאשה - פרט לערוה, שאין לו בה
25 לקוחין³⁷.

(34) עקרה מטבעה. (35) שאסורה ליבם מחמת קרבת
משפחה וחייב על ביאתו כרת. (36) "אנדרוגינוס ברייה
בפני עצמה היא". (37) שאין קידושין תופסין בחייבי
כריתות.

26 ט. פיצד? יבמה שהיא ערוה על יבמה, פגון
27 שהיתה אחות אשתו או אמה או בתה - הרי זו

23 שְׁנָאֵמַר: אֲשֶׁר לֹא יִכְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו - בֵּית שְׁיֵשׁ
 24 לוֹ לְקוֹחִין בְּאֵי זֶה מִהֶן שְׁיִרְצָה הוּא שְׁיֵשׁ לוֹ עָלָיו
 25 זְקָה, וּבֵית שְׁמֻקְצָתוֹ אֵינוֹ כְּכֹל לְבָנוֹת, שְׁהָרִי אֵין
 26 לוֹ בֵּה לְקוֹחִין, אֵינוֹ בּוֹנֶה אֶפְלוֹ מְקַצְתוֹ שֶׁהוּא מֵתָר.
 27 וְנִמְצָאת צַרַת הָעֶרְוָה עֶרְוָה עָלָיו מִשּׁוֹם אֲשֶׁת אָחִיו⁶⁸,
 28 שְׁהָרִי אֵין לוֹ עָלֶיהָ זְקָה⁶⁹.

(66 על היבם. 67) כגון שהיא בתו. (68) שלא במקום מצוה. (69) צרה אסורה, במקום ערווה עומדת.

29 טו. לְפִיכָךְ⁷⁰, רְאוּבֵן שָׁמַת וְהַגִּיחַ שְׁתֵּי נָשִׁים, הָאֶחָת
 30 עֶרְוָה עַל שְׁמֻעוֹן⁷¹ וְשִׁתְיָהּ רְאוּיֹת לְלוֹי - אֵין
 31 לְשְׁמֻעוֹן זְקָה עַל בֵּית זֶה, וְהָרִי שְׁתִּיָהּ תַּחַת זְקַת לְוִי.
 32 יָבֵם לְוִי הָאֶחָת מִהֶן, שֶׁהִיא צַרַת עֶרְוָה שֶׁל שְׁמֻעוֹן,
 33 וְהִיתָה לוֹ אִשָּׁה אַחֲרָה, וּמַת לְוִי⁷² וְנִפְלוּ שְׁתִּיָהּ לְפָנָי
 34 שְׁמֻעוֹן - שְׁתִּיָהּ פְּטוּרוֹת מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם
 35 מִשְׁמֻעוֹן: הָאֶחָת - מִפְּנֵי שֶׁהִיתָה צַרַת עֶרְוָה⁷³,
 36 וְהַשְּׁנִיָּה - מִפְּנֵי שֶׁהִיא צַרַת⁷⁴. וְכֵן הִדִּין בְּצַרַת
 37 צַרַת⁷⁵ עַד סוֹף הָעוֹלָם. שֶׁכָּל אִשָּׁה שְׁאֵין לוֹ עָלֶיהָ
 38 זְקָה - בְּאִסוּר אֲשֶׁת אַח עוֹמֶדֶת לְעוֹלָם⁷⁶.

(70) הואיל וצרת הערווה היא עצמה ערווה עליו, כאשת אח שלא במקום מצוה. (71) שהיא בתו. (72) בלא בנים. (73) ונאסרת עליו משעת נפילת ראובן. (74) וכבר אמרנו: צרת ערווה אסורה. (75) הלכה צרת צרתה של בתו ונתייבמה ליהודה ולו אשה אחרת ומת ונפלו לפני שמעון שתייהן אסורות, צרת צרתה - נאסרה עליו כ"אשת אח" מלוי, והרי היא ערווה, נמצאת אשת יהודה צרתה - צרת ערווה, וכן לעולם. (76) ואין היתר לאיסורה.

39 טז. וְכֵן אֲשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ⁷⁷ - הוּאִיל
 40 וְאֵין לוֹ⁷⁸ עָלֶיהָ זְקָה⁷⁹, שְׁנָאֵמַר: כִּי יִשְׁבּוּ אָחִים יַחְדָּו
 41 - עַד שְׁיִשְׁבּוּ שְׁנֵייהֶן בְּעוֹלָם⁸⁰, הָרִי זֹו עֶרְוָה עָלָיו
 42 לְעוֹלָם מִשּׁוֹם אֲשֶׁת אָח⁸¹, וּפּוֹטְרַת צַרַת⁸².

(77) שנולד לאחר שמת אחיו. (78) לאח הנולד. (79) אין היבמה זקוקה לו. (80) ישיבה אחת יחדיו. (81) אסורה עליו משום ערוות אשת אחיו שלא במקום מצוה. (82) מן החליצה ומן הייבום.

43 יז. בִּיֶצֶד? רְאוּבֵן שָׁמַת וְהַגִּיחַ אִשָּׁה וְנִפְּלָה לְפָנָי
 44 שְׁמֻעוֹן, וְאַחַר שָׁמַת רְאוּבֵן נוֹלַד לְוִי⁸³, בֵּין שְׁנוּלַד
 45 לְוִי קִדְּם שְׁנֵייהֶם לָהּ שְׁמֻעוֹן בֵּין שְׁנוּלַד אַחַר
 46 שְׁיִבְמָה⁸⁴ - הָרִי אֲשֶׁת רְאוּבֵן עֶרְוָה עַל לְוִי לְעוֹלָם⁸⁵.
 47 לְפִיכָךְ, אִם מֵת שְׁמֻעוֹן וְנִפְּלָה זֹו וְצַרַתָּה לְפָנָי לְוִי -
 48 שְׁתִּיָהּ פְּטוּרוֹת מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם.

(83) נמצא לוי זה לא היה בעולמו של ראובן אחיו. (84) אף על פי שכשנולד, לא הייתה על לוי בזיקת נישואי אחיו ראובן. (85) בגלל אחיו ראובן שלא היה בעולמו.

49 יח. עֲשֵׂה שְׁמֻעוֹן מֵאִמֶּר בִּיבְמַת⁸⁶ אֲשֶׁת רְאוּבֵן, וּמַת
 50 קִדְּם שְׁיִכְנַס אוֹתָהּ⁸⁷ - הָרִי לְוִי חוֹלֵץ לְצַרַתָּה⁸⁸ וְלֹא

1 זו אֲשֶׁתוֹ⁵³, שְׁאֵין קְדוּשָׁתוֹ תּוֹפְסִין בָּהּ⁵⁴, וְאֵינָה לֹא
 2 בַּת יְבוּם וְלֹא בַת חֲלִיצָה. וְאִם הִיתָה לָהּ צְרָה⁵⁵ -
 3 חוֹלֵצַת [או] מִתְּיַבְמַת⁵⁶. וְאִם הִיתָה זֹו שֶׁהִיא עֶרְוָה
 4 עַל הַבַּעַל מִתְּרַת לִיבָם⁵⁷, וְרָצָה הַיָּבֵם לְשֹׂא אוֹתָהּ
 5 וּלְיָבֵם צַרַתָּה - הָרְשׁוֹת בְּיָדוֹ⁵⁸.

(52) נמצאת, שהיא גם אחותו, - שהרי אין ייבום אלא באחים מן האב - ואסורה גם על היבם. (53) של האח המת. (54) שחייב על ביאתו כרת. (55) שיש לבעלה המת עוד אשה, שהייתה מותרת לו. (56) שהרי היא זקוקה לייבום ובמה תיפטר "הייתה אמו נשואת אביו ונישאת לאחיו מאביו (בעבירה) ומת, זו היא "אמו" שאינה פוטרת צרתה". (57) כגון שעבר אחיו ונשא חמותו, שהיא מותרת ליבמה. (58) שאינן כשתי יבמות הבאות מבית אחד, שהערווה אינה מבית זה, ואין ביאתה פוטרת את צרתה.

6 יג. הִיתָה הַיָּבֵמָה אֶסוּרָה עַל בְּעֻלָּה מִשּׁוֹם לֹא אוֹ
 7 מִשּׁוֹם עֲשָׂה, או שְׁתִּיָהּ שְׁנִיָּה לְבַעֲלָהּ⁵⁹, וְלֹא הִיתָה
 8 אֶסוּרָה עַל הַיָּבֵם מִצַּד אֱלוֹ הַצְּדָדִים - הָרִי זֹו מִתְּרַת
 9 לִיבָם. חוּץ מִמְחִזֵּר גְּרוּשָׁתוֹ מִשְׁנֻשְׁאָתוֹ⁶⁰ וּמַת, שֶׁהִיא
 10 חוֹלֵצַת וְלֹא מִתְּיַבְמַת⁶¹. וְכֵן יָבֵמָה שֶׁהִיא סִפְקָ עֶרְוָה
 11 עַל הַיָּבֵם, או סִפְקָ עֶרְוָה עַל בְּעֻלָּה - הָרִי זֹו חוֹלֵצַת
 12 וְלֹא מִתְּיַבְמַת⁶². לְפִיכָךְ, מִי שֶׁקָּדַשׁ אִשָּׁה בְּסִפְקָ
 13 קְדוּשָׁתוֹ, וְאַחַר כֵּן מֵת אָחִיו שֶׁהִיא נוֹשֵׂא אַחֲוָתָהּ,
 14 וְנִפְּלָה לוֹ לְיָבוּם, שֶׁהִיא סִפְקָ אַחֲוָת אֲשֶׁתוֹ - הָרִי זֹו
 15 חוֹלֵצַת וְלֹא מִתְּיַבְמַת⁶³, וּמוֹצִיא אֶת אֲשֶׁתוֹ⁶⁴ בְּגַט
 16 מִסִּפְקָ. וְשְׁתִּיָהּ אֶסוּרוֹת עָלָיו: יָבְמָתוֹ - מִפְּנֵי שֶׁהִיא
 17 סִפְקָ עֶרְוָה; וְאֶרְוֹסָתוֹ - מִפְּנֵי שֶׁהִיא סִפְקָ קְרוֹבַת
 18 חֲלוּצָתוֹ⁶⁵, שֶׁהִיא כְּשְׁנִיָּה, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ.

(59) כגון שהייתה אלמנה מקודשת לכהן גדול אחיו ומת. והיבם הוא כהן הדיוט, נמצאת זו אסורה לבעלה בלאו ומותרת ליבמה, או שהיה אחיו כהן גדול ונשא בעולה ומת, שאסורה לבעלה בעשה וליבמה מותרת, וכן אם הייתה אם אמו של אחיו נשואה לו והרי היא שנייה, ומת אחיו, הרי זו מותרת ליבם שהוא אחיו מן האב ולא מן האם. (60) לאחר, שאסורה על בעלה משום לאו. (61) "במותר לה נאסרה (=לבעלה שהיה מותר לה - נאסרה) באסור לה לא כל שכן". (62) "הספיקות חולצות ולא מתייבמות" (63) שמא היא אחות אשתו והיא ערווה עליו. (64) ארוסתו המקודשת לו מספק. (65) שיעור הדברים כאילו היה כתוב: "שהיא קרובת ספק חלוצתו". כי יבמתו אינה חלוצה וודאית, שאם ארוסתו מקודשת לו, הרי יבמתו פטורה מחליצה כאחות אשתו, וחליצתה אינה כלום, ואם ארוסתו אינה מקודשת אזי יבמתו זקוקה לו וחליצתו חליצה, נמצאת יבמתו ספק חלוצה וארוסתו קרובת ספק חלוצתו.

19 יד. מִי שָׁמַת אָחִיו וְהַגִּיחַ שְׁתֵּי נָשִׁים, הָאֶחָת אֶסוּרָה
 20 עָלָיו⁶⁶ מִשּׁוֹם עֶרְוָה⁶⁷ וְהַשְּׁנִיָּה אֵינָה עֶרְוָה - כְּשֵׁם
 21 שֶׁהָעֶרְוָה פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם כֵּן צַרַתָּה
 22 פְּטוּרָה, וְלֹא נִפְּלָה לוֹ זְקָה כָּלָל עַל בֵּית זֶה;

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט"ז טבת - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 **מִיָּבֻם**⁸⁹; **שְׂאִין הַמֵּאֲמָר קוֹנֶה בִּיבֻמָּה קִנְיָן גְּמוּר⁹⁰,
 2 **כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ.****
- 31 **אֲסוּרָה עַד שְׁתֵּהִיָּה צַרַת עָרוּהָ בַשָּׁעַת נִפְלָהָ**
 32 **לְיָבוּם**¹⁰⁴.
- 100 ואין צרתה צרת ערווה. (101) ואפילו הכיר בה בעלה
 שהיא איילונית. (102) שנישאה יתומה קטנה ומיאנה בו
 בקטנותה. (103) בחיי בעלה כשהיו נשואות יחד.
 (104) כלומר, בשעת מיתת בעלה.
- 33 **כִּב. הֵיָּה זֶה שֶׁהִיא עָרוּהָ עַל הַיָּבֻם מְקַדְּשֶׁת לְאַחֵיו**
 34 **שְׁמַת בְּסִפְקָא**¹⁰⁵, **אוּ מְגַרְשֶׁת מִמֶּנּוּ בְּסִפְקָא, אוּ שֶׁהִיָּתָה**
 35 **קְטַנָּה**¹⁰⁶ **הֲרְאוּיָהּ לְמֵאֵן וְלֹא מֵאֲנָה בְּאַחֵיו בְּחֵייו**¹⁰⁷,
 36 **אִף עַל פִּי שְׂמֵאֲנָה בִּיבֻם - צַרַתָּה חוֹלְצָת וְלֹא**
 37 **מִתְיַבֶּמֶת.**
- (105) שזרק לה האח כסף קידושיה בצידי רשות הרבים, ספק
 אם מונח בארבע אמות שלו (ואינה מקודשת) או בארבע
 אמות שלה (והיא מקודשת), או במקום ששניהם יכולים
 לשמרו, או ששניהם אינם יכולים לשמרו. (106) יתומה,
 שקידושיה אינם אלא מדרבנן. (107) אין אומרים תעקור
 נישואיה הראשונים למפרע ונמצאת שלא הייתה אשתו
 וצרתה אינה צרת ערווה ותתייבם.
- 38 **כג. הִלְכָּה צַרַת עָרוּהָ וְנִשְׂאָת לְאַחֵר, וְאַחֵר כִּף**
 39 **נִמְצָאת הָעָרוּהָ אֵילוֹנִית**¹⁰⁸ **- תֵּצֵא הַצָּרָה מִבְּעֻלָּהָ**
 40 **וּמִיבֻמָּה, וְצָרִיכָה גִט מִבְּעֻלָּהָ וְחִלְצָה מִיבֻמָּה פְּדִי**
 41 **לְהַתִּירָה לְשׁוּקָא**¹⁰⁹.
- (108) ונמצאת הצרה זקוקה לייבום, ונישואיה עם האחר
 שלא כדין היו. (109) אבל אין הוולד ממזר, שיבמה לזר
 אינה אלא איסור חייבי לאוין, ואן ממזר מחייבי לאוין.
- 42 **כד. יָבֻם הַצָּרָה מִפְּנֵי שֶׁדָּמוּ שֶׁהָעָרוּהָ**
 43 **אֵילוֹנִית**¹¹⁰, **וְנִמְצָאת הָעָרוּהָ שְׂאִינָה אֵילוֹנִית**¹¹¹ -
 44 **תֵּצֵא מִיבֻמָּה בְּגִט**¹¹², **וְהַגִּיד מִמֶּזְרָא**¹¹³.
- (110) ונפלה זיקתו על צרתה בלבד. (111) נמצאת צרת
 הערווה, אסורה עליו משום אשת אחיו שלא במקום מצוה.
 (112) אף על פי שהיא מחייבי כריתות, ואין קידושין תופסין
 ליבם בה, בכל זאת צריכה גט, שמא יאמרו אחיו גירש את
 הערווה סמוך למיתתו ונתייבמה הצרה כדין, ונמצאת אשת
 איש יוצאת מבעלה בלא גט. (113) שאשת אח שלא
 במקום מצוה חייבין עליה כרת ויש ממזר מחייבי כריתות.
- 45 **כה. שְׁלֹשָׁה אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֶן נִשְׂוֵאִין שְׁתֵּי אַחֵיוֹת**
 46 **וְאַחַד מֵהֶן נִשְׂוֵי נְכָרִית**¹¹⁴, **מֵת הַנִּשְׂוֵי נְכָרִית**¹¹⁵ **וְאַחֵר**
 47 **כִּף מֵת אַחַד**¹¹⁶ **מִבְּעֻלֵי אַחֵיוֹת**¹¹⁷ **- הָרִי הַנְּכָרִית**
 48 **חוֹלְצָת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת**¹¹⁸, **מִפְּנֵי שֶׁהִיא צַרַת אַחוֹת**
 49 **אֲשֶׁתוּ בְּזָקָת אַחֵיו שְׁמַת אַחֵרוֹן. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֶפְלוּ**
 50 **גֵּרֵשׁ אַחַד מִבְּעֻלֵי אַחֵיוֹת אֶת אֲשֶׁתוּ אַחֵר שְׁמַת**
 51 **הַנִּשְׂוֵי נְכָרִית**¹¹⁹, **וּמֵת הַמְּגַרֵּשׁ - הָרִי הַנְּכָרִית חוֹלְצָת**
 52 **וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת, הוֹאִיל וְנִעְשֶׂת צַרַת אַחוֹת אֲשֶׁתוּ בְּזָקָה**
 53 **שְׁעָה אַחַת**¹²⁰; **שְׂאֵם תִּתְיַבֵּם, שְׂמֵא יָבֵא לִיבֻם אוֹתָהּ**
 54 **וְאֶפְלוּ לֹא גֵרֵשׁ זֶה שְׁמַת אַחֵרוֹן אֶת אֲשֶׁתוּ**¹²¹.
- (91) הרי נאסרה עליו וצריכה ממנו גט. (92) שנאמר בהן:
 "אל תטמאו בכל אלה". (93) באשה שזינתה.
 (94) שנסתרה עם איש, אחרי שקינא לה בעלה. (95) ושוב
 אינה שותה. ונשארה טמאה מספק. (96) כגון ארוסה או
 אשת חוגר וכר. (97) שאינה טמאה ודאי ואין דינה
 כערווה. (98) כשאר צרות חייבי לאוין שחולצות או
 מתייבמות.
- 12 **כז. וְכֵן שְׁתֵּי יָבֻמוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אֶחָד, שֶׁהִיָּתָה**
 13 **הָאֶחָת מֵהֶן שְׂנִיָּה עַל הַיָּבֻם אוּ מִחֵיבֵי לְאוּיָן אוּ**
 14 **מִחֵיבֵי עֵשָׂה אוּ אֵילוֹנִית**⁹⁹ **- הָרִי צַרַתָּה מִתְרַת,**
 15 **וְחוֹלְצָת אוּ מִתְיַבֶּמֶת. אֲבָל הַחוֹלֵץ לִיבֻמָּתוֹ, וְהִלְכָּה**
 16 **אַחוֹת חִלּוּצָתוֹ אוּ אִמָּה וְכִיּוּצָא בְּהֵן וְנִשְׂאָת לְאַחֵיו,**
 17 **לֹו אִשָּׁה אַחֵרָת, וּמֵת וְנִפְלוּ שְׁתֵּיהֶן לְפָנָיו - פְּשֵׁם**
 18 **שְׁקִרְוֹת חִלּוּצָתוֹ אֲסוּרָה עָלָיו כִּף צַרַתָּה אֲסוּרָה,**
 19 **וְהָרִי שְׁתֵּיהֶן כְּשִׁנִּיּוֹת לוֹ וְחוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת.**
 20 **וּמִפְּנֵי מָה אֲסוּרוֹ צַרַת קְרוֹבַת חִלּוּצָתוֹ? מִפְּנֵי**
 21 **שְׁמַתְחֻלְפַת בְּצַרַת חִלּוּצָתוֹ.**
- (99) שאינה ראויה ללדת, ופטורה מן החליצה והיבום.
- 22 **כח. שְׁתֵּי יָבֻמוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אֶחָד, שֶׁהָאֶחָת מֵהֶן**
 23 **עָרוּהָ עַל הַיָּבֻם, וְהָרִי הָעָרוּהָ אֵילוֹנִית - צַרַתָּה**
 24 **מִתְרַת, וְחוֹלְצָת אוּ מִתְיַבֶּמֶת; הוֹאִיל וְהָאֵילוֹנִית אֵינָה**
 25 **בֵּת יָבוּם וְחִלְצָה - הָרִי זֶה כְּמוֹ שְׂאִינָה**¹⁰⁰, **וְנִפְלָה**
 26 **זָקָתוֹ עַל צַרַתָּה בְּלִבְדוּ**¹⁰¹. **וְכֵן אִם גֵּרֵשׁ אַחֵיו אֶת**
 27 **הָעָרוּהָ אוּ מֵאֲנָה**¹⁰² **בוֹ קֵדֶם שְׁיָמוּת, אוּ שְׁמַתָּה בְּחֵי**
 28 **בְּעֻלָּה וְאַחֵר כִּף מֵת אַחֵיו - הָרִי צַרַתָּה מִתְרַת,**
 29 **וְחוֹלְצָת אוּ מִתְיַבֶּמֶת. וְאִין אוֹמְרִין: הוֹאִיל וְנִעְשֶׂת**
 30 **צָרָה לְעָרוּהָ**¹⁰³ **שְׁעָה אַחַת תֵּאָסֵר לְעוֹלָם, שְׂאִין הַצָּרָה**

גמור, ופקעה זיקת הראשון ולא נשארה עליה אלא זיקתו בלבד.

- לא. מי שחציה שפחה וחציה בת הורין¹²⁷ 28
שנתקדשה לראובן¹²⁸ ונשפתחרה, וחזרה ונתקדשה
לשמעון¹²⁹, ומתו שניהם - מתניבמת ללוי, ואינה
אשת שני מתים¹³⁰; אם קדושי ראובן קדושין - אין
קדושי שמעון כלום¹³¹, ואם קדושי שמעון
קדושין¹³² - אין קדושי ראובן כלום¹³³. 33

(127) שהיו בעליה שני אחים או שותפים ושיחרר אחד את חלקו, או שקיבל רבה ממנה חצי דמיה ושיחרר חציה באותם הדמים. (128) והרי אין קידושיה קידושין גמורין עד שתשתחרר. (129) וראובן לא גירשה והרי זו ספק מקודשת לשניהם. (130) לומר, חצייה הייתה לזה וחצייה לזה. (131) שאין קידושין תופסים באשת איש. (132) שהשחרור שבינתיים הפקיע קידושי הראשון. (133) נמצא שלמעשה אינה אלא אשת מת אחד.

פרק שביעי

(1) כלל בו דין שנים מן האחין הנשואין לשתי אחיות ומתו שניהם ולא ידוע מי קודם, היתה אחת מהן ערוה ליבם זה ואחרת ערוה לשני, שתי אחיות שנפלו ליבם לפני האח השלישי, שלשה אחין שנים מהם נשואין לב' אחיות ומת אחד מהם, אחד מן האחים שקדש אחות יבמתו, שתי יבמות הבאות מבית אחד והאחת אסורה על יבמה משום ערוה, שלשה אחים שנים נשואין לשתי אחיות ומת אחד מהם ואחר כך מתה אשתו, המגרש את אשתו והחזירה ומת ונפלה לפני היבם, קטנה שהשיאה אביה וגרשה בעלה והחזירה ומת, שני אחין נשואין לשתי אחיות שתייהן קטנות או אחת גדולה, שני אחים חרשים או אחד חרש ואחד פקח נשואים לשתי אחיות פקחות, היתה בתו וכיוצא בה נשואה לאחיו והוא חרש.

- א. שנים מן האחין נשואין לשתי אחיות, ומתו
שניהם, ולא נודע אי זה מהם מת ראשון² - הואיל
ואי אפשר ליבם שתייהן³, והרי זקה⁴ נפלה על
שתייהן⁵, שתייהן חולצות ולא מתניבמות⁶. ואפלו
היתה אחת מהן אסורה על היבם משום שניה או
מחנכי עשה או מחנכי לאוין⁷ - הרי אלו חולצות
ולא מתניבמות⁸. אכל אם היתה אחת מהן ערוה⁹
עליו, כגון שהיתה אם אשתו או בתה - הרי אחותה
מתרת לו¹⁰, ורצה חולץ רצה מיבם; שהרי לא נפלה
זקתו¹¹ על שתייהן, שאין זקה על הערוה¹². 43

(2) כי אם נודע מי מת תחילה, יתבאר דין יבום נשותיהן בסמוך ה"ד. (3) שהרי אחיות הן, ואפילו אחת מהן אינה ראויה ליבום, שהרי שתייהן זקוקות ליבום (מכח שני בתים נפרדים), ונמצאת כל אחת מהן אחות זקוקתו, ואם ישא אחת מהן - הרי הוא פוגע באיסור אחות זקוקתו, שהיא כאשתו. (4) רשות היבם על היבמה. (5) שכל אחת נופלת ליבום מחמת בעלה המת. (6) משנה, יבמות כו, א.

(114) שאינה קרובה לא לו ולא לזו. (115) נמצאת הנכרייה זקוקה לייבום לכל אחד מהאחים בעלי האחיות. (116) ועדיין לא נתייבמה הנכרית לאחד מהם. (117) ואשתו אסורה על האח השני משום ערוה, שהרי אחות אשתו היא. (118) אף על פי שהנכרית עדיין לא נתייבמה, - הואיל והייתה זקוקה לו בחייו, הרי היא כצרת אחות אשתו, מחמת זיקתו עליה, ואינה מתייבמת. אבל חייבת לחלוץ כי ה"זקוקה" אין דינה כ"כנוסה" ממש להיחשב כצרת ערוה גמורה להיפטר אף מן החליצה. (119) ולא כנס כלל את הנכרית. (120) לפני שגירש את אשתו. (121) נמצאת נכרית זו צרת אחות אשתו בזיקה ואסורה לאח השלישי.

- כו. ומפני מה לא גזרו דבר זה בנשואין; שהרי צרת
ערוה בנשואין, אם גרש את הערוה ומת - צרתה
מתרת ליבם, כמו שבארנו? מפני שאסור צרת
הערוה בנשואין ידוע לכל¹²², ואינן באין להתיר
הצרה אם לא גרש הערוה; ואסור צרת ערוה בזקה
אינו ידוע¹²³ לכל, ובאין להתיר הצרה ואפלו לא
נתגרשה הערוה. 7

(122) שהוא מדאורייתא. (123) שאינו אלא מדרבנן.

- כז. שלשה אחין נשואין שלש נשים נכריות, מת
אחד מהן ועשה השני מאמר ביבמתו, ומת קדם
שיכנס ונפלו שתייהן לפני היבם - הרי אלו חולצות
ולא מתניבמות; מפני שבעלת המאמר עליה זקת שני
יבמין, ונמצאת כאלו היא אשת שני מתים, ודרשו
חכמים ואמרו: אשת המת - ולא אשת שני מתים,
לפיכך כל אשה שעליה זקת שני יבמין חולצת ולא
מתניבמת, וכן צרתה. ואסורין מדברי סופרים. 15

- כח. ומפני מה לא יחלץ לבעלת המאמר, שעליה
זקת שני יבמין, ויבם צרתה? גזרה שלא יאמרו:
שתי יבמות הבאות מבית אחד - אחת חולצת ואחת
מתניבמת; ולפיכך אסרו אף צרתה. 19

- כט. עשה מאמר ביבמתו, ונתן גט למאמרו, ומת -
חזרה להתרה, שהמאמר שאסרה הרי בטלו¹²⁴,
ורצה¹²⁵ חולץ רצה מיבם. 22

(124) על ידי הגט, כאשר קידושין הנפקעין על ידי הגט. (125) האח השלישי.

- ל. בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ומת
כשהוא קטן¹²⁶, ונפלה פעם שניה לפני אחיו הגדול
- הרי זו חולצת ולא מתניבמת; שביאת בן תשע שנים
ויום אחד כמאמר מן הגדול, כמו שבארנו, ונמצא
עליה זקת שני יבמין. 27

(126) כי אילו בא עליה משהגדיל ומת, הרי קנאה קניין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט"ז טבת - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קעז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25) את הראשונה. (26) ומעתה אין הראשונה אחות זקוקתו (שם). אבל לכתחילה אין מורים לחלוץ לשניה ולייבם את הראשונה, גזירה שמא יקדים אחד ויחלוץ לראשונה, והשני ייבם את השניה ויסבור: מה איכפת בין זו לזו (שם כח. וברשי"י, וכן ב'תוספות' שם כז:).

18 ה. וכן אם היתה הראשונה ערוה על אחד מן
19 האחים, וקדם ויבם את האחרונה שהיא מתרת ל²⁷
20 - התרה הראשונה לשאר האחים; שהרי האחרונה
21 שאסרה אותה עליהן נתיבמה למתן לה²⁸. אבל אם
22 היתה האחרונה היא שאסרה על אחד מהן בלבד
23 משום ערוה - הרי הוא מניבם לראשונה, ושאר
24 האחים אסורין בשתייהן²⁹, וחולצין ולא מניבמין³⁰,
25 כמו שבארנו³¹. ואם קדמו וקנסו על אחד אחת מן
26 האחיות - מוציאין אותן מהן³².

27) שאינה אחות זקוקתו. (28) ואינה זקוקה להם עוד, וחזרה הראשונה להיתרה, כפי שהיתה בשעת נפילה. (29) אם ימות המייבם ותיפול ראשונה לייבום שנית, או אם לא ייבם כלל, נמצאו שתייהן אסורות להם. (30) שם כח, א. שאפילו נתייבמה הראשונה לא הותרה השניה, הואיל ולא היתה ראויה לייבום בשעת נפילה. (31) לעיל ה"ד. (32) שם כו, א. הואיל והראשון כנס בעבירה, שהרי פגע באחות זקוקתו, אין כניסתו מועילה להחיר לשני לקיים את אשתו, אע"פ שלא עבר על אחות זקוקתו, כי כל שהכניסה הראשונה היתה בעבירה - אינה מתרת לשני את אשתו, מה שאין-כן ב"קדם אחד וחלץ" (האמור לעיל ה"ד), שם לא עבר החולץ על שום איסור, לפיכך הותרה הראשונה לשאר האחים ('מעשה רוקח'). וכל-שכן בדין הכתוב לעיל ה"א כ"שלא נודע איזה מהם מת ראשון", ודאי אם כנסו - מוציאין אותן מהם, שהרי כל אחד מהם כנס בעבירה, כי אולי כנס את השניה לנפילה, שאין לה היתר עולמית, הואיל ולא היתה ראויה בשעת נפילה, וכמבואר לעיל ה"ד (שם).

27 ו. שלשה אחין, שנים מהן נשואין לשתי אחיות,
28 מת אחד מבעלי אחיות ועשה השלישי³³ ביבמתו
29 מאמר, ואחר כך מת בעל אחות השנייה, ונפלה
30 האחות השנייה לפני האח השלישי³⁴ - הרי זה נותן
31 גט לבעלת המאמר³⁵ וחולץ לה³⁶, וחולץ לאחות
32 האחרונה³⁷, כדי להתירן לזר.

33) שאינו נשוי אחותה. (34) ומעתה שתייהן אסורות לו משום אחות זקוקתו, ואין בעלת המאמר דוחה את אחותה השניה משום אחות אשתו, שאין כח במאמר לעשותה כנשואה גמורה. (35) להפקיע קידושי מאמרו, שאינם נפקעים בחליצה אלא בגט, כמבואר לעיל פ"ה ה"ג. (36) לזיקתו, שאינה נפקעת אלא בחליצה. (37) הבאה מבית אחר, ואינה ניתרת בחליצת אחותה, וגם אינה מתייבמת משום אחות חלוצתו (משנה יבמות כט:): "זו היא שאמרו, אוי לו על אשתו (בעלת מאמרו), ואוי לו על אשת אחיו". והוא-הדין אם לא עשה השלישי מאמר באחת מהן, נאסרו שתייהן עליו משום אחות אשה בזיקה, וכמבואר לעיל

שאיסור אחות זקוקתו אינו אלא מדבריהם, ומן התורה אין איסור אלא באחות נשואתו ממש, ולפיכך חייבת בחליצה להפטור מן הזיקה (בניגוד לאחות אשתו, שפטורה מן החליצה ומן היבום, למעלה פ"ו ה"ט), ואינה מתייבמת משום איסור "זיקה" מדבריהם. (7) הכל מפורש בדברי רבינו לעיל פ"א מהל' אישות ה"רח. (8) כל אלו ראויות ליבום מן התורה ואינן אסורות אלא מדברי חכמים, כמבואר לעיל פ"ו ה"י. ולפיכך מן התורה זקוקות הן ליבום, ונמצאת כל אחת מהן אחות זקוקתו (יבמות, שם). (9) שחייב על ביאתה כרת (לעיל הל' אישות פ"א ה"ה), ואין קידושין תופסין בה ואינה זקוקה ליבום, כמבואר לעיל פ"ו ה"ט. (10) שאינה אחות זקוקתו. (11) של היבם. (12) יבמות, שם.

1 ב. היתה אחת מהן אסורה על יבם זה משום
2 ערוה¹³, והאחרת אסורה על היבם השני משום
3 ערוה¹⁴ - האסורה לזה מתרת לאחיו, והאסורה לזה
4 מתרת לאחיו; שהרי נפלה זקת כל אחד מהן¹⁵ על
5 המתרת לו בלבד¹⁶, ורצה חולץ רצה מניבם לזו
6 המתרת לזו.

(13) שהיא אם אשתו. (14) כנ"ל, והיו ארבעה אחים. ושנים מהם, בעלי האחיות, מתו ונשארו שני אחים יבמים אלו. (15) מהאחים. (16) והשניה אינה זקוקה לו כלל, ואין כאן אחות זקוקתו. (17) שם.

7 ג. מת אחד מן האחים ונפלה אשתו ליבום, ואחר כך
8 מת שני¹⁸ ונפלה אשתו ליבום, שהיא אחות
9 הראשונה, והרי שתייהן קנימות¹⁹ - שתייהן חולצות
10 ולא מתייבמות, כמו שבארנו²⁰.

(18) עד כאן דן רבינו כשלא נודע מי מת ראשון, ואין ידוע מי מהן נפלה תחילה ליבום, ומכאן ואילך עוסק רבינו כשנפלו ליבום זו אחר זו, ודינן משתנה כדלהלן. (19) נמצאו שתייהן זקוקות, וכל אחת מהן אסורה משום אחות זקוקתו. (20) לעיל ה"א.

11 ד. מתה האחרונה²¹ - חזרה הראשונה להתרה²²,
12 וחולצת או מתייבמת²³. מתה הראשונה - הרי
13 אחרונה באסורה עומדת, וחולצת ולא מתייבמת;
14 שהרי לא היתה ראויה ליבום בשעת נפילתה²⁴, וכן
15 אם קדם אחד מן האחים וחלץ לאחרונה - התרה
16 הראשונה לשאר האחים; שהרי הזיקה שאסרה
17 אותה²⁵ הסירה אחיו בחליצתו²⁶.

(21) בלא חליצה. (22) הראשון, כשעדיין לא נפלה השניה ליבום. (23) שאין כאן זקוקה אלא היא בלבד (יבמות כז:). (24) בגלל זיקת אחותה שנפלה תחילה, ו"כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה "יבמה יבוא עליה", הרי זו כאשת אח שיש לה בנים ואסורה" (שם). ומכאן המקור להלכה א', "שאם לא נודע איזה מהם מת ראשון", שתייהן אסורות, שהרי אין להן שום תקנה להתייבם, כי כל אחת מהן חוששין לה שמא היא השניה, ואסורה עליו עולמית.

זקוקתו כלעיל ה"א, והצרות - שהן צרות אבות זקוקתו (שם כז.). (50) שהרי אינן ראויות להתייבם, וכל שאינה כשרה לייבום, הרי חליצתה חליצה פחותה (שם כו; וברש"י). (51) שם כז, א: "חלץ לאחיות - לא נפטרו צרות. לצרות - נפטרו אחיות". ואע"פ שגם הצרות אינן ראויות ליבום - איסורן בתור צרות אבות זקוקתו, קל משל האחיות, וחליצתן משובחת משל האחיות (שם וברש"י). (52) לעיל פ"ה הי"ב.

י. יראה לי, שפך הדין בשתי יבמות הבאות מבית אחד, והאחת מהן אסורה על יבמה משום שניה או מחיבי לאוין או מחיבי עשה, שאם חלץ לאסורה⁵³ - לא התרה צרתה⁵⁴; חלץ לצרה - התרה האסורה.⁵⁵

53) שחליצתה אינה מעולה. (54) כשם שחליצת האחיות אינה פוסלת הצרות, למרות שאיסור אבות זקוקתו אינו אלא מדרבנן, כמאמרם (יבמות כז.): "זיקה מדרבנן היא", הרי שחליצה הפסולה מדרבנן אינה פוסלת הצרה (מגיד-משנה). ולדעת בעל 'הלכות גדולות' אפילו חלץ לשניה - הותרה צרתה המותרת, וכן היא דעת השו"ע (אהע"ז סי' קע, סי"ח), ומקורם מהתוספתא יבמות פ"ו ה"ה: "היתה איסור מצוה ואיסור קדושה (שניה) חלץ לה או בא עליה - נפטרה צרתה". ורבינו סובר שאין הלכה כאותה תוספתא, אלא כשמואל האומר (יבמות כז.): "חלץ לאחיות - לא נפטרו צרות", והוא הדין אם חלץ לשניה, לחיבי לאוין ולחיבי עשה, שאין צרתה נפטרת.

יא. שלשה אחין, שנים מהן נשואין שתי אחיות והשלישי נשוי נכרית, מת אחד מבעלי אחיות ויבם הנשוי נכרית את אשתו, ואחר כך מתה אשתו של שני, ואחר כך מת השלישי⁵⁵, ונפלו שתי נשוי לפני השני (שואין לו אשה) - הרי אלו פטורות מן החליצה ומן היבום. האחת - מפני שהיתה אחת אשתו בשעה שמת אחיו הראשון, נאסרה עליו לעולם משום אשת אח, פדין אשת אחיו שלא היה בעולם⁵⁶; והנכרית - משום צרתה⁵⁷.

55) הנשוי נכרית. (56) כמבואר לעיל פ"ו, הי"ז. (57) כדין צרת ערוה, שפטורה מן החליצה ומן היבום (משנה, יבמות ל. וכדעת ה'תוספות' שם ד"ה ונאסרה). וחזר רבינו כאן מפירושו למשנה שם, שהנכרית, חולצת ולא מתייבמת: "לפי שאני מסופק אם אסורה (האחת) משום ערוה . . . או אסורה עליו מדרבנן, שאמרו: הואיל ונאסרה עליו שעה אחת נאסרה עליו עולמית והיא כמו שניה, וצרת שניה חולצת או מתייבמת, ולפיכך תחלוץ להחמיר".

יב. וכן שני אחין נשואין לשתי אחיות ומת אחד מהן, ואחר כך מתה אשתו של שני - הרי זו אסורה עולמית, הואיל ונאסרה עליו בשעת נפילה⁵⁸. אבל המקורש את אשתו והחזירה ומת - הרי זו מתרת ליבם. ואף על פי שנאסרה עליו בחיי אחיו בשעה שגרשה⁵⁹ - הרי חזרה להתרה, וכשמת אחיו בהתרה היתה עומדת⁶⁰.

ה"א. ולא השמיענו רבינו כאן, אלא שאין המאמר קונה קנין גמור לדחות אחותה משום אבות אשתו. ולא כבית-שמיאי (שם) האומרים: "אשתו עמו (בעלת מאמרו) והלוו תצא (בלא חליצה) משום אבות אשתו".

ז. מת זה שעשה המאמר, והיתה לו אשה אחרת, ונפלו שתייהן לפני בעל האחות - בעלת המאמר פטורה מן החליצה ומן היבום, שהרי היא אחת אשתו; והאשה האחרת³⁸ חולצת ולא מתייבמת, שאין המאמר קונה קנין גמור עד שיפטר את הצרה³⁹.

38) צרת בעלת המאמר. (39) לגמרי, אפילו מן החליצה, אלא הרי היא כצרת אבות אשתו בזיקה, שחולצת ואינה מתייבמת (יבמות פ"ג, מ"ו). והוא הדין אם לא עשה בה השלישי מאמר, ומת, אשתו חולצת ולא מתייבמת, משום צרת אבות אשתו בזיקה, כמבואר לעיל פ"ו הכ"ה, שהרי כשמת בעל האחיות, הוזקה אשתו לאח השלישי בעל הנכרית, ונעשית נכרית זו צרתה בזיקה ('ברטנורא' שם).

ח. אחד מן היבמין שקדש אחות יבמתו⁴⁰ - אומרין לו: המתן ואל תגרשנה⁴¹ ואל תשאנה⁴² עד שייבם אחיך או יחלץ ליבמה זו הזקוקה לכלבם⁴³. חלץ לה אחיו או יבמה, או שמתה היבמה - הרי זה יבם ארוסתו⁴⁴. מתו אחיו פלם⁴⁵ - מוציא את ארוסתו בגט⁴⁶ ויבמתו בחליצה⁴⁷. ואם מתה ארוסתו, בין שמתה קדם מיתת האחין בין שמתה לאחר מיתת האחין - חזרה היבמה להתרה, ורצה חולץ רצה מיבם⁴⁸.

40) לאחר שנפלה ליבום והוזקה לאחים. (41) אינך צריך לגרשה, כי אפשר שתותר לך ע"י מעשה אחיך, וכמבואר לפנינו. (42) שהיא אסורה לך משום אבות זקוקתך, שהיא כאחות אשתך. (43) ואז תוסר זיקתך ממנה. (44) אם חלץ או יבם בטלה הזיקה כנ"ל, ואם מתה גם כן מותרת, שלא תהא חמורה מאחות אשתו שמותרת לו כשמתה אשתו (יבמות מא. ורש"י שם). (45) והוא היבם היחידי (46) שאחות זקוקתו היא. (47) ולא נפטרה זו מן החליצה משום "אחות גרושתו", הואיל וזיקתה קדמה לקידושי אחותה (יבמות, שם. ועיי"ש בתוי"ט). (48) "יבמה שהותרה (שהיתה מותרת ליבם בעת מיתת אחיו), ונאסרה, וחזרה והותרה, תחזור להיתרה הראשון" (יבמות שם).

ט. שלשה אחין, שנים מהן נשואין לשתי אחיות, ויש לכל אחת משתייהן צרה, ומתו הנשואין את האחיות, ונפלו האחיות וצרותיהן לפני יבם⁴⁹: אם חלץ לצרות - נפטרו האחיות, אבל אם חלץ לאחיות - לא נפטרו צרותיהן עד שיחלצו הצרות; מפני שחליצת אחיות חליצה שאינה מעלה⁵⁰, וחליצה שאינה מעלה אינה פוטרת את הצרה⁵¹, כמו שבארנו⁵².

49) וכולן אינן מתייבמות, האחיות - משום איסור אחות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט"ז טבת - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

צרתה שבצדה נידונית כצרת ערוה. (72) גמרו קידושה, כדלעיל פ"ד מהל' אישות ה"ח. (73) ומשבעלה כשנפתקה, מקודשת גמורה היא, חזרה להיתרה, ואינה עוד גרושת אחיו, ודינה כ"מגרש אשתו הגדולה והחזירה ומת", לעיל ה"ב. (74) יבמות קט, א.

(58) משום אחות אשתו, נאסרה עליו לעולם משום אשת אה, וכנ"ל בהלכה הקודמת (משנה, יבמות לב.). (59) משום גרושת אחיו, שהיא ערוה. (60) משנה, שם קח, ב. כי לא הנישואין הראשונים מפילים ליבום, אלא מיתת הבעל מפילה, ובאותה שעה בהיתר היא עומדת (שם קט.) והשווה לעיל פ"ו הכ"א.

12 טו. שְׁנֵי אַחִין נִשְׂוֹאִין לְשֵׁנֵי אַחִיּוֹת: הֵיוּ שְׁתֵּיהֶן
13 קְטָנוֹת הָרְאוּיוֹת לְמֵאָן⁷⁵ או חֲרָשׁוֹת⁷⁶, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן -
14 תֵּצֵא⁷⁷ מִשׁוּם אַחֹת אִשָּׁה, וּפְטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן
15 הַיִּבּוּם⁷⁸. הֵיוּ אַחַת גְּדוּלָּה⁷⁹ וְאַחַת קְטָנָה, וּמֵת בְּעַל
16 הַקְּטָנָה - תֵּצֵא מִשׁוּם אַחֹת אִשָּׁה, וּפְטוּרָה מִן
17 הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם⁸⁰; מֵת בְּעַל הַגְּדוּלָּה⁸¹ - מְלַמְּדִין
18 הַקְּטָנָה שֶׁתִּמָּאֵן בְּכַעֲלָהּ⁸², וְתֵהִי גְדוּלָּה זֹו מִתַּרְתּוֹ
19 לְיִבְמָהּ⁸³.

1 יג. קְטָנָה שֶׁהִשְׂיָאָה אֲבִיהָ⁶¹, וְגִרְשָׁה בְּעֵלָהּ וְהִחְזִירָה,
2 וּמֵת וְעָדִין הִיא קְטָנָה⁶² - הָרִי זֹו אֶסְוֶרָה לְיִבְבָּם⁶³;
3 מִפְּנֵי שֶׁגִּירוּשֶׁיהָ גִּירוּשִׁין גְּמוּרִין, שֶׁהָרִי אֲבִיהָ
4 הִשְׂיָאָה⁶⁴, וְאִין חֲזָרְתָה חֲזָרָה גְּמוּרָה, שְׂאִין קִדּוּשִׁי
5 קְטָנָה קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין⁶⁵, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָה⁶⁶.

(75) שהיו יתומות ואין נישואיהן אלא מדרבנן, אבל קטנות שהשיאן אביהן אינן ראויות למיאון, שקידושיהן קידושין גמורין הן. (76) בין קטנות בין גדולות, שקידושי חרשת אינן אלא מדבריהם (הל' אישות פ"ד ה"ט). (77) היבמה. (78) שכח נישואיהן שוה, והרי זו אחות אשתו ממש. (79) שקידושיה קידושין גמורין. (80) שקידושי אשתו הגדולה, עדיפים מזיקת יבמתו, שכח נישואיה אינו אלא מדרבנן, ונפטרה משום אחות אשתו. (81) נמצאת זיקתה של גדולה, שהיא מן התורה - אוסרת הקטנה עליו, ואין נישואיה הקלושים (= שהם מדרבנן) אלימים להפקיע זיקתו מעל הגדולה, ונשארה אחות הקטנה זוקקתו, ולייבם הגדולה גם כן אינו יכול, מפני שהיא אחות אשתו הקטנה, ומה יעשה? (82) ותעקור נישואיה למפרע, ואינה צריכה גט. (83) משנה, יבמות קט, א. וכדעת רבי אליעזר. אבל אילו היה מגרש הקטנה בגט, היתה הגדולה אסורה עליו משום אחות גרושתו. וכן אילו היה חולץ לגדולה, היתה הקטנה נאסרת עליו משום אחות חלוצתו, והשווה לעיל פ"ה ה"ל.

20 טז. שְׁנֵי אַחִין חֲרָשִׁין⁸⁴ נִשְׂוֹאִין לְשֵׁנֵי אַחִיּוֹת
21 פְּקָחוֹת, או חֲרָשׁוֹת, או אַחַת פְּקָחַת וְאַחַת חֲרָשׁת; וְכֵן
22 שְׁתֵּי אַחִיּוֹת חֲרָשׁוֹת נִשְׂוֹאוֹת לְשֵׁנֵי אַחִים
23 פְּקָחִין⁸⁵, או חֲרָשִׁין, או אֶחָד פְּקָח וְאֶחָד חֲרָשׁ; וּמֵת
24 אֶחָד מֵהֶן - אִשְׁתּוֹ פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם
25 מִשׁוּם אַחֹת אִשְׁתּוֹ⁸⁶, שֶׁהָרִי אִין נִשְׂוֹאִי אֶחָד מֵהֶן
26 נִשְׂוֹאִין גְּמוּרִין.

(61) ונישואיה נישואין גמורים מן התורה. (62) ואם מת כשהיא גדולה, יתבאר דינה להלן ה"ד. (63) וחולצת ואינה מתייבמת, כמבואר בכתובות עג, ב. וכן בתוספתא יבמות פ"ג, מ"ד. (64) והרי היא אשת איש גמורה מן התורה, כמבואר לעיל פ"ג מהל' אישות ה"א, וגם גירושיה גירושין גמורין, משעה שמבחנת בין גיטה לדבר אחר, כמבואר לעיל פ"ב מהל' גירושין ה"ט. (65) שאין מעשה קטנה כלום. (66) לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ד.ח. ואפילו אם אביה יקדשנה שנית אין קידושיה גמורין, שמששהיא אביה בפעם הראשונה אין לו רשות בה, כמבואר שם פ"ג ה"ב, נמצאת קטנה זו - גרושת אחיו מן התורה, ונישואיה השניים לא הועילה לה, וכשמת בעלה הרי היא כגרושה ואסורה ליבם (משנה, יבמות קט.). ואע"פ שהיא גרושת אחיו צריכה חליצה, ואין אומרים תיפטר גם מן החליצה כשאר כל העריות? משום שמא לא שמעו אנשים על גירושיה, וכשיראו זו יוצאת בלא כלום - יבואו להתיר יבמה להנשא לזר בלא כלום (רא"ש שם פ"ג, אות ה.).

6 יד. וְהוּא הִדִּין לְמַגְרֵשׁ פְּקָחַת⁶⁷, וְנִתְחַרְשָׁה
7 וְהִחְזִירָהּ⁶⁸, וּמֵת וְהִנִּיחָה חֲרָשׁת, שֶׁהִיא אֶסְוֶרָה⁶⁹
8 לְיִבְבָּם, וְאִינָה חוֹלְצָת וְלֹא מִתְיַבְמֵת⁷⁰. וְצָרַת קְטָנָה זֹו
9 או חֲרָשׁת זֹו - חוֹלְצָת או מִתְיַבְמֵת⁷¹. וְאִם הִחְזִירָה
10 פְּשִׁיָּא קְטָנָה או חֲרָשׁת, וְגִדְּלָהּ⁷² או נִתְפַּקְּחָה
11 אֶצְלוֹ⁷³ וְאַחַר כֵּן מֵת - הָרִי זֹו מִתַּרְתּוֹ לְיִבְמָהּ⁷⁴.

(84) שאין נישואיהם נישואין גמורין, כמבואר לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ט. (85) וגם כאן אין הקידושין קידושין גמורין, בגלל חרשות הנשים, וכמבואר שם. (86) משנה, יבמות קיב, ב. הואיל וכקידושי זו, כך קידושי זו, באין קידושי אשתו ומפקיעים את זיקתו מאחותה, שאף היא אינה זיקה גמורה, אלא מדבריהם בלבד.

(67) שהיא מגורשת גמורה מן התורה. (68) ואין נישואיה אלא מדרבנן, כמפורש לעיל פ"ד מהל' אישות ה"ט. (69) משום גרושת אחיו כנ"ל. (70) כאן דקדק רבינו לכתוב: "ואינה חולצת" וכו', בניגוד לקטנה שהחזירה, בהלכה הקודמת שכתוב בה: "אסורה ליבם". ויתכן, כי קידושי קטנה עדיפים מקידושי חרשת, מפני שקטנה סופה לגדול ויהיו נישואיה נישואין גמורים, וכמפורש לעיל פ"ה הכ"ז (מעשה רוקח'). [ויתכן גם, כי קטנה תחלוץ משתגדל, אבל חרשת אין חליצתה חליצה, וראה להלן ה"ז]. (71) ר"ף יבמות פ"ג, ע"פ ה'ירושלמי' (שם, ה"ו) וכמפורש שם: "קטנה זו (וכן חרשת) - קנויה ואינה קנויה", ומצד הקנוי - הרי היא כאשתו, ואפילו היא עצמה מותרת להתייבם וכל-שכן צרתה. וצד שלא קנה בה - היא עצמה אסורה, שאינה אשתו (אלא גרושתו), אבל צרתה כנגדה מותרת, שבצד זה אינה צרתה, שהרי איננה קנויה לו, ואין

27 יז. שְׁנֵי אַחִין, אֶחָד פְּקָח וְאֶחָד חֲרָשׁ, נִשְׂוֹאִין לְשֵׁנֵי
28 אַחִיּוֹת פְּקָחוֹת, או אַחַת פְּקָחַת וְאַחַת חֲרָשׁת וְהָרִי
29 הַפְּקָחַת הִיא אִשְׁתׁ הַפְּקָח⁸⁷; מֵת הַחֲרָשׁ - תֵּצֵא
30 אִשְׁתּוֹ⁸⁸ מִשׁוּם אַחֹת אִשָּׁה⁸⁹; מֵת הַפְּקָח - הוֹאִיל

- 1 וְנִשְׂוֵאֵי הַפֶּקַח שְׁמַת נִשְׂוֵאִין גְּמורִין, וְזִקְתָּ זֶה הַחֲרָשׁ
 2 גְּמורה⁹⁰, וְנִשְׂוֵאֵי הַחֲרָשׁ אֵינָן נִשְׂוֵאִין גְּמורִין - הָרִי
 3 זֶה הַחֲרָשׁ מוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ בְּגִט⁹¹, מִפְּנֵי שְׂאֵחוֹתָהּ
 4 זְקוּקָה לִי⁹²; וְאִשְׁתּוֹ אֲחִיו הַפֶּקַח אֲסוּרָה לְעוֹלָם⁹³,
 5 שְׂאִינוּ יָכוֹל לְכַנֵּס מִפְּנֵי אֲחוֹתָהּ⁹⁴; וְלֹא יִחַלֵּץ, מִפְּנֵי
 6 שְׂהוּא חֲרָשׁ⁹⁵.
- 87 נמצאת קידושי זו קידושין גמורין, ושל אחותה מדבריהם בלבד. 88 של החרש, שנישואיה מדרבנן. 89 יבמות, שם במשנה. 90 שזוקקה לו ליבום מן התורה. 91 ברמזיה, כשם שכנס ברמזיה, כך מוציא ברמזיה (לעיל ה' גירושין פ"ב ה"ו). 92 מן התורה, ואוסרת את אשתו הנשואה לו רק מדבריהם, ואחות זקוקתו אסורה. 93 גם לו וגם לאחרים, עד שימות החרש. 94 שהיא אחות גרושתו. 95 וכבר נתבאר לעיל פ"ד ה"ג, שאין החרש ראוי לחלוץ, וחליצתו אינה כלום (משנה, יבמות שם). שהחליצה תלויה בקריאה, ואינו יכול לקרוא, אבל הגט תלוי בכתיבה, וכותבים לו, והוא מוציא ברמזיה, כשם שכנסה ברמזיה.
- 7 יח. וְלָמָּה גָּזְרוּ חֲכָמִים שְׂוֹצִיא זֶה הַחֲרָשׁ אִשְׁתּוֹ
 8 הַחֲרָשֶׁת, וְהֵן אֵינָן בְּנֵי חַיִּיבוֹם⁹⁶, אֲלֵא הָרִי הֵן פְּקֻטָּן
 9 אוֹכֵל נְבִלוֹת שְׂאִין בֵּית דִּין מְצוּיִן לְהַפְרִישׁוֹ?⁹⁷ אָמְרוּ
 10 חֲכָמִים⁹⁸: אִם תִּשָּׁב אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ, נִמְצָאת אֲחוֹתָהּ⁹⁹
 11 נִשְׂאת לִזְרָ, וְיֵאמְרוּ: נִפְטָרָה מִשׁוּם אֲחוֹת אִשְׁהָ¹⁰⁰.
 12 לְפִיכּוֹ מוֹצִיא הַחֲרָשׁ אִשְׁתּוֹ בְּגִט, כְּדֵי שְׂתִּהְיֶה
 13 אֲחוֹתָהּ אֲסוּרָה לְעוֹלָם¹⁰¹.
- 96 במצוות, שהרי אין להם דעת. 97 יבמות קיד, א. ובפ"ז מהל' מאכלות אסורות הכ"ז: "לפי שאינו בן דעת". 98 שם קיד, ב. 99 היבמה, אשת הפקח. 100 שיסברו: קידושי אשתו החרשת קידושין גמורין הן, ודחו את זיקתו מעל הפקחת ואינה עוד זקוקתו (רש"י שם). 101 ולא יטעו עוד להתירה להנשא לזר.
- 14 יט. וְכֵן שְׁנֵי אַחִין פְּקֻחִין נִשְׂוֵאִין לְשְׂתֵי אֲחִיות, אַחַת פְּקֻחָה וְאַחַת חֲרָשֶׁת: מִתּ בְּעַל הַחֲרָשֶׁת¹⁰² -
 15 תִּצָּא מִשׁוּם אֲחוֹת אִשְׁהָ¹⁰³; מִתּ בְּעַל הַפֶּקַח -
 16 מוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ הַחֲרָשֶׁת בְּגִט¹⁰⁴ וְאֵת אִשְׁתּוֹ אֲחִיו
 17 בְּחֲלִיצָה¹⁰⁵, מִפְּנֵי שְׂהוּא פְּקַח וְיָכוֹל לְחַלֵּץ¹⁰⁶.
- 102 שנישואיה אינם אלא מדרבנן. 103 בלא חליצה, שאינה זקוקה לו כלל. 104 שאין בקידושיה הקלושים כח לדחות את זיקתו מעל אחותה, ומתוך שאחותה זקוקה לו מן התורה, נמצאת אשתו החרשת אסורה לו משום אחות זקוקתו, ועליו לגרשה בגט כדין כל חרשת המתגרשת בגט. 105 אף היא נאסרה עליו משום אחות גרושתו. 106 ומותרת לזר (משנה, יבמות ק"ג).
- 19 כ. שְׁנֵי אַחִין, אֶחָד פְּקַח וְאֶחָד חֲרָשׁ, הַחֲרָשׁ נִשְׂוֵי
 20 שְׂתֵי נָשִׁים פְּקֻחוֹת, הָאֶחָת מֵהֵן עָרוּהָ עַל הַפֶּקַח¹⁰⁷,
 21 וְמִתּ הַחֲרָשׁ - שְׂתִּיהֵן פְּטוּרוֹת¹⁰⁸ עַל כָּל פְּנִימִים¹⁰⁹: אִם
- 22 נִשְׂוֵאֵי הָעָרוּהָ נִשְׂוֵאִין¹¹⁰ - הָרִי הַשְּׂנִיָּה צָרְתָּהּ
 23 וּפְטוּרָה¹¹¹, וְאִם אֵין נִשְׂוֵאֵי הָעָרוּהָ נִשְׂוֵאִין¹¹² - כָּךְ
 24 לֹא יֵהִיוּ נִשְׂוֵאֵי צָרְתָּהּ נִשְׂוֵאִין¹¹³.
- 107 כגון שהיא בתו או חמותו. 108 (108) מן החליצה ומן הייבום. 109 (109) מכל הצדדים. 110 (110) שיש לו קנין גמור באשתו. 111 (111) כדין צרת ערוה, המפורש לעיל פ"ו ה"ד. 112 (112) שאין חרש קונה. 113 (113) והרי היא כזרה, ואינה זקוקה כלל ליבום ('ירושלמי' יבמות פ"ד ה"ג).
- 25 כֹּא. הֵיטָהּ בַּת¹¹⁴ וְכִיּוֹצֵא בָּהּ¹¹⁵ חֲרָשֶׁת וְנִשְׂוֵאָה
 26 לְאֲחִיו הַפֶּקַח¹¹⁶ - צָרְתָּהּ¹¹⁷ חוֹלְצַת וְלֹא מִתִּיבָמָת,
 27 שְׂאִין נִשְׂוֵאֵי הַחֲרָשֶׁת נִשְׂוֵאִין גְּמורִין¹¹⁸.
- 114 (114) של אחד פקח. 115 (115) ערוה אחרת, כגון חמותו או כלתו. 116 (116) והרי נישואי חרשת אינם אלא מדרבנן. 117 (117) שהיא פקחת ונשואה גמורה. 118 (118) לפטור את צרתה משום "צרת ערוה", ולפיכך חולצת להסיר את זיקתו מעליה, ואינה מתייבמת שהרי היא צרת ערוה מדרבנן ('ירושלמי' שם ה"ד). ושם ה"ה שנינו: "בתו חרשת נשואה לאחיו חרש, צרתה פטורה מן החליצה ומן היבום". ורבינו לא חשש להביאה, כי כבר נכללת היא בדין ה"כ: "אם נישואי הערוה (בתו החרשת) נישואין, הרי השניה צרתה ונפטרה" וכו'.
- 28 כב. כָּל מְקוֹם שְׂאֵמְרָנוּ בְּהִלְכוֹת אֵלֵינוּ שְׂתֵי אֲחִיות¹¹⁹ -
 29 אַחַת שְׂתֵי אֲחִיות או אִשָּׁה וּבַתָּה או אִשָּׁה וּבַת בַּתָּה
 30 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; עֲנִין הַדְּבָרִים¹²⁰: שֶׁהֵן שְׂתֵי נָשִׁים
 31 שֶׁהָאֶחָת מֵהֵן עָרוּהָ עִם הָאֲחֵרָת וְאֵי אֲפָשֶׁר לִשְׂא
 32 שְׂתִיהֵן מִשׁוּם עָרוּהָ¹²¹. וְכֵן כָּל מְקוֹם שְׂאֵמְרָנוּ אֲחוֹת
 33 אִשְׁתּוֹ¹²² או אֲחוֹת בְּמִתּוֹ¹²³ - אֶחָד אֲחוֹתָהּ או אִמָּה או
 34 בַּתָּה¹²⁴; עֲנִין הַדְּבָרִים: אַחַת מְקַרְבוֹתֶיהָ שֶׁהֵן עָרוּהָ
 35 עִמָּה.
- 119 (119) כגון לעיל ה"א. 120 (120) כוונת הדברים. 121 (121) נמצאת, שכל אחת היא קרובת זקוקתו האסורה לו. 122 (122) כגון לעיל ה"ז, טז. 123 (123) לעיל ה"ח. 124 (124) של אשתו או יבמתו, שאסור לו לקיים שתיהן.
- פָּרָק שְׂמִינִי
- 1) נתבאר בו דין המקדש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו קידש, בני תערובות, הלך בעלה למדינה אחרת ושמעו שמת ונישאה ואחר כך בא.
- א. מִי שֶׁקִּדַּשׁ אַחַת מִשְׂתֵי אֲחִיות, וְאֵין יָדוּעַ אֵי זֶה
 2 מֵהֵן קִדַּשׁ², וְמִתּ וְלֹא אַח אֶחָד חוֹלֵץ לְשְׂתִיהֵן כְּדֵי
 3 לְהַתִּירָן לְאַחֲרִים³. הֵיוּ לוֹ שְׁנֵי אַחִין - אֶחָד חוֹלֵץ
 4 לְאַחַת מֵהֵן בְּתַחֲלָה, וְהַשְּׂנִי מִבֵּם לְשְׂנִיָּה עַל כָּל
 5 פְּנִימִים⁴: אִם זֶה הֵיא שֶׁקִּדַּשׁ אֲחִיו - הָרִי יָבֵם אוֹתָהּ;
 6 וְאִם אֵינָה אִשְׁתּוֹ אֲחִיו - הָרִי נִשְׂא אִשָּׁה מִשְׂאָר
 7 הַנָּשִׁים, וְאֲחוֹתָהּ שְׂתִיהָ אִשְׁתּוֹ אֲחִיו כְּכֹר הַחֲלִיצָה⁵.
 8 אֲבָל לֹא יָבֵם הָאֶחָת תַּחֲלָה, שְׂמָא הָאֲחֵרָת הֵיא אִשְׁתּוֹ
 9 אֲחִיו וְנִמְצָא שְׂנִישָׂא קְרוֹבַת זְקוּקָתוֹ. קְדָמוֹ שְׁנֵי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט"ז טבת - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קפא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה"ז. 18) שכל אחת מהאחיות אינה אלא ספק חלוצה, כי שמא לא היתה מקודשת לראשון, נמצאת חליצתה מ"היחיד" אינה כלום (יבמות, שם). וכל זה, כשעברו וכנסו, אבל לכתחילה אין להקל להם להתירם לייבם, על סמך "ספק חכמים - להקל". ואפילו כשכבר חלץ האח הראשון, אסור לאח השני הכהן לייבם את השניה, משום איסור "חלוצה לכהן", הואיל וחלוצה מ"היחיד" בבית-דין ונעשה בה מעשה רב ומפורסם, אין להתירה לכהן - שמא יאמרו: חלוצה מותרת לכהן. וכן אמרו (יבמות צח:): "כהנים חולצים (ואינם מייבמים, משום ספק חלוצה), ושאינם כהנים - מייבמים" (מגיד-משנה).

ג. הַיּוֹ לְזֶה שְׁנֵי אַחִין וְלִזָּה שְׁנֵי אַחִין - אַחִיו שֶׁל
זֶה חוֹלֵץ לְאַחָת, וְאַחִיו שֶׁל זֶה חוֹלֵץ לְאַחֶרָת, וְאַחֶר
כִּן הָאֵחַ הַשְּׁנִי שֶׁל זֶה מֵיבֵם חֲלוּצָתוֹ שֶׁל זֶה, וְהָאֵחַ
הַשְּׁנִי שֶׁל זֶה מֵיבֵם חֲלוּצָתוֹ שֶׁל זֶה¹⁹. קָדְמוֹ שְׁנֵיהֶן²⁰
וְחֲלוּצוֹ לְשִׁתְיָהן - לֹא יֵיבְמוּ שְׁנֵי הָאֲחִין הָאֲחֵרִים²¹,
אֶלָּא אֶחָד חוֹלֵץ בְּתַחֲלָה וְאַחִיו מֵיבֵם לְשִׁנְיָה²²; וְאִם
קָדְמוֹ וְכִנְסוּ - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ²³.

19) של זה - של זה, כלומר של המת השני שאינו אחיו. ויש כאן "ממה-נפשך", כלומר, מותר על-כל-פנים: אם זוהי יבמתו, הרי טוב. ואין זו חלוצת אחיו, שאחיו לא חלץ אלא לאחותה. ואם אין זו יבמתו, הרי נכרית היא ומותרת לו, לאחר שנחלצה מיבמה, וגם אינה אחות זקוקתו שהרי אחיו חלץ את אחותה, שהיא יבמתו, ופקעה הזיקה שעליה (יבמות כג:). וכל זה כשלא חלצו לה שני האחים, אבל אם חלצו לה שניהם, אסורה אחותה על כל אחד מהם משום אחות חלוצתו. 20) [שני אחים של אחד מהמתים. ובכ"י תימן, הנוסחא כאן: "קדמו שני אחים".] 21) שכל אחד מהם יפגע בספק אחות זקוקתו, כי שמא האחרת היא אשת אחיו וזקוקה לו וכנ"ל. 22) על-כל-פנים: אם יבמתו היא - הרי טוב, ואם לא - אין זו אחות זקוקתו, שכבר נחלצה מאחיו ופקעה זיקתו, וגם אינה אסורה לו משום "יבמה לזר", שכבר נחלצה זו מאחי בעלה. 23) כמבואר לעיל הערה ו. ואפילו היו שניהם כהנים, כמבואר לעיל ה"ב.

ד. הָאִשָּׁה שֶׁהָיָה לָהּ בָּנִים וְהָיָה לְכֻלָּתָהּ²⁴ בָּנִים,¹⁹
וְנִתְעַבְּרָה הָאִשָּׁה וְנִתְעַבְּרָה בְּלָתָהּ, וְיִלְדוּ שְׁתֵּיהֶן
בְּמִחְבּוּאָה אַחַת, וְנִתְעַרְבוּ שְׁנֵי הַיְלָדִים, וְהִגְדִּילוּ
הַתְּעַרְבוּבוֹת²⁵ וְנִשְׂאוּ נָשִׁים וְמָתוּ²⁶ - פִּיגַד הֵן נִתְּרוֹת?²²
בְּנֵי הַפְּלֵה חוֹלְצִין לְשִׁתְיָהן תַּחֲלָה וְלֹא מֵיבְמִין; שֶׁפֶל
אַחַת מֵהֶן סָפֵק שֶׁהִיא אֵשֶׁת אַחִיו²⁷ וְתִהְיֶה מִתְּרַת לוֹ,²⁴
סָפֵק שֶׁהִיא אֵשֶׁת אַחִי אָבִיו²⁸ וְהִיא עָרוּהָ עָלָיו²⁹. אֲבָל
בְּנֵי הַזְּקָנָה אוֹ חוֹלְצִין אוֹ מֵיבְמִין; שְׁאִם הִיא זוֹ אֵשֶׁת
אַחִיו³⁰ - הֲרֵי יִבְמָה, וְאִם הִיא אֵשֶׁת בֶּן אַחִיו - מִתְּרַת
לְהַנְשֵׂא לוֹ שֶׁכֶּבֶר נְחֻלָּה³¹.

24) אשת בנה. 25) בכתיב "התימנים": התערובות. 26) בלא בנים, והרי הן זקוקות לייבום. 27) בן הכלה. 28) בן הזקנה, שהוא אחי אביהם. 29) ככתוב (ויקרא יח, יד): "ערות אחי אביך לא תגלה... דודתך היא", והערה 28

1 הָאֲחִים וְכִנְסוּ⁶ שְׁתֵּי הַיְבָמוֹת - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָן
2 מִיָּדוֹ.

2) כגון שאמר לשתי אחיות: הרי אחת מכן מקודשת לי, וקיבלה אחת כסף הקידושין ע"י חברתה, או שאמר המקדש לאבי הבנות: אחת מבנותיך מקודשת לי, וקיבל האב קידושיה, כמפורש לעיל פ"ט מהל' אישות ה"ג. 3) ואינו יכול לייבם אפילו אחת מהן, כי שמא האחרת היא אשת אחיו, ונמצא פוגע באחות זקוקתו, וגם אינו יכול לחלוץ לאחת ולייבם השניה, כי אחות חלוצתו אסורה לו בחייה, ואין לאחיות תקנה, אלא שיחלצו שתיהן, כי כל אחת מהן זקוקה לייבום מספק, שמא היא המקודשת לאח המת (משנה, יבמות כג:). 4) כלומר, בכל אופן מותר לייבמה. 5) ע"י אחיו, ומותר לו לישא אחות חלוצת אחיו. 6) קודם שנמלכו בבית-דין. 7) שכל אחד אומר אני כנסתי את יבמתי הראויה לי (המקודשת לאחי המת). ואפילו כנס הראשון באיסור את אחות זקוקתו, הרי משבא אחיו וכנס את השניה, פקעה זיקתם מעליה ונמצאת הראשונה אצלו בהיתר, כי אינה עוד אחות זקוקה. ואין לאסרה משום: כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה: "יבמה יבוא עליה", הרי היא כאשת אח שיש לו בנים ואסורה עולמית (ראה לעיל פ"ז, ה"ד) - כי לא נאסרה זו אלא משום ספק (תפארת ישראל' יבמות פ"ב מ"ו), וכהסברו של רש"י (שם כד:). זו שנאסרה משום אחות זקוקה אינה יבמה כלל, וכי פקעה זיקת האחים מעל אחותה, הרי זו מותרת, שאין היא אשת המת שתיאסר משום אשת אח שיש לו בנים. וכל זה כשלא נמלכו בבית-דין, אבל נמלכו בכ"ד ועברו - יוציא (הרא"ש שם פ"ב, אות ד. וכן באהע"ז ס"ק קעו, א).

3 ב. שְׁנַיִם⁸ שֶׁקָדְמוּ שְׁתֵּי אַחִיוֹת, זֶה אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵי זו
4 קָדַשׁ זֶה אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵי זו קָדַשׁ, וְיָמְתוּ שְׁנֵיהֶן, לְזֶה
5 אֶחָ וְלִזָּה אֶחָ - זֶה חוֹלֵץ לְשִׁתְיָהן⁹ וְזֶה חוֹלֵץ
6 לְשִׁתְיָהן. לְזֶה אֶחָ אֶחָד וְלִזָּה שְׁנַיִם - הִיחִידִי חוֹלֵץ
7 לְשִׁתְיָהן בְּתַחֲלָה¹⁰, וְהַשְּׁנַיִם אֶחָד חוֹלֵץ רְאִשׁוֹנָה¹¹
8 וְהַשְּׁנִי מֵיבֵם¹²; וְאִם קָדְמוֹ וְכִנְסוּ¹³ - אֵין מוֹצִיאִין
9 מִיָּדוֹ¹⁴. וְאֶפְלוּ הָיוּ כְּהַנְיָם¹⁵; שֶׁהַחֲלִיצָה שֶׁחֲלוֹץ
10 הִיחִידִי - מְסַפֵּק¹⁶ חֲלוֹץ, וְהַחֲלוּצָה אֲסוּרָה לְפָנָיו
11 מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים¹⁷, וּבְסָפֵק חֲלוּצָה לֹא גִזְרוּ¹⁸.

8) שהם נכרים זה לזה. 9) שכל אחד מהם אסור לייבם, שמא הוא פוגע באחות זקוקתו, ומספק יחלוץ לשתיהן כדי להתירן להנשא לזר. 10) כדי להתיר את יבמתו לאחרים. 11) להסיר את זיקת האחים ממנה, אם היא יבמתו. 12) את השניה, שאפילו אינה יבמתו, אינו אסור בה משום אחות זקוקה, שכבר נחלצה הראשונה מאחיו. אבל אסור לייבם תחילה, שמא האחרת היא אשת האח, ופוגע באחות זקוקתו (יבמות כג:). וכן אסור ל"חולצים" לייבם את השניה, משום איסור "אחות חלוצתו". 13) השנים שהם אחים. 14) כמבואר לעיל הערה ו. 15) שאסורים באשה חלוצה. 16) שמא זו יבמתו. 17) שם כד, א. כי התורה לא אסרה אלא גרושה, ככתוב (ויקרא כא, ז): "ואשה גרושה מאישה לא יקחו", והשווה לעיל פ"א מהל' אישות

44) וכגון שלא היו אחים אחרים מן הבעל הראשון אלא זה הספק בלבד, כי אם יש אחים ודאים אחרים, הרי היא זקוקה להם ואסור לה להנשא לזר בלי חליצה, וה"כ הספק" הוזה יהיה אסור בה משום "חלוצת אחיו", כמבואר לעיל פ"א הי"ב (שם ק: וברש"י).

28 ח. מת הַבֵּן הַסֶּפֶק - אֶחָד מִשְׁנֵי הַבָּנִים הַנִּדְּאִין⁴⁵
29 חוֹלֵץ לְאִשְׁתּוֹ תַּחֲלָה, וְהַשְּׁנִי מֵיָבֵם עַל כָּל פְּנִים: אִם
30 אֶחָיו הוּא - הֲרִי יָבֵם אֶת אִשְׁתּוֹ; וְאִם אֵינוֹ אֶחָיו,
31 וְהוּא בֶּן הָאָב הָאֲחֵר - הֲרִי נִחְלָצָה מֵאֶחִי בְּעִלְיָה⁴⁶.

45) שאינן מאשה זו, ואינם אחים מן האם. 46) אבל אסור לאחד מהם לייבם תחילה, שמא אשת בן הבעל השני היא זקוקה לבן הבעל ההוא ליבום, וכשלא חלצה ממנו אסורה לזר (שם).

32 ט. מִי שֶׁחָלַף בְּעִלְיָה לְמַדִּינָה אַחֶרֶת, וְשָׁמְעָה שְׁמַת
33 וְנִשְׂאָתָה, וְאֲחֵר כִּף בָּא הַבַּעַל הָרִאשׁוֹן⁴⁷, וּמָתוֹ שְׁנִיָּהוּ,
34 וְלָזָה אֶחָיו וְלָזָה אֶחָיו - אֶחָיו שֶׁל זֶה וְאֶחָיו שֶׁל זֶה
35 חוֹלֵץ וְלֹא מֵבַמִּין⁴⁸.

47) והרי דינה שתצא מזה ומזה בט, ואסורה על שניהם עולמית, כמבואר לעיל בפ"י מהל' גירושין ה"ה. 48) משנה, יבמות פז, ב. אחיו של ראשון חולץ לה מן התורה, שהרי אשת אחיו היא, ואסור לו לייבמה משום קנס חכמים, שלא דקדקה היטב ולא בדקה אחרי השמועה לדעת הנכונה היא אם לא, ואסורה על בעלה ועל יבמה, והשני חולץ לה מדרבנן בלבד, כי מן התורה אינה זקוקה לו כלל, שהרי לא היתה אשתו של אחיו, כי אם אשתו של בעל הראשון היא, אלא שהחכמים החמירו להצריכה גט מבעלה השני, שלא יאמרו: אשת איש יוצאה בלא גט, ומאותו טעם החמירו עליה להצריכה חליצה, שלא יאמרו: יבמה נשאת לזר בלא חליצה (שם צא). ומובן שחליצה פסולה זו אינה פוטרת צרתה, לא מבעלה הראשון ולא מבעלה השני, כמבואר לעיל פ"ה הי"ב, ופ"ז ה"י. וגם מותרת צרתה להתייבם ואין לה דין צרת אשה שזינתה תחת בעלה, שצרתה פטורה מן היבום ומן החליצה (ראה לעיל פ"ו הי"ט), כי אשה זו אנוסה היא, שסברה על סמך עדות מספיקה, שבעלה מת ואינה זונה, וחכמים החמירו עליה שלא תתייבם, אבל צרתה מותרת ביבום (רש"י יבמות יא. וכן באהע"ז סי' קעג, יא).

36 י. חָמֵשׁ נָשִׁים שֶׁהָיָה לְכָל אֶחָת מֵהֶן בֵּן יָדוּעִים⁴⁹,
37 וְנִתְעַרְבוּ חֲמִשָּׁתָן וְיָלְדוּ כָּאֶחָד מִמֵּבֹאֵה אֶחָת
38 חֲמִשָּׁה בָּנִים אַחֲרֵים וְנִתְעַרְבוּ הַיְלָדִים, וְהַגְדִּילוּ
39 הַתַּעֲרֻבוֹת⁵⁰ וְנִשְׂאוּ נָשִׁים, וּמָתוֹ חֲמִשָּׁה הָאֲנָשִׁים⁵¹,
40 וְנָפְלוּ חֲמֵשׁ הַנָּשִׁים לְפָנֵי חֲמִשָּׁה הַבָּנִים הַנִּדְּאִין,
41 שָׂאִין אֶחָד מֵהֶן יוֹדֵעַ אֵי זוֹ הִיא אִשְׁתּוֹ אֶחָיו - כִּיצַד
42 תִּקְנָתָהּ? אַרְבַּע מֵהֶן חוֹלְצִין לְאֶחָת תַּחֲלָה⁵²,
43 וְהַחֲמִישִׁי יִשָּׂא זוֹ שְׁנִחְלָצָה אַרְבַּע חֲלִיצוֹת עַל כָּל
44 פְּנִים.

49) ודאי. 50) בדפוסים קדומים: התערובות. 51) בני

אסורה ליבם. 30) שבעלה המת הוא בן הזקנה, ועליו לייבמה (אחרי שיחלוץ לה בן הכלה, כמבואר בסמוך). 31) מבן הכלה, ואינה עוד באיסור יבמה לזר, אבל טרם שיחלוץ לה בן הכלה, אסורה היא לבני הזקנה, שמא היא אשת אחי בני הכלה, ואסורה לאחרים עד שתחלוץ.

1 ה. מָתוֹ הַבָּנִים הַיְדוּעִים³² שֶׁל זָקְנָה וְשֶׁל כְּלָתָהּ,
2 וְהָרִי בְּנֵי הַתַּעֲרֻבוֹת קִיָּמִין - בְּנֵי הַתַּעֲרֻבוֹת לְנִשְׂי
3 בְּנֵי הַזָּקְנָה חוֹלְצִין וְלֹא מֵבַמִּין, שֶׁהִיא סֶפֶק אִשְׁת
4 אֶחִי אָבִיו³³ שֶׁהִיא עֶרְוָה עָלָיו, סֶפֶק אִשְׁת אֶחָיו³⁴
5 שֶׁהִיא מְתָרֵת לְיָבְמָה; וְלְנִשְׂי בְּנֵי הַכְּלָה אֶחָד חוֹלֵץ
6 בְּתַחֲלָה וְאֶחָד מֵיָבֵם עַל כָּל פְּנִים: אִם בֶּן הַכְּלָה הוּא
7 שֶׁחָלַץ תַּחֲלָה - הֲרִי חָלַץ אִשְׁתּוֹ אֶחָיו, וְהַשְּׁנִי מִן
8 הַתַּעֲרֻבוֹת הוּא בֶּן הַזָּקְנָה וּמְתָר לוֹ לְשֵׂא אִשְׁתּוֹ בֶּן
9 אֶחָיו אֲחֵר שְׁנִחְלָצָה מֵיָבְמָה; וְאִם זֶה שֶׁחָלַץ תַּחֲלָה
10 הוּא בֶּן הַזָּקְנָה - הֲרִי חָלַץ לְאִשְׁתּוֹ בֶּן אֶחָיו וְלֹא עֲשָׂה
11 כְּלוּם, וְהַשְּׁנִי מִן הַתַּעֲרֻבוֹת הוּא אֶבְיָה הַכְּלָה וְהָרִי יָבֵם
12 אִשְׁתּוֹ אֶחָיו³⁵.

32) הוודאים. 33) שמא הם בני הכלה. 34) שמא הם בני הזקנה. 35) משנה, יבמות צט, א. אבל לייבם תחילה - אסור, שמא היא אשת בן אחיו, ואסורה לזר עד שתחלוץ (שם צט:).

13 ו. מִי שֶׁלֹּא שֶׁהָיָה אֲחֵר מִיתָת בְּעִלְיָה שְׁלִשָּׁה
14 חֳדָשִׁים³⁶ וְנִשְׂאָת וְיָלְדָה³⁷, וְאִין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה
15 לְרִאשׁוֹן אִם בֶּן שִׁבְעָה לְאַחֲרוֹן, וְהָיוּ לָהּ בָּנִים מִן
16 הָרִאשׁוֹן וּמִן הַשְּׁנִי, אִם מֵת זֶה הַבֵּן הַסֶּפֶק - בְּנֵי
17 הָרִאשׁוֹן וּבְנֵי הַשְּׁנִי חוֹלְצִין³⁸ לְאִשְׁתּוֹ וְלֹא מֵבַמִּין;
18 שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן שִׁיבּוֹא לְיָבֵם, שְׁמָא אֵינוֹ אֶחָיו
19 מֵאָבִיו, וְהָרִי הוּא אֶחָיו מֵאִמּוֹ בְּנִדְּאִי, וְאִשְׁתּוֹ אֶחָיו
20 מֵאִמּוֹ אֲסוּרָה עָלָיו לְעוֹלָם מִשּׁוּם עֶרְוָה³⁹. וְכֵן זֶה
21 הַבֵּן הַסֶּפֶק חוֹלֵץ לְנִשְׂוֹתֵיהֶן⁴⁰ וְלֹא מֵיָבֵם⁴¹.

36) שנתגרשה או נתאלמנה ממנו, והיה לה להמתין שלשה חדשים עד שתינשא לאחר, כדי שיוודע אם היא מעוברת, להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני, כמבואר לעיל פ"א מהל' גירושין ה"ח - ולא שהתה. 37) בחודש השביעי לנישואיה. 38) שמא אשת אחיהם מן האב היא זקוקה להם. 39) ואינה זקוקה ליבום, כמבואר לעיל פ"א, ה"ז. 40) של הבנים הוודאים, שמא נשותיהם של אחים מן האב הן. 41) שמא הן של אחים מן האם בלבד, ואסורות עליו משום ערוה (משנה, יבמות ק.).

22 ז. הָיָה בֶּן לְרִאשׁוֹן וּבֶן לְשֵׁנִי שֶׁלֹּא מֵאִשָּׁה זו
23 שְׁנִשְׂאָת בְּתוֹךְ זְמַן⁴², וּמָת אֶחָד מֵהֶן - הֲרִי הַבֵּן
24 הַסֶּפֶק חוֹלֵץ לְאִשְׁתּוֹ זֶה שְׁמַת או מֵיָבֵם; שְׁאִם אֶחָיו
25 מֵאָבִיו הוּא - הֲרִי יָבֵם אֶת אִשְׁתּוֹ, וְאִם אֵינוֹ אֶחָיו
26 מֵאָבִיו - הֲרִי אֵין בִּינֵיהֶן אַחְוָה כְּלָל⁴³, לְפִיכָּךְ מְתָר
27 לוֹ לְשֵׂא אֶת אִשְׁתּוֹ⁴⁴.

42) של שלשה חדשים. 43) שאינם אחים מן האם.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון י' טבת – ספר נזיקין – הלכות גזילה ואבידה קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ארבע חליצות, שמא האחד החולץ היה יבמה וחליצתו חליצה, וכהן אסור בחלוצה, שאפילו ספק חלוצה אסור לו לکنוס בתחילה, כמבואר בביאורנו לעיל ה"ב הערה יז.

8 יב. ולעולם הזהר בכל הספקות הללו בעקרים⁵⁸
9 אלו: שכל מי שנסתפק לך ששםא פת חליצה היא
10 לאיש זה או אינה צריכה לחליצה ממנו - אינה
11 נותרת להנשא לזר עד שיחלץ לה אותו האיש. וכל
12 מי שסתפק לך ששםא ביאתה אסורה על איש זה,
13 בין מדברי תורה בין מדברי סופרים - אינה מתניבמת
14 לו. וכל שגחלצה חליצה מעלה או נבעלה בעילה
15 פשרה - התרה צרתה לזר⁵⁹.

(58 בכללים. (59 השווה לעיל פ"ה ה"א.

16 יג. ועל דרך זו תבין ותורה בכל הספקות שישארעו
17 לענין יבום וחליצה. שהרי בארנו כל העקרין
18 שעליהן תסמך, ותדע מי הוא שחולץ ומי הוא
19 שמיבם, ומי היא הפטורה מן החליצה ומן היבום
20 ומי היא הראויה ליבם⁶⁰.

(60 בדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים: "ליבום".

סלקו הלכות יבום וחליצה בסיעתא דשמיא

התערבות. (52 שכל אחד חייב לחלוץ לה מספק, שמא אשת אחיו היא.

1 יא. פיצד? אם אשת אחיו היא - הרי יבם אותה;
2 ואם אינה אשת אחיו - הרי היא אשת אח אחד
3 מארבעה, והרי חלצו לה ארבעתן תחלה⁵³. וכן
4 השנייה - חולצין לה ארבעה, והאחד מן הארבעה
5 יהיה זה שגנשא הראשונה⁵⁴, והחמישי⁵⁵ ישאנה⁵⁶.
6 עד שגנמאצו הבנים החמשה נשאו החמש נשים
7 אחר שגחלצה כל אחת מהן ארבע חליצות⁵⁷.

(53 והותרה להנשא לזר. (54 והוא לא ייבם אחרת עליה, כי מוטב שכל אחד מהם ייבם יבמה אחת, שמא יכוון וישא יבמתו אשת אחיו, ונמצא מקיים מצות ייבום. אבל כשאחד ישא חמשתן, נמצאו ארבעתן לא נתקיימה בהן מצות יבום, שהרי רק אחת היא אשת אחיו, והאחרות נכריות הן לו (יבמות צח:). (55 שלא חלץ לה. (56 שאפילו אינה אשת אחיו, הרי חלצו לה ארבעה האחרים והותרה לזר. וחוזרים השנים שייבמו, וחולצים לשלישית ושנים עמהם, והחמישי מייבם וכן כולם. (57 שאין אחד מהם רשאי לייבם עד שיחלצו לה הארבעה, שלא יפגע באיסור יבמה לזר (שם וברש"י). ושם בגמרא אמרו: "מקצתם כהנים ומקצתם שאינם כהנים, כהנים חולצים, שאינם כהנים מייבמם". כי אי-אפשר לכהנים שייבמו, הואיל וחלצה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ט טבת תשע"ז

(5 מאורכים. (6 מרובעות. (7 שהיה בקרבתה, משנה בבא-קמא קיז: (8 הגזלן לנגזל. (9 קרקע זו לא שלי היא אלא שלך, ועל כן גם ההפסד שלך הוא. (10 ואינה נקנית לגזלן, ראה למעלה פרק ח הלכה יד. (11 כי אלו הם אונסין, ואין להאשים בהם את הגזלן. (12 שהם ברשות הגזלן וחייב באונסין. (13 למעלה פרק ג הלכה יא. [בספרים שהיו בידי הראב"ד והמגיד-משנה היתה הגירסא במטלטלין או בעבדים, ולכן תמהו על דברי רבינו. ראה שם].

31 ב. גזל שדה¹⁴ ונגזלה ממנו ונטלונה מציקים¹⁵ ככח
32 המלך: אם מפת מדינה היא, כגון שלקח המלך
33 שדות או בתים של כל אנשי המדינה - אומר לו:
34 הרי שלך לפניך¹⁶; ואם מתמת הגזלן נלקחה¹⁷ -
35 חייב להעמיד לו שדה אחרת¹⁸.

(14 משנה בבא-קמא קטז: (15 אנסים גויים. (16 שהרי זה אונס, ודינו כמו בשטפה נהר או נשרפה באש שירדה מן השמים, שבהלכה הקודמת. (17 כגון שלקחו את כל קרקעות הגזלן, וגם זו הגזולה ביניהן. (18 ודין הגזלן כהפסידה בידיים, בהלכה הקודמת, כי לו היתה ביד הנגזל, לא היו לוקחים אותה.

יום ראשון י' טבת ה'תשע"ז הלכות גזלה ואבידה

פרק תשיעי

(1 נתבארו בו דיני גזילות הקרקעות וכל התלוי בזה. ר"ל אם מכלה הגזלן הקרקע. ודין הגזלן שלקח שדה מבעליו באלימות.

21 א. הגזלן קרקע מחברו והפסידה², כגון שחפר פה³
22 בורות⁴ שיחיד⁵ ומערות⁶, או שקצץ את האילנות
23 ושחת את המעונות והרס הבנין - חייב להעמיד לו
24 בית או שדה כשהיו בשעת הגזלה, או ישלם דמי
25 מה שהפסיד. אבל אם נשחתה מאליה, כגון
26 ששטפה נהר⁷ או נשרפה פאש שירדה מן השמים
27 - אומר לו⁸: הרי שלך לפניך⁹. שהקרקע בהזקת
28 בעלים קיימת¹⁰, ואין אחריות הפסדה עליו¹¹ אלא
29 אם פן הפסיד בידו. מה שאין הדין פן במטלטלין¹²,
30 כמו שבארנו¹³.

(2 גרם לה נזק. (3 בבא-מציעא יד: (4 עגולים.

37) בבא-מציעא יד: 38) ומכיון שלא ידע שהקרקע גזולה, שונה דינו מגזולן שהשביח, ויקבל את כל השבח בשלימותו. "אמר רבא, הלכתא יש לו מעות ויש לו שבת, ואף-על-פי שלא פירש לו את השבח" (שם טו:). פירוש: זה שלקח מן הגזולן מקבל בחזרה גם את הקרן וגם את השבח, ואף-על-פי שהגזולן המוכר לא כתב שהוא מקבל אחריות השבח. 39) הנגול חייב להחזיר ללוקח את ההוצאות, כי הוא נהנה מן השבח שבא על-ידי ההוצאות, כמו בהלכה הקודמת. 40) כלומר, השבח פחות ההוצאות, וראה רי"ף בבא-מציעא ח: (דפוס וילנא). 41) שהוא אחראי לקרן ולשבח.

ז. הקרן⁴² גובה מנכסים משעבדים⁴³, ושאר השבח¹⁹ מנכסים בני חורין⁴⁴. ואם הפיר⁴⁵ שהיא גזולה⁴⁶ פשלקחה⁴⁷ - אינו נוטל מן הגזולן אלא הקרן בלבד⁴⁸, ומפסיד שאר השבח⁴⁹ היתר על ההוצאה. היתה ההוצאה יתרה על השבח, בין שהפיר²³ שהיא גזולה²⁴ בין שלא הפיר - אין לו מן ההוצאה אלא שעור השבח נוטל מבעל השדה, והקרן נוטל²⁵ מן הגזולן⁵⁰ מנכסים משעבדין.²⁶

42) שהלוקח גובה מן הגזולן. 43) מן הלוקחות שקנו קרקע מן הגזולן לאחר שלוקח זה קנה את הקרקע הגזולה, אם לא נשארו נכסים ביד הגזולן. הטעם הוא: "אחריות טעות סופר" היא, בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח וממכר (גמרא שם). יוצאים מתוך ההנחה, שאדם שקונה קרקע מבטיח את כספו, ומתנה שהמוכר אחראי להחזיר לו את כספו במקרה שיוציאו מידו את הקרקע מכוח תביעות על המוכר. ואם לא כתוב, הרי זו טעות סופר בלבד, ששכח לכתוב בשטר. 44) "אין מוציאין . . . ולשבח קרקעות . . . מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם" (שם יד:). שבח קרקעות הוא דבר שאינו ידוע מראש, ואין הלוקחות יודעים להזהר בכך, ואם ינכו את השבח מן הלוקחות, ימנעו מקניית קרקעות. וראה בבא-קמא צה. צה: 45) הלוקח בקרקע זו. 46) בבא-מציעא טו: 47) אבל אם הכיר בה שהיא גזולה לאחר שלקחה, יש לו שבת. 48) ואת ההוצאה בשיעור השבח הוא מקבל מן הנגול. 49) כך פסק רבא: "הכיר בה שאינה שלו ולקחה, מעות יש לו, שבת אין לו", גמרא שם. 50) ואת עודף ההוצאה על השבח, מפסיד הלוקח ואינו גובה מן הגזולן, כי הוא אינו אחראי להוצאות בלתי משתלמות שהלוקח משקיע על דעת עצמו. ראה רי"ף בבא-מציעא ח:

ח. הגזול שדה ומכרה, ואכל הלוקח פרותיה⁵¹ - מתשבין עליו כל הפרות שאכל ומשלם לבעל השדה⁵², וחוזר וגובה אותן מן הגזולן מנכסים בני חורין⁵³. ואם הפיר⁵⁴ שהגזולה היא - אין לו פרות⁵⁵, ואינו גובה מן הגזולן אלא הקרן בלבד⁵⁶.

51) הלכה זו מקבילה להלכה ה. שם דובר בגזולן שאכל פירותיה, וכאן מדובר בלוקח שאכל פרותיה. 52) מכיון שקרקע אינה נגזלת, ולעולם ברשות בעליה עומדת. על כן "הדרא ארעא והדרי פירי", בבא-בתרא לג: [וגובה מבעל

ג. אנס המלך את הגזול¹⁹ ואמר לו: הראה לנו כל מה שיש לך, והראה שדה זו שגזל בכלל שדותיו, ונטלה המלך²⁰ - תיב להעמיד לו שדה אחרת כמותה²¹, או נתן דמיה.

19) גמרא שם. 20) ולו לא אמר על השדה הנגזלת שהיא שלו לא היה לוקחה, כי התכוון לקרקעות הגזולן בלבד. 21) כי הקרקע נלקחה מחמת הגזולן.

ד. גזל שדה והפסידה בדין²², כשבעל השדה גובה את דמי מה שהפסיד הגזולן - גובה אותן מנכסים בני חורין²³, מפני שהיא כמלוה על פה²⁴. ואם עמד הגזולן בדין²⁵ ונתחייב לשלם²⁶ ואחר כך מכר - גובה מנכסים משעבדין²⁷.

22) זוהי הדוגמה המובאת בהלכה א, ראה בבא-מציעא יד: 23) הנמצאים ברשות הגזולן. 24) שאין לו פרסום, והלוקח מן הלוח לא ידע שיש על הקרקע חוב. על כן אין גובים מן הלוקחות אלא מן הנכסים שבידי הלוח בלבד, דעת עולא בבא-בתרא קעה: 25) בבא-מציעא טו. 26) יש לזה קול, ודינו כמלוה בשטר. 27) גובה מן הלוקח, כי הקרקע שקנה משועבדת לחוב שחייב הגזולן לנגול, והקונה הפסיד, כי צריך היה לחקור קודם הקניה אם אין חוב על הקרקע, בבא-בתרא קעה: וראה הלכות מלוה ולוה פרק יא, הלכה ד.

ה. גזל שדה ואכל פרותיה²⁸ - משלם כל הפרות שאכל מנכסים בני חורין²⁹. גזל והשביח³⁰ - שמיין לו³¹ וידו על התחתונה³²: אם השבח יתר על ההוצאה - נוטל ההוצאה³³ בלבד מן הנגזל³⁴; ואם ההוצאה יתרה על השבח³⁵ - אין לו מן ההוצאה אלא שעור השבח³⁶.

28) גיטין מח: וראה שם בפירוש המשנה לרבינו. 29) ואם עמד בדין, גובה גם מנכסים משועבדים, כמו בקרקע שהפסידה בהלכה הקודמת. [כך כתוב במגיד-משנה, אבל מלשונו של רבינו בפירוש המשניות משמע שיש הבדל בין פירות לקרקע]. 30) והנגזל בא ומוציא את הקרקע עם השבח. 31) מעריכים לו לגזולן כמה עולה השבח. 32) כלומר, אם יש רווח לא ינהה. אבל אם יש הפסד, יזקף על חשבונו, כדין היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות והשביחה, בבא-מציעא יד: 33) כגון, ההוצאות שהשקיע הגזולן בשדה עולות בסך 100 ש"ח, והעליה בדמי הקרקע כתוצאה מהשקעה זו היא בסך 150 ש"ח. 34) והרווח הנקי נשאר ביד הנגזל, אבל את ההוצאה חייב הוא לשלם, כי הוא נהנה מן השבח שבא על-ידי ההוצאה. 35) כגון, ההוצאה היתה 150 ש"ח, והשבח 100 ש"ח בלבד, כלומר שיש כאן הפסד. 36) הגזולן לא יקבל את כל ההוצאות אלא 100 ש"ח בלבד, והשאר יפסיד.

ו. גזל שדה ומכרה³⁷ והשביחה הלוקח³⁸, אם השבח יתר על ההוצאה - נוטל ההוצאה³⁹ מבעל השדה, והקרן נוטל עם שאר השבח⁴⁰ מן הגזולן⁴¹.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון י' טבת – ספר נזיקין – הלכות גזילה ואבידה קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

71) כלומר, אומד הדעת שלנו, שקנה את הקרקע מן הבעלים כדי לעמוד בנאמנותו, אינה נכונה, ועל כן לא נתקיימה הקרקע ביד הלוקח. ב'טור' חושן-משפט סימן שעד, מפרש דעת רבינו, שאפילו אם מכרה לאחר אחרי שקנאה מן הנגזל, לא נתקיימה ביד לוקח ראשון, אבל רש"י שם ד"ה זבנה מפרש, שדין זה נאמר רק במקרה שהגזלן מכר את השדה קודם שלקח מן הבעלים, אבל אם קנה אותה מן הבעלים לפני מכירה שניה, מיד כשקנאה נתקיימה ביד הלוקח, ואינו יכול שוב למכרה לאחר. ראה כסף-משנה כאן. 72) שמתחילה גזל אותה מאחד ממורישיו, ואחר-כך מת הנגזל, גמרא שם. 73) אם קנה אותה הגזלן, יש מקום להנחה, שמעוניין לעמוד בנאמנותו, שהרי עשה מאמץ וטרח לקנות את הקרקע, אבל אם נפלה לו בירושה אין הצדקה להנחה זו, כי השדה בא לידו בלי כל טירחה מצדו, והגזלן יכול להוציאה מיד הלוקח, ומשלם לו את דמיה.

21 יב. גְּבָאָה הַגְּזוּלָן בְּחוּבוֹ: 74) אִם יֵשׁ לַנִּגְזָל קְרָקַע 22 אַחֲרָיָהּ, 75) וְאָמַר לוֹ הַגְּזוּלָן: זֶה אֲנִי גֹבֵה בְּחוּבִי 76) - 23 הֲרִי זֶה מִתְּפֹנֵן לְהַעֲמִידָה בְּיַד הַלּוֹקֵחַ; וְאִם אֵין 24 לַנִּגְזָל קְרָקַע אֲלֵא זֶה - לְגַבּוֹת חוּבוֹ הוּא שְׁתַּמְּפוֹן. 77)

74) לאחר שגזל את הקרקע ומכרה ללוקח, בא לנגזל ואמר לו: תן לי את הקרקע הגזולה תמורת החוב שאתה חייב לי, והסכים הנגזל, בבא-מציעא טז. 75) שאפשר לגבות ממנה את החוב. 76) גילה דעתו שכוונתו לקיים את הקרקע ביד הלוקח. לו היה בדעתו לגבות את חובו בלבד, הרי יכול היה לגבות גם מקרקע אחרת, ולא דוקא מזו הגזולה. 77) מכיון שאין כל גילוי דעת שרצונו לקיים את הקרקע ביד הלוקח, על כן יוכל להוציא את השדה מידו.

25 יג. נִתְּנָהּ הַבְּעָלִים לַגְּזוּלָן מִתְּנָהּ 78) - קָנָאָה הַלּוֹקֵחַ 79). 26 שְׂאֵלוֹ לֹא טָרַח לְבַעְלִים - לֹא הָיוּ נוֹתְנִים לוֹ 27 בְּמִתְּנָהּ 80); וּמִפְּנֵי זֶה טָרַח, פְּדִי שְׂזִיפָה בַּהּ בְּדִין, 28 וַיַּעֲמַד בְּנִאֲמָנוּתוֹ, וְתַתְּקִים בְּיַד הַלּוֹקֵחַ 81).

78) לאחר שמכרה הגזלן ללוקח, גמרא שם. 79) ואין אומרים, שהמתנה באה מאליה ודינה כירושה (למעלה הלכה יא), שלא קנאה הלוקח. 80) המתנה לא באה מאליה אלא היא פרי מאמציו של הגזלן, ודינה כמכר. 81) בגמרא שם מחלוקת בין רב אחא ורבינא. אחד אומר: מתנה כירושה, ואחר אומר: מתנה כמכר. ורבינו פסק כמאן-דאמר מתנה כמכר.

29 יד. הַגְּזוּל שָׂדֶה, וְאַחַר שִׁגְזְלָהּ וְהַחֲזִק גְּזוּלָן עָלֶיהָ 82) 30 חֲזַר וְלָקְחָהּ מִבְּעָלִים הֲרֵאשׁוּנִים, וְטַעַן הַנִּגְזָל וְאָמַר: 31 אָנוּס הָיִיתִי בַּשְּׂעָה שִׁמְכַרְתִּיהָ לְז' 83) וְשָׂלֵא לְדַעְתִּי 32 מְכַרְתִּי מִחֲמַת גְּזוּלוֹתָי 84) - לֹא זָכָה הַגְּזוּלָן, אֵף עַל 33 פִּי שֵׁשׁ לוֹ עֲדִים 85) שִׁבְּפִנְיָהֶם לָקְחָהּ. וְתַחֲזֹר הַשְּׂדֶה 34 לְבַעְלִים, וּמַחֲזִירִין לַגְּזוּלָן הַדְּמִים שְׁתַּמְּפוֹן 86).

82) כדעת רבי יוחנן, שאמר "כגון שהוחזק על שדה זו בגזלנותא" (בבא-בתרא מז.). 83) מכיון שהגזלן אדם אלים הוא, ולולא מכרתי לו, היה מלשין עלי בפני השלטון, דעת רב כהנא שם. 84) שלא מרצוני הטוב, אלא פחדתי

השדה את ההוצאות עד כדי השבח (מגיד-משנה). 53) כדין שאר השבח בהלכה הקודמת, וראה בבא-מציעא יד: 54) הלוקח בשעה שקנה אותה גזולה היא. 55) כשם שאין לו שבח (היתר על ההוצאה) בהלכה הקודמת. 56) ואת ההוצאה, עד כדי דמי הפירות שאכל, מנכה מדמי הפירות שהוא משלם לבעל השדה.

1 ט. הַמוֹכֵר שָׂדֶה שְׂאִינָה שְׁלוֹ - אֵין מִמְּכָרוֹ מִמְּכָר, 2 וְלֹא קָנָה לּוֹקֵחַ כְּלוּם 57), כְּמוֹ שִׁבְּאֲרָנוֹ 58). חֲזַר הַגְּזוּלָן 3 אַחֲרֵי שִׁמְכָרָהּ וְלָקְחָהּ מִבְּעָלֶיהָ - נִתְּקַיְמָה בְּיַד 4 הַלּוֹקֵחַ 59) מִן הַגְּזוּלָן. וְאִפְלוּ נִתְּנָה לוֹ הַגְּזוּלָן מִתְּנָהּ 60) 5 כְּשֶׁהָיְתָה גְּזוּלָה בְּיָדוֹ - בְּיָדוֹ שִׁחֲזַר וְלָקְחָהּ 61) נִתְּקַיְמָה 6 בְּיַד זֶה שִׁקְבַּל הַמִּתְּנָה; שִׁמְפְּנֵי זֶה טָרַח הַגְּזוּלָן עַד 7 שִׁקְנָאָהּ, פְּדִי לְעַמּוֹד בְּנִאֲמָנוּתוֹ 62).

57) ומשום כך לעולם מוציא אותה הנגזל מיד הלוקח. 58) למעלה פרק ח, הלכה יד. 59) כי הגזלן מכר ללוקח כל זכויותיו בקרקע, ואפילו הזכות שתבוא לידו אחרי המכירה, כי רוצה אדם - ואפילו גזלן - לעמוד בנאמנותו, בבא-מציעא טז: 60) שם טז. 61) הגזלן מן הנגזל. 62) שלא יבוא הנגזל להוציא ממנו את הקרקע שנתן לו במתנה, על כן ברגע שקנה הגזלן את הקרקע, עוברת זכות בעלותו על הלוקח או על מקבל המתנה. טעם זה "כדי לעמוד בנאמנותו", נתן רב אשי שם טז: כמה דברים אמורים? כשלא ידע הלוקח שהשדה אינה שלו, אבל אם ידע - לא נתקיימה בידו (תוספות שם ד"ה חזר, וראה מגיד-משנה כאן).

8 י. לְפִיכָף, אִם תִּבְעַע הַלּוֹקֵחַ אֶת הַגְּזוּלָן מִפְּנֵי שִׁמְכָר 9 לוֹ שְׂדֶה שְׂאִינָה שְׁלוֹ, וְנִתְּחַיֵּב לְשִׁלְּמוֹ 63), וְהִתְחִיל בֵּית 10 דִּין 64) לְהַכְרִיז עַל נִכְסֵי הַגְּזוּלָן 65) פְּדִי לְהַגְּבוֹת מִהֵן 11 לְלוֹקֵחַ, וְאַחַר שֶׁהִתְחִילוּ הַמַּכְרֵזִים לָקְחָהּ הַגְּזוּלָן מִן 12 הַבְּעָלִים - לֹא נִתְּקַיְמָה בְּיַד הַלּוֹקֵחַ; שִׁמְאַחַר 13 שֶׁהַכְרִיזוּ עַל נִכְסָיו 66) נִתְּגַלָּה שְׂאִינּוֹ נְאֻמָּן, וְלֹא לָקְחָהּ 14 מִן הַבְּעָלִים פְּדִי לְהַעֲמִידָה בְּיַד הַלּוֹקֵחַ 67).

63) בבית-הדין ולא שילם. 64) לאחר שעברו לא פחות מתשעים יום ממתן פסק-הדין. 65) שהם עומדים למכירה פומבית. הלכה זו היא כדעת רב פפא שם טז. "עד דמתחלן יומי אכרזתא", כך פסק גם הרי"ף. 66) ועמד במרדו ולא שילם. 67) ועל כן יוכל הגזלן, הבא במקום הנגזל, להוציא את הקרקע מן הלוקח, שקנייתו אינה קנייה, ומחזיר לו את מעותיו.

15 יא. לָקְחָהּ הַגְּזוּלָן מִן הַבְּעָלִים 68) אַחֲרֵי שִׁמְכָרָהּ 16 כְּשֶׁהָיְתָה גְּזוּלָה, וְחֲזַר וּמְכָרָהּ לְאַחֲרָיו 69) אוֹ נִתְּנָה בְּמִתְּנָה 17 אוֹ הוֹרִישָׁהּ - הֲרִי גִלָּה נְעֻתָּו 70) שְׂאִינּוֹ רוּצָה 18 לְהַעֲמִידָה 71) בְּיַד זֶה שִׁלְקָחָהּ מִמֶּנּוּ כְּשֶׁהָיְתָה גְּזוּלָה. 19 וְכֵן אִם נִפְלָה לַגְּזוּלָן בִּירְשָׁהּ 72) - לֹא נִתְּקַיְמָה בְּיַד 20 הַלּוֹקֵחַ 73).

68) בבא-מציעא טז. 69) וכל-שכן אם מכרה לאחר, לפני שקנה אותה מן הנגזל. 70) על-ידי מעשה המכירה וכו'. 71)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 מְחַמַּת שֶׁהַפְסִיד מְמוֹנָו, וְאַחַר שֶׁתִּקְרָה לוֹ אֶת הַשְּׂדֵה
19 מְכַרָּה לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר - אֵינן הַבְּעָלִים יְכוּלִין לְהוֹצִיא
20 מִיַּד הַלּוֹקְחִים.⁵

(2) שלקח בכוח על דעת עצמו, ולא על ידי בית הדין.
(3) ממנו של היהודי, כגון שורו, גרם נזק לגוי. כך מפרש רבינו את דברי הברייתא שם "הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות", וכך פירש רב האי גאון ראה אוצר הגאונים לגיטין עמוד 117, ומגיד משנה כאן. (4) שלקח בכוח. (5) ומקור הדברים בברייתא הנ"ל: "אין בו משום סיקריקין" (דין סיקריקין ראה להלן הלכה ג) ורבינו מפרש, שאין בו דין סיקריקין, והקונה ממנו אפילו לפני י"ב חודש מקחו קיים. וגם אינו משלם רביע לבעלים. וכך פירש רב האי גאון שאמר: "הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות אין בו משום סיקריקין, והלוקח ממנו מקחו קיים, דכי גבאו בחובו כאילו קנאו ממנו, ואן זה אונס", אוצר הגאונים שם עמוד 123. ורש"י כאן מפרש אחרת. עיין שם.

21 ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהוּדוּ הַבְּעָלִים שְׂאֵמַת
22 טַעֲנֵן הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים [הַמוֹכֵר, או יְעִידוּ עֲדֵי יִשְׂרָאֵל
23 שֶׁהָאֵמַת טַעֲנֵן הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים הַמוֹכֵר]. וְכֵן אִם הָיָה
24 שֶׁם מְלָךְ או שֶׁר בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁיְכוּל לְכַף אֶת הַעוֹבֵד
25 פּוֹכְבִים שֶׁמְכַר לְדִין, וְלֹא תַבְעוּ הַבְּעָלִים⁸ אֶת הַעוֹבֵד
26 פּוֹכְבִים - אֵינן יְכוּלִין לְהוֹצִיא מִיַּד הַלּוֹקֵחַ מִן
27 הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים, אֵף עַל פִּי שְׂאֵינן מוֹדִין לְעוֹבֵד
28 פּוֹכְבִים וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵינן שֶׁם עֲדִים שְׂאֵמַת טַעֲנֵן
29 הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים; שֶׁהָרִי אוֹמֵר הַלּוֹקֵחַ לַבְּעָלִים: אִם
30 גִּזְלָן הוּא⁹ הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים, לְמָה לֹא תַבְעֶתָם אוֹתוֹ
31 בְּדִינָהֶם¹⁰?

(6) שאין הבעלים יכולים להוציא מיד הלוקח. (7) ועל כן אין לגוי זה דין גולן. (8) לדין לפני המלך או השר. (9) שלקח את השדה בחזקה, ואין לו כל חוב על בעל השדה. (10) בבתי הדין של המלך או השר, שבכוחם לכוף דינם על הגוי. אלא וודאי טענת הגוי נכונה (ראה אוצר הגאונים שם עמוד 124, המביא את דברי רב האי גאון בספר המקח והממכר שער ל).

32 ג. הַעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים הַמְצִיָּקִים לְיִשְׂרָאֵל¹¹ וּמְבַקְשִׁים
33 לְהַרְגֵם, עַד שֶׁיִּפְדָּה עֲצָמוֹ מִיַּד הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים
34 בְּשִׂדְהוֹ או בְּבֵיתוֹ וְיִתְּנָה לַמְצִיָּק וְאַחֵר כֶּף יְנִיחָנוּ,
35 כְּשִׁירָצָה הַמְצִיָּק לְמֹכֵר אוֹתָהּ הַקְּרָקַע: אִם יֵשׁ בְּיַד
36 הַבְּעָלִים לְקַח מִן הַמְצִיָּק - הֵן קוֹדְמִין לְכָל אֲדָם;
37 וְאִם אֵינן בְּיַד הַבְּעָלִים לְקַח, או שֶׁשָּׂהָה הַקְּרָקַע בְּיַד
38 הַמְצִיָּק שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ - כָּל הַקוֹדֵם וְלִקַּח מִן
39 הַמְצִיָּק זָכָה¹². וּבְלִבְד שְׂיִתֵּן לַבְּעָלִים הָרְאוּשׁוּנִים
40 רְבִיעַ הַקְּרָקַע או שְׁלִישׁ הַמְּעוֹת. מִפְּנֵי שֶׁזֶה הַמְצִיָּק
41 מוֹכֵר בְּזוּל, הוֹאִיל וְקְרָקַע שְׂאֵינָה שְׁלוֹ הוּא מוֹכֵר -
42 הָרִי זֶה מוֹכֵר בְּפָחוֹת רְבִיעַ¹³ או קְרוֹב לוֹ, וְזֶה רְבִיעַ
43 שֶׁל בְּעָלִים, שֶׁהָרִי מְחַמַּת שֶׁהִיא שְׁלֵהֵן מוֹכֵר בְּזוּל.
44 לְפִיכָף, הַלּוֹקֵחַ מִן הַמְצִיָּק בְּשָׁלְשִׁים - נֹתֵן לַבְּעָלִים

לטרב מפני שהוא גולן וגבר אלם. (85) "גולן שהביא ראייה אין ראייתו ראייה, ואין מעמידין שדה בידו" (שם מז:). העדים מעידים אמנם שראו את המכירה, אבל מכיון שהלוקח הוחזק גולן, והנגזל טוען שלא הסכים למכור לגולן, הרי אין זו מכירה כלל. (86) ואין קונסים אותו על מעשה גזילה שיפסיד דמיו, "קרקע אין לו, אבל מעות יש לו", מימרא של רב ביבי בשם רב נחמן, גמרא שם.

1 טו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֲעִידוּ הַעֲדִים שְׂמִנָּה
2 בְּפְנֵיהֶם אֶת הַמְּעוֹת⁸⁸; אֲבָל אִם הֲעִידוּ שְׂבַעֲל הַקְּרָקַע
3 מְכַר לְגִזְלָן וְהוֹדָה לוֹ בְּפְנֵיהֶם שְׂנָתָן לוֹ דָּמִים⁸⁹ כֶּף
4 וְכָף, וְהַנְּגִזֵל טוֹעֵן שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ דָּמִים וּמְחַמַּת יִרְאֶה
5 הוֹדָה לוֹ - אֵינן לְגִזְלָן כְּלוּם⁹⁰, אֲלֹא מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ
6 הַשְּׂדֵה בְּלֹא דָּמִים, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הוֹדָה לוֹ אֲלֹא מִפְּנֵי
7 הַפְּחַד⁹¹ כְּשֶׁטַעֲנֵן, הוֹאִיל וְהַחֲזֵק גִּזְלָן עָלֶיהָ⁹².

(87) שמחזירים לגולן את הדמים שנתן, שם. (88) ועל כן אנו בטוחים שהגולן שילם לנגזל. (89) אבל הם בעיניהם לא ראו זאת. (90) לא קרקע ולא דמים, שם. (91) כדברי רב כהנא, שאם לא יודה ימסור אותו לשלטון, שם. (92) על כן, בנוגע לקרקע זו שעליה הוחזק גולן, אין הוא נאמן, ומאמינים לנגזל.

8 טז. אֵינן בַּעַל הַשְּׂדֵה צָרִיף לַעֲשׂוֹת מוֹדְעָה עַל מְכַר
9 זֶה⁹³. הוֹאִיל וְהַחֲזֵק זֶה גִּזְלָן עַל שְׂדֵה זו, וְאֵינן רְאֵיתוּ
10 בָּהּ רְאִיָּה⁹⁴, וְאֵינן צָרִיף לְמַסֵּר מוֹדְעָה. וְאֵינן דִּין גִּזְלָן
11 בְּדִין הָאוֹנֵס אֶת חֲבֵרוֹ וְתָלָה אוֹתוֹ⁹⁵ עַד שֶׁיִּמְכֹּר לוֹ,
12 שֶׁזֶה הָאוֹנֵס אֵיננו רוֹצֵה לְגִזְלוֹ⁹⁶ וְלֹא גִזְלוֹ עֲדִין
13 כְּלוּם⁹⁷, לְפִיכָף אִם לֹא מָסַר הַמוֹכֵר הָאוֹנֵס מוֹדְעָה
14 - מִמְּכָרוֹ קָזָם.

(93) להודיע לעדים לפני המכירה, שהוא מוכר מאונס ואין המכירה מכירה, ולמה? הואיל והוחזק זה גולן על שדה זו. (94) על כן אין זו מכירה כלל, ואין צורך להודיע מראש על ביטולה. (95) על עין, או גרם לו יסורים אחרים, שם. (96) לקחת את הקרקע בכוח בלי כסף. (97) על כן דינו כדין כל אדם, שאם מביא עדי מכירה, מתקיימת הקרקע בידו, אלא אם כן מסר מודעה בפני עדים לפני המכירה, שהוא מוכר מאונס והמכירה מבוטלת. רבינו נטה כאן מדעת הרי"ף שפסק בהלכותיו שאין הבדל בין גולן לאנס בדין זה. ראה כאן רבב"ד ומגיד-משנה בהלכה יד.

יום שני י"א טבת ה'תשע"ז

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) נתבארו בו דיני גוי אנס הגוזל קרקע ומכרו לישראל וכל הנמשך לזה. וכן היורד לתוך קרקע חבירו לבנות או להשביח, בין ברשות בין שלא ברשות, וכל הנמשך אחר זה.

15 א. עוֹבֵד פּוֹכְבִים בַּעַל זְרוּעַ שְׂאֵנָס² נִכְסֵי יִשְׂרָאֵל
16 וְיָרַד לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ, מְחַמַּת שֶׁהָיָה לוֹ חוֹב עַל בַּעַל
17 הַשְּׂדֵה, או מְחַמַּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ נִזְק בְּיַד זֶה הַיִּשְׂרָאֵל, או

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני י"א טבת - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קפו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26) קומה עליונה בבית. (27) ראשי הישיבות בבבל אחרי רבנן סבוראי. (28) בתנאי. (29) המביא תועלת לבעל החצר. (30) סידורי הבניין הפנימיים והחיצוניים וטיב הבניין יהיו בהתאם למקובל באותו מקום.

ז. היורד לשרה חברו ברשות, אפלו נטע שדה 17
 שאינה עשויה לטע - שמין לו וידו על העליונה: 18
 שאם היתה ההוצאה יתר על השבח - נוטל 19
 ההוצאה³¹, ואם השבח יתר על ההוצאה - נוטל 20
 השבח³². ובעל פנכסי אשתו³³ והשתף³⁴ בשדה שיש 21
 לו חלק בה - פיורד ברשות הן, ושמין להם וידם 22
 על העליונה. 23

31) והפסד על הבעלים. (32) כלומר, חלק השבח שנהוג היה לתת לאריסים. ראה מגיד משנה]. (33) צריך לומר: "בנכסי אשתו הקטנה" (כסף משנה בשם הרשב"א וכן כתב המגיד משנה). פירוש: יתומה קטנה שהשיאוה אמה ואחיה ויכולה היא למאן בבעלה ולבטל הנישואין כשתגדל, הואיל ורק לאב ניתנה הזכות להשיא את בתו הקטנה. וכן כתב רבינו בפרק כג מהלכות אישות הלכה י. ומקור הדברים בכתובות פ. ואף על פי שבאשתו הגדולה ידו על התחתונה כמו שאמרו בגמרא שם וכמו שפסק רבינו שם (הלכה ט) - באשתו קטנה תקנו חכמים שתהא ידו על העליונה, מפני שחששו פן יפסיד הבעל את השדה, על ידי ניצול מופרז ללא כל השבחה, מאחר שהוא חושש תמיד שמא תמאן בו (גמרא שם). וראה להלן הלכה יב. (34) בבא בתרא מב: "שותף כיורד ברשות דמי".

ח. היורד לשרה חברו שללא ברשות ונטע או פנה, 24
 ואחר כך בא בעל השדה והשלים הבנין או ששמר 25
 הנטיעות³⁵, וכיוצא באלו הדברים שמראין שדעתו 26
 נוטה³⁶ למה שעשה זה וברצונו בא הדבר - שמין 27
 לו וידו על העליונה³⁷. 28

35) כגון, שעשה גדר סביבן, בבא מציעא קא. (36) שהוא מסכים. (37) כמשמעות הדברים בהלכה ז. ואין מבדילים בין שדה העשויה ליטע לבין שדה שאינה עשויה ליטע.

ט. היורד לתוף הרפתו של חברו ובנאה שללא 29
 ברשות - שמין לו וידו על התחתונה³⁸. ואם אמר 30
 בעל הבנין: עצי ואבני אני נוטל³⁹; בבית - שומעין 31
 לו⁴⁰, בשדה⁴¹ - אין שומעין לו⁴², מפני שמכחיש 32
 את הקרקע. אמר לו בעל הקרקע: טל מה שבנית⁴³ 33
 - שומעין לו⁴⁴. 34

38) כי הבעלים השאירו חורבה ולא רצו לבנותה, על כן דינה כשדה שאינה עשויה ליטע, שיד הנוטע על התחתונה, ראה למעלה הלכה ד. (39) ואינו רוצה בתשלום לפי דין "ידו על התחתונה". זה מקביל לטענת הנוטע "הריני עוקר אילני" למעלה הלכה ה. (40) משום שעל ידי הריסת הבניין אינו גורם נזק לבעל הקרקע (גמרא שם קא:). (41) אם בנה בשדה. (42) כי הבניין גורם להכשחת הקרקע שעליו נבנה. ורש"י פירש: בשדה, כלומר בנטיעות, אבל

1 עשורה¹⁴ או נותן להם רביע הקרקע¹⁵ ואחר כך יקנה 2
 הכל. ואם לא נתן - הרי רביע הקרקע פגול בידו.

11) אלו הם הסיקריקין הנזכרים במשנה (גיטין נה:), שהיו קיימים בתקופת מלחמת הרומאים ביהודה, עד לתקופת המשנה. (12) ואין הבעלים יכולים להוציאה מידו. אבל לפני י"ב חודש ויש ביד הבעלים כסף ליקח - לא זכה הלוקח בשדה והזכות ביד הבעלים להוציאו מידו ולהחזיר לו את הכסף ששילם. ראה אוצר הגאונים שם עמוד 117. (13) אם הקרקע שווה ארבעים דינר, הוא מוכרה בשלושים. על כן ייתן הקונה לבעלים עשרה דינר, שהם שליש המעות ששילם למציק, או חלק מן הקרקע בשווי עשרה דינר, שהוא רבע מן הקרקע השווה ארבעים. (14) שוודאי מחירי הקרקע - ארבעים. (15) "ויד הבעלים על העליונה, רצו בקרקע נוטלין; רצו במעות נוטלין" (בריתא שם).

3 ד. היורד לתוף שדה חברו¹⁶ שללא ברשות ונטעה¹⁷: 4
 אם היתה שדה העשויה לטע¹⁸ - אומדין פמה אדם 5
 רוצה לתן בשדה זו לטעה, ונוטל מבעל השדה; 6
 ואם אינה עשויה לטע - שמין¹⁹ לו וידו על 7
 התחתונה²⁰.

16) בבא מציעא קא. אבותינו בנו בתיהם במקומות גבוהים (מטעמי ביטחון) והשדות היו בבקעה. מכאן הביטוי "היורד" לתוך השדה. (17) אילנות. (18) שיפה לאילן יותר מלזרעים. (19) מעריכים לו. (20) לפי שיכולים הבעלים לטעון, שאינם מעוניינים בנטיעות אלא בזרעים, על כן ידו של הנוטע על התחתונה, כלומר, אם השבח עולה על ההוצאה, יקבל דמי ההוצאה, ואם ההוצאה עולה על השבח, יקבל חלק מן ההוצאה בשיעור השבח כלמעלה פרק ט, הלכה ה (מגיד משנה).

8 ה. אמר לו בעל השדה²¹: עקר אילנך ונתן²² - 9
 שומעין לו²³. אמר הנוטע: הריני עוקר אילנך²⁴ - 10
 אין שומעין לו, מפני שמכחיש את הקרקע²⁵.

21) שאינו עשוי ליטע, שעליו מדובר בסוף ההלכה הקודמת (מגיד משנה). (22) איני חפץ בשדה אילן אלא בשדה לבן (זרעים). (23) כי השדה מתאימה יותר לזרעים מלאילנות. [ודין זה נאמר גם בארץ ישראל, ואין חוששים בזה משום יישוב ארץ ישראל (ראה ראב"ד ומגיד משנה)]. זה מוכח מהמעשה שבא לפני רב (בבא מציעא שם). וזה נאמר בשדה שאינה עשויה ליטע בלבד, אבל לא בעשויה ליטע. (24) ואינו מסכים שידי תהיה על התחתונה. (25) שהאילנות ינקו מן השדה (שם קא: כלשון האחרון). ולפי טעם זה אין הברל בין ארץ ישראל לבין חוצה לארץ.

11 ו. התצרות - הרי הן ראוין לבנין ולהוסיף בהן 12
 בתים ועליות²⁶. לפיכך הורו הגאונים²⁷, שהבונה 13
 בתצר חברו שללא מדעתו - הרי זה פנוטע שדה 14
 העשויה לטע, ושמין לו פמה אדם רוצה לתן בבנין 15
 זה לבנותו. והוא²⁸, שייבנה בנין המועיל²⁹, הראוי 16
 לאותה חצר פמנהג אותו מקום³⁰.

קפת שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ב טבת - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התלמוד. (58) והיורד הוא המוציא מחבירו ועליו להביא ראיה.

19 **יב. בעל שהוריד אריסין⁵⁹ בנכסי אשתו⁶⁰ ואחר כך**
20 **גרשה⁶¹: אם הבעל עצמו אריס⁶² - נסתלק בעל**
21 **נסתלקו אריסיו, שלא ירדו לה אלא על דעת**
22 **הבעל⁶³, ושמן להם ירד על התחתונה⁶⁴; ואם אין**
23 **הבעל אריס - על דעת הקרקע ירדו⁶⁵, ושמן להם**
24 **כאריס.**

(59) פועלים המעבדים את אדמת הבעלים ומקבלים כשכר חלק מן היבול, חצי, שלישי או רבע בהתאם למנהג המקום. (60) נכסי מלוג, שהבעל אוכל פירותיהם (מגיד משנה). (61) והאריסים תובעים שכרם מן האשה בעלת הנכסים. (62) בקיא בטיב אריסות ויודע לעבד את הקרקע. (63) ולא על דעת האשה. (64) כדין הבעל עצמו בנכסי אשתו הגדולה שדינו כיורד שלא ברשות (ראה למעלה הלכה ז). ואפילו אם השדה זקוקה לאריסות, אין דנין כדין שדה העשויה לטע (הלכה ד). כי לולא הם היה הבעל עצמו מעבד את השדה. (65) כי הקרקע זקוקה להם, ודינם כאילו האשה הורידה אותם [ובגמרא שם משמע, שאם הבעל בקיא בעיבוד הקרקע, אינם נוטלים אפילו הוצאה בשיעור השבח כדין יורד שלא ברשות, אלא "מה שהוציא - הוציא ומה שאכל - אכל" כבעל עצמו]. ונראה שרבינו מתכוון למקרה שלא אכל כלום, שדינו ככל יורד שלא ברשות (משנה כתובות עט.). כך פירש רבינו נסים את דברי רבינו. וראה הגהות הב"ח שם].

יום שלישי י"ב טבת ה'תשע"ז

פרק אחד עשר

(1) נתבאר בו כללי מצות השבת אבידה למי חייב להחזירה ולמי שהוא פטור מלהחזירה, ובאי זה מקום תמצא. ומי הוא חייב להחזיר אבידה מחמת אי זו סיבה שתהיה, ונסתיים הפרק בדין אבידת קרקע.

25 **א. השבת אבדה לישראל² - מצות עשה, שנאמר:**
26 **השב תשיבם. והרואה אבדת ישראל ונתעלם ממנה**
27 **והניחה - עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תראה את**
28 **שור אחיך והתעלמת מהם; ובטל מצות עשה³. ואם**
29 **השיבה - קיים מצות עשה.**

(2) ראה לקמן הלכה ג. (3) השב תשיבם.

30 **ב. לקח את האבדה⁴ ולא השיבה - בטל מצות**
31 **עשה, ועבר על שני לאוין: על 'לא תוכל להתעלם'**
32 **ועל 'לא תגזל'⁵. אפלו היה בעל האבדה רשע⁶**
33 **ואוכל נבלה⁷ לתאבון⁸ וכיוצא בו - מצוה להשיב⁹**
34 **לו אבדתו. אבל אוכל נבלה להכעיס¹⁰ - הרי הוא**
35 **אפיקורוס¹¹; והאפיקורוסים ועובדי עבודת פוכבים**
36 **ומחללי שבת פפרהסיא - אסור להחזיר להן אבדה,**
37 **כעובד פוכבים.**

1 נראה שרבינו פירש אחרת, הבדל זה בין בית לשדה מפורש בגמרא שם. וראה למעלה הלכה ה. (43) כי איני רוצה בבניין. זה מקביל לטענת בעל השדה "עקור אילנך ולך" למעלה הלכה ה. (44) מכיוון שהלה ירד לתוך חורבתו שלא ברשות. בזה אין הבדל בין בבית ובין בשדה. בשניהם יכול לומר: "טול מה שבנית", וראה רי"ף לבבא מציעא שם.

2 **י. כל מי ששמן לו⁴⁵, בין שהיתה ידו על**
3 **העליונה⁴⁶ בין שהיתה ידו על התחתונה⁴⁷ - אינו**
4 **נוטל כלום עד שישבע בנקיטת חפץ⁴⁸ במה הוציא.**
5 **ואם אמר: יבואו הדינים ויעשו שומת ההוצאה,**
6 **והרי היא גלויה לעיניהם⁴⁹, וישערו העצים**
7 **והאבנים והסיד ושכר האמנין בפחות שבשעריים⁵⁰**
8 **- שומעין לו ונוטל בלא שבועה⁵¹. וכן זה שנוטל**
9 **השבח בלבד⁵² והיתה ידו על העליונה - אין צריך**
10 **שבועה⁵³.**

(45) את ההוצאה לעומת השבח. (46) כגון היורד לתוך שדה חבירו ברשות ונטעה, למעלה הלכה ז. (47) כגון היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות, והשדה אינה עשויה לטע, למעלה הלכה ד. (48) כשהוא אוחו ספר תורה או דבר קדושה אחר, כגון תפילין, כמו בשבועה מן התורה, כגון שבועת השומרים או מודה במקצת. כל שבועת נשבע ונוטל המפורשת במשנה, היא בנקיטת חפץ, ושבועה זו, שישבע כמה הוציא, מפורשת במשנה כבעל שהוציא הוצאות על נכסי אשתו: "הוציא ולא אכל, יישבע כמה הוציא ויטול" (כתובות עט:). (49) ההוצאה גלויה, שהרי חמרי הבניין לעיניהם. (50) במחיר הפחות ביותר, ובלבד שלא יישבע. (51) כי השבועה דרושה רק במקום שיש ספק בטענת בעל-הדין, מה שאין כן כאן. (52) כגון שהשבח יתר על ההוצאה (למעלה הלכה ז). (53) כי השבח גלוי לעין.

11 **יא. כל ששמן לו ונוטל, שטען בעל השדה ואמר:**
12 **נתתי, והיורד לשדה אומר: לא נטלתי - היורד נאמן,**
13 **ונשבע שלא נתן לו כלום ונוטל; שהרי אומרין לבעל**
14 **השדה: עדין לא שמו לך, ולא ידעת כמה אתה חיב**
15 **לתן, היאך נתת⁵⁴? אבל אם שמו לו ואמרו לבעל**
16 **השדה: תן לו⁵⁵, ואמר: נתתי, אף על פי שעדין לא**
17 **נשבע היורד⁵⁶ - הרי בעל השדה נאמן, וישבע שבועת**
18 **הסת⁵⁷ שנתן ויפטר; שהקרקע בחזקת בעליה⁵⁸.**

(54) ועל כן הוא בחזקת שלא נתן. ואם טען שנתן, עליו להביא ראיה, וכל עוד שלא הביא ראיה, אנו מאמינים ליורד, ובלבד שישבע שלא נטל. (55) והסכום כבר נקבע על ידי בית-הדין (מה שכתב רבינו "תן לו" - לאו דווקא הוא, שהרי כתב בפרק ז מהלכות טוען ונטען הלכה ה, שבין אמרו "חייב אתה ליתן" ובין אמרו "צא תן" - נאמן הוא לומר אחר כך נתתי). (56) כמה הוציא, והרי דינו שאינו נוטל כלום עד שישבע (ראה הלכה הקודמת). (57) בלי נקיטת חפץ, כדין כופר בכל, שחייב שבועה שתיקנו חכמי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ב טבת - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קפט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 אָמַר לוֹ פֶּן - אָסוּר; שְׁמָא יִתְפּוֹן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים
16 לְבִדְקוֹ²⁷, וְנִמְצָא שֵׁם שְׁמִים מִתְחַלֵּל.

23 טעות גוי מותרת. (24) ולא שעשה ישראל חשבון
והטעה. (25) דברי רב כהנא שם (כפירוש הראשון של
רש"י). (26) כי אפילו יגלה הגוי שטעה, לא יבוא לידי
חילול השם. (27) את ישראל אם הוא ישר.

17 ו. עיר שישוֹרְאָלִים וְעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים דְּרִין בָּהּ, וּמְחַצָּה
18 עוֹבְדֵי פּוֹכְבִים וּמְחַצָּה יִשְׂרָאֵל, וּמְצָא בָּהּ אֲבָדָה -
19 נוֹטֵל וּמְכַרְיוֹ²⁸. וְאִם בָּא יִשְׂרָאֵל וְנָתַן סִמְנֵיהָ²⁹ - חָיֵב
20 לְהַחְזִירָהּ³⁰.

(28) שמא של ישראל היא (מכשירין פרק ב משנה ח).
(29) סימנים מובהקים, וראה לקמן פרק יג, הלכה ג.
(30) ואין אומרים שהישראל התייאש.

21 ז. הִזָּה רַב הָעִיר עוֹבְדֵי פּוֹכְבִים: אִם מְצָא בְּמִקּוֹם
22 מִן הָעִיר שָׂרֵב הַמְצוּיִים שֵׁם יִשְׂרָאֵל³¹ - חָיֵב
23 לְהַכְרִיזוֹ³²; אֲבָל אִם מְצָא בְּסֻרְטֵיָא³³ וּפְלִטְוֵיָא³⁴
24 גְדוּלָּה, בְּבִתֵּי כְּנֻסִיּוֹת³⁵ וּבְבִתֵּי מְדֻרְשׁוֹת³⁶ שֶׁהָעוֹבְדֵי
25 פּוֹכְבִים מְצוּיִין שָׁם תְּמִיד³⁷, וּבְכָל מְקוֹם שֶׁהָרַבִּים
26 מְצוּיִין שָׁם - הָרִי הַמְצִיאָהּ שְׁלוֹ³⁸, וְאִפְלוּ בָּא יִשְׂרָאֵל
27 וְנָתַן סִמְנֵיהָ; שֶׁהָרִי נִתְיָאֵשׁ מִמֶּנָּה כְּשֶׁנִּפְלָה³⁹, מִפְּנֵי
28 שֶׁהוּא אוֹמֵר: עוֹבֵד פּוֹכְבִים מְצָאָהּ. אִף עַל פִּי שְׂהִיא
29 שְׁלוֹ⁴⁰, הָרוּצָה לִילָף⁴¹ בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב וְהַיָּשׁוּר⁴² וְעוֹשֶׂה
30 לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הַדִּין - מְחַזֵּר אֶת הָאֲבָדָה⁴³ לְיִשְׂרָאֵל
31 בְּשִׂיתָן אֶת סִמְנֵיהָ.

31 כגון בתי כנסיות ובתי מדרשות של ישראל. (32) כי
דינו כמקום שרובו ישראל (בבא-מציעא כד.). (33) דרך
המלך, שרבים מצויים שם. (34) שוק. (35) מקום תפילה.
(36) מקום מיוחד ללמוד בו תורה. (37) כלומר, בבתי
כנסיות ובתי מדרשות הנמצאים מחוץ לעיר, ומושיבים בהם
גוים לצרכי שמירה. ובלשון הגמרא "דיתבי בהו כנענים".
כלומר, ישיבת קבע (שם וראה נמוקיי-יוסף שם). (38) כי
רוב העיר גוים. (39) והגיעה ליד המוצא לאחר יאוש.
(40) על-פי הדין. (41) אבל כופים אותו. ראה רבינו חננאל
לבבא-מציעא כד: והגהות מיימוניות כאן. (42) אף-על-פי
שאינו מצווה מן הדין, על פי הכתוב "ועשית הישר והטוב
בעיני ה'". (דברים ו, יח), שבא מיד אחר הכתוב המדבר על
מצוות, עדות וחוקים "אשר צוך", וראה רמב"ן לתורה שם,
וגמרא בבא-מציעא ל: לה. (43) כמעשה מר שמואל, שם
כד:

32 ח. מְצָא בְּעִיר זוֹ שָׂרֵבָה עוֹבְדֵי פּוֹכְבִים חֵבִית שֶׁל יֵין
33 - יֵינָה אָסוּר בְּהִנָּאָה⁴⁴, וְנִקְנָה מִתְּרָא⁴⁵ מִשׁוּם אֲבָדָה.
34 וְאִם בָּא יִשְׂרָאֵל וְנָתַן סִמְנֵיהָ - מְתָר בְּשִׂתְיָה⁴⁶ לָזָה
35 יִשְׂרָאֵל שְׁמִצָּאָהּ⁴⁷.

(44) משום ספק יין נסך. (45) כדין מציאה במקום שרובו
גוים (שם). (46) כי יצא מכלל ספק יין נסך. [וזה דוקא
כשמצא סתומה, אבל מצא פתוחה, אסורה בשתיה, שמא

(4) מה-שאינ-כן בהלכה הקודמת שנתעלם בלבד.
(5) בשעה שנטלה לעצמו, מימרא של רבא בבא-מציעא כו:
(6) עובר עבירה. (7) בשר בהמה, חיה ועוף שלא נשחטו
כדין. (8) למלא תאותו. (9) זוהי דעת רבי יוחנן שאמר:
"לכל אבירת אחיך", לרבות את המומר. והתלמוד מפרש
שכוונתו למומר אוכל נבילות לתיאבון, כלומר עובר
בקביעות על עבירה זו של אכילת נבילה מתוך תאות היצר
(עבודה זרה כו:). (10) את ה'. (11) בגמרא (שם) כתוב:
אוכל נבילות להכעיס, מין הוא. ובדפוס רומי ר"מ כתוב:
הרי הוא מין. הצנזורה הנוצרית בימי הביניים הכניסה
בלבול ועירוב מושגים במונחים "מין", "אפיקורוס",
"מומר". וקשה מאוד להעמיד הדברים על מכונם.

1 ג. אֲבָדַת עוֹבֵד פּוֹכְבִים - מְתָרָה, שְׁנֵאמַר: אֲבָדַת
2 אַחִי¹². וְהַמְחַזְרָה - הָרִי זֶה עוֹבֵר עֲבָרָה¹³, מִפְּנֵי
3 שֶׁהוּא מְחַזֵּק יַד רְשָׁעֵי עוֹלָם. וְאִם הַחְזִירָה לְקַדְשׁ
4 אֶת הַשֵּׁם, כְּדִי שִׁיפְאָרוּ אֶת יִשְׂרָאֵל וְיִדְעוּ שֶׁהֵם פְּעֻלֵי
5 אֱמוּנָה¹⁴ - הָרִי זֶה מְשַׁבַּח. וּבְמִקּוֹם שֶׁיֵּשׁ חִלּוּל
6 הַשֵּׁם¹⁵ - אֲבָדְתוֹ אָסוּרָה, וְחָיֵב לְהַחְזִירָהּ¹⁶. וּבְכָל
7 מְקוֹם¹⁷ מְכַנְסִיּוֹת¹⁸ פְּלִיָּהֶם מִפְּנֵי הַגְּנָבִים כְּכֻלֵּי
8 יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי דְרָכֵי שְׁלוֹם.

(12) "וכן תעשה. . . לכל אבירת אחיך". "לאחיך אתה
מחזיר, ואי אתה מחזיר לכנעני". מימרא בשם רב, בבא-
קמא קיג: (13) מימרא בשם רב, סנהדרין עו: (14) כגון
רבי שמעון בן שטח, שקנו לו תלמידיו חמור מישמעאלי,
ומצאו אבן טובה תלויה בו, והחזירה לישמעאלי, משום
שרצה שיתקדש שם שמים על-ידו (ירושלמי בבא-מציעא
פרק ב, הלכה ה). (15) כגון שמצאה במקום רוב ישראל,
והגוי יחשוב שיהודי גנב ממנו (כסף-משנה). (16) בדין
שלמעלה, כשמחזיר, כדי שיפארו את ישראל, לא אמר
שחייב להחזיר אלא שאם החזיר מתוך כוונה זו הרי זה
משובח, אבל כשיש חשש של חילול השם - חייב להחזיר.
דין זה מובא בברייתא בשם ר' פנחס בן יאיר (בבא-קמא
קיג:): המפורסם כמדקדק במצוות השבת אבידה בכלל
(ירושלמי דמאי פרק א הלכה ג). (17) אף שאין חילול
השם. (18) מן החוץ הביתה. בירושלמי גיטין פרק ה הלכה
ט, הגירסא: "ומכבסין כלי גוים", אבל בעבודה זרה פרק
א הלכה ג הגירסא: "ומכבסין".

9 ד. טְעוֹת הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים¹⁹ - בְּאֲבָדְתוֹ, וּמְתָרָתוֹ.
10 וְהוּא, שֶׁטָעָה מִעֲצָמוֹ²¹; אֲבָל לְהִטְעוֹתוֹ - אָסוּר²².

(19) היה לו עסק עם ישראל וטעה בחשבון. (20) כשאין
חילול השם, כגון שלא הרגיש בטעותו (בבא-קמא קיג:).
(21) ללא תחבולה של היהודי. (22) ראה למעלה הלכות
גניבה פרק ז הלכה ח.

11 ה. בְּיַצֵּד²³ כְּגוֹן שֶׁעָשָׂה הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים חֲשׁוֹן
12 וְטָעָה²⁴. וְצָרִיף שִׁיאִמַּר לוֹ יִשְׂרָאֵל: רְאֵה שְׁעַל
13 חֲשׁוֹנוֹךָ אֲנִי סוֹמֵךְ²⁵, וְאִינִי יוֹדֵעַ, אֲלֵא מֶה שְׂאִתָּה
14 אוֹמֵר אֲנִי נוֹתֵן לָךְ. כְּגוֹן זֶה מְתָרָהּ²⁶. אֲבָל אִם לֹא

19 יג. מִצָּא שֶׁקֶ64 או קִפְּהוּ65, אִם הָיָה חֶכֶם או זָקֵן
20 מִכְּבֹד66 שְׁאִין דְּרָכּוֹ לְטַל פְּלִים אֱלוֹ בִּירוֹ67 - אֵינוֹ
21 חֵיב68 לְהִטְפֵּל בְּהֵן. וְאוֹמֵד אֶת דַּעְתּוֹ אֱלוֹ הָיוּ שְׁלוֹ69:
22 אִם הָיָה מַחְזִירֵן לְעַצְמוֹ - פֶּן חֵיב לְהַחְזִיר שֶׁל
23 חֲבָרוֹ; וְאִם לֹא הָיָה מוֹחֵל עַל כְּבוֹדוֹ אֲפֹלוֹ הָיָה
24 שְׁלוֹ70 - כֶּן בְּשֶׁל חֲבָרוֹ אֵינוֹ חֵיב לְהַחְזִיר. הָיָה דְּרָכּוֹ
25 לְהַחְזִיר פְּלִים כְּאֵלוֹ בְּשֻׁדָּה71, וְאֵין דְּרָכּוֹ לְהַחְזִירֵן
26 בְּעִיר72, וּמִצָּאָן בְּעִיר - אֵינוֹ חֵיב לְהַחְזִיר73; מִצָּאָן
27 בְּשֻׁדָּה74 - חֵיב לְהַחְזִיר75 עַד שֶׁיִּגְעֵנוּ לְרִשּׁוֹת
28 הַבְּעָלִים, וְאִף עַל פִּי שְׁהָרִי נִכְנַס בְּהֵן לְעִיר וְאֵין
29 דְּרָכּוֹ בְּכֶן76.

64 משנה בבא-מציעא כט: (65 סל גדול. 66) אף-על-
פי שאינו חכם, כמשמעות לשון המשנה (שם): "וכל דבר
שאין דרכו ליטול", ומה שאמרו "זקן ואינה לפי כבודו"
לדוגמה נאמר. ראה 'שיטה מקובצת' לבבא-מציעא כאן.
67 שיש בהם משום בזיון. 68) "והתעלמת, פעמים
שאתה מתעלם... הא כיצד... או שהיה זקן ואינה לפי
כבודו" (ספרי שם, ובבא-מציעא ל.). רבינו אומר "אינו
חייב", אבל אם ירצה לפנים משורת הדין יטפל בהם, כמו
רבי ישמעאל ברבי יוסי (בבא-מציעא שם), וראה רבינו
חננאל שם, ולקמן הלכה יז, ורא"ש בבא-מציעא פרק ב אות
כא. 69) "אמר רבא, כל שבשלו מחזיר, בשל חבירו נמי
מחזיר" (בבא-מציעא שם). 70) זהו מובן דברי המשנה
"וכל דבר שאין דרכו ליטול" (שם כט:). 71) שאין רואים
אותו ואינו בוש. 72) שהוא בוש מפני מכרו (שם ל:).
73) כי אין זה לפי כבודו, אף-על-פי שאינו בכלל "אין דרכו
ליטול כלים אלו בידו", שנזכר בתחילת ההלכה. 74) זוהי
בעיא בגמרא שם, שעלתה בתיקו. 75) מכיוון שהביעיא לא
נפתרה, פסק רבינו לחומרא. 76) מכיוון שבשדה דרכו
בכך, נתחייב לקחת את הכלי ולהתחיל בהשבתו, ומאחר
שהתחיל במצוה, מחייבים אותו לגמור אותה אפילו בעיר,
אף-על-פי שאין זה לפי כבודו, בהתאם לכלל של רבה:
"הכישת חייב בה" (גמרא שם). [הרי"ף כותב: בעיא דלא
איפשטא - ולא יחזיר בעיר. ומשמע, שבשדה יטול ויכניס
לעיר. וראה רא"ש פרק ב אות כ, שלרי"ף היתה גירסא
אחרת בגמרא. והרא"ש עצמו סובר שיש להחמיר באיסור
זלוזל בכבוד התורה, ולכן לא יחזיר. ומובן שזה רק ב"זקן
- היינו חכם - ואינה לפי כבודו", אבל "אין דרכו ליטול"
מחייב להחזיר, לחומרא. וראה נמוקי-יוסף שם, וביית
יוסף' חושן-משפט סימן רסג].

30 יד. וְכֵן אִם מִצָּא בְּהֵמָה וְהִפִּישָׁה77 - נִתְחַיֵּב לְהִטְפֵּל
31 בָּהּ וְלְהַחְזִירָהּ אִף עַל פִּי שְׁאֵינָהּ לְפִי כְּבוֹדוֹ; שְׁהָרִי
32 הַתְּחִיל בְּמִצְוָה78. הַחְזִירָהּ וּבְרָחָה79, אֲפֹלוֹ מֵאָה
33 פְּעָמִים80 - חֵיב לְהַחְזִיר; שְׁנֵאָמַר: הֲשֵׁב תְּשִׁיבָם.
34 'הָשֵׁב' אֲפֹלוֹ מֵאָה פְּעָמִים מְשֻׁמְעוֹ81. לְעוֹלָם הוּא
35 חֵיב לְהִטְפֵּל בָּהּ, עַד שֶׁיִּחְזִירָנָהּ לְרִשּׁוֹת בְּעִלְיָה82
36 לְמִקּוֹם הַמְּשֻׁמְעוֹ83; אֲבָל אִם הַחְזִירָהּ לְמִקּוֹם שְׁאֵין
37 מְשֻׁמְעוֹ, כְּגוֹן גִּנְהָ וְחֻרְבָּהּ, וְאֲבָדָה מְשֻׁם - חֵיב
38 בְּאַחֲרֵיָתָהּ.

ניסך אותה גוי. וכתב הרשב"א (מובא במגיד-משנה כאן)
וסתימה אחת מספיקה, ולא הצריכו כאן חותם בתוך חותם
(ראה הלכות מאכלות אסורות פי"ג ה"ח), והטעם, שאם
פתח גוי את החבית לא היה סותמה[. 47) ואינו מחוייב
להחזירה לבעליה, מכיון שרוב גוים, נתייאשו הבעלים
(שם).

1 ט. עוֹף שֶׁחֻטַּף בְּשָׂרָה48 וְהִשְׁלִיכוֹ בְּחֶצֶר אַחֲרָתָהּ, אִף
2 עַל פִּי שֶׁרֵב הָעִיר יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה מִתָּר מִשּׁוּם
3 אֲבָדָה49, שְׁהָרִי נִתְיָאָשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנּוּ.

48) מעשה שהיה, ומסופר בגמרא שם. 49) אבל אסור
משום ספק נבילה, כדין בשר שנתעלם מן העין (שם).

4 ל. הַמּוֹצֵא אֲבָדָה בְּזוּטוֹ שֶׁל יָם50 וּבְשֻׁלוּלֵיתוֹ שֶׁל
5 נְהָרִי51 שְׁאֵינּוֹ פּוֹסְקֵה52, אִף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סִימָן -
6 הָרִי זֶה שֶׁל מוֹצֵאָהּ; שְׁנֵאָמַר: אֲשֶׁר תֵּאבֹד מִמֶּנּוּ
7 וּמִצָּאָתָהּ - מִי שֶׁאֲבֹדָה מִמֶּנּוּ53 וּמִצְוִיָּהּ הִיא אֲצֵל כָּל
8 אָדָם54, יֵצֵאת זֶה55 שֶׁאֲבֹדָה מִמֶּנּוּ וּמִכָּל אָדָם, שְׁזָה
9 וְדָאִי נִתְיָאָשׁ מִמֶּנָּה.

50) כשמי הים גואים, הם נכנסים ליבשה ומכסים שטח
מסויים, וכשחוזרים לנקודת השפל הם גורפים אתם כל מה
שנמצא בשטח שנשטף. 51) בימות הגשמים, עוברים
הנהרות על גדותיהם, וכשהמים חוזרים הם שוללים אתם
כל מה שעומד בדרכם, בבא-מציעא כא: פירוש רש"י שם.
52) זרימתו, והחפץ נשטף עם הזרם, והבעלים מתייאשים.
53) המלה "ממנו" מיותרת, ולהדגשה באה. 54) כגון פרה
ורועה בשדה, שכל הרואה אותה יכול ליטלה. 55) זו
שנפלה לים, יצאה מכלל אבידות אלה. כל ההלכה הזאת
מקורה בברייתא בבא-מציעא כב:

10 יא. הַמֵּאבֵּד מִמוֹנוֹ לְדַעַת - אֵין נִזְקָקִין לֵוֹ64. בִּיצֵד?
11 הַנִּיחַ פְּרָתוֹ בְּרֶפֶת שְׁאֵין לָהּ דָּלֶת וְלֹא קִשְׁרָה וְהִלָּף
12 לוֹ, הַשְּׁלִיף פִּיסוֹ67 בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים וְהִלָּף לוֹ, וְכֵל
13 כִּיּוֹצֵא בָּזָה - הָרִי זֶה אֲבָד מִמוֹנוֹ לְדַעַתוֹ. וְאִף עַל
14 פִּי שְׁאֵסוֹר לְרֹאָה דְּכָר זֶה לְטַל לְעַצְמוֹ68 - אֵינוֹ זָקוּק
15 לְהַחְזִיר; שְׁנֵאָמַר: אֲשֶׁר תֵּאבֹד69 - פָּרַט לְמֵאבֵּד
16 לְדַעַתוֹ60.

56) להחזירו לו. 57) דוגמה זו חזקה מן הקודמת. שם
הוא מאבד ממונו לדעת, על-ידי-זה שלא שמר על ממונו,
וכאן מאבד ממונו לדעת על-ידי מעשה. 58) כי יש בעלים
לממונו. 59) בלי דעתו. 60) ראה בבא-מציעא כה:

17 יב. אֲבָדָה שְׁאֵין בָּהּ שְׁוָה פְּרוּטָה61 - אֵינוֹ חֵיב
18 לְהִטְפֵּל62 וְלֹא לְהַחְזִירָהּ63.

61) "אשר תאבד ממנו, פרט לאבידה שאין בה שוה
פרוטה", משום שאינה קרויה אבידה (ספרי תצא, ובבא-
מציעא כז.). 62) זה לשון הרי"ף כאן (בבא-מציעא טו.).
63) אם לקחה, משום שאינה ממון, והבעלים מוותרים
עליה. ראה תוספתא בבא-מציעא פרק ב הוצאת צוקרמנדל
עמוד 374.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ג טבת - ספר זויוקין - הלכות גזילה ואבידה קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 77) מימרא של רבה (שם). (78) ועליו לגמרה. (79) 'ספרי' תצא, ומשנה בבא-מציעא ל: (80) גמרא שם לא. (81) כי זהו מקור, המראה על פעולה מתמדת, דוגמת "זכור" ו"שמור" שנאמר בשבת. וראה פירוש המשנה לרבינו. (82) שהרי כתוב "השב תשיבם לאחיק" (ספרי תצא, ותוספתא בבא-מציעא פרק ב). (83) בבא-מציעא לא. ובבא-קמא נו.
- 77) מימרא של רבה (שם). (78) ועליו לגמרה. (79) 'ספרי' תצא, ומשנה בבא-מציעא ל: (80) גמרא שם לא. (81) כי זהו מקור, המראה על פעולה מתמדת, דוגמת "זכור" ו"שמור" שנאמר בשבת. וראה פירוש המשנה לרבינו. (82) שהרי כתוב "השב תשיבם לאחיק" (ספרי תצא, ותוספתא בבא-מציעא פרק ב). (83) בבא-מציעא לא. ובבא-קמא נו.

97) שם לא. (98) אף-על-פי שהבנין לא יתמוטט, אלא יתקלקל בלבד. (99) אף-על-פי שהכתוב מנה מטלטלין בלבד. (100) מימרא של רבא, שם.

יום רביעי י"ג טבת ה'תשע"ז

פרק שני עשרו

- 1) נתבארו בו דיני מי שאבדה ממנו אבידה ופגע באבידה אחרת וכן הדומה לזה. ונמשך לזה דין השותפים שאבדו ושהצילו וכל הנמשך אחר זה.
- א. מי שאבדה לו אבדה, ופגע באבדתו ואבדת חברו: אם יכול להחזיר את שתייהן² - חייב להחזיר שתייהן; ואם אינו יכול להחזיר אלא אחת מהן - אבדתו קודמת³. ואפילו לאבדת אביו⁴ או של רבו⁵ - שלו קודם לכל אדם⁶.
- 2) ואל יאמר שלי קודמת, ויניח את של חברו. (3) משנה בבא-מציעא לג. (4) אף-על-פי שהוקש כיבוד אב ואם לכבודו של מקום (שם לב). והלכות ממרים פרק ו). (5) שחייב בכבודו וביראתו יותר משל אביו, ראה הלכות תלמוד תורה פרק ה, הלכה ב וה. (6) משנה וגמרא, שם לג.
- ב. פגע באבדת רבו עם אבדת אביו: אם היה אביו שקול כנגד רבו⁸ - של אביו קודמת; ואם לאו - של רבו קודמת. והוא¹⁰, שיהיה רבו מבקק¹¹, שרב חקמתו¹² של תורה¹³ ממונו למד.
- 7) משנה שם. (8) בחכמה. במשנתנו כתוב: "ואם אביו חכם" (לענין פדיון שבויים). אבל במשנה בירושלמי, וגם ברי"ף הגירסא: "שקול כנגד רבו" (לענין אבידה), וגירסת רבינו כגירסא זו, אולם בפרק ה מהלכות תלמוד תורה הלכה א, כתב רבינו: "וכן אם היה אביו תלמיד-חכם, אף-על-פי שאינו שקול כנגד רבו, משיב אבדתו . . ." וזה סתירה למה שכתב כאן. דעת הגהות מיימוניות, שבהלכות תלמוד תורה יש טעות-סופר, והעיקר הוא הנוסח כאן. ובכסף-משנה שם כתב בשם אחד מבניו של רבינו, ששם מדובר ברבו סתם, שאינו מובהק, על כן אף-על-פי שאביו אינו שקול כנגד רבו, כיוון שהוא תלמיד-חכם הוא קודם, וכאן מדגיש רבינו: "והוא שיהיה רבו מובהק", על כן צריך שיהיה אביו שקול, ואם לא - של רבו קודם. וראה 'שיטה מקובצת' לבבא-מציעא סוף פרק ב. (9) "שאביו הביאו לעולם הזה, ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא" (שם). (10) בתנאי. (11) לשון עולא, שם. (12) כדעת רבי יהודה, שם. (13) ולא חכמת אומות העולם.
- ג. הניח אבדתו¹⁴ והחזיר אבדת חברו - אין לו אלא
- 84) בבא-קמא שם, בשחרית הבעלים מצויים בבית. (85) כי האחריות על הבעלים. (86) שם. (87) מכיוון שמלומדת היא לצאת, צריכה שמירה יתירה, גמרא שם. (88) אינו צריך להודיע לבעלים, שהחזיר את האבידה. וזוהי הקלה הניתנת למשיב אבידה, שלא להטריח אותו יותר מדי, מה-שאין-כן בארבעת השומרים ובגנב ובגולן, שצריכים דעת בעלים (שם).
- טז. ראה בהמה שברחה מן הדיר והחזירה למקומה - הרי זה קנים המצנה, ואינו צריך דעת הבעלים⁸⁹.
- (89) אף-על-פי שהדיר רחוק מבית הבעלים, שהרי הבעלים עצמם הכניסוה שם.
- יז. ההולך בדרך הטוב והישיר⁹⁰ ועושה לפנים משורת הדין - מחזיר את האבדה בכל מקום, אף על פי שאינה לפי כבודו⁹¹.
- (90) ראה למעלה סוף הלכה ז. (91) כמו שעשה רבי ישמעאל ברבי יוסי (בבא-מציעא ל:).
- יח. פהן שראה⁹² האבדה בבית הקברות - אינו מטמא להחזירה. שבעת שמקים מצות עשה של השב אבדה, מבטל עשה של 'קדשים יהיו' ועובר על לא תעשה של 'לא יטמא בעל פעמיו', ואין עשה דוחה⁹³ את לא תעשה ועשה⁹⁴.
- (92) שם ל. ומשנה שם לב. (93) שם ל. אף-על-פי שבהשבת אבידה יש גם 'לא תעשה' (לא תוכל להתעלם), אבל הכוח לדחות יש ב'עשה' בלבד (ראה רש"י שם ורי"ף). (94) אלא 'לא תעשה' בלבד.
- יט. ראה את האבדה⁹⁵, ואמר לו אביו: אל תחזירה - יחזיר, ולא יקבל ממנו⁹⁶. שאם קבל מאביו, נמצא בעת שקנים מצות עשה של 'פבד את אביו', בטל עשה של 'השב תשיבם' ועבר על 'לא תוכל להתעלם'.
- (95) שם לב. (96) בגמרא שם לב: אמרו נימוק אחר מזה

קצב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ג טבת - ספר זויוקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 וְזֶה בְּכַד שֶׁל דְּבִשׁ, וְנִסְדָּקָה הַפֶּד שֶׁל דְּבִשׁ³¹, וְקָדָם
19 שִׁישְׁפָּף הַדְּבִשׁ לְאַרְץ שִׁפְף זֶה אֶת יַיְנוֹ וְהִצִּיל אֶת
20 הַדְּבִשׁ³² לְתוֹךְ הַחֲבִית - אֵין לוֹ אֲלֵא שִׁכְרוּ הָרְאוּי
21 לוֹ³³. וְאִם אָמַר: אֲצִיל אֶת שִׁלְף וְאַתָּה נוֹתֵן לִי דָמִי
22 שְׁלִי, אוֹ שֶׁהִתְנֶה בַּפְּנֵי בֵּית דִּין - הֲרִי זֶה חֵיב לְתֵן
23 לוֹ. וְאִם נִשְׁפָּף הַדְּבִשׁ לְאַרְץ - הֲרִי זֶה הַפְּקָר³⁴, וְכָל
24 הַמְּצִיל - לְעֲצָמוֹ מְצִיל.

30 משנה בבא-קמא קטו. (31) והדבש מטפטף דרך
הסדק. (32) שדמיו מרובים מדמי היין. (33) אף-על-פי
שבמו ידיו שפך את יינו ועסק באיסוף הדבש. והטעם, ראה
למעלה בפירוש להלכה ג. וראה בבא-קמא קטז. (34) שם
קטו: אמרו, שרק במקרה שחישוק כרוך על הכד ומעכב את
שפיכת הדבש אין הדבש הפקר, ומפרש רבינו שהחישוק
מעכב לזמן מסוים את שפיכת הדבש, ומכאן יצא לו שאם
כבר נשפך הרי הוא הפקר. ראה מגיד-משנה.

25 ו. הִיָּה זֶה בָּא בְּכַד שֶׁל דְּבִשׁ וְזֶה בָּא בְּקַנְקָנִים רִיקָנִים,
26 וְנִסְדָּקָה פֶּד הַדְּבִשׁ, וְאָמַר לוֹ בְּעַל הַקַּנְקָנִים: אֵינִי
27 מְצִיל לָךְ דְּבִשׁ זֶה בְּקַנְקָנֵי עַד שֶׁתֵּתֵן לִי חֲצִי אוֹ שְׁלִישׁוֹ
28 אוֹ פֶּךְ וְכָךְ דִּינְרֵינוּ, וְקָבַל עָלָיו בְּעַל הַדְּבִשׁ וְאָמַר לוֹ:
29 הֵן - הֲרִי זֶה שִׁמְךָ בִּקְוֹ³⁵, וְאֵינִי נוֹתֵן לוֹ אֲלֵא שִׁכְרוּ
30 הָרְאוּי לוֹ; שֶׁהֲרִי לֹא הַפְּסִידוֹ כְּלוּם³⁶.

35 שהרי חייב הוא להציל ממון חבירו, שם קטז.
36 שם.

31 ז. וְכֵן מִי שִׁפְרָח³⁷ מִבֵּית הָאֲסוּרִים, וְהִיתָה מְעַבְרָת³⁸
32 לְפָנָיו, וְאָמַר לוֹ: הַעֲבִירֵנִי וְאֵנִי נוֹתֵן לָךְ דִּינָר,
33 וְהַעֲבִירוּ - אֵין לוֹ אֲלֵא שִׁכְרוּ³⁹ הָרְאוּי לוֹ. וְאִם הִיָּה
34 צִיד⁴⁰, וְאָמַר לוֹ: בְּטֵל מִצְוַתְךָ וְהַעֲבִירֵנִי - נוֹתֵן לוֹ
35 כָּל מָה שֶׁהִתְנֶה עִמּוֹ⁴¹. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

37 שם. (38) רפסודה. (39) שמצוה היא להצילו.
40 השולה דגים מן הים, שם. (41) [ואפילו אם התנה עמו
יותר ממה שהפסיד, כן כתב הלחם-משנה. וקשה למצוא את
ההבדל שבין זה ובין הדין שבהלכה ו. ואפשר, משום ששם
לא הפסיד כלום, אבל כאן הפסיד משהו. ודוחק. אמנם
סגנונו של רבינו בהלכה ו מסייע לטעם זה, שכתב: שהרי
לא הפסידו כלום].

36 ח. שִׁירָא שֶׁהִיתָה הוֹלֶכֶת בַּמִּדְבָּר⁴², וְעָמַד עָלֶיהָ
37 גִּיס⁴³ וְטָרְפָה⁴⁴: אִם אֵינֶן יְכוּלִים לְהִצִּיל מִיָּדָם, וְעָמַד
38 אַחַד מֵהֶן וְהִצִּיל - הִצִּיל לְעֲצָמוֹ⁴⁵; וְאִם יְכוּלִין⁴⁶ הֵן
39 לְהִצִּיל מִיָּדָם, וְקָדָם אַחַד מֵהֶן וְהִצִּיל, אָף עַל פִּי
40 שְׁאֵמַר: לְעֲצָמִי אֲנִי מְצִיל - הִצִּיל לְאִמְצָע⁴⁷.

42 שם קטז. (43) צבא. (44) ובזזה. (45) מכיון
שהבעלים התייאשו, וראה משנה שם קיד. (46) כגון שהם
מרובים וחזקים. (47) כל אחד מכיר את שלו ונוטל, מכיון
שלא התייאש.

ט. הֵיוּ יְכוּלִין לְהִצִּיל עַל יְדֵי הַדְּחָק⁴⁸ - כָּל הַמְּצִיל⁴¹

1 שִׁכְרָה הָרְאוּי לוֹ¹⁵. בְּצִיד? שִׁטְף נֶהָר¹⁶ חֲמוּרוֹ וְחֲמוּר
2 חֲבָרוֹ, שֶׁלֹּו יָפָה מְנָה וְשֶׁל חֲבָרוֹ מֵאֲתִים, הַנִּיחַ אֶת
3 שֶׁלֹו וְהִצִּיל אֶת שֶׁל חֲבָרוֹ - אֵין לוֹ אֲלֵא שִׁכְרוּ הָרְאוּי
4 לוֹ. וְאִם אָמַר לוֹ: אֲצִיל אֶת שִׁלְף וְאַתָּה נוֹתֵן לִי דָמִי
5 שְׁלִי, אוֹ שֶׁהִתְנֶה בַּפְּנֵי בֵּית דִּין¹⁷ - חֵיב לְתֵן לוֹ¹⁸ דָמִי
6 שֶׁלֹו. וְאָף עַל פִּי שֶׁחֲמוּרוֹ עָלָה מֵאֲלֵיו¹⁹ - הוֹאִיל
7 וְלֹא נִתְעַסַּק בּוֹ²⁰, זָכָה בְּמָה שֶׁהִתְנֶה עִמּוֹ²¹.

14 לפנים משורת הדין, כי מן הדין שלו קודמת, כלמעלה
בהלכה א. (15) לפי הטירחה והזמן שטיפל באבידת
חבירו, ולא דמי אבידתו שהפסיד, מכיוון שעשה זאת
מעצמו, כדי לזכות במצוה. (16) משנה בבא-קמא קטו:
(17) כגון שבעל החמור לא היה במקום. ראה בבא-מציעא
ל: (18) כי התנאי בפני בית-דין מזכה את המציל לקבל
את מה שהתנה, אף-על-פי שבעל החמור לא היה נוכח שם.
ואם התנה עמו, הריהו חייב לקיים את התנאי, ואינו יכול
לטעון "משטה אני בך" (ראה שם קטז. ופירוש המשנה
לרבינו שם). (19) ולא הפסיד כלום. (20) והפקירו כדי
להציל את של חבירו, דינו כאבוד. (21) גמרא שם. כי
רואים את החמור כאבוד, ומן השמים ריחמו עליו וניצל
חמורו מטיביעה.

8 ד. יָרַד לְהִצִּיל וְלֹא הִצִּיל²² - אֵין לוֹ אֲלֵא שִׁכְרוּ
9 הָרְאוּי לוֹ²³. וְכֵן²⁴ אִם הִיָּה עוֹסֵק בְּמִלְאכָה, וְכִטַּל
10 מִמְּלֵאכְתּוֹ שְׁשׂוּה דִּינָר, וְהִחְזִיר אֲבָדָה שְׁשׂוּה מֵאָה
11 דִּינָר - לֹא יֵאמַר לוֹ: תֵּן לִי דִּינָר שֶׁהַפְּסִדְתִּי, אֲלֵא
12 נוֹתֵן לוֹ שִׁכְרוֹ כְּפּוֹעַל כְּטֵל²⁵ שִׁיטַּל מֵאוֹתָה מִלְאכָה
13 שֶׁהִיָּה עוֹסֵק בָּהּ²⁶. וְאִם הִתְנֶה עִם הַבְּעָלִים אוֹ בַּפְּנֵי
14 בֵּית דִּין²⁷ שִׁיטַּל מֵה שִׁיפְסִיד, וְהִרְשׁוּהוּ²⁸ - הֲרִי זֶה
15 נוֹטֵל. וְאִם אֵין שָׁם בְּעָלִים וְלֹא בֵּית דִּין - שֶׁלֹו
16 קוֹדָם²⁹.

22 שם. (23) ולא דמי חמורו, אף-על-פי שהתנה, מכיון
שלא עשה שליחותו. (24) מקביל לשטף נהר חמורו,
שבהלכה ג. (25) בבא-מציעא ל: לא: (26) "כגון שהיה
חייט, והניח מלאכתו והלך להשיב את האבידה ונשתהה
בהשבתה כשיעור תפירת בגד ששכרו באותו יום סלע. לא
יאמר לו, כבר בטלתי ממלאכתי שיעור סלע, תנה לי, אלא
משעריך שכרו כעת שאין לו מה יתפור ויושב ובטל, אם
יבוא אדם ויאמר לו, הנך יושב ובטל, תקח בתפירת בגד
חצי סלע, או תשאר בטל כל היום, ומה שמתברר שנוטל
בשעה שאין לו תפירה לתפור, הוא שנוטל מבעל האבידה"
(רבינו חננאל, בבא-מציעא לא:). (27) משנה, שם ל:
(28) נתנו לו הרשאה (יפוי-כח) לטפל באבידה לפי התנאי
שהתנה. למעלה בהלכה ג לא נאמר "והרשוהו", מכיון שזה
מובן מאליו, שהבעלים או בית-דין יסכימו לתנאי לתת לו
דמי חמורו שיפה מנה, כדי להציל את של חבירו השווה
מאתיים. אבל בדין זה לא ידוע כמה ייבטל, ולכן הדגיש
רבינו ואמר "והרשוהו". (29) משנה וגמרא שם. מן הדין,
אין הוא חייב להפסיד ממונו כדי להציל ממון חבירו.

17 ה. וְכֵן שְׁנַיִם³⁰ שֶׁהָיוּ בָּאִים בְּדִרְף, זֶה בְּחֲבִית שֶׁל יַיִן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי י"ד טבת - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קצג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לוי⁷⁰; אֵלָא מַעְמִידִין לוֹ חֲמוֹר אַחֲרָת, פְּדֵי שְׂזִדְרִי
עֲצָמוֹ וְיִשְׁמֹר בְּהִמְתּוֹ⁷¹. וְאִפְלוּ הֵיְתָה לוֹ בְּהִמָּה
אַחֲרָת⁷² בְּשִׁירָא - אֵינּוּ דוֹמָה שׁוֹמֵר אַחַת לְשׁוֹמֵר
שְׂתִימִים⁷³.

(67) במקום החמור (שם). (68) ולרש"י פירוש אחר. ראה
שם. (69) מפני החיות והליסטים. (70) שאם יש לו
בהמה, הוא מסייעם לשמור כהוגן. וכשאין לו בהמה, אינו
מזדרו בשמירת ממון אחרים. (71) ועל-ידי-זה הוא עוזר
בשמירת כל השיירה. (72) ובשבילה הוא מזדרו בשמירה
כחבריו. (73) כי על שתי בהמות הוא שומר ביתר
מסירות-נפש מאשר על האחת, ועל כן אם אמר תנו לי
דמיה, אין שומעים לו, שם.

יד. סְפִינָה⁷⁴ שְׁהֵיְתָה מְהֻלְכַת בַּיָּם, וְעַמֵּד עָלֶיהָ
נַחְשׁוּל⁷⁵ לְטַבְעָה, וְהִקְלוּ מִמְשַׁאֲחָה⁷⁶ - מִחֲשָׁבִין לְפִי
מְשָׁאוּי⁷⁷, וְאִין מִחֲשָׁבִין לְפִי מְמוֹן. וְאֵל יִשְׁנוּ⁷⁸
מִמְנַהֵג הַסְּפִינִים.

(74) שם. (75) גלים סוערים. (76) כדי להצילה מטביעה,
יש הכרח להשליך חלק מן המטען לים. (77) "אם השליך
זה מאה ליטרין זהב, ישליך זה מאה ליטרין ברזל" (רש"י)
כשלושניהם מטען באותו משקל. (78) אם היה לספנים
מנהג אחר, עושים כמנהגם. והדין שלמעלה מחייב כשאין
נוהג קבוע. וכן יש להבין גם הלכה יא.

טו. וְשָׂאִין⁷⁹ הַסְּפִינִים לְהַתְנוֹת בַּיָּמִין: כָּל מִי
שֶׁתֵּאבֵד לוֹ סְפִינָה - מַעְמִידִים לוֹ סְפִינָה אַחֲרָת.
פֶּשַׁע בָּהּ וְאֶבְדָּה, אוֹ שֶׁפָּרַשׁ לְמָקוֹם שָׂאִין הַסְּפִינֹת
הוֹלְכוֹת בּוֹ בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן⁸⁰ - אִין חֲבִיבִין לְהַעְמִיד לוֹ⁸¹.

(79) שם. הלכה זו מקבילה להלכה יב. (80) אפילו היו
הולכות בו בזמן אחר, כגון שהלך בתשרי סמוך ליבשה
כדרכו בניסן, שהנהרות גדלים מהפשרת השלגים, ונתקלה
ונשברה. (81) כי על-מנת-כן לא התנו.

יום חמישי י"ד טבת ה'תשע"ז

פְּרָק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1) נתבארו בו דיני הכרות אבידה כיצד ובאי זה מקום
מכריז, ובאי זה סימן ישיבנה למי שיתן אותו. וכן נתבארו
בו המוצא אבידה מה יעשה ממנה, הדברים שהוא אסור
לעשותם והדברים שהוא חייב לעשותם. ומה הוא הדבר
שהוא חייב בשמירתו ומה הוא הדבר שאינו חייב בשמירתו.

א. הַמוֹצֵא אֶבְדָּה שֶׁהוּא חֲבִיב לְהַחְזִירָה² - חֲבִיב
לְהַכְרִיז³ עָלֶיהָ וּלְהוֹדִיעָה⁴ וְלוֹמַר: מִי שֶׁאֶבֶד לוֹ מִיָּן
פְּלוּנִי⁵, יָבוֹא וְיִתֵּן סִימָנוֹ⁶ וְיִטַּל. אִפְלוּ הֵיְתָה שׁוּה
פְּרוּטָה בַּעַת הַמְצִיאָהּ וְהוֹזְלָה⁷ - חֲבִיב לְהַכְרִיז⁸ עָלֶיהָ.
וְאֶבֶן גְּבוּהָה⁹ הֵיְתָה חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, שְׁעָלֶיהָ הִיּוֹ
מְכַרְיִין.

2) על אבידה שאינו חייב להחזירה - עיין פרק יא ופרק יד
וכו'. (3) משנה בבא מציעא כו: ההכרזה היא במקום

1 מַצִּיל לְאִמְצָע⁴⁹; אֵלָא אִם כֵּן אָמַר: לְעֲצָמֵי אֲנִי
2 מַצִּיל - הָרִי זֶה מַצִּיל לְעֲצָמוֹ. שְׂכִינִין שֶׁשְׁמַעוּהוּ
3 אוֹמַר לְעֲצָמֵי אֲנִי מַצִּיל, הֵיְתָה לְהֵן לְדַחַק עֲצָמָן
4 וּלְהַצִּיל; וְכִינִין שֶׁשָּׁבוּ וְלֹא הִצִּילוּ - הָרִי נִתְיָאֲשׁוּ מִן
5 הַפֶּל.

(48) דברי רב אשי, שם. (49) כי הם יכולים לטעון, אילו
אמרת שתציל לעצמך היינו מוסרים נפשנו ומצילים, רי"ף
שם.

י. הִיּוּ שְׁנֵי שְׂתַפְיִין, וְהַצִּיל אֶחָד מֵהֵן - הַצִּיל
7 לְאִמְצָע⁵⁰. וְאִם אָמַר: לְעֲצָמֵי אֲנִי מַצִּיל⁵¹ - הָרִי זֶה
8 חֶלֶק מִחֲבֵר⁵², וְהַצִּיל לְעֲצָמוֹ. וְכֵן הַשׁוֹכֵר אֶת
9 הַפּוֹעֵל⁵³ לְהַצִּיל - כָּל שֶׁהַצִּיל הָרִי הוּא לְמַשְׁפִּיר⁵⁴.
10 וְאִם אָמַר: לְעֲצָמֵי אֲנִי מַצִּיל - הָרִי זֶה חוּזֵר בּוֹ מִן
11 הַשְּׂכִירוֹת⁵⁵, וְכָל שֶׁהַצִּיל אַחֵר שֶׁאָמַר כֵּן הָרִי הוּא
12 שְׁלֵף⁵⁶.

(50) ושייך לשניהם יחד. אפילו כשחבירו אינו יכול להציל,
אין אומרים שהתייאש, כי הוא סמך על שותפו, ועל כן לא
יכול הלה לטעון שזכה מן ההפקר. (51) את חלקי.
(52) ביטל את השותפות. מכיון שממונו בסכנה, זכאי הוא
לחלוק שלא מדעת חברו, ולהציל את שלו, בין שחבירו
יכול להציל ובין אינו יכול (גמרא שם). (53) פירושו של
רבא, שם. (54) אפילו כשאין המשכיר יכול להציל, כי
סתמו לבעל הבית הוא מציל. (55) והדין הוא, שפועל יכול
לחזור בו אפילו בחצי היום (שם). (56) אם אין המשכיר
יכול להציל, וזוכה השכיר מן ההפקר.

יא. שִׁירָא⁵⁷ שֶׁחֲנִתָּה בַּמְדָּבָר, וְעַמֵּד עָלֶיהָ גֵּיס
14 לְטָרְפָה⁵⁸, וּפְסָקוּ עִם הַגֵּיס מְמוֹן וְנָתְנוּ לוֹ - מִחֲשָׁבִין
15 לְפִי מְמוֹנָם⁵⁹, וְאִין מִחֲשָׁבִין לְפִי נַפְשׁוֹת⁶⁰. וְאִם
16 שָׁכְרוּ תַּיָּר לְפָנֶיהֶם לְהוֹדִיעַם הַדָּרָךְ - מִחֲשָׁבִין שְׁכָרוּ
17 לְפִי מְמוֹן וּלְפִי נַפְשׁוֹת⁶¹. וְאֵל יִשְׁנוּ⁶² מִמְנַהֵג
18 הַחֲמָרִים.

(57) גמרא שם. (58) לכוזזה. (59) לפי ערך החפצים, שכל
אחד ואחד מוביל בשיירה. כי כוונת הגייס היתה לכיזה.
(60) כי לא היו בסכנה. (61) כי בלי התייר, המורה דרך,
צפויה סכנה גם לממונם וגם לחייהם. (62) שאם נהגו לתת
לתייר לפי ממון או לפי נפשות, עושים.

יב. וְשָׂאִין⁶³ הַחֲמָרִים לְהַתְנוֹת בַּיָּמִין: כָּל מִי
20 שֶׁתֵּאבֵד מְמוֹנוֹ חֲמוֹר⁶⁵ מִבְּנֵי הַשִּׁירָא - מַעְמִידִין לוֹ
21 חֲמוֹר אַחֲרָת. וְאִם פֶּשַׁע בָּהּ הוּא וְאֶבְדָּה - אִין חֲבִיבִין
22 לְהַעְמִיד לוֹ⁶⁴.

(63) שם. (64) כשכולם רוצים, והתנאי קיים אפילו בדיבור
בלבד, ואין אחד מהם יכול לחזור בו. (65) כגון שתיטרף
על-ידי חיות רעות. (66) כי מקרה פשיעה אינו בכלל
התנאי.

יג. אֶבְדָּה חֲמוֹרוֹ, וְאָמַר: תְּנוּ לִי דְמִיָּה⁶⁷ וְאֲנִי רוֹצֵה
24 לְקַח חֲמוֹר⁶⁸ וְהִרִינִי שׁוֹמֵר עִמָּכֶם⁶⁹ - אִין שׁוֹמְעִין

18 הַמְשַׁקֵּל²⁴ או הַמְנִיץ²⁵ או מְקוֹם הָאֲבֵדָה²⁶ - סִימָנִין
19 מְבַהֲקִין הֵן.

21 אפילו באיסור, כגון להחזיר גט אשה בסימנים או להחזיר עגונה על סמך סימנים שנמצאו בגוף ההרוג (שם כז:). (22 כדעת רבא שסימנים מן התורה הם (שם כח:). (23 כגון מידת אורך ורוחב, או מידה בלח, כגון ליטר שמן. (24 ביבש. (25 כגון עשרה דגים במחרוזת (שם כג:). (26 כשמצא ברשות היחיד, כדעת רבא שם כב: שמקום הוא סימן. וראה לקמן פרק טו הלכה י. [ישנם שלושה סוגי סימנים: א. מובהקים ביותר, כגון נקב בצד אות פלונית בשטר; ב. מובהקים, כגון מידה, משקל ומניין; ג. אינם מובהקים. ודעת רבינו, שמובהקים ביותר סומכים עליהם בכל עניינים, סוג ב' מועיל להחזיר אבידה אבל לא באיסורים. ומה שכתב רבינו כאן: "והמידה או המשקל או המניין וכו' סימנים מובהקים הם" הכוונה להחזרת אבידה, ומה שאמר בראש הלכה זו: "הסימנים המובהקים" הכוונה לסימנים מסוג א. כך פירש בכסף משנה].

20 ו. בָּאוּ שְׁנַיִם²⁷, זֶה נִתֵּן סִימָנֵי הָאֲבֵדָה, וְזֶה נִתֵּן
21 סִימָנֵי הָאֲבֵדָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְּנָה הָאֲחֵרָה²⁸ - לֹא יִתֵּן לֹא לְזֶה
22 וְלֹא לְזֶה, אֲלֵא תְּהִיָּה מְנַחֵת²⁹ עַד שְׂיִוֵּדָה הָאֶחָד
23 לְחֵבְרוֹ אוֹ יַעֲשֶׂוּ בְּיָנִיחָהּ פְּשֻׁרָה. נִתֵּן הָאֶחָד אֶת
24 הַסִּימָנִים, וְהַשְּׂנִי הַבֵּיא עֲדִים - יִתֵּן לְבַעַל הָעֲדִים³⁰.
25 זֶה נִתֵּן סִימָנִים, וְזֶה נִתֵּן סִימָנִים וְעַד אֶחָד - הָרִי
26 הָעֵד הָאֶחָד כְּמוֹ שְׂאִינוֹ³¹, וְיָנִיחָהּ.

27 וכל אחד מהם טוען, שממנו נפלה, מימרא של רבא, שם כח. (28 אבל אם אחד נתן סימן מובהק וחבירו נתן סימן מובהק ביותר, תניתן המציאה לחבירו. ראה הלכה ז. (29 אצל המוצא, ויעשה בהם כמו במציאה שלא נודעו בעליה. ראה להלן הלכות טו"ז. (30 כי עדים עדיפים מסימנים, אף על-פי שגם סימנים מן התורה. (31 מכיוון שכל אחד מהם טוען שאבדה ממנו, ונותן סימנים חשובים כמו של חבירו, אין כוח בידי עד אחד להכריע (שם).

27 ז. מְצָא שְׂמֵלָה וְכִפּוּצָא בֵּהּ, וְזֶה הַבֵּיא עֲדֵי אַרְיָגָה
28 שְׂאָרְגוּתָהּ לוֹ, וְזֶה הַבֵּיא עֲדִים שֶׁנִּפְלָה מִמֶּנּוּ - יִתֵּן
29 לְעֲדֵי נְפִילָה³². זֶה נִתֵּן מִדַּת אַרְפָּה, וְזֶה נִתֵּן מִדַּת
30 רְחֹבָה - יִתֵּן לְמִי שֶׁנִּתְּנָה מִדַּת אַרְפָּה; שְׂאֵפְשֵׁר שְׂיִשְׁעֵר
31 הַרְמָאֵי מִדַּת רְחֹבָה³³ פְּשֻׁהִיהָ בְּעֲלִיָּה מִתְּפֹסָה בֵּהּ. זֶה
32 נִתֵּן מִדַּת אַרְפָּה וְרְחֹבָה, וְזֶה כִּפּוֹן מְשַׁקְלוֹתֶיהָ - יִתֵּן
33 לְמִי שֶׁכִּפּוֹן מְשַׁקְלָהּ³⁴. זֶה נִתֵּן מִדַּת אַרְפָּה וְרְחֹבָה³⁵,
34 וְזֶה נִתֵּן מִדַּת הָאֲמֵרִיּוֹת³⁶ שֶׁבָּהּ - יִתֵּן לְמִי שֶׁנִּתְּנָה מִדַּת
35 אַרְפָּה וְרְחֹבָה³⁷.

32 אנו אומרים, שזה שארגוה לו מכרה לחבירו, שהרי עדים מעידים שנפלה ממנו (שם). (33 שהיא קטנה, מה שאין כן מידת אורכה שהיא גדולה וקשה יותר לשער. (34 כי מידת רוחבה אפשר לשער, כפי שאמרנו, ואפילו מידת אורכה אפשר בקושי לשער, אבל לא משקלה של השמלה. על כן משקל השמלה הוא סימן מובהק יותר

פומבי, כמו בסוף הלכה זו, ועיין להלן הלכה ח"ט. (4 במקום שאי אפשר להכריז, דין שיודיע לשכניו ולמיוודעיו. ראה הלכה ט. (5 דוגמאות בהלכה ב ואל יכריז סתם "אבדה" מצאתי, כדי שלא להטריח לשווא את אלו שאבדו חפצים אחרים. הלכה זו היא כדעת רב נחמן, בבא מציעא כח: וכך פסק הרי"ף. (6 המייחדים חפץ זה מיתר החפצים מאותו מין. (7 ופחות משווה פרוטה אינה מציאה. (8 שבשעה שמצאה הייתה שווה פרוטה ונתחייב בה (בבא מציעא כז:). (9 זו הנזכרת בבביתא שם כח: "אבן טוען" משום שלשם באו כל אלו שאבדו להם אבידות (בתענית יט. הגירסה "הטועין").

1 ב. פִּיצַד מְכָרִיז¹⁰? אִם מְצָא מְעוֹת - מְכָרִיז: מִי שְׂאֵבֵד
2 לוֹ מְטַבְעֵי¹¹. וְכֵן מְכָרִיז: מִי שְׂאֵבֵד לוֹ פְּסוּת אוֹ בְּהֵמָה
3 אוֹ שְׂטוֹת, יָבֹא וְיִתֵּן סִימָנִים וְיִטַּל. וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ¹²
4 מִפְּנֵי שֶׁהוֹדִיעַ מִיֵּן הָאֲבֵדָה, לְפִי שְׂאִינוֹ מְחַזְרֵרוֹ עַד
5 שְׂיִתֵּן סִימָנִים מְבַהֲקִין¹³.

10 בהלכה זו באות דוגמאות לכלל "מין פלוני" שבהלכה א. (11 אבל אינו מפרט איוו מטבע. (12 מפני הרמאי, שאם ידע את מין האבידה, כגון כסות, וידע במקרה את בעל הכסות שאבדה ומכיר בסימניה, יתן סימניה ויטלה. חשש זה מביע רב יהודה, ומשום כך הוא סובר "אבידה" מכריז, בבא מציעא כח: (13 כגון מידת ארכה ומידת רחבה של הכסות, אבל סימן בעלמא, כגון צבע הבגד, אינו מספיק, כי יש הרבה בגדים באותו צבע, וראה שם כז: תוספות דיבור המתחיל ואנא. וראה לקמן הלכה ה.

6 ג. בָּא בַּעַל הָאֲבֵדָה וְנִתֵּן סִימָנִים שְׂאִינוֹ מְבַהֲקִין¹⁴ -
7 אֵין מְחַזְרִין לוֹ, עַד שְׂיֵאמַר סִימָנִים מְבַהֲקִין.
8 וְהִרְמָאֵי, אִף עַל פִּי שְׂאֵמַר סִימָנִים מְבַהֲקִין - אֵין
9 מְחַזְרִין לוֹ, עַד שְׂיֵבִיא עֲדִים¹⁵ שְׂהִיא שְׁלוֹ. אֶמְרוּ
10 חֲכָמִים: וְהִיָּה עִמָּךְ עַד דְּרַשׁ אַחִיף - עַד שְׂתַּחֲקֵר
11 אַחֲרָיו אִם רְמָאֵי הוּא אִם לֹא¹⁶.

14 כגון אדום ולבן. (15 כי אם הוא ידוע כרמאי, יש לחשוש שנודעו לו הסימנים המובהקים בדרך רמאות. על כן דורשים ממנו עדים, ולא יספיק הסימן המובהק ביותר, כגון נקב יש בצד אות פלונית בשטר. (16 "דרוש אחיך" משמע שתדרוש את אחיך לידע אם אינו רמאי ואם תמצא שהוא רמאי אל תחזיר לו אפילו בסימנים מובהקים].

12 ד. בְּרֵאשׁוֹנָה, כָּל מִי שְׂאֵבֵדָה לוֹ אֲבֵדָה וְכָא וְנִתֵּן
13 סִימָנֶיהָ¹⁷ - מְחַזְרִין אוֹתָהּ לוֹ, אֲלֵא אִם בֵּן הַחֲזוֹק
14 רְמָאִי¹⁸. מְשַׁרְפוּ הַרְמָאִין, הַתְּקִינוּ בֵּית דִּין, שְׂיָהוּ
15 אוֹמְרִין לֹא¹⁹: הֵבֵא עֲדִים שְׂאִין אֶתָּה רְמָאִי וְטַל²⁰.

17 המובהקים. (18 וממנו דרשו הבאת עדים שהאבידה היא שלו. (19 לאדם שלא הוחזק רמאי. (20 על פי סימנים.

16 ה. הַסִּימָנִים הַמְבַהֲקִין - סוּמְכִין עֲלֵיהֶם וְדָנִין עַל
17 פִּיָּהֶם בְּכָל מְקוֹם²¹ דִּין תּוֹרָה²². וְהַמְדָּה²³ אוֹ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי י"ד טבת - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קצה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהרי התלמוד אומר "דכולי עלמא אית להו דרב יוסף" (דעת הכל כדעת רב יוסף, שם פב.), וכך פסק רבינו חננאל. (57) שיש בהן חסרון כס, כגון, נתינת פת לעני וכיוצא בה, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, ועל כן דינו כשומר שכו. (58) כגון שמנער את הכסות לצרכה, אבל לא כשהיא מונחת אצלו ללא טיפול. שהרי אמרו העוסק במצוה פטור מן המצוה. והכלל הוא: כל שאפשר לו לקיים שתי המצוות יחד, חייב בשתייהן, שאם לא כן, מי שתפילין בראשו וציצית בבגדו יהא פטור מכל המצוות. וראה שם תוספות דיבור המתחיל בההיא הנאה.

20 יא. וְצִרְיָךְ לְבַקְרֶיךָ⁵⁹ אֶת הָאֲבָדָה וּלְבִדְקָהּ⁶⁰, כְּדִי שְׁלֵא
21 תִּפְסַד וְתֵאבֵד מֵאֲלֵיָהּ⁶¹; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִשְׁבַּתוּ לוֹ - רֵאֵה
22 הַיֵּאֵף תִּשְׁיָבְנוּ לוֹ⁶². פִּינְצֵד? מֵצֵא כְּסוּת שֶׁל צֶמְרֶיךָ⁶³ -
23 מִנְעֵרָה⁶⁴ אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם. וְלֹא יִנְעֵרְנָה בְּמִקְלֶיךָ⁶⁵,
24 וְלֹא בְּשֵׁנֵי בְּנֵי אָדָם⁶⁶. וְשׁוֹטְחָה עַל גְּבֵי מִטָּה
25 לְצִרְפָּה⁶⁷ בְּלִבָּד, אֲבָל לֹא לְצִרְפָּה וּלְצִרְפוֹ⁶⁸. וְנִדְמָנוּ
26 לוֹ אוֹרְחִים - לֹא יִשְׁטַחְנָה בְּפִנְיָהֶם וְאֶפְלוּ לְצִרְפָּה -
27 שְׁמָא תִּגָּב.

(59) מזמן לזמן. (60) בשעה שהוא מבקר אותה יבדוק אם לא נתקלקלה. (61) כגון, עש בכסות. (62) כלומר, תשיב לו בשלימות (משנה בבא מציעא כח:). (63) אבל בגד פשתן לא ינער, כי הניעור מזיק לו (גמרא שם). כך פירשו רבינו חננאל והר"ף. (64) מן האבק. (65) כי עלולה להיקרע. (66) האוחזים בשני ראשיה ומנערים, וממתחים אותה יותר מדי. (67) שתתאוורר (שם ל.). (68) לכסות את המיטה. וזוהי בעיניי שלא נפתרה ופסק רבינו לחומרא.

28 יב. מֵצֵא כְּלֵי עֵץ - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, כְּדִי שְׁלֵא יִרְקְבוּ.
29 כְּלֵי נְחֹשֶׁת - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּחִמְזִין⁶⁹, אֲבָל לֹא עַל יְדֵי
30 הָאוֹר⁷⁰, מִפְּנֵי שְׁמִשְׁחִיקָן⁷¹. כְּלֵי כֶּסֶף - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן
31 בְּצוּנָן, אֲבָל לֹא בְּחִמְזִין, מִפְּנֵי שְׁמִשְׁחִירָן. מֵצֵא
32 מִגְּרָפוֹת⁷² וּמִדְּמוֹת - לִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּרֶף, אֲבָל לֹא
33 בְּקִשָּׁה, מִפְּנֵי שְׁמִשְׁפִּיתָן⁷³. מֵצֵא כְּלֵי זָהָב וּכְלֵי
34 זְכוּכִית וְכֶסֶת שֶׁל פֶּשֶׁתָן⁷⁴ - הֵרִי זֶה לֹא יִגַע בָּהֶן עַד
35 שְׁיִבּוֹא אֲלֵיהֶן. וּכְדֶרֶךְ שְׁאֵמְרוּ בְּאֲבָדָה, כֶּף אֶמְרוּ
36 בְּפִקְדוֹן שֶׁהִלְכוּ בְּעָלְיוֹ לְמַדְיַת הַיָּם⁷⁵.

(69) אפילו בחמים וכל שכן בצונן. (70) לא יתן הכלי על האור (אש). (71) ומאבדים מן החומר שהאש אוכלת. (72) מין מעדר. (73) פוגמם. (74) שהניעור מזיק לה. (75) ועל כן חייב השומר לטפל בפיקדון באותה דרך שהמוצא חייב לטפל במציאה, אבל אם בעל הפיקדון נמצא באותה ארץ, הרי זה לא יגע בה.

37 יג. מֵצֵא סְפָרִים - קוֹרֵא בָּהֶן⁷⁶ אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם.
38 וְאִם אֵינּוּ יוֹדְעַ לְקֹרֹת - גּוֹלְלֵן⁷⁷ כָּל שָׁלְשִׁים יוֹם.
39 וְלַעוֹלָם⁷⁸ לֹא יִלְמַד בָּהֶן לְבַתְּחִלָּה⁷⁹, וְלֹא יִקְרָא
40 פְּרָשָׁה וְיִשְׁנָה⁸⁰, וְלֹא יִקְרָא פְּרָשָׁה וְיִתְרַגֵּם⁸¹. וְלֹא
41 יִפְתַּח בּוֹ יָתֵר מִשְׁלֵשָׁה דְּפִין⁸². וְלֹא יִהְיֶה שְׁנַיִם קוֹרֵין
42 בְּשֵׁנֵי עֲנִינָין, שְׁמָא יִמְשֵׁף זֶה וְיִמְשֵׁף זֶה וְיִבְלָה

ממידת רוחבה ואורכה. (35) כל מידה לחדר. (36) שפות הבגד. (37) הכלל בהלכה זו הוא, שבעל הסימנים המובהקים יותר יקבל את האבידה.

1 ח. בְּרֵאשׁוֹנָה, כָּל מִי שֶׁמֵּצֵא אֲבָדָה, הֵיךְ מִכְרִיז
2 עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה רְגָלִים³⁸. רְגַל רֵאשׁוֹן - אוֹמֵר: רֵאשׁוֹן.
3 שְׁנִי³⁹ - אוֹמֵר: שְׁנִי. שְׁלִישִׁי - מִכְרִיז סֶתֶם⁴⁰, כְּדִי
4 שְׁלֵא יִתְחַלֵּף לוֹ שְׁנֵי בְּשָׁלְשִׁים⁴¹. וְאַחַר רְגַל הָאֶחָדוֹן
5 בְּשִׁבְעַת יָמִים מִכְרִיז פַּעַם רְבִיעִית; כְּדִי שְׁיִלָּף
6 הַשּׁוֹמֵעַ⁴² לְבִיתוֹ בְּשָׁלְשָׁה יָמִים⁴³ וְיִמְשֵׁשׁ כְּלָיו⁴⁴,
7 וְיַחְזֹר בְּשָׁלְשַׁת הַיָּמִים, וְיִמְצֵא זֶה הַמִּכְרִיז מִכְרִיז
8 בְּשִׁבְעֵי⁴⁵.

(38) כדעת רבי יהודה במשנה שם כח. והטעם הוא, כי בשלושת הרגלים חייבים כל בני ישראל לעלות לירושלים, ומי שלא עלה בראשון ובשני יעלה בשלישי. (39) המוצא מציין שזהו הרגל השני שהוא מכריז, כדי שהמאבד ידע שיש לו שהות עד הרגל השלישי ולא יצטרך לחזור מיד (שם). (40) בלי לציין איזה רגל זה, וכל השומע ידע, שזהו הרגל האחרון, ואם נמצא שאבד לו חפץ, יחזור מיד. (41) אם יכריז שלישי עלול השומע בטעות להחליפו בשני (בגלל ה"שין" המשותפת), ויחשוב שיש לו שהות עד הרגל הבא, ולא יחזור מיד ויפסיד את אבידתו. (42) שלא היה בשני הרגלים הקודמים. (43) אם ביתו נמצא במרחק כזה. (44) כדי לברר אם אבד לו כלי ממין זה. (45) יותר משבעה ימים לא הטריחו חכמים את המוצא שישנה בירושלים. ואף-על-פי ששבעת הימים מספיקים רק לאלו הגרים עד דרך שלושת ימים מירושלים ולא יותר (דעת רבא שם).

9 ט. מִשְׁחָרְבִי⁴⁶ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הַתְּקִינוּ שְׂיָהוּ מִכְרִיזִין
10 בְּכֵתֵי כְּנִסְיוֹת⁴⁷ וּבְכֵתֵי מִדְּרָשׁוֹת⁴⁸. מִשְׁרַבּוֹ הָאֲנָסִין⁴⁹
11 וְאֶמְרוּ: הַמְּצִיאָה שֶׁל מִלָּךְ הִיא⁵⁰, הַתְּקִינוּ שְׂיָהוּ
12 מוֹדִיעִין לְשִׁכְנָיו וְלְמִדְּעִיו⁵¹ וְדִיו.

(46) המשך הברייתא הקודמת שם. (47) שמתפללים שם ורבים מצויים שם. (48) שלומדים שם ורבים מצויים שם. (49) שלקחו בכוח את המציאה מיד המוצא. (50) כגון הפרסים (שם), ומשום כך חששו להכריז במקום פומבי. (51) והם הודיעו למכרים שלהם.

13 י. הַכְּרִיז⁵² או הוֹדִיעַ⁵³ וְלֹא בָּאוּ הַבְּעָלִים - תִּתְּיָה
14 הַמְּצִיאָה מִנְחַת אֶצְלוֹ עַד שְׁיִבּוֹא אֲלֵיהֶן⁵⁴. וּבְכָל זְמַן
15 שֶׁהָאֲבָדָה אֶצְלוֹ, אִם נִגְנְבָה או אֲבָדָה - חֵיב
16 בְּאֶחְרִיתוֹתָהּ; וְאִם נֶאֱנָסָה⁵⁵ - פְּטוּר. שְׁשׁוֹמֵר אֲבָדָה
17 כְּשׁוֹמֵר שְׁכָר הוּא⁵⁶, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמַצְוָה
18 וְנִפְטָר מִכְּפָה מַצּוֹת עֲשָׂה⁵⁷ כָּל זְמַן שֶׁהוּא עוֹסֵק
19 בְּשְׁמִירָתָהּ⁵⁸.

(52) בבית המקדש או בכתי כנסיות ובכתי מדרשות. (53) למיודיעו בשעה שיש אנסים. (54) ויוודע מי הוא בעל האבידה (שם ל.). (55) כגון על ידי שורד מזויין, ולא היה בכוח המוצא למנוע זאת. (56) שחייב בגניבה ופטור באונס. פסק כרב יוסף בבא מציעא כט. פב. ובבא קמא נו.

קצו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ט"ו טבת - ספר זויקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 הַסֵּפֶר; אֲבָל קוֹרִין הֵן בְּעֵינֵי אֶחָד⁸³. וְלֹא יִקְרָאוּ
2 שְׁלֹשָׁה בְּסֵפֶר אֶחָד, וְאֶפְלוּ בְּעֵינֵי אֶחָד.
- 76) כדי לאוורר אותם. (77) כדי שייכנס בהם אוויר. בתקופת המשנה היו הספרים עשויים בצורת מגילות. (78) אפילו אחת לשלושים יום. (79) עניין שלא למד, כי מתעבב זמן רב על מקום אחד. וזה לא לטובת הספר. (80) ויקרא פעם שנייה, גמרא שם. (81) לשפת העם. (82) עלול הספר ליפול ולהתקלקל. (83) לפי תשובת אביי (שם) שיש הבדל בין קריאה בעניין אחד ובין קריאה בשני עניינים וכפירושו של הר"ף. אבל רש"י מפרש להיפך, שבעניין אחד אסור ובשני עניינים מותר.
- 3 יֵד. מִצָּא תַּפְלִין - שָׁם⁸⁴ דְּמִיָּהּ וּמִנִּיחָן עָלֵיוּ⁸⁵;
4 שְׂדָבָר מְצוּי הוּא בְּיַד הַכֹּלֵל⁸⁶, וְאִין עֲשׂוּיִין אֱלָא
5 לְמַצְוֹתָן בְּלְבָד⁸⁷.
- 84) מעריך. (85) את התפלין. (86) ואם המאבד ירצה תפלין, יוכל לקנותם בדמים. (87) ואין לחשוש שיהיה מעוניין דווקא בתפלין שלו.
- 6 טו. מִצָּא דָּבָר שֵׁישׁ בּוּ רִיחַ חַיִּים, שֶׁהָרִי צְרִיף הוּא
7 לְהַאֲכִילוֹ: אִם הָיָה דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה וְאוֹכֵל⁸⁸, כְּגוֹן פֶּרֶה
8 וְחֲמוֹר - מְטַפֵּל בְּהֵן⁸⁹ שְׁגִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ⁹⁰ מִיּוֹם
9 הַמְּצִיאָהּ, וּמִשְׁפִּירָן וְלֹקַח שָׂכָר וּמִאֲכִילָן. וְאִם הָיָה
10 שָׂכָרָן יִתֵּר עַל אֲכִילָתָן - הָרִי הֵיטֵר לְבַעֲלִים. וְכֵן
11 הַתְּרַנְגוּלִין⁹¹ - מוֹכֵר בְּיַמְיָהּ וּמִאֲכִילָן כָּל שְׁגִים עֶשֶׂר
12 חֲדָשׁ. מִכֵּן וְאֵילֶף - שָׁם דְּמִיָּהּ עָלֵיוּ⁹², וְהָרִי הֵן שָׁלוּ
13 וְשָׁל בְּעֵלִים בְּשִׁתְּפוּת⁹³, קָדִין כָּל הַשָּׁם בְּהֵמָה
14 מְחֻבְּרוֹ.
- 88) ויכולים להאכילו את שכר מעשיו (משנה וברייתא שם כח:). (89) ואל ימכור אותם, כמו בתפלין, מפני שהמאבד מעוניין בהמתו שלמדה לשמוע בקולו. (90) "לא הטריחו רבנן באבידה יותר מדאי", שם כח. (91) התרנגולות (ברייתא שם). (92) השומה צריכה להיות על פי בית דין, כדלהלן הלכה טז, וראה הגהות חידושי אנשי שם על הר"ף בסוגייה כאן. (93) מחצה על מחצה, כשכר על הטיפול בתרנגולות.
- 15 טז. מִצָּא עֲגָלִים וּסְחִינִין⁹⁴: שָׁל רַעֲיֵי⁹⁵ - מְטַפֵּל בְּהֵן
16 שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים, וְשָׁל בְּרִיאָה⁹⁶ - שְׁלֹשִׁים יוֹם. אֲוִזִים
17 וְתְרַנְגוּלִין גְּדוּלִים⁹⁷ - מְטַפֵּל בְּהֵן שְׁלֹשִׁים יוֹם. מִצָּא
18 קִטְשִׁים⁹⁸, וְכָל דָּבָר שֶׁטְפוּלוֹ מְרַבֵּה מִשְׂכָּרוֹ - מְטַפֵּל
19 בְּהֵן שְׁלֹשָׁה יָמִים⁹⁹. מִכֵּן וְאֵילֶף - מוֹכְרֵן בְּבֵית דִּין.
20 וְכֵן פְּרוֹת¹⁰⁰ שֶׁהִתְחִילוּ לְהִרְקִיב וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - מוֹכְרֵן
21 בְּבֵית דִּין.

94) שאוכלים ואינם עושים (ברייתא שם). (95) שרועים במרעה ואין טיפולם מרובה. (96) שצריך להאכילם (בזמן שאין מרעה) ועולה בדמים מרובים. (97) שמוצאים בעצמם את מזונם (כך פירש רבינו חננאל ושלא כרש"י שם). (98) צריך להאכילם והטרחה וההוצאות מרובות.

99) שמא יבואו הבעלים. יותר מג' ימים לא יטפל, כדי למנוע הפסד מן הבעלים. (100) במפקיד פירות והתחילו להרקיב יש מחלוקת במשנה (בבא מציעא לח.). החכמים אומרים: לא יגע בהם, ורבן שמעון בן גמליאל אומר: מוכרם בפני בית דין, מפני שהוא כמשיב אבידה לבעלים. מכאן יוצא, שאבאבידה גופה לדעת הכול ימכור בבית דין. והטעם הוא: במפקיד אל יגע, שהרי יש בעלים שיטפלו בהם, מה שאין כן באבידה.

- 22 יז. מַה יַעֲשֶׂה בְּדַמִּים? יִתְּנוּ לְמוֹצֵא¹⁰¹, וַיֵּשׁ לוֹ
23 רְשׁוּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן. לְפִיכָף, אִם נֶאֱנָסוּ, כְּגוֹן
24 שֶׁטְרַפָּם גִּיס אוֹ טְבָעוּ בֵּינָם - חַיֵּב לְשַׁלֵּם. וְאִף עַל
25 פִּי שְׂאֵל נִשְׁתַּמֵּשׁ¹⁰² בָּהֶן; וְשִׁפִּיּוֹן שֵׁישׁ לוֹ רְשׁוּת
26 לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן - הָרִי הֵן אֲצִלוֹ כְּשֶׁאֵלָה¹⁰³.

101) עד שיבואו הבעלים. (102) זכות השימוש מחייבת אותו באונסין (שם). (103) ושואל חייב אף-על-פי שלא נשתמש.

- 27 יח. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּדַמֵּי הָאֲבָדָה¹⁰⁴, הוֹאִיל
28 וְנִטְפַּל בְּהֵן¹⁰⁵; אֲבָל מְעוֹת אֲבָדָה¹⁰⁶ - לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ
29 בָּהֶן¹⁰⁷. לְפִיכָף, אִם אֲבָדוּ בְּאֵנָס - פְּטוּר; שֶׁהָרִי הוּא
30 שׂוֹמֵר שָׂכָר, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ.

104) דמים שקיבל תמורת האבידה. (105) הרשה רבי טרפון להשתמש בדמים מתוך הנחה שבעל האבידה יסכים לזה, כי יכיר טובה למוצא על טרחתו. (106) מעות שאבדו ומצאון. (107) כי לא טרח בהן (שם כט:).

- 31 יט. כָּל אוֹתָן הֵימִים שֶׁמְטַפֵּל בְּאֲבָדָה קָדָם
32 שִׁמְפְּרָנָה¹⁰⁸ בְּבֵית דִּין, אִם הָאֲכִילָה מְשֻׁלוֹ - נוֹטֵל
33 מִן הַבְּעֵלִים. וְיִרְאֶה לוֹ, שֶׁהוּא נוֹטֵל בְּלֹא שְׂבוּעָה,
34 מִפְּנֵי תַקּוּן הָעוֹלָם.

108) באוכל ואינו עושה.

- 35 כ. הַמוֹצֵא מְצִיאָה - לֹא יִשְׂבַּע¹⁰⁹, מִפְּנֵי תַקּוּן
36 הָעוֹלָם; שְׂאָם אִתָּה אוֹמֵר יִשְׂבַּע - יִגִּיחַ הַמְּצִיאָה
37 וְיִלֶּף לוֹ, כְּדִי שְׂאֵל יִשְׂבַּע¹¹⁰. אֶפְלוּ מִצָּא כִּיס¹¹¹,
38 וְטָעַן בְּעַל הַמְּצִיאָה שֶׁשְׂנֵי כִּיסִים קָשׁוּרִים הָיוּ וְאִי
39 אֶפְשָׁר¹¹² שִׁימְצֵא הָאֶחָד אֱלָא אִם נִמְצָא הָאֲחֵר
40 הַקָּשׁוּר עִמּוֹ - הָרִי זֶה לֹא יִשְׂבַּע.

109) אם מצא ארנק ובו עשר לירות, והמאבד טוען שהיו בו עשרים לירות. (110) אפילו על אמת. (111) ארנק. (112) והמאבד טוען טענת וודאי.

יום שישי ט"ו טבת ה'תשע"ז

פֶּרֶק אַרְבַּעַה עָשָׂר

1) נתבאר בו, שיש דברים שהמוצאן אינו חייב להכריז עליהם, מפני שאין בהם סימן, ומפני שנודע שנתייאשו הבעלים. ונתבאר בו כל פרטי הדברים שאין להם סימן. וכן נתבאר בו כל פרטי הדברים למי מחזירים בטביעות עין, הדברים שאין להם סימן.

- 23 פיס²¹, וכיוצא בדברים אלו שפיראין שנתאשו -
 24 הרי אותה האבדה של מוצאה.
- 25 משנה בבא-מציעא כד: כז. (21) "כללא דאבידתא,
 כיוון דאמר ווי ליה לחסרון כיס, מייאש ליה מינה" (שם
 כג.). בדבר שאין בו סימן אין צורך שיאמרו שמתיאשים,
 אלא בשעה שידעו הבעלים שאבד, הרי זה בחזקת
 שהתיאשו.
- 26 ד. וכן אם מצא דבר שיש בו סימן פנים וכוונתו
 27 וכיוצא בהן, או במקום שרבו עובדי פוככים²³ -
 28 הרי זה בחזקת שנתאשו בעליו ממנו משעה
 29 שגפלה²⁴. ולפיכך הרי הוא של מוצאו ואף על פי
 שלא שמעו הבעלים²⁵ שנתאשו ממנו.
- 22 שם כא: כב: (23) שם כד: (24) ונודע לו שנפל,
 וא"כ הגיע ליד המוצא לאחר יאוש. (25) צ"ל: שהבעלים
 נתיאשו.
- 30 ה. יאוש שלא מדעת²⁶, אפלו בדבר שאין בו סימן²⁷
 31 - אינו יאוש²⁸. פיצד? נפל ממנו דינר ולא ידע בו
 32 שגפלה, אף על פי שפשידע בו שגפלה יתאש - הרי
 33 זה אינו יאוש עתה, עד שידעו הבעלים שגפלה. אבל
 34 אם עדין אומרים הבעלים: שפא נתתו לפלוני, או
 35 במגדלה²⁹ הוא מנח, או שפא טעיתי בחשבון,
 36 וכיוצא באלו הדברים - אין זה יאוש.
- 26 כשידע המאבד שהחפץ אבד ממנו יתיאש, מכיון שאין
 בו סימן. אבל בשעה שמצא המוצא לא ידע עדיין בעל
 החפץ על מקרה האבידה, ועל כן לא התיאש, שם כא:
 27 בדבר שיש בו סימן, אפילו שמעו במפורש שהמאבד
 התיאש לבסוף, אחרי שהגיעה האבידה ליד המוצא, לדעת
 הכל יאוש זה אינו קונה, מכיון שהחפץ הגיע ליד המוצא
 לפני יאוש, ואסור היה למוצא לקחתה לעצמו (שם).
 28 כדעת אביי, ולא כרבא. ודין זה הוא אחד מן הששה
 דברים שנפסקה הלכה בגמרא כאביי נגד רבא, כלל נקבע
 בגמרא: הילכתא כוותיה דאביי ב"יעל קגם" (נוטריקון של
 ששת הדינים). ואפילו אם לא ברור הדבר אם נודע לבעלים
 שהחפץ אבד או לא, אסור למוצא לקחתו לעצמו (מגיד -
 משנה). (29) בארון.
- 37 ו. הרואה חברו³⁰ שגפלה ממנו דינר על הארץ ולא
 38 ידע בו³¹, ונטל הדינר קדם יאוש³² - עובר על
 39 עשה³³ ועל שני לאויין³⁴, כמו שבארנו³⁵. ואפלו
 40 הדינר לו הדינר לאחר שנתאש - מתנה היא זו³⁶,
 41 וכבר עבר על האסורים³⁷.
- 30 מימרא של רבא, בבא-מציעא כו: (31) ועל כן לא
 התיאש. (32) שלא שהה עד שימשמש המאבד בכיסו
 ויתיאש, ונטלו ככוונה לגזולו. (33) השב תשיבם לאחיך
 (דברים כב, א). (34) לא תגזול (ויקרא יט, יג), לא תוכל
 להתעלם (דברים כב, ג). (35) למעלה פרק יא, הלכות
 א-ב. (36) כי לאחר יאוש שייך הדינר למוצא, גמרא שם.
- 1 א. השמלה בכלל אבדת אחיך² היתה, וכן
 2 השור והשה³ וחרמור⁴. ולמה פרט הכתוב חמור?
 3 להחזירו בסימני מדעת⁵. אף על פי שהסימן בדבר
 4 הטפלה לו - יחזיר. ולמה פרט שור ושה? להחזירו
 5 אפלו גזת השה⁸ או גז זנב⁹ שור, אף על פי שהוא
 6 דבר מועט¹⁰. ולמה פרט השמלה¹¹? ללמד ממנה:
 7 מה השמלה מיוחדת שיש לה סימנים, וחזקתה שיש
 8 לה תובעין¹², וחיב להחזיר¹³; אף פל דבר שיש לו
 9 סימנים - הרי הוא בחזקת שיש לו תובעין, וחיב
 10 להחזיר; אבל דבר שאין לו תובעין, אלא נתאשו¹⁴
 11 ממנו הבעלים - הרי הוא של מוצאו¹⁵, אף על פי
 12 שיש בו סימנים¹⁶.
- 2 "וכן תעשה לכל אבידת אחיך", ראה 'ספרי' תצא רכד,
 ומשנה בבא-מציעא כז. (3) דברים כב, א. (4) שם, ג.
 (5) בסימני האוכף שעל החמור, אף-על-פי שאין לו סימן
 בחמור עצמו (גמרא שם). (6) לולא פרט "חמור", הייתי
 אומר מחזירים אוכף בסימני החמור, אבל אין מחזירים
 חמור בסימני אוכף. (7) גמרא שם. (8) צמר השה שגזו,
 אפילו מצא את השה בלי צמר ונטענה אצלו (שם).
 (9) השער שבסוף הזנב יחזיר (שם). (10) ובאבידה שהיא
 דבר מועט, כגון פחות משווה פרוטה, אמרנו שאינו חייב
 לטפל בה ולא להחזירה (למעלה פרק יא הלכה יב), אבל
 כאן מחייבת התורה, מכיון שעיקר האבידה - השור - שוה
 פרוטה הוא. וראה נמוקי-יוסף בבא-מציעא דף טו (דפוס
 ווילנא) ותוספות שם כז. ד"ה לגיזת זנבו. (11) משנה שם.
 (12) בעלים התובעים אותה. (13) ככתוב "וכן תעשה
 לשמלתו" (דברים כב, ג). [רבינו מתחיל ב"שמלה" כלשון
 המשנה, ואחרי כן הוא מסדר את הלימודים כפי שהם
 מסודרים בגמרא שם]. (14) ראה לקמן סוף הלכה ג.
 (15) מכיון שנשאר החפץ ללא בעלים. (16) ומתקבל על
 הדעת, שהבעלים לא התיאשו, מה-שאינ-כן במקרה שידוע
 שהתיאשו הבעלים.
- 13 ב. זה הפלל באבדה: פל דבר שאין בו סימן, פיון
 14 שאבד וידעו בו הבעלים שאבד - הרי זה בחזקת
 15 שנתאשו בעליו¹⁷ ממנו. פגון מסמר אחד או מחט
 16 אחת¹⁸ או מטבע, שהרי אינן יכולים לתן סימן
 17 להחזירו להן. ולפיכך הרי הוא לזה שמוצאו¹⁹.
- 17 מכיון שלא יוכלו להוכיח את בעלותם על החפץ.
 (18) בבא-מציעא כז. אם יש יותר מאחד, חייב להכריז,
 שהרי המספר הוא סימן. ראה לקמן פרק טז הלכה א.
 (19) כי הגיע לידו לאחר יאוש.
- 18 ג. וכל דבר שיש בו סימן, פגון שמלה ובהמה -
 19 הרי זה בחזקת שלא נתאשו ממנו בעליו; שהרי
 20 דעתן תלויה לתן סימנים שיש בו ויחזרו להן. לפיכך
 21 המוצאו חייב להכריז²⁰. אלא אם פן ידע שנתאשו
 22 הבעלים, פגון ששמע אותם אומרים: וי לחסרון

קצח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ט"ו טבת - ספר זויוקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כי אפילו אם מחל אחד לחבירו עדיין אין האבידה שוה פרוטה.

ט. רָאָה חֲבֵרוֹ שֶׁנִּפְלַח מִמֶּנּוּ דִּינָר בְּתוֹךְ הַחֹלּוֹ 50 או 13
בְּתוֹךְ הָעֶפְרָסִי, 51 וְנִתְעַלַּם מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה כְּנוֹפֵל לִים 14
אוּ לְנֶהָר, וְהָרִי הוּא שֶׁל מוֹצָאוֹ; שֶׁהָרִי נִתְיָאֵשׁ מִמֶּנּוּ, 15
מִפְּנֵי שָׂאִין בּוֹ סִימָן. וְאִפְלוּ רָאָה אוֹתוֹ מִבֵּיא כְּבָרָה 52
לְחַפְשֵׁי אַחֲרָיו - בְּדַעַת רְעוּעָה 53 הוּא מְחַפֵּשׁ, כְּדָרָךְ 17
שֶׁמְחַפְּשִׁים בְּעֶפְרָר שָׂאֵר הַבְּלִשִׁין שְׁלֵא נִפְל מִהֶן 18
כְּלוּם, שֶׁמָּא יִמְצְאוּ מֵה שֶׁנִּפְל לְאַחֲרֵים 54, כֶּף הוּא 19
זֶה מְחַפְּשֵׁי, לֹא מִפְּנֵי שְׁלֵא נִתְיָאֵשׁ. 20

50 מימרא של רבא, שם. 51 אדמה שנשחקה והיתה
לאבק דק. 52 לנפות את החול, כדי למצוא את הדינר.
53 חלשה ובלי בטוחה. 54 ולא מתוך תקוה חזקה
למצוא את שלו.

י. הַמוֹצָא 55 סֹלַע בְּשׁוּק, מִצְּאוֹ חֲבֵרוֹ וְאָמַר לוֹ: שְׁלִי 21
הִיא 56, וְחֲדָשָׁה הִיא, וְשֶׁל מְדִינָה פְּלוּנִית הִיא, וְשֶׁל 22
מְלָךְ פְּלוּנִי הִיא; אֲפֹלוּ אָמַר: שְׁמִי כְּתוּב עָלֶיהָ - לֹא 23
אָמַר כְּלוּם 57, וְאִינוּ חֵיב לְהַחְזִיר. שָׂאִין סִימָנִי 24
הַמְטַבֵּעַ סִימָן, מִפְּנֵי שֶׁחֲזַקְתּוֹ לְהוֹצֵאָה 58, וְאָנוּ 25
אוֹמְרִין: שְׁלוֹ הִיְתָהּ 59, וְהוֹצִיאָהּ מִיָּדוֹ, וְנִפְלָה מִיָּד 26
אַחַר. וְהוֹאִיל וְאִינוּ סִימָן שֶׁשּׁוֹמְכִין עָלָיו - מְשַׁעַת 27
נִפְלָה נִתְיָאֵשׁ 60, וְהָרִי הִיא שֶׁל מוֹצָאָה. 28

55 ברייתא, שם כח: 56 ששמו טבוע במטבע.
57 שאין זה סימן. 58 סתם מטבע להוצאה עומדת.
59 ועל כן הוא יודע את הסימן. 60 אפילו במקרה שלא
הוציאה ומידו נטלה.

יא. הַמוֹצָא 61 דָּבָר שָׂאִין בּוֹ סִימָן 62 בְּצַד דָּבָר שֵׁישׁ 29
בּוֹ סִימָן 63 - חֵיב לְהַכְרִיזוֹ. 64 בָּא בְּעַל הַסִּימָן וְנִטַּל אֶת 30
שְׁלוֹ 65, וְאָמַר שְׂדָה בְּלִבָּד נִפְל מִמֶּנּוּ - זָכָה הַמוֹצָא 31
בְּדָבָר שָׂאִין בּוֹ סִימָן. 32

61 ברייתא, שם כה. 62 כגון פירות. 63 כגון כלי.
64 על הכל, ובעל הכלי יקבל גם את הפירות, משום שיש
להניח שהפירות מתוך הכלי נפלו. וכל זה רק בפירות
סגלגלים ויבשים שמטבעם להתגלגל וליפול מן הכלי. גמרא
שם. וראה להלן פרק טו, הלכות יג-טו. 65 הכלי.

יב. הַמוֹצָא כְּלִי חֲרָשׁ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן מְכֻלִּים שְׁצוּרָת 33
כְּלָן שְׂוָה: אִם כְּלִים חֲדָשִׁים הֵם 66 - הָרִי הֵם שְׁלוֹ. 34
שֶׁהָרִי הֵן כְּמוֹ דִּינָר 67 מִשְׁאָר הַדִּינָרִים, שָׂאִין לוֹ סִימָן; 35
וְאִין הַבְּעָלִים מְפִירִים אוֹתָן, שֶׁהָרִי אִינוּ יוֹדַע אִם פֶּה 36
זֶה אוּ צְלוּחִית 68 זוֹ שְׁלוֹ אוּ שֶׁל אַחֲרָי 69. וְאִם הִנֵּה 37
כְּלִים שֶׁשְׂבָעָתָן הָעֵינִן 70 - חֵיב לְהַכְרִיזוֹ. שָׂאִם יָבִוא 38
תְּלָמִיד חֶכֶם 71 וְאָמַר: אָף עַל פִּי שָׂאִינוּ יָכוֹל לְתַן 39
בְּכֻלֵּי כְּזֶה סִימָן, יֵשׁ לוֹ בּוֹ טְבִיעוֹת עֵינִן 72 - חֵיב 40
לְהִרְאוֹתוֹ לוֹ; אִם הַפִּירוֹ 73 וְאָמַר 74: שְׁלִי הוּא - 41
מְחַזְרִין 75. 42

37) כי בשעה שנטל, היה הדינר קנינו של המאבד. נויש
לשאול: מה בין זה לדין שבהלכה הקודמת, שאמרנו
שהיאוש שבא אחרי שהמוצא נטל את האבידה אינו מקנה
לו את החפץ? עמדו על זה כבר רבינו זרחיה בהשגותיו על
הרי"ף, והרמב"ן שם ב"מלחמות", ושניהם אומרים, שקיים
הבדל בין נוטל ומתכוון לגזול, כגון הדין שבהלכה זו, ובין
נוטל אבידה סתם ובדעתו לזכות בה כדין. בנוטל על-מנת
לגזולה קנה אפילו אם נתייאשו הבעלים אחרי שנטל את
החפץ, מה-שאין-כן בנוטל אבידה שבהלכה הקודמת.
וחלוקים הם בטעמו של דבר, ראה שם].

ז. נִטַּל הַדִּינָר לְפָנָי יָאוּשׁ עַל מְנַת לְהַחְזִירוֹ 38, וְלֹא אַחַר 1
יָאוּשׁ נִתְפָּוֵן לְגַזַּל אוֹתוֹ - עוֹבֵר מִשׁוּם ה'שָׁב 2
תְּשִׁיבָם 39. הַמְתִּין לָהּ 40 וְלֹא הוֹדִיעַ לְבְּעָלִים וְלֹא נִטַּל 3
הַדִּינָר עַד שֶׁיִּדְעוּ הַבְּעָלִים 41 שֶׁנִּפְל, שֶׁהָרִי נִתְיָאֵשׁ 42
כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵנוּ 43, וְאַחַר כֶּף נִטַּל הַדִּינָר מֵעַל הָאָרֶץ - 4
אִינוּ עוֹבֵר אֲלָא מִשׁוּם 'לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם 44. וְכֵן 5
כֹּל פְּיוֹצֵא בְּזָה 45. 7

38) גמרא שם. 39) שהרי נטל את הדינר לפני יאוש
ונתחייב בהשבת אבידה, אבל על "לא תגזול" לא עבר,
שהרי לאו זה אינו אלא בשעת נטילה, ואז התכוון להחזירו.
כמו כן אינו עובר על "לא תוכל להתעלם", שהוא אזהרה
לכובש את עיניו ונמנע מלהציל, אבל זה לא התעלם אלא
נטלו על-מנת להחזירו. 40) לאבידה, בשעה שראה אותה.
41) כגון שמשמשו בכיסם ולא מצאו. 42) מכיון שאין
במטבע סימן. 43) למעלה הלכה ב. 44) אבל משום לא
תגזול, ומשום השב תשיבם - אינו עובר, שהרי נטל את
הדינר אחרי שהתייאשו הבעלים. 45) כל דבר שאין בו
סימן.

ח. רָאָה סֹלַע אוּ מְטַבֵּעַ שֶׁנִּפְל, אֲפֹלוּ מְשַׁלְשָׁה כְּנִי 8
אָדָם 46, וְאָף עַל פִּי שָׂאִין בּוֹ 47 שְׂוָה פְּרוּטָה לְכָל אֶחָד 9
וְאֶחָד 48 - חֵיב לְהַחְזִיר; שֶׁמָּא שֶׁתְּפִין הֵן, וּמְחַל אֶחָד 10
מִהֶן חֲלָקוֹ 49 לְחֲבֵרוֹ, וְנִמְצְאָת אַבְדָּתוֹ שֶׁל זֶה שְׂוָה 11
פְּרוּטָה. 12

46) שם. כדברי רבא לפי "איכא דאמרי" (יש אומרים). לפי
גרסתינו בגמרא אין כל מחלוקת בדין זה, אבל רבינו חננאל
והרי"ף כנראה גירסא אחרת היתה לפניהם, ועל פיה נחלקו
רב נחמן ורבא בזה, ופסקו כרבא שהוא אחרון, וגם רבינו
פסק כמותם. טעמו של רב נחמן האומר "אינו חייב
להחזיר", מפני שהבעלים התייאשו, מכיון שאינו יודע מי
מהשנים לקח את אבידתו וכל אחד יכחיש. ורבא סובר שיש
לחשוש שמא שלשתם שותפים ואינם חושדים זה בזה,
ובטוח הוא שהמוצא יחזיר לו ולכן אינו מתייאש.
47) במטבע. 48) ויש מקום לומר שזוכה במציאתו "ממה"
נפשך": אם אינם שותפים - הרי התייאש, ואם הם שותפים
הרי אין באבידה שוה פרוטה, ונתבאר למעלה בפרק יא
הלכה יב, שבפחות משהו פרוטה אין מצוות השבה.
49) רבינו מדייק ואומר "אחד מהם", אבל אין חוששים
ששנים או יותר מחלו. ו"נפקא-מינה" (ומזה יוצא) שאם
המטבע שוה פחות מפרוטה וחצי פרוטה אינו חייב להחזיר,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ט"ז טבת - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קצט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 לְשֵׁם¹⁰. וְאִם הָיָה דָּבָר שְׂאִין בוֹ סִימָן - זָכָה בוֹ¹¹,
24 וְאִינוּ חַיֵּב לְהַחְזִירוֹ¹².

(2) ראה הלכה ב. (3) "מצא כלי באשפה, אם מכוסה לא יגע בו" (משנה בבא-מציעא כה:). ושם מדובר בכלי שיש בו סימן, שהרי נאמר שם "אם מגולה נוטל ומכריז". (4) "דאמרינן הני אינש אינש אצנעניהו, ואי שקיל להו לית להו למרייהו סימנא בגווייהו, הלכך לשבקיניהו עד דאתי מרייהו ושקיל להו" (= שאנו אומרים: אלו - הגזולות שנזכרו במשנה - איש הטמינם. ואם המוצא יטול אותם, אין לבעליהם סימן בהם. משום כך יעזוב אותם עד שיבואו בעליהם ויטלו אותם, גמרא שם). (5) על-ידי שנטל את האבידה לידו. (6) כגון פירות מפורזים בשוק, או פרה רצה בין הכרמים. "או את שיו נדחים, כדרך הנדחים. מכאן אתה אומר, איזו היא אבידה... פרה ורצה בין הכרמים" ('ספרי' כ"תצא רכב). (7) כגון גזולות מדדים מאחורי גדר ומקושרים בכנפיהם, שהם ספק אבדו בשוק והגיעו בקפיצות לגדר, ספק הניחום מאחורי הגדר, הואיל והם מקושרים. (8) "כל ספק הינוח לכתחילה לא יטול", בבא-מציעא כה: ולדעת רבינו "כל ספק הינוח" פירושו בין שאין בו סימן ובין שיש בו סימן. וראה כסף-משנה, שהביא דעת הרשב"א והר"ן, שביש בו סימן, אפילו בספק הינוח נוטל ומכריז. (9) על דין "לא יגע בו". (10) "ואם נטל לא יחזיר" (שם). והטעם שאסור לו להחזירו לשם הוא, שמא יבנתיים באו הבעלים ולא מצאו את החפץ שהניחו, ושוב לא יחזרו לשם, ועל כן חייב המוצא שנטל להכריז. וראה ירושלמי כאן ו'תוספות' ד"ה ואם נטל. (11) שהרי אין בו סימן ולא יוכל להחזירו לבעלים, ולהחזיר למקום אינו חייב, כמו שאמרנו "ואם נטל לא יחזיר", ראה כסף-משנה כאן. (12) בדבר שיש בו סימן אסור להחזירו, משום שהוא חייב להכריז. בדבר שאין בו סימן אינו חייב להחזירו, אבל אין אוסרים עליו להחזירו, מכיון שזכה בו.

25 ב. וְכֵל דָּבָר שְׂיֵשׁ בוֹ סִימָן, בֵּין בְּדֶרֶךְ הַנְּתִיחָה¹³ בֵּין
26 בְּדֶרֶךְ נִפְלִיָה, בֵּין בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד¹⁴ בֵּין בְּרִשׁוֹת
27 הָרִבִּים¹⁵ - חַיֵּב לְהַכְרִיזוֹ. פִּיּוּצֵד דֶּרֶךְ הַנְּתִיחָה? פְּגוּן
28 שְׂמִצָּא חֲמוֹר אוֹ פָּרָה רוֹעִים בְּדֶרֶךְ¹⁶ בַּיּוֹם¹⁷, אוֹ
29 שְׂמִצָּא פְּלִי מִכֶּסֶה בְּאֶשְׁפָּה¹⁸ - הָרִי זֶה לֹא יִגַע בָּהֶן;
30 שְׂנֵאמָר: נְדָחִים בְּדֶרֶךְ¹⁹. אֲבָל אִם מִצָּא חֲמוֹר וְכֵלָיו
31 הַפּוֹכִים, וּפְרָה רָצָה בֵּין הַפְּרָמִים²⁰, אוֹ פְּלִי מִגְּלָה
32 בְּאֶשְׁפָּה - הָרִי זֶה אֲבָדָה, וְנוֹטֵל וּמְכַרְזוֹ.

(13) בשעבר ונטלו, ראה הלכה א. (14) שאין רבים הולכים בה, כגון סימטה. (15) שרבים הולכים בה, כגון שוק. (16) משנה בבא-מציעא ל: (17) שדרכם בכך, אבל בלילה הריהם אבידה וחייב להכריז (גמרא שם, וראה הלכה ג). (18) משנה, שם כה: (19) ראה למעלה הערה ה. (20) שעלולה להיפצע וגם להזיק לכרם, ובוודאי בלי ידיעת הבעלים היא כאן.

ג. רָאָה חֲמוֹר אוֹ פָּרָה רוֹעִים בְּאֶפְרָי²¹ פְּדִרְכָן²²:
פְּלִילָה - הָרִי זֶה אֲבָדָה²³; פְּפִנוֹת הַיּוֹם²⁴ וּבְנִשְׁפָּה²⁵,
אִם רָאָה אוֹתָן שְׁלֹשָׁה יָמִים²⁶ זֶה אַחַר זֶה - הָרִי זֶה

(66) משנה בבא-מציעא כא. וגמרא שם כג: (67) למעלה הלכה ב. (68) כלי חרס צר וגבוה. (69) וכשם שהוא אבד, כך אחר אבד כלי בעל צורה כזו. (70) שהעין הורגלה בראיית הכלי והשימוש בו. (71) ראה לקמן הלכה יג. (72) מכיר את הכלי, לפי צורתו הכללית. (73) על-פי טביעות עין. (74) בוודאות. (75) אבל לא שבעתם העין, אין מחזירים. פסק כרבי שמעון בן אלעזר במשנתנו כפי פירוש הברייתא (שם כד.). [נתמה עליו בעל הגהות מיימוניות למה פסק כיחיד נגד רבים].

1 יג. בְּמָה דְּבָרִים אָמורים? ⁷⁶ בְּתִלְמִיד וְתִיק⁷⁷, שְׂאִינוּ
2 מְשֻׁנָּה⁷⁸ בְּדַבְרוֹ כְּלָל, אֶלָּא בְּדַבְרֵי שְׁלוֹם⁷⁹ אוֹ
3 בְּמִסְתָּא אוֹ בְּמִטָּה אוֹ בְּבֵית שְׁהוּא מִתְאַרְחַ בּוֹ.
4 פִּיּוּצֵד? הִיָּה עוֹסֵק בְּמִסְתָּא דְנִדְהָ, וְאָמַר: בְּמִקְנָאוֹת
5 אֲנִי שׁוֹנֵה, כְּדִי שְׁלֵא יִשְׁאַלְהוּ שְׂאֵלוֹת בְּעִנְיַן נְדָה⁸⁰;
6 אוֹ שְׂיִשֵּׁן בְּמִטָּה זֹ, וְאָמַר: כִּזּוֹ אֲנִי יִשֵּׁן, שְׂמָא
7 יִמְצָא שֵׁם קָרִי; אוֹ שְׂנִתְאַרְח אֲצֵל שְׂמַעוֹן, וְאָמַר:
8 אֲצֵל רְאוּבֵן אֲנִי מִתְאַרְח, כְּדִי שְׁלֵא יִטְרִיחַ עַל זֶה
9 שְׂנִתְאַרְח אֲצֵלוֹ; אוֹ שְׁהַבִּיא שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחִבְרוֹ,
10 וְהוֹסִיף וְגָרַע, כְּדִי לְחַבְּבֵן זֶה לְזֶה - הָרִי זֶה מְתִיר⁸¹.
11 אֲבָל אִם בָּאוּ עֲדִים שְׂשֻׁנָה בְּדַבְרוֹ חוּץ מִדְּבָרִים אֵלוֹ
12 - אִין מְחִזְרִין לָהּ⁸² בְּטַבִּיעוֹת עֵינַן.

(76) שמחזירים לתלמיד-חכם על-פי טביעות עין. (77) "בעל מדות ומעלות טובות" (ערוך השלם, ערך ותיק). (78) בבא-מציעא כד. (79) יבמות סה: וראה ר"ף לבבא-מציעא כאן. (80) משום שלא נעים לו לטפל בשאלות אלה. (81) כדעת רבי אילעא משום רבי אלעזר ברבי שמעון, ולא כדעת רבי נתן שאמר מצוה לשנות, יבמות שם. וראה ר"ף לבבא-מציעא כאן שפסק כרבי נתן. (82) שמא ישקר. מטעם זה אין מחזירים לעם הארץ בטביעות עין, משום שאנו חוששים שמא ישקר.

יום ש"ק ט"ז טבת ה'תשע"ז

פְּרָק חֲמוֹשָׁה עָשָׂר

(1) נתבאר בו דיני מציאת דבר שהוא נראה שהבעלים הניחוהו שם לדעת או שהוא ספק וכל התלוי בזה בשלימות. וכן נתבאר בו קצת הדברים שהם מותרים למוצאם מפני שאין בהם סימן, או מפני שהם כהפקר.

13 א. כֵּל הַמוֹצֵא אֲבָדָה, בֵּין שְׂיֵשׁ בָּהּ סִימָן בֵּין שְׂאִין
14 בָּהּ סִימָן, אִם מִצָּאָה דֶּרֶךְ הַנְּתִיחָה² - אֶסוּר לִגַּע בָּהּ³,
15 שְׂמָא בְּעֵלֶיהָ הַנִּיחָהּ שָׁם⁴ עַד שְׂיַחְזְרוּ לָהּ; וְאִם
16 יָבוא לְטִלְנָה וְהָיָה דָּבָר שְׂאִין בוֹ סִימָן - הָרִי אֲבָד
17 מְמוֹן חִבְרוֹ בְּיָדוֹ⁵, שְׁהָרִי אִין לוֹ בָּהּ סִימָן לְהַחְזִיר
18 בוֹ; וְאִם הָיָה דָּבָר שְׂיֵשׁ לוֹ סִימָן - הָרִי זֶה הִטְרִיחַן
19 לְדֶרֶךְ אַחֲרֶיהָ וְלָתֵת סִימָנָה. וּלְפִיכָף אֶסוּר לוֹ שְׂיַגַּע
20 בָּהּ עַד שְׂיִמְצָאנָה דֶּרֶךְ נִפְלִיָה⁶. וְאִפְלוּ נִסְתַּפַּק לוֹ
21 הַדָּבָר וְלֹא יִדַּע⁷ אִם דָּבָר זֶה אֲבוּד אוֹ מְנַח - הָרִי זֶה
22 לֹא יִגַע בוֹ⁸. וְאִם עֵבֶר⁹ וְנוֹטֵלוֹ - אֶסוּר לוֹ לְהַחְזִירוֹ

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

43 משנה בבא-מציעא כה: (44) שהכל קושרים כן, ועל כן אין הקשר סימן (גמרא שם). (45) ומהלכים מעט מעט (רבינו חננאל). (46) של אבנים. (47) של עץ או של קנים. (48) גמרא שם. (49) שהרי אין בהם סימן, ולא יוכל להחזירם לבעליהם (ראה למעלה סוף ה"א). (50) שאין הכל קושרים כך. (51) גמרא שם. (52) ולא מדדים, כגון שקשורים ברגליהם. (53) כדעת רבא, בבא-מציעא כב: כג. וכמו שמשמע מקושיית הגמרא, ולהוי מקום סימן, שם כה:

ז. מִצָּא בְּאֶשְׁפָּה⁵⁴ כְּלִי מִכֶּסֶה⁵⁵ - הָרִי זֶה לֹא יִגַע בוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵⁶, וְאִם אֶשְׁפָּה שְׂאִינָה עֲשׂוּיָה לְהַתְּפֹנֹת הִיא, וְנִמְלָךְ עָלֶיהָ לְפִנּוֹתָהּ, אָף עַל פִּי שְׂמִצָּאוֹ מִכֶּסֶה - נוֹטֵל וּמְכָרִיו⁵⁷. וְכֵן אִם הָיוּ כְּלִים קִטְנִים, כְּגוֹן סִימֵן וְשִׁפּוֹד וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, אֶפְלוּ הָיוּ מִכֶּסֶן בְּאֶשְׁפָּה הַקְּבוּעָה⁵⁸ - נוֹטֵל וּמְכָרִיו⁵⁹.

54 משנה, שם כה: (55) וודאי הניחוהו שם הבעלים. (56) למעלה הלכה א. (57) שהרי עם פינוי האשפה נתגלה הכלי, ואפשר שיקחנו אדם שאינו הגון ולא יחזירו (משנה וגמרא שם). (58) שאינה עשויה להתפנות. (59) שאבידה הם, שיש להניח שהשליכם שם עם האשפה שהוציא מן הבית, מבלי להרגיש בהם, מפני קטנותם (גמרא שם).

ח. מִצָּא פְּרוֹת מְפֹזְרִין⁶⁰: דֶּרֶךְ הַנְּחִתָּה⁶¹ - לֹא יִגַע בֵּהֶן⁶²; דֶּרֶךְ נְפִילָה⁶³ - הָרִי הֵן שְׁלוֹ⁶⁴. וְכֵן אִם מִצָּא כְּרִיכוֹת קִטְנוֹת⁶⁵ שֶׁל שְׂבָלִים בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים⁶⁶, שֶׁהָרִי אֵין בֵּהֶן סִימֵן⁶⁷, אוֹ שְׂמִצָּא עֲגוּלֵי דְבַלְהָ⁶⁸, וְכִפְרוֹת שֶׁל נִחְתוּם⁶⁹, וּמְחֻרוֹזוֹת שֶׁל דָּגִים⁷⁰, וְחִיתוּכוֹת שֶׁל בְּשָׂרִי⁷¹, וְגַזֵּי צֶמֶר הַפְּאוֹת מִמְדִּינַתֶּךָ⁷², וְאִנְיָצִי⁷³ שֶׁשְׂתֵּן, וְלִשּׁוֹנוֹת שֶׁל אֲרָגְמָן⁷⁴ - הָרִי אֵלוֹ שְׁלוֹ⁷⁵, מִפְּנֵי שְׂאִין בֵּהֶן סִימֵן⁷⁶. וְאִם יֵשׁ בֵּהֶן סִימֵן - נוֹטֵל וּמְכָרִיו; שְׂסִימֵן הָעֲשׂוּי לְדָרְס הָרִי הוּא סִימֵן.

60 משנה בבא-מציעא כא. (61) בסדר, גמרא שם. (62) שאין זו אבידה. (63) ללא סדר, גמרא שם. (64) מכיון שאין בהם סימן - התייאשו מהם הבעלים. ראה כספ-משנה. (65) אבל גדולות חייב להכריז, ראה לקמן הלכה י. (66) שמתגלגלות ממקום למקום על-ידי רגלי הבהמות, ואין המקום סימן. (67) אבל אם יש בהן סימן חייב להכריז, אף-על-פי שזהו "סימן העשוי להדרס" (פירוש: שאפשר שיטושטש ע"י דריסת רגלי אדם), כרבא שם כב: וכג. (68) תאנים יבשות צמודות זו לזו בצורת עיגול (משנה כא.). (69) כל ככרות הנחתומים שוות, ואין בהן סימן. (70) דגים חרוזים יחד בחוט, וכולם חרוזים כך. (71) כולן נחתכו במשקל אחד. (72) כמות שהן גוזזות לפני עיבודן בבית האומן. (73) חבילות. (74) צמר סרוק וארוז כעין לשון, וצבוע ארגמן ומצויים הם, ועל כן אין זה סימן. (75) וכל זה במצא ברשות הרבים, אבל ברשות היחיד - מקום סימן. ראה ההלכות הבאות. (76) כל זמן שלא נדרס, כדעת רבא שם כב:

ט. אֲבָל אִם מִצָּא כְּפָרוֹת שֶׁל פֶּעַל הַבֵּית⁷⁷, וְגַזֵּי צֶמֶר

1 אֲבָדָה, וְנוֹטֵל וּמְכָרִיו. רָאָה פְּרָה רָצָה בְּדֶרֶךְ: אִם
2 פְּנִיָּה כְּלִפֵּי הָעִיר²⁷ - אֵין זֶה אֲבָדָה; כְּלִפֵּי הַשָּׂדֶה²⁸ -
3 הָרִי זֶה אֲבָדָה.

(21) מקום מרעה. (22) כגון חמור וכליו מסודרים. (23) כי אין דרך הבעלים להוציא בהמה למרעה בלילה (שם ל:). (24) משהחשיך קצת. (25) לפני עלות השחר. (26) פחות משלושה ימים אין זו אבידה, שמא במקרה הוציאו את הבהמה למרעה מוקדם יותר או השאירו אותה לאחר חשכה. אבל שלושה ימים רצופים ודאי אבידה היא (גמרא שם). (27) הריהי חוזרת לבעליה, ומשום כך אין זו אבידה (שם לא.). (28) הרי בורחת מבעליה, ועל כן היא אבידה.

ד. מִצָּאָה רוּעָה בֵּין הַכְּרָמִים - חַיֵּב לְהַחְזִיר מִשּׁוּם
5 אֲבָדַת הַקְּרָקָע²⁹. לְפִיכָף, אִם הָיוּ הַכְּרָמִים שֶׁל עוֹבֵד
6 פּוֹכְכִים - אֵינָה אֲבָדָה, וְאִינוּ חַיֵּב לְהַחְזִיר³⁰. וְאִם
7 חֲשִׁשׁ³¹ שָׁמָּה יִהְרָגָה הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים כְּשִׂימְצָאָנָה
8 מִפְּנֵי שֶׁהַפְּסִידָה הַכְּרָם - הָרִי זֶה אֲבָדָה, וְנוֹטֵל
9 וּמְכָרִיו.

(29) שאוכלת את הזמורות ומקלקלת את הכרם, אבל אבידת בהמה אין כאן, שהריהי רועה בנחת ואינה נפצעת (שם). (30) כי אינו מצווה על אבידת גוי, ראה למעלה פרק יא, הלכה ג. (31) גמרא שם.

ה. מִצָּא פְּרָה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים³², אִם עוֹמֶדֶת חוּץ
10 לְתַחוּם³³ - חַיֵּב לְהַחְזִיר³⁴. הֵיחָה רוּעָה בְּעֲשָׂבִים³⁵, או
11 שְׁהֵיחָה בְּרִפְתָּ³⁶ שְׂאִינָה מִשְׂתַּמְרַת³⁷ וְאֵינָה מְאֲבֶדֶת³⁸
12 - לֹא יִגַע בָּהֶן³⁹, שְׂאִין זֶה אֲבָדָה. מִצָּא טְלִית או
13 קָרְדִים: בְּצַד הַגְּדֵר⁴⁰ - הָרִי זֶה לֹא יִגַע בֵּהֶן; בְּסִרְטָא⁴¹
14 - הָרִי זֶה נוֹטֵל וּמְכָרִיו⁴². וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּהֶן.

(32) משנה בבא-מציעא לב. (33) אלפים אמה מחוץ לעיר. (34) אבל בתוך התחום אפילו ברשות הרבים, לא יגע בה. זהו כלשון אחרון של רבי יצחק בגמרא שם. כלל בירדו שהלכה כלשון אחרון. (35) ברייתא שם לא. הגי' בגמרות שלנו היא: רועה בין הכרמים, אבל בכת"י ה' ובר"ף דפוס קושטא ובתוספתא, הגי' היא: רועה בעשבים. (36) משנה שם לב. (37) שאינה נעולה ויכולה לצאת. (38) כגון שאין לה פתחים מכל ארבע רוחותיה (טור חושן-משפט סימן רסא), שתעורר את הבהמה לברוח משם, גמרא שם. (39) ואפילו חוץ לתחום, כרבי יצחק בלשון אחרון. ראה לחם-משנה. (40) שדרך הפועלים להניח שם כליהם (ברייתא שם לא.). (41) בכביש. (42) שאין אדם מניח כלים בכביש, ובוודאי אבידה הם.

ו. מִצָּא גוֹזְלוֹת⁴³ מְקֻשְׂרִין כְּכַנְפֵיהֶן⁴⁴ וּמְדִינָן⁴⁵ אַחַר
16 הַגְּדֵר⁴⁶ אוֹ אַחַר הַגְּפָה⁴⁷ אוֹ בְּשִׁבְלֵין שְׂבִשְׂדוֹת - הָרִי
17 זֶה לֹא יִגַע בֵּהֶן, שְׂמָא כְּעָלֶיהֶן הַנִּיחוּם שָׁם⁴⁸. וְאִם
18 נָטְלָן - הָרִי אֵלוֹ שְׁלוֹ⁴⁹. וְאִם הָיוּ קְשׁוּרִין קֶשֶׁר שְׁהוּא
19 סִימָן⁵⁰ - חַיֵּב לְהַחְזִיר⁵¹. וְכֵן אִם מִצָּאָן קְבוּעִים
20 בְּמִקוּמָן⁵² - חַיֵּב לְהַחְזִיר; שְׁהַמְקוּם סִימָן⁵³.

ט. אֲבָל אִם מִצָּא כְּפָרוֹת שֶׁל פֶּעַל הַבֵּית⁷⁷, וְגַזֵּי צֶמֶר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ט"ז טבת - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה רא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 שְׁהִיָּה הַקָּב מְשֻׁנִים וְשִׁלְשָׁה מֵיָנִין, כְּמוֹ תְּמָרִים
23 שְׂמֻשְׁמִין [וְרִמּוֹנִים]⁹⁸ - כָּל אֱלוֹ סִפְקָא. לְפִיכָּהּ לֹא
24 יֵטֵל, וְאִם נָטַל - אֵינּוּ חֵיב לְהַכְרִיז¹⁰⁰.

92) לאחר שהבעלים לקחו משם את הפירות (גמרא שם כ"א). (93) מדת היבש, ארבעה לוגים שהם ששית הסאה. (94) אין הדבר כדאי לו לטרוח הרבה בגלל הכמות הקטנה, והבעלים מפקירים אותם. בגמרא שלנו הגירסא: "קב בארבע אמות דנפיש טירחיהו", אבל גירסת הרי"ף היא: "קב בארבע אמות לא טרח איניש". ומשום כך יש מקום לבעיות של רב ירמיה (בגמרא שם) אם הטעם העיקרי הוא הכמות הקטנה או השטח הגדול (ראה דקדוקי סופרים). (95) וישובו לקחתם. (96) אם נתחשב בשטח, הרי אין כאן טרחה מרובה לאסוף בשטח של שתי אמות ואינו מפקיר, אבל אם נתחשב בכמות, הרי הכמות מועטת ולא כדאי לבעלים לשוב - ומפקיר אותם. (97) השטח הוא גדול והטירחה מרובה, אבל הכמות גדולה. (98) תמרים ורימונים, שהם גדולים אין טרחה לאספם, ומשום כך אפשר לומר שאין הבעלים מפקירים אותם, אבל אם נתחשב בשווים, יש לומר שהבעלים לא ישובו לקחתם, משום שזולים הם. לעומתם שומשמיין חשיבותם מרובה וכדאי לשוב ולקחתם, אבל הטירחה לאסוף אותם מרובה. (99) בעיות שלא נפתרו בגמרא שם. (100) כדין מציאה שאין בה סימן ונמצאה בדרך הנחה, ראה למעלה הלכה א.

יג. הַמוֹצֵא צְבוּרֵי פְּרוֹת¹⁰¹, או פְּרוֹת בְּכִלְיָי¹⁰², או כְּלֵי פְּמוֹת שֶׁהוּא¹⁰³ - חֵיב לְהַכְרִיז. מְצֵא כְּלֵי וּלְפָנָיו פְּרוֹת¹⁰⁴ - הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ הַפְּרוֹת¹⁰⁵, וְהַכְּלֵי נוֹטֵל וּמְכַרְזִי; שְׂאֵנִי אוֹמֵר: הַכְּלֵי שֶׁל אֶחָד וְהַפְּרוֹת שֶׁל אֶחָד, וְהָרִי אֵין בוֹ סִימָן. וְאִם מְרָאִין הַדְּבָרִים שֶׁהֵן שֶׁל אֶדָם אֶחָד - חֵיב לְהַכְרִיז.

101) המספר הוא סימן (משנה בבא מציעא כ"ד:).
102) והנותן סימן בכלי, מקבל גם את הפירות. (103) ריקן (לשון המשנה שם). (104) ברייתא, שם כ"ה.
105) כלומר, הרי אלו הפירות שלו, וראה מה שכתב המגיד-משנה כאן.

יד. כִּיצַד¹⁰⁶? הֵיוּ אַחֲרֵי הַכְּלֵי¹⁰⁷ לְפָנֵי הַפְּרוֹת - הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ; הֵיוּ פְּנֵי הַכְּלֵי לְפָנֵי הַפְּרוֹת - חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא מִן הַכְּלֵי נִשְׁפָּכוֹ¹⁰⁸. וְאִם הֵיוּ אֲגָנִים¹⁰⁹ לְכָלֵי, אָף עַל פִּי שְׂפָנָיו כְּלָפֵי הַפְּרוֹת - הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ; שְׂאֵלוֹ נִשְׁפָּכוֹ מִן הַכְּלֵי, הֵיָּה נִשְׁאָר מֵהֵן בְּתוֹכוֹ מִפְּנֵי הָאֲגָנִים¹¹⁰. הֵיוּ מְקַצֵּת הַפְּרוֹת כְּכֵלֵי וּמְקַצֵּת בְּאֶרְצָן¹¹¹ - חֵיב לְהַכְרִיז¹¹².

106) אפשר לדעת אם הפירות שייכים לבעל הכלי ואם לא. (107) זה מראה שהפירות לא מן הכלי נשפכו, ומכיון שאין להם סימן, הרי הם של המוצא (גמרא שם). (108) ובעל הכלי הוא גם בעל הפירות. (109) שפה כפופה לתוך הכלי, ומונעת את הפירות מלהשפך לחוץ. (110) גמרא שם. (111) הדבר מוכיח שהפירות נשפכו מן הכלי, ברייתא שם. (112) ובעל הכלי יקבל גם את הפירות שמחוץ לכלי.

1 הַלְקָחוֹת מִבֵּית הָאֵמָן, פְּדִי יַיִן וְכַדֵּי שְׁמָן - חֵיב לְהַכְרִיז; שְׂכָל אֱלוֹ⁷⁸ יֵשׁ לָהֶם סִימָנִין מִבְּהֶקְיָן⁷⁹. וְאִם נִפְתְּחוּ הָאוֹצְרוֹת⁸⁰ שֶׁל יַיִן וְשֶׁל שְׁמָן - הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ. וְאָף עַל פִּי שֶׁהֵם רְשׁוּמִין⁸¹. שְׂכָל הַפְּדוֹת כֶּף הֵיוּ רְשׁוּמוֹת, וְנִמְצְאוּ אֱלוֹ הַכְּדִיִּין כְּכַפְרוֹת הַנְּחֹתוֹם, שִׁישׁ צְוֵרָה אַחַת לְכֶלֶן וּמִשְׁקָל אֶחָד⁸² לְכֶלֶם.

77) משנה, שם כ"ה. (78) בכדים הסימן הוא הרישום, פירושו: שהם מוגפים ומרוחים בטיט סביב המגופה. (79) ראה למעלה פרק יג, הלכה ג. (80) שהגיע זמן מכירת היין והשמן. והרבה אנשים מוציאים כדיהם למכירה (גמרא שם כ"ג:). (81) "כיסוי הקנקנים כשהוא מהודק וטחוי בטיט - נקרא רשום" (רש"י ורבינו חננאל). (82) לולא זה היה המשקל סימן מובהק, ראה למעלה פרק יג, הלכה ה.

י. מְצֵא פְּרִיכוֹת בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד: אִם דְּרָף נִפְלָה - הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ⁸³, וְאִם דְּרָף הִנָּחָה - חֵיב לְהַכְרִיז⁸⁴; שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאִין לָהֶם סִימָן - הַמְקוֹם סִימָן, (אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ סִימָן מִבְּהֶקְיָן). מְצֵא אֲלֻמוֹת⁸⁵, בֵּין בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד בֵּין בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים - נוֹטֵל וּמְכַרְזִי⁸⁶.

83) משום שאין בהן סימן, והמקום גם כן אינו סימן, מכיון שנפלו בלי ידיעתו יש להניח שאינו יודע מקומן (גמרא שם כ"ד). (84) אם נטל, שהרי לכתחילה לא יטול, ראה למעלה הלכה א. רבינו מדייק בלשונו ומבחין בין "חייב להכריז" ובין "נוטל ומכריז" תחילת הלכה זו כמו בהלכות הקודמות. ראה "חייב להכריז" תחילת הלכה ב'. ומגיד-משנה שם, ובוה מיושבת קושית "אור שמח" כאן. בגמרא שלנו הגירסא: "אי דרך הנחה, נוטל ומכריז", אבל כתב יד ה', פ', "הגירסא היא "חייב להכריז", וזוהי גם גירסת רבינו. (85) כריכות גדולות. (86) מכיון שהן כבדות וגדולות, יש להניח שהוא יודע באיזה מקום נפלו, ומפני שאינן מתגלגלות ברגלי אדם ובהמה לרגל כובדן אינו מתייאש, כי המקום נחשב סימן אפילו ברשות הרבים, גמרא שם.

יא. מְצֵא עֲגוּלָּה⁸⁷ וּבְתוֹכוֹ חֲרָשׁ⁸⁸, כֶּכֶר וּבְתוֹכוֹ מְעוֹת, חֲתִיכָה שֶׁל בֶּשֶׂר שֶׁהוּא מְשֻׁגָּה בְּחֲתִיכוֹת⁸⁹, דָּג גָּשׁוּף⁹⁰, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּאֵלוֹ - הוֹאִיל וַיֵּשׁ בְּהֵן שְׁנוּי, חֵיב לְהַכְרִיז⁹¹; שְׂלֵא עֲשָׂאוֹם בְּעִלְיָהֶן אֱלֵא לְסִימָן.

87) דבילה. (88) משנה בבא מציעא כ"א. (89) כגון כשר חתוך בצורת משולש (גמרא שם כ"ג:). (90) ברייתא שם. (91) כדעת רבי יהודה החולק על רבי מאיר במשנה שם כ"א. הרא"ש לא גרס במשנתנו "דברי ר' מאיר", ועל כן פסק דלא כר' יהודה אלא כסתם משנה. רבינו גרס "דברי ר' מ", ור' מאיר ור' יהודה - הלכה כרבי יהודה (כסף-משנה).

יב. מְצֵא פְּרוֹת מְפֻזְרִין בְּמְקוֹם הַגְּרִנּוֹת⁹²: אִם הֵיוּ כְּמוֹ קִבֵּץ⁹³ בְּתוֹף אֲרֻבַּע אֲמוֹת אוּ בִּיתָר עַל אֲרֻבַּע אֲמוֹת - הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ, מִפְּנֵי שְׂאִין הַבְּעָלִים מְטַפְּלִים בְּאִסְפָּתָן⁹⁴. הֵיוּ מְפֻזְרִין בְּפָחוֹת מֵאֲרֻבַּע אֲמוֹת - לֹא יִגַּע בְּהֵן, שְׂמָא הַבְּעָלִים הַנִּיחּוּם שָׁם⁹⁵. הֵיוּ כְּמוֹ חֲצִי קֶב בְּשִׁתֵּי אֲמוֹת⁹⁶ אוּ קִבִּים בְּשִׁמוֹנָה אֲמוֹת⁹⁷, אוּ

מתוך מהדורת חזק

הדין כך. (125) בגדר, שלא יכנסו בהמות וחיות. (126) הפירות שלא בשלו, הנופלים מן העץ. יז. חתול רע¹²⁷ שהורג¹²⁸ את הקטנים - אסור¹³ לקיימו, ואין בו משום גזל¹²⁹, ואין בו משום השב¹⁴ אבדה, אף על פי שעורו מועיל; אלא פל המוצאו¹⁵ זכה בו, והורגו והעורו של¹³⁰16.

(127) בבא-קמא פו. (128) בגמרא שלנו הגירסא: "קטעיה לידא דינוקא" (=קטע ידו של ילד), אבל בכתב-יד פ' חסרה תיבת "לידא" (עיין דקדוקי סופרים), וגירסת רבינו היתה כנראה "קטליה לינוקא", וראה מגיד-משנה. (129) מכיון שאסור לקיימו - דינו כחתול ללא בעלים, גמרא שם. (130) דעת רבינא שם.

יח. גזל הנמצא קרוב לשוכך: בתוך חמשים¹⁷ אמה¹³¹ - הרי הוא של בעל השוכך¹³², חוץ לחמשים אמה - הרי הוא של מוצאו¹³³; שאין הגזל מדרה¹³⁴ יתר על חמשים אמה. נמצא בין שני שוככות¹³⁵ - הרי הוא של קרוב¹³⁶; מחצה למחצה¹³⁷ - יחלקו. במה דברים אמורים? פשהו יוני שני השוככות שונים במנן; אבל אם היו יוני האחד רבים - הלך אחר הרב¹³⁸ אף על פי שהוא רחוק.

(131) בבא-בתרא כג: (132) שעד חמשים אמה מתרחק הגזל משוככו (שם). (133) כי מן ההפקר בא. (134) שם. (135) בתוך חמשים לשניהם. (136) "קרוב לזה שלו, קרוב לזה שלי" (משנה שם). (137) הרי זה ספק. (138) כגון תוך ארבעים אמה לשוכך שיוניו מרובות, ותוך עשרים אמה לשוכך שיוניו מועטות (גמרא שם).

טו. המוצא קציעות¹¹³ בדרך, ואפלו בצד שדה קציעות¹¹⁴ - הרי אלו של¹¹⁵. וכן תאנה שהיא נוטה לדרך, ונמצאו תאנים תחתיה¹¹⁶ - מתרות משום גזל¹¹⁷; שהתאנה וכיוצא בה עם נפילתה נמאסת¹¹⁸. ופטורות משום מעשור¹¹⁹. אבל זיתים וחרובין¹²⁰ וכיוצא בהן - אסורין.

(113) תאנים ששוטחים ליבשן (שם כא:). (114) שנראה שהקציעות שייכות לבעל השדה. (115) כי הקציעות דבר חשוב הן, והבעלים בודקים אותן לפעמים קרובות, והרגישו באבדן כעבור זמן קצר, והגיעו לידי המוצא לאחר יאוש (שם). (116) בדרך. (117) אף-על-פי שהתאנים של בעל התאנה הן. (118) ובעל התאנה מפקיר אותה. (119) כדין הפקר. (120) קשים הם ואינם נמאסים, אבל אינם חשובים כקציעות, ובעליהם אינם בודקים תכופות לראות אותם, ועל כן אפשר שאינם יודעים שנפלו, והרי זה יאוש שלא מדעת והבעלים אינם מפקירים אותם, כי אינם נמאסים.

טז. תמרים שמשירן הרוח - מתרות; שהבעלים¹²¹ מחלום¹²² לכל אדם, וזהו חזקתן¹²³. ואם היו של תומים, שאינן בני מחילה¹²⁴ - אסורין. וכן אם הקפיד בעל השדה והקיף¹²⁵ מקום האילנות או תקן מקום שפלו בו הנובלות¹²⁶ עד שילקטם - הרי אלו אסורות; שהרי גלה דעתו שלא מחל.

(121) היודעים מראש שיש שהרוח משיר תמרים מן העץ. (122) מפני שבהמות וחיות אוכלות אותם מחמת מתיקותם (בבא-מציעא כב:). (123) שהבעלים מחלום. (124) שקטנים הם (שם). ונראה שגם בתאנה של יתומים

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ט טבת תשע"ז

"וכתב לה ספר פריית ונתן בידה" (דברים כד, א). וכבר נתבארו דיני מצוה זו, כלומר דין גרושין, בשלמות במסכתא המיוחדת לכך, כלומר מסכת גטין.

יום שלישי י"ב טבת ה'תשע"ז

מצות לא תעשה שנו.

המצוה השנו – האזהרה שהזהר האדם מלהחזיר גרושתו אחר שנשאת לאחר, והוא אמרו יתעלה: "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה" (דברים כד, ד). והעובר על לאו זה – לוקה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות ביבמות.

יום ראשון י' טבת ה'תשע"ז

מצות עשה רכב.

המצוה הרכ"ב – הצווי שנצטוינו לגרש בספר (בשטר) דוקא אם נרצה לגרש, והוא אמרו יתעלה: "וכתב לה ספר פריית ונתן בידה" (דברים כד, א). וכבר נתבארו דיני מצוה זו, כלומר דין גרושין, בשלמות במסכתא המיוחדת לכך, כלומר מסכת גטין.

יום שני י"א טבת ה'תשע"ז

מצות עשה רכב.

המצוה הרכ"ב – הצווי שנצטוינו לגרש בספר (בשטר) דוקא אם נרצה לגרש, והוא אמרו יתעלה:

12 (אשת האח שמת) לִיבְמָה אִם לֹא יִשְׁאַנְהָ, וְהוּא אָמְרוּ
 13 יִתְעַלֶּה: "וְחִלְצָה נַעֲלוּ מֵעַל רִגְלוֹ" (דברים כה, ט) וַיִּכְבֵּר
 14 נִתְבְּאָרוּ דִינֵי מִצְוָה זוֹ בַּמִּסְכָּתָא הַמִּיחַדָּת לְכַף, וְהִיא
 15 מִסְכַּת יְבָמוֹת. וַיִּכְבֵּר יְדַעְתָּ לְשׁוֹנָם (ברכות יג. יבמות לט):
 16 "מִצְוֹת יְבוּס (שאח המת ישאנה) קוֹדְמֵת לְמִצְוֹת חִלְצָה",
 17 וְלִפְיָכֶךָ קָרְאוּ לַמִּסְכָּתָא "יְבָמוֹת", אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא
 18 כּוֹלֶלֶת דִּינֵי יְבוּס וְהַחֲלִיצָה בְּאֶחָד.

יום רביעי י"ג טבת ה'תשע"ז

מצות לא תעשה שנו.

1 הַמִּצְוָה הַשְּׁנִי — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר הָאָדָם מִלְהַחְזִיר
 2 גְרוּשְׁתּוֹ אַחַר שְׁנֵשְׂאָת לְאַחַר, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-
 3 יִיכַל בַּעֲלָה הָרְאוּשׁוֹן אֲשֶׁר-שָׁלְחָה לְשׁוּב לְקַחְתָּהּ" (דברים
 4 כד, ד). וְהַעֹבֵר עַל לְאוּ זֶה — לוֹקָה. וַיִּכְבֵּר נִתְבְּאָרוּ דִינֵי
 5 מִצְוָה זוֹ בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת בְּיְבָמוֹת.

יום שבת קודש ט"ז טבת ה'תשע"ז

מצות לא תעשה שנו.

19 הַמִּצְוָה הַשְּׁנִי — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרוּ שְׂאָר בְּנֵי אָדָם
 20 מִלְבוֹא עַל הַיְבָמָה (אשת אח שמת ולא הניח זרע) בְּשֶׁהִיא
 21 תַּחַת זְקַת (קשר, שחובה על אח המת — היבם — לישאנה)
 22 בְּיָמָה, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא-תִהְיֶה אֲשֶׁת-הַמֵּת הַחֹצְצָה לְאִישׁ
 23 זָר" (דברים כה, ה). וְהַעֹבֵר עַל לְאוּ זֶה — לוֹקָה, הִיא
 24 וְהוּא. וַיִּכְבֵּר נִתְבְּאָרוּ דִינֵי מִצְוָה זוֹ בְּיְבָמוֹת.

יום חמישי י"ד טבת ה'תשע"ז

מצות לא תעשה שנו.

מצות עשה רטז.

6 הַמִּצְוָה הַשְּׁנִי נִדְפְּסָה בְיוֹם הַקּוֹדֵם
 7 הַמִּצְוָה הָרְט"ז — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיְנוּ שִׂישָׂא הַיְבָם
 8 (הגיס) אֲשֶׁת אָחִיו אִם מֵת וְלֹא הֵנִיחַ זְרַע, וְהוּא אָמְרוּ
 9 יִתְעַלֶּה: "יְבָמָה יָבֵא עָלֶיהָ" (דברים כה, ה). וַיִּכְבֵּר נִתְבְּאָרוּ
 10 דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּמִּסְכָּתָא הַמִּיחַדָּת לָהּ, כְּלוֹמַר מִסְכַּת יְבָמוֹת.

יום שישי ט"ו טבת ה'תשע"ז

מצות עשה ריז.

11 הַמִּצְוָה הָרִי"ז — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטוּיְנוּ שִׁתְּחַלּוּץ הַיְבָמָה

אגרות קודש

ב"ה, ד' טבת, תשכ"ב

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מר"ח טבת, בו כותבת על דבר שדואגת וכו' ושואלת עצה בזה.

ועצה היעוצה וגם פשוטה היא ההתחזקות בבטחון בהשם יתברך בורא עולם ומנהיגו שהוא המשגיח על כל אחד ואחת בהשגחה פרטית, ובהתבוננות בדברי נעים זמירות ישראל, בשם כל אחד ואחת בהשגחה פרטית, ובהתבוננות בדברי נעים זמירות ישראל, בשם כל אחד מבני ישראל, ה' רועי לא אחסר, ה' לי לא אירא, ותלמוד איזה פעמים מזמור האמור (סימן כ"ג בתהלים) עד שתדע תוכנו היטיב ומזמן לזמן תתבונן בזה, והרי הצורך המוזכר במזמור זה כולל גם היצר הרע ועניניו, שהם צוררים הפנימים של איש ואשה הישראלים.

ובפרט מובן הענין ע"פ המבואר בתורת החסידות איך שהשי"ת הוא עצם הטוב ומטבע הטוב להיטיב ומשגיח על כל אחד ואחת בהשגחה פרטית.

ולכתבה אודות העבר, הרי אין לך דבר העומד בפני התשובה, אלא שגם תשובה צריכה להיות מתוך בטחון חזק בהשם יתברך ולא חס ושלוש מיאוש.

בטח נוטלת חלק בפעולות נשי חב"ד.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

ישעיה פרק לה ט-י

ט לא־יהיה שם אריה ופריץ חיות בל־יעלנה לא תמצא שם והלכו גאולים: י ופרווי יהוה ישכון וכוּאו ציון בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל־רֹאשֶׁם שְׁשׁוֹן וְשִׂמְחָה יִשְׂיֵגוּ וְנָסוּ יַגֹּן וְאַנְחָה: (ס)

ישעיה פרק לו א-ז

א ויהי בארבע עשרה שנה למלך חזקיהו עליה סנחריב מלך־אשור על כל־ערי יהודה הבצורות ויתפשם: ב וישלח מלך־אשור אֶת־רַב־שָׁקָה מַלְכִּישׁ יְרוּשָׁלַּיִם אֶל־הַמֶּלֶךְ חֲזַקְיָהוּ בְּחֵיל כָּבֵד וְעִמּוּד בְּתַעֲלַת הַבְּרִכָּה הַעֲלִינָה בְּמִסְלַת שְׂדֵה כּוֹבֵס: ג ויצא אליו אלקים בן־חלקיהו אשר על־הבית ושבנא הפֶּפֶר ויואח בן־אסף המזופיר: ד ויאמר אליהם רב־שָׁקָה אֲמַרְוּנָא אֶל־חֲזַקְיָהוּ כֹה־אָמַר הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל מֶלֶךְ אֲשׁוּר מַה הַבְּטָחוֹן הַזֶּה אֲשֶׁר בְּטַחַת: ה אֲמַרְתִּי אֶדְבַר־שְׁפָתַיִם עֲצָה וּגְבוּרָה לְמַלְחָמָה עֲתָה עֲלִימִי בְּטַחַת כִּי מְרֹדֶת בִּי: ו הִנֵּה בְּטַחַת עַל־מִשְׁעַנְתִּי תִקְנֶה הַרְצוּץ הַזֶּה עַל־מְצָרִים אֲשֶׁר יִסְמְךְ אִישׁ עָלָיו וְכָפוּ וְנִקְבָּה בֶן פְּרָעָה מֶלֶךְ־מְצָרִים לְכָל־הַבְּטָחִים עָלָיו:

רש"י

בלע"ז: שדה כובס. ת"י חקל משטח קצריא ששוטחין שם הכובסים את הבגדים: (ג) המזכיר. כותב הזכרונות בספרי דברי הימים, (ד"א המזכיר איזה דין בא לפניו ראשון שיפסקנו ראשון): (ה) אמרתי. עד הנה אך דברי שפתים הוא בפיו לאמר לא אעבוד למלך אשור ומשיראה שאעלה עליו לצבא יחזור בו עכשיו הרי עליתי מעתה או יעבדני או צריך הוא לבקש עצה וגבורה למלחמה: עתה. שבא העת אמור נא על מי בטחת למרוד בי: (ו) אשר יסמך איש. על הקנה הרצוץ הנשבר והקרומיות באים בכפו ונוקבין אותה כן פרעה לבוטחי בו סופן להיות עזרתו לרעתו:

מצודת ציון

(ט) ופריץ. ענין עזות והתחזקות: (י) ישיגו. ענין הקרוב והדבוק: ונסו. ענין בריחה: יגון. מלשון תוגה וצער: (א) הבצורות. החזקות: ויתפשם. כבשה ולכדה: (ב) בחיל. ענין צבאות עם: כבד. ענין ריבוי, וכן עמך הכבד הזה (מ"א א): בתעלת הברכה. הבריכה היא מקום בנוי באבנים ובסיד ושם מתכנסים המים והתעלה הוא החפירה הסמוך לו ובעת הצורך ממשיכים לה אמת המים מן הברכה וכן אל קצה תעלת הברכה (לעיל ז): במסילת. בדרך הכבושה: (ו) משענת. ענין סמיכה: הרצוץ. משובר ומרוסס כמו הרוצצות אביונים (עמוס ז):

(ט) ופריץ חיות. חזיר מיער (תהלים פ) אין לך פריץ בחיות כחזיר הבר וגם אריה מסובכו (ירמיה ד) הוא נבוכדנצר לא ימצא שם: בל יעלנה. לאותה הדרך דרך משמש לשון זכר ולשון נקבה כדכתיב את הדרך אשר ילכו בה (שמות יח) הרי נקבה, בדרך אחד יצאו אלך (דברים יח) הרי זכר: לא תמצא. חיה רעה שם: (י) ושמחת עולם. שמחה אשר מעולם שהיתה להם כבר בדרך יציאתן ממצרי' וה' הולך לפניו יוםם (שמות א): ונסו. היגון והאנחה מהם: (ב) בתעלת. פושי"ר בלע"ז: בריכה. מקום כינוס מים חפור בקרקע בידי אדם לתת בו דגים ארוך ורחב: במסילת. דרך כבושה קמין

מצודת דוד

(ט) לא יהיה שם. בזה הדרך לא יבוא אריה ואפי' הפריץ שבחיות הפורץ גדר החיות ללכת במקום אנשים הנה לא יעלה בדרך הזה ולא תמצא שמה: והלכו גאולים. ולכן ילכו שם ישראל הנגאלים מן הכשדים מבלי אימה ופחד: (י) ופרווי ה'. ישראל אשר יפדה ה' מן הגלות ישובון לארצם ויבואו לציון ברנה: ושמחת עולם. השמחה שהיה להם מימות עולם תשכון על ראשם: ישיגו. כאילו ירדפו אחריהם וישיגום: ונסו. היגון ואנחה ינוס ויברח מפניהם ולא עליהם יהיו: (ב) מלכיש. כי שם היה: ירושלמה. אל ירושלים: בתעלת. בתעלה הנמשכת מהברכה העליונה אשר היא במסילה ההולך אל השדה שמכבסים שם הבגדים ושוטחים שמה מול השמש לנגבה: (ג) על הבית. ממונה על בית המלך: המזכיר. הממונה על ספר הזכרונות: (ד) מה הבטחון. מה בטחונך אשר בטחת בו למרוד בי: (ה) אמרתי. אומר אני שרק בדבר שפתים בעצת יועצים תרצה לעשות מלחמה אבל לא כן הוא כי צריכים אליה עצה עם גבורה: עתה. הואיל והצורך הוא גם אל הגבורה ואיננה כך א"כ על מי בטחת שיתן כן גבורה: (ו) הנה בטחת. הנה בטחונך על מצרים, מה הוא כי הלא הוא כמו משענת קנה רצוץ בראשו אשר אם יסמוך איש עליו באים עוד הקסמין והקרומיות בכפו ונוקבין אותה כן עזרת פרעה נהפך עוד לרעה:

איוב פרק טו כד-לא

כד יִבְעַתְהוּ צָר וּמְצוּקָה תִּתְקַפְּהוּ כַּמֶּלֶךְ | עֲתִיד לְפִדּוֹר: כה פִּי־נִטְהָ אֶל־אֵל יְדוֹ וְאֶל־שָׁרֵי יִתְנַבֵּר: כו יְרוּץ אֵלָיו בְּצוּאָר בְּעֵבִי גְבִי מְגִנִּיו: כז פִּי־כִפָּה פָּנָיו בְּחֻלְבּוֹ וַיַּעַשׂ פִּימָה עַל־יִכְסֵּל: כח וַיִּשְׁפּוֹן | עָרִים נִכְחָדוֹת בְּתִים לֹא־יֵשְׁבוּ לָמוֹ אֲשֶׁר הִתְעַתְּדוּ לְנִלְוִים: כט לֹא־יַעֲשֶׂר וְלֹא־יִקְוֶם חִילוֹ | וְלֹא־יִטֶּה לְאַרְץ מְנַלְם: ל לא־יִסּוֹר | מְנִי־חֶשֶׁד יִנְקֹתוּ תִיבֵשׂ שְׁלֵהֲבַת וַיִּסּוֹר בְּרוּחַ פִּיו: לא אֶל־יֵאֱמָן (בשו) בְּשֵׁיו נִתְעָה בִּי־שָׂוֵא תִהְיֶה תְמוֹרָתוֹ:

רש"י

ונקראת הפצר פיות: (כח) וישכון ערים נכחדות. כן דרך בעלי גאווה בונים חרבות לשם: (כט) ולא יקום חילו. לא יתקיים לימים רבים: ולא יטה מליצתו כמו ויטו אחרי הבצע (ש"א ח) שפי' וינטו הם עצמם אף כאן לא ינטה מן השמים לארץ מגלם מתת תאותם וזימון מחשבתם והוא כשתי תיבות מן להם: מן. הכנתם כמו וימן להם המלך (דניאל ח) ודומה לו הפצירה פים בשתי תיבות (שמואל א יג) וכן אראלם ת"י אתגלי להון (ישעיה לג) זה נראה בעיני ומנחם מסייעני, ד"א מגלם, לשון כנולתך לבגוד (שם) והנו"ן שבו יסוד נופל לשון תכלית לא יטה לארץ להיות בטילה גזירת חרוץ: (ל) ויסור. מן העולם: ברוח פיו. של שליט בעולם וזה מקרא חסר ויש פותרים בשביל רוח פיו שהרע לדבר סרה: (לא) אל יאמן. אותו אשר בשוא נתעה כי שוא יהיה תמורתו ויגיעו כמו (רות ד) ועל התמורה:

(כד) תתקפהו. תחזק המצוקה ממנו ותאנסהו: כמלך עתיד לכידור. לא מצאתי דמינו ויש לפותרו באותיות המתחלפות רי"ש בדלית כמו אשכנז וריפת שבתורה (שם) (ובדברי הימים א א) אשכנז וריפת וכן כתיב ודודנים (שם) אף כאן לכידור כמו לכידוד כאותו המלך שהוא עתיד ליקוד באש של גיהנם והוא סנחריב שנתנבא הנביא עליו (ישעיה ל) כי ערוך מאתמול תפתה גם היא למלך הוכן לשרוף חייליו יקד יקוד ודומה לו כידודי אש יתמלטו (לקמן מא) אם (ס"א אש) לפידים, אם (ס"א אש) להבות: (כו) ירוץ אליו. היה רץ אל הבורא בגובה וזקיפת צואר להכעיסו: בעבי גבי מגניו. בחזק' כחו, גבי ל' גובה כמו ותבני לך גב (יחזקאל טז) : (כז) פימה עלי כסל. עשה פה על חלצים שחלבו ועובי שומנו כפול על כסליו ונראין כמי פה: פימה. מגזרת והיתה הפצירה פים (שמואל א יג) זו היא לימ"א של נפחים שיש לו פיות הרבה

מצודת ציון

(כד) ומצוקה. גם הוא ענין צרה: תתקפהו. יאחזו בחוזק: עתיד. מזומן כמו העתידים ערר לויתן (לעיל א): לכידור. עשוי הוא לשחוק בו לזרוק מיד ליד וכן כדור אל ארץ רחבת ידים (ישעיה כב): (כו) בעבי. מל' עב: גבי. גופי כמו לגבי חומר גביכם (לעיל יג) ויאמר על גוף כל דבר: (כז) פימה. מל' פה: כסל. הוא חלק השדרה הסמוך לכליות כמו אשר על הכסלים (ויקרא א): (כח) נכחדות. נגזרות ונכרתות כמו ותכחד מן הארץ (שמות ט): למו. להם ר"ל בהם: התעתדו. הוזמנו: לגלים. ענין תל ודגור: (כט) חילו. עשור: מגלם. תכליתם והשלמתם כמו כנלתך לבגוד (ישעיה לג): (ל) יונקתו. ענף רך: (לא) תמורתו. מל' תמורה וחילוף:

מצודת דוד

(כד) יבעתהוהו. הצרות יחירדו אותו: תתקפהו כמלך. הצרה תאחזו אותו בחוזק כמלך האחזו בממשלתו: עתיד לכידור. מזומן הוא להיות דומה לכידור נע ונד ומטולטל ככדור הזה כמטולטל ונזרק מיד ליד: (כה) כי נטה. על אשר נטה ידו אל ה' לבזות כלפי מעלה בניית היד והיה מתגבר עצמו למולו כי חשב אשר כוחו ועוצם ידו יעשה לו את העושר: (כו) ירוץ אליו. היה רץ מול ה' בצואר זקוף ובגאווה בעבור עובי גופי מגניו אשר עליו ר"ל על כי היה בוטח ברוב חזקו ותקפו: (כז) כי כסה. כי התענג בדשן נפשו להשמין את בשרו עד כי כסה פניו בחלבו ועשה על כסליו כפולים כפולים מרוב השומן והמה נראים כשפתי הפיות ובעבור רוב הטובה גבהה לבו ובטח ברוב חזקו לבזות כלפי מעלה: (כח) וישכון. שכן בערים נגזרות ונחרבות כי בנה אותם לעצמו כדרך הגדולים אשר יבנו ערים נחרבות להיות להם לשם וכמ"ש (לעיל א) הבונים חרבות למו: בתיים. שכן בבתים אשר לא היו ראויים לשבת בהם אשר הוכנו והוזמנו להיות גלים ודגורין כדרך החורבות: (כט) לא יעשר. ובעבור זדון לבו לא יעמוד עשורו ולא יתקיים חילו והוא כפל ענין במ"ש: ולא יטה. לא יהיה נטוי מהם לנפול בארץ תכליתם והשלמת גמולם כ"א על ראשם יחול ויקבלו הגמול משלם: (ל) לא יסור. לא יהיה עוד נעזר לשוב לקדמותו: יונקתו. ענפיו הרכים תיבש אותם השלהבת עד שיסירו ממקומ' וינועו ברוח פיו של המנשב כדרך דבר היבש אשר לרוב קלותו יתנדנד ברוח קימע' ר"ל בדבר קל יאבד הצלחתו: (לא) אל יאמן. התועה ללכת בדרך שוא לא היה מאמן אשר תמורתו תהיה שוא ר"ל שגמולו יהיה כמפעלו:

ט פּוֹצֵא בּוֹ: זִיתֵי מִסִּיק שֶׁנִּתְעַרְבוּ עִם זִיתֵי נֶקֶף, עֲנָבֵי בְּצִיר עִם עֲנָבֵי עוֹלָלוֹת – אִם יֵשׁ לוֹ פְּרִנְסָה מִמָּקוֹם אַחֵר, מוֹצִיא לְפִי חֶשְׁבוֹן; וְאִם לֹא, מוֹצִיא תְּרוּמָה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר לְכָל, וְהִשְׁאֵר מַעֲשֵׂר וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי לְפִי חֶשְׁבוֹן.

י הַנוּטֵל שְׂאוֹר מֵעֵפֶת חֲטִיִּם וְנוֹתֵן לְתוֹךְ עֵפֶת אֲרֻז – אִם יֵשׁ בָּהּ טַעַם דְּגָן, תִּיבֵת בַּחֲלָה; וְאִם לֹא, פְּטוּרָה. אִם כֵּן לָמָּה אָמְרוּ: הַטְּבֵל אוֹסֵר כֹּל שֶׁהוּא? מִיִּן בְּמִינוֹ; וְשֵׁלָא בְּמִינוֹ – בְּנוֹתֵן טַעַם. פִּירוּשׁ בֵּרְטִנּוּרָא

ט זיתֵי מִסִּיק, זיתֵים שבעל הבית מלקט. ולקיימת הויתים קרויה מסיקה: זיתֵי נֶקֶף, זיתֵים שעניים מלקטים. כמה דאת אומר (ישעיה ז') כנוקף זית שנים שלשה גזרנים, והם פטורים מן המעשר: עֲנָבֵי בְּצִיר, שחייבים במעשר: עִם עֲנָבֵי עוֹלָלוֹת, שפטורים מן המעשר: אִם יֵשׁ לוֹ, מבל אחר כיוצא בוה, מוציא ממנו לפי חשבון כשיעור מה שצריך להוציא מזיתֵי מסיק, או מענבי בציר שחייבים במעשר: וְאִם לֹא, אם אין לו מבל אחר, רואים אותו כאילו כולו מבל, ומוציא תרומה ותרומת מעשר על הכל: וְהִשְׁאֵר מַעֲשֵׂר, ראשון: וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי, או מעשר עני, אין מוציא אלא לפי חשבון, ולא שלא יפריש אלא לפי חשבון, דהא אי אפשר להפריש תרומת מעשר עד שפריש תחלה מעשר על הכל, ועוד אי לא מפריש מעשר על הכל הרי כל מה שמעשר יש בהן חולין לפי חשבון, ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב, אלא כל המעשרות צריך להפריש על הכל, אבל א"צ ליתן ללוי ולעני אלא לפי חשבון, והשאר מערב עם פירותיו. וכן מ"ע"ש א"צ לפדות אלא לפי חשבון, אבל תרומה ותרומת מעשר שהן במיתה, כשמפריש על הכל נמצאו חולין שבהן מדומעין, וצריך שיתן הכל לכהן:

י הַנוּטֵל שְׂאוֹר מֵעֵפֶת חֲטִיִּם, שלא הורמה חלתה: וְאִם לֹא פְּטוּרָה, דאין הטבל אוסרה, כיון דליכא טעם: א"כ למה אמרו הטבל אוסר בכל שהוא. דאמרן לעיל כשאין לו פרנסה שמביא על הכל. הני מילי במינו, אבל שלא במינו כי האי דחטין באורז, בוותן טעם, דטעמא דטבל בכל שהוא. משום דכהתירו דהמה אחת פוטרת את הכרי כך איסורו, והאי טעמא לא שייך אלא מין במינו:

משניות מבוארות – קהתי

משנתנו אינה דנה אלא בחיתוך זיתיו או ענביו של בעל הבית, ואילו לגבי זיתֵי הניקוף או ענבי העוללות שבתערובת כבר שנינו (פאה ה, ב) כיצד הוא מתקנם, וזהו שכותב הרמב"ם בפירושו למשנתנו: "ובלי ספק שיכול לחזור וליקח וליקנות מן העניים זיתֵי ניקוף או ענבי העוללות המעורבים בויתיו או בענביו".

ב א ו ר מ ש נ ה י

הַנוּטֵל שְׂאוֹר מֵעֵפֶת חֲטִיִּם – שלא הורמה חלתה, **וְנוֹתֵן לְתוֹךְ עֵפֶת אֲרֻז** – הפטורה מן החלה, **אִם יֵשׁ בָּהּ טַעַם דְּגָן** – אם מורגש בעיסת האורז טעם של חיטים, **תִּיבֵת בַּחֲלָה** – כמו ששנינו לעיל (משנה ז), ובאה משנתנו להשמיע רבותא, שאפילו נתן שאור מעיסת חיטים לתוך עיסת אורז, והרי שאור יש בו כדי לחמץ, מכל מקום אין הולכים כאן אחר חימוץ, לפי שאורז אינו בא לידי חימוץ כמו שביארנו כבר (לעיל א, ד), אלא אם יש בעיסת האורז טעם דגן, אז חייבת העיסה בחלה, לפי שהאורז נגרו עם החיטים (ימשה ראשונה), **וְאִם לֹא** – אם אין בה טעם דגן, **פְּטוּרָה** – מן החלה. **אִם כֵּן לָמָּה אָמְרוּ: הַטְּבֵל אוֹסֵר כֹּל שֶׁהוּא** – כמו ששנינו (לעיל משנה ח), שאם אין לו פרנסה מוציא חלה אחת על הכל? **מִיִּן בְּמִינוֹ** – כגון הנוטל שאור מעיסת חיטים שלא הורמה חלתה ונותן לתוך עיסת חיטים שהורמה חלתה, שאז אוסר בכל שהוא, ואם יש לו פרנסה ממקום אחר, מוציא לפי חשבון, ואם לאו נאסרת כל העיסה וצריך להפריש חלה על כולה, כמו ששנינו במשנה ח. הטעם מבואר בבבלי (עבודה זרה עג, ב), שכהיתרו כך איסורו, מה היתרו במשהו, שמן התורה חיטה אחת פוטרת את הכרי, אף איסורו במשהו. וטעם זה אינו אלא במין במינו. **וְשֵׁלָא בְּמִינוֹ** – אבל אם נתערב מין בשאינו מינו, כגון חיטים באורז, כמדובר במשנתנו, **בְּנוֹתֵן טַעַם** – אין הטבל אוסר את התערובת אלא אם כן הוא נותן טעם בהיתר. וזהו ששנינו במשנתנו: הַנוּטֵל שְׂאוֹר מֵעֵפֶת חֲטִיִּם וְנוֹתֵן לְתוֹךְ עֵפֶת אֲרֻז, אם השאור נתן בה טעם דגן, חייבת בחלה, ואם השאור לא נתן בה טעם דגן, פטורה מן החלה.

בירושלמי מבואר טעם אחר בענין מין במינו שאוסר בכל שהוא, לפי שהוא דבר שיש לו מתירים, שאפשר להפריש על הטבל ממקום אחר, וכל דבר שיש לו מתירים, החמירו בו חכמים, שאפילו באלף אינו בטל. טעם זה מובא גם בבבלי (נדרים נח, א). ובתוספות עבודה זרה (עג, ב) מבואר שצריכים אמנם לשני הטעמים (עיי' שם). מכל מקום לא אמרו שדבר שיש לו מתירים אפילו באלף לא בטל אלא במין במינו אבל במין בשאינו מינו, אף דבר שיש לו מתירים, אם אינו נותן טעם, הרי הוא בטל (י"חוספות יום טוב: "תפארת ישראל"; ועיי' יודה דעה סימן ק"ב).

י ו ס ר א ש ו ן

ב א ו ר מ ש נ ה ט

פּוֹצֵא בּוֹ – כמו ששנינו במשנה הקודמת לענין חלה כן גם הדין לענין תרומה ומעשרות: **זִיתֵי מִסִּיק** – זיתֵים שבעל הבית מוסק (מלקט), והם חייבים במעשרות, **שֶׁנִּתְעַרְבוּ עִם זִיתֵי נֶקֶף** – והם הזיתים הבודדים הנשארים אחרי המסיק בראש האילן, והעניים נוקפים וחובטים בענפי האילן כדי להפיל את הזיתים הללו, וממנות עניים הם, או שזוכים בהם משום זיקתן (עיי' פאה ח, ג), ונקראים "זיתֵי נֶקֶף" מלשון "כנוקף זית" (ישעיה יז, ו), והם פטורים מן המעשרות; או **עֲנָבֵי בְּצִיר** – שבעל הבית בוצר אתם, והם חייבים במעשרות; שנתערבו **עִם עֲנָבֵי עוֹלָלוֹת** – שהם ממתנות עניים, ופטורים מן המעשרות, **אִם יֵשׁ לוֹ פְּרִנְסָה מִמָּקוֹם אַחֵר** – שיש לו זיתֵי מסיק אחרים, או ענבי בציר אחרים, של טבל, **מוֹצִיא לְפִי חֶשְׁבוֹן** – הרי הוא מוציא מהם מעשרות כשיעור זיתֵי המסיק או ענבי הבציר המעורבים חייבים בהם. **וְאִם לֹא** – ואם אין לו זיתים או ענבים אחרים של טבל, **מוֹצִיא תְּרוּמָה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר לְכָל** – מפריש תרומה ותרומת מעשר מהתערובת כולה, שהואיל וטבל אוסר בכל שהוא, הרי זה כאילו כל התערובת טבל, כמו ששנינו לענין חלה (במשנה הקודמת); והחמירו בתרומה ובתרומת מעשר, שכן הטבל לתרומה חייבים על אכילתו מיתה בידי שמים; יש מבארים, שעושה שמן מן הזיתים או יין מן הענבים ואחר כך מפריש תרומה ותרומת מעשר, לפי שאין בילה ביבש, כלומר שבדברים יבשים אין אומרים שהאיסור בלול בתוך ההיתר, ויש לחשוש שמא יתרום מן הפטור על החייב (ר"ם: "משנה ראשונה"; "תפארת ישראל"). **וְהִשְׁאֵר** – שאר המעשרות, היינו **מַעֲשֵׂר** – ראשון הניתן ללוי, **וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי** – שהבעלים אוכלים בירושלים, וכן מעשר עני, **לְפִי חֶשְׁבוֹן** – כלומר שמפריש אמנם על הכל, שהרי אי אפשר להפריש תרומת מעשר אם אינו מפריש מעשר תחילה מעשר ראשון; ועוד, שאם אינו מפריש מעשר אלא לפי חשבון הזיתים או הענבים החייבים במעשרות, הרי כמה שמפריש מעורבים זיתֵי נֶקֶף או ענבי עוללות ונמצא מפריש מן הפטור על החייב, אלא מפריש הוא מעשרות על הכל, אבל אינו נותן מעשר ראשון ללוי, כי אם לפי חשבון זיתֵי המסיק או ענבי הבציר שבתערובת, המחוייבים במעשרות, וכן אינו פודה מעשר שני אלא לפי אותו חשבון. ברם תרומה ותרומת מעשר, כשמפרישין על הכל, נמצאו החולין שבתוך הזיתים או הענבים שהפריש מדומעים, הלכך צריך לתת הכל לכהן (בדסונדא).

פ ר ק ר ב י ע י

א שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁעָשׂוּ שְׁנֵי קִבּוּי, וְנָגְעוּ זֶה בְּזֶה, אֶפְלוּ הֵם מִמִּין אֶחָד – פְּטוּרִים. וּבִזְמַן שֶׁהֵם שָׁל אִשָּׁה אַחַת – מִין בְּמִינוֹ חֵיב, וְשָׁלָא בְּמִינוֹ פְּטוּר.
ב אֵיזָה הוּא מִין בְּמִינוֹ? הַחֲטִיּוֹת אֵינָן מִצְטָרְפוֹת עִם הַכֹּל, אֲלֵא עִם הַכֶּסֶּמִּין. הַשְּׁעוּרִים מִצְטָרְפוֹת עִם הַכֹּל, חוּץ מִן הַחֲטִיּוֹת. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אָמַר: שְׁאָר הַמֵּינִים מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה.
ג שְׁנֵי קִבּוּי וְקָב אֶרְזוּ אוֹ קָב תְּרוּמָה בְּאֻמְצָע, אֵינָן מִצְטָרְפִין. דְּבַר שְׁנִטְלָה חֲלָתוֹ בְּאֻמְצָע – מִצְטָרְפִין, שְׁכָבָר נִתְחַיֵּב בַּחֲלָה.

פירוש ברטנורא

ד א שתי נשים. אפילו הן ממין אחד פטור. ואין נשיכה וצירוף סל מצרפן, כיון שמקפידות. ואפילו לשו שני קבין כאחד, כיון דסופן ליחלק פטורות. וסתם מתני' כבית הלל דאמרי קביים לחלה, ואינה הלכה, דקיימא לן דחמשה רבעים הוא שעור חלה: ובזמן שהן של אשה אחת. סתם אשה אחת אינה מקפרת אם העיסות נוגעות זו בזו: מין במינו חייב. כנשיכה או בצרוף סל:
ב החטים אינן מצטרפות עם הכל. אם היו שתי עיסות אחת של חטים ואחת של מין אחר מחמשת המינים, ואין באחת מהן שיעור חלה ונושכות זו בזו: השעורים מצטרפות עם הכל. אף עם הכוסמין, ואע"פ דמין חטים הן, לא דוקא מין חטים אלא מין שעורים ואף מין חטים, והכי פרישנא לה בריש פ"ק: שאר המינים מצטרפין זה עם זה. כגון כוסמין ושכולת שועל ושיפון. והלכה כר' יוחנן בן גוריון:
ג שני קבין. של א' מחמשת המינים שהיבין בחלה: וקב אורז או תרומה. שאין חיבין בחלה באמצע: אין מצטרפין. להתחייב בחלה:

משניות מבוארות – קהתי

ועיסה של אחד מהמינים הללו, שאין בכל אחת מהן כשיעור החייב בחלה, ונוגעות העיסות זו בזו ונושכות, אינן מצטרפות לכשיעור, אלא עם הכסמין – עיסה של חטים ועיסה של כוסמין, אם הן נושכות. הרי הן מצטרפות לכשיעור החייב בחלה, שאף הכוסמין הוא מין חטים. השעורים מצטרפות עם הכל – עם שאר מיני הדגן, ואפילו עם הכוסמין; ואף על פי שאמרנו שהכוסמין הוא מין חטים, אין זה דווקא, אלא הוא גם מין חטים וגם מין שעורים (ברטנורא), חוץ מן החטים – עיסה של שעורים ועיסה של חטים אינן מצטרפות לכשיעור החייב בחלה, שמין בשאינו מינו הוא; וכפי שכבר הזכרנו, אין משנתנו עוסקת אלא בעיסות הנושכות; אבל אם נבללו ונילושו ביחד, אף חטים ושעורים מצטרפות לכשיעור החייב בחלה. רבי יוחנן בן גוריון אמר: שאר המינים – הכוסמין ושכולת שועל והשיפון, מצטרפין זה עם זה – לכשיעור החייב בחלה. יש מפרשים, שלדעת תנא קמא אין מצטרפים אלא החטים עם הכוסמין, והשעורים עם הכוסמין, ושכולת שועל והשיפון, אבל שאר המינים אינם מצטרפים. ורבי יוחנן בן גוריון חולק על תנא קמא וסובר, שאף שאר המינים מצטרפים זה עם זה (הר"ע על פי הירושלמי). ויש מפרשים שספק הוא לתנא קמא אם שאר המינים מצטרפים, ובה רבי יוחנן בן גוריון לומר, שאין בזה ספק, אלא ברור הוא ששאר המינים מצטרפים (משנה ראשונה). בעל "כסף משנה" מבאר לדעת הרמב"ם (הג' ביכורים ז, ג), שרבי יוחנן בן גוריון לא בא כלל לחלוק על תנא קמא אלא לפרש את ההלכה אף לגבי שאר המינים. מכל מקום הלכה כרבי יוחנן בן גוריון.

י ו ס ש נ י

ב א ו ר מ ש נ ה א

משנתנו דנה בענין צירוף עיסות לכשיעור החייב בחלה.
שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁעָשׂוּ שְׁנֵי קִבּוּי – כלומר שכל אחת עשתה עיסה מקב קמח שאין בה כשיעור החייב בחלה, וְנָגְעוּ זֶה בְּזֶה – היינו שנשכו העיסות (כמבואר לעיל ב, ד), אֶפְלוּ הֵם מִמִּין אֶחָד – אפילו שני הקבים הם ממין אחד, כגון מחיטים, פְּטוּרִים – מן החלה, שאינם מצטרפים לכשיעור החייב בחלה, לפי שכל אשה מקפידה על עיסתה. כמפרשים מבואר, שאפילו לשו הנשים שני הקבים כאחד, הואיל וסופן להיחלק, הרי הן פטורות מחלה (ר"ש; ברטנורא). וּבְלִמְזָן שֶׁהֵם שָׁל אִשָּׁה אַחַת – שעשתה שתי עיסות, עיסה מכל קב קמח, מִין בְּמִינוֹ – אם שני הקבים הם ממין אחד או ממינים דומים, כמבואר להלן במשנה הבאה, חֵיב – אם העיסות נושכות, הרי הן מצטרפות להתחייב בחלה; כן גם הסל מצרפן לחלה (כדלעיל ב, ד). ברם, בירושלמי אמרו: "אשה אחת שמקפרת, כגון שעושה פת נקיה ופת קיבר, עשו אותה כשתי נשים (שאינן העיסות מצטרפות לחלה). ושתי נשים שאינן מקפידות, עשו אותן כאשה אחת" (שעיסותיהן מצטרפות לחלה). וְשָׁלָא בְּמִינוֹ – אבל אם שני הקבים הם משני מינים שונים, אפילו הם של אשה אחת, פְּטוּר – מן החלה, שאף על פי שהעיסות נושכות, אינן מצטרפות. ברם, אם שני הקבים נילוו יחד, אפילו מין בשאינו מינו, הרי הם מצטרפים (כמבואר לעיל א, א).

י ו ס ש י ג

ב א ו ר מ ש נ ה ג

משנתנו מוסיפה ללמד בענין צירוף עיסות לכשיעור החייב בחלה, והיא באה להשמיענו, שאם בין שתי עיסות, שכל אחת מהן היתה פחות מכשיעור, היתה עיסה שאינה חייבת בחלה, והיו העיסות נושכות זו בזו, אין שתי העיסות מצטרפות להתחייב בחלה. ואם היתה בניהן עיסה שכבר הורמה לחלה, הרי הן מצטרפות שְׁנֵי קִבּוּי – שתי עיסות, שכל אחת עשויה מקב קמח של אחד מחמשת המינים החייבים בחלה, כגון מחיטים, וְקָב אֶרְזוּ – עיסה העשויה מקב אורז, או קָב תְּרוּמָה – או עיסה העשויה מקב קמח של תרומה, בְּאֻמְצָע – בין שתי העיסות של קב קב, והיא נושכת בשתייהן, אֵינָן מִצְטָרְפִין – אין שני הקבים מצטרפים להתחייב בחלה, לפי שעיסת האורז או עיסת התרומה שבאמצע פטורה מן החלה. דְּבַר שְׁנִטְלָה חֲלָתוֹ בְּאֻמְצָע – אבל אם היתה באמצע, בין שני הקבים, עיסה שכבר הורמה לחלה, מִצְטָרְפִין – שני הקבים

מה שנקטה משנתנו "שני קבין" יש מפרשים, שסתמה כהלל הסובר (עדות א, ב), שאין עיסה חייבת בחלה אלא אם כן היא עשויה לפחות משני קבים קמח (רמב"ם; ברטנורא). אבל ההלכה אינה כמותו אלא כדברי חכמים הסוברים (שם) שחמשת רבעים חייבים בחלה, כמו שבארנו כבר במקומות אחרים במסכתנו, ויש מבארים, שאין כוונת המשנה לומר שדווקא שני קבים הם שיעור לחלה, אלא כוונתה שקב אחד הוא פחות מכשיעור החייב בחלה (כלשון בפרק ב, ג-ד), ומשמצטרפים יש בהם השיעור, שהוא חמשת רבעים ועוד למעלה ממנו (ר"ח אלבק בהשגחות).

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת והיא באה ללמד אלו מיני הדגן נחשבים "מין במינו", ואלו הם "מין בשאינו מינו".
אֵיזָה הוּא מִין בְּמִינוֹ – לענין צירוף העיסות לכשיעור החייב בחלה? הַחֲטִיּוֹת אֵינָן מִצְטָרְפוֹת עִם הַכֹּל – עם כל שאר מיני הדגן, כלומר עם השעורים, שכולת שועל והשיפון, שעיסה של חטים

ד קב חדש וקב ישן שגשכו זה בזה – רבי ישמעאל אומר: יטל מן האמצע; וחכמים אוסרים. הנוטל חלה מן הקב – רבי עקיבא אומר: חלה; וחכמים אוסרים: אינה חלה. ה שני קבין, שנוטלה חלתו של זה בפני עצמו ושל זה בפני עצמו, חזר ועשאן עסה אחת – רבי עקיבא פוטר; וחכמים מחיבין. נמצא חמרו קלו. ו נוטל אדם פדי חלה מעסה שלא הורמה חלתה לעשותה בטרה, להיות מפריש עליה והולך חלת דמאי, עד שתפרח; שחלת דמאי נטלת מן הפהור על הטמא, ושללא מן המקף.

פירוש ברטנורא

ד יטול מן האמצע. ממקום שנושכין זה את זה, נמצא מפריש משהיה: וחכמים אוסרים. שהרואה סבור שמותר לתרום ולעשר מן החדש על הישן ומן הישן על החדש. והלכה כחכמים: מן הקב. שאין בו שיעור חלה: ר"ע אומר חלה. והוא שהשלים על העיסה אחר כן כשיאור חלה, דכיון שנשלם השיעור היא חלה למפרע: אינה חלה. כיון שבשעה שהפרישה היתה העיסה פטורה. והלכה כחכמים:

ה ר"ע פוטר. ואזרא למעמיה דהררא והיא חלה למפרע: נמצא חמרו קולו. חמרו של ר"ע דאמר לעיל בנוטל חלה מקב דהויא חלה וקדשה, גורם לו להקל ולפטור בשני קבים שנטלה חלתו של זה בפני עצמו ושל זה בפני עצמו:

ו נוטל אדם פדי חלה וכו'. הרוצה ללוש כמה עיסות של דמאי טמא, יכול לקבוע חלתן מעיסה טהורה שלא הורמה חלתה ושתהיה זאת העיסה הטהורה קבועה לחלה על כל עיסות שילוש מן הדמאי הטמא: עד שתפרח. עיסה זו ולא תהיה ראויה למאכל אדם, שבדמאי הקילו לתרום מן הפהור על הטמא ושללא מן המוקף, והקילו גמי לתרום מן הרע על היפה. וחלת דמאי היינו הלוקח תבואה מעם הארץ ומאכילה לעניים ולאכסניא, כדתנן מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי. וחלה שמפרישים ממנה היא חלת דמאי:

משניות מבוארות – קהתי

קלו – מכיון שהוא מחמיר לגבי הנוטל חלה מן הקב, שתורת חלה עליה, יוצא שמקל הוא במשנתנו כשעשאן עיסה אחת, שאינו מחייבו להפריש ממנה חלה. ולדעת חכמים להיפך, כיון שמקילים הם בנוטל חלה מן הקב, יוצא שמחמירים הם כאן, שחייב להפריש חלה, כשעשאן עיסה אחת. והלכה כחכמים.

להתחייב בחלה, **שפכר נתחייב בחלה** – שהעיסה שביניהם היתה חייבת בחלה אלא שכבר ניטלה חלתה, הלכך מצרפת היא את שני הקבים להתחייב בחלה.

ב אור משנה ד

בתרומה שנינו (תרומות א, ה), שאין תורמין מן החדש על הישן, היינו מן התבואה של שנה זו על התבואה של השנה שעברה, ולא מן הישן על החדש; והוא הדין בחלה. משנתנו דנה בשתי עיסות של קב קב הנושכות זו בזו, שאחת מהן עשויה מתבואה חדשה ואחת מתבואה ישנה. ואמנם מדין תורה מצטרפות שתי העיסות להתחייב בחלה, אלא שאסור להפריש מזו על זו.

קב חדש – עיסה העשויה מקב קמח של התבואה החדשה, היינו משל שנה זו, **וקב ישן** – ועיסה העשויה מקב קמח של התבואה הישנה, משל שנה שעברה, **שגשכו זה בזה** – והן ממין אחד, **רבי ישמעאל אומר: יטל מן האמצע** – יטול חלה ממקום נשיכתו, ונמצא מפריש משהיה. **וחכמים אוסרים** – ליטול חלה מאמצע שתייהן, גזירה שמא יהא הרואה סבור, שמותר לתרום מן החדש על הישן ומן הישן על החדש; אלא מפריש על כל אחת ואחת מעיסה אחרת שלא הורמה חלתה, מחדש על החדש ומישן על הישן (דיש; רמב"ם). **הנוטל חלה מן הקב** – שהוא פחות מכשיעור החייב בחלה, **רבי עקיבא אומר: חלה** – בדיעבד חלתו חלה. יש מפרישים שכוונת רבי עקיבא היא, שישלים אחר כך את העיסה לשיעור קב ורבע, שכיון שהושלם השיעור, הרי זו חלה למפרע (ברטנורא). **וחכמים אוסרים: אינה חלה** – ודינה כחולין; ואף אם השלים אחר כך את העיסה לכשיעור, הואיל ובשעה שהפרישה היתה פטורה, אין תורת חלה עליה (ברטנורא).

יו ם ר ב י ן

ב אור משנה ה

שני קבין – שתי עיסות, שכל אחת מהן עשויה מקב קמח, **שנוטלה חלתו של זה בפני עצמו ושל זה בפני עצמו** – שהופרשה חלה מכל עיסה בפני עצמה, ואחר כך **חזר ועשאן עסה אחת** – משתי העיסות עשה עיסה אחת, **רבי עקיבא פוטר** – אותו מלהפריש חלה, שהולך הוא לשיטתו (במשנה הקודמת), שהחלה שהפריש מכל קב חלה היא, והרי כבר נפטרה העיסה בחלה זו. **וחכמים מחיבין** – שאף הם הולכים לשיטתם (שם), שהחלה שהפריש מכל קב אינה חלה, וכיון שעשאן עשיו עיסה אחת שיש בה כשיעור החייב בחלה, הרי הוא חייב להפריש ממנה חלה. **נמצא** – לרבי עקיבא, **חמרו**

ב אור משנה ו

משנה זו קשה היא, ונאמרו בה פירושים שונים שכולם דחוקים. לפי הרמב"ם עוסקת משנתנו במי שלוקח עיסות של דמאי, היינו שיש עליהן ספק אם הורמה מהן חלה או לא הורמה, ובאה המשנה להשמיענו שיכול הוא להניח חלק מעיסתו הטהורה שלא הורמה חלתה, כדי שיהא מפריש ממנה חלה על העיסות של דמאי, אף אם העיסות האלו טמאות הן, שכן בעיסת דמאי הקלו, כקבואר במשנה. **נוטל אדם פדי חלה מעסה שלא הורמה חלתה לעשותה בטרה** – כלומר שמניח אדם מקצת עיסתו שלא הורמה חלתה, שעושה אותה בטרה, כדי חלה. היינו: **להיות מפריש עליה והולך חלת דמאי** – כדי שיהא מפריש ממנה חלה על עיסות של דמאי, כמו שבארנו לעיל (בהקדמה למשנתנו), **עד שתפרח** – עיסה זו ולא תהא ראויה לאוכל אדם; ואף על פי שעיסות הדמאי טמאות הן, מותר לו להפריש עליהן חלה מהעיסה הטהורה שהניח, **שחלת דמאי נטלת מן הפהור על הטמא, ושללא מן המקף** – שלא מן הסמוך, כגון כאן שמפריש חלת דמאי מעיסה טהורה שהניח במקום אחר על עיסת דמאי הטמאה.

נדחקנו ליישב את לשון המשנה כפי פירוש הרמב"ם, אבל הלשון ברישא קשה היא, ואינה מתאימת יפה. מכאן כותב בעל "משנה ראשונה": "לולא דברי רבותינו יש לפרש בפשיטות, שיעקר משנתנו ודאי באה להשמיענו דין חלת דמאי, שמניחה להיות מפריש עליה. ומה שנשנה ברישא "נוטל כדי חלה לעשותה בטרה", מתקנת חכמים היא, שכשמניח אדם עיסה בטבלה להיות מפריש עליה והולך, יש לחוש שמא תיטמא העיסה, ותיטמא החלה, שיצטרך להפריש בטומאה, ולפיכך אמרו: מי שרוצה להניח העיסה ימים רבים, יפריש ממנה כדי חלתה מיד, שאם תיטמא העיסה, יקרא שם לחלה בטרה..."

מלבד לשון המשנה שקשה ליישבה, מתחכמים המפרשים בענין "חלת דמאי" הנזכרת במשנתנו. בדרך כלל הרי פירושו של "דמאי": פירות הנלקחים מעם הארץ, שהואיל והוא חשוד על המעשרות נקראים פירותיו "דמאי", היינו ספק אם מעושרים הם או אינם מעושרים, כמו שבארנו בפתיחה למסכת דמאי ובמקומות אחרים. מכאן מבארים כך גם במשנתנו, שחלת דמאי היינו חלה שמפרישים על עיסה או לחם שלוקחים מעם הארץ החשוד על החלה. אבל המפרשים מקשים על פירוש זה, שהרי לא נחשדו עמי הארץ לא על התרומה ולא על החלה, כי אם על המעשרות בלבד. לכן נדחקים המפרשים לבאר את המשנה בדרכים שונות.

ז **ישראל שהיו אריסין לגוים בסוריא** – רבי אליעזר מחיב פרותיהם במעשרות ושביעית; ור' גמליאל פוטר. ר' גמליאל אומר: שתי חלות בסוריא; ורבי אליעזר אומר: חלה אחת. אחזו קלו של ר' גמליאל וקלו של רבי אליעזר. חזרו לנהוג כדברי ר' גמליאל בשתי דרכים.

ח **ר' גמליאל אומר: שלש ארצות לחלה: מארץ ישראל ועד פזיב חלה אחת. מפזיב ועד תהר ועד אמנה**

פירוש ברטנורא

ז בסוריא. ארצות שכבש דוד, ואינה קדושה כקדושת א"י: **רבי אליעזר מחיב וכו'.** קסבר עשו סוריא כא"י לענין מעשרות ושביעית: ור' גמליאל פוטר. דסבר לא עשו סוריא כא"י, ואינו חייב במעשרות בסוריא אלא בזמן שהקרקע של ישראל ואין לעובד כוכבים חלק בו: ר"ג אומר שתי חלות בסוריא. כדרך שמפרישים שתי חלות בחוזה לארץ, האחת נשרפת מפני שהיא טמאה בטומאת ארץ העמים, והשנית נתתן לכהן כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל: ור' אליעזר אומר חלה אחת. ר' אליעזר למעמיה דאמר עשו סוריא כארץ ישראל ואין עפרה מממא כעפר ארץ העמים, הלכך חלה אחת ותו לא: אחזו קולו של ר' גמליאל. דפוטר סוריא ממעשרות ושביעית: וקולו של ר' אליעזר. דאומר בסוריא חלה אחת. ואנן ק"ל שהעושה כקולו דמר וכקולו דמר רשע, הלכך חזרו לעשות כרבן גמליאל בשתי דרכים, שאין סוריא כא"י לא לענין מעשרות ושביעית כשיש לעובד כוכבים חלק בקרקע, ולא לענין חלה. וכן הלכה:

ח שלש ארצות. חלוקת ברין חלה: מא"י ועד פזיב. כלומר כל א"י עד כזיב, שהיא רצועה היוצאה מעכו לצד צפון, וכבשוה עולי בבל וקדשה קדושה שניה: מפרישים חלה אחת. וניתנת לכהן ואוכלה במהרה: מפזיב ועד תהר. לצד מזרח ומזיב ועד אמנה לצד מערב. ואינה א"י ממש לפי שכבשוה עולי מצרים ולא כבשוה עולי בבל וקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא. מפרישין שתי חלות. הראשונה נשרפת לפי שהיא טמאה בטומאת ארץ העמים

משניות מבוארות – קהתי

שתי חלות בסוריא – מפרישים בסוריא שתי חלות מכל עיסה, כדרך שמפרישים בחוץ לארץ (כמבואר להלן משנה ח), אחת לאור (לאש) ואחת לכהן, כמו שבארנו לעיל (בהקדמה למשנתנו). **ורבי אליעזר אומר: חלה אחת** – שרבי אליעזר הולך לשיטתו, שדין סוריא כדין ארץ ישראל ואין עפרה מממא כעפר ארץ העמים, הלכך אין מפרישים בסוריא, אלא חלה אחת בלבד כמו בארץ ישראל. **אחזו קלו של ר' גמליאל** – לפטור את האריסים של הגויים בסוריא ממעשרות ומשביעית, וקלו של רבי אליעזר – לא להפריש אלא חלה אחת. ברם, אחר זמן חזרו לנהוג כדברי ר' גמליאל בשתי דרכים – שפטור את פירותיהם של אריסי הגויים ממעשרות ומשביעית ומחייב בשתי חלות, לפי שאין לאחזו שתי קולות הסותרות זו את זו (עיין בבלי עירובין ו, ב; ז, א).

באור משנה ח

כבר הזכרנו (בפתיחה למסכתנו), שאין חייבין בחלה מן התורה אלא בארץ ישראל בלבד, שנאמר (במדבר טו, יט): "וזהו באכלכם מלחם זרע הארץ. תרומה תרומה לה'". ואף בארץ ישראל אין חייבין מן התורה אלא בזמן שכל ישראל שם, שנאמר (שם, יח): "בבואכם אל הארץ", ודרשו: "בבואכם" – בביאת כולכם ולא בביאת מקצתכם. ברם, חכמים תיקנו, שהיו מפרישים חלה אף בחוץ לארץ, כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל (רמב"ם הל' ביבוינות ה, יז). ממשנתנו אנו למדים, שהואיל והחכמים גזרו טומאה על ארץ העמים ונמצאת חלתה טמאה, לפיכך מפרישים בחוץ לארץ שתי חלות מכל עיסה, אחת שהיא נשרפת מחמת טומאתה, ואחת הניתנת לכהן, כדי שלא תשתכח תורת חלה שניתנת לכהן (ברטנורא). אמנם משנתנו עוסקת בארץ ישראל, אלא שהיא באה להשמיענו, שדין ארץ ישראל לענין חלה אינו אלא כחבל ארץ שכבשוהו עולי בבל מימי עזרא ונחמיה ואילך, אבל כשאר המקומות נוהגים להפריש שתי חלות, אלא שמכל מקום יש גם חילוקי דעים בין המקומות שנכבשו על ידי עולי מצרים לבין המקומות שלא נכבשו, אם גם נמצאים הם בתוך הגבולות המפורטים בפרשת "מסעי", כמבואר במשנה; וכבר שנינו על חלוקה זו של ארץ ישראל לענין דיני שביעית (שביעית ו, א), ושם התעכבנו בפרוטרוט על שמות המקומות הנוכרים במשנתנו (עיין שם).

ר' גמליאל אומר: שלש ארצות – בארץ ישראל, לחלה – חלוקת לענין הפרשת חלה: **מארץ ישראל ועד פזיב** – כל ארץ ישראל שבדרום עד כזיב, היא "אכזיב" חלה: הנמצאת צפונית לעכו ויהושע ים, כס; **שופטים א, עא**, והיינו בכל המקומות שהחזיקו בהם עולי בבל, פרט לכזיב עצמה שלא כבשוה עולי בבל, **חלה אחת** – מפרישים חלה אחת ונותנים אותה לכהן. **מפזיב ועד תהר** – היינו נהר "קסמיה" שבצפון הארץ (כפי מסקנות הרב **ישראל (שליט"א) זצ"ל** בספרו "ארץ חסדה", שהבאנו בבאור המשנה שביעית ו, א), **ועד אמנה** – בכיוון הצפוני לצד הנהר "אמנה" מהרי הלבנון, הנקרא גם "טורי אמנום" (עיין שביעית ו, א; שם הרחבנו את הדיבור על הדעות

אמנם בפירושו של הרמב"ם וכן בחיבורו (הל' ביכורים ז, יג), לא נזכר כלל ש"דמא" היינו עיסת שנלקחו מעם הארץ, אלא כותב הוא: "כשהיו אותן העיסות שמפריש עליהן ספק אם הורמה חלה מהן או לא הורמה" (הל' ביכורים שם), כמו שכבר הזכרנו לעיל. מכאן אפשר לומר, שאף הרמב"ם סובר שלא נחשדו עמי הארץ על החלה, אלא שבמשנתנו מדובר בעיסות שיש בהן ספק, אם הורמה חלתן או לא, כגון ששכחו אם ניטלה חלתן, והיבת "דמא": אינה כאן אלא לשון מושאלת, שכל ספק מתוקן נקרא בשם "דמא" (עיין "משנה ראשונה").

ברם, יש מוכיחים שעמי הארץ נחשדו אף על החלה, שכן שנינו (דמא ה, א), שהלוקח מן הנחתום נוטל כדי תרומת מעשר וחלה, ופירשו שם, שמדובר בנחתום העושה עיסתו בטומאה, שהואיל וחשדו על הטהרות חשדו גם על החלה ("מלאכת שלמה").

יוס חמישי

באור משנה ז

כבר בארנו (דמא ו, יא; מעשרות ה, ה), שארצות ארם שכבש דוד המלך וסיפקן לארץ ישראל (כמסופר בשמואל ב פרק י' ודברי הימים א פרק יט), נקראות בתלמוד: "סוריא". ואין דינה של סוריא כדין ארץ ישראל לכל דבר, שהואיל ודוד כבש אותה קודם שנכבשה כל ארץ ישראל, לא נתקדשה כקדושת הארץ; ואמנם יצאה מכלל חוץ לארץ, אבל לכלל קדושת ארץ ישראל לא הגיעה. מכאן, יש דברים שסוריא היא בהם כארץ ישראל, ויש דברים שהיא בהם בחוץ לארץ. הלוקח שדה בסוריא חייב בתרומה ובמעשרות ובשביעית, אבל הלוקח פירות מן הגוי בסוריא, בין תלושים בין מחזוכים, אף על פי שמירחן ישראל, פטור מן המעשר, שלדברי הכל יש קניין לגוי בסוריא להפקיע מן המעשרות (עיין בבלי גיטין ח, א; רמב"ם הל' תרומות טו-טז). – משנתנו דנה בישראלים שהיו אריסים של גויים בסוריא, אם חייבים הם לעשר את פירותיהם; וכבר בארנו ש"אריס" היינו המקבל שדה חלה לעבדה על מנת לקבל חלק מסוים מן התבואה שתהא עושה, כגון מחצה, שאיש או רבע מהיבול. – כן דנה משנתנו בענין חיוב חלה בסוריא, אם דינה כארץ ישראל או כחוץ לארץ, שכן להלן (משנה ח) אמרו, שבחוץ לארץ מפרישים שתי חלות מכל עיסה, אחת שהיא נשרפת משום שהיא טמאה מחמת הטומאה שגזרו על ארץ העמים, ואחת הניתנת לכהן, כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל. – שני הענינים הללו הנידונים במשנתנו נחלקו בהם רבי אליעזר ור' גמליאל.

ישראל שהיו אריסין לגוים בסוריא – ישראלים שעבדו שדות גויים בסוריא בתור אריסים, כן דנה משנתנו בענין חיוב חלה בסוריא, אם דינה כארץ ישראל או כחוץ לארץ, שכן להלן (משנה ח) אמרו, שבחוץ לארץ מפרישים שתי חלות מכל עיסה, אחת שהיא נשרפת משום שהיא טמאה מחמת הטומאה שגזרו על ארץ העמים, ואחת הניתנת לכהן, כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל. – שני הענינים הללו הנידונים במשנתנו נחלקו בהם רבי אליעזר ור' גמליאל.

ישראל שהיו אריסין לגוים בסוריא – ישראלים שעבדו שדות גויים בסוריא בתור אריסים, כן דנה משנתנו בענין חיוב חלה בסוריא, אם דינה כארץ ישראל או כחוץ לארץ, שכן להלן (משנה ח) אמרו, שבחוץ לארץ מפרישים שתי חלות מכל עיסה, אחת שהיא נשרפת משום שהיא טמאה מחמת הטומאה שגזרו על ארץ העמים, ואחת הניתנת לכהן, כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל. – שני הענינים הללו הנידונים במשנתנו נחלקו בהם רבי אליעזר ור' גמליאל.

ישראל שהיו אריסין לגוים בסוריא – ישראלים שעבדו שדות גויים בסוריא בתור אריסים, כן דנה משנתנו בענין חיוב חלה בסוריא, אם דינה כארץ ישראל או כחוץ לארץ, שכן להלן (משנה ח) אמרו, שבחוץ לארץ מפרישים שתי חלות מכל עיסה, אחת שהיא נשרפת משום שהיא טמאה מחמת הטומאה שגזרו על ארץ העמים, ואחת הניתנת לכהן, כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל. – שני הענינים הללו הנידונים במשנתנו נחלקו בהם רבי אליעזר ור' גמליאל.

שְׁתֵּי חֲלוֹת – אַחַת לְאוֹר וְאַחַת לְכֹהֵן; שֶׁל אוֹר יֵשׁ לָהּ שְׁעוֹר, וְשֶׁל כֹּהֵן אֵין לָהּ שְׁעוֹר. מִן הַנֶּהָר וּמִן אֲמֵנָה וּלְפָנִים שְׁתֵּי חֲלוֹת – אַחַת לְאוֹר וְאַחַת לְכֹהֵן. שֶׁל אוֹר אֵין לָהּ שְׁעוֹר, וְשֶׁל כֹּהֵן יֵשׁ לָהּ שְׁעוֹר; וּמִבּוֹל יוֹם אוֹכְלָהּ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ מְבִילָהּ. וְאַסוּרָה לְזָבִים וּלְזָבוֹת, לְגִדּוֹת וְלִילוּדוֹת. וְנֶאֱכַלְתָּ עִם הַזֶּר עַל הַשְּׁלֶחָן, וְנִתְּנָתָ לְכָל כֹּהֵן.

פירוש ברטנורא

כיון שלא כבשוה עולי בבל והשניה נאכלת לפי שאין טומאת החלה הראשונה מפורסמת שהרי אינה ארץ העמים גמורה ואם לא היו מפרשין חלה שניה הנאכלת יאמרו תרומה טהורה נשרפת אבל כשמפרשין חלה שניה ונאכלת, הרואה נותן על לבו להבין מעם הדבר, או שואל להכמים ואומרים לו: של אוֹר יֵשׁ לָהּ שְׁעוֹר. מפני שזאת הארץ היתה קדושה כבר, נראית חלתה כשל תורה, הלכך יפריש כשעוֹר שמפרישים מעיסה טמאה, א' מכו"ד או ממ"ח: ושל כהן אֵין לָהּ שְׁעוֹר. לפי שהיא מדברי סופרים: מִן הַנֶּהָר וּמִן אֲמֵנָה וּלְפָנִים. כלומר מתחלת הנהר ולפנים ממנה, וכן מתחלת אמנה ולפנים ממנו, חוצה לארץ ממש, ומפרישין שתי חלות ושתיהן מדברי סופרים: אַחַת לְאוֹר. שהיא טמאה בטומאת ארץ העמים ממש: ואַחַת לְכֹהֵן. כדי שלא תשתכח תורת חלה שנתנת לכהן: שֶׁל אוֹר אֵין לָהּ שְׁעוֹר. הואיל ושתיהן מדברי סופרים, מוטב להרבות באותה שנותנין לכהן שנאכלת ולא בנישרפת: וּמִבּוֹל יוֹם אוֹכְלָהּ. לחלת האור של חו"ל. ומבול יום דקאמר הכא הוא כהן שטבל לקריו, שאין חלת האור של חו"ל אסורה אלא למי שטמאה ויצאה עליו מגופו, אבל טמא בשאר טומאות מותר בה. הלכך בחו"ל היכא דאיכא כהן קטן שלא ראה קרי מימיו או כהן גדול בשנים שטבל לקריו, מפריש חלה אחת בלבד ונותנה לכהן. ואי ליכא כהן קטן או כהן שטבל לקריו ואיכא כהן בעל קרי מפריש שתי חלות, אחת לאור ואין לה שיעור, ואחת לכהן ויש לה שיעור, אחד מארבעים ושמונה, כדין כל עיסה שנממאה באונם, דטומאת ארץ העמים טומאת אונם היא, ואוכלה הכהן בקריו כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל: אֵינוֹ צָרִיךְ מְבִילָהּ. ובעל קרי מותר בחלת חו"ל. ואין הלכה כרבי יוסי: וְאַסוּרָה לְזָבִים וּלְזָבוֹת. רבנן קאמרי לה, דאילו לר' יוסי שריא לזבים ולזבות כי היכי דשריא לבעל קרי: וְנֶאֱכַלְתָּ עִם הַזֶּר עַל הַשְּׁלֶחָן. דלא גורנין העלאה אמו אכילה: וְנִתְּנָתָ לְכָל כֹּהֵן. בין לכהן חבר בין לכהן עם הארץ, כך פ' רמב"ם. ואין שיטת הגמרא מוכחת כן, אלא בין לכהן שאוכל חוליו במהרה, בין לכהן שאינו אוכל חוליו במהרה. אבל לעם הארץ אין נותנין שום מתנה ממתנות כהונה דכתוב (יה"כ לא) לתת מנת הכהנים והלויים למען יחזקו בתורת ה' אין נותנין מנה אלא לכהנים המחזיקים בתורת ה'. וכן הא דתנן לקמן אילו נתנין לכל כהן, לאו לכהן עם הארץ, אלא לכל כהן אע"פ שאינו אוכל חוליו במהרה:

משניות מבוארות – קהתי

ועיין "משנה ראשונה". רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ מְבִילָהּ – כלומר שאפילו כשהוא טמא, אם אין טומאתו טמאה חמורה, מותר לו לאכול חלת חוץ לארץ, כמבואר לעיל: וְאַסוּרָה לְזָבִים וּלְזָבוֹת, לְגִדּוֹת וְלִילוּדוֹת – לפי שטומאתן חמורה, כלומר שאף רבי יוסי מודה בכל אחד מאלו, הואיל והטומאה יוצאה מגופו, שהחלה אסורה לו (עיין "תוספות יום טוב"; "משנה ראשונה"). ויש מפרשים, שפסיקה זו היא מדברי חכמים, אבל רבי יוסי סובר, שחלת חוץ לארץ מותרת אף לזבים ולזבות, כשם שלדעתו מותרת היא לבעלי קרי, שכן מה ששינוי לעיל "וטבול יום אוכלה" הכוונה היא – לדעת מפרשים אלה – לכהן שטבל לקריו, ורבי יוסי סובר, שאינו צריך טבילה, כלומר שבעל קרי מותר בחלת חוץ לארץ, וכשם שבעל קרי מותר בה, כך גם טמאים אלו מותרים בה (ברטנורא). וְנֶאֱכַלְתָּ עִם הַזֶּר עַל הַשְּׁלֶחָן – ואין חוששים שמא הזר יאכל ממנה, וְנִתְּנָתָ לְכָל כֹּהֵן – אפילו לכהן עם הארץ שאינו נזהר בטהרות (רמב"ם), מה שאין כן בחלת ארץ ישראל שאין נותנים אותה אלא לכהן חבר, שהוא נזהר בטהרות. ויש מפרשים: וניתנת לכל כהן – בין לכהן שאוכל חוליו בטהרה בין לכהן שאינו אוכל חוליו בטהרה. אבל לכהן עם הארץ אין נותנים שום מתנה ממתנות כהונה (ברטנורא ענין בבלי חו"ל ק"ב).

השונות בבאור פיסקה זו). היינו המקומות שבגבול הצפוני מערבי, שכבשוה עולי מצרים ולא כבשוה עולי בבל, הואיל וקדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא, אין דינם כארץ ישראל, ומפרישים שם שְׁתֵּי חֲלוֹת – מכל עיסה, אַחַת לְאוֹר – לשריפה, לפי שדינה כחלת חוץ לארץ, שהיא טמאה מפני הטומאה שגורר על ארץ העמים, ולכן היא נשרפת; וְאַחַת לְכֹהֵן – ניתנת לכהן לאכילה מתקנת חכמים, שהואיל ואין הכל יודעים, שהארץ שלא כבשוה עולי בבל טמאה בטומאת ארץ העמים, חוששים שמא יאמרו: ראינו חלה טהורה שנשרפת, הלכך תיקנו חכמים שיהו מפרשים חלה שנייה ונותנים אותה לכהן, שמתוך כך הרואה ישים לבו לדבר להבין טעמו (הרא"ש). שֶׁל אוֹר – החלה הנשרפת, שהיא עיקר החלה, ודינה כשל תורה, והואיל וארץ זו היתה קדושה, יֵשׁ לָהּ שְׁעוֹר – אחד מארבעים ושמונה, כדין החלה מעיסה טמאה שבארץ ישראל (לעיל ב, ז), וְשֶׁל כֹּהֵן – אבל החלה השנייה הניתנת לכהן, אֵין לָהּ שְׁעוֹר – ויכול להפריש משהו, לפי שאין היא ניטלת אלא מתקנת חכמים כמו שבארנו לעיל. מִן הַנֶּהָר וּמִן אֲמֵנָה וּלְפָנִים – החלק המכונס בין נהר קסמיה, מראשית זרימתו מן הצפון לדרום והמשכו למערב, לבין הר האמנה (עיין באורנו שביעית ז, א), היינו חבל הארץ שבצפון, שלא נכבש אף על ידי עולי מצרים, שְׁתֵּי חֲלוֹת – מפרשים שם שתי חלות, אַחַת לְאוֹר – לשריפה, משום טומאת ארץ העמים, וְאַחַת לְכֹהֵן – לאכילה, כדי שלא תשתכח תורת חלה שניתנת לכהן. שֶׁל אוֹר – החלה הנשרפת, אֵין לָהּ שְׁעוֹר – ויכול להפריש משהו, וְשֶׁל כֹּהֵן – והחלה הניתנת לכהן, יֵשׁ לָהּ שְׁעוֹר – אחד מארבעים ושמונה. בירושלמי מבואר הטעם, שהואיל ושתי החלות אינן אלא מתקנת חכמים, מוטב להרבות בחלה שנותנין לכהן שהיא נאכלת, ולא בנישרפת, וּמִבּוֹל יוֹם – כהן שטבל מטומאתו ועדיין לא העריב שמשו, אוֹכְלָהּ – מותר לו לאכול את חלת האור של חוץ לארץ, שהואיל והיא מדברי סופרים הקילו בה (עיין ברטנורא). ויש מפרשים, שכוונת המשנה לחלה הניתנת לכהן, והיא באה להשמיענו, שאף על פי שחלת ארץ ישראל אסורה באכילה לטבול יום, מכל מקום חלת חוץ לארץ הניתנת לכהן מותרת לו, שהואיל ולא נתקנה אלא להיכיר, הקילו בה; אבל חלת האור אסורה אפילו לכהן טהור, שדומה היא לחלה של תורה והיא טמאה ואסורה (תוספות; רא"ש – חו"ל ק"ב, ב;

י ו ס ש ו י

באור משנה ט

אגב המשנה הקודמת, המסיימת "וניתנת לכל כהן", באה משנתנו למנות מתנות כהונה אחרות הניתנות לכל כהן. וכבר הבאנו במשנה הקודמת, שנחלקו בזה המפרשים. יש מבארים, שכונת המשנה "לכל כהן" – אפילו לכהן עם הארץ (רמב"ם); ויש מפרשים: לכל כהן – ואין נותנים להאכילה לקטן או לגדול שטבל לכהן עם הארץ אין נותנים שום מתנה ממתנות כהונה (ברטנורא), שכן אמרו בבבלי

ט ואלו נתנין לכל פה: החרמים, והפכורות, ופדין הבן, ופדין פטר חמור, והזרוע, והלחיים, והקבה, וראשית הגז, ושמן שרפה, וקדשי המקדש, והבפורים. רבי יהודה אוסר בפפורים. פרשיני תרומה – רבי עקיבא מתיר, והקמים אוסרים.

י נתאי איש תקוע הביא חלות מביתר, ולא קבלו ממנו. אנשי אלכסנדריא הביאו חלותיהן מאלכסנדריא, ולא

פירוש ברטנורא

ט החרמים. לכהנים כדתיב (במדבר יח) כל חרם בישראל לך יהיה: והפכורות. אי תם הוא הרי זה קדשי מקדש ואי בעל מום הוא כתיב (דברים יב) הטמא והטהור יאכלנו: ופדין פטר חמור. פורדו בשה ואין בו קדושה: ראשית הגז. דכתיב (שם יח) וראשית גז צאנך תתן לו: ושמן שרפה. שמן תרומה שנמאס: וקדשי מקדש. דלא אסרו לתת לכהן שאינו נוהר מטומאה אלא דבר שיש בו איסור טומאה בנבולין, כגון תרומה ותרומת מעשר וחלה אבל קדשי מקדש ובכורים שמביאין אותם לעזרה, לא חששו, דמהורי מטהר נפשיה: ר' יהודה אוסר בפפורים. דחייש דלמא לא מודהר בהו, הואיל ואין עושין בהן עבודה. ואין הלכה כר': ר"ע מתיר. ר"ע למעמיה, דאמר בפרק שני דמעשר שני דכרשינין כל מעשיהן בטומאה דלא חשיבי אוכל: והקמים אוסרים. דחשיבי להו אוכל הואיל והן נאכלין בשנות רעבון. והלכה כהכמים:

י מביתר. שם מקום בחו"ל: ולא קבלו ממנו. דלאכלן אי אפשר שהרי נמאסו בארץ העמים. ולשרפן א"א לפי שאין טומאה זו ידועה, שמה יאמרו ראינו

משניות מבוארות – קהתי

פְּרָשִׁינֵי תְּרוּמָה – כבר בארנו שהכרשינים (ויק"י) עיקרם מאכל בהמה אלא שבשעת הדוחק משמשים הם גם מאכל אדם, ולכן מפרשים מהם תרומה ומעשרות, ובאה משנתנו ללמד בכרשיני תרומה, שנחלקו בהם תנאים, אם מותר ליתנם לכל כהן: **רְבִי עֲקִיבָא מְתִיר** – ליתנם לכל כהן, שהולך הוא לשיטתו (מעשר שני ב, ד) שכל מעשיהם בטומאה, לפי שאינם חשובים אוכל אדם, **וְהַקָּמִים אוֹסְרִים** – ליתנם לכל כהן, שהואיל ונאכלים הם בשנות רעבון, הרי הם חשובים אוכל ודינם ככל תרומה, שאין ליתנם אלא לכהן חבר. הלכה כהכמים.

ליטוס משנתנו כותב הרמב"ם בפירושו:

כל מתנות כהונה עשרים וארבע הן: עשר במקדש, ארבע בירושלים, ועשר בנבולין.

עשר במקדש: חטאת בהמה, חטאת העוף, אשם, אשם תלוי, זבחי שלמי ציבור, לוג שמן של מצורע, שתי הלחם, לחם הפנים, ייירי מנחות ומותר העומר. כל אלו כלולים ב"קדש המקדש" הנזכרים במשנתנו, ונקראים הם "קדשי המקדש", לפי שאסור לכהנים לאכול מהם אלא בעזרה.

ארבע בירושלים (שארן הכהנים וזוכים בהן אלא בירושלים בלבד): הבכורות, הביכורים, המורס מתודה ומאל נזיר ועורות קדשים. הבכורות והביכורים נזכרים במשנתנו; אבל המורס מתודה ומאל נזיר ועורות הקדשים אינם נזכרים בה, לפי שאינם ניתנים לכל כהן, אלא הכהן המקריב את הזבח לוקח אותם (ויקרא ז, ח; יד. במדבר ו, כ).

עשר בנבולין: תרומה, תרומת מעשר, חלה, ראשית הגז, המתנות (החודש והלחיים והקבה). פדין הבן, פדין פטר חמור, שדה חרמים, שדה אחוזה וגזל הגר. מתוך עשר המתנות הללו לא נזכרו במשנתנו אלא שש בלבד שהן ניתנות לכל כהן ("שדה אחוזה" כלולה בנינו "החמישים"). יתר המתנות, היינו תרומה ותרומת מעשר וחלה אינן ניתנות לכהן עם הארץ, מפני שהוא חשוד על הטומאה, וכן גזל הגר אינו ניתן אלא לכהן המקריב את איל האשם, שנאמר (במדבר ה, ח): "ואם אין לאיש גואל להשיב האשם אליו האשם המושב לה" לכהן, מלבד איל הכיפורים אשר יכפר בו עליו", ומכאן למדים, שלאותו כהן המקריב בעדו איל האשם נותנים את הדבר הגזול, ופירושו חכמים, שפסוק זה מדבר בגזל הגר, שהרי נאמר בו: "ואם אין לאיש גואל" (בבלי בבא קמא קט, א).

באר משנה י

כבר שנינו (שביעית ו, ו), שאין מביאים תרומה מחוץ לארץ לארץ ישראל, והוא הדין לחלה, שהחלה והתרומה שוות בקדושתן כמו ששנינו לעיל (א, ט). משנתנו מביאה עובדות, שלא קיבלו בארץ ישראל חלות שהובאו מחוץ לארץ.

נתאי איש תקוע – מקום הנזכר בספר שמואל ב (יד, ב), **הביא חלות מביתר** – ויש גורסים: מבייתור. מכל מקום אין זו ביתר שבארץ ישראל, אלא מקום בחוץ לארץ, **ולא קבלו ממנו** – שאין מביאים חלת חוץ לארץ לארץ-ישראל כשם שאין מביאים תרומה משם. **אנשי אלכסנדריא** – של מצרים, **הביאו חלותיהן מאלכסנדריא** – לארץ ישראל, **ולא קבלו מהם** – בירושלמי

(חולין קל, ב): "מניין שאין נותנין מתנות לכהן עם הארץ? שנאמר (דברי הימים ב לא, ד): "ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת הכהנים והלויים, למען יחזקו בתורת ה'" – כל המחזיק בתורת ה' יש לו מנת, ושאינו מחזיק בתורת ה' אין לו מנת". אמנם בתוספות שם אמרו: "היינו דווקא כשיש כהן חבר, אבל אם אין כהן חבר אלא עם הארץ, יתנו לו, ואל ימתין עד שיוזמן לו חבר, כמו שמוכח ממשנתנו" – ה"ש מפרש אמנם בסוף המשנה הקודמת כמו הרמב"ם, לפי שכך מפורש גם בירושלמי, אבל במשנתנו מפרש הוא (על יסוד הגמרא שהבאנו לעיל), שאין הכוונה לכהן עם הארץ אלא לכהן חבר שאינו אוכל חוליו בטהרה.

ואלו – מתנות הכהונה המפורטים להלן, **נתנין לכל פה** – כמבואר לעיל (בהקדמה למשנתנו): **התקמים** – נכסים שאדם מחריים לה',

שנאמר (ויקרא כז, כח): "אך כל חרם אשר יחרים איש לה' מכל אשר לר... לא ימכר ולא יגאל", אלא ינתן לכהנים, כמו שכתוב (במדבר יח, יד): "כל חרם בישראל לך יהיה" (ל"ך) היינו לאהרן, וכל זרעו

ככלל); **והפכורות** – ככור בהמה טהורה, שאם הוא תם מצוותו להקריבו על גבי המזבח, ובשרו נאכל לכהנים בירושלים כדין קדשים קלים, ואם הוא בעל מום ממונו של כהן הוא, שנאמר (שם שם, יז-יח): "אך בכור שור או בכור כשב...קודש הם, את דמם תזרוק על המזבח... ובשרם יהיה לך", ודרשו: "ובשרם" – אחז תם ואחד בעל מום, לימד

על בכור בעל מום שניתן לכהן (בבלי זבחים זז, א); **והפדין הבן** – חמשת השקלים שפודים בהם בכור אדם, כמו שכתוב (שם שם, טו-טז): "כל פטר רחם לכל בשר... באדם ובבהמה יהיה לך, אך פדה תפדה

את בכור האדם... ופדויו מבן חודש תפדה בערך כסף חמשת שקלים בשקל הקדוש".... **והפדין פטר חמור** – כמו שכתוב (שמות יג, יג): "וכל פטר חמור תפדה בשה", ונותנים את השה לכהן, ואין בו קדושה, אלא שהשה ממונו של כהן הוא; **והזרוע, והלחיים,**

והקבה – שהשוטח בהמת חולין חייב לתת ממנה מתנות אלו לכהן, כמו שכתוב (דברים יג, א): "וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זבחי הזבח אם שור אם שה, ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקבה"; **וראשית הגז** – שהגזו צאנו חייב לתת מן הגיזה מתנה לכהן, כמו

שכתוב (שם שם, ד): "וראשית גז צאנך תתן לו"; **ושמן שרפה** – שמן תרומה שנטמא שדינו להישרף; **וקדשי המקדש** – קרבנות הנאכלים לכהנים בעזרה, שכולם נזהרים שם לאכלם בטהרה, ולכן ניתנים הם לכל כהן; אבל תרומה וחלה אינן ניתנות אלא לכהן חבר

שהוא נוהר בטהרות גם בגבולין (מחוץ למקדש); **והבפורים** – המובאים למקדש וניתנים לכהני המשמר (שעובדים באותו שבוע בבית המקדש) והם מחלקים ביניהם כקדשי המקדש (ביכורים ג, יב).

רבי יהודה אוסר בפפורים – ליתנם לכל כהן, אלא נותנים אותם לכהן חבר בלבד, שהואיל ואין עושים בהם עבודה, חושש רבי יהודה שמה כהן שאינו חבר לא ייזהר לאכלם בטהרה. ברם, חכמים סובכים, שהואיל והביכורים מובאים לעזרה, נזהרים כולם לאכלם בטהרה.

קבלו מהם. אנשי הר צבועים הביאו בכוריהם קדם לעצרת, ולא קבלו מהם, מפני הפתוב שפתורה (שמות כג, טו): "וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה".

יא בן אנטינוס העלה בכורות מבבל, ולא קבלו ממנו. יוסף הפכה הביא בכורי יין ושמן, ולא קבלו ממנו. אף הוא העלה את בניו ואת בני ביתו לעשות פסח קטן בירושלים, והחזירוהו, שלא יקבע הדבר חובה. אריסטון הביא בכוריו מאפמיה, וקבלו ממנו, מפני שאמרו: הקונה בסוריא, פקונה בפרור שבירושלים.

סליק מסכת חלה

מסכת ערלה

פרק ראשון

א הנוטע לסוג ולקורות, פטור מן הערלה. רבי יוסי אומר: אפלו אמר: הפנימי למאכל והחיצון לסוג – הפנימי

פירוש ברטנורא

תרומה טהורה נשרפת, להחזיר למקומן אי"א שלא יאמרו תרומה יוצאה מא"י לחו"ל, אלא מניח עד ערב פסח ושורפו; וחג הקציר בכורי מעשיך. דשתי הלחם אקרו בכורים, ומתירין את החדש במקדש:

יא העלה בכורות מבבל ולא קבלו ממנו. דכתיב (דברים ד) ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגן תירושך ויצחקך ובכורות בקרך וצאנך, ממקום שאתה מביא מעשר דגן אתה מביא בכורות. מחו"ל שאי אתה מביא מעשר דגן אין אתה מביא בכורות: הביא בכורים יין ושמן ולא קבלו ממנו. לפי שלא בצרם מתחלה לכך, דאילו בצרם מתחלה לכך שרי, דהכי תנן פרק בתרא דתרומות אין מביאין בכורים משקה אלא היוצא מן הזיתים וענבים בלבד: פסח קטן. פסח שני. ובניו קטנים היו ובפסח ראשון בלבד הן חייבים שהכל חייבים בראיה כדכתיב (שמות כג) יראה כל זכורך, אבל לא בפסח שני: מאפמיה. גרסינן, והוא שם מקום בסוריא: בקונה בפרור ירושלים. מגרשי ירושלים וכפרים שסביבותיה. תרגום מגרשיה פרווהא:

משניות מבוארות – קהתי

ששינו (תרומות יא, א): "אין מביאין ביכורים משקין אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים", מבואר בירושלמי, שמדובר שם כשבצרו מתחילה את הענבים לעשות מהם יין ואת הזיתים לעשות מהם שמן, ואילו כאן מדובר שלא בצרם מתחילה לכך, הלכך לא קבלו מהם את בכורי היין והשמן. והרמב"ם מפרש, שמשנתנו אמנם חולקת על המשנה שבמסכת תרומות והיא סוברת שאין מביאים ביכורים אף היוצא מן הזיתים ומן הענבים, והלכה כמשנתנו. אף הוא – יוסף הכהן, העלה את בניו ואת בני ביתו לעשות פסח קטן בירושלים – היינו פסח שני בארבעה עשר באייר (במדבר ט, יא), והחזירוהו, שלא יקבע הדבר חובה – יש מפרשים, שהעלה עמר את בניו הקטנים, כדי שיקיימו מצוות ראייה, אבל אין הקטנים חייבים בראייה אלא בפסח ראשון, שנאמר (שמות כג, יז): "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך". הלכך החזירוהו, שלא יקבע הדבר חובה לעלות לירושלים עם בני ביתו בפסח שני (רמב"ם; ברטנורא). ויש מפרשים, שהעלה את אשתו לעשות פסח שני, כלומר לשחוט עליה את קרבן הפסח, שסבור היה, שאף הנשים חייבות לעשות פסח שני; והחזירוהו, לפי שלדעתם נשים בפסח שני רשות, ולא רצו שייקבע הדבר חובה (רי"ם). אריסטון הביא בכוריו מאפמיה – שבסוריא, וקבלו ממנו – את הביכורים מפני שאמרו: הקונה בסוריא – שדה, פקונה בפרור שבירושלים – במגרש של ירושלים, כלומר שלענין ביכורים דינה של סוריא כדן ארץ ישראל. ברם, לענין תרומה ההלכה היא, שאף סוריא דינה כחוץ לארץ ואין מביאים משם תרומה לארץ ישראל (שביעית ו, ו), ומבואר הטעם בירושלמי, שתרומה חוששים שמה יהיו הכהנים מרדפים אחריה, כלומר שיצאו הכהנים לחוץ לארץ להביא משם תרומה, שהרי אין על הבעלים להביאם, אלא מחלקים אותה לכהנים שבחוץ לארץ, אבל ביכורים חייבים הבעלים להביאם לירושלים, ואין כל חשש בזה, הלכך מקבלים את הביכורים שמביאים מסוריא.

מסכת ערלה

באור משנה א

משנתנו באה ללמד, שאין ערלה נוהגת אלא באילן שנטעו אדם לאכול פירותיו, אבל אילן שנטעו לא לשם פירותיו אלא לעצים או לגדר, פטור מן הערלה. הנוטע – אילן מאכל, לסיג – שישמש גדר לשדהו או לגינתו

אמרו, שלאכול את החלות אי אפשר, שלא יהיו אומרים: "ראינו תרומה טמאה נאכלת", שהרי טמאה היא מחמת טומאת ארץ העמים; ולשרפן אי אפשר, שאין טומאת ארץ העמים ידועה, ויש חשש שמה יאמרו: "ראינו תרומה טהורה נשרפת"; ולהחזירן אי אפשר, שלא יאמרו: "ראינו תרומה יוצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ"; הלכך מניחן עד ערב פסח ושורפן עם החמץ. אנשי הר צבועים – יש משערים שהוא מקום סמוך ללוד (עין נחמיה יא, דז), הביאו בכוריהם קדם לעצרת – לפני חג השבועות, ולא קבלו מהם – את הביכורים, כלומר שהחזירו (ירושלמי), מפני הפתוב שפתורה: "וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה" – כלומר שבחג השבועות הנקרא "חג הקציר" מביאים מנחת שתי הלחם מן החיטה החדשה, ושתי הלחם אלו נקראות "בכורים לה'", שנאמר (ויקרא כג, יז): "ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שטים שני עשורנים סולת תהינה חמץ תאפינה, בכורים לה'". והן המתירות את החדש במקדש, שעד חג השבועות אין מביאים שום מנחה מתבואה חדשה; ומכאן שאין מביאים ביכורים למקדש קודם חג השבועות.

בירושלמי מקשים על משנתנו: והרי במסכת מנחות (י, ו) נשנה, שאם הביא ביכורים קודם לשתי הלחם, כשר? ומתריצים, שהדבר מסוים, שלא יקבע הדבר חובה, ומפרש הר"ש: מפני שאנשי הר צבועים היו אנשים גדולים ויסמכו עליהם (כלומר שיהו סבורים שחובה היא להביא קודם לעצרת). או משום שניכר היה הדבר הרבה (לפי שהיו אנשים רבים, ואילו במנחות מדובר ביחיד שחביא – תוספות אנשי שם").

הרמב"ם כותב: אין מביאין ביכורים קודם לעצרת, שנאמר: "וחג הקציר בכורי מעשיך". ואם הביא אין מקבלין ממנו. אלא יניחם שם עד שתבוא עצרת ויקרא עליהם" (הל' ביכורים ב, ו). ומפרש בעל "כסף משנה", שמקור ההלכה של הרמב"ם היא התוספתא (ביכורים א, א).

שבת קודש

באור משנה יא

בן אנטינוס העלה בכורות מבבל – לארץ ישראל, ולא קבלו ממנו – שנאמר (דברים יד, כג): "ואכלת לפני ה' א-להיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגןך תירושך ויצחקך ובכורות בקרך וצאנך". ודרשו: ממקום שאתה מביא מעשר דגן אתה מביא בכורות (ספרי). יוסף הפכה הביא בכורי יין ושמן – למקדש, ולא קבלו ממנו – שאין מביאים ביכורים אלא פירות ולא משקים. ומה

פירוש ברטנורא

מסכת ערלה

א א הנוטע לסייג. שיהיה האילן גדר לכרם: ולקורות. לגדל עצים לעשות מהן קורות לבנון, ואין עיקר נטיעתו לאכול הפירות: פטור מן הערלה. דכתיב (ויקרא יט) ונטעתם כל עץ מאכל את שהוא למאכל חייב, לסייג ולקורות ולעצים פטור: הפנימי למאכל. נתיבן שיהיו פנימי יהיה למאכל ויהיו החיצון לסייג אע"פ שהכל אילן אחד החיצון פטור. ואין הלכה כרבי יוסי:

משניות מבוארות – קהתי

אילן הפונה לרשות הרבים ישמש גדר (מה שנקט רבי יוסי "אפילו אמר" לאו דווקא הוא, אלא אפילו רק חשב כך) ויש מפרשים: הפנימי – היינו הענפים הפנימיים, והחיצון – הענפים החיצוניים (הר"ש), הפנימי חייב – בערלה, והחיצון פטור – מן הערלה, אף על פי שהכל אילן אחד.

הרמב"ם בפירושו למשנתנו כותב, שאין הלכה כרבי יוסי, וכן כותב גם הרב מברטנורא: אבל ב"משנה תורה" פוסק הרמב"ם כרבי יוסי, שכן הוא כותב: "נעט אילן וחשב שיהיה הצד הפנימי שלו למאכל והחיצון לסייג, או שיהיה הצד החיצון למאכל והעליון לסייג – זה שחשב עליו למאכל, חייב בערלה; וזה שחשב עליו לסייג או לעצים, פטור, שהדבר תלוי בדעתו של נוטע" (הל' מעשר שני ונטע רבעי י, ג). ונראה שהרמב"ם חזר בו ממה שכתב בפירושו למשנה (רדב"ז). ובעל "כסף משנה" כותב, שנראה שסובר הרמב"ם, שלא בא רבי יוסי לחלוק על תנא קמא, אלא לפרש דבריו (עיין "תוספות יוט טוב").

וּלְקוֹרוֹת – או לעשות ממנו קורות לבניין או עצים להסקה, פְּטוּר מִן הָעֵרְלָה – אין פירותיו אסורים באיסור ערלה, אלא מותרים הם באכילה מיד, שנאמר בערלה (ויקרא יט, כג): "ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו"... ודרשו מכאן: עץ הנוטע לשם מאכל חייב בערלה, אבל הנוטע לסייג ולקורות ולעצים, פטור מן הערלה (ירושלמי). ודווקא אם ניכר הדבר שאינו נטוע לשם מאכל, כגון – אם נתכוון לעצים – ננטע האילנות סמוכים זה לזה ולא הרחיקם זה מזה כדרך שמרחיקים אילני מאכל; או – אם נתכוון לקורות – שקיצץ ענפי האילן כדי שיתעבה הגזע; או – אם נתכוון לסייג – ננטע את האילנות בגבול שדהו או גינתו. ברם, אם נמלך אחר כך שיהא למאכל, חייב הוא בערלה, ומונים לו שלש שנות הערלה משעת נטיעה (ירושלמי; ורמב"ם הל' מעשר שני ונטע רבעי י, ג). רבי יוסי אומר: אֶפְלוּ אָמַר – הנוטע אילן מאכל, הפנימי למאכל והחיצון לסייג – שהצד הפנימי של האילן, הפונה לשרהו, יהא לשם מאכל, והצד החיצון של אותו

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שישי עמוד א

34 מְסַלְתָּ בְּלֹא שְׂבָחָא. רְבָא אָמַר, אַף אַם אָמַר שִׁיתְלַק בְּלֹא לִיטוּל
35 הַשֶּׁבַח שֶׁנִּשְׂאָר, אֶסְמְכִתָּא הוּא – אָמַר כֵּן רַב גִּזְחָמָא שְׂאֵדָם מִבְּטִיחַ
36 אֵת חֲבִירוֹ כְּדִי שִׁישְׁמוּךְ עֲלֵיו, שְׂאֵם יַפְסִיד יִתְלַק מִהֶבֶל, וְאֶסְמְכִתָּא
37 לֹא קִנְיָא – ואין דבריו תופסים כקנין, ולכן אף שאמר שלא יטול
38 כלום, אינו מפסיד מחמת דבריו.
39 מִקְשָׁה גִּזְמָרָא עַל דַּעַת רַבָּא: וְלִרְבָּא, מָאִי שְׂנָא – מה שונה דין זה
40 מִהָאֵל דְּתַנֵּן – ממה ששנינו במשנה (לעיל קד.), המקבל שדה
41 מִחֲבִירוֹ לְזוֹרְעָה וְלֹא עוֹבֵד בָּהּ, מִשְׁלֵם לְבַעַל הַשְּׂדֵה כִּמְה שְׂהִיתָה
42 רְאוּיָה לְעִשׂוֹת, מִשׁוּם שֶׁכֶּךָ כּוֹתֵב לוֹ אִם אֹבֵיב – אעשה את השדה
43 בּוֹרָה, וְלֹא אֶעֱבִיד – ולא אעבוד להצמיח בה פירות, אֲשֶׁלֶם בְּמִיטְבָּא
44 – במיטב, ואין אומרים שנחשב כאסמכתא, אלא צריך לשלם כפי
45 שאמר, ואף כאן עליו להפסיד כל השבח כפי שאמר.
46 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: הָתֵם בְּמִשְׁנָה לֹא חֵיב לְקַנּוֹס אֵת עֲצָמוֹ יוֹתֵר מִכִּפֵּי
47 הַרְאוּי, אֲלֵא מָאִי דְּאֶפְסִיד מִשְׁלָם, וְהִרִי הַפְסִיד אֵת כֹּל מִה שְׂהִיָּה
48 רְאוּי לְצַמּוֹח אֵילוֹ הִיָּה עוֹבֵד בָּהּ, וְהִכָּא – גם כאן ראוי שנאמר כן,
49 דְּמָאִי דְּאֶפְסִיד מְנַבְיֵין לִיה – מנכים מחלקו את השבח שהפסיד,
50 וְאִידָהּ יְהִיבֵין לִיה – ומכל מקום את שאר השבח שנשאר נותנים לו.
51 מַעֲשָׂה נוֹסֵף: אָדָם וְשִׁמּוֹ רוֹנִיָּא, שְׂתֵּלָא דְרִבִּינָא הָוָה – היה נוטע
52 כִּרְמִים בְּקִרְקַעוֹתוֹי שֶׁל רִבִּינָא, וְעוֹבֵד בָּהֶם כְּאִרִּיס לְקַבֵּל מַחְצִית
53 הַפִּירוֹת הַצּוֹמְחִים בָּהֶם. פֶּעַם אַחַת אֶפְסִיד רוֹנִיָּא וְלֹא הִשְׁבִּיחוּ
54 הַפִּירוֹת, וּמַחֲמַת כֵּן סְלָקִיה – סלקו רבינא. אֵתָא לְקַמְיָה דְרִבָּא – בא
55 רוֹנִיָּא לְפִי רַבָּא, אָמַר לִיה, הָוּ מַר מָאִי קָא עֲבִיד לִי – יראה הרב
56 מִה עֲשָׂה לִי רִבִּינָא, אָמַר לִיה רַבָּא לְרוֹנִיָּא, שְׂפִיר עֲבִיד – טוב עשה
57 רִבִּינָא שִׁסִּילְקָךְ מִשְׁדוּתוֹי. אָמַר לִיה רוֹנִיָּא, הָא – הרי לא התרה בי
58 קוֹדֵם שִׁסִּילְקִי, וְכִיצַד יִכּוֹל לְסַלְקֵי בְּלֹא הַתְרָאָה. אָמַר לִיה רַבָּא,
59 לֹא צְרִיכָא – לא היה רבינא צריך להתרות בה, מִפְּנֵי שְׂאֵתָה
60 כְּמוֹתָהּ וְעוֹמֵד, כִּיּוֹן שְׂאֵם תַּפְסִיד לֹא יוֹכֵל רִבִּינָא בַּעַל הַקִּרְקַע
61 לְהִשִּׁיב לְעֲצָמוֹ אֵת הַרוּחוֹ שֶׁהִפְסִיד. וְרָבָא לְמַעֲמִיָּה – לשיטתו
62 דְּאָמַר רְבָּא, מְקַרֵּי דְרִבְדָּן – מלמד תינוקות, וְכֵן שְׂתֵּלָא – נוטע
63 כִּרְמִים בְּשְׂדוֹת אַחֲרֵים וְעוֹבֵד בָּהֶם כְּאִרִּיס וְנוֹטֵל מַחְצִית הַפִּירוֹת
64 שְׂצוֹמְחִים בָּהֶם, וְכֵן מְכָתָא – טבח השוחט ובודק את הבהמות, וְכֵן
65 אוּמְנָא – מוהל תינוקות.

1 פְּסִידָא – שנגרם לו הפסד בכך, שהרי צמחו במקום הראוי לזריעה,
2 אֲבַל הִכָּא שְׂצַמּוּחוּ בְּסַלְע שְׂאִינוּ מְקוּם זְרִיעָה, מָאִי פְּסִידָא אֵית לָךְ
3 – איזה הפסד יש לך, הרי אף אם לא היה צומח לא היית זורע שם,
4 וְלִכֵּן אֵינְךָ זְכָאִי לִיטוּל בְּשׁוּי הַשֶּׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחוּ אֵילָנוֹת אֵלֶּה:
5 רַב יוֹסֵף הָוָה לִיה הָהוּא שְׂתֵּלָא – היה לו אדם שהיה נוטע כרמים
6 בְּקִרְקַעוֹתוֹי, וְעוֹבֵד בָּהֶם כְּאִרִּיס גַּם לְאַחַר נְטִיעַתָם כֹּל יְמֵיהֶם,
7 לְקַבֵּל בְּשִׁכְרוֹ מַחְצָה מֵהֶם. לִימִים שְׂכִיב – מת, וְשִׁבְבַת הַמְּשָׁה
8 הַאֲדִינָא – והשאיר אחריו חמשה חתנים. אָמַר רַב יוֹסֵף, עַד
9 הַאֲדִינָא יָד – עד עתה עבד בשדותי אדם אחד, וְהִשְׂתָּא – עתה
10 הַמְּשָׁה. עַד הַאֲדִינָא לֹא הָוּ סְמִכוֹ אַהֲרָדִי – עד עתה שאחד היה
11 עוֹבֵד, לֹא הִיָּה טוֹמֵךְ עַל אַחֲרֵים, וְלֹא מְפָסְדוֹ לִי – לא היו נפסדים
12 הַכִּרְמִים, אֲבַל הִשְׂתָּא הַמְּשָׁה אַנְשִׁים, וְכִמְכוֹ אַהֲרָדִי – יסמכו כל
13 אחד על עבודתו של השני, וּמְפָסְדוֹ לִי. לִכֵּן אָמַר לְהוּ רַב יוֹסֵף
14 לְאוֹתָם הַחֲמִשָּׁה, אִי שְׂקָלִיתוּ שְׂכִיבֵי – אם תיטלו את השבח
15 מִשְׁמַלְעֵי לְכֶם בִּירוּשָׁלַיִם חוֹתֻבְכֶם, דְּהִינּוּ מַחְבֵּיָה מִן הַפִּירוֹת שְׂצַמּוּחוּ
16 בְּשְׂדוּתֵי עַבְדֵי עֵתָה, וּמְסַלְקוּתֵי – ותסתלקו משדותי, מוֹטְבִּי, וְאִי לֹא,
17 מְסַלְקִינָא לְבוֹ – אסלק אתכם בלא שְׂבָחָא. וְרִשְׁאִי אֲנִי לְעִשׂוֹת כֵּן,
18 כְּפִי דְאָמַר רַב יְהוֹדָה, וְאִיתִימָא רַב הוֹנָא, וְאִיתִימָא רַב נַחְמָן, הָאִי
19 שְׂתֵּלָא דְשְׂכִיבֵי – הנוטע כרמים בשדות אחרים ועובד בהם כאריס
20 וְנוֹטֵל מַחְצָה מֵהֶם, וּמֵת, וְיִרְשִׁים דְּלִיָּה מְסַלְקֵין לְהוּ בְּלֹא שְׂבָחָא –
21 יוכל בעל הקרקע לסלק את ירושלי בלא שיקבלו בשבח השדה
22 כֹּלֵל. מְסִימַת הַגְּמָרָא: וְלֹא מִיִּלְתָּא הוּא – ודבר זה אינו נכון, אלא
23 נוֹטְלִים בְּשִׁבְחָא כְּכֹל יְרוּשָׁה שְׂהוּרִישַׁלְהֶם.
24 מַעֲשָׂה נוֹסֵף: הָהוּא שְׂתֵּלָא – מעשה באדם שהיה נוטע כרמים
25 בְּקִרְקַעוֹת אַחֲרֵים וְעוֹבֵד בָּהֶם כְּאִרִּיס, דְּאָמַר לְהוּ לְבַעֲלֵי הַשְּׂדוֹת,
26 אִי מְפָסְדִינָא מְסַלְקָנָא – אם יהיה הפסד מחמתי אסתלק, וְלִבְסוּף
27 אֲבָן אֶפְסִיד חֵלֶק מִהַשֶּׁבַח הַרְאוּי לְבוּא, וְעִדְיִין נִשְׂאָר שֶׁבַח בְּכִרְמִים
28 נִשְׁטַע. אָמַר רַב יְהוֹדָה, מְסַלְתָּ בְּלֹא לִיטוּל כֹּלֵל שְׂבָחָא מִהַפִּירוֹת
29 שֶׁנִּשְׂאָרוּ, שֶׁכֶּךָ מִפְּרִשִׁים אֲנוּ אֵת כּוּוֹנָתוֹ שִׁיתְלַק בְּלֹא לִיטוּל כֹּלֵם.
30 רַב הִנְיָא אָמַר, מְסַלְתָּ מִנְטִיעַת הַכִּרְמִים, אֲבַל וְשְׂקִיל – נוטל הוא
31 שְׂבָחָא, שְׂכוּוֹנָתוֹ הִיתָה שְׂכָאשֶׁר יַפְסִיד, יִסְתַּלַּק מִלְּעוֹבֵד, אֲבַל יִטוּל
32 הַשֶּׁבַח. וּמוֹדָה רַב הִנְיָא, דְּמָא אָמַר בְּמַפּוֹרֵשׁ אִי פְּסִידָנָא מְסַלְתָּנָא
33 בְּלֹא שְׂבָחָא – אם אפסיד אסתלק לגמרי ואף לא אטול השבח, אֲבָן

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף טז ע"א: תניא, אמר רבי יהודה משום רבי עקיבא, מפני מה אמרה תורה הכיאו קרבן עומר בפסח, מפני שהפסח זמן שדנים בו את התבואה הוא, ואמר הקדוש ברוך הוא לישראל הכיאו לפני עומר משעורים בפסח, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות. ומפני מה אמרה תורה הכיאו שתי הלחם בעצרת, מפני שעצרת זמן שדנים בו את פירות האילן הוא, ואמר הקדוש ברוך הוא הכיאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן. ומפני מה אמרה תורה נסכו מים על המזבח כהג' [בסוכות], מפני שהוא הזמן שדנים בו את הגשמים, ואמר הקדוש ברוך הוא, נסכו לפני מים כהג', כדי שיתברכו לכם גשמי שנה. וכן אומר הקב"ה אמרו לפני בראש השנה פסוקים של מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני למוכה, וכמה תמליכוני עליכם ויעלה זכרוניכם לטובה, בשופר.

*

דף טז ע"ב: אמר רבי יצחק, כל שנה שרשה בתחלתה - שישראל עושין עצמן בראש השנה כעניים ומבקשים בתחנונים ובתפילה על עצמם, הרי היא מתעשרת בסופה - מתברכת להם בשפע של טובה. שנאמר (דברים יא יב) 'מראשית השנה ועד אחרית שנה', 'מראשית' כתיב חסר א', והיינו מלשון 'רש', והכתוב מסיים ואומר 'ועד אחרית שנה', כלומר סופה של שנה זו שיש לה אחרית טובה.

*

ואמר רבי יצחק, אין דינו את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שנה, ואף שעתיד לעשות מעשים רעים, שנאמר לגבי ישמעאל, כשבכתה אמו שראתו שעומד למות בצמא (בראשית כא יז), 'ויקרא מלאך אלהים אל הגר מן השמים ויאמר לה מה לך הגר אל תיראי כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם', ומה שנאמר 'באשר הוא שם' מלמד שהקדוש ברוך הוא דן את ישמעאל לפי מעשיו בשעה זו שהיה בה צדיק.

*

ואמר רבי יצחק, שלשה דברים מזכירין עונותיו של אדם, אלו הן, העובר תחת קיר נמוי שעלול ליפול, שמכניס עצמו לסכנה, ובדקים בשמים אם ראוי שיעשה לו נס וינצל, ומתוך כך נזכרים בעונותיו. ועיון תפלה - שמתאמץ לכיין את ליבו בתפלתו וסומך עליה שתתקבל, ועל ידי זה מפשפשים במעשיו לראות אם כדאי הוא, וראוי לסמוך על זכויותיו שתתקבל תפלתו. ומוסר דין על חבירו - שמתפלל לה' שחבירו יקבל את עונשו משמים, ומתוך כך נזכרים מעשיו בשמים, ובדקים האם הוא ראוי שיענש חבירו על ידו. דאמר רבי (אבין), כל המוסר דין על חבירו, הוא נענש תחלה שנאמר (בראשית טז ה) לגבי שרה שהתלוננה על כך שהגר מזלזלת בה לאחר שהרתה, 'ותאמר שרי אל אברהם חמסי עליך אנכי נתתי שפחתי בחיקך ותראי כי הרתה ואקל בעיניה וישפט ה' ביני וביניך', הרי שמסרה דינה לשמים ואמרה 'ישפוט ה'', וכתוב (שם כג ב) 'ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ פנעו ויבא אברהם לספר לשרה וללבתה', והיינו שמתה קודם לאברהם.

*

ואמר רבי יצחק, ארבעה דברים מקרעין גזר דינו של אדם, אלו הן, צדקה, צעקה [תפילה], שינוי השם, ושינוי מעשה - ששב ממעשיו הרעים. רבי יצחק מביא מקורות לדבריו: צדקה קורעת את גזר דינו של האדם, דכתיב (משלי י ב) 'וצדקה תציל ממות'. צעקה קורעת גזר דין, דכתיב (תהלים קה כז) 'ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאם'. שינוי השם קורע גזר דין, דכתיב (בראשית יז טו) 'ויאמר אלקים אל אברהם שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה', וכתוב בפסוק אחר כך 'וברבתי אתה וגם נתתי ממנה לך בן', ומבואר שמשום שנשתנה שמה נקרע גזר דינה וזכתה לבן. שינוי מעשה קורע גזר דין, דכתיב באנשי ניווה שנגזר עליהם בתחילה שתתהפך העיר, ועשו תשובה (יונה ג ט). 'וירא האלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה', כלומר ששינו את מעשיהם, וכתוב (שם) 'וינחם האלהים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה', שעל ידי ששינו מעשיהם נקרע גזר דינם.

שהפסח זמן תבואה הוא - זמן שהתבואה נידונת בו. שתי הלחם - ירצו על פירות האילן, שהן מתירין להביא בכורים, שאין מביאין בכורים קודם לעצרת. דכתיב (שמות לד) "בכורי קציר חטים". ואני שמעתי דרבי יהודה לטעמיה, דהא אולא כמאן דאמר בסנהדרין (דף עב, עג) עץ שאכל אדם הראשון חטה היתה.

קיר נמוי - ועובר תחתיו מזכיר עונותיו, שאומר: כלום ראוי זה ליעשות לו נס? ומתוך כך הוא נבדק. ועיון תפלה - סומך על תפלתו שתהא נשמעת ומתאמץ לכיין לבו. מוסר דין - כמו: "ישפוט ה' ביני וביניך" (בראשית טז) אומרים כלום ראוי הוא שיענש חבירו על ידו? ויבא אברהם וגו' - הוא קבר אותה. שינוי מעשה - שב מרעתו. וכנבלתם לא תגעו - וברגל משתעי קרא, כדמפרש ואזיל לקמיה בברייטא. שלשה ספרים - ספרי זכרון של מעשה הבריות. ליום הדין - כשיחיו המתים. רשעים גמורים - רובם עונות. כינוניים - מחצה על מחצה.

54 תבואה, אבל במקדיש שדהו ורוצה לפדותה שאני התם - שם
 55 שונה הדבר, כיון שלא כתוב שצריך שיהיו השנים 'שני תבואות'
 56 כדי שיהא ראוי לפדיון, וממילא אין זה תלוי כלל אם היתה שנת
 57 תבואה או לא, אלא צריך שתהא השדה ראויה לתשמיש כלשהו,
 58 ואם כן גם בשביעית ראויה הקרקע לתשמיש אחר אף שאסור
 59 לזרוע בה, דחויא לישטמא - שראויה היא לטטוח בה פירי, ולכן
 60 שנת השביעית הרי היא בכלל מנין השנים לענין גירוע פדיון
 61 ההקדש.
 62 הגמרא עוברת לדון בעצם דברי המשנה, שאם היתה מכת שדהו
 63 מכת מדינה, מנכה החוכר למחכיר את ההפסד מדמי החכירה:
 64 אמר שמואל, מה ששנו במשנה לשיטת תנא קמא שבמכת מדינה
 65 מנכה החוכר, לא שנו זאת אלא כשזרעה החוכר וצמחה, ואכלה
 66 הקנה לתבואה שצמחה בה, או נשדפה, אבל אם לא זרעה כלל,
 67 ונשתדפו רוב שדות הבקעה של אותה שדה, לא מנכה למחכיר
 68 את ההפסד שהיה נגרם אם היה זורע והיתה התבואה נשדפת,
 69 משום דאמר ליה המחכיר לחוכר, אילו זרעתה - אם היית זורע את
 70 השדה, אפשר דהוה מקיים פי מאמר הכתוב (תהלים לו יט) 'לא
 71 יבשו בעת רעה ויבימו קצבון ושבועו', דהיינו שאף בעת רעה ובימי
 72 רעבון היתה צומחת לי תבואה מעולה בשדה והייתי שבע ממנה,
 73 ואתה גרמת לי להפסיד זאת בכך שלא זרעת את השדה כלל, ולכן
 74 איני צריך להפסיד מדמי חכירותי.
 75 הגמרא מקשה על דברי שמואל: מתיב רב ששת, הרי שנינו
 76 בברייתא (לעיל מא), רועה שהיה רועה עדר חבירו, והניח עדרו
 77 שהיה רועה, ונכא לעיר, ולאחר שהלך נכא זאב ופרץ בהמות מן
 78 העדר, ונכא ארי ודרס אותו, אין אומרים שודאי אילו היה הרועה
 79 שם היה מציל את הבהמות מהם, אלא אומרים אותו - את הרועה,
 80 אם יכול להציל בהמות מארי וזאב שלא יטרפום חייב לשלם על
 81 מה שהלך וטרפום, ואם לאו פטור, שהרי זה ככל אונס שאינו יכול
 82 להציל ממנו שפטור, ולא גרע במה שלא היה שם. ולפי דברי
 83 שמואל קשה אמאי פטור אם לא היה יכול להציל, נימא ליה - הרי
 84 יכול בעל הבהמות לומר לו, אי הוית הנהם - אם היית שם, הנה
 85 מקיים פי מה שאמר דוד לשאול כשרצה להלחם בגלית הפלישתי
 86 'גם את הארי גם את הדיב והנה עקדך', דהיינו שהיה מתרחש נס
 87 והיית יכול להתגבר על חיות הטרף ולהציל את בהמותי, ועתה
 88 שהלכת לא נתקיים נס זה, וטענה טובה היא, כשם שיכול בעל
 89 השדה לטעון כך על חוכר שלא זרע את שדהו שאם היה זורע היה
 90 מתרחש נס והייתה צומחת תבואה מעולה על אף שרוב שדות
 91 הבקעה נתקלקלה התבואה.
 92 מתרצת הגמרא: במקרה של הברייתא לא יכול בעל הבהמות
 93 לומר כן, משום דאמר ליה - שיכול הרועה להשיב לו, אי הוית
 94 חיות לאיתרחושי לך נימא - אם אכן היית ראוי שיתרחש לך נס
 95 כזה שהייתי מנצח את חיות הטרף אילו הייתי שם, הרי אף אם לא
 96 הייתי שם הנה איתרחיש לך נימא - היה מתרחש לך נס גדול יותר,
 97 כפי הנס שקרה לרבי חנינאי בן דוסא (תענית כה). דפתיין עיני דובי
 98 בקרנייהו - שהביאו עיזים שהיו אצלו דובים בקרניהם, דהיינו
 99 שהבהמות היו מתגברות בעצמן על חיות הטרף, וכיון שלא קרה
 100 בהמותיך נס כזה, מוכח שאיך ראוי גם לנס שהייתי מנצח את
 101 החיות אף שאיני יכול להציל במקרה רגיל.
 102 מקשה על כך הגמרא: ונימא ליה בעל הבהמות לרועה, נהי דלנימא
 103 רבה לא הוה חיוניא - אף שאיני ראוי לנס גדול כל כך שיתגברו
 104 הבהמות על חיות הטרף כפי שקרה אצל רבי חנינאי בן דוסא, מכל
 105 מקום לנימא וזמא

1 תבואה כלל, אף הכא נמי - גם שנים אלו של שדפון וירקון מדובר
 2 דלא הוי תבואה כלל, דהיינו שנתקלקלה התבואה בכל המקומות
 3 בעולם. ויש לדייק מכך, אבל דאיכא - אם היתה בשנים אלו
 4 תבואה בשאר מקומות בעולם, אף שבבקעה שבה נמצאת השדה
 5 או בשדות שסביבותיה לא היה תבואה, הדין הוא דפלגא ליה -
 6 עולות לו למנין השנים של המכירה, ולא קאמרין - ולא אומרים
 7 שכתב מדינה היא מה שלא גדלה סביבות השדה, אלא מזלו של
 8 הלווקו גרם לו כך ומשמים קנטוהו, ולא כשיטות המובאות לעיל
 9 בסוגייתנו שאף במקרים אלו נקראת המכה מכת מדינה, ומנכה
 10 החוכר את ההפסד למחכיר מדמי החכירה.
 11 מתרצת הגמרא: אמר רב נתן בר יצחק, אמנם בכל המקומות
 12 אומרים שאף אם נתקלקלה התבואה בכל סביבות השדה נקראת
 13 מכת מדינה, ושאני התם - שונה הדין במוכר שדהו שרק כשאין
 14 תבואה כלל בכל המקומות אין שנים אלו עולות להם ממנין
 15 המכירה, משום דאמר קרא - שכתוב בפסוק בענין זה (ויקרא כה
 16 טו) 'במקדש שני תבואת ימכר לך', שיש לדייק שכל השנים שיש
 17 בהן תבואה פעולם הן בכלל זה, ואף אם ישנה תבואה במקום אחר
 18 לגמרי ולא סביבות שדהו.
 19 שואלת הגמרא: אמר ליה רב אשי לרב כהנא, אלא מעתה שיש
 20 לרבות מן הפסוק שכל שנה שהיא בכלל 'שני תבואות' דהיינו שיש
 21 בה תבואה במקום אחר בעולם, עולה למנין השנים שממתין
 22 המוכר קודם שיגאל את השדה שמכר, אם כן שנת השביעית גם
 23 היא תעלה לו מן המנין להחשב בכלל 'שני תבואות', דהא - שהרי
 24 אף שאינו יכול לזרוע תבואה בשדהו שבארץ ישראל, מכל מקום
 25 איכא - הרי ישנה תבואה בחוצה לארץ, ומדוע מבואר במשנה
 26 ששנת השביעית אינה עולה מן המנין.
 27 משיבה הגמרא: אמר ליה רב כהנא לרב אשי, שנת השביעית אינה
 28 נחשבת שנת תבואה, אף שבחוצה לארץ אפשר לזרוע, משום
 29 דאפקעתא דמלכא היא - שהיא הפקעה במצות המלך ה', שבטל
 30 אות בעל השדה מלזרוע תבואה בשדהו שבביעית, וכיון שאינה
 31 ראויה לתבואה בארץ כיון שאסור לזרוע, לכן אינה בכלל 'שני
 32 תבואות' שנאמר בפסוק ואינה עולה למנין שנים אלו.
 33 שבה הגמרא ומקשה: אמר ליה מר זוטרא גריה (בנו) דרב מרי
 34 לרבינא, אלא מעתה ששנת השביעית אינה נחשבת שנת תבואה
 35 אף שגלילה בה תבואה בחוצה לארץ, משום שאסור לזרוע בה
 36 תבואה, אם כן שנת השביעית לא תעלה לו - למקדיש שדהו ובא
 37 לפדותה, מן הגירוע - למה שצריך לגרוע מדמי פדיונו, שהרי אם
 38 הקדישה אחר היובל ורוצה לפדותה מיד צריך לשלם חמשים
 39 שקל כסף (ויקרא כו טז), דהיינו חמשים סלעים, ואם פודה מאוחר
 40 יותר גורע מן הפדיון (שם כז יח), והשיעור אחד מארבעים ותשעה
 41 חלקים לכל שנה כדלהלן, לפי החשבון שנתורו ארבעים ותשע
 42 שנים עד היובל הבא, ואם שנת השביעית אינה עולה למנין השנים
 43 היה צריך לחלק גירוע הפדיון לארבעים ושנים חלקים, דהיינו
 44 להפחית מן החשבון את שבע שנות השביעית, ואם כן אלקמה תנן
 45 - מדוע שנינו במשנה (ערכין כה), שאם רוצה לפדות השדה
 46 שהקדיש נותן סלע ופונדיון (מטבע שהוא אחד מארבעים ותשעה
 47 חלקים מסלע) לכל שנה, ומבואר שמחלקים הפדיון לארבעים
 48 ותשעה חלקים ולא לארבעים ושנים, ושנות השביעית עולות מן
 49 המנין.
 50 מתרצת הגמרא: אמר ליה רבינא למר זוטרא בנו של רב מרי, בענין
 51 המוכר שדהו ורוצה לגואלה כתוב שיכול לגאול רק לאחר שתי
 52 שנים הנחשבות 'שני תבואות', ולכן אין שנת השביעית עולה
 53 למנין שנים אלו, כיון שאסור לזרוע בה תבואה ואינה שנת

עלידי ההתעסקות עם אלו הרחוקים עדיין מה' ותורתו, לקרובם ולעשותם בעלי תשובה, הנה על ידי שפועל בהזולת העילוי דתשובה, יש לו חלק ביתרון האור של חבירו.

לקוטי שיחות ויחי כרך י

אלא החילוק הוא שבמשנה מדויק מְדַקְדָּמֵר זֶה מְכַלְל דְּקָא בְּגִינָה
 עֲקָרִינָן – מכך שאמר המחכיר 'בית השלחין זה' משמע שמדובר
 שהוא עומד בתוכה ומראה באצבעו על שדה זו, ואם כן בֵּית
 הַשְּׁלַחִין לְמָה לִיָּה לְמִירָא – למה לו לפרש 'בית השלחין', והרי הוא
 עומד בתוכה וידוע על איזה שדה מדובר, אלא דְּקָאֵר לִיָּה בֵּית
 הַשְּׁלַחִין בְּדַקְדֻקָּא הַשְּׁתָּא – מוכח שכונתו שסיכום החכירות הוא
 באופן שהשדה תשאר בית השלחין עם מעין כמו שהיא כעת, ולכן
 אם יבש המעין מנכה לו, אבל בדין שהוכחנו מהברייתא שיכול
 לומר לו 'שמה בעלמא אמרי לך', היינו כשלא עמד בתוכה, ולכן
 אף שאמר 'שדה בית השלחין אני מחכיר לך' יכול לומר שמה
 שאמר 'בית השלחין' הוא כדי לברר את דבריו לאיזה שדה כונתו
 ולכנותה בשמה, ולכן אף כשיבש המעין אינו מנכה לו:

משנה

משנה זו באה ללמדנו דין אריס ששינה מתנאי האריסות. הַמְקַבֵּל
 שָׂדֶה מִחֲבִירוֹ לעובדה באריסות וְהוֹבִיחָה – הניח את השדה בורה,
 שלא חרש ולא זרע אותה, ולכן לא גדל בשדה כלום, שָׁמִין אוֹתָהּ
 כְּמָה היא רְאִינָה לַעֲשׂוֹת אילו היה עובדה, וְנוֹתָן לוֹ האריס לבעל
 השדה לפי חלקו. והטעם שחייב לשלם לו, משום שְׂכָד בּוֹתֵב לוֹ
 בשטר האריסות' אִם אוֹבֵיר וְלֹא אֲעִבֵיר אֲשֶׁלֶם כְּמִיטְבָּא – אם אניח
 את השדה בורה ולא אעבוד אותה, אשלם כפי מה שראויה
 להוציא אם הייתי עובדה כראוי:

גמרא

הגמרא מבארת מדוע צריך לשלם את ההפרש במה שלא עשתה
 השדה: רַבִּי מֵאִיר הֵיךְ דוֹרֵשׁ לְשׁוֹן הַדְּיוּט – לשונות שנהגו
 ההדיוטות לכותבם בשטרות, היה רבי מאיר דורשם לפסוק הדין
 על פיהם. דִּתְנָא – וכמו ששינו בברייתא, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר אִם
 אוֹבֵיר וְלֹא אֲעִבֵיר אֲשֶׁלֶם כְּמִיטְבָּא, ומשום שנהגו לכתוב כך,
 דורשים לשון הדיוט, אם הובירה ולא עבדה, משלם לו, כפי
 המיטב שהיתה ראויה לעשות.

הגמרא מביאה עוד תנאים שהיו דורשים לשון הדיוט: רַבִּי יְהוּדָה
 הֵיךְ דוֹרֵשׁ לְשׁוֹן הַדְּיוּט דִּתְנָא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אִדָּם מְבִיא קְרָנָן
 עֲשִׂיר עַל אֲשֶׁתוֹ – אשה החייבת להביא קרבן עולה ויורד,
 המשתנה לפי המביאה אם הוא עשיר או עני, אף שהיא עניה, חייב
 בעלה העשיר להביא לה קרבן כדין עשיר. וְכַן כָּל קְרָבֵן וְקְרָבֵן
 שְׁהִיא תְּיָבֵית חַיִּיב בעלה להביא לה בהמה שתוכל להקריבה, שְׂכָד
 בּוֹתֵב לָהּ בכתובתה אֲחֵרִיּוֹת דָּאִית לִידָּה עֲלֵי מִן קְדָמַת דְּנָא, דהיינו,
 שמקבל על עצמו אחריות על כל חובותיה, גם לאלו שקודם
 הנישואין, ומשום כך הוא מחוייב להביא לה את קרבנותיה כפי
 ממונו.

הגמרא מביאה עוד תנא הדורש לשון הדיוט: הֵלֵל תְּקֵן הֵיךְ דוֹרֵשׁ
 לְשׁוֹן הַדְּיוּט דִּתְנָא אַנְשֵׁי אֶלְבָּסֵי נִדְרֵיָא שבמצרים היו מְקַדְּשִׁין אֶת
 גְּשׁוּתֵיהֶם וּבִשְׁעַת כְּנִיסָתָן לְחוּפָה כְּאִין אַחֲרִים וְחוֹטְפִים אוֹתָם מִהֵן
 ונושאים אותן לעצמם, וּבְקִשׁוֹ תְּכַמִּים לַעֲשׂוֹת בְּנֵיהֶם מְמוּרִים כְּדִין
 הנולד מאשת איש שנבעלה לאחר. אֲמַר לְהֵן – לאותם הבנים
 כשבאו לפני הֵלֵל תְּקֵן תְּכִיאוֹ לִי כְּתוּבָת אֲמָכֶם שכתבו לה ביום
 האירוסין. תְּכִיאוֹ לִי כְּתוּבָת אֲמֵן וּמִצָּא שְׂכִירוֹתָ בְּהֵן לְכַשְׁתְּכֵנְסִי
 לְחוּפָה הָיוּ לִי לְאִנְתִּי – תהיי לי לאשה, ומשום כך לא עשו בְּנֵיהֶם
 מְמוּרִים כִּיּוֹן שהתברר שהקידושין היו בתנאי שתינשא, וכיון
 שנחספה ולא נשאת לא חלו הקידושין ואינה אשת איש שנבעלה
 לאחר.

הגמרא מביאה עוד תנא הדורש לשון הדיוט: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה
 הֵיךְ דוֹרֵשׁ לְשׁוֹן הַדְּיוּט דִּתְנָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה אוֹמֵר מְפִלְהוֹ אֶת
 חֲבִירוֹ אִם בֹּא שְׁלִיחַ בֵּית דִּין לְקַחַת מִשְׁכוֹן עַל הַהִלּוּאָה לֹא
 יִמְשַׁכְּנֵנוּ – לא יטול ממנו משכון השהו יותר מְחוּבֵן, משום שאם
 המלוה מחזיר את המשכון ללווה, נהגו שְׂכָד בּוֹתֵב לִי הלווה

אִינְעִי לָךְ לְאִתְּוֵי בְּדוּלְקָא – צריך היית להביא מים בדלי מהנהר
 הגדול להשקות את השדה. וכיון שיש לו אפשרות להשקות את
 השדה אינו יכול לנכות מדמי החכירה.

מבררת הגמרא באיזה אופן שינוי המשניות בפרק זה: אֲמַר רַב
 כְּמָא הֵיךְ תְּרַתֵּי מְתִינְתָּא כְּמִינְתָּא – שתי המשניות הראשונות בפרק
 זה מְשַׁבְּחַת לָהּ בִּין בְּחִכְרֵינְתָּא בִּין בְּקַבְּלֻנְתָּא – נאמרו בין בחכירות
 ובין בקבלנות, אבל המשניות ששינו מְכָאֵן וְאִינְדָּה
 דָּאִיתָא בְּקַבְּלֻנְתָּא לִיָּתָא בְּחִכְרֵינְתָּא וְדָאִיתָא בְּחִכְרֵינְתָּא לִיָּתָא
 בְּקַבְּלֻנְתָּא – משנה שיש לפרשה בקבלנות אין לפרשה גם
 בחכירות, ומשנה שיש לפרשה בחכירות אין לפרשה גם בקבלנות:
 שינוי במשנה: אִם אֲמַר לוֹ חֲבוֹר לִי שָׂדֶה בֵּית הַשְּׁלַחִין זֶה [וב'] ויבש
 המעין מנכה לו מן חבור:

מקשה הגמרא: וְאֲמַאי – מדוע מנכה לו ואין משלם לו את כל מה
 שהתנו שישלם, לִיָּמָא לִיָּה שְׁמָא בְּעֲלָמָא אֲמַרֵי לָךְ – שיאמר בעל
 השדה לחוכר, כוונתי הייתה להחכיר את שדה זו שנקראת בשם
 'שדה בית השלחין', אך לא נתכוונתי להחכיר שדה עם מעין, ולא
 העליתי את דמי החכירה בעבור זאת, ולכן אף שיבש המעין אין
 לך לנכות מדמי החכירה.

ומביאה הגמרא ראייה שאפשר לטעון כן: מִי לֹא תִנְיָא – האם לא
 שינו בברייתא, הָאוֹמֵר לְחִבְרֵי בֵּית בּוֹר עֲפָר – קרקע בשיעור
 שאפשר לזרוע בה כור של תבואה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, הדין הוא אֵף עַל
 פִּי שְׂאִין בּוֹ אֵלָא רַק שִׁיעוֹר שִׁיעוֹר אֲפֻשֵׁר לְזוֹרְעֵי לְתָךְ – חצי כור, הִנְעִי
 – נתקיים המקח ואין זה מקח טעות, והטעם הוא משום שְׂאִלָּא מְכָר
 לוֹ אֵלָא שְׁמָא – שלא התכוין למכור לו אלא קרקע שנקראת בשם
 'בית כור'. ומוסיפה הברייתא, וְהוּא – דין זה נאמר רק באופן
 דְּמִתְקַרֵּי בֵּית בּוֹר – שאכן קרקע זו נקראת בשם 'בית כור'.

וכן האומר לחבירו כְּרָמָא אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, אֵף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ רַבִּינִים
 כלל, מכל מקום הִנְעִי – נתקיים המקח ואין זה מקח טעות, והטעם
 הוא משום שְׂאִלָּא מְכָר לוֹ אֵלָא שְׁמָא – שלא התכוין למכור לו אלא
 קרקע שנקראת בשם 'כרם', וְהוּא – דין זה נאמר רק באופן
 דְּמִתְקַרֵּי כְּרָמָא – שאכן קרקע זו נקראת בשם 'כרם'.

וכן האומר לחבירו פְּרִדָּם אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, אֵף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ רַבּוּנִים
 ואינו ראוי לפרדס, הִנְעִי – נתקיים המקח ואינו מקח טעות, והטעם
 הוא שְׂאִלָּא מְכָר לוֹ אֵלָא שְׁמָא – שלא התכוין למכור לו אלא קרקע
 שנקראת בשם 'פרדס', וְהוּא דְּמִתְקַרֵּי פְּרִדָּא – שאכן קרקע זו
 נקראת 'פרדס'.

אֲמַר אֲמַר לִיָּה שְׁמָא בְּעֲלָמָא אֲמַרֵי לָךְ – מדברי הברייתא מוכח
 שאף שאמר המוכר 'בית כור', יכול הוא לטעון שהתכוין למכור
 קרקע שרק שמה הוא כך אבל היא עצמה אינה כזו, ואם כן בנידון
 של משנתנו הֵכָא נִמִּי נִיָּמָא לִיָּה שְׁמָא בְּעֲלָמָא אֲמַרֵי לָךְ – יאמר
 המחכיר לחוכר התכוונתי להחכיר לך את הקרקע שנקראת בשם
 בית השלחין, ולא שדה עם מעין, ולכן אף שיבש המעין אין לך
 לנכות מדמי החכירה.

מתרצת הגמרא: אֲמַר שְׁמוּאֵל לֹא קָשְׂיָא הָא – מה שהזכחת
 מהברייתא שיכול לומר לו 'שמה בעלמא אמרי לך', היינו באופן
 דְּאֲמַר לִיָּה מְחִבֵיר לְחוֹכֵר שמחכיר לו בית השלחין, הָא – ודין זה
 השנוי במשנתנו שאם יבש המעין מנכה לו מחכירותו מדובר
 דְּאֲמַר לִיָּה חוֹכֵר לְמַחְבִּיר שרצונו לחכור בית השלחין, והחילוק
 הוא, שבאופן שְׁמָא לִיָּה מְחִבֵיר לְחוֹכֵר, אין כוונתו להקפיד, אלא
 שְׁמָא בְּעֲלָמָא אֲמַר לִיָּה, דהיינו שנקראת הקרקע 'בית השלחין',
 ולא בגלל המעין שבה, אבל באופן שְׁמָא לִיָּה חוֹכֵר לְמַחְבִּיר
 שרצונו בבית השלחין, קְפִידָא – ודאי מקפיד הוא שתהא שדה
 שיש בה מעין, שיותר קל להשקותה, ולכן במשנתנו ודאי
 שהמחכיר העלה את דמי החכירה מחמת שדרש החוכר דווקא
 שדה עם מעין, ולכן אם יבש המעין מנכה לו מחכירותו.

תירוץ נוסף: רַבִּינָא אֲמַר אִידִי וְאִידִי – זה וזה, כלומר בין הדין
 ששינו במשנה שכשיבש המעין מנכה לו מחכירותו, ובין הדין
 שהוכחנו מהברייתא שיכול לומר לו 'שמה בעלמא אמרי לך'
 עוסקים באופן דְּאֲמַר לִיָּה מְחִבֵיר לְחוֹכֵר שמחכיר לו בית השלחין,

1 משפחת לה בין בחכירות ובין בקבלנות. בכלן יש לומר לקצור יקצור לעקור יעקור דכל
2 מה שיש לו לטעון בקבלנות יש לו לטעון בחכירות ונבי יבש המעין אם אמר חכור לי
3 שדה וביתו שלחן זו פי היכי דבכחירות בי יבש המעין מנכה לו. הכי נמי בקבלנות אם
4 קבלה בשליש ולמחצה. הכל לפי מה שנספד: מפאן ואילך כו'. כל אחת אפרשה

במקוה: שקא בעלמא. כך היא נקראת אכל לא
6 בשביל המעין העליון בחכירותי: לתד. חצי
7 עור לפי חשבון סאתים בחצר המשכן חמשים
8 בעל חמשים היו בית סאה א"ע שאין בו גפנים
9 גרסין ונבי פרדס א"ע שאין בו ירמונים גרסין:
10 אמר לו מחביר לחובר. שדה בית השלחן אני
11 מחביר לך יוכל לומר שקא בעלמא אמרי:
12 **מתני'** הובירה. שלא הרשה ולא ודעה: שפין
13 אותה. כגון בקבלנות שקבל מחצה ולשליש
14 ולרביע אכל בחכונות לא שייקא הא דאמי
15 שפין איקא חכירותו ימן לו: אל אוביר. אעשה
16 בורה ולא אעביד. ולא אעשה בה פעולה
17 הקראתה לה: **גמ'** דורש לשון הדיום. שהרגילו
18 הדייטות לכתוב שלא בתקנת חכמים היה דורש
19 הלשון לפסוק הדין אחריה: אדם מכיא קרבן
20 עשיר על אשתו. שהוא חייב בקרבן לידתה
21 וצדקתה ואם הוא עשיר אין יכול לומר היא אי
22 לה כלום והיפוך בקרבן עני: כל תקרבות שהיא
23 תייבת. שלא בגדר ונדבה כגון קרבן זבחה
24 ואשם ותקטת שעליה: ה"ג לה בת"כ א"ר יהודה
25 לפיכך אם פטרה אינו חייב בהן שכן היא כותבת
26 לו אתראין דאיתא לי עלך מן קדמת דנא והכי
27 פירושה לפיכך אם גירשה ונתן לה בתרובה
28 ועדיין קרנותיה עדיה אינו חייב בהן שפך
29 כותבת לו בתוך השובר כשותבת לו על קבלת
30 בתרובה התקבלתה בתרובה ואתראין דאית לי
31 עלך מן קדמת דנא וכל אתריות שהיה לי עליך
32 מלפני היום הן ולשון הספרים איני יודע
33 לפרשו כראי: בתובת אפון. שכותבין להן ביום
34 אירוסין: לבשתפנני לחופה. וקדושיהן ע"מ כן
35 ולא חלו קדושיהן בה עד שתפנס לחופה והרי
36 חטפה קודם לכה: לא ימשפננו. ע"י שליח בית
37 דין במשכון שהוא יתר על חובה: שפך הוא כותב
38 לו תשלימקתא דאית לך עלי כל קבל דיבי. אם
39 משיב לו את העבט לזמן מרובה שפין את
40 המשכון וכותב לו זה בשטר יהיו לך כל
41 תשלומין עלי ליפדע מפני דמי משכון זה ואם
42 משכנו יותר על חובו. נמצא גובה שלא בדין:
43 טעמא דכתב ליה הכי. כלומר למה ליה למכתב
44 ליה והאמר ר' יוחנן משכנו והשיב לו את העבט
45 ומת הלוח שומטו המלוה מעל בניו ולא הו
46 כשאר מטלטלי דיתמי דלא משתעבדי לבעל
47 חוב דכיון דמשכני קניה כי דידה לגובייקא:
אחני

1 **דאפשר** לאתויי בדוקלא. ואית אפילו לא אפשר נמי אמאי מנכין לו דכיון דלא יבש
2 נקרא רבה תו לא הוי מכת מדינה ויל דנקט האי טעמא לאשמעין דאפילו
3 יבשו נמי שאר יאורי שדות אחרים דהשתא הוי מכת מדינה אפילו הכי אינו מנכה לו כיון
4 דאפשר לאתויי בדוקלא מנהרא רבה דדוקא באכלה חבב או נשדפה שאין יכול לתקן
5 הקלקול ע"י שום טורח מנכה לו אי נמי יש לומר
6 דודאי בחכירות לא תיקי צריך לטעם זה אפילו
7 בלא אפשר לאתויי אתי שפיר אכל משום
8 קבלנות איצטריך שלא יוכל לומר לא אתפקע בה
9 ואפיה אל שלם במיטבא לפי שאינו מחוייב
10 להביא מנהרות אחרים הרחוקים ביותר ועל כן
11 הוצרך לומר דלא יבש נקרא רבה ומצי לאתויי
12 בדוקלא ולכך מחוייב לעשות בקבלנותו:
13 **תני'** תרי מתני קפייא איתגודו בין בחכונתא
14 כו'. ואע"ג דכשם שחולקין בתבואה ליתא
15 בחכירות מ"מ עיקר מילתא דתינו רישא מיורי בין
16 בחכירות בין בקבלנות: **א"ר** ואידי דאמר ליה
17 מחביר לחובר. לכאורה משמע דבאל חובר
18 למחביר הוי קפידא בלאו האי טעמא מדלא
19 קאמר אידי ואידי בין אמר ליה חובר למחביר בין
20 אמר ליה מחביר לחובר אכל אי אפשר לומר כן
21 דהא מתני בדיא חובר למחביר איירי דקתני
22 אל חבור לי שדה בית השלחן ואפ"ה משום האי
23 טעמא דוקא הוי קפידא ולא דוקא נקט מחביר
24 לחובר דהיה חובר למחביר אלא משום דשמואל
25 לא משכח קפידא במחביר לחובר קאמר רבינא
26 דבמחביר לחובר נמי דהו קפידא כבדיג דאיירי
27 מתני:

1 **איעבי לך לאתויי בדוקלא אמר רב פפא תני תרתי**
2 **מתניתא קפייא משפחת לה בין בחכונתא בין**
3 **בקבלנותא מפאן ואילך דאיתא בקבלנותא ליתא**
4 **בחכונתא ודאיתא בחכונתא ליתא בקבלנותא:**
5 **אם אמר לו חכור לי שדה בית השלחן זה [וכו']:**
6 **ואמאי לימא ליה שקא בעלמא אמרי לך מי לא**
7 **תניא האומר לחבירו בית בור עפר אני מוכר לך**
8 **אע"פ שאין בו אלא לתד הגיעו שלא מכר לו אלא**
9 **שקא והוא דמתקרי בית בור פרמא אני מוכר לך**
10 **אע"פ שאין בו גפנים הגיעו שלא מכר לו אלא שקא**
11 **והוא דמתקרי פרמא פרדס אני מוכר לך אע"פ שאין**
12 **בו רמונים הגיעו שלא מכר לו אלא שקא והוא**
13 **דמתקרי פרדסא אלמא אמר ליה שקא בעלמא**
14 **אמרי לך הכא נמי נימא ליה שקא בעלמא אמרי לך**
15 **אמר שמואל לא קשיא הא דאמר ליה מחביר לחובר**
16 **הא דאמר ליה חובר למחביר אמר ליה מחביר**
17 **לחובר שקא בעלמא א"ל א"ל חובר למחביר קפידא**
18 **רבינא אמר אידי ואידי דא"ל מחביר לחובר**
19 **מדקאמר זה מפלל דקאי בגיה עסקין בית השלחן**
20 **למה ליה למימר דקאמר ליה בית השלחן פרקיימא**
21 **השתא: מתני' המקבל שדה מחבירו והובירה שפין**
22 **אותה פמה ראויה לעשות ונותן לו שפך פותב לו**
23 **אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא: גמ' ר"מ**
24 **היה דורש לשון הדיום דתניא ר"מ אומר אם אוביר**
25 **ולא אעביד אשלם במיטבא רבי יהודה היה דורש**
26 **לשון הדיום דתניא ר' יהודה אומר אדם מכיא קרבן**
27 **עשיר על אשתו וכן כל קרבן וקרבן שהיא תייבת**
28 **שפך פותב לה אתריות דאית לך עלי מן קדמת דנא**
29 **הלל הוגן היה דורש לשון הדיום דתניא (אנשי**
30 **אלכסנדראי היו מקדשין את נשותיהם ובשעת**
31 **פניסתן לחופה באין אחרים והומפים אותם מהן**
32 **ובקשו חכמים לעשות בגיהם ממזרים אמר להן הלל**
33 **הוגן הביאו לי בתובת אמכם הביאו לו בתובת אפון**
34 **ומצא שפתוב בהן לבשתפנני לחופה הוי לי לאינתו**
35 **ולא עשו בגיהם ממזרים ר"ב בן קרח היה דורש**

1 שותדור ותפסידו ובגדרים ובנדרים נמי אם היה חייב לשלם היתה מפקדת לו כמה וכמה דאפילו יוכל להפסד לחשיב כדברים שבינו לבניה משום הפסד ממונו יש לחוש שקא תדור ותפרע
2 קודם שישמע ואפילו ישמע זמין דמיטרד בדאמר בגדרים בפי נערה (דף עג.) ודלא כרב אחא שהורה שהבעל חייב לפרוע חובת אשתו שזוהתה קודם ששנאה מכת דר' יהודה דהבא
3 לא ימשכננו יותר מחובו. דאף על גב דאין משלם לו הנייעון אלא בכתב מכל מקום לא ימשכננו יותר מחובו: **טעמא** דכתב ליה הכי הוא אמר רבי יוחנן כו'. ותימה הוא כיון דדריש
4 לשון הדיום אפילו לא כתב נמי כדפירשית לעיל ומאי פריך לרבי יוחנן ו"ל דאם איתא דרבי יוחנן דאמר שמוטו מעל גבי בניו דמכת לשון הדיום קאמר הדין לו לפרש:
5 אהני

1 משפחת לה בין בחכירות ובין בקבלנות. בכלן יש לומר לקצור יקצור לעקור יעקור דכל
2 מה שיש לו לטעון בקבלנות יש לו לטעון בחכירות ונבי יבש המעין אם אמר חכור לי
3 שדה וביתו שלחן זו פי היכי דבכחירות בי יבש המעין מנכה לו. הכי נמי בקבלנות אם
4 קבלה בשליש ולמחצה. הכל לפי מה שנספד: מפאן ואילך כו'. כל אחת אפרשה
5 במקוה: שקא בעלמא. כך היא נקראת אכל לא
6 בשביל המעין העליון בחכירותי: לתד. חצי
7 עור לפי חשבון סאתים בחצר המשכן חמשים
8 בעל חמשים היו בית סאה א"ע שאין בו גפנים
9 גרסין ונבי פרדס א"ע שאין בו ירמונים גרסין:
10 אמר לו מחביר לחובר. שדה בית השלחן אני
11 מחביר לך יוכל לומר שקא בעלמא אמרי:
12 **מתני'** הובירה. שלא הרשה ולא ודעה: שפין
13 אותה. כגון בקבלנות שקבל מחצה ולשליש
14 ולרביע אכל בחכונות לא שייקא הא דאמי
15 שפין איקא חכירותו ימן לו: אל אוביר. אעשה
16 בורה ולא אעביד. ולא אעשה בה פעולה
17 הקראתה לה: **גמ'** דורש לשון הדיום. שהרגילו
18 הדייטות לכתוב שלא בתקנת חכמים היה דורש
19 הלשון לפסוק הדין אחריה: אדם מכיא קרבן
20 עשיר על אשתו. שהוא חייב בקרבן לידתה
21 וצדקתה ואם הוא עשיר אין יכול לומר היא אי
22 לה כלום והיפוך בקרבן עני: כל תקרבות שהיא
23 תייבת. שלא בגדר ונדבה כגון קרבן זבחה
24 ואשם ותקטת שעליה: ה"ג לה בת"כ א"ר יהודה
25 לפיכך אם פטרה אינו חייב בהן שכן היא כותבת
26 לו אתראין דאיתא לי עלך מן קדמת דנא והכי
27 פירושה לפיכך אם גירשה ונתן לה בתרובה
28 ועדיין קרנותיה עדיה אינו חייב בהן שפך
29 כותבת לו בתוך השובר כשותבת לו על קבלת
30 בתרובה התקבלתה בתרובה ואתראין דאית לי
31 עלך מן קדמת דנא וכל אתריות שהיה לי עליך
32 מלפני היום הן ולשון הספרים איני יודע
33 לפרשו כראי: בתובת אפון. שכותבין להן ביום
34 אירוסין: לבשתפנני לחופה. וקדושיהן ע"מ כן
35 ולא חלו קדושיהן בה עד שתפנס לחופה והרי
36 חטפה קודם לכה: לא ימשפננו. ע"י שליח בית
37 דין במשכון שהוא יתר על חובה: שפך הוא כותב
38 לו תשלימקתא דאית לך עלי כל קבל דיבי. אם
39 משיב לו את העבט לזמן מרובה שפין את
40 המשכון וכותב לו זה בשטר יהיו לך כל
41 תשלומין עלי ליפדע מפני דמי משכון זה ואם
42 משכנו יותר על חובו. נמצא גובה שלא בדין:
43 טעמא דכתב ליה הכי. כלומר למה ליה למכתב
44 ליה והאמר ר' יוחנן משכנו והשיב לו את העבט
45 ומת הלוח שומטו המלוה מעל בניו ולא הו
46 כשאר מטלטלי דיתמי דלא משתעבדי לבעל
47 חוב דכיון דמשכני קניה כי דידה לגובייקא:
אחני

1 אהני כתיבה לגירעון. וא"ת היכי משמע לומר מה שכתב לו תשלומין דאית ליה עלי כל
2 קבל דיכי שיהא מיהי לשומטו מע"ג כניו שיהא טועה המקשה לומר שלכך כתב לו
3 כן ויש לומר דהכי משמע ליה למקשה תשלומין דאית ליה עלי לא מבח תחילת המלה
4 שכבר נפרעת בנתינת המשבוב פי הקנייתו לך והשאלתו לו ועל שאילה זו: יש לך תשלומין
5 עליו וע"כ מוקשה למה צריך לכתוב לו כך כדי
6 לשומטו מע"ג כניו בלאו הכי נמי הוא שומטו
7 דמילא קני ליה המשבוב ואפילו לא יקנה לו
8 הלזה וא"ת וכיון שאם לא כתב לו הוא פטור מן
9 הגירעון אי"כ מצוה הוא שלא יקחנו ויחזיק הוא
10 מותר על ידי כתיבה זו ו"ל שמדעתו מקנה לו
11 הלזה לפי שמחזירו לו גמים רבים וכיון שמקנה לו
12 אינו עוד כניו בתורת השבת העבוט אלא בתורת
13 שאלה אי"כ רבנן הוא דתקון שכתב כדי שלא
14 יקנע המלה מלהחזיר כמו שתמן הלל פרוכאל
15 לפי שראת שהיו מנעמים מלהחלות (שבועית פ"י
16 מ"ג)

17 סבר רב כהנא למימר מנכה ליה כחשא
18 דארעא. ומתני דתני אונדוך כמה
19 היתה ראייה ליעשות גבי מקבל שדה דחוביך
20 היינו רב מביחשא דארעא אי"כ הקא דוקא גבי
21 שומשמי דמכחשי יותר סבר דמנכה לו ואפילו
22 מאן דתייש לבחש גופאנא סביב הכונס (ביק דף נט.)
23 הקא מודה לרב אשי דלא חיישינן;
24 האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. ממתני
25 דאידוהו נשך (לעיל דף סח.) דאין מושביב
26 הנני למחצית שכר אי"כ נותן כ"י לא שמיעין
27 הדוה פלגא מלוה ופלגא פקדון דה"א דספי
28 מפלגא פקדון ויהי ואפ"ה בעי נשך עמלו כיון
29 דליכא תרי תילתי פקדון. דלא למשתי ביה
30 שכרא. שבשמוציאה מפיסיד המלוה שאין קרו
31 שלו קיים ואין לו על מה לסמוך.
32 הני

23 אמר אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא ולרבא מ"ש מהא דתנן אם אוכיר ולא אעבד
24 אשלים במיטבא ה"תם לא קא גזים הכא פיון דקאמר מילתא יתירא גוזמא בעלמא
25 הוא דקגזים ההוא גברא דקביל ארעא לשומשמי ורעה חיטי עבדא חיטי בשומשמי סבר
26 רב כהנא למימר מנכי ליה פחשא דארעא אמר ליה רב אשי לרב כהנא אמרי אינשי
27 פחשא ארעא ולא לבחוש מרה ההוא גברא דקביל ארעא לשומשמי ורעה חיטי עבדא
28 חיטי טפי מן שומשמי סבר רבינא למימר יהיב ליה שבחא דבינו בינו אמר ליה רב
29 אחא מרדתי לרבינא אטו הוא אשבח ארעא לא אשבחא אמרי נהרדעי האי עיסקא
30 פלגא מלוה ופלגא פקדון עבוד רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה השתא
31 דאמרינן פלגא מלוה אי בעי למשתי ביה שוכרא שפיר דמי רבא אמר להכי קרו ליה
32 עיסקא דאמר ליה פי יהבינא לך לאיעסוקי ביה ולא למשתי ביה שכרא אמר רב אידו
33 בר אבין ואם מת נעשה מטלטלין אצל בניו רבא אמר להכי קרו ליה עיסקא דאם
34 מת לא נעשה מטלטלין אצל בניו אמר רבא חדא עיסקא ותרי שטרי פסידא דמלוה
35 תר

36 פת. הלוח והעיסקא קיימת ביד בניו תרי חציה שהיא מלוה נעשית מטלטלין אצל בניו ואין הבעלים גובים ממנה דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב. להכי קרו ליה עיסקא.
37 שתהא קיימת תמיד ומתעסק בה ויסמכו עליה בעליה שלא תינתן להוציאה ואם מת לוח יגבה ולא תיעשה במטלטלי שלהן דכיון דצריכה להיות קיימת מיטבתו עליה במקרקעי
38 דיעמא דלא קא משתעבדי מטלטלי דיתמי לבי"ח משום דמיעקרא לאו עליהו סמך דלאו למיגבי מינייהו אופייה שדרי בידו להוציאן אבל הני אין בידו להוציאן וסמך עלייהו תד
39 עיסקא ותרי שטרי פסידא דמלוה. משום דסתם עיסקא תילתא באגר ופלגא בהפסד כדאמר באידוהו נשך (לעיל דף סח.) גבי שטרא דרב עיליש דאי לא מתחזי ברביה דכיון
40 דפלגא מלוה אי לא דשקל מנתא באגרא דפלגא פקדון אישתבח דקא טרח בפקדון משום רביה דמלוה הלכך מאן דיהיב עיסקא שני תפלות בגדים בקנה בכתוב שטר של מנה אי
41 מפיסיד באחת מן התפילות מדמי הקרן מחמשים ה' דירגים ומשתבר בחביריהו ט"ו דירגין אין כאן חשבון להפסד לבד ולשכר לבד אלא נשתבר בפרגמטאן זו ו' דירגין (וישלמו תחילת
42 תפילה החסירה בה' דירגין של ט"ו דירגים שהריהם בתפילה אחת ו' דירגין הנותרים הן הן ריוח וישול מהן דיהיב עיסקא תילתא באגר והמקבל תרי תפלות) וישלו בעליו מאותם י'
43 דירגים שליש שהן ג' דירגים ושליש דירג והמקבל ישול שני שלישים אי כתב עליהו שני שטרות כל תפילה שטר של חמשים נמצא חשבון של כל אהד לבדו וקבל עליו המלוה
44 בהפסד החצי שהוא שני דירגים וחצי ובשכר כל חביריהו לא ישול אלא שליש ולא נמצא לחלוק שכר אלא שלשים מעות דהיינו משהו דירגין ר' מעות כסף פשיטי הן הרי
45 פסידא דמלוה.

1 אהני כתיבה לגירעון. השטר מועיל לפחות דמיו אם יפחתו דמי המשבוב שנשמש בו
2 הלוח יפרע משאר נכסיו בכל הכתוב בשטר: כקום שנהגו לעשות כותבה מלוה. שכל מה
3 שכתוב בשטר כותבה ודין נדוניא דהנעלת ליה מבי נשא לבית בעלה וכו' נפרעת ממנו
4 כשנתארמלה או נתגרשה בדרך שבעל חוב נפרע בכל הכתוב בשטר מלוה כגון שכותבין
5 בה כמו שאנו כותבין אתריות דנא קבילת עליא:
6 גובה מלוה. בעל גובה מאבי הבת כל מה שכתוב
7 בכתובהה כאילו הלקוה: כקום שנהגו לבפול.
8 לשום את מה שמכנסת לו כפולים בדמיו בשביל
9 כבוד ולכתוב כפולים בכתובהה וכשדיא יוצאה
10 אינה נפרעת אלא החצי: גובה. החתן מקמיו
11 מקצתה: מנכי שבחא. כל מה שהיה כותב וכופל
12 היה גובה מאבי הבת: הא דקני מיניה. מאבי
13 הבת: תווא דאמר להו. מצוה מחמת מיתה הנה
14 שלח רב אחא כו'. האי לכתובהה אבותה קאי
15 או אנוכיאן מקום שנהגו לבפול הנה: הכו לה
16 ארבע פאה. קאמר שיתבוב אותו תמני מאה
17 בכתובהה או ד' מאה דכתובה קאמר דאינון
18 מתתים לגבייה: אי אמר לכתובהה. לגוביאן
19 קאמר: ואי אמר בכתובהה. לכתוב לה בשטר
20 כתובה קאמר: לא גזים. אינו מקבל עליו דבר
21 וקוזאן אלא כמשפט ולא אסמכתא דמי דהכי
22 אפסדיה: דקביל ארעא לשומשמי. קבלנות הדין
23 לזרעה שומשמי וכן יקרין מן החטין ומכחשין
24 התקרקע יותר מן החטין: ועברה חטין בשומשמי.
25 הצליח ורעיתו ואף החטין הוקרו ונמצא שלא
26 הפסיד בעל הבית במה ששינה זה ונשתבר כחש
27 התקרקע שהיה נכחש בשומשמי יותר מן החטין:
28 מנכה ליה. בעל התקרקע מחלקו דמי בחשא
29 דארעא מה שהיתה מכחשת אם היה וזרעה
30 שומשמי יותר משורעה חטין ולא ישול בה חטין
31 שיעור שומשמי שהרי לא הכחשה כל כך
32 מחמת החטין: אמר ליה אמרי אינשי בחוש
33 ארעא כו'. כלומר היה לו לזרוע שומשמי אפילו
34 היתה מכחשת תקרקע יותר ולא יבחוש מרה
35 לישול עכשיו פחות וירבע הוא ובינתו: מפי
36 שומשמי. הוקרו החטין והצליחה אותה שנה
37 דיענת חטין יותר משל שומשמי: יהיב ליה. בעל
38 התקרקע מנכה לו מתכירתו ולא ישול אלא כדי
39 שיעור דמי שומשמי שהיא ראייה להעשות לפי
40 שזה גרם זה השבתה: האי עיסקא פלגא מלוה
41 ופלגא פקדון. המקור פרגמטאן כבעל הבית
42 ושמיה לה כפי דמיה שהיא שוה כאן והוא
43 מוליכה למקום היקר למחצית השכר חצי
44 אתריות אונסים עליו כמלוה וחצי אתריותה על
45 בעלים כפקדון: תקון רבנן תד מתנתה. דניחא
46 להו לתריותיה: ואי בעי למשתי ביה שכרא. אם
47 רעה להוציא חציה בדוציאן ביתו מוציא שטר של מנה אי
48 מלוה עליו היא: לאיעסוקי ביה. דמתוך
49 ששתבר בשלך תטרך ותעסוק בה: פה: ואם

1 אהני כתיבה לגירעון ר' יוסי היה דורש לשון הדיום
2 דתניא רבי יוסי אומר מקום שנהגו לעשות כותבה
3 מלוה גובה מלוה לכפול גובה מחצה נהרבלאי גבו
4 תילתא מרימר מנכי נמי שבחא אל רבינא למרימר
5 והתניא לכפול גובה מחצה לא קשיא הא דקני מיניה
6 הא דלא קני מיניה רבינא משבח וכתוב לברתיה
7 אמרו ליה נקני מיניה דמר אמר להו אי מקנא לא
8 מיכפל אי מיכפל לא מיקנא ההוא גברא דאמר להו
9 הכו לה ארבע מאה זווין לברתי בכתובהה שלח
10 רב אחא ברביה דרב אביא לקמיה דרב אשי ארבע
11 מאה דאינון תמני מאה או ארבע מאה זווין דאינון
12 מאתן אמר רב אשי חיונין אי אמר הכו לה ארבע
13 מאה זווין דאינון תמני מאה אי אמר כתובו לה
14 ארבע מאה זווין דאינון מאתן איכא דאמרי אמר
15 רב אשי חיונין אי אמר לכתובהה ארבע מאה זווין
16 דאינון תמני מאה זואי אמר בכתובהה ארבע מאה
17 זווין דאינון מאתן ולא היא לא שנא דאמר לכתובהה
18 ולא שנא דאמר בכתובהה ארבע מאה זווין דאינון
19 מאתן עד דאמר הכו לה סתמא ההוא גברא דקבל
20 ארעא מחבריה אמר אי מוכרנא לה יהבינא לך
21 אלפא זווין אוכיר תילתא אמרי נהרדעי דינא הוא
22 דיהיב ליה תלת מאה ותלתין ותלתא ותילתא רבא

23 אמר אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא ולרבא מ"ש מהא דתנן אם אוכיר ולא אעבד
24 אשלים במיטבא ה"תם לא קא גזים הכא פיון דקאמר מילתא יתירא גוזמא בעלמא
25 הוא דקגזים ההוא גברא דקביל ארעא לשומשמי ורעה חיטי עבדא חיטי בשומשמי סבר
26 רב כהנא למימר מנכי ליה פחשא דארעא אמר ליה רב אשי לרב כהנא אמרי אינשי
27 פחשא ארעא ולא לבחוש מרה ההוא גברא דקביל ארעא לשומשמי ורעה חיטי עבדא
28 חיטי טפי מן שומשמי סבר רבינא למימר יהיב ליה שבחא דבינו בינו אמר ליה רב
29 אחא מרדתי לרבינא אטו הוא אשבח ארעא לא אשבחא אמרי נהרדעי האי עיסקא
30 פלגא מלוה ופלגא פקדון עבוד רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה השתא
31 דאמרינן פלגא מלוה אי בעי למשתי ביה שוכרא שפיר דמי רבא אמר להכי קרו ליה
32 עיסקא דאמר ליה פי יהבינא לך לאיעסוקי ביה ולא למשתי ביה שכרא אמר רב אידו
33 בר אבין ואם מת נעשה מטלטלין אצל בניו רבא אמר להכי קרו ליה עיסקא דאם
34 מת לא נעשה מטלטלין אצל בניו אמר רבא חדא עיסקא ותרי שטרי פסידא דמלוה
35 תר

60 אלא את מחציתם, מאתיים זוז.
 61 **אָמַר דְּאָמְרֵי** – ויש אומרים בלשון אחר. **אָמַר רַב אֲשֵׁי הוּיָן, אִי**
 62 **אָמַר** תנו ארבע מאות זוז **לְכַתּוּבָתָהּ**, אזי כוונתו שיתנו לה בפועל
 63 **אַרְבַּע מָאָה זוּזֵי, דְּאִינוּן תַּמְנֵי מָאָה** – ויכתבו שמונה מאות. מאחר
 64 שתיבת 'לכתובתה' משמעותה לצורך גביית הכתובה. **וְאִי אָמַר**
 65 תנו לה ארבע מאות זוז **בְּכַתּוּבָתָהּ**, אזי כוונתו שיכתבו בשטר
 66 הכתובה **אַרְבַּע מָאָה זוּזֵי, דְּאִינוּן מָאָתָן** – ולא יתנו בפועל אלא
 67 מאתיים.
 68 הגמרא דוחה את דברי רב אשי: **וְלֹא הָיָא** – אין הדין כן, אלא **לֹא**
 69 **שָׁנָא דְּאָמַר תְּנו לְכַתּוּבָתָהּ, וְלֹא שָׁנָא דְּאָמַר תְּנו בְּכַתּוּבָתָהּ**, בכל
 70 אופנים אלו כוונתו שיכתבו בכתובה **אַרְבַּע מָאָה זוּזֵי, דְּאִינוּן מָאָתָן**
 71 – ולא יתנו לה בפועל אלא מאתיים, עד **דְּאָמַר הָבו לָהּ כְּתָמָא** –
 72 עד שיאמר תנו לה ארבע מאות זוז בסתם, ולא יזכיר 'לכתובה'
 73 כּלל, בזה יש לפרש את כוונתו שיתנו לה בפועל ארבע מאות זוז
 74 ויכתבו שמונה מאות.
 75 הגמרא שבה לעסוק בידיני אריס המוביר את השדה שקיבל: **הָהוּא**
 76 **נִבְרָא דְקָבֵל אֶרְעָא מִחֲבֵרָיָה** – שקיבל קרקע מחבירו באריסות, על
 77 מנת שיוצק בה ויחלוק עם הבעלים בנידולי השדה. וכדי שלא
 78 יחשוש בעל השדה שלא יעבוד בה כראוי, **אָמַר לוֹ הָאָרִיס, אִי**
 79 **מוֹכְרָתָא לָהּ** – אם אוביר את השדה, דהיינו שלא אזרע בה, **וְהִיבָתָא**
 80 **לָךְ אֶלְפָא זוּזֵי** – אתן לך אלף זוז. לבסוף **אוֹבִיר וְתִלְתָא** – השאיר
 81 שלישי מן השדה ברהם, ולא זרע אלא בשני השלישים הנותרים.
 82 ובעתה יש לדון, הוא חיוב הוא לשלם עבור שלישי זה שלא זרע.
 83 **אָמְרֵי נְהַרְדְּעֵי** – אמרו בני ישיבת נהרדעא, **דִּינָא הוּא דִּיהִיב לִיָּה**
 84 האריס לבעל השדה, **תְּלָת מָאָה וְתִלְתִּין וְתִלְתָא וְתִלְתָא** – שלש
 85 מאות שלוש ושלוש וזוים, שהרי נתייב ליתן אלף זוז אם יוביר
 86 את כל השדה, ומאחר שלא הוביר אלא שלישי, עליו לשלם לו
 87 שלישי שאלף זוז.
 88 דעת החולק: **אָמַר**, התחייבות זו של האריס לשלם לבעל
 89 השדה אם לא יזרעה **אֶסְמַכְתָּא הָיָא**, והדין הוא **דְּאֶסְמַכְתָּא לֹא**
 90 **קָנָא**. דהיינו, כל התחייבות שמתחייב אדם לחבירו על תנאי,
 91 משום שסומך בדעתו שודאי יוכל לעמוד בקיום התנאי ולא
 92 יצטרך לשלם את התחייבותו, ולאחר מכן נאנס ולא השלים את
 93 תנאו, אין הוא חייב לשלם את התחייבותו, מאחר שלא נתכוון
 94 להתחייב באמת, אלא שהיה סבור שלא יגיע לידי תשלום
 95 ההתחייבות.
 96 שואלת הגמרא: **וְלִרְבָּא, מָאי שָׁנָא מָאָה דִּתְנֵן** במשנתנו, שהיה
 97 האריס כותב לבעל השדה, **אִם אוֹבִיר את השדה, וְלֹא אֶעֱבִיד** – ולא
 98 אעבוד בה כראוי, **אֲשֶׁלֶם בְּמִיטְבָּא** – אשלם לך ממיטב הפירות,
 99 והרי אף התחייבות זו אסמכתא היא, ומכל מקום חייב האריס
 100 לשלם אם לא קיים את תנאו.
 101 משיבה הגמרא: **הָתָם** – במשנה, **לֹא קָא נְזִים** – אין הוא מגזים
 102 בהתחייבותו, אלא מקבל על עצמו לשלם לבעלים כפי המגיע
 103 להם, שהרי הפסידם בזה שלא זרע את השדה, ולפיכך אין זו
 104 אסמכתא. **הָכָא** – במעשה זה, **פִּינֵן דְּאָמַר מִילְתָּא וְתִרְתָּא** – מאחר
 105 שהוסיף דברים יתרים להתחייב בסכום הגדול בהרבה משווי
 106 פירות השדה, **נְזִימָא בְּעִלְמָא הוּא דְקָנְזִים** – מוכח מדבריו שלא
 107 נתכוין אלא להגזים, ולא להתחייב על כך באמת, מאחר שהיה
 108 סבור שיוכל לקיים את תנאו, ולפיכך יש בזה משום אסמכתא, ואין
 109 מחייבים אותו לשלם את התחייבותו.
 110 הגמרא מביאה שני מעשים באריס ששינה מודעת הבעלים: **הָהוּא**
 111 **נִבְרָא דְקָבֵל אֶרְעָא לְשׁוּמְשָׁמֵי** – שקיבל קרקע באריסות על מנת
 112 לזרוע בה שומשמן, שהוא מין זרע היקר יותר מן החיטים, וזרעיתו
 113 מכחישה את הקרקע יותר מזרעית חיטים. **וְרָעָה חִיטִּים** – אך אותו
 114 אדם זרע חיטים ולא שומשמן, ולבסוף **עָבְדָא חִיטִּים בְּשׁוּמְשָׁמֵי** –
 115 עשתה הקרקע חיטים בשווי שומשמן, מאחר שהצליחה זרעית
 116 החיטים, ואף התייקר מחיטים, ונמצא שלא הפסיד בעל הבית
 117 מאומה, ואף הרויח בכך שלא הכחישה הקרקע כל כך.
 118 **סָבַר רַב כְּהֵנָא לְמִימַר, דְּמַנְכֵי לִיָּה בְּחֵשָׁא דְּאֶרְעָא** – שיכול האריס

1 מתרצת הגמרא: **אֲהֵי כְּתִיבָה לְיִרְעֵן** – הועילה כתיבת שטר זה,
 2 לענין אם נפתחו דמי המשכון על ידי תשמישו של הלוח. שאם לא
 3 יהיה מחייב עצמו בשטר, יהיה המלוה מפסיד את דמי הפחת, אך
 4 מכיון שכתב הלוח שמשעבד את כל נכסיו כנגד שווי של המשכון,
 5 יוכל המלוה להיפרע משאר נכסיו.
 6 הגמרא מביאה תנא נוסף הדורש לשון הדין: **רַבִּי יוֹסֵי הִיָּה דוֹרֵשׁ**
 7 **לְשׁוֹן הַרְיוּמֵי, דִּתְנָא רַבִּי יוֹסֵי אוֹמְרֵי, מְקוּמֵי שְׁנָהֵנו הַכֵּל לְעִשׂוֹת את**
 8 **הַכְּתוּבָה בְּמִלּוּה – דהיינו, – שהיו שְׁמִים את הנכסים שהכניסה**
 9 **האשה לבעלה מבית אביה כפי שויים האמיתי, ולפיכך אם**
 10 **נתאלמנה האשה או נתגרשה היתה גובה את כל הנכסים כפי**
 11 **הכתוב בשטר כתובתה, כשם שהמלוה גובה מן הלוח את כל**
 12 **הסכום הכתוב בשטר, אזי גובה אף הבעל בשעת הנישואין נכסים**
 13 **אלו מאבי האשה כמלוה, שמאחר שנתחייב האב בשטר הכתובה**
 14 **ליתן נכסים אלו לחתנו, רח זה כחוב המוטל עליו לפרוע.**
 15 **אנאם במקום שנתנו לְכַפּוּל – להעריך את שווי הנכסים שהכניסה**
 16 **האשה מבית אביה כפליים משויים האמיתי, כדי ליתן כבוד**
 17 **לאשה, אך אם נתאלמנה או נתגרשה לא היתה גובה אלא מחצית**
 18 **מן הכתוב, אזי אף הבעל גובה מחמיו בשעת הנישואין מִחֲצָה**
 19 **משווי הנכסים הכתוב בכתובה, מאחר שהדבר ידוע שלא נתכוון**
 20 **ליתן לו את כל הכתוב בשטר.**
 21 **וְהַרְבֵּלָא** – חכם הדר במקום ששמו 'נהרבל' **נְבוּ תִילְתָא** – היה
 22 גובה לחתן מחמיו רק שלישי מן שווי הנכסים הכתוב בכתובה,
 23 מאחר שמונה במקום היה להעריך את הנכסים כאילו שויים הם
 24 פי שלושה משויים האמיתי.
 25 **מִימַר מַנְכֵי נְמוּ שְׁבָחָא** – היה גובה מאבי הבת את כל מה שנכתב
 26 בכתובה, אף שהיה זה במקום שנהגו להעריך את הנכסים
 27 בכפליים משויים האמיתי.
 28 **אָמַר לִיָּה רַבִּינָא לְמִימַר, וְהִתְנָא** – והרי שנינו בברייתא שבמקום
 29 שנהגו לְכַפּוּל אינו גובה החתן מחמיו אלא מִחֲצָה מן הכתוב בשטר.
 30 מתרצת הגמרא: **לֹא קָשְׂיָא, אִי** מה שנהג מיימר לגבות את כל
 31 הכתוב בשטר, היינו במקום דְקָנְזֵי מִינֵיהּ – שנתחייב אבי הבת
 32 במעשה קנין על הכתוב בשטר, ובאופן כזה אפילו אם שָׁמוּ
 33 הנכסים ביותר משויים חייב הוא ליתן את הכל, **הָא** – מה ששנינו
 34 שבמקום שנהגו לכפול גובה מחצה, היינו בְּרֵלָא קְנֵי מִינֵיהּ – שלא
 35 נתייב על כך במעשה קנין.
 36 **רַבִּינָא** בשעה שהשיא את בתו הוה מְשַׁבַּח וְכִתִּיב לְכַרְתִּיהּ – היה
 37 כותב לה כפליים משווי הנכסים שנתן. **אָמְרוּ לִיָּה, נְקַנְזֵי מִינֵיהּ דְּמַר**
 38 – הבה נעשה קנין על התחייבות זו. **אָמַר לְהוּ, אִי מְקַנְזֵי לֹא מִיְכַפֵּל**
 39 **אִי מִיְכַפֵּל לֹא מִיְקַנְזֵי** – אם חפצים אתם בקנין לא אכפול בשטר
 40 הכתובה את שווי הנכסים, ואם חפצים אתם שאכפול, לא אעשה
 41 קנין על כך, מאחר שהמחייב עצמו בקנין צריך לשלם את כל
 42 הכתוב בכתובה, אף במקום שנהגו לכפול.
 43 הגמרא מביאה מעשה הנוגע לענין זה של כפילת הנכסים
 44 בכתובה: **הָהוּא נִבְרָא** – מעשה היה באדם הנוטה למות, **דְּאָמַר לְהוּ**
 45 **לְיורשֵׁיו, הָבו לָהּ אַרְבַּע מָאָה זוּזֵי לְכַרְתִּי בְּכַתּוּבָתָהּ** – תנו לבתי
 46 נדוניה בשווי ארבע מאות זוז בכתובתה. ובאותו מקום המנהג היה
 47 לכפול את שווי הנכסים הנכתב בכתובה.
 48 **שֶׁלַח רַב אֶחָא כְּרִיהַ דְּרַב אֲוִיָּא** שאלה זו לְקַמְיָה דְּרַב אֲשֵׁי, כיצד יש
 49 לפרש את כוונתו, האם נתכוין לומר תנו לה **אַרְבַּע מָאָה זוּזֵי, דְּאִינוּן**
 50 **תַּמְנֵי מָאָה** – וכתבו בכתובה כפליים, דהיינו שמונה מאות זוז, או
 51 שנתכוין לומר כתבו בכתובתה **אַרְבַּע מָאָה זוּזֵי, דְּאִינוּן מָאָתָן** – אך
 52 אל תתנו לה אלא מאתיים זוז, שהרי הדרך ליתן רק מחצית מן
 53 הכתוב בשטר הכתובה.
 54 **אָמַר רַב אֲשֵׁי** בתשובה לשאלה זו, **הוּיָן** – יש לראות ולדקדק
 55 בדבריו, **אִי אָמַר 'הָבו' לָהּ אַרְבַּע מָאָה זוּזֵי** – 'תנו' לה ארבע מאות
 56 זוז, אזי יש לפרש את כוונתו שיתנו לה ארבע מאות זוז, **דְּאִינוּן**
 57 **תַּמְנֵי מָאָה** – ויכתבו בכתובה שמונה מאות. **וְאִי אָמַר 'כְּתוּבָה' לָהּ**
 58 **אַרְבַּע מָאָה זוּזֵי** – 'כתבו' לה ארבע מאות זוז, אזי כוונתו שרק
 59 יכתבו כך בשטר הכתובה, **דְּאִינוּן מָאָתָן** – אך בפועל לא יתנו לה

60 עֵינְקָא לְהַדְרִי מְשֻׁנְעָךְ – מעות העיסקא משועבדות לשנינו, ואם
 61 נחלוק עתה יתכן שאני אפסיד בסחורה שאקנה, ואודקק לחצי
 62 הנתון בידך כדי להשלים ממנו את ההפסד.
 63 וְאִי אָמַר לִית הַאֲחֵד לְחַבְרִי, נְפִלּוּן רְוּוּחָא וְנְפִלּוּן קְרָנָא – הבה
 64 נחלוק את הקרן ואת הרווח, וְאִי מְפִי לֵךְ פְּסִידָא דְרִנָּא בְּהַרְדֵּךְ – ואם
 65 יבוא הפסד לידך אשא עמך בתשלום ההפסד מן המעות שבידי,
 66 מכל מקום רשאי השני לעכב עליו, דְאָמַר לִיה – שיכול הוא לומר
 67 לו, לֹא – איני חפץ בכך, משום דמְפִי לֵךְ דְּבִי תְרִי עֲדִיף – המזל של
 68 שני אנשים עדיף מן המזל של אדם אחד, ולפיכך חפץ אני
 69 שנמשך לעסק יחד בעיסקא זו, שמא בצירוף מזל שנינו נרויח.

משנה

70 המשנה עוסקת בענין החובות שיש על החוכר לעשותם לבעל
 71 השדה: הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מִחֲבִירוֹ, בְּחִבְרוֹתָא, וְלֹא רִצָּה לְנַפֵּשׁ אֶת הַשְּׂדֶה
 72 מִן הָעֹשֵׂבִים הָרְעִים הַמְכַחֲשִׁים אֶת הַתְּבוּאָה, וְאָמַר לוֹ הַחֹכֵר
 73 לְבַעַל הַשְּׂדֶה, מָה אֵיכְפַת לָךְ שְׂאִינִי מִנְכֹשׁ, מְכַל מִקּוֹם אֵינָךְ מִפְּסִיד
 74 מִכֶּר, הוּאִיל וְאֵינִי נוֹתֵן לָךְ אֶת הַחֲבִירָךְ לְפִי כְמוֹת הַתְּבוּאָה
 75 שֶׁהַחֲבִירָתִי, וְהַפְּסִיד מִסְחָרוֹן הַנִּיכּוּשׁ, יוֹסֵר מִחֲלֶקְךָ בְּלִבְד. אֵין
 76 שׁוֹמְעִין לוֹ – לחוכר, מְפִינִי שִׁיכּוֹל לֹמַר לוֹ בַּעַל הַשְּׂדֶה, לְמַחֵר –
 77 לאחר זמן אֶתְּהָ יוֹצֵא מִמֶּנָּה – מן השדה, וְמַעֲלַת לְפָנֶי עֲשָׂבִים
 78 וּמְכַחֲשֵׁה אֶת תְּבוּאֹתָי:

גמרא

79 הגמרא מבארת מדוע אין בעל השדה שומע לדברי החוכר: אִי
 80 אָמַר לִיה – אם יאמר החוכר, לְבַתֵּר חֲבִי כְרִיבָנָא לָהּ – לאחר
 81 שאקצור את התבואה אחרוש ואהפוך את השורשים וימותו בכך
 82 העשבים הרעים ולא יצמחו שוב, אָמַר לִיה – בעל השדה יכול
 83 להשיב לו, חֲפִי מְעַלְיָתָא בְּעֵינָא – רצוני לקבל ממך חטים מעולות,
 84 ולא תועיל החרישה לאחר שהעשבים כבר החלישו את כחן. וְאִי
 85 אָמַר לִיה הַחֹכֵר לְבַעַל הַשְּׂדֶה וְכִינָנָא לָךְ חֲפִי מְשֻׁנְעָא – אקנה לך
 86 חטים מעולות מן השוק, אָמַר לִיה בַּעַל הַשְּׂדֶה, חֲפִי דְאַרְעָא בְּעֵינָא
 87 – רצוני בחטים שגדלו דווקא בשדה שלי. וְאִי אָמַר לִיה הַחֹכֵר
 88 לְבַעַל הַשְּׂדֶה מְנַפְשָׁנָא לָךְ שְׂעִיר מְנַתֵּיךְ – אנכש את העשבים
 89 שבחלק הקדמי שיצמחו בע חטים כשיעור המגיע לך, אָמַר לִיה בַּעַל
 90 הַשְּׂדֶה, הָא מְנַבְּבַתְּ שָׁם רַע לְאַרְעָא – בכך תוציא שם רע לשדי,
 91 שכאשר יראו שחלק מן התבואה כחושה, יסברו שכל השדה כך
 92 היא, ואם ארצה למכור את השדה או להוריד לה אריס אחר, לֹא
 93 אמצא.

94 מקשה הגמרא: וְהֲתֵנּוּ – והרי במשנתנו שנינו טעם אחד שאומר
 95 לו בעל השדה, והיא, מְפִינִי שְׂמַעְלַת לְפָנֶי עֲשָׂבִים, ומשמע שרק
 96 משום טעם זה אין מקבל את דברי החוכר.

97 מתרצת הגמרא: אֵלָא, אֲכַן כְּדַבְרֵי הַמְּשֻׁנָּה טַעַנְתָּ בַּעַל הַשְּׂדֶה הִיא
 98 מַחַמַּת הָעֹשֵׂבִים, ומבארת הגמרא מדוע טענה זו לעולם קיימת,
 99 שכן אף אם יאמר החוכר שיחרוש לאחר הקצירה, לֹא תועיל
 100 טַעַנְתּוֹ, מְשֻׁם דְאָמַר לִיה בַּעַל הַשְּׂדֶה לְחֹכֵר, כְּרָא דְנִפְלָא נִפְלָא –
 101 הורעים של העשבים הרגילים ליפול בשדה, כבר נופלים בה עתה,
 102 והם יצמיחו עשבים חדשים רעים בתבואה הבאה, ואין החרישה
 103 שלאחר הקצירה תועיל להם, לכך צריך לעקור את העשבים
 104 בתחילה קודם שיפלו מהם הורעים:

משנה

105 המשנה ממשיכה לבאר דיני אריס, ובאיזה אופן חייב לעבוד בעל
 106 כרחו בשדה שקבל: הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מִחֲבִירוֹ, קַבְּלוֹתָ, שִׁטוֹל בְּשֹׁכֵר
 107 מִלֹּאכְתּוֹ מַחְצִית הַרוּחוֹ, וְלֹאֲחַר שׁוֹרְעָה רָאָה שְׂלֹא עֲשָׂתָה תְּבוּאָה
 108 אֵלָא מַעַט, ואין בה כדי מה שטרה, ורוצה להימנע מלהמשיך
 109 להתעסק בה, כגון לקצור ולעמר את התבואה. אִם יֵשׁ בָּהּ –

1 הַרִי עֵינְקָא וְחַד שְׂמָרָא פְּסִידָא דְלָהּ – ובאופן שכותבים שטר אחד
 2 על שתי עיסקאות יש בזה הפסד לזה, שהרי שיעור הריוח של
 3 המקבל גדול משיעור השתתפותו בהפסדים, ולפיכך אם יש ריוח
 4 בעיסקא אחת והפסד בשניה, עדיף לו לסיטול חצי בהפסדים ושני
 5 שליש ברווחים, מאשר לערב את שניהם כאחת. וכגון במקרה
 6 שהובא לעיל שהפסיד באחת העיסקאות חמשה דינרים והרויח
 7 בשניה חמשה עשר, אם יכתוב שטר אחד על שתיהן אינו נוטל
 8 אלא שני שליש מן הריוח הסופי של עשרה דינרים, דהיינו ששה
 9 דינרים ושני שליש. אמנם אילו היה כותב שני שטרות נפרדים,
 10 היה משתתף במחצית ההפסד של חמשה דינרים, שהם שנים וחצי
 11 דינרים, ומאידיך היה נוטל שני שליש מן הריוח של חמשה עשר
 12 דינרים, שהם עשרה דינרים, ונמצא שהיה בידו שבעה וחצי
 13 דינרים.

14 וכוננת רבא להשמיענו בזה עצה טובה, שאין ראוי לכתוב שטר
 15 אחד על שתי עיסקאות כדי שלא להפסיד את המקבל, וכן אין
 16 ראוי לכתוב שני שטרות על עיסקא אחת, כדי שלא להפסיד את
 17 הנתון, אלא בעיסקא אחת יש לכתוב שטר אחד, ובשתי עיסקאות
 18 שני שטרות.

19 דִּין נוֹסֵף שֶׁאֲמַר רַבָּא לְגַבֵּי עֵיִסְקָא: וְאָמַר רַבָּא, הָאִי מָאן דְּקָבִיל
 20 עֵיִסְקָא מִן חֲבִירָיה – אדם שקיבל סחורה מחבירו כדי למוכרה
 21 ולהרויח, וְפְסִיד – והפסיד חלק מן הסחורה, מִרְחָ וּמְלִיָּיה וְלֹא
 22 אֲוִדְעִיָּה – וטרח להמשיך ולהתעסק בה עד שתמלא ההפסד, ולא
 23 הודיע לבעלים על ההפסד קודם שמילאנה. וכגון, שהתעסק
 24 בסחורה בשווי מאה דינרים, והפסיד מתחילה חמישים דינרים,
 25 ולאחר מכן שב והתעסק עד שהרויח חמישים דינרים, ונמצא
 26 שעתה יש בידו סחורה בשווי מאה דינרים כבתחילה.

27 הדין הוא דלֹא מְצִי אָמַר לִיה – אין הוא יכול לומר לנתון בשעת
 28 החלוקה דְרִי מְהֵיָאָה פְּסִידָא בְּהַרְדָּא – שא עמי בהפסד זה שהיה
 29 מתחילה. דהיינו, שאינו יכול לומר לו טול מחצית מן ההפסד של
 30 חמישים דינרים שהיה בתחילה, שהוא עשרים וחמשה דינרים,
 31 ושלש מן הריוח של חמישים דינרים שהרווחתי לבסוף, שהוא
 32 ששה עשר דינרים ושני שליש, ונמצא שהפסדת ממעות הקרן
 33 שמונה דינרים ושלש דינר. מְשֻׁם דְאָמַר לִיה הַנּוֹתֵן לְמַקְבֵּל, לְחֲבִי
 34 מְרַחֵת לְמִלְיוֹתֵיהּ – לפיכך טרחת למלאות את ההפסד ממקום אחר,
 35 ולא הודעת לי על הפסד זה מתחילה, כִּי יִחִיב דְלֹא לִיקְרוֹ לָךְ
 36 מְפִסִּיד לִי – כדי שלא יקראו לך 'מפסיד עיסקאות', ונמצא,
 37 שפחת על אף את ההפסד שהיה מתחילה, ואין אני מחשב עמך אלא
 38 לפי מה שיש עתה לפנינו, ומאחר שאין כאן לא ריוח ולא הפסד
 39 הרי אני נוטל את כל מאת הדינרים שמסרתי לך מתחילה.

40 דִּין נוֹסֵף שֶׁאֲמַר רַבָּא בְּעֵינֵי עֵיִסְקָאוֹת: וְאָמַר רַבָּא, הֲנִי כִּי תְרִי
 41 דְעִבְדִי עֵיִסְקָא בְּהַרְדֵּי – שני אנשים שקיבלו סחורה בשותפות
 42 מאדם שלישי, על מנת שיסחרו בה עד זמן מסוים, ויחלקו את
 43 הרווחים ביניהם ובין הנתון, וְרִוּוּחַ – והרויחו בעיסקא זו, ועדיין לא
 44 נשלם הזמן שסיכמו עם הנתון. וְאָמַר לִיה חַד לְחֲבִירָיה – ואמר אחד
 45 מן המתעסקים לחבירו, תָּא לְפִלּוּג – הבה ונחלוק בינינו את מעות
 46 העיסקא, ולא נוסיף לעסוק בה עוד. אִי אָמַר לִיה אִידָךְ נְרִוּוּחַ מְפִי
 47 – אם אמר לו השני רצוני להמשיך לעסוק ולהרויח עוד, דִּינָא הוּא
 48 דְמַעַנְבָּ – רשאי הוא לעכב עליו בדִּין שֶׁלֹא לחלוק עד שיגיע הזמן
 49 שקבע עם הנתון.

50 מבארת הגמרא מדוע יכול הוא לעכב על חבירו מלחלוק: (ו)אִי
 51 אָמַר לִיה הַאֲחֵד לְחַבְרִי, הֵב לִי פְּלָגָא דְרוּוּחָא – הבה לי מחצית מן
 52 הרווחים המגיעים לחלקי, דהיינו, שנחלוק בינינו ובין הנתון את
 53 הרווחים שהיו עד עתה, ונמשך לעסוק בקרן כדי להרויח בה עוד.
 54 אָמַר לִיה – יכול השני לומר לו, רְוּוּחָא לְקְרָנָא מְשַׁתְּעָבַד – הריוח
 55 משועבד לקרן, שהרי יתכן שנפסיד ממעות הקרן בסחורה שנעשה
 56 בה מעתה, ונודקק למעות הריוח כדי להשלים את דמי הקרן.

57 וְאִי אָמַר לִיה הַאֲחֵד לְחַבְרִי, הֵב לִי פְּלָגָא רְוּוּחָא וְפְּלָגָא קְרָנָא – תן
 58 לי גם מחצית מן הרווחים וגם מחצית מן הקרן, מאחר שאין אני
 59 חפץ לעסוק עוד במעות אלו, אָמַר לִיה – יכול השני לומר לו,

בבא מציעא. המקבל – פרק תשיעי דף קה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
רש"י תוספות

1 ה"י כי תרי דקביל עיסקא בהדי הדדי מאדם אהד ואית אגמאי נקט בכי האי גוונא ולא
2 נקט האי מאן דקביל עיסקא מתבכריה ויל לפי שהמקבל יכול לחזור קודם הזמן ולומר
3 לא אטרך עוד ואטול מה ששיגע לך עד הנה דפועל יכול לחזור אפילו בחצי היום אבל בעל
4 העיסקא יכול להיות שאין יכול לחזור שררי פלגא הוה מלוה ביד המקבל וגם פלגא דפקדון
5 נתן לו וכותו השליטו להשתכר בו עד הזמן והו
6 לא הוה שום חידוש להשמיענו דעמבע המקבל
7 דטעם פשוט בדפרישית ולהכי לא נקט בכי האי
8 גוונא: **מולא** דבי תרי עדין. כבולוה הוה מצו
9 למימר בזה הכי אלא דעדיפא מניה קאמר בהו:
10 **ר"ח** גריס מהאי גיסא או מהאי גיסא פירוש כדי
11 להעמיד צד הרבב שלמטה שאו אין צריך
12 תבואה לא כר שדבר מועט עומד ואינו נופל או
13 מהאי גיסא של מעלה שאינו רחב שאו צריך
14 תבואה הרבה ופשיט ליה מדקאמר כל שאין כונס
15 שלו רואה פני תמה דהיינו צד הרבב שיש בו בית
16 קיבול קצת לקבל תבואה
כל

17 **תרי עיסקין** וחד שטררא פסידא דלוה ואמר רבא האי
18 **מאן דקביל עיסקא מן חבריה** ופסיד טרר ומלויה
19 **ולא אודיעיה לא מצוי אמר ליה דרי מהיאד פסידא**
20 **בהדאי משום דאמר ליה להכי מרחת למלויתיה כי**
21 **היכי דלא ליקרו לך מפסיד עיסקין ואמר רבא הני**
22 **בי תרי דעבדי עיסקא בהדי הדדי ורווח וא"ל חד**
23 **לחבריה תא לפלוג אי א"ל איך גרווח טפי דינא**
24 **הוא דמעבד ואי א"ל הב לי פלגא דרווחא אמר ליה**
25 **רווחא לקרנא משתעבד ואי א"ל הב לי פלגא רווחא**
26 **ופלגא קרנא אמר ליה עיסקא להדדי משתעבד ואי**
27 **א"ל נפלו רווחא ונפלו קרנא ואי מטי לך פסידא דרינא בהדך א"ל לא מולא דבי תרי**
28 **עדין: מתני' המקבל שדה מחבירו ולא רצה לנפש ואמר לו מה איכפת לך הואיל ואני**
29 **נותן לך את חבירך אין שומעין לו מפני שיכול לומר לו למחר אתה יוצא ממנה ומעלת**
30 **לפני עשבים: גמ' אי א"ל לבתר הכי פרינא לה אמר ליה חפשי מעלייתא בעינא ואי**
31 **א"ל ובינא לך חפשי משוקא א"ל חפשי דארעאי בעינא ואי א"ל מנפישנא לך שיעור מנתיך**
32 **א"ל קא מנסכת שם רע לארעאי והתנן כפני שמעלת לפני עשבים אלא משום דא"ל**
33 **בורא דנפל נפל: מתני' המקבל שדה מחבירו ולא עשתה אם יש בה פרי להעמיד פרי**
34 **חייב לטפל בה א"ר יהודה מאי קצבה בכרי אלא אם יש בה פרי נפילה: גמ' ת"ר**
35 **המקבל שדה מחבירו ולא עשתה אם יש בה פרי להעמיד פרי חייב לטפל בה שפך פותב**
36 **לו אלא אוקים ואניר ואורע ואחצוד ואעמר ואדוש ואודרי ואוקים פריא קדמך ויתיה אנת**
37 **ותיטול פלגא ואנא בעמלי ובנפקות ידי פלגא וכמה פרי להעמיד בה פרי א"ר יוסי בר'**
38 **הנינא פרי שתעמוד בו הרחת איבעיא להו רחת היוצא מהאי גיסא להאי גיסא מאי ת"ש**
39 **א"ר אבהו לדדי מפרשא לי מיניה דר' יוסי בר' הנינא כל שאין בונס שלו רואה פני**
40 **התמה איתמר לוי אמר שלש סאין דבי רבי ינאי אמרי סאתים אמר ר"ל סאתים שאמרו**
41 **חויז מן ההוצאה תנן התם פריצי ויתים וענבים כ"ש מטמאין וב"ה מטמאין מאי פריצי**
42 **ויתים אמר רב הונא רשעי ויתים אמר רב יוסף ומאי קרואה [ובגין] פריצי עמך וישאו**
43 **להעמיד חזון ונכשלו ר"נ בר יצחק אמר מהכא והוליד בן פריץ שופך דם וכמה פריצי**
44 **ויתים ר' אלעזר אמר ארבעת קבין לקורה דבי ר' ינאי אמרי סאתים לקורה ולא פליגי**
45 **הא באתרא דמעילי פורא באוללא הא באתרא דמעילי תלתא כורין באוללא תנו רבנן**
46 **עלו**

17 **תרי עיסקין** וחד שטררא פסידא דלוה ואמר רבא האי
18 **מאן דקביל עיסקא מן חבריה** ופסיד טרר ומלויה
19 **ולא אודיעיה לא מצוי אמר ליה דרי מהיאד פסידא**
20 **בהדאי משום דאמר ליה להכי מרחת למלויתיה כי**
21 **היכי דלא ליקרו לך מפסיד עיסקין ואמר רבא הני**
22 **בי תרי דעבדי עיסקא בהדי הדדי ורווח וא"ל חד**
23 **לחבריה תא לפלוג אי א"ל איך גרווח טפי דינא**
24 **הוא דמעבד ואי א"ל הב לי פלגא דרווחא אמר ליה**
25 **רווחא לקרנא משתעבד ואי א"ל הב לי פלגא רווחא**
26 **ופלגא קרנא אמר ליה עיסקא להדדי משתעבד ואי**
27 **א"ל נפלו רווחא ונפלו קרנא ואי מטי לך פסידא דרינא בהדך א"ל לא מולא דבי תרי**
28 **עדין: מתני' המקבל שדה מחבירו ולא רצה לנפש ואמר לו מה איכפת לך הואיל ואני**
29 **נותן לך את חבירך אין שומעין לו מפני שיכול לומר לו למחר אתה יוצא ממנה ומעלת**
30 **לפני עשבים: גמ' אי א"ל לבתר הכי פרינא לה אמר ליה חפשי מעלייתא בעינא ואי**
31 **א"ל ובינא לך חפשי משוקא א"ל חפשי דארעאי בעינא ואי א"ל מנפישנא לך שיעור מנתיך**
32 **א"ל קא מנסכת שם רע לארעאי והתנן כפני שמעלת לפני עשבים אלא משום דא"ל**
33 **בורא דנפל נפל: מתני' המקבל שדה מחבירו ולא עשתה אם יש בה פרי להעמיד פרי**
34 **חייב לטפל בה א"ר יהודה מאי קצבה בכרי אלא אם יש בה פרי נפילה: גמ' ת"ר**
35 **המקבל שדה מחבירו ולא עשתה אם יש בה פרי להעמיד פרי חייב לטפל בה שפך פותב**
36 **לו אלא אוקים ואניר ואורע ואחצוד ואעמר ואדוש ואודרי ואוקים פריא קדמך ויתיה אנת**
37 **ותיטול פלגא ואנא בעמלי ובנפקות ידי פלגא וכמה פרי להעמיד בה פרי א"ר יוסי בר'**
38 **הנינא פרי שתעמוד בו הרחת איבעיא להו רחת היוצא מהאי גיסא להאי גיסא מאי ת"ש**
39 **א"ר אבהו לדדי מפרשא לי מיניה דר' יוסי בר' הנינא כל שאין בונס שלו רואה פני**
40 **התמה איתמר לוי אמר שלש סאין דבי רבי ינאי אמרי סאתים אמר ר"ל סאתים שאמרו**
41 **חויז מן ההוצאה תנן התם פריצי ויתים וענבים כ"ש מטמאין וב"ה מטמאין מאי פריצי**
42 **ויתים אמר רב הונא רשעי ויתים אמר רב יוסף ומאי קרואה [ובגין] פריצי עמך וישאו**
43 **להעמיד חזון ונכשלו ר"נ בר יצחק אמר מהכא והוליד בן פריץ שופך דם וכמה פריצי**
44 **ויתים ר' אלעזר אמר ארבעת קבין לקורה דבי ר' ינאי אמרי סאתים לקורה ולא פליגי**
45 **הא באתרא דמעילי פורא באוללא הא באתרא דמעילי תלתא כורין באוללא תנו רבנן**
46 **עלו**

עלו

1 **תרי עיסקין** וחד שטררא פסידא דלוה. קבל היום ממנו ומקנה ולמחר ממנה וכתב שטר על
2 מאתים הפסיד הלזה כהו דפרישית שאם זהא הפסד הוה ושכר הוה לא יחשבו כל אהד
3 לבדו אלא השכר ימלא הטרן תחילה ואח"כ יחלוקו המותר ואם כתב ב' שטרות במשפט
4 הוה מחשב הפסד של זה לבד והשכר של זה לבד וקבל הבעלים עליו בהפסד החצי
5 ובשכר השליש ועצה טובה קמיל רבא דבחד
6 עיסקא לכתוב חד שטררא ובתרי עסקי נכתוב ב'
7 שטרי והיא הדבר שקול: ולא **קצי למיטר** ליה.
8 לבתר דמלייה דרי מהיאד פסידא קמא פתדיא.
9 וקבל עלך חצי הפסד ובשכר טול שליש
10 ונמצאת פוחת מן הטרן: דא"ל להכי מרחת
11 ומלי' וכו'. דמדלא אודעתן מעיקרא נבלם היית
12 בדבר ואיעתא דמלוי קרנא טרתי: כי תרי
13 דעבדי עיסקא בהדי הדדי ורווח. שני קבלים
14 שקבלו עיסקא מבעל הבית בשותפות שימכרוהו
15 ויסקרו במעות עד זמן פלוני ויחלקו ביניהם ובין
16 בעד"ב במשפט ונשתמשו חצי הזמן ונשתכרו:
17 **דמעבד**. עליה עד שיגיע הזמן שקבעו לבעד"ב
18 שיחזרו לו את שלו והמותר יחלקו: אי אמר ליה
19 **ניפלו רווחא**. השתא מפרש ואזל מ"ט אית ליה
20 דניעבד אי א"ל האי פלוג רווחא והטרן נתפסו
21 עדין להרתי בו עד הזמן מצי א"ל איך רווחא
22 לקרנא משתעבד שקא בסחורה שנעשה עד
23 נפסיד וצריך שיהא הריזק קיים להשתכר בו עוד
24 כדי למלאות הטרן: ואי אמר ניפלו תרוייהו
25 מצי א"ל עיסקא להדדי משתעבד ואם נפלו
26 שקא אני אפסיד בסחורה שאקנה שדרי קבלתי
27 אני להתעסק בה עד אותו הזמן ואם אפסיד
28 שקא חלק השני ישתכר ומלא חסרון ואנו יחד
29 קבלנו ונשתעבדו החלקים זה לזה: **מתני'**
30 **ולא רצה לנפש**. התבואה: אמן לך חבירך. כר
31 וכר כורין שפסקתי עמך ומה איכפת לך אם
32 יחסר חלקי שתעשבים מבחישים השבלים. אין
33 זה אלא עלי. אין שומעין לו. והא ליתא אלא
34 בחברותא דאי בקבלנותא. פשיטא מי מצי א"ל
35 מאי איכפת לך: **גמ' ואי א"ל בירנא וכו'**
36 השתא מפרש אמאי אין שומעין לו אי אמר לו
37 אני אחרוש אחר הקצירה והאפוך שרשי
38 העשבים שנותרו בה ומוטרו ולא תעלה לפניך
39 עשבים. מאי מהדר ליה: א"ל אנא חפשי מעליא
40 בעינא. ואת חבירות שפסקת לי אני רוצה שיהו
41 בריאים ואלו כחושבים: מנסכת שם רע לארעאי.
42 הרואים סבורים שניפשת ואעפ"כ היא מלאה
43 עשבים ואתה מוציא שם רע לארעאי ומחר אם
44 באתי למכור או להוריד לזה אריס אחר לא
45 יתה יורד: **ותא נתן וכו'**. ארי לא שנה במתני אלא טענה אחת ובשכילה קאמר אין שומעין לו ע"כ בהא תליא כולה: אלא משום דא"ל בורא דנפל נפל. כל טענה אינה אלא שמעלת
46 עשבים לשנה הבאה וטענה לעולם עומדת דכי א"ל בריבנא לאחר הקצירה א"ל האי נהי דעקרת לשרשים סוף סוף העשבים שמתני בה עכשיו עד שיוצרו יפלו הורעים לארץ ויצמחו
47 לשנה הבאה ולזו לא תועיל החרשה: **מתני' המקבל שדה מחבירו ולא עשתה**. תבואה אלא מעט וכא לו האריס למנוע מלהתעסק בה עוד שאין בה עוד כדי טרחה: אם יש בה פרי
48 לעשות מתבואת כרי ובנגורא מפרש מאי שיעריה: **חייב לטפל בה**. בעל כרחו והא ליתא אלא בקבלנותא דאי בחברותא מנה לו לבעל השדה אם יחיד לו סוף סוף חבירו הוא נותן
49 לו: מה קצבה בכרי. מה קצבה יש אם קצבתם לו פרי לשיעור חייב טיפול שדה גדולה לשיעור כרי וסדה קטנה לשיעור כרי: אלא אם יש בה פרי נפילה. שיכול לחזור ולזרעה לשנה
50 הבאה מתבואת שנה זו נפילה. זרע שמפזרים לה במפולת יד: **גמ' אוקים ואניר**. אעמוד ואחרוש: **ואודרי**. אורה המוצי ברכת או בנפה: **בעמלי ובנפקות ידי**. בהוצאתי הרתת. פלא
51 שזורק המוצי ברוח מתוך התבואה: **שתעמוד בה**. כשתחבין אותה בתוכו: **מהאי גיסא ומהאי גיסא**. אם נראין חודיה משני צדדין: **בונס שלו**. פלדין בלע"ז הרחת שמכניסין אותה לגבות
52 התבואה עליה לזרות שאין רואה פני התמה וצדין נמי בכלל בונס הם: **תנן התם**. במס' עוקצין וכו' משום אמרי דבי ר' ינאי דמפרשי שיערא כבולוה והך מתני' נקט לזה גבי מתני'
53 דמפרשי בה דבי ר' ינאי שיערא: **פריצי ויתים**. בדמפרש רשעי ויתים וענבים שהו לעולם בוטר שאין מישולן נגמר לעולם: **מטמאין**. טמן טמאת אוכלין דחזי לאכילה: **וכמה פריצי**.
54 כמה הן מבושלין ועדיין פריצין הן: **ארבעת קבין לקורה**. שמכניסין בבית הבד מתן כדי שיעור טעינת הקורה בפעם אחת ואין מוציאין אלא ארבעה קבין שקמ'. **באוללא**. בתפוחה אחת
55 שקורין שק יש מקום שפתי בד שלחן גדולין ומכניסין שלשת כורים יחד ויש מקום שאין מכניסין אלא בור ויתים בטעינת קורה ושער רבי אלעזר בקטנים ורבי ינאי בגדולים וסאתים
56

17 **תרי עיסקין** וחד שטררא פסידא דלוה ואמר רבא האי
18 **מאן דקביל עיסקא מן חבריה** ופסיד טרר ומלויה
19 **ולא אודיעיה לא מצוי אמר ליה דרי מהיאד פסידא**
20 **בהדאי משום דאמר ליה להכי מרחת למלויתיה כי**
21 **היכי דלא ליקרו לך מפסיד עיסקין ואמר רבא הני**
22 **בי תרי דעבדי עיסקא בהדי הדדי ורווח וא"ל חד**
23 **לחבריה תא לפלוג אי א"ל איך גרווח טפי דינא**
24 **הוא דמעבד ואי א"ל הב לי פלגא דרווחא אמר ליה**
25 **רווחא לקרנא משתעבד ואי א"ל הב לי פלגא רווחא**
26 **ופלגא קרנא אמר ליה עיסקא להדדי משתעבד ואי**
27 **א"ל נפלו רווחא ונפלו קרנא ואי מטי לך פסידא דרינא בהדך א"ל לא מולא דבי תרי**
28 **עדין: מתני' המקבל שדה מחבירו ולא רצה לנפש ואמר לו מה איכפת לך הואיל ואני**
29 **נותן לך את חבירך אין שומעין לו מפני שיכול לומר לו למחר אתה יוצא ממנה ומעלת**
30 **לפני עשבים: גמ' אי א"ל לבתר הכי פרינא לה אמר ליה חפשי מעלייתא בעינא ואי**
31 **א"ל ובינא לך חפשי משוקא א"ל חפשי דארעאי בעינא ואי א"ל מנפישנא לך שיעור מנתיך**
32 **א"ל קא מנסכת שם רע לארעאי והתנן כפני שמעלת לפני עשבים אלא משום דא"ל**
33 **בורא דנפל נפל: מתני' המקבל שדה מחבירו ולא עשתה אם יש בה פרי להעמיד פרי**
34 **חייב לטפל בה א"ר יהודה מאי קצבה בכרי אלא אם יש בה פרי נפילה: גמ' ת"ר**
35 **המקבל שדה מחבירו ולא עשתה אם יש בה פרי להעמיד פרי חייב לטפל בה שפך פותב**
36 **לו אלא אוקים ואניר ואורע ואחצוד ואעמר ואדוש ואודרי ואוקים פריא קדמך ויתיה אנת**
37 **ותיטול פלגא ואנא בעמלי ובנפקות ידי פלגא וכמה פרי להעמיד בה פרי א"ר יוסי בר'**
38 **הנינא פרי שתעמוד בו הרחת איבעיא להו רחת היוצא מהאי גיסא להאי גיסא מאי ת"ש**
39 **א"ר אבהו לדדי מפרשא לי מיניה דר' יוסי בר' הנינא כל שאין בונס שלו רואה פני**
40 **התמה איתמר לוי אמר שלש סאין דבי רבי ינאי אמרי סאתים אמר ר"ל סאתים שאמרו**
41 **חויז מן ההוצאה תנן התם פריצי ויתים וענבים כ"ש מטמאין וב"ה מטמאין מאי פריצי**
42 **ויתים אמר רב הונא רשעי ויתים אמר רב יוסף ומאי קרואה [ובגין] פריצי עמך וישאו**
43 **להעמיד חזון ונכשלו ר"נ בר יצחק אמר מהכא והוליד בן פריץ שופך דם וכמה פריצי**
44 **ויתים ר' אלעזר אמר ארבעת קבין לקורה דבי ר' ינאי אמרי סאתים לקורה ולא פליגי**
45 **הא באתרא דמעילי פורא באוללא הא באתרא דמעילי תלתא כורין באוללא תנו רבנן**
46 **עלו**

אל יעמוד אדם במקום סכנה, אסור להעמיד את עצמו לכתחילה במצב של ניסיונות ובמקום שעלול לבוא לידי חטא.
לקוטי שיחות ויחי כרך י

פ"ל שנהפכת בחיובנה. תימה אמאי קרי אין פרו רע לפי שאינה נהפכת באגרופה והלא היא רותת התחילתי: על אדם שפחו רע שיכול להסיט טמא. תימה אפילו אין פרו רע שאין יכול להסיט אמאי טהור הלא יטמא התחתון לעליון ועוד הטומאה בחיבורים הוא וטמא טומאת שבגה פדאמר בפ"ק אין מעמידין (ע"ז דף לו: ושם) ו"ל כגון שתחתון נברי שאינו מקבל טומאה וטהור העליון מטומאה דאורייתא

עלו. זב וטהור לאילן שפחו רע או לסוכה ענף אילן שפוחה רע: טמא. הטהור שפיון שהאילן או הסוכה כחה רע נכפפת תחתיתו וכבר העליון על התחתון ונשען עליו מכוון של עליון ובין זב שנשען על הטהור ובין טהור שנשען על הזב טמא: שאין בעיקרו לחוק. ברחבו רובע הקב: שנהפכת בחיובנה. שנטמנת באחזקה שהאוחז בה טומנה בכף דיה המהלך בבית הפרס. שדה שהשיר בה כבר חשו

אי"ג אפילו התחתון ישראל וכגון שלובשין הרבה בגדים דטומאה בחיבורים לא מטמא אלא אדם אהד או בגד אהד אבל שני אין טמא אלא טומאת ערב ואין מטמא אדם וכלים ואפילו יטמא טומאה מדרבנן כמו שפי" ר"י בפ"ק דשבת (דף יז:) גבי מרדע מ"מ שלשי לא הוי אלא ראשון ולא יטמא אדם:

לעצם כשעורה שמשמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל והיי שם אבנים שאין תקיעות וקבועות בארץ וכן נקטות מחמת העובר עליהן ועצם כשעורה ניסט מפרו או רב כי שרדצה לאכול סהרות על אדם או בהמה שפוחה רע והולכיהו עליהן טמא ורובח לא מיקעיא נרוב דטמא דבלאי היסט אבנים נמי טמא המהלך בבית הפרס ללא אף הרובח טמא דכיון דכח התחתון רע מחמת משא העליון ניסט והרי כאילו מיסטו הוא וכן התחתון אינו מועיל להצילו אי"כ פרו: ופה אבל אם היה פרו: ופה לא חשיב משא העליון ואינו במסיתו: נוקשות. זו לוח: ארבעה קבין. הרי שיעור משוי: משיעילן לאחוריו. שאין בוכדן מונע מלהתפזר לבה רוצצות. מתמגעות תחת המשא: ואם לאו. שהוא קל או שאינו מוטל עליהן: באינה משאוי. הרי רציצה: במקום תפילין. אצל תפילין של יד:

מטפחת שלהן. ר"ח גריס של לחם וכן נראה דלא אשכחן שנתנין תפילין במטפחת כי אם בבסי או בתיק:

ועל הבהמה שפוחה רע מטמא ה"ד אדם שפוחה רע אמר ר"ל כל שרוכבו וארפכותיו נוקשות ה"ד בהמה שפוחה רע אמרי דבי ר' ינאי כל שרוכבה מטיולה גללים אמרי דבי ר' ינאי לתפלה ולתפילין ד' קבין לתפלה מאי היא דתניא הנושא משאוי על כתיפו והגיע זמן תפלה פחות מד' קבין משיעילן לאחוריו ומתפלל ארבעה קבין מניח ע"ג קרקע ומתפלל לתפילין מאי היא דתניא היה נושא משאוי על ראשו ותפילין בראשו אם היו תפילין רוצצות

א"י אסור ואם לאו מותר באיזו משאוי אמרו במשאווי של ארבעת קבין תני רבי תימא המוציא זבל על ראשו ותפילין בראשו ה"ו לא יסלקם לצדדיו ולא יקשרם במתניו מפני שהוא נוהג בהן מנהג בזיון אבל קושרם על זרועו במקום תפילין משום דבי שילא אמרו אפילו מטפחת שלהן אסור להניח על הראש שיש בו תפילין וכמה אמר אבני אפילו רבא דרבא דפומבדיתא: אמר ר' יהודה מאי קצבה בכרי אלא אם יש בו כרי נפילה: וכמה כרי נפילה ר' אמי אמר רבי יוחנן ארבעה סאין לכור רבי אמי דיליה אמר שמונתסאין לכור אמר ליה ההוא סבא לרב חמא בריה דרבה בר אבונה אסברה לך בשני דרבי יוחנן הוה שמינה ארעא בשני דרבי אמי הוה כחישא ארעא תנן התם הרוח שפיהרה את העומרים אומדים אותה כמה לקט ראויה לעשות ונתון לעניים רשב"ג אומר נתון לעניים כרי נפילה וכמה כרי נפילה פי אהא רב דימי אמר ר' אלעזר ואיתימא ר' יוחנן ארבעת קבין לכור בעי רבי ירמיה לכור זרע או לכור תבואה למפולת יד או למפולת שוורים ת"ש דבי אחי רבין א"ר אבונה א"ר אלעזר ואמרי לה אמר ר' יוחנן ארבעת קבין לכור זרע ועדיין תיפעי לך למפולת יד או למפולת שוורים תיקו: מתני' המקבל שדה מחבירו ואכלה חב או נשדפה אם מפת מדינה היא מנפה לו מן חכורו אם אינה מפת מדינה אין מנפה לו מן חכורו ר' יהודה אומר אם קיבלה הימנו במעות בין פד ובין פד אינו מנפה לו מחכורו: גמ' ה"ד מפת מדינה אמר רב יהודה פגון דאישדוף רובא דבאנא עולא אמר פגון שנשדפון ארבע שדות מארבע ורחותיה אמר עולא בעו במערבא נשדף תלם אחד על פני כולה מאי נשתתיר תלם אחד על פני כולה מהו אפסיקא בירא מאי אפספתא

בית הפרס על גבי אבנים שיכול להסיט על האדם ועל הבהמה שפוחה רע מטמא ה"ד אדם שפוחה רע אמר ר"ל כל שרוכבו וארפכותיו נוקשות ה"ד בהמה שפוחה רע אמרי דבי ר' ינאי כל שרוכבה מטיולה גללים אמרי דבי ר' ינאי לתפלה ולתפילין ד' קבין לתפלה מאי היא דתניא הנושא משאוי על כתיפו והגיע זמן תפלה פחות מד' קבין משיעילן לאחוריו ומתפלל ארבעה קבין מניח ע"ג קרקע ומתפלל לתפילין מאי היא דתניא היה נושא משאוי על ראשו ותפילין בראשו אם היו תפילין רוצצות

השוורים את העגלה על המתיישה והזרע הוא נופל והולך והרבה זרע צריך למפולת שוורים יותר ממפולת יד וקא מיקעיא לן לשדה של זרע פרו כר למפולת יד שלה שיערנו בלקט שלה ארבעת קבין או לכור זרע למפולת שוורים: מתני' מפת מדינה. מפרש בגמ' והא ליחא אלא בחכרנותא דאי בקבלותא מאי מנפה איכא מה שימצאו לחוקה: אינו מנפה. דאמר לו מולך גרם. בין פד ובין פד. אפילו היא מפת מדינה אינו מנפה שעל המעות לא נגזרה גזירה הלכך לא עליה היתה פורענות זו: גמ' רובא דבאנא. רוב בהקטע שזו בתוכה: נשדף תלם אחד. ולא יותר משדות שחן סביבותיה ואותו תלם כל סביבות שדה זו: תלם. שרות המענה: נשתתיר תלם אחד. כל סביבותיה שלא נשדף וארבע שדות סביבותיה נשדפו וגם זו נשדפה: מהו. מי אמרין דכיון דנשתתיר תלם אחד על פני כולה שלא לקחה אין זו מפת מדינה אלא מזלו או דלקא האי שיוקא לאו כלום היא: אפסיק בירא מהו. אם היו ארבע שדות שחן סביבותיה בורות ושאר שדות סביב נשדפו מי אמרין ד' שדות סביבותיה לא נשדפו א"ד אמר ליה אם היו זרועות אף הם נשדפו: אפסיק בירא. שדה בור הפסיק בין השדות לו: אפספתא. היו אותן סביבותיה זרועות שחת למאכל בהמה ולא נשדפו וכן הפסיק בין השדות לו:

מאי

התורה היא "מורשה קהלת יעקב", שזהו עניין של ירושה, ובנוגע לירושה לא נוגע מעמדו ומצבו של מקבל הירושה; אפילו אם לא עמל ולא יגע בזה כלל, אם הוא רק בנו של הקדושברוך-הוא – שזהו כל ילד יהודי – אזי בדרך ממילא יורש הכל!

משיחת י"א טבת, ה'תשכ"ז

59 להצמיח תבואה בקרקע שגודלה כמדת כור. וכאשר הצמיחה
 60 השדה שיעור זה חייב האריס להשלים את העבודות הצריכות לה
 61 עוד. ורבי אמי דיליה – מדעת עצמו אמר, שמונת סאין גרעיני
 62 תבואה צריך לזרוע כדי להצמיח בקרקע שגודלה כמדת כור.
 63 הגמרא מבארת שאין מחלוקת בדבר: אמר ליה ההיא קבא – זקן
 64 אחד לרב קמא פריה – בנו דרבא בר אבבה, אספדה לך את דברי
 65 רבי יוחנן ורבי אמי, שאינם חולקים, אלא בפשיני – בתקופתו דרבי
 66 יוחנן, הנה שמינה ארעא – היתה הקרקע שמינה וטובה, והיה די
 67 בוריעת ארבעה סאין כדי להצמיח תבואה במדת כור, אבל בפשיני
 68 דרבי אמי שהיה מאוחר יותר, הנה פתישא ארעא – הוכחשה
 69 הקרקע, וכדי להצמיח במדת כור הוצרכו לשמונה סאין.
 70 אגב נידון הגמרא בענין שיעור 'כדי נפילה', מביאה הגמרא משנה
 71 לגבי שיעור לקט, שבו נאמר שיעור דומה: תנן הָתָם – שנינו
 72 במשנה במסכת פאה (פ"ה מ"א), הריח שפיוחה את העומרין של
 73 התבואה, על גבי הלקט המפורז בשדה שהיו העניים צריכים
 74 ליטול, ואין ידוע כמה שכלי לקט היו שם, בית דין באים לשדה
 75 ואומרים אותה, כמה לקט ראוייה לעשות מן התבואה הגדילה בה
 76 בכל שנה, וכשיעור זה נותן לעניים. רבן שמעון בן גמליאל אומר,
 77 אין בית דין צריכים לטרוח ולבוא לשדה, שכן דבר ידוע וקצוב
 78 הוא כמה לקט נופל, ולכן נותן לעניים שיעור כדי נפילה הידוע
 79 בשדה זו בכל שנה. מבארת הגמרא: וקמה הוא שיעור כדי נפילה.
 80 כי אהא – כשבא רב דימי מארץ ישראל לבלב לאמר בשם רבי
 81 אלעזר, ואיתימא – ויש אומרים שאמר זאת בשם רבי יוחנן, ארבעת
 82 קבין של תבואה הוא שיעור הלקט לכל כור.
 83 מסתפקת הגמרא: פשיני רבי ירמיה, האם שיעור זה הוא לשדה
 84 שנורעה בכור של זרע, אבל לשדה שמוציאה תבואה בשיעור כור
 85 הרי שנורעה פחות מכך ואף שיעור הלקט קטן יותר, או לשדה
 86 שמוציאה כור של תבואה בכל שנה, אבל לשדה שזורעים בה כור
 87 ומוציאה יותר, שיעור הלקט גדול יותר. ואם תרצה לומר
 88 שהשיעור הוא לכור הנורעים בשדה, עדיין יש להסתפק האם
 89 שיעור זה הוא למפולת יד – בוריעה הנעשית ביד, ואין צריך באופן
 90 זה לגרעינים ביותר ממדת כור, או למפולת שוורים – בוריעה
 91 הנעשית על ידי שוורים ההולכים על פני השדה קשורים בעגלה
 92 מנוקבת שבה מניחים את הורע הנופל דרך הנקבים, ולוריעה כזו
 93 צריך יותר גרעיני תבואה מוריעה ביד, כיון שנופלים מן העגלה
 94 יותר.
 95 הגמרא פושטת את הספק: תא שמע, דבי אחי – שכשבא רבין
 96 מארץ ישראל לבלב לאמר בשם רבי אבבה, שאמר בשם רבי אלעזר,
 97 ואמר לך שאמר בשם רבי יוחנן, שיעור ארבעת קבין לקט, נאמר
 98 לבור זרע. ונפשט הספק הראשון. ועדיין תיבעי לך – יש לך
 99 להסתפק האם שיעור זה הוא למפולת יד, או למפולת שוורים,
 100 וספק זה נשאר בתקו, שלא נפשט:

משנה

101 המשנה דנה בחוכר שדה ונתקלקלה, האם מפסיד החוכר או בעל
 102 השדה: המקבל שדה מהחכיר, ואכלה חבב, או שנשרפה – נתרוקנו
 103 השבלים מגרעיני התבואה מחמת רוח מזרחית חזקה שנשבה
 104 עליהן ויבשתן, אם מפת מדינה היא, שהוכו גם השדות שבסביבות
 105 שדה זו, מנכה לו – החוכר לבעל השדה מן דמי חכורו לפי חלקו
 106 בהפסד, שאף על בעל השדה להפסיד מכך. ואם אינה מפת מדינה,
 107 אין מנכה לו מן דמי חכורו, משום שבעל השדה אומר לו מזלך גרם
 108 שכאשר השדה אצלך תיפסד.
 109 רבי יהודה אומר, אם החוכר קיבלה – את השדה היקמו – מבעליה
 110 לחכירה בתשלום לפי מעות, בין כך ובין כך – בין אם זו מכת
 111 מדינה ובין אם לא, אינו מנכה לו מדימי חכורו, משום שהמכה
 112 נגזרה רק על התבואה שבין ולא על המעות, ואין בעל השדה
 113 צריך להפסיד את מעות החכירה:

1 עלו שני אנשים, אחד זב ואחד טהור, באילן שבוהו רע, שהוא דק
 2 ורעוע, ונסוכה – ענף אילן שבוהו רע, קמא הטהור מחמת הזב,
 3 שכיון שכח האילן או הענף רע, נכפפים הם תחת העולה עליו,
 4 ונחשב העליון מבידי על התחתון ונשען עליו, ובין אם היה הזב
 5 עליון והרי הוא כנשען על הטהור, ובין היה הטהור עליון וכנשען
 6 על הזב, טמא.
 7 מבארת הגמרא: היכי דמי – באיזה אופן נחשב אילן שבוהו רע,
 8 אמרי דבי רבי ינאי, כל אילן שגזעו דק כל כך, עד שאין בעיקרו –
 9 בגזעו לחוק ברחבו כמידת רובע הקב. עוד מבארת הגמרא: היכי
 10 דמי – באיזה אופן ענף אילן נחשב סוכה שבוהו רע, אמר ריש
 11 לקיש, כל שנהבאת הסוכה בחזיונה – באחיותה, שכאשר אדם
 12 אוחז בכף ידו, אינה נראית.
 13 הגמרא מביאה משנה נוספת, שביארו דבי רבי ינאי את האמור בה:
 14 תנן הָתָם – שנינו במשנה (אהלות פ"ח מ"ו), הַמְהַלֵּךְ בְּבֵית הַתָּרָם,
 15 שהוא מקום שנורש שו, קבר, וטימאו חכמים את ההולך שם
 16 מחשש שיש שם עצמות מת, והלך על גבי אבנים שיכול להסיט
 17 אותם, או הרוכב על גבי האדם ועל גבי ההמה שבוהו רע, קמא,
 18 ואף שאין חשש שנגע בעצם, וכן אין נטמא אדם שרק מאהיל על
 19 טומאה זו, מכל מקום כיון שרוכב על אדם או בהמה שבחן רע,
 20 נחשב כאילו הסיט הרוכב בעצמו את העצם, ונטמא במשא.
 21 מבארת הגמרא: היכי דמי אדם שבוהו רע, אמר ריש לקיש, כל אדם
 22 שרוכבו – שאדם אחר רוכב עליו, ואיכפותיו – ברכיו נקשות זו לזו
 23 מכובד המשא. עוד מבארת הגמרא: היכי דמי בהמה שבוהו רע,
 24 אמרי דבי רבי ינאי, כל שרוכבה – שכשורוכבים עליה, מטיילה גללים
 25 מכובד המשא.
 26 מביאה הגמרא מאמר נוסף של דבי רבי ינאי בענייני שיעורים:
 27 אמרי דבי רבי ינאי, שיעור המשא שנאמר בברייתא להפלה
 28 ולתפילין, הוא ארבעה קבין, וכפי שיתבאר. מבארת הגמרא:
 29 לתפלה מאי היא – לגבי מה נאמר שיעור זה לענין תפילה, התיבא
 30 בברייתא. הנישא מנשאו על כתיפו, והניע זמן תפלה, אם היה כובד
 31 המשקל כדבר שנפחו פחות מארבעה קבין, (מפשילין) [מפשילין] –
 32 מפשיל את המשא לאחוריו ומתפילל, שבכך אין המשא מונעו
 33 מלכוין לבו בתפילה, אך אם היה כובד המשא בשיעור ארבעה
 34 קבין או יותר, מניח על גבי הקרקע ומתפילל.
 35 מבארת הגמרא: לתפילין מאי היא – לגבי מה נאמר שיעור זה לענין
 36 תפילין, התיבא בברייתא, הנה נוישא מנשאו על ראשו, והיו גם תפילין
 37 מונחות בראשו, אם היו התפילין רוצצות – מתמעכות מכובד
 38 המשא שעליוהם, אסור לשאת משא זה על ראשו, מחמת בוזין
 39 התפילין, ואם לאו – אם אינן מתמעכות, כגון שהמשא קל או שאינו
 40 מונח עליהם ממש, מותר לשאתו בראשו. באיזו משאו אמרו כן,
 41 שאסור לשאתו כך, במשאו כמשקל של ארבעת קבין, אך בפחות
 42 מכך אינו ביזוי שאין התפילין מתמעכות.
 43 ברייתא נוספת בענין כבוד התפילין: תני רבי תיבא בברייתא,
 44 המוציא שק ובתוכו גבל על ראשו, והיו גם התפילין בראשו, הרי זה
 45 לא יסלקם – את התפילין לצדדין שבראשו, וכן לא יקשרם במתניו,
 46 מפני שבכך הוא נוהג כהן מנחה בזיו, אכל קושרם לתפילין
 47 שבראשו על זרועו, במקום תפילין שביד, שאינו מקום בזיון.
 48 דעה החולקת: משום דבי שלא אמרו, אפילו את הממספתת שלחן –
 49 של התפילין עצמן, שכורכים בה בלילה לאחר שחולצים אותן,
 50 אסור להניח על הראש לשם משא, בשעה שיש בו תפילין, משום
 51 שמבוזה את התפילין. מבארת הגמרא: וקמה שיעור משקל המשא,
 52 שרבי שלא אסור לשאתו על הראש כשמונחות בו תפילין. אמר
 53 אביי, אפילו רבנא ארבעא – רבע לישראל דמשערים אותה
 54 בפומבדיתא, במשקל מועט הוא:
 55 שנינו במשנה: אמר רבי יהודה, מאי קצבה בקרי, אלא אם יש בו
 56 כדי נפילה: מבררת הגמרא: וקמה הוא שיעור התבואה שיש בו
 57 כדי נפילה – כדי זריעה בכל השדה. מבארת הגמרא: רבי אמי אמר
 58 בשם רבי יוחנן, ארבעה סאין של גרעיני תבואה צריך לזרוע כדי

מאי, האם אומרים שכיון שארבע השדות שסביבותיה לא נשדפו
 אין זו מכת מדינה, או שיכול לומר לו שלא נשדפו רק מפני שהיו
 זרועות שחת, אבל אם היו זרועות בתבואה היו נשדפות כשאר
 השדות שסביבותיהן, ונחשבת מכת מדינה ומנכה לו מדמי
 חכירתו.
 ואם נאמר ששדות שחת שלא נשדפו אין זו הפסקה מפני פורענות
 שאר השדות, כיון שהגזירה לא נגזרה אלא על התבואה, ואם היו
 בשדות אלו תבואה היו אף הן משתדפות, עדיין יש להסתפק
 באופן שהפסיקו בין שדה זו לשאר השדות השדופות, שדות של
 זרע מאכל אחר, מאי, האם יש לומר שעל זרע אחר לא נגזרה מכת
 המדינה, או שכיון שהוא זרע מאכל הרי הוא בכלל הגזירה
 כתבואה, וכיון שלא נשדפו השדות מוכח שאין זו מכת מדינה
 אלא מזול של החוכר גרם לו שתשתדף השדה כשהיא אצלו.
 ואם נאמר שזרע אחר הרי הוא כשחת שעליו לא נגזרה מכת
 המדינה, עדיין יש להסתפק באופן שבשדה זו ובשאר השדות
 השדופות גדלו חיטים, ובשדות שסביבות שדה זו המפסיקות בינה
 לשאר השדות גדלו שעורים, או להיפך, האם חיטי לנבי שעורים
 פורע אחר דמי – נחשבים כזרע אחר ולא עליהם נגזרה הגזירה,
 ולפיכך אינם נחשבים הפסקה מפני מכת מדינה, או לא.
 ספק נוסף בענין מכת מדינה: אם שדות כל העולם בולו לקו בשדוף
 שהוא התרוקנות התבואה מגרעיני הזרע, שנפלו מהשבילים
 מחמת רוח מזרחית חזקה שנשבה עליהן וייבשטן, והשדה שלול
 שחבר לקתה בירקון – יובש התבואה, שצבע פני התבואה שולו
 משתנה, אי נמי להיפך, ששדות כל העולם בולו לקו בירקון,
 והשדה שלול לקתה בשדוף, יש להסתפק מאי, האם נחשב ששדה
 זו לקתה במכת מדינה אף שלא לקתה ממש כמכת המדינה, כיון
 שלקתה במכה דומה, או שכיון שלא לקתה ממש באותה מכה
 כשאר השדות אין מכתה נחשבת כמכת מדינה.
 מסקנת הגמרא בכל הספיקות האחרונות היא, תיקו – שספיקות
 אלו עדיין במקומם עומדים, ולא נפשטו.
 הגמרא מסתפקת במקרים נוספים שהוכחה השדה החכורה, האם
 נחשבים כמכת מדינה או לא: אם אמר ליה בעל השדה לחוכר,
 זרעה – זרע שדה זו בחיטי, ואול הוא – והלך החוכר וזרעה בשערי
 [שעורים], ואשתדוף רובא דבאנא – ונשדפו רוב שדות הבקעה
 שבה נמצאת השדה, שהיו גם הם זרועות בשעורים, וכן אשתדוף
 נמי קנה שערי דליה – נשדפו גם השעורים עצמחן בשדהו, מאי,
 מי אמרין ליה – שיכול החוכר לומר לבעל השדה, אילו
 זרעתה – אם היית זורע בשוך חיטי, הוה נמי משתדפא – גם אז
 הייתה נשדפת מחמת מכת המדינה, ואין חילוק בין חיטים
 לשעורים לענין זה, או דלמא מצוי אמר ליה בעל השדה לחוכר,
 אילו זרעתה בחיטי, הוה מקיים בי – היה מתקיים בי מאמר הכתוב
 (איוב כב חז) 'ותגור אומר ויקם לך', שיש לדרוש בכוונת הפסוק,
 שאם הנך מבקש מזה שיתן לך דבר, הרי הוא נותנו לך, ואני
 בקשתי רק שאצליח בגידול חיטים בשדותי, ולא בקשתי שאצליח
 בגידול שעורים, ולכן אם לא היית זורע שעורים אלא חיטים
 בבקשתי, לא הייתה התבואה ניוזקת מחמת מכת המדינה, משום
 בקשתי.
 פושטת הגמרא את הספק: מסתברא דאמר ליה – שאכן יכול בעל
 השדה להשיב לחוכר, אי זרעתה חיטי – אם היית זורע חיטים ולא
 שעורים, לא הייתה תבואתי ניוזקת אלא הוה מקיים בי – היה
 מתקיים בי מאמר הכתוב 'ותגור אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור',
 שהיה ה' שומע לבקשתי והייתי מצליח בגידול התבואה.
 ספק נוסף: אם נשתדפו כל שאר שדותיו של המוכיר – בעל השדה,
 ואשתדוף נמי הא ביהויה – וגם שדה זו שהחוכר נשתדפה עמו,
 ולא אשתדוף רובא דבאנא – אבל לא נשתדפו רוב שדות הבקעה,
 מאי, מי אמרין שבין דלא אשתדוף רובא דבאנא – שלא נשתדפו
 רוב שדות הבקעה, אין זו מכת מדינה ולא מנכי ליה – אין החוכר
 יכול לנכות לבעל השדה מדמי החכירה, כיון שמזולו של החוכר
 גרם לו, או דלמא שבין דאשתדוף בוליהו ארעתיה – שנשתדפו כל

שדותיו של המוכיר, מצוי אמר ליה החוכר, האי – מה שנשתדפה
 שדה זו, משום לתף דידך – משום שמזלך הרע גרם לך הוה, דהא
 – שהרי משתדפו כל שדותיך, ולכן בדין הוא שתפסיד מכר, ואנכה
 לך מדמי החכירה.
 פושטת הגמרא את הספק: מסתברא דאמר ליה המוכיר לחוכר, אי
 – אם היו שדות נשדפות רק משום לתאי דידך – שמזלי הרע גרם,
 הוה משתדוף לי הוה דאנא – היה נשאר לי מעט קרקע שהתבואה
 הגדילה בה לא הייתה נשדפת, בדרבתי (ירמיה מב ב) שאמרו
 שארית הפליטה שנשארו בארץ ישראל לאחר חורבן בית המקדש
 הראשון והריגת גדליהו בן אחיקם, כי נשארו מעט מהרבה,
 ומבואר שגם כשמזולו של אדם גרם לו להזקק, משאיר לו ה' מעט
 ממה שהיה לו, ובהכרח שמזלך גרם לשדוף שדה זו, ולכן אין
 החוכר מנכה למוכיר מדמי החכירה.
 ספק נוסף: נשתדפו כל שדותיו של חוכר, ואשתדוף רובא דבאנא –
 ונשתדפו רוב שדות אותה בקעה שבה נמצאת השדה שחבר,
 ואשתדוף נמי הא ביהויה – וגם שדה זו שחבר נשתדפה עמו, מאי,
 מי אמרין שבין דאשתדוף רובא דבאנא – שנשתדפו רוב שדות
 הבקעה, נחשב למכת מדינה ומנכי ליה החוכר למכיר את
 ההפסד מדמי חכירתו, או דלמא שבין דאשתדוף בוליהו ארעתיה –
 שנשתדפו כל קרקעותיו של החוכר, מצוי אמר ליה המוכיר, איני
 חייב לשאת עמו בהפסד שהפסד ממדפו שדוף שדה זו, כיון שמשום
 לתף דידך – המזל הרע שלך גרם לי הוה, דהא משתדפו – שהרי
 רואים זאת בכך שנשתדפו כל שדותיך.
 פושטת הגמרא את הספק: מסתברא דאמר ליה המוכיר לחוכר,
 משום לתאף הוא – משום מזלך הרע מה שנשתדפה השדה ולא
 מחמת מכת המדינה, שהרי נשתדפו כל שדותיך.
 שואלת הגמרא: אמאי – מדוע יכול לומר לו כך, הלא הוה נמי
 נמא ליה – גם כאן יכול החוכר להשיב לו כפי שאמרנו לעיל
 שיכול המוכיר להשיב לחוכר כשנשדפו כל שדותיו, אי משום
 לתאי דידך הוא – אם השדוף הוא מחמת מזלי הרע שגרם, הוה
 משדוף לי הוה דאנא – היה נשאר לי מעט שלא היה נשדף, דהוה מקיים
 בי – משום שהיה מתקיים בי מה שאמרו שארית הפליטה: כי
 נשארו מעט מהרבה, אלא ודאי מכת המדינה גרמה לשדוף זה
 ועליו להפסיד.
 משיבה הגמרא: אין החוכר יכול לטעון כך למכיר, משום דאמר
 ליה המוכיר, אי הוה חית לאשתדוף לך מיד – אם היית רואי לכך
 שנשאר לך שדה שלא נשדפה, לא הייתה נשאת לך שדה זו
 שחכרת, אלא הוה משתדוף לך מדינפשה – הייתה נשאת לך שדה
 משדותיך, אלא ודאי מכיון שלא נשארה לך שדה כזו, ודאי מזלך
 הרע גרם שאינך רואי לכך ועליך להפסיד הכל, וממילא גם השדה
 שחכרת נשדפה מסיבה זו, ואני איני צריך להפסיד מכר, אלא
 תשלם לי את כל דמי החכירה ותפסיד אתה לבדך.
 הגמרא חוזרת למחלוקת לעיל (קד): מהי מכת מדינה, ומקשה על
 שתי השיטות בזה: מיתבי – הקשו בני הישיבה, על השיטות שמכת
 מדינה היא שנשתדפו רוב שדות הבקעה או השדות שסביב, הרי
 שנינו במשנה (ערכין כטו): המוכר את שדהו בשעת היובל, אינו
 מותר לגאול אותה מן הקונה בטרם תעבורנה שתי שנים מוזמן
 שמכרה, שנאמר במוכר קרקע לחבירו (ויקרא כה טו) 'במספר שני
 תבואת ימכר לך', ואם היתה אחת משתי שנים אלו שנת שדוף
 וירקון, או שנת שביעית שאסור לזרוע בה תבואה בארץ ישראל,
 או שהיו שנים אלו בשני אלפיהו שלא ירדו שנים ולא גדלה תבואה
 בעולם כלל (מלכים א' ז א) – אינו – אין זמן זה עולה לו מן המניין
 של שתי השנים שאסור לגאול ממנו את השדה, אלא יש להמתין
 תקופה נוספת בזמן זה, מפני שנאמר בפסוק 'שני תבואות' דהיינו
 שנים שגדילה בהן תבואה, ובשנים אלו לא גדלה תבואה כלל.
 מדייקת הגמרא: קתני שאם היו שנות שדוף וירקון אינן עולות לו
 מן המניין, והרי זה דומא דשנים בשני אלפיהו – בדומה למה שכתוב
 אחר כך שאם היו כשני אלפיהו אינן עולות לו, ויש ללמוד מכך
 שמה – כשם ששני אלפיהו היו שנים דלא הוי – שלא הייתה בהן

מאי. מי אמרין ארבע שדות שסביבותיה לא נשדפו או דלמא אמר ליה אילו היו נודעות
תבואה אף הן נשדפו: ורע אחר מאי. הא תמצא לומר אספסתא לאו הפסקה היא משום
דלא בכלל גזירת פורענות התבואה הוא דאמר ליה אילו תבואה הווי איהו נמי
אישתדוף ורע אחר מי הוי הפסקה: ויגמר אומר. מה שתבשש מן היצר יעשה ואני לא

בקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני
בשעורים אלא בחטין: כל שדותיו בכל מקום
שכן: לתה. מולך: כוליהו ארעתייהו. ואפי' ישנו
בבקעה אחרת: היתה שנת שדפיו. גבי מוכר בזמן
שהיבול נוהג שאינו מותר לו לנאול פחות משתי
שנים תנן לה בערבין דף קט"ו: או שנים בשני
אליהו. שלא ירדו בשמים: אינו עולה לו מן
המנון. שתי שנים: הא איכא תבואה בדוכתא
אחרת. אע"ג דהווא באגא אישתדוף אמרין
לתא דדידה (מזל דדידה) גרם וסלקין ליה מגרע
פדמים מה שמוגיע לשנה אחת כאילו היה בה
פירות: שיש בהן תבואה. בשום מקום בארץ.
אפקעתא דמלכא. המלך ביטלו מלחוקת דהרי
היא כמו שאינה ולא קראה הכתוב לישראל
שנת תבואה: אלא מעתה. אי כמאן דליה: לא
תעלה לו בגיטין. מקדיש שדהו ובא לפדותו
שנתו לו הכתוב פדיון בתחילת היובל תמישים
שקל כסף ויטרא בו) ואם אחר היובל חושב לו
הכתן וגו' (נגרע מטרפה שם) שנים שקברו הוא
מגרע מן החשבון כמה שמוגיע להם ונתן כמה
שמוגיע לשנים הכאות ויכון דבשביעית כמאן
דלינתהו למה הן נמנות לפחות את הפדיון דתנן
נותן סלע ופונדיון לשנים הכאות שדה החשבון
המוגיע לכל שנה כשאתה מחלק חמשים סלעים
למיט שנים נמצאו שביעיות מועילות לגרע
הפדיון דאי מדרית שבע שמישות ותחלק
חמשים שקלים למ"ב שנה מגיע לכל שנה קרוב
לסלע ודנין: למשפט ביה פירי. הלך סלקא
ליה דגבי פדיון שדה אחוזה לא כתיב שני
תבואות: לא שני. אם מכת מדינה היא מנכה
לו: אכל לא ודעה. ואשתדוף רובא דבאגא לא
מנכה ליה: רבי הניאן בן דוסא. במסכת מענינה:
פעם

מאי ורע אחר מאי חיטי לגבי שעורים פורע אחר
דמי או לא כל העולם פולו בשדפון ושלו בירקון אי
נמי כל העולם פולו בירקון ושלו בשדפון מאי תיקו
אמר ליה ורעה חיטי ואול הוא וורעה שערי
ואשתדוף רובא דבאגא ואשתדוף נמי הנך שערי
דיליה מאי מי אמרין דאמר ליה אילו ורעתה חיטי
הוה נמי משתדפא או דלמא מצי אמר ליה אילו
ורעתה חיטי הוה מקיים בי ותגור אומר ויקם לך
מסתברא דאמר ליה אי ורעתה חיטי הוה מקיים בי
ותגור אומר ויקם לך ועל דרביך נגה אור נשתדפו
כל שדותיו של מחפיר ואשתדוף נמי הא בהדיהו
ולא אשתדוף רובא דבאגא מאי מי אמרין פיון דלא
אשתדוף רובא דבאגא לא מנכי ליה או דלמא כיון
דאשתדוף כוליהו ארעתייהו מצי אמר ליה האי משום
לתך דידך הוא דהא משתדפו כל שדותיך מסתברא
דאמר ליה אי משום לתאי דידי הוה משתייר לי
פורתא פדכתיב בי נשארנו מעט מהרבה נשתדפו
כל שדותיו של חובר ואשתדוף רובא דבאגא
ואשתדוף נמי הא בהדיהו מאי מי אמרין כיון
דאשתדוף רובא דבאגא מנכי ליה או דלמא כיון
דאשתדוף כוליהו ארעתייהו מצי אמר ליה משום לתך
דידך הוא דהא משתדפו כל שדותיך מסתברא
דאמר ליה משום לתאך הוא אמאי הכא נמי נימא
ליה אי משום לתאי דידי הוא הוה משתייר לי פורתא
דהוה מקיים בי פי נשארנו מעט מהרבה משום
דאמר ליה אי הוה חיות לאישתדורי לך מירי הוה
משתייר לך מנדפושך מיתבי היתה שנת שדפון וירקון או שביעית או שהיו שנים בשני
אליהו אינו עולה לו מן המנון חתני שדפון וירקון דימנא דשנים בשני אליהו מה שני אליהו
דלא הוי תבואה כלל אף הכא נמי דלא הוי תבואה כלל אבל דאיכא תבואה סלקא ליה
ולא קאמרין מכת מדינה היא אמר רב נחמן בר יצחק שאני התם דאמר קרא במספר שני
תבואות ומפר לך שנים שיש בהן תבואה בעולם אמר ליה רב אשי לרב פהנא אלא מעתה
שביעית תעלה לו מן המנון דהא איכא תבואה בחוצה לארץ אמר ליה שביעית אפקעתא
דמלכא היא אמר ליה מר ויטרא בריה דרב מרי לרבינא אלא מעתה שביעית לא תעלה
לו מן הגירוע אלמה תנן נותן סלע ופונדיון לשנה אמר ליה שאני התם דחויא למישטחא
פה פירי אמר שמואל לא שנו אלא שרעה וצמחה ואכלה חנב אבל לא ורעה כלל לא
דאמר ליה אילו ורעתה הוה מקיים בי לא יבשו בעת רעה ובימי רעבון ישבעו מתיב רב
ששת רועה שהיה רועה והניח עדרו ובא לעיר ובא זאב ופרף ובא ארי ודרס אין אומרים
אילו הוה שם היה מצייל אלא אומדן אותו אם יכול להציל חייב ואם לאו פטור ואמאי
נימא ליה אי חיות התם הוה מקיים בי גם את הארי גם (את) הדוב הפה עבדך משום
דאמר ליה אי חיות חיות לאיתרושי לך ניסא הוה איתרושי לך ניסא בר' הניאן בן דוסא
דמתין עזי דיבי בקרנייהו ונימא ליה נהי דלניסא רבה לא הוה חיונא לניסא וזמא

חיונא

הויה חיות לאשתדורי לך הוי משתייר לך מנדפושך. גבי חובר איכא למימר הכי דאפילו
יפטור אותו המחפיר מליתן חכירותו הרי לא נשתייר כלום דבנשדף כל השדה איירי
והא דקתני מנכה לו לישנא קלילא נקט אי נמי נשאר קצת בשדה לא חשיב שיוור הפועט
הנמצא לענן שהיא קורא כי נשארנו מעט מהרבה כיון ששנים שורה לא פלט מהפסד מרובה
אבל מחפיר שגוף הקרקע שלו וממנו יש לו לקבל
חכירותו פדאמר לעיל מארעאי קבענא וכול
המחפיר לומר לחובר כי נשארנו מעט מהרבה
הרי נשאר לי חכירותי מה שקצבתי עמך בכך וכך
כורין: אלא מעתה שביעית תעלה בו. תימה
מאי אלא מעתה בליא הכי תקשה אברויא
אמאי אין שביעית עולה מן המנון כיון דלא דימי
לשני אליהו וי"ל דפשיר קאמר אלא מעתה דאי
אמרת דמכת מדינה לא חשיב אלא דומיא דשני
אליהו אתי שפיר דהוה תלין טעמא מנה שוו
השדה אינה ראויה לתבואה לא מקרי שני
תבואות דהיינו כי ליכא תבואה בעולם כגון שני
אליהו אלא כי תבואה בעולם חשיב שורה זו
ראויה לתבואה אף על גב דאישתדוף רובא
דבאגא אבל שביעית ודאי אף על גב דאיכא
תבואה בחויל שדה זו אינה ראויה לתבואה כיון
שהיא בארץ אבל השתא דאמר כי אישדוף
רובא דבאגא הוה מכת מדינה ולא חשיבא שדה
זו ראויה לתבואה ואפי' הכי גזירת הכתוב הוא
כיון דאיכא תבואה בעולם עולה לו מן המנון
איכא אפי' שביעית נמי ומשני שביעית אפקעתא
דמלכא הוא ואי אפשר להיות תבואה בארץ
בדיהר כלל ולכתיב לא מקרי שנת תבואה אבל
שנת שדפון דאע"ג דהוי מכת מדינה אי אשתדוף
רובא דבאגא חשיבא מקשר להיות בה תבואה
כיון שיש בחויל בשום מקום בעולם כי באפשר
להיות בה תבואה מקרי שנת תבואה ובשנים
בשני אליהו חשב כלא אפשר להיות בה
תבואה כיון דבשום מקום ליכא:

מתיב רב ששת רועה שהיה רועה עדרו בו.
תימה אמאי לא פריך ממתינין
דהפועלים (לעיל דף צג) דתנן הארי והדוב הרי
זה אונס ואמאי נימא אילו נלחם בהם הוה מקיים
ביה גם את הארי וי"ל דהתם כיון שהיה שם ולא
בא לו רוח בגורה אין יכול לומר דהוה מקיים
ביה אבל הכא שלא היה שם דלמא אי הוה התם
היה בו רוח ונבדקה ודעת להלחם וזהו מקיים
ביה גם את הארי בו:
לניסא זוטא מיהא חזיא קשיא. תימה מאי
קשיא הא אמרו לעיל דכי אמר ליה
ורעה חטין ורעה שערי ואשתדוף דמצי אמר ליה
אי ורעתה חטין הוה מקיים בי ותגור אומר ויקם
לך וכי' בשלא ורעה כלל דליכא הוכחה שהיה
ראוי להשתדוף וי"ל דשמואל מירי כגון שאמר
ליה ורע כל מה שתראה דהשתא לא מצי למימר
הוה מקיים בי ותגור אומר ויקם לך דבסתמא לא
היה מקבל הקדוש ברוך הוא תפלות של זה
שיצליח כל מה שירע אם לא שיעשה לו גם ולא
קאמר לעיל הוה מקיים בי ותגור אומר אלא לפי
שמותפלל על מלך אחר של חטין:
שכתיבא

שכתיבא

רש"י עצמו מדייק בכל תיבה שכותב בפירושו באופן שלא תוסף ולא תגרע, ומזה לומד הילד, שגם הוא צריך לדייק בכל תיבה, ולא לדבר דיבורים מיותרים.

1 **יְקַיִמָא** כימה להדי רישא. פי' בקונט' דכימה ונב טלה כדאמר בברכות (דף נ"א) ולא דק
2 אלא אמרין התיס דעש ונב טלה אלא שכימה סמוכה לה ואומר הב לי בני
3 ומה שפי' בקונטרס דביס ראשון של אדר בסוף שעה עשירית קיימא כימה באמצע הרקיע
4 קשה דפועלים לא אהו מדברא עד אאת הבובבים כדפי' ברש"י הפועלים (לעיל דף נ"א) ותו
5 דבסוף " שעות הן עוד היום גדול ואין נראין

1 **פעם ראשונה ושניה**. ורעה ואכלה חגב או נשדפה חזור וזרעה שנית ואם אינו זורעה
2 אינו מנכה לו אפילו היא מכת מדינה: **פלוניתא דרבי ורשב"ג**. גבי נשואה לראשון
3 ומת לשני ומת במסכת דבמות: **מצוי אפר ליה פלל הקרקע כל יומי ורע ורע ואויל**.
4 כלומר כל זמן הזרעה חזור ורעה שפאו לא הגיע זמן ורע **איפת**. הוי משך זמן
5 הזרעה: **עדי זמן דבי אהא אריסא מדברא**. ונכנס

6 הבובבים ומשמע שבא ליתן סימן לאריסין
7 להכיר שעה שבאנו מן השדה וזה דוחק לומר
8 דה"ק בשחשיר לילה או רואין למפרע שבשעת
9 הליכתן היתה כימה להדי רישיה ונראה לפרש
10 דאתו אריסי מדברא בתחילת הלילה וקיימא
11 כימה להדי רישיה הוי בתחילת שבת ואן
12 כלה זמן הזרע והא דאמר בפ' כל הקרבנות
13 (מנחות דף פ"ה) ושם ר"ה חורט' שהיו זורעים קודם
14 הפסח ע' יום וזהו חמשה יומי בתוך שבת התיס
15 שרקע חשובה היא שזרעין בה לצורך העומר
16 נמשך שם ימי הזרע יותר אי' דבתחילת שבת
17 של תמוה הוא דקיימא כימה להדי רישיה ואין
18 תחילת של שבת של תמוה מתחיל ברוב שנים
19 יותר מע' יום לפני הפסח:
20 **שקרא** ביה אספסתא ועבדא. לא הוה עריך
21 למימר דשקרא ביה אספסתא דבלאו הכי מצו
22 למימר אילו הוה זרע אספסתא הוה עבדא אלא
23 מעשה הוה הכי:
האי

1 **חזינא קשיא תני חדא פעם ראשונה ושניה זרעה**
2 **ושלישית אינו זרעה ותניא אידך שלישית זרעה**
3 **רביעית אינו זרעה לא קשיא הא פרכי הא פרכשב"ג**
4 **הא פרכי דאמר בתרי וימינו הוי חזקה הא פרכשב"ג**
5 **דאמר בתלת וימינו הוי חזקה אמר ריש לקיש לא**
6 **שנו אלא שזרעה וצמחה ואכלה חגב אבל זרעה**
7 **ולא צמחה מצוי אמר ליה פלל הקרקע כל יומי**
8 **ורע זרעה לה ואויל ועד אימת אמר רב פפא עד**
9 **דאתו אריסי מדברא וקיימא כימה ארשייהו מיתבי**
10 **רשב"ג משום ר"מ אומת וכן היה רבי שמעון בן**
11 **מנסיא אומר דבריו חצי תשרי מרחשון וחצי פסליו**
12 **זרע חצי פסליו טבת וחצי שבט חורף חצי שבט**
13 **אדר וחצי ניסן קור חצי ניסן אייר וחצי סיון קציר**
14 **חצי סיון תמוז וחצי אב קיץ חצי אב אלול וחצי**
15 **תשרי חום רבי יהודה מונה מתשרי ר"ש מונה**
16 **ממרחשון מאן מיקל בכוליהו ר' שמעון וכולי האי**

17 **לא קאמר לא קשיא** הא דקבלה מיניה בחרפי הא דקבלה מיניה באפלי: **רבי יהודה אומר**
18 **אם קבלה ממנו במעות:** ההוא גברא דקביל ארעא למזרעה בהו תומי אגודא דגהר
19 **מלפא סבא בוזיו איסתפר גהר מלפא סבא אתא לקמיה דרבא אמר ליה גהר מלפא סבא**
20 **לא עבדי דמיספר מכת מדינה היא זיל גבי ליה אמרו ליה רבנן לרבא הא אנן תנן ר'**
21 **יהודה אומר אם קבלה הימנו במעות בין פה ובין פה אינו מנכה לו מן חכורו אמר להו**
22 **לית דחש לה לרד' יהודה: מתני' המקבל שדה מחכירו בעשרה פור חטים לשנה**
23 **ולקתה נותן לו מתוכה היו חטיה יפות לא יאמר לו הריני לוקח מן השוק אלא נותן**
24 **לו מתוכה: גמ' ההוא גברא דקביל ארעא לאספסתא בכורי דשערי עבדא אספסתא**
25 **וחרשה וזרעה שערי ולקו הני שערי שלחה רב חביבא מסורא דפרת לקמיה דרבינא**
26 **כי האי גונא מאי פי לקתה נותן לו מתוכה דמי או לא אמר ליה מי דמי התיס לא**
27 **עבדא ארעא שליחותא דמרה הכא עבדא ארעא שליחותא דמרה ההוא גברא דקבל**
28 **פרדס מחכריה בעשר דני חמרא תקוף ההוא חמרא סבר רב פהנא למימר היינו מתני'**
29 **לקתה נותן לו מתוכה אמר ליה רב אשי מי דמי התיס לא עבדא ארעא שליחותא הכא**
30 **עבדא ארעא שליחותא ומודה רב אשי בעיניו דכדום ובשדה שלקתה בעומריה: מתני'**
31 **המקבל שדה מחכירו לזרעה שעורים לא יזרענה חטים וזרענה שעורים רשב"ג**
32 **אוסר תבואה לא יזרענה קטנית קטנית יזרענה תבואה ורשב"ג אוסר: גמ' א"ר חסדא**
33 **מ"ט דרשב"ג דכתבי שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כוב ולא ימצא בפייהם**
34 **לשון תרומות מיתבי מנפת פורים לפורים ואין מדקדקין בדבר ואין העני רשאי ליסח מהן**
35 **זרועה לסנדלו אא"כ התנה במעמד אנשי העיר דברי רבי יעקב שאמר משום ר"מ רשב"ג**

17 **לא קאמר לא קשיא** הא דקבלה מיניה בחרפי הא דקבלה מיניה באפלי: **רבי יהודה אומר**
18 **אם קבלה ממנו במעות:** ההוא גברא דקביל ארעא למזרעה בהו תומי אגודא דגהר
19 **מלפא סבא בוזיו איסתפר גהר מלפא סבא אתא לקמיה דרבא אמר ליה גהר מלפא סבא**
20 **לא עבדי דמיספר מכת מדינה היא זיל גבי ליה אמרו ליה רבנן לרבא הא אנן תנן ר'**
21 **יהודה אומר אם קבלה הימנו במעות בין פה ובין פה אינו מנכה לו מן חכורו אמר להו**
22 **לית דחש לה לרד' יהודה: מתני' המקבל שדה מחכירו בעשרה פור חטים לשנה**
23 **ולקתה נותן לו מתוכה היו חטיה יפות לא יאמר לו הריני לוקח מן השוק אלא נותן**
24 **לו מתוכה: גמ' ההוא גברא דקביל ארעא לאספסתא בכורי דשערי עבדא אספסתא**
25 **וחרשה וזרעה שערי ולקו הני שערי שלחה רב חביבא מסורא דפרת לקמיה דרבינא**
26 **כי האי גונא מאי פי לקתה נותן לו מתוכה דמי או לא אמר ליה מי דמי התיס לא**
27 **עבדא ארעא שליחותא דמרה הכא עבדא ארעא שליחותא דמרה ההוא גברא דקבל**
28 **פרדס מחכריה בעשר דני חמרא תקוף ההוא חמרא סבר רב פהנא למימר היינו מתני'**
29 **לקתה נותן לו מתוכה אמר ליה רב אשי מי דמי התיס לא עבדא ארעא שליחותא הכא**
30 **עבדא ארעא שליחותא ומודה רב אשי בעיניו דכדום ובשדה שלקתה בעומריה: מתני'**
31 **המקבל שדה מחכירו לזרעה שעורים לא יזרענה חטים וזרענה שעורים רשב"ג**
32 **אוסר תבואה לא יזרענה קטנית קטנית יזרענה תבואה ורשב"ג אוסר: גמ' א"ר חסדא**
33 **מ"ט דרשב"ג דכתבי שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כוב ולא ימצא בפייהם**
34 **לשון תרומות מיתבי מנפת פורים לפורים ואין מדקדקין בדבר ואין העני רשאי ליסח מהן**
35 **זרועה לסנדלו אא"כ התנה במעמד אנשי העיר דברי רבי יעקב שאמר משום ר"מ רשב"ג**

מיקל

1 זרק מצליח אלא בקרקע נרצבת בארץ לחה: מכת מדינה. לא עליו לבדו עברה ולאסוקי אדעתיה נמי לא הוה ליה דלא גוי עבדי למיסתפר: **מתני'** ולקתה. שהיו
2 חטין שדופות וגם בחישות וזו בחיחות הוצרכה לשנותה ולא בקבלות דאי בקבלות פשיטא דכל אהר זוכה ומתחייב בחלקו: **גמ'** **עבדא אספסתא**. היא נקצרת שלשלים
3 יום כדאמר ברש"י ח"ה (ב"ב כ"ה) וזו וזרעה שעורים: **עבדא ארעא שליחותא**. בעליה לא חכרה אלא לאספסתא ואילו זרע לה אספסתא ואילו היה נמצא חטין והוא פסק
4 עמו ליסח שעורין מן השוק: **פרכיבא**. כרס: תקוף. החמיר: **עבדא ארעא שליחותא**. העניבים לא לקו אלא משעשעה יין בחביותיו בביתו לקה ואמר בבבא בתרא (דף
5 כ"ז) חמרא אבהתא דגברא שוור זה קונה מזה טוב ומזלו גורם להחמיר: ענבי דכדום. ענבים שהתליעה: **בעופריה**. בעודן שטוחות ליבש בימות הקיץ דכל זמן זה עוין
6 צריכין לרקע וכך העניבים שהתליעו בין בציר לרדיכה וכגון דלא איהו יותר מן המנהג: **מתני'** המקבל שדה לזרעה שעורים. ובחכירות כך וכך חטין או שעורין או
7 מעות: לא יזרענה חטין. שהחטין מבחישות את הקרקע יותר מן השעורין והא לא מיתוקמא אלא בחכרנות דאי בקבלות הא אמרין תיבחוש ארעא ולא ליבחוש מרה
8 ודרי הוא נהנה בשני שני זה: ורבן שמעון בן גמליאל אוסר. ושעמא מפרש בגמרא: תבואה לא יזרענה קטנית. שהקטנית מבחשת הקרקע יותר מן התבואה: **גמ'**
9 מיקל

והתקופה של ההצצי השני מחודש שְׁבַט, וכל חודש אֶרֶב, וְהַצִּי 59
הראשון מחודש נִסָּן, הם ימי הקור, שהקור בו קשה מן החורף 60
ואין זורעים בו כלום, והתקופה של ההצצי השני מחודש נִסָּן, וכל 61
חודש אֶרֶב, וְהַצִּי הראשון מחודש סִינן, הם ימי הקציר, שאו 62
קוצרים את התבואה ושאר הפירות שגדלו בשדה, והתקופה של 63
ההצצי השני מחודש סִינן, וכל חודש טמוז, וְהַצִּי הראשון מחודש 64
אָב, הם ימי הקיץ, שהעולם חם ויבש מאוד, ואו לוקטים התבואה 65
והפירות ומייבשים התמרים והתאנים, והתקופה של ההצצי השני 66
מחודש אָב, וכל חודש אֶלוּל, וְהַצִּי הראשון מחודש תִּשְׁרִי, הם ימי 67
החום, שאו החום קשה יותר מימי הקיץ, וגם בו לא זורעים ולא 68
לוקטים כלום. רַבִּי יְהוּדָה מוֹנֵה את תחילת תקופות השנה מחודש 69
תִּשְׁרִי, דהיינו שתשרי ומרחשון הם ימי הזרע, כסליו וטבת הם ימי 70
החורף, שבט ואדר הם ימי הקור, ניסן ואייר הם ימי הקציר, סיון 71
ותמוז הם ימי הקיץ, ואב ואלול הם ימי החום. רַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹנֵה את 72
תחילת תקופות השנה מחודש מַרְחֶשְׁוֹן, דהיינו שמרחשון וכסליו 73
הם ימי הזרע, טבת ושבת הם ימי החורף, אדר וניסן הם ימי הקור, 74
אייר וסיון הם ימי הקציר, תמוז ואב הם ימי הקיץ, ואלול ותשרי 75
הם ימי החום. 76
מבאר הגמרא את הקושיא: מֵאַן מִיָּקָל בְּכוֹלָהוּ – מי הוא התנא 77
בברייתא המיקל מכולם למי שרוצה לאחר זריעותו עד לסוף ימי 78
הזרע, הלא הוא רַבִּי שְׁמַעוֹן שאמר שימי הזרע הם עד סוף חודש 79
כסליו, ואילו רבי יהודה סבר שעד סוף מרחשון ורבי מאיר עד חצי 80
כסליו, שהם קודם לכן, וְאֵף הֵנָּה מִיָּקָל בְּיִתְרָא בְּיִתְרָא לֵאמֹר רַבִּי 81
קָאָמֵר – לא אמר שסוף ימי הזרע הם בזמן שאמר רב פפא, שיוצא 82
לפי החשבון תחילת חודש אדר, שהוא יותר משני חדשים לאחר 83
הזמן המאוחר ביותר. 84
מתרצת הגמרא: לֵאמֹר קָאָמֵר מהברייתא על רב פפא, הָא – הברייתא 85
דיברה במקרה דְּקַבְלָה הוֹרַע לשדה מַיְיָה – מבעליה כדי לזרעה 86
בְּחֶפְזִי – במיני תבואה שצריך לזרועם מוקדם יותר בתחילת 87
החורף, כגון חטים ושיפון, וימי הזרע שלהם אכן מסתיימים 88
לשיטה המאוחרת ביותר בסוף חודש כסליו, וְהָא – רב פפא דיבר 89
במקרה דְּקַבְלָה החוכר לשדה מַיְיָה – מן המחכיר כדי לזרעה 90
בְּחֶפְזִי – במיני תבואה כגון שעורים, וכן קטניות, שאפשר לזרועם 91
מאוחר יותר בסוף החורף, וימי הזרע שלהם מסתיימים רק באדר: 92
שנינו במשנתנו: רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אִם קָבְלָה מִמֶּנּוּ בְּמַעוֹת בֵּין כַּךְ 93
ובין כך אינו מנכה לו מחכורו: 94
הגמרא מביאה משה שרניו היה תלוי אם הלכה כרבי יהודה 95
בענין זה או לא: והוא נִבְרָא דְּקָבְלָה אֶרְעָא לְמִזְרְעָה בְּהוּ תַנְיָא – 96
שקיבל קרקע בחמירות כדי לזרוע בה שומים, והיתה הקרקע 97
אֶנְוָדָא דְּנָהָר מְלַבָּא סָבָא – על שפת נהר הקרוי 'נהר המלך הזקן', 98
וקבלה בְּזוּזִי – תמורת מעות ששילם בדמי החכירה. לבסוף 99
אִיִּתְפַּרְרָא נָהָר מְלַבָּא סָבָא – נסתמה הליכת מימיו של הנהר הקרוי 100
'נהר המלך הזקן', והלכו המים לדרך אחרת, ולכן לא הצליחה 101
זריעת השדות שעל שפת הנהר. אָתָּא לְמַיְיָה דְּרַבָּא – בא החוכר 102
לפני רבא, לשאלו אם צריך הוא להפסיד מכך, או שנחשב מכת 103
מדינה ויכול לנכות מהפסד למחכיר. אָמַר לֵיהּ רַבָּא לחוכר, נָהָר 104
מְלַבָּא סָבָא לֵא עֲבִיד דְּמִסְפַּר – אינו רגיל להסתם, ואם כן לא עלה 105
בדעתך כן כשחכרת את השדה, ולכן מַכַּת מְדִינָה הִיא, שהרי 106
נפסדו כל השדות שבשפת הנהר, ולכן זֵיל גַּבִּי לֵיהּ – לך ונכה את 107
ההפסד שנגרם לך מכך למחכיר מדמי החכירה. אָמְרוּ לֵיהּ רַבָּנִן 108
לְרַבָּא, הָא אֲנֵן גַּבִּי – הרי אנו שנינו במשנה שרַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אִם 109
קָבְלָה תִּמְנָה הַחֹכֵר בְּמַעוֹת, בֵּין כַּךְ וּבֵין כַּךְ אֵינוּ מְנַכֵּה לֹא מִן דְּמִי 110
חֹכְרוֹ, כִּיּוֹן שַׁעַל הַמַּעוֹת לֹא נִגְזַרָה מִכַּת הַמְדִינָה, וממילא אין 111
המחכיר צריך להפסיד, ואם כן כִּיּוֹן שבמקרה זה קיבל החוכר את 112
השדה תמורת מעות בדמי החכירה, צריך לשלמן למחכיר אף 113
שהפסיד. אָמַר לֵיהּ רַבָּא לחכמים, לֵית דְּחֶשׁ לָהּ – אין מי שחושש 114
לְהַלְכָה דְּרַבִּי יְהוּדָה, אלא כולם פוסקים כתנא קמא, שכשהיא 115
מכת מדינה, מנכה החוכר למחכיר אף כשחכר ממנו במעות: 116

הוֹנָא – אני ראוי לנס קטן יותר שהיית מתגבר על חיות הטרף, 1
ועדיין קשה לפי שמואל שבעל השדה יכול לטעון שהיה מצליח 2
בוריעת שדהו אף שרוב השדות נתקלקלו, מדוע גם כאן אין בעל 3
הבהמות יכול לטעון לרעה שהיה ראוי לנס קטן יותר, ויתחייב 4
הרועה באונס. ונשאר הגמרא בקַשְׁיָא. 5
הגמרא מביאה שתי ברייתות החולקות, עד כמה פעמים חייב 6
החוכר שנשדפה התבואה שדהו לחזור ולזרעה, וכל זמן שלא 7
קיים את חיובו אינו מנכה מדמי החכירה אף במכת מדינה: הֲנִי 8
הָא – שנינו בברייתא אחת, פַּעַם רֵאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה זִרְעָה לתבואה, 9
כלומר אף אם זרע את התבואה פעם אחת וצמחה ונשדפה, אינו 10
מנכה ההפסד מדמי החכירה אף אם השדפן הוא מכת מדינה, 11
אלא זורע את התבואה פעם שנייה, ובפעם השלישית, כלומר אם 12
גם לאחר הזריעה השנייה נשדפה התבואה שצמחה, אֵינוּ זִרְעָה 13
שוב, אלא מנכה ההפסד מדמי החכירה. וְהִנְיָא אֵיךְ – ובברייתא 14
אחרת שנינו, שגם בפעם השלישית זִרְעָה לתבואה לאחר 15
שנשדפה בפעם השנייה, ורק בפעם הרביעית אֵינוּ זִרְעָה לאחר 16
שנשדפה בפעם השלישית, אלא מנכה למחכיר את ההפסד מדמי 17
החכירה. ולכאורה קשה סתירת שתי הברייתות, האם צריך לזרוע 18
את התבואה בפעם השלישית, או שכבר לאחר הפעם השנייה 19
נשדפה התבואה שזרע מנכה ההפסד מדמי החכירה. 20
מישבת הגמרא: לֵאמֹר קָשְׁיָא סתירה זו, הָא – הברייתא הראשונה 21
האומרת שכבר לאחר שנשדפה התבואה שתי פעמים אינו זורעה 22
שוב אלא מנכה ההפסד מדמי החכירה, נשנתה בְּשִׁטַּת רַבִּי 23
שתתבאר להלן, וְהָא – הברייתא השנייה שרק לאחר שנשדפה 24
שלש פעמים אינו זורעה שוב, נשנתה בְּשִׁטַּת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן 25
גַּמְלִיאֵל שתתבאר להלן, מבאר הגמרא את השיטות, הָא – 26
הברייתא הראשונה נשנתה בְּרַבִּי הָאָמַר דְּבִתְרֵי זִימְנֵי הָיוּ – שכבר 27
בשתי פעמים שקרה דבר נחשב לְחִזְקָה שכך יקרה גם בפעמים 28
הבאות, וְהָא – הברייתא השנייה נשנתה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן 29
דְּאָמַר בְּתַלְתֵּי זִימְנֵי הָיוּ – שרק בשקרה הדבר שלש פעמים נחשב 30
לְחִזְקָה שיקרה כך בפעמים הבאות. 31
הגמרא מביאה תנאי נוסף לדין המבואר במשנה, שאם זרע תבואה 32
ואכלה חגב או נשדפה והיתה זו מכת מדינה מנכה ההפסד מדמי 33
החכירה: אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, לֹא שָׁנוּ במשנה שיכול לנכות למחכיר 34
מדמי החכירה, אֲלֵא רַק בְּשִׁדְפָה לתבואה וְצִמְחָה, וְאֲבָלָה הֵבֵב או 35
נשדפה, אֲבָל זִרְעָה וְלֹא צִמְחָה כולל, אינו מנכה למחכיר מדמי 36
החכירה, משום שפָּנְיָא אָמַר לֵיהּ – יכול לומר לו פַּעַל הַתְּרַקַּע, כֹּל 37
יְמֵי הַזֶּרַע שִׁבְוָאָר זִמְנָה לְחִזְקָה לָהּ וְאֵיל – זרע את התבואה 38
שוב ושוב עד שתצמח, שאולי לא הגיע עדיין זמן הראוי לזריעה. 39
וְעַד אֵימָתַתּוּ הם ימי הזרע, שבהם צריך החוכר לנסות לזרוע את 40
התבואה שוב. אָמַר רַב פַּפָּא, עַד הַזְמַן דְּאֵתוּ אֶרְיִסִי מְדַבְּרָא – שבו 41
ישוּבוּ האירסים מעבודתם בשדה, והיינו בסוף השעה העשירית 42
מעלות השחר, ובאותה שעה קָיָמָא בִּימָה אֶרְיִשְׁיָהוּ – עומד 43
הכוכב ששמו 'כימה' מעל ראשיהם, כלומר באמצע הרקיע, והזמן 44
שבו עומד 'כימה' באמצע ההלן הרקיע בסוף השעה העשירית מעלות 45
השחר, חל בתחילת חודש אדר, ועד אז הם ימי הזרע. 46
הגמרא מקשה על דברי רב פפא בענין הזמן של סוף ימי הזרע: 47
מִתִּיבִי. שנינו בברייתא, ש'ה' הבטיח לנח ובניו לאחר המבול, שכל 48
תקופות השנה לא ישבורו מלשמש בתקופתם, והם זרע וקציר, 49
קור וחום, קיץ וחורף (בראשית ח כב), ונחלקו התנאים מאימתי 50
מתחילות תקופות אלו. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מוֹשֵׁב בְּבֵית מִאִיר 51
אָמַר, וְכֵן הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מְנַסֵּיא אָמַר בְּבֵיתוֹ, תקופות השנה 52
מתחילות מחציו השני של חודש תשרי, ונמצא שמשך התקופה 53
הוא הַצִּי השני מחודש תִּשְׁרִי, וכל חודש מַרְחֶשְׁוֹן, וְהַצִּי הראשון 54
מחודש בְּסֻלְיִן, והם ימי הַזֶּרַע, שאו זורעים את רוב מיני הזרעים, 55
והתקופה של הַצִּי השני מחודש בְּסֻלְיִן, וכל חודש מַבְּת, וְהַצִּי 56
הראשון מחודש שְׁבַט, הם ימי החורף, שאו זורעים את הדברים 57
הממהרים להתבשל וצריכים תקופה קצרה יותר לזריעתם, 58

60 שוורשיו נוטים לְכָאן - לשדה השניה, פירותיו שייכים לְכָאן -
61 לבעלי אותה שדה.
62 הגמרא מביאה מחלוקת בענין זה: דאיתמר, אילן העומד על המיצר
63 - הגבול שבין שתי שדות, אמר רב, האילן הנוטה - שוורשיו
64 נוטים לְכָאן - לאחת מן השדות, פירותיו שייכים לְכָאן - לבעלי
65 אותה שדה, והאילן הנוטה - שוורשיו נוטים לְכָאן - לשדה
66 השניה, פירותיו שייכים לְכָאן - לבעלי אותה שדה. ושמואל אמר,
67 שבאופן זה שאילן עומד על הגבול, אף שוורשיו נוטים לאחת מן
68 השדות, הולקין בעלי שתי השדות ביניהם את פירות האילן.
69 הגמרא מקשה על שיטת רבי: מיתמיכי, שנינו בברייתא, אילן העומד
70 על המיצר - הגבול שבין שתי שדות, יחלוקו בעלי השדות בפירות
71 האילן. תיובתא דרב - הרי זו קושיא על רב, שלדבריו הדין במקרה
72 זה שרואים להדין נוטים השורשים, והפירות שייכים רק לבעלי
73 השדה שאליה נוטים. מתרצת הגמרא: תרנמא שמואל אליבא דרב
74 - ביאר שמואל את הברייתא לשיטת רב, שמדברת באילן הממלא
75 את כל המיצר כולו, ושורשיו נוטים לשתי השדות בשוה, ולכן
76 אמרה הברייתא שיחלוקו בעלי השדה בפירות האילן.
77 שואלת הגמרא: אי הכי, מאי למימרא - מדוע צריך לומר זאת, הרי
78 זה דבר מובן מאליו שבשאינן נוטה לשתי שדות, פירותיו שייכים
79 לבעלי שתי השדות. משיבה הגמרא: לא צריכא - לא היתה צריכה
80 הברייתא לחדש שם דין זה, אלא מפני שמדובר תחלי מנייה לחד קמא
81 שאף שוורשיו נוטים לשתי השדות מכל מקום כל משא פירותיו
82 וענפיו נוטה לאחת מן השדות, והידיעה הברייתא שאף על פי כן
83 חולקים בעלי השדה בפירות האילן בשוה.
84 שבה הגמרא ושואלת: ואפתי - ועדיין צריך ביאור מאי למימרא -
85 מדוע היתה צריכה הברייתא לומר זאת גם במקרה זה, הלא דבר
86 פשוט הוא שיחלוקו אף אם משא הפירות והענפים נוטה לשדה
87 אחת. מבארת הגמרא את החידוש: מהו דתימא - היה אפשר
88 לומר דאמר ליה - שיכול לומר בעל השדה שאליה נוטה משא
89 הפירות והענפים, פלוג הכי - תחלק כך את האילן, כלומר לאורך
90 הגבול שבין שדותינו, ואז נמצא שכל הפירות שייכים לי, ולכן קא
91 משמע לן - השמיעה לנו הברייתא, דאמר ליה - שיכול להשיב לו
92 בעל השדה השניה, מאי הוית דפלתת הכי - מה ראית שיחלקת
93 את האילן לאורך הגבול, כך שהפירות יהיו שייכים רק לך, פלוג
94 הכי - חלק את האילן לרוחבו, כך שהפירות יהיו שייכים לשנינו
95 ויתחלקו בינינו.
96 מאמר נוסף שאמר רב יהודה לרבין בר רב נחמן: אמר ליה רב
97 יהודה לרבין בר רב נחמן, רבין אחי, לא תובין ארעא דסמיכא למתא
98 - אל תקנה קרקע הסמוכה לעיר כדי שתורע בה שדך, כיון
99 שהאנשים שבעיר רואים אותה תמיד, ויש חשש שמא יתנו בה עין
100 רעה, דאמר רבי אבהו אמר רב הונא אמר רב, אסור לו לאדם
101 שיעמוד על - בסמוך לשדה חבירו בשעה שהתבואה שבה עומדת
102 בקמוניתה, שמא יתן בה עין רעה ויפסידנה.
103 מקשה הגמרא: איני, והא אשכחניהו רבי אבא לתלמידיה דרב -
104 והרי כשפגש רבי אבא את תלמידי רב אמר להו, מאי אמר רב בהני
105 קראי - מה דרש רב בפסוקים אלו (דברים כח ג, ו) 'ברוך אתה בעיר
106 וברוך אתה בשדה', 'ברוך אתה בנאות וברוך אתה בצאתך'. ואמרו
107 ליה תלמידי רב לרבי אבא, הכי אמר רב - כך דרש רב, 'ברוך אתה
108 בעיר' הכוונה לברכה שיהא ביתך סמוך לבית הנכנסת, כדי שהיא
109 ביתך סמוך למקום שד' נמצא בו, ומה שכתוב 'ברוך אתה בשדה'
110 הכוונה היא שיהו נכסיה דהיינו שדותיך קרובים לעיר, ולא תצטרך
111 לטרוח טירחה מרובה להביא מהן פירות, ומה שכתוב 'ברוך אתה
112 בנאות' הכוונה היא שלא תצטרך בשתמטא אשתך כשהיא בספק
113 שמא היא נדה, בשעת ביאתך מן הדרך, אלא תתא טהורה, ומה
114 שכתוב 'ברוך אתה בצאתך' כוונת הברכה שיהו צאצאי מעיר -
115 בניך בקמותך, בתורה, בעושר ובכבוד.
116 ואמר להו רבי אבא לתלמידי רב, רבי יתקן לא אמר הכי - לא דרש
117 פסוקים אלו כפי שדרש רב, אלא דרש פסוקים אלו כך, מה שכתוב
118 'ברוך אתה בעיר' הכוונה היא שיהא בית הכפסא סמוך לשולחנתך

1 מיקל, שאף אם לא התנה במעמד אנשי העיר, שישתמש עם הכסף
2 לצורך התקנת רצועה לסנדלו, מותר לו לעשות כן, משום שאין
3 אדם מקפיד בדבר שאינו חסר. ומוכח שלא כביאור רב חסדא
4 ברעת רבן שמעון בן גמליאל שאדם מקפיד שהשני לא ירמהו אף
5 כשאין לו הפסד בכך.
6 לכן מבארת הגמרא טעם אחר בדברי רבן שמעון בן גמליאל:
7 אלא אמר אבני, מעמא דרבן שמעון בן גמליאל שאטר לזרוע מין
8 אחר ממה שפסק עם חבירו, הוא כפי מאמרו דמר - של רבה בר
9 נחמני, דאמר מר, האי מאן דניחא ליה דתתבור ארעיה - הרוצה
10 שתהא שדהו בורה, ולא תצמח, לזרעה שתא חמי ושתא שערי -
11 יזרענה שלא כפי הסדר, אלא שנה אחת יזרע חטים ובשנה הבאה
12 שעורים, או שתא שתי ושתא ערב - שנה אחת בסדר של שתי,
13 כגון מזורח למערב, ובשנה הבאה בסדר של ערב, מצפון לדרום,
14 שהשינוי בסדר הזרעה מזיק לקרקע. ומטעם זה אסר רשביג
15 לשנות ממה שפסק עם חבירו, הוא בעל השדה, כיון חשש שמא בשוה
16 הקודמת זרע בה בעליה דווקא אותו מין שפסק עמו, ואם יזרע
17 בה מין אחר נמצא מקלקלה.
18 מבארת הגמרא: ולא אמרן שהזרוע מין אחר ממה שזרעה בשנה
19 הקודמת הרי הוא מקלקל את השדה, אלא דלא כריב ותני - שלא
20 חרש לאחר הקצירה של המין הראשון, ושנה לחרוש בה שוב
21 קודם זרעת המין השני, אבל אם כריב ותני, לית לן קה - אין לנו
22 לאסור לזרוע מין אחר.
23 שנינו במשנה: אם פסק עמו לזרוע תבואה לא יזרעה קטנית וכו',
24 ואם פסק עמו לזרוע קטנית יזרעה תבואה: מיתי ליה רב יהודה
25 לרבין בדברי המשנה 'אם פסק עמו לזרוע תבואה יזרעה קטנית',
26 להיפך מהכתוב לפנינו. אמר ליה רבין, והא אמן תנן 'תבואה לא
27 יזרעה קטנית', אמר ליה רב יהודה, לא קשיא, הא - מה ששנית
28 שמתר לשנות מתבואה לקטנית, הוא לך, בני בבל, שהקרקע
29 בארצינו טובענית ומלאה ביצות עקב היותה עמוקה ומלאה מים,
30 וממילא אין חשש שתיכבש אף יזרע בה קטנית, ולכן יכול לשנות
31 ולזרוע אף קטנית כשפסק עמו לזרוע תבואה, והא - מה שכתוב
32 במשנה שלפנינו שאסור לשנות מתבואה לקטנית הוא להו, לבני
33 ארץ ישראל, שהקרקע בארצם יבשה כיון שהיא במקום הרים,
34 וממילא יש לחשוש שהקרקע ראויה רק לזרעת תבואה ולא
35 לזרעת קטנית שתכבישנה, ולכן אסור לחוכר לשנות ולזרוע
36 קטנית כשפסק עמו בעל הקרקע לזרוע בה תבואה.
37 דין נוסף שאמר רב יהודה לרבין: אמר ליה רב יהודה לרבין בר רב
38 נחמן, רבין אחי, הני תחלי דבי יתנא - שחלים אלו הגדלים
39 בערוגות הפשתן בין גידוליה, אין פה משום גול אם תולשם אדם
40 אחר ממקומם, שכיון שהם מוזקים לפשתן והנוק מרובה על
41 דמיהם, וכיון שיש לעוקרם משם, אין בעליהם מקפידים אם אחר
42 עוקרם, אבל אם הם עומדות על הגבולין שבין ערוגות הפשתן ולא
43 בערוגה ממש, ואינם מפסידים הפשתן, מקפידים בעליהם שלא
44 יעקרום ויש פה משום גול. ואם עמדו שם השחלים זמן רב עד
45 גמר גידולם וכבר היקשו לזרע השחלים ונגמר גידולם, ואין
46 עקירתם מועלת לבעל הפשתן להשביח פשתנו, באופן זה אפילו
47 דבי יתנא נמי - אף הגדלים בתוך ערוגות הפשתן, יש פה משום
48 גול. מאי מעמא משום דמאי דאפסיד אפסיד - מה שהפסיד בעל
49 הפשתן בגדילתם כבר הפסיד, ומעתה אין עקירתם מועילה, אלא
50 רק מפסיד בכך את השחלים עצמם, ולכן אסור.
51 דין נוסף שאמר רב יהודה לרבין: אמר ליה רב יהודה לרבין בר רב
52 נחמן, רבין אחי, הני דילי - יש אילנות הגדלות בשדה שלי,
53 שפירותיהם דילך - שלך, כיון ששדי סמוכה לשדך ושורשי
54 אילנותי הסמוכים לשדך נוטים אליה ויונקים ממנה, ודילך - ויש
55 אילנות הגדלות בשדך, שפירותיהם דילי - שלי, כיון שיש משורשי
56 אילנותיך הנוטים לשדי ויונקים ממנה, וההלכה בזה היא כפי
57 שהגו' ו-נהגו' בני מצרא - בעלי שתי שדות הסמוכות בגבולותיהן
58 זו לזו, שהאילן הנוטה - שוורשיו נוטים לְכָאן - לאחת מן השדות,
59 פירותיו שייכים לְכָאן - לבעלי אותה שדה, והאילן הנוטה -

1 ה'א' מאן דבעי דתתבור וארעיהו. פ' בבוניט' שתקלקל שדה וקשה דאדרבה כף הוא
2 רגילות של עבדי אדמה שזורעים שנה חסין ושנה שעורין וכשזורעין אותה ב' שנים
3 חסין ורצופין או שעורין מתקלקלת וכן נמי משמע בשיליה' חזקת הבתים (כ"ב דף נו) גבי אהד
4 אמר אכלה חסין ואחד אמר אכלה שעורין כרפי' רבינו שמואל התם לכך י"ל האי מאן
5 דבעי שתהא שרדו חשובה כפילו הניקה שנה
6 אחת בורה כי כן דרך לזרעה שנה ולחזקיה
7 שנה כדי שתחוויר לבחנה ממה שהוב' לזרע
8 שתא חסין ושתא שעורין ולכך אסר רשב"ג
9 בשאמר לזרעה חסין שלא יזרע שעורים כי שקא
10 אשתקד וזרעה שעורים ואי קריב ותני לית לן בה
11 שש לא יאסור רשב"ג:

12 ה'ג' תחלי דבי פיתנא אין בהם משום גזל.
13 אע"ג שהתנה יהושע שיהו מלקטין
14 עשבים בכל מקום כדאמר בסוף פ' מרובה (ביק
15 דף פא.) התם מייב' בעשבים שאין ראויים לאדם
16 אלא לבהמה וכן משמע מדל'א נקט ירקות אלא
17 תחלי שכן מאכל אדם אסור אאי"כ הוא שדה
18 פשתן: א"ל' העומד על המיצר. פ' הקונטרס
19 אינו מיושב שפירש אילן שנטעו בקרקע סמוך
20 למיצר והשרשים נוטים בשל חבירו אלא כראה
21 לפרש שהאילן עומד ממש על המיצר שהוא של
22 הניחם ואין השרשים מתפשטין לקרקעו של זה
23 יותר משל זה אך הענפים נוטין יותר לשל אחד
24 מהם רב אמר הנוטה לכאן לכאן כיון שהשרשים
25 שרים בשל זה כמו בשל זה אולין בחר הענפים
26 מה שיש מן הענפים כנגד המיצר חולקים והשאר
27 לרשות שנטוין הוי הכל שלו ושמואל אמר
28 חולקין אולין בחר השרשים שהם שרים כמו כן
29 יהיו שרים ונשאל אב' אי נטעו כולו ברשות
30 אחד והענפים נוטים ברשות חבירו בה אמר ר'
31 יוחנן בס"פ לא יחפור (כ"ב דף כו) ושם ד"ה ואחד
32 מביא וקורא שעל מנת כן החזיל יהושע את
33 הארץ שכל הענפים יהא לבעל השרשים ובהא
34 מודו נמי רב ושמואל דשמעתין ופריך אילן
35 העומד על המיצר חולקים ולישמי בממלא כל
36 המיצר כמו שהשרשים הן כולן על המיצר כך
37 הם הענפים ותחלי טעניה לחד גיסא דקאמר
38 לא שהענפים עוברים המיצר אלא שיש פירות
39 לצד אחד יותר מלצד חבירו מזה דיתמא
40 ינפלוג לאורבו של מיצר קמ"ל דחולקין לרחובו
41 של מיצר ושליליה הבית והעליה (למנו דף קיח)
42 דתנן שתי גינות זו למעלה מזו וזרז בניתים
43 השרשים לבע' הם של עליון לפי שהם יתקם
44 מגינתו אבל הנוף שהוא בארץ התחתון לר'
45 יהודה הוא של תחתון ולר"מ הוי לשל עליון
46 דאמר שדי נופו בחר עיקרו והתם פסיק בר"ש
47 דאמר כל שיכול עליון לפשוט ידו וליטול הרי
48 אלו שלו והיינו בר"מ והשאר מסתמא הפקיד
49 לתחתון ונראה דאפי' לרב דלית ליה הבא שדי
50 נופו בחר עיקרו סובר שפיר בר"מ דכיון דיהתם
51 כל השרשים כולן בשל עליון דין הוא למימר
52 שדי נופו בחר עיקרו כדאמר נמי רבי יוחנן
53 בשילהי לא יחפור ושמואל דאמר הבא חולקין
54 יכול לסבור התם כרבי יהודה ולא אמר שדי
55 נופו בחר עיקרו משום דרגילות למלאות גינתו
56 עפר ולהשוותו אל גינת חבירו ועוד דאין כלל
57 מן הנוף ברשות העליון אלא מקד שגראה חוץ
58 לארץ היא ברשות התחתון אבל בשמעתין רוב הנוף על המיצר רק מעט מן הענפים
59 נוטים לכאן ולכאן חוץ לרחוב המיצר.

תשעין

1 מיכל אע"ג דמישני לא סבר דמקפיד איניש מדי דלא חסר בה: דאמר מר. רבה בר רבאמי
2 רביה דאבי דרבה גידלו בביתו: דתתבור. דתעשה בורה שלא יצמחו זרעוניה: לזרע
3 [שתא] חסין וכו'. ה"נ פסק עמו חסין שגאו הוא זרעה חסין בשנה רשעברה ואם יזרעה
4 זה שעורין נמצא זה מתקלקלה: דלא קריב ותני. חרשה לאחר קצירה ושינה בשעת הזרע:

5 מתני לה רב יהודה לרבינ'. במתני' תבואה יזרעה
6 קטנית: תא' זה וקא' להו. מתני' בא"י קאי שהיא
7 מקום הרים ואיכא למיחש לכחשא דארעא אגן
8 השתא כבבל קיימינן שהיא מצולה וטבועה
9 בבצעי המים וליכא למיחש לכחשא דארעא
10 הלכך משנה בכל מקום שירצה מקטנות
11 לתבואה ומתבואה לקטנית ור"ש אוסר כדאמרן:
12 תחלי דבי פיתנא. שחלים ששורין ברישין
13 הגדולים בין הפשתן: אין בהם משום גזל. לכל
14 הבא ועוקרן לפי שהוא מבישח את הבעלים
15 שמפסידים פשתן יותר על דמיה: ואם עופרת על
16 גבול. הערוגה שאין עומדין בתוכה: יש בהם
17 משום גזל. דלא מפסדי' הוקשו לזרע. אורחן
18 שחלים שעמדו בפשתן ימים רבים עד שנגמר
19 גידוליהו. שוב אין עוקרתן מועלת לפשתן ויש
20 בהם משום גזל: דילי' דילך דילך דילי' יש
21 אבולותי שהפירות שלף ובאילוניתי שהפירות
22 שלי ששדותינו זו לזו סמוכות והמצרים גזדהים
23 ואבולות נטועין בהם יש מן נטועין בשלי
24 ששרשיהן כפפו ונטו כולן לתוך שדך ויונקים
25 משלך ויש בשלך שנטוין לתוך שלי ויונקים
26 מארצי: ונתנו בני מצרא וכו' נוטה לכאן ולכאן
27 נוטין שרשין לשדה זו הפירות שלו: בממלא כל
28 המצר. שנטוין שרשין כולן לצד האחד: תחלי טעניה.
29 משא פירותיו ונפיו נוטה לצד האחד: פלוג הכי.
30 טול אתה חציו שאצלך ואני חציו שאצלי: פלוג
31 הכי. לעבר רוחב השדה חלוק האילן אם עומדת
32 השדה מורה ומערב יחלוק אותו האילן צפון
33 ודרום: לא תבון. לא תקנה שדה הסמוכה לעיר
34 שעין בני האדם שולטת בה תמיד: אסור לאדם
35 בו. שלא יפסידנה בעין הרע: קרובין לעיר. שלא
36 יתא ורחק להכניס פירות: ספק נדה. וכ"ש רדאי:
37 אמר להו. ר' אבא רבי יוחנן לא אמר הכי: סמוך
38 לשולחנה. כלומר סמוך לביתך שלא תצטרך
39 להרחיק בשדות והאי דנקט שולחנה שנתבל
40 לבדוק עצמך לפני אכילה ולאחר אכילה
41 כדאמר בשבת (דף מא.) כדתנאן הוצרך לנקות
42 ואוכל וזמה לתור שהספיקוהו על גבי אפרו
43 ואחר אכילה שהמאכל זוחק ומוציא את
44 המעופל ואם יתא צריך להרחיק פעמים
45 שהעמוד חוזר ובא לידי הדרוקן אבל בית
46 הכנסת סמוך לביתו לר' יוחנן לאו מעליהו
47 ר' יוחנן לשעמיה. דאמר במסכת סוטה (דף
48 כב.) שבר פסיעותי יש דאמר למדנו יצאת חטא
49 מבתולה וקבול שבר מאלמנה שאמרה לו ולא
50 שבר פסיעותי יש אם יש בית הכנסת בשכונתי
51 ואני קאה לבית מדרשך להתפלל: בשולשין.
52 שיש שנה שלוקה בגפנים וביתים ואין לוקה
53 בתבואה ויש שנה שלוקה בזו ולא בזו ותהי' לו
54 פליטה:

לא

1 תשעין וט' מתו בעין הרע ואחד בדרך ארץ. וא"ת א"כ בני יוסף שלא שלטה בהן עין הרע
2 וקה לקח לחיות הרבה מקבל השבטים ור"ל שמותו בדרך ארץ יותר מאחרים
3 כשהקב"ה היה רוצה להמתין היה שולח להם הלאים אחרים: צנים. קור פדמוכח הכא
4 פחים חום פדמוכח בריש מספ' ע"ז (דף ו' ושם ד"ה הכל) ומיירי הכא במאורעות הבאים על
5 האדם דאילו במדות אמר בפ' כל הדר גידה דף

1 לא קשיא. דרב אדרב: שורא ורתקא. חוקה ורתוקת גדר של נגרים כמו (איכה ג) חיל
2 וחומה: כל חיל. דבר שכל החללים תלזין בו וזו העין עין רעה: עבר מה דעבר. יודע היה
3 ללחוש על הקברות ולהבין על כל קבר וקבר באיזו מיתה מת אם הם רבונמוזו אם בעין
4 רעה: הכל בדין. כל החללים ותוצאות מיתה על נשיבת הרוח באין הכל לפי השערה
5 והאדם יש לה אדם שרוח פלוני קשה לו ובשעה
6 פלוני והאיפא חרוני מלכות. חרוני חרב: אי לאו
7 זיקא. שנבנס בפמיה: עברי ספא ותי. סם המוחבר
8 בשך חתוכה וזו העשבים הוא כדאמר בהמוכר
9 את הספינה (ב"ב דף ע"ג): צנים פחים. קור הנופח
10 ולא היינו רוח דקאמר שמואל דשמואל זיקא
11 בלא צינה נמי מקנה זו קרה. שהמיריה שבה
12 גדולה ונובעת ומתפשטת בגידין ובעצמות.
13 [ובין] פת פלח כפסלתו. בדולין לקמן מקראי:
14 וקיתוין של מים. למי שאין לו יין ויין. היינו
15 רוח דאמר שמואל: מתביבות פתי. שדעתו
16 מישבת עליו לפי שאינו מצטער בעינו: וזוכה
17 כדיון. אם יש לו עין דם חבירו דעתו מישבת
18 ליישב דבריו בבדי הטעמים: ללמוד וללמה.
19 מחמת ישוב הדעת: ודבריו נשקעין. לבריות שיש
20 לו לב להטעמקו. הכל. דעה וזהו: נוקק
21 לאשתו. אם בעל הרהורים הוא ומתוך שלבו
22 טוב בבשר שאכל קצת תובע לאשתו ובצאתו
23 לשוק ורואה נשים אינו מתאחד להן: כינה שבבני
24 מעיין. תולעים: מוציא את הנקמה ואת התנה.
25 שפשאין לבו טוב עליו הוא טוח לבעוט: ואמרו
26 רבנן השכם ואכול. עברי פסחים (דף ק"ב)
27 דברים שצוה רבי לבעי: משוואת. מודד
28 קרקעות היה בעבר לקונים ולמוכרים ולאחין
29 ולשוותין הפאין לחלוק: בורבא רישא.
30 כרכום של גן שקורין קרוג אודמינליט' והוא
31 משוהו שבכורבמין: ארבע אמות דאניגרא. אמת
32 המים שהמשיכהו מן הנהר הגדול אל השדות
33 על פני הבקעה בולה ומניחין בעלי כל שדה
34 ושדה מלורע את אגפיה רוחב ארבע אמות
35 שלא תתקלקל שפתה ומודדין אותם בולם ביתר
36 ומצינינים אותם שלא יחרשו מן הסימן ולחוקי:
37 ולול כהן. אל תדקוק בהן להחזיקו: לא
38 תמשנהו כלל. אלא באומדן הדעת גתינו כד'
39 שיהו ניכרים לעינים שהן שלמות ורחבות: לבני
40 אניגרא. אינו מוסיף אלא יחידים ויש בהן למחול:
41 ל"ב. ומאן מחיל: מלי פתי גנדי בתי עברי
42 נהרא קוצו. המוציא יער או אילנות נטועין על
43 שפת הנהר: קוצו ברוחב מלא פתח מושכי הכל
44 הספינה וזו מטיין עצמן באלקטון והולכין בשדה
45 משופעין לצד היבשה שלא תמשכם הספינה
46 מים וכל כמות הצריך להחזיק דים לקחן
47 ובכני עברי שפעמים שהולכין מבאן
48 ופעמים שהולכין מבאן: קין שיתבר אפתא.
49 ברוחב דרך רה"ר פדנתן בבבא בתרא (דף ע"ט)
50 דרך רה"ר שש עשרה אמה: בני משוואת. שם
51 העיר והעיר היה שלהן: דפניהו. הלקחה
52 אשליהן. חבלים שלהן: אבא. יער: ניקיניו עילאי
53 ותתא. מי שיש להן יער על הנהר אצלי למעלה
54 הימנו ולמטה הימנו הליך דרך המים: הנה דבי
55 פרין רופילא הוה. אותן שלמשה ושלמעלה לא
56 של ישראל היה שיכול לקצוץ אותו יער של
57 בית פרין פחת פריסים היה וידוע הוא שלא
58 יקצוץ ומה תועיל קציצה שלי אי פתתי
59 אשליהו פסתגי להו. אם יוכלו למותו חבלם וקבא ממוסע למסע או מכפר ליתר ממוסע למעלה וילכו

1 טו: ושם ד"ה הכל) הכל בידי שמים חוץ מיקראת
2 שמים: שיתין רחסי רהטי. יש מפרשים דנקט
3 שיתין לפי שימי החורף ששים וכן מ"י הקיץ
4 כדאמר לעיל (דף ק"ו) ופת שחרית מצלת מן
5 החמה ומן הצנה א"כ בן דרך למינקט בכל מקום
6 שיתין כדאמר בהובל (ב"ק דף ע"ב) שיתין תכלי
7 מטייה לכאן דקל חכריה שמע כו': ארבע
8 גרמדי דאניגרי ולול בהו. פירוש ארבע אמות
9 שאתה מודד לבני אניגרא שחולים משם להשקות
10 שדותיהם ולול פירוש מודד אותם שחוקות ולא
11 ממומצימות כדי שיכולו לעמוד שם ברוח ולא
12 כפי הקונט' דעל נהרא שפניחין מקום גם מושכי
13 ספינות לא תמשח כלל שצריכין רוח הרבה שלא
14 יפלו במים אלא בלא מדידה יתנו שיהא ניכרת
15 ונהרא להענין:
16 בתרי עברי נהרא קוצו. פי' ענפי אילנות היער
17 קוצו שצריכין להטות כתפיהם לצד
18 היער שלא יפלו במים וא"ת דאמרין בסוף פרק
19 המוכר פירות (ב"ב דף ע"ג ושם ד"ה אומה) אמה
20 בית השלחין אני מוכר לה נתון לו ב' אמות
21 לתוכה אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה ור"ל
22 דהתם מיירי באמת המים שהוא לאדם אחד
23 שהוא עושה חריץ תוך שדהו להשקות ממנה
24 ואין צריך לאגפיים רק אמה מכאן ואמה מכאן
25 והכא אניגרא הוא יאור גדול להשקות כל אותה
26 בקעה לכך צריך ארבע אמות לאגפיה תרע
27 דהתם זורעים אותן אמות ונטועין שם אילנות
28 כדאמר התם אגל הקא אין זורעין ונטועין כלל
29 שכל העם הולכים שם להשקות שדותיהם וזו
30 דקאמר דאנהרא ל"ב לאו משום דאניגרא
31 ליהו בולדה דאדם אחד אלא אינו ד"כ"ע אלא
32 לאותן המשקין שדותיהם לבד אי נמי ארבע
33 אמות דקבא היינו ב' אמות של תוכה ואמה
34 מכאן ואמה מכאן:
35 ליקוץ

1 לא קשיא הא דמהדר ליה שורא ורתקא הא דלא
2 מהדר ליה שורא ורתקא והסיר ה' ממוך כל חולי
3 אומר רב זו עון רב לטעמיה דרב סליק לבי קברי
4 עבד מאי דעבד אומר תשעין ותשעה בעון רעה
5 ואחד בדרך ארץ וישמואל אומר זה הרוח שמואל
6 לטעמיה דאמר שמואל הכל ברוח ולשמואל הא
7 איפא חרוני מלכות הנהך נמי אי לא זיקא עברי להו
8 ספא ותי' ר' חנינא אומר זו צינה דא"ר חנינא הכל
9 בידי שמים חוץ מצנים פחים שגאמר צנים פחים
10 בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם ר' יוסי בר
11 חנינא אומר זו צוזה דאמר מר צוזה החוטם וצוזה
12 האוזן רובן קשה ומיעוטין יפה ר' אלעזר אומר זו
13 מרה תנינא נמי הכי מחלה זו מרה ולמה נקרא שמה
14 מחלה שהיא מחלה כל גופו של אדם דבר אחר
15 מחלה ששמונים ושלשה חללים תלזין בפרה וכולן
16 פת שחרית פלח וקיתוין של מים מבפלתן ת"ר י"ג
17 דברים נאמרו בפת שחרית מצלת מן החמה ומן
18 הצנה ומן הזיקין ומן המזיקין ומחכימת פתי וזוכה
19 בדיון ללמוד תורה וללמוד ודבריו נשמעין ותלמודו
20 מתקיים בידו ואין פשוו מעלה הכל ונוקק לאשתו
21 ואינו מתאנה לאשה אחרת והורגת כינה שבבני
22 מעים וי"א אף מוציא את הנקמה ומכנים את
23 האהבה א"ל רבה לרבא בר מרי מנא הא מילתא
24 דאמרי אינשי שיתין רהיטי רהוט ולא מטו לנברא
25 דמצפרא ברח ואמרו רבנן השכם ואכול פקין מפני
26 החמה ובחורף מפני הצינה א"ל דכתיב לא ירעבו
27 ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש לא יכם שרב
28 ושמש פינן דלא ירעבו ולא יצמאו א"ל את אמרת
29 לי מהתם ואנא אמינא לך מהכא ועבדתם את ה'
30 אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך ואת אלהיכם שמו ותפלה
31 וברך את לחמך ואת מימך זו פת במלה וקיתוין של מים מכאן ואילך והסירותי מחלה
32 מקרבך א"ל רב יהודה לרב אדא משוחאה לא תולול במישחתא דכל פורתא ופורתא
33 חוץ לכורבמא רישא א"ל רב יהודה לרב אדא משוחאה ד' אמות דאניגרא ולול בהו
34 דאנהרא לא תמשנהו כלל רב יהודה לטעמיה דאמר רב יהודה ארבע אמות דאניגרא
35 לבני אניגרא דאנהרא דכולי עלמא מכריז רבי אמי מלא פתפי נגדי בתרי עברי נהרא
36 קוצו רב נתן בר הושעיא קין שיתסר אמתא אתו עליה בני משוואת דפניהו הוא סבר
37 ברשות הרבים ולא היא התם בעינן כוליה האי הכא משום אמתותי אשליהן הוא כמלא
38 פתפי נגדי סגי רבה בר רב הונא הוה ליה ההוא אבא אגודא דנהרא אמרו ליה ניקוץ מר
39 אומר להו קוצו עילאי ותתאי והדר ניקוץ אנא היכי עבדי הכי והפתבי התקוששו וקשו
40 ואמר ריש לקיש קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים התם אבא דבי פרין רופילא הוה
41 ואמר אי קניצו קניצא ואי לא קניצו קניצא אמי איקוץ דאי ממתתי להו אשליהו מסתגי להו
42 ואי

1 אשליהו מסתגי להו. אם יוכלו למותו חבלם וקבא ממוסע למסע או מכפר ליתר ממוסע למעלה וילכו
2 ואם

בבא מציעא דף קז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רלא

60 שכאשר אינו מתענה ומצטער דעתו מיושבת עליו ומחכים. ו.
61 וְזוֹכָה בְּדִין – אם יש לו דין עם חבירו, מאחר שהוא אוכל דעתו
62 מיושבת ושוטח את טענותיו כראוי וכך זוכה בדין. ז. וזוכה ללמוד
63 תורה. ח. וללמד כראוי, מחמת ישוב הדעת. ט. וידבריו נשמעין
64 לבירות, כיון שיש לו לב להטעמים בפניהן. י. ומתוך שלומד
65 ביישוב הדעת תלמודו מתקנים ידו. יא. וְאֵין בְּשִׁירוֹ מַעְלָה הַכֵּל –
66 יזעה וזודמה. יב. וְאֵם בועל הרדורי תאודה הוא, מכיון שאכל פת
67 בבוקר ולבו טוב עליו הוא נוקק לַאֲשֵׁתוֹ, ומכיון שכן בצאתו לשוק
68 אֵינוֹ מְתַאֲנֶה לַאֲשֵׁה אַחֶרֶת. יג. וְהוֹרֵגֶת בְּיָנֶה – תולעת שנמצאת בכני
69 מַעֲיָם. יד. וְאִם מְרִים מַעְלָה נוספת בפת שחרית, שֶׁאֵף מוֹצֵיא אֶת
70 הַקֶּנֶפֶה שישנה באדם בשעה שאינו אוכל, שאז אין לבו טוב עליו
71 והוא נוטה לכעוס, וּמְכַנְּסִים אֶת הַחֶהָקָה ללב.
72 הגמרא מבררת את מקורן של אמרות שנאמר בענין אכילת פת
73 בשחרית: אָמַר לִיה רַבֵּה לְרַבָּא בַר מַרְי, מָנָא הָא מִלְתָּא דְאָמְרִי
74 אִינְשֵׁי – מהו המקור למה שרגלים אנשים לומר, שיתין רְהִימִי
75 רְהוּמִי – שישים איש רצו ולא מָנוּ לְבָרָא דְמַצְפָּרָא כְרֵךְ – ולא
76 השיגו את האדם שרץ לאחר שאכל פת בשחרית. וכן מהו המקור
77 למה שאמרו רבנן בענין זה, הַשֶּׁבֶם וְאָכַל פַּת בַּשַּׁחֲרִית, פְּקִינִין
78 תַּעֲשֶׂה כַךְ מִפְּנֵי שַׁעַל יְדֵי כַךְ לֹא תִזְכּוּ מִחוּם הַחֶמְהָ, וְכַיּוֹרֵךְ תַּעֲשֶׂה
79 כַךְ מִפְּנֵי שַׁלָּא תִזְכּוּ מִהַצְיָנָה. אָמַר לִיה, הַמְקוֹר הוּא מִדְּכַתִּיב
80 (ישעיה מט ז) בַּגֹּאֲלָה הַעֲתִידָה, שֶׁכֵּל הַעוֹלָיִם מֵהַגּוֹלָה לֹא יִרְעֻבוּ
81 וְלֹא יִצְמְאוּ וְלֹא יִכְּסוּ שָׂרֵב וְשָׁמֵשׁ, שֶׁכֵּן יֵשׁ לַפֶּרֶשׁ אֵת הַפְּסוֹק כַךְ, לֹא
82 יִכְּסוּ שָׂרֵב וְשָׁמֵשׁ בֵּינָן דְּלֹא יִרְעֻבוּ וְלֹא יִצְמְאוּ, כְּלוּמַר מֵאַחַר שִׂיאֲבָלוֹ
83 בַּתְּחִילַת הַיּוֹם וְלֹא יִרְעֻבוּ וְלֹא יִצְמְאוּ מִמִּילָא לֹא יִכְּסוּ הַשֶּׁרֵב
84 וְהַשֶּׁמֶשׁ.
85 אָמַר לִיה רַבֵּה לְרַבֵּה בַר מַרְי, אֶתְּ אֲמַרְתָּ לִי מְהֵרָא – אתה אומר לי
86 שלמדים זאת מהפסוק ההוא, וְאָנָּא אֲמִינָא לָךְ מְהֵרָא – ואני יאמר
87 לך שלמדים זאת מאכן, שְׁנֵאמַר (שמות כג כה) 'וְעִבְדְתֶם אֶת ה'
88 אֱלֹהֵיכֶם וְכִרְדְּתֶם אֶת הַלְחֶמֶךָ וְאֵת מִימֵיךָ וְאֵת הַמַּחְלָה מִקְרַבְךָ, וְכִרְדְּתֶם
89 נַרְשׁ, 'וְעִבְדְתֶם אֶת ה' וְאֵת הַיְיָכֶם', עֲבַדְתֶּהּ זו הִיא קְרִיאַת שֶׁמֶע
90 וְתַפְּלָה שֶׁל שַׁחֲרִית, 'וְכִרְדְּתֶם אֶת הַלְחֶמֶךָ וְאֵת מִימֵיךָ' בִּרְכַּה זו נֵאמְרָה
91 עַל פַּת הַמַּחְלָה וְקִיּוּן שֶׁל מֵים שֶׁאֵתָה אוֹכֵל וְשׁוֹתָה בְּאוֹתָה שַׁעֲהָ,
92 וּמְכַנְּסִים וְאֵילָה – לאחר שתעשה כן, מוּבֹטָח לָךְ 'וְהִסְרִיתִי מִקְרַבְךָ'.
93
94 הגמרא ממשיכה להביא מאמרים מדברי רב יהודה: אָמַר לִיה רַב
95 יְהוּדָה לְרַב אֲדָא מְשׁוּחָאָה – מודד מקרעות, לֹא תִלּוֹל בְּמִשְׁחָתָא
96 – אל תלול במלדיך במדידותיך, כיון דְּכָל פּוֹרְתָא וּפּוֹרְתָא הִוִּי
97 לְבוֹרְכָמָא רִישָׁא – כל שטח ארמה מועט ראוי לזיזת כרכום של
98 גינה שהוא המושב שבכרכומים, ואם אינך מדייק לתת לכל אחד
99 כפי חלקו נמצאת גורם לו נזק גדול.
100 הוראה נוספת של רב יהודה בענין מדידת קרקע: אָמַר לִיה רַב
101 יְהוּדָה לְרַב אֲדָא מְשׁוּחָאָה, אַרְבַּע אַמּוֹת דְּאֵינְרָא – אותם ארבע
102 אמות שבעלי השדות מתרחקים מאמת המים המוליכה מים
103 לשדותיהם ואינם זורעים בהם, וְלֹאֵל בְּהוּ – אתה יכול לזולל
104 במדידתם ואינך צריך למדוד אותם בעין יפה. אבל דְּאֵינְרָא – את
105 ארבע אמות שהם מתרחקים משפת הנהר ומניחים אותם מלזרוע.
106 לֹא תִמְשַׁחְנֵהוּ – אל תמדדנו כָּלָל, אלא תניח שם קרקע במדה
107 מספקת לפי אומד דעתך, שִׁיחָא נִיכַר לַעֲיִנִים שֶׁנִּשְׂאָר בַּמְדָּה
108 שְׁלִימָה וְרַחְבָּה כְּפִי הַנְּצִיךְ.
109 הגמרא מבארת את דברי רב יהודה: רַב יְהוּדָה לְמַעֲמִיָּה, דְּאָמַר רַב
110 יְהוּדָה, אַרְבַּע אַמּוֹת דְּאֵינְרָא לְכִנֵּי אֵינְרָא – ארבע אמות שעל שפת
111 אמת המים שייכים לבעלי השדות שבסביבתה, לפיכך אם שפת
112 ויחסיר במדידתם אינו מוזק אלא ליחידים, וּבּוּדָאי יִמְחַלוּ לוֹ. אבל
113 דְּאֵינְרָא דְכוּלֵי עַלְמָא – ארבע אמות שעל שפת הנהר שייכים לכל
114 העולם, ואם יחסר במדידה נמצא הוא מוזק לרבים ומי ימחלו לו,
115 לפיכך לא ימדוד כלל אלא יניח בעין יפה.
116 הוראה נוספת בענין השארת קרקע פנויה על שפת הנהר: מְכַרְיִי
117 רַבִּי אָמִי, מִלָּא תְּכַפִּי נְגִידֵי בְּתֵרֵי עֲבָרֵי נְהָרָא קוּצִי – המוצא עצי יער
118 או אילנות טטועים על שפת הנהר משני עבריו, יש לו לקצצם עד

1 מתרצת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא – דברי רב אינם סותרים אלו את אלו,
2 הָא – מה שאמר ששדה סמוכה לעיר היא ברכה מאחר ואין בה
3 טורח בהכנסת הפירות לבית, מדובר באופן דְּמַהֲרֵד לִיה שׁוּרָא
4 וְרַתְקָא – כשחקיק את השדה בחומה ועליה גדר, ובני אדם אינם
5 יכולים להתבונן בתוכה ולתת בה עין רעה, וְהָא – מה שלמד רב
6 יהודה מתוך דברי רב שאין רצוי לקנות שדה בסמיכות לעיר
7 מדובר באופן מְהֵרָד לִיה שׁוּרָא וְרַתְקָא, ומכיון שכך יש
8 לחשוב שמא יתן בה אדם עין רעה.
9 הגמרא מביאה דבר נוסף שאמר רב בענין עין רעה: בברכת משה
10 לישראל אם ישמרו את התורה והמצוות, נאמר (דברים ז טו)
11 'וְהִסִּיר ה' מִפְּנֵי כָל חַלְוֵי, וְיֵשׁ לַפֶּרֶשׁ שֶׁה' יסיר את הדבר שכל
12 החללים באים בעשיו, וְאָמַר רַב זו עֵינֵן רַעָה שֶׁאֲדָם נוֹתֵן בַּחֲבִירוֹ,
13 שהיא הגורמת לכל החללים. מבארת הגמרא: רַב אָמַר זֹאת
14 לְמַעֲמִיָּה – לפי שישתנו ודבריו במקום אחר, דְּרַב סְלִיק לְבִי קְבָרִי –
15 עלה ונכנס פעם לבית הקברות, וְעָבַד מָאִי דְעָבַד – עשה מה
16 שעשה, היינו שאמר על הקברים איזה לחש שעל ידו הבין בכל
17 קבר אם האדם הקבור בו מת בעתו או מחמת עין רעה, וְאָמַר,
18 שמתוך כל מאה אנשים הקבורים שם תִּשְׁעִין וְתִשְׁעָה מֵהֶם מוֹתוּ
19 עֵצוֹן רַעָה שֶׁנֶּחַן בָּהֶם אֲדָם אַחֵר, וְאָחֵר מֵהֶם בְּלִבְדֵּךְ מֵת פְּרָדֵךְ אֲחִי –
20 בדרך מיתת כל העולם, על ידי חללים שונים.
21 ביאורים אחרים בפסוק: וְשְׂמוּאֵל אָמַר, הדבר שגורם לכל החללים
22 זה הַרוּחַ – נשיבת הרוח על האדם. מבארת הגמרא: שְׂמוּאֵל
23 לְמַעֲמִיָּה, דְּאָמַר שְׂמוּאֵל, הַכֵּל – כל החללים הגורמים למותו של
24 אדם, באים בְּרוּחַ – מחמת נשיבת הרוח עליו, שיש אדם שרוח זו
25 מוזיקה לו ויש שמוזיקה לו רוח אחרת, וכן יש אדם שהרוח מוזיקה
26 לו בשעה זו ויש שהיא מוזיקה לו בשעה אחרת. מקשה הגמרא:
27 וְלְשְׂמוּאֵל קִשָּׁה, הָא אֵיכָא – הרי ישנם גם הַרוּגֵי מְלִכּוֹת שֶׁמֹתוּ בַּחֲרַב
28 ולא מחמת הרוח. מתרצת הגמרא: הַקֶּה נְמִי – גם אלו, אֵי לֹאֵן וְיָקָא
29 – אם לא היה הרוח נושבת על פצעיהם, עֲבָרֵי לְהוּ סְמָא – היו
30 ממינים עבורם סם שבוודו לחבר בשר שנחתך, ומניחים על גבי
31 המכה וְחַיִּי – והיו ממשיכים לחיות.
32 רַבִּי חֲנִינָא אָמַר, כָּל חַלְוֵי זו הַצְיָנָה – רוח קרה הנושבת על האדם
33 וגורמת לו לחלות. דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא, הַכֵּל בְּיַדֵי שְׂמַיִם – כל
34 הממוששים והמכאובים באים על אדם בגזירת שמים ואינו יכול
35 להישמר מהם, חוּץ מְצַנִּים פְּתִיחַ – מלבד חולי הבא על ידי הקור
36 שנופח על האדם, שֶׁמַּחֲמַת פְּשִׁיעֵתוֹ הוּא נִיזוֹק מִמֶּנּוּ, שְׁנֵאמַר (משלי
37 כב ה) 'צַנִּים פְּתִיחַ בְּרִדְךָ עֵקֶשׁ שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ וְרַחֵם מֵהֶם' – הקור הנופח
38 באדם וגורם לו לחלות נמצא רק בדרכו של העיקש שאינו שומר
39 ממנו, אבל זה שמתרחק ונשמר שומר את נפשו וניצול. הרי
40 שהחולי הבא מחמת הקור תלוי בידו של האדם ויכול להישמר
41 ממנו. וכונת הפסוק שאפילו חולי זה שאינו בא בידי שמים יסיר
42 אותו ה' ממך.
43 רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא אָמַר, זו ריבוי הצואה שבאף ושבאזניים. דְּאָמַר
44 מַר, צוּאָת הַחֹמֶם וְצוּאָת הָאֵזֶן, רִיבּוּן קִשָּׁה – כשהם מרובים מוזק
45 הדבר לגוף, וּמִעֲמִיּוּן יָפֵה לגוף לפרואתו, וטוב שיהיה מעט משלא
46 יהיה כלום. ואף מחלה זו בכלל הברכה.
47 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, זו מְרָה, שכשהמרירות שבכיס המרה גוברת היא
48 מתפשטת בגידים ובעצמות ומוזיקה לגוף. תְּנִינָא נְמִי הֵכִי, נאמר
49 בפסוק (שמות טו כו) 'כָּל הַמַּחְלָה אֲשֶׁר שִׁמְתִי בַּמַּצְרִים לֹא אֲשִׁים
50 עֲלֵיךְ/ מַחְלָה' זו מְרָה, וְלִמָּה נִקְרָא שְׂמָה 'מַחְלָה', מִשּׁוּם שֶׁכִּשְׁהִיא
51 מתפשטת היא מַחְלָה – מוזיקה לְכָל גּוּפוֹ שֶׁל הָאָדָם. דְּכֵר אַחֵר,
52 נִקְרָא 'מַחְלָה', מִשּׁוּם שֶׁשְׂמֹנִים וְשִׁלְשָׁה חֲלָאִים וּכְמִנֵּן תִּיבַת
53 'מַחְלָה' תִּלְוִין בְּמְרָה, וְאֵת בּוֹלֵן – כל המחלות הללו, אכילת פת
54 שְׁחָרִית מְבַלֵּחַ וְשִׁתִּית קִיּוּן שֶׁל מֵים בְּאוֹתָה שַׁעֲהָ מְכַבְּלִתָּן.
55 אַגַּב פַּת שַׁחֲרִית, מביאה הגמרא ברייתא בענין זה: תְּנִי רַבְּנָן, שְׁלִשָּׁה
56 עֵשֶׂר דְּכָרִים נִאֲמָרוּ כְּמַעֲלַת הָאוֹכֵל פַּת בַּשַּׁחֲרִית: א. מַצְלֵת אֶת
57 הָאָדָם שֶׁלֹּא יִזְכּוּ מִן הַחֶמְהָ. ב. וְכִּן הַצְּנֵה. ג. וְכִן הַיִּקִּין – הרוחות
58 הנושבות על האדם וגורמות לו לחלות, כפי שאמר שמואל לעיל.
59 ד. וְכִן הַמְּוִיָּקִין – השדים הרוצים להזיקו. ה. וּמְכַבְּלִימַת אֲדָם פְּתִי,

מתייבשות. וְהִילּוּפָא פְּטִינָא דְמִימְרָא – במי גשמים היורדים בעיר
 ומקלקלים את הדרכים ברפש וטיט, ובונים חריץ במורד העיר כדי
 שהמים יגרו חוץ לעיר, הדין הוא להיפך. שאם התקלקל החריץ
 במעלה העיר והאנשים שגרים למעלה מתקנים אותו, אין
 האנשים שגרים למטה צריכים לסייע להם, לפי שנוח להם
 שיתעכבו המים למעלה ולא ירדו אליהם. אבל אם התקלקל
 החריץ במורד העיר והאנשים שגרים למטה מתקנים אותו,
 צריכים העליונים לסייע להם כיון שגם הם נהנים מן התקון, שכל
 זמן שלא יצאו המים שלמטה חוץ לעיר יתעכבו המים אצלם
 למעלה.
 הגמרא מביאה סיוע מברייתא לדין זה: תניא נמי הכי – שנינו כך
 גם בברייתא (תוספתא פ"א ה"א), המש נזית שזרועות זו מתחת
 לזו, המסתפקות מים להשקיתן מפעין אחד העובר בסמוך אליהן,
 ונתקלקל הפעין, בולס מתקנות עם העליונה – אם הקלקול נעשה
 בסמוך לגינה העליונה, צריכים כל בעלי הגינות להשתתף עמו
 בתקון, כיון שקלקול הנעשה במקום כזה מעכב אף אותם
 מלהשקות את שדותיהם. אבל אם נעשה הקלקול בהמשך מרוצת
 המעיין, ליד אחת הגינות התחתונות, אין בעל הגינה העליונה צריך
 להשתתף עם בעלי הגינות התחתונות בתקון, לפי שאינו נהנה
 מכך כלל. נמצאת אומר, התקנות מתקנות עם בולס – בעל הגינה
 התחתונה ביותר צריך לתקן עם כל אחד מבעלי הגינות העליונות,
 אם התקלקל המעיין לידו, ונתקנת לעצמה – אך אם התקלקל
 המעיין לידה הוא מתקנו לבדו, אבל העליונים אינם צריכים
 לסייעו.
 וכן הדין להיפך, בהמשך חצרות זו מעל זו, שהיו מקלחות מים
 סרוחים, או מי גשמים, לביב אחד – לתוך חריץ המיועד להוביל
 את המים הללו אל מחוץ לחצר, ונתקלקל הביב, בולס מתקנות עם
 התחתונה – אם התקלקל הביב סמוך לחצר התחתונה צריכים
 שאר בעלי החצרות לסייע ולתקנו, כי אם לא יזיבו המים משיעם הם
 יתעכבו מול החצרות העליונות ויזיקו להם, לפיכך אף הם נהנים
 וחייבים להשתתף בתקון. אבל אם הביב התקלקל מן האחת
 מהחצרות העליונות אין בעלי החצרות שמתחתיו חייבים לסייעו
 ולתקן, שכן אדרבה הם נהנים יותר בכך שהמים מתעכבים אצלו.
 נמצאת אומר, שהעליונה מתקנת עם בולס – בעל החצר העליונה
 חייב לסייע לכל אחד מבעלי השדות, אם התקלקל הביב לידו,
 ונתקנת לעצמה – אך אם התקלקל הביב ליד החצר העליונה, אין
 שאר בעלי החצרות חייבים לסייעו לתקן כיון שאין הקלקול נוגע
 אליהם, אלא אדרבה מכביד הוא על זרימת המים ביב מזהך
 ולא רצין.
 הגמרא מביאה דין בענין תפיסת קרקע שרבים משתמשים בה:
 אמר שמואל, האי מאן דאחזיק בקרקעא דנהרא – מי שתפס קרקע
 על שפת הנהר, במקום שהספינות עוגנות, והחזיק בה על מנת
 לבנות עליה בנין או לחרוש ולזרוע בה, הציפא הוי – אדם זה
 חצוף, לפי שהוא מקלקל מקום שמויעד לשימוש הרבים, שדרכם
 לפרוק שם משאות מן הספינות וכן להטעין אותן בסחורות
 אחרות. ואף על פי כן, סלוקי לא מסלקינן ליה – מן הדין אין
 מסלקים אותו מהקרקע הזאת, כיון שהיא אינה שייכת לשום אדם.
 והאידין קא פתחי פרכאי – אולם עתה, שהחלו הפרסיים לכתוב
 בשטרות המכירה של השדות שסביבות הנהר, קני לך עד מלי
 צינארי סוקיא מיא – הקרקע קנויה לך עד תוך הנהר בשיעור
 שיתמלא צואר הסוס במים, ונמצא שהקרקע שעל שפת הנהר,
 שבא זה והחזיק בה, שייכת לבעל השדה הסמוכה שהחזיק בה
 מכבר, לפיכך סלוקי נמי מסלקינן ליה – אף מסלקים את המחזיק
 מן הקרקע, מאחר והוא תפס קרקע השייכת לאדם אחר.
 דין נוסף בענין תפיסת קרקע: אמר רב יהודה אמר רב, האי מאן
 דאחזיק ביני אחי ובני שותפי – מי שתפס והחזיק בקרקע הנמצאת
 בין קרקעות של שני אחים ושנפלה להם בירושה ועדיין לא
 חילקהו, או בין קרקעות של שני שותפים, הציפא הוי – הוא אדם
 חצוף, מאחר והאחים או השותפים רוצים להחזיק בה והוא בא

ואי לא – ואם אינם יכולים למתוח את החבלים לכל אורך הנהר
 שבצד היערות, הרי לא מסתני להו – הרי כשהם הולכים מול
 היער של בית פרוק אין להם מעבר בציוד הזה של הנהר, ובעל
 כרחם יעברו לציוד השני. וכשיגיעו מול היער שלי לא יטררו
 לעבור את הנהר ולשוב לכאן, כיון שלאחר שיעברו מול היער
 שלי יבאו שוב נמצא היער של בית פרוק ויצטרכו לשוב ולעבור
 לצד השני, נמצא שהיער שלי אינו מעכב בעד מושכי חבל
 הספינה ולכן אינו חייב לקצצו.
 הגמרא מספרת מה עלה בסופו של היער של רבה בר רב הונא:
 רבה בר רב נתן הוה קא אויל פארבא – הפליג בספינה באותו נהר
 שעל שפתו היה נטוע היער של רבה בר רב הונא, הוה הוה אבא
 דקאי אנדיא דנהרא – וראה יער נטוע על שפת הנהר, אמר להו
 דמאן – בירר רבה בר רב נחמן אצל האנשים שסביבו של מי היער
 הזה, אמרו ליה – השיבו לו, דרבה בר רב הונא הוא. אמר על כך
 רבה בר רב נחמן את הפסוק האמור על בני ישראל כשנשאו נשים
 נכריות בתחילת תקופת בית המקדש השני (עזרא ט ב) וְיָרַד הַשָּׂרִים
 וְהַתְּנִינִים הִיתָה בְּמַעַל הַיָּהּ רְאוּשׁוֹנָה, כלומר האנשים החשובים
 ביותר בעם טסאו תחילה. אף כאן, רבה בר רב הונא שהוא מגדולי
 חכמי ישראל, אינו מקיים את תקנת חכמים שהורו לקצוץ את
 האילנות הנטועים על שפת הנהר. מיד אמר להו – ציודה רבה בר
 רב נחמן לאותם אנשים, קוצו קוצו – קצצו את אילנות היער.
 לאחר שקצצו, אתא – בא רבה בר רב הונא ואשפתייה דקייץ –
 ומצא שנקצצו היער. אמר, מאן קציה תקיין ונפיה – מי שקצץ את
 היער יקצצו ענפיו, כלומר ימותו בניו. אמרו, שאכן בולסו
 שני – כל שנותיו דרבה בר רב הונא, לא אקיים ליה ורעא – לא
 התקיים זרע לרבה בר רב נתן, שמתו בחייו כל הבנים שנולדו לו
 באותן שנים.
 הגמרא מביאה הוראה אחרת של רב יהודה, בענין החיוב
 להשתתף בצרכי הציבור: אמר רב יהודה, הכל לאיני נפא –
 כשבאים לגדור את חומת העיר ולהציב בה שערים כדי למנוע
 מהאויב להיכנס לתוכה, גובים את ההוצאות מכל אנשי העיר,
 ואפילו מיתמי – מיתומים קטנים גובים, כי זכות היא להם שיש
 להם שמירה. אבל רבנן – מתלמידי חכמים, לא מאי מעמא – מה
 הטעם שאין גובים מתלמידי חכמים הוצאות אלו, משום שרבנן לא
 צריכי נטריותא – תלמידי חכמים אינם צריכים שמירה נוספת מפני
 האויב, כי התורה שהוגים בה שומרת עליהם שלא יאונה להם כל
 רע, ואילו לבראי דפתאי – שכבורים מעיין או חופרים בור כדי
 שהידיה לבני העיר מים לשטוח, גובים את ההוצאות מכל בני העיר
 ואפילו מרבנן, כיון שגם הם זקוקים למי השתיה.
 ולא אמרן שתלמידי חכמים צריכים להשתתף בחפירת הבורות,
 אלא דלא נפקי באובלווא – כאשר בני העיר אינם יוצאים בהמונם
 לחפור בעצמם, אלא גובים ממון וסוברים פועלים, רק במקרה זה
 אמרו שגם תלמידי חכמים צריכים להשתתף בהוצאות אלו. אבל
 לאובלווא – אם בני העיר יוצאים וחופרים בעצמם, לא – תלמידי
 חכמים אינם צריכים לצאת עמם, משום דרבנן לא בני מיפק
 באובלווא וניהו – אין דרכם של תלמידי חכמים לזלזל בכבודם
 וגנאי הוא להם לעשות מלאכה בקרקע לפני המון העם.
 דין נוסף שאמר רב יהודה, בענין החיוב לסייע בתקון הנוזקים
 שברשות הרבים: אמר רב יהודה, לבראי דנהרא – נהר שהעלה
 שירטון באמצעו או שהתגלגלו בו אבנים ומעכבות את מרוצת
 המים, וצריכים לחפור בו ולתקנו כדי שישובו המים לאיתנם,
 תתאי מפעין עילאי – אם התקלה היא במעלה הנהר והאנשים
 שגרים שם מתקנים אותה, צריכים האנשים שגרים במורד הנהר
 לסייע להם, כיון שתקלה במעלה הנהר מעכבת את המים מלרדת
 ונמצא שהתקון הזה מועיל גם להם, אבל עילאי לא מפעין תתאי
 – אם התקלה אירעה במורד הנהר והאנשים שגרים שם מתקנים
 אותה, אין העליונים צריכים לסייע להם, כיון שתקון זה אינו
 מועיל להם כלל, אלא אדרבה הוא מזיק להם לפי שכל זמן
 שהמים יורדים למטה הנהר מתמעט למעלה ושדותיהם

בבא מציעא. המקבל – פרק תשיעי דף קח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלג רש"י תוספות

ואם לאו לא מסתגי להו. אין להם מהלך בעבר זה והולכין על כרחן דרך שפתו השנית
שחרי על כרחן כשחולכין כנגד היער של עברים ילכו בשפתו השניה ולכשיגיעו כנגד
שלי למה יטריחו לעבור את רוחב המים והרי הן צריכין לחזור ולעבור צד אחר בשבילתה
הקצרה: הוה הוא אבא. יער שהיה רבה בר רב הונא לפי שאין העליונים והתחתונים

ואי לא לא מסתגי להו רבה בר רב נחמן הוה
קא אויל בארבא הוה אבא דקאי אגודא
דנהרא אמר להו דמאן אמרו ליה דרבה בר רב
הונא אמר ויד השירים והספנים היתה בפעל הוה
ראשונה אמר להו קוצו קוצו אתא רבה בר רב
הונא אשפחיה דקייץ אמר מאן קצייה תקיץ ענפיה
אמרי פולחו שני דרבה בר רב הונא לא אקיים
ליה ורעא לרבה בר רב נחמן אמר רב יהודה
הכל לאיגלי גפא ואפילו מיתמי אבל רבנן לא
מ"ט רבנן לא צריכי נטוירותא לכריא דפתיא ואפילו
מרבנן ולא אמרן אלא דלא נפקא באוכלווא אבל
לאוכלווא לא דרבנן לאו בני מיפק באוכלווא נינהו
אמר רב יהודה לכריא דנהרא תתאי מסייעי עילאי
עילאי לא מסייעי תתאי והילופא במאי דמיטרא
תניא נמי הכי חמש גגות המסתפקות מים מופעין
אחד ונתקלקל המעיין פולם מתקנות עם העליונה
נמצאת התחתונה מתקנת עם פולן ומתקנת לעצמה
וכן חמש חצרות שהיו מקלחות מים לכיב אחד
וניתקלקל הכיב פולן מתקנת עם התחתונה נמצאת
העליונה מתקנת עם פולן ומתקנת לעצמה אמר

ליקויץ ענפיה. שהו היה אותו יער עצמו של פרוקי רופילא ולא היתה ידו בפעל כלל לכך
קילל: האי מאן דאחזיק ברקתא דנהרא. קיבל טטסקא מן המלך בדפי' בקונטרס
וליה קאמר דאחזיק ולא קאמר דבין כדאמרין לקמן ובין במאיתם ובין מעברים וכן היא
מאן דאחזיק ביני אחי דבסמור מפר"ת דוקא באחזיק שהיתה קרקע הנקר וקבלה מן המלך
בטטסקא לא מסלקיין ליה ולרב נחמן דוקא ביני
אחי מסלקיין ליה שעשה יותר מדאי שלא כדון
להחזיק ביני אחי אבל משום מוצרנות לא מסלקיין
ליה דלא שייך פאן ועשיית הישר והטוב בין
שיוכלו לקבל מן המלך ולא חשו אבל במכר
מודים הם כ"ע דשייך דינא דבר מצרא דלא היה
ליה לאסוקי אדעתיה דמצרין שהיו הבעלים רוצים
למכור ונהרדעי סברי דאפילו יכחי שייך ועשיית
הישר והטוב והשקא אחי שפיר הא דאמר
נהרדעי משמיה דרב נחמן בשמעתין אין אונאה
לקרקעות דאמצרנות קאמר כדמובח בכתובות
בפ' אלמנה (דף עט: ע"ש ושם ר"ה ה) דקאמר
רבא גבי טעה השליח והקמר מר אין אונאה
לקרקעות גבי מצרנות שהוא כעין שליח
שהפקח לא יהיה שלו ואין צריך לדחוק בפ"י
הקונטרס דרב נחמן לית ליה דינא דבר מצרא.
והאידידא דכתבי פרסאי. לאר כפירוש
הקונטרס דמפ דמסלקיין ליה
שהראשון קנאו מן המלך אלא דמסלקיין ליה
לבא להחזיק לכתחילה משום דבין דכתבי פרסאי
כו' מיישנין שלא יבא להחזיק עד הוה הנקר כמו
שכותב לו המלך ויעבב הילוך הספיות וביאתן
לגמל וקניסין ליה משום הכי להסתלק מבזלה
רקתא אפילו ממה שחזר לנהר:
מזבנין

שמואל האי מאן דאחזיק ברקתא דנהרא חציפא הוי סלוקי לא מסלקיין ליה והאידידא
דקא פתגי פרסאי קני לך עד מלי צוארי סוסיא מיא סלוקי נמי מסלקיין ליה אמר רב
יהודה אמר רב האי מאן דאחזיק ביני אחי ובני שותפי חציפא הוי סלוקי לא מסלקיין
ליה ורב נחמן אמר נמי מסלקיין ואי משום דינא דבר מצרא לא מסלקיין ליה נהרדעי
אמרי אפילו משום דינא דבר מצרא מסלקיין ליה משום שגאמר ועשיית הישר והטוב
בעיני ה' אתא אימיליך ביה אמר ליה איזיל איזבון ואמר ליה זיל זבון צריך למיקנא
מיניה או לא רבינא אמר לא צריך למיקנא מיניה נהרדעי אמרי צריך למיקנא מיניה
והלכתא צריך למיקנא מיניה השתא דאמרת צריך למיקנא מיניה אי לא קנו מיניה
איסקור וזול ברשותיה וכן במאה ושני מאתן חזינא אי לכולי עלמא קא מזוילא ומצבין
יהיב ליה מאה ושקול ליה ואי לא יהיב ליה מאתן ושקול ליה וכן במאתן ושניא מאה
כבור מיניה מצי אמר ליה לתקוני שדרתיה ולא לעוותי אמר ליה מר קשישא בריה
דרב חסדא לרב אשי הכי אמרי נהרדעי משום דרב נחמן אין אונאה לקרקעות ובין
ליה גריןא דארעא במציעא נכסיה חזיין אי עידית היא אי זבוירית היא זבנייה ובניי
ואי

טסקא דהוא מט של קרקע ואם בא אחד ומחוק על שפת הנקר מקום שהספיות עולות לנמל וצריך מקום פני הרבה לפורקי משאות לספיות ולטוענין מותכן ומוציאין וזה החזיק
לבנות שם כנן או להרוש ולרוע: חציפא הוי. שמקלקל מקום לרבים: אבל סלוקי. מדינא לא מסלקיין ליה: והאידידא דכתבי פרסאי. לאותן הלוקחין שדות שעל שפת הנקר קני לך
השדה עד הוה הנקה מלא צואר הסוס והלוקחין גודרין גודרין רחוק מן הנקר שלא לקלקל את מקום הרבים ואם בא אחד והחזיק מן הנקר ולצד הנקר מסלקיין ליה לפי שהיא קניה
לבעל הנקר עד הוה המים: בני אחי. שהה העומדת ליקח בטסקא ושדות שני אחים סמוכין לה מכאן מכאן: ואי משום דינא דבר מצרא. אם אין לא אחים ולא שותפים אלא מבח
מצרנות באין על המחזיק ואומרים אנו היינו מצפים לקחתה שאנו צריכין לקרקע טוב לכל אחד לקנות בסמור לו ולא ליקח במקום אחר: לא מסלקיין ליה. דלא איכפת לן לדינא
דבר מצרא כלל: ועשיית הישר והטוב. דבר שאי אתה נחקר כיב שתמצא קרקעות במקום אחר ולא תטריח על בן המצר להיות נכסיו חלוקין: אתא לאיפלוכי בית. שהה היוצאה
לימכר ובא אחר ונטל רשות מכן המצרין וא"ל זיל זבון: נהרדעי אמרי צריך למקני. דאי לא קנה מיניה מצי אמר ליה משטה הייתי כך כדי להעמידה על דמים הראויין לה שאם באתי
אני אצל הבעלים היה מעלה לי בדמים בשביל שחביבה עלי: השתא דאמרת צריך למיקניה מיניה. איכ אין קנינו של זה כלום אם אישך או זול ארעא ברשותא דבר מצרא אישך
או זול ולא יוסף ולא יגרע תלוקה מלקבל דמים שנתן בה דכי אישך רווחא דבר מצרא הוא וכי זול פסידא דבר מצרא הוא: ואי לא יהיב ליה מאתן. דבני דתאי הוא דאזיל: כי מיציע
דנכסי. של מוכר שדות המוכר מקיפות לה מכל צד: חזיין אי עידית היא. דבר העשוי לימכר לעצמו שאינו דומה לשאר שדות הסמוכות לה: וביניה ובניי. ואין מצרני המוכר וכולים
לסלקו שחרי יש ביניהן הפסק:

1 **מוֹבְנִינָן** בלא אברותא. אין לפרש כל הני מילי לעורך יתומים דא"כ הוה משמע דלשאר
2 צרכי יתומים אין מוכרין בלא אברותא כי הנהו דחשיב פ' התקנן (גיטין דף נב.
3 ושם) מוכרים שדותיהן לקנות לזון מגלה ורציצת ושופר כו' וא"כ בפרק שום היתומים
4 (ערכין דף כב. ושם) דפרקי לרב אשי דאמר אין תקנן כו' מהדתן שום היתומים שלשים יום
5 ומכריוזן בבוקר ועבדן לוקמה במילי דיתמי

6 שצריכי הכרוח אלא ודאי לכל מילי דיתמי אין
7 צריכין הכרוח ובשמעתין מיירי בכרנא ומזוני
8 וקבורה דאשה בגלות ואם תאמר לקבורה
9 פשיטא דמובנינן בלא אברותא דאטו יתיה מת
10 מוטל באשפה כל ימי הכרוח וי"ל דאם לזו
11 לעורך קבורה קאמר דמובנינן בלא אברותא כדי
12 לפדות אי נמי דה"א שמשפנינן מחפצי יתומים
13 עד שמכריוזן קמ"ל:

14 **משמתינן** ליה עד דמקבל כו'. ודקא
15 שישאל רוצה ליקח בדימם
16 שנתן העכרים:

17 **שביני** העיר כו'. הא מילתא בדין הקדמה
18 קמייירי כששנייה מוצינים ושכן עיר
19 מצרן מצד העיר שיש לו שדה אחורי ביתו
20 הסמוכה לזו ושכן שדה שיש לו שדה רחוקה מן
21 העיר הסמוכה לזו:

22 **ארעא** דחד ובתי דחד. שובתא בני על גבי
23 קרקע מרי דארעא מעכב שלא ימכור
24 הלה עציו ואבניו כי אם לו אבל בבית אצל בית
25 או קרקע שאינו עומד לזריעה לא שייך דינא דבר
26 מצרא דלא שייך הקם טעמא דקאמר בסמוך
27 להבניס תלם אחד ודוקא בשדה של וריעה שייך
28 הישר והטוב שיקבל לחורשה בבת אחת וכן פיר'
29 בתשעה אחת המתחלת חורנו על כל צדי צידים
30 ולא מצאנו דין מצרנות בבתי:
אלא

1 **ואי לא איצרומי קא מערים מתנה לית בה משום**
2 **דינא דבר מצרא אמר אמימר אי פתב ליה אחרייות**
3 **אית בה משום דינא דבר מצרא מכר כל נכסיו**
4 **לאחד לית בה משום דינא דבר מצרא לבעלים**
5 **הראשונים לית בה משום דינא דבר מצרא וכן**
6 **מעבד"ם וזבין לעבד"ם לית בה משום דינא דבר**
7 **מצרא וכן מעבד"ם דאמר ליה ארי אברחי לך ממצרא**
8 **ובין לעבד"ם עבד"ם ודאי לאו פר ועשיית הישר**
9 **והטוב הוא שמותי ודאי משמתינן ליה עד דמקבל**
10 **עליה כל אונסי דאתי ליה מחמתיה משפנתא לית**
11 **בה משום דינא דבר מצרא דאמר רב אשי אמרו לי**
12 **כבי דמתא מחסיא מאי משפנתא דשכונה גביה מאי**
13 **נפקא מינה לדינא דבר מצרא למכור ברחוק ולגאול**
14 **בקרוב ברע ולגאול ביפה לית בה משום דינא דבר**
15 **מצרא לכרנא ולמוזני ולקבורה לית בה משום דינא**
16 **דבר מצרא דאמרו נהרעא לכרנא למוזני ולקבורה**
17 **מובנינן בלא אברותא לאשה וליתמי ולשותפי לית**
18 **בה משום דינא דבר מצרא שביני העיר ושביני שדה**
19 **שביני העיר קודמין שכן ותלמיד חכם תלמיד חכם**
20 **קודם קרוב ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם איבעיא**
21 **להו שכן וקרוב מאי ת"ש טוב שכן קרוב מאח**
מתנ'

1 **ואי לא איצרומי קא מערים.** אם פאתי ליקח אצלם וסלקוני אקנה אני בית סאה באמצע
2 ואהיה אני מצרן לכל רוח ואקנה אני אתרי כל ככל צד ולא יוכלו לסלקני ממקומה וכן
3 הותר לכל רוח הלך מהשתא מסלקן ליה: **ואי כתב ליה אחרייות כו'.** ודאי מכר הוא
4 שאין כותבין אחרייות על המתנה: **מוכר כל נכסיו לאחד.** בכל מקום שהו זו במזרח וזו
5 במערב ודאנו מצרני אחת מןן וערערה לית בהו
6 משום דינא דבר מצרא. שלא תקנו חכמים
7 ללוקח להסתלק לעשות הלשר והטוב לבעל
8 המצרן שהוא קנה למוכר שזה לא יקנה השאר
9 שימסור את רדו בשביל זו ובמקום שפיר
10 דמוכר לא תקנו דינא דבר מצרא כדאמר לקמן
11 הני צירי והני שרו לית בה משום דינא דבר
12 מצרא: **אריא אברחי לך.** ואין לך ישר וטוב מזה:
13 **עבד"ם לאו פר ועשיית וכו'.** ואין לנו לומר על
14 דינא דבר מצרא ועשיית הישר והטוב אלא
15 ללוקח שהמוכר אומר לו מה עשיית לך אם
16 ארצה לא אמרנה לך ותהא בדיי אבל ללוקח
17 נאמר משוך דרך ויקנהנה זה: **שמותי ודאי**
18 **משמתינן ליה.** למוכר לקבולי עליה כל אונסא
19 דאית ליה ממת ועבד"ם: **משפנתא.** אם מכרה
20 למי שממושפנת ליה: **לית בהו משום דינא דבר**
21 **מצרא.** אשון שכן מצרן מוכרין שכולו שכונה
22 בדי: **שדה ברחוק ולגאול בקרוב.** אם מוכר
23 זה מוכרה מפני שהיא רחוקה ממנו ורוצה
24 לקנות אחרת בקרוב: **אין בה משום דינא דבר**
25 **מצרא.** לפי שאין לנו להפסיד מוכר משום טוב
26 הישר דמצרן דכשם שעלינו לעשות טוב לזה כך
27 עלינו לעשות טוב לזה ואם באנו לעשות אחר
28 בדרך שכן בין כך ובין כך תמכר זו שתיקה ורוצה
29 זה לקנות: **וכן לכרנא.** לפרוע כסף וגלגלתא
30 למלה: **[למוזני].** למוזן אלמנה והבנות שביד
31 מוכרין נכסיה יתומין וכן לקבור את המת: **בלא**
32 **אברותא.** וכיון דמשום רוחא דיתמי לא משהיק
33 למילתא פן יבעוס שטר המולך וכן חסרון
34 מוזנות ולביון המת כל שכן בדמשום בר מצרא
35 לא משהיק מילתא לארדועי: **לאשה ליתמי**
36 **ולשותפי.** מכר לאשה לא מסלקין ליה דלאו
37 אורח ארעא לאהדורי ולבקש מי שיש לו
38 קרקעות למכור ומה שבאה ליה ראשון אין לנו
39 לומר ועשיית הישר והטוב להחזיקו מעליו וכן
40 יתמי ושותפי שמכר לו להבירו חלקו בשדה שהו
41 שותפים בה אין לנו לסלק משום דינא דבר
42 מצרא ולומר אין אתה בא בחלק חבירך אלא
43 כאחד המצרנין ויקנהנה עמך אלא בין דלא
44 נהביר חלקו ודרי הוא כשכן בבולגה: **שביני**
45 **העיר ושביני השדה שביני העיר קודמין.** נראה
46 בעניי דלאו בדיקא דבר מצרא איירי אלא להשיא עצה דרך ישר וטוב למוכר שאם יש לו שדה למכור ונאו עליה ללוקח שכנים הדרים אצלו בדירה ושכן שיש לו בשדה ששדותיהן
47 סמוכות זו לזו וזו שיש לו למכור אינה סמוכה למצרן שביני העיר קודמין ואני לא דקדקתי בה מפני רבינו כל צרכי ועד הנה פירשתי בדמצרן דיליה קאמר והשתא לא נראה לי דאם
48 כן הנה ליה למיתנגוהו בתיי הנה דלעל ולמימר הכי לאשה וליתמי ולשותפי ולשביני העיר ולתיח לית בה משום דינא דבר מצרא מאי שכן בלישאנ דכולי שמעתא למקטע
49 לישנא דקודמין ותו דקאמר שכן ותלמיד חכם ת"ח קודם אי אמאי ת"ח קודם תלמיד חכם לאו בר ועשיית הישר והטוב הוא דהאי ועשיית אלוקה שדייה רבנן
50 כדאמרינן לעיל גבי זבין לעבד"ם עבד"ם לאו בר ועשיית כו' ותו קרוב ותלמיד חכם מאי דינא דבר מצרא איבא וא"ת כששנייה מצרנין אטו משום דתיח הוא משלח לגמא דאינשי: וזי
51 גבי וזי תקולי. מצרן שבא לעורר על המקח מביא מעות שמשקלן טוב יותר על של לוקח אבל של לוקח טבין ותרפיין במשקע דהויצאנה יותר משל מצרן ואין נמי איפקא: **לית בה**
52 **משום דינא דבר מצרא.** דאמר ליה המוכר בהא ניחא: הני צירי ותי שרו. לוקח ומצרן ששלחו מעותיהן של מצרן צרורין ותומוין וזה נרא להתירן שלא יאמר יותר ויהי ושל לוקח
53 מותרין: **לית בה משום דינא דבר מצרא.** דפסיקא דמוכר הוא דאמר לזוני צריכנא: אמר ליה איזיל ואישרח וכו'. מילתא באפי נפשיה היא מצרן שאמר איזיל ואישרח וכו': **דאמרי הוא.**
54 **שאנו אומדין אותו דאפשר לו לקיים ברובי ובתי דת.** בנן שעליה: **מרי ארעא מעכב אמרי בתי.** שלא למכור הבנן לאחר דהואיל והוא בא למכורן וזה צריך לה טוב שיתנה בנן
55 בקרקע שלו ואיבא הישר והטוב: **מרי בתי לא מעכב אמרי ארעא.** שהוא אינו חשוב שכן לכשיגיעו שניו עומד להסתלק מיניה: **ודיקלי דתי.** שמכר לו וקללין בשידה להתיין שם עד
56 זמן פלוני או עד שיבשה: **ארעא לזריעה.** המצרן חפץ בה לזריעה והלוקח צריך בה לבנן ביתי: **ישוב דתי.** ערוף. לבית דין ולא תקנו כאן עשות ישר וטוב שזו טובה מזה: **אפסיק משנייה.**
57 **שן סלע מפסיק בין שדה זו לשדה של מצרן:** או **ריבנא דדיקלא.** הדקלים הכפופין וסמוכין זו לצד זו ומסורין באותן שקורין פלשירי בלעז: **אם כול להבנים המצרן תלם אחר.** משדה
58 לתוך שדה זו אית בה וכו': **תלם.** שורות המענה: **ואי אייתי בהרדי.** שמערער כל אחד על מצרנותו: **פליג לך בקרנזיל.** בארבע אלכסנות שיהא כל אחד נוטל בה על פני בולגה סמוך
59 לו כזה ולשון קרנזיל זיל בה לקרנות:

בבא מציעא דף קח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום חמישי) רלה

60 לְבָרָא, או לְמוֹנֵי וְלִקְבוּרָה של המת או לצורך היתומים, אף שבכל
61 מכירה מנכסי היתומים מכריזים במשך שלושים יום שהשדה
62 עומדת להמכר, בכל אלו מוֹנְנֵינָן – מוכרים בְּלֵא אֶכְרֶתָא, מחשש
63 שבזמן זה יכעסו שוטרי המלך, או יחסרו מונות, או יתבוה המת.
64 ואם ביטלו את ההכרזה אף שיש בדבר רווח ליתומים, ודאי שאין
65 לחוש לרווח המצרנים להשהות בעבורם את המכירה.
66 ת. מכה השדה לְאִשָּׁה, וכן אם מכר לְתַמִּי, וכן מכירה לְשׁוֹתְפֵי –
67 אם היה שותף בשדה עם חבירו ומכר לו חלקו בה, ושדות אלו היו
68 סמוכות לשדות אחרות, בכל אלו לִיתָּהָ – אין בשדה הנמכרת
69 מְשׁוּם דִּינָא דְבֵר מְצָרָא, משום שאין דרכם של אשה ויתומים
70 לחפש אחר מי שימכור להם, ואין זה עשיית הישר והטוב להרחיק
71 מהם שדה שמצאו, ושותף נחשב כשכן בכל השדה, ויכול לקנות
72 את כולה.
73 הגמרא נותנת עצה כיצד להתנהג בדרך הישר והטוב במכירת
74 קרקע: הרוצה למכור שדהו, ושני סוגי שכנים רוצים לקנותה,
75 שְׂכִינֵי הָעִיר הָרִים בסמוך אליה, ושְׂכִינֵי הַשָּׂדֶה האחרת שלו וולא
76 לזו שרוצה למוכרה, שְׂכִינֵי הָעִיר קוֹדְמִין לשכיני השדה, שנוח לו
77 למוכרה להם מפני שמכירים יותר. באו לפניו שְׂכֵן, וְתַלְמִיד הֶכֶם
78 שאינו שכיני, תַלְמִיד הֶכֶם קוֹדֵם, שעל ידי כך יצדיקו מעשיו
79 לזכותו במיתתו. ואם היו קְרוֹב משפחתו, וְתַלְמִיד הֶכֶם שאינו
80 קרובו, תַלְמִיד הֶכֶם קוֹדֵם, מהטעם האמור.
81 מסתפקת הגמרא: אִיבְעִיא לְהוּ, שנים באו לקנותה, שְׂכֵן, וְקְרוֹב
82 שאינו שכיני, מֵאֵי – מי קודם. פושטת הגמרא: הָא – בוא וְשַׁמְעֵ את
83 הדין מן הפסוק (משלי כו ז) 'שׁוֹב שְׂכֵן קְרוֹב מֵאֵחָ רְחוֹק', ולכן יקדים
84 את שכיני, שטוב להתחבר עמו בהיותם בכל עת יחד, מאשר עם
85 האח הרחוק ממנו.
86 הגמרא חוזרת לדון במקרים אחרים, אם יכול בן המצר לעכב
87 קנייתו על ידי אחר: א. בן המצר שבא לעורר על הקונה שקדם לו,
88 וְהָיָה וְזוּי מְבִי – הוויים שנתן הלוקה, טובים ומתקבלים יותר מן
89 הוויים שהביא בן המצר, וְהָיָה וְזוּי שהביא בן המצר תַקִּיל –
90 משקלם יותר משל הלוקה, לִיתָּהָ מְשׁוּם דִּינָא דְבֵר מְצָרָא, משום
91 שהמוכר יכול לטעון שנוח לו יותר לקבל את המעות שהביא
92 הקונה.
93 ב. שלחו שנים את המעות למוכר, וְהָיָה צִירִי – המעות ששלח
94 המצרן היו צרורות במטפחת, וירא המוכר להתיר המטפחת, שזא
95 יאמר המצרן שהיו יותר מעות ונאבדו ויתבעם ממנו, וְהָיָה שְׂרִי –
96 והמעות ששלח האחר היו מגולות, לִיתָּהָ מְשׁוּם דִּינָא דְבֵר מְצָרָא, משום
97 דִּינָא דְבֵר מְצָרָא, שאם יהיה צריך למוכר דווקא למצרן, יצטרך
98 להמתין עד שיתברר כמה מעות היו במטפחתו, ויתכן שצריך הוא
99 למעות מיד.
100 ג. הביא הקונה מעות, וְאָמַר המצרן למוכר, אִזְוִיל וְאָמַרְתָּ וְאִיתִי וְזוּי
101 – אלך ואטרח ואביא וזוים, לֹא נְטָרִינָן לִיה – אין המוכר מחויב
102 להמתין למצרן הצריך לטרוח כדי להביאם, שכן יתכן שצריך
103 המעות מיד.
104 ד. אם כשהביא האחר מעות אָמַר המצרן למוכר, אִזְוִיל אִיתִי וְזוּי
105 – אלך ואביא מביתי וזוים, וְזוּינָן – מעיינים בו, אִי נְבָרָא דְאָמַרְתָּ הוּא
106 – שאומדים אנו אותו בכך דְאִזְוִיל וְזוּינָן – שאכן ילך ויביא
107 המעות מיד, נְטָרִינָן לִיה – ממתנים לו, וְאִי לֹא, שאי אפשר לאומדו
108 בכך, לֹא נְטָרִינָן לִיה – אין ממתנים לו, שאינו אלא משתמט
109 מלהביא עתה את המעות, לֹכָךְ אומר לו המוכר, או הבא מעות
110 עתה, או מוכר אני השדה לאחר שהביא המעות.
111 ה. אִרְעָא דְחַד וְכִתִּי דְחַד – היתה הקרקע שייכת לאחד, והבנין
112 שעליה לאדם אחר, שומכרם לו בעל הקרקע לזמן מסוים, מְרִי
113 אִרְעָא מְעַבְבֵ אִמְרֵי בְתִי – בעל הקרקע יכול לעכב על בעל הבנין
114 שימכור אותו דווקא לו, שיותר טוב שיהיה הבנין שבקרקעו שייך
115 לו ולא לאחר, אבל מְרִי בְתִי לֹא מְעַבְבֵ אִמְרֵי דְאִרְעָא – בעל הבנין
116 אינו יכול לעכב מטעם זה על בעל הקרקע שימכור אותה דווקא
117 לו, משום שאינו חשוב בן מצר הסמוך לקרקע, כיון שאין הבנין
118 שלו אלא לזמן מסוים.

1 וְאִי לֹא שונה קרקע זו שבאמצע משאר שדותיה, חוששים אנו
2 שהקונה אִיעְרֹמֵי קָא מְעָרִים – מערים על בני המצר, ומקדים הוא
3 לקנות קרקע זו שבאמצע שדות המוכר, בכדי שמעתה יוכל לקנות
4 את שאר השדות שמסביב ולא יוכלו בני המצר לסלקו כיון שהוא
5 סמוך לשדות המוכר כמותם, ולכן מסלקים אותו עתה מן הקרקע
6 שקנה, ומקחו בטל ויחזיר לו המוכר את המעות.
7 הגמרא מביאה כמה אופנים שבהם אין בני המצר קודמים לאחר:
8 א. נתן קרקע בַּמְתַּנָּה, לִית – אין בָּהּ מְשׁוּם דִּינָא דְבֵר מְצָרָא, שאין
9 המצרן יכול לסלק את מקבל הקרקע. אָמַר אִמְרֵי, מכל מקום אִי
10 בְּתָב לִיה הַנּוֹתָן למקבל אַחֲרֵיהּ, שאם יטרפו ממנו את הקרקע יתן
11 לו מעות, אִית – יש בָּהּ מְשׁוּם דִּינָא דְבֵר מְצָרָא, ויכול המצרן לסלק
12 את המקבל, שאין דרך נותני מתנה לקבל על עצמם אחריות,
13 ובודאי מכר לו את הקרקע, ומה שכתב לו שנותנה במתנה, הוא
14 כדי שלא יסלקו המצרן.
15 ב. מְכַר בְּלִ נְכָפִי – שדותיו לְאָדָם אַחַד בכל מקום שהן, והלקם היו
16 סמוכות לשדות אחרים, לִית בָּהּ – אין במכירה זו מְשׁוּם דִּינָא דְבֵר
17 מְצָרָא, משום שאם יסלקוהו משדה אחת לא יקנה גם את שאר
18 שדות המוכר, ובמקום שיתכן שיהיה רעה למוכר, לא תקנו חכמים
19 לקונה לעשות הישר והטוב ולהסתלק מן הקרקע.
20 ג. קנה שדה ומכרה בחזרה לְבַעֲלִים הָרִאשׁוֹנִים שלה, לִית – אין בָּהּ
21 מְשׁוּם דִּינָא דְבֵר מְצָרָא, שאין לך טוב וישר מזה שתשוב השדה
22 לבעליה.
23 ד. וְזָבֵן – קנה מְעוֹבֵר בּוֹבְבִים שדה הסמוכה לאחר, וְזָבֵן – וכן אם
24 מכר שדה כזו לְעוֹבֵר בּוֹבְבִים, לִית – אין בָּהּ מְשׁוּם דִּינָא דְבֵר מְצָרָא.
25 מבארת הגמרא: במקרה דוֹבֵן – שקנה מְעוֹבֵר בּוֹבְבִים אין המצרן
26 יכול לסלק את הקונה, משום דְאָמַר לִיה הַקּוֹנֵה למצרן, הלא אִמְרֵי
27 אַכְרֵי לָךְ מְצָרָא – הברחתי לך אריה מגבול שדך, ואין לך טוב
28 וישר יותר ממעות זה, לכן אין לך לטעון על מכירה זו. ובמקרה
29 דוֹבֵן – שמכר שדה כזו לְעוֹבֵר בּוֹבְבִים אין על המצר יכול לסלק,
30 משום שחויבו עשיית הישר והטוב הוא על הקונה שמחמתו לא
31 תהא השדה ביד בן המצר, אך על המוכר אין חויבו זה, שהרי יכול
32 שלא למוכרה כלל, והקונה הוא עוֹבֵר בּוֹבְבִים שוֹדֵא' לֹא בֵר –
33 אינו מצווה ב'עֲשֵׂיתָ הַיֵּשֶׁר וְהַטּוֹב' הוּא, ואינו צריך להסתלק.
34 אמנם, שְׁמוֹתֵי וְדֵא' מְשַׁמְתִּינָן – מנדים ליה – למוכר, עַד דְמִקְבַּל
35 גְּלִיהָ בְּלִ אִזְוִינֵי דְאִתִּי לִיה מְהַתִּיתָּה – שישלם כל מה שיקרהו
36 מחמת הנכרי הסמוך לשדהו.
37 ה. מְשַׁבְּתָא – אם היתה שדה זו ממושכנת ביד אחר, תמורת
38 הלוואה שהלוה לבעל השדה, ומכרה למלוה, לִית בָּהּ – אין
39 במכירה זו מְשׁוּם דִּינָא דְבֵר מְצָרָא, משום שהמלוה הוא השכן
40 הגדול ביותר לשדה זו, שכולה שוכנת אצלו. ומבואר כן ממה
41 דְאָמַר רַב אֲשֵׁי, אָמְרוּ לִי כִּי דְמִתָּא מְחַפֵּיא – חכמי זקני העיר
42 מחסיא, מֵאִי – מדוע נקרא מה שנותן הלוה בשם 'מְשַׁבְּתָא'. משום
43 דְשִׁבְוִנָה גְּבִיה – ששוכן אצל המלוה, וּמֵאִי נְפִיקָא מִיָּה – איזה דין
44 יוצא מטעם זה, לְעֵינֵי דִּינָא דְבֵר מְצָרָא, שאין בני מצר הסמוכים
45 לשדה הממושכנת יכולים לסלק למלוה כאשר בא לקנותה
46 מהלוה, וכאמור.
47 ו. רצה לְמִכּוֹר שדהו הנמצאת בְּרְחוֹק ממקום מגוריו, וְלִנְאוּל –
48 ולקנות בְּקְרוֹב למקומו, וכן אם רצה למכור בְּרַע – את שדהו
49 הרעה, וְלִנְאוּל בְּפִשָּׁה – ולקנות שדה יפה יותר, לִית בָּהּ – אין
50 במקרים אלו מְשׁוּם דִּינָא דְבֵר מְצָרָא, שכן אם ימתין מלמוכרה,
51 אפשר שבינתיים השדה הקרובה או היפה תמכר לאחר ויפסיד
52 אכר, וכשם שמצוה לעשות הטוב והישר עם בן המצר, כך מצוה
53 לעשות הישר והטוב עם המוכר שלא יגרם לו הפסד.
54 ז. כאשר מוכר השדה כדי שיהיה לו מעות לְבָרָא – לשלם את מס
55 הגולגולת למלך, שחושש שיכעסו עליו שוטרי המלך, וכן במכירת
56 שדה היתומים לְמוֹנֵי – שלא יחסר מונות לאלמנה ובנותיה,
57 וְלִקְבוּרָה של המת, שלא יתבוה ללא קבורה, לִית בָּהּ – אין בכל
58 אלו מְשׁוּם דִּינָא דְבֵר מְצָרָא, כיון שיכול לבוא רעה לבעלי השדה.
59 וסיוע לכך מְדַמְרֵי נְהָרְדֵא, שאם צריך למכור שדה של יתומים

56 השביחה השדה היה זה ברשותו, ומה שחזור ביובל, אַפְקָתָא
 57 דְּמִלְכָא הִיא – מצות המלך היא שהפקיעה את השדה מן הקונה,
 58 וההפקעה היא רק על גוף השדה ולא על השבח, וכפי שלמדנו
 59 לעיל מן הפסוק, אבל כאן במקבל שדה, שמתחילה לא היתה אלא
 60 לזמן, אף השבח אינו שלו.
 61 הגמרא מביאה מעשה שבו דנו על השבח: רב פפא קביל ארעא
 62 לאַפְסָתָא – קיבל קרקע בחכירות כדי לזרוע בה שחת, וכשהיתה
 63 ברשותו קרהו קה תאלי – צמחו בה אילנות. בי קא – כאשר
 64 מְסַתְלָק היה רב פפא מן הקרקע בסוף זמן החכירות, אָמַר לְהוּ
 65 לבעלי הקרקע, הָבוּ לִי שְׁבָחָא – הביאו לי את שווי שבח האילנות.
 66 אָמַר לִיה רב שישא בריה דרב אידי לרב פפא, אֵלָא מַעְתָּה לדבריך
 67 שמגיע לך שבח האילנות, וכי אם היית מקבל דִּיקְלָא – דקל
 68 לפירותיו, וְאֵלִים – והיה הדקל מתחזק ומתעבה גזעו, הָכִי נְמִי דְבָעֵי
 69 מַר שְׁבָחָה – האם גם בזה היית תובע את מה שהשביח, הרי לא
 70 קיבלת את הדקל אלא לאכול פירותיו, ואף כאן לא קיבלת את
 71 הקרקע כדי ליטול שבח האילנות הצומחים בה. אָמַר לִיה רב פפא
 72 לרב שישא, יש לחלק בין הדברים, הָתָם לגבי דקל שנתעבה, אכן
 73 אין לו ליטול בשבח גופו, שהרי לאו אַדְעָתָא דְּהָכִי נְחִית – לא ירד
 74 על דעת ליטול את שבחו של הדקל אלא רק כדי לאכול פירותיו,
 75 אבל אֵנָא הָכָא – אני כשירדתי כאן לשדה, אַדְעָתָא דְּהָכִי נְחִיתָא
 76 – על דעת כן ירדתי, ליטול את כל מה שיצמח בשדה, והרי צמחו
 77 גם אילנות.
 78 מבררת הגמרא: קָמָאן – כמו מי סבר רב פפא, לכאורה קָמָאן,
 79 דְּאָמַר שהחזיר קרקע, בְּשָׁבַח ענפי הַשְּׁקָמָה יש לו חלק, ולכן תבע
 80 את שווי מה שהשביח. דוחה הגמרא: אֲפִילוּ תִּמְאָא שרב פפא סבר
 81 בְּרַבָּא שאמר שאינו נוטל בשבח השקמה, מכל מקום כאן תבע את
 82 שווי שבח האילנות, שהרי יש לחלק, הָתָם – שם בחזר שדה והיה
 83 בה עץ שקמה אינו נוטל בשבח, מכיון דלית ליה פְּסִידָא – אין
 84 לחזר הפסד במה שהשביחו ענפי עץ זה בשדהו, שהרי עץ זה
 85 עמד במקומו קודם שחזר השדה, ואף השבחת העץ לא מנעה
 86 ממנו לחזור ולזרוע בשאר חלקי השדה, אבל הָכָא בחכירותו של
 87 רב פפא, אִיבָא – יש לו פְּסִידָא מכך שצמחו אילנות, שהרי מנעו
 88 את הזריעה באותו מקום, ולכן צריך לשלם לו שווי שבחם של
 89 האילנות.
 90 אָמַר לִיה רב שישא לרב פפא, וכי מאי פְּסִידָתִיךָ – כמה הוא הפסד
 91 מכך שצמחו אילנות בשדה, הלא הוא ידָא דְּאֵפְסָתָא – מקום
 92 האילנות שבו היית זורע שחת, ואם כן שְׁקוּל דָּא דְּאֵפְסָתָא וְיִיל
 93 – טול את שווי השחת שהיית מגדל באותו מקום, שהוא פחות
 94 משווי שבח האילנות, ולך, ומדוע רוצה אתה ליטול את שווי שבח
 95 האילנות. אָמַר לִיה רב פפא, אֵנָא בּוּרְבָנָא רִישָׁא רַבָּא – אני
 96 במקום האילנות הייתי מגדל כרכום גינה משובח שדמיו יקרים,
 97 והפסדתי מכך שצמחו אילנות הרבה יותר משווי השחת שהייתה
 98 גדילה שם, ולכן תובע אני את שווי שבח האילנות שצמחו שם.
 99 אָמַר לִיה רב שישא, בכך שאמרת שהיית מגדל כרכום גינה הנצרך
 100 בכל שנה, נְלִית אַדְעָתִיךָ דְּלִמְשָׁקְל וְאֵפְסָתִיךָ עֲבָדָת – גילית שהייתה
 101 דעתך לזרוע שם דבר שתטלנו אחר צמיחתו ותסתלק, ולא לזרוע
 102 דבר המתקיים כדי ליטול את שווי שבחו, לכן שְׁקַל בּוּרְבָנָא רִישָׁא
 103 וְיִיל – טול את כרכום הגינה שהיית מגדל שם ולך, כלומר עקור
 104 את האילנות שצמחו באותו מקום ותקחם לעצמך, ואין לך אֵלָא
 105 דְּמֵי עֲצִים בְּלָבָד שיתן לך בעל הקרקע, שהרי כאשר תעקרום לא
 106 יהיו הם אילנות חיים שימשיכו להשביח אלא עצים יבשים בלבד.
 107 מעשה נוסף: רב ביבי בר אבין קביל ארעא – קרקע בחכירות, וְאֶהְרֵה
 108 לִיה מְשׁוּבָתָא – וכמין שן של סלע הר הקיפה את הקרקע, וקָרְחוּ
 109 בֵּית וְרִדְתָּא – רצמחו על סלע זה עצי זרדים. בֵּי קָא מִסְתַּלֵּק רב
 110 ביבי, אָמַר לְהוּ לבעלי הקרקע, הָבוּ לִי שְׁבָחָא שהשביחו אילנות
 111 אלו. אָמַר רב פפי לרב ביבי, מְשׁוּם דְּאֵתִיתוּ מְמוּלְאִי – משום שאתם
 112 מבית עלי, ממשפחה רעועה, אָמְרִיתוּ מִלֵּי מוּלְיָתָא – אומרים
 113 אתם דברים שאינם נכונים, הלא אֲפִילוּ רב פפא לא אָמַר שרוצה
 114 השבח שהשביחו האילנות שצמחו בשדהו, אֵלָא מְשׁוּם דְּאֵית לִיה

משנה

1 המשנה מבארת דיני החוכר שדה מחבירו, לענין זריעת פשתן
 2 וקציצת ענפי עץ השקמה: הַמְקַבֵּל שְׂדֵה מְחָבִירוֹ בחכירות לְשָׁנִים
 3 מוּעָמֹט, דהיינו פחות משבע שנים, לא יוֹרְעָה החוכר פְּשֵׁתָן, משום
 4 שמכויש את הקרקע, ואינה מתחוקת עד שבע שנים, וכאשר
 5 תשוב השדה לבעליה לא יוכל לזרוע כראוי. וכן אֵין לוֹ חֵלֶק
 6 בְּקוֹרוֹת שעושים מענפי עץ הַשְּׁקָמָה, שאינו חוזר להוציא ענפים
 7 בפחות משבע שנים, ולא חכר על דעת ליטול הקורות.
 8 קִבְּלָה הִמְנוּ לְשָׁבַע שָׁנִים, שָׁנָה ראשונה יוֹרְעָה פְּשֵׁתָן, שכאשר
 9 יחזירנה לבעלים תהיה חזקה בכתחילה. וכן יֵשׁ לוֹ באותה שנה
 10 חֵלֶק בְּקוֹרוֹת שְׁקָמָה, שכן יגדלו הענפים שוב כפי שהיו.

גמרא

11 שנינו במשנה שהחוכר אינו נוטל מקורות עץ השקמה: אָמַר אַבְי, דווקא
 12 בְּקוֹרוֹת מגוף עץ הַשְּׁקָמָה אֵין לוֹ חֵלֶק, אבל בְּשָׁבַח ענפי
 13 הַשְּׁקָמָה, שהשביחו ועתה שוים יותר, יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בו, ובשמסתלק
 14 נוטל שווי השבח. וְרַבָּא אָמַר, אֲפִילוּ בְּשָׁבַח ענפי הַשְּׁקָמָה נְמִי אֵין
 15 לוֹ חֵלֶק.
 16 הגמרא מקשה על דעת רבא: מִיִּתְבִּי, שנינו בברייתא, הַמְקַבֵּל שְׂדֵה
 17 מְחָבִירוֹ, וְהִגִּיעַ זְמַנו לְצִאָתָא, שָׁמִין לוֹ. מפרשת הגמרא: מֵאֵי לָאו –
 18 האם אין הכוונה ששָׁמִין לוֹ בְּשָׁבַח שְׁקָמָה ליתן לו את שוויים, וקשה
 19 לרבא.
 20 מתרצת הגמרא: לָאו, אין הכוונה ששָׁמִין את שווי שבח ענפי
 21 השקמה, אלא שָׁמִין לוֹ את שווי שבח וְרַבָּא וְסִילְקָא – הירקות
 22 שגדלו בשדה. שואלת הגמרא: אם מדובר בְּרַבָּא וְסִילְקָא, מדוע
 23 שמין רק את שוויים, נְעָקוּר וְנִשְׁקוּל – יטול אותם עצמם. משיבה
 24 הגמרא: הברייתא דיברה בְּרַבָּא מְמָא – שלא הגיע עדיין יוֹמָא
 25 דְּשׁוּקָא שבו מוכרים את הירקות, ואין לעורקם מחשש שיתקלקלו,
 26 לכן שמין לו רק שווי שבחם.
 27 הגמרא מקשה על רבא מברייתא אחרת: תָּא שָׁמַע, הַמְקַבֵּל שְׂדֵה
 28 מְחָבִירוֹ, וְהִגִּיעַ שַׁנְת הַשְּׁבִיעִית, שָׁמִין לוֹ.
 29 תחילה מבררת הגמרא את דברי הברייתא: משמע שבהגיע שנת
 30 השביעית עליו להסתלק מן השדה, וקשה, וכי בשנת הַשְּׁבִיעִית מִי
 31 קָא מְפַקְעָא אַרְעָא – האם נפקעת הקרקע מן המחזיק בה. מתרצת
 32 הגמרא: אֵלָא אִימָא, הַמְקַבֵּל שְׂדֵה מְחָבִירוֹ, וְהִגִּיעַ שַׁנְת הַיּוֹבֵל, שָׁמִין
 33 לוֹ, שביובל אכן חוזרות השדות לבעליהם. וְאֶבְתֵּי – ועדיין קשה,
 34 וכי יובל מִי מְפַקְעָא את השדה כאשר קיבלה בַּקְּבָלָנוֹת לזמן מסוים,
 35 הלא וְהָאֵרַץ לֹא תִכְבַּר לְצַמְחֹתוֹת אִמְעַר רַחֲמָנָא (ויקרא כה כג), הרי
 36 שרק מדיקונה לצמחתות היובל אָמַר.
 37 מסיימת הגמרא לבאר את דברי הברייתא ומתוך כך קשה על
 38 רבא: אֵלָא אִימָא, הַלּוֹקַח – הקונה שְׂדֵה מְחָבִירוֹ וְהִגִּיעַ הַיּוֹבֵל, שָׁמִין
 39 לוֹ. ומבואר, שאמנם גוף השדה חוזר לבעלים, מכל מקום את שווי
 40 השבח שמין ללוקח, שהשבח נידון כפירות, ואף החוכר יש לו
 41 ליטול שווי השבח, וקשה לרבא. וְכִי תִּמְאָא לתרץ דְּהָכָא נְמִי – שגם
 42 כאן הכוונה ששָׁמִין לוֹ בְּרַבָּא וְסִילְקָא אֵין לתרץ כן, שהרי סִילְקָא
 43 וְרַבָּא יוֹבֵל הַפְּסִידָא הוּא לכל הרוצה ליטלם, וממילא אין שמין
 44 לו את שבחם. אֵלָא מהי כוונת הברייתא, האם לָאו – אין הכוונה
 45 ששָׁמִין לו את שווי שְׁבַח שְׁקָמָה, וקשה לרבא.
 46 מתרצת הגמרא: תִּנְיָמָא אַבְי אִיבָא דְּרַבָּא, שאני הָתָם כשהגיע
 47 היובל, דְּאָמַר קָרָא (ויקרא כה לג) וְיָצֵא מִמֶּכַּר בֵּית יַעֲרִי אֶחָדָו
 48 בִּיבֹל, ודייקו חכמים מן הפסוק, שדווקא מִמֶּכַּר חוֹזֵר בִּיובֵל, אבל
 49 הַשְּׁבַח אֵינוֹ חוֹזֵר, אלא שמין את שווי לקונה ונטולו. אך כל זה
 50 אמרה הגמרא במכר, אבל המקבל שדה לזמן מסוים, לא נאמר בו
 51 דין זה שהשבח אינו חוזר לבעל השדה.
 52 שואלת הגמרא: וְנִגְמַר מִיָּנִיה – נלמד דין המקבל שדה מדין קונה
 53 שדה, שאף שגוף השדה חוזר, מכל מקום את השבח נוטל מי
 54 שהשביח ברשותו. משיבה הגמרא: הָתָם – שם, במוכר שדה והגיע
 55 היובל, הלא וְכִינִי מַעְלֵיא הוּא – מכירה גמורה היא לקונה, וכאשר

מתני' לשנים מועטות. פחות מן שנים; לא יורענה פשתן, שזרע פשתן מבחיש בארץ הרבה ואינה חוזרת ליושנה עד ו שנים והוא לא מיועקא אלא בחבירות דאי בקבלנות מאי דבעי לזרע פשתיי הבעלים חולקין בו; ואין לו בקורות שקמה. עץ סרק הוא וקוצצין ענפיו לקורות הבנין והן חוררין וגדילין ופחות מן שנים אין נעשות קורות הלכך קובלה לפחות מן שנים לא יקוץ קורות שבה דלא אדעתא דקורות נחית דבשנים מועטות אינם חוררין לקורות אבל קובלה לו שנים שנה ראשונה ודורגה פשתן וקוצץ שנה ראשונה שקמה שבה: **גמ'** שבה שקמה יש לו עשו והשבירו שמן לו שבחם לבטיסתלק. לצמיתות אמר רחמנא. מי שאילולי יובל היתה נצמחת דכתיב וישרא כח) והארץ לא תמכר לצמיתות: ויניער מיניה. המקבל: התם וביני מעליא הוא. וכל קמה דאשבתא ארעא ברשותיה אשבתא אילנות: דיקלא ואילי. קובל הימנו אילן פירותיו פך וכך שנים ונתעבה והגבירו עיקרו ה' זכו; **לאו אדעתא דהכי** נחת. אלא לאביזמ פירות דבר אדעתא דהכי נחת לכל אשר יצמח בה: התם לית ליה פסידא. כל מה שהשבית שקמה לא קניע ממנו חרישה חריעה. ודא דאספסתא. מקום הדקלון היה זורע אספסתא ודא כמו (במדבר ב) איש על דהו: **אנא בורכמא רישקא רבאי.** אני הייתי מגדל במקומו כרבים דרמיו יקרו: א"ל. מודקאמרת בורכמא רישקא רבאי שהוא דבר הנקצר בכל שנה ולא אמרת אנא תאלי הייתי נוטע בה למישקל שבחיידי גלית אדעתך דלא נחתת להא ארעא אדעתא למיעבד בה מידי דבר קיימא למישם ליה שבחיה ומפיק אלא מידי דתיעקריה ותישקליה ותזיל כי מסתלקת שקול בורכמא רישקא אותו בורכמא רישקא דהיינו תאלי שקימו בה עזר אותו וכן שכתב לעקור אינו אלא עצים ודך יתן לך דמי עצים: אמר ליה משוניתא. הגבירו סביב גבוליה כעץ שן הר: קדחי ביה ודרתא. בהדיא משוניתא עצמו בה אילנות של עורדן קורמירי דבעי: מוטליא. מבית עלי שהיה ממשפחה רעועה: אמריתו מילי מולייתא. דברים גבונים לשון מוליא במוליא במורק (דף ט) גבושית: **אפילו** רב פפא. דבעי שבר שבחא דתאלי: דאית ליה פסידא. שצמחו במקום הראוי לזרעה: **הבא מאי פסידא איבא.** במשוניתא אין דרך לזרוע: שתלא. נוטע פרס בקרקע בעל הבית ועליו להיות אריס כל הזמין ונטול מחצה בפירות: **אפסיד.** מאי דאשבח כפר מיהו אבתי תנה שבחא ומיסתלקא דקאמר בלא שבחא קאמר: ורב פהנא אמר וכו'. דה"ק אי מפסידא מסתלקא על כרחי ושקילא מאי דאשבח: לא קניא. ואפילו אמרת הכי לא מסלקון ליה בלא שבחא: **מאי דאפסיד מניבין** ליה. שיימין מאי דמטי לבעל הבית בהפסד ומניבין ליה מחלקו דשתלא בשבח: **אוקנא.** מוהל תנוקות: במותרין ועומדן דמי. לסלקינהו מקרי ודרקן. פסידא דלא הדר הוא דשבחא בין דעל על:

אָלָא מעתה דיקלא ואלים ה"ג. דבעי מר שבחא באלימות הדקל הא ודאי אפילו לאבי לית ליה דודקא בשבח שקמה דליכא פרי אלא שבו דגידול ענפים קאמר אביי דיש לו דאדעתייהו נחת אבל אדעתא דאלימות הדקל לא נחת ה"ג מר לא נחת אדעתא דתאלי אלא אדעתא דאספסתא אל התם ודאי לא אדעתא דהכי נחת בורכמא אלא אנא נחתיהא למה שצמיתת הקרקע דהיינו אספסתא ואלו עצמו במקומה:

כְּמֵאן כפאיי. דאילו לרבא דאמר בשבח שקמה אין לו אע"ג דאיבא למימר אדעתא דהכי נחית ומישו דאפילו תימא כרבא דהתם כו': **אין** לך אלא דמי עצים בלבד. ואע"ג דכסוף פרק השואל (לעיל דף קא. ושם) אמר דמצוי למימר דתיי אני נוטל אי לאו משום ישוב איי הבא לא מצי אמר ליה דמיירי דהיי תאלי לא היו ראויים לנטועם במקום אחר ואם היה נוטלם א"ל תאלי יהו נטענא אלא בורכמא דרישקא שמשוערין אותו אין נוטעין אותו במקום אחר גלית אדעתך שלא היית חושש בכרך שראוי לנטוע ולכך אין לך אלא דמי עצים ובגון שהתאלי לא היו מבחישין אותו יותר מאספסתא ובורכמא דרישקא שאם לא כן לא יבול לומר תאלי יהו נטענא שהרי לאספסתא קבלה: וספר

אָלָא לאו שבח שקמה תרנגא אביי אליבא דרבא שאני התם דאמר קרא ויצא ממפר בית ממפר חזור שבה אינו חוזר וננמר מיניה התם וביני מעליא הוא ויובל אפקעתא דמלכא היא רב פפא קביל ארעא לאספסתא קדחו בה תאלי פי קא מסתלק אמר להו הבו לי שבחא א"ל רב שישא ברביה דרב אידי לרב פפא אלא מעתה דיקלא ואלים ה"ג דבעי מר שבחיה א"ל התם לאו אדעתא דהכי נחית אנא הכא אדעתא דהכי נחיתנא כְּמֵאן כפאיי דאמר בשבח שקמה יש לו אפילו תימא כרבא התם לית ליה פסידא הכא איבא פסידא א"ל מאי פסדתיך דא דאספסתא שקול דא דאספסתא וייל אמר ליה אנא בורכמא רישקא רבאי א"ל גלית אדעתך דלמשקל ואסתלוקי עבדת שקל בורכמא רישקא וייל אין לך אלא דמי עצים בלבד רב ביבי בר אביי קביל ארעא ואהדר ליה משוניתא קדחו ביה ודרתא פי קא מיסתלק אמר להו הבו לי שבחאי אמר רב פפי משום דאתיתו ממולאי אמריתו מילי מולייתא אפילו רב פפא לא אמר אלא דאית ליה פסידא הכא מאי פסידא אית לך: רב יוסף הוה ליה ההוא שתלא שכיב ושבק חמשה חתנוותא אמר עד האידינא חד השתא חמשה עד האידינא לא הוו סמכו אהרדי ולא מפסדו לי השתא חמשה סמכו אהרדי ומפסדו לי אמר להו אי שקליתו שבחייכו ומסתלקיתו מוטב ואי לא מסלקינא לכו בלא שבחא דאמר רב יהודה ואיתימא רב הונא ואיתימא ר"ג האי שתלא דשכיב וירשים דיליה מסתלקון להו בלא שבחא ולא מילתא היא ההוא שתלא דאמר להו אי מפסדינא מסלקנא אפסיד אמר רב יהודה מסתלק בלא שבחא רב פהנא אמר מסתלק ושקיל שבחא ומודה רב פהנא דאי אמר אי פסדינא מסתלקנא בלא שבחא מסתלק בלא שבחא רבא אמר אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא ולרבא מאי שנא מיהא דתנן אם אוכיר ולא אעביד אשלים במוטבא התם מאי דאפסיד משלם הכא מאי דאפסיד מניבין ליה ואיך יבנין ליה רוננא שתלא דרבינא הוה אפסיד סלקיה אתא לקמיה דרבא א"ל חזי מר מאי קא עביד לי א"ל שפיר עביד א"ל הא לא התרה בי א"ל לא צריכא להתרות רבא לטעמיה דאמר רבא מקרי דרדקי שתלא מטבא ואומנא

1 **וספר** מתא כמותרין ועומדין. פי' בקונטרס משום דשפשטא בין דעל גל לכך חשיב
2 פסידא דלא הדר וליקיא דרבא גופיה אית ליה בפי' לא יחפור (בי' דף כא. ושם)
3 דשפשטא ממילא נפקא אלא להכי קרי ליה פסידא דלא הדר לפי שבאותה שעה
4 שלימדו שיבושים נהבטל לו לימוד של אמת:
5 (לעיל) **מסלקינן** להו בלא שבחא ולא מילתא

6 היא. פי' ריבין שלא אמר
7 דבר זה מעולם אלא להפחידו אמר בן ותימה דאם
8 לא אמר מעולם למה חזירי גל כך אמראים רב
9 הווא ואימתיא רב ויהודה ואימתיא בן י"ל דרב
10 יוסף לא חזירי אלא אחד מהם ובני בית המדרש
11 נסתפקו בין אלו איה מתיא חזירי:
12 **רבא** אמר קרנא הוי. ואית התא קופא סבא
13 פלגא ודחוק לומר דפליגי רבא אדרב מניומי י"ל
14 דקופא סבא פלגא משום דשתלא שקיל אפיילו
15 בגוף הקרקע פלגא וכי מסתלק בלא זמניה הוא
16 דשקיל ריבעא משום דעליו לשלם אפיילו מה
17 שהבעל יצטרך ליתן לאריס שיטמור חלקו
18 שתהיה מוטל על השתלא לשמור וכן שטפה
19 והרא ריבעא דארעאתא דהכי נחית שאם ישתלק
20 בלא זמניה באיזה ענין ששתלק שלא יקח אלא
21 ריבעא וקופא סבא שאין עוד מה לשמור שקיל
22 פלגא אבל הכא המולד אין לו בגוף כלום אלא
23 בפירות:

24 **מה** נקצץ בזמנו. דאין דרך לקצוץ שלא בזמנו
25 ולהפסיד פירות ועוד דאמרינן בפרק לא
26 יחפור (בי' דף כו. ה) האי דיקלא דטעון קבא אסור
27 למקצייה ואית דגרסי איפקא יבש בזמנו ואין
28 רבאח לרי"י

29 **לא** מה יבש שלא בזמנו. יבש משמע שלא בזמנו
30 מידלא קהני הזקין ואע"ג דהזקין נמי משמע שלא
31 בזמנו כדאמרינן בקמחך אימא והזקינו והזקינו
32 משמע בין בזמנו בין שלא בזמנו אבל יבש לא
33 משמע אלא שלא בזמנו :

34 **אף** נקצץ שלא בזמנו. ואית ואמאי איצטרך
35 למימר אף נקצץ שלא בזמנו והא מעיקרא
36 לא פריך אלא מייבש דההו דומיא דנקצץ אבל
37 מנקצץ בזמנו לא פריך משום דאיכא למימר
38 דנקצץ בזמנו היינו לאחר שיבש שלא בזמנו
39 והשתא דשני ליה מייבש תו לא שקיא ליה לאביי
40 וי"ל דמעיקרא נמי שקיא ליה מנקצץ דנקצץ
41 משמע סתמא אחר שיבש בזמנו כמו שדרכו והוא
42 דקאמר מה נקצץ בזמנו אף יבש בזמנו משום
43 שרוצה להקשות משינעם אי נמי לא איצטרך
44 אלא לאפוהי דלא נידוק איפקא נקצץ דומיא
45 דרבא דמשני בתר הכי:

46 **נפלו** לה זיתים וקנים ימכרו וילקח בהו קרקע
47 ובעל מיהא פירות. אבל לא יקצוץ עצים
48 אלקמא קרנא הוי וקשה לאביי דאמר עצים פרי הוי
49 במקום שאין פרי אחר ותימה דמאי פריך והתם
50 ע"כ מיידי שישנושן קצת פירות מופלגי התם רבי

51 יהודה ואמר לא תמכור מפני שבח בית אביה ומכר ליה התם בשדה שאינה שלה ואי ליכא
52 פירות כלל מה שבח בית אביה יש הלא בעל השדה לא יניחם לעמוד שם יותר אחר
53 שנהייבשו והבעל ירצץ אותם לעצים וכן משמע נמי מעיקרא דבעי לאוקמי פלוגתיהו בגפלו
54 לה זיתים בשדה שלה ופלגי אבל בשדה שאינה שלה דברי הפל מפרס והפריך הוא עבדים
55 ושפחות וקנים דהוי כפלו בשדה שאינה שלה ופלגי והנהו עבדים ושפחות ע"כ
כשעושו

1 א"ל **אנא פלגא בשבחה קאמינא**. בדרך שאר שתלים שאינן מסתלקין: **השתא קבעי**
2 **למיחב מנתא לאריסא**. כלומר כיון דמיסתלק לו בלא זמנו אמאי שקיל פלגא בשבחה עד
3 האידינא הוה שקיל בעל הבית פלגא בפירות וזה הוה עושה בה גל בעבודתו במשפט
4 אריסוי. והשתא קבעי למיחב מנתא לאריסא. עקשיו זה וטול כל המגיע לו ואלך ועל בעל
5 הבית לטול עבודת הפרס ויצטרך להתח
6 לאריסא ודרך אריס שיודר לכרם נטוע לטול
7 שליש בפירות נמצא בעל הבית מפסיד שליש
8 ממוחציתו בכל שנה: **ריבעא דשבחא**. לקמן
9 מפרש ואזיל: **קבר רב אשי למיטר ריבעא**. דתרי
10 תילתי המגיעין לבעל הבית משתוציא השליש
11 שיצטרך ליתן לאריס שיודר לה דהוא דנקא
12 בכל שבח הפרס בגוף אם השבח ששה דינרים
13 יוציא מןן שליש שעתיד ליתן לאריס ונותר ד'
14 דינרין מןן טול השתלא דינר והיינו ריבעא כמאי
15 למטא בעל הבית דהוא דנקא דשבחא כוליה:
16 **דנקא**. שותת: **דאמר רב מניומי באתרא דשקיל**
17 **שתלא פלגא**. בפירות ועושה עבודה לעולם
18 ואריסא תילתא. אריס היודר לתוך הפרס גמורה
19 ועובדה נוטל שליש בפירות: **האי שתלא דבעי**
20 **איסתלקוי**. שימקון ליה פי הכי דלא נפסיד בעל
21 בית כלומר מעיינן מליקיא למיחב ביה פי הכי
22 דלא נמטייה פסידא לבעל הבית בסילוק של זה:
23 **אי אמרת בשלמא דנקא**. שקיל שתלא שפיר דכי
24 הדר שקיל אריסיה תילתא הוי ג' דינרין בין
25 שניקח פ' ליה פלגא דבעל הבית בדרךהו שקל
26 עד השתא: **אלא אי אמרת ריבעא ממש**. דינר
27 נחצי והאריס טול שליש שהו ב' דינרין: **סבידא**
28 **לכביה**. חצי דינר ממחציתה: **וליסא ליה**. שתלא
29 אנת מנתא ודרך הב ליה לאריסא שיטרוך בו
30 הנחצי שלף שהיה מוטל עלי לעשות ואתה אוכל
31 פירות הב ליה לאריסא ועלי לנכות מולקי כפי
32 המגיע לו והיינו ריבעא ממש דינר נחצי כיצד
33 טול אתה שלשה רבעי הפרס לחלקך מןן תתן
34 השלש לאריס נמצאת אוכל כל השנה חצי
35 פירות הפרס בלא יציאה: **מנתא דידי מאי**
36 **דבעינא עבידינא ביה**. אני אמכור לאחרים הרביעי
37 המגיע לידי ולא שייך גבאי למיתן מנתא
38 לאריסא דהא מזבנינא ומסתלקנא הקונה יד
39 ועושה ויאלכ ואם באת לקנותו הרי אין עלי
40 לעשות לך ותוכל את פירותי בחנם אם תנתנו
41 לאריס לישקול מנייה וביה שוה חצי דינר
42 והדינר ישאר לך והיינו תרי תילתי שהרי עבשיו
43 אתה קונה ממני ולעולם ריבעא ממש קאמר רב
44 פפא (ואין בעל הבית מפסיד כלום שעד עתה
45 היה אוכל חצי הפירות ומעתה אוכל ב' שלישים
46 דהיינו ד' דינרים.) פי פסית לשחימת קדשים.
47 הפרתי כך שאתה חרוד יודע להעמיק
48 ולהקשות וכי משית למסכת וזכחים שהיא
49 עמוקה תא אקשי לי ואתן לב למרץ לפי
50 שאלתך ויש אמרים דחייזי מוחיה ולא היא

51 **דעל כרתיך** כפולי קיבלה חדא דקושיא מעליא היא ועוד מוקאמר קבר רב אשי למימר
52 מכלל דמסקנא לאו הוי הוא: **קופא סבא פלגא**. גוף שהוקנה בכרם הרי הוא כקאר
53 ומרות שחולקין בהם ונוטל בה שתלא פלגא בשאר פירות דכיון דאורחה דהכי אדבעא
54 דהכי נחת: **שבחה נהר**. ובא לחלק העצים הוה ליה כי שתלא דמיסתלק בלא זמניה
55 ושקיל ריבעא שטפה נהרא פעמים שעוקרין לגמרי ופעמים ששוחף את הקרקע ומכאישו
56 ואין ראוי לצמוח בו כלום עד זמן מרובה: **ההוא נהרא דמשכין פרידא לתבריה**. משכן
57 לו כרם במשכנתא דסורא א"נ בכבייתא: **קש**. הוקין ובזמנו שהיה ראוי לכר: **פריא הוי**.
58 ימכרו

59 דעל כרתיך קבולי קיבלה חדא דקושיא מעליא היא ועוד מוקאמר קבר רב אשי למימר
60 מכלל דמסקנא לאו הוי הוא: **קופא סבא פלגא**. גוף שהוקנה בכרם הרי הוא כקאר
61 ומרות שחולקין בהם ונוטל בה שתלא פלגא בשאר פירות דכיון דאורחה דהכי אדבעא
62 דהכי נחת: **שבחה נהר**. ובא לחלק העצים הוה ליה כי שתלא דמיסתלק בלא זמניה
63 ושקיל ריבעא שטפה נהרא פעמים שעוקרין לגמרי ופעמים ששוחף את הקרקע ומכאישו
64 ואין ראוי לצמוח בו כלום עד זמן מרובה: **ההוא נהרא דמשכין פרידא לתבריה**. משכן
65 לו כרם במשכנתא דסורא א"נ בכבייתא: **קש**. הוקין ובזמנו שהיה ראוי לכר: **פריא הוי**.
66 ימכרו
67 דעל כרתיך קבולי קיבלה חדא דקושיא מעליא היא ועוד מוקאמר קבר רב אשי למימר
68 מכלל דמסקנא לאו הוי הוא: **קופא סבא פלגא**. גוף שהוקנה בכרם הרי הוא כקאר
69 ומרות שחולקין בהם ונוטל בה שתלא פלגא בשאר פירות דכיון דאורחה דהכי אדבעא
70 דהכי נחת: **שבחה נהר**. ובא לחלק העצים הוה ליה כי שתלא דמיסתלק בלא זמניה
71 ושקיל ריבעא שטפה נהרא פעמים שעוקרין לגמרי ופעמים ששוחף את הקרקע ומכאישו
72 ואין ראוי לצמוח בו כלום עד זמן מרובה: **ההוא נהרא דמשכין פרידא לתבריה**. משכן
73 לו כרם במשכנתא דסורא א"נ בכבייתא: **קש**. הוקין ובזמנו שהיה ראוי לכר: **פריא הוי**.
74 ימכרו
75 דעל כרתיך קבולי קיבלה חדא דקושיא מעליא היא ועוד מוקאמר קבר רב אשי למימר
76 מכלל דמסקנא לאו הוי הוא: **קופא סבא פלגא**. גוף שהוקנה בכרם הרי הוא כקאר
77 ומרות שחולקין בהם ונוטל בה שתלא פלגא בשאר פירות דכיון דאורחה דהכי אדבעא
78 דהכי נחת: **שבחה נהר**. ובא לחלק העצים הוה ליה כי שתלא דמיסתלק בלא זמניה
79 ושקיל ריבעא שטפה נהרא פעמים שעוקרין לגמרי ופעמים ששוחף את הקרקע ומכאישו
80 ואין ראוי לצמוח בו כלום עד זמן מרובה: **ההוא נהרא דמשכין פרידא לתבריה**. משכן
81 לו כרם במשכנתא דסורא א"נ בכבייתא: **קש**. הוקין ובזמנו שהיה ראוי לכר: **פריא הוי**.
82 ימכרו
83 דעל כרתיך קבולי קיבלה חדא דקושיא מעליא היא ועוד מוקאמר קבר רב אשי למימר
84 מכלל דמסקנא לאו הוי הוא: **קופא סבא פלגא**. גוף שהוקנה בכרם הרי הוא כקאר
85 ומרות שחולקין בהם ונוטל בה שתלא פלגא בשאר פירות דכיון דאורחה דהכי אדבעא
86 דהכי נחת: **שבחה נהר**. ובא לחלק העצים הוה ליה כי שתלא דמיסתלק בלא זמניה
87 ושקיל ריבעא שטפה נהרא פעמים שעוקרין לגמרי ופעמים ששוחף את הקרקע ומכאישו
88 ואין ראוי לצמוח בו כלום עד זמן מרובה: **ההוא נהרא דמשכין פרידא לתבריה**. משכן
89 לו כרם במשכנתא דסורא א"נ בכבייתא: **קש**. הוקין ובזמנו שהיה ראוי לכר: **פריא הוי**.
90 ימכרו

בבא מציעא דף קט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רלט

לבעל הכרם, כיון שמגיע לך חצי מן השבח טול אותו, וטול עוד
רביע לתת לאריס תמורת עבודתו, ואני אטול את הרבע הנותר מן
השבח, ואנת מנתה דילך הב ליה לאריסא – ואתה מתוך חלקך תן
לאריס את חלקו, כלומר תן שליש מחלקך לאריס שהוא רבע מכל
שבח הכרם, וישאר לך חצי השבח כפי שמגיע לך, ואנא מנתה דילי
מאי דבעינא עבדינא ביה – והרבע שאטול, לא יצטרך האריס שלך
לעבוד כיון שאני אשכור לי אריס לעבוד בו.
אמר רב אשי לרב אחא, מדברין ניכר שמוחק מחודד ומעמיק
בדברים להבינם ולהקשות על פיהם, ולכן פי מטיה – כשתגיע
לעניני שחיטת קדשים שבמסכת זבחים העמוקה, תא ואקשי לי –
בא והקשה לי שם, ואתן לב לתריך קושייתך.
הגמרא מביאה הלכות נוספות בדיני נוטע כרמים למחצית השבח:
גמרא, אמר רב מניומי בריה דרב נחומי, באתרא דשקיל שתלא פלגא
– במקום שנהגו שהנוטע נוטל חצי משבח הכרם, ואריסא תילתא
– והאריס נוטל שליש מן השבח, האי שתלא דבעי אסתלוקי – אם
רוצה הנוטע להסתלק מנטיעת הכרם, ויהינן ליה שכיחיה ומסלקין
ליה – נותנים לו את חלקו בשבח הכרם ומסלקים אותו. והחלק
ניתן לו, פי היכי דלא ליפסוד – באופן שלא יפסיד בעל הבית,
מחמת שצריך לשכור אריס וכאמור לעיל.
אמר רב מניומי בריה דרב נחומי, קופא סבא – גפן שהוקינה בכרם
ושוב אינה ראויה להצמיח פירות, ורוצה בעל הכרם לעקרה
וליתול ומורות הגפן, נוטל נוטע הכרמים פלגא – חצי בזמורה,
משום שהם כשאר פירות הכרם שירד לעבוד בשדה על דעת
ליטול בהם מחצה לכשיוקינו ויעקרום. ואם שפטה נהרא את
הכרם, ונעקרו עצי הגפן, או שמחמת השטפון אין הקרקע ראויה
להצמיח פירות עד זמן מרובה וצריכים לעקור את הגפנים, ורוצה
בעל הכרם ליתול העצים, נוטל נוטע הכרמים ריבועא – רבע
בעצים, משום שעל כרחו צריך הוא להסתלק מעבודת הכרם,
והרי הוא כנוטע המסתלק מן השדה קודם זמנו, שנתבאר לעיל
שנוטל רק רבע בשבח הכרם.
הגמרא מביאה מעשה בדין כרם שהוקין: והוא נכרא דמשכין
פריסא לתבריה – שמשכן כרם לחבירו כשהלוה לו, וזמן המשכון
היה למשך עשר שנים, שבהן יאכל פירות הכרם, ובסיומן תשוב
הקרקע לבעליה בלא שיצטרכו לשלם מעות להחזיר ההלוואה,
וקש – והוקין הכרם ונתייבשו, לאחר המש שנים מזמן שקיבל
המלוה את הכרם, והיה זה הזמן שראוי הכרם לייבש, ויש לדין
האם יכול המלוה ליתול ומורות הכרם או לא. ומכיון
שנתייבש הכרם בזמנו, לכן פירא הוי – המורות נחשבים לפירות
הכרם, ויכול המלוה ליתלם. ורובא אמר, אף שנתייבש בזמנו קרנא
הוי – נחשבים הזמורות כקרן של הכרם ולא כפירותיו, ולכן אין
המלוה יכול ליתלם, שאם יעשה כן הרי הוא מכלה את הקרן,
אלא ימכר הכרם וילקח בו – תמורת מעותיו קרקע, והוא – המלוה
אוכל את פירות קרקע זו כפי שהיה אוכל בכרם.
הגמרא מקשה על אביי: מיתבי – הקשו בני הישיבה על דברי אביי
ממה ששנינו בבבלי, אדם שהלוה לחבירו מעות לכמה שנים
ומשכן לו קרקע ובה אילן, ויבש האילן או נקצין, שנייהם – המלוה
והלוה אסורים להשתמש בו, משום שאם ישתמשו בו תכלה הקרן.
ביצד יעשו, ויכרו עצי האילן לתשמישי עצים, וילקח בהן – במעות
שנתקבלו תמורתם קרקע, והוא – המלוה אוכל פירות עד תום
שנות המשכון, שאז תשוב הקרקע ללוה.
מוכיחה הגמרא מלשון הברייתא יבש האילן או נקצין: מאי לאו
יבש דומיא דנקצין – האם אין כוונתה שבש האילן מדובר בדומיה
לאופן שנקצין האילן, ואם כן מה – שיש שנקצין מדובר בכוונה
שהגיע זמנו להקצץ כיון שהוקין וכבר אינו עושה פירות, שהרי אין
דרך אדם לקצוץ האילן קודם לכן, אף ביבש מדובר כשיבש בכוונה,
ועל אופן זה קתני – שנינו בבבלי שתילתא פתון קרקע והוא אוכל
פירות, אלמא קרנא הוי – מוכח שאילן הגדל בקרקע הממושכנת
נחשב לקרן עבור המלוה ולא לפירות, ולכן אם יבש האילן בזמנו
אינו יכול להשתמש בעצים עצמם כשאר הפירות היוצאים מן

1 יקפד מנתה – סופר העיר, כולן כמותרין ועומדין דמי ולכן אם
2 הפסידו מותר לסלקם מיד בלא התראה נוספת. כלל לא דמילתא, כל
3 האומנים הגורמים פסידא דלא הדר – הפסד שאינו חוזר, ואי
4 אפשר לתקנו, כמותרין ועומדין דמי – הרי הם כמותרים ועומדים
5 שאם יפסידו במלאכתם יסלקום בלא התראה נוספת.
6 מעשה נוטע בענין הנוטע כרמים: ההוא שתלא – נוטע כרמים
7 ועובד בהם כאריס כדי לקבל מחצית מפירותיהם, דאמר להו
8 לבעלי הכרמים, הבו לי שכיחא – תנו לי את מה שהשבחתי
9 בכרמיכם, כיון שאני רוצה להפסיק לעבוד בהם, משום דבעינא
10 למיסק לארעא דישאל – שאני רוצה לעלות לארץ ישראל, ולא
11 רצו בעלי הכרמים לתת לו מה שהשבח. אתא לקמייה דרב פפא
12 בר שמואל לתובעם לדין, אמר להו רב פפא לבעלי הכרמים, הבו
13 ליה שכיחא – תנו לנוטע מה שהשבח בכרמיכם.
14 ומתחילה סבר רבא, שכונת רב פפא שישלמו בעלי הכרמים
15 לנוטע את כל שבח הכרם, ולפיכך אמר ליה רבא לרב פפא, מדוע
16 חיבת את בעלי הכרמים לתת לנוטע את כל שבח הכרם, איהו
17 אשבה ארעא לא אשבה – וכי רק הוא השבחה בעבודתו את
18 הכרמים, והקרקע לא השביחה אותם, הלא השבח בא משניהם,
19 ולכן צריך הוא ליתול רק חלק מן השבח ולא את כולו.
20 אמר ליה רב פפא, אכן לא נתכוונתי שיטול את כל השבח אלא
21 אנא פלגא דשכיחא קאמינא לך – נתכוונתי לומר שיתנו לו חצי מן
22 השבח, כפי המגיע לו תמיד ככל שאר נוטעי הכרמים שאלו
23 נסתלקו מן השדה.
24 חזר רבא ואמר ליה לרב פפא, עדיין יש הפסד לבעלי הכרמים בכך,
25 שהרי עד האידינא הוה שקיל בעל הבית פלגא ושתלא פלגא – עד
26 עתה היה בעל הכרם נוטל חצי הריוח, והנוטע היה נוטל חצי
27 השני, ואילו השתא בעי למיתב מנתה לאריסא – עתה שנסתלק
28 הנוטע בתוך זמנו, הרי צריך בעל הכרם לקחת אריס חדש לעבודת
29 הכרם, ודרך אריס היורד לקרקע טועה שנוטע שליש בפירות,
30 ונמצא מפסיד שילש על הכרם לתת מחצי השבח שלו לאריס, והרי
31 הוא מפסיד שרוב מן המחצית שהיה נוטל בשבח הכרם.
32 אמר ליה רב פפא, ריבועא דשכיחא קאמינא – אכן לא נתכוונתי לומר
33 שיטול חצי מכל השבח, אלא נתכוונתי לומר שיטול רבע מן
34 השבח.
35 הגמרא מבארת את כוונת רב פפא, שהנוטע נוטל רבע מן השבח
36 כשנסתלק: מתחילה סבר רב אשי למימר שלא התכוין רב פפא
37 לומר שמקבל רבע ממש מהשבח, אלא ריבועא דהוא דנקא – רבע
38 משני שליש השבח שנוטל בעל הכרם יקבל הנוטע, שהוא שיעור
39 ששית מכל השבח, וכפי שיתבאר הטעם בסמוך. וכן מוכח ממה
40 דאמר רב מניומי בריה דרב נחומי, באתרא דשקיל שתלא פלגא –
41 במקום שנהגו שהנוטע כרמים בשדות אחרים נוטל חצי משבח
42 הכרם, ואריסא תילתא – ואריס נוטל שליש מן השבח, האי שתלא
43 דבעי לאסתלוקי – כאשר הפך הנוטע להסתלק מעבודת הכרם,
44 ויהינן ליה שכיחא ומסלקין ליה, פי היכי דלא נמטייה הפסד לבעל
45 הבית – נותנים לו את חלקו בשבח הכרם ומסלקים אותו באופן
46 שלא יגיע הפסד לבעל הכרם.
47 ומעתה, אי אמרת בשלמא ריבועא דהוא דנקא שפיר – אם תאמר
48 שנותנים לנוטע רבע מחלק השבח המגיע לבעל הכרם, שהוא
49 ששית מכל שבח הכרם, יתקיימו דברי רב מניומי שאמר לתת
50 שבח לנוטע באופן שלא יבוא הפסד לבעל הבית. אלמא אי אמרת
51 ריבועא ממש – אבל אם תאמר שנותנים לנוטע רבע מכל השבח,
52 הרי באופן זה קא מטי ליה פסידא לבעל הבית, פלגא דנקא – יגיע
53 הפסד לבעל הכרם בשיעור חצי מששית השבח, שהרי הוא צריך
54 לתת שליש מן השבח לאריס, ואם היה השבח ששה דינרים ונותן
55 לאריס שני דינרים מתוך הששה, ורבע מן השבח שהוא דינר
56 ומחצה צריך לתת לנוטע, נמצא שישארו לבעל הכרם שני דינרים
57 ומחצה, במקום שלשה שהיה נוטל קודם לכן, והפסיד מחלקו חצי
58 דינר שהוא ששית מן השבח.
59 אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי, ולימא ליה הנוטע

וכיון שכבר עברו שלש שנים לא נזהרתי בשטר המקח ואבד ממני,
 ומבואר בבבא בתרא (כט). שאדם נאמן בטעה זו כיון שאין דרך
 לשמור שטר אחר שלש שנים, ומתוך כך נאמן גם לומר שהקרקע
 ממשכנת אצלו לחמש שנים.
 דעה החולקת על רב יהודה: אָמַר לִיה רַב פִּיפֵּא לְרַב אֲשִׁי, רַב יְבִיד
 וְרַב עֲוִירָא לֹא סְבִירָא לְהוּ הָא דְרַב יְהוּדָה, וּמֵאִי מַעֲמָא, מְשׁוּם שֶׁרַק
 בשטר מקח אין דרך הקרקע לשומרו אחרי שלש שנים, ויתכן
 שאיבדו, אבל הֵא שְׁמָרָא של משכנתא דסורא, כִּינן דְלִגְזִיבִינָא קָאִי
 – כיון שעומד אצל המלוה לצורך גביית הפירות שבקרקע הלוה,
 מְזַוְרָה יְהִיר פִּיה – הוא נזהר בו שלא יאבד, ומכך שהוא טוען
 שאיבדו מוכח שהוא רמאי, ואינו נאמן אפילו במיגו, ואנו אומרים
 שבאמת השטר נמצא אצלו ומיפכש הוא דְכַבְּשִׁיה לְשִׁמְרֵיה – הוא
 מטמינו ואינו מראהו ללוה, סְבִירָא מְלֵוּה, אֲוִלְקָה תְּרַתִּין שְׁנִין
 וְתִירְתָּא – אעלים את השטר ואוכל את הפירות שתי שנים יתירות
 על מה שכתוב בשטר, ולכך אין המלוה נאמן ומוציאים את
 הקרקע מידו.
 הגמרא דנה בשיטת רב יהודה, שהמלוה נאמן שאבד לו שטר
 המשכון במיגו שהיה אומר שקנאה ואבד שטרו: אָמַר לִיה רַבִּינָא
 לְרַב אֲשִׁי, אֵלָא מַעֲתָה – לדברי רב יהודה שאדם שקיבל קרקע
 כמשכון יכול לטעון שקנאה, אם כן הֵא מְשַׁכְּנָתָא דְסוּרָא –
 במשכון זה הנהוג בסורא, שהמלוה אוכל את פירות קרקע
 המשכון במשך כמה שנים ומתורת זה נפטר הלוה מהחוב, דְכַתְּבִי
 הִכִּי – שתקנו חכמים שיכתוב כך בשטר המשכון, כְּמִשְׁלַם שְׁנִין
 אֲלֵין תִּפְיֹק אֲרַעָא דָא בְּלֵא כְּסָף – בתום שנים אלו תצא קרקע זו
 מהמלוה ותשוב ללוה, בלא שישבי הלוה את דמי ההלוואה, הִיכָא
 דְכַבְּשִׁיה לְשִׁמְרֵיה מְשַׁכְּנָתָא – כשהטמין המלוה את השטר שהיה
 בידי וְאָמַר שהקרקע לְקוּחָה הֵא כְּרִיד, הִכִּי נְפִי דְמַהֲרִין – האם גם
 באופן זה יתא נאמן לדברי רב יהודה. ואם תאמר שאכן הוא נאמן,
 קשה, וְכִי מְתַקְנֵי רִבְנֵן לְרִבְתָּא – וכי אפשר שחכמים יתקנו דבר
 שהוא לטובתו של המלוה, שיובל לאכול את פירות הקרקע של
 הלוה ללא חשש ריבית, דְתִיב פִּיה [לִידִי] פְּסִידָא – שיכול הלוה
 לבוא לבסוף לידי הפסד על ידי שיכחיש המלוה שהקרקע שבידו
 משכון היא, ויאמר שלקוחה היא בידו.
 רב אשי מבאר את החילוק בין הדברים: אָמַר לִיה רַב אֲשִׁי, הָתָם –
 במשכנתא דסורא, תְּקִינֵי לִיה רִבְנֵן לֵוּה כְּדִי שֵׁלָא יוּכַל הַמְלוּה
 לטעון שקנה את הקרקע, דְמִיר אֲרַעָא יְהִיב סְסָמָא – שבעל הקרקע,
 שהוא הלוה, הוא שיתן את האמת על הקרקע, וְכִי יתֵקַן
 את החריץ שהיו מסמנים כגבול של המלוה, ובכך יראה שהוא
 בעל הקרקע ואינה לקוחה ביד המלוה.
 שאל רבינא: וּבִאֲרַעָא דְלִית לָה פְּרִיָא – שלא סימנו את גבולותיה
 בחריץ, וְלֵא יְהִיב סְסָמָא – ואין משלמים עליה מכס, מֵאִי – מה
 יעשה הלוה כדי שלא יוכל המלוה לטעון שקנאה, אָמַר לִיה רַב
 אֲשִׁי, אֲיַבְעִי לִיה לְמַחְזִי – צריך הלוה למחות בתוך שלש השנים
 שהמלוה מחזיק בקרקע ולהודיע שהקרקע שלו ואינה של המלוה.
 המשך רבינא ושאל: לֵא אֲיַבְעִי מֵאִי – אם לא מחה הלוה, מה
 תקנתו השיב לו רב אשי: באופן כזה אכן אין הלוה יכול להוציא
 את הקרקע ממנו, וְאִיהוּ הוּא דְאֲפִסֵּיד אֲנַפְשִׁיה – הוא הפסיד
 לעצמו בכך שלא מחה קודם.
 הגמרא דנה בביבוח אחר בין אריס לבעל הקרקע. מסתפקת
 הגמרא: אדם שקיבל עליו לעבוד באריסות בקרקע של אחר,
 הָאָרִיס אֲוִמְר, על מנת ליטול מִחֲצָה מן הרווחים יְרִדְתִי לְשֵׁדָה, וְבַעַל
 הַפִּירָא אֲוִמְר על מנת ליטול שְׁלִישׁ הוֹרְרִיתִי, מִי נֶאֱמָן. מביאה הגמרא
 את שיטות החכמים בנידון זה: רַב יְהוּדָה אָמַר, בַּעַל הַפִּירָא נֶאֱמָן
 שהורידו על מנת ליטול רק שליש. וְרַב נְחֻמִּין אָמַר, הַכֵּל – בכל
 מקרה יש לנהוג כְּמַנְהַג הַמְדִינָה, ואם מנהגה הוא שנוטל מחצה מן
 הרווחים הדין עמו. מבארת הגמרא את טעמיהם: סְבִירָא מְנִיָּה –
 סברו בני הישיבה מתוך דברי החכמים, דֵּלֵא פְּלִיגִי, ולדברי שניהם
 עושים כמנהג המדינה, וְהָא – ורב נחמן שאמר שנוטל לפי מנהג
 המדינה, אמר את דינו בְּאֲתָרָא דְשְׁקִיל אֲרִיסָא פְּלִנָא – במקום

יִמְכְרוּ לְתַשְׁמִישׁ עֲצִים, וְיִלְקַח קָרְקַע – בדמיהם קרקע, וְהוּא – הבעל
 אוֹכַל את הפירות שיצמחו בה. ואם נכונים דברי אביי שעצי
 הגפנים דינם כפירות, מדוע ימכרו וילקח בדמיהם קרקע, הלא
 הבעל יכול להשתמש בעצים הללו בעצמו, שהרי תקנו לו חכמים
 שיאכל את פירות הנכסים שנפלו לאשתו.
 מתרצת הגמרא: אין לגרוס בברייתא שנפלו לה גפנים וזיתים
 'קנים', שמשמע שהוקינו ונתייבשו בזמנם, אלא אֲיַמָּא 'וְהוֹקִינוּ' –
 שקפצו עליהם וקנה ונתייבשו קודם זמנם, ובוה מודה אביי שאינם
 נחשבים פירות אלא קרן, ואינם של הבעל, ומה שאמר שדין
 העצים כפירות הוא רק כשנתייבשו בזמנם.
 תירוץ נוסף: וְאִבְעִית אֲיַמָּא, שבמשנה זו של בעל בבבא אשתו, אף
 אם העצים נחשבים כפירות אין הבעל נוטלם, שכן לֵא מִי
 אֲוִקְמָנָא לְתַהִיא – האם לא העמדנו את המשנה שם כְּגוֹן שְׁעֵצִים
 אלו נִפְלו לָה בִירוּשָׁה בְּשָׂדֵה אֲחֵרָת שֵׁינָה שִׁיכַת לְמורִישׁ, ורק
 העצים היו שייכים לו. דְקָא בְּלִיא קְרָא – שהעצים נחשבים כ'קרן'
 אצל האשה, ואם ישתמש הבעל בעצים ויכלה אותם, לא תוכל
 ליטע עצים אחרים אלא תתכלה הקרן ותפסיד האשה, ולכן ימכרו
 העצים ויקנו בדמיהם קרקע והבעל יאכל פירות. אך אביי שאמר
 שהעצים שנתייבשו נחשבים לפירות, היינו כשהם של בעל
 הקרקע עצמו, שאף אם יכלו הפירות לא תכלה הקרן שהיא
 הקרקע העומדת לפניו וראויה להצמיח עצים ופירות חדשים.
 הגמרא מביאה ספק בענין המשכון שהיה נהוג בסורא, שהמלוה
 אוכל פירות מקרקע הלוה זמן מסוים, ואחר כך חוזרת הקרקע
 ללוה ללא פרעון החוב: הֵהוּא שְׁמָרָא, שנכתב על משכון זה שנהג
 בסורא, דְהוּה פְּתִיב פִּיה 'שְׁנִין' סְתָמָא – שהיה כתוב בו בסתם
 שבתום השנים הללו תשוב השהדה ללוה, ולא התפרש בו בתום
 כמה שנים, הַמְלוּה אָמַר שניתנה לו השהדה לשלש שנים, והלֵוָה
 אָמַר שניתנה לו רק לשנתיים, קְרִידים מְלוּה וְאֲכַלְיָהוּ לְפִירֵי – קדם
 המלוה ואכל את פירות השנה השלישית, והלוה תובעו שישלם
 לו עליהם, ויש להתספק מי מהם נֶאֱמָן. מביאה הגמרא מחלוקת
 זוה: רַב יְהוּדָה אָמַר, קְרַעַע בְּחֻזְקָת בְּעֻלְיָה קְרִימָא ו–עומדתו, והיינו
 ברשות הלוה, והפירות צמחו ברשותו, ועל המלוה להשיב את
 פירות השנה השלישית שאכל. וְרַב פְּהֵנָא אָמַר, כִּינן שֶׁהַסֵּפֶק הוּא
 על הפירות, הרי הפירות בְּחֻזְקָת אֲוִלְקִינן קְרִימָא ו–עומדיהם,
 המלוה שאכלם פטור מלשלם עד שיביא הלוה ראייה לדבריו.
 פוסקת הגמרא: וְהִלְכְתָּא בְּנוֹתֵיה דְרַב פְּהֵנָא, דְאָמַר פִּירֵיה בְּחֻזְקָת
 אֲוִלְקִינן (קְרִימָא).
 שואלת הגמרא: מדוע נפסקה כך ההלכה, וְהָא קְרִימָא לֵן דְהִלְכְתָּא
 בְּנוֹתֵיה דְרַב נְחֻמִּין, דְאָמַר לעיל (קב) שְׁקַרְעַע בְּחֻזְקָת בְּעֻלְיָה עֻמְדָתָה,
 ולכן כשיש ספק על הקרקע מעמידים אותה ברשות בעליה בזמן
 המסופק. משיבה הגמרא: הָתָם, בנידונו של רב נחמן, מִיִּלְתָּא דֵּלֵא
 עֲבִידָא לְאִיגְלוּיָהּ הֵיא – הספק הוא בדבר שאינו עתיד להתברר,
 ולכן מספק מעמידים את הקרקע בחזקת בעליה, אך הָתָא, מִיִּלְתָּא
 דְעִבְדָּא לְאִיגְלוּיָהּ הֵיא – הדבר עתיד להתברר, שיעידו עדי השטר
 לכמה שנים קיבל את הקרקע כמשכון, ואם יוצאו בית דין עתה
 את שווי הפירות מן המלוה, יתכן שלבסוף יעידו עדים שאכן קיבל
 את הקרקע לשלש שנים ואכלם כדן, ויצטרכו בית דין לחזור
 ולהוציא את שווי הפירות מהלוה ולהחזירם למלוה, וְאֲמַרְוִינִי מִי
 דִּינָא תְּרִי וְקִינִי לֵא מְטַרְחִין – אין מטריחים את בית הדין פעמיים
 שלא לצורך, אלא ממתינים שיבואו עדים, ובינתיים משאירים את
 הפירות ביד המלוה.
 הגמרא דנה במקרה אחר לגבי משכון זה שנהג בסורא: מעשה
 בלוה משכון קרקע למלוה למספר שנים, ואין שטר המשכון
 לפנינו עתה, הַמְלוּה אֲוִמְר שקיבל את הקרקע לְחֻמַּשׁ שָׁנִים, והלֵוָה
 אֲוִמְר שמשכנה לו רק לשלש. אָמַר לִיה הַלוּה, אִיִּתִי לִי שְׁמָרָה –
 הבא לי את השטר שבידך ונראה מה כתוב בו, אָמַר לִיה הַמְלוּה
 שְׁמָרָא אֲרִיסָם – השטר אבד לי. אָמַר רַב יְהוּדָה, הַמְלוּה נֶאֱמָן שְׁקִיבַל
 את הקרקע לחמש שנים, מִגּוּ דְהָא פְּעִי אָמַר לְקוּחָה הֵיא כְּרִיד –
 מתוך שאם היה רוצה לשקר היה אומר שקנה את הקרקע לגמרי,

ימכרו וכו'. אלקא קרנא הוי דאי פירא נהה הא תקון רבנן פירות לבעלי. והוקינו. קפצה
עליהן זקנה בלא זמון: לאו מי אוקימנא. בכתובות בפרק האשה שגפלו לה נכסים (דף
עט): בשדה אחרת. שלא היתה הקרקע שלה שהיו דקלים בשדה של ר'אחריים דהא
בלאי קרנא דידה לגמרי אי אמרת לישקלנהו בעל לבלוה: הווא שטרא. שטר

ימכרו לעצים וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות
אימא והוקינו ואפיעת אימא לאו מי אוקימנא
להחיה בגון שגפלו לה בשדה אחרת דקא בליא
קרנא: ההוא שטרא דההו פתיב ביה שנין סתמא
מלוה אמר שלש לוה אמר שתים קרים מלוה
ואכלניהו לפירי מי נאמן רב יהודה אמר קרקע
בהזקת בעליה קיימא רב פהנא אמר פירות בהזקת
אוכליהן קיימי והלכתא פנותיה דרב פהנא דאמר
פירות בהזקת אוכליהן (קיימי) והא קי"ל דהלכתא
פנותיה דרב נהמן דאמר קרקע בהזקת בעליה
עומדת התם מילתא דלא עבידא לאיגלווי היא הכא
מילתא דעבידא לאיגלווי היא ואטרוהי בי דינא תרי
זמני לא מטרחינן מלוה אומר המש לוה אומר שלש
א"ל אייתי לי שטרה א"ל שטרא אירפס לי אמר
רב יהודה מלוה נאמן מגו דאי בעי אמר לקוחה
היא בדי א"ל רב פפא לרב אשי רב זביד ורב
עוריא לא סבידא להו הא דרב יהודה מאי טעמא
האי שטרא פיון דלגובינא קאי מיוהר והיר ביה
ומיכבש הוא דכבשיה לשטריה סבר אוכלה תרתין
שנין יתרתא א"ל רבינא לרב אשי אלא מעתה האי
משפנתא דסורא דכתבי הכי במישלם שניא אלן
תיפוק ארעא דא בלא כסף היכא דכבשיה לשטר
משפנתא ואמר לקוחה היא בדי הכי נמי דמהימן
וכי מתקני רבנן מילתא דאיתי בה (לידי) פסידא
א"ל התם תקינו ליה רבנן דמרי ארעא יהיב טסקא
וכרי פריא ארעא דלית לה פריא ולא יהיב טסקא
מאי א"ל איבעי ליה למחויי לא אימחא מאי איהו
הוא דאפסיד אנפשיה ארים אומר למחצה ירדתי
ובעל תבית אומר לשליש הורדתיו מי נאמן רב
יהודה אמר בעל תבית נאמן רב נהמן אמר הכל
כמנהג המדינה סבור מיהא לא פליגי הא באתרא
דשקיל אריסא פלגא הא באתרא דשקיל אריסא
תילתא אמר להו רב כרי ברה דבת שמואל הכי
אמר אבין אפילו באתרא דשקיל אריסא פלגא פליגי
רב יהודה אמר בעל תבית נאמן דאי בעי אמר
שכירי ולקוטי הוא: יתומים אומרים אנו השבחנו
ובעל חוב אומר אביכם השביח על מי להביא ראיה

סבר

אלא היא משבחן בידו: הוי גרסינן הא באתרא דשקיל אריסא פלגא הא באתרא דשקיל
אריסא תילתא. ולא גרסינן שתלא בבולי מילתא: שבידי. לזמנים או לחידשים ושבתות
ושבתות במעות וכל נאמן דקאמר בשבעת היסת הוא: אנו השבחנו. ואין לבזע"ח במה
שהשביחו ויתומים כלום:

בשעושי קצת מלאכה דאי לא הכי מה מכירה שייך בהם דמי יקנה וה"נ מיירי דאיבא
בויתים קצת פירי ולכך הוה קרנא אפילו לאבני ולפי שאין עושין אלא פירות מועטין ולקח
בהן קרקע ויאכל פירות והוה טובת שניהם אבל בשמעתין דליבא פרי או העצים מיקרו
פרי לאבני וי"ל דמי"מ מוכח שפיר דקרנא הוי אפילו כשיבש לגמרי ולהכי קאמר תנא
קמא ולקח בהן קרקע אפילו מעתה שעושין
קצת פירות לטובתו של בעל ופליגי ארשב"ג
דאמר לא תמכור משום שבח בית אביה ולא
חישינן לטובת הבעל כל זמן דנאמין קצת
פירות עד שתיביש לגמרי ואו לקח בהן קרקע
אבל לאבני דאמר פרי הוי כשיביש לגמרי נוטל
בעל הבית הכל אם כן אין זה טובת הבעל מה
שלקח בהן קרקע ואוכל פירות משלו פי טוב לו
יותר להמתין מעט עד שתיביש לגמרי ויהא הכל
שלו. א"ל רבינא לרב אשי משפנתא דסורא
אם אמר לקוחה היא בדי ה"נ דנאמן כו'. אלא
ודאי לא מהימן הקשה הרב רבי אלתרן דהא תנן
(ב"ב דף פח) חזקת הבתים כו' חזקתן ג' שנים
ואומר ר"י דהתם בטוען שמחזיק בה בגזל חזקא
חזקה שהיה לו למחות תוף שלש פי יודע
בודאי פיון שנגנב לה בגזל אם יתשוק לו ג'
שנים ולא ימחה שיתען על ידי ג' שנים שיהיה
שלו ולכך היה לו למחות שידוע לכל שתקנו
בחכמים למחות תוף שלש ואם לא מיהא הפסיד
אבל כשבמשפנתא בא לידו סובר המקשה כי
לא תקנו בחכמים אין לחוש שאחר ג' יתעון
שקר וא"ת אם כן לעולם יהיה בעל הקרקע
נאמן לומר שנגזל הוא בא מנו דאי בעי אמר
במשפנתא היה אצלך או לפירות הורדתיך
וי"ל דהוי מגו במקום עדים דאנן סתדי אם היה
בא בגזל לא היה שתיק אלא היה מוחה אי נמי
אין זה מגו שאין טוען בריצון משפנתא היה או
לפירות הורדתיך לפי שסבור להוציא ג'
הפירות שבקר אבל אי נמי חשיב מגו להוציא
כיון שאכלה שני חזקה וקשה דטעמא דבשלש
שנים חזקא חזקה משום דעד שלש שנים
מיוחדת איניש בשטריה טפי לא מיוחדת
והשתא הלא ע"כ צריך לשמור לעולם כי
שמו יתעון זה משפנתא היא וע"כ נראה דלא
בעי למימר שלא יזהא נאמן ולומר לקוחה היא
בדי אלא שואל מה תקנה יעשה הממשכן
שלא יוכל להחזיק ולטעון לקוחה היא בדי
דמחאה נראה דלא מהנאי אלא כשאומר
פלגאי אביל ארעאי בגזלנותא ומשני רב אשי
דאיבעי ליה למחויי ולומר תוף שלשה דעו כי
משפנתא היא בדי דחשיבא שפיר מהתא בכי
האי חונא וכי האי חונא יש לפרש בפי' חזקת
הבתים (שם דף לה: ושם) גבי ואי טעין ואמר
לפירות הורדתיך נאמן ואף על גב דהתם רב
אשי פריך לרב כהנא ואי לפירות אמתיה מאי
נהו ליה למיבעד ורב כהנא משני דאיבעי ליה
למחויי ומייתי ראייה ממשפנתא דסורא
ובשמעתין רב אשי משני איבעי ליה למחויי וכן
משני רב אשי התם בההוא פירקא (דף לה:) גבי

האי מאן דזבין דקלא לחבריה איבא למימר דרב אשי התם קיבל שינויא מרב כהנא
ולחכי משני ליה איהו נמי הכי: הא' משפנתא דסורא כו'. איג' דהא גופא דהבא
אפשר דמשפנתא דסורא הוי שייך שפיר לאשתי בהאי לישנא לפי שמשפנתא דסורא
דהו קים ליה שתקנו בחכמים לעשות להכי קאמר אלא מעתה תקנת משפנתא דסורא וכו':

סבר

1 סָבַר ר' חנינא למימר בארעא מסלקינן להו. תימה בין דטעמא דעל היתומין להביא ראיה
2 משום שהרקע בחזקת בעל חוב והיינו כשעשה אפוטיקי כדמסיק איב הנה ליה
3 ביורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות דפשיטא דלא שקיל מגוף הקרקע את השבח
4 וי"ל דכיון שהיה הקרקע בחזקת אביהם תחלה וגדיין לא יצאת מרשותו עדיפי מיורד לתוך

5 שדה חבירו ונטעה שלא ברשות אינ' ביורד לתוך
6 שדה חבירו נמי הנה כבוד דמסלקינן ליה בארעא:
7 יצא בליקא גובה כל הלילה וכל היום. וכן
8 ברישא בשביר שעות דליקא אע"פ שפצא
9 ממלאכתו ועוד ליקא גובה כל היום ואינו עובר
10 בכל תלין בעמוד השחר דליקא משמע כל הלילה
11 וזה השבירות לא לן כל הלילה וא"ת לא לין
12 דחלב תני (שמות כג) הוא בעמוד השחר גרידא
13 שאם העלה אימרים על גבי המזבח בתחילת
14 הלילה והורידן לפני עמוד השחר נפסקין בליקא
15 כדאמרין בנזכים (דף פו) וי"ל מפני שהן ראון
16 להקריב בתחילת הלילה קרינא ביה ליה איה אפילו
17 בעמוד השחר ודחוק ועוד דברפך שני דזבחים
18 (דף כג) משמע גבי קידוש ידים ורגלים ומי ביר
19 דעמוד השחר פוסל בליקא אפילו לא התחיל
20 ליקא אלא לאחר תחילת הלילה:
אמר

1 סָבַר רבי חנינא למימר ארעא בהזקת יתמי קיימא
2 ועל בעל חוב להביא ראיה אמר להו והוא סבא הכי
3 א"ר יוחנן על היתומים להביא ראיה מאי טעמא
4 ארעא פיון דלגוביינא קיימא כמאן דנבאי דמיא ועל
5 היתומין להביא ראיה אמר אביי אף אנן נמי תנינא
6 ספק זה קדם וספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים
7 אלמא פיון דלמיקין קיימא אמרין ליה אייתי ראיה
8 ושקול הכא נמי האי שמרא פיון דלגוביינא קיימא
9 כמאן דנבאי דמיא ועל היתומים להביא ראיה אייתו
10 יתמי ראיה דאינהו ואשבחו סבר רבי חנינא למימר
11 פי מסלקינן להו בארעא מסלקינן להו ולא היא בדמי
12 מסלקינן להו מדרב נחמן דאמר רב נחמן אמר
13 שמואל שלשה שמין להם את השבח ומעלין אותן
14 בדמים ואלו הן בכור לפשוט ובעל חוב וכתובת

15 אשה ליתומים ובעל חוב ללקוחות א"ל רבינא לרב אשי למימרא דסבר שמואל בעל חוב
16 ללקוחות ומי אית ליה שבחא ללוקח והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח וכי תימא
17 לא קשיא פאן בשבח המגיע לכתפים פאן בשבח שאין מגיע לכתפים והא מעשים בכל יום
18 וקא מגבי שמואל אפי' בשבח המגיע לכתפים לא קשיא הא דמסיק ביה פשיעור ארעא
19 ושבחא הא דלא מסיק ביה שיעור ארעא ושבחא וכי לא מסיק שיעור ארעא ושבחא דיהיב
20 ליה זוני ללוקח ומסלק ליה הניחא למ"ד אי אית [ליה] זוני ללוקח לא מצי מסלק ליה לבעל
21 חוב שפיר אלא למ"ד אית ליה זוני ללוקח מצי מסלק ליה לבעל חוב וגימא ליה אי הווי לי
22 זוני הנה מסלקינא לך מפולא ארעא השתא דלית לי זוני הב לי גרינא דארעא בארעאי
23 שיעור שבחאי הכא במאי עסקינן כגון דשווי גיהליה אפותיקי דא"ל לא יהא לך פרעון אלא
24 מזו: מתני' המקבל שדה מחבירו לשבוע אחד בשבע מאות וזו השביעית מן המניין קבלה
25 הימנו שבע שנים בשבע מאות וזו אין השביעית מן המנין שכיר יום גובה כל הלילה שכיר
26 לילה גובה כל היום שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום שכיר שבת שכיר חדר שכיר
27 שנה שכיר שבוע יצא ביום גובה כל היום יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום: גמ' ת"ר
28 מנין לשכיר יום שגובה כל הלילה ת"ל לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר ומנין לשכיר
29 לילה שגובה כל היום שגאמר בוימו תתן שכרו ואימא איפקא שכירות אינה משתלמת אלא
30 בפוף ת"ר ממשמע שגאמר לא תלין פעולת שכיר אתך איני יודע שעד בקר מה ת"ל עד
31 בקר מלמד שאינו עובר אלא עד בקר ראשון בלבד מפאן ואילך מאי אמר רב עובר משום
32 כל תשהא אמר רב יוסף מאי קראה אל תאמר לרעה לך ושוב ומחר אתן ויש אתך ת"ר
33 האומר לחבירו צא שכור לי פועלים שניהן אין עוברין משום כל תלין זה לפי שלא שכתן
וה

1 סָבַר בבבא בתרא (דף כד) באילן הנטוע בתוך חמשים אמה סמוך לעיר וקתני התם אם
2 העיר קדמה קוצץ ואינו נותן דמים ספק זה קדם ספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים אלמא
3 כיון דבין הכי ובין הכי למקצץ קאי דכי קדם אילן נמי קתני קוצץ כי מספקא לן אמרין
4 קוצץ ממה נפשך שהרי עליו לעשות נמצא הספק מוטל על הדמים ולא על קיצצת האילן
5 דאילו גבי אילן הסמוך לבור של יחיד קתני בה
6 גבי ודאי דידיה אם הבור קדמה קוצץ ונותן
7 דמים אם האילן קדם לא קוצץ תוך גבי ספק זה
8 קדם וספק זה קדם לא קוצץ אלמא גבי ספק אילן
9 דעיר טעמא משום דממה נפשך עומד לקוצצה
10 והכא נמי בין יתומים השבירו ובין אביהן השביתו
11 דינו ליטול קרקע עם השבח ואם היתומים
12 השבירו מעלה לכן השבח בדמים כדלפניה
13 הלך גבי ארעא עם השבח ממה נפשך נמצא
14 היתומים תובעין להוציא ממנו ועליהן הראיה
15 בארעא מסלקינן להו. יחבין להו גרינא דארעא
16 שיעור שבחיהו: ועלין אותן. עמ' הקרקע
17 בדמים. ולא שקלי בארעא גופיה כבור לפשוט.
18 כבור ופשוט שהשבירו קרקע קודם שחלקו
19 וק"ל (ב"ב דף כג) שאין הכבוד נוטל פי שנים
20 בשבח שהשבירו נכסים לאחר מיתת אביהן
21 ודקה ליה ראי וקין הכבוד נוטל הכבודה כראי
22 דכתיב בכל אשר נמצא לו וקשתין אכן לתלוק
23 נוטל בכור פי שנים בקרקע שהיא משווכתת
24 ושמין את השבח ונותן לפשוט רביע שהוא מגיע
25 לו בשבח שבתוך חלקו של זה: וכן בעל חוב
26 ליתומיו. וכן בעל חוב שקדם שטר הלקאה
27 לשטר מקח של לקוחות טורפה מהן עם מה
28 שהשבירו וקם לכן שבח ונותן דמים וטעמא
29 דכולהו משום דמטיקרא ארעא דידיה הוא ואין
30 לנו לכופו למכור לכן קרקע שלו בשביל השבח
31 אם יש גידו מעות ולקחן מוקד לה בקרקע
32 שנעשית לו אפותיקי: המגיע לכתפים. גריבין
33 לקרקע דבר מועט דאילו אין גריבין לקרקע הו'
34 להו פירות ולא מיקרו שבח ובעל חוב גובה
35 השבח קאמר ולא פירות גמורין כדאמרין בפ"ק
36 הניחא למ"ד. פלוגתא במסכת כתובות
37 (בהובתב): אי אית ליה זוני ללוקח. שיעור דמי
38 החוב: שפיר. איקא למימר דארעא מעיקרא
39 דידיה הואי והוא נחת לה שלא ברשות שקל
40 שבחא בזוי ולא בארעא הואיל והנה מסיק ביה
41 שיעור ארעא כוליה: מתני' שכיר יום גובה
42 כל הלילה. שכיר שפעולתו ליום ורצא לערב
43 גובה כל הלילה כל הלילה הוא זמן גבייתו בין
44 לענין שבועה שתקנו לו וכתמים שכיר בזמנו הוא
45 נשבע ונטל בין לענין שאינו עובר עליו משום
46 לא תבוא עליו השמש (והרי"ב כד) אלא משום
47 לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר (ויקרא יט):
48 שכיר לילה. שיוצא ממלאכתו בבוקר: גובה כל

49 היום. בין לענין שבועה ובין לענין שאינו עובר עליו משום כל תלין אלא משום לא תבא עליו השמש ובגמרא לין לה: שכיר שעות. גובה כל היום וכל הלילה אמוראי מפרישי לה
50 בגמ': שכיר שבוע. שמישה: יצא ביום. שבלתה שכירותו בבוקר או ביום: גובה כל היום. וכיון ששקעה תהא עובר עליה: יצא בלילה. שבלתה שכירותו בלילה: גובה כל הלילה וכל היום.
51 דכיון דמשכה פעולתו משתחשך הנה ליה שכיר לילה ואינו עובר עליו בבוקר עד למקחית בשקיעת התמה: גמ' אפוף אלא. דלא תלין בשכיר לילה לא תבא בשכיר יום: שכירות
52 אינה משתלמת אלא ביום. כדאמר באיזהו נשך (לעיל סה) בשכיר שנה בשנה שכירות שנה זו משתלמת בתחילת שנה אחרת אלמא לא משתעבד ליה לשכיר יום עד שתקע התמה
53 וכי בתיב לא תבא על פרךך בשכיר לילה תוקמיה ששעתעבד לו לבורך משבלתה שכירותו וכן לא תלין נמי לא תוקמיה בשכיר לילה דהא לא משתעבד ליה עד הבורך: ממשמע
54 שגאמר וכו'. שאין ליקח קרויה אלא עד הבקר כדתיב (שמות לד) ולא לין לבקר וכל ליקח בשמקרא לית לילה הוא: מאי קראה. היכא רמיזא כל תשהא: זה לפי שלא שכתן. ולא
55 קרינא שכיר גביה:

התורה אינה רק עניין של לימוד, הבנה והשגה, אלא היא גם מורה דרך בחיים בנוגע לפועל.

בבא מציעא דף קי עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום שבת קודש) רמג

60 השבח שמשלם עליה.
61 הגמרא מקשה סתירה בדברי שמואל: אָמַר לִיָּה רְבִינָא לְרֵב אֶשֶׁי,
62 לְמִימְרָא - לכאורה יש לומר מתוך דברי רב נחמן, דְּכִסְרָא שָׁמוּאֵל
63 שָׁבַע חוֹב חַיִּי לְשַׁלְּם לְלִקְוֹתוֹת עַל הַשִּׁבְחָה שֶׁהַשְּׁבִיחוּ לְאַחֵר שִׁקְנוּ
64 אֶת הַקְּרָקַע שְׂגוּבָה בַּחֲבוּבֵי, וְקָשָׁה, מִי אֵיִת לִיָּה שְׁבַחָא לְלֹקְחָתָ - וכי
65 לדעת שמואל משלם הבעל חוב ללוקח על השבח, וְהָאִמְרָא
66 שָׁמוּאֵל, בְּעַל חוֹב שְׂגוּבָה אֶת חוּבּוֹ מַקְּרָקַע שְׂבִיד הַלְקוּחוֹת גּוּבָה גַם
67 אֶת הַשְּׁבַח שֶׁהַשְּׁבִיחָה הַקְּרָקַע לְאַחֵר שִׁמְכְרָה הַלּוֹחַ לְלֹקַח, וְאִינוּ
68 צָרִיךְ לְשַׁלְּם לְלֹקַח כּוֹלֵם עַל הַשִּׁבְחָה.
69 מִמְּשִׁיבָה הַגְּמָרָא: וְכִי תִּמְרָא - ואם תרצה לתרץ דלֵא קְשִׁיָּא
70 הַסְּתִירָה בְּדִבְרֵי שְׁמוּאֵל, כִּיּוֹן שְׂפָאָא - מה שאמר שמואל שהבעל
71 חוֹב מִשַׁלְּם לְלִקְוֹחוֹת עַל הַשִּׁבְחָה, הֵיינוּ בְּשִׁבְחָה הַמְּנַיֶע לְפָתִיפִים -
72 כִּשְׁפִירוֹת גִּדְלוּ כֵן כֵּן וְעוֹמְדִים לְהִקְטֵף וּלְהַיִּשְׁנֵא עַל הַכַּתְּפִיִּים,
73 וְצִרְיִים לִינוֹק רַק עוֹד מֵעַט מִהַקְּרָקַע, שְׁבִאוּפָא זֶה אִינֵם נֶחֱשָׁבִים
74 כַּחֲלָק מִזְהֻרְקַע וְאִין הַבְּעַל חוֹב רַחֲשֵׁי לַגְּבוּתָם בַּחֲבוּבֵי, וְאִילוּ כְּאִין
75 - מה שאמר שמואל שהבעל חוב גובה גם את השבח, הֵיינוּ בְּשִׁבְחָה
76 שְׂאִין מְנַיֶע לְפָתִיפִים, וְהוּא צְרִיךְ לִינוֹק עוֹד הַרְבֵּה מִן הַקְּרָקַע,
77 שְׁבִאוּפָא זֶה הֵרִי הוּא כַּחֲלָק מִן הַקְּרָקַע, וּבְעַל חוֹב גּוּבָה אֶף אוֹתוֹ.
78 הֵרִי יִקְשָׁה עַל כֵּן, וְהָאֵשׁ מֵעַשָׂים כְּאִילוּ בְּכָל יוֹם, וְקָא מְנַבִּי -
79 שִׁמְגַבֵּה שְׁמוּאֵל לְבַעֲלֵי חוּבוֹת מַקְּרָקַעוֹת שְׂבִיד הַלְקוּחוֹת אֶפְּלוּ
80 בְּשִׁבְחָה הַמְּנַיֶע לְפָתִיפִים, כִּיּוֹן אֶפְּלוּ מִחַמַּת צוֹרֵךְ בִּינִיקָה מוֹעַטֶת
81 נַחֲשָׁבִים הַפִּירוֹת כַּחֲלָק מִהַקְּרָקַע.
82 מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא אֶת הַסְּתִירָה בְּדִבְרֵי שְׁמוּאֵל: לְעוֹלָם בְּעַל חוֹב יִכּוֹל
83 לַגְּבוּת בַּחֲבוּבֵי אֶף אֶת הַשִּׁבְחָה, וְלֵא קְשִׁיָּא, הָא - מה שאמר שמואל
84 שֶׁהַבְּעַל חוֹב גּוּבָה אֶת הַשִּׁבְחָה, הֵיינוּ בִּאוּפֵי דְּפִסְקִי בִּיהַּ בְּשִׁיעוּר
85 אֶרְעָא וְשָׁבְחָא - שהמלווה נושה בלוה מעות כשיעור שווי הקרקע
86 והשבח יחד, וְהָא - מה שאמר שמואל שהבעל חוב צריך לשלם
87 לְלִקְוֹחוֹת אֶת שׂוֹי הַשִּׁבְחָה, הֵיינוּ בִּאוּפֵי דְּלֵא מְסִיק בִּיהַּ שִׁיעוּר אֶרְעָא
88 וְשָׁבְחָא - שאין המלווה נושה בלוה אלא כשווי הקרקע בלבד, שאז
89 פְּשוּט שֶׁאֵינוּ גּוּבָה יוֹתֵר מִחוּבּוֹ, וְכִיּוֹן שֶׁנְּטַל אֶת הַשִּׁבְחָה יַחַד עִם
90 הַקְּרָקַע עַלִּיו לְשַׁלְּם לְלֹקַח אֶת דְּמֵי הַשִּׁבְחָה.
91 הַגְּמָרָא מִבְּרַרֵת מִדּוֹע סוֹבֵר שְׁמוּאֵל שֶׁהַבְּעַל חוֹב מִשַׁלְּם אֶת הַשִּׁבְחָה
92 בַּמַּעוֹת וְלֹא בְּקֻרְקַע. מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי לֹא מְסִיק שִׁיעוּר אֶרְעָא
93 וְשָׁבְחָא - וכשאין הבעל חוב נושה בלוה כשיעור שווי הקרקע
94 והשבח יחד, שֶׁסּוֹבֵר שְׁמוּאֵל הַתְּהֵיב לִיָּה זׁוּנִי לְלֹקְחָה וְסִפֵּלֵק לִיָּה -
95 שִׁיכּוֹל לְפִרוּע לְלֹקַח אֶת שׂוֹי הַשִּׁבְחָה בְּדַמִּים, וְאִינוּ חַיִּיב לְהַשְׂאִיר
96 לוֹ חֲלֵק מִהַקְּרָקַע עַצְמָה בְּשִׁיעוּר הַשִּׁבְחָה, הִנֵּיחָא לְמָאן דְּאֶרְבֵּה
97 (כַּתּוּבוֹת זָא: דֵּאִי אֵיִת לִיָּת) זׁוּנִי לְלֹקְחָה - שאף אם יש ללוקח
98 מַעוֹת וּרְוָצָה לְשַׁלְּמֵם לְמַלּוּחַ בְּמִקּוּם שִׁגְבַה מַמְנָא אֶת הַקְּרָקַע,
99 מְכַל מִקּוּם לֹא מְצִי מְסִלֵּק לִיָּה לְבַעַל חוֹב מִהַקְּרָקַע תְּמוּרַת מַעוֹת
100 אִלוּ, מִשּׁוּם שֶׁהַבְּעַל חוֹב קָדָם לְלֹקַח בְּהַלּוּאוֹתָו, וְהַלּוֹקַח נֶחֱשָׁב כְּמִי
101 שִׁירַד לְשׁוּדָה לְלֹא רֶשׁוּת, שִׁפְיִד - מוֹבֵן הַדְּבַר, שִׁיכּוֹל הַבְּעַל חוֹב
102 לַגְּבוּת אֶת הַקְּרָקַע כּוֹלָה בַּחֲבוּבֵי, וּמִשַׁלְּם לוֹ תְּמוּרַת הַשִּׁבְחָה בַּמַּעוֹת.
103 מִסְּיַמַּת הַגְּמָרָא אֶת קוּשִׁיתָהּ: אֵלֵא לְמָאן דְּאֶרְבֵּה (שם) דֵּאִי אֵיִת לִיָּה
104 זׁוּנִי לְלֹקְחָה, מְצִי מְסִלֵּק לִיָּה לְבַעַל חוֹב מִהַקְּרָקַע עַל יְדֵי פְּרִיעוֹן הַחוּב
105 בַּמַּעוֹת, אִם כֵּן הַקְּרָקַע אֵינָה מְשׁוּעַבְדַּת לַגְּמָרִי לְבַעַל חוֹב לְפִרְעוֹן
106 חוּבּוֹ, וְכִשְׁם שִׁיכּוֹל לְסַלְקוֹ בַּמַּעוֹת כֵּךְ יִכּוֹל לְסַלְקוֹ בִּשְׁבַח' הַשִּׁיחַ
107 לוֹ, וְאִם כֵּן נִימָא לִיָּה - יִאמֵר הַלּוֹקַח לְבַעַל חוּב, אֵי הוּוּ לִי זׁוּנִי, הָוֵה
108 מְסִלֵּקְנָא לְךָ מְבוֹלָא אֶרְעָא - הֵרִי אִם הִיוּ לִי מַעוֹת לְשַׁלְּם לְךָ עָבוּר
109 כָּל הַחוּבֵי, הֵייִתִי מִסַּלֵּק אוֹתָךְ לַגְּמָרִי מְכַל הַקְּרָקַע תְּמוּרָתָם, וְאִם כֵּן
110 הִשְׂתָּא דְּלִית לִי זׁוּנִי - גַם עַתָּה שְׂאִין לִי מַעוֹת, אֶשְׁלֵם לְךָ שְׁבַח
111 תְּמוּרַת חֲלֵק מִהַחוּבֵי, וְהֵב לִי גִירָא וְדֵאֶרְעָא בְּאֶרְעָא, שִׁיעוּר שְׁבַחָא
112 - תֵּנִיחַ בִּידֵי מִידַת קְרָקַע בְּקֻרְקַע עַל שָׂאתָה גּוּבָה מְנַנִּי, כְּשׁוּרֵי
113 הַשִּׁבְחָה שֶׁהַשְּׁבַחֲתִי בָהּ, וְאִתָּה תְּגַבֵּה אֶת שֹׁאר הַקְּרָקַע, הִיתִירָה עַל
114 שׂוֹי הַשִּׁבְחָה, שִׁקְרַעֵךְ זֶה יַחַד עִם הַשִּׁבְחָה שְׁעֵלִיָּה שׁוֹה כַּנְּגַד כָּל הַחוּבֵי.
115 מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: הָכָא - בדברי שמואל בְּמָאן עֶסְקִינוּ, כִּנְוִן דְּשִׁינְיָא
116 נִתְּלִיָּה אֶפְּוִתִיקִי - שֶׁהַלּוּחַ עָשָׂה אֶת הַקְּרָקַע 'אֶפְּוִתִיקִי' לְבַעַל חוּבֵי,
117 וְהֵיינוּ דְּאֶרְבֵּה לִיָּה הַלּוּחַ לְמַלּוּחַ בַּשַּׁעֲת הַהַלּוּאָה לֵא דְּהָא לְךָ פְּרָעוֹן
118 לְחוּבֵי זֶה אֵלֵא מַקְּרָקַע זׁוּ, וְלִכֵּן הַקְּרָקַע מְשׁוּעַבְדַּת לַגְּמָרִי לְבַעַל

1 **כְּבַר רְבִי הַנִּינָא לְמִימַר -** בתחילה חשב רבי חנינא לומר, דֵּאֶרְעָא
2 בְּתוֹקַת יְחֵמִי קְנִימָא - שהקרקע עומדת עתה בחזקת היתומים
3 שִׁירְשׁוּהָ מֵאֲבִיחֵם, וְלִכֵּן עַל הַבְּעַל חוֹב לְהִבְיָא רַחֲשֵׁי שִׁאֲבִיחֵם
4 הַשְּׁבִיחָה, כַּדִּי הִרְצִיָא מִידָם אֶת הַשִּׁבְחָה.
5 **אִמְרֵי לְהוּ הוּוּא קְבֵא -** אותו זקן, אִין הֶהֱלַכְהָ כֵךְ, אֵלֵא הֵכִי אִמְר
6 רְבִי יוֹחָנָן, עַל הִיתוּמִים לְהִבְיָא רַחֲשֵׁי שֶׁהֵם הַשְּׁבִיחוּ אֶת הַקְּרָקַע,
7 וְכִבֵּל זֶה יֵגַבֵּה הַבְּעַל חוֹב אֶת הַשִּׁבְחָה. מְבָא מְעָפָא, דֵּאֶרְעָא, כִּיּוֹן
8 דְּלִגְבוּיְנֵי קְנִימָא - כִּיּוֹן שֶׁהַקְּרָקַע וְהַשִּׁבְחָה בּוֹדֵאִי עוֹמְדִים לְהַגְּבוּת
9 עַל יְדֵי הַבְּעַל חוּבֵי, אֵלֵא שֶׁאִם הֵם הַשְּׁבִיחוּהוּ עַלִּיו לְשַׁלְּם לָהֶם מִמֵּן
10 תְּמוּרַת הַשִּׁבְחָה, לִכֵּן כִּבַּר מַעַתָּה בְּמָאן דְּנִבְיָא הַמְּיָא - הֵרִי הִיא
11 כְּגוֹבִיָּה בֵּידָה, וְהִיתוּמִים הֵם שְׂרוּצִים לְהוֹרִיצָא מִמֶּנּוּ אֶת שְׁבַחָה, וְלִכֵּן
12 עַל הִיתוּמֵי לְהִבְיָא רַחֲשֵׁי שֶׁהֵם הַשְּׁבִיחוּ, שֶׁהוּמוּצִיא מִחַבִּירוֹ עַלִּיו
13 הַרְאִיָּה (ב"ק מו.).
14 הַגְּמָרָא מְבִיאָה רְאִיָּה לְדַבְרֵי רְבִי יוֹחָנָן: אִמְר אֶפְּי, אֶף אִנֵּן נָמִי
15 תְּנִינָא - אֶף אִנּוּ שְׁנֵינּוּ דִין כְּעִין זֶה בַּמְּשַׁנָּה (ב"ב כד:), מְרוּחִיקִין
16 אֶת הָאִילָן מִן הָעִיר עֶשְׂרִים וְחַמֵּשׁ אִמָּה, וּבְכַל אׁופֵן קוֹרְצִים אֶת
17 הָאִילָן, אֵלֵא שֶׁאִם הָעִיר קְדָמָה לְנִטְעֵת הָאִילָן אִין מִשַׁלְּמִים
18 לְבַעַל הָאִילָן כּוֹלֵם, וְאִם הָאִילָן קָדָם צְרִיכִים בְּנֵי הָעִיר לְשַׁלְּם
19 לוֹ, אִם קִפְסִן זֶה קָדָם וְקִפְסִין זֶה קָדָם, קוֹצִין, שְׁהֵרִי אֶף אִם הָאִילָן
20 קָדָם רַשֵׁי לְקוֹרְצוֹ, וְאִינוּ נוֹתֵן דְּמִים מִסְּפֵק, שִׁיתְּכּוֹן שֶׁהָעִיר
21 קְדָמָה וּפְטוּרָה. אֵלֵא קְבֵא - מוֹכַח מִדִּין זֶה, שֶׁכִּיּוֹן דֵּאִילֵן זֶה לְמִימֵן
22 תְּנִינָא - עוֹמֵד לְהַקְּרִיץ בֵּין הָאִילָן וּבֵין כֵךְ, וְהוֹסְפַךְ הוּא רַק לְגִבֵּי
23 הַתְּשׁוּלָם, אִמְרֵינוּ לִיָּה לְבַעַל הָאִילָן אֵיִתִי רַחֲשֵׁי וְשִׁקּוּל - הַכָּא
24 רְאִיָּה שֶׁאִילָנֵךְ קָדָם לְעִיר וְטוֹל אֶת דָּמִיו, וְהָכָא נָמִי לְגִבֵּי שְׁבַח,
25 הָאֵי שְׂמָרְא, כִּיּוֹן דְּלִגְבוּיְנֵי קְנִימָא - כִּיּוֹן שִׁבִּין כֵךְ וּבֵין כֵךְ עוֹמֵד
26 הַבְּעַל חוֹב לַגְּבוּת אֶת הַקְּרָקַע מְכַח הַשְּׁטֵר, וְהוֹסְפַךְ הוּא רַק עַל
27 תְּשׁוּלָם הַשִּׁבְחָה, בְּמָאן דְּנִבְיָא הַמְּיָא - הֵרִי זֶה כֵאִילוּ כִבַּר גְּבֵאָה,
28 וְהִיתוּמִים הֵם שְׂרוּצִים לְהוֹרִיצָא מִמֶּנּוּ אֶת הַשִּׁבְחָה, וְעַל הִיתוּמִים
29 לְהִבְיָא רַחֲשֵׁי שֶׁהַשְּׁבִיחוּ, שֶׁהוּמוּצִיא מִחַבִּירוֹ עַלִּיו הַרְאִיָּה.
30 הַגְּמָרָא מְבִרַרֵת אֶת הַדִּין בִּאוּפֵי שְׁהוֹכִיחוּ הִיתוּמִים שֶׁהֵם הַשְּׁבִיחוּ
31 אֶת הַקְּרָקַע: אֵיִתּוֹ יְחֵמִי רַחֲשֵׁי דְּאֵינְהוּ אֶשְׁבְּחוּ - אִם הִבִּיאוּ הִיתוּמִים
32 רְאִיָּה שֶׁהֵם הַשְּׁבִיחוּ, כְּבַר רְבִי הַנִּינָא לְמִימַר - בתחילה חשב רבי
33 חנינא לומר, כִּי מְסִלְקִינוּ לָהּ, בְּאֶרְעָא מְסִלְקִינוּ לָהּ - כִּשְׁמַסְלֵק
34 הַבְּעַל חוֹב מִהַקְּרָקַע אִינוּ יִכּוֹל לְשַׁלְּם לָהֶם אֶת הַשִּׁבְחָה בַּמַּעוֹת,
35 אֵלֵא חַיִּיב לְשַׁלְּם לָהֶם בְּקֻרְקַע, כְּלוּמַר, לְהַשְׂאִיר לָהֶם חֲלֵק
36 מִהַקְּרָקַע בְּשׂוֹי הַשִּׁבְחָה, כִּיּוֹן שֶׁהַקְּרָקַע עֵדִיין בְּרֶשׁוּתָם שִׁירְשׁוּהָ
37 מֵאֲבִיחֵם וְעֵדִיין אֵינָה בְּחֹזֶק הַבְּעַל חוֹב.
38 דוּחָה הַגְּמָרָא: וְלֵא הֵיא - אִין הֶהֱלַכְהָ כֵךְ, אֵלֵא בְּדָמֵי מְסִלְקִינוּ לָהּ
39 - אִפְשֵׁר לְפִרוּע לָהֶם אֶת שׂוֹי הַשִּׁבְחָה בַּמַּעוֹת, וְלוּמִידִים זֹאת מְדִינוּ
40 דְּרַב נַחֲמָן, דֵּאֶרְבֵּה רַב נַחֲמָן אִמְר שְׁמוּאֵל, שְׁלֵישָׁה שְׁמִין לָהֶם אֶת הַשִּׁבְחָה
41 שֶׁהַשְּׁבִיחוּ בְּקֻרְקַע, וְכִפְלִין אוֹתָן - וכשמוציאים אותם מהקרקע
42 מִשַׁלְּמִים אֶת שׂוֹי שְׁבַחָם בְּדָמִים, וְלֹא בְּקֻרְקַע עַצְמָה. וְאֵילוּ הָן, א.
43 שְׁבַח שֶׁמִּשַׁלְּם בְּכֹזֵר לְפְּשׁוּטָא וְשׁוֹרֵף וְשׁוֹרֵף, כִּשְׁהַשְּׁבִיחוּ שְׂנִיחֵם
44 יַחַד קְרָקַע שֶׁהוֹרִישׁ לָהֶם אֲבִיחֵם קוֹדָם שְׁחֻלְקוּהוּ, שְׁהַדִּין הוּא
45 שְׁכּוֹר נוֹטַל פִּי שְׂנִים רַק בְּקֻרְקַע עַצְמָה וְלֹא בִשְׁבַח שֶׁהַשְּׁבִיחָה
46 הַקְּרָקַע לְאַחֵר מִיתַת הָאֵב, וְהַשִּׁבְחָה שֶׁהַשְּׁבִיחָה הַקְּרָקַע בְּחֻלְק
47 הַנוֹסֵף שְׁקִיבַל מִחַמַּת בְּכוּרָתוֹ שִׁיחַ לְכָל הָאֲחִים בְּשׁוּדָה, וְעַל הַבְּכוּר
48 לְשַׁלְּם לְפִשּׁוּט אֶת מַחְצִית הַשִּׁבְחָה שֶׁהַשְּׁבִיחַ חֲלֵק בְּכוּרָתוֹ, הַדִּין הוּא
49 שֶׁמִּשַׁלְּם הַבְּכוּר חֲלֵק זֶה בַּמַּעוֹת, וְאִינוּ צָרִיךְ לְשַׁלְּם דוּקָא בְּקֻרְקַע.
50 ב. וְבַעַל חוֹב וְקְנִיבַת אִשָּׁה שְׂגוּבִים חוּבָם מַקְּרָקַע הַמֵּת שֶׁהַשְּׁבִיחוּ
51 הִיתוּמִים לְאַחֵר מִיתַת הָאֵב, כִּשְׁמַשְׁלֵמִים לְהִתוּמִים אֶת דְּמֵי הַשִּׁבְחָה
52 נוֹתְנִים לָהֶם מַעוֹת, וְאִינֵם צְרִיכִים לְשַׁלְּם לָהֶם דוּקָא בְּקֻרְקַע, וְזוּהוּ
53 שְׁלֹא כְּדַבְרֵי רְבִי חַנִּינָא.
54 ג. וְבַעַל חוֹב שְׂגוּבָה חוּבּוֹ מַקְּרָקַעוֹת הַלּוּחַ שֶׁמְכַר לְאַחֵר הַהַלּוּאָה,
55 כִּשְׁמַשְׁלֵם לְלִקְוֹחוֹתָו עַל הַשִּׁבְחָה שֶׁהַשְּׁבִיחוּ אֶת הַקְּרָקַע, מִשַׁלְּם
56 בַּמַּעוֹת, וְאִינוּ צָרִיךְ לְשַׁלְּם דוּקָא בְּקֻרְקַע.
57 הוֹסְפַךְ בְּשִׁלְשָׁה אׁופְנִים אִלוּ, כִּיּוֹן שֶׁשִּׁיעִיבְדוּ שֵׁל הַמִּשַׁלְּם עַל
58 הַקְּרָקַע מִחַמַּת הַהַלּוּאָה אׁוֹ שְׁהוּא בְּכוּרֵי קְדָמָה לְקַנִּיתָם, וְהֵרִי זֶה
59 כֵאִילוּ הִיתָה הַקְּרָקַע שְׁלוֹ מִתְּחִלָּה, וְאִין לְכוּפּוֹ לַתָּה אוֹתָהּ תְּמוּרַת

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום חמישי עמוד א

לפיכך איקוד וזול – אם התייקרה הקרקע או הוזלה בינתיים, 37
 בְּרִשְׁוֹתֶיהָ – ברשותו של בן המיצר הוא, ואם רוצה לסלק את 38
 הלוקח מן הקרקע משלם לו כפי ששילם הוא בשעת הקניה, 39
 והריחוק או ההפסד שלו. 40
 הגמרא מבארת דין נוסף בענין זה: זָבֵן בְּמֵאָה וְשָׁנֵי מֵאָתָן – אם 41
 הלוקח קנה את הקרקע במנה אך היא שוה מאתיים, חֲוִינָא – 42
 מעיינים בדבר, אִי לְבוּלֵי עֲלָמָא קָא מוֹזִילָא וְמוֹבֵינֵן – אם היה המוכר 43
 מוכר אותה במחיר זה לכל אדם, כגון שהיה דחוק למעות, יְהִיב 44
 לֵיהּ מֵאָה וְשָׁקִיל לֵיהּ – בן המיצר נותן ללוקח מנה, שהרי גם הוא 45
 יכל לקנות במחיר זה, ומסלק אותו מן הקרקע. וְאִי לֹא – אם לא 46
 היה מוכרה כך לאחר, יְהִיב לֵיהּ מֵאָתָן וְשָׁקִיל לֵיהּ – נותן בן המיצר 47
 ללוקח מאתיים, כיון שכך שוויה, אלא שהמוכר נתן ללוקח מתנה. 48
 זָבֵן בְּמֵאָתָן וְשָׁנֵי מֵאָה – אם קנה הלוקח את הקרקע במאתים 49
 ואינה שוה אלא מנה, סְבוּר מִינָה – לפי הדין הקודם, שהלוקח 50
 נחשב כשלוחו של בן המיצר וקונה את הקרקע עבורו, סברו בני 51
 הישיבה לומר שמצוי אָמַר לֵיהּ לְתַקּוּנֵי שְׂדֵרְתֵיךָ וְלֹא לְעוֹנוֹתֵי – יכול 52
 בן המיצר לומר ללוקח לא עשיתי אותך שליח אלא כדי לתקן 53
 ולא כדי לקלקל, ומכיון שקנית את הקרקע ביותר ממחירה אין 54
 כאן שליחות ובטל המכר. אֲךָ אָמַר לֵיהּ מַר קִשְׁיָא בְּרִיהּ דְּרַב חֲסִדָּא 55
 ו-בנו הגדול של רב חסדא לְרַב אֲשֵׁי, הָכִי אָמְרֵי נְהַרְדְּעֵי מִשּׁוּם דְּרַב 56
 נְהֻמָּן – כך אמרו חכמי נהרדעא בשם רב נחמן, אִין אֲוֹנָאָה 57
 לְתַרְקָעוֹת – אין דין אונאה נוהג במי שקונה קרקע, ואפילו נתן 58
 עבורה יותר משוויה קיים המקח. ומכיון שבתחילה היתה כוונת 59
 הלוקח לקנות את הקרקע לעצמו, אלא שאנו מחשיבים כאילו 60
 הוא נעשה שליחו של בן המיצר, אינו יכול לטעון שמאחר וקלקל 61
 בשליחותו יתבטל המקח. לפיכך אם בן המיצר חפץ בה יתן ללוקח 62
 מאתיים ויקח את הקרקע, אבל אם אינו חפץ נשארת הקרקע בידי 63
 הלוקח. 64
 הגמרא דנה באיזה אופן יש לחשוש להערמה מצד הלוקח: זָבִין 65
 לֵיהּ גְּרִיזָא דְּאַרְעָא בְּמִצְעָא נְכִסְיָהּ – אם מכר ללוקח מעט קרקע 66
 באמצע שדותיו (של המוכר), ואחר כך מכר לו קרקע נוספת בצד 67
 אותה קרקע, חֲוִינֵן – מעיינים בדבר, אִי עֵדִית הִיא אִי יוֹבְרִית הִיא 68
 – אם אותו המעט שמכר לו תחילה היא עידיית או זיבורית, ושונה 69
 מן הקרקע שמכר לו באחרונה, זְבִינָה זְבִינֵי – זכה הלוקח בקרקע 70
 ואין בן המצר יכול לסלקו, כיון שהוא בעצמו בן מצר כאן מפני 71
 אותו מעט שקנה באמצע. 72

ונכנס ביניהם, אולם אף על פי כן סְלוּקֵי לֹא מְסַלְקִינֵן לֵיהּ – אין 1
 מסלקים אותו מן הקרקע כיון שהחזיק בה בדין. 2
 הגמרא מביאה דעה החולקת: זָבֵן נְהֻמָּן אָמַר, נְמִי מְסַלְקִינֵן – אף 3
 מסלקים את המזויק מן הקרקע הדיא, מהמת טענת השותפים. 4
 אבל וְאִי מִשּׁוּם דְּיָנָא דְּרַב מְצָרָא – אם בעלי הקרקעות הסמוכות 5
 אינם טוענים כנגד המחזיק אלא משום דין 'בר מצרא', וכגון 6
 שאינם אחים או שותפים אלא יש להם קרקע סמוכה לה וטוענים 7
 שרוצים להחזיק בקרקע הזו דווקא כדי שיהיו קרקעותיהם 8
 סמוכות ולא יצטרכו לקנות במקום אחר מרוחק יותר, לֹא מְסַלְקִינֵן 9
 לֵיהּ – אין מסלקים את המחזיק מן הקרקע ההיא, כיון שאין לבן 10
 המיצר זכות קדימה בקנין הקרקע. 11
 דעה שלישית בענין: נְהַרְדְּעֵי אָמְרֵי, אֲפִילוּ אִין בעלי הקרקעות 12
 הסמוכות טוענים כנגד המחזיק אלא משום דְּיָנָא דְּרַב מְצָרָא – 13
 שקרקעותיהם סמוכות לקרקע זו והם רוצים שתהיה להם קרקע 14
 נוספת סמוכה לה, מְסַלְקִינֵן לֵיהּ – מסלקים את המחזיק ממנה, 15
 מִשּׁוּם שְׁנָאָמַר (דבריו ו' יח) וְעֵשִׂית הַיָּשָׁר וְהַיּוֹבֵב עֵינֵי ה' – במקום 16
 שאינך נחסר כל כך, נקוט במידת חסידות ותוותר לאחר אף על פי 17
 שאינך חייב מן הדין. אף כאן, שהמחזיק אינו נחסר כל כך, שהרי 18
 יכול למצוא קרקע במקום אחר, אל לו להטריח על בן המצר 19
 לחלק את נכסיו בכמה מקומות. 20
 הגמרא מבררת באיזה אופן מועילה מחילתו של בן המצר: אָתָא 21
 אֲיִטְלִיף בֵּיהּ – אם בא הלוקח ונמלך בבן המיצר, וְאָמַר לֵיהּ אֲיִזִיל 22
 אֲיִזְבוּן – האם אלך ואקנה את הקרקע שעל המצר שלך, וְאָמַר לֵיהּ 23
 זָיל זָבוּן – ואמר לו בן המצר לך וקח. צְרִיף לְמִיקְנָא מִינֵיהּ אִי לֹא – 24
 האם צריך הלוקח לעשות עמו קנין על מחילה זו, או אינו צריך. 25
 רַבִּינָא אָמַר, לֹא צְרִיף לְמִיקְנָא מִינֵיהּ – אינו צריך לעשות עמו קנין 26
 על ויתורו, וְנְהַרְדְּעֵי אָמְרֵי, צְרִיף לְמִיקְנָא מִינֵיהּ – צריך לקנות ממנו. 27
 שאם לא כן, יכול בן המצר לומר משטה הייתי כך ולא רציתי אלא 28
 להעמידה על דמי שוויה, שאם הייתי בא בעצמי אל המוכר היה 29
 מבקש ממני עבורה דמים מרובים לפי שהיא חביבה עלי. וְהִלְבֵּתָא 30
 צְרִיף לְמִיקְנָא מִינֵיהּ. 31
 הלכה העולה מתוך פסק ההלכה שצריך לקנות מבן המיצר על 32
 מחילתו: הִשְׁתָּא דְּאָמְרֵת צְרִיף לְמִיקְנָא מִינֵיהּ – לאחר שנפסקה 33
 הלכה שצריך הלוקח לקנות מבן המיצר על מחילתו, אִי לֹא קִנֵּי 34
 מִינֵיהּ – אם לא קנה ממנו הלוקח, אלא רק קיבל את רשותו, לא 35
 זכה בה לעצמו, אלא הוא כשלוחו של בן המיצר וזכה בה עבורו, 36

המשך ביאור למסכת בבא מציעא שבת קודש עמוד א

נאמן גם לומר שהוא אריס, אך ירד לשליש בלבד: 12
 לזה שמת והוריש קרקעות לבניו, יכול המלוה לגבות את חובו 13
 מהקרקע, אמנם אם לאחר מיתת הלוה השביתו היורשים את 14
 הקרקע, אין המלוה יכול לגבות את החוב מאותו שבח שהשביתו 15
 היתומים. 16
 מסתפקת הגמרא: לזה שמת ולא השאיר אחריו ממון לתשלום 17
 חובו, ורוצה המלוה לגבות חובו מן הקרקע שהוריש האב לבניו, 18
 ומהשבח שבה, יְתוּמִים אֲוִרִים, אֲנִי הַשְּׁבִיחָה שבח זה, ואינך יכול 19
 לגבותו, וְכַעַל חוֹב אֲוִרֵי, אֲבִיבָם הַשְּׁבִיחָה שבח זה, וממילא יכול אני 20
 לטילו, עַל מִי מהם לְהִבְיָא רְאִיָּה לטענתו, האם על היתומים או על 21
 הבעל חוב. 22

שנהגו שנוטל האריס מחצה, ולכן אין בעל הבית נאמן לטעון 1
 שהורידו על מנת ליטול שלישי, וְהָא – ורב יהודה שאמר שבעל 2
 הבית נאמן שהורידו על מנת ליטול שלישי, אמר זאת בְּאֲתְרָא 3
 דְּשָׁקִיל אֲרִיסָא הִילְתָּא – במקום שהמנהג הוא שנוטל האריס רק 4
 שלישי. 5
 אָמַר לְהוּ רַב מַרְי בְּרִיהּ דְּבֵת שְׁמוּאֵל, הָכִי אָמַר אֲבִי, אֲפִילוּ בְּאֲתְרָא 6
 דְּשָׁקִיל אֲרִיסָא פְּלָגָא, פְּלִיגֵי רַב יְהוּדָה וְרַב נַחֲמָן, שֶׁרַב יְהוּדָה אָמַר 7
 כְּעַל תְּבִית נְאֻמָּן שְׁהוּרִידוּ לְשִׁלְשִׁי, שֶׁלֹא כַּמְנַהֵג הַמְדִינָה, מִשּׁוּם דְּרֵאִי 8
 בְּעֵי אָמַר – שאם היה רוצה יכל להכחיש את אריסותו ולומר 9
 'שְׁכַרְיִי וְלִקְיִי הוּא' – הוא עובד אצלי כשכיר לתקופה מסוימת 10
 המקבל מעות תמורת עבודתו ואין לו חלק בשדה כלל, ומתוך כך 11

43 בענבים שהתליעו לאחר שקטפם מהכרמים, ובשדה שלקתה
 44 בעוקריה, שעומרי התבואה שבה נשדפו לאחר שקצרו, כשהיו
 45 עדיין טוחים בשדה לייבשם בימות הקיץ, שכיון שעדיין הם
 46 צריכים לקרקע לשוטחם עליה לייבוש, לכן נחשב שלא עשתה
 47 הקרקע שליחות בעליה, ונותן לו החוכר מהם, ואינו צריך להביא
 48 אחרים מן השוק;

משנה

49 המשנה דנה בחוכר שדה מחבירו, האם מותר לו לזרוע דבר אחר
 50 ממה שלשם זריעתו חכר את השדה:
 51 המקביל שדה מחבירו בחכירות כדי לזרעה שעורים, לא יזרעה
 52 הפיס, אבל אם קיבלה כדי לזרוע בה הפיס, יזרעה שעורים, משום
 53 שהחטים מכחישות את הקרקע יותר מן השעורים, ולכן מותר
 54 לזרוע שעורים בכל מקרה, אבל חטים מותר לזרוע רק אם קיבל
 55 את הקרקע לשם כך. רבן שמעון בן גמליאל אוסר אף לזרוע
 56 שעורים כשקיבל את הקרקע כדי לזרוע בה חטים.
 57 כמו כן אם קיבל את השדה בחכירות כדי לזרוע בה תבואה, לא
 58 יזרעה קטניות, ואם קיבלה כדי לזרוע בה קטניות, יזרעה תבואה,
 59 משום שהקטניות מכחישה את הקרקע יותר מן התבואה, ולכן
 60 מותר לזרוע תבואה בכל מקרה, ואסור לזרוע קטניות אלא אם כן
 61 קיבל את הקרקע לשם כך. ורבן שמעון בן גמליאל אוסר אף לזרוע
 62 תבואה כשקיבל את הקרקע כדי לזרוע בה קטניות;

גמרא

63 הגמרא מבארת את טעמו של רבן שמעון בן גמליאל: אמר רב
 64 חסדא, מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל, דכתביב על אחרית
 65 הימים (צפניה ג יג) 'שאריית ישראל לא יעשו עולה, ולא ידברו כזב,
 66 ולא ימצא פיהם לשון תרמית', וכשקיבל את השדה כדי לזרעה
 67 במין מסוים, ורוצה לזרעה במין אחר, הרי זה נראה כזב ותרמית,
 68 שאינו עושה כפי שאמר. ולכן אסור.
 69 הגמרא מקשה על דברי רב חסדא בטעמו של רבן שמעון בן
 70 גמליאל: מיתיבי. שנינו בברייתא (לעיל עהו). מנבת פורים – הגביה
 71 של פורים, דהיינו מעות שגובים גבאי הצדקה מבני העיר כדי
 72 לחלקם לעניים לצורך סעודת פורים, יתנה כולה לצורכי העניים
 73 בפורים בלבד, ולא יאחרהו לאחר פורים ליתנה לקופת הצדקה,
 74 וגם אין מדקדקין בדרך אם עניים אלו צריכים את כל המעות, או
 75 שאינם צריכים את כולו ויתנו להם חלק מהמעות, והמעות
 76 שנשארו ניתנו לכיס הצדקה, אלא נותנים את כולם לעניים
 77 בפורים. ואין העני שקיבל את המעות לצרכי פורים רשאי ליכתב מהן
 78 כדי לשלם לסנדלר שיתקין רצועה לסנדלו, כיון שהמעות ניתנו לו
 79 לצרכי סעודה בלבד, ואסור לו לשנות ממטרת הצדקה, אלא אם
 80 כן התנה שיעשה כן, כמקצת אנשי העיר, שאו ודאי נתנו את
 81 הצדקה גם עבור ענין זה. דברי רבי יעקב שאמר בן משום רבי מאיר.
 82 ורבן שמעון בן גמליאל

משנה

1 המקביל שדה מחבירו בחכירות בתמורה לעשרה מידות של פור
 2 הפיס שיתן לו ממה שתצמיח השדה למשך שנה, ולקתה השדה,
 3 שהיו החטים עצמחו בה שדופות וכחושות, נותן לו החוכר
 4 למחכיר את החטים שהתנו מתוכה – והתבואה שגדלה בשדה
 5 זו, אף שלא צמחו כראוי, ואינו יכול לתבוע ממנו שיתן לו חטים
 6 יפות אחרות מן השוק. וכן הדין אם קרה להיפך, שאם היו חטיה
 7 של השדה יפות מן הרגיל, לא יאמר לו החוכר למחכיר, תרני לי לקח
 8 חטים רגילות מן השוק ונותן לך, אלא נותן לו את החטים היפות
 9 מתוכה;

גמרא

10 הגמרא מביאה מעשה בענין שדה שלקתה, ודנה האם דינו כדין
 11 המשנה: הווא גברא דקביל ארעא לאספסתא – שקיבל קרקע
 12 בחכירות כדי לגדל בה שחת, ככאוי דשערי – תמורת שעורים
 13 במידת כמה כורים, זרע אותה אותו אדם בשחת, ועברא אספסתא
 14 – הצמיחה שחת, ואחר שקצר את השחת בסוף שלושים יום
 15 מצמיחתה, הרשה לשדה, וזרעה בשערי, ולקו הני שערי – שעורים
 16 אלו שזרע. שלחה רב תביא מסורא דפרת – הסמוכה לנהר פרת
 17 את שאלת מקרה זה, לקמיה – לפניו דרבינא, כי האי גזנא מאי –
 18 מה הדין במקרה זה, כי לקתה שנותן לו מתוכה דמי – האם מקרה
 19 זה דומה לדין במקרה של המשנה כשחכר שדה תמורת חטים
 20 וזרעה חטים ולקתה, שנותן לו מתוכה, או לא, שהרי לא חכרה
 21 כדי לזרעה בשעורים. אמר ליה רבינא לרב חביבא, מי דמי מקרה
 22 זה למקרה של המשנה, הלא התם במשנה שהחכירה בעליה כדי
 23 לזרוע בה שעורים, לא עברא ארעא שליחותא דפרה – לא עשתה
 24 הקרקע את שליחות בעליה, כיון שלא הצמיחה חטים טובים
 25 אלא שדופים, ולכן יכול ליתנם לבעליה, כיון שזה הפסד שלו.
 26 אבל הקא כשהחכירה כדי לזרוע בה שחת, ופסק עמו שיביא לו
 27 שעורים מן השוק, הרי עברא ארעא שליחותא דפרה – עשתה
 28 הקרקע שליחות בעליה והצמיחה שחת, ואילו היה זורעה שוב
 29 בשחת היתה צוממת כראוי, אלא שהוא זרעה שעורים
 30 ונתלקלה, ואם כן אין בעליה צריך להפסיד את השעורים שפסק
 31 עמו שיביא לו מן השוק.
 32 הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין זה, ודנה האם דינו כדין המשנה:
 33 הווא גברא דקביל פרהס מהכירה – שקיבל כרם מחבירו לגדל בה
 34 ענבים, בעשר דמי תמרא – תמורת עשר חביות יין מענבים אלו,
 35 ולבסוף תקוף הווא תמרא – החמץ היין שהיה בתוך החביות. כבר
 36 רב הנהא למימר היינו מתניתין – שמקרה זה דומה למקרה של
 37 המשנה, שאף אם לקתה השדה נותן לו מתוכה. אמר ליה רב אשי,
 38 מי דמי, הלא התם במשנה לא עברא ארעא שליחותא, שהרי
 39 החכירה כדי לזרוע שם חטים ולא הצמיחה אותם, אבל הקא
 40 שהחכירה כדי לגדל בה ענבים, הרי עברא ארעא שליחותא וגידלה
 41 ענבים, אלא שהיין שיצא מהם החמץ אחר כך, ואם כן צריך
 42 להביא לו יין אחר טוב מן השוק. ומודה רב אשי בעיני דרבוס –

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום רביעי עמוד א

11 אלו או שנים, ישאר המין השלישי לפליטה, ומה שכתוב 'ברוך
 12 אתה בנותך וברוך אתה בצאתך', ביאור הברכה היא שתתא
 13 יציאתך מן העולם – פטירתך בביתך לעולם – כהולדתך, מה
 14 באתך לעולם היתה בלא חטא, אף יציאתך מן העולם תהא בלא
 15 חטא, כלומר שלא חטאת כל ימי חיך.
 16 מבואר, שדעת רב היא שעדיף שתהא שדהו של אדם קרובה לעיר
 17 כדי שלא ירחק בהבאת הפירות ממנה לעיר, ואין חוששים שמא
 18 יפסידוה אנשי העיר, ולא כדברי רב יהודה לרבין שלא יקנה קרקע
 19 הסמוכה לעיר, משום דברי רב שאסור לאדם להסתכל על שדה
 20 חבירו העומדת בקמותיה שמא יתן בה עין רעה ויפסידנה.

1 כלומר סמוך לביתך, ולא תצטרך להרחיק לבית הכסא שבשדות
 2 כדי להפנות, ועל ידי כך לא תבוא לחשש מחלה. אבל בית הנכנסת
 3 לא שוכר רבי יוחנן שאין זו מעלה שהוא קרוב לביתו של אדם,
 4 ורבי יוחנן סבר כן לפי טעמיה, דאמר (סוטה כב) ששכר פסיעות יש
 5 לאדם המטריח עצמו ללכת לבית הכנסת שהוא רחוק ממנו,
 6 ונמצא שאין ברכה במה שבית הכנסת קרוב לביתו.
 7 וביאור המשך הפסוקים לרבי יוחנן הוא כך: מה שכתוב 'ברוך אתה
 8 בשדה' הכוונה היא שיהיו משולשין – שיהיו שדותיך
 9 מחולקים לשלשה מיני זרעים, שליש מהן יהיו זרעים בתבואה,
 10 ושלש פותים, ושלש בנפנים, כדי שגם אם ילקה אחד מן מינים

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שני עמוד א

40 הגמרא מבארת כמה הוא שיעור הכרי שבו חייב תנא קמא את
 41 האריס לטפל בשדה: איתמר, לוי אמר, השיעור הצריך להעמדת
 42 כרי, כמידת שלש סאין של תבואה. דבי רבי ינאי אמרי, כמידת
 43 סאתים - שני סאים. אמר ריש לקיש, שיעור הסאתים שאמר, הוא
 44 חוץ מן ההוצאה שהיתה לאריס על עבודתו בשדה, כלומר שצריך
 45 להמשיך לעבוד בשדה, רק כשצמחה תבואה בשיעור הכולל גם
 46 את ההוצאה של האריס בשדה, וגם רווח במידת סאתים.
 47 אגב שיעורי הכרי לענין חיוב אריס, מביאה הגמרא עניינים נוספים
 48 שפירשו בהם דבי רבי ינאי את השיעורים האמורים: תנן התם -
 49 שנינו במשנה במסכת עוקצין (פ"ג מ"ו), פריצי זיתים וענבים, בית
 50 שמיא מטמאין אותם אם נטמאו בטומאת אוכלים, ובית הלל
 51 מטמאין.
 52 מבררת הגמרא: מאי - מה הם פריצי זיתים וענבים. מבארת
 53 הגמרא: אמר רב הונא, רשעי הזיתים והענבים, שגדלים כשהם
 54 בוסר, ולא יגמר בישראל לעולם, ולכן טהרום בית הלל מלקבל
 55 טומאת אוכלים, משום שאינם ראויים לאכילה. מבארת הגמרא:
 56 אמר רב יוסף, ומאי קראה - היכן מצינו בפסוק שרשע נקרא
 57 'פריץ', ממה שנאמר על סיעתו של עשו (דניאל יא יד) 'ובני
 58 פריצי עמך ינשאו להעמיד חוון ונבשלו'. מקור נוסף, רב נתן בר
 59 יצחק אמר, לומדים זאת מהקא - מפסוק זה, 'הוליד בן פריץ שפך
 60 דם' מבואר שרשע השופך דם נקרא 'פריץ'.
 61 מבררת הגמרא: נכמה הוא השיעור שיהיו הזיתים מבושלים ועדיין
 62 יקראו 'פריצי זיתים'. מבארת הגמרא: רבי אלעזר אמר, זיתים
 63 שמוציאים מהם רק ארבעת קבין שמן, כשמכניסים מהם בפעם
 64 אחת מתחת לקורה של בית הבר, וזיתים רגילים צריכים להוציא
 65 יותר משיעור זה. דבי רבי ינאי אמרי, זיתים שמוציאים מהם אפילו
 66 סאתים כשמכניסים הרבה מהם מתחת לקורה של בית הבר, בשעה
 67 שצריכים להוציא יותר משיעור זה.
 68 מבארת הגמרא: ולא פליגי - אין מחלוקת בדבר, אלא הא - רבי
 69 אלעזר שאמר שהשיעור הוא עד יציאת ארבעת קבים שמן, דיבר
 70 באתרא דמעילי בורא פאוללא - במקום שמכניסים זיתים לבית
 71 הקיבול שמתחת קורת בית הבר רק במידת כור, שהוא שלושים
 72 סאים, שכאשר מוציא עד ארבעת קבים שמן נקראים הזיתים
 73 בוסר, אבל ביותר מזה אינם נקראים בוסר, והא - חכמי דבי רבי
 74 ינאי שאמרו שהשיעור הוא עד יציאת סאתים שמן, דיברו באתרא
 75 דמעילי תלתא פוזין פאוללא - במקום שמכניסים זיתים במידת
 76 שלושה כורים, ולכן אף אם מוציאים מהם סאתים שמן שהוא
 77 שיעור הכפול שלשה פעמים ממידת ארבעה קבים, עדיין נחשבים
 78 הזיתים לבוסר.
 79 הגמרא מביאה ענין נוסף שבו פירשו חכמי דבי רבי ינאי את
 80 השיעור האמור בו: תנן רבנן - שנו חכמים במשנה (זבים פ"ג מ"א),

בתבואה שהוציאה השדה כדי להעמיד ממנה כרי - ערימת
 2 תבואה, חייב להמשיך ולטפל בה. אמר רבי יהודה, מהו שיעור זה
 3 שאמרו חכמים, וכי מאי קצבה יש בכרי, הלא יש לחלק בין שדה
 4 גדולה שבה כרי הוא שיעור קטן, לבין שדה קטנה שהוא שיעור
 5 גדול, אלא השיעור הוא, אם יש בה - בתבואה שהוציאה השדה
 6 כדי נפילה של זרע, דהיינו בכדי שיוכל לחזור ולזרוע בשיעור זה
 7 בשנה הבאה את השדה, באופן זה חייב האריס להמשיך לעבוד
 8 בה:

גמרא

9 תנו רבנן, המקבל שדה מתיבירי בקבלנות, ולאחר שזרעה ראה שלא
 10 עשתה תבואה כדי מה שטרח, ורוצה להימנע מלהתעסק בה עוד.
 11 אם יש בה - בתבואה שהוציאה השדה כדי להעמיד ממנה ערימת
 12 כרי, חייב להמשיך ולטפל בה, משום שפך בותב לו האריס לבעל
 13 השדה בכתב האריסות, אפא אוקים - אני אעמוד, ואניר -
 14 ואחרו את השדה, ואורע

17 אותה, ואחצוד - ואקצור, ואעמר - ואאסוף את התבואה לחבילות
 18 עומרים, ואדוש אותה, ואדירי - ואזרה את המוץ על ידי רחת
 19 (כעין מזלג) או נפה, ואוקים פריא קדמד - ואאסוף את התבואה
 20 לכרי (ערימה) ואעמידו לפניך, וזיתא אנת ותיפול פלגא - ואתה
 21 תבוא ותיטול חצי מהכרי, ואנא בעמלי ונפסקית די - ואני, תמורת
 22 עמלי והוצאותי על העבודה, אטול פלגא - את חצי הכרי השני.
 23 ומאחר שהתחייב שיעבוד עד כדי העמדת כרי, לכך כאשר יש
 24 בתבואה כשיעור שיוכל לבוא לידי כך, חייב הוא להמשיך עד סוף
 25 העבודות הנצרכות.

26 מבארת הברייתא: נכמה הוא שיעור 'כדי להעמיד בה כרי', כלומר
 27 כמה יהא שיעור הערימה, אמר רבי יוסי ברי הנינא, כדי שתעמוד
 28 בו הרחת - כלי שעשוי כעין מזלג, שכאשר תוחבים אותו בתוך
 29 ערימת התבואה יעמוד ולא יפול.
 30 הגמרא דנה בשיעור זה: איבעיא להו - נסתפקו בני הישיבה, רחת
 31 היצא מתוך ערימת התבואה מהאי גיסא והאי גיסא - מצד זה
 32 ומצד זה, כלומר ששני צידי הרחת מימין ומשמאל נראים מחוץ
 33 לערימה, מאי, האם באופן זה נחשב לכרי שהרחת עומדת בו, או
 34 לא. פושטת הגמרא את הספק: תא שמע, אמר רבי אבהו, לירי
 35 מפרישא לי מינה - נתפרש לי מדבריו דרבי יוסי ברי הנינא, כל
 36 ערימה שאין הפזם - החלק הרחב שלו - של כלי הרחת רואה את
 37 פני התמה מחמת היותו בתוכה, הרי היא בכלל הכרי האמור
 38 במשנה. וכיון ששני צדדיו של הרחת אף הם בכלל הנקרא כונס,
 39 על כן אף על שני צדדיו נאמר שלא יראה פני החמה.

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שני עמוד ב

גמרא

9 אהד הסמוך לשדה המוחכרת על פני פולה שלא נשדף, מהו, האם
 10 משום שורה זו הנשארת אין נחשב כמי שנשדפו השדות סביב, או
 11 לא. וכן נסתפקו כאשר בין כל שדה שנשדפה לשדה זו המוחכרת
 12 אפסיקא בירא - מפסיקה שדה בור שלא נזרעה, מאי, האם נחשב
 13 מכת מדינה, שאומר לו החוכר, אם היו שדות אלו זרועות, אף הם
 14 היו נשדפות. או מכיון שהשדות הסמוכות ממש לא נשדפו, אין זו
 15 מכת מדינה. וכן נסתפקו במקרה שהשדות המפסיקות אינן שדות
 16 בור, אלא זרועות אפסיקא - שחת למאכל בהמה,

1 מבארת הגמרא: חייב דמי - מדי מכת מדינה. מבארת הגמרא: אמר
 2 רב יהודה, כגון דאישדוף - שנשדפו השדות של רבא דבאנא -
 3 רוב הבקעה שדה זו בתוכה. עולא אמר, כגון שנשדפו ארבע
 4 שדות הנמצאות מארבע רוחותיה של שדה זו.
 5 אמר עולא, פנו במערבא - נסתפקו החכמים שבארץ ישראל, נשדף
 6 תלם - רק שורת חרישה אהד מכל ארבע השדות על פני פולה של
 7 השדה המוחכרת, מאי, האם נחשבת כמכת מדינה, או לא. וכן
 8 נסתפקו אם אכן נשדפו רוב שדות אלו, אלא שנשתייר בהן תלם

8 מפירותיו, ורק אחר כך ישתמש בעצים, ואם כן אף בנקצין מדובר
9 בלא זמן, אבל אם נקצץ בזמן דאי יכול להשתמש בו, שעל דעת
10 כן קיבל את הקרקע.
11 הגמרא מקשה על שיטת אביי מברייתא אחרת: תא שמע ממה
12 ששנינו בברייתא, נפלז לה – לאשה נשואה בירושה מאביה נפנים
13 וייתים וקנים שאינם ראויים עוד להצמיח פירות.

1 הקרקע, ושלא כדברי אביי שאמר שנחשבים הזמורות כפירות
2 ויכול להשתמש בהם.
3 מתרצת הגמרא: לא – אין זו כוונת הברייתא, אלא להיפך נקצין
4 דומיא דרב – שנקצץ האילן מדובר בדומה ליבש האילן, מה –
5 כשם שבבבא מדובר בלא זמן, ובה גם אביי מודה שאין העצים
6 נחשבים לפירות, כיון שלא קיבל המלוה על דעת כן את הקרקע
7 למשכון, אלא קיבלה על דעת שעד סוף זמנו של האילן יאכל

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שבת קודש עמוד ב

48 שבוטע – שבע שנים, דינו נקבע לפי זמן סיום שכירותו, אם יצא
49 ביום, קודם שקיעת החמה, הדין הוא שגובה כל היום עד שקיעת
50 החמה, ככל שכיר המסיים את מלאכתו ביום שזמנו כל היום, ואם
51 יצא בלילה, גובה כל הלילה וכל היום שאחריו.

1 חוב, ואז לדברי הכל אין הלוקח שקנאה לאחר ההלואה יכול
2 לסלק את הבעל חוב מן הקרקע במעות, ולכן גם הבעל חוב יכול
3 לשלם לו על השבח במעות, ואינו חייב לתת לו קרקע:

משנה

2 שנינו במשנה, שכיר יום גובה כל הלילה, שכיר לילה גובה כל
3 היום. הגמרא מבארת מהיכן נלמדים דינים אלו: תנו רבנן, מנין
4 לשכיר יום שגובה כל הלילה, ואין בעל הבית רשאי לעכב את
5 שכרו אחרי הלילה, תלמוד לומר (ויקרא יט ג) 'לא תלין – לא
6 תתעכב במשך הלילה' פעלת שכיר אתך עד בקר, אלא עליך
7 לשלם לו עד זמן זה, ופסוק זה נאמר בשכיר יום, שזמנו כל הלילה.
8 ומנין לשכיר לילה שגובה כל היום, שנאמר (דברים כד טו) 'כיומו
9 תתן שכרו', ופסוק זה נאמר לגבי שכיר לילה.
10 שואלת הגמרא: מנין לברייתא לדרוש כך את הפסוקים, ואימא
11 אימא – שמה נדרשה בהיפך, וממילא ישתנה גם הדין, שיבוימו
12 תתן שכרו' נאמר בשכיר יום המסיים את מלאכתו בסוף היום,
13 והייב בעל הבית לשלם לו בזמן שהוא עושה את המלאכה, והיינו
14 ביום. ולא תלין נאמר בשכיר לילה המסיים בסוף הלילה, שבעל
15 הבית משלם לו בלילה, ואינו רשאי להמתין ליום.
16 משיבה הגמרא: לא יתכן לפרש כך את הפסוקים, כיון ששכירות
17 אינה משתלמת אלא בפה, ובתוך זמן מלאכתו דאי שאינו חייב
18 עדיין לשלם, ולכן דרשה הברייתא את הפסוקים באופן זה, שחייב
19 התשלומים של שכיר יום הוא בלילה, ושל שכיר לילה הוא ביום
20 שאחריו.

4 החלק הראשון במשנה דן במי שקיבל שדה מחבירו בארץ ישראל
5 במחיר מסוים, ולא סיכמו ביניהם מתחילה אם התשלום כולל את
6 שנת השמיטה, שלא עובדים בה.
7 המקבל שדה מחבירו, ואמרו שיקבלנה ל'שבעה אחר' – שבע שנים
8 רצופות. בשבע מאות וזו שישלם לו המקבל, וכשהגיעה שנת
9 השמיטה טוען המקבל שלא התכוין לכלול שנה זו שאינו יכול
10 לעבוד בה במנין השנים שהוא משלם עליה, ורצונו שתישאר
11 השדה ברשותו שנה נוספת אחרי שבע השנים, אין מקבלים את
12 דבריו, והדין הוא שאף השנה השביעית היא חלק מן המנין של
13 השנים, כיון שמשמעות לשון 'שבעה אחר' היא שבע שנים
14 כסדרן, ומסתבר שידע שבתוך 'שבעה' זה כלולה שנת שמיטה
15 שאסור לעבוד בה, ועל דעת כן קיבלה.
16 אך אם כשקבלה המנין אמרו שהשדה תהיה אצלו למשך 'שבע
17 שנים' בשבע מאות וזו, הדין הוא שאין השביעית מן המנין, והמקבל
18 ממוזיקה שנה נוספת, כיון שהאומר שרצונו להחזיק בשדה מנין
19 שנים מסוים מסתבר שכוונתו למנין שנים שיוכל לעבוד בה, ואינו
20 מתכוין לכלול את שנת השמיטה.

21 החלק הבא של משנתנו, וכן המשנה להלן (קיא.) עוסקים בענין
22 זמן תשלום שכר שכיר.
23 אדם השוכר פועל למלאכה, חייב לשלם לו בזמנו ואסור לו
24 לאחר את התשלום, שנאמר (ויקרא יט ג) 'לא תעשק את רעך
25 ולא תגול, לא תלין פעלת שכיר אתך עד בקר', ויבואר בסוגיא
26 שפסוק זה עוסק בשכיר יום. ונאמר עוד (דברים כד יד-טו) 'לא
27 תעשק שכיר עני ואביון מאחריך או מגרף אשר בארץך בשעריך,
28 כיומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואילן הוא
29 נשא את נפשו ולא יקרא עליך אלו ה' והיה כך חטא, ופסוקים
30 אלו עוסקים בשכיר לילה. משנתנו מבררת מהו זמן התשלום
31 הראוי לכל פועל כפי עניינו, שחייב בעל הבית לשלם לו בתוך
32 אותו זמן.
33 שכיר יום – הנשכר לעבוד כל היום, עד סוף, גובה את שכר
34 פעולתו כל הלילה, עד עלות השחר, ואם יתאחר בעל הבית
35 מלשלם לו בתוך הזמן הזה, יעבור על איסור. כמו כן נחשב הלילה
36 כ'זמנו' של שכיר יום לענין שהוא יכול להישבע בתוך הזמן הזה
37 שבעל הבית עדיין לא שילם לו ויהא נאמן בשבועתו.
38 שכיר לילה, המסיים את מלאכתו בסוף הלילה, גובה כל היום, עד
39 שקיעת החמה, ולאחר זמן זה עובר בעל הבית באיסור, ובתוך זמן
40 זה נאמן השכיר בשבועה שלא נפרע. שכיר שעות, העובר רק כמה
41 שעות ושכירותו מסתיימת לפני סוף היום או הלילה, גובה את
42 שכרו באותה עונה שעסק במלאכה, אם עבד בלילה גובה את
43 שכרו במשך כל הלילה, מעת שהסתיימה שכירותו ועד הבוקר,
44 ואם נשכר לעבודה ביום, גובה את שכרו מעת שנגמרה שכירותו
45 במשך כל היום.
46 המשנה מבארת את דינו של הנשכר ליותר מיום אחד או לילה
47 אחד: שכיר שבת – שבעה ימים, שכיר חרש, שכיר שנה, שכיר

21 זמן תשלום שכר שכיר.
22 אדם השוכר פועל למלאכה, חייב לשלם לו בזמנו ואסור לו
23 לאחר את התשלום, שנאמר (ויקרא יט ג) 'לא תעשק את רעך
24 ולא תגול, לא תלין פעלת שכיר אתך עד בקר', ויבואר בסוגיא
25 שפסוק זה עוסק בשכיר יום. ונאמר עוד (דברים כד יד-טו) 'לא
26 תעשק שכיר עני ואביון מאחריך או מגרף אשר בארץך בשעריך,
27 כיומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואילן הוא
28 נשא את נפשו ולא יקרא עליך אלו ה' והיה כך חטא, ופסוקים
29 אלו עוסקים בשכיר לילה. משנתנו מבררת מהו זמן התשלום
30 הראוי לכל פועל כפי עניינו, שחייב בעל הבית לשלם לו בתוך
31 אותו זמן.
32 שכיר יום – הנשכר לעבוד כל היום, עד סוף, גובה את שכר
33 פעולתו כל הלילה, עד עלות השחר, ואם יתאחר בעל הבית
34 מלשלם לו בתוך הזמן הזה, יעבור על איסור. כמו כן נחשב הלילה
35 כ'זמנו' של שכיר יום לענין שהוא יכול להישבע בתוך הזמן הזה
36 שבעל הבית עדיין לא שילם לו ויהא נאמן בשבועתו.
37 שכיר לילה, המסיים את מלאכתו בסוף הלילה, גובה כל היום, עד
38 שקיעת החמה, ולאחר זמן זה עובר בעל הבית באיסור, ובתוך זמן
39 זה נאמן השכיר בשבועה שלא נפרע. שכיר שעות, העובר רק כמה
40 שעות ושכירותו מסתיימת לפני סוף היום או הלילה, גובה את
41 שכרו באותה עונה שעסק במלאכה, אם עבד בלילה גובה את
42 שכרו במשך כל הלילה, מעת שהסתיימה שכירותו ועד הבוקר,
43 ואם נשכר לעבודה ביום, גובה את שכרו מעת שנגמרה שכירותו
44 במשך כל היום.
45 המשנה מבארת את דינו של הנשכר ליותר מיום אחד או לילה
46 אחד: שכיר שבת – שבעה ימים, שכיר חרש, שכיר שנה, שכיר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 ז. אין מְבָרְכִים עַל הָאוֹר שֶׁלֹּא שָׁבַת בְּשַׁבַּת מְמַלְאֶכֶת עֲבָרָה פְּגוּז נֵר שֶׁהוֹדֵלֵק בְּשַׁבַּת⁴⁴ אֵין מְבָרְכִים עָלָיו
 2 בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת הוֹאִיל וְנִעְשָׂה מְלֹאכֶת הַבְּעֵרָה בְּשַׁבַּת בְּאוֹר זֶה בְּעֵבִירָה⁴⁵ וְאִפְלוּ הִדְלִיקוּ נְכָרִי לְצַרְף עֲצָמוֹ
 3 בִּיּוֹן שָׂאם הָיָה יִשְׂרָאֵל מְדֻלְּקוֹ הָיָה עוֹבֵר עָלָיו הָרִי זֶה מְלֹאכֶת עֲבִירָה⁴⁶ וְאִם עָבַר וּבִירָף עָלָיו צָרִיף לְחֹזֵר
 4 לְצַרְף עַל אוֹר שְׁשַׁבַּת⁴⁷ אִם יֵשׁ לוֹ אֶבֶל אִם הִדְלִיקוּ נְכָרִי לְצַרְף חוֹלָה שְׂאִין בּוֹ סְפָנָה אוֹ אִפְלוּ יִשְׂרָאֵל
 5 לְצַרְף חֵיָה אוֹ שְׂאָר חוֹלָה שְׂיֵשׁ בּוֹ סְפָנָה אֵין זֶה מְלֹאכֶת עֲבָרָה וּמְבָרְכִים עָלֶיהָ בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת⁴⁸ וְכֵן עֲשִׂישִׁית
 6 שְׁהִיָּתָה דוֹלְקָת וְהוֹלְכָת מֵעֶרֶב שַׁבַּת עַד מוֹצָאֵי שַׁבַּת מְבָרְכִים עָלֶיהָ בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת שְׂאִין זֶה מְלֹאכֶת עֲבָרָה
 7 מֵה שְׁדֻלְקָה בְּשַׁבַּת⁴⁹ הוֹאִיל וְהוֹדֵלְקָה בְּהִיָּתֵר מֵעֶרֶב שַׁבַּת:

חלק ב סימן רצח דין נר הבדלה סעיף ז

ביאורי הלכה

[כד] שהודלק בשבת - אפילו בין השמשות⁴⁴.
 [כה] בעבירה - ברכה על נר שהודלק באיסור נוגדת את ברכת האש הקשורה לזה שדווקא כעת הותרה הדלקת הנר⁴⁵.
 [כו] מלאכת עבירה - אף שאין כאן עבירה כלל, מכל-מקום זו מלאכת עבירה, כלומר מלאכה שאצל הישראל נחשבת כעבירה, ולכך לא ניכר בנר זה היתר ההדלקה במוצאי שבת⁴⁶.
 [כז] אור ששבת - דוקא ביציאת השבת מיד, אבל לאחר זמן שכבר ניתוסף בו אור בזמן היתר - אין צריך לחזור ולברך⁴⁷.
 [כח] אור ששבת - ואין צריך לברך שוב בורא פרי הגפן⁴⁸.
 [כט] במוצאי שבת - כיון שאין כאן אפילו מלאכת איסור, אין מקום לומר שהדלקתו בשבת סותרת את הברכה הקשורה עם היתר הדלקת הנר במוצאי שבת⁵⁰.
 [ל] שדלקה בשבת - ואפילו השתמשו בעששית בשבת לדברים האסורים בשבת⁵¹.

ציונים והוספות

44 כגון שחשבו שכבר יצאה השבת והדליקו נר ההבדלה קודם הזמן (ע"פ משנ"ב ס"ק טו).
 45 כדלעיל סעיף א.
 46 וראה ביאור ענין זה ע"פ קבלה בס' חנה אריאל עמ' מג.
 47 כדלהלן סעיף יא.
 48 אף שברכת האש גרמה לשווא להפסק בין ברכת הגפן לשתיתו (כדמשמע בס' רצט ס"ט), מכל-מקום כיון שהתעסק בעניין ההבדלה - אינו נחשב כהפסק (כדמשמע בס' תפט ס"א לענין טעה בברכת ספירת העומר, וזה דלא כרעק"א הובא בביאור הלכה ד"ה אין).
 49 עד"ז בס' תרכז ס"ז: ומכל-מקום אפילו אור שהודלק

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות פסח - לפי לוח "רב יומי"

1 **כב** אבל אם אמר לו על מנת שתחזיריה לי לאחר הפסח
 2 כיון שכל ימי הפסח לא היה מחויב להחזירו
 3 להישראל הרי הוא כשלו ממש כל ימי הפסח ולפיכך לאחר
 4 הפסח הוא מותר אפילו באכילה כיון שלא עבר עליו
 5 הישראל בכל יראה ובל ימצא אלא שלכתחלה אסור לעשות
 6 כן כמו שנתבאר:
 7 **כג** אבל מותר לומר לו לכתחלה הריני מוכרו לך במכירה
 8 גמורה לחלוטין אבל זכות זה שיירתי לי בו שאם
 9 תרצה למכרו לא תמכרנו לשום אדם חוץ ממני וטוב שכל
 10 אדם המוכר חמצו לנכרי יאמר לו כן בפירוש ויועיל בזה
 11 ששום אדם חוץ ממנו לא יוכל לקנות חמצו מן הנכרי לאחר
 12 הפסח, ומכל-מקום אף אם לא אמר לו כן בפירוש אין שום
 13 אדם יכול לקנותו מן הנכרי שבודאי היתה דעתו כן כשמכר
 14 לנכרי שישאר לו זכות זה בחמצו ששום אדם לא יוכל
 15 לקנותו מן הנכרי:
 16 **כד** אבל לא יתנה עם הנכרי בשעת מכירה שעל מנת כן
 17 אני מוכר לך שלא תמכרנו לשום אדם חוץ ממני שמא
 18 יעבור הנכרי על תנאי זה וימכרנו לאדם אחר ונמצא

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

רמט

49 שמותר לעשות כן לכתחלה, מכל-מקום לאחר הפסח אסור
50 לכל אדם מישראל ליהנות ממנו:

51 ל במה דברים אמורים כשידוע שהוא של ישראל או שרוב
52 עוברי מקום ההוא הן ישראל שמן הסתם נפל שמה מן
53 הרוב אבל אם רוב עוברי מקום ההוא הן נכרים או אפילו
54 מחצה על מחצה תולין להקל לומר שמן נכרי נפל שמה
55 ומותר אפילו באכילה שכל ספק דברי סופרים להקל.

56 וכל זה כשנמצא מיד לאחר הפסח שאי אפשר לתלות שנפל
57 שמה לאחר הפסח אבל אם אפשר לתלות שנפל שמה לאחר
58 הפסח מותר באכילה בכל ענין אפילו נמצא בתוך ביתו של
59 ישראל שכל ספק דברי סופרים להקל.

60 לפיכך יש להתיר לקנות מן המומר אחר הפסח שכר וי"ש
61 ושאר חמץ אם יש לתלות שנעשה אחר הפסח ולא עבר
62 עליו אפילו מקצת הפסח.

63 ויש מחמירין בכל ספק חמץ שעבר עליו הפסח לאסרו
64 באכילה ויש לחוש לדבריהם במקום שאין שם הפסד מרובה
65 אבל בהנאה מותר לדברי הכל:

66 לא חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור להאכילו
67 אפילו לבהמות נכרים או של הפקר כמו שנתבאר בסי'
68 תמ"ג לענין חמץ בפסח עיין שם:

חלק ג' סימן תמח דין חמץ שעבר עליו הפסח:

69 א חנות ומלאי (פירוש סחורה כגון פת ויין הנמכר בתוכה)
70 שבתוכה של ישראל ופועלים המשתדלים בה במכירת
71 המלאי הן נכרים חמץ הנמצא בחנות זו לאחר הפסח אסור
72 אפילו בהנאה שבודאי הוא מן המלאי של ישראל ואין
73 תולין להקל לומר שמן נכרים, הפועלים נפל שמה כיון
74 שהמלאי קבוע בחנות תמיד והפועלים אינן קבועים תמיד
75 אלא נכנסין ויוצאין:

76 ב חנות ומלאי של נכרי והפועלים הם ישראל חמץ הנמצא
77 שם לאחר הפסח מותר אפילו באכילה שבודאי הוא מן
78 המלאי של נכרי:

79 ג וכל זה כשיש חמץ במלאי הנמכר בתוך החנות שאפשר
80 לתלות שחמץ זה הנמצא הוא מן המלאי אבל אם הוא
81 בענין שאי אפשר לתלות שחמץ זה הוא מן המלאי הרי הכל
82 הולך אחר הפועלים אם הן ישראל אע"פ שהחנות ומלאי
83 של נכרי הרי החמץ אסור אפילו בהנאה שבודאי מן
84 הפועלים נפל שמה ואע"פ שכשיצאו הפועלים מן החנות
85 קודם הפסח בודאי כבר נתיאשו מן החמץ שנפל מהם בתוך
86 החנות של נכרי שהנכרי ימצאהו ויאכלהו וא"כ היה חמץ
87 זה כל ימי הפסח הפקר גמור ולא עברו עליו הפועלים בכל
88 יראה ובל ימצא, מכל-מקום הרי כבר נתבאר בסי' תמ"ח
89 שאף חמץ של ישראל שהפקירו קודם הפסח אסור בהנאה
90 לאחר הפסח ואם הפועלים הן נכרים אע"פ שהחנות ומלאי
91 של ישראל הרי החמץ מותר אפילו באכילה ואע"פ
92 שכשיצאו הפועלים מן החנות קודם הפסח בודאי נתיאשו
93 מן החמץ שנפל מהן ונעשה החמץ הפקר גמור וכל דבר

1 שלמפרע לא היה החמץ קנוי להנכרי מעולם ועבר עליו
2 הישראל בכל יראה ובל ימצא ויאסור החמץ בהנאה:

3 כה אם אין הנכרי רוצה להחזיר לו החמץ לאחר הפסח
4 אלא רוצה להחזיקו לעצמו ולשלם דמיו לישראל
5 אסור לתבוע אותו בדיניהם או לכופו בשאר כפיות עד
6 שיחזירו לו שהרי כבר נמכר לו לחלוטין:

7 כו אין למכור את החמץ למומר שאף על פי שחטא
8 ישראל הוא וחמצו שעבר עליו הפסח אסור בהנאה
9 כחמצו של ישראל ואם עבר ומכר לו חמצו בדבר מועט
10 מפני שהוא מכירו ויודע בו שיחזירו לו לאחר הפסח שלא
11 היה יודע שהחמץ יהא אסור בהנאה אם יש הפסד מרובה
12 בדבר יש להתיר לו שיאמר להמומר שיחליף את החמץ עם
13 נכרי על חמץ אחר או על דבר אחר או שימכרנו לנכרי
14 והחליפין או המעות מותרין לישראל כמו שנתבאר בסימן
15 תמ"ג ע"ש:

16 כז ישראל ונכרי שהיה להם שותפות בחמץ ועבר עליו
17 הפסח אע"פ שהחצי של ישראל נאסר בהנאה והוא
18 מעורב עם החצי של הנכרי אף על פי כן כשיחלוקו אחר
19 הפסח הרי החצי של נכרי מותר אפילו באכילה וחצי של
20 ישראל אסור אפילו בהנאה:

21 כח ישראל שהיה לו בבית הרחיים תבואה שאינה
22 מחומצת לטחנה קודם הפסח ולא נטחנה עד שהגיע
23 הפסח שאז טחנה הנכרי בעל הרחיים ואפה ממנה פת
24 ולאחר הפסח הביא את הפת לישראל להראות לו טובתו
25 מותר לישראל ליקח דמים מן הנכרי בעד התבואה ואין זה
26 נהנה מחמץ שעבר עליו הפסח לפי שהנכרי בשעה שעשה
27 ממנה עיסה וחימצה הרי זה כאילו שרפה שהרי אינה ראויה
28 עוד להישראל וקודם שחימצה היתה עדיין מותרת לישראל
29 א"כ דמי היתר הוא מקבל מן הנכרי.

30 ואין מחייבין את הישראל ליקח הפת מן הנכרי ולבערו מן
31 העולם כדי שלא ימכרנו הנכרי לישראל אחר שאינו יודע
32 שהוא חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח ויאכלנו לפי שאין
33 הישראל מחויב להפסיד ממנו מפני תקלת אחרים כיון
34 שהוא אינו נותן לפניהם תקלה שהרי אינו מוכר החמץ
35 להנכרי אלא הנכרי משלם לו נזקו וממילא נשאר החמץ
36 להנכרי עיין סימן ת"מ:

37 כט חמץ הנמצא ברשות ישראל לאחר הפסח מיד וידוע
38 שעבר עליו הפסח אע"פ שבדק לביל י"ד כתקנת
39 חכמים וביטל כל חמצו שנשאר ברשותו שלא מצאו
40 בבדיקה ונמצא שלא עבר בכל יראה ובל ימצא אפילו
41 מדברי סופרים על חמץ זה שנמצא ברשותו לאחר הפסח
42 אף על פי כן הוא אסור בהנאה אפילו יש לו עדים שביטל
43 כל חמצו או שהפקירו בפניהם בלשון הפקר ממש שאם יהא
44 מותר בהנאה יש לחוש שמא יניח כל אדם חמצו עד לאחר
45 הפסח ויאמר שהפקירו קודם הפסח כדי שנתיר לו ליהנות
46 ממנו ואפילו חמץ שנמצא מושלך במקום הפקר שהשליכו
47 שם ישראל קודם שעה ששית בערב פסח כדי שלא יעבור
48 עליו בכל יראה ובל ימצא בפסח כמו שנתבאר בסי' תמ"ה

47 של פסח ככרות שנתחמצו בפסח או קודם הפסח אלא יתן
48 לו מעות או קמח או ככרות שנתחמצו לאחר הפסח כדי
49 שכל ימי הפסח לא יהיה לו שום שעבוד על חמצו של
50 הנכרי וכיון שהתנה עמו תנאי זה אפילו אם לאחר הפסח
51 נותן לו הנכרי ככרות שנתחמצו בפסח או קודם הפסח מותר
52 לו לקבלם ממנו ולאכלם לפי שככרות הללו הן חליפי
53 המעות שהתנה עמו לתת לו בעד שבוע של פסח אבל
54 בדיעבד שלא התנה עמו תנאי זה קודם הפסח ולאחר הפסח
55 הביא לו הנכרי בעד שבוע של פסח ככרות שנתחמצו בפסח
56 מותר לו לקבלם ולאכלם שהעיקר כסברא הראשונה:

57 ד וכן הדין בישראל שקנה חוק הכומרים (פירוש שהמלך
58 נותן לכומרים לחם חוקם בכל שבוע ושבוע והן מכרו
59 לישראל בתחילת השנה כל הלחם שיתן להם בכל שבוע
60 ושבוע כל השנה) שלכתחלה צריך ליהרהר שיתנה עמהם
61 קודם הפסח שלאחר הפסח לא יתנו לו בעד שבוע של פסח
62 לחם חמץ שנתחמץ בתוך הפסח אלא מעות או שאר דבר
63 שאינו חמץ או חמץ שנתחמץ לאחר הפסח וכשמתנה עמהם
64 כך אף אם לאחר הפסח יתנו לו הכומרים בעד שבוע של
65 פסח לחם חמץ שנתחמץ בתוך הפסח יהיה מותר לו לקבלו
66 ולאכלו ובדיעבד שלא התנה עמהם כלום ולאחר הפסח נתנו
67 לו בעד שבוע של פסח לחם חמץ שנתחמץ בתוך הפסח
68 מותר לו לקבלו ולאכלו מטעם שנתבאר:

69 ה ישראל שיש לו תנור ואפה בו נכרי חמץ בפסח שלא
70 מדעת הישראל אסור לו לקבל מעות מן הנכרי בעד
71 שכן התנור אפילו לאחר הפסח.

72 ואם עבר וקבל מעות מן הנכרי אפילו בתוך הפסח מותר לו
73 להנות מהם אע"פ שהנכרי נותן לו מעות אלו בעד אפיית
74 החמץ שאפה בתנורו בפסח בשעה שהחמץ אסור בהנאה
75 ונמצא שהוא נהנה מאיסורי הנאה, מכל-מקום כיון שמעות
76 אלו אינן לא דמי החמץ ולא חליפי החמץ אלא שחמץ גורם
77 למעות שיבאו ליד הישראל לפיכך אין כאן איסור מן התורה
78 אלא מדברי סופרים שאסור להשתכר באיסורי הנאה
79 לכתחלה ולכך אסור לקבל המעות לכתחלה אבל אם כבר
80 קבלם לא קנסוהו להפסיד מעותיו אלא בשכר יין נסך בלבד
81 כמו שנתבאר ביו"ד סי' קל"ג.

82 אבל אם הביא הנכרי לאחר הפסח בעד שכן התנור ככרות
83 של חמץ שאפה אותם בפסח בתנורו של ישראל אפילו עבר
84 הישראל וקבלם אסור לו ולכל ישראל להנות מהם דכיון
85 שדרך כל שוכרי תנור ליתן לבעל התנור בשכרו ככר מן
86 הככרות שאופין בתנורו נמצא שבשעה שאפה הנכרי בתנור
87 של ישראל כבר זכה הישראל בככר מן הככרות של נכרי
88 שאפה אותן בתנור והרי זה חמצו של ישראל שעבר עליו
89 הפסח שאסור בהנאה לכל אדם מישראל:

90 י לפיכך ישראל ונכרי שיש להם תנור בשותפות לא יאמר
91 להנכרי טול אתה בלבדך שכן התנור ממה שיאפו בו
92 הנכרים חמץ בשבוע של פסח ואני אטול בלבדי כנגד זה
93 שבוע שלאחר הפסח דכיון שיש לישראל חלק בגוף התנור

1 הפקר המונח ברשותו של אדם מישראל זכתה לו רשותו
2 ונקנה לו ההפקר ונעשה כשלו ממש אף על פי כן לא נקנה
3 להישראל חמץ זה שהיה בחנותו כל ימי הפסח מטעם
4 שנתבאר בסי' תמ"ח עיין שם:

חלק ג' סימן תמט דין חמץ שנמצא בחנות ישראל והפועלים נכרים
או בהיפך:

5 א ישראל שלוח ככר של חמץ מחבירו ולא פרע לו עד
6 שהגיע הפסח חייב לפרוע לו לאחר הפסח ויש בו משום
7 גזל אם אינו פורע לו כיון שהלוחה לו בשעת היתר ואם בא
8 לפרוע לו בתוך הפסח במעות או בשאר דברים רשאי
9 המלוה לקבלם ממנו וליהנות מהם אפילו בפסח ואע"פ
10 שהוא לוח ממנו ככר של חמץ שיפרע לו ככר של חמץ
11 ונמצא שמעות אלו הן חליפי הככר של חמץ שהוא חייב
12 לפרוע לו ואסור ליהנות מחליפי חמץ בפסח אפילו לאחר
13 הפסח כמו שנתבאר בסי' תמ"ג מכל-מקום כיון שבשעה
14 שהלוחה פורע המעות להמלוה אין ברשות הלוחה שום ככר
15 של חמץ שיוכל ליתנו להמלוה בפרעון חובו לכך אין שם
16 חליפין נקרא על מעות הללו שלשון חליפין אינו נופל אלא
17 כשמחליף דבר על דבר שהוא בעין:

18 ב ואפילו אם יש ככרות של חמץ בעין ברשות הלוחה
19 בשעה שהוא פורע המעות להמלוה בתוך הפסח כגון
20 שהלוחה הוא נכרי אף על פי כן מותר להמלוה לקבל ממנו
21 המעות בעד הככר שהוא חייב לו אע"פ שככר עבר מקצת
22 הפסח על ככר זה שהוא חייב ונאסר בהנאה אם היה ברשות
23 הישראל וגם חליפיו היו אסורין כדין חמצו של ישראל
24 שעבר עליו הפסח, מכל-מקום עכשיו שהוא ברשות הנכרי
25 דינו כחמצו של נכרי שעבר עליו הפסח.

26 ואע"פ שהוא משועבד לישראל שהרי לוח ממנו ככר שיפרע
27 לו ככר, מכל-מקום כיון שלא נתייחד שעבודו על ככרות
28 אלו שמונחים ברשות הנכרי בפסח שהרי הנכרי יכול לקנות
29 ככר מן השוק ולפרוע לו חובו וככרות אלו שמונחים
30 ברשותו בפסח יכול הוא לאכלם ולהוציאם לכל מה שירצה
31 שלא מדעת הישראל נמצא שאין לישראל שום זכייה
32 בככרות המונחים ברשות הנכרי בפסח שיהיו נאסרין משום
33 חמצו של ישראל שעבר עליו הפסח ואין לו על הנכרי אלא
34 חוב של חמץ בלבד והחוב של חמץ אינו נאסר מחמת
35 שעבר עליו הפסח כיון שגוף החמץ הוא של נכרי ואין
36 להישראל שום זכייה בו:

37 ג ומטעם זה ישראל שהלוחה מעות לנכרי ברביית של חמץ
38 שכל זמן שלא יפרע לו מעותיו יתן לו בכל שבוע ושבוע
39 כמה ככרות של חמץ מותר לו לקבל מן הנכרי לאחר הפסח
40 את הככרות שמגיע לו בעד שבוע של פסח ואפילו נותן לו
41 ככרות שנתחמצו בפסח או שנתחמצו קודם הפסח והרי הן
42 חמץ שעבר עליו הפסח, מכל-מקום כיון שכל ימי הפסח
43 היו ברשות הנכרי ולא היה להישראל שום זכייה בהן הרי
44 דינם כחמצו של נכרי שעבר עליו הפסח.

45 ולפי שיש חולקין על טעם זה לפיכך לכתחלה צריך להתנות
46 עם הנכרי קודם הפסח שלא יתן לו לאחר הפסח בעד שבוע

18 יתן לו בעד מחציתו מעות או שארי דברים שאינן חמץ או
19 חמץ שנתחמץ לאחר הפסח וכשהתנה עמו כך אף אם לאחר
20 הפסח נותן לו הנכרי לחם חמץ שנאפה בפסח בתנורו מותר
21 לו לקבלו ולאכלו שהרי לא זכה הישראל בלחם זה קודם
22 שנתנו הנכרי לידו כיון שהתנה עמו שיתן לו מעות או שארי
23 דברים:

24 חן אסור להשכיר לנכרי חמור להוליך עליו חמץ בפסח או
25 חדר לשום בתוכו חמץ בפסח מפני שאסור להשתכר
26 באיסורי הנאה אבל מותר להשכיר לו חמור על שבוע של
27 פסח בסתם שאין הנכרי מפרש לו שיוליך עליו חמץ בפסח
28 אע"פ שהוא יודע שהנכרי יוליך עליו חמץ אין בכך כלום
29 דכיון שאף אם לא יוליך עליו כלום יצטרך לפרוע לישראל
30 כל שכרו משלם כיון שהשכירו לו לשבוע בין שיוליך עליו
31 כל ימי השבוע (חוק משבת ויו"ט כמ"ש בסי' רמ"ו) בין
32 שלא יוליך עליו כלל אם כן אין הישראל משתכר כלום במה
33 שהנכרי מוליך עליו חמץ בפסח:

חלק ג' סימן תנ דין ישראל ונכרי שיש להם שותפות:

1 אם כן מתחילת השותפות זכה הישראל במחצית החמץ
2 שיקבל הנכרי בעד שכר התנור בפסח ומה שאומר להנכרי
3 אחר כך שיטול הוא בלבדו בשבוע של פסח והוא יטול
4 כנגדו בשבוע שלאחר הפסח הרי זה כמחליף חמצו שזכה
5 בו בפסח על חמץ אחר.

6 ואין היתר אלא שבתחלת השותפות יתנה עם הנכרי שיטול
7 הוא בלבדו בשבוע של פסח והוא יטול כנגדו בשבוע
8 שלאחר הפסח דנמצא שלא זכה הישראל מעולם במחצית
9 החמץ של פסח כיון שכבר סילק את עצמו ממנו בתחילת
10 השותפות:

11 ז' ואם לא התנה עמו כך בתחלת השותפות (ועיין בסימן
12 רמ"ה שיש עוד תקנה לזה) יש לו תקנה שקודם הפסח
13 ימכור את מחצית התנור שלו להנכרי על כל ימי הפסח
14 והיינו שכל ימי הפסח יהיה כל גוף התנור של הנכרי ויקבל
15 דמים מן הנכרי בעד מחצית תנורו קודם הפסח או יקנה
16 להנכרי את מחצית תנורו באחד מדרכי הקנייה שיתבאר
17 בחושן-משפט הלכות מקח וממכר, ויתנה עמו שלאחר הפסח

תורה אור

1 מעלת שורש הנפש הבהמית על שורש הנפש
2 האלקית

3 [בפרק זה יבאר טעם עמוק יותר למבואר לעיל
4 שדוקא על ידי ה"חושך" של הנפש הבהמית (וה"מים
5 רבים" של טרדות הפרנסה) באים לאהבה "בכל
6 מאדך", שהיא "בלי גבול ממש".

7 ובהקדים:

8 לפי הביאור בפרק הקודם, הטעם שיתרון האור
9 בא מן החושך הוא - לפי שעל ידי שהאדם שרוי במצב
10 של חושך, "תגדל נפשו בכח גדול לצאת ממנו, ועל כן
11 יבא לתשוקה גדולה יותר לעלות במהותו ועצמותו
12 ממש . . יותר מאהבה רבה דצדיקים גמורים".

13 אמנם, לפי זה, "יתרון האור" בא (לא מן החושך
14 עצמו, אלא) על ידי היציאה מן החושך, והחושך עצמו
15 הוא רק גרמא בעלמא ליתרון האור .

16 ואילו משמעות הלשון "יתרון האור מן החושך"
17 היא שיתרון האור בא (לא מחמת היציאה מן החושך,
18 אלא מתוך ו)מן החושך עצמו.

19 וכך גם בענינו: לא זו בלבד שהנפש האלקית
20 מתעוררת באהבה עצומה וצמאון עצום להתדבק לה'
21 מפני רצונה לצאת מן החושך של הנפש הבהמית, אלא
22 יתירה מזו, שמהנפש הבהמית עצמה (החושך עצמו)
23 באה תוספת "אור" להנפש האלקית.

24 הכיצד?

25 אלא, זוהי נקודת הענין המבואר להלן:

26 כידוע, כל הנפשות והכוחות שקיימים בכל
27 הברואים שבעולם שרשם בעולמות עליונים, שמשם
28 יורדים למטה לעולם הזה, ושורש הנפש הבהמית
29 למעלה, בעולמות עליונים, הוא גבוה יותר משורש
30 הנפש האלקית (אלא שבירידתן למטה, הנפש הבהמית
31 יורדת ביותר עד שנעשית נפש דקליפה, ואילו הנפש
32 האלקית נשארת במהותה שהיא "חלק אלקה ממעל").

33 [וזהו עומק הפירוש בדברי חז"ל "טוב) מאד זה
34 מלאך המות", כי שורש הנפש הבהמית הוא גבוה יותר
35 משורש הנפש האלקית].

36 ולפיכך, כאשר מצליחים להפוך את הנפש
37 הבהמית לקדושה [וכפירוש הפנימי במאמר רז"ל
38 "בכל לבבך - בשני יצריך", להפוך את היצר הרע, שגם
39 הוא יאהב את ה'] - מתגלה בה שרשה העליון של
40 הנפש הבהמית שהוא נעלה יותר משורש הנפש
41 האלקית עצמה. ו"יתרון אור" זה (הבא מ)שורש)
42 החושך עצמו) מוליד אהבה בלתי מוגבלת לאלקות.

43 וזהו שהולך ומבאר:]

44 והיינו לפי שבשרשה למעלה מעלה, שורש נפש
45 הבהמית גבוה יותר מבחינת נפש האלקית.

41 הרבה מהנפש האלקית - יש בה (במובן מסוים)
42 יותר כח מכח הנפש האלקית, ולכן כנחה להתגבר
43 על הנפש האלקית ולהחטיא את האדם רח"ל.

44 מפני ששרשם הוא מבחינת מלוכה שהוא
45 בחינת התנשאות כו'.

46 זאת ועוד: שורש הנפש הבהמית למעלה הוא
47 ב"מלכי אדום", שהיא מדריגה נעלית באלקות -
48 בחינת מלוכה והתנשאות שלמעלה [והיא
49 "התנשאות" עליונה יותר מה"התנשאות"
50 ("מלכים") של שורש הנפש האלקית], ולפיכך יש
51 לנפש הבהמית כח התנשאות על הנפש האלקית.

52 וגם [מטעם זה], האדם מקבל חיות מבחינת
53 בהמות ומאכלים, ובלעדם אינו יכול לחיות,
54 משא"כ המאכלים אינם צריכים אל האדם.

55 וכל זה מפני שבשרש שרשם למעלה הם גבוהים
56 הרבה מבחינת הנשמות.

57 זאת ועוד:

58 כשם ששרש הנפש הבהמית גבוה יותר משורש
59 הנפש האלקית, כך גם שורש כל הדברים
60 הגשמיים, שבכללות הם בחינת דומם צומח חי,
61 גבוה יותר משורש נפש האדם.

62 וזהו הטעם לכך שהאדם צריך לקבל מזונו
63 ומאכלו שמהם הוא מתקיים, מבעלי חיים צומח
64 ודומם (כמו מים כו'), ולאידך, המאכלים אינם
65 צריכים כלל לאדם לצורך קיומם, והיינו מצד מעלת
66 שרשם שהוא גבוה יותר משורש האדם.

67 ולזאת, על ידי ירידת והתלבשות נפש האלקית
68 בנפש הבהמית דוקא, לעסוק בטרדות
69 ומחשבות הפרנסה בענינים גשמיים שהם
70 הנקראים מים רבים הנ"ל, יכולה לנא לבחינת
71 אהבת ככל מאדך, שהוא בלי גבול כנ"ל, שהיא
72 מדרגה היותר גבוה מהיותה קודם ירידתה בגוף,
73 שהיתה רק נהנית מזיו השכינה כו'.

74 היות ששורש הנפש הבהמית ושורש כל
75 הדברים הגשמיים גבוה יותר משורש הנפש
76 האלקית, לכן, על ידי התלבשות הנפש האלקית
77 בנפש הבהמית והתעסקותה ב"מים רבים" של
78 עולם-הזה בטרדות ומחשבות הפרנסה בענינים
79 גשמיים, הנפש האלקית באה לידי עלי גדולה זו
80 דאבה "בכל מאדך", בלי גבול ממש, שהיא

1 הטעם לכך שדוקא על ידי חושך הנפש
2 הבהמית ("מלאך המות") יכולים להגיע למדריגה
3 גבוהה מאד באהבת ה', בבחינת בכל מאדך - לפי
4 ששורש הנפש הבהמית למעלה בעולמות העליונים
5 הוא גבוה יותר משורש הנפש האלקית.

6 וכמו שכתוב ואלה המלכים אשר מלכו כו'
7 [בארץ אדום], לפני מלך מלך לבני ישראל,
8 שהוא בחינת נפש האלקית.

9 זהו התוכן הפנימי בכתוב "ואלה המלכים אשר
10 מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל":

11 "אדום" קאי על הנפש הבהמית שמהקליפה,
12 "מלכי" אדום קאי על שורש הנפש הבהמית, ו"מלך
13 לבני ישראל" הוא שורש הנפש האלקית. והכתוב
14 "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך
15 מלך לבני ישראל" מלמדנו, שלמלכי אדום (שורש
16 הנפש הבהמית) יש קדימה במעלה ובמדריגה על
17 המלכים אשר מלכו לבני ישראל (שורש הנפש
18 האלקית).

19 רק שעל-ידי שבירת הכלים נפלו למטה מטה,
20 כמו שכתוב וימלך וימת כו'.

21 וזה שלמטה בעולם-הזה הנפש האלקית היא
22 למעלה מהנפש הבהמית - שהנפש האלקית היא
23 נפש קדושה, "חלק אלקה ממעל", ואילו הנפש
24 הבהמית היא מהקליפה והיפך הקדושה בתכלית -
25 הוא לפי שהנפש הבהמית ירדה ו"נפלה" מאד
26 משרשה ומקורה, עד למטה מטה, באופן שהאור
27 שלה הוא בתכלית ההעלם, ועל זה נאמר (במלכי
28 אדום) "וימלוך וימת", כי "מיתה" היא כינוי
29 ל"ירידה" ו"נפילה" למטה [ונפילה זו נקראת בכתבי
30 האריז"ל בשם "שבירת הכלים"].

31 אבל בשרשם הם למעלה מעלה מבחינת נפש
32 האלקית.

33 אבל שורש הנפש הבהמית למעלה בעולמות
34 העליונים הוא גבוה הרבה יותר משורש הנפש
35 האלקית, כנ"ל.

36 ולזאת גם כמו שנפלו למטה יש להם תגבורת
37 על נפש האלקית.

38 היות ששורש הנפש הבהמית גבוה יותר משורש
39 הנפש האלקית, לכן, גם בירידתה למטה - אף
40 שהנפש הבהמית נפלה למטה מטה, והיא נמוכה

20 מחושך לאור, ועל ידי זה מתגלה השורש והאור
21 הנעלה המוסתר בתוך החושך (הנפש הבהמית)
22 עצמו, והוא "יתרון אור הבא מן החושך (עצמו)",
23 ואז הנפש האלקית זוכה להידבק בה' במדריגה
24 הגבוהה ביותר, עד לבחינת "בכל מאדך".

25 לפי ששרשם למעלה גבוה ממדרגת נפש
26 האלקית כנ"ל, רק שנפלו למטה כמו שכתוב
27 וימלך וימת כו', ועל ידי אתכפייא נעשה תחיית
28 המתים:

29 האור של שורש הנפש הבהמית נפל למטה
30 מטה (עד שנעשה חושך), ועל זה נאמר "וימלוך
31 וימת", כנ"ל; ועל ידי שהאדם כופה את הרע עד
32 שמהפך את הנפש הבהמית לטוב, הרי הוא מגלה
33 את שורש הנפש הבהמית ופועל "יתרון האור
34 מתוך החושך".

35 וענין זה נקרא "תחיית המתים", היינו שתמורת
36 "וימלוך וימת" (נפילת והעלם האור) - חוזר ומחי'
37 את האור, ומביא את השורש הגבוה והנעלה לידי
38 גילוי.

ד"ה מים רבים פרק ה

1 מדריגה גבוהה יותר ממדריגת הנשמה טרם שירדה
2 לתוך הגוף (שהיתה נהנית רק מזיו השכינה, שהיא
3 הארה מוגבלת).

4 ועלי' זו היא מחמת מעלת שורש ה"מים רבים"
5 דטרודות הפרנסה בענינים גשמיים, שהוא במדריגה
6 גבוהה מאד באלקות (למעלה משורש הנפש
7 האלקית). ולפיכך, כאשר מתגלה באדם שורש
8 הנפש הבהמית ושורש ה"מים רבים", נולדת באדם
9 אהבה בלתי מוגבלת אליו יתברך.

10 [וכיצד מתגלה השורש הגבוה של הנפש הבהמית
11 והדברים הגשמיים?]

12 - על זה ממשיך:]

13 והיינו על ידי אתכפייא ואתהפכא חשוכא
14 דוקא, שהוא בחינת יתרון האור שמתוך החושך
15 כנ"ל.

16 השורש הגבוה והנעלה של הנפש הבהמית
17 מתגלה באדם על ידי עבודה של "אתכפיא"
18 ו"אתהפכא חשוכא לנהורא", היינו שהנפש
19 האלקית "כופה" את הנפש הבהמית ומהפכת אותה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

18 כנ"ל דהנה ארז"ל במצות קריא' דק"ש כפי' שמע
19 ישראל השמע לאזנך מה שאתה מוציא בפין וזהו ממש
20 כמו מצות ת"ת שעיקר ענינה הקריאה בדיבור בפה
21 וכמ"ש ודברת בם כו' כך פ' ק"ש ישמיע לאזנו מה
22 שהוא מוציא בפיו וזהו ענין ובקולו תשמעו שישמיע
23 לאזניו מה שמוציא בפיו קול ודבר ה' כמ"ש ואשים
24 דברי בפין כו' וכתוב למען תהיה תורת ה' בפין כו'.
25 והנה עיקר ענין הזה דהשמע לאזנך כו' מורה על היות
26 שאין דיבור זה שהוא מדבר דברי עצמו כלל רק דבר
27 ה' הוא והוא המאיר בכלי הדיבור של אדם המדבר
28 דבר ה' ונמצא שאין הדיבור של אדם רק בחי' כלי
29 בעלמא להכיל דבר ה' וכמו רוח ה' דיבר בי בנביאי'
30 שהיה רק דבר ה' ולא דברי הנביא עצמו רק שכלי
31 הדבור מכיל לדבר ה' הדוב' בפי הנביא וכך אמרו
32 שכינה מדברת מתוך גרונו של משה בדברו דבר ה' זו
33 תורה צוה לנו משה כמו שא' בכל פ' ויאמר ה' אל
34 משה לאמר לבנ"י כו' וזהו את ה' האמרת היום האמרת

1 (כו) ובכ"ז יובן הטעם שאנשי כנה"ג סידרו לפ' ק"ש
2 וברכותיה בין פסד"ז ותפילת ש"ע להיות
3 שבפסד"ז הוא בחי' ההעלאה כנ"ל ותפלת ש"ע הוא
4 בחי' ההמשכה בח"י ברכאן כידוע ובחי' מצו' ת"ת
5 שבק"ש הוא בחי' הממוצע המחבר להיות בחי'
6 ההתכללות דחו"ג בב' פרשיות הללו כנ"ל שזהו בקולו
7 תשמעו שאחר מ"ש אחרי ה' תלכו כו' כנ"ל (ועיקר
8 ההתכללות בפ' ציצית ואמת ויציב כי פ' ציצית שקולה
9 כנגד כל המצות כמ"ש וראיתם כו' וזכרתם את כל כו'
10 וציצית גימ' תרי"ג כי כלול רמ"ח מ"ע ושס"ה ל"ת
11 ה"ח וה"ג והיינו וזכרתם כו' ועשיתם אותם ולא תתורו
12 כו' והוא לפי שהטלית וציצית הוא בבחי' מקיפים
13 דחו"ב שהן ב' פרשיות דק"ש וכולל חו"ג שבהן ל"ב
14 חוטין הן ל"ב נ"ח בבחי' מקיפים דוקא כידוע וגם
15 אמת ויציב בט"ו וויין הן ט"ו יסודות שבה' פרצופים
16 שכל א' כלול מחב"ד חג"ת נה"י כו') ומעתה יש להבין
17 בגוף ענין מצות ק"ש שזהו מ"ש את ה' האמרת היום

מצות קריאה גם בלא כוונה להשמיע לאזניו יצא י"ח 30
 מצות קריאה כידוע בעולין לקריאת התורה דגם ע"ה 31
 שאינו יודע מה שמדבר עולה ומברך כו') ובפ' ק"ש 32
 אמרו השמע לאזניך שצריך להשמיע לאזניו ולכוון מה 33
 שמוציא בפיו ולמה יחמיר בק"ש יותר משאר ד"ת 34
 דק"ש ודאי ד"ת הוא (ואפשר לומר שהשמע לאזניך 35
 אינו ענין הכוונה להבין ולהשיג מה שאומר כי גם 36
 שאינו משיג רק שישמע באזניו מה שמדבר עכ"פ אופן 37
 הציורפי אותיות ותיבות גם שאינו יודע פירושו כלל 38
 וכך במצות קריאה דתושב"כ אפשר צריך להשמיע 39
 לאזניו אופן הציורפים וכשאינו שומע באזניו כלל רק 40
 קורא בפה בלבד לא יצא י"ח ואינו כן כידוע ואמנם 41
 גם בק"ש אם לא השמיע לאזניו יצא בדיעבד כידוע) 42
 אך הענין הוא דמה שאמר מה שאתה מוציא בפיו הוא 43
 מ"ש ואתה מחיה את כולם שהן כ"ב אותיות שמא' עד 44
 תי"ו וה' מוצאו' הפה שנק' אתה שמחיה כל העולמות 45
 מאין ליש וכמ"ש בס"י וקבען בפה כו' וכידוע וע"ז א' 46
 מה שאתה זה הוא המוציא בפיו צריך להשמיע לאזניו 47
 בק"ש דוקא וזהו ג"כ ענין ובקולו תשמעו ע"ד הפשוט 48
 היינו לקול דבר ה' שבק"ש תשמעו להטות אזניכם 49
 דוקא כמו שאמרו השמע לאזניך מה שאתה כו' אך יש 50
 להבין למה דוקא בק"ש צריך להשמיע לאזניו כו' ומה 51
 שייכות זה לבחי' אתה דוקא והנה באמת זהו עיקר 52
 ההפרש בין פ' שמע לוהיה אם שמוע שבפ' שמע עיקר 53
 המצוה למצות ת"ת כמ"ש והיו הדברים כו' ונכלל הכל 54
 בקריאת פ' זו דוקא כידוע ובפ' והיה עיקר הענין לקיום 55
 המצות והוא מ"ש והיה א"ש תשמעו אל מצותי בפ"מ 56
 ובפ' שמע עיקר השמיעה בקולו קול תורה דוקא כמ"ש 57
 ז"ל השמע לאזניך כו' וד"ל: 58

שער התפילה. אחזרי ה"א תלכו. מג"פ

קונטרס קטן בענין בחירה

פועל יוצא שגורמת לו לבא בבחי' אמירה שיאמר גם 1
 הוא אמרותיו הנק' אמרות ה' ודבר ה' כמו דברי כו' 2
 כי הנה ארז"ל בכל יושב ושונה שהקב"ה יושב ושונה 3
 כנגדו דהיינו שיושב ושונה אותה ההלכה עצמה 4
 שהאדם שונה כמ"ש ה' צלך כו' וכמבואר במ"א שזהו 5
 מפני שממשיך גילוי עצמות אא"ס שבחכמה זו שבאה 6
 בהתלבשות בהלכה זו באמרו דבר ה' זה והיינו יושב 7
 ושונה ממש כי בדבר האדם דבר ה' הרי ה' הוא 8
 המדבר דבר הלכה זו ממש מאחר שאין זה דברי עצמו 9
 כנ"ל וכמו שאנו או' ודבריו חיים וקיימים וכן ודבר 10
 אלקינו יקום לעולם כו' שדיבורו נצחי כמו שהוא 11
 בעצמו נצחי כו' רק שבלתי קריאת האדם בכלי הדיבור 12
 שלו הרי דבר ה' זה גנוז ונעלם היה בעצמות חכמתו 13
 הקדומה ומיד כשמדבר הרי מביא דבר ה' לידי גילוי 14
 מעצמותו כאילו יושב ושונה כנגדו בדיבור עצמו וז"ש 15
 האמרת שיאמר גם הוא דיבורו והוא דבר ה' שבפי 16
 האדם היושב ושונה וא"צ האדם רק להטות אזניו 17
 ולשמע לקול דבר ה' המלוכש בפיו כששונה ההלכה 18
 (לפי ששונה דברו כנגדו דוקא מלמעלה למטה כמ"ש 19
 ה' צלך בבחי' מקיף כמ"ש במ"א) וכך הוא במצות 20
 קריאה דפ' שמע השמע לאזניך כו' א"צ רק להטות 21
 אזניו ולשמע מה שאתה מוציא בפיו דבר ה' לפי 22
 שמצות ק"ש הוא במצות ת"ת שעיקר ענינה הוא רק 23
 כמ"ש את ה' האמרת כנ"ל וד"ל. אך עדיין אין זה מובן 24
 לכאורה דהלא גם במצות ת"ת יש ב' מדרגות מצות 25
 קריאה ומצות עיון (תורה שבכתב ותורה שבע"פ) 26
 בתורה שבכתב מצות קריאה בדיבור דוקא כמ"ש 27
 ודברת בם כו' ובתורה שבע"פ מצות עיון והגיון (וגם 28
 בתשב"כ אמר והגית בו וגם לא ימוש מפיו כו' ועכ"פ 29

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

הגלגלים הנה חומר הגלגל והצורה של הגלגל איך 9
 הוא, וכמו הכוכבים יש להם חומר וצורה היינו החומר 10
 של הכוכב, והצורה הוא אופן עמידתם איך הוא 11
 והריחוק שבין כוכב לכוכב, וכמו השמש והירח חומר 12
 השמש והירח, והצורה סדר עמידתן כי כשהן כך מן 13
 הארץ הם מאירין בכל הארץ אבל אם הי' עמידתם כך 14
 לא הי' מאירין, וכן הוא ענין הצמיחה וכמ"ש ממגד 15
 תבואו' שמש וממגד גרש ירחים שזהו ג"כ סדר 16

מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל, וידוע כי בבהמ"ק 1
 הי' מנורה בדרום ונר חנוכה משמאל, אך זהו 2
 דוקא כשהמזוזה מימין אזי הנר חנוכה משמאל אבל 3
 כשאין לו מזוזה מימין אזי נר חנוכה מימין. והענין הוא 4
 כי הנה כתי' בדבר ה' שמים נעשו שהוא בבחי' דיבור 5
 וכת' כולם בחכ' עשית וכת' כל אשר חפץ ה' עשה, 6
 והענין הוא כי יש חומר וצורה דהיינו כמו חומר 7
 השמים והצורה שהוא כדורי בעיגול דוקא וכמו 8

- 1 עמידתן שאם יהי' העמידה כך יצמח מהם בארץ ובאם
2 לאו לא יצמח, וזהו ענין חומר וצורה בכל הנבראי',
3 והחומר הוא מדבר ה' הוא הדיבור והצורה הוא מבחי'
- 4 חכ' ורצון, וזהו בדבר ה' שמים נעשו שהוא החומר,
5 וכולם בחכ' עשית הוא הצורה, וכמו אשר יצר את
6 האדם בחכ'.

מחזה מימין

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

- 1 **ובכדי** להבין זה הנה כתיב נער הייתי גם זקנתי שרו
2 של עולם אמרו, ואיתא בזהר שהוא מט"ט
3 ובכתבי האריז"ל איתא שהוא ו"ק דיצירה ויש בו ג"כ
4 ב' בחי', מט"ט בלא יו"ד, ומיט"ט ביו"ד, היינו כמו
5 שמאיר בו מל' דאצי' שמל' נק' בשם יו"ד ע"ש
6 שמקבלת שפע מכל הע"ס, כי מל' בעצמה נאצלה
7 בסוד נקודה חדא, והט' ספי' בא לה בסוד תוס' ממל'
8 שבע"ס, שממל' שבחכמה נעשה חכמה שבמל' וממל'
9 שבחסד נעשה חסד שבמל' וכן כולם כי נאצלה בסוד
10 נקודה חדא שהוא או מל' שבמל' או כתר מל', ומט"ט
11 בלא יו"ד הוא ו"ק דיצי' שרו של עולם. ובזה יובן מה
12 שאמר המלאך ליהושע משה רבך לא קבלני כמ"ש הנה
13 אנכי שולח מלאך לפניך ואמר משה אם אין פניך כו'
14 ויהושע קיבלו ואדרבה נכנע לפני המלאך, כי משה
15 הוא שמש הוי' לכן לא רצה לקבל המלאך שהוא
16 מיט"ט ביו"ד, שזהו אל תמר בו כי שמי בקרבו היינו
17 שמאיר בו היו"ד כי הוא גדול ממנו הרבה, אבל יהושע
- 18 שהוא כפני לבנה שהוא מקור המשפיע קיבלו ונכנע
19 לפניו, אבל משה אמר אם אין פניך כו' שרצה פנימיות
20 השפע כמו שהוא בלי התלבשות.
21 אך זהו בימי משה ויהושע, שמשה לא קיבלו
22 ויהושע שקיבלו היינו מיט"ט ביו"ד. אבל על
23 זמיה"ג כתיב ונתתי נערים שריהם שעכשיו מקבלים
24 נש"י ע"י שרו של עולם כי אומות העולם מקבלים
25 מע' שרים אבל נש"י מקבלים ע"י שרו של עולם
26 שהוא הכללות מהע' שרים, וזהו נערים שני בחי' נער
27 מיט"ט ומט"ט, והוא ע"ד ההפרש בין אתון וברבין
28 ובינונים וזעירין שהרי התמונה של אות קטן הוא כמו
29 תמונת אות גדול עם כל הקוצין אלא ההפרש שבאות
30 קטן הוא בצמצום גדול, כמו למשל קטן שיש לו כל
31 תמונת האברים כמו בגדול אלא שהוא בקטנות, כן
32 ההפרש בין אתון וזעירין וברבין, ושני בחי' מט"ט
33 הם ממש כמו אתון וזעירין ובינונים וזהו נערים לשון
34 רבים.

קול מצהלות

בס"ד. על החתונה פ' בא. תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהר"ש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

- 1 כדי להמחיש יותר את ענינו של הרצון העצמי ממש,
2 מבאר הרבי נ"ע מהו רצון של גילויים:
3 דהנה יש גם כן רצון שהוא בתוקף גדול והוא כשהרצון
4 הוא בענינים נעלים - יש סוג נוסף של רצון שהוא גם
5 כן בעוצמה רבה, אך הוא אינו מצד העצם לגמרי שהרי
6 יש לו סיבה ומבוקש - הענין הנעלה שנפעל על-ידי
7 הרצון. והוא ענין כמו השאגה של אריה שהיא בקול
8 חזק שהוא ענין תוקף ההתפעלות שבא מתוקף הרצון
9 בענין נעלה ביותר כו'.
- 10 וכמו שאומר הפסוק⁶⁷ שאוג ישאג על נוהו (הקדוש-
11 ברוך-הוא שואג על ביתו) וכמו שאמרו רבותינו ז"ל⁶⁸
12 ג' משמרות הוי הלילה (הלילה מחולק לשלושה חלקים
13 ועל כל משמר ומשמר הקדוש-ברוך-הוא יושב ושואג
14 בארי, אוי לי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי
15 והגליתי את בניי בין האומות כו', ששאגת הקדוש ברוך
16 הוא היא על העדר גילוי האלקות כו', דבומן בית
17 המקדש היה גילוי אורי-אין-סוף ממש למטה והגילוי הוא
18 בנשמות ישראל כו', - כלומר, הגילוי האלקי בכל

10 כזה הוא השאגה בו' שמורה על צער גדול מאוד.
 11 והרצון הזה הוא הרצון של הקדוש-ברוך-הוא בגילויים
 12 של אלוקות בעולם בו', - כלומר, רצון זה הוא נמוך
 13 יותר מהרצון הנזכר לעיל שהוא רצון עצמי ממש (כרצון
 14 האב בבנו ולהיפך), שהרי לרצון זה יש סיבה, אלא
 15 מכיון שזו סיבה מאוד נעלית - גילוי אלוקות בעולם
 16 שזו היא תכלית בריאת העולם - הרצון הוא בתוקף
 17 גדול.

1 העולם האיר על-ידי הגילוי בנשמות ישראל שהם
 2 תכלית הבריאה, ועל זה היא השאגה על העדר הגילוי
 3 בו' לאחר שנחרב בית המקדש וגלו ישראל לבין
 4 האומות,
 5 והסיבה לשאגה היא, מפני שלמעלה יש רצון גדול
 6 כביכול שיהיה גילוי אלוקות למטה, וכמאמר⁶⁹ נתאווה
 7 הקדוש-ברוך-הוא להיות לו דירה בתחתונים - גילוי
 8 אלוקות בעולם הזה התחתון דווקא בו', ועל כן על
 9 העדר הגילוי וכל-שכן כשיש העדר וחסרון בגילוי נעלה

שבת פרשת נצבים

69. תנחומא נשא טז. בחוקתי ג. בראשית רבה סוף פ"ג. במדבר רבה פרק יג, ו. תניא תחילת פרק לו. ובכ"מ.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים חלק א

1 ויש סוג אנשים שחיצוניותם טוב ופנימיותם רע, וזה מתגלה בשעת כעס או התנשאות,
 2 אבל הצדיקים ע"י התנשאות נעשים יותר ענוים. ירבעם בן נבט יצא מפתקא של
 3 ירושלים - יראת שמים שלמה, כי היה בו רע הנעלם, וזה התגלה בנסיון התנשאות,
 4 ואצל ראב"ד להיפך, שע"י תשובה נתגלה הטוב הנעלם.

25 ומפשפשין במעשיהם למצא גם דקות הרע, ומתחזקים
 26 להתאמץ יותר בעבודת ה', וכן בענין ההתנשאות,
 27 דהרשעים על-ידי ההתנשאות בועטים, וכמו שכתוב
 28 "מי ה' אשר אשמע בקולו" (שמות ה, ב), "אעלה על
 29 במתי עב אדמה לעליון" (ישעיה ד, ד) בהענה וחספה,
 30 והצדיקים על-ידי ההתנשאות המה נעשים ענוים ביותר
 31 בעיני עצמם, וכמו שפירש"י ב'אגרת הקדש', דבכל חסד
 32 וחסד שהקדוש-ברוך-הוא עושה להאדם צריך להיות
 33 שפל רוח במאד, וכמו שכתוב גבי דוד "וינקלתי עוד
 34 מזאת והייתי שפל בעיני" (שמואל-ב ו, כב), וטעם
 35 הדבר הוא לפי שהצדיקים פנימיותם טוב, ובחיצוניותם
 36 הנה כל אדם צריך לפשפש במעשיו, כמו שאומר ברש"י
 37 על פסוק "כי אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא
 38 יחטא" (קהלת ז, כב), ולזאת הן על-ידי התנשאות והן
 39 על-ידי הכנעה מתגלה הפנימית שלקהם שהוא טוב,
 40 והרשעים להיות דפנימיותם רע, לזאת הוא מתגלה, וזהו
 41 תערוכות טוב ורע, דאי אפשר להחליט על טוב הנראה
 42 שהוא פלו טוב, ויש בו גם תערוכות לא טוב ומתברר
 43 על-ידי עבודה, והרע יש בו גם כן טוב שצדיקים ללקט
 44 הטוב שבו, דהנה פתיב (מלכים-א יא, כט) "ויהי בעת

5 והנה כל זה הוא דהפנימית היא טוב והחיצונית היא
 6 רע, ויש סוג אנשים שהם להפך, דהחיצונית
 7 שלקהם טוב והפנימית היא רע, דהאיש מסוג הזה הוא
 8 שבהעלם בנפשו הוא איש רע ובעל תועבות,
 9 ובחיצוניותו הוא טוב, וכמו אדם שאין תוכו כפרו,
 10 דבחיצוניותו הוא טוב ומסביר פנים לכל אדם ומקרב
 11 בכל מיני קרוב ומבטיח לו לדרש טובתו, ובפנימיותו
 12 הוא איש רע אפיר לב וצר עין ואכזר, אלא שהוא
 13 בהעלם ואינו נראה, וראיה לדבר הוא דבעת שמתפעס
 14 ומתקצף או כשמתנשא בהתנשאות יתרה, אז הוא עושה
 15 רע ולא טוב, ואז נראה גלוי אשר כל הבטחותיו המה
 16 שקר ועשה זאת רק מפני איזה פניה, ותמורת הבטחתו
 17 לעשות לו טובה הוא עושה רעה, והוא לפי דפנימיותו
 18 הוא רע, ועל-ידי הפעס או ההתנשאות מתגלה פנימיותו
 19 הרע, וכן פאשר מבטשין אותו מלמעלה באיזה בטוש
 20 בכני חיי או מזוני^כ, אז בא לכלל פעס ובוטע בהשם-
 21 תברך, דזהו ההפרש בין רשעים לצדיקים, דרשעים
 22 כשמתבטשין אותם בועטים ביותר, והצדיקים הנה גם
 23 בהעדר הקרוב ובפרט אם עוד חס-ושלום וחס-ושלום
 24 איזו בטוש גם קל, הרי נכנע ונשבר לכבם ביותר

כב. בבנים, חיים או מזונות (פרנסה).

17 בענין ההתחלה דרע, שהולך בצדי דרכים, ומאמין
 18 ובוטח בעצמו שלא יתעה בהלוכו, וסוף דבר שמרחיק
 19 ללכת, עד שנסבף בענינים שונים, ובא לידי סכנה
 20 רחמנא-לאצלן, פן ישנם אשר יוצאים מיצאת שמים
 21 שלמה, ובכמה ענינים מוצאים קלות, ומטעמים
 22 דבריהם להצדיק ולהכשיר ארחותיהם, וסוף דבר כי
 23 חס-ושלום מרה אחריתם, וכן תורתו של ירבעם לא היה
 24 בה שום דפי, אלא שיצא מפתקא של ירושלים, והינו
 25 שבהטוב שלו היה רע הנעלם, ועל-ידי הנסיון
 26 דהתנשאות נגלה הרע שהיה בו בפנימיותו. ור' אלעזר
 27 בן דורדיא עשה תשובה ונצפה בבכיה עד שיצא
 28 נשמתו, ואמר רבי יש קונה עולמו בשעה אחת (עבודת
 29 ירה יז, עמוד א), דעל-ידי התשובה הרי עצם הרע נהפך
 30 לטוב, הרי בהכרח שבקרה עצמו היה בו טוב הנעלם,
 31 אלא שהיה מסתר ומקפץ בהקשיות של הרע, ועל-ידי
 32 התשובה נשבר חמריית וגסות הרע, ונתגלה הטוב,

י"ט סלו. תרצ"ב. בית הכנסת ליבאוויטש. ריגא

1 היתה וירבעם יצא מירושלם, ומיצא אתו אחיה השילני
 2 הנביא בדרך והוא מתפסה בשלמה חדשה ושניהם
 3 לבדם בשדה, וירבעם בן נבט היה במדרגה אחת עם
 4 אחיה השילוני, אלא שיצא מירושלים, ואמרו רבותינו
 5 ז"ל סנהדרין קב עמוד א, "אמר רבי חנינא בר פפא,
 6 שיצא מפתקה (כתב) של ירושלים. והוא מתפסה
 7 בשלמה חדשה, אמר רב נחמן בשלמה חדשה, מה
 8 שלמה חדשה אין בה שום דפי, אף תורתו של ירבעם
 9 לא היה בה שום דפי. דבר אחר, בשלמה חדשה –
 10 שחדשו דברים שלא שמעתי און מעולם. ושניהם לבדם
 11 בשדה, אמר רב יהודה אמר רב, שפל תלמיד חכם דומה
 12 בפניהם פעשבי השדה, ואיכא דאמריי שפל טעמי
 13 תורה גלויים להם בשדה, ומפל-מקום גסות הרוח שבו
 14 טרדתו מן העולם, ותורתו של ירבעם אין בה שום דפי
 15 אלא שיצא מפתקה של ירושלים, דירושלים היא יצאת
 16 שמים שלמה ותמימה, והוא יצא מירושלים, וכנ"ל

כג. ויש שאמרו.

ספר השיחות – ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

24 בעבודות שונות. אחדים מהם היו מקרבים את ר'
 25 יוסף מאיר את בניו ואת חתנו, שחשו עצמם
 26 מאושרים מקירוב זה.
 27 ר' יוסף מאיר, בניו וחתנו היו שבעי רצון
 28 מהעוברים ושבים בכלל ומאלה שהיו מקרבים אותם
 29 ולפעמים לומדים אתם בפרט. ובמשך זמן מסויים
 30 ידעו כבר ר' יוסף מאיר בניו וחתנו ללמוד בעצמם
 31 לימוד קל.
 32 ר' יוסף מאיר, בניו וחתנו פינו ב"חצר" שלהם,
 33 דירה גדולה עבור בית כנסת והכנסת אורחים,
 34 ובעצמם שימשו את האורחים בעונג רב. כולם, אף
 35 גדולי התורה שהיו לועגים מאיש פשוט, כיבדו את ר'
 36 יוסף מאיר ובניו וחתנו עבור נדיבותם האמיתית
 37 ומעשיהם הטובים.
 38 אחד מעוברי האורח שהתארח זמן ממושך
 39 בהכנסת האורחים של ר' יוסף מאיר, לא רצה ליהנות
 40 בחינם משולחן אחרים, ועבד בטחנת הקמח של ר'
 41 יוסף מאיר. בשעת העבודה היה אומר תנ"ך בעל-פה,
 42 ואחרי העבודה היה יושב בבית הכנסת ולומד בעונג
 43 רב.
 44 ר' יוסף מאיר קינא מאד בר' חיים שמואל על
 45 תפילתו ולימודו בעונג רב כזה, וביחוד קינא במה שר'
 46 חיים שמואל לומד עשרים וארבע [שעות] ומשניות

1 ה. למסור לכם אחד מהסיפורים שרשם אב-
 2 הסבא הרבי ה"צמח צדק" בזכרונותיו.
 3 הישוב'ניק ר' יוסף מאיר היה פשוט ביותר
 4 בידיעת התורה, אך ירא שמים גדול וזהיר במצוות.
 5 היה זה בשנים שמורנו הבעל-שם-טוב היה צעיר
 6 מאד והתעסק כעוזר של מלמד תינוקות.
 7 ר' יוסף מאיר חי בישוב ליד פולוצק והיתה לו
 8 פרנסה טובה. הוא ומשפחתו היו כולם יראי שמים,
 9 היו לו שני בנים וחתן אחד. למרות שר' יוסף מאיר
 10 הוציא הרבה כספים על מלמדים, אך ללא הועיל.
 11 הוא השתדך עם בני גילו בעלי עסקים בישוב ובעיר.
 12 ר' יוסף מאיר הצליח מאד. הוא ואשתו, הבנים
 13 וחתנם, היו בעלי צדקה בלתי רגילים, היו נותנים
 14 נדבות גדולות וכשבא אורח אליהם, שימשהו כולם
 15 בצירוף נדבה הגונה.
 16 כל אלה שעברו דרך הישוב שלהם ידעו שאצל ר'
 17 יוסף מאיר יקבלו נדבה הגונה ואכסניה טובה, אך רוב
 18 האורחים מבין תלמידי החכמים היו לעתים קרובות
 19 מתבטאים בפני ר' יוסף מאיר וילדיו, שהם אנשים
 20 פשוטים, דבר ששבר מאד את רוחם.
 21 בין העוברים ושבים היו כאלה שהיו שוהים
 22 אצלם כמה ימים ולא רצו לקבל נדבות ולהיות נהנים
 23 משולחן אחרים, ולכן היו עובדים אצל ר' יוסף מאיר

43 אליעזר אביו של רבנו הבעל-שם-טוב זכרו את
 44 מורנו הבעל-שם-טוב משנות ילדותו.
 45 ו. בניגון חסידי משתקף מהלך רוחו של מחבר
 46 הניגון. ניגון הוא חווייה מסוימת, ויש בזה שני
 47 אופנים: חווייה המתבטאת בניגון, וניגון היוצר חווייה.
 48 רבנו הזקן היה מנגן מלידה. בהיותו במזריטש
 49 קיבל הרבה ניגונים שניגנו אצל מורנו הבעל-שם-
 50 טוב, ושינן אותם בדיוק. לכל ניגון היה שם בהתאם
 51 לתולדתו, מחברו, הזמן והאירוע שאותו ניגון מספר.
 52 הצדיק ר' מיכל מזלוצ'ב⁴ היה מחדש גדול
 53 בניגונים. מורנו הבעל-שם-טוב אמר על הצדיק ר'
 54 מיכעלע שהוא אורח קבוע בהיכל השיר ובוחר שם
 55 ניגוני התעוררות ותשוקה.
 56 פעם אחת היה הצדיק ר' מיכל חלוש בבריאותו,
 57 ומפאת חלישותו לא היה יכול ללכת אל מורנו
 58 הבעל-שם-טוב. אז חידש את הניגון הידוע בין
 59 החסידים בשם "ניגון הגעגועים של ר' מיכל
 60 מזלוצ'ב", ורבנו הזקן הביא ניגון זה ממזריטש.
 61 ניגון הגעגועים של ר' מיכעלע מחולק בשלשה
 62 חלקים: החלק הראשון מצייר את התשוקה החזקה
 63 והגעגועים הגדולים. החלק השני את השמחה
 64 הגדולה המאושרת כשהוא מגיע אל מורנו הבעל-
 65 שם-טוב. והחלק השלישי את התעוררות הדביקות
 66 וההתמסרות אל מורנו הבעל-שם-טוב.
 67 ז. רבנו הזקן בבואו ממזריטש, פרסם את דרך
 68 מורנו הבעל-שם-טוב בעבודת התפילה בהתבוננות
 69 וגילה מיד את דרך החב"ד, דבר שעשה רושם חזק על
 70 הלומדים. זקני תלמידי הגר"א שלחו כמה מזקני גאוני
 71 ויטבסק אל הגאון והתאונו שהעילוי מליאנזא נעשה
 72 תלמיד של המגיד ממזריטש ומפרסם תורת הבעל-
 73 שם-טוב והמגיד ממזריטש ויש לו השפעה גדולה על
 74 צעירי גדולי התורה וכן הוא מקרב אנשים פשוטים
 75 ועמי הארץ. ענה להם הגאון: אין לי עסק בנסתרות.
 76 ח. ה"תולדות"⁵ היה רגיל לבוא מזמן לזמן אל
 77 מורנו הבעל-שם-טוב, עושה איזה שירות וחוזר
 78 לביתו. פעם חש ה"תולדות" חלישות בחידושי תורה.
 79 עבר זמן מסויים והלימוד היה בפשיטות בלי
 80 חידושים, וה"תולדות" הלך למזיבוז. הוא הגיע
 81 כשמורנו הבעל-שם-טוב היה לפני התפילה. הביא
 82 ה"תולדות" לבעל-שם-טוב גחלת למקטרתו
 83 (ליולקע), ואמר לו מורנו הבעל-שם-טוב: עבור
 84 שירות זו יאיר לך אש אלקי בחידושי תורה.

1 בעל-פה, ור' יוסף מאיר החל ללמוד חומש בעל-פה,
 2 וכאשר ידע כבר חומש בראשית בעל-פה היה
 3 בשמחה גדולה.
 4 ר' חיים שמואל הטוחן הציע לר' יוסף מאיר
 5 ולבניו וחתנו ללמוד שיעור קבוע כל יום. כשעבר זמן
 6 מסויים נהיו ר' יוסף מאיר בניו וחתנו בקיאים
 7 בחמשה חומשי תורה בעל-פה ותמיד שיננו מה
 8 שלמדו.
 9 ר' חיים שמואל הטוחן היה מספר לר' יוסף מאיר
 10 ולבניו ולחתנו סיפורים ממורנו הבעל-שם-טוב, על
 11 מדותיו הטובות הגדולות והנהגתו בכלל, ועל אהבת
 12 ישראל שלו בפרט, ואין מקרב מורנו הבעל-שם-טוב
 13 את היהודים הפשוטים, ואשר בקירוב זה עשה מורנו
 14 הבעל-שם-טוב הרבה מאות יהודים לבני תורה
 15 ולבעלי עבודה.
 16 סיפוריו של ר' חיים שמואל אודות מורנו הבעל-
 17 שם-טוב עוררו בר' יוסף מאיר תשוקה לנסוע לראות
 18 את הנהגותיו של מורנו הבעל-שם-טוב. אחרי ישוב
 19 הדעת עם בניו וחתנו, נסע אל מורנו הבעל-שם-טוב
 20 ושהה אצלו משך זמן. מורנו הבעל-שם-טוב נתן לו
 21 סדר הנהגה. הוא חזר לביתו ושלח את בניו וחתנו אל
 22 הבעל-שם-טוב.
 23 כשבאתי בפעם הראשונה אל הרבי ממזריטש,
 24 מצאתי למעלה משני מנינים זקנים שזכרו עדיין את
 25 זקני הצדיקים הנסתרים שלפני מורנו הבעל-שם-
 26 טוב. הזקנים היו מספרים סיפורים והנהגות שראו
 27 אצל מורנו הבעל-שם-טוב כשהיה עדיין נסתר.
 28 אחד מן הזקנים הכרתי, קראו לו ר' יוסף מאיר
 29 מכניס האורחים. כשהוא היה בא אל אבי כאורח, היו
 30 כולם, אפילו הסבא ר' משה, מכבדים אותו.
 31 כשבאתי למזריטש והחלטתי לשהות משך זמן
 32 אצל הרבי ממזריטש, בירך הזקן ר' יוסף מאיר ברכת
 33 שהחיינו בשם ומלכות על שזכה לראות במו עיניו מה
 34 שמורנו הבעל-שם-טוב גילה ליחידי סגולה מבין
 35 תלמידיו הקדושים, מה היא נשמתי ואיזו דרך
 36 בעבודת השם בדרך החסידות חב"ד עלי לבצע
 37 במסירות נפש.
 38 הזקן ר' יוסף מאיר ושאר הזקנים קירבו אותי
 39 במיוחד והיו מספרים לי סיפורים מהחבריא
 40 הצדיקים הנסתרים, במיוחד היו הזקנים ר' ברוך
 41 משה, ר' אהרן ביינוש, ר' משה יצחק, ר' שלמה יצחק
 42 מהמספרים הדייקנים שזכרו את הצדיק הנסתר ר'

(5) הצדיק ר' יעקב יוסף בן רבי צבי כ"ץ מפולנאה. בעהמ"ס: תולדות יעקב יוסף, בן פורת יוסף, צפנת פענח, כתונת פסים.

(4) הצדיק ר' יחיאל מיכל (תפ"ו-תקמ"א) בן הצדיק ר' יצחק מדרוהוביטש. ראה ג"כ שיחת ח"י אלול תש"ג ע' 34.

32 פעמים ומנגבן בבגד, וכשפתח את דלת בית הכנסת
 33 ונכנס לבית הכנסת השתנו פניו מחמת היראה.
 34 וכשהסתכל על ארון הקודש ואמר הפסוק⁸ 'שויתי ה'
 35 לנגדי תמיד' שונו פניו בצבעים שונים.
 36 מורנו הבעל-שם-טוב היה המדריך הנכון, ידע
 37 מה להראות לחבריא קדישא, ולתלמידים הקדושים
 38 היו העיניים המאירות האמיתיות לראות.
 39 יא. אחד מחסידי רבנו הזקן היה ישוב'ניק, מכניס
 40 אורח גדול. היתה לו פרנסה בהרחבה והחשיבו אותו
 41 לישוב'ניק עשיר. הוא היה עוסק בגמילות חסדים,
 42 מלווה גמ"חים לתושבי הישובים ונזהר מאד בתפילה
 43 בציבור שלש פעמים ביום.
 44 בזקנותו מסר ר' אפרים את עסקי הכפר לבניו
 45 ולחתנו, והוא עצמו עבר לגור בליעפלי. את הכסף
 46 שלקח לעצמו חילק לצדקה, והוא ואשתו קיבלו על
 47 עצמם את השמשות באחד מבתי הכנסת שבליעפלי.
 48 אמר רבנו הזקן לבנו הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי,
 49 שאפרים מליעפלי הוא עשיר גדול באותיות התורה,
 50 שכן מיום עמדו על דעתו חזר על חמשה חומשי
 51 תורה, תהלים ושיתא סדרי משנה, בעל-פה.
 52 יב. החסיד ר' אבא מצ'אשניק שמע מדודו ר'
 53 גדליה האופה (בהיותו אברך היה ממחונכי הרבי
 54 האמצעי):
 55 בנו של הרבי, הרבי, היה מדריך מסור שלא רק
 56 שהיה מדריך את המחונכים שהרבי מסר לו להדרכה,
 57 אלא גם מדקדק גדול באופן העבודה של המחונכים.
 58 אנחנו המחונכים סברנו שכדי לפעול עליה בתוכנו
 59 ובפרט בזולת, צריכים להעמיד את עצמנו, לכל
 60 הפחות לפנינו, בדרגא עליונה יותר.
 61 אמר לנו הרבי (האמצעי): אדם צריך לפעול עם
 62 עצמו בעבודה עד שזה ישפיע על הזולת.

ב' דחגה"ש, בסעודת הגילוי

1 ט. פעם אמר מורנו הבעל-שם-טוב, שבני ישראל
 2 הם התפילין דמארי עלמא, כמאמר⁶ תפילין דמארי
 3 עלמא מה כתיב בהו ומי כעמך ישראל גוי אחד
 4 בארץ⁷, בני ישראל ממשיכים את "אחד ה'" בארץ.
 5 בתפילין יש שתיים: תפילה של ראש ותפילה של
 6 יד. בני ישראל שהם התפילין של מארי עלמא, יש
 7 בהם יהודים של תפילין של ראש, בעלי מוחין ובעלי
 8 תורה, ויהודים של תפילין של יד, בעלי מדות טובות.
 9 ברכת הנחת תפילין היא אשר קדשנו במצותי
 10 וצונו וגו'. השי"ת קידש אותנו בני ישראל במצוות
 11 הברכה על תפילין מברכים על שתי התפילין, על
 12 ה"של ראש" ועל ה"של יד", ויש להניח את שתייהן,
 13 אך בתחילה מניחים את התפילה של יד ולאחר מכן
 14 התפילה של ראש.
 15 בהנחת התפילין שלמעלה, משמעות ה"של יד"
 16 היא פעולת העבודה של האנשים הפשוטים,
 17 ומשמעות ה"של ראש" היא פעולת העבודה של בעלי
 18 תורה. בהנחת התפילין שלמעלה, העבודה בקבלת
 19 עול של אנשים פשוטים היא למעלה מהעבודה של
 20 בעלי המוחין בידיעה והשגת התורה.
 21 י. מורנו הבעל-שם-טוב אמר לתלמידיו שהדרך
 22 האמיתית היא, שמה שאדם רואה ושומע אינו דבר
 23 מקרי, אלא הוראה מן השמים. צריכים לעורר רחמי
 24 שמים לזכות להבין מה שרואים.
 25 העבודה האמיתית היא לראות את האמת, שכל
 26 יהודי הוא שליח לגלות אלקות, והיהודים הפשוטים
 27 בתמימותם הם עבדי ה' האמיתיים, והורה לתלמידיו
 28 להסתכל על ר' פסח שואב המים כשהוא נכנס לבית
 29 הכנסת להתפלל.
 30 תלמידי הבעל-שם-טוב התבוננו בר' פסח לפני
 31 כניסתו להתפלל מנחה, איך הוא נוטל את ידיו מספר

(8) תהלים טז, ח.

(6) ברכות ו, א.
 (7) עפ שמואל ב ז, כג.

אגרות קודש

בי"ה, לי תשרי תשי"י

ברוקלין

שלום וברכה!

1 קבלתי טע"ג מידידי הרב מוה"ר אליעזר שי קרסיק
 2 ומוה"ר משה שי גורארי אודות חלישות בריאות ידידי
 3 שי, ועניתי להם בטע"ג,
 4 למסור לידידי שי אשר בודאי עוסק ברפואות
 5 בהוראת רופאים מומחים והשי"ת ישלח לו רפואה

ידידי הנעלה והכי נכבד, מוכתר במעלות
 טובות, אוהב מישרים, ענף עץ אבות
 חסידי חב"ד, מר שניאור זלמן שי
 שז"ר-רובאשאו

- 1 ויחזקהו בגשמיות וברוחניות, חתימתו.
 2 מקווה הנני להתבשר כי הוטבה בריאות ידידי ש"י ושב
 3 לאיתנו, ויחזק השי"ת את בריאותו ובריאות ב"ב יחיו
 4 ויצליחכם בכל הדרוש לכם בעניינכם הפרטיים.
 5 יחזק השי"ת את רגשי לבבו ותבונתו בהנהגת המוסד
 6 החינוכי בשמירת חוקי התורה ולחזק את ההולכים בעקבי
 7 עדת החסידים בכלל וחסידו חב"ד בפרט.
 8 ידו הדו"ש ומברכו להצליח בכל עניניו הפרטיים
 9 ולהחזיק מוסדות התורה ומוסדי חב"ד ואנ"ש יחיו
 10 בגשמיות וברוחניות.

אג"ק מוהרי"צ כר"ך יד

אגרת קודש מאת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע

תרגום חפשי מאידיש ללא אחריות כלל וכלל

חלק כב

1 במשך השבועות הספורים שהוא (= ר' אברהם שאול) למד עם ה'מגיד', הרי הוא שיגשג
 2 מאד בלימוד, כל יום בכל לימוד נוספו לו חידושי תורה וכאלה פלפולי תורה עמוקים, חקירותיו
 3 של ה'מגיד' בלימוד הם עמוקים ביותר, כך שצריכים ראש טוב מאד כדי שיהיה אפשר לקלטם.
 4 הוא - ר' אברהם שאול - זוכר היטב את המגיד מבעלענין, הגם שהוא - ר' אברהם שאול
 5 - היה אז עדיין אברך צעיר, היתה זו רק הפעם השנייה שהוא נסע עם חותנו ר' אבלי פעפער
 6 עליו-השלום.

7 - הוא - ר' אבלי פעפער - היה מתמיד גדול, והיה ישן במעת-לעת (= יממה) לא יותר
 8 משלש שעות, ובכדי שלא תתפוס אותו תרדמה, היה מפזר פלפל תורכי (= חריף) בין אצבעות
 9 רגליו ומתחת לבית שחיו, (= ולכן) קראו לו ר' אבלי פעפער -

10 אך הוא - ר' אברהם שאול - למרות (= גילו הצעיר) ידע יפה ללמוד, והיה בעל מחדש
 11 טוב (= בלימוד), הוא - ר' אברהם שאול - המציא דברי תורה משלו כבר אז, ותפס את רש"י
 12 בכמה טעויות, אשר היו צריכים לעמול היטב עד שתירצו את רש"י מהשאלות שלו - של ר'
 13 אברהם שאול - עליו (= על רש"י).

14 הוא - ר' אברהם שאול נזכר איך לאחר שהעילוי מבעלענין אמר מעל הבימה פלפול שארך
 15 שלש שעות, ניגש חותנו - ר' אבלי פעפער - לר' זאוועל הפרנס, ואומר לו שיבקש מהעילוי
 16 מהאפניק (= חתנו - ר' אברהם שאול) לומר משהו.

17 האפניק היתה כפר לא רחוק מסמילאוויץ, שם נולד ר' אברהם שאול, כל שנות צעירותו
 18 למד (= ר' אברהם שאול) בסמילאוויץ אצל ר' טביל באברו, ובזמנו כאשר עבר ר' אבלי פעפער
 19 בסמילאוויץ, מצא מאד חן בעיניו העילוי מהאפניק (= ר' אברהם שאול) ולקחו לחתן, והביאו
 20 לדובראוונא, בהיות ר' אבלי פעפער זהיר מאד בכבוד התורה, (= ולכן) היה קורא לחתנו ר'
 21 אברהם שאול (= באופן תמידי) בשם "העילוי מהאפניק" -

22 פלפול גאוני אמר אז העילוי מבעלענין, (= פשוט) היה בפני מי לומר - מעבר לזה שאז
 23 היו באים לירידים בדובראוונא למדנים וגאונים גדולים - הרי בדובראוונא עצמה היו גאונים
 24 משלה, כמו:

25 ר' עזריאל קלאץ - אשר למעלה מחמישים שנה ישב כל יממה שמונה-עשרה שעות על בול
 26 עץ עד שעל-ידי ישיבתו נשחק בול העץ, (= לכן) קראו לו ר' עזריאל קלאץ.

1 ר' נחמיה סגי נהור - אשר עיוור הוא לא היה, אדרבה, בצעירותו היתה לו ראייה חדה ביותר,
2 אלא מרוב התמדה ומיעוט שינה נחלשו עיניו, אך הוא למד גמרא עם פירוש רש"י ותוספות
3 בעל-פה.

4 ר' אלטער האן - גאון נורא ואדיר, ואשר כמעט שהיה זקן העיר, אז היה חי עדיין ר' בירך
5 קושע ברכה'ס, אך ר' בירך הוא היה אז כבר (...). כאשר הוא (ר' בירך) נשאר לא-עלינו אלמן
6 מזיווג חמישי, ניגשו אליו לומר לו שהוא שרוי בלא ברכה ובלא שמחה, ציווה (= ר' בירך)
7 שיביאו אליו מסננת וימלאו אותה בתבואה, כאשר הביאוה אליו הרים - ר' בירך - את המסננת
8 עם התבואה בקלות, ואמר: ידוע לי שפסקו הלכה למעשה שאם יש עדיין כח להרים מסננת עם
9 תבואה, צריכים לקחת בת (= שיכולה להוליד) בנים. וכך היה, מזיווגו הששי היו לו שני זכרים
10 ונקבה אחת, אך ראשו כבר נחלש, ור' אלטער האן היה נחשב כגאון הראשון, ור' עזריאל קלאץ
11 ור' נחמי' סגי נהור היו מלקקים את אצבעותיהם מסברותיו או מאמרותיו של ר' אלטער האן.

12 ר' אלטער היה מגיע כל יום בלילה לפני חצות (= הלילה). לאחר חצות היה נעמד ליד
13 השטענדער ולומד עד התפילה, לאחר התפילה היה אוכל משהו - ר' אלטער לא נהג להתענות
14 - לאחר הלימוד היה נעמד שוב ליד השטענדער ולומד, והיות והיה לו כאב רגלים חזק מאד,
15 הרי כמה שעות היה עומד רק על רגלו הימנית, ולאחר מכן היה עומד כמה שעות על רגלו
16 השמאלית, ולאחר מכן היה שוב נעמד כמה שעות על רגלו הימנית, כך שתמיד היה עומד על
17 רגל אחת, ולכן כינו אותו ר' אלטער האן (= תרנגול). ר' אלטער לא היה 'פרוש', ולאחר מעריב
18 היה הולך הביתה, ולפני חצות (= הלילה) היה מגיע לבית המדרש והיה שוהה בבית המדרש
19 עד אחר מעריב, וכך היה ר' אלטער נוהג למעלה מארבעים שנה.

20 כאשר סיים העילוי מבעלינין את פלפולו, התפעל ר' עזריאל קלאץ כל-כך עד שמחא בכפיו
21 אחת בשניה פעמיים, אמר לו ר' אלטער: ר' עזריאל! הרי היום שבת, ובפעולתך יש ספק-ספיקא
22 דמשמיע קול?!

23 ויותר מהתפעלותו של ר' עזריאל, התפעל ר' נחמי' אשר התנענע שלש פעמים כבשמחת-
24 תורה עד שר' אלטער אמר לו: ר' נחמיה! (= והיכן הוא) כבוד התורה וכבוד תלמידי חכמים! ?
25 כל הלומדים התפעלו מאד מהפלפול של העילוי מבעלינין.

26 שמחה אופפת אותו (= את ר' אברהם שאול) עוד היום, כאשר הוא נזכר איך הכריז ר'
27 זאנוויל פרנס שעכשיו מבקשים את העילוי מהאפניק שיאמר חידוש או פלפול, כמה נכבדים
28 שאלו מי הוא זה העילוי מהאפניק? אלא תיכף ומיד נשמע (= מענה) מכמה פינות של בית
29 המדרש, "הרי זה הוא חתנו החדש של הגביר - ר' אבלי פעפער, נגיד וקצין של העיר" - ותיכף
30 עם עלייתו (= של ר' אברהם שאול) על הבימה, אמר פלפול עמוק ודרך-אגב שאל שתי קושיות
31 על תורתו של העילוי מבעלינין, עד שאפילו לר' אלטער לא היה תירוץ על שאלות אלו.

32 כאשר הוא - ר' אברהם שאול - נסע עם חמיו - ר' אבלי פעפער - דרך סמיליאן, ביקרו
33 אצל ר' טעבל, כאשר שמע (= ר' טעבל) את התורה שאמר הבעליניצער, הרי הוא התפעל מאד
34 מזה, ואמר שזוהי גאונות, לאחרי-זה כאשר הוא - ר' אברהם שאול - אמר לו (= לר' טעבל)
35 את הפלפול שהוא עצמו אמר עם שתי הקושיות אשר שאל, התפעל (= ר' טעבל) עוד יותר,
36 ונתן לו - לר' אברהם שאול - נשיקה במצחו, ואמר לו שזוהי גאונות מבהילה, ואין לו תירוץ
37 על קושיות אלו, וכאשר יסעו בהצלחה חזרה שיתעכבו אצלו שוב, ואז הוא - ר' טעבל - יענה
38 על קושיות אלו.

1 אך כל זה הוא רק פלפול, אבל (= סדר) לימודו של ה'מגיד' הוא הגיון וחידוש,
 2 כאשר הוא - ר' אברהם שאול - הגיע ליריד במינסק. והחל לחזור את תורתו של ה'מגיד',
 3 הנידו זקני הגאונים את כתפיהם, וכולם אמרו שזוהי גאונות מבהילה, וכאשר הגיע ר' אברהם
 4 שאול לבריסק, שם נפגש עם ידידים ותיקים גאונים משכבר הימים, סיפר להם על כך שבעירו
 5 נמצא גאון גדול וצדיק (= ה'מגיד'), וחזר על דברי תורה שונים (= ששמע מהמגיד) אשר מאד
 6 מצאו חן בעיני כולם, בכל סוגיא היו סברות חזקות ומבריקות.
 7 ר' אברהם שאול סיפר אודות כחו הרב של הגאון (= המגיד) בלימוד אגדה ובאמירת דרשה,
 8 הוא - הגאון (= המגיד) - מחזיר את כולם בתשובה, הוא (= המגיד) מספר שלמד הרבה זמן
 9 במרחקים אצל גאון גדול וצדיק, ואשר רק בפאדאליא וואהלין נמצא גאון וצדיק המראה מופתים
 10 כבזמן הנביאים, בסביבה ההיא קוראים לו "הבעל-שם-טוב".
 11 פעם אחת ישבה קבוצה של כמה מזקני הגאונים, והתפתחה ביניהם שיחה אודות
 12 הבעל-שם-טוב. אחד מהם סיפר, איך החל (= הבעל-שם-טוב) להתגלות: אשר אחד שהיה בעבר
 13 בעל עגלה פשוט המוביל חימר לעיר, הרי פתאום כאילו מעצמו החל לומר דברי תורה ולהראות
 14 מופתים, וגאוני ברוד אסרו זאת עליו, והיות והוא לא ציית להם, הרי הם (= גאוני ברוד) הטילו
 15 על עושה המופתים (= הבעל-שם-טוב) רמ"ח (= חרם), אך למרות זאת אין הוא שומע להם
 16 וממשיך להתנהג כך הלאה, נמצאים אתו הרבה גאונים גדולים, אך כאן באיזורנו הרי כל הגאונים
 17 מתנגדים לבעל-שם-טוב.
 18 שיחה זו עשתה על ר' אברהם שאול רושם אדיר, ובפרט שנודע לו שגאוני ליטא סוברים
 19 שבעל המופת מוואהלין פאדאליא ותלמידיו יש להם שייכות לכת מסויימת, ואשר הם לומדים
 20 גם קבלה, (= ולכן) חוששים וחושדים גאוני ליטא בבעל-שם-טוב ותלמידיו, שהם סרו חלילה
 21 מהדרך הישרה, ונתפסו לענינים הקשורים ב(= היפך) האמונה.
 22 במצב רוח קודר, נסע ר' אברהם שאול מהיריד בבריסק, בדרך עד שקלאוו הוא נסע עם
 23 למדנים ליטאים גדולים, אשר כל הזמן סיפרו סיפורים שונים אודות הבעל-שם-טוב ותלמידיו,
 24 וכאשר שמע ר' אברהם שאול אודות הגאון (= המגיד) שהתמנה כ'מגיד' העירוני בדוכרואוונא,
 25 ואשר הוא (= המגיד) למד אצל הבעל-שם-טוב, הרי הם דרשו מר' אברהם יצחק שיעקוב היטב
 26 אחר ה'מגיד', היות והוא (= המגיד) למד זמן מה אצל הבעל-שם-טוב, הרי הוא צריך בדיקה
 27 חזקה.

אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע כרך ג' עמודים קנרעטע
 שמועות וסיפורים חלק ג עמודים 186-1.
 הגגה על פי צילום כתב יד קודש. הסיום חסר

המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום ראשון עמוד א

1 ועל כך מקשה הגמרא, **מַעֲמָא דְּתַבְּבָא לֵיהּ הָבִי**, לכן יכול המלוה
 2 לגבות את המשכון מן היתומים, **הָא אִי לֹא קָתַב לֵיהּ הָבִי לֹא קִנְיָא**
 3 - לא קנה המלוה את המשכון וממילא גם לא יוכל לגבותו מן
 4 היתומים. **וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשַׁבְּנֵי וְהָשִׁיב לוֹ תַּמְשַׁבְּוֹן** שלאחר
 5 שגבה המלוה משכון מהלוה החזירו לו, ולאחר מכן **מַת** - הלוח
 6 **שׁוֹמְטוּ מַעַל גַּבֵּי קַנְיֵו** - חוטפו מעם בניו את המשכון, אם כן מוכח
 7 שאף בלא כתיבת נוסח זה בשטר יכול המלוה לגבות את המשכון
 8 מהיתומים, ומדוע יש צורך בכתיבת נוסח זה.

1 למלוה כאישור על החזרת המשכון, **תְּשַׁלּוּמְתָא דְּאִית לָךְ עָלַי כֹּל**
 2 **כָּבֵל דִּיבִי** - התשלום שיש לך עלי הוא כנגד שווי המשכון, ומשום
 3 כך לא יקח משכון בשווי יותר מהחוב, בין שאם יקח נמצא שהוא
 4 מודה שחייב יותר ממנה שלוח.
 5 מאחר שעסקה הגמרא בכתיבת נוסח זה בכתובה, באה לברר
 6 מדוע יש בו צורך, וסברה שכותבים כך כדי שאם ימות הלוה יוכל
 7 המלוה לגבות את המשכון מהיתומים, אפילו שאר מטלטלים
 8 אינם נגבים מהיתומים.

פרשת ויחי

מז ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויחי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה: ^{טז} ויקרבו ימי ישראל למות ויקרא ^א לבנו ליוסף ויאמר לו אם נא מצאתי חן בעיניך שים נא ידך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים: ^ב ושכבתי עם אבתי וינשאתי ממצרים וקברתני בקברתם ויאמר אנכי אעשה כדברך: ^ג ויאמר השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל על ראש המטה: ^ד **מח** ויחי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חלה ויקח את שני בניו עמו את מנשה ואת אפרים: ^ה ויגד ליעקב ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך ויתחזק ישראל וישב על המטה: ^ו ויאמר יעקב אל יוסף אל שדי נראה אלי בלוי בארץ פגען ויברך אתי: ^ז ויאמר אלי הנני מפרך והרביתך ונתתיך לקהל עמים ונתתי את הארץ הזאת לורשתך אחרך אחות עולם: ^ח ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד באי אליך מצרימה ליהם אפרים ומנשה בראובן ושמעון יהוירי: ^ט ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו על שם אחיהם יקראו בנחלתם: ^י ואני בכאי מפדן מתה עלי רחל בארץ פגען בדרך בעוד כברת ארץ לבא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת הוא בית לחם: ^{יא} וירא ישראל את בניו יוסף ויאמר מִי־אלה: ^{יב} ויאמר יוסף אל־אביו בני הם אשר נתת לי אלהים בזה ויאמר קחם נא אלי ואברכם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 270)

ויאמר השבעה לי וישבע לו (מז, לא) הקשו המפרשים, מדוע לא הסתפק יעקב בהבטחה ודרש שבועה. ויש לומר, שיעקב חשש שיוסף ישאיר את ארונו במצרים את

קיום הבטחתו, וזאת - כדי שישאר עם בני ישראל במצרים, וזכותו תגן עליהם במשך שנות הגלות. והרי מטעם זה לא בקש יוסף עצמו מאהיו להעלות את ארונו לארץ ישראל מיד, אלא רק עם בוא הגאולה. לכן דרש ממנו שבועה, שהיא למעלה מטעם ודעת ולמעלה מהשבונות ושקולים.

שני ועיני ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות ויגש אתם אליו וישק להם ויחבק להם: ^א ויאמר ישראל אל־יוסף ראה פניך לא פללתי והנה הראה אתי אלהים גם את זרעך: ^ב ויוצא יוסף אתם מעם ברכיו וישתחו לאפיו ארצה: ^ג ויקח יוסף את שניהם את־אפרים בימינו משמאל וישראל ואת־מנשה בשמאלו מימין וישראל ויגש אליו: ^ד וישלח ישראל את־ימינו וישת על־ראש אפרים והוא הצעיר ואת־שמאלו על־ראש מנשה שכל את־ידיו כי מנשה הבכור: ^ה ויברך את־יוסף ויאמר האלהים אשר התהלכנו אבתי לפניו אברכהם ויצחק האלהים הרעה אתי מעודי עד־היום הנה: ^ו המלאך הגאל אתי מכל־דע וברך את־הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבתי אברכהם ויצחק וידגו לרב בקרב הארץ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 11)

וידגו לרב בקרב הארץ (מח, טז) מה דגים שפסם מים מכסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהם, אף זרעו של יוסף אין עין הרע שולטת בהם (ברכות כ, א) דגים בטלים למקור חיותם, שהרי הם עצמם אינם נראים, ורואים רק את המים. וכתוצאה מן, הם פלים ראוים לכרפת ה' ברבוי גדול. שכן, כל עוד הנבוא מרגיש את ה'אני' שלו, המגבל, הוא יכול לקבל רק השפעה מגבלת בלבד; ואלו בטול ה'אני' מכשירו לקבל השפעה באפן שלמעלה ממדידה והגבלה.

שלישי ^י וירא יוסף כי־ישית אביו יד־ימינו על־ראש אפרים וירע בעיניו ויתמוך יד־אביו להסיר אתה מעל ראש־אפרים על־ראש מנשה: ^{יא} ויאמר יוסף אל־אביו לא־בן אבי כי־זה הבכר שים ימינך על־ראשו: ^{יב} וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי גם־הוא יהיה לעם וגם־הוא

וַיִּגְדַּל וְאוֹלָם אָחִיו הַקָּטָן וַיִּגְדַּל מִמֶּנּוּ וּזְרָעוֹ יְהִי מִלְּאֵה־הַגּוֹיִם: ^א וַיְבָרְכֵם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים בְּאֶפְרַיִם וּכְמִנְשָׁה וַיִּשֶׁם אֶת־אֶפְרַיִם לִפְנֵי מִנְשָׁה: ^{בא} וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף הִנֵּה אָנֹכִי מֵת וְהָיָה אֱלֹהִים עִמָּכֶם וְהֵשִׁיב אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם: ^{בב} וְאָנֹכִי נָתַתִּי לָךְ שָׂכָם אֶחָד עַל־אֶחָד אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֻמִּי בַחֲרָבִי וּבְקִשְׁתִּי: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 432)

וַיִּשֶׁם אֶת אֶפְרַיִם לִפְנֵי מִנְשָׁה (מת, כ) מִנְשָׁה - על שם "כי שני", מורה שיהודי צריך להזהר מפני הגלות, המשפחה את העבדה שמקומו האמתי הוא ב'בית אבי'. אפרים - על שם "כי הפרני", מורה שעליו להאיר את הגלות על ידי הוספת אור וקדושה, ובכך להוסיף גם בדרגת הקדושה שלו עצמו. יוסף סבר שמנשה קודם לאפרים, משום שזהו סדר העבודה; ויעקב הקדים את אפרים, המסמל את מטרת העבודה (העליה שבאה באמצעות הירידה, 'הפרני').

רביעי ^{מא} וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל־בָּנָיו וַיֹּאמֶר הֲאִסְפוּ וְאִנְיָדָה לָכֶם אֶת אֲשֶׁר־יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים: ^א הַקְּבֹצוּ וְשִׁמְעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב וְשִׁמְעוּ אֶל־יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם: ^א רְאוּבֵן בְּכֹרִי אֵתָּה פָחַי וְרֵאשִׁית אוֹנִי יֵתֵר שְׂאת וְיֵתֵר עֹז: ^א פָּחַז כַּמִּיּוֹם אֶל־תּוֹתֵר כִּי עָלִית מִשִּׁבְבֵי אֲבִיךָ אֲזַי חֲלַלְתָּ יְצוּעֵי עָלָה: ^א פ ^א שִׁמְעוּן וְלוֹי אֲחִים כְּלֵי חָמֶם מְכַרְתֵּיהֶם: ^א בְּסֹדֶם אֶל־תִּבְּא וּנְפִשֵׁי בְקַהֲלָם אֶל־תִּתְחַד כְּבֹדִי כִּי בְּאִפְסֵם הֲרִגוּ אִישׁ וּבְרַצְנָם עֲקְרוּ־שׂוֹר: ^א אָרוּר אִפְסֵם כִּי עֹז וְעִבְרַתָם כִּי קִשְׁתָּה אֲחַלְקֶם בְּיַעֲקֹב וְאִפְיָצֵם בְּיִשְׂרָאֵל: ^א פ ^א יְהוּדָה אֵתָּה יְהוּדָה אֶחָד יָדְךָ בְּעֵרַף אֲבִיךָ יִשְׁתַּחֲוֶה לָךְ בְּנֵי אֲבִיךָ: ^א גִּיּוֹר אַרְיֵה יְהוּדָה מִטְּרַף בְּנֵי עָלִית פְּרַע רִבֵּץ פְּאַרְיָה וּכְלָבִיא מִי יְקִימוּנוּ: ^א לֹא־יִסּוּר שִׁבְטֵ מִיְהוּדָה וּמְחַקֵּק מִבֵּין רִגְלוֹי עַד כִּי־יָבֵא שִׁילָה וְלוֹ יִקְתַּת עַמִּים: ^א אֲסָרִי לְגַפְּן כְּחֵיב עִירָה קְרִי עִירוֹ וְלִשְׂרָקָה

בְּנֵי אֶתְנֹו כַּפֶּס בַּיּוֹם לְכֹשׁוֹ וּכְדָם־עֲנָבִים כְּחֵיב סוּתָה קְרִי סוּתוֹ: ^א חֲכַלְיֵי עֵינַיִם מִיּוֹן וּלְבָן־שֵׁנִים מִחֶלֶב: ^א פ ^א זְבוּלֵן לְחוּף יָמִים יִשְׁפֵן וְהוּא לְחוּף אֲנִית וַיְרַכְתּוּ עַל־צִידָן: ^א פ ^א יִשְׁשַׁכֵּר חֲמֹר גָּרַם רִבֵּץ בֵּין הַמּוֹשְׁפָתִים: ^א וַיִּרְא מִנְחָה כִּי טוֹב וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי נַעֲמָה וַיִּט שְׂכָמוֹ לִסְפֵל וַיְהִי לְמַס־עֶבֶד: ^א ס ^א דָּן יָדִין עִמּוֹ פֶּאֶחָד שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל: ^א י ^א יְהִי־דָן נַחֵשׁ עַל־יְדֵרְךָ שְׁפִיפֵן עַל־יְ אֶרֶח הַנְּשִׁף עַקְבֵי־סוּם וַיִּפֹּל רִכְבּוֹ אַחֲוֹר: ^א י ^א לִישׁוּעַתְךָ קִוִּיתִי יְהוָה: ^א ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 8)

עד כי יבא שילה (מט, ט) יבא שילה בגימטריא משיח. שילה בגימטריא משה (בצל השורים) יבא שילה - היינו ביאת המשיח בפעל. שילה - היינו ה'נתינת כח' על ביאתו, שהרי "שילה" קדם עוד לפני ה"יבא". במתן תורה, שהיה על ידי משה, נתן לבני ישראל הכח להביא את הגאולה, היינו לברר ולזכר את העולם ולעשות ממנו דירה לו יתברך.

חמישי ^א גִּיּוֹר אַרְיֵה יְהוּדָה מִטְּרַף בְּנֵי עָלִית פְּרַע רִבֵּץ פְּאַרְיָה וּכְלָבִיא מִי יְקִימוּנוּ: ^א לֹא־יִסּוּר שִׁבְטֵ מִיְהוּדָה וּמְחַקֵּק מִבֵּין רִגְלוֹי עַד כִּי־יָבֵא שִׁילָה וְלוֹ יִקְתַּת עַמִּים: ^א אֲסָרִי לְגַפְּן כְּחֵיב עִירָה קְרִי עִירוֹ וְלִשְׂרָקָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 452)

גִּיּוֹר אַרְיֵה (מט, כו) זְהִיר בִּיקְרָא דְאַחֲוִי (פרגום יונתן בן צדאל) לא זו בלבד שיוסף לא השיב לאחיו בגמולם, ולא זו בלבד שלא פגע בכבודם, אלא היה זְהִיר בכבודם! ויש לומר, שהיה "זְהִיר טפ"י" בהנהגה זו והיא היתה ה'שער' לכל שאר עניני עבודתו. ומכאן למדים הוראה נפלאה, עד

כמה צריך אדם להתנהג באהבת ישראל אפילו כלפי יהודי שהרע לו. ובלשון ספר התניא: שלא לשלם לו כפעלו ח"ו, אלא, אדרבה, לגמל לחיבים טובות, כמו שכתוב בזהר ללמד מיוסף עם אחיו.

ששי כ בנימין ואב יטרף בבקר ואכל עד ולערב יחלק שלל: כ כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם איש אשר כבדתו ברך אתם: כ ויצו אותם ויאמר אלהם אני נאסף אל עמי קברו אתי אל אבתי אל המערה אשר בשדה עפרון החתי: כ במערה אשר בשדה המכפלה אשר על פני ממרא בארץ פנען אשר קנה אברהם את השדה מאת עפרון החתי לאחות קבר: כ שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו שמה קברו את יצחק ואת רבקה אשתו ושמה קברתי את לאה: כ מקנה השדה והמערה אשר בו מאת בני חת: כ ויכל יעקב לצות את בניו ויאסף רגליו אל המטה ויגוע ויאסף אל עמיו: ג ויפל יוסף על פני אביו ויבך עליו וישקלו: ג ויצו יוסף את עבדיו את הרפאים לחנט את אביו ויחנטו הרפאים את ישראל: ג וימלאו לו ארבעים יום כי בן ימלאו ימי החנטים ויכפו אתו מצרים שבעים יום: ד ויעברו ימי כביתו ויבן יוסף אל בית פרעה לאמר אמנא מצאתי חן בעיניכם דברו נא באוני פרעה ויאמר: ה אבי השביעני לאמר הנה אנכי מת בקברי אשר פריתי לי בארץ פנען שמה תקברני ועתה אעלה נא ואקברה את אבי ואשובה: ויאמר פרעה עלה וקבר את אביו כאשר השביעך: ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו כל עבדיו פרעה וקני ביתו וכל זקני ארץ מצרים: ה וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו רק טפס וצאנם

ובקרום עזבו בארץ גשן: ט ויעל עמו גם רכב גם פרשים ויהי המחנה כבד מאד: י ויבאו עד גרן האמד אשר בעבר הירדן ויספרו שם מספר גדול וכבד מאד ויעש לאביו אבל שבעת ימים: יא וירא יושב הארץ הפנעני את האבל בגרן האמד ויאמרו אבל כבד זה למצרים על פני קרא שמה אבל מצרים אשר בעבר הירדן: יב ויעשו בניו לו בן כאשר צום: יג וישאו אתו בניו ארצה פנען ויקברו אתו במערת שדה המכפלה אשר קנה אברהם את השדה לאחות קבר מאת עפרון החתי על פני ממרא: ד וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו וכל העלויים אתו לקבר את אביו אחרי קברו את אביו: ט ויראו אחיו יוסף כימת אביהם ויאמרו לו ישטמנו יוסף והשב ישיב לנו את פל הרעה אשר גמלנו אתו: ט ויצו אל יוסף לאמר אביך צוה לפני מותו לאמר: י בזה תאמרו ליוסף אמנא שא נא פשע אחיד וחטאתם פירעה גמלוד ועתה שא נא לפשע עבדי אלהי אביך ויבך יוסף בדברים אליו: יא וילכו גם אחיו ויפלו לפניו ויאמרו הננו לך לעבדים: ט ויאמר אלהם יוסף אל תיראו כי תחת אלהים אני: כ ואתם חשבתם עלי רעה אלהים חשבה למטה למען עשה פיוס הנה להחית עם רב:

~ נקודות משיחות קודש ~ (220 טי שיחות 10 עמ' 193)

וישאו אותו בניו ארצה פנען ויקברו אותו במערת שדה המכפלה (נ. יא) בתרגום יונתן בן עזיאל מבאר, ששעשו עבב את הקבורה, וחוששים בן דן המיו את ראשו, וקראש התגלגל לתוך המערה ונח בחיקו של יצחק. וקשה, הרי אין קוברין רשע אצל צדיק. ויש לבאר, ששעשו הוא רשע רק מצד גופו, היינו כפי שהוא בעולם הזה; אבל מצד ראשו, היינו שרשו הרוחני, יש בו נצוצות קדשה גבוהים, שלכן יצאו ממנו נשמות גבוהות, כרפי מאיר ואונקלוס. ואת ראשו של עשו, כפי שהוא נפרד מגופו, נתן לקבר אצל יצחק.

לבאר, דהנה יוסף עסק בעניני העולם, וכל עניני המדינה הפקדו בידי, ובכל זאת נשאר דבוק בה' במכלית (ואלו השבטים בחרו להיות רועי צאן, פרושים מהעולם, כדי שיוכלו לעבד את ה' בלי הפרעות). לכן נקראים כל ישראל על שמו, כי הוא מפרנס אותם תמיד ב'מזון' רוחני ומעניק להם את הכח להיות דבוקים בה' גם בהיותם תחת שלטון זר, בזמן הגלות.

מפטיר. וַיֵּרָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים גַּם בְּנֵי מְכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה יְלָדוֹ עַל־בְּרָכֵי יוֹסֵף: כו וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו אֲנֹכִי מֵת וְאֱלֹהִים פָּקְדוּ אֶתְכֶם וְהֵעֵלָה אֶתְכֶם מִן־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבֹתְהֶם לֵיטַחַק וְלִיעֲקֹב: כז וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקְדוּ אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֵעֵלְתֶם אֶת־עַצְמֹתַי מִזֶּה: כח וַיָּמָת יוֹסֵף בְּאָרוֹן בְּמִצְרַיִם:

וַיִּישָׂם בְּאָרוֹן בְּמִצְרַיִם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ ויחי, י"א טבת, התשכ"ז)

לאחרי הסיום של ספר בראשית, שנקרא "ספר הישר", כיון שמדובר בו אודות האבות "שנקראו ישרים" - נכנסים להתחלת ספר שמות, שהוא "ספר הגאולה". שכן, אף שבתחילתו מסופר אודות ענין הגלות, הרי לאחרי־זה נעשה ענין הגאולה, ועד לסיום הספר שבו מדובר אודות בנין המשכן.

ובהתחלת ספר זה כותב רש"י שבני ישראל "נמשלו למוכבים", והרי תכונת המוכבים היא שאין בהם שינויים, ועומדים תמיד באותו מצמד ומצב, הן ביום והן בלילה, והם קטנים (בהשוואה לשמש ולירח), שזהו ענין הביטול. והענין בזה - שמבלי הבט על כך שבני ישראל הם "המצט מפל העמים", עומדים הם בכל התוקף ללא שינויים, מבלי להתפעל מחשכת הגלות, ועד שמבטלים את ה"נבע קטן" של הגלות, ופועלים את הגאולה,

- שאודותה מדובר כבר בסיום ספר בראשית: "ויאמר יוסף... ואלקים פקדו אתכם", כך שסופו של ספר בראשית נעוץ בתחלתו של ספר שמות - על-ידי משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו.

פ"ה פסוקים פ"ה אל פה סימן

שביעי. כו וַעֲתָה אֶל־תִּירָאוּ אֹנְכִי אֶכְלָל אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶם וַיִּנְחַם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל־לִבָּם: כז וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבִיו וַיְחִי יוֹסֵף מֵאָה וָעֶשֶׂר וָעֶשֶׂר שָׁנָיִם: כח וַיֵּרָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים גַּם בְּנֵי מְכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה יְלָדוֹ עַל־בְּרָכֵי יוֹסֵף: כט וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו אֲנֹכִי מֵת וְאֱלֹהִים פָּקְדוּ אֶתְכֶם וְהֵעֵלָה אֶתְכֶם מִן־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבֹתְהֶם לִיטַחַק וְלִיעֲקֹב: לו וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקְדוּ אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֵעֵלְתֶם אֶת־עַצְמֹתַי מִזֶּה: לו וַיָּמָת יוֹסֵף בְּאָרוֹן בְּמִצְרַיִם:

חזק חזק ונתחזק

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן כתיבון וביומיכון ובתיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרומם, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבתתא ונחמתא, דאמרון בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 252)

אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם (ג, כא) ועל שם זה נקראים כל ישראל על שם יוסף (תהילים פב, ב). וקשה, וכי מפני שכלכלם במשך תקופה קצרה נקראים על שמו לעולם. ויש

יש כאלו שמנסים בכל מיני אופנים לתקן את הנוער, אך אינם מצליחים, והסיבה לכך - מפני שרוצים לתפוס את הנוער על ידי האחיזה בלבד או בגוף והחיצוניות שלהם, ולא מתעסקים למצוא את הדרך לנפש והפנימיות של הנוער.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשֶּׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵי־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיךָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיךָ דְרָכֵי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיךָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בַּיּוֹמֶנָה, בְּשִׂמְאֹלָה עֵשֶׂר וְכָבוֹד. וַיִּחַץ חֲפֶצְךָ לְמַעַן צִדְקוֹ, וַיְגַדֵּל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הַעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּם טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשֶּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עָמוֹ וּבְבְנֵי־אֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר). שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

א וַיִּקְרְבוּ יְמֵי־דוֹד לְמוֹת וַיֵּצֵא אֶת־שְׁלֹמֹה בְּנוֹ לְאֹמֶר: כ אֲנֹכִי הֵלֶךְ בְּדֶרֶךְ כְּלֵי־הָאָרֶץ כַּמְּהַר הַחַוּוֹת כָּל־הַבְּרִיּוֹת וְחֻזְקָתָן עִם שְׂאֵתָה עוֹדֶךָ נַעַר (שְׁלֹמֹה הָיָה בְּעֵת הַהֵיאָב בֶּן שְׁמֹנִים עֶשְׂרֵה שָׁנָה (רד"ק דה"א כט) וְהָיִיתָ לְאִישׁ הַשְּׁלָם בְּשָׁנָיו, הוֹאֵל וְאֹמֵת: ג וְשִׁמְרֹתָ אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְיָ הָיְהִי אֱלֹהֶיךָ לְלֶכֶת בְּדַרְכֵיךָ לְהוֹיֹת רַחוּם וְרַב חֶסֶד כְּמוֹתָו לְשֹׁמֵר חֻקֵּיךָ מִצְוֹתָו שְׁלֵא נִתְגַּלּוּ טַעֲמֵיהֶן מִצְוֹתָיו מִה שְׁבִין אֲדָם לְמַקּוֹם וּמִשְׁפָּטָיו מִה שְׁבִין אֲדָם לְחֶבְרֹן וְעֲדוּתָיו מִצֹּת אֲשֶׁר טַעֲמֵיהֶן לְהַעִיר עַל גְּלוּתָהּ ה' בְּשֵׁבַת וַיִּמְעָד ה' וְהַרְוִימִים בְּכַתּוּב בַּתּוֹרָה מִשֶּׁה לְמַעַן תִּשְׁפֹּל אֶת כְּלֵי־אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְאֵת כְּלֵי־אֲשֶׁר תִּפְנֶה

שָׁם: ד לְמַעַן יָקִים יְהוָה אֶת־דְּבָרֹו אֲשֶׁר דִּבֶּר עִלָּי לְאֹמֶר אִם־יִשְׁמְרוּ כְּנֶדֶךָ אֶת־דְּרָכֶם לְלֶכֶת לְפָנַי בְּאֵמַת בְּכָל־לִבָּבָם וּבְכָל־נַפְשָׁם לְאֹמֶר לֹא־יִפְרַת לֵךְ אִישׁ מֵעַל כַּפָּא יִשְׂרָאֵל: ה וְגַם אַתָּה יְדַעַת אֵת־אֲשֶׁר עָשָׂה לִי יוֹאָב בְּנִצְרוּיָה אֲשֶׁר עָשָׂה לְשִׁנְי־שָׂרֵי צְבָאוֹת יִשְׂרָאֵל לְאֲבִנֵי בְּנֵי־יָדָי שֶׁר צָבָא שְׂאוֹל וְלַעֲמִשָּׂא בְּנוֹתָר שֶׁר צָבָא אֲבִשָׁלוֹם אֲשֶׁר בָּאוּ בְּהַבְּטַחַת דְּוֹר וְחִלְכוּ בְּשִׁלְיַחֲתוֹ, וְגַם כָּל זֶה הִרְגַם יוֹאָב, לְכֹן וַחֲשַׁב הַדְּבָר כְּלִפְנֵי לְדוֹר. דְּמִי מִלְחָמָה בְּשָׁלוֹם, דָּם תְּרָאוּי לְשַׁפְּךָ בְּאֲנָשִׁים תְּלוֹחֲמִים כְּנֹן, שְׁפָךְ הוּא בְּאֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵנוּ. בְּחַנְרָתוֹ, בְּמָה שְׁחַנֵּר חֲרָבוֹ מִצְמַרְתָּ בְּמַחְנֵנוּ לְרַחֲבוֹ כְּדִי

הפטרה לפרשת ויחי לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

במלכים א פרק ב

ב א וַיִּקְרְבוּ יְמֵי־דוֹד לְמוֹת וַיֵּצֵא אֶת־שְׁלֹמֹה בְּנוֹ לְאֹמֶר: כ אֲנֹכִי הֵלֶךְ בְּדֶרֶךְ כְּלֵי־הָאָרֶץ כַּמְּהַר הַחַוּוֹת כָּל־הַבְּרִיּוֹת וְחֻזְקָתָן עִם שְׂאֵתָה עוֹדֶךָ נַעַר (שְׁלֹמֹה הָיָה בְּעֵת הַהֵיאָב בֶּן שְׁמֹנִים עֶשְׂרֵה שָׁנָה (רד"ק דה"א כט) וְהָיִיתָ לְאִישׁ הַשְּׁלָם בְּשָׁנָיו, הוֹאֵל וְאֹמֵת: ג וְשִׁמְרֹתָ אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְיָ הָיְהִי אֱלֹהֶיךָ לְלֶכֶת בְּדַרְכֵיךָ לְשֹׁמֵר חֻקֵּיךָ מִצְוֹתָו שְׁלֵא נִתְגַּלּוּ טַעֲמֵיהֶן מִצְוֹתָיו מִה שְׁבִין אֲדָם לְמַקּוֹם וּמִשְׁפָּטָיו מִה שְׁבִין אֲדָם לְחֶבְרֹן וְעֲדוּתָיו מִצֹּת אֲשֶׁר טַעֲמֵיהֶן לְהַעִיר עַל גְּלוּתָהּ ה' בְּשֵׁבַת וַיִּמְעָד ה' וְהַרְוִימִים בְּכַתּוּב בַּתּוֹרָה מִשֶּׁה לְמַעַן תִּשְׁפֹּל אֶת כְּלֵי־אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְאֵת כְּלֵי־אֲשֶׁר תִּפְנֶה

שי למורא

כ) וְהָיִיתָ לְאִישׁ, זְרִיו וּמוֹשֵׁל בְּנַפְשֶׁךָ וְכוּבֵשׁ אֶת יִצְרָךְ. ג) לְמַעַן תִּשְׁפֹּל, בְּעֵבֹר שְׁמִירַת הַתּוֹרָה מִצְלִיחַ. ה) וְגַם, וְגַם זֹאת הִיא מְדַרְכֵי ה' לְכַעַר אֲנָשִׁי הַרְשָׁע. אֲשֶׁר עָשָׂה לִי יוֹאָב, אֲבִנֵי וְעַמְשָׂא בָאוּ בְּהַבְּטַחַת דְּוֹר וְחִלְכוּ בְּשִׁלְיַחֲתוֹ, וְגַם כָּל זֶה הִרְגַם יוֹאָב, לְכֹן וַחֲשַׁב הַדְּבָר כְּלִפְנֵי לְדוֹר. דְּמִי מִלְחָמָה בְּשָׁלוֹם, דָּם תְּרָאוּי לְשַׁפְּךָ בְּאֲנָשִׁים תְּלוֹחֲמִים כְּנֹן, שְׁפָךְ הוּא בְּאֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵנוּ. בְּחַנְרָתוֹ, בְּמָה שְׁחַנֵּר חֲרָבוֹ מִצְמַרְתָּ בְּמַחְנֵנוּ לְרַחֲבוֹ כְּדִי

שי למורא

עטרת מרים

שתהא נוחה לפל. ובנעלו אשר ברגליו, וכשיצא מול עמשא, שחה מעט לתקן נעלו, ונפלה התרב מתערה והגביחה בידו והרג את עמשא. ועמשא לא נשמר, כי ראה שהתרב מעצמה נפלה. ו) ועשית פחכמתך, לפי חקמתך תמצא לו סבה. ו) תעשה חסד, כל חסד

שלוכי בערמה שלו ויתן דמי מלחמה בחגרתו אשר במתניו שחבר חרבו מצפרת במתניו לרחבו, בכדי שתהא נוחה לפול בשתיה מעמטה, וכשיצא מול עמשא שחה מעט ובנעלו אשר ברגליו תקן מעלו, ונפלה התרב מתערה, והגביח בידו והתכו נפש ועמשא לא נשמר, על כי ראה אשר מעצמה

שתוכל והיו באוכלי שלחנה, וגם והיו באוכלי שלחנה. ח) נמרצת, חוקה ומפרשת. ח) ביום לבתי מחנים, כשגרת דוד מפני אבשלום, הלך עד מחנים וישב שם עד חזרתו לירושלים. והוא ירד לקראתי, לפים אותי.

ומשפטיו ועדותיו כפתיב בתורת משה למען תשפיל את כל-אשר תעשה ואת כל-אשר תפנה שם: ה למען יקים יהוה את-דברו אשר דבר עלי לאמר אם-ישמרו בניך את-דרכם

נפלה מתערה: ו) ועשית פחכמתך תמצא לו עילה וסבה כדי ולא-תורד שיבתו שלא ירד בשלם שאל לקבר במיתת עצמו: ז ולבני ברזלי הגלעדי תעשה-חסד והיו באכלי שלחנה כירכו קרבו אלי בכרחי מפני אבשלום אחיך כשגרת דוד אבשלום בידו ברח דוד מירושלים למחנים שבער תירדן וכלכל אותו שם ברזלי הגלעדי (שמיב טו/ז כדכט): ח והנה עמך שמעי בן גרא שהיה מלמדו תורה בן-הימיני מבחורים והוא קללני קללה נמרצת (שמיב טז) ביום לבתי מחנים כשגרת דוד מפני אבשלום והוא ירד לקראתי תירדן לפים אותי ואשבע לו ביהוה לאמר אם-אמיתך בחרב לכו לא אוכל בעצמי לקחת נקמתי מפני: ט ועתה הואיל ואתה תמלוד תחמי אל-תנקהו מהעון הזה כי איש חכם אתה למצוא לו עון מות בשביל דבר אחר וידעת את אשר תעשה-לו לא תנחו למות על מנתו והורדת את-שיבתו בדם שאול: י וישכב דוד עם-אבתיו ויקבר בעיר דוד היא ציון: יא והימים אשר מלך דוד על-ישראל ארבעים שנה בחברון מלך שבע שנים ובירושלים מלך שלשים ושלש שנים וישיה חדשים (שמיב ב), ולא חש לבנותם כאן, על כי היה נדרף מאבשלום ששה חדשים: יב ושלמה ישב על-כסא דוד אביו ותפן מלכתו מאד אף על העליונים:

ללכת לפני באמת בכל-לבכם ובכל-נפשם לאמר לא-יפרת לך איש מעל כסא ישראל: ה וגם אתה ידעת את אשר-עשה לי ואת בן-צרויה אשר עשה לשני-שרי צבאות ישראל לאבנר בן-נר ולעמשא בן-יתר ויהרגם וישם דמי-מלחמה בשלם ויתן דמי מלחמה בחגרתו אשר במתניו ובנעלו אשר ברגליו: ו) ועשית פחכמתך ולא-תורד שיבתו בשלם שאל: ז ולבני ברזלי הגלעדי תעשה-חסד והיו באכלי שלחנה כירכו אלי בכרחי מפני אבשלום אחיך: ח והנה עמך שמעי בן-גרא בן-הימיני מבחורים והוא קללני קללה נמרצת ביום לבתי מחנים והוא ירד לקראתי תירדן ואשבע לו ביהוה לאמר אם-אמיתך בחרב: ט ועתה אל-תנקהו פי איש חכם אתה וידעת את אשר תעשה-לו והורדת את-שיבתו בדם שאול: י וישכב דוד עם-אבתיו ויקבר בעיר דוד: יא והימים אשר מלך דוד על-ישראל ארבעים שנה בחברון מלך שבע שנים ובירושלים מלך שלשים ושלש שנים: יב ושלמה ישב על-כסא דוד אביו ותפן מלכתו מאד:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן,

אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברך, ודבר אחד מדברך אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בכניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהינו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על פסאו לא יישב זה, ולא ינחלו עוד

אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו

מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

א וישימו עליו שרי מפים למען ענתו בסבלתם
 וכן ערי מסכנות לפרעה אתפתם ואת
 רעמסם: ב וכאשר יענו אתו בן ירבה וכן יפרץ
 ויקצו מפני בני ישראל: (ישאל) ג ויעבדו מצרים
 את בני ישראל בפרך: ד וימררו את חיייהם
 בעבדה קשה בחמר ובלבנים ובכל עבדה
 בשדה את כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרך:
 ויאמר מלך מצרים למילדת העברית אשר
 שם האחת שפרה ושם השנית פועה: ז ויאמר
 בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים אם
 בן הוא והמתן אתו ואם בת הוא וחיה:
 ח ותיראן המילדת את האלהים ולא עשו כאשר
 דבר אליהן מלך מצרים ותחיינ את הילדים:

קריאת התורה למנחת שבת קודש
 א ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה
 את יעקב איש וביתו באו: ב ראובן שמעון לוי
 ויהודה: ג יששכר זבולן ובנימן: ד דן ונפתלי גר
 ואשר: ה ויהי כל נפש יצאי ירד יעקב שבעים
 נפש ויוסף היה במצרים: ו וימת יוסף וכל אחיו
 וכל הדור ההוא: ז ובני ישראל פרו וישרצו
 וירבו ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ
 אתם: פ (לוי) ח ויקם מלך חדש על מצרים אשר
 לא ידע את יוסף: ט ויאמר אל עמו הנה עם
 בני ישראל רב ועצום ממנו: י הבה נתחכמה לו
 פן ירבה ותיה כירתקראנה מלחמה ונוסף גם
 הוא על שנאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ:

סוף זמן קידוש לבנה:
 יום רביעי בערב, י"ג טבת

לוח זמנים לשבת פרשת ויחי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמו"ר				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
17:39	16:39	17:28	17:23	17:00	16:55	10:07	10:05	09:13	09:12	08:37	08:36	06:40	06:41	באר שבע (ח)
17:35	16:28	17:24	17:19	16:59	16:54	10:07	10:06	09:14	09:13	08:37	08:36	06:43	06:43	חיפה (ח)
17:36	16:21	17:25	17:20	17:02	16:57	10:05	10:04	09:12	09:11	08:36	08:35	06:40	06:40	ירושלים (ח)
17:37	16:37	17:26	17:21	16:58	16:53	10:07	10:06	09:14	09:13	08:38	08:37	06:42	06:42	תל אביב (ח)
17:19	16:07	17:04	16:57	16:27	16:19	10:36	10:36	09:50	09:51	09:03	09:02	07:41	07:44	אוסטריה, וינה (ח)
21:30	20:28	21:17	21:18	20:45	20:47	11:04	11:00	09:49	09:45	09:04	08:59	06:14	06:08	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:25	16:16	17:12	17:05	16:35	16:28	10:37	10:36	09:50	09:50	09:04	09:04	07:37	07:40	אוקראינה, אודסה (ח)
16:53	15:42	16:39	16:32	16:02	15:54	10:10	10:10	09:24	09:25	08:37	08:36	07:14	07:17	אוקראינה, דונייצק (ח)
17:03	15:52	16:49	16:42	16:11	16:03	10:22	10:21	09:36	09:36	08:48	08:48	07:27	07:30	אוקראינה, דניפרופטרובסק (ח)
17:24	16:10	17:09	17:02	16:30	16:21	10:50	10:49	10:05	10:06	09:15	09:15	08:00	08:03	אוקראינה, זיטומיר (ח)
17:16	16:02	17:01	16:53	16:21	16:13	10:43	10:42	09:58	09:59	09:08	09:08	07:53	07:57	אוקראינה, קייב (ח)
17:54	16:49	17:40	17:34	17:08	17:01	11:02	11:01	10:14	10:14	09:29	09:29	08:00	08:02	איטליה, מילאנו (ח)
19:00	18:09	18:51	18:49	18:27	18:25	10:22	10:20	09:19	09:17	08:49	08:46	06:19	06:17	אקוודור, קיטו (ח)
20:52	19:53	20:40	20:41	20:10	20:11	10:41	10:37	09:27	09:23	08:45	08:40	05:56	05:51	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
22:07	21:01	21:53	21:56	21:18	21:20	11:26	11:22	10:10	10:06	09:20	09:14	06:30	06:23	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
17:50	16:48	17:38	17:32	17:07	17:01	10:39	10:38	09:48	09:48	09:08	09:07	07:25	07:26	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:37	16:33	17:24	17:18	16:52	16:46	10:29	10:28	09:39	09:39	08:58	08:58	07:18	07:19	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:37	16:34	17:25	17:19	16:53	16:46	10:30	10:29	09:40	09:40	08:59	08:58	07:18	07:20	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)
18:10	17:05	17:57	17:51	17:24	17:17	11:07	11:06	10:18	10:18	09:36	09:35	07:59	08:01	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:22	17:26	18:11	18:06	17:45	17:40	10:46	10:45	09:52	09:51	09:17	09:16	07:18	07:18	ארה"ב, האוסטון (ח)
17:46	16:47	17:35	17:29	17:06	17:00	10:20	10:19	09:27	09:26	08:50	08:49	06:57	06:58	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:28	17:33	18:18	18:13	17:51	17:47	10:43	10:42	09:48	09:46	09:14	09:12	07:09	07:09	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:31	16:27	17:19	17:13	16:46	16:40	10:26	10:25	09:36	09:36	08:55	08:54	07:16	07:17	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
18:01	16:58	17:49	17:43	17:17	17:11	10:53	10:52	10:03	10:03	09:22	09:22	07:41	07:43	ארה"ב, פיטסבורג (ח)
17:29	16:25	17:17	17:10	16:44	16:37	10:25	10:24	09:36	09:36	08:54	08:53	07:16	07:18	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:47	18:54	19:37	19:36	19:12	19:11	10:32	10:29	09:25	09:22	08:52	08:48	06:11	06:08	בוליביה, לה-פס (ח)
17:59	16:43	17:43	17:35	17:03	16:54	11:28	11:28	10:44	10:45	09:53	09:53	08:41	08:45	בלגיה, אנטוורפן (ח)
18:00	16:45	17:45	17:37	17:04	16:56	11:28	11:27	10:44	10:44	09:53	09:53	08:39	08:43	בלגיה, בריסל (ח)
19:36	18:46	19:25	19:25	19:04	19:03	10:01	09:58	08:52	08:49	08:17	08:13	05:33	05:28	ברזיל, סאן פאולו (ח)
19:22	18:27	19:12	19:12	18:45	18:45	09:50	09:47	08:41	08:38	08:06	08:02	05:22	05:18	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
17:16	16:05	17:00	16:53	16:21	16:13	10:46	10:46	10:03	10:04	09:11	09:11	08:00	08:04	בריטניה, לונדון (ח)
17:19	16:02	17:02	16:54	16:19	16:10	10:58	10:58	10:16	10:17	09:21	09:21	08:18	08:22	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
17:19	16:03	17:03	16:55	16:23	16:14	10:54	10:54	10:11	10:12	09:18	09:18	08:11	08:15	גרמניה, ברלין (ח)
17:45	16:31	17:30	17:22	16:50	16:42	11:10	11:09	10:25	10:25	09:35	09:35	08:19	08:23	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:43	18:54	19:32	19:32	19:12	19:12	10:00	09:57	08:50	08:47	08:13	08:09	05:28	05:23	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:55	18:02	18:46	18:42	18:21	18:17	10:57	10:55	09:59	09:58	09:27	09:25	07:15	07:14	הודו, מומבאי (ח)
18:52	17:59	18:43	18:39	18:18	18:14	10:52	10:51	09:55	09:53	09:23	09:21	07:10	07:09	הודו, פונה (ח)
17:09	15:59	16:55	16:48	16:19	16:11	10:24	10:24	09:38	09:38	08:51	08:51	07:27	07:30	הונגריה, בודפשט (ח)
17:40	16:37	17:28	17:22	16:56	16:49	10:34	10:33	09:45	09:44	09:03	09:03	07:24	07:25	טורקיה, איסטנבול (ח)
18:11	17:10	17:59	17:54	17:29	17:23	10:56	10:55	10:05	10:05	09:26	09:25	07:40	07:41	יוון, אתונה (ח)
17:32	16:22	17:18	17:11	16:41	16:34	10:45	10:44	09:58	09:58	09:12	09:11	07:47	07:49	מולדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבת פרשת ויחי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ר ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
18:52	17:59	18:43	18:39	18:18	18:14	10:54	10:52	09:57	09:55	09:25	09:23	07:13	07:12	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
21:12	20:00	20:56	21:00	20:17	20:20	10:05	10:01	08:46	08:42	07:48	07:41	04:59	04:51	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)
18:07	17:11	17:57	17:52	17:30	17:25	10:27	10:26	09:32	09:31	08:58	08:56	06:56	06:56	נפאל, קטמנדו (ח)
19:48	18:57	19:39	19:37	19:15	19:13	11:13	11:11	10:11	10:08	09:40	09:38	07:12	07:10	סינגפור, סינגפור (ח)
16:49	15:32	16:34	16:26	15:52	15:43	10:23	10:23	09:40	09:41	08:47	08:47	07:39	07:43	פולין, ורשא (ח)
19:14	18:22	19:05	19:03	18:40	18:39	10:10	10:07	09:04	09:01	08:32	08:29	05:55	05:51	פרו, לימה (ח)
18:11	17:02	17:57	17:50	17:22	17:14	11:19	11:19	10:32	10:32	09:47	09:47	08:18	08:21	צרפת, ליאון (ח)
18:13	17:03	17:59	17:51	17:22	17:14	11:33	11:33	10:48	10:48	09:59	09:59	08:39	08:43	צרפת, פריז (ח)
18:35	17:43	18:26	18:23	18:02	17:59	10:07	10:05	09:05	09:03	08:35	08:32	06:09	06:07	קולומביה, בוגוטה (ח)
17:52	16:49	17:39	17:33	17:08	17:02	10:54	10:53	10:06	10:05	09:22	09:22	07:48	07:50	קנדה, טורונטו (ח)
17:25	16:18	17:12	17:05	16:38	16:30	10:33	10:32	09:45	09:45	09:00	09:00	07:31	07:33	קנדה, מונטריאול (ח)
17:37	16:37	17:26	17:20	16:56	16:51	10:14	10:13	09:22	09:21	08:44	08:43	06:53	06:54	קפריסין, לרנקה (ח)
18:01	16:39	17:45	17:36	16:59	16:49	11:48	11:48	11:07	11:08	10:10	10:10	09:12	09:17	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
17:32	16:12	17:14	17:05	16:31	16:21	11:23	11:23	10:43	10:44	09:44	09:44	08:50	08:56	רוסיה, מוסקבה (ח)
17:48	16:38	17:34	17:27	16:57	16:49	11:02	11:01	10:15	10:15	09:28	09:28	08:04	08:07	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
17:52	16:47	17:38	17:31	17:06	16:59	11:06	11:06	10:20	10:20	09:33	09:33	08:09	08:12	שווייץ, ציריך (ח)
18:43	17:51	18:34	18:30	18:09	18:06	10:33	10:31	09:34	09:32	09:03	09:01	06:45	06:44	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אל

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00560
08/01/2017

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

